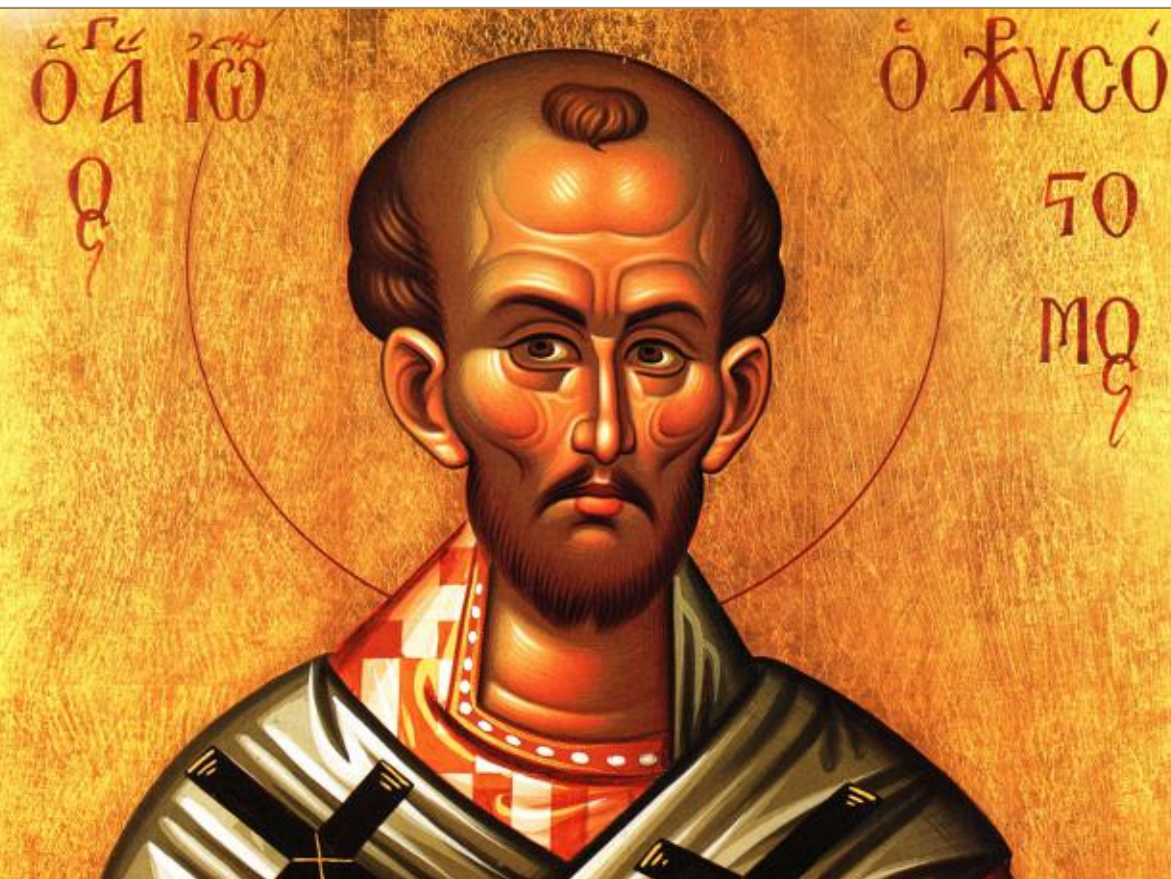

ΙΩΑΝΝΟΝ ΤΟΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΝ

Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως

ΕΡΓΑ

τόμος α'

Κ. ΛΟΥΚΑΚΗ

ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

● λόγος εις τας Καλάνδας ● εις τον πτωχόν Λάζαρον, λόγοι ● περί μετανοίας, ομιλίας ● το προς χάριν δημηγορεῖν ● περί ελεημοσύνης ● περί μοίρας και προνοίας, λόγοι ● περί της απολαύσεως των μελλόντων ● σε όσους έτρεξαν στα θέατρα

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ • ΕΙΣ ΤΟΝ
ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ, ΛΟΓΟΙ 7 • ΠΕΡΙ
ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ, ΟΜΙΛΙΑΙ 9 • ΤΟ ΠΡΟΣ ΧΑ-
ΡΙΝ ΔΗΜΗΓΟΡΕΙΝ • ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟ-
ΣΥΝΗΣ • ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟ-
ΝΟΙΑΣ, ΛΟΓΟΙ 6 • ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟ-
ΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ • ΣΕ
ΟΣΟΥΣ ΕΤΡΕΞΑΝ ΣΤΑ ΘΕΑΤΡΑ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Κ. ΛΟΥΚΑΚΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μὲ ἰδιαιτέραν πνευματικὴν χαρὰν παρουσιά-
ζομεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κοινὸν καὶ γενικῶς εἰς
τὸν Χριστιανικὸν Κόσμον τὰ ἔργα τοῦ μεγίστου
Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἀγ. Ἰωάν-
νου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ Ἐκδοτικὸς μας Οἶκος πιστεύει ὅτι τὸ ἔμ-
πνευσμένον ἔργον τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστό-
μου, πρὸ 16 αἰώνων δημιουργημένον, οἱ λόγοι καὶ
αἱ ὁμιλίαι του, ἐπὶ διαφόρων πνευματικῶν, ἠθικο-
κοινωνικῶν, ἐρμηνευτικῶν καὶ πάσης φύσεως ζη-
τημάτων, ἐνδιαφέρουν ἀπολύτως καὶ τὸν σημε-
ρινὸν ἄνθρωπον κάθε τάξεως καὶ μορφώσεως,
δι' αὐτὸ παρέχομεν τὴν εὐκαιρίαν εἰς πάντας
νὰ τὸ ἀποκτήσουν καὶ νὰ τὸ χαροῦν. Τὸ ἐκδί-
δομεν εἰς πιστὴν ἔκδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κείμε-
νου, ὥς καὶ εἰς νεοελληνικὴν λογοτεχνικὴν μετάφρα-
σιν, πιστὴν εἰς τὸ κείμενον ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν αἰσθη-
τικὴν χάριν τῆς σήμερον ὁμιλουμένης γλώσσης.

Ὁ μεταφραστὴς τοῦ ἔργου αὐτοῦ, κ. Κωνσταν-
τῖνος Λουκάκης, Θεολόγος Καθηγητὴς καὶ Λογοτέ-
χνης ἑμπνευσμένος καὶ ἑμπειρος, νομίζομεν ὅτι
κατάρθωσε μὲ τὴν μετάφρασιν του αὐτὴν, τὰ
προλογικὰ γραφόμενά του, τὰ σχόλια ὅπου
χρειάζονται καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιμέλειάν του διὰ
τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν, νὰ ἀποδώσῃ τὸν Χρυσοστο-
μικὸν λόγον εἰς ὅλην του τὴν φωτεινότητα καὶ
νὰ τὸν καταστήσῃ προσιτὸν καὶ εὐχάριστον εἰς
τὸν σημερινὸν ἀναγνώστην.

Εἴθε νὰ ἀξιωθῶμεν τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ μεγά-
λου ἔργου τούτου, τὸ ὁποῖον ὑπολογίζομεν εἰς
τόμους πολλούς. Εἴθε νὰ μᾶς ἐνισχύῃ ὁ Κύριος
εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἄλλων
Πατέρων τὸ ἔργον, μὲ τὸν ἴδιον τρόπον.

Ἐχομεν τὴν γνῶσιν τῆς εὐθύνης τοῦ μεγί-
στου αὐτοῦ ἔργου. Ἄλλ' ἔχομεν καὶ τὴν ἐλπίδα
ὅτι προθύμως θὰ τὸ ἀποδεχθῇ ὁ ἑλληνομαθὴς
Χριστιανικὸς κόσμος.

Ἐχομεν, πρὸ παντός, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν
πίσιν, ὅτι θὰ τὸ εὐλογήσῃ ὁ Πάνσοφος Θεός.

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

(354 - 407)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, οἰκουμενικὸς διδάσκαλος καὶ ἅγιος τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πρὸ μεγάλα ἱστορικὰ πρόσωπα ποὺ ἐζήσαν ἐπὶ γῆς.

Φωτισμένος ἀπὸ τὸν πάνσοφο Θεὸ ἄνθρωπος, χαριτωμένος μὲ σπάνιες ἀρετές, προικισμένος μὲ θαυμαστὴ ρητορικὴ δύναμη, παραμένει σὰν παράδειγμα ὑψηλοῦ ἀγωνιστοῦ ποὺ πολέμησε θαρρετὰ τὸ κακὸ κι' ἔδειξε ἀπεριόριστη ἐπιθετικότητα μαζί καὶ ἀκατάβλητη ἠθικὴ ἀντίσταση.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ ρήτορας καὶ ὁ μαχητής. Ὁ στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ στρατηγὸς τῆς Ἐκκλησίας του. Ὁ πρόθυμος ἐργάτης στὸν χριστιανικὸν ἀμπελῶνα καὶ δεξιὸς κυβερνήτης στὸ πνευματικὸ πλοῖο ποὺ εἴκοσι αἰῶνες τώρα κλυδωνίζεται μὰ δὲν καταποντίζεται, κι' ὁδηγεῖ τίς ψυχές σ' ἀσφαλισμένο λιμάνι. Ἄνθρωπος τοῦ τετάρτου αἰῶνος μετὰ Χριστόν, ποὺ ἐζήσε σ' ὀρισμένο σημεῖο τῆς γῆς, καὶ ψυχὴ ποὺ φωτίζει πάντοτε καὶ παντοῦ ὅποιους τὴ γνωρίζουν.

Σκοπὸς τοῦ βιβλίου τούτου εἶναι νὰ γνωρίσωμε τὸν Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο ἀπὸ τὸ ἔργο του. Τὸ τεράστιο σὲ ὄγκο καὶ σὲ σημασία, τὸ ποικίλο ἔργο του, ποὺ θέλησε ὁ Θεὸς καὶ σώθηκε. Διότι σὰν ἄνθρωπος κι' ὁ Ἰωάννης ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν γιὰ τὴν οὐράνια πολιτεία ἀφοῦ ἀγωνίσθηκε ὡς τὰ πενήντα δύο του χρόνια. Μὰ ἄφησε τὴ μνήμη του στοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ ἔργο του, νὰ τὴ συντηρῇ καὶ νὰ τὴν ἀξιοποιῇ. Νὰ συνεχίζῃ τὴν ἐπὶ γῆς παρουσία του. Νὰ ὠφελῇ ὅπως ὠφελοῦσε τότε, καὶ νὰ δίνη ἀφορμές στοὺς ἀνθρώπους νὰ δοξάζουν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἔργο τοῦ Χρυσόστομου θέλει νὰ παρουσιάσῃ τὸ βιβλίον αὐτό. Ἀλλὰ καὶ λίγα λόγια γιὰ τὴ ζωὴ του, εἶναι χρήσιμα κι' ἀπαραίτητα. Λίγα, ἀκριβῶς γιὰ νὰ τὸν τοποθετήσωμε ἱστορικά, νὰ σημειώσωμε τοὺς κυριώτερους σταθμούς τῆς φωτεινῆς πορείας του στὴ γῆ, καὶ νὰ ἐπισημάνωμε μέσ' ἀπὸ τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα του τὸ ἠθικὸ του ἀνάστημα. Διότι ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ περιγράψῃ μὲ λεπτομέρειες τὴν ὅλη ζωὴ του, θὰ χρειαζόταν νὰ ἀπλωθῇ σὲ πολλὰς σελίδες, ἀκόμα καὶ σὲ τόμους, καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου τούτου δὲν εἶναι αὐτός.

ΚΑΤΑΓΩΓΗ

Ὁ Ἰωάννης ἔζησε ἀπὸ τὰ μισὰ τοῦ τετάρτου αἰώνου, ὡς τὴν ἀρχὴ τοῦ πέμπτου. Γεννήθηκε τὸ 354 στὴν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας ἀπὸ χριστιανούς γονεῖς, τὸ Σεκοῦνδο καὶ τὴν Ἀνθοῦσα.

Ἡ Ἀντιόχεια εἶναι ἡ μεγάλη πολιτεία, τρίτῃ τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, ποὺ ἔχτισε ὁ Σέλευκος ὁ Α', ὁ Νικάτωρ, γιὰ νὰ τιμῇ τὸν πατέρα τοῦ Ἀντίοχο. Εἶχε πεντακόσιες χιλιάδες κατοίκους τὸν τέταρτο αἰῶνα κι' ἦταν γνωστὴ σὰν «Συριάδες Ἀθηναί» γιὰ τὴν πνευματικὴ τῆς ἀνάπτυξη, «Βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆς» γιατί ἐκεῖ εὕρισκε κανεῖς τὸ Ρωμαϊκὸ πλοῦτο, τὴν Ἑλληνικὴ αἰσθητικὴ καὶ τὴν ἀνατολίτικη χλιδὴ, ἀλλὰ εἶχε καὶ τὴ φήμη μιᾶς ἀπὸ τὶς πιὸ «διεφθαρμένες πόλεις τοῦ κόσμου τὴν ἐποχὴ τῆς εἰδωλολατρίας. Ὁ Θεὸς θέλησε ὅμως νὰ γίνῃ ἡ Ἀντιόχεια ἡ πρώτη κοιτίδα τοῦ Χριστιανισμοῦ, «Μήτηρ τῶν ἐξ Ἑθνῶν Χριστιανῶν», ἐκεῖ νὰ ὀνομασθοῦν πρῶτα οἱ πιστοὶ τοῦ Ἰησοῦ «χριστιανοί», νὰ γίνῃ ὁρμητήριο τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Βαρνάβα ἡ πολιτεία αὐτή, ἐπισκοπὴ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου, γενέτειρα καὶ τόπος δράσεως τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ὁ πατέρας τοῦ Ἰωάννου, ἀνώτερος ἀξιωματικὸς στὴ Συρία, πέθανε λίγους μῆνες μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Ἰωάννου. Ἡ Ἀνθοῦσα ἦταν τότε εἴκοσι ἐτῶν περίπου, κι' ἀφοσιώθηκε στὸ παιδί τῆς. Εἶναι ἐκείνη ποὺ ἔκανε τὸ Λιβάνιο, μεγάλο φιλόσοφο καὶ διδάσκαλο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰδωλολάτρη, νὰ πῇ «ὅταν τὴ γινώρισε : «Ἀλίμονο ! τί γυναῖκες ὑπάρχουν στὸ Χριστιανισμό !». Καὶ πραγματικά, τέτοιες μητέρες, μὲ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀγνότητά τους, ἐσθίμιναν τὸ τέλος τῆς θρησκείας τῶν εἰδώλων.

ΣΠΟΥΔΕΣ

Ἡ Ἀνθοῦσα ἀνάθρεψε τὸ παιδί τῆς χριστιανικά, κι' ὁραματιζόταν ν' ἀναστήσῃ τὴν ἀνδρεία μορφή τοῦ ἀνδρός τῆς σὰν μορφωμένο πρότυπο τοῦ χριστιανοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Λιβάνιος ἦταν ὁ διδάσκαλός του στὴ ρητορικὴ, καὶ λένε ὅτι ὅταν ρωτήθηκε ποῖον θὰ ἄφηνε διδάσχο τοῦ εἶπε, «τὸν Ἰωάννη, ἀν δὲν τὸν εἶχαν ἀρπάξει οἱ Χριστιανοί». Ὁ Ἀνδραγάθιος ἦταν διδάσκαλός του στὴ φιλοσοφία. Ὁ Ἰωάννης σπούδασε συνήγορος κι' ἔκανε τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ λίγους μῆνες στὴν Ἀντιόχεια, μ' ἐπιτυχία ἀφοῦ «ἦταν δεινὸς στὸ νὰ λήῃ καὶ νὰ πείθῃ». Τότε ἔζησε κοσμικὴ ζωὴ καὶ γινώρισε τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη τῆς κοινωνίας. Δὲν ἐπηρεάστηκε ὅμως ἀπ' αὐτά, γιατί ἡ ψυχὴ του ἦταν καλὰ ἀγνισμένη ἀπὸ τὴν Ἀνθοῦσα, καὶ οἱ ἀκτίνες ἀπὸ τὸν ἥλιο τοῦ Χριστοῦ φώτιζαν καὶ ζέσταιναν τὴν καρδιά του.

ΑΣΚΗΤΗΣ

Ζήτησε νὰ σπουδάσῃ τὴ χριστιανικὴ ἀλήθεια καὶ πῆγε στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Ἀντιοχείας, τὸ ὀνομαστὸ «Ἀσκητήριον», ὅπου διδάχθηκε ἀπὸ τὸν Καρτέριο καὶ τὸ Διόδωρο. Σχετίσθηκε μὲ τὸν θαρραλέο ἐπίσκοπο τῆς πόλεως, τὸ Μελέτιο, καὶ τὸν ἄκουε σὰν πνευματικὸ τοῦ πατέρα. Ἐκεῖνος τὸν βάπτισε χριστιανό, σὲ ἡλικία δέκα ὀκτῶ ἐτῶν, τὸ 372. Ἀρχισε ἀπὸ τότε νὰ ζῇ ἀσκητικὰ στὸ σπίτι του. Ἰσως πιέσθηκε ἀπὸ πολλοὺς νὰ ἱερωθῇ, ὅμως ἐκεῖνος ἀποφεύγει τὸ ὑψηλὸ ἀξίωμα, θέλει μόνο νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, νὰ ζήσει βλο ἀσκητικὸ. Μὰ δὲ θέλει ν' ἀφήσῃ τὴ μητέρα του μόνη. Κι' ὅταν ἐκείνη ἐφυγε ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, πρὶν ἀπὸ τὰ πενήντα τῆς χρόνια, ὁ Ἰωάννης ἀφήνει τὴν Ἀντιόχεια καὶ καταφεύγει σ' ἓνα γέροντα ἀσκητῇ, σὲ κάποιαν ἐρημιὰ τῆς Συρίας. Τέσσερα χρόνια ζῇ κοντά του, κι' ἄλλα δύο ἔπειτα, μόνος, σὲ μιὰ σπηλιά. Σὲ νηστεία καὶ προσευχῇ. Μὰ ἡ τέτοια σκληρὴ ζωὴ τοῦ στοιχίζει τὴν υἱεία του. Ἀρρωστος ἀπὸ τὰ νεφρά του, γυρίζει στὴν Ἀντιόχεια τὸ 380. Εἶναι ἄρρωστος στὸ σῶμα, ἀλλὰ μὲ δυνατὴ τὴν ψυχὴ, μὲ γενναία τὴν ἀπόφαση νὰ ἀγωνισθῇ γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ στὴ μεγάλη πολιτεία. Ὁ μοναχικὸς βίος τοῦ εἶναι ἀγαπητός, ἔχει γράψῃ κι' ὄλας δοκίμια γι' αὐτόν, ἀλλὰ βλέπει ὅτι ὁ Θεὸς τὸν προορίζει σ' ἄλλη ἀποστολὴ, τὸν θέλει ποιμένα. Κι' ὑπακούει στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐκφράζεται καὶ σὰν ἐπιθυμία ὄλων ὄσων τὸν γνωρίζαν.

ΔΙΑΚΟΝΟΣ

Τὸ 381 ὁ Μελέτιος τὸν χειροτονεῖ Διάκονο, νὰ ὑπηρετῇ στὸ Θυσιαστήριον, νὰ διδάσκῃ τὸ πλῆθος, νὰ διακονῇ στὶς ἀνάγκες τῶν πιστῶν. Καὶ σ' ὅλα ἀποδείχνεται ὑπεράξιος ὁ Ἰωάννης. Συγγράφει κι' ὄλας. Ἐνα μέρος, μικρὸ μὰ ὄχι λιγότερο σημαντικὸ, ἀπὸ τὸ ἔργο του, εἶναι γραμμένο σ' αὐτὴ τὴν περίοδο, τῆς διακονίας του, ποὺ κρατεῖ πέντε χρόνια.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ

Τὸ 386 δέχεται τὴ χειροτονία του σὲ πρεσβύτερο, ὄχι ἀπὸ τὸν Μελέτιο, ἐκεῖνος εἶχε πάει στὴ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, στὴν Κωνσταντινούπολη, κι' εἶχε πεθάνει ἐκεῖ. Ὁ διάδοχός του, ὁ Φλαβιανός, χειροτόνησε τὸν Ἰωάννη τῶρα Πρεσβύτερο, κι' ἔμεινε στὸ βαθμὸ αὐτὸ ἑνδεκα ἔτη.

Ἐργάσθηκε μὲ ζῆλο κι' ἐνθουσιασμό. Στὴν ταραγμένη Ἀντιόχεια, ὅπου τρακόσιες χιλιάδες εἰδωλολάτρες, μιὰ πανσπερμία λαῶν, συναναστρέφονται διακόσιες χιλιάδες Χριστιανούς, ποὺ ἀνήκουν κι' αὐτοὶ σὲ διάφορα ἔθνη καὶ δόγματα, ὁ Ἰωάννης διακρίνεται καὶ ἐπικρατεῖ. Φροντίζει τρεῖς χιλιάδες φτωχοὺς, στηρίζει σὲ δύσκολες περιστάσεις,

ὅπως σὲ σεισμούς, κι' ὅπως τότε πού ὁ λαὸς ἔσπασε τοὺς ἀνδριάντες καὶ κινδύνευε νὰ τιμωρηθῇ σκληρὰ ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ χρησιμοποιεῖ συχνὰ τὸ μεγάλο ὄπλο του, τὸ λόγο. Μιλáει κάθε Κυριακὴ καὶ Παρασκευή, τὴν Τεσσαρακοστή καὶ τὴ Διακαινίσιμο κάθε μέρα, σὲ διάφορες ἐκκλησίες, μὰ πιὸ συχνὰ στὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, τὸν ὀκταγωνικὸ ναὸ πού ἔκτισε ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος. Τρέχουν νὰ τὸν ἀκούσουν ἄνθρωποι ἀπὸ κάθε φυλὴ καὶ θρησκεία, κερδίζει πολλοὺς κάθε μέρα στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, κατακτᾷ ὅλους μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀγάπης του. Βρίσκει καιρὸ νὰ συγγράφῃ πραγματείες, οἱ στενογράφοι κρατοῦν τὶς ὁμιλίες του προσεκτικά. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του, οἱ περισσότερες ὁμιλίες κι' οἱ λόγοι του, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πού ἦταν πρεσβύτερος στὴν Ἀντιόχεια.

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Τὸ 397 πέθανε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριος, διάδοχος τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Βασίλευε τότε ὁ Ἀρκάδιος κι' ἡ Εὐδοξία. Πολλὴ ἐπιρροὴ ἔξασκουσε καὶ στοὺς δυὸ ὁ Εὐτρόπιος, πανοῦργος εὐνοῦχος πού κατῴρθωσε νῆρθη ἀπὸ τὴν Ἀρμενία, κι' ἀπὸ δοῦλος πού ἦταν νὰ προσληφθῇ φύλακας τῶν βασιλικῶν θαλάμων κι' ἐμπιστος σύμβουλος στὸ ζεῦγος τῶν αὐτοκρατόρων, μὲ τὸ ἀξίωμα πατρίκιος καὶ ὑπατος. Αὐτὸς εἶχε ἐπιτύχει νὰ δώσῃ σύζυγο στὸν Ἀρκάδιο τὴν Εὐδοξία, θυγατρὶς Γαλάτου στρατηγοῦ, γι' αὐτὸ καὶ οἱ σχέσεις του μὲ τὸν βασιλιὰ καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν Εὐδοξία, ἦταν ἐξαιρετικὰ καλές.

Ὁ Εὐτρόπιος λοιπὸν θέλησε τὸν Ἰωάννη γιὰ ἀρχιεπίσκοπο στὴν πρωτεύουσα. Τὸν εἶχε γνωρίσει στὴν Ἀντιόχεια ὅταν εἶχε περάσει ἀπὸ κεῖ, κι' εἶχε βεβαιωθῇ γιὰ τὴ φήμῃ τοῦ ἀνδρός. Φαίνεται ὅτι χρειαζόταν ἓνα δυναμικὸ ἱεράρχη εὐνοοούμενὸ του γιὰ νὰ τὸν ἔξῃ συνεργὸ στὰ κυριαρχικὰ σχέδιά του, ἀλλὰ δὲν ὑπολόγισε πόσο ἀκέραιος ἦταν σὰν χαρακτήρας ὁ Ἰωάννης. Πάντως ὁ Εὐτρόπιος ἔπεισε τὸν αὐτοκράτορα ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦταν ὁ πλέον κατάλληλος διὰ τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ γιὰ νὰ μὴ βρῇ καιρὸ ὁ Ἰωάννης νὰ ἀρνηθῇ, ρῆ καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀντιδράσῃ ὁ λαὸς τῆς Ἀντιοχείας πού τὸν ὑπεραγαποῦσε καὶ δὲ θὰ τὸν ἀφῆνε νὰ φύγῃ, εἰδοποίησαν τὸν ἐπαρχο τῆς Ἀντιοχείας νὰ ἐνεργήσῃ κρυφά. Πράγματι ὁ ἐπαρχὸς τὸν ἔφερε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν νὰ ἐπισκεφθοῦν τάφους μαρτύρων, κι' ἐκεῖ τὸν ἐπιβίβασε σὲ μιὰν ἄμαξα καὶ τὸν ὠδηγοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, νύχτα καὶ κρυφά, γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Στὸ δρόμο φανέρωσαν στὸν Ἰωάννη τὸ σκοπὸ τους, μὰ ἐκεῖνος πιά δὲν φαίνεται ν' ἀντιστάθηκε. Θὰ εἶδε πῶς ἦταν μάταιο νὰ παρακούσῃ, ἢ μᾶλλον θὰ ἐρμήνευσε σὰν θέλημα Θεοῦ αὐτὴ τὴν κλήση, κι' ὑποτάχθηκε.

Στὴ Βασιλεύουσα εἶχαν συγκεντρωθῇ ἀρκετοὶ μνηστήρες τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ θρόνου καὶ πιὸ ἐπίμονος

ἀπ' ὅλους ὁ Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας, πού δὲν προώριζε τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ τὸν γέροντα εὐνοούμενό του, τὸν πρεσβύτερο Ἰσίδωρο. Ὁ Εὐτρόπιος κατῴρθωσε ὅλους νὰ τοὺς παραμερίσῃ, κι' ὑποχρέωσε τὸν ἴδιο τὸ Θεόφιλο νὰ χειροτονήσῃ τὸν Ἰωάννη, στὶς 15 Δεκεμβρίου τοῦ 397. Ἡ ἐνθρόνισή του ἔγινε μ' ἐπίσημη τελετὴ στὶς 26 Φεβρουαρίου τοῦ 398. Ὁ Ἰωάννης ἦταν τότε σαράντα τεσσάρων ἐτῶν.

ΤΟ ΒΑΡΥ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Βαρὺ ἔργο εἶχε νὰ ἐκτελέσῃ ὁ Ἰωάννης στὴν Πρωτεύουσα. Ἡ εἰδωλολατρεία κι' ἐκεῖ πάλευε ἀκόμα ἐναντίον τοῦ Χριστιανισμοῦ, μὲ τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά της πού ἦταν βαθιὰ ριζωμένα στὰ πλήθη ἀπὸ αἰῶνες πολλοὺς. Μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα ὑπῆρχε, μὲ τὴν κατάλυση τῆς δουλείας. Τὰ ἥθη σημείωναν μεγάλη διαφθορά. Γείτονες λαοὶ ἀπειλοῦσαν κάθε τόσο τὴν ἐκκλησία ὅπως καὶ τὴν πολιτεία. Ὁ κληρὸς δὲν στεκόταν στὸ ὕψος του. Ἡ λατρευτικὴ τάξις δὲν ἦταν σπουδαία. Αἰρέσεις διάφορες, Ἀνόμοιοι, Ἀπολιναρισταί, Παυλινιανοί, διασποῦσαν τὴν ἐνότητα τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάνω ἀπ' ὅλους οἱ Ἀρειανοί, πού εἶχαν κερδίσει πολλοὺς ἐπισκόπους κι' εἶχαν πάρει θάρρος ἀπὸ τὴν ὑποστήριξι τοῦ Οὐάλεντος καὶ πιὸ πρὶν τοῦ Κωνσταντίου τοῦ Β'.

Ὁ Ἰωάννης ἀναδείχθηκε μέγας ὀργανωτῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου. Μ' ἐκλεκτὸ ἐπιτελεῖο ἀπὸ μαθητὲς καὶ μαθήτριες, μὲ προσωπικό κόπο ἀφάνταστα μεγάλο, μὲ πίστη στὸν Χριστὸ κι' ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, βάλθηκε νὰ ἐξυγιάνῃ κάθε νοσηρὸ, νὰ δυναμώσῃ κάθε ἀνίσχυρο, νὰ διαδώσῃ τὸ Χριστιανισμὸ στοὺς ἐθνικοὺς καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ τοὺς πιστοὺς στὴν ἀπλότητα καὶ τὴν καθαρότητα τοῦ πρώτου χριστιανικοῦ αἰῶνος. Βαθὺς ἀνατόμος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, γνώστης τῶν παθῶν τῆς κοινωνίας, ζηλωτῆς τοῦ Χριστοῦ, πῆρε τὴ μάχαιρα τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐξουσίας πού τοῦ χάρισε ὁ Θεὸς καὶ χτυποῦσε ζωηρὰ κάθε κακὸ. Μὲ πόνο καὶ μ' ἀγάπη, ἀλλὰ καὶ μὲ θάρρος ἀδίστακτο.

ΑΥΣΤΗΡΑ ΜΕΤΡΑ

Ἔλαβε μέτρα ἐναντίον τῶν κακῶν κληρικῶν. Ὅσοι κληρικοὶ πλούτιζαν ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, ὅσοι μοναχοὶ δὲν ζοῦσαν ἀγνὸ βίο, ὅσοι τριγυροῦσαν στὴν πρωτεύουσα κι' ἐπαίτουσαν ἢ ἀγύρτευαν ἢ ἔκαναν ποικίλα ἔργα, ἀσυμβίβαστα μὲ τὴν ἰδιότητά τους, ὅλοι αὐτοὶ περιωρίσθηκαν στὸν προορισμό τους καὶ στὴ μονὴ τους. Ἔλαβε μέτρα γενικὰ γιὰ τὴν ἠθική, περιώρισε τίς σπατάλες καὶ τίς ἐπιδεικτικὰς δαπάνες στὸν δημόσιο καὶ ἐκκλησιαστικὸ βίο, ἔκοψε τὰ ἐπίσημα γεύματα, πάταξε τὴν πολυτέλεια ὅπως καὶ τὴ φιλαργυρία, καυτηρίασε τίς εἰδωλολατρικὰς συνή-

θεις και τὰ θεάματα και τὶς ἵπποδρομίες. Καθιέρωσε νυκτερινὲς ἀκολουθίες γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παρευρίσκωνται σ' αὐτές και οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἡμέρα, ἔγραψε νέες λειτουργικὲς εὐχές.

Φρόντισε νὰ στηρίζη τοὺς πιστοὺς στὴν ἀλήθεια τοῦ χριστιανισμοῦ, νὰ ἐπιστρέφῃ στὴν ὀρθή πίστη τοὺς Ἀρειανούς. Ἔστειλε ἱεραποστολὲς στὴ Γοτθία, τὴ Σκυθία, τὴν Κελτική, τὴν Περσία, στὴν Φοινίκη ἐπίμονα. Κατῶρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τοὺς Γότθους ἀπὸ τὸν Ἀρειανισμό, και τοὺς παραχώρησε δικό τους ναὸ στὴν πρωτεύουσα, σπουδαία λατρεία γινόταν στὴ δικὴ τους τὴ γλώσσα.

Διωργάνωσε τὴ φιλανθρωπία. Ἰδρυσε τάγμα χηρῶν, διακονισσῶν, σὶς ὁποῖες ἀνέθεσε κύριο ἔργο τους τὴν ἐμπρακτὴ ἀγάπη στὸν κάθε φτωχὸ και πονεμένο. Θεωροῦσε τὸν πλούσιο σὰν ἱερόσυλο, ἀφοῦ δὲν διαχειρίζεται καλὰ τὸν πλοῦτο ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Πούλησε πολυτελεῖ ἀντικείμενα τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου γιὰ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς φτωχοὺς. Ὁ ἴδιος ζοῦσε λιτὰ κι' ἀπλᾶ, στὴν προσευχή, στὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ, διδάσκοντας καθημερινὰ τοὺς χριστιανούς.

ΟΜΙΛΗΤΗΣ

Τὰ κηρύγματά του τὰ παρακολουθοῦσε πλῆθος κόσμου, Χριστιανοὶ και Ἰουδαῖοι, πολλὲς φορὲς και ἔθνηκοι, κι' ἦταν τόσο τὸ ἐνδιαφέρον και ὁ ἐνθουσιασμός, ποὺ πολλὲς φορὲς τὸ πλῆθος ξεσποῦσε σὲ χειροκροτήματα. Μιλάει γλυκά, ἀπαλὰ γιὰ τοὺς ἀνθρώπινους πόνους, ἀλλὰ κι' αὐστηρὰ γιὰ τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπινα. Ἐλέγχει και καταδικάζει μὲ γλώσσα ὡμὴ κάθε ἀμαρτία, μὲ σχήματα ρητορικὰ ποὺ πηγάζουν χωρὶς ἐπιτήδευση ἀπὸ τὸ θεόδοτο τάλαντό του, κι' αὐτὰ ποὺ λέει τὰ στηρίζει στὴν ἀπλὴ λογικὴ ἀλλὰ και στὴ Γραφή, στὴν Παλαιὰ και τὴν Καινὴ, ἰδιαίτερα στὰ κείμενα τοῦ Παύλου, ποὺ συχνὰ προστρέχει σ' αὐτὸν μὲ βαθιὰ σκέψη και θαυμασμό.

Μιλάει σὲ τακτικὲς μέρες κι' ἐξαντλεῖ τὸ θέμα του σὲ σειρὲς ἀπὸ λόγους, μιλάει σ' εὐκαιρίες ποὺ παρέχονται ξαφνικά και τότε ποὺ πολὺ φανερώνει τὸ θεῖο του χάρισμα, μιλάει σὲ μνήμες ἁγίων, σὲ ἑορτές, σὲ γεγονότα. Ἐρμηνεύει τὴ Γραφή, συνθέτει πραγματείες πάνω σὲ πολλὰ θέματα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ και τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Καὶ πάντοτε δίνει στὸ λόγο του τὸ δῶμα τῆς μεγάλης χριστιανικῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη στὸν Θεὸ και στὸν συνάνθρωπο εἶναι ποὺ κινεῖ τὴ σκέψη και τὸ χρυσὸ στόμα του.

Σπάνιο φαινόμενο εὐγλωττίας, ἐκπληκτικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἀλλὰ και γιὰ τὴ δικὴ μας ἀκόμα, κι' ἄς ἔχη δόξα ὁ Θεός ποὺ θέλησε νὰ σωθῇ μέγιστο μέρος ἀπ' ὅσα εἶπε κι' ἔγραψε ὁ ἐκλεκτὸς ἐκεῖνος τῆς ἐκκλησίας ποιμενάρχης.

Η ΤΑΡΑΧΗ

Ὅμως, τὰ μέτρα πού ἔλαβε καί ἡ αὐστηρή γλῶσσα πού μεταχειρίσθηκε, ἔφεραν ἀντίδραση. Ὁ Χρυσόστομος δὲν κολάκευε, δὲ μιλοῦσε γιὰ νὰ 'ναὶ εὐχάριστος. Θεωροῦσε ἐπικίνδυνον τὸ «πρὸς χάριν δημηγορεῖν». Ξεκινοῦσε ἀπὸ τὴ σωστὴ ἀποψηὶ ὅτι οἱ πληγὲς πρέπει νὰ ζεγυμνῶνται γιὰ νὰ θεραπευθοῦν, κι' αὐτὸ δὲν ἦταν ἀρεστὸ σ' ἐκείνους πού τὰ καυτερά λόγια πού ἔλεγε ἢ τὰ μέτρα πού ἔπαιρνε, ἔφερναν ταραχὴ στὴ βουρκιασμένη ζωὴ τους ἢ καὶ ζημία σ' ὅσους δὲν ἀποφάσιζαν νὰ διορθωθοῦν. Τὸ πλῆθος ἀκουγε μὲ συντριβή, κι' ὅσο κι' ἂν ταρασσόταν, ἀναγνώριζε τὴν ἀνάγκη νὰ μετανοήσῃ, καὶ πικραινόταν πού τὸ ζυπνοῦσε ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας τὴ νάρκη. Ὅμως ἄτομα πολλὰ δὲν ἐνοιωθάν καὶ δὲν φέρνονταν ἔτσι, κι' ἀντιδροῦσαν βίαια, κρυφὰ ἢ φανερά.

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΟΥ

Ὁ Χρυσόστομος εἶχε ἐχθροὺς ἰσχυροὺς. Τοὺς εἶχε ἀπὸ τότε πού ἀνέβηκε στὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀκριβῶς γιὰ τὴν ἀνοδό του αὐτῇ, ὅπως τὸν Θεόφιλο Ἀλεξανδρείας πού τὸν εἶδαμε ν' ἀντιδρᾷ στὴν ἐκλογὴ του. Κι' ἄλλους τοὺς ἀπέκτησε ἢ ἐκδηλώθηκαν σὰν ἐχθροὶ του ὥστερ' ἀπὸ τὰ αὐστηρὰ μέτρα πού ἔλαβε, ὅπως πολλοὶ μοναχοὶ καὶ ἄρκετοὶ ἐπίσκοποι, ὅπως ὁ Σεβηριανὸς Γαβάλων στὴ Συρία, ὁ Ἀκάκιος Βεροίας τῆς Συρίας, πού πῆγε στὴν Κων/λη καὶ δὲν ἐθεώρησε καλὸ τὸ κατάλυμα πού τοῦ παραχώρησε ὁ Ἰωάννης, κι' εἶπε «ἐγὼ ἀρτίῳ αὐτῷ χύτραν», ὁ Ἀντίοχος Πτολεμαῖδος τῆς Φοινίκης, ὁ μοναχὸς Ἰσαάκιος ὁ Συρίσκος, δυὸ τρεῖς αὐλικοὶ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ γυναῖκες ἀκόλουθοι, ὅπως ἡ Μάρσα, ἡ Καστρικία καὶ ἡ Εὐδοκία. Οἱ τελευταῖες αὐτὲς μισοῦσαν βαθίαν τὸν Ἰωάννη γιὰτὶ στὰ κηρύγματά του, ὅταν χτυποῦσε τὴν ἐπίδειξη καὶ τὴ σπατάλη, ἦταν φανερὸ ὅτι ἐκεῖνες ὑπονοοῦσε. Μὰ πιὸ ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς τοῦ ἁγίου ἦταν ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία.

Ἡ Εὐδοξία, πού εἶχε ἀπόλυτη ἐπιρροὴ στὸν Ἀρκάδιο, ἦταν στὴν ἀρχὴ εὐμενέστατη γιὰ τὸν Χρυσόστομο. Πιστὰ ὀρθόδοξη, ἐχθρική στὸν ἀρειανισμό, φρόντισε γιὰ τὴ διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἔπαιρνε μέρος στὶς λατρευτικὰς συγκεντρώσεις καί, πεζῇ, ἀκολούθησε νυκτερινὴ πομπή γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου Θωμᾶ, πράγμα πού τὸ ἐπαίνεσε ὁ Ἰωάννης. Ἀλλὰ ἡ ἐπιδεικτικὴ ζωὴ τῆς καὶ ἡ ματαιοδοξία τῆς τὴν ἔφεραν σ' ἀντίθεση μὲ τὸν Ἰεράρχη, πού εἶχε τὸ θάρρος νὰ χτυπᾷ τὸ κακὸ ὅπου τὸ ἐβλεπε, καὶ πού δὲν φοβοῦταν τίποτα, μόνο τὴν ἁμαρτία. Καὶ ἡ σύγκρουσις δὲν ἄργησε νὰ ἐρῇ.

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΣΤΗ ΔΡΥ

Ένας πατρίκιος, ο Θεόγνωστος, έπεσε σέ δυσμένεια κι' εξωρίσθηκε, κι' εκεί, στήν εξορία του, πέθανε. Ή χήρα του, πού φρόντιζε νά μὴν κατασχεθοῦν τὰ κτήματά της, ζήτησε τή μεσολάβηση τοῦ Χρυσόστομου, κι' ἐκεῖνος ἔγραψε στήν Εὐδοξία παρακλητικά. Αὐτό θεωρήθηκε ἀπό ἐκείνην προσβολή καὶ ζητοῦσε τὴν εὐκαιρία νά τὸν ἐκδικηθῇ. Ὅταν ὁ Ἰωάννης ἔλειψε στήν Ἐφεσο τρεῖς μῆνες κι' ἐτιμώρησε σιμωνιακοὺς Ἐπισκόπους, ἡ Εὐδοξία συγκέντρωσε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρυσόστομου, μὲ πρῶτο τὸν πάντοτε ἑτοίμο Θεόφιλο Ἀλεξανδρείας, κι' ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν Ἐφεσο τὸν εἰδοποίησαν νά παρουσιαστῇ σέ σύνοδο, σχηματισμένη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του καὶ νά δικαστῇ. Ἡ σύνοδος αὐτὴ ἔγινε στὴ Δρυ, ἕνα προάστειο κοντὰ στὴ Χαλκηδόνα κι' ἀποτελέσθηκε ἀπὸ τριάντα ἑξὶ ἐπισκόπους. Οἱ κατηγορίες ἦταν φανταστικές τελείως. Ἀφοῦ ἔψαξαν ὅλο τὸ βίο του στὴν Ἀντιόχεια καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ δὲν βρῆκαν τίποτα ἐναντίον του, κατασκεύασαν κατηγορίες γιὰ παραβάσεις ἡθικές, γιὰ κοινωνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀτοπήματα, γιὰ οἰκονομικὲς καταχρήσεις. Ὅτι π.χ. «κατέχροτο προσόδους ἐκκλησιαστικαῖς», κι' ἔλεγαν κατάχρηση πού φρόντιζε τοὺς φτωχοὺς μὲ χρήματα τῆς ἐκκλησίας, ὅτι «πωλεῖ ἱερὰ σκεύη», ὅτι θυσίαζε δηλαδὴ τὴν πολυτέλεια στὴν ἀνάγκη, ὅτι «ἐπιβαίνει ἀλλοτριὰς ἐπαρχίαις» γιὰ νά ἐπεκτείνῃ ἑῷ τὸ ἐξυγιαντικὸ ἔργο του, ὅτι «μόνος ἑσθίει καὶ φιλοξενίαν ἀθετεῖ» καὶ τοῦ κατηγοροῦσαν ἔτσι τὴ λιτότητά του, ὅτι «πάστυλλον τρώγει» δηλαδὴ τὸ ἀντίδωρο, πού ἀπὸ τότε ἐπικράτησε. Οἱ κατηγορίες αὐτὲς ἦταν τελείως ἀσθηρικτές γιὰ τὸν πτωχὸ καὶ ἀφοσιωμένο Ἰωάννη, πού εἶχε νεκρώσει τὸ σῶμα του καὶ ἦταν τελείως ὑποταγμένος στὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πού ἦταν τὸ ἴδιο αὐστηρὸς στὸν ἑαυτό του ὅσο καὶ στοὺς ἄλλους. Αὐτὲς τὶς ἀπίθανες κατηγορίες τὶς παρουσίασαν δύο διάκονοι, πού ὁ Χρυσόστομος τοὺς εἶχε διώξει ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, τὸν ἕνα γιὰ φόνο, τὸν ἄλλο γιὰ μοιχεία, κι' ὁ Θεόφιλος τοὺς εἶχε ὑποσχεθῇ νά τοὺς ἀποκαταστήσῃ μετὰ τὴν καταδίκη τοῦ Ἰωάννου, ὅπως καὶ τὸ ἔκαμε.

Σ' αὐτὴ τὴν κακόβουλη σύνοδο ὁ Χρυσόστομος ἀπαξίωσε νά παρουσιαστῇ. Ἦταν στήν ἀρχιεπισκοπὴ μὲ σαράντα φίλους ἐπισκόπους ὅταν ἔλαβε τὴν πρόσκληση. Ἦταν φανερό ὅτι ἡ συνωμοσία ἦταν καλὰ στημένη κι' ὅτι κινδύνευε κι' ἡ ζωὴ ἀκόμη τοῦ Ποιμενάρχου. Συγκινητικὲς εἶναι οἱ λεπτομέρειες πού μᾶς δίνει ὁ ἱστορικὸς Παλλάδιος ἀπὸ τὴ σκηνὴ αὐτῇ. Ὁ Ἰωάννης μίλησε στοὺς ἐπισκόπους κι' εἶπε: «Προσευχηθῆτε, ἀδελφοί μου, κι' ἂν ἀγαπᾶτε τὸ Χριστό, ἄς μὴν ἀφήσῃ κανεὶς γιὰ μένα τὴν ἐκκλησία του... πολλὰς θλίψεις θὰ δεχθῶ, καὶ θὰ πάψω νά ζῶ, ὅπως βλέπω... νὰ μὲ θυμᾶστε στίς προσευχάς σας». Οἱ ἐπίσκοποι τὸν καταφιλοῦσαν κι' ἔκλαιγαν πού θὰ ἔφηνε τὴν ἐκκλησία, τὴ διδασκαλία καὶ τοὺς φτωχοὺς του. Κι' ἐκεῖνος τοὺς ἔδινε θάρρος. «Καθῆστε, ἀδελφοί μου, μὴν κλαῖτε καὶ μὲ συγκινεῖτε πιὸ πολὺ... πάντοτε σὰς ἔλεγα πῶς ἡ ζωὴ αὐτῇ

είναι ένας δρόμος κι' όλα περνοῦν... οὔτε ἀπὸ μένα ἀρχίσε ἡ διδασκαλία, οὔτε σ' ἐμένα τελείωσε. Δὲν πέθανε ὁ Μωϋσῆς; Βρέθηκε ὁ ἦησους. Δὲν ἔπαψε νὰ ζῇ ὁ Σαμουὴλ; πῆρε τὸ χρίσμα ὁ Δαυὶδ. Τελείωσε τῇ ζωῇ του ὁ Ἰερεμίας, μὰ δὲν ἔμεινε ὁ Βαρούχ; Ἀνελήφθη ὁ Ἡλίας, μὰ δὲν προφήτεψε ὁ Ἐλισσαῖος; Ἀποκεφαλίσθηκε ὁ Παῦλος, μὰ δὲν ἀφήσε τὸν Τιμόθεο, τὸν Τίτο, τὸν Ἀπολλῶ καὶ τόσους ἄλλους;»

ΠΡΩΤΗ ΕΞΟΡΙΑ

Ἡ σύνοδος στὴν Δρῦ, τὸ 403, ἀποφάσισε τὴν καθάραιση καὶ τὴν ἐξορία του. Ἡ ἀδικη ἀπόφαση ἔκανε τοὺς πιστοὺς νὰ νοιώσουν θλίψη καὶ ν' ἀγανακτήσουν. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ γίνῃ στάσις, νὰ χυθῇ αἷμα. Ὁ Χρυσόστομος παραδόθηκε γιὰ νὰ μὴ γίνῃ κακὸ.

Τὸν πῆραν χαϊρέκακα οἱ ἔχθροί του καὶ τὸν ἔστειλαν στὴν ἐξορία.

Ἐφτάσε μέχρι τῇ Βιθυνία. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ μείνῃ καὶ νὰ περιμένῃ τὴ διαταγὴ πού θὰ καθώριζε τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του. Μὰ ἡ αὐτοκράτειρα τὸν ἀνακάλεσε. Λένε ὅτι οἱ ταραχὲς στὴν πρωτεύουσα συνεχίσθηκαν ἐπικίνδυνα, ἥ ὅτι κάποιος κακὸ ἔγινε, μία «θραῦσις», καταστροφὴ ἀπὸ σεισμό, θάνατος ἴσως σὲ πρόσωπο ἀγαπητὸ τῆς Εὐδοξίας καί, μετανοιωμένη, ζήτησε νὰ γυρίσῃ ὁ ἐξόριστος ἱεράρχης. Γύρισε στὴν Κωνσταντινούπολη μὲ τιμὲς καὶ δάκρυα χαρᾶς.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΞΟΡΙΑ

Δυὸ μῆνες μετὰ, τὸ φθινόπωρο τοῦ 403, νέο ἐπεισόδιο σημειώθηκε. Στήθηκε ἀργυρὸ ἀγαλμα τῆς Εὐδοξίας πάνω σὲ πορφυρὸ κίονα, μπροστὰ στὴν Ἀγία Σοφία κι' ἔγιναν πολυήμερες ἑορτὲς γι' αὐτό, κι' ἐκηολώσεις πού ἐνοχλοῦσαν τὴ λατρεία στοῦ Ναο καὶ θύμιζαν εἰδωλολατρικὰ ἔθιμα. Ὁ Χρυσόστομος παραπονέθηκε ἔντονα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διακοποῦν οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὴν αὐλὴ καὶ τὴν ἐκκλησία. Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ἀρκάδιος καὶ ἡ αὐλὴ του δὲν κατέβηκαν στοῦ Ναο νὰ λειτουργηθοῦν. Οἱ ἔχθροί τοῦ Ἰωάννου κινήθηκαν πάλι καὶ πέτυχαν νὰ συγκληθῇ νέα σύνοδος, τὴν ἀνοιξῇ τοῦ 404 ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου. Τὸν καταδίκασαν διότι, μετὰ τὴν καθάραισίν του, εἶπαν, δίχως νὰ ἀποφασίσῃ ἄλλῃ σύνοδος, γύρισε στὸν θρόνο του («εἰς τὸν θρόνον εἰσεπήδησεν»). Καὶ τὸν καθάραισαν καὶ πάλι.

Τὸ Μέγα Σάββατο τοῦ 404 ἔγιναν πολλὰ ἔκτροπα κατὰ τὸ βάπτισμα τῶν νεοφωτιστῶν. Ὁργανοὶ τοῦ Ἀρκαδίου ἔδιωξαν τὸν ἀρχιεπίσκοπο καὶ τοὺς ἄλλους κληρικοὺς ἀπὸ τὸ ναό, χύθηκε αἷμα, κι' οἱ πιστοὶ σκόρπισαν κι' ἑωρ-

τασαν τὸ Πάσχα τοὺς θλιμμένοι «ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ πρόβατα διεσπαρμένα». Ὁ Ἰωάννης δὲν ἐμφανίσθηκε δύο μῆνες μετὰ, μὰ βγήκε διαταγὴ αὐτοκρατορικὴ ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Κρυφά, γιὰ νὰ μὴ γίνουν ἄλλες ταραχές, παραδόθηκε στὶς 20 Ἰουλίου τοῦ 404 κ' ὠδηγήθηκε στὴ νέα ἐξορία του, ἀφοῦ ἀποχαίρειτσε συγκινητικὰ τοὺς κληρικοὺς καὶ τὶς διακονίσσες ποὺ ἦταν γύρω του. Τὸ πλῆθος, δταν ἔμαθε ὅτι ὁ Ποιμενάρχης του ἀναχώρησε, ζέσπασε σ' ἐκδηλώσεις ὀργῆς, κ' ἔβαλε φωτιά στὴν Ἁγία Σοφία καὶ στὸ μέγαρο τῆς Γερουσίας. Ἀπὸ τότε ἀρχισε διωγμὸς ἐναντίον τῶν φίλων του ἐπισκόπων, ποὺ ὠνομάσθηκαν Ἰωαννῖται.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης, βαθιὰ θλιμμένος γιὰ τὸν ἄδικο διωγμὸ του, ἀλλὰ μὲ γαλήνη ψυχῆς στὴν ταραχὴ αὐτῇ, ἀφέθηκε στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν του, δοξολογώντας τὸ Θεό. Στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας παρέμεινε λίγες μέρες. Ἀπὸ ἐκεῖ ὠδηγήθηκε μὲ πολλὰς ταλαιπωρίες πρὸς τὴν Ἀρμενία.

Στὸ δρόμο, πότε δεχόταν ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ, πότε ἐχθρικές ἐπιθέσεις. Στὴν ἐπαρχία τῆς Ἀγκύρας ὑπέφερε πολλὰ δεινὰ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Λεόντιο, κινδύνεψε καὶ ἡ ζωὴ του. Στὴν Καισάρεια, ἐνῶ τὸ πλῆθος τοῦ φανερώνει συγκινημένο τὴν ἀφοσίωσή του, ὁ ἐπίσκοπος Φαρέτριος μαζεύει μανιασμένους μοναχοὺς κ' ἀπειλεῖ νὰ τὸν σκοτώσῃ. Προστατευμένος ἀπὸ στρατιῶτες, φτάνει στὸν Κουκουσό τῆς Ἀρμενίας, κοντὰ στὸν Ἀντίταυρο.

Ταλαιπωρήθηκε ἐκεῖ καὶ στερήθηκε τὰ πάντα. Δὲν ὑπῆρχαν τρόφιμα, δὲν εἶχε καμμιὰ εὐκολία, γιὰτρὸς δὲ βρισκόταν ἐκεῖ, τὸ κλίμα ἦταν κακὸ καὶ βαρὺ. Ὁ Ἰωάννης ἀρρώστησε ἐπικίνδυνα δύο φορές. Κοντὰ στ' ἄλλα οἱ Ἰ-σαυροὶ ἔκαναν ἐπιδρομὲς στὴν Ἀρμενία, τὸ χειμῶνα τοῦ 406 ὁ Χρυσόστομος μεταφέρθηκε στὸ ὄχυρό τῆς Ἀραβισοῦ, τὴν ἀνοιξὴ τὸν γύρισαν πίσω στὸν Κουκουσό.

Στὴν ἐξορία του μελετᾷ, προσεύχεται, γράφει ἐπιστολές νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς φίλους του ποὺ καταδιώκονταν. Σῶζονται πολλὰς ἐπιστολές του ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐποχὴ. Οἱ πι-στοὶ ἔρχονται συχνὰ στὸν Ἰωάννη, νὰ τὸν δοῦν, νὰ δεῖ-ξουν τὴν ἀφοσίωσή τους, νὰ εὐλογηθοῦν ἀπὸ αὐτόν, ἀπὸ τὴ Βασιλεύουσα, ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες, ὅλη ἡ Ἀντιόχεια ἔρ-χεται στὴν Ἀρμενία.

Δείχνει ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν Ἰωάννη ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως, ὁ Ὀνώριος. Ὁ πάπας Ἰννοκέντιος στέλνει ἐπι-στολές καὶ θέλει νὰ συνέλθῃ σύνοδος στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ τὴν ἀποκατάστασι καὶ τὴν ἐπάνοδο τοῦ μεγάλου ἐξο-ρίστου, μὰ ὁ Ἀρκάδιος ἀρνεῖται. Πολλοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως κινοῦνται γιὰ νὰ τὸν ἐλευθε-ρώσουν. Στὶς ἀρχές τοῦ 406, πέντε ἐπίσκοποι ἔρχονται στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὴ Δύση γιὰ τὸ ζήτημα αὐτό, μὰ «ἀποπέμπονται ἀτίμως», διώκονται προσβλητικά.

ΠΙΟ ΜΑΚΡΙΑ

Ἡ κίνηση αὐτὴ ἐνοχλεῖ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρυσοστόμου. Ἀποφασίζουν καὶ προκαλοῦν διαταγὴ νὰ μεταφερθῇ ὁ ἐξόριστος πρὸ μακριά, στὴν Πιτυοῦντα, «τόπον πανέρημον», στὴ θάλασσα τοῦ Πόντου. Ὁ Ἰωάννης εἶναι κουρασμένος κι' ἄρρωστος. Εἶναι στὴν ἡλικία τῶν πενήντα δύο ἐτῶν μὰ ἡ τόσο καταπονημένη ζωὴ του τὸν δείχνει γέροντα πολὺ. Τὸ «ἀραχνῶδες σωματίον» του φανερώνει τὰ δρια τῆς ἀντοχῆς του ἐξαντλημένα. Δοξάζει δμως τὸν Θεὸ καὶ προχωρεῖ.

Τρεῖς μῆνες ὁδοιπορεῖ μ' ἀφάνταστο κόπο. Οἱ στρατιῶτες ποὺ τὸν ὁδηγοῦν βιάζονται κι' ἀδιαφοροῦν ποὺ ὁ Ἰωάννης δὲν ἀντέχει, ὁμολογοῦν πῶς ἔχουν ἐντολές, ὅτι ἂν πεθάνη, αὐτοὶ θὰ προαχθοῦν. Βρέχει καὶ τρέχουν τὰ νερὰ πάνω στὸ σῶμα τοῦ ἀγίου, ὕστερα ὁ ἥλιος καίει τὸ γυμνὸ κεφάλι του.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ

Στὰ Κόμανα τοῦ Πόντου, κοντὰ στὸν τάφο τοῦ ἀγίου Βασιλίσκου, ποὺ ἦταν ἐπίσκοπος στὰ Κόμανα κι' εἶχε μαρτυρήσει στὸ διωγμὸ τοῦ Μαξιμιανοῦ, βλέπει τὴ νύχτα τὸν Βασιλίσκο νὰ τοῦ λέη· «Θάρρος, ἀδελφὲ Ἰωάννη, γιατί αὖριο θὰ εἴμαστε μαζί!».

Ὁ Ἰωάννης πίστεψε στὸ μήνυμα αὐτὸ καὶ παρακαλοῦσε τοὺς στρατιῶτες τὴν ἄλλη μέρα νὰ μὴ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ. Αὐτοὶ τὸν παίρνουν καὶ προχωροῦν. Μὰ σὲ λίγες ὥρες γύρισαν γιατί ἡ κατάστασή του ἦταν βαριά. Ἐκεῖ, κοντὰ στὸν τάφο τοῦ ἀγίου Βασιλίσκου, κοινώνησε γιὰ τελευταία φορὰ τὰ ἀχραντα Μυστήρια, προσευχήθηκε, εἶπε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ «Δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκεν, Ἀμήν» καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα του στὰ χέρια τοῦ Χριστοῦ.

Ἦταν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 407. Πέθανε στὰ Κόμανα τοῦ Πόντου, στὸ δρόμο τῆς ἐξορίας του.

Οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγίων Του, μπόρεσαν κι' αὐτὴ τὴ φορὰ νὰ νικήσουν. Προσωρινὰ κι' ἐφήμερα δμως, ὅπως πάντα, διότι «καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς.» Διότι ὁ ἅγιος Ἰωάννης, ὑπάρχει πάντοτε σὰν μεγάλη μορφή καὶ πάντοτε τὸ ἔργο του θὰ στέκη ἀντίθετο στὴν ἁμαρτία καὶ στὸ κακὸ, καὶ θὰ γίνεται φῶς στὸν κόσμο. «Δίκαιοι εἰς τὸν αἰῶνα ζώσιν».

Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, σὲ σύντομη ἐξιστόρηση τοῦ βίου του στὴ γῆ. Καὶ ἐκείνου τὸ φωτισμένο ἔργο παρουσιάζομε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Τὸ ὅλο ἔργο τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τεράστιο σὲ ὄγκο ὅσο καὶ σὲ ἀξία, ἀπλώνεται σὲ 18 τόμους τῆς Ἑλληνικῆς Πατρολογίας τοῦ Migne, τῆς ἐκδόσεως πού ἔχομε ὑπ' ὄψιν βασικά, κι' ἀπὸ τὴν ὁποία παίρνομε τὸ κείμενο τοῦ τόμου αὐτοῦ. Οἱ τόμοι τῆς Πατρολογίας τοῦ Migne ὑπ' ἀρ. 47 ἕως 64, περιέχουν τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου στὸ Ἑλληνικὸ κείμενο καὶ τὴ Λατινικὴ μετάφραση, εἰσαγωγές, σχόλια, πίνακες καὶ ἄλλα σχετικά.

Τὸ ἑλληνικὸ κείμενο εἶναι σὲ 9.400 περίπου στήλες, δηλαδὴ σὲ 4.700 σελίδες δίστηλες. Ἀπ' αὐτές, 3.860 σελίδες χαρακτηρίζονται ὡς γνήσια ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου, 250 σελίδες ἀμφιβαλλόμενα καὶ 590 σελίδες νόθα.

Συνολικά, ὑπάρχουν περίπου 1.130 ἔργα γνήσια καὶ 70 ἀμφιβαλλόμενα, τὰ ὁποία διαιροῦμε σὲ κατηγορίες ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό τους :

Α' — Ἠθικά καὶ Κοινωνικά	46
Β' — Ἐπικήαιρα	38
Γ' — Ἐγκωμιαστικά	46
Δ' — Πανηγυρικά — ἑόρτια	16
Ε' — Ἀσκητικά — ἱερωσύνης	23
ΣΤ' — Δογματικά — Ἀντιαιρετικά	22
Ζ' — Ἑρμηνευτικά	720
Η' — Ἐπιστολές	246
Θ' — Ἀποσπάσματα — Διάφορα	43
Ὁ Χρυσόστομος ἔχει γράψει ἐπίσης,	

τὴ γνωστὴ Λειτουργία καὶ διάφορες λειτουργικὲς εὐχές.

Πολλὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου πού τὰ μαρτυροῦν παλαιοὶ συγγραφεῖς, ἔχουν χαθῆ. Καὶ πολλὰ ἴσως εὐρίσκονται ἀκόμη σὲ χειρόγραφα, ἀγνωστα ἢ ἀδημοσίευτα.

Στὸν Χρυσόστομο ἀποδίδονται ἔργα, ὁμίλεις κυρίως, πού ἡ κριτικὴ ὑποστηρίζει ὅτι δὲν εἶναι δικά του, καὶ αὐτὰ χαρακτηρίζονται ὡς νόθα. Πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ ὅμως καὶ πιὸ πολὺ τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἴσως εἶναι γνήσια.

Τὰ χαρακτηρισμένα ὡς νόθα ἔργα ἀνήκουν σὲ πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς κατηγορίες καὶ εἶναι 270.

Τὰ ἑρμηνευτικά, ὅπως φαίνεται πιὸ πᾶνω, εἶναι τὰ περισσότερα. Ἀποτελοῦν τὰ 7/10 τοῦ ὅλου Χρυσοστομικοῦ ἔργου, ὅμως δὲν εἶναι ἀπλὲς ἑρμηνεῖες. Ἑρμηνεύουν βέβαια σχεδὸν ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ εἶναι ἔργα μὲ περιεχόμενο κυρίως ἠθικὸ καὶ κοινωνικὸ, κάποτε ἑόρτιο ἢ ἐγκωμιαστικὸ καί, σπανίως, δογματικὸ.

Ἡ πιὸ πᾶνω διαίρεση δὲν εἶναι ἀπόλυτη, διότι στὰ ἠθικά π.χ. ἔργα ὑπάρχουν στοιχεῖα δογματικά, ἀπολογητικά, ὅπως καὶ στὰ δογματικά, στοιχεῖα ἑρμηνευτικά, ἠθικά κ.λ.π.

Ὁ τόμος αὐτὸς περιέχει 27 λόγους καὶ ὁμίλεις ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου.

ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Ε Ρ Γ Α

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

Τὰ ἠθικά καὶ κοινωνικά ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου πηγάζουν ἀπὸ τὴ βαθιὰ πίστιν τοῦ στὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ στὸν ἄνθρωπον. Ἔχουν δηλαδὴ προϋπόθεσίν τοὺς τὴ δογματικὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀποβλέπουν στὴν ἐμπράκτη ἐφαρμογὴ τῆς μεγάλης ἐντολῆς. Ἔχουν τελικὸ σκοπὸ τοὺς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴ σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Χρυσόστομος πιστεύει ἀκράδαντα στὴν ὑπαρξὴν τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου, πνευματικοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶναι Παντοδύναμος, Πανάγαθος, Πάνσοφος. Πιστεύει ὅτι ὑπάρχει ἡ θεία Πρόνοια, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εὐτυχοῦν καὶ νὰ σωθοῦν. Ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός, ποῦ ἐγένε ἀνθρώ-

πος γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ, γιὰ νὰ κάμῃ δυνατὴ τὴν ἐπιστροφὴν μας στὸν παράδεισον. Ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατη καὶ ὅτι ἂν ὑπακούσῃ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀρνηθῇ τὴ συμβουλὴν τοῦ διαβόλου, θὰ ζήσῃ σὲ παντοτεινὴ εὐδαιμονία καὶ μακαριότητα.

Ἐπάνω στὰ βασικά δόγματα τῆς πίστεώς μας στηρίζει ὁ Χρυσόστομος τὴν ἠθικὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν κλίσιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, δέχεται τὰ πονηρὰ βέλη τοῦ διαβόλου, ὅμως εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, εἶναι αὐτεξούσιος. Ἄν κάμῃ καλὴ χρῆσιν τοῦ αὐτεξουσίου του, ὑπακούοντας στὸν Ἠθικὸ Νόμον ἀπὸ ἀγνὴ διάθεσιν πρὸς τὸ ἀγαθὸ καὶ ἀπὸ ἀφοσίωσιν στὸν Νομοθέτη, τότε

κατανικᾷ τῇ μεγάλῃ αἰτίᾳ τοῦ κακοῦ, τῇ φιλαυτίᾳ. Τότε ζῇ μὲ ταπείνωση τὴς χαρὲς του καὶ μὲ ὑπομονὴ τὴς λύπης του, ὑπολογίζει ὅτι τὰ πάντα συντελοῦν στὴν τελειώσῃ του, κί' αἰσθάνεται εὐτυχής. Προγεύεται στῇ γῇ τὴ μακαριότητα τοῦ οὐρανοῦ. Ἀνάμεσα στὸ φυσικὸ καὶ τὸ ἠθικὸ κακὸ, αὐτὸς χαίρεται τὸν ὑλικὸ κόσμον μὲ πνευματικὴ ἀγαλλίαση, σάν μέσο, καὶ βαδίζει πρὸς τὸν πνευματικὸ κόσμον μὲ πραγματικὴ χαρά, γιὰ τελικὸ προορισμό.

Διὰ τὸν καλὸ χριστιανό, διδάσκει ὁ Χρυσόστομος, ἠθικὰ προβλήματα δὲν ὑπάρχουν ἅλυστα. Λύνονται ὅλα μὲ τὴν ἐλευθερὴ συμμόρφωσή μας στὸν θεῖο Νόμον, ποὺ πρέπει νὰ φανερώναται στὰ λόγια καὶ στὴν πράξις μας. Μὲ τὴν προσπάθειά μας νὰ ὑποτάξωμε τὴν ὕλη στὸ πνεῦμα, νὰ ἐπιδιώξωμε τὸ πνευματικὸ μας συμφέρον, νὰ ζήσωμε σὲ συμφωνία μὲ τὴ συνειδήσῃ μας, μὲ τὴν πρόθυμη ὑποταγὴ τοῦ δικοῦ μας θελήματος στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὸν ἄγωνα μας νὰ ἐξομωιοθούμε πρὸς τὸ τέλειο πρότυπο, τὸν Ἰησοῦ Χριστό.

Ἀλλὰ ὁ Χρυσόστομος παραδέχεται ὅτι καὶ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ἔχουν τὴ λύση τους στὴν ἀνθρώπινη ἠθική. Βλέπει καθαρὰ καὶ περιγράφει τὴν κοινωνικὴ ἀνισότητα καὶ ἀδικία, καὶ μ' ὅση ἀπλότητα κί' ἂν διαχωρίξῃ καὶ χαρακτηρίξῃ τοὺς πλουσίους σάν λύκους καὶ τοὺς φτωχοὺς σάν ἀρνιά, δὲν δημαγωγεῖ. Οὐτε φανатίζει γιὰ νὰ ἐξεγείρῃ, οὔτε καθησυχάζει γιὰ ν' ἀποκοιμήσῃ. Μὲ ζωηρὰ χρώματα παρουσιάζει τὸ ζήτημα, κί' εἶναι ἐξοχοὶ σ' αὐτὸ οἱ ἑπτὰ λόγοι του στὸν Λάζαρο, κί' ὑποστηρίζει τὴ χριστιανικὴ λύση, ὅτι ὅταν τὰ άτομα πιστέψουν ἀληθινὰ στὸν Θεὸ κί' ἔχουν ἠθικὴ καθαρότητα, τότε κοινωνικὰ προβλήματα παύουν νὰ ὑπάρχουν.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζῇ πνευματικά, ποὺ θεωρεῖ τὸ συνάνθρωπό του σάν ἀδελφὸ του, ποὺ ἀποβλέπει στὴν αἰωνιότητα κί' ὄχι στὴ χωμάτινη προσωρινότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ ἄπλος καὶ ταπεινὸς καὶ δίκαιος αὐτὸς ἄνθρωπος, θὰ παραμερίσῃ τὸ ἀτομικὸ του συμφέρον καὶ τὸν ἐγωϊσμὸ του κί' ἔτσι κάθε ζήτημα κοινωνικὸ θὰ λυθῇ. Ὁ πλούσιος θὰ συντρέξῃ τὸ φτωχό, ὁ φτωχὸς δὲ θὰ δολιευθῇ τὸν πλούσιον, ὁ δυνάστης τὸν ἀδύνατον, καὶ οἱ ὅσοι ὑποστηρίξῃ τὸ ἀδικο, οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶναι ἀγαθές, ἡ ζωή, ἡ τιμὴ, ἡ περιουσία τοῦ καθενὸς θὰ εἶναι ἀσφαλι-

σμένη, ὅλοι θὰ ζοῦν εἰρηνικὰ κί' ἀγαπημένα.

Τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, εἶναι προβλήματα ἠθικὰ καὶ πρέπει νὰ βροῦν τὴ λύση τους στὴ Χριστιανικὴ ἐφαρμογή. Ἡ σωστὴ αὐτὴ ἀποψη μᾶς ἔκανε νὰ χαρακτηρίσωμε τὰ ἴδια αὐτὰ ἔργα, ἠθικὰ μαζὶ καὶ κοινωνικά.

Στὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ὅπως καὶ σ' ὅλα τὰ ἔργα του, μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ πολλὰ:

Τὴν ἐπίδραση ποὺ φαίνεται νὰ ἀφῆσαν ἐπάνω του οἱ κλασσικὲς σπουδές, τὴ λογοτεχνικὴ ὕψη δηλαδὴ, τὴν πλούσια ἐπιχειρηματολογία, τὴν ἐκφραστικὴ ἀνέση. Στοιχεῖα ποὺ ἀξιοποιήθηκαν μὲ τρόπο μοναδικό, ἀπὸ τὸ πλούσιο χάρισμα τοῦ Θεοῦ. Τὴ βαθύτατη γνῶση τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Τὴν ἰδιαίτερη προσπάθειά του νὰ γίνῃ κατανησὸς, ἀπλοστεύοντας τὸ συλλογισμό του καὶ ἀναλύοντας τον. Τὸν πλοῦτον τῶν παρομοιώσεων ἀπὸ τὸν φυσικὸ κόσμον, ποὺ δειχνεὶ παρατηρητικότητα καὶ δύναμη περιγραφῆς καὶ ἐμπνευση στὸ νὰ συσχετίζει τὰ πνευματικὰ μὲ τὰ ὑλικά, τὰ ἐφήμερα μὲ τὰ αἰώνια, ὥστε νὰ κινή τὸ κατανησὸ καὶ εὐκολώτερα παραδεκτὸ τὸ συλλογισμό του. Τὸν συναισθηματικὸ πλοῦτον τῶν ρήτορας. Τὴ δονουμένη ἀπὸ καθαρὴ ἀγάπη ψυχὴ του. Τὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ ποὺ κινεῖ τὴ σκέψη καὶ τὴ γλώσσα του.

Ἰδιαίτερα, στὶς ὁμιλίες καὶ τοὺς λόγους τοῦ τόμου τούτου, παρατηροῦμε τὴν προτίμησιν του στὴν παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ φτωχοῦ Λαζάρου. Στὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἔργα του βρίσκει τὴν εὐκαιρία ν' ἀναφερθῇ στὴν παραβολὴ αὐτῇ.

Τὴν ἀδιάκοπη χρῆσιν ἐδαφίων τῆς Πί. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, γιὰ νὰ τεκμηριώσῃ ἔτσι ὄχι μόνον τὸ πνεῦμα ἀλλὰ καὶ τὸ γράμμα σ' αὐτὰ ποὺ λέει.

Τὴν συχνὴ προσφυγὴ τοῦ στὸν Παῦλον. Σὲ κάθε σελίδα του σχεδὸν χρησιμοποιεῖ ρητὰ τοῦ Παύλου καὶ ἀπηχεῖ τὴ διδασκαλία του. «Δὲ μοῦ εὐφραίνει τόσο τὰ μάτια ὁ ἥλιος, ὅσο μοῦ γαίμει φῶς τὴν ψυχὴ τὸ πρόσωπο τοῦ Παύλου» λέει στὴν Γ' περὶ Μετανοίας.

Παρατηροῦμε ἐπίσης ὅτι βρίσκει συχνὰ

τόν τρόπο νά ἐπωφεληται τὸ ἐπὶκαιρο, κι' ἔτσι νά μπαίνει φυσικά στοῦ θέματος, ὅπως στον πρόλογο τοῦ ΣΤ' Λόγου στοῦ Λάζαρο, πού ἐγινε μετὰ ἀπὸ σεισμό. "Ἄλλες πάλι φορές ἀφήνει τὰ συναισθήματα του νά διαπερνοῦν τὸ ἀκροατήριό του, ὅπως στὴν Α' περὶ Μετανοίας, πού ἐκφωνήθηκε ὕστερα ἀπὸ ἀνάρρωσή του στὴν ἐξοχή.

Τὰ ρητορικά σχήματα ἀφθονοῦν σ' ὅλες τὶς σελίδες του. Οἱ ἀντιθέσεις, οἱ ἐπαναλήψεις, οἱ ἀποστροφές, τὰ παράλληλα, ἡ συνεκδοχή. Συχνὰ τὰ ἀσύνδετα καὶ τὰ πολυσύνδετα εἶναι ἀτέλειωτα, ὅπως στον Γ' περὶ Μετανοίας (σ. 167) καὶ δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές πού ἓνα πλήθος συνώνυμα, ἀπὸ λέξεις σύγχρονες καὶ προγενέστερες τοῦ Χρυσοστόμου, φέρνουν σὲ δύσκολη θέση τὸ μεταφραστή.

Ἄς σημειωθῇ ἐδῶ πόσο γενικά δύσκολο εἶναι τὸ νά μεταφράζῃ κανεὶς τὸν ἐμπνευσμένο λόγο τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, ὅταν μάλιστα θέλῃ ν' ἀποδώσῃ τὸ ὕφος καὶ τὴ χάρι πού ἔχει τὸ πρωτότυπο καὶ πόσο καλῦτερο πάντα εἶναι τὸ ἴδιο τὸ κείμενο. Ἄλλὰ ἡ μετάφραση εἶναι μιὰ ἀνάγκη, κι' αὕτῃ ἡ ἀνάγκη πρέπει νά ἐξυπηρετηθῇ μὲ τὸν καλῦτερο δυνατὸ τρόπο.

Τὸ βιβλίον αὐτὸ περιέχει 27 ὁμιλίες καὶ λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, ἡθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου, πού ἀποτελοῦν 8 ἐνότητες.

Πρὶν ἀπὸ κάθε ἐνότητα ὑπάρχει σύντομη εἰσαγωγή περὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιστάσεων πού ἐκφωνήθηκε, πού εἶναι

μαζὶ χαρακτηρισμὸς καὶ σχόλιο. Ἀκολουθεῖ ἡ μετάφραση στοῦ ἄνω μέρους τῶν σελίδων, μὲ λίγες σημειώσεις, ὅπου εἶναι ἀπαραίτητο, καὶ τὸ πρωτότυπο κείμενο στοῦ κάτω μέρους τῶν σελίδων. Προτιμήθηκε αὕτῃ ἡ διάταξη διὰ νά προβληθῇ ἀνετώτερα ὁ Χρυσοστομικὸς λόγος σὲ μετάφραση, πού προσορίζεται νά γίνῃ νοητὸς ἀπὸ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερους, ὑπάρχει ὁμως καὶ ὁλόκληρο τὸ κείμενο δι' ὅποιον θέλει νά τεκμηριώσῃ τὴ μετάφραση ἢ νά ἀντλήσῃ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ αὐτό. Λόγοι τεχνικοὶ ἐπέβαλαν τὴ σταυροειδῆ διαίρεση τῆς σελίδος καὶ τὴ χρησιμοποίησι διαφορετικῶν στοιχείων εἰς τὸ ἐπάνω καὶ τὸ κάτω μέρος, ἀλλὰ ἔτσι καὶ αἰσθητικὰ καὶ πρακτικὰ, πιστεύομε ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι καλόν. Κι' οὕτε θὰ ἴλεγε κανεὶς ὅτι ὑποτιμᾶται τὸ κείμενο, διότι καὶ στὴ μετάφραση, καὶ στοῦ κείμενου, ὁ λόγος εἶναι πάντοτε τοῦ Χρυσοστόμου.

Τὰ χωρία τῆς Γραφῆς παρουσιάζονται μὲ ἀραίωση μεταφρασμένα ἐπάνω, αὐτοῦσια κάτω, στοῦ κείμενου, ὅπου ἐντὸς παρενθέσεως ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἐδαφίων. Συχνὰ τὰ Γραφικὰ χωρία ἔχουν μικρὰ παραλλαγὰς ἀπὸ τὸ γνωστὸ σ' ἐμὰς κείμενο, διότι ὁ Χρυσόστομος χρησιμοποιοῖ τὸ κείμενο τῆς Ἀγ. Γραφῆς τοῦ Λουκιανοῦ πού ὁσον ἀφορᾷ τὴν Π. Διαθήκη εἶναι στηριγμένο στοῦ Ἑβραϊκοῦ καὶ τὴν Πισσιτώ. Ἀλλὰ οἱ παραλλαγὰς ὀφείλονται πολλὰς φορές καὶ στοῦ ὅτι ὁ Χρυσόστομος παραθέτει τὰ χωρία αὐτὰ ἀπὸ μνήμης.

Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ὑπάρχει πίνακας τῶν ἐδαφίων τῆς Γραφῆς πού χρησιμοποιοῦνται, ὅπως καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων πού ἀναφέρονται σ' ὅλες τὶς σελίδες.

Κ. Α.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ

Ὁ Λόγος αὐτὸς ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο στὴν Ἀντιόχεια, τὴν 1η Ἰανουαρίου τοῦ 387, δεύτερο ἔτος μετὰ τὴν χειροτονία του σὲ Πρεσβύτερο.

Καλάνδες ἢ Καλένδες εἶναι οἱ πρῶτες μέρες τῶν Ρωμαϊκῶν μηνῶν, περίοδος ἀνάλογη μετὰ τὴν «νέα σελήνη», τῇ Νοεμβρίᾳ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Καλένδες τοῦ Ἰανουαρίου ἐωρτάζονταν μὲν ἰδιαίτερη χαρά, μὲ χοροὺς, μεταμφιέσεις, δῶρα, φωταψίες, σὰν ἀρχὴ τοῦ πολιτικοῦ ἔτους.

Οἱ Χριστιανοὶ διατήρησαν τὶς Καλάνδες καὶ μάλιστα τῆς 1ης Ἰανουαρίου ὡς τὸν Ζ' αἰῶνα ὥστε ὑποχρέωσαν τὴν Οἰκουμένην Σύνοδο, στὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 692 (ἐν Τρούλλῳ Σύνοδος ἢ Πενθέκτη) νὰ τὶς ἀπαγορεύσῃ σὰν ἐθνικὴ συνήθεια κι' ἀφορμὴ σκανδάλων καὶ ἀσωτίας.

Οἱ ἑορτὲς αὐτὲς πῆραν ἀργότερα χριστιανικὸν χαρακτήρα καὶ ἀνάμνησίν τοὺς ἀποτελοῦν τὰ «κάλανδα» τῶν Χριστουγέννων, τῆς 1ης καὶ τῆς 6ης Ἰανουαρίου.

Ὁ Λόγος αὐτὸς ἐκφωνήθηκε «μὴ προελθόντος τοῦ ἐπισκόπου Φλαβιανοῦ», ποῦ ἦταν ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἀπὸ τὸ 381 ἕως τὸ 404. Εἶναι ἐκεῖνος ποῦ χειροτόνησε πρεσβύτερο τὸν Χρυσόστομο στὴν Ἀντιόχεια τὸ 386.

Ὁ Χρυσόστομος ὁμιλεῖ στὸν Λόγον του αὐτὸ μὲ σφοδρότητα ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθίμων καὶ τῶν χριστιανῶν ποῦ τὰ τηροῦν, καὶ βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ διδάξῃ τὸ ἀκροατήριό του ν' ἀποφεύγῃ τὶς δεισιδαιμονίες καὶ νὰ ζῇ κάθ' ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς του πρὸς δόξαν Θεοῦ.

(Τὸ κείμενον τοῦ Λόγου εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, Τόμος 48ος, σελ. 953-962.).

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ

Χωρίς νά εἶναι παρῶν ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανός. Ἐκφωνήθηκε δὲ ἐναντίον ἐκείνων πού παρατηροῦν τὶς πρωτομηνίες καὶ πού κάνουν χοροὺς στὴν πόλη, κι' ἐπάνω στὸ ρητὸ τοῦ Ἀποστόλου, Τὸ κάθε τί γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ νά τὸ κάνετε.

α'. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ χορὸς ἔχει ἀνάγκη τὸν κορυφαῖο, καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ναυτῶν τὸν κυβερνήτη, ἔτσι κι' ὁ σύλλογος αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἀναζητᾷ σήμερα τὸν ἀρχιερέα καὶ τὸν πατέρα μας. Ἀλλὰ ἐνῶ στὸν χορὸ καὶ στὸ πλοῖο, ὅταν λείπουν οἱ ἀρχηγοί, πολλὲς φορές χάνεται μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια, ἐδῶ δὲν εἶν' ἔτσι. Διότι ἂν καὶ δὲν παραυρίσκεται σωματικά, ὅμως ὑπάρχει πνευματικά, καὶ τώρα βρίσκεται μαζί μας ἂν καὶ μένει στὸ σπῆτι, ὅπως ἀκριβῶς κι' ἐμεῖς ἐδῶ, βρισκόμαστε μαζί του. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης, συνηθίζει νὰ συγκεντρώνει αὐτοὺς πού βρίσκονται σὲ μεγάλη ἀπόσταση καὶ νὰ τοὺς ἐνώνει. Αὐτὸν λοιπὸν πού ζῇ στὴν ξενιτιά καὶ πού ἀπέραντα πελάγη τὸν ἐμποδίζουν ἀπὸ μᾶς, ἂν τὸν ἀγαπᾷς, κάθε μιά μέρα τὸν φανταζόμαστε, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ὅπως ὅταν νοιώθουμε ἀπέχθει·α γιὰ κάποιον, πολλὰς φορές νομίζομε πῶς δὲν τὸν βλέπομε,

ἂν καὶ στέκεται δίπλα μας. Ἔτσι, ὅταν ὑπάρχη ἡ ἀγάπη, καμμιὰ ζημιὰ δὲν γίνεται ἀπ' τὴν ἀπόσταση, κι' ὅταν λείπη, τίποτα δὲν ὀφελεῖ ν' αἰ κανεὶς κοντά. Πρὶν λοιπόν, πού ἐγὼ ἐγκωμιάζα τὸν μακάριο Παῦλον *, τόσο χαρήκατε, σὰν νὰ τὸν βλέπατε ἐδῶ. Κι' ὅμως τὸ σῶμα του βρίσκεται στὴ βασιλῖδα Ρώμη, καὶ ἡ ψυχὴ του στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ ψυχῆς τῶν δικαίων εἶναι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ δὲ θὰ τὶς ἀγγίξῃ δοκιμασία. Ὅμως ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης τὸν ἔστησε μπροστὰ στὰ μάτια σας. Καὶ ἤθελα μὲ τὴν ἴδια ὑπόθεσι ν' ἀσχοληθῶ καὶ σήμερα, μὰ ὁ λόγος ἔχει στραφῇ ὀρμητικὰ σ' ἄλλα ζητήματα, πολὺ ἐπείγοντα γιὰ μᾶς, σὲ ὅσα ὁλόκληρη ἡ πολιτεία ἀμάρτησε σήμερα. Γιατὶ αὐτοὶ πού ἀκούουνε τὰ ἐγκώμια τοῦ Παύλου, πρῶτα ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ εἶναι ζηλωτὲς τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου καὶ ἀξιοὶ ν' ἀκούσουν ἓνα τέτοιο ἀκρόασι.

* Ἐννοεῖ προηγούμενες συγκεντρώσεις στὶς ὁποῖες ὁ Χρυσόστομος ἐπλεξε τὸ θαυμασίον ἐγκώμιόν του στὸν Παῦλο, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ὁμιλίες.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ

Λόγος ἐν ταῖς καλάνδαις, μὴ προελθόντος τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ. Ἐλέχθη δὲ κατὰ τῶν παρατηρούντων τὰς νεομηνίας, καὶ κατὰ τὴν πόλιν χορεύας τελούντων, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου· Τὰ πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.

α'. Καθέπερ χορὸς τὸν κορυφαῖον ἐπιζητεῖ, καὶ ναυτῶν πλήρωμα τὸν κυβερνήτην, οὕτω καὶ ὁ τῶν ἱερῶν τούτων σύλλογος τὸν ἀρχιερέα καὶ κοινὸν πατέρα τήμερον. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ χοροῦ καὶ τοῦ πλοίου πολὺ καὶ τὸ κόσμου καὶ τῆς ασφαλείας ἡ τῶν προσεσῶτων ἀπουσία παρασπᾷται πολλὰκις· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τῇ σαρκὶ παρῶσιν, ἀλλὰ τῇ πνεύματι παρῶσι, καὶ νῦν μεθ' ἡμῶν ἔστιν οἶκος καθήμενος, ὡσερ καὶ ἡμεῖς μετ' ἐκείνου ἐστώτες ἐνταῦθα. Τοιαῦτα γὰρ ἡ τῆς ἀγάπης δύναμις, τοὺς ἐκ πολλοῦ διασπῆματος ὄντας συναγαγεῖν εἰς αὐτὸν. Τὸν γοῦν ἐν διλογίᾳ διατρίβοντα καὶ μακροῖς διεργόμενον ἡμῶν πελάγεσιν ἂν φιλομεν, καθ' ἑκάστην φανταζόμεθα τὴν ἡμέραν, ὡσερ οὖν ὅταν πρὸς τινὰ ἀηδῶς ἔχωμεν, οὐδ' ἔγγυς ἐστώτα βλέπομε δοκούμεν πολλὰκις. Οὕτω παρούσης μὲν ἀγάπης

οὐδὲν βλάβος ἐκ τοῦ κατὰ τὸν τόπον διασπῆματος, ἀπούσης δὲ οὐδὲν ὀφελος ἐκ τῆς τῶν τόπων ἐγγύτητος. Παρὼν γοῦν ἡμῶν ἐγκωμιάζοντων τὸν μακάριον Παῦλον, οὕτως ἐσκηρίθασατε, ὡς αὐτὸν ὀρώμετες παρόντα· καίτοι τὸ μὲν σῶμα ἐν τῇ βασιλίδι κεῖται Ρώμῃ, ἡ δὲ ψυχὴ ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Θεοῦ· Δικαίων γὰρ ψυχὰ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἐψήται αὐτῶν βέβανος (Σοφ. Σολ. 3, 1)· ἅλα· ὅμως ἡ τῆς ἀγάπης δύναμις πρὸ τῶν σφαλμάτων αὐτὸν ἔστησε τῶν ὁματέρων. Καὶ ἐβουλόμην μὲν εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν καταβῆναι καὶ τήμερον, ἀλλὰ πρὸς ἑτέρα κατεπέμνοντα ἡμῖν ὁ λόγος ὤρμηται, τὰ σήμερον ὑπὸ τῆς πόλεως ἀπάσης ἀμαρτηθέντα. Τὸς γὰρ ἀκούοντας τῶν ἐγκωμίων Παύλου πρότερον τῆς ἀρετῆς τοῦ Παύλου ζηλωτὰς εἶναι χρῆ, καὶ τῆς τοιαύτης ἀκρόασεως ἀξίους· Ἐπεὶ οὖν οὐ παρῶσιν ἡμῖν ὁ

Λοιπὸν ἂν καὶ δὲν εἶναι παρὼν ὁ πατέρας μας, ἐμπρός, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴς εὐχῆς του, ἃς ἀρχίσω τῇ διδασκαλίᾳ σὲ σᾶς. Γιατί κι' ὁ Μωϋσῆς, χωρὶς νὰ εἶναι σωματικά παρὼν δίπλα στοὺς πολεμιστές, καθόλου λιγώτερο ἀπ' αὐτοὺς, μάλιστα πολὺ περισσότερο, βοήθησε στὴ μάχη ἐκεῖνη, μὲ τὴν ἔκταση τῶν χειρῶν του, δυναμώνοντας τὴν παράταξη τῶν δικῶν του, καὶ κάνοντας φοβερὰ στοὺς ἐχθρούς. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀπόστασι, ἔτσι κι' ἡ ἐνέργεια τῆς προσευχῆς, ἄλλὰ καθὼς ἐκεῖνη ἐνώνει τοὺς χωρισμένους, ἔτσι κι' αὐτὴ μπορεῖ νὰ ὠφελεῖ πάρα πολὺ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται μακριά. Μὲ θάρρος λοιπὸν ἃς βαδίσωμε στὴ μάχη. Καὶ μάλιστα γιὰ μᾶς ὁ πόλεμος ἀρχισε τώρα, ὅχι γιατί ἐπιτέθηκαν Ἀμαληκίτες, ὅπως τότε, οὐτε γιατί κάποιοι ἄλλοι βάρβαροι χτύπησαν μὲ μανία, ἀλλ' ἐπειδὴ δαίμονες ἔκαμαν παρέλαση στὴν ἀγορὰ.

Διότι τὰ διαβολικά, δλονύκτια γλέντια ποὺ γίνονται σήμερα, καὶ τὰ πειράγματα καὶ οἱ κοροϊδεῖες, καὶ οἱ νυχτερινοὶ χοροί, κι' ἡ καταγέλαστη αὐτὴ κομωδία, αἰχμαλωτίσαν τὴν πόλιν μας χειρότερα ἀπὸ κάθε ἐχθρὸ, καὶ πρέπει γι' αὐτὰ νὰ ντρέπωνται, νὰ πνέθουν, νὰ κρυφτοῦν, κι' ὅσοι ἀμάρτησαν κι' ὅσοι δὲν ἀμάρτησαν. Οἱ πρῶτοι, γιὰ ὅσα ἐσφαλάν, οἱ ἄλλοι γιὰ ὅσα ἄπρεπα εἶδαν τοὺς ἀδελφούς των νὰ κάνουν. Χαρούμενη μᾶς ἔγινε ἡ πόλις κι' εὐθυμῇ, στολιστῆκε μὲ στεφάνια, καὶ σὰν γυναικα ποὺ ἀγαπᾷ τὰ στολίδια καὶ τὴν

πολυτέλεια, ἔτσι στολιστῆκε μὲ φροντίδα ἡ ἀγορὰ σήμερα, φόρεσε χρυσαφικά καὶ πολυτελεῖ φορέματα κι' ὑποδήματα καὶ ἄλλα τέτοια, καὶ καθένας τεχνίτης συναγωνίστηκε νὰ ξεπεράσῃ τὸν ὁμότεχόν του στὴν ἐπίδειξη τῶν ἔργων του. Ἀλλ' αὕτῃ ἡ φιλοτιμία, γνώρισμα παιδίαστικο καὶ ψυχῆς ποὺ δὲν ἐπιθυμεῖ τίποτα μεγάλο κι' ὑψηλό, δὲν φέρνει τόσο μεγάλη ζημία. Εἶναι μόνον κάποια ἀνόητη ἀσχολία ποὺ σκορπίζει τὸ γέλιο σ' αὐτοὺς ποὺ ἀσχολήθηκαν μ' αὐτά. Γιατί, ἂν θέλεις νὰ στολίσῃσαι, στόλιζε τὴν ψυχὴ σου, ὅχι τὸ ἐργαστήριό σου. Ὅχι τὴν ἀγορὰ, ἀλλὰ τὴ σκέψη σου. Γιὰ νὰ θαυμάσουν οἱ ἀγγελοὶ καὶ οἱ ἀρχάγγελοι νὰ παραδεχτοῦν αὐτὸ ποὺ γίνεσαι, κι' ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων νὰ σὲ ἀμείψῃ μὲ τὴς δικῆς του δωρεᾶς. Διότι αὕτῃ ἡ ἐπίδειξη ποὺ γίνεσαι τώρα, καὶ περιγέλιο καὶ ζήλια φέρνει. Σ' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν καλύτερο νοῦ, φέρνει γέλιο, σ' ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ἀσθένεια, φέρνει ζήλια καὶ φθόνον πολὺ.

Β'. Ἀλλὰ, πράγμα ποὺ εἶπα, αὕτῃ ἡ φιλοτιμία δὲν ἀξίζει γιὰ τόσες κατηγορίες. Κι' ὅσοι συναγωνίζονται στὶς ταβέρνες σήμερα, αὐτοὶ περισσότερο ὑποφέρουν, ποτιζόμενοι ἀπὸ ἄσωτια καὶ πολλὴ ἀσέβεια. Ἀσέβεια, γιατί ὅσοι τὰ κάνουν αὐτὰ παρατηροῦν τὶς μέρες καὶ προμαντεύουν, καὶ πιστεύουν ὅτι, ἂν ἐορτάσουν μὲ ἡδονὴ κι' εὐχαρίστηση τὴν πρώτην αὐτοῦ τοῦ μηνός, κι' ὅλο τὸν χρόνον τέτοιον θὰ τὸν ἔχουν. Κι' ἄσωτια, γιατί σὸ φῶς τῆς μέρας, γυναικὲς κι' ἄνδρες

πατέρ, φέρος, ταῖς εὐχαῖς ταῖς ἐκείνου ὁμοφροῦντες τῆς πρὸς ἡμᾶς διδασκαλίας ἐτύμωθα. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς οὐ παρὼν τῷ σώματι τοῖς πολεμοῦσιν, οὐδὲν ἔλαττον τῶν πολεμούντων, ἀλλὰ καὶ πολλὸ πλεον, εἰς τὴν μάχην συνετέλεσεν ἑαμένην, τῇ τὸν χειρὸν ἐκτάσει τὰ πρᾶγματα τῶν οὐκείων ἑταίρων, καὶ φοβερὰ τοῖς ἐναντίοις ποιῶν (Ἐξοδ. 17). Ὡστερ γὰρ ἡ τῆς ἀγάπης δύναμις οὐ διεργάζεται διαστῆματι τόπου, οὕτως οὐδὲ ἡ τῆς εὐχῆς ἐνέργεια, ἀλλ' ὥστερ ἐκείνη τοὺς ἀλλήλων ἀφασεῖται συνδέει, οὕτω καὶ αὕτη τὸν πόρον δύνει τας τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δύναται. Θαρροῦντες τοῖνυν ἐπὶ τῇ μάχῃ χωρῶμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμῶν πόλεμος συνέστηκε νῦν, οὐκ Ἀμαληκίταις ἐπιδόνται, καθάπερ τότε, οὐδ' ἐτέρων τινῶν βαρβάρων ἀταξαρμένων, ἀλλὰ δαιμόνων πομπευμένων ἐπὶ τῇ ἀγορᾷ.

Αἱ γὰρ διαβολικαὶ πανυχίδες αἱ γινόμεναι σήμερον, καὶ τὰ οὐκώματα, καὶ αἱ λοιδορίαι, καὶ αἱ χορεῖαι αἱ νυκτεριναί, καὶ ἡ καταγέλαστος αὕτη κομωδία, παντός πολεμοῦ χαλεπωτερον τὴν πόλιν ἡμῶν ἐξηχμαλώτισαν, καὶ δέον ἐπὶ τοῖς κατεστάλοις, πένθην, καταδόξασθαι, καὶ τοὺς ἡμαρτηκότας, καὶ τοὺς οὐχ ἡμαρτηκότας, τοὺς μὲν ὑπὲρ ὧν ἐπλημμέλουν, τοὺς δὲ ὑπὲρ ὧν τοὺς ἀδελφούς εἶδον ἀσχημονήσαντας· περιχαρὲς ἡμῖν ἡ πόλις γέγονε καὶ σπαιρά, καὶ ἑσπεράνεται, καὶ καθάπερ γυνὴ φιλόκοσμος καὶ πολυτε-

λής, οὕτως ἡ ἀγορὰ φιλοτιμίας ἐκαλλωπίσθη σήμερον, χρυσὰ περιβεβήμεν, καὶ ἱμάτια πολυτελῆ, καὶ ὑποδήματα, καὶ ἑτέρα τινὰ τοιαῦτα, τῶν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐκείνου τῇ τῶν οὐκείων ἔργων ἐπίδειξι τὸν ὁμότεχον παραδραμεῖ φιλονεικούντας. Ἀλλ' αὕτη μὲν ἡ φιλοτιμία, ἐκ παιδείας ἔστι διανοία, καὶ ψυχῆς οὐδὲν μέγα οὐδὲ ὑψηλὸν φανταζομένης, ἀλλ' ὅμως οὐ τοσαύτην ἐπιστρέφεται βλάβην, ἀλλ' ἀνός- τος τίς ἐστὶ μόνον σπουδῇ, γέλωτα καταχέουσα τὸν περὶ ταῦτα ἰσχυρόμενον. Εἰ γὰρ καλλωπίζειν βούλει, μὴ τὸ ἐργαστήριον, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν· μὴ τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν· ἵνα ἀγγελοὶ θαυμάσωσι, καὶ ἀρχάγγελοι τὸ γινόμενον ἀποδέξωνται, καὶ ὁ τὸν ἀγγέλων Δεσπότης ἀμείψῃται σε ταῖς παρ' ἑαυτοῦ δωρεαῖς· ὡς αὕτη γε ἡ ἐπίδειξις, ἡ νῦν γινόμενη, καὶ γέλωτα καὶ βασκανίαν φέρει, παρὰ μὲν τῶν ὑψηλοτέρων τὴν διάνοιαν γέλωτα, παρὰ δὲ τῶν τὰ αὐτὰ νοσούντων βασκανίαν καὶ φθόνον πολὺν.

1*

Β'. Ἀλλ', ὅπερ ἔφη, οὐ τοσοῦτον ἐργλημάτων ἀξία αὕτη ἡ φιλοτιμία· οἱ δὲ ἐν τοῖς καπηλείοις ἀγῶνας γινόμενοι σήμερον, οὗτοι μὲν μάλιστα δυνάσκει, καὶ ἄσωτια καὶ ἀσεβείας ἐμπλεχόμενοι πολλῆς· ἀσεβείας μὲν, ὅτι παρατηροῦσιν ἡμέρας οἱ ταῦτα ποιοῦντες, καὶ οἰκνύονται, καὶ νομίζουσιν, εἰ τὴν νομηνίαν τοῦ μηνός τούτου μεθ' ἡδονῆς καὶ εὐφροσύνης

γελίζουν φιάλες και ποτήρια και πίνουν τὸ αἵμιτο κρασί μὲ πολλή ἀσώτεια. Αὐτὰ εἶναι ἀνάξια τῆς δικῆς μας πίστεως, κι' ἂν σεῖς τὰ κάνετε, κι' ἂν ἄλλους βλέπετε νὰ τὰ κάνουν, συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ γείτονες. Δὲν ἀκούσες τὸν Παῦλο ποὺ λέει: Τίς μέρες παρατηρεῖτε καὶ τοὺς μῆνες καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τοὺς χρόνους; φοβᾶμαι μήπως ἄδικα ἔχω κοπιᾶσει γιὰ σᾶς.

Ἐπειτα, θὰ ἦταν ἡ χειρότερη βλακεία ἂν, ἀπὸ μιὰ μέρα ποὺ θὰ γινόταν καλοσήμερος, περιμένης ἔτσι κι' ὅλο τὸν χρόνο. Κι' ὄχι μόνο βλακεία, ἀλλὰ διαβολικὴ ἐνέργεια θὰ ἦταν αὐτὴ ἡ σκέψη, νὰ ἐμπιστευώμαστε τῇ ζωῇ μας ὅχι στὴ δική μας φροντίδα καὶ θέληση, ἀλλὰ στὶς ἐποχὲς τῶν ἡμερῶν. Ὅλος ὁ χρόνος θὰ σοῦ εἶναι εὐτυχισμένος, ὄχι ἂν μεθῶς στὶς πρωτομηνιές, ἀλλὰ ἕαν καὶ τὴν πρώτη τοῦ μηνὸς καὶ κάθε μέρα κάνης αὐτὰ ποὺ θέλει ὁ Θεός. Διότι ἡ μέρα γίνεται πονηρὴ κι' ἀγαθὴ ὄχι ἀπὸ δικού της, ἀφοῦ τίποτα δὲν διαφέρει ἡ μιὰ μέρα ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀλλ' ἀπὸ τῇ δικῇ μας τῇ φροντίδᾳ καὶ τὴν ἀμέλειᾳ. Ἄν ἐργάζεσαι τὴν ἀρετὴ, ἡ μέρα σου ἔγινε ἀγαθὴ· ἂν ἐργάζεσαι τὴν ἁμαρτία, θά' ναι πονηρὴ καὶ γεμάτη τιμωρία. Ἄν τὰ πιστεύης αὐτὰ καὶ φέρνεσαι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο, ὅλο τὸ χρόνο θὰ τὸν ἔχης εὐτυχισμένο, κάνοντας προσευχὲς κι' ἀγαθοεργίες κάθε μέρα. Κι' ἂν τὴν ἀρετὴ ποὺ ὀφείλεις, τὴν παραμελήῃς, κι' ἐμπιστευθῇς τὴν ψυχὴ σου στὶς ἀρχὲς τῶν μηνῶν

καὶ στοὺς ἀριθμούς τῶν ἡμερῶν, θὰ μείνης ἐρημος ἀπ' ὅλα τ' ἀγαθὰ ποὺ σοῦ πρέπουν. Πράγμα ποὺ κι' ὁ διάβολος τὸ γνωρίζει καὶ μᾶς ἔμαθε ν' ἀποδίδωμε στὶς μέρες τὶς εὐτυχίες καὶ τὶς δυστυχίες μας, φροντίζοντας νὰ μᾶς χαλαρώσῃ τοὺς κόπους γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ νὰ σβύσῃ τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς μας. Διότι αὐτοὺς ποὺ πείθει τὸν ἑαυτὸ του ὅτι ἡ μέρα εἶναι κακὴ καὶ καλὴ, οὔτε στὴν κακὴ θὰ φροντίσῃ τὰ καλὰ ἔργα, ἀφοῦ τάχα χωρὶς ἀποτέλεσμα θὰ ἐνεργούσε, καὶ χωρὶς νὰ ὠφελῇ σὲ τίποτα, ἀφοῦ ἡ μέρα εἶναι ὑποχρεωτικὰ τέτοια· οὔτε στὴν καλὴ μέρα πάλι θὰ τὸ φροντίσῃ αὐτό, ἀφοῦ δὲν θὰ ζημιωθῇ καθόλου ἀπ' τὴν ἀμέλειάν του, χάρις στὴν καλοτυχίαν τῆς μέρας πάλι. Κι' ἔτσι κι' ἀπ' τὶς δυὸ μεριεὶς θὰ προδῶσῃ τῇ σωτηρίᾳ του, κι' ἄλλες φορές γιὰ νὰ μὴν κἀν ἀνάφελα, ἄλλες φορές γιὰ νὰ μὴν κοπιᾶζῃ περὶ τὰς, θὰ ζήσῃ στὴν ἀργία καὶ στὴν κακία. Ἀφοῦ τὸ γνωρίζομε λοιπὸν αὐτό, πρέπει ν' ἀποφεύγωμε τὶς πονηρίες τοῦ διαβόλου καὶ νὰ βγάλωμε ἀπὸ τὸν νοῦ μας αὐτὴ τὴ γνώμη, νὰ μὴν παρατηροῦμε τὶς μέρες, οὔτε νὰ μισοῦμε τὴ μιὰ καὶ ν' ἀγαποῦμε τὴν ἄλλη. Γιατὶ αὐτὰ τὰ μηχανεύεται ὁ πονηρὸς διάβολος, ὄχι μόνο γιὰ νὰ μᾶς ρίξῃ στὴν ἀμέλεια, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ συκοφαντήσῃ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, θέλοντας νὰ προσαρξῇ τὶς ψυχὰς μας στὴν ἀσέβεια μαζί καὶ στὴ ραθυμία.

Ἐμεῖς ὁμως πρέπει νὰ ξεφύγωμε καὶ νὰ γνωρίζωμε καθαρὰ πῶς τίποτε δὲν ὑπάρχει κακό, μόνο ἡ ἁμαρτία, καὶ τίποτα

ἐπιτελεσθῇ, καὶ τὸν ἅπαντα τοιοῦτον ἔξῃν ἑναυτὸν, ἀσώτεια δέ, ὅτι ὅπὸ τὴν ἐν ἡμετέροις καὶ ἀνθρώπων φιάλας καὶ ποτήριας πληρώσαντες μετὰ πολλῆς τῆς ἀσώτειας τὸν ἄκρατον πίνοισι. Ταῦτα ἀνάξια τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας, καὶ ὅμως ποιῆται, καὶν ἑτέρους ποιοῦντας περιθῆται, καὶν οἰκείας, καὶν φίλους, καὶν γείτονας. Οὐκ ἔκουσας Παύλου λέγοντος: Ἦ μὲν οὖν παρὰ τῆς ἐλπίδος καὶ μὴνας καὶ καιροὺς καὶ ἑναυτοῦς; φοβόμην καὶ μὴ πως εἰ- κῇ κεκοπιᾶσαι εἰς ὅμας (Ἰωλ. 4, 10).

Ἄλλως δέ καὶ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας ἐν εἰς ἀπὸ τῆς μᾶς ἡμέρας, εἰ δεῖξαι γένοιτο, καὶ τοῦ παντός τοῦτο προσδοκῶν ἑναυτοῦ οὐκ ἀνοίας δέ μόνον, ἀλλὰ καὶ διαβολικῆς ἐννοείας ἡ κρίσις αὕτη, μὴ τῇ οἰκείᾳ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἡμερῶν περιόδοις τὰ κατὰ τὸν βίον ἐπιτρέπτει τὸν ἡμέτερον. Διεξῆς ὁ ἑναυτοῦς ἔσται σὺ δέ, ὅλου, οὐκ ἔαν ἐν νοσηνῇ μεθῇς, ἀλλ' ἔαν καὶ ἐν νοσηνῇ, καὶ καθ' ἐλπίσαν ἡμέραν τὰ τὸ θεὸν δοκούσιν ποιῆς. Πονηρὰ γὰρ ἡμέρα καὶ ἀγαθὴ γίνεται, οὐ παρὰ τὴν οἰκειαν φησιν, οὐδὲν γὰρ ἡμέρα διεννοοῦν ἡμέρας, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν σπουδὴν καὶ βουλήν. Ἄν δικαιωσῇν ἐργασίη, χρηστή σοι γένοιτο ἡ ἡμέρα· ἂν ἡμαρτίαν ἐργάσῃ, πονηρὰ καὶ κοῦδίσκος γένοιτο. Ἄν ταῦτα φιλοσοφῇς, καὶ οὕτω διακείμενος ἦς, ἅπαντα δεξιὸν ἔξεις τὸν ἑναυτὸν, εὐχὰς, ἐλεημοσύνας καθ'

ἐκίστην ἐργαζόμενος τὴν ἡμέραν ἂν δέ τῆς μὲν κατὰ αὐτὸν ἀρετῆς ἀμελήῃς, ἀρχαὶς δέ μηνῶν καὶ ἀριθμοῖς ἡμερῶν ἐμπιστεύσεις σου τῆς ψυχῆς τὴν εὐστροφίαν, πάντων ἐρημος ἔσθι τῶν κατὰ αὐτὸν ἀγαθῶν. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ διάβολος συνιδῶν, καὶ σπουδῶν ἡμῶν ἐκλύσει τοὺς περὶ τὴν ἀρετὴν πόρους, καὶ τῇ ψυχῇ σβῆσει τὴν προθυμίαν. ταῖς ἡμέραις ἐπιγράσειν ἐπαίξουσιν τὰς εὐπραγίας καὶ τὰς κακοπραγίας. Ὁ γὰρ πείσας ἑαυτὸν ὅτι ἡμέρα ἐστὶ κακὴ καὶ ἀγαθὴ, οὔτε ἐν τῇ κακῇ τὸν ἀγαθὸν ἔργον ἐπιτελεῖσθαι, ὡς εἰκὴ πάντα ποίων, καὶ οὐδὲν ὠφελεῖν διὰ τὴν τῆς ἡμέρας ἀντήκην· οὔτε ἐν τῇ ἀγαθῇ πάλιν τοῦτο ἐργάσεται, ὡς οὐδὲν ἐκ τῆς οἰκείας παραβλαπτόμενος βλάβου, διὰ τὴν τῆς ἡμέρας ἐκ- κληρίαν καὶ οὕτως ἐκαστέρωθεν τὴν ἑαυτοῦ προδοσίαν σωτηρίαν καὶ ποτὲ μὲν ὡς ἀνόντηα πονῶν, ποτὲ δέ ὡς περὶ τὰς, ἐν ἀργίᾳ καὶ πονηρίᾳ βιάσεται. Ὅπερ οὖν εἰδὼς φεγγῆν δεῖ τοῦ διαβόλου τὰς μεθοδεύας, καὶ ταύτην ἐκβαλεῖν τῆς ἀνοίας τὴν ψήφον, καὶ μὴ παρατηρεῖν ἡμέρας, μηδὲ τὴν μὲν μισεῖν, τὴν δέ φιλεῖν. Οὐ γὰρ ἰνα ἡμᾶς εἰς βλάβην ἐμβάλῃ, μόνον, ἀλλ' ἰνα καὶ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα διαβάλλῃ, ταῦτα ὁ πονηρὸς δαίμων ἐκείνος σκευερεῖ, καὶ εἰς δοξάζαν ὁμοῦ καὶ εἰς βλάβην τὰς ἡμετέρας καθελκύων βουλόμενος ψυχὰς.

Ἄλλ' ἡμᾶς ἀποτηδῶν χρή, καὶ σαφῶς εἰδέναι ὅτι οὐδὲν

καλό, μόνο ἡ ἀρετὴ, καὶ μόνο νά' ναι κα-
νεῖς σὲ ὅλα ἀρεστοὺς στὸν Θεό. Δὲν κάνει
ἡ μέτρη τὴν εὐχαρίστηση, ἀλλὰ ὁ πνευμα-
τικός λογισμός, ὅχι τὸ κρασί, μὰ ὁ διδα-
κτικός λόγος. Τὸ κρασί τρικυμιά δημιουργ-
γεῖ, κί' ὁ λόγος γαλήνη. "Εκεῖνο φέρνει τὸ
θόρυβο, αὐτὸς διώχνει τὴν ταραχή. "Ε-
κεῖνο σκοτίζει τὸ νοῦ, αὐτὸς, σκοτισμέ-
νο, τὸν φωτίζει. Αὐτὸ φέρνει μέσα στενο-
χώριες ποῦ δὲν ὑπάρχουν, αὐτὸς διώχνει
ἔξω ὅσες ὑπάρχουν. Γιατί τίποτα δὲν
συνηθίζει νὰ δίνει ἰσότη εὐθυμία κί' εὐχαρί-
στηση ὅπως ὁ ἀλήθεις τῆς πίστεως. Τὸ
νὰ ὑψώνεσαι πάνω ἀπὸ τὰ τωρινὰ ζητή-
ματα, τὸ ν' ἀποβλέπεις πρὸς τὰ μέλλοντα,
τὸ νὰ παραδέχεσαι ὅτι τίποτα ἀπ' ἡ
ἀνθρώπινα δὲν εἶναι βέβαιο, οὔτε ὁ πλῦ-
τος, οὔτε ἡ ἐξουσία, οὔτε οἱ τιμές, οὔτε
οἱ ἀπολαύσεις. "Όταν μάθεις αὐτὰ νὰ πι-
στεύεις, κί' ἂν βλέπεις κανένα νὰ ζῇ στὰ
πλοῦτη, δὲ θὰ σαγκωθῇς ἀπ' τὸν φθόνο, κί'
ἂν ὁλότρεπα πέσης στὴν ἀνέχεια, δὲ θὰ τα-
πεινωθῇς ἀπὸ τὴ φτώχεια. Κί' ἔτσι ἂν μπορεῖς
νὰ ἐκταῖς πάντοτε. Γιατί ὁ Χριστιανὸς
δὲν πρέπει νὰ ἐορτάζει τοὺς μῆνες, οὔτε τις
πρωτομηνιές, οὔτε τις κυριακὰς μόνο, ἀλλὰ
σ' ὅλη του τὴ ζωὴ νὰ ἔχη τὴν ἐορτὴ τοῦ
τοῦ πρέπει. Καὶ ποῖα ἐορτὴ πρέπει σ' αὐτόν;
"Ἄς ἀκούσωμε τὸν Παῦλο ποῦ λέει: "Ὡστε
ἂς ἐορτάζωμε ὅχι μὲ ζύμη
παλαιά, οὔτε μὲ ζύμη κακίας
καὶ πονηρίας, ἀλλὰ μὲ ἄζυ-
μα εἰλικρίνειας καὶ ἀλήθειας.
"Ἄν ἔχῃς λοιπὸν καθαρὴ τὴ συνείδη-
ση, πάντοτε ἐορτὴν ἔχεις, καθὼς πρέ-
-

σαι μὲ καλὰς ἐλπίδες καὶ εὐτυχεῖς στὴν προσ-
δοκίᾳ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. "Όπως ἂν
ἔχῃς ἔνοχη τὴ συνείδηση, κί' εἰσαι ὑπεύ-
θυνος σὲ πολλὰς ἁμαρτίες, ἀκόμα κί' ἂν
εἶναι μῦριες οἱ ἐορτὰς καὶ τὰ πανηγύρια,
δὲ θὰ νιώθῃς καλότερα ἀπ' αὐτοὺς ποῦ
πενθοῦν. Γιατί, τί μ' ὠφελεῖ ἡ φωτεινὴ
μέρα, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι σκοτεινὴ ἀπ'
τὴ συνείδηση; "Ἄλλ' ἂν θέλῃς νὰ ὠφελῇ-
θῇς κάτι ἀπ' τὴν πρωτομηνία, αὐτὸ κά-
νε. "Όταν δῇς τὸ χρόνο νὰ συμπληρώ-
νεται, εὐχαρίστησε τὸν Κύριο ποῦ σ' ἐ-
βαλε σ' αὐτὸ τὸν κύκλο τῶν ἐτῶν. Νοιώσε
συγκίνηση στὴν καρδιά σου, ἀναμέτρψε
τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς σου, πῆς στὸν ἑαυτό
σου. Οἱ μέρες τρέχουν καὶ περνοῦν, τὰ
χρόνια συμπληρώνονται, πολὺ μέρος τοῦ
δρόμου προχωρήσαμε. "Ἀραγες τί κερδί-
σαμε; Μήπως ἀδειοί κί' ἐρημοὶ ἀπὸ κάθε
ἀρετὴ φύγωμε ἀπ' ἐδῶ; Τὸ δικαστήριον
εἶναι κοντὰ, πρὸς τὰ γεράματα λοιπὸν
πάει βιαστικά ἡ ζωὴ μας.

γ'. Αὐτὰ τὴν πρωτομηνία νὰ σκέπτε-
σαι, αὐτὰ στὸν νέο κύκλο τῶν χρόνων νὰ
θυμᾷσαι. "Ἄς βάζωμε στὸ νοῦ μας τὴ μέλλου-
σα μέρα, μήπως καὶ σὲ μᾶς κάποτε πῇ ὁ Θεὸς
ἐκεῖνο τὸ πρὸς τὸν Προφήτη εἰπωμένο,
γιὰ τοὺς Ἰουδαίους: Τέλειωσαν σ' ἡ
ματαιότητα οἱ μέρες τους,
καὶ τὰ χρόνια τους γρήγορα.
Αὐτὴ τὴν ἐορτὴ ποῦ σὰς εἶπα νὰ ἐορτάζε-
τε, τὴν παντοτεινὴν, ποῦ δὲν περιμένει κύκλους
ἐτῶν, οὔτε τὴν φέρουν οἱ μέρες καὶ ποῦ
μπορεῖ νὰ τὴν ζῇς ὅμοια ὁ πλούσιος κί'
ὁ φτωχός. Γιατί δὲν χρειάζονται χρήματα

κακῶν, ἀλλ' ἁμαρτία μόνον, καὶ οὐδὲν ἀγαθόν, ἀλλ' ἀρετὴ
μόνον, καὶ τὸ διὰ πάντων ἀρέσκων Θεῷ. Οὐ ποιεῖ μέτρη εὐ-
φροσύνη, ἀλλ' εὐχὴ πνευματικὴ οὐκ οἶνος, ἀλλὰ λόγος δι-
δασκαλικός. "Ὁ οἶνος χεῖμα, δὲ δὲ λόγος γαλήνην ἐργάζεται.
Ἐκεῖνος θέρουν ἐπιστάτης, οὗτος παραχρῆν ἐμβάλλει· ἐκεῖνον
σκοτοῖ τὴν διάνοιαν, οὗτος ἐσκοτιζομένην φωτίζει· ἐκεῖνος
ἀθυμίζει τὰς οὐκ οὐσίας, ἐμβάλλει, οὗτος τὰς οὐσίας ἀπελευθε-
ρῶν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐθυμῶν καὶ εὐφροσύνην ποιεῖν εἴωθεν,
ὥς τὰ περὶ φιλοσοφίας δόγματα, τὸ τὰ παρόντων ὑπερφορ-
πραγμάτων, τὸ πρὸς τὰ μέλλοντα κεκνηνῶν, τὸ μηδὲν τῶν
ἀνθρωπίνων βέβαιον εἶναι νομίζον, μὴ πλοῦτον, μὴ δυναστεύ-
ον, μὴ τιμὰς, μὴ θεραπεύον. "Ἄν ταῦτα εἴης φιλοσοφεῖν,
κὼν πλοῦτοῦντα θέσθαι τινὰ, οὐ δειχθήσθαι φθόνον, κὼν εἰς πε-
νίαν καταπέσθαι, οὐ ταπεινωθῆσθαι τὴν πτωχεῖαν· οὕτω διὰ παν-
τός ἐορτάζειν θύνασαι. Τὸν γὰρ Χριστιανὸν οὐχὶ μήνης, οὐδὲ
νομηνίας, οὐδὲ κυριακὰς ἐορτάζειν χρὴ, ἀλλὰ διὰ παντός τοῦ
βίου τὴν αὐτὴν πρέπουσαν ἐορτὴν ἄγειν. Τίς δ' αὐτῷ πρέπουσα
ἐορτὴ; "Ἀκούσωμε Παύλου λέγοντος: "Ὡστε ἐορτά-
ζω μεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ
κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις
εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας (1 Κορ. 5-8). "Ἄν
τοῖνυν καθαρὸν ἔχῃς τὸ συνείδους, ἐορτὴν ἔχεις διαπαντός,
χρησταῖς συντοφόμενος ἐλπίσι, καὶ ἐντροφῶν τῇ τῶν μελ-

λώντων ἀγαθῶν προσδοκίᾳ. Ὡς ποτε οὖν ἂν ἀπαρρησάσθαι
ἔχης, καὶ μακαριστῶν πολλῶν ὑπεύθυνος εἶς, κὼν μυρία
ὧν ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις, τῶν πενθόντων ἰδὲν θέναι
δικαίαν. Τί γὰρ θελοῖς μοι λαμβάνεις ἡμέρας, τῆς ψυχῆς
ἐσκοτισμένης μὴ τῷ συνείδους; Εἰ δὲ ἀρα τί καὶ μακαρισσάσθαι
ἀπὸ νομηνίας βούλῃ, ἐκεῖνον ποιήσω. "Όταν ἴδῃς ἐναισθῶν
πληρωθέντα, εὐχαρίστησον τῷ Δεσπότη, εἰ σὲ εἰσέγαγεν
εἰς τὴν πελοδοίαν ταύτην τῶν ἐναισθῶν· κατὰνύδην σου τὴν
καρδίαν, ἀναμνησθῆσαι σου τὸν χρόνον τῆς ζωῆς, εἰπὲ πρὸς
ἑαυτόν· Αἱ ἡμέραι τρέχουσιν καὶ παρέρχονται, οἱ ἐναισθῶν
πληροῦνται, πολὺ τῆς ὁδοῦ προεκβήκαμεν· ἀρα τί ἡμῖν ἐρ-
γασταὶ καλόν; Δοῦ μὴ κενοὶ καὶ ἐρημοὶ δικαιοσύνης ἀπάσης
ἐνταῦθεν ἀπελευσώμεθα, τὸ δικαστήριον ἐπὶ θύραις, πρὸς γῆρας
ἡμῶν ἐπείγειται λοιπὸν ἡ ζωὴ.

γ'. Ταῦτα ἀπὸ νομηνίας φιλοσοφεῖ, ταῦτα ἀπὸ τῆς πε-
ρίου τῶν ἐναισθῶν ἀναμνηστικῶν· τῆς μελλούσης ἡμέρας
ἀναλογιζόμεθα, μήποτε καὶ πρὸς ἡμᾶς εἴπῃ τίς ἐκείνων, τὸ
ποὺς τοὺς Ἰουδαίους εἰρημνῶν τὴν προσήτῃ: "Ἐξέλιπον
ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν, καὶ τὰ
ἐτῆ αὐτῶν μετὰ σπουδῆς (Ψαλμ. 77, 33).
Ταύτην τὴν ἐορτὴν ἂν εἰποιν ἐγὼ, τὴν δικαιοσύνην, καὶ περιόδους
ἐτῶν οὐκ ἀναμνήσκουσιν, οὐδὲ περιγραφομένην ἡμέραν, καὶ

ἐδῶ, οὔτε πλοῦτῃ, μονάχα ἀρετῇ. Δὲν ἔχεις χρήματα; Μὰ ἔχεις τοῦ Θεοῦ τὸν φόβο, ποῦ εἶναι θησαυρὸς ἀπ' ὅλα τὰ πράγματα πλουσιώτερος, ποῦ δὲν ἐξοδεύεται, οὔτε χαλνᾷ, οὔτε τελειώνει. Κοίταξέ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, τῇ γῇ, τῇ θάλασσᾳ, τὸν ἀέρα, τὰ εἶδη τῶν ζώων, τὰ κάθε εἶδους φυτὰ, ὅλο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Βάλε στὸ νοῦ σου ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους, τὶς ἀνώγειες δυνάμεις, θυμῆσου πὼς δλ' αὐτὰ ἀνήκουν στὸν Κύριό σου. Δὲν γίνεται νὰ ὑπάρχη φτωχὸς δοῦλός τόσο πλούσιου Κυρίου, ἐὰν ἔχῃ τὸν Κύριό του εὐνοϊκό. Τὸ νὰ παρατηρῇ κανεὶς τὶς μέρες δὲν εἶναι γνωρίσμα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ τῆς ἐιδωλολατρικῆς πλάνης. Στὴν ἀνω πόλῃ εἶσαι γραμμένος, στὴν ἐκεῖ πολιτεία μένεις, στὴ συντροφικὰ τῶν ἀγγέλων, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχει φῶς νὰ καταντᾷ σὲ σκοτάδι, οὔτε μέρα νὰ τελειῶνῃ σὲ νύχτα, ἀλλὰ πάντοτε μέρα, πάντοτε φῶς. Πρὸς ἐκεῖνα λοιπὸν ν' ἀποβλέπωμε πάντοτε. Τὰ ἀνω, λέει, νὰ ἐπιθυμῇτε, ὅπου εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ κάθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Τίποτα δὲν ἔχεις κοινὸν μὲ τὴ γῇ, μὲ τοῦ ἡλίου τοὺς δρόμους καὶ τοὺς κύκλους καὶ τὶς μέρες. Ἄν ζῆς σωστά, ἡ νύχτα γίνεται γιὰ σένα μέρα. Ὅπως καὶ γιὰ ὅσους ζοῦν στὴν ἀσωτία καὶ στὴ μέθῃ καὶ στὴν ἀκολασία, ἡ μέρα τους μεταφέρεται στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, ὅχι γιατί σβῆναι ὁ ἥλιος, ἀλλὰ γιατί σκοτεινιάζει ὁ νοῦς των ἀπὸ τὴ μέθῃ. Τὸ νὰ λογαριάζῃ κανεὶς μὲ φόβο τὶς τέ-

τοιες μέρες, καὶ νὰ εὐχαριστείται περισσὰ σ' αὐτές, καὶ νὰ φωταγωγῇ τὴν ἀγορά καὶ νὰ πλέκῃ στεφάνια, αὐτὰ εἶναι παιδικὴ ἀνοησία. Μὰ σὺ γλύτωσες ἀπ' τὴν ἀδυναμία αὐτῇ, στὴν ἀνδρική ἡλικία βρῖσκεσαι, γράφτηκες στὴν πολιτεία τῶν οὐρανῶν. Μὴν καὶς λοιπὸν στὴν ἀγορὰ φωτιά ὕλική, στὴ διάνοιά σου ἀναψα φῶς πνευματικόν. Ἄς λάμπῃ, λέει, τὸ φῶς σας μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ δοῦν τὰ καλὰ σας ἔργα καὶ νὰ δοξάσουν τὸν Πατέρα μας τὸν οὐράνιο. Αὐτὸ τὸ φῶς σοῦ δίνει σπουδαία ἀμοιβή. Μὴ στεφανώσῃς τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ σου, ἀλλὰ φανέρωσέ τετίοια ζωῇ, ὥστε νὰ δεχτῇς τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης στὸ κεφάλι σου, ἀπὸ τὸ χερί τοῦ Χριστοῦ. Τίποτε νὰ μὴν γίνεται χωρὶς σκοπὸ καὶ λόγο, ἔτσι πρόσταξέ ὁ Παῦλος, ὅλα νὰ γίνωνται πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι, εἶτε τῶν τε, εἶπε, εἶτε πίνετε, ὅτι κι' ἂν κάνετε, τὸ κάθε τι γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ κάνετε. Καὶ πῶς γίνεται λέει, νὰ τρώῃ κανεὶς καὶ νὰ πίνῃ γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ; Κάλεις τὸ φτωχόν, κάμει συντροφὸν στὸ τραπέζι σου τὸν Χριστό, κι' ἔτσι ἔφαγες κι' ἤπιες πρὸς δόξαν Θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν πρόσταξε αὐτὸ μόνο νὰ κάνωμε πρὸς δόξαν Θεοῦ, ἀλλὰ κι' ὅλα τ' ἄλλα, ὅπως τὸ νὰ βγῇς στὴν ἀγορὰ καὶ τὸ νὰ μέινεις στὸ σπίτι. Καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ ἂς γίνωνται χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς γίνεται καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ νὰ γίνουν χάριν τοῦ Θεοῦ; Ὅταν πηγαίνῃς στὴν ἐκκλησίᾳ, ὅταν

πλοῖσος καὶ πένες θῶναι θυνήσεται ἁμίοις· οὐ γὰρ χρημάτων ἐπὶ οὐδ' αὐτοῖς, οὐδ' ἐμπορίας, ἀλλ' ἀρετῆς ὁ μόνος. Οὐκ ἔχεις χρήματα; ἀλλ' ἔχεις τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον, πάντων χρημάτων ἐμπροσώτερον θησαυρὸν, οὐκ ἀναλισκόμενον, οὐ μεταβαλλόμενον, οὐ διαπνέμενον. Ἴδε εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ, τὴν γῆν τὴν θάλασσαν, τὸν ἀέρα, τὰ γένη τῶν ζώων, τὰ παντοσπᾶ ζυτά, τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπασαν· ἀνέστησεν ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους, τὰς ἀνώγειας δυνάμεις· ἀναμνήσθητι ὅτι ταῦτα πάντα τοῦ Δεσποτοῦ σου ἐστὶ κτήματα. Οὐκ ἐστὶ δὲ οὐδὲς εὐπόρου Δεσποτοῦ δοῦλον πένητα εἶναι, ἐὰν ἴσῃ τὸν ἑαυτοῦ Κύριον ἔχῃ. Τὸ παρατηρεῖν ἡμέρας ὅς Ἡστοιανικῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' Ἑλληνικῆς πλάνης ἐστίν. Εἰς τὴν ἀνω πόλιν ἀπεγράψω, εἰς τὴν ἐκεῖ πολιτείαν τελείας, ἀγγέλους αὐτὸν ἀναμίσξας, οὐ οὐκ ἐστὶ φῶς εἰς σκοτὸς ἴσθον, οὐδ' ἡμέρα εἰς νύκτα τελευτάσσα, ἀλλὰ διαπαντός ἡμέρα, διαπαντός φῶς. Πρὸς ἐκεῖνα τοῖνυν βλέπωμε διαπαντός. Τὰ ἀνω γὰρ, φησὶ, ζητεῖτε, οὐ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος (Κολοσ. 3, 1). Οὐδὲν ἔχεις κοινὸν πρὸς τὴν γῆν, ἐνθ' ἡλίῳ ὁρῶμι, καὶ περιόδοι, καὶ ἡμέραι· ἀλλ' ἐν ἐρῶς καὶ μῆθῃ, ἡ νύξ ἡμέρα σοι γίνεται· ὁμοερὸν οὖν τὸν ἐν δακτύλῳ καὶ μῆθῃ καὶ ἀκολασίᾳ βιοῦσιν ἡ ἡμέρα αὐτῶν πρὸς τὸ τῆς νυκτὸς μεταφέρεται σκοτός, οὐ τὸν ἡλίῳ σβεννυμένῳ, ἀλλὰ τῆς ἐκείνων διανοίας

τῇ μῆθῃ σκοτιζομένης. Τὸ πρὸς ἡμέρας ἐπτοθεῖται τοιαύτας καὶ πλείους ἐν αὐταῖς θέχεσθαι ἔθωον, καὶ λόχυνος ἐπτεῖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ στεφανώματα πλέκειν, παιδικῆς ἀνοίας ἐστίν. Σὺ δὲ ταύτης ἀπὸ λαζαί τῆς ἀσθενείας, καὶ εἰς ἀσθῆρας τελείας, καὶ εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν ἐνεργήσας πολιτείαν. Μὴ τοῖνυν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἀνακαύσῃς πῦρ αἰσθητόν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς διανοίας ἀνέψω φῶς πνευματικόν. Λαμβάντω γὰρ, φησὶ, τὸ φῶς ὁ μὲν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὁ μὲν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ἡ μὲν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (Ματθ. 5, 15). Τοῦτο τὸ φῶς πολλὴν σοι φέρει τὴν ἀμοιβήν. Μὴ τὴν ὁρᾶν τῆς οἰκίας στεφανώσῃς, ἀλλὰ τοιαυτὴν ἐπιβλέψαι πολιτείαν, ὥστε τὴν τῆς δικαιοσύνης στέφανον σὴ κεφαλὴ παρὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ δέξασθαι χειρὸς. Μὴδὲν εἰκὴ, μηδὲ ἀπλῶς γενήσθω· οὕτω Πάυλος ἐπέταξε πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν. Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, φησὶν, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε (1 Κορ. 10, 31). Καὶ πῶς ἐστὶ, φησὶ, φανεῖν καὶ ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ; Κάλεις πένητα, κοινωνοὺ ποίησον τῆς τροφῆς τὸν Χριστόν, καὶ εἰς δόξαν Θεοῦ ἔφαγες καὶ ἔπιες. Ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον ἐπέταξε εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἀπαντα, οἷόν ἐστιν ἐμβαλεῖν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ οἷοι μεῖναι ἀμφοτέρω ταῦτα

παίρνης μέρος σὲ προσευχή, σὲ πνευματική διδασκαλία, ἡ πράξις αὐτῆς ἔγινε γιὰ τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ. Καί γίνεται πάλι νὰ μείνης σπίτι χάριν τοῦ Θεοῦ. Πῶς καί μέ τι τρόπο; "Όταν ἀκούσης θόρυβους, ἀταξίες καὶ παρέες διαβολικῆς, τὴν ἀγορὰ νὰ εἶναι γεμάτη πονηροὺς κι' ἀκόλαστους ἀνθρώπους, σπίτι παράμενε, γλύτωνε ἀπ' αὐτὴ τὴν ταραχή, καί τότε ἔμεινες γιὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Κι' ὅπως ἀκριβῶς τὸ νὰ παραμείνης σπίτι καί τὸ νὰ βγαίνης,μπορεῖς νὰ τὸ κάνης χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καί τοὺς ἑταίρους καί τίς κατακρίσεις.

Καί πῶς γίνεται, λέει, νὰ ἐπαινέσης κάποιον καί νὰ τὸν κατηγορήσης πρὸς δόξαν Θεοῦ; Κάθεστε πολλὰς φορὲς στὰ ἐργαστήρια καὶ βλέπετε νὰ περνοῦν πονηροὶ κι' ἀνόητοι ἄνθρωποι, μ' ἀνυψωμένα τὰ φρύδια, φαντασμένους, παράσιτα καί κόλακες πολλοὺς νὰ τριγυρίζουν, νὰ φοροῦν πολυτελῆ ἐνδύματα, νὰ περιστοιχίζονται ἀπὸ πολλὰ ἐπίδειξη, ν' ἄρπάζουν ἀπ' τὸν καθένα, νὰ πλεονεκτοῦν. "Αν ἀκούσης κάποιον νὰ λέη, Δὲν εἶναι νὰ τὸν ζηλεύης αὐτόν, δὲν εἶναι εὐτυχισμένος; μάλωσέ τον, κάνε 'τον νὰ σηπιάσῃ, λυπηθῇ 'τον, δάκρυσέ. Αὐτὸ σωμαίνει νὰ κατακρίνης χάριν τοῦ Θεοῦ. 'Η ἐπίκρισις αὐτῆς, εἶναι διδασκαλία πίστεως καί ἀρετῆς γιὰ τοὺς τριγύρω σου, μὴ μένης πιά μ' ἀνοήχτὸ στόμα γιὰ τὰ βιοτικά. Πῆς σ' ἔκλεινον ποὺ τὰ λέει αὐτά; Γιατί εἶναι εὐτυχισμένος αὐτός; 'Επειδὴ ἔχει ὠραῖο καί χρυσοχάλινο ἄλογο; Κι' ἐπειδὴ ἀπόκτησε δούλους πολλοὺς, καί ντύνεται μὲ φανταστικὴ στολή, καί

κάθε μέρα σκάνει στὴ μέθη καί τὴν καλοπέρασι; "Αλλά γι' αὐτὸ θὰ ἦταν δυστυχής καί ταλαίπωρος κι' ἄξιος γιὰ δάκρυα πολλὰ. Σὰς βλέπω λοιπὸν νὰ μὴν μπορῇτε νὰ παινέσετε τίποτα δικό του, μὰ ὅλα τὰ ξένα πρὸς αὐτόν, τὸ ἄλογο, τὸ χαλινάρι, τὰ ρούχα, ποὺ δὲν ἔχουν σχέση μ' αὐτόν. Τί θὰ μπορούσε νά'ταν χειρότερο ἀπ' αὐτό, πῆς μου, ὅταν θαυμάζεται ὁ ἵππος του καί τὸ χαλινάρι τοῦ ἵππου του, κι' ἡ ὁμορφιά τῶν ρούχων του, καί ἡ καλὴ σωματικὴ κατασκευὴ τῶν δούλων του, κι' αὐτὸς προσπερνᾷ ἀπαίνετους; Τί λοιπὸν θὰ μπορούσε νά'ταν φτωχότερο ἀπ' αὐτόν, ποὺ δὲν ἔχει τίποτα καλὸ δικό του, οὐτε κάτι ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τὸ πάρῃ μαζὶ του ἀπ' ἐδῶ, ἀλλά μ' ὅλα τὰ ξένα νὰ στολίζεται; Διότι δικὸς μας στολισμὸς καί πλοῦτος δὲν εἶναι οἱ δούλοι καί τὰ φορέματα καί τ' ἄλλα, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς κι' ὁ πλοῦτος τῶν ἀγαθῶν ἔργων καί τὸ θάρρος μπροστὰ στὸν Θεό.

δ'. Κι' ἂν πάλι δῆς ἄλλον, φτωχό, παραπειταμένο, καταφρονεμένο, νὰ περνᾷ τὴ ζωὴ του μὲ τὴ φτώχεια καί τὴν ἀρετῇ, καί νὰ τὸν κακοτυγχίζουν οἱ γνωστοὶ του, νὰ τὸν παινέσης αὐτόν, κι' ἔγινε ὁ ἑταίρος γιὰ ὅσα ἔχει κάνει, παρακίνηση καί συμβουλὴ καλῆς κι' ἀγαθῆς ζωῆς. "Αν τὸν λένε ἄθλιο καί ταλαίπωρο, πῆς ὅτι ἀπ' ὅλους αὐτοὺς εἶναι ποὺ εὐτυχισμένος, γιατί ἔχει φίλο τὸν Θεό, ζῇ μὲ τὴν ἀρετῇ, κι' ἔχει ἀποκτήσει πλοῦτο ποὺ ποτὲ δὲ χάνεται, ἔχοντας καθαρὴ τὴ συνειδησίαν του. Διότι τί ἔχει νὰ ζημιωθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὴν

διά τὸν Θεὸν γενέσθω. Καί πῶς ἐστὶν ἀμφοτέρω ταῦτα γινέσθαι διὰ τὸν Θεόν; "Όταν εἰς ἐκκλησίαν βασιλεῖς, ὅταν εὐχῆς μετέχης, ὅταν διδασκαλίαις πνευματικῆς, ἡ πρόδοσις εἰς δόξαν Θεοῦ γένηται. Πάλιν ἐπ' αὐτοὺς οἱ καὶ τὸν Θεὸν μέναι. Πῶς αὐτὴν τρόπο; "Όταν ἀκούσης θορύβους, ἀταξίας καί πομπῆς διαβολικῆς, πονηρῶν ἀνθρώπων καί ἀκόλαστον τὴν ἀγορὰν πεπληρωμένην, οἶνον μένε, καί τῆς ταραχῆς ἀταλλάττω ταύτης, καί ἔμεινας εἰς δόξαν Θεοῦ. "Όσοπο δὲ τὰς οἰκίας διατριβὰς καί τὰς ἐξόδους ἔξωσι ποιεῖσθαι διὰ τὸν Θεόν, οὕτω καί ἐπίνοιους καὶ ὁλόγους

Καί πῶς ἐστὶν εἰς δόξαν Θεοῦ τὴν ἐπαίνεσιν, φησί, καί αἰτιάσασθαι. Καθίστοσε πολλὰς ἐν τοῖς ἐργαστήρισι, ὁρᾷτε παριόντας πονηροὺς καί φθύνους ἀνθρώπους, τὰς θορὰς ἀνασπώντας, περυσικωμένους, παρασίτους καί κέλακας πολλοὺς ἐπισηρομένους, πολυτελῆ φοροῦντας ἱμάτια, πολλὴν περιβεβλημένους τὴν φαντασίαν, τὰ πάντων ἀρπάζοντας, πλεονεκτοῦντας. "Αν ἀκούσης τινὸς λέγοντος, Οὐχὶ ζήλωτός οὗτος, οὐχὶ μακρότος; ἐπιμύνησον, ἐγκάλεσθαι, ἐπιστάμενος, ταῖς ἀναισχύναις τοῦτο ἐστὶ φέρεται διὰ τὸν Θεόν. "Ο ὁλόγος διδασκαλίαις τοῖς συγκαθημένοις φιλοσοφίας καί ἀρετῆς ὁ τοιοῦτος, μελετᾷ περὶ τὰ βιοτικά κεκνήεναι. Εἰπὲ πρὸς τὸν ταῦτα εἰρηκότα: Διὰ τι μακρότος οὗτος; ἐπειδὴ θαυμαστὸν ἵππον ἔχει καί γρυσόγαλινον, καί οἰκέτας πολλοὺς

κεκτηται, καί φαεινὸν περιβέβηται σὺλόν, καί μέθη καί τρυφὴ διαρρηγνύεται καὶ ἐκείσθην ἡμέραν; "Αλλὰ διὰ τοῦτο ὄλιος ἂν εἴη καί ταλαίπωρος, καί μυρίαν δακρύων ἄξιος. "Ορᾷ γοῦν ὅμας οὐδὲν δυσμενέους ἐπαίνεσαι τῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὰ ἐκτὸς αὐτοῦ πάντα, τὸν ἵππον, τὸν χαλινόν, τὰ ἱμάτια, ὧν οὐδὲν ἐστὶ πρὸς αὐτόν. Τί γένοιτ' ἂν οὖν ὀλιώτερον, εἰπέ μοι, τοῦτου, ὅταν ὁ μὲν ἵππος αὐτοῦ, καί ὁ χαλινὸς τοῦ ἵππου, καί τὸν ἱματίων τὸ κάλλος, καί ἡ σωματικὴ τῶν οἰκέτων εὐεξία θαυμάζεται, αὐτὸς δὲ ἀνεγκωμιστοὺς παρατρέχη; Τί τοῦτον γένοιτ' ἂν πενιέστερον τοῦτου, ποὺ ἦδεν ἔχοντας καλὸν οἰκέτον μὴθ' ὁ δυνήσεται ἐντελέσει ἀνεγκένειν, ἀλλὰ τοῖς ἀλοτριόσι καλωπυζομένον τᾶσι; Οὐκ εἶναι γὰρ ἡμῶν κόσμος καί πλοῦτος οὐκ οἰεῖται καὶ ἱμάτια καί ἵπποι, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετῇ, καί πλοῦτος ἀγαθῶν ἔργων, καί ἡ πρὸς τὸν Θεὸν παρουσία.

δ'. Πάλιν ἕτερον ἂν ἴδῃς πτωχόν, ἀπεριμένον, καταφρονεμένον πτωχεῖα καί ἀρετῇ συζῶντα, καί ταλαιπώριον πρὸ πάντων συγκαθημένον, ἐπαίνεσον τοῦτον, καί γένοιτο ὁ ἑταίρος τοῦ παρελθόντος παραινέσις καί συμβουλὴ χρηστῆ καὶ ἀγαθῆς πολιτείας. Εἰ λέγονται, ὄλιος καί ταλαίπωρος, εἰπέ ὅτι πάντων μὲν οὖν οὗτος μακαριώτατος, τὸν Θεὸν ἔχον φίλον, ἀρετῇ συζῶν, πλοῦτον κεκτημένος οὐδέποτε ἐπιλεί-

ἐλλειψη τῶν χρημάτων, ὅταν πρόκειται να κληρονομήσῃ τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἀγαθὰ; "Ἄν ἔτσι καὶ σὺ ὁ ἴδιος πιστεῦς καὶ τοὺς ἄλλους διδασκῇ, θὰ λάβῃς μεγάλη ἀνταπόδοση καὶ γιὰ τὴν ἐπίκριση καὶ γιὰ τοὺς ἐπαινοὺς, γιὰτὶ καὶ τὰ δυὸ τὰ ἕκαστε πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ. Κι' ὅτι δὲν σὲ διασεκέδῶ ἀδίκᾳ, λέγοντάς σου αὐτά, ἀλλὰ ὑπάρχει κάποια μεγάλη ἀμοιβὴ γιὰ ὅλα αὐτὰ μέρησιν τοῦ Θεοῦ, γιὰ ὅσους σκέπτονται ἔτσι, κι' ὅτι τὸ νὰ συμφωνῇ καλεῖς μ' αὐτὴ τὴν τακτικὴν, θεωρεῖται ζήτημα κάποιας ἀρετῆς, ἀκουσε τί λέει ὁ προφήτης γι' αὐτοὺς πού τοι ζοῦν ἔτσι, καὶ πῶς θεωρεῖ κατόρθωμα τὸ νὰ ντροπιάζῃ καλεῖς τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ τιμᾷ αὐτοὺς ποὺ φοβοῦνται τὸν Θεό. Διότι, ἀφοῦ ἀνάφερε τὴν ἄλλη ἀρετὴν τοῦ θ' ἀνταμείβῃ ὁ Θεός, κι' ἀφοῦ εἶπε ποιὸς πρέπει νὰ 'ναι αὐτὸς ποῦ θ' ἀξιώσῃ νὰ κατοικήσῃ στὴς σκηνὲς τῶν δικαίων, δηλαδὴ ὁ μωμος καὶ δίκαιος κι' ἀπονήρευτος, πρόσθεσε κι' αὐτό: Αὐτοὺς ποῦ δὲν δολερεύτῃς μετὰ τὰ λόγια του, καὶ δὲν ἔκαμε κακὸ στὸν πλησίον του, κι' ἀκόμα τοῦτο: Κάθε πονηρὸς ἐκμυθινίζεται μπροστὰ σ' αὐτὸν Κύριον, ποῦ δοξάζει ὅσους τὸν φοβοῦνται. Κι' εἰδείξεν ἔτσι πῶς κι' αὐτὸ εἶναι ἓνα κατόρθωμα, δηλαδὴ τὸ νὰ περιφρονῇ καλεῖς τοὺς πονηροὺς καὶ νὰ ἐπαινῇ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ νὰ τοὺς καλοτυχίῃ. Κι' ἄλλοι πάλι αὐτὸ τὸ ἴδιο φανερώνοντες, ἔλεγε: Ἐγὼ ἐτίμησα πολλοὺ

τοὺς φίλους σου, Θεέ μου, πολλὰ δύναμη ἀπόκτησαν οἱ ἄρχοντές τους. Αὐτὸν ποῦ ἐπαινεῖ ὁ Θεός, μὴν τὸν κατακρίνῃς ἐσύ. Κι' ἐπαινεῖ αὐτὸν ποῦ ζῇ στὴν ἀρετὴν, κι' ἂν εἶναι φτωχός. Ὅποιον ἀποστρέφεται ὁ Θεός, μὴν τὸν ἐπαινεῖς. Ἀποστρέφεται αὐτὸν ποῦ ζῇ στὴν πονηρίαν, κι' ἂν τὸν περιστοιχίῃ πολὺς πλοῦτος. Ὁ μωμος, κι' ἂν ἐπαινῇς, κι' ἂν κατακρίνῃς, καὶ τὰ δυὸ κάνε' τα ὅπως θέλει ὁ Θεός. Εἶναι δυνατόν καὶ νὰ κατηγορήσῃς, χάριν τοῦ Θεοῦ. Πῶς; Πολλὰς φορὲς ἀγανακτοῦμε με τοὺς ὑπηρετές μας. Καὶ πῶς γίνεται νὰ κατηγορήσωμε χάριν τοῦ Θεοῦ; Ἄν δῆς νὰ μεθᾷ, ἢ νὰ κλέβῃ, ὁ ὑπηρέτης, ὁ φίλος, ἢ κάποιος ἀπὸ τοὺς γνωστούς σου, νὰ τρέχῃ στὰ θεάτρα, νὰ παραμελῇ τὴν ψυχὴν του, νὰ ὀρκίζεται, νὰ προδίδῃ τὸν ὄρκον του, νὰ λήν ψέματα, ἀγανάκτησε, τιμώρησε, νουθέτησε, διόρθωσε, κι' ὅλα αὐτά τὰ ἔκανε χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἄν δῆς κανένα νὰ σοῦ κάνῃ κακὸ καὶ νὰ σοῦ στερῇ τίς ὑπηρεσίας του, συχώρεσέ τον, καὶ τὸν συχώρεσε πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τώρα κάνουν τ' ἀντίθετο πολλοί, καὶ με τοὺς φίλους καὶ με τοὺς δικούς των. Κι' ὅταν κάμουν κάτι κακὸ σ' αὐτοὺς, γίνονται πικροὶ κι' ἀνελέητοι δικαστές, με ὅταν ὑβρίζουν τὸν Θεὸ καὶ χάνουν τίς ψυχὰς των, δὲν κάνουν καθόλου λόγο. Πάλι, πρέπει νὰ κάμῃς φίλους; Κάμε τους χάριν τοῦ Θεοῦ. Πρέπει νὰ κάμῃς ἐχθρούς; Κάμε τους χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς γίνεται νὰ κάμῃς χά-

ποντα, συνειδὸς ἔχων καθάρν. Τί γὰρ αὐτὸ βλάβος ἐκ τῆς ἐκείνης τῶν χρημάτων, ὅταν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ μέλλῃ κληρονομεῖν ἀγαθὰ; Ἄν οὕτω νὰ αὐτὸς φιλοσοφῇ, καὶ ἄλλους παιδεύῃ, πολλὴν λήψῃ καὶ τοῦ ὄψονος καὶ τῶν ἐπαινῶν τὴν μισθοποσίαν, ἀμρότερα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιήσας. Καὶ ὅτι οὐ μόνον σε ψυχᾶγωγὸν ταῦτα λέγον, ἀλλὰ μεγάλῃ τὴς τοῦ οὐτοῦ τὴν γνῶμην δικαιούμενος καίταιπαρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὧν ἀμοιβή, καὶ ἀρετὴ τὴν νουμωσται τὸ πρᾶγμα, τὸ τὰ τοιαῦτα ψηφίζουσαι, περὶ τῶν οὕτω ζώντων, ἀκουσον τί φησὶν ὁ προφήτης, καὶ πῶς ἐν τάξει κατορθώματων τίθησι τὸ τοὺς πονηροὺς ἐξουθενῇ, καὶ τοὺς φοβούμενους τὸν Θεὸν δοξάζειν. Μετὰ γὰρ τὸ καταλέγει τὴν ἄλλην ἀρετὴν τοῦ μέλλοντος παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμᾶσαι, καὶ εἰπεῖν, ὅταν εἶναι χρόν ὅτε ἐν τῷ αἰῶνι κατοικοῦντα σκηνώματι, ὅτε ἁμωμον, καὶ ἐργαζόμενον δικαιοσύνην, καὶ ἀπέννητον, καὶ τοῦτο προσέθηκεν· εἰπων γὰρ· Ὅς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐποίησεν τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν· ἡπαύεται Ἐξουθενῶται ἐνὸς πιν αὐτοῦ πονηρεῦσάμενος, τοὺς δὲ φοβούμενους τὸν Κύριον δοξάζει (Ψαλμ. 118, 3-4), δεικνύς ὅτι καὶ τοῦτο ἐν τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ, [τοῦτο ἐστὶ], τὸ καταρνεῖν τῶν πονηρῶν, καὶ ἐπαινεῖν καὶ μακαρίζειν τοὺς ἀγαθοὺς. Καὶ πάλιν ἄλλοι

χοὺ τὸ αὐτὸ τοῦτο δηλῶν εἰλεγον· Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι μου, ὁ Θεός, λίαν ἐκμαχία ὅθησαν οἱ ἀρχαὶ σὸτων (Ψαλμ. 138, 17) Ὅν ὁ Θεός ἐπαινῇ, μὴ μέμνη' ἐπαινῇ δὲ τὸν ἐν δικαιοσύνῃ ζῶντα, καὶ πτωχὸς ἦ. Ὅν ὁ Θεός ἀποστρέφεται, μὴ ἐπαινεῖς ἀποστρέφεται δὲ τὸν ἐν πονηρίᾳ ζῶντα, καὶ πολλὸν ἢ περιβεβλημένος πλοῦτον. Ἄλλ' ἂν τ' ἐπαινῇς, ἂν τε φέγῃς ἀμρότερα ὡς ὁ Θεός βούλεται ποιεῖν. Ἐστὶ καὶ ἐγκαλέσαι εἰς δόξαν Θεοῦ. Πῶς; Ἐπὶ τὸν οἰκνὸν ἀγανακτοῦμεν πολλὰκις. Πᾶν ὅτε ἐστὶν ἐγκαλέσαι διὰ τὸν Θεόν; Ἄν μεθύοντα ἴδῃς, ἂν κλέπτοντα, ἢ τὸν οἰκνόν, ἢ τὸν φίλον, ἢ ἐχθρόν τινα τῶν σοῦ προσκλήτων, ἂν εἶς θεάτρα τρέχοντα ἂν τῆς ψυχῆς ἀμολούτα τῆς αὐτοῦ, ἂν ὀμνούντα, ἂν ἐπιστροφῶντα, ἂν ψευδόμενον, ἀγανάκτησοι, κόλπου, ἐπιστρέφον, διόρθωσαι, καὶ ταῦτα πάντα ἐποίησας διὰ τὸν Θεόν Ἄν εἰς αὐτὰ μωμώμενον ἴδῃς, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ὁραπείας ἐλλείποντα, συγγνώμῃ, καὶ συνέγνωσ διὰ τὸν Θεόν Νυνὶ δὲ πολλοὶ τοῦτοντιον τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τὸν φίλον, καὶ ἐπὶ τὸν οἰκνόν ὅταν ὅταν γὰρ εἰς αὐτοὺς ἀμώμετον, πικροὶ καὶ ἀσύνγνωστοι γίνονται δικασταί· ὅταν δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἐμβουλίζονται καὶ τὰς ἀντων ἀπόλους ὁμᾶς, οὐδὲνα ποιοῦνται λόγον Πάλιν, φίλους τοιχεῖσι χρό; Διὰ τὸν Θεὸν ποίησον. Ἐχθροὺς ποίησαι χρό; Διὰ τὸν Θεὸν ποίησον Καὶ πῶς ἐστὶ φίλους

ριν τοῦ Θεοῦ φίλους καὶ ἐχθρούς; Ἄν δὲν ἐπιδικώμεν ἑκείνους τίς φίλος ποῦ θὰ μᾶς φέρουσιν χρήματα, ποῦ θὰ μᾶς καθίσουν σὲ τραπέζια, ποῦ θὰ μᾶς χαρίσουν προστασία ἀνθρώπινη, ἀλλ' ἂν κυνηγοῦμε νὰ κάνωμε φίλους ἐκείνους ποῦ μποροῦν νὰ μᾶς ρυθμίσουν τὴν ψυχὴ, νὰ συμβουλευέσων ὅσα πρέπει, νὰ μαλώσων ὅσους ἁμαρτάνουν, νὰ ἐλέγξουν ὅσους παραμελοῦν τὸ καθήκον τους, νὰ στηρίξουν ὅσους καταπατοῦνται, καὶ νὰ ὁδηγήσων κοντὰ στὸν Θεὸ μὲ τὴ βοήθεια τῆς συμβουλῆς καὶ τῶν προσευχῶν τους. Καὶ πάλι, ἔχεις δικαίωμα νὰ κάμῃς ἐχθροὺς χάριν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δῆς κάποιον ἀκόλαστο, μολυσμένο, πονηρία γεμάτο, φορτωμένο ἀκάθαρτες δοξασίες, νὰ σὲ καταπατῇ καὶ νὰ σὲ καταζημιώσῃ, στάσου μακριὰ καὶ ξέφυγε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ἐπρόσταξε λέγοντας: Ἄν τὸ δεξιόν σου μάτι σὲ σκανδαλίζει, βγάλε 'το καὶ πέταξέ 'το ἀπὸ πάνω σου. Προσπάθει ἔτσι τοὺς φίλους ἐκείνους νὰ στερηθοῦν καὶ νὰ βγάλουν τὰ περιπόθητα μάτια των, τ' ἀναγκαῖα γιὰ τὰ βιοτικά ζητήματα, ἂν ἐμποδίζουν στὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς. Ἄν παρῇς μέρος σὲ παρέες καὶ λὲς πολλὰ λόγια, πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ κάνε'το κι' αὐτό, κι' ἂν σωπαίνῃς, πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ σώπασε. Καὶ πῶς γίνεται νὰ παῖρῃς μέρος σὲ παρέες χάριν τοῦ Θεοῦ; Ἄν ὅταν καθῃσαι μὲ κάποιους, δὲν συζητᾷς τίποτα γιὰ τὰ βιοτικά πράγματα, οὔτε γιὰ τὰ ἀσήμαντα καὶ τὰ χωρίς λόγο κι' ἀδιάρφωτα ἐν μᾶς, ἀλλὰ γιὰ τὴ δική μας πίστι, γιὰ τὴν κό-

λαση, γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, κι' ὄχι γιὰ τὰ περιττὰ κι' ἀνώφελα, ὅπως; ποίος ἀνέβηκε στὴν ἐξουσία; ποίος ἔχασε τὴν ἐξουσία; ἐξ αἰτίας τίνος ὁ ἕνας ζημιώθηκε; ἀπὸ ποῦ ὁ ἄλλος κέρδισε; κι' ἔγινε πιδὸ πλούσιος; τί ἄφησε πεθαίνοντας ὁ τάδε στὸν τάδε; καὶ πῶς ὁ τάδε ἀπότυχε στὶς προσδοκίες του νὰ γραφτῇ στοὺς πρῶτους κληρονόμους; καὶ πολλὰ ἄλλα τέτοια. Μὴ συζητοῦμε λοιπὸν αὐτὰ, οὔτε ν' ἀνεχώμαστε ἀλλοις νὰ τὰ συζητοῦν, ἀλλὰ νὰ φροντίζωμε τί νὰ κάνωμε ἢ τί νὰ ποῦμε γιὰ νὰ ἀρῶμε στὸν Θεὸ. Καὶ πάλι εἶναι δυνατόν νὰ σωπάσῃς πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, ἂν, ὅταν ὑβρίξῃσαι, κατηγορήσαι, παθαίνῃς μῦρια κακὰ, τὰ ὑπομένεις μὲ γενναιότητα, καὶ κανένα λόγο ὑβριστικὸ δὲν βγάξεις γι' αὐτὸν ποῦ σου φέρεται ἔτσι. Κι' ὄχι μόνο τὸ νὰ ἐπαίνεσθῃς καὶ νὰ ἐπικρινῇς, οὔτε τὸ νὰ μείνῃς μέσα καὶ τὸ νὰ βγῇς, οὔτε τὸ νὰ μιλήσῃς καὶ νὰ σωπάσῃς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ κλάψῃς καὶ νὰ λυπηθῇς, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ χαρῇς καὶ νὰ εὐφρανθῇς, εἶναι δυνατόν πρὸς δόξαν Θεοῦ. Διότι, ὅταν δῆς ἢ τὸν ἀδελφὸ σου νὰ ἁμαρτάνῃ, ἢ τὸν ἑαυτὸ σου νὰ πέφτῃ σὲ παράπτωμα, κι' ἔπειτα ἀναστηνῇς καὶ λυπηθῇς, κέρδισες ἀπὸ τὴ λύπη σου σωτηρία ποῦ ποτὲ δὲν θὰ μετανοήσῃς γι' αὐτήν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Παῦλος λέει: Διότι ἡ λύπη ποῦ εἶναι ἐν σὺμφωνίᾳ μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἀποτέλεσμα σωτηρία ἀμετανόητη. Ἄν δῆς κάποιον νὰ προκόβῃ, μὴ νιώσῃς φθόνον, ἀλλὰ ὅπως

ποιῇσαι διὰ τὸν Θεόν καὶ ἐχθρούς; Ἄν μὴ τὰς φίλας ἐκείνας ἐπεκλώμεθα, ὅθεν ἐστὶ χρήματα λαβεῖν, ὅθεν κοινωνήσῃαι τραπέζης, ὅθεν προστασίας ἀνθρώπινης τυχεῖν, ἀλλ' ἐκείνους ὑπερωμεν καὶ ποιῶμε οἴλους, τοὺς δυναμένους ἡμῶν διὰ βυθίους τὴν ψυχὴν, συμβουλευσάμεν τὰ δέοντα, ἁμαρτάνουσιν ἐπιτιμήσῃαι, πλημμελοῦντας ἐλέγξῃαι, ὑποσκελεζομένους ἀνορθώσῃαι, καὶ συμβουλή καὶ εὐχαρίσ βοηθούμενος προσπαγεῖν τῷ Θεῷ. Πάλιν ἐχθροὺς ἔξισι ποιῇσαι διὰ τὸν Θεόν Ἐάν ἴδῃς τινὰ ἀκόλαστον, μερῶν, πονηρίας γέμοντα, δογματικὸν φακιστικὸν πεληρωμένον, ὑποσκελεζόντα σε καὶ παραβλέποντά σε, ἀπόστηθι καὶ ἀποστηθισμένον καθίστη καὶ ὁ Χριστὸς ἐκλέξουσιν εἶπών Ἐάν ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζῃ σε, ἐξελε αὐτόν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ (Ματθ 5, 29), καλέσων τοὺς φίλους ἐκείνους, τοὺς ἐν ὀφθαλμοῖς τάξει πειθευοὺς ὄντας, καὶ ἀναγκαίους ἐν τοῖς βιωτικοῖς πράγμασι, ἀποκηρύξῃ καὶ ἐκβάλλειν, ἂν παραβλέπῃται εἰς τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν ἡμᾶς. Ἄν συλλόγων κοινωνῇ, καὶ λόγον ἀποτίειν μακρόν, διὰ τὸν Θεόν καὶ τοῦτο ποιῇται, καὶ οὐχ ὅτι διὰ τὸν Θεόν σίγησιν. Καὶ πῶς ἔστι συλλόγων κοινωνικὸν διὰ τὸν Θεόν; Ἄν συγκαθήμενός τις, μὴδὲν περ βιωτικῶν διλογῶν πραγμάτων, μὴδὲ τῶν ἀπλῶν καὶ εἰκῆ καὶ οὐδὲν ἡμῖν προσήκοντων, ἀλλὰ περ φιλοσοφίας τῆς ἡμετέρας, περ γέννησι, περ

βασιλείας οὐρανῶν, ἀλλὰ μὴ τὰ περιττὰ καὶ ἀνόνητα, οἷον τίς ἀρχὴ ἐπέβη; τίς παρελῶν τῆς ἀρχῆς; τίνας οὖν ἔνεκεν ὁ θεῖνα ἐζημιώται; πόθεν ὁ θεῖνα ἐκέρδισεν καὶ ἐποσώτερος γέγονε; τί κατέλειπεν ὁ θεῖνα τῷ θεῖνι τελευτῶν; πῶς δὲ ὁ θεῖνα ἀπέτυχεν, εἰς τοὺς πρῶτους τῶν κληρονόμων ἐγγραφεσθεὶς προσδοκῆσαι, καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα. Μὴ δὲ τὰ τοιαῦτα διαλεγώμεθα, μὴδὲ ἑτέρων διαλεγόντων ἀνεχώμεθα; ἀλλὰ ἀποκλῶμεν τὴν ποιούνταν, ἢ τὴν λέγονταν ἐστὶν ἄρασι Θεῷ. Πάλιν ἐστὶ σιγήσαι διὰ τὸν Θεόν, ὑβρίζωντος, λοιδορούμενος, μωρία πάσχον κακὰ, ἂν φέρῃς γενναίως, καὶ μὴδὲν ῥήμα διασφηνῶν ἐξενέγκῃς εἰς τὸν ταῦτα ποιοῦντα. Οὐκ ἐπαίνεσαι δὲ καὶ φέας μόνον, οὐδὲ ἔνδον μαῖνας καὶ ἐκλέλειπαι, οὐδὲ φθέγγασθαι καὶ σιγήσαι, ἀλλὰ καὶ κλαῖσαι καὶ λυπηθῆναι, καὶ ἠσθῆναι καὶ εὐφρανθῆναι ἐστὶν εἰς δόξαν Θεοῦ. Ὅταν γὰρ ἴδῃς ἢ ἀδελφὸν ἁμαρτάνοντα, ἢ αὐτοὺν παραπτῶματι περιπεσόντα, εἰτα στενάχῃς καὶ λυπηθῇς, ἐκέρδισας ἀπὸ τῆς λήπης σωτηρίας ἀμεταμέλητον, καθάπερ ὁ Παῦλος φησιν: Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν λύπη σωτηρίαν δαμεταμέλητον κατεργάζεται (2 Κορ 7, 10). Ἄν ἴδῃς εὐδοκίμουνα ἑταρον, εἰτα μὴ βασιχηθῇς, ἀλλ' ὡς ἐπὶ οικείοις ἀγαθοῖς εὐχαριστήσῃς τῷ Θεῷ, τῷ ποιήσαντι λαμπρὸν σου τὸν ἀδελφόν, καὶ τῆς χαρᾶς ταύτης πολλὸν ἐλαβας τὸν μισθόν

γιά τὰ δικά σου ἀγαθὰ, νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεὸ πού ἔκανε εὐτυχισμένο τὸν ἀδελφὸ σου, καὶ πῆρες μεγάλη ἀμοιβὴ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτῆς.

ε'. Πές μου, λοιπόν, τί θὰ ἦταν χειρότερο ἀπὸ τοὺς ζηλοφθόνους, πού ἐνῶ μποροῦν νὰ χαίρωνται καὶ νὰ κερδίζουν γιὰ τὴν χαρὰ, αὐτοὶ προτιμοῦν μᾶλλον νὰ λυποῦνται γιὰ τὶς προόδους τῶν ἄλλων, καὶ μαζί μὲ τὴ λύπη, νὰ προκαλοῦν καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα τιμωρία ἀφόρητη; Ἄλλὰ καὶ τί νὰ λέμε γιὰ ἐπαίνους καὶ κατηγορίες καὶ λύπες καὶ χαρές, πού ἀπὸ τὰ μικρότατα αὐτὰ καὶ τιποτένια πράγματα, εἶναι δυνατόν νὰ κερδίσουμε τὰ μέγιστα, ἂν τὰ κάνουμε πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ; Γιὰ παράδειγμα, τί εἶναι πιο ἀσήμαντο ἀπὸ τὸ νὰ κόψῃ τὰ μαλλιά του κανεὶς; Ἄλλὰ κι' αὐτὸ μπορεῖς νὰ τὸ κάμῃς πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅταν δὲν τακτοποιῇς τὰ μαλλιά σου, οὔτε καλλωπίζῃς τὸ πρόσωπό σου, οὔτε στολίζῃς τὸν ἑαυτό σου γιὰ δόλωμα κι' ἀπάτη αὐτῶν πού σὲ βλέπουν, ἀλλὰ ἀπλὰ καὶ τυχαῖα καὶ ὅσο μόνον ἡ ἀνάγκη τὸ ἀπαιτεῖ, πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ ἔκανες αὐτό, τὰ βέβαια θὰ λάβῃς τὸ μισθὸ σου γιὰ τὴν κιμώρησιν τὴν πονηρὴ ἐπιθυμίαν καὶ κράτησιν τὴν ἀσκοπήν φιλοτιμίαν. Γιατί, ἂν αὐτὸς πού θὰ δώσῃ ἕνα ποτήρι δροσερὸ νερὸ ἔστω, πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, θὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, βάλε στὸ νού σου πόσῃ ἀμοιβῇ θὰ ἀπολαύσῃ ὅποιος κάνει τὰ πάντα πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ. Εἶναι δυνατόν καὶ νὰ βαδίζῃς καὶ

νὰ βλέπῃς χάριν τοῦ Θεοῦ. Πῶς γίνεται νὰ βλέπῃς χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ βαδίζῃς; Ὅταν δὲν τρέχῃς γιὰ τὴν πονηρίαν, ὅταν δὲν περιεργάζῃσαι τὴν ζήνη ὁμορφίαν, ὅταν συναντήσῃς γυναῖκα καὶ συγκρατήσῃς τὰ μάτια σου, καὶ φρουρήσῃς τὴν ὁρατὴν σου μὲ τὸ φόβο τοῦ Θεοῦ, χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ ἔκανες αὐτό. Ὅταν ὄχι τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα κι' αὐτὰ πού μᾶς κάνουν πιο μαλθακοὺς, ἀλλὰ αὐτὰ πού ἀρκοῦν νὰ μᾶς σκεπάζουν, αὐτὰ μόνο ντυνόμαστε. Μπορεῖ καὶ στὰ ὑποδήματα ἀκόμα νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς αὐτὴ τὴ συνήθεια. Διότι πολλοὶ σὲ τέτοια βλακεία καὶ ἀσωτία ξέπесαν, ὥστε νὰ στολίζουν καὶ τὰ ὑποδήματα καὶ ἀπὸ παντοῦ νὰ τὰ φομπλιάζουν πιο πολὺ παρὰ τὰ πρόσωπά τους ἄλλοι, συνήθεια ψυχῆς ἀκάθαρτης καὶ χαλασμένης. Κι' ἂν αὐτὸ φαίνεται ἀσήμαντο, ὁμως θὰ ἦταν μεγάλης κατάντιας σημεῖο καὶ ἀπόδειξη, καὶ στοὺς ἄνδρες καὶ στὶς γυναῖκες. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν καὶ τὰ ὑποδήματα νὰ χρησιμοποιοῦμε πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, ὅταν παντοῦ τὴν ἀνάγκη ἐπιζητοῦμε κι' αὐτὸ ὀρίζουμε σὺν μέτρο τῆς ἀπολαύσεως. Ἄλλὰ διὰ τὸ ὅτι καὶ μὲ τὸ βάδισμα καὶ μὲ τὴν στολὴ μπορεῖ κανεὶς νὰ δοξάσῃ τὸν Θεόν, ἄκουσε τί λέει κάποιος σοφὸς ἄνδρας: Τὸ ντύσιμο στὸν ἄνδρα, καὶ τὸ γέλιον καὶ τὸ βάδισμα, φανερώνουν τί εἶναι. Δηλαδή ὅταν παρυσιαζόμεστε μετρημένοι καὶ γεμάτοι σεμνότητα, κι' ὅταν σὲ ὅλα φανερώνουμε φρονιμάδα. Κι' ἂν κάπως τυχὴ νὰ τὸν δῇ αὐτὸν πού ζῇ ἔτσι, ὁ ἁπλῆς καὶ ὁ

ε'. Τί γένοιτο! ἂν οὖν, εἰπέ μοι, τῶν βασκάνων ἔλειονότερον, ὅταν ἔξῃ καὶ χαίρειν καὶ κερδαίνει διὰ τὴν χάριν, αὐτοὶ καὶ λυπεῖσθαι αἰρῶνται μᾶλλον ἐπὶ ταῖς τῶν ἐτέρων εὐδοκίμησιν, καὶ μετὰ τῆς λύπης ἐπὶ καὶ κλάσιν ἐπισπᾶσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμωρίαν ἀφ' ὧν τῶν; Καὶ τί χρεὶ λάγειν ἐπαίνους, καὶ φέγγους, καὶ λόγας, καὶ χαρές, ὅπου γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν μικροτάτων αὐτῶν καὶ εὐτελεστάτων πραγμάτων τὰ μέγιστ' ἐστὶ καρποσασθαι, ἂν διὰ τὸν Θεόν αὐτὰ ποίωμεν; Τί γὰρ τοῦ κερᾶσθαι εὐτελεστότερον; Ἄλλ' ἐστὶ καὶ τοῦτο ποιῆσαι διὰ τὸν Θεόν Ὅταν γὰρ μὴ τὴν κόμην διαθῇς, μηδὲ καλλωπίζῃς τὴν δύν, μηδὲ πρὸς ἄλλους καὶ ἀπάτην τῶν ὁρώντων σεαυτὸν κατακοσμήσῃς, ἀλλ' ἀπλῶς ναι ὡς ἔτυχεν καὶ ὅσον ἡ χρεὶα ἀπαιτεῖ μόνον, διὰ τὸν Θεόν τοῦτο ποιήσας, καὶ πάντως ἔξεις τὸν μισθόν, ὅτι ἐπιθυμῶν ἐκδόσας πονηράν, καὶ φιλοτιμίαν ἀκαίρην ἐνέκομας. Εἰ γὰρ τὸ ποτήριον μόνον ψυχροῦ ὁδοῦ διὰ τὸν Θεόν, βασιλεύειαν ὁρατὴν κληρονομήσῃς (Ματθ. 10, 42), ὁ πάντα ποῶν διὰ τὸν Θεόν ἐνὸςαν πόσις ἀπολαύσεται τῆς ἀμοιβῆς. Ἐστὶ καὶ βαδίζειν διὰ τὸν Θεόν, καὶ βλέπειν διὰ τὸν Θεόν. Πῶς ἐστὶ βλέπειν διὰ τὸν Θεόν, καὶ βαδίζειν, Ὅταν μὴ πρὸς πονηρίαν τρέχῃς, ὅταν μὴ περιεργάζῃς τὰ ἄλλότρια κάλλη, ὅταν ἰδῶν γυναῖκα ἀπεινήσαν, χαλινώσῃς τὸν ὄφθαλμόν, ταχίσῃς τὴν βῆν τῷ τοῦ Θεοῦ φόβῳ διὰ τὸν Θεόν τοῦτ' ἐποίησας ὅταν

τὰ μὴ πολυτελῆ, καὶ μαλακωτέρους ἡμᾶς ποιοῦντα, ἀλλὰ τὰ δυνάμενα ἡμᾶς σκέπειν, ταῦτα περιβαλλόμεθα μόνον. Ἐστὶ καὶ μέχρις ὀδηγημάτων τοῦτον ἐξαγαγεῖν τὸν νόμον. Καὶ γὰρ πολλοὶ πρὸς τοῦτο βλακείας καὶ ἀσωτίας ἐξώλυσαν, ὡς καὶ τὰ ὑποδήματα καλλωπίζουσιν, καὶ πάντοθεν αὐτὰ ποικιλιοῦν, οὐχ ἦτον ἡ τὰς θύρας ἑταροῖ· ἕπερ ψυχῆς ἐστιν ἀκαθάρτου καὶ διεφθαρμένης. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸ μικρὸν εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ μεγάλῃς ἐξώλειας δεῖγμα καὶ ἑλεγχος ἂν εἴη τοῦτο, καὶ ἐπ' ἄνδρων καὶ ἐπὶ γυναικῶν. Ἐξέστι τοίνυν καὶ ὀδηγήμασι χρῆσθαι διὰ τὸν Θεόν, ὅταν πανταχοῦ τὴν χρεὶαν ἐπιζητῶμεν, καὶ τοῦτο μέτρον τῆς ἀπολαύσεως ποιήμεθα. Καὶ ὅτι καὶ διὰ βαδίσσεως καὶ διὰ στολῆς ἐστὶ τὸν Θεόν δοξάσαι, ἀκουσον τί φησι σοφὸς τις ἄνθρωπος: Στὸλισμὸς ἀνδρός, καὶ γέλιον δὲ δόξαν, καὶ βῆμα ποδός ἀναγγέλλει: τὰ περὶ αὐτοῦ (Ἐκκλ. 19, 27). Ὅταν γὰρ κατεσταλμένοι (καὶ σεμνοί), καὶ σεμνότητος γέμοντες, καὶ πολλὴν πανταχόθεν ἐπιδοκιμασίαν τὴν σωφρονιστὴν ρωτῶμεθα: καὶ ἀπὸ ψυχῆς τῆς συντυχίας καὶ ὁ ἁπλῆς, καὶ ὁ ἀκόλαστος, καὶ ὁ θορυβώδης τὸν τοιοῦτον ἰδὼν θαυμάσεται, κἂν ἀπάντων ἀναισιθητότερος ᾖ. Κἂν γυναῖκα ἀγῶμεθα, διὰ τὸν Θεόν τοῦτο ποίωμεν, ἵνα σωφρονώμεν, οὐχ ἵνα τὴν ὁσὴν εὐποροτέρην ἐργαζώμεθα, ἵνα ψυχῆς εὐλογεῖται ἐπιζητῶμεν, μὴ χρημάτων περιουσίαν μηδὲ προγόνων

ἀκόλαστος κι' ὁ φαντασμένος, θά τὸν θαυμάση, κι' ἂν εἶναι πιὸ ἀναίσθητος ἀπ' ὅλους. Κι' ἂν παίρνωμε γυναῖκα, ὥς τὸ κάνωμε κι' αὐτὸ χάριν τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μένωμε φρόνιμοι, ὅχι γιὰ νὰ καταστήσωμε πιὸ ἀνετη τὴν περιουσία μας. Νὰ ζητᾶμε εὐγένεια ψυχῆς, ὅχι περιουσίες χρηματικές, οὔτε προγονικὴ δόξα, ἀλλὰ ἀρετὴ καὶ γλυκύτητα χαρακτηρῶν. Σύντροφος τῆς ζωῆς μας παίρνομε, ὅχι συμμετοχο σὲ πανουργία. Καὶ γιὰτὶ νὰ τὰ λέμε ὅλα αὐτά; Εἶναι σθὸ χέρι μας, λοιπὸν, ἀπ' ὅσα εἶπαμε, καθ' ἓνας μας νὰ ἐξετάζῃ ὅσα γίνονται κι' ἐκτελοῦνται, ὥστε ὅλα νὰ γίνονται πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ. Κι' ἀκριβῶς ὅπως οἱ ἔμποροι, πού γυροφέρνουν τὸ πέλαιος κι' ὅταν προσαρῃζοῦν στὶς πόλεις, δὲν βγαίνουν στὸ λιμάνι, οὔτε ἀνβαίνουν στὴν ἀγορὰ μέχρι νὰ μάθουν ὅτι κάποιος ἐμπόρευμα ἔχει κέρδος ἐκεῖ, ἔτσι κι' ἐσύ, μὴν κάμης καὶ μὴν πῆς τίποτα, ἂν δὲν ἔχῃ κέρδος σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ μὴ μοῦ λὲς πῶς δὲν εἶναι δυνατὸν ὅλα νὰ γίνονται χάριν τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὅταν ἡ ὑπόδοσις καὶ ἡ κουρά, καὶ τὸ ἐνδυμα καὶ τὸ βάδισμα, καὶ τὸ κοίταγμα καὶ τὰ λόγια, καὶ οἱ συντροφίαι καὶ ἡ εἰσοδος καὶ ἡ ἐξοδος, καὶ τὰ πειράγματα καὶ οἱ ἔπαινοι, κι' οἱ ἐπικρίσεις, καὶ τὰ ἐγκώμια, καὶ οἱ φίλεις κι' οἱ ἔχθρες, μποροῦν νὰ γίνονται χάριν τοῦ Θεοῦ, τί ὑπάρχει λοιπὸν πού νὰ μὴν εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί χάριν τοῦ Θεοῦ, ἂν τὸ θέλωμε; Τί χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ εἰσαι δεσμοφύλακας; δὲ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πιὸ ἑλεεινὴ ζωὴ ἀπ' ὅλες; Ἀλλὰ

μπορεῖ, αὐτὸς πού θέλει, κι' ἀπὸ αὐτὸ νὰ κερδίσῃ. Ὅταν φροντίξῃ γιὰ τοὺς δεσμώτες, ὅταν ἐξυπηρετῇ τοὺς ἀδίκους φυλακισμένους, ὅταν δὲν κερδοσκοπῇ στὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων, ὅταν ὑπάρχῃ σὰν τὸ κοινὸ λιμάνι γιὰ ὅλους πού τὸν ἔχουν ἀνάγκη. Ἔτσι σώθηκε κείνος ὁ δεσμοφύλακας τὴν ἐποχὴ τοῦ Παύλου. Λοιπὸν εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπὸ παντοῦ, ἂν θέλωμε, μπορούμε νὰ κερδίσωμε.

στ'. Τί ὑπάρχει βαρύτερο ἀπὸ τὸ φόνος; Πές μου. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὅλλημα μπόρεσε κάποτε νὰ φέρῃ σωτηρία σ' αὐτὸν πού τὸ ἔπραξε καὶ πῶς μπόρεσε ν' ἀποφέρῃ σωτηρία ὁ φόνος; Οἱ Μαδιανῖτες, θέλησαν κάποτε νὰ καταστρέψῃ ὁ Θεὸς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς στερήσουν τὴν εὐνοία τοῦ Κυρίου γιὰ νὰ γίνῃ δική τους, στόλισαν κοπέλλες, τίς ἔστησαν μπροστὰ στὸ στρατόπεδο, τοὺς ξεγέλασαν ἔτσι καὶ τοὺς ἔφεραν στὴν πορνεία, κι' ἀπὸ κεῖ στὴν ἀπιστία. Σὰν τὸ εἶδε αὐτὸ ὁ Φινεὲς, * πῆρε στὰ χέρια του τὸ ξίφος, κι' ὅταν ἔπιασε δυὸ νὰ πορνεύουν, τοὺς διαπέρασε καὶ τοὺς δυὸ σ' αὐτὴ τὴν ὥρᾳ τῆς ἀμαρτίας, καὶ μὲ τὴν ἀπόφασις αὐτὴ σταμάτησε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ βέβαια, αὐτὸ πού ἐγίνε ἦταν φόνος, ἀλλὰ αὐτὸ πού κατορθώθηκε ἀπὸ τὸ φόνος ἦταν ἡ σωτηρία ὧν τῶν ἀμαρτωλῶν, γι' αὐτὸ κι' ἔφερε σ' αὐτὸν πού τὸν ἔπραξε τὴ συχώρεσις. Κι' ὅχι μόνο δὲν τοῦ ἐμόλυνε τὰ χέρια ἐκεῖνος ὁ φόνος, ἀλλὰ καὶ πού καθαρά τοῦ τὰ ἔκανε, καὶ πολλὰ σωστά. Γιατὶ αὐτὸ τὸ ἔπραξε ὅχι ἀπὸ μί-

* Πρόκειται γιὰ ὅσα ἐξιστορεῖ τὸ βιβλίον τῶν Ἀριθμῶν 25^ο κεφάλαιο.

περιφάνεια, ἀλλὰ τρόπων ἀρετῆς καὶ ἐπειταίμεν συνέμπορον τοῦ βίου λαμβάνωμεν. οὐκ καπηλείας κοινωνῶν. Καὶ τὶ δεῖ πάντα καταλείπει; Ἐξέστι γὰρ λοιπὸν ἡμῖν ἐκ τῶν εἰρημμένων ἑκαστον ἐπορεύειν τῶν γινόμενων καὶ πραττόμενων, καὶ πάντα διὰ τὸν Θεὸν ποιεῖν. Καὶ καθότι οἱ ἔμποροι περιπλοκότεροι τοῦ πέλαιος, καὶ εἰς πόλεις ὁμιλῶντες, οὐ πρότερον ἀποδίδουσι τὸ πέλαιον, οὐδὲ εἰς τὴν ἀγορὰν ἀναβαίνεισιν, ἕως ἂν πώδωνται, ὅτι μέρος ἔχει τῶν ἐκεῖ ἀποτελειμένων οὕτω καὶ σὺ μὴδὲν μῆτε πράττει, μῆτ' εἴπῃς, ἂν μὴ κέρδος ἔχῃ τὸ κατὰ Θεόν. Καὶ μὴ μοι λέγῃς ὅτι οὐ δυνατόν διὰ τὸν Θεὸν πάντα ποιεῖν. Ὅταν γὰρ ὑπόδοσις, καὶ κουρά, καὶ ἱματίων στολή, καὶ βάδιος, καὶ ἑφῆς, καὶ ὀφθαλμοὶ, καὶ σινδὴρια, καὶ ἐσθοδοὶ καὶ ἐξοδοὶ, καὶ σκάμματα καὶ ἐπαινοὶ, καὶ λόγιοι καὶ ἐγκώμια, καὶ φίλεις καὶ ἐχθροὶ δύνανται διὰ τὸν Θεὸν γίνεσθαι, τί ἐστὶ λοιπὸν ὁ μὴ δυνατόν γενέσθαι διὰ τὸν Θεόν, ἂν θέλωμεν; Τὶ δεσμοφύλακος χεῖρον; οὐ πάντων βίος ὁ ποινιρῶτατος εἶναι δοκεῖ; Ἀλλ' ἔξεστι τῷ βουλομένῳ κἀκεῖθεν κερδάνειν, ὅταν τῶν δεδεμένων πεισθῇται, ὅταν τοὺς ἀδικούς ἐμβεβλημένους θεραπεύῃ, ὅταν μὴ πραγματεύεται ἀπ' ἀλλοτριᾶς συμφορᾶς, ὅταν κοινὸς προκρίται λιμνῇ

τοὺς δεομένους ἀπαισι. Οὕτως ὁ δεσμοφύλαξ ἐκεῖνος ἐσώθη ὁ ἐπὶ Παύλου (Πρ 16, 27) ὅθεν ἤλλοις ὅτι πάντοθεν, ἂν θέλωμεν, δύναμεθα πραγματεῖσθαι.

ζ'. Τί φόνου καλεώμενον, εἰπέ μοι; Ἀλλ' ἡδυνήθη ποτὲ δικαιοσύνην τεκεῖν τῷ ποιήσαντι τοῦτο τὸ ὅλλημα; τοσοῦτον ἔστι τὸ διὰ τὸν Θεὸν τὶ ποιεῖν. Καὶ πῶς ἡδυνήθη δικαιοσύνην ἐργάσασθαι φόνος; Οἱ Μαδιανῖται ποτὲ βουλομένοι τὸν Θεὸν ἐκτολέωσαι τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ταύτη προσδοκῶντας αὐτῶν περιέσθαι, εἰ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ ἀποστερήσειεν τοῦ Δεσπότου, κόρας καλλωπισσάντας, καὶ τοῦ στρατοπέδου προστήσαντας, ἐδέξαντο αὐτούς, καὶ εἰς πορνείαν ἔγαγον, εἰτα ἐκείθεν εἰς δόξαιαν τοῦτο ἰδὼν Φινεὲς, μεταχειρισμένος ξίφος, καὶ πορνεύοντας δυο καταλαβὼν, ἐν αὐτῇ τῇ ἀμαρτίᾳ ἀμφοτέρους ἐξεκέντησε, καὶ ἔστησε τὸ Θεοῦ τὸν ὄργην ἀπὸ τῆς γνώμης (Αρ. 25). Καὶ τὸ μὲν γενόμενον φόνος ἦν, τὸ δὲ κατορθώμενον ἐξ ἐκείνου σωτηρία τῶν ἀπολλυμένων ἀπάντων, ὅταν καὶ δικαιοσύνην ἤνεγκε τῷ ποιήσαντι. Καὶ οὐ μόνον οὐκ ἔμεινε τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ καθαρωτέρας εἰργάσατο ὁ φόνος ἐκεῖνος, καὶ μὲλα εἰκότως· οὐ γὰρ

σος σ' αὐτοὺς ποὺ σκότωσε, ἀλλὰ ἀπὸ φροντίδα στοὺς λοιποὺς. Σκότωσε δύο κι' ἔσωσε ἀπειροὺς χιλιάδες. "Ακριβῶς ὅπως κάνουν οἱ γιατροί, ποὺ κόβουν τὰ σάπια μέλη καὶ σώζουν ὁλόκληρο τὸ σῶμα, ἔτσι ἔκαμε κι' ἐκεῖνος. Γιὰ τοῦτο λέει ὁ ψαλμωδός: Παρουσιάστηκε ὁ Φινεὲς κι' ἔφερε τὴν συχώρεση, κι' ἔσταμάτησε ἡ καταστροφή, καὶ τοῦ λογαριαστικῆς γιὰ δίκαιη πράξη, ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, μέχρι σήμερα. "Αθανάτη λοιπὸν μένει ἡ μνήμη αὐτοῦ τοῦ κατορθώματος. Κι' ἄλλος πάλι προσευχήθηκε, μὰ ἦρθε ἀντιμέτωπος στὸν Θεό, (ἔτσι εἶναι τὸ νὰ μὴν κάνης κάτι πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ), γιὰ τὸν Φαρισαῖο λέω. Πού καθὼς ὁ Φινεὲς, κάνοντας φόνο πέτυχε ὅ,τι ἤθελε, ἔτσι κι' αὐτός, ὅχι ἀπὸ τὴν προσευχή, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν γνώμη μὴ τὴν ὁποία προσευχήθηκε, χτύπησε κι' ἔπεσε. "Ἐτσι συμβαίνει ὅταν δὲν γίνεται κάτι χάριν τοῦ Θεοῦ, κι' ἂν εἶναι πνευματικὸ αὐτὸ ποὺ γίνεται, πολὺ δὲν μπορούμε νὰ βλάψω, καθὼς ὅταν γίνεται χάριν τοῦ Θεοῦ, κι' ἂν ἀκόμα εἶναι βιοτικὸ, πᾶρα πολὺ ὠφελεῖ αὐτὸν ποὺ τὸ πράττει μὲ γνώμη ἀρεστὴ στὸν Θεό. Διότι τὶ εἶναι χειρότερο καὶ βαρύτερο ἀπὸ τὸν φόνο; Κι' ὅμως κατέστησε δίκαιον αὐτὸν ποὺ τὸν τόλμησε. Λοιπὸν, ποῖα δὲν ἔχωμε ἀπολογία ἡμεῖς ποὺ λέμε, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἀπὸ παντοῦ νὰ ὠφεληθῇ κανεὶς, κι' ὅλα χάριν τοῦ Θεοῦ νὰ τὰ ἐνεργῇ, ὅταν βρίσκονται κάποιοι ποὺ ἀκόμα κι' ἀπ' τὸν φόνο κέρδισε; "Ἄν θέλωμε νὰ προσέχουμε, αὐτὸ

τὸ πνευματικὸ ἐμπόριο θὰ κάνουμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ, κι' ἂν πρέπει ν' ἀποκτήσουμε κάτι, κι' ἂν πρέπει ν' ἀποδώσουμε, καθὼς ὅταν δὲν ἀπαιτοῦμε πᾶνω ἀπὸ τὴ νόμιμη τιμὴ, ὅταν δὲν περιμένουμε τοὺς καιροὺς τῆς στενοχωρίας, γιὰ νὰ πουλίσουμε σ' αὐτοὺς ποὺ ζητοῦν. Διότι αὐτὸς ποὺ κρύβει σιτάρι εἶναι καταραμένος ἀπὸ τὸν λαό, λέει. Καὶ ποῖα ἡ ἀνάγκη νὰ λέμε γιὰ τὸ καθεῖνα, ὅταν μ' ἕνα παράδειγμα, ὅλα μπορούμε νὰ τὰ καταλάβουμε; Γιὰτὶ καθὼς οἱ οἰκοδόμοι, ὅταν εἶναι νὰ χτίσουν ἕναν τοῖχο τευνώνουν σπάγγο ἀπὸ γωνιὰ σὲ γωνιὰ, κι' ἔτσι κατασκευάζουν τὴν οἰκοδομὴ, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἀνώμαλη ἡ ἐπιφάνειά της, ἔτσι κι' ἡμεῖς, ἀντὶ γιὰ σπάγγο, τὸ ρητὸ τοῦτο νὰ ἀπλώνουμε ποὺ λέει: Εἴτε τρωτε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάτι ἄλλο κάνετε, τὸ κάθε τι γιὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ κάνετε. Κι' ἂν προσευχώμαστε, κι' ἂν κατηγοροῦμε κι' ἂν συγχωροῦμε, κι' ἂν ἐπαίνομε κι' ἂν ἐπικρίνωμε, κι' ἂν μπαίνομε κι' ἂν βγαίνομε, κι' ἂν πουλάμε κι' ἂν ἀγοράζωμε, κι' ἂν σωπαίνομε κι' ἂν συνομιλοῦμε, κι' ἂν ὅ,τι δῆπote ἄλλο κάνουμε, γιὰ τὴ δόξαν τοῦ Θεοῦ ὅλα νὰ γίνονται, κι' ἂν κάτι δὲν γίνεται πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ γίνῃ, οὕτε νὰ ἐπλωθῇ ἀπὸ σᾶς. Καὶ σὰν στήριγμα μεγάλο, σὰν ὅπλο καὶ ἀσφάλεια, σὰν θησαυροὺς ἀνείπωτους, δέπου κι' ἂν εὐρισκόμαστε, αὐτὸ τὸ ρητὸ νὰ φέρνωμε μαζί μας, γράφοντάς το μέσα στὴ διάνοιά μας, γιὰ ν' ἀξιώθωμε τὴ δόξαν τοῦ

τοῦ ἀναιρέτητος μισοῦ, ἀλλὰ τὸν λοιπὸν φερόμενος τοῦ ἐργάστοι ἀπέναντι θεοῦ, καὶ ἔσωσε μυριάδας ἀπειροὺς. Καθὼς γὰρ ἱατροὶ ποιοῦσι τὰ αἰσθητὰ τὸν μὲν ἐκτέμνοντες, ὁλόκληρον σώζουσι τὸ σῶμα [καὶ γὰρ] οὕτω καὶ οὗτοι ἐποίησαν διὰ τοῦτο φθονὸς ὁ ψαλμωδός "Ἐστὶ Φινεὲς καὶ ἐξήλλάσματο, καὶ ἐκάκασεν ἡ θραύσις, καὶ ἐλογίσθη αὐτὸς εἰς δικαιοσύνην εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Ἔως τοῦ αἰῶνος (Ψαλμ. 105, 30). "Αθανάτος γοῦν ἡ μνήμη τοῦ κατορθώματος μένει ἰδὼν ἕτερος ἡδύτατο, καὶ προσκορπεῖται τῷ Θεῷ· τοσοῦτον ἔστι τὸ μὴ ποιεῖν τί διὰ τὸν Θεόν· ὁ Φαρισαῖος λέγω (Λουκ. 18). "Ἄλλ' ὁσπερ Φινεὲς φόνον ποιήσας εὐδοκίμησεν, οὕτω καὶ οὗτος οὐ παρὰ τὴν εὐχήν, ἀλλὰ παρὰ τὴν γνώμην, μεθ' ἧς ἡδύτατο, κατέπεσε προσερπύσας. Οὕτως ὅταν μὴ διὰ τὸν Θεὸν γίνῃται τί, κἀν πνευματικὸν ἢ τὸ γινόμενον, τὰ μέγιστα βλάψουν· ὁσπερ οὐν ὅταν διὰ τὸν Θεὸν γίνῃται, γὰν βιωτικὸν ἢ τὸ γινόμενον, τὰ μέγιστα ὠφελεῖ τὸν μετὰ φιλοθεῖον γνώμην ποιοῦντα. Τὶ γὰρ φόνο χερσὶν καὶ χαλεπότερον; ἄλλ' ἡμῶς δίκαιον ἐργάσματο τὸν τολμήσαντα. Ποῖον οὐν ἔχομεν ἀπολογία ἡμεῖς οἱ λέγοντες· ὅτι οὐ δυνατόν πάντοθεν καρδαίνειν, καὶ πάντα διὰ τὸν Θεὸν ἐργάζεσθαι, ὅταν ἐκείνῃ τις καὶ ἀπὸ φόνου καρδάνῃ; "Ἄν ἐθέλωμεν προσεχέειν, διὰ παντός

τοῦ βίου τὴν πνευματικὴν ταύτην ἐμπορευσόμεθα πραγματεῖαν, κἀν πρὸς αὐτὴν, κἀν ἀποδοῦναι θεῷ· οἷον ὅταν μὴ πλεόν τῆς νομομαθίης απαιτῶμεν τιμὴς, ὅταν μὴ τοὺς καιροὺς τῆς στενοχωρίας παρατηρῶμεν, καὶ τότε τοὺς θεομαθῶς μετὰδιδόμεν. "Ὁ γὰρ τιμιολογικὸν σίτον δημολογῶν κατάρτος (Περ. 11, 26), ὁμοί. Καὶ τί χρὴ καθ' ἑκάστον λέγειν, ὅταν δι' ἑνὸς ὑποδείγματός τοι πᾶν συλλαβεῖν; Καθὼς γὰρ οἱ οἰκοδόμοι, ἀπαιτῶν μὲλλων τοῖχον ἐγείρουσι, σπαρτίον τείναντες ἀπὸ γωνίας εἰς γωνίαν, οὕτως ὑφαίνουσι τὴν οἰκοδομήν, ὥστε μὴ ἀνώμαλον αὐτῆς γινέσθαι τὴν ἐπιφάνειαν οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀντὶ σπαρτίου τὸ ἅμα τοῦτο τείναντες τὸν Θεόν· Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ἕτερον ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε (1 Κορ. 10, 31). "Ἄν τε ἐσθώμεθα, ἂν τε νηστεύωμεν, ἂν τε ἐγκαλώμεν, ἂν τε συγγινώσκωμεν, ἂν τε ἐπαίνομεν, ἂν τε φέγωμεν, ἂν τε εἰσώμεν, ἂν τε ἐξώμεν, ἂν τε πωλώμεν, ἂν τε ἀγοράζωμεν, ἂν τε σιγώμεν, ἂν τε διαλογώμεθα, ἂν τε ἄλλο ὅτιον πράττωμεν, εἰς δόξαν Θεοῦ πάντα ποιοῦμεν, κἀν μὴ τίς εἰς δόξαν Θεοῦ γίνῃται, μὴδὲ γινέσθω, μὴδὲ λαγέσθω παρ' ἡμῶν· ἀλλ' ἐντὶ βακτηρίας μεγάλῃ, ἀνθ' ὧν καὶ ἀσφαλείας, διὰ θησαυρῶν ἀφάντων, ὅπου παρ' ἂν ὦμεν, τὸ ἅμα τοῦτο μεθ' ἑαυτῶν περιφέρωμεν, ἐγγράφαντες τὴ διανοίαν, ἵνα πάντα εἰς δόξαν

Θεοῦ κι' ἐδῶ καὶ ὕστερα ἀπ' τὴν ἐδῶ ἀνα-
χώρησή μας, ἔχοντας πράξει καὶ μιλήσει καὶ
μεταχειριστῇ τὰ πάντα γιὰ τὴν δόξα τοῦ
Θεοῦ. Διότι αὐτοὺς ποὺ μὲ δό-
ξα ζοῦν, λέει, θὰ δοξάσω. Λοιπὸν

ὄχι μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ πράγμα-
τα ἄς τὸν δοξάζουμε πάντοτε, μὲ τὸν Χριστὸν
τὸν Θεό μας, γιατί σ' αὐτὸν ἀρμόζει κάθε
δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνηση, τώρα καὶ πάν-
τοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Θεοὶ καὶ ποιήσαντες καὶ εἰπόντες καὶ πραγματευσόμενοι,
τῆς παρ' αὐτοῦ τυχόμεν δόξης καὶ ἑνταῦθα καὶ μετὰ τὴν
ἑντεῦθεν ἀποδημίαν. Τοὺς γὰρ δοξάζοντες με,
φησί, δοξάσω (1 Βασ. 2, 30). Μὴ τοίνυν βήμασιν, ἀλλὰ

καὶ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτὸν δοξάζωμεν συνεχῶς σὺν Χρι-
στῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι αὐτῷ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ
προσκύνησις, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
νων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΕΠΤΑ

ΟΙ Λόγοι «εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον», ἐκφωνήθηκαν στὴν Ἀντιόχεια τὸ 387 ἀπὸ τὸν Χρυσόστομο, πρεσβύτερο τότε. Ἔχουν βασικὸ θέμα τοὺς τὴν παραβολὴ τοῦ Κυρίου γιὰ τὸν πλούσιον καὶ τὸν φτωχὸ Λάζαρον, ὅπως σώζεται στὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, Κεφ. 16, 19-31.

Ὁ φωτισμένος ρήτορας βρίσκει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναπτύξῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἑπτὰ λόγους τὸ πολὺπλευρον κοινωνικὸ πρόβλημα ἀλλὰ καὶ πλῆθος ἄλλα σχετικὰ ζητήματα.

Ἄξιο θαυμασμοῦ εἶναι πόσο ὁ Χρυσόστομος γνωρίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ψυχολογία, μὲ πόση ἀνεση χρησιμοποιεῖ τὴν ἁγία Γραφή, καὶ ὑποστηρίζει τὴ χριστιανικὴ λύση. Οἱ ὁμιλίες αὐτές, ποὺ ἀποτελοῦν ἐκλεκτὰ δείγματα τῆς ρητορικῆς τοῦ τέχνης, πάλλονται ἀπὸ θέρμη καὶ ἐνθουσιασμό καὶ διατηροῦν πάντοτε τὴν ἐπικαιρότητά τοὺς σὰν θέματα, καὶ τὴν ἀξία τοὺς σὰν διδακτικὰ καὶ ρητορικὰ ἔργα.

(Τὸ κείμενον τῶν Λόγων εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, Τόμος 48ος, σελ. 963 - 1053).

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Μετά τις Καλάνδες, τὴν ἐπόμενη μέρα, στὴν Ἀντιόχεια ἐκφωνημένος, ἐναντίον ἐκείνων πού μεθοῦν, καὶ γιὰ 'κείνους πού μπαίνουν στὶς ταβέρνες καὶ στήνουν χοροὺς στὴν πόλη, καὶ περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ὁ διδάσκαλος ν' ἀπελπίζεται γιὰ τοὺς μαθητὲς του, κι' ὅταν πρὸς τὸ παρὸν δὲν συμμορφώνονται, καὶ στὸν φτωχὸ Λάζαρο καὶ στὸν πλούσιον.

α'. Τὴ χθεσινὴ μέρα, πού ἦταν ἑορτὴ σατανικὴ, ἐσεῖς τὴν κάνατε ἑορτὴ πνευματικὴ, γιὰτὶ δεχτήκατε τὰ λόγια μου μ' εὐχαρίστηση πολλή, καὶ τὴν περισσότερην μέρα ἐδῶ τὴν περάσατε, καὶ μεθύσι φρονιμάδα γεμάτο ἐμεθύσατε, καὶ μὲ τὸν Παῦλο ἐχορέψατε. Ἐτοῖς λοιπὸν εἶχατε διπλὸ τὸ κέρδος, ὅτι κι' ἀπὸ τὴν ἀταχτὴ παρέα τῶν μεθυσμένων ξεφύγατε, καὶ χαρήκατε χαρὲς πνευματικές, πού εἶχαν πολλὴ τάξη. Καὶ ἤπιατε ἀπὸ ποτήρι πού δὲν κερνοῦσε κρασί, μὰ ἦταν γεμάτο πνευματικὴ διδασκαλία. Καὶ γενήκατε αὐλὸς καὶ κιθάρα μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Κι' ὅσο οἱ ἄλλοι χόρευαν γιὰ χαρὰ τοῦ διαβόλου, σεῖς πού κάματε τοὺς ἑαυτοὺς σας ὄργανα καὶ σκεύη πνευματικά, μὲ τὴν ἐδῶ παραμονή σας, ἐδῶσατε τὴν εὐκαιρίαν στὸ Πνεῦμα νὰ κρούσῃ τὶς ψυχὰς σας καὶ νὰ φυσήξῃ στὶς καρδιὰς σας τὴ χάρις του. Γι' αὐτὸ καὶ κάματε ν' ἀκουσθῇ τέτοια ἁρμονικὰ καὶ μελωδία, πού ὅχι μόνο τοὺς ἀνθρώ-

πους, μὰ καὶ τὶς ἄνω δυνάμεις εὐχαριστεῖ. Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ σήμερα νὰ ὀπλίσωμε τὴ γλώσσα ἐναντίον τῆς μέθης, κι' ἂς νικήσωμε τὸν ἄσωτο καὶ παραλυμένον βίον. Νὰ κατηγορήσωμε αὐτοὺς πού περνοῦν τὴ μέρα τους στὴ μέθη, ὅχι γιὰ νὰ τοὺς ντροπιάσωμε, μὰ γιὰ νὰ τοὺς γλυτώσωμε ἀπ' τὴν ντροπή. Ὅχι γιὰ νὰ τοὺς κοροιδέψωμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς διορθώσωμε. Ὅχι γιὰ νὰ τοὺς ἐκθέσωμε, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς πάρωμε ἀπὸ τὴν ἀσχημὴ πομπή, κι' ἀπ' τοῦ διαβόλου τὰ χέρια νὰ τοὺς ἀρπάξωμε. Γιὰτὶ αὐτὸς πού ζῇ ὅλη τὴ μέρα στὴ μέθη καὶ στὴν πολυτέλεια καὶ στὴν πολυφαγία, βρίσκειται σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαβόλου. Καὶ μακάρι νὰ γίνῃ κάτι περισσότερο ἀπ' ὅσα λέμε ἡμεῖς, γιὰτὶ ἂν ἐπιμένουν στὰ ἴδια κι' ὑστερα ἀπὸ τὴν συμβουλή, ἡμεῖς δὲν θὰ παραιτηθοῦμε νὰ τοὺς συμβουλευώμε καὶ πάλι. Καθὼς κι' οἱ βρύστες, κι' ἂν κανεῖς δὲν παίρνῃ νερό, ῥέουν, κι' οἱ πηγές, κι' ἂν κανεῖς δὲν ἀντλῇ,

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Μετά τὰς Καλάνδας τῇ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν λεχθεῖς κατὰ μεθύνοντων, καὶ περὶ τῶν εἰς κατὰλῆαν εἰσιόντων καὶ εἰς τὴν πόλιν χορεύοντων, καὶ ἐπὶ τῶν διδασκάλων οὐ χρησθῶν ἀπογινώσκοντων τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸς τὸ παρὸν μὴ πείθοντων, καὶ εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον.

α'. Τὴν χθὲς ἡμέραν, ἑορτὴν οὖσαν σατανικὴν, ἐποίησατε ὁμῆς ἑορτὴν πνευματικὴν, μετὰ πολλῆς τῆς εὐνοίας τοὺς παρ' ἡμῶν θεζόμενοι λόγους, καὶ τὸ πλεον ἐνταῦθα τῆς ἡμέρας διατρίβοντες, καὶ μέθην μεθυσθέντες σωφοσύνης γέμουσαν, καὶ μετὰ τοῦ Παύλου χοροῦσαντες. Διπλοὺν τοίνυν οὕτω τὸ κέρδος ὁμῶν γέγονεν, ὅτι καὶ τῆς ἀτάκτου τῶν μεθύνοντων ἀππλάγῃς χορείας, καὶ σκιρτήματα ἐσκιρτήσατε πνευματικά, πολλὴν εὐταξίαν ἔχοντα καὶ μετῴχατε κρατῆρος, οὐκ ἁκατοῦ ἐκχύνοντες, ἀλλὰ διδασκαλίας τεπιπρομένου πνευματικῆς· καὶ αὐλὰς ἐγένεσθε καὶ κιθάρα τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ τῶν ἄλλων τῷ διαβόλῳ χορευόντων, ὁμῆς ὄργανα καὶ σκεύη πνευματικὰ κατωσκεύασαντες ἑαυτοὺς, διὰ τῆς ἐνταῦθα διατρίβει, ἐδόξατε τῷ Πνεύματι κροῦσαι τὰς ὁμῆτερας ὕψας, καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ χάριν ἐμπεθεῖσαι ταῖς ὁμῆτερας καρδίαις· ὅθεν καὶ παναρμόδιον ἔχησατε μέλος,

οὐκ ἀνθρώπου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄνω δυνάμεις εὐραίνον.

Φέρε οὖν καὶ σήμερον κατὰ μέθης ὀπλίσωμεν τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν ὕπνον καὶ διαρρέοντα καταβάλλωμεν βίον κατηγορήσωμεν τῶν ἐν αὐτῇ διημερευόντων, οὐχ ἵνα αὐτοὺς κατασχύνωμεν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς ἀσχημὴς ἀπαλλάξωμεν· οὐχ ἵνα αὐτοὺς ἐνδοξάσωμεν, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς διορθώσωμεν· οὐχ ἵνα αὐτοὺς ἐκπομπέσωμεν, ἀλλ' ἵνα πομπῆς ἀσχημονος ἀπαγάγωμεν, καὶ τῶν τοῦ διαβόλου χειρῶν ἐξαρπάσωμεν· ὁ γὰρ ἐν μέθῃ διημερεύον καὶ τρυφῇ καὶ ἀδωφαιρίῃ, ὑπ' αὐτὴν τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα γαγνήσκει. Καὶ γίνονται μὲν τι πλεον γενέσθαι ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁμμάτων· ἂν δ' ἄρα τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένωσι καὶ μετὰ τὴν παραινέσιν, οὐδὲ ὅπως ἡμεῖς ἀποστηροῦμεθα τῆς πρὸς αὐτοὺς συμβουλῆς· καὶ γὰρ αἱ κρήναι, κἂν μηδεὶς ὑδρόρρηται, ῥέουσι, καὶ αἱ πηγαί, κἂν μηδεὶς ἀρύεται, ἀναβλύζουσι, καὶ οἱ ποταμοὶ, κἂν μηδεὶς πίνῃ, τρέχουσι.

ἀναβλύζουν, κι' οἱ ποταμοί, κι' ἂν κανεῖς δὲν πίνη, τρέχουν. Πρέπει λοιπὸν κι' ὁ ὁμιλητὴς, κι' ἂν κανεῖς δὲν προσέχη, νὰ κάνῃ τὸ καθήκον τοῦ ὁλόκληρου.

Διότι καὶ νόμος ὑπάρχει πρὸς φιλάνθρωπου Θεοῦ, σ' ἡμᾶς πού ἀναλαμβάνει τὴν ὑπηρεσία τοῦ λόγου, ποτὲ νὰ μὴ ἐγκαταλείψωμε τὸ χρέος μας, μήτε νὰ σωπαίνωμε, κι' ἂν ἀκούη κάποιος, κι' ἂν ἀδιαφορή. Καθὼς κι' ὁ Ἱερεμίας, ὅταν πολλὰ ἀπειλοῦσε τοὺς Ἰουδαίους, καὶ προφήτευε τὰ μέλλοντα κακὰ, ἅπ' τοὺς ἀκροατὲς τοῦ ἐμπαιζόνταν, κι' ὅλη τὴ μέρα τὸν περιγελοῦσαν, κάποτε θέλησε νὰ σταματήσει ἐκείνη τὴν προφητείαν, γιατί ἔπαθε κάτι φυσικὸ στὸν ἀνθρώπου, καὶ δὲν μπορούσε νὰ ὑποφέρει τὰ πειράγματα καὶ τὴς κακολογίας. Κι' ἄκουε πού τὸ ὁμολογεῖ αὐτό, λέγοντας· Μὲ περιγελοῦσαν ἐν ὅλῃ τῇ νύκτι, πᾶς, κι' εἶπα, δὲ θά μιλήσω, πᾶς, κι' οὔτε θ' ἀναφέρω τ' ὄνομα τοῦ Κυρίου. Καὶ ἦρθε μέσα μου σὰν φωτιά πού μ' ἔκαιγε καὶ πλήγιαζε τὰ κόκαλά μου. Ἀπὸ παντοῦ κυκλίζομαι καὶ δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω. Καὶ αὐτὸ πού λέει, σημαίνει· Ἦθελα νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὴν προφητείαν, λέει, γιατί δὲν ἄκουαν οἱ Ἰουδαῖοι, κι' ὅταν τὸ ἀποφάσισα, ἔπρεπε σὰν φωτιά στὴν ψυχὴ μου ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος, κι' ὅλα μέσα μου τὰ ἔκαιγε, μοῦ κατάρπαγε τὰ κόκαλά μου τόσο, πού δὲν μπορούσα νὰ ἀντέξω ἐκείνη τὴ φωτιά.

Δεῖ τοῖνον καὶ τὸν λέγοντα, κἂν μὴβεις προσέχη, τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα πληροῦν.

Καὶ γὰρ νόμος ἡμῖν τοῖς τὴν τοῦ λόγου διακονίαν ἐνεχειρισμένοις παρὰ τοῦ φιλάνθρωπου καίται Θεοῦ, μηδέποτε τὰ παρ' ἑαυτῶν ἐλλείπειν, μηδὲ σιγῆν, κἂν ἀκούῃ τις κἂν παρατρέχη. Ὁ γοῦν Ἱερεμίας, ἐπειδὴ πολλὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἀπειλῶν, καὶ τὰ μέλλοντα πρᾶσιν ἀφ' ὧν θενεῖ, παρὰ τῶν ἀκούοντων ἐκωμωδεῖτο, καὶ δι' ἄλλας ἐλαττωθεῖς τῆς ἡμέρας, ἐβουλεύσατο τότε τῆς προφητείας ἀποστήναι ἐκείνης, ἀνθρωπίνῳ τὴ παθόν, καὶ τὰ σκευμάτια καὶ τὰς λοιδορίας οὐκ ἐνεγκών. Καὶ ἄκουε αὐτοῦ τοῦτο δηλοῦντος δι' ὧν φησὶν· Ἐγενόμην εἰς γέλωτα δλην τὴν ἡμέραν εἶπον· οὐ μὴ λαλήσω, οὐδὲ μὴ ὀνομασῶ τὸ ὄνομα Κυρίου. Καὶ ἐγένετο ἐν ἡμέρᾳ ὡς πῦρ κατὰ μένουν καὶ φλεγμῶν ἐν τοῖς ὀστέοις μου· παρῆμαι πάντοθεν, καὶ οὐ δύναμαι φέρειν (Ἱερ 20, 7-9). Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν ἐβουλεύσαμην ἀποστήναι τῆς προφητείας, φησὶν, ἐπειδὴ οὐκ ἤκουον οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἅμα τοῦτο ἐβουλεύσαμην, καθάπερ πῦρ εἰς τὴν ψυχὴν ἐπέπεσε τὴν ἐμὴν καὶ τοῦ πνεύματος ἐνέργεια, καὶ πάντα τὰ ἐνδὸν κατέφλεγεν, ἐπιπαλαιώσατο μοῦ τὰ σπῆτα, καὶ κατεσθίουσα οὕτως, ὡς μὴ δύνασθαι μὲ ἐνεγκύν τὸν ἐμπρησμόν ἐκείνον. Εἰ δὲ ὁ γελοῦστος καὶ χλευαζόμενος ἐκείνος καὶ καθ' ἐκαστὴν λοιδορούμενος τὴν ἡμέραν,

Κι' ἂν ἐκείνος, πού τὸν γελοῦσαν καὶ τὸν χλευάζαν κάθε μέρα καὶ τὸν κατηγοροῦσαν, ὅταν θέλησε νὰ σωπάσῃ, ὑπέφερε τέτοια τιμωρία, ποῖα συγγνώμη θ' ἀξίζαμε ἡμεῖς, πού τίποτα τέτοιο δὲν πάθαμε ποτέ, ἀλλὰ μικροφυλίσταμε ἅπ' τὴν ἀμέλεια μερικῶν καὶ σταματήσαμε νὰ τοὺς διδάσκωμε, ὅταν μάλιστα ὑπάρχουν τόσοι πολλοὶ πού προσέχουν;

β'. Αὐτὰ τὰ λέω, ὅχι γιὰ νὰ παρηγορῶ τὸν ἑαυτοῦ μου, οὔτε γιὰ νὰ τὸν δικαιολογῶ. Διότι ἔχω πείσει τὸν ἑαυτοῦ μου, μέχρι ν' ἀναπνέω, καὶ μέχρι νὰ θέλῃ ὁ Θεὸς νὰ εἶμαι σ' αὐτὴ τὴ ζωῇ, νὰ ἐκτελῶ αὐτὴ τὴν ὑπηρεσίαν, κι' ἂν προσέχη κανεῖς, κι' ἂν δὲν προσέχη, νὰ ἐκτελῶ τὴν ἐντολήν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ πού ἀχρηστεύουν τὰ χέρια τῶν ἄλλων γιὰ νὰ μὴν προσφέρουν τίποτα χρήσιμο στὴ ζωὴ τῆς δικῆς μας, καὶ παραλύουν τὴν διάθεσιν τῶν ἄλλων καθὼς χλευάζουν καὶ γελοιοποιοῦν καὶ λένε· Σταμάτησε νὰ συμβουλευῇς, πάψε νὰ παρακινῶν, δὲ θέλουν νὰ σὲ προσέχουν, μὴν ἐνδιαφέρεσαι γι' αὐτούς. Ἐπειδὴ ὑπάρχουν μερικοὶ πού τὰ λένε αὐτὰ, καὶ γιὰ νὰ ξεκόψω τὴν πονηρὴν καὶ ἀπάνθρωπὴν αὐτὴ σκέψιν καὶ τὸ διαβολικὸ σχέδιον ἐναντίον τῆς ψυχῆς τῶν πολλῶν, κάνω μεγαλύτερη αὐτὴ τὴν ὁμιλίαν. Γιατί γνωρίζω ὅτι καὶ χθὲς πολλοὶ εἶπαν αὐτὰ τὰ λόγια, κι' ὅταν εἶδαν μερικοὺς νὰ κάθονται στὰ κατηλιὰ, μὲ γέλοια καὶ χλευασμούς ἐλεγαν· Καὶ βέβαια πάρα πολὺ ἐπείσθησαν, οὔτε ἓνας δὲν μῆπκε στὸ κατηλιεῖο, ὅλοι φρονηματίστηκαν!

ἐπειδὴ ἐβουλεύσατο σιγῆσαι, τοσαυτὴν ὑπέστη τιμωρίαν, τίνος ἂν εἴμεν ἡμεῖς συγγνώμης ἄξιοι. τοιοῦτον μὲν οὐδέποτε παθόντας οὐδὲν, διὰ δὲ τὴν βελήμιαν τινῶν μικροφυλίστατες, καὶ τῆς διδασκαλίας ἀποστήναι τῆς πρὸς ἐκείνους, καὶ μάλιστα, ὅταν τοσοῦτοι οἱ προσέχοντες ὡσι;

β'. Ταῦτα δὲ λέγω, οὐκ ἑμαυτὸν παραμυθούμενος, οὐδὲ παρακαλῶν καὶ γὰρ πέπεικα τὴν ἑμαυτοῦ ψυχὴν. Ἐὰν δὲ ἐμπνέω, καὶ δοκῇ τῷ Θεῷ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἡμᾶς εἶναι, ταύτην πληροῦν τὴν διακονίαν, καὶ ἐν τῇ προσέχῃ, δὲ κατὰ τὴν ποιῆν· ἀλλ' ἐπειδὴ τίνες εἰσιν οἱ τὰς τὸν πολλὰν ἐκλύοντες χεῖρας, καὶ πρὸς τῷ μὴδὲν αὐτοῦ χρησίμων εἰς τὸν βίον εἰσφέρειν τὸν ἡμέτερον, καὶ τὴν ἑτέρων παραλύοντες σπουδὴν, χλευάζοντες καὶ διακωμωδούντες, καὶ λέγοντες· ἀπόστηθι συμβουλεύου, παῖσαι παραινῶν καὶ βούλονταί σοι προσέχειν, μὴδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς αὐτούς· ἐπειδὴ τίνες εἰσι ταῦτα λέγοντας, τὴν πονηρίαν καὶ ἀπάνθρωπον ταύτην γνώμην καὶ διαβολικὴν ἐπιβουλὴν τῆς ψυχῆς τῶν πολλῶν ἐκλύουσιν βουλεύοντας, μακρότερον τοῦτον ποῖν τὸν λόγον. Καὶ γὰρ καὶ χθὲς οἶδα πολλοὺς ἐπαικόντας ταῦτα τὰ ῥήματα, οἱ, ἐπειδὴ τινες εἶδον ἐν κατηλιῇ διατρέξαντας, γελῶντας καὶ χλευάζοντας ἐλεγαν· πάντως γὰρ ἐπείσθησαν· ὅμως οὐδεὶς εἰς κατηλιεῖον εἰσῆλθε ἅπαντες ἐσωφρόνησαν.

Τι λές ἀνθρωπὲ μου; αὐτὸ ὑποσχέθηκαμε ἡμεῖς, ὅλους σὲ μιά μέρα νὰ τοὺς σαγηνέψωμε; Κι' ἂν δέκα μόνο ἐπεισθῇκαν, κι' ἂν πέντε μόνο, κι' ἂν ἓνας ἀκόμα, δὲ φτάνει γιὰ νὰ παρηγορηθοῦμε; Μὰ ἐγὼ κάνω κι' ἄλλη ὑπερβολικὴ σκέψη: Ἄς ποῦμε ὅτι κανεὶς δὲν πείσθηκε στὰ λόγια μας, πράγμα ἀδύνατον, νὰ μείνῃ ἀκαρπὸς ὁ λόγος τοῦ σπέρνεται σὲ τόσες ἀκοές, ἀλλὰ ἄς τὸ ὑποθέσωμε αὐτό. Καὶ πάλι ὁ λόγος μας δὲν πηγέχαμενος.

Διότι, κι' ἂν μῆτῃκαν στὸ κατηλειό, ὅμως δὲν μῆτῃκαν μὲ τὴν ἴδια ἀδιαντροπία, ἀλλὰ καὶ στὸ τραπέζι πολλές φορές θυμήθηκαν τὰ δικά μας λόγια, τὴν κατάκρισιν, τὴν ἐπίπληξιν, καὶ ντράπηκαν πού τὰ θυμήθηκαν, κοκκίνισαν ἀπὸ ντροπὴ μέσα τους. Ἐκαμαν τὰ συνηθισμένα, μὰ ὅχι μὲ τὴν ἴδια ἀναιδέα. Κι' αὐτὸ εἶν' ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς καλύτερης ἀλλαγῆς, τὸ νὰ νοιώσῃ κανένας τέλεια ντροπὴ, τὸ νὰ καταλάβῃ κανένας βαθιὰ τίς πράξεις του. Μὰ κοντὰ σ' αὐτὰ, κι' ἄλλο κέρδος, ὅχι πιὸ μικρὸ μᾶς ἔγινε ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία. Ποιὸ εἶν' αὐτό; Πού καὶ οἱ φρόνιμοι γίνονται σεμνότεροι καὶ πειθόμενοι ἀπὸ τὰ λόγια μας ὅτι αὐτοὶ ἔχουν σκεφθῇ καλύτερα ἀπ' ὅλους, καθὼς δὲν ἀκολουθοῦν μὲ τοὺς πολλοὺς. Δὲν γιάτρεψα τοὺς ἀρρωστούς; ἀλλὰ ἔκαμα πού σίγουρους τοὺς ὑγιεῖς. Δὲν τράβηξε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μερικοὺς ὁ λόγος; ἀλλὰ ἔκαμε πιὸ προσεκτικοὺς αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν ἀρετὴ. Θὰ πῶ καὶ κάτι τρίτο ἀκόμα. Δὲν τοὺς ἔπεισα σήμερα; Μὰ θὰ μπορώσω ἴσως νὰ τοὺς

πεισῶ αὐριο. Καὶ οὕτε αὐριο; Τότε μετὰ τὴν αὐριο, ἢ καὶ μετὰ ἀπὸ 'κεῖνη ἴσως. Αὐτὸς πού σήμερα ἀκούσε καὶ ἀνήχηκε, αὐριο ἴσως θ' ἀκούσῃ καὶ θὰ παραδεχτῇ. Κι' αὐτὸς πού σήμερα καὶ αὐριο περιφρόνησε, μετὰ μερικὲς ἴσως μέρες θὰ προσέξῃ ὅσα λέγονται. Καθὼς κι' αὐτὸς πού ψαρεύει, πολλές φορές ἔδεια ὅλη τὴ μέρα μαζεύει τὰ δίχτυα, κι' ὅταν εἶναι νὰ φύγῃ τὸ βράδυ, πιάνει τὸ ψάρι πού ὅλη τὴν ἡμέρα τοῦ ξέφυγε, καὶ τότε φεύγει. Κι' ἂν πρόκειται γιὰ τίς ἀποτυχίες, πού πάντοτε συμβαίνουν, νὰ μένωμεν ἄργοι, καὶ νὰ μακρύνωμε ἀπ' ὅλα τὰ ζητήματα, ὅλη μας ἡ ζωὴ θὰ πάῃ χαμένη. Κι' ὅχι μόνο τὰ πνευματικά, μὰ καὶ τὰ βιοτικά ὅλα θὰ ἐξαφανιστοῦν. Καθὼς ὁ γεωργός, ἂν πρόκειται ν' ἀποφεύγῃ τὴν καλλιέργεια γιὰ τίς ἀστάθειας τῶν καιρῶν, πού συμβαίνουν μιά καὶ δυὸ καὶ πολλές φορές ἀκόμα, γρήγορα θὰ χαθοῦμε ὅλοι ἀπ' τὴν πείνα. Κι' ὁ καπετάνιος πάλι, ἂν ἀποφύγῃ τὴ θάλασσα γιὰ τὴν τρικυμία πού μιά καὶ δυὸ καὶ πολλές φορές συμβαίνει, δὲ θὰ μποροῦμε νὰ περάσωμε τὸ πέλαιος, κι' ἀπ' αὐτὸ πάλι ἀβόηθητη πὺρ εἶναι ἡ ζωὴ μας. Κι' ὅποια τέχνη νὰ πιάσῃ, ἂν αὐτὴ βάζῃς στὸ νοῦ σου καὶ συμβουλευτῇς, ὅλα ἀπ' τὰ θεμέλια θὰ χαθοῦν κι' ἀκατοίκητη θὰ μείνῃ ἡ γῆ. Πράγματα πού ὅλοι τὰ γνωρίζουν, κι' ἂν μιά φορά, κι' ἂν δυὸ, κι' ἂν πολλές φορές δὲν ἐπιτύχουν τὸ σκοπὸν στὰ ζητήματα πού ὑπάρχουν κι' ἀσχολοῦνται, ὅμως πάλι καταπιάνονται μ' αὐτὰ, μὲ τὴν ἴδια προθυμία.

Τί λέγεις, ἀνθρώπε; τοῦτο γὰρ ὑποσχέμεθα πάντας ἐν μιᾷ σαγηνεύει ἡμέρα; Εἰ γὰρ δέκα μόνον ἐπεισθῇσαν, εἰ γὰρ πέντε μόνον, εἰ γὰρ εἷς, οὐχ ἱκανὸν ἡμῖν εἰς παραμυθίαν; Ἐγὼ δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἔτερον ποιοῦμαι. Κεῖθεν μὴδένα παρῆλθαι τοῖς ἡμετέροις λόγοις, ὅπερ ἀδύνατον εἰς τοσαύτας ἀκοάς σπερμόμενον λόγον ἑκατον γενέσθαι ποτὶ πλὴν ἀλλὰ κείσθω τοῦτο αὐτό· οὐδὲ ὅπως ἀκέρητος ἡμῖν ὁ λόγος.

Εἰ γὰρ καὶ εἰσῆλθον εἰς κατηλειόν, ἀλλ' οὐ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀναισχυντίας εἰσῆλθον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς τραπέζης πολλὰς τῶν ἡμετέρων ἐμνήσθησαν λόγων, τῆς ἐπιτιμήσεως, τῆς ἐπιπλήξεως, καὶ μνησθέντες βροχθόλησαν, θυβρίσασαν κατὰ δυνάμειν οὐ μετὰ τοσαύτης ἱταμύσεως τὸ εὐθεύτα ἐπράσαν. Τοῦτο δὲ ἀρχὴ σωτηρίας καὶ μεταβολῆς ἀρίστης, τὸ ὅλος ἀσχηνοῦσθαι, τὸ ὅλος καταγινώσκειν τὸν γινόμενον. Πρὸς τοῦτοις δὲ οὐκ ἐλαττων καὶ ἔτερον ἡμῖν ἐκ τούτου γενέσθαι κέρδος. Ποῖον δὲ τοῦτο; Τὸ καὶ τοὺς σωφρονούντας σεμνότερους ποιεῖσαι, καὶ πείσαι διὰ τὸν εἰρμόμενον διὰ ἀρίστα πάντων εἰσι βελούμεναι, καὶ οὐναγόμενοι τοῖς πολλοῖς (οὐκ ἀνέστησαν τοὺς νοουόντας; ἀλλὰ τοὺς ὑγιεῖς ἀπαλειπότερος ἐποίησα οὐκ ἀπῆγαγέ τινας τῆς κακίας ὁ λόγος; ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας ἀκριβοτέρως εἰργάσατο. Εἴπω τι καὶ πρὸς τοῦτοις τρίτον. Οὐκ ἔπεισα σήμερον; ἀλλ'

αὐριον ἴσως δυνήσομαι πείσαι. Ἄλλ' οὐδὲ αὐριον; ἀλλὰ μετὰ τὴν αὐριον, ἢ καὶ μετ' ἑκείνην ἴσως. Ὁ σήμερον ἀκούσας καὶ διακρισάμενος, αὐριον ἴσως ἀκούσεται καὶ καταδέξεται· ὁ δὲ σήμερον καὶ αὐριον καταφρόνησας, μετὰ πλείους ἴσως ἡμέρας προσέξει τοῖς λεγομένοις. Καὶ γὰρ καὶ αἰεὶς πολλὰς δι' ἄλης τῆς ἡμέρας κενὸν ἀνασπᾶσας τὸ δίκτυον, ἐν ἑσπέρας πολλὰς ἀναχωρεῖν μέλλων, τὸν δι' ἄλης αὐτὸν τῆς ἡμέρας διαφυγόντα ἰχθύν αἰεὶς ἀπῆλθεν. Εἰ δὲ μέλλομεν διὰ τὰς διὰ τινος ἀποτυχίας ἐν ἀργίᾳ εἶναι, καὶ τὸν πραγμάτων ἀρίστα πάντα, ἅπας ἡμῖν ὁ βίος ἀπολείται· καὶ ὅχι τὰ πνευματικὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ βιωτικά οὐχίσσεται πάντα. Καὶ γὰρ ὁ γεωργός, εἰ μέλλοι διὰ τὰς ἀπαῖς καὶ διὰ καὶ πολλὰς γινόμενας τὸν ἄερον ἀνωμαλίας τῆς γεωργίας ἀποπῆδαι, λιμὸς ταχέως ἀπολοῦμαι πάντες. Καὶ κυβερνήτης δὲ, εἰ διὰ τὸν ἀπαῖς καὶ διὰ καὶ πολλὰς συμβάνας χειμῶνα σῶγος τὴν θάλατταν, ἀπαιτων ἡμῖν ἔσται τὸ πέλαιος, καὶ ἀχρηστος καὶ ἐντεῦθεν ἡμῖν ὁ βίος πάλιν γενήσεται. Καθ' ἑκάστην δὲ τέχνην ἐπιών, εἰ ταῦτα παρανοήσας καὶ συμβουλευόμενος, πάντα ἀρθρὸν ἀπολείται, καὶ δοκίμτος ἔσται ἡ γῆ. Ἄπερ οὖν ἀπαντες εἰδότες, κἂν ἀπαῖς, κἂν δις, κἂν πολλὰς δις τοσούτοις τὸ τέλος τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς εἰσι καὶ διατρίβουσι, πάλιν αὐτῶν ἐπιλαμβάνονται μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας.

γ'. Πράγματα πού κι' ἐμεῖς ἀφοῦ τὰ γνωρίζωμε, ἀγαπητοί, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴν τὰ προφέρωμε, οὔτε τὰ λέμε. Τί μᾶς χρειάζονται τὰ τόσα λόγια; Κανένα κέρδος δὲν ἔχουν αὐτὰ τὰ λόγια. Γιατί κι' ὁ καλλιεργητὴς τῆς γῆς, ὅταν μιὰ καὶ δυὸ καὶ πολλές φορές σπείρῃ τὸ ἴδιο χωράφι καὶ δὲν πετύχῃ κέρδος, τὸ καλλιεργεῖ καὶ πάλι αὐτό, καὶ πολλές φορές, μέσα σ' ἓνα χρόνον ἔβγαλε τὴ ζημιὰ ὅλου τοῦ καιροῦ. Κι' ὁ ἔμπορος πάλι πού πολλές φορές ὑπόφερε ναυάγια πολλά, δὲν παράτησε τὸ λιμάνι, ἀλλὰ καὶ πλοῖο τράβηξε στὴ θάλασσα, καὶ ναῦτες πῆρε στὴν ὑπηρεσία του, καὶ χρήματα ἀφοῦ δανείσθηκε, καταπίαστηκε μὲ τὰ ἴδια πράγματα, ἂν καὶ τὸ μέλλον πάλι τοῦ ἦταν ἀγνωστο. Καὶ καθένas ο' ὅ,τι ἐπιχειρεῖ, ἔτσι συνηθίζει νὰ κἀνῃ, σὰν τὸν γεωργὸ καὶ τὸν ἔμπορο. Ἐπειτα ἐκεῖνοι δειγνουν τέτοια ἐπιμονὴ στὰ βιοτικά, ἂν καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀγνωστο, κι' ἐμεῖς, ἂν μιλήσωμε καὶ δὲν ἀκουστοῦμε, ἀμέσως θὰ παραιτηθοῦμε; Καὶ πῶς θὰ μᾶς συχωρεθῇ αὐτό; Καὶ τί θ' ἀπολογηθοῦμε; Κι' ὅταν κανεὶς δὲν εἶναι πού θὰ τοῦς παρηγορήσῃ αὐτοὺς, γιὰ τὴ ζημιὰ στὶς ἀποτυχίες τους, καθὼς ἔαν σκεπαστὴ τὸ πλοῖο ἢ θάλασσα, κανίς τῇ φτώχεια τοῦ ναυαγοῦ δὲν θὰ συντρέξῃ, κι' ἂν κατασκεπαστὴ τὸ χωράφι ἢ μπόρα καὶ πνίξῃ τὰ φυτὰ, πρέπει ὁ γεωργὸς νὰ φύγῃ γιὰ τὸ στίπτι του μὲ ἀδεια χέρια. Ἀλλὰ γιὰ μᾶς πού ὀμιλοῦμε καὶ παρακινούμε, δὲν συμβαίνει ἔτσι.

Ἀλλὰ κι' ἂν φυτέψῃς τοὺς σπόρους, καὶ ὁ ἀκροατὴς δὲν τοὺς δεχτῇ, καὶ δὲν ἀποδώσῃ τὸν καρπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἐσύ ἔχεις νὰ λάβῃς ἀπὸ τὸν Θεὸ ὀλόκληρον τὸν μισθὸ γιὰ τὴ συμβουλὴ σου, καὶ τὸσση θ' ἀπολαύσῃς ἀμοιβῇ κι' ἂν παρακούσῃ ἐκεῖνος, ὅση θὰ ἔπαιρνες καὶ ἂν ὑπάκουε, διότι ἀπὸ μέρους σου ἔκαμες τὸ πᾶν. Δὲν εἴμαστε ὑπεύθυνοι σὸ νὰ πειθοῦν οἱ ἀκροαταί, ἀλλὰ σὸ νὰ τοὺς συμβουλέψωμε μόνο. Διότι τὸ νὰ τοὺς συμβουλέψωμε εἶναι δικό μας, ἀλλὰ τὸ νὰ πειθοῦν δικό τους. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν χωρὶς τῇ δικῇ μας συμβουλῇ, ἐκεῖνοι μύρια καταρθώσουν, τότε μόνο σ' αὐτοὺς θ' ἀνεῖκῃ ὁλος ὁ μισθός, καὶ κανένα κέρδος σ' ἐμᾶς ἀφοῦ δὲν συμβουλέψαμε· ἔτσι κι' ὅταν ἐμεῖς συμβουλεύωμε κι' ἐκεῖνοι δὲν προσέχουν, αὐτοὺς θὰ πιάσῃ ὅλη ἡ τιμωρία, γιὰ μᾶς παράπτωμα κανένα δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ πολὺς θὰ εἶναι ὁ μισθός μας ἀπ' τὸν Θεό, διότι ἀπὸ μέρους μας ἔκαμας τὸ πᾶν. Ἐχομε τὴν ἐντολὴ νὰ καταθέτωμε μόνο τὰ ἀργύρια στους τραπεζίτας, νὰ ποῦμε καὶ νὰ συμβουλέψωμε. Μίλησε λοιπὸν καὶ παρακίνησε τὸν ἀδελφὸ σου. Δὲν ἀκουσε; ὅμως ἐσύ ἔχεις ὀλόκληρον τὸν μισθὸ σου καὶ μόνον ἂν τὸ κἀνῃς πάντοτε αὐτό, ἂν ποτὲ δὲν παραιτηθῇς, μέχρι νὰ τὸν πείσῃς, μέχρι νὰ ἀναπνέῃς. Ἄς εἶναι τέλος τῆς συμβουλῆς ἡ ὑπακοὴ ἐκείνου πού τὴν δέχεται. Ὁ διάβολος τρέχει πάντοτε ἐναντία στὴ σωτηρία μας, κι' ἄς μὴν κερδίζῃ τίποτε αὐτός, ἀλλὰ κι' ἄς ζημιώνεται πάρα πολὺ ἀπὸ τὴν προθυμία

γ'. Ἀπερ ἅπαντα δὴ καὶ ἡμεῖς εἰδότες, ἀγαπητοί, μὴ, παρακαλῶ, μὴ ταῦτα συγγνώμει, μὴδὲ λέγωμεν· τί δεῖ λόγων ἡμῖν τοσούτων; οὐδὲν ἐκ τῶν λόγων τούτων θελος γίνεται. Καὶ γὰρ ὁ γηπόνος ἅπας καὶ δις καὶ πολλὰκις τὴν αὐτὴν σπείρας ἔσθουραν, καὶ ἀποτυχὼν τοῦ κέρδους, πάλιν αὐτὴν εἰργάζεται, καὶ ἐν ἐνὶ πολλὰκις ἐναυτῷ τοῦ παντός χρόνου τὴν ζημίαν ἀνάσσωσ. Καὶ ἔμπορος δὲ ναυάγια πολλὰ πολλὰκις ὑπομένει, οὐκ ἀπέσιτο τοῦ λιμένος, ἀλλὰ καὶ πλοῖον κατεβύκει, καὶ ναῦτας ἐμισθώσατο, καὶ χρήματα δανείσασμενος τῶν αὐτῶν ἦτοτο πραγμάτων, καίτοι τοῦ μέλλοντος ὁμιλος ὄντος ἀβήλου. Καὶ ἕκαστος δὲ τῶν τούτων μετέχοντων οὕτως ποιεῖν εἰσθαῖσι, ὥστερ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ἔμπορος· Ἔτι ἐκεῖνοι μὲν τοσούτῃ χρόναι πρὸς τὰ βιωτικά σπουδῇ, καίτοι τοῦ τέλους ὄντος ἀβήλου, ἡμεῖς δὲ, ἂν εἰπόντες μὴ ἀκούσθωμεν, εὐθέως ἀποστηκόμεθα; καὶ ποῖαν ἔξομεν συγγνώμην; τίνα δὲ ἀπολογίαν; Καίτοι ἐκεῖνοί μὲν ἐν ταῖς ἀποτυχίαις οὐδεὶς ἔστιν ὁ τὴν ζημίαν παραμυθησόμενος, οἷον ἔάν ἐπιτυχίῃ τὸ πλοῖον ἢ θάλασσα, οὐδεὶς τὴν πέναν τοῦ ναυαγοῦντος διορθώσεται ἂν κατασχῇ τὴν θρουσαν ἐμπορίας, καὶ ἀποπνίξῃ τὰ σπέρματα, ἀνάγκη κεναῖς τὸν γεωργὸν οἰκᾶς ἀναχωρήσαι χροῖν. Ἐρ' ἡμῶν δὲ τῶν λεγόντων καὶ παραινοῦντων οὐχ οὕτως

Ἀλλὰ κἄν καταβῶλης τὰ σπέρματα, καὶ ὁ ἀκροατὴς

μὴ δέξῃται μὴδὲ ἐνέγκῃ τὸν καρπὸν τῆς ὑπακοῆς, σὺ τὸν μισθὸν ἔχεις ἀπρητισμένον παρὰ τοῦ Θεοῦ τῆς συμβουλῆς, καὶ τοσούτῃ ἀπολήψῃ τὴν ἀμοιβὴν, καὶ παρακούσαντος ἐκεῖνου, ὅσων ἐλαβες ἐν, εἰ ὑπήκουσε· τὸ γὰρ οὐατο πᾶν ἐπληρώσας. Τοῦ μὴ πείσει τοὺς ἀκούσαντας οὐκ ἔομεν ὑπεσθῆναι, ἀλλὰ τὸ συμβουλευσάσι μόνον· τὸ μὲν γὰρ παραινέσις ἡμετέρον, τὸ δὲ πεισθῆναι ἐκεῖνων· Καὶ καθάπερ ἂν ἡμῶν μὴ παραινέσαντων μυρία καταρθώσαντες ἐκεῖνοι, μόνος αὐτοῖς ἅπας ὁ μισθὸς κείσεται, ἡμῖν δὲ οὐδὲν ἔσται τὸ κέρδος, ἐπειδὴ μὴ συνεβουλέσασμεν· οὕτως ἂν ἡμῶν παραινέσαντων ἐκεῖνοι μὴ προσέχοντες ἅπασα αὐτοὺς ἡ τιμωρία καταλήψῃ, ἡμῖν δὲ οὐδὲν ἔσται ἐγγόλημα, ἀλλὰ καὶ πολὺς ὁ μισθὸς ἀπαντήσεται παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ γὰρ ἡμῶν ἔπαιν ἐπληρώσασμεν καταβαλεῖν μόνον καλεσόμεθα τὰ ἀργύρια ἐπὶ τοὺς τραπεζίτας (Ματθ. 23, 27), εἰπαὶ καὶ συμβουλεύσαι. Εἰπέ τοίνυν, καὶ παραινέσον τὸ ἀδελφῷ ὅτι ἅλλ' οὐκ ἤκουσαν· Ἀλλὰ σὺ τὸν μισθὸν ἔχεις ἀπρητισμένον, μόνον ἂν δαί τοῦτο ποιῇς. Ἐν μηδέποτε ἀποστή, ἔως ἂν πείσῃς, ἔως ἂν ἐμπνέῃς Πέρας ἔστω τῆς συμβουλῆς ἡ ὑπακοὴ τὴν παραινέσιν ὑποδεχομένου Ὁ διάβολος κατὰ τῆς σωτηρίας δαί τρέχει τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ αὐτὸς κερδαίνει, ἀλλὰ καὶ τὰ μέγιστα βλαπτόμενος ἀπὸ τῆς σπουδῆς· ἄλλ' ὅμως τοσούτῃν ἔχει μανίαν, ὥς καὶ πολλὰκις δυνάτοίς ἐπιχειρεῖν πράγμασι καὶ ἐπιθέσθαι

του. Κι' όμως έχει τόση μανία, που πολλές φορές επιχειρεί κι' αδύνατα πράγματα, και χτυπά όχι μόνον εκείνους που περιμένει εξάπαντος να υποτάξῃ και ν' ανατρέψῃ, ἀλλὰ κι' αὐτούς που είναι φυσικό νὰ κατανικήσουν τὶς πονηρίες του. Διότι, ὅταν ἀκουσε τὸν Θεὸ πὺν τὰ μυστικά ὅλα γνωρίζει, νὰ ἐπαινῇ τὸν Ἰώβ, ἤλπισε πῶς θὰ μπορούσε νὰ τὸν ανατρέψῃ κι' αὐτόν. Καὶ δὲν ἔπαυε ὁ δόλιος τὰ πάντα νὰ κινῇ καὶ νὰ μηχανεύεται γιὰ νὰ υποτάξῃ τὸν ἄνθρωπο. Καὶ δὲν ἀπελπίζοταν ὁ συχαμερὸς καὶ παμπόνηρος ἐκείνος δαίμονας ἂν καὶ ὁ Θεὸς εἶχε ἀναγνωρίσει τὴν πολλὰ τὴν ἀρετὴν του. Ἐπειτα πῆς μου, δὲν ντρεπόμαστε κι' οὐτε κοκκινίζομε, ὅταν, ἂν καὶ ὁ διάβολος ποτὲ δὲν ἀπελπίζεται γιὰ τὴν ἀπώλειά μας, ἀλλὰ τὴν περιμένει πάντοτε, ἡμεῖς χάνομε τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀδελφῶν μας; Κι' ὅμως ἐκεῖνος ἔπρεπε καὶ πρὶν νὰ δοκιμάσῃ, νὰ παρατήσῃ τὴς προσπάθειές του· διότι ὁ Θεὸς ἤταν πρὸ ἀναγνώριζε στὸν δίκαιο τὴν ἀρετὴν του· κι' ὅμως δὲν παρῆλθε, ἀλλὰ μὲ πολλὴ ἀπ' τὴ μανία ποὺ δείχνει ἐναντίον μας, καὶ μετὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Θεοῦ, ἤλπισε τότε νὰ κατανικήσῃ τὸν γενναῖο ἐκεῖνο. Ἐνῶ σὲ μᾶς τίποτα τέτοιο δὲν ὑπάρχει ποὺ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ πέφτωμε στὴν ἀπόγνωση, κι' ὅμως τὰ παρατάμε. Κι' ὅταν ὁ διάβολος, ἂν κι' ἐμποδίζει ὁ Θεὸς, δὲν φεύγει ἀπὸ τὴν μάχην ἐναντίον μας, ἐσύ, ἂν καὶ σὲ παρακινεῖ καὶ σὲ στηριζεῖ ὁ Θεὸς στὴν προστασία τῶν ἀμαρτωλῶν, ξεφεύγεις; Ὁ διάβολος ἀκούσε τὸν

Θεὸ νὰ λέῃ· Εἶναι ἄνθρωπος δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ποὺ φεύγει μακριὰ ἀπὸ κάθε πονηρὸ πρᾶγμα, καὶ ὅτι κατένας ἀπ' ὅσους κατοικοῦν στὴ γῆ δὲν εἶναι σὰν αὐτόν. Κι' ὅμως, ὅστερ' ἀπὸ τόσες καὶ τέτοιες μαρτυρίες, ἐπίμενε, λέγοντας· μήπως κάποτε μπορέσω νὰ τὸν κυριεύσω μὲ τὶς ἐπίμονες καὶ τὶς μεγάλες κακουχίες ποὺ τοῦ γίνονται, καὶ γκρεμίσω τὸν μεγάλο αὐτὸν πύργο;

Δ'. Πῶς θὰ συχρεωθοῦμε, ἀγαπητοί, καὶ τὴ θ' ἀπολογηθοῦμε, ὅταν ὁ πονηρὸς δαίμονας μεταχειρίζεται τόση μανία ἐναντίον μας, ἐνῶ ἡμεῖς δὲν προσφέρουμε οὔτε ἓνα μικρὸ μέρος ἀπ' τὴν τόση ἐπιμονή, γιὰ τὴν σωτηρία τῶν ἀδελφῶν μας καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἔχουμε σύμμαχο τὸν Θεὸ; Ὅταν λοιπὸν δῆς τὸν ἀδελφὸ σου σκληρὸ κι' ἀνάπαθο καὶ νὰ μὴ προσέχῃ, λέγε στὸν ἑαυτὸ σου· Μήπως κάποτε, μὲ τὸν καιρὸ, μπορέσωμε νὰ τὸν πείσωμε; Ἐστὶ πρόσταξε κι' ὁ Παῦλος νὰ κάνωμε· Ὁ δοῦλος δὲς τοῦ Κυρίου δὲν πρέπει νὰ φιλονικῇ, ἀλλὰ νὰ εἶναι γλυκύς πρὸς ὁλοὺς, νὰ διδάσκῃ μὲ πραότῃτα ἐκείνους ποὺ ἔχουν ἀντίθετα φρονήματα, μήπως καμμιὰ φορὰ τοὺς δώσῃ ὁ Θεὸς μετάνοια γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἀλήθειαν. Δὲν παρατηρῆς τοὺς πατέρες, πῶς πολλὰς φορὲς, ἂν κι' ἀδιαφοροῦν τὰ παιδιὰ τους, αὐτοὶ μένουν κοντὰ τους μὲ δάκρυα, μὲ θρήνους, μὲ φιλία, κι' ὅσα μποροῦν

μὴ μόνον ἐκεῖνος, ὡς προσδοκᾷ πάντως ὑποσκελίζει καὶ πετριάνει, ἀλλὰ καὶ οὗς ἐκὼς περιέσσειαι τὸν μηχανισμὸν αὐτοῦ. Τὸν γοῦν Ἰώβ ἀκούον ἐπαινούμενον παρὰ τοῦ τὰ ἀπόρητα πάντα εἰδὸς Θεοῦ, προσδόκης δυνάσεσθαι καὶ παρῆλθεν· καὶ οὐκ ἐπείσθη πάντα κινῶν καὶ μηχανώμενος ὁ δόλιος, ὥστε ὑποσκελίσαι τὸν ἄνθρωπον· καὶ οὐκ ἀπεγίνωσκεν ὁ μαρὸς καὶ παμπόνηρος δαίμων ἐκεῖνος, καίτοι τοῦ Θεοῦ τοσούτῃ τῷ δικαίῳ ὑψισταμένῳ ἀρετῇ. Ἔπειτα οὐκ αἰσχυρόμεθα, οὐδὲ ἀρρηθιάζομεν, εἰπὲ μοί, εἰ, τοῦ διαβόλου μὴδέποτε ἀπογινώσκοντος τῆς ἀπωλείας ἡμῶν. Ἀλλ' εἰ ἀπογνωσκόντος αὐτοῦ, αὐτοὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἀπογνωσμέας σωτηρίας; Καίτοι ἐκεῖνον μὲν καὶ πρὸ τῆς πείρας ἀποσθῆναι τὸν παλαιωμένον ἔβει· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ μαστορὸν τῷ δικαίῳ τὸν ἀσχυρόμεθα· ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπέστη, ἀλλ' ὑπὸ πολλὰς μανίας τῆς καθ' ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ μαρτυρίαν ἡλπίσειν περὶ σέσθαι τοῦ γενναίου τότε ἐκείνου· Ἡμεῖς δὲ οὐδὲν ἐστὶ τοιοῦτον τὸ ποιοῦν εἰς ἀπόγνωσιν ἐμπέπτειν καὶ ὅμως ἀριστάμεθα. Καὶ ὁ μὲν διάβολος, καίτοι τοῦ Θεοῦ κολούστος, οὐκ ἀνταρξεῖ τῆς καθ' ἡμῶν μάχης· σὺ δὲ, τοῦ Θεοῦ προτρέποντός σε καὶ διαγέροντός εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πεπαικῶτων, ἀποπηθῆς; Ἦκουσεν ὁ διάβολος τοῦ Θεοῦ λέγοντος· Ἀνθρώπος δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πρὸς

γματος (Ἰώβ 1, 8), καὶ ἐπὶ οὐδὲς ἐστὶ τοιοῦτος τὸν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ τοιαύτας καὶ τοιαύτας φήρους ἐνέμεινε ὅμως λέγων· μήποτε τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ μεγεθὲ τῶν ἐκαγομένων αὐτῷ κακῶν δυνήθῃ αὐτοῦ περιγίνοσθαι, καὶ τὸν μέγαν τοῦτον καθελεῖν πύργον;

Δ'. Τίς οὖν ἡμῖν ἐστὶ συγγνώμη, ἀγαπητοί, τίς δὲ ἀπολογία, εἰ τοσούτῃ τοῦ πονηροῦ δαίμονος καθ' ἡμῶν κακρημύμονας, ἡμεῖς μὴδὲ τὸ πολλοῦτον τῆς τοσούτης σπουδῆς εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν εἰσενέγκοιμεν, καὶ ταῦτα τὸν Θεὸν σύμμαχον ἔχοντες; Ὅταν γοῦν ἴδῃς σκληρὸν καὶ ἀπηγὴ τὸν ἀδελφόν, καὶ μὴ προσέχοντά σοι, λέγε πρὸς σεαυτὸν· Μήποτε τῷ χρόνῳ δυνήθωμεν πείσαι; Οὕτω καὶ Παῦλος ἐκέλευσε ποιεῖν· Δοῦλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ μὴ χεσθῆναι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιστιθεμένους, μήποτε δῶν αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας (Β' Τιμ. 2, 24)· Οὐχ ὁρᾷς τοὺς πατέρας, πᾶς πολλὰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπεγνωσμένον, παρασθῆναι διακρόντες, θρηνοῦντες, καταφυλόντες, τὰ παρ' ἐαυτῶν εἰσφέροντες ἀπαντα ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς; Τοῦτο καὶ σὺ περὶ τῶν ἀδελφῶν ποιήσον. Καίτοι ἐκεῖνοι μὲν ἀπὸ τῶν θρήνων καὶ τῶν

προσφέρουν, μέχρι την τελευταία τους αναπνοή; Τό ἴδιο κάμε κι' ἐσύ γιὰ τὸν ἀδελφὸ σου "Ἄν καὶ οἱ μὲν γονεῖς μὲ τὸν θρήνους καὶ τὰ δάκρυα οὔτε τὴν ἀρρώστια μποροῦν νὰ διώξουν, οὔτε τὸ θάνατο ν' ἀποκροῦσουν ὅταν ἔλθῃ. Ἐσύ ὁμως, τὴν ψυχὴ πού ἔχει φτάσει στὴν ἀπόγνωση θὰ μπορέσης πολλές φορές μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ συμπαράστασή σου, μὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰ δάκρυά σου, νὰ τὴν τραβήξεις καὶ νὰ τὴν ἀναστήσης. Ἐδωσες συμβουλὴ καὶ δὲν ἐπείσεις; Δάκρυσε καὶ θὰ πετύχης πολλές φορές. Στέναξε πικρά γιὰ νὰ γυρίσῃ στὴ σωτηρίᾳ ὅταν ντραπῇ γιὰ τὴν φροντίδα σου. Τί θὰ μπορέω ἐγὼ μόνος μου νὰ κάνω; καὶ βέβαια δὲν μπορῶ μόνος ἐγὼ νὰ βρισκῶμαι μ' ὅλους ἐσῆς ὅλη τὴν ἡμέρα, κι' οὔτε προφτάνω νὰ συνομιλῶ ἕνας ἐγὼ μὲ τόσο πλῆθος.

Ἄλλὰ ἐσεῖς, ἂν θελήσετε νὰ μοιρασθῇτε τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ σωτηρίᾳ ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλο, κι' ὁ καθένας ν' ἀναλάβῃ ἕνα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς πού ἀδιαφοροῦν, γρήγορα θ' αὐξήθῃ ἡ οἰκοδομὴ μας. Καὶ τί πρέπει νὰ ποῦμε γι' αὐτοὺς πού διορθώνονται ὕστερ' ἀπὸ μεγάλη παρακίνηση; Ἀσφαλῶς δὲν πρέπει ν' ἀποφεύγουμε οὔτε καὶ νὰ παραμελοῦμε ἐκείνους πού εἶναι ἀθεράπευτα ἀρρώστοι, κι' ἂν ἀκόμα προβλέπουμε καθαρά ὅτι θ' ἀζιωνοῦν πολλὰ φροντίδα καὶ συμβουλὴ, ἀλλὰ τίποτα πιά δὲ θὰ κερδίσουν. Κι' ἂν σᾶς φαίνεται πῶς εἶναι παράξενος αὐτὸς ὁ λόγος, ἐμπρός, εἰς τὸν βεβαιωθῶμε ἀπὸ δύο ἑκαμέ καὶ ὅτε ὁ Χριστός. Διότι ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι

ἀγνοοῦμε τὸ μέλλον, γι' αὐτὸ καὶ δὲν μποροῦμε νὰ εἰμαστε βέβαιοι γι' αὐτοὺς πού ἀκούουν ἂν θὰ παραδεχθῶν ἢ θὰ παρακούσουν ὅσα τοὺς λέμε ἐμεῖς. Ὁ Χριστός ὁμως, ἂν καὶ τὰ ἤξερε καθαρὰ καὶ τὰ δυό, δὲν ἔπαυε νὰ συμβουλεῖται αὐτὸν πού δὲν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ὑπακούσῃ.

Ὅπως τὸν Ἰούδα, πού ἂν καὶ ἤξερε πῶς δὲν θὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὴν προδοσίᾳ, δὲν ἔπαυε μὲ συμβουλές, μὲ νοουθεσίες, μ' εὐεργεσίες, μὲ ἀπειλές, μὲ κάθε τρόπο διδασκαλίας, νὰ τὸν συγκρατῇ ἀπὸ τὴν προδοσίᾳ, καί, σὺν μὲ κάποιο χαλινάρι, νὰ τὸν ἀναγκαιολογῇ διαρκῶς μὲ τὸν λόγο. Κι' αὐτὸ τὸ κάνει διδασκοντας ἐμᾶς, κι' ἕν ἀπὸ τὰ πρῶν γνωρίζωμε, ὅτι δὲν θὰ πεισθῶν οἱ ἀδελφοί, ἐμεῖς νὰ ἐκτελούμε τὸ καθήκον μας, ἀφοῦ κι' ὁ μισθὸς γιὰ τὴ συμβουλὴ μας εἶναι ὁλόκληρος. Καὶ πρόσθε πῶς ἀδικόμαστε καὶ σοφὰ τὸν συγκρατοῦσε μ' ὅσα ἔλεγε: "Ἐν αὖς ἀπὸ σᾶς θὰ μὲ παραδῶσῃ. Καὶ πάλι: Δὲν μιλάω γιὰ ὅλους σας, γνωρίζω αὐτοὺς πού διάλεξα. Καὶ πάλι: Ἐν αὖς ἀπὸ σᾶς εἶναι διαβόλος. Καὶ ἀνεχώρει νὰ βρισκωνται ὅλοι σ' ἄγωνα, γιὰ νὰ μὴν ἐκθέσῃ τὸν προδότη, καὶ γιὰ νὰ μὴν τὸν κάμῃ πιὸ ἀδιάντροπο μὲ τὸν φανερό ἔλεγχον. Καὶ γιὰ τὸ ὅτι μὲ ὅσα ἔλεγε ἔφερνε καὶ στοὺς ἄλλους ἄγωνα καὶ φόβον, ἂν καὶ δὲν εἶχαν στὴ συνειδήσῃ τοὺς τίποτα τὸ πονηρὸ, ἀκούσε πῶς ρωτοῦσε ὁ καθένας μ' ἄγωνα: Μή πῶς ἐγὼ εἶμαι, Κύριε; Κι' ὅχι μόνο μὲ λόγια, ἀλλὰ καὶ

δάκρυον οὔτε τὴν ἀρρώστιαν ἀπελάει, οὔτε τὸν θάνατον ἀνελθόντα ἀποκροῖσασθαι δύνανται· οὐ δὲ ψυχὴν ἀπογνωσθεῖσαν τῇ καρτερῇ καὶ τῇ προσεδεῖτ' ὑπόθεσι πολλὰς διὰ τῶν θρήνων καὶ τῶν δακρύων ἐπιστάσασθαι καὶ ἀναστήσαι. Συνεβούλευσας, καὶ οὐκ ἔπεισας; δέκρουον, καὶ καθέστη πολλὰς· στέναζον πικρὸν, ἵνα αἰδεσθεῖς σου τὴν κημερίαν. ἔπιστρεύῃ πρὸς τὴν σωτηρίαν. Τί δυνήσονται ἐγὼ μόνος ποιεῖν; οὐ γὰρ δὴ πᾶν ὅμιν καθ' ἑκάστην συγκινῶσαι δυναίμαι μόνος τὴν ἡμέραν. οὐδὲ ἀρκά πληθεῖ τοσούτω διελέγεσθαι μόνος.

Ἐμεῖς δὲ, εἰ βουληθεῖται τὴν ἀλλήλων διανεμάσθαι σωτηρίαν, καὶ ἑκάστου ἑνὰ ἀπολαβεῖν τῶν ἡμελημένων ἀδελφῶν, ταχέως ἡμῖν διὰ τῆς οἰκοδομῆς αὐθιγῆσθαι. Καὶ τί χρὴ λέγειν τὸν μετὰ πολλὴν παραίνεσιν ἀνακυρμένον ἑαυτοῦ; (Ὁὐδὲ γὰρ ἐκείνων τῶν ἀνίστα νοσηντῶν ἀφίστασθαι χρὴ καὶ ἀμείλιν κἂν προσιδότες ὦμεν σαφῶς, ὅτι πολλὰς ἀπολαύσαντες τῆς σπουδῆς καὶ τῆς συμβουλῆς, οὐδὲν κερδανούσι πλέον. Εἰ δὲ παραδοῖς ὅμιν ὁ λόγος οὗτος εἶναι δοκεῖ, φέρε, φέρε· ὃν ὁ Χριστὸς ἐποίησε καὶ καὶ εἶπεν, ἀπὸ τούτων αὐτὸν πιστεύουσιν. Ἐμεῖς μὲν γὰρ οἱ ἄνθρωποι τὸ μέλλον ἀγνοοῦμεν, ὅθεν οὐδὲ διαχυρίζομαι θυμῷ μετὰ περὶ τὸν ἀκούοντων, εἴτε πεισθῶσιν, εἴτε ἀπειθῶσιν τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις, ὁ δὲ Χριστὸς ταῦτα ἄμφωτερά εἰδὼς σαφῶς, οὐ

διέλιπε τὸν οὐκ ἀκούσμενον αὐτοῦ διορθούμενον μέχρι τέλους.

Τὸν γοῦν Ἰούδαν εἰδὼς οὐκ ἀποστησόμενον τῆς προδοσίας, οὐ διέλιπε συμβουλὰς, παραίνεσιν, εὐεργεσίας, ἀπειλὰς, παντὶ τρόπῳ διδασκαλίας ἀναστῆλόν αὐτὸν ἐκ τῆς προδοσίας, καὶ συνεχῶς ἀνακυρμένον. ὁπότε τιμὴ χυλίνῳ, τῷ λόγῳ. Τοῦτο δὲ ποιεῖ, παιδεύων ἡμᾶς, κἂν προσιδότες ὦμεν, ὅτι οὐ πεισθόμεν οἱ ἀδελφοί, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἔπαντα ἀποπλήρουον, ὥς ἀπαιτούμενον τῆς συμβουλῆς ἡμῶν τὸ μισθῶ. Καὶ ὅρα πῶς συνεχῶς αὐτὸν καὶ σοφῶς ἀνέσπελλε δι' ὧν ἔλεγε: Εἰς ἐξ ὧν μὲν παραδῶσεαι με (Ματθ. 26, 21). Καὶ πάλιν Ὁ περὶ πάντων ὧν μὲν λέγω· οἷδά οὐδ' ἐξ ἐλ ἐξ ἑαμὴν (Ἰωάν. 13, 19). Καὶ πάλιν Εἰς ἐξ ὧν μὲν διαβόλος ἐστί (Ἰωάν. 6, 71). Καὶ ἠνεῖχτο πάντας ἐν ἄγωνισ καθιστὼν, ὥστε μὴ ἐκπομπῆσαι τὸν προδότην, καὶ ἀνεκτανότερον ποιῆσαι τῇ τὸν ἐλέγχων περιφάνειᾳ. Ὅτι γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄγωνιαν καὶ φόβον ἀνέβαλε τὰ λεγόμενα, καίτοι μὴδὲν ἔλεγε συνειδόμενοι πονηρὸν, ἀκούοντες πῶς ἑκάστοις ἄγωνιῶν ἔμαθον. Μή τι ἐγὼ εἶμι, Κύριε; (Ματθ. 26, 22). Οὐ διὰ ἡμετέραν δὲ μόνον ἀλλὰ καὶ διὰ πρᾶγμα τὸν αὐτὸν ἐπαίδευεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπέδειχτο πολλὰς καὶ διὰ πάντων, λεπτοῦς καθάριον, θαύματος στέφανον, νοσηντὰς

με τὰ πράγματα τὸν ἐδίδασκε. Γιατί, ἀφοῦ πολλὰς φορές καὶ με κάθε τρόπο φανέρωσε τὴ φιλανθρωπία του με τὸ νὰ καθαρίζει λεπρούς, νὰ διώχῃ δαίμονες, νὰ θεραπεύῃ ἀρρώστους, ν' ἀνασταίνῃ νεκρούς, νὰ στηρίξῃ παραλυτικούς, κ' ὅλους τοὺς εὐεργέτησε χωρὶς νὰ τιμωρήσῃ κανένα, καὶ διαρκῶς ἔλεγε, Δὲν ἦρθα γιὰ νὰ κατακρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσω τὸν κόσμον, καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ Ἰούδας ὅτι μόνον νὰ εὐεργετῇ ἔξερι ὁ Χριστὸς καὶ καθόλου νὰ τιμωρῇ, τοῦ διδάσκει κ' αὐτὴ τὴν πλευρά, ὅτι μπορεῖ καὶ νὰ καταδικάζῃ καὶ νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀμαρτωλοὺς.

ε'. Καὶ πρόσθε πόσο σοφὰ καὶ κατάλληλα κ' αὐτὸν τὸν ἐδίδασκε καὶ κανέναν ἄνθρωπον δὲν ἀνεχόταν νὰ καταδικάσῃ οὔτε νὰ τιμωρήσῃ. Πῶς λοιπόν; Γιὰ νὰ μάθῃ τὴν τιμωρητικὴν του δύναμιν ὁ μαθητὴς. Διότι ἂν καταδικάζε κάποιον, θὰ ἔμοιαζε σὰ νὰ εἶναι ἀντίθετος στὸν ἑαυτὸ του πού λέει· Δὲν ἦρθα γιὰ νὰ κατακρίνω, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσω τὸν κόσμον. Πάλι, ἂν δὲν τιμωροῦσε κανένα, θὰ ἔμενε ἀδιδόρθωτος ὁ μαθητὴς, ἀφοῦ δὲν θὰ μάθαινε μεῖζον ἔργον τὴν τιμωρητικὴν του δύναμιν. Γιατὶ τὰ ἔκανε αὐτά;

Γιὰ νὰ φοβηθῇ ὁ μαθητὴς, καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνῃ χειρότερος ἀπ' τὴν ἀμέλειά του, καὶ γιὰ νὰ μὴ θιγῇ κανέναν ἄνθρωπον, οὔτε νὰ καταδικασθῇ καὶ νὰ τιμωρηθῇ, στὴ συκία φανερώνεις αὐτὴ τὴν δύναμιν ὁ Χριστὸς, λέγοντας· Νὰ μὴ βγῇ ἀπὸ σὲν ἀπὶ τὰ κερπός, καὶ μ' ἓνα λόγο

ἀπλὸ ξεραίνοντάς την ἀμέσως. Ἔτσι καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔμεναν δίχως τιμωρία, κ' αὐτοὺς φανέρωνε τὴ δύναμιν του, ἀφοῦ τὸ δέυτρο δέχτηκε τὴν τιμωρία. Κ' ὁ μαθητὴς ὅμως, ἂν πρόσχε, μεγάλῃ θὰ κέρδιζε ὠφέλεια ἀπὸ τὴν τιμωρία αὐτή. Ἀλλὰ οὐτ' ἔτσι διωρθώθηκε. Ὁ δὲ Χριστὸς, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο τὸ γινώριζε ἀπὸ πρὶν, ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ κ' ἄλλο ἔκαμε ὕστερα, πολὺ μεγαλύτερο. Ὅταν δηλαδὴ τὸν ἐπιτέθηκαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὀπλισμένοι μὲ μαχαίρια καὶ ξύλα ἐναντίον του, τότε ὅλους αὐτοὺς τοὺς τύφλωσε, διότι με τὸ νὰ πῇ, Ποιοὶ ὤζητατε; αὐτὸ ἐσήμαινε. Ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας ἔλεγε διαρκῶς· Τί θὰ μοῦ δώσετε, κ' ἐγὼ θὰ σᾶς τὸν παρὰ δώσω, ὁ Κύριος ποῦ ἤθελε καὶ τοὺς Ἰουδαίους νὰ πείσῃ, κ' ἐκείνον νὰ διδάξῃ ὅτι με τὴ θέλησιν του ἔρχεται πρὸς τὸ πάθος, κ' ὅτι ὅλα εἶναι στὴν ἐξουσία του, καὶ ὅτι ἡ πανουργία τοῦ Ἰούδα δὲν μπόρεσε νὰ τὸν νικήσῃ, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ προδοτὴς στεκότανε μαζὶ μὲ ὅλους, λέει, Ποιοὶ ὤζητατε; Ἔτσι δὲν γινώριζ' αὐτὸν ποῦ ἔμελλε νὰ παραδῶσῃ, ὁ Χριστὸς τοῦ τύφλωσε τὴν ὄρασιν του. Κ' ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ μ' αὐτὰ τὰ λόγια κ' ὅλους τοὺς ἔρριξε κατὰ γῆς. Κ' ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸ τοὺς ἔκαμε καλύτερους, οὔτε τὸν συγχαιμένο ἔκεινον τὸν κράτησε ἀπὸ τὴν προδοσία του, ἀλλ' ἀθεράπευτος ἔμενε, οὐτ' ἔτσι πάλι ὁ Χριστὸς σταμάτησε τὴν εὐνοία του καὶ τὴ φροντίδα του γι' αὐτόν. Ἀλλὰ πρόσθε πῶς μεθοδικώτατα ἀγγίζει τὴν ὀδιδανόπη ψυχῇ, καὶ λέει λόγια ἱκανὰ νὰ μαλᾶξουν

ἰώμενος, νεκροὺς ἔγειραν, παραλελειμένους σφίγγων, καὶ πάντας μὲν εὐεργέτησαν, ἐκόλασε δὲ οὐδένα, καὶ συνεχῶς ἔλεγε, Οὐκ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον (Ἰωάν. 12, 47). Ἐκ τῆς ἰστορίας τοῦ Ἰούδας, ὅτι εὐεργετῇ μὲν μόνον οἰκὸν ὁ Χριστὸς, καλοῖεν δὲ οὐκ εἶται, καὶ τοῦτο αὐτὸν διδάσκει τὸ μέρος, οἷον ἐκ καὶ καλοῖεν θύναται καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἀμαρτωλούς.

ε' Καὶ ὅρα πῶς σαφῶς καὶ προσηκόντως καὶ τοῦτον μὲν ἐπαίδευσε, καὶ ἀνθρώπων οὐδένα κολάσει οὐδὲ τιμωρήσονται ἡμέτεροι. Πῶς οὖν; Ἰνα μὴ τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν ὁ μαθητὴς εἰ μὴν γὰρ ἐκόλασε τινα. Ἐδοξεν ἂν ἐναντιοῦσαι αὐτῷ λέγοντι· Οὐκ ἤλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον (Ἰωάν. 12, 47). Πάλιν, εἰ μὴν ἐκ ἐκώλασεν, ἀδιδόρθωτος ἔμεναν ὁ μαθητὴς, οὐ μὴν ὀφείλον διὰ τῶν ἔργων τὴν κολαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν. Τί οὖν ἵνα γένηται;

Ἵστε καὶ τὸν μαθητὴν φοβηθῆναι καὶ μὴ καταφρονῶσαν γενέσθαι χεῖρα, καὶ ἀνθρώπων μὴδὲν πληγῆναι, μηδὲ κολάσειν ὑπομένειν καὶ τιμωρῆσαι, εἰς τὴν συκίαν τὴν δύναμιν αὐτῆν ἐπιδεικνύει ὁ Χριστὸς, εἰπὼν Μὴ κέτι ἐκ σοῦ κερπός γένηται (Ματθ. 21, 19), καὶ ῥήματι ψιφῶ ἔφηνας αὐτὴν παραχρῆμα. Οὕτω γὰρ οἱ τὰ ἄνθρωποι

πάντας ἔμενον ἀβλαβεῖς, αὐτοὺς τε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἐπεδείκνυτο, τοῦ φωτοῦ δεχόμενοι τὴν τιμωρίαν. Καὶ ὁ μαθητὴς δὲ εἰ πρόσχε, μεγάλῃ ἂν ἀπὸ τῆς κολάσεως ταύτης ἔκπαρπαστο τὴν ὠφέλειαν· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτω διαβρώθη. Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ τοῦτο προεῖδός, οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔπαρτο μετὰ τοῦτο πολλῶ μείζον τοῦτου ἐποίησεν. Ὅτε γοῦν ἐπέθετο αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ μαχαίρων καὶ ζόλων τὰς χεῖρας ὀπλίσαντες κατ' αὐτόν, τότε πάντας αὐτοὺς ἐπῆρσεν· τὸ γὰρ εἶπεν, Τίνα ζητεῖτε; (Ἰωάν. 18, 4), τοῦτο ἐμφανίζοντος ἦν Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγε συνεχῶς ὁ Ἰούδας· Τί ἐλέγεται μοι δοῦναι, καὶ ἐγὼ ὤμην παρὰ δώσω αὐτόν; (Ματθ. 26, 15), βουλομένης ὁ Κύριος καὶ τοὺς Ἰουδαίους πείσαι, κἀκεῖνον διδάξαι, ὅτι ἐκὼν ἔρχεται ἐπὶ τὸ πάθος, καὶ τὸ πᾶν αὐτοῦ ἐστίν, οὐ τῆς ἐκείνου πανουργίας δυνάμειος αὐτοῦ περιγίνεσθαι, αὐτοῦ τοῦ προδότη μετὰ πάντων ἐστώτος, φησὶ, Τίνα ζητεῖτε; οὕτως οὐκ ἔδει ἐν ἔμελλε παραβιδόναι, ἀλλ' ἐπῆρσεν αὐτόν τὴν θύην καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀπαναγῆς ἱερῆς διὰ τῆς φωνῆς ταύτης. Καὶ ἐπειδὴ μηδὲ τοῦτο αὐτοῦς ἐπισκεπτόμενος ἐποίησε, μηδὲ τὸν μισρὸν ἐκείνον τῆς προδοσίας ἐπέστησεν, ἀλλ' ἔμεναν ἀνίστασθαι, οὐδὲ οὕτω πάλιν ὁ Χριστὸς ἀπόστη τῆς περὶ αὐτὸν εὐνοίας τε καὶ ἐπιμελείας· ἀλλ' ὅρα πῶς ἐντροπικώτατα τῆς ἀναιδοῦς καθάπτεται ψυχῆς, καὶ φθέγγεται

καὶ πέτρινη καρδιά. Ὅταν δηλαδὴ ὤρμη-
σε νὰ τὸν φιλήσῃ, τί λέει; Ἰούδα, μὲ
φίλημα παραδίδεις τὸν Υἱὸν
τοῦ ἀνθρώπου; Οὔτε αὐτὸ τῆς
προδοσίας τὸ σχῆμα δὲν ντρίπευται; Κι'
αὐτὰ τὰ εἶπε ὁ Χριστὸς γιὰ νὰ τὸν ντρο-
πίασῃ καὶ νὰ τοῦ θυμίσῃ τὴν προηγούμενη
συνθήκη. Ὅμως ἂν καὶ τόσα ἔκαμε ὁ Κύριος
καὶ εἶπε, ἐκεῖνος δὲν ἔγινε καλύτερος, ὅχι
ἀπ' τὴν ἀδυναμία ἐκείνου ποὺ τὸν συμβού-
λευε, ἀλλὰ ἀπ' τὴ δική του ραθυμία. Καὶ
ὁ Χριστὸς, ἂν καὶ ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐπρόβλεπε,
δὲν ἐσταμάτησε ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος
νὰ φανερώνῃ τὸ ἐνδιαφέρον του. Αὐτὰ
λοιπὸν ὅλα, ἀγαπῆτοι, γνωρίζοντας κι'
ἐμεῖς, διαρκῶς καὶ πάντοτε πρέπει τοὺς
ἀμαρτωλοὺς ἀδελφούς μας νὰ ὀδηγοῦμε
καὶ ν' ἀγαποῦμε, ἔστω κι ἂν δὲν γίνεται
κανένα ὠφέλιμο ἀπὸ τὴ συμβουλὴ μας.
Διότι, ἔάν αὐτοὺς ποὺ ξέρεῖ πῶς τὸ ἀποτέ-
λεσμα θὰ εἶναι τέτοιο, ὅμως τόση φρον-
τίδα εἴδειε γιὰ κείνον ποὺ δὲν ἦταν νὰ
ὠφεληθῇ καθόλου ἀπὸ τὴ συμβουλὴ, γιὰ
ποῖα συγγνώμη θὰ εἴμασταν ἄξιοι ἐμεῖς,
ὅταν, χωρὶς νὰ γνωρίζωμε τὸ ἀποτέλεσμα
τῶν πραγμάτων, ἔτσι παραμελοῦμε τὴ
σωτηρία τῶν πλησίων μας, ἔγκαταλεί-
ποντάς τους στὴν πρώτη καὶ στὴ δεύτερη
συμβουλὴ; Ὑστερα δὲ ἀπ' ὅλα ὅσα εἴπα-
με, νὰ καταλάβωμε καὶ τὰ δικά μας, ὅτι
ἐνῶ ὁ Θεὸς κάθε μέρα μὲς μιλάει μὲ τοὺς
προφήτες, μὲ τοὺς ἀποστόλους, ἐμεῖς τὴν κάθε
μέρα τὸν παρακούομε. Κι' ὅμως δὲν σταμα-
τᾷ καὶ νὰ μιλάῃ καὶ νὰ παρακαλῇ πάντοτε
τοὺς ἀπειθαρχοὺς καὶ τοὺς ἀπρόσεχτους.

Καὶ φωνάζει ὁ Παῦλος λέγοντας: Ἐκ μέ-
ρους τοῦ Χριστοῦ ἐνεργού-
με σὰν ἀποσταλμένοι, σὰν
νὰ σᾶς παρακαλῇ ὁ Θεὸς μέσ'
ἀπὸ μᾶς, παρακαλοῦμε στ'
ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, συμφί-
λιωθῆτε μὲ τὸν Θεό. Κι' ἂν πρέ-
πει κάτι σπουδαῖο νὰ ποῦμε, δὲν εἶναι
ἄξιος τόσων πολλῶν ἐπαίνων αὐτὸς ποὺ
ξέρεῖ ἀπὸ πρὶν ὅτι θὰ πεισθῇ ἐξάπαντος
αὐτὸς ποὺ δέχεται τὴ συμβουλὴ, κι' ἔτσι
συμβουλευεῖ, ὅσο ἄξιος εἶναι αὐτὸς ποὺ
πολλὰς φορὲς εἶπε κι' ἐσυμβούλευε κι'
ἀπότυχε, ὅμως οὔτε ἔτσι δὲν παραιτήθηκε.

Διότι τὸν ἕνα τὸν στηρίζει στὴ νοουθεσία
τοῦ ἡ ἐλπίζοντα ὅτι θὰ πεισθῇ αὐτὸς ποὺ ἀκού-
ει, κι' ἂν εἶναι ὁ ὀκνηρότερος ἀπ' ὅλους, ὁ
ἄλλος ὅμως ποὺ διαρκῶς συμβουλευεῖ καὶ
δὲν γίνεται παραδεκτός, ἀλλὰ δὲν σταματᾷ
νὰ συμβουλευεῖ, παρουσιάζει ἀπόδειξι
πολὺ θερμῆς καὶ πολὺ γνήσιας ἀγάπης, κα-
θὼς δὲν τρέφεται ἀπὸ καμμία τέτοια ἐλπί-
δα, ἀλλὰ μόνο ἀπὸ στοργὴ πρὸς τὸν ἀκρο-
ατὴν δὲν σταματᾷ τὴ φροντίδα γιὰ τὸν
ἀδελφὸ του. Ἀλλ' ὅμως τὸ ὅτι δὲν πρέπει
ποτέ νὰ παρατάμε τοὺς ἀμαρτωλοὺς, κι'
ἂν ἀπὸ πρὶν γνωρίζωμε πῶς δὲ μᾶς
ἀκούσουν, ἀρκετὰ ἔχει ἀποδειχθῇ. Πρέ-
πει λοιπὸν νὰ προχωρήσωμε στὴν ἐπί-
κριση ἐκείνων ποὺ ἀσυντεύουν. Γιατὶ μέ-
χρι νὰ κρατᾷ αὐτὴ ἡ ἑορτὴ, κι' ὁ διά-
βολος νὰ ἐργάζεται τίς πληγὰς τῆς μέ-
θης στὶς ψυχὰς ἐκείνων ποὺ μεθοῦν, πρέ-
πει κι' ἐμεῖς τὰ φάρμακα νὰ βάζωμε ἐ-
πάνω.

ὁμα καὶ ἀνὰ καὶ λιθίνην μαλὰ καὶ δίδοναι Ἐπειδὴ γὰρ ὦρ-
μουν αὐτὸν φιλεῖσαι, τί φωνῇ; Ἰούδα. Φιλήματι
τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεις αὐτόν; (Λουκ.
22, 48), οὐδὲ αὐτὸ τῆς προδοσίας αἰσθῆναι τὸ σχῆμα; Ταῦτα δὲ
ἐγένοντο ὁ Χριστὸς καθαρῶς αὐτοῦ, καὶ τῆς προφῆας
ἀναμνησκόμενος συνήθειας. Ἀλλ' ὅμως τοσαῦτα τοῦ Κυρίου
καὶ ποιήσαντος καὶ εἰπόντος, οὐκ ἐγένετο βελτίων ἐκείνος,
οὐ παρὰ τὴν τοῦ συμβουλευσάντος δόξαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν
αὐτοῦ ραθυμίαν. Ὁ δὲ Χριστὸς, καίτοι ταῦτα πάντα προεῖδώς,
οὐ διέλειπε ἐξ ἀρχῆς μᾶλλον τέλος τὰ πορ' αὐτοῦ ἀπαντα
ἐπιεικόμενος. Ἀπερ οὖν ἀπαντα καὶ ἡμᾶς εἰδότες, ἀγα-
πῆτον, συνεχῶς καὶ διαπαντός τοὺς ἡμελημένους τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν ἡμετέρων βυβλίζωμεν καὶ φιλεῖν χρὴ, καὶν ἡμᾶς ἐκ
τῆς συμβουλῆς γίνονται κέρδος. Εἰ γὰρ ὁ τὸ τέλος εἰδὼς τοι-
οῦτον ἐσόμενος, τοσαύτη περὶ τὸν οὐδὲν μέλλοντα καρποθ-
σθαι ἐκ τῆς παρακίνησης ταύτης ἔχρησαστο προνοία. ποίας
ἀν εἴκομεν ἄξιον συγγνώμης ἡμεῖς, ὅταν μὴδὲ τὴν τῶν πραγ-
μάτων ἐνδοξασιν εἰδότες, οὕτω τῶν τῶν πλησίων σωτηρίας
βαθύνωμεν, ἐκ πρώτης καὶ δευτέρας αὐτοὺς συμβουλήν ἔγκα-
ταλείποντες; Μετὰ δὲ τὸν εἰρημνικὸν ἀπάντων καὶ τὰ καθ'
ἡμᾶς αὐτοὺς ἐνοήσωμεν, ἐτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοῦ
Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς διαλεγόμενον διὰ τὸν προσητῶν, διὰ τὸν
ἀποστόλων, καθ' ἑκάστην παρακούομεν τὴν ἡμέραν καὶ ὅμως

οὐκ ἀφίσταται καὶ διαλεγόμενος καὶ παρακαλῶν δει τοὺς
ἀφηνειώνας καὶ μὴ προσέχοντας. Καὶ βοᾷ Παῦλος λέγων·
Ἵπερ Χριστοῦ προσεδόμεν, ὡς τοῦ Θεοῦ
παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὁπερ
Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ Θεῷ (Β' Κορ.
5, 20). Εἰ γὰρ χρὴ καὶ θαυμασίον εἶπεν, οὐ τοσοῦτον ἐ-
παίνων ἄξιός ὁ προεῖδώς, ἐτι πεισθῆσεται πάντως ὁ δεχό-
μενος τὴν συμβουλὴν, καὶ οὕτω συμβουλευόμεν, ὡς ὁ πολλὰς
μὲν εἰπόν καὶ συμβουλεύσας καὶ ἀποτυχάν, οὐκ ἀφιστάμε-
νος δὲ οὐδὲ οὕτω

Τὸν μὲν γὰρ πρότερον ἡ τοῦ πεισθῆσθαι ἐλπίς τὸν
ἀκούοντα, καὶν ἀπάντων νοητότερος ἢ, διεγείρει πρὸς τὴν
παρακίνησην· οὗτος δὲ ὁ συνεχὴς συμβουλευόμεν καὶ παρα-
κούμενος, εἴτα οὐκ ἀφιστάμενος, θερμότης καὶ γνησιότης
τῆς ἀγάπης τεκμηρίον ἐπιδεικνύεται, ἐπιλείβει μὲν οὐδαμῶς
τοιαύτην τρεφόμενος, διὰ δὲ τὸ πρὸς τὸν ἀκούοντα φίλτρον μόνον
τῆς περὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἀφιστάμενος ἐπιμελείας. Ἀλλ'
ἐτι μὲν χρὴ ἡμᾶςτο ἀφιστάμεναι τῶν πεπαικμένων, καὶν
προεῖδόντας ὅμως, ἐτι οὐκ πεισθῆσθαι ἡμῖν, ἰκανῶς ἀποδείδει-
σθαι. Δεῖ δὲ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τὸν τρυφάντων κατηγορίαν
βαθίσαι. Ἐως γὰρ ἂν ἐσθίκη ἡ ἐορτὴ αὔτη, καὶ τὰ ἐλκεῖ τῆς
μέθης ἐν ταῖς τῶν μεθοῦντων ἐργάζεται ψυχῇς ὁ διάβολος,
καὶ ἡμᾶς τὰ φάρμακα ἐπιτεθεῖν χρὴ.

στ'. Χθές λοιπόν ὑψώσαμε σάν φρούριο τὸν Παῦλο πού λείει. Εἴτε τρῶτε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάτι ἄλλο κάνετε, τὸ κάθε τι γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ νὰ τὸ κάνετε. Σήμερα τὸν Κύριο τοῦ Παύλου θὰ τοὺς δειξώμε, ὅχι νὰ παρακινή μόνον, οὔτε νὰ συμβουλεύῃ τὴν ἀποχὴ ἀπ' τὴν ἀκολασία, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδικάζῃ τὸν ἀκόλαστο καὶ νὰ τὸν τιμωρῇ. Διότι ἡ ἱστορία τοῦ πλούσιου καὶ τοῦ Λάζαρου καὶ ὧσων ἔγιναν στοὺς δυὸ τοὺς, δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο, μόνο αὐτό. Καὶ καλύτερα, γιὰ νὰ μὴν τὸ κάμωμε αὐτὸ ἐπιπόλαια, ἀπὸ δῶ πάνω θὰ σὰς διαβάσω τὴν παραβολή. Κάποιος ἀνθρώπος ἦταν πλούσιος, κι' ἐντυνόνταν μὲ πορφύρα καὶ μὲ βύσσον καὶ διασκέδαζε μεγαλόπρεπα κάθε μέρα. Ἦταν κι' ἕνας φτωχὸς πού τὸν ἔλεγαν Λάζαρο, ὁ ποῖος ἦταν πεταγμένος στὴν ἐξώπορτα τοῦ πλούσιου, γεμάτος πληγές, κι' ἐπιθυμοῦσε νὰ χορτάσῃ ἀπὸ τὰ ψίχουλα πού ἔπεφταν ἀπ' τὸ τραπέζι τοῦ πλούσιου, ἀλλὰ κι' οἱ σκύλοι πού ἔρχονταν ἔγλυφαν τίς πληγές του. Καὶ γιὰ ποῖο λόγο μὲ παραβολὴς μιλοῦσε ὁ Κύριος, καὶ γιὰτι κάποτε ἄλλες παραβολὲς ἔξηγοῦσε, κι' ἄλλες δὲν ἔξηγοῦσε, καὶ τί πράγμα εἶναι ἡ παραβολὴ καὶ ἄλλα τέτοια, ἄλλη φορὰ θὰ τὰ φροντισώμε, γιὰ νὰ μὴ σταματήσωμε τὸν λόγο ἀπ' αὐτὸ πού τώρα πολὺ

μᾶς βιάζει. Ἐκεῖνον μόνο τώρα θὰ σὰς ποῦμε, ποῖος εὐαγγελιστὴς μᾶς ἔχει πληροορήσει πὼς ὁ Χριστὸς εἶπε αὐτὴ τὴν παραβολή; Ποῖος εἶναι λοιπόν; Μόνον ὁ Λουκᾶς. Γιατί κι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ξέρωμε, ὅτι ἀπ' ὅσα ἔχουν εἰπωθῇ ἄλλα τὰ εἶπαν καὶ οἱ τέσσερις κι' ἄλλα μόνος του καθεὺς τὰ διατήρησε.

Γιὰ ποῖο λόγο; Γιὰ νὰ γίνῃ καὶ τῶν ἄλλων ἡ ἀνάγνωση ἀπαραίτητη, καὶ γιὰ νὰ φανῇ ἡ ἑξαιρετικὴ συμφωνία. Διότι ἂν ὅλοι τὰ ἔλεγαν ὅλα, δὲ θὰ προσέχαμε σ' ὅλους μ' ἐπιμέλεια, ἀφοῦ θὰ ἔφτανε ὁ ἕνας νὰ τὰ διδάξῃ ὅλα. Κι' ἂν ὅλοι τὰ ἔλεγαν ὅλα διαφορετικὰ, δὲ θὰ φαινόνταν ἡ ἑξαιρετικὴ συμφωνία. Γι' αὐτὸ καὶ ὅλοι σύμφωνα ἔγραψαν πολλὰ, καὶ χωριστὰ καθένας διατήρησε. Αὐτὸ λοιπόν πού ὁ Χριστὸς διδάσκει μὲ τὴν παραβολή, εἶναι τοῦτο. Ἦταν ἕνας ἀνθρώπος, λείει, πλούσιος, πού ζοῦσε στὴν πολλὴ ἁμαρτία, πού δὲν ἐδοκίμαζε καμμιὰ στενοχώρια, ἀλλὰ ὅλα ἔτρεχαν γι' αὐτόν σάν τὸ νερὸ ἀπ' τίς πηγές. Κι' ὅτι κανένα ἱσχυρὸ κακὸ δὲν τὸν εὗρισκε, οὔτε μικρὴ ἀφορμὴ γιὰ στενοχώρια, οὔτε κάποια ἀναποδία τῆς ζωῆς, αὐτὸ τὸ φανερώνει μὲ τὸ νὰ πῇ ὅτι διασκέδαζε κάθε μέρα. Καὶ τὸ ὅτι ζοῦσε μὲ τὴν ἁμαρτία, εἶναι φανερό κι' ἀπὸ τὸ τέλος πού τὸν βοήθε, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, ἀπ' τὴν περιφρόνηση πού ἔδειξε γιὰ τὸν φτωχόν. Καὶ πὼς δὲν ἔλεοῦσε ὅχι μόνο ἐκεῖνον στὴν πόρτα του, ἀλλ' οὔτε ἄλλον κανένα, αὐτὸς ὁ ἴδιος τὸ ἔδειξε. Γιατί ἀφοῦ τὸν παραπεταγμένο διαρκῶς στήν ἐξώπορτά του, πού βρι-

στ'. Χθὲς μὲν οὖν τὸν Παῦλον αὐτοὺς ἐπετείχιζαμεν λέγοντα· Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε (Α' Κορ. 10, 31). Σήμερον δὲ τὸν Παῦλον Δεσπότην δεῖξομεν αὐτοῖς, οὐχὶ παραινοῦντα μόνον, οὐδὲ συμβουλευόντα ἀπεχεσθαι τρυφῆς, ἀλλὰ καὶ κολλήοντα τὸν ἐν τρυφῇ ζῶντα, καὶ τιμωροῦμενον. Ἡ γὰρ τοῦ πλουτοῦ καὶ τοῦ Λαζάρου καὶ τῶν ἑκατέρωθεν συμβάντων ἱστορία οὐδὲν ἕτερον ἢ τοῦτο ἐκδηλῶνται. Μᾶλλον δέ, ἵνα μὴ παρέργως τοῦτο ποιήσωμεν, ἀνοῦμεν ὅμιν αὐτὴν ἀναγνώσομαι τὴν παραβολὴν. Ἀνθρώπος τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιόσκετο πορφύραν καὶ βύσσον, εὐφραίνόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς· πτωχὸς δὲ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, δάε βέλβλητος εἰς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἢ λυκώμενος καὶ ἐπιθυῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουτοῦ· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι, περιέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ (Λουκ. 16, 19). Τίνος μὲν οὖν ἔνεκεν ἐν παραβολῇς ἔδειξε ὁ Δεσπότης, καὶ τί δῆποτε τὸν παραβολῶν τὰς μὲν ἔλκε, τὰς δὲ οὐκ ἔλκε, καὶ τί πῶς ἔστιν ἡ παραβολή, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἰς ἕτερον καιρὸν ταμιευόμεθα, ὥστε μὴ τοῦ κατεπείγοντος ἀποστήναι

λόγῳ νῦν· ἐκεῖνο δὲ πῶς πρὸς ὁμάς ἐροῦμεν μόνον, τίς ἐστί τῶν εὐαγγελιστῶν ὁ τὴν παραβολὴν ταύτην ἀρκεῖται τὸν Χριστὸν εἰπών. Τίς οὖν ἐστιν; Ὁ Λουκᾶς μόνος. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἀναγκασίον εἶναι, ὅτι τῶν εἰρημνιστῶν τὰ μὲν οἱ τέσσαρες εἶπον, τὰ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστος ἀπολαβόν.

Τίνος ἔνεκεν; Ἵνα καὶ τῶν λοιπῶν ἀναγκαῖα ἡμῖν ἡ ἀνάγνωσις γένηται, καὶ τὸ τῆς συμφωνίας ἐξαιρετόν διαφανῇ. Εἰ μὲν γὰρ πάντα ἔπειτα εἶπον, οὐκ ἂν πᾶσι μετὰ σπουδῆς προσέκοιμεν, ἀρκούντος ἡμῶς διδάσκει τὸ πᾶν· εἰ δὲ πάντες πάντα ἐξηλλαγμένα εἶπον, οὐκ ἂν ἐφάνη τὸ τῆς συμφωνίας ἐξαιρετόν. Διὰ τοῦτο καὶ κοινῇ πάντες πολλὰ ἔγραψον, καὶ κατ' ἰδίαν ἑκάστος ἀπολαβόν. Ὅπερ οὖν Χριστὸς διὰ τῆς παραβολῆς διδάσκει, τοῦτο ἐστίν. Ἀνθρώπος τις, φθὺν, ἦν πλούσιος κακία πολλῇ συζῶν, οὐδεμιᾶς πείραν εἰδέχετο συμφορᾶς, ἀλλὰ πάντα αὐτοῦ ὧμιπε ἐκ πηγῶν ἑτέρων. Ὅτι γὰρ οὐδὲν τὸν ἀδοκῆναι συνέβαιεν αὐτόν, οὐδ' ἀθυμίας ὑπόθεσις, οὐδ' ἀνωμαλία τις βιωτικῇ, αὐτὸ τοῦτο ἠνέκατο τὸ εἰπεῖν, ὅτι ὑποσώμενος καθ' ἡμέραν. Ὅτι δὲ κακία συνέβη, ὅλῳ μὲν καὶ αὐτὸ λαχόντος αὐτοῦ τῆλους καὶ πρὸ τοῦ τέλους δὲ ἐκ τῆς περὶ τὸν πᾶντα γενομένης ὑπερόπτης. Ὅτι γὰρ οὐ μόνον ἐκείνον τὴν ἐν τῷ πυλῶνι, ἀλλ' οὐδ' ἄλλον τινὰ ἤλκει, αὐτὸς ἐκεῖνος τοῦτο ἔδειξεν. Εἰ γὰρ τὸν ἐν τῷ πυλῶνι διγνεκὸς ἐρριμένον, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κείμενον, ἐν

σκόταν στὰ μάτια του μπροστά, πού κάθε μέρα, μιά καί δυο καί πολλές φορές ἀναγκαζότανε νὰ βλέπῃ ὅταν ἐμπαινε κ' ἔβγαине, γιατί δὲν εὐρίσκотανε σὲ καμμιά συνοικία, οὔτε σὲ κρυφὸ καὶ παρᾶμορο τόπο, ἀλλὰ ἐκεῖ πού διαρκῶς μπαίνοντας καὶ βγαίνοντας ὁ πλοῦσιος, χωρὶς νὰ θέλῃ ἀναγκαζόταν νὰ τὸν βλέπῃ· ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸν δὲν τὸν ἔλεψε, πού ἦταν κατὰκειτος σὲ τέτοιο φοβερὸ πάθος καὶ πού ζοῦσε σὲ τόση δυστυχία, ἢ καλύτερα, πού ο' ὅλη τῇ ζωῇ του βασανιζόταν ἀρρωστος καὶ μὲ ἀρρώστια φοβερή, γιὰ ποῖον ἀπ' ὅσους θὰ συνάντησε ἐσυγκινήθηκε ποτέ; Γιατί κ' ἂν προσπέρασε τὴν πρώτη μέρα, ἦταν φυσικὸ νὰ αἰστανθῇ κάτι τῇ δευτέρῃ, κ' ἂν ἀδιαφόρησε καὶ σ' αὐτὴν, ἀλλὰ τὴν τρίτῃ, ἢ τὴν τέταρτῃ, ἢ τὴν ἐπόμενη, ἔπρεπε πάντως νὰ συγκινηθῇ, κ' ἂν ἦτανε πῶς ἀγριος κ' ἀπ' τὰ θῆρια. Ὅμως δὲν ἐνοιωσε τίποτα τέτοιο, κ' ἔγινε πῶς ἀδιάντροπος καὶ πῶς σκληρὸς κ' ἀπὸ τὸν δικαστὴ ἐκεῖνο πού μῆτε τὸν Θεὸ φοβάται μῆτε τοὺς ἀνθρώπους ντρέπεται. Γιατί κ' ἔκείνου, παρ' ὅλο πού ἦταν σκληρὸς καὶ ἀγριος, ἢ ἐπιμονὴ τῆς χήρας τὸν ἔπεισε νὰ δώσῃ τῇ χάρη, καὶ συγκινήθηκε μὲ τὴν παράκλησίν της, αὐτὸν ὅμως δὲν ἰσχύρεσε οὐτ' αὐτὸ νὰ τὸν συγκινήσῃ γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν δυστυχισμένον, πού δὲν ἦταν καὶ ἴση ἡ παράκλησίν του, ἀλλὰ ἐυκολώτερη πολὺ καὶ δικαιότερη. Διότι ἐκείνη τὸν παρακαλοῦσε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς ὅμως ζητοῦσε νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ νὰ τὴν τὸν παραμελήσῃ πού χανόταν.

Κι' ἔπειτα ἐκείνη ἐνοχλοῦσε μὲ τὸ νὰ παρακαλῇ, ἀλλὰ αὐτὸς πολλὰς φορές τὴν ἡμέρα φαίνονταν στὸν πλοῦσιον νὰ κάθεται στὴ σιωπῇ, κ' ἦταν πολὺ ἀρκετὸ αὐτὸ νὰ συγκινήσῃ καὶ πέτρινη καρδιά. Γιατί πολλὰς φορές ὅταν μᾶς ἐνοχλοῦν θυμώσουμε, μὰ ὅταν δοῦμε αὐτοὺς πού χρειάζονται τὴ βοήθειά μας νὰ στέκωνται στὴν ἄκρα σιωπῇ, καὶ τίποτα νὰ μὴ λένε, ἀλλὰ ἂν καὶ πάντοτε δὲν πετυχαίνουν, ὅμως νὰ μὴν παραπονοῦνται ἀλλὰ μὲ τὴ σιωπῇ τοὺς μόνο νὰ μᾶς μιλᾶνε, κ' ἂν εἴμαστε πῶς ἀναίσθητοι κ' ἀπὸ αὐτὰς τὶς πέτρες, κατασυγκινιόμαστε γιατί ντρέπομαστε τὴ μεγάλη τους πραότητα. Μὰ καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα ὀχι μικρότερο ἀπ' αὐτὰ ἦταν, ὅτι καὶ ἡ ὄψη τοῦ δυστυχισμένου αὐτοῦ ἦταν ἐλπεινὴ, πού μὲ τὴν πείνα καὶ τὴ μεγάλη ἀρρώστια ἦταν τυραννισμένη. Κι' ὅμως τίποτα ἀπ' αὐτὰ ἐκείνου τὸν ἀνήμερο δὲν τὸν μαλάκωσε.

Ζ'. Λοιπὸν πρῶτο ἐλάττωμα εἶναι αὐτὴ ἡ σκληρότητα, καὶ ἀπανθρωπία πού δὲν ἔχει μεγαλύτητα. Γιατί δὲν εἶναι τὸ ἴδιο τὸ νὰ μὴ βοηθᾷ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη ὅταν εἶσαι φτωχὸς, μὲ τὸ νὰ ἀδιαφορῇς γι' αὐτοὺς πού λυσιμώρουν στὴν πείνα ὅταν τόση πολυτέλεια ἐστὶ ἀπολαμβάνεις. Καὶ πάλι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ προσπεράσῃς ὅταν μὴ ἡ δυὸ φορές δῇς φτωχῷ, μὲ τὸ νὰ τὸν βλέπῃς κάθε μέρα καὶ νὰ μὴ σ' ἐσταματᾷ γιὰ συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία οὔτε αὐτὸ τὸ καθημερινὸ θέαμα. Κι' ἀκόμα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο νὰ μὴν βοηθᾷς τοὺς πλῆθισιν σου ὅταν εἶσαι στὶς συμφορὰς καὶ στὶς στενοχωρίας

καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ ἀπαῖ, καὶ θεία, καὶ πλεονέκεια, ὁρῶν ἡναγκάστοι εἰσιὼν καὶ ἐξίειν οὐ γὰρ ἐν ἀμφοτέρω, οὐδ' ἐν κρυπτῷ καὶ στανωτῷ κατέκειτο τόπος, ἀλλ' ἐνὸς συνεχεῖς τὰς εἰσόδους καὶ τὰς ἐξόδους ποιομένου ὁ πλοῦσιος, ὅκων αὐτὸν ὁρῶν ἡναγκάστοι εἰ τοῖνυ τούτων οὐκ ἤλεψε, τὸν ἐν τοσοῦτω χαλεπῷ πάθει κατακείμενον, καὶ ἀπορία τοσαύτη σκιδντα, μέλλον δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀρρωστία ταλαιπωροῦντα, καὶ ἀρρωστία χαλεπώτατη· πρὸς τίνα ἂν τῶν ἐντυχισμένων ἐπεκαμῇ ποτὶ; Καὶ γὰρ εἰ τὴν προτέραν ἡμέραν παρέδραμε, τὴν δευτέραν εἰκόη ἐν τῇ παθεῖν· εἰ δὲ καὶ ἐν ταύτῃ παρεῖδεν, ἀλλὰ τὴν τρίτην, καὶ τὴν τετάρτην, ἢ τὴν μὲν ἔκλεινεν, πάντως αὐτὸν ἐπικαυφθῆναι ἔδει, καὶ εἰ τὸν θρηλὸν ἀγρίωτορον ἦν Ἄλλ' οὐδὲν ἔπαυε τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ ἐκείνου τοῦ δικαστοῦ, τοῦ μῆτε τὸν Θεὸν φοβώμενον, μῆτε ἀνθρώπου αἰδουμένου καὶ ἰταμότερος καὶ ἀπηνέστερος γέγονεν. Ἐκείνου μὲν γὰρ ἡ τῆς χήρας συνέχεια, καὶ ταῦτα ὡμὸν ὄντα καὶ ἀγριον, δοῦναι τὴν χάριν ἔειπε, καὶ πρὸς τὴν ἱερατρίαν ἐπικαμῇ· τοῦτον δὲ οὐδὲ τοῦτο ἴσχυεν ἐπικαμῆσαι πρὸς τὴν τοῦ πένθους ἀντιλήψιν· καίτοι ἡ οὐκ ἴση ἦν ἡ αἰτία, ἀλλ' αἴτιον πολὺ ἐυκολώτερα καὶ δικαιοτέρα· Ἡ μὲν γὰρ κατὰ τὸν ἐχθρὸν αὐτὸν παρεκάλε, οὗτος δὲ ἡξίου λῶσαι λιμὸν, καὶ μὴ περιεῖναι ἀπολλύμενον κἀκείνη μὲν πνέχλει παρακαλοῦσα, οὗτος δὲ πολλὰκις τῆς ἡμέρας

ἐφαίνετο τῷ πλοῦσιω σιγῇ κείμενος πολὺ δὲ τοῦτο ἱκανῶς μαλάζει μέλλον καὶ λιβήνη θάνατον. Ἐνοχλοῦμενον γὰρ πολλάκις καὶ παροξυνόμεθα ὅταν δὲ τοὺς θεομένους βοηθείας ἴδωμεν σιγῇ πολλῇ περπατοῦντες, καὶ μηδὲν φενηγομῆνους, ἀλλ' ἀποτυχεῖντας μὲν δαί, μὴ διαχεραίνοντας δὲ, ἀλλὰ σιγῇ φαινομένους μόνον ἡμῖν, καὶ αὐτῶν τῶν λίθων ὡμὲν ἀνκισθητότεροι, τὴν υπερβολὴν τῆς ἐπικαλίας αἰδεσθέντες κατακαμπόμεθα. Καὶ ἔτερον δὲ τὴ πρὸς τοῦτους τοῦτων οὐκ ἔλαττον ἦν, τὸ καὶ τὴν θύην αὐτὴν ἐλεεινὴν εἶναι τοῦ πένθους, λιμὸς καὶ ἀρρωστία μικρὰ κατεργασθείσαν. Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν τούτων τὸν ἀνήμερον ἐκείνον ἐμάλαξε

Ζ. Πρῶτὴ μὲν οὖν κακία αὕτη ὁμότητος, καὶ ἀπανθρωπία ὑπερβολὴν οὐκ ἔχουσα. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἰσὺν ἐν πενίᾳ ζῶντα μὴ βοηθεῖν τοῖς θεομένοις, καὶ τοσαύτης ἀπολαύοντα τρυφῆς, λιμὸς τοκομένους ἐτέρους περιεῖν. Πάλιν οὐκ ἐστὶν ἰσὺν ἀπαῖ ἡ δευτέρου ἰδόντα πτωχόν, παραδραμεν, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν βλέποντα μὴδ' ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν θύην συνεκίας πρὸς τὸν ἑλὸν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν διακαύοντα ταύτην Πάλιν οὐκ ἐστὶν ἰσὺν ἐν συμφορᾷ ὄντα καὶ ἀθυμίας καὶ ἀκακῶς τὴν ὠχρὴ διακείμενον μὴ βοηθεῖν τοῖς πλῆθισιν, καὶ τοσαύτης ἀπολαύοντα εὐφροσύνης καὶ διηγενοῦς εὐπρέπειας, λιμὸς τοκομένους ἐτέρους περιεῖν, καὶ ἀποκλει-

καὶ νοιώθεις ἄσκημα τὴν ψυχὴ σου, ὅσο θὰν χαίρῃσαι τόσο μεγάλη εὐχαρίστηση κι' ἀδιάκοπη εὐτυχία, ὅμως περιφρονῇς τοὺς ἄλλους πού λιώνουν στή δυστυχία καὶ κλείνεις τὰ σπλάγχνα σου, κι' οὐτε ἀπὸ αὐτὴ τὴ χαρὰ δὲν γίνεσαι πιὸ φιλόανθρωπος. Γιατὶ κάπως τὸ ξέρετε ὅτι κ' ἂν εἴμαστε οἱ πιὸ ἄγριοι ἀπ' ὅλους, προωριστήκαμε νὰ γινόμαστε μετ' ἐκείνους πρὸς ἡμέροιο καὶ πιὸ ἀγαθοί. Ἀλλὰ αὐτὸς οὐτε ἀπὸ τὴν καλοπέραση ἔγινε καλύτερος, ἀλλὰ παρέμεινε ἄγριος σὰν θηρίο, μᾶλλον κι' ἀπὸ κάθε θηρίο μεγαλύτερη σκληρότητα κι' ἀπανθρωπία φανέρωσε μετ' αὐτοὺς τοὺς τρόπους του. Κι' ὅμως ἐκεῖνος πού ζοῦσε στὴν πονηρία καὶ στὴν ἀπανθρωπία χαϊρόταν κάθε εὐτυχία, κι' αὐτὸς πού ἦταν δίκαιος καὶ φρόντιζε τὴν ἀρετὴ, ἦταν στὰ χειρότερα βάσανα. Γιατὶ πῶς ἦταν δίκαιος ὁ Λάζαρος, κι' αὐτὸ πάλι τὸ τέλος τὸ φανέρωσε καὶ πρὶν τὸ τέλος ἡ ὑπομονὴ πού εἶχε στὴ φτώχεια του. Κι' ἀλήθεια, δὲν νομίζετε πῶς τὰ βλέπετε τώρα μπροστὰ σας τὰ πράγματα αὐτά; Τὸ πλοῖο γιὰ τὸν πλούσιο ἦταν γεμάτο ἐμπόρευμα κι' ἔπλεε μ' εὐνοϊκὸ ἀνεμο. Ἀλλὰ μὴν ἀπορήσετε, βιαζόταν γιὰ ναυάγιο γιατί δὲν θέλησε νὰ τακτοποιήσῃ τὸ φορτίο μετ' προσοχῇ. Θέλεις κι' ἄλλη ἀμαρτία του νὰ σοῦ πῶ; Πού κάθε μέρα διασκέδαζε ὀδίσταχτα. Γιατὶ κι' αὐτὸ εἶναι μεγάλη ἀμαρτία, ὅχι τώρα πού πρέπει νὰ ῥωμῇ τόσο πίστη ἀλλὰ καὶ στὴν ἀρχή, τὸν καιρὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὁπότεν δὲν ὑπῆρχε παράδειγμα τόσο μεγάλης πίστεως. Ἄκουσε λοιπὸν τι λέει ὁ προφήτης· Ἀλίμονο ο' ἐκεῖνοις πού ἔρχονται σ' ἀμαρτω-

λὴ μέρα, ο' ἐκεῖνους πού ἔρχονται κοντὰ καὶ καταπιάνονται μετ' ψεύτικα σάββατα. Τι σημαίνει, πού καταπιάνονται μετ' ψεύτικα οάββατα;

Οἱ Ἰουδαῖοι νομίζουν πῶς τὸ σάββατο τοὺς ἔχει δοθῇ γιὰ ἀπραξία. Ὅμως δὲν εἶναι αὕτὴ ἡ αἰτία, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπαλλάξουν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπ' τὰ βιοτικά, ὅλο τὸν καιρὸ τους νὰ τὸν διαθέσουν στὰ πνευματικά. Καὶ τὸ ὅτι δὲν εἶναι τὸ σάββατο μέρα ἀπραξίας, ἀλλὰ εὐκαιρία πνευματικῆς ἐργασίας, εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ ἱερέας δηλαδὴ ἐκείνη τὴ μέρα κάνει ἐργὸ διπλό, καὶ ἐνὸς κάθε μέρα προσφέρει ἀπλὴ θυσία, τότε προστάζεται νὰ προσφέρῃ διπλῇ. Ἀν ὅμως ἐξάπαντος τὸ σάββατο ἦταν γιὰ τὴν ἀπραξία, πρὶν ἀπ' τοὺς ἄλλους ἔπρεπε ν' ἀργούσε ὁ ἱερέας. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἂν καὶ ἀπαλλαγμένοι ἀπ' τὰ βιοτικά πράγματα δὲν ἔδιναν προσοχὴ στὰ πνευματικά, στὴ φρονιμάδα καὶ στὴν καλωσύνη καὶ στὴν ἀκρόαση τῶν θείων λόγων, ἀλλ' ἔκαναν τ' ἀντίθετο καὶ καταβρόχθιζαν, μεθοῦσαν, παρσχόρταιναν, ἀσώτευναν, γι' αὐτὸ τοὺς κατηγόρησε ὁ προφήτης. Διότι λέγοντας, Ἀλίμονο σ' ἐκεῖνους πού ἔρχονται σ' ἀμαρτωλὴ μέρα, καὶ συμπληρώνοντας, πού καταπιάνονται μετ' ψεύτικα οάββατα, ἔδειξε μετ' τὴ συμπλήρωση, μετ' ποῖο τρόπο ἦταν τὰ σάββατά τους ψεύτικα. Πῶς λοιπὸν τὰ ἔκαναν ψεύτικα; Μὲ τὸ νὰ ἀμαρτανεύουν, νὰ ἀσωτεύουν, νὰ μεθοῦν, καὶ μετ' ἐν τῷ πράττειν τὰ μύρια ἄσχημα καὶ φοβερὰ. Κι' ὅτι εἰν' ἀλήθεια αὐτό, ἄκουσε

οἱ τὰ σπλάγχνα, καὶ μετὰ ὑπὸ τῆς χαρᾶς αὐτῆς γενέσθαι αὐτοῦν ὁποῖον ἴστε γὰρ ὅτι πού τοῦτο, δὲν κἀν ἀπάντων ὁμῶν ἀνθρώπων, ταῖς εὐπραγίαις ἡμερώτεροι καὶ χειρότεροι περικυκλῶν γενέσθαι. Ἀλλ' ἐκεῖνος ὅδε ὑπὸ τῆς εὐμερίας βελτίων ἐγένετο, ἀλλ' ἔμενεν ἐκτεθειρωμένος, μᾶλλον δὲ καὶ θηρίοι πρὸς ὁμῶς τῶν ἀπανθρώπων τοῖς τρόποις ἀπεκρούσεν. Ἀλλ' ὅμως ὁ πᾶν ἐν πονηρίᾳ ζῶν καὶ ἀπανθρωπία πάσης ἀτήλαστον εὐπραγίας, ὁ δὲ δίκαιος καὶ ἀρετῆς ἐμπειλοῦμενος ἐν ἐσχάτοις ἦν κακός. Ὅτι γὰρ δίκαιος ὁ Λάζαρος ἦν, πᾶν καὶ ἐνταῦθα τὸ τέλος ἀπέδειξε, καὶ πρὸ τοῦ τέλους αὐτὴ ἡ κατά τὴν πενίαν ὑπομονή. Ἀρα οὐ δοκίμασε αὐτὸν παρόντα τὰ πράγματα ὁρᾶν; Πᾶρες τῶ πλοῦσι καὶ κατὰ τῆς ἐμπορίας ἦν, καὶ ἐκ οὐρίας ἔπλεε. Ἀλλὰ μετ' ἐθυσμασίας εἰς κοινότητα γὰρ ἡλείετο, πεινᾷ τὸν ὄφρτον οὐκ ὀφείλοσε διαδοῦναι μετ' εὐκαρίας. Βούλει σοι καὶ ἑτέραν εἴτω κεναν αὐτοῦ; Τὸ κατ' ἐλάστην ἡμέραν τρυφᾶν ὀδεῶς. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο κατὰ ἐσθλάτη, οὐκ ἔστιν, ὅτε τοσούτων ἀπαιτουμένων φιλοσοφίαν, ἀλλ' ὁ καὶ ἐν ἀρχῇ ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς, ὅτε οὐ τοσούτους φιλοσοφίας ἐπίδειξεν ἦν. Ἀκούσαν γοῦν τί ὁρῶν ὁ προφήτης. Οὐαὶ οὐ ἐρχόμενοι εἰς ἡμέραν κακῆν, οὐ ἐγγύζοντες καὶ ἀπτόμενοι οάβ-

βάτων ψευδῶν (Ἀμώς 6, 3) Γέσιν, οἱ ἀπτόμενοι· σαββάτων ψευδῶν;

Οἱ Ἰουδαῖοι νομίζουσιν, ὅτι δι' ἐκείνην αὐτοὺς τὸ σάββατον, δέδοται. Οὐκ ἐστὶ δὲ αὕτ' ἡ αἰτία, ἀλλ' ὅτι τῶν βιωτικῶν ἐκποῦτος ἀπαρχήντες, τὴν σχολὴν ἀπέσαν εἰς τὰ πνευματικὰ ἀναλίσκοντες. Ὅτι γὰρ οὐκ ἀργίαι ἐστὶ τὸ σάββατον, ἀλλ' ἐργασίας ἐστὶ πνευματικῆς ὑπόθεσις, ὅπ' αὐτῶν τὸν πραγματικὸν ὄρλον. Ὁ γοῦν ἱερεὺς διπλοῦν ἐργον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ποιεῖ καὶ κατ' ἐκείνην ἡμέραν ἀτλήει ἀναστροφῆς θυσίας, διτλὴν ἀναστροφὴν καλεῖσθαι τότε. Εἰ δὲ καθάπεξ ἀργίαι ἦν τὸ σάββατον, πρὸ τῶν ἄλλων τὸν ἱερέα ἀργίην ἔχον. Ἐκεῖ οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῶν βιωτικῶν ἀπαλλαγέντες πραγματικῶν, τοὺς πνευματικῶς οὐ προσέτιον, ἀσφροῦν καὶ ἐπιεικέως καὶ ἀκρόασις θείων λόγων, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐποιον, γαστροκόμοιοι, μεθύνοντες, διαρρηγνύμενοι, τρυφῶντες, δια τοῦτο διτλόφρονες αὐτῶν ὁ προφήτης Εἰπὼν γὰρ, Ὁ ἀπίοι ἐρχόμενοι εἰς ἡμέραν κακῆν, καὶ ἐπὶ τῇ ἐργασίᾳ, ὁ ἐφαπτόμενος οάββάτων ψευδῶν, εἰδείξε διὰ τῆς ἐπαγωγῆς, πῶς ἦν αὐτοὺς τὰ σάββατα ψευδῆ. Πῶς οὖν αὐτὰ ἐποίουν ψευδῆ; Τῶ κακῇ ἐργάζεσθαι, τρυφῶντες, μεθύνοντες, καὶ τὰ μυρία ἀσχημὰ καὶ καλεπὰ πρά-

τώρα. Γιατί αυτό που λέω τὸ ἀποδεικνύει μὲ ὅσα προσθέτει καὶ λέει· πού κοιμούνται σὲ κλίνες ἐλεφάντινες καὶ κατασπαταλοῦν πάνω στὰ στρώματά τους, πού τρῶνε ρίφια ἀπὸ τὰ ποίμνια καὶ μοσχάρια τοῦ γάλακτος ἀπὸ τὰ βουστάσια, πού πίνουν τὸ φιλταρισμένο κρασί κι' ἀλείφονται μὲ τὰ καλύτερα μύρα. Πῆρες τὸ σάββατο γιὰ ν' ἀπαλλάξης τὴν ψυχὴ σου ἀπ' τὴν πονηρίαν καὶ οὐ τὴν βασανίζεις περισσότερο. Ἀλλὰ τί θὰ γινόταν χειρότερο κι' ἀπ' τὴν ἴδια τὴν βλακεία ἀπὸ τὸ νὰ κοιμάται κανεὶς πάνω σ' ἐλεφάντινες κλίνες; Οἱ ἄλλες ἁμαρτίες, τοῦλάχιστον ἔχουν κάποια μικρὴ εὐχαρίστηση, καθὼς ἡ μέθη, ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀσωτία, ἀλλὰ τὸ νὰ κοιμηθῇς σ' ἐλεφαντίνη κλίνη ποῖαν εὐχαρίστηση ἔχει; Ποιὰ παρηγοριά; Μήπως μᾶς κάνει τὸν ὕπνο πῶς εὐχάριστο καὶ πῶς γλυκὸ ἡ ὁμορφία τῆς κλίνης; Μᾶλλον πῶς δύσκολο καὶ πῶς βαρὺ τὸν κάνει, ἂν ἔχωμε μυαλό. Γιατί ὅταν σκεθῇς ὅτι ἐνῶ ἐστὶ κοιμᾶσαι σ' ἐλεφαντίνη κλίνη, ἄλλος δὲν μπορεῖ οὔτε ψωμί εὐκόλα ν' ἀπολαύσῃ, δὲν θὰ σ' ἐλέγχῃ ἡ συνειδήση, καὶ δὲν θὰ ἐπαναστατήσῃ νὰ κατηγορῇ αὐτὴ τὴν ἀδικία; Κι' ἂν εἶναι ἄξιο κατηγορίας νὰ κοιμάσαι σ' ἐλεφαντίνες κλίνες, ὅταν μάλιστα μ' ἀσήμε εἶναι ντυμένες ἀπὸ παντοῦ, τί θ' ἀπολογηθούμε; Θέλεις νὰ δῇς ὁμορφίαν κλίνης; Ἐγὼ σοῦ δείχνω τώρα ὅχι ἰδιωτικὴ, οὔτε στρατιωτικὴ, ἀλλὰ βασιλικὴ κλίνη μεγαλο-

πρέπεια. Κι' ἂν εἶσαι πῶς φιλόδοξος ἀπ' ὅλους, ξέρω καλὰ πῶς δὲ θὰ θελήσῃς νὰ ἔχῃς πῶς μεγαλόπρεπη κλίνη ἀπὸ τοῦ βασιλιᾶ, καὶ τὸ πῶς σπουδαῖο, ὅχι τοῦ ὁποιοῦ νὰ 'να βασιλιά, ἀλλὰ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἀπ' ὅλους τοὺς βασιλιάδες πῶς βασιλικού, πού μέχρι τώρα τὸν ὕμνουσιν ο' ὅλη τὴν οἰκουμένη. Σοῦ δείχνω τὴν κλίνη τοῦ δοξασιμένου Δαυὶδ. Τί λογῆς λοιπὸν ἦταν αὐτή; Ὅχι μ' ἀσήμε καὶ μὲ χρυσάφι ἀλλὰ μὲ δάκρυα καὶ μ' ἐξομολογήσεις ἀπὸ παντοῦ ἥτανε στολισμένη. Κι' αὐτὰ ὁ ἴδιος τ' ἀναφέρει λέγοντας· Θὰ λούσω καθε νύχτα τὴν κλίνη μου, μὲ δάκρυα τῆ στρώσε μου θὰ βρέξω. Γιατί ἀντὶ γιὰ μαργαριτάρια, τὰ δάκρυα εἶχε στολίσαι ἓνα γύρω.

Ἡ. Καὶ παρατήρησε, γιὰ χάρι μου, τὴ φιλόθεη ψυχὴ του. Ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα οἱ φροντίδες τοῦ γιὰ τοὺς ἀρχόντας, τοὺς ταξίάρχες, τὰ ἔθνη, τοὺς δήμους, τοὺς στρατιῶτες, τοὺς πολέμους, τὴν εἰρήνην, τὰ πολιτικὰ ζητήματα, γιὰ τὰ πράγματα τῆς οἰκίας, γιὰ ὅσους ἦταν μακριά, ὅσους κοντά, γιὰ ὅλα ὅσα τὸν τριγύριζαν καὶ τὸν κρατοῦσαν, τὴν ὥρα γιὰ ἀνάπαυση πού ὅλοι τὴν ᾄδοντες στὸν ὕπνο, ἐκείνος τὴν ἐξώδεκε στὴ μετάνοιαν καὶ στὴ προσευχῇ καὶ στὰ δάκρυα. Καὶ δὲν τὸ ἔκαμε αὐτὸ μιά νύχτα μόνο, καὶ τὴ δεύτερη τὸ ἔπαυε, οὔτε δυὸ καὶ τρεῖς καὶ σταματοῦσε στὴν ἀνάμεσα, ἀλλὰ τὴν κάθε νύχτα τὸ ἴδιο ἔκανε. Διότι λέει· Θὰ λούσω καθε νύχτα τὴν κλίνη μου, στὰ δάκρυα καὶ τὴ

συντες. Καὶ ὅτι τοῦτο ὅσον ἀληθές, ἀκούουν τῶν ἐξῆς Δείκναι γὰρ ὁ λέγει· ὅτι ἐν εὐδρίᾳ ἐπὶ καὶ λέγει· Οἱ καθ' ὅσοντες ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων, καὶ κατασπαταλόντες ἐπὶ τῶν στρωμάτων αὐτῶν, οἱ ἐσθίωντες ἐρίφους ἔκ ποιμνίων, καὶ μοσχάρια ἔκ βοουκόλων γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν διυλισμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα χραιομένοι (Ἀμώς θ, 4-6) Ἐλαβες τὸ σάββατον, ἵνα τῆς τῆς τῆς ἀπαλλαγῇ τὴν ψυχὴν· οὐ δὲ αὐτὴν κατεργάζῃ πλέον. Τί γὰρ ἐννοεῖται τῆς βασιλείας ταύτης χειρὸν, ἢ τὸ ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων καθίσθηναι; Αἱ ἄλλαι ἁμαρτίαι καὶ μικρὰν τινα ἥδονην ἔχουσιν, οἶον ἡ μέθη, ἡ πλεονεξία καὶ δούρα· τὸ δὲ ἐπὶ κλινῶν ἐλεφαντίνων καθίσθηναι, ποῖαν ἥδονην ἔχει; ποῖαν παραμυθίαν; Μὴ γὰρ ἔδωκε καὶ γλυκύτερον ἡμῖν τὸν ὕπνον ἐργάζεται τῆς κλίνης τὸ κἄλλος; Φορτικῶτατον μᾶλλον μὲν οὐν καὶ ἐπαχθεστάτον τοῦτο, ἔαν ὅταν ἔχωμεν· Ὅταν γὰρ ἐννοήσῃς ὅτι, σοὶ καθίσθοντες ἐπὶ κλινῆς ἐλεφαντίνης, ἑσπερος οὐδ' ἄρτι ματὰ ἀδείας ἀπολαύειν ἔχει, οὐ καταγνώσεται σου τὸ συνεῖδός, καὶ ἐπαναστήσεται· κατηγοροῦν τῆς ἀνομίας ταύτης; Εἰ δὲ τὸ ἐπὶ ἐλεφαντίνων κλινῶν καθίσθηναι ἐγγράμμα, ὅταν καὶ ἀργῶς περιβραχήμεναι πάντοτε ὥς, ποῖαν ἐξομολογίαν; Βούλει κἄλλος κλίνης ἰδεῖν; Ἐγὼ σοὶ δεί-

κνυμι νῦν, οὐκ ἰδιωτικῆς, οὐδὲ στρατιωτικῆς, ἀλλὰ βασιλικῆς κλίνης εὐπρέπειαν. Κἂν γὰρ φιλοτιμώτατος ἦς πάντων, εἴ οἷσα ὅτι τῆς τοῦ βασιλέως κλίνης οὐκ ἐθέλωντες ἔχουν εὐπρεπεστάτην καὶ τὴ δὲ μέλινον, οὐ τοῦ τυχόντος βασιλέως, ἀλλὰ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦ πάντων βασιλέων βασιλικώτερου, καὶ μέχρι τῶν ἀδμομένων πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης· δείκνυμι σοὶ κλινὴν τὴν τοῦ μακαρίου Δαυὶδ. Ποιᾶ τὸν ἦν ἔκείνη; Οὐκ ἀργῶς καὶ χρυσῶ, ἀλλὰ δάκρυα καὶ ἐξομολογήσεις πάντοτε ἦν κεκαλλωπισμένη. Καὶ ταῦτα αὐτὸς φησιν οὕτως λέγων· Λούσω καθε νύχτα τὴν κλίνη μου ἐν δάκρυαί μου τὴν στρωμένην μου βρέξω (Ψαλμ. θ, 7). Ἰσπερ γὰρ μαργαρίται τὰ δάκρυα αὐτὴ ἐπατήγει πάντοτε.

Ἡ. Καὶ σκόπει μοι φιλόθεον ψυχὴν· ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἡμέρᾳ πολλὰ αἱ φροντίδες ἀρχόντων, ταξιαρχῶν, ἐθνῶν, δήμων, στρατιωτῶν, πολεμῶν, εἰρήνης, τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν, τῶν πόρων, τῶν πληθύνων, περιεργάζων αὐτὸν καὶ ἀπληγῶν τὴν σχολὴν, ἦν πάντες εἰς τὸ καθεύδειν ἀναλίσκοντες, εἰς ἐξομολογήσειν καὶ εὐχὰς καὶ δάκρυα ἀνάλισκεν ἔκείνος. Καὶ οὐχὶ μίαν τοῦτο ἐποίησεν νύκτα, τὴν δὲ δευτέραν ἐπαύσατο, οὐδὲ δύο καὶ τρεῖς, τὰς δὲ μετὰ διέλιπε, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην νύκτα τοῦτο ἔπραττε. Λούσω

στρώση μου θά βρῆξω, δείχνουν-
τας τὴν ἀφθονίαν τῶν δακρύων καὶ τὴ συ-
νέχειαν τους. Γιατὶ καθὼς ὅλοι ἡσυχάζαν
καὶ ἡρεμοῦσαν, βρισκόταν μόνος του με-
τὸν Θεό, καὶ τὸν ἔβλεπε ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλ-
μὸς νὰ ὁδύρεται καὶ νὰ θρηνῇ καὶ νὰ ὁμο-
λογῇ τὶς ἁμαρτίες του. Τέτοια κλίνη κατα-
σκεύασε κι' ἐσύ. Γιατὶ τ' ἀσήμε πού υπάρ-
χει ἕνα γύρω, καὶ φθόνο ἀπ' τοὺς ἀνθρώ-
πους προκαλεῖ καὶ τὴν ὀργὴν στὸν οὐρα-
νὸ ξανάβει.

Ὅμως τὰ τέτοια δάκρυα, σὰν τοῦ
Δαυὶδ, ξέρουν νὰ σβήνουν κι' αὐτὴν ἀκόμα
τὴ φωτιά στὴν κόλαση. Θέλεις κι' ἄλλη
νὰ σοῦ δείξω κλίνη; Τὴν κλίνη τοῦ Ἰακώβ
ἐνόωθ. Εἶχε τὸ ἔδαφος γιὰ στρώμα του
καὶ μιὰ πέτρα κάτω ἀπ' τὸ κεφάλι του,
γι' αὐτὸ καὶ τὴν πνευματικὴ εἶδε πέτρα,
καὶ τὴ σκάλα ἐκείνη ἀπ' τὴν ὁποία ἀνέ-
βαιναν καὶ κατέβαιναν ἀγγελοι. Τέτοιες
κλίνες νὰ βρίσκουμε κι' ἐμεῖς, γιὰ νὰ βλέπω-
με καὶ τέτοιο ὄνειρα. Ἄν ὅμως ξαπλώνουμε
στὴν ἀσημένιαν κλίνη, ὅχι μόνον καμμιὰ
εὐχαρίστηση δὲ θὰ κερδίσουμε, ἀλλὰ καὶ
στενοχώρια θὰ ὑποφέρουμε. Γιατὶ ὅταν
οὐκ ἐθέλῃς ὅτι στὴ χειρότερη παγωνιά, στὴ
μέση τῆς νύχτας, ὅταν ἐσύ κοιμάσαι πάνω
σὲ κλίνη, ὁ φτωχὸς πεταγμένος πάνω στ'
ἄχυρα μπροστὰ στὶς πόρτες τῶν λουτρῶν,
στ' ἄχυρα τυλιγμένος, τρέμει φυλιάζοντας
ἀπὸ τὸ κρύο κι' ἀπὸ τὴν πείνα πνίγεται,
κι' ἂν εἶσαι πάνω ἀπ' ὅλους ἀπὸ πέτρα,
τὸ ξέρω καλὰ πὼς θὰ κατακρίνῃς τὸν ἑαυ-
τό σου, ἐσύ πάνω ἀπ' ὅσο χρειάζεται νὰ
καλοπερνᾷς καὶ ν' ἀφίηνῃ ἐκεῖνον πού οὔτε

τ' ἀπαραίτητα δὲν χαίρεται. Κανένας
ὅταν στρατεύεται, λέει, δὲν περιπίε-
κεται στὰ βιοτικά ζητήματα. Στρα-
τιώτης εἶσαι πνευματικός, κι' ὁ τέτοιος
στρατιώτης δὲν κοιμάται σ' ἐλεφαντι-
νὴ κλίνη, ἀλλὰ οὐτὸ ἔδαφος. Δὲν ἀλεί-
φεται μ' ἄρώματα, γιατί αὐτὴ ἡ
φροντίδα ταιριάζει στοὺς ἀσελγούς καὶ
τοὺς διεφθαρμένους, στοὺς θεατρίνους,
στοὺς ἀνέμελους, ἀλλὰ ἐσύ δὲν πρέπει
μύρα ν' ἀναδίνῃς, ἀλλὰ ἀρετὴ. Γιατὶ
δὲν εἶναι τίποτα πιὸ ἀκάθαρτο ἀπ'
τὴν ψυχὴ, ὅταν τὸ σῶμα ἔχει τέτοια
εὐωδία. Γιατὶ τῆς ἐσωτερικῆς κακοσμίας
καὶ ἀκαθαρσίας δείγμα θὰ φαίνονταν ἡ
εὐωδία τοῦ σώματος καὶ τῶν ἐνδυμάτων.
Ὁ διάβολος σὺν ἔρῃ καὶ συντοίμῃ τὴν
ψυχὴ κι' ἀνοησία τὴ γεμίσει, τότε καὶ στὸ
σῶμα τῆς δικτῆς του καταστροφῆς τὴν κηλί-
δα σκουπίζει μὲ τὰ μύρα. Κι' ὅπως αὐτοῦ
πού σ' ἕνα συνάχι καὶ καταρροή, διαρκῶς
ὑποφέρουν καὶ μολύνουν τὰ ρούχα καὶ τὰ
χέρια καὶ τὸ πρόσωπο καθὼς σκουπίζουν
συνεχῶς τὸ συνάχι ἀπὸ τὴ μύτη, ἔτσι καὶ
ἡ ψυχὴ σκουπίζει πάνω οὐτὸ σῶμα τὴν
κακία τῆς συχαμερῆς τῆς ἀσθένειας. Γιατὶ
ποῖος θὰ ὑποπτευθῇ κατὶ σπουδαῖο καὶ
καλὸ γι' αὐτὸν πού μυρίζει ἄρώματα καὶ
γυναιοκοφέρνη καὶ μῶλλον πορευέται καὶ
προτιμᾷ νὰ ζῇ σὰν θεατρίνος; Ἄς ἀποπνέῃ
ἡ ψυχὴ σου εὐωδία πνευματικὴ, γιὰ νὰ
ὠφελῇς πάρα πολὺ καὶ τὸν ἑαυτὸ σου κι'
ὅσους σὲ πλησιάζουν.

Γιατὶ τίποτα, τίποτα δὲν εἶναι χειρό-
τερο ἀπὸ τὴν ἀσωτία. Ἄκουσε τί λέει γι'

γὰρ καθ' ἐκάστην νύκτα, φοβῶ, τὴν κλίνην
μου· ἐν δάκρυσι μου τὴν στρωμένην μου
βρῆξω, τὴν θαύλειαν τῶν δακρύων καὶ τὴν συνέχειαν
ἐμφανίζων. Πάντων γὰρ ἡσυχάζοντων, καὶ ἐν κρείμα ὄντων,
μόνος τῷ Θεῷ τότε ἐνετύγχανε, καὶ παρὼν ὁ ἀκοίμητος ὀ-
φθαλμὸς ὀδυρομένην καὶ θρηνούντι καὶ τὰ οἴκητα ἐξαγγέλ-
λονται κακὰ. Τοιαύτην καὶ σὺ κατακαύσασον κλίνην. Ὁ μὲν
γὰρ ὄνυχος περιεκύμανος καὶ φθόνος παρὰ ἀνθρώπων ἐγεί-
ρει, καὶ ὀργὴν ἐκκαλεῖ τὴν θυμὸν.

Τὰ δὲ τοιαῦτα δάκρυα, οἷα τὰ τοῦ Δαυὶδ, καὶ αὐτὸ τὸ
τῆς γαλήνης οἷο κατασβεσάει πῦρ. Ποῦλοι σοὶ καὶ ἔτεραν δει-
ξω κλίνην; τὴν τοῦ Ἰακώβ λέγω. Ἐξάρας εἶχεν ὑποκείμε-
νον, καὶ λίθον ὑπὸ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· διὰ τοῦτο καὶ τὸν
νοητὸν εἶδε λίθον καὶ τὴν κλίμακα ἐκείνην δι' ἣς ἀνέβαινον
καὶ κατέβαινον ἄγγελοι (Γεν. 28). Τοιαύτας ἐπινοώμεν
κλίνας καὶ ἡμεῖς. Ἦν καὶ τοιαῦτα βλέπωμεν ὄνειρατα. Ἄν
δὲ ἐπὶ τῆς ἀργυρᾶς ὤμεν κατακαίμενοι, οὐ μόνον οὐδεμίαν
χρησὶν καρποποιεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀδυνατῶν ὑπονοούμεν.
Ὅταν γὰρ ἀνοήσης, ὅτι ἐν κρυμῷ ἐκχάτω· ἐν νυκτὶ μέση
οὐ καθεύδοντας ἐπὶ κλίνῃ, ὁ πένθος ἐπὶ στήθεός σου ἔρπεται
ἐν τοῖς τὸν βαλάνειον προμηθεύς, καλὴν περιβλήμε-
νος, τρέμων, πηγνύμενος τῷ κρότι, ἀγγίζμενος τῷ λιμῷ·
κἀν ἀπάντων μάλλον λίθινος ἦς, εὖ οἶδα ὅτι καταγνώσῃ

συντοῦ, σὺ μὲν ὑπὲρ τὴν χρῆσιν τρυφῶν ἐκείνων δὲ κατὰ
τὸν κατὰ χρῆσιν ἀπολαύειν ἀφῆς. Οὐδεὶς στρατεύμενος,
φοβῶν, ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις. Στρατιώτης
εἰ πνευματικός· στρατιώτης δὲ τοιοῦτος οὐ καθεύδει ἐπὶ
κλίνῃ ἐλεφαντινῇ, ἀλλὰ ἐπὶ ἔδαφους· οὐ χρίεται μύροις· τὸν
γὰρ ἡταιρηκότων καὶ διεφθαρμένων ἡ τοιαυτὴ σπουδὴ· τὸν
ἐπὶ τῆς σκηνῆς, τὸν ἐν ἀμείλει ζώντων· σὲ δὲ οὐκ ἴσμεν,
δὲν ἔρετῃς ἀποπνέειν θεῷ. Οὐδὲν ψυχῆς ἀκαθαρτότερον,
ὅταν τὸ σῶμα τοιοῦτον ἔχη τὴν εὐωδίαν. Τῆς γὰρ εὐωδίας
τῆς ἑσθῆς καὶ τῆς ἀκαθαρσίας δείγμα ἡ ἐπὶ τοῦ σώματος καὶ
τῶν ἱματίων εὐωδία γένοιτο· ἂν. Ὅταν γὰρ ἐπείθῃς ὁ διὰ-
βολὸς διασφύρῃ τὴν ψυχὴν, καὶ βασιλεύῃ ἐμπλήσει πολλὰς,
τότε καὶ εἰς τὸ σῶμα τῆς οὐσίας διασφύρας τὴν κηλίδαν
ἐναπομείνεται διὰ τῶν μύρων. Καὶ καθότι οἱ κορυφῇ τινὶ
καὶ κατὰρτος διηγετικός ἀποκαίμενος, καὶ τὰ ἱμάτια καὶ τὰς
χεῖρας καὶ τὴν σὴν μολύνουσι, τὸ διὰ τῶν ἱμάτων μὲν συνε-
χῶς ἐναπομασάσμενοι· οὕτως δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ πονηροῦ
τοιοῦτο βεβηκότων τὴν κακίαν εἰς τὸ σῶμα ἐναπομείνεται.
Τίς γὰρ γενναῖος καὶ καὶ χρῆστος ὑπολήπεται περὶ τοῦ μύρων
ζῶντος καὶ γυναικωμένου, μάλλον δὲ ἐταρξισμένου, καὶ
ὀρχηστικῶν ἀνατορῶμενος βίον; Πῶς τοι σὺ πνευματικῶς
εὐωδίας ἡ ψυχῇ, ἢ καὶ σαρτί σου καὶ τοῖς συγγινόμενοις
σοι ὠφελεῖς τὰ μέγιστα.

αὐτὴν πάλι ὁ Μωϋσῆς· Χόρτασε, πάχυνε, φούσκωσε καὶ κλώτῳ τῃσιν ὁ ἀγαπημένος. Καὶ δὲν εἶπε πῶς ἔφυγε, ἀλλὰ κλώτῳ τῃσιν ὁ ἀγαπημένος, ἀποδεικνύοντας σὲ μᾶς τὸ δύστροπο καὶ τὸ ἀτίμωτό του. Καὶ ἀλλοῦ πάλι· Ἀφοῦ φᾶς καὶ πῆς, πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου μή- πῃ σου ξεχάσῃς τὸν Κύριο τὸν Θεόν σου. Ἔτσι ἡ ἀσωτία συνηθίζει νὰ ὁδηγῇ στὴ λησμονία. Κι' ἐσὺ λοιπόν, ἀγαπητέ, ὅταν καθίσῃς στὸ τραπέζι, θυμήσου ὅτι μετὰ τὸ φαγητὸ πρέπει νὰ κάνῃς προσευχή, κι' ἔτσι μὲ μέτρο νὰ γεμίσης τὸ στομάχι σου, γιὰ νὰ μὴ βαρύνῃς καὶ δὲν μὴ μὲν πρὸς τὴν γονατίζῃς καὶ νὰ παρακαλέ- σῃς τὸν Θεόν. Δὲ βλέπετε τὰ ζῶα ὅτι μετὰ τὴ φάτνη συνεχίζουν τὴν ὁδοιπορία τους καὶ σηκώνουν βάρη καὶ τελειοῦν τὴν ὑπηρεσία τους; Ἐσὺ ὅμως μετὰ τὸ τραπέζι γίνεσαι ἀχρηστὸς καὶ ἀκατάλληλος γιὰ κάθε ἔργο. Καὶ πῶς νὰ μὴ εἶσαι κι' ἀπ' αὐτὰ τὰ ζῶα πῶς νὰ τροπαιοσώμενος; Μὲ ποῖο τρόπο; Τότε πρέπει περισσότερο νὰ προσέχῃς καὶ νὰ εἶσαι ἑτοιμος. Γιατὶ ἡ ὥρα ὕστερα ἀπὸ τὸ τραπέζι εἶναι ὥρα εὐχαριστίας, κι' αὐτὸς ποὺ εὐχαριστεῖ δὲν πρέπει νὰ μεθᾷ ἀλλὰ νὰ προσέχῃ καὶ ν' ἀγρυπνᾷ. Ἀπ' τὸ τραπέζι, ὅχι στὸ κρε- βάτι, ἀλλὰ στὴν προσευχὴ νὰ πηγαίνωμε γιὰ νὰ μὴ γινώμασθε πῶς ἄλλοι κι' ἀπ' τ' ἄλλα.

Θ'. Ξέρω ὅτι πολλοὶ θὰ κατηγορήσουν ὅσα λέμε πῶς φέρνουν κάποια καινούρια

καὶ παράξενη συνήθεια στὴ ζωὴ, μὰ ἐγὼ πῶς θὰ κατηγορήσω τὴν πονηρὴ συ- νήθεια ποὺ τώρα μᾶς κατέχει. Γιατὶ, τὸ ὅτι μετὰ τὴν τροφὴ καὶ τὸ τραπέζι, ὅχι ὁ ὕπνος κι' ὁ κοιτώνας μὰ ὁ προσευχόμενος καὶ ἡ ἀνάγκη τῶν θείων Γραφῶν πρέπει ν' ἀκολουθοῦν, αὐτὸ πῶς καθαρὰ τὸ δὴλωσε ὁ Χριστός. Ὅταν τὰ ἄπειρα πλήθη τότε ἐχόρτασε στὴν ἔρημο, δὲν τοὺς ἔστειλε στὴν κλίνη καὶ στὸν ὕπνο, ἀλλὰ τοὺς κάλεσε ν' ἀκούσουν θεῖα λόγια. Καὶ δὲν τοὺς παραχόρτασε οὐτε τοὺς ἐξώθησε στὸ μεθύσι, ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἱκανοποίησε τὴν ἀνάγκη, τοὺς ὠδήγησε στὴν πνευματικὴ τροφὴ. Ἔτσι νὰ κάνωμε κι' ἡμεῖς, κι' ὡς συνήθειωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας νὰ τρώμε μόνο ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ζῶμε, κι' ὅχι μέχρι νὰ διαλυθοῦμε καὶ νὰ βαρύνωμε.

Γιατὶ δὲν γίναμε καὶ δὲν ζοῦμε γιὰ νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε, ἀλλὰ γι' αὐτὸ τρώμε, γιὰ νὰ ζοῦμε. Ὅχι ἡ ζωὴ γιὰ τὸ φαγητό, ἀλλ' ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἔχει γίνεαι τὸ φαγητὸ γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐμεῖς ὅμως, σὰ νὰ ἤρθεμε στὸν κόσμον μόνο γι' αὐτό, κι' ἔτσι ὅλα σ' αὐτὸ τὰ διαθέτομε. Μὰ γιὰ νὰ γίνῃ πῶς βίαιη ἡ κατηγορία τῆς ἀσωτίας καὶ γιὰ νὰ πιάσῃ ὅσους ζοῦν σ' αὐτὴν, ἔμπρός, πάλι στὸν Λάζαρο νὰ φέρωμε τὸν λόγο. Διότι ἔτσι θὰ μᾶς γίνῃ πῶς ἀληθινὴ καὶ πῶς ξεκάθαρη ἡ διδασκαλία καὶ ἡ συμβουλή, ὅταν δῇτε νὰ σωφρονίζωνται καὶ νὰ τιμωροῦνται ὅχι μὲ λόγια ἀλλὰ στὴν πράξη, ὅσους φρον- τίζουν τὴν πολυφαγία. Λοιπὸν ὁ μὲν πλοῦ- σιος ζοῦσε σὲ τὴν ἀμαρτία καὶ κάθε μέρα

Οὐδὲν γάρ, οὐδὲν τρυφῆς χηλεώτερον. Ἀκούουν τί παρὶ αὐτῆς ποιεῖ τὸν ὁ Μωϋσῆς· Ἐλπίσαντες, ἐπα- χύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ ἐπλάκτισεν ὁ ἡγαπημένος (Δευτ. 32, 15) Καὶ οὐκ εἶπεν, οὐκ ἀπέστη, ἀλλ', Ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος, τὸ γὰρ οὐ καὶ θυσιάζον αὐτοῦ παρεφαινον ἡμῖν. Καὶ πάλιν ἀλλὰ τοῦ Φαγῶν καὶ πινῶν πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πε- τε ἐπικαθῇ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου (Δευτ. 8, 10-11) Οὕτως ἡ τροφὴ πρὸς λήθην ἐξάγει εὐλόγως. Καὶ σὺ τοῖνον, ἀγαπητέ, ἐάν καθίσῃς ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἀναμνη- σθεὶς ὅτι μετὰ τὴν τράπεζαν εὐχεσθαι σε δεῖ καὶ οὕτως συμ- μέτρος ἐμπλοκὴν τὴν γαστέρα, ἵνα μὴ βαρύνωντος ὀθυνα- τήσῃς γόμῳ κλίνῃ, καὶ τὸν Θεὸν παρακλίσῃς. Οὐχ ὁρᾷς τὰ ὀμοῦντα, ὅτι μετὰ τὴν φάτνην ὀδοιπορία ἐπιτεταί, καὶ ἀχθοσφορᾷ, καὶ τὴν οὐκ ἐν διακονίᾳ ἀποπληροῖ; Σὺ δὲ μετὰ τὴν τράπεζαν ἀχρηστὸς πρὸς πᾶν ἔργον καὶ ἀνετι- χθεὶς γίνῃ. Καὶ πῶς οὐκ ἔσῃ καὶ τὸν ὕπνον αὐτὸν ἀμύητος; Τίνος ἔνεκεν; Ὅτι τότε μάλιστα νῆφειν χρὴ καὶ ἀγρυπνεῖναι. Ὁ γὰρ μετὰ τὴν τράπεζαν κενὸς εὐχαριστίας ἐστὶ καὶ κενὸς τὸν δὲ εὐχαριστοῦντα οὐχὶ μεθύει, ἀλλὰ νῆφει καὶ καὶ ἀγρυ- ποῦναι. Ἀπὸ τραπεζῆς μὴ ἐπὶ κλίνῃ, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν τρα- πώμεθα, ἵνα μὴ τῶν ἄλλων ἀλυγώτεροι γινώμεθα.

Θ'. Οἶδα ὅτι πολλοὶ καταγνώσκονται τῶν λεγομένων,

ὡς καινὴν τινα καὶ παράδοξον συνήθειαν εἰσαγόντων τῷ βίῳ· ἀλλ' ἐγὼ μετρίως τὴν ποιεῖν κατὰ τὴν ἀποστολὴν συνη- θείας τῆς νῦν κατεχομένης ἡμᾶς. Ὅτι γὰρ μετὰ τροφῆν καὶ τράπεζαν οὐκ ὕπνον οὐδὲ κλίνην, ἀλλ' εὐχὰς καὶ θείων Γρα- φῶν ἀνάγκῃσι διαδεχόμεθα χρὴ, τοῦτο σαφέστερον ἐδή- λωσεν ὁ Χριστός. Τὰ γούν ἄπειρα πλήθη τότε ἐστιάσας ἐπὶ τῆς ἐρήμου, οὐκ ἐπὶ κλίνῃ καὶ ὕπνῳ αὐτοῦς ἐπεμύεν, ἀλλ' ἐπὶ θείων ἀκρόασις ἐνάλασε λογίαν. Οὐ γὰρ διέρρηξεν αὐ- τῶν τὰς γαστέρας, οὐδὲ εἰς μέθην ἐξέβαλεν, ἀλλὰ πληρώσας αὐτῶν τὴν χρεῖαν, πρὸς τὴν πνευματικὴν ἤγε τροφὴν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ποίωμεν, καὶ τοσοῦτον ἐβλήσωμεν ἑαυτοὺς ἐκ τῆς, ὅσον πρὸς τὸ ζῆν μόνον, οὐκ ὅσον διασπασθαι καὶ διαρύνε- σθαι.

Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἐγενόμεθα καὶ ζῶμεν, ἵνα φάγωμεν καὶ πινώμεν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ὀφείμεν, ἵνα ζῶμεν. Οὐ γὰρ ζῆν διὰ τὸ φαγεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ ζῆν τὸ φαγεῖν γέγονεν ἐς ἀρχὴν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἐβλήθημεν εἰς τὸν κόσμον, οὕτως ἅπαντα εἰς τοῦτο καταναλισκομεν. Ἄλλ' ἵνα σφοδρὸ- ταν γένηται τῆς τρυφῆς ἡ κατηγορία, καὶ μᾶλλον καθιεῖται τὸν ἐν αὐτῇ ζώντων, πρὸς, πάλιν ἐπὶ τὸν Ἀδάμ, τὸν τὸν λόγον ἀγάγωμεν. Οὕτω γὰρ ἡμῖν ἀληθευτέρα τε καὶ ἀναρρετέρα ἡ παραίνεσις ἐστὶ καὶ ἡ συμβουλὴ, ὅταν μὴ διὰ ἡμᾶς, ἀλλὰ διὰ πραγμάτων ἰδεῖται παιδευομένους καὶ κολληομένους τοὺς ἀδελφούς προσέχοντας. Ὁ μὲν οὖν πλοῦσις τοσαύτη

δισκέδαζε καὶ ντυνόταν μὲ πολυτέλεια, ἀνάβριταν τὴν κόλαση χειρότερη γι' αὐτόν, καὶ κάνουντα μεγαλύτερη τὴν φωτιά κι' ἀπαρηγόρητη τὴν καταδικὴ κι' ἀσυχώρητη τὴν τιμωρία.

Μὰ ὁ φτώχεια ἦταν πεσμένος στὴν ἐξώπορτα τοῦ πλοῦσιου κι' οὔτε ἀπελπίστηκε οὔτε βλαστήμησε οὔτε ἀγανάχτησε, δὲν εἶπε στὸν ἑαυτοῦ τοῦ αὐτοῦ πού πολλοὶ λένε: Τί νά 'ναι τοῦτο; αὐτὸς νὰ ζῇ στὴν πονηρία καὶ στὴ σκληράδα καὶ τὴν ἀπανθρωπία, καὶ νὰ τὰ χαίρεται ὅλα πάρα πάνω ἀπ' ὅσα ἔχει ἀνάγκη, καὶ νὰ μὴν ὑποφέρῃ στενοχώρια οὐτ' ἄλλο ξαφνικὸ κακὸ ἀπ' τὰ πολλὰ πού ἔχουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ν' ἀπολαμβάνη καθαρὴ τὴν ἡδονή, κι' ἐγὼ νὰ μὴν ἔχω οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφὴ νὰ γευῶ; Σ' αὐτὸν νὰ τρέχουν ὅλα σὰν ἀπὸ πηγές, πού δαπανᾷ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του στοὺς παρσέντους καὶ στοὺς κόλακες καὶ στὴ μέθη, κι' ἐγὼ νὰ γίνωμαι μάθημα σ' ὅσους μὲ βλέπουν καὶ ντροπὴ καὶ παίγνιο πού λιώνω στὴν πείνα; Ἄραγε αὐτὰ εἶναι ἔργα προνοίας; Ἄραγε ἐπιβλέπει κάποια δικαιοσύνη τὰ ἀνθρώπινα πράγματα; Δὲν εἶπε τίποτ' ἀπ' αὐτὰ, οὔτε τὰ σκέφτηκε. Ἀπὸ πού φαίνεται αὐτό; Ἀπ' τ' ὅτι τὸν παράλαβαν οἱ ἀγγελοὶ προστατευόντας τον καὶ τὸν ἐξασφάλισαν στὴν ἀγκάλῃ τοῦ Ἀβραάμ, γιατί δὲν θὰ ἀξιωνόταν τόση τιμὴ ἂν ἦταν βλάστημος. Κι' ἔτσι λοιπὸν οἱ πολλοὶ γι' αὐτὸ μόνον θαυμάζουν τὸν ἄνθρωπο τοῦτο, διότι ἦταν φτωχὸς, ἀλλὰ ἐγὼ σὰς δέχνομαι ἐνέα μετρημένες δοκιμασίες πού ὑπόφερε ὄχι γιὰ

νὰ τιμωριεῖται ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνετα λαμπρότερος, πράγμα λοιπὸν πού κι' ἔγινε.

Γιατὶ πραγματικά εἶναι φοβερό πράγμα ἡ φτώχεια καὶ τὸ γνωρίζουν ὅσοι τὴν ἔχουν δοκιμάσει. Γιατὶ κανένας λόγος δὲν μπορεῖ νὰ παραστήσῃ τὴν δόνην πού ὑποφέρουν ὅσοι ζοῦν στὴ φτώχεια καὶ δὲν ξέρουν νὰ σκέφτονται μὲ πίστη. Καὶ στὸ Λάζαρο δὲν ἦταν μόνον αὐτὸ τὸ φοβερό, ἀλλὰ κι' ἡ ἀρρώστια τὸν συντράφευε, καὶ μάλιστα πολὺ βαριά. Καὶ πρόσεξε πὼς καὶ τὶς δυὸ συμφορὲς τὶς δέχνη νὰ 'χουν φτάσει στὰ ἄκρα. Γιατὶ τὸ ὅτι ἡ φτώχεια τότε τοῦ Λαζάρου κάθε ἄλλη φτώχεια τὴν ξεπέρασε, τὸ εἶδεις λέγοντας πὼς οὔτε τὰ ψίχουλα πού ἔφεταν ἀπ' τὸ τραπέζι τοῦ πλοῦσιου δὲν ἀξιώνονταν. Καὶ τ' ὅτι ἡ ἀρρώστια εἶχε φθάσει στὸ ἴδιο σημεῖο μὲ τὴ φτώχεια, καὶ πιὸ πέρα δὲν μπορούσε νὰ φτάσῃ, κι' αὐτὸ πάλι τὸ φανέρωσε λέγοντας πὼς τὰ σκυλιὰ ἐγλυφαν τὶς πληγές του. Τόσο πολὺ εἶχε ἐξασθενήσῃ, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ οὔτε τὰ σκυλιὰ ν' ἀποφύγῃ, κι' ἦταν ἐξαπλωμένος ζωντανὸς νεκρός, βλέποντάς τα νὰ ῥχωνται καὶ μὴ μπορῶντας νὰ τὰ διώξῃ. Σὲ τέτοια κατάστασις ἦταν τὰ μέλη του, ἔτσι εἶχε ἀδυνατίσει ἀπ' τὴν ἀρρώστια, ἔτσι εἶχε φαγωθῇ ἀπ' τὴ δοκιμασία. Εἶδες πόσο βαριά τοῦ πολιορκούσαν τὸ σῶμα καὶ ἡ φτώχεια καὶ ἡ ἀρρώστια; Κι' ἂν εἶναι τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ ἀβάσταχτο καὶ φοβερό, ὅταν εἶναι ἐνωμένα μαζί, πὼς αὐτὸς πού θὰ τὰ ὑπομείνῃ δὲν εἶναι ἐνα διαιμάντι; Πολλοὶ πολλὰς φορὲς ἀρρωσταίνουν, ἀλλὰ δὲν στεροῦνται

πονηρία συνέζη, καὶ καθ' ἑκάστην ἐνέτροπα τὴν ἡμέραν, καὶ ἐνεδύσκοντο λαμπρότα, χαλιερώσαν ἑαυτοὺς ἐνέπλων τὴν κόλασιν, καὶ μίλλον τὸ πῦρ ἐργαζόμενος καὶ ἀπαρμύθητον ἑαυτοῦ ποτὶν τὴν δίκην, καὶ ἀσυγγνωστον τὴν τιμωρίαν

Ὁ δὲ πένης ἔριπτο παρὰ τὸν πύλωνα αὐτοῦ, καὶ οὐτ' ἀπεδοπέτησεν, οὐτ' ἐβλαστήμησεν, οὐτ' ἠγανάκτησεν οὐκ εἶπε πρὸς ἐαυτόν, ὁ πολλοὶ λέγουσι: τί ποτε τοῦτο ἔστιν; οὐτος μὲν πονηρία συνῶν καὶ ὠμότητι καὶ ἀπανθρωπία, καὶ τὸν ὅπερ τὴν χρῆσιν ἀπολύει πάντων, καὶ οὐδ' ἀθυμῶν ὀυμῶν, οὐδ' ἄλλο τι τὸν ἀδικῶν, οἷα πολλὰ τὰ παρὰ ἀνθρωπίας ἐστίν, ἀλλὰ καὶ καθαρὰν καρποῦται τὴν ἡδονὴν ἐγὼ δὲ οὐδὲ τίς ἀναγκίας ἔχω προῆς μετασθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτω μὲν εἰς παρασίτους καὶ κόλακας καὶ μέθων τὰ ζῆτα δάπανα δαπανῶντι, ὅσπερ εἰς πηγῶν δάπανα ἐπιρρεῖ· ἐγὼ δὲ παρόδῳ τοῖς ὁρώσι καίμαι καὶ ἀλογῶν καὶ γίλωσ, λιμὸν πνέμενος. Ἄρα ταῦτα προνοίας; ἄρα φορὸς δίκῃ τις τὰ ἀνθρώπινα πράγματα; Οὐδὲν τοῦτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνένοησεν. Πῶθεν τοῦτο δὴλον; Ἐξ ἂν ἀπήγαγον αὐτὸν οἱ ἀγγελοὶ, δορυφοροῦντες, καὶ εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ ἀποκατέστησαν οὐκ ἂν δέ, εἰ βλάστημος ἦν, τοσαύτη ἀπλήκτος τιμὴς ὅτω μὲν οὐν οἱ πολλοὶ διὰ τοῦτο θαυμάζουν τὸν ἄνθρωπον μόνον, εἰ ἂν πένις ἦν ἐγὼ δὲ δεικνύμι τιμωρίας

ἐνέα τὴν ἀρίστην αὐτὸν ὑπομείναντα, οὐχ ἵνα καλῶδῇται, ἀλλ' ἵνα λαμπρότερος γίνετα ὅπερ οὐν καὶ ἐγένετο.

Δεινὸν μὲν γὰρ ὄντως καὶ ἡ πένια, καὶ ἴσασιν ὅσοι πεῖραν ταύτης εἰλήφασι· λόγος γὰρ οὐδεὶς παροστήσει δυνάσται τὴν δόνην, ὅσων ὑπομύνουσιν οἱ πτωχεῖαι συζῶντες καὶ φιλοσοφεῖν οὐκ εἰδότες. Ἐπὶ δὲ τοῦ Λαζάρου οὐ τοῦτο μόνον ἦν τὸ δεινόν, ἀλλὰ καὶ ἀρρωστία αὐτῷ συνεζυγέτο, καὶ αὕτη μὲν ὑπερβολῆς· Καὶ ὅρα πὼς ἐκατέρας τὰς συμφορὰς δεικνύσιν εἰς ἄκρον ἀβύσσου· Ὅτι μὲν γὰρ πᾶσαν πένιαν ἡ τοῦ Λαζάρου πένια τότε ἐνίκησεν, εἶδεν ἐπὶ αὐτῷ, εἰ οὐδὲ τῶν ψυχῶν ἀπλήκτος τὴν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλοῦσιου (Λουκ. 16, 21)· εἰ δὲ καὶ ἡ ἀρρωστία πρὸς τὸ αὐτὸ μέτρον ἐφθάκει τὴ πένιαν, μὲν ὁ λοιπὸν ἐκατέσθηναι οὐκ ἦν, καὶ τοῦτο αὐτὸ πάλιν ἐδύλωσεν, εἰπὼν εἰ οὐκ ἐπὶ ἀπέλειχον τὰ ἔλκη αὐτοῦ. Οὕτως ἦν ἐξερσθηκώς, ὥς μηδὲ τοὺς κινὰς ἀποσοῦσθαι δύνασθαι, ἀλλὰ νεκρὸς ἐμύζοντος ἐκείτο, ἐπιόντας μὲν αὐτοῦς θεωρῶν, ἀμύνασθαι δὲ οὐκ ἰσχύων. Οὕτως αὐτῷ τὰ μέλη παρεῖτο, οὕτω τεταρλίχετο τὴ ἀρρωστία, οὕτω δεδαπανετο τῷ πειρασμῷ. Εἶδες μετ' ἄκρας ὑπερβολῆς καὶ τὴν πένιαν καὶ τὴν ἀρρωσίαν πολιορκούσαν αὐτοῦ τὸ σῶμα; Εἰ δὲ καθ' ἑαυτὴν τοῦτων ἐκαστον ἀφόρητον καὶ δεινόν, ὅταν ὁμοῦ συμπεπλεγμένα ἴ, πὼς οὐκ ἀδύνατος τις ἦν ὁ ταῦτα ὑπομῆναι. Πολλοὶ πολλὰς ἀρρωστοῦσιν,

τὴν ἀναγκαία τροφή· ἄλλοι ζοῦνε μὲν στὴν ἐσχάτῃ φτώχεια ἀλλὰ ἔχουν ὑγεία, καὶ τὸ ἕνα στ' ἄλλο γίνεται παρηγορία, ὁμως ἐδῶ καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ εἶχαν συντρέξει. Ἄλλὰ ἔχεις ἴσως νὰ μοῦ πῇς κάποιον ποῦ βρίσκεται στὴν ἀρρώστια καὶ στὴ φτώχεια μαζί. Μὰ δχι καὶ σὲ τέτοια ἐρμηιά. Γιατὶ θὰ μπορούσε νὰ βοηθηθῇ δχι ἀπ' τὸν ἑαυτὸ του οὕτε ἀπ' τοὺς δικούς του ἀλλὰ ἀπ' ὅσους τὸν ἐβλεπαν καθὼς βρισκόταν ἀνάμεσά τους. Ἀλλὰ τὰ δεινὰ ποῦ εἴπαμε πρὶν, τοῦ τὰ ἔκανε βαρύτερα ἢ ἀδιανοητοῦ τῶν τριγύρω, κι' αὐτὴν πάλι βαρύτερη τὴν ἔκανε νὰ φαίνεται τὸ ὅτι βρισκόταν στὴν ἐξώπορτα τοῦ πλούσιου. Γιατὶ ἂν, ὅταν βρισκόταν στὴν ἐρμηιά καὶ σὲ ἀκατοίκητο τόπο τὰ πάθαινε αὐτὰ, καὶ δὲν εἶχε φροντίδα, δὲν θὰ πονοῦσε τόσο, τὸ νὰ μὴν ὑπάρχει κανεὶς θὰ τὸν ἐπιβεῖ νὰ ὑποφέρῃ καὶ δίχως τὴ θέλησή του ὅσα τοῦ συνέβαιναν. Ἀλλὰ τὸ νὰ βρισκεται ἀνάμεσα σὲ τόσοσους ποῦ μεθοῦσαν, ποῦ εὐτυχούσαν, κι' ὁμως νὰ μὴν βρισκῇ ἀπὸ κανένα τὴν ὁποιαδήποτε φροντίδα, αὐτὸ ἔκανε πῶς δυνατὴ τὴν αἴσθησιν τῶν πόνων καὶ πῶς πολὺ τὸν ἀναβε τὴ στενοχώρια. Γιατὶ εἶναι σὸ φυσικὸ μας νὰ μᾶς δαγκῶνουν οἱ συμφορὲς δχι τόσο πολὺ ὅταν δὲν ὑπάρχουν ποιοὶ νὰ βοηθήσουν, ὅσο ὅταν ὑπάρχουν, καὶ δὲν θέλουν νὰ κινήσουν τὸ χέρι τους, πράγμα ποῦ κι' ἐκεῖνος τότε πάθαινε. Γιατὶ κανεὶς δὲν ἦταν νὰ τὸν παρηγορήσῃ μὲ λόγια, νὰ βοηθήσῃ μὲ ἔργα, οὕτε φίλος, οὕτε γείτονας, οὕτε συγγενής, οὕτε κανεὶς ἀπ' ὅσους τὸν ἐβλεπαν ἀπ' ὅλο τὸ ἀμαρτωλὸ σπίτι τοῦ πλουσίου.

ἰ'. Ἀκόμα μαζί μ' αὐτὰ, κι' ἄλλο φορτὶό πόνου τοῦ ἔφερνε τὸ νὰ βλέπῃ τὸν ἄλλο νὰ εὐτυχῇ. Ὅχι γιατί ἦταν ζηλιάρης καὶ κακός, μὰ ἐπειδὴ ἀπ' τὴ φύσιν μας ὅλοι στὶς εὐτυχίες τῶν ἄλλων καταλαβαίνομε πῶς καθαρά τίς δικές μας συμφορὲς. Γιὰ τὸν πλούσιον ὁμως ἦταν ἀκόμα καὶ κάτι ἄλλο μεγαλύτερο ποῦ μπορούσε νὰ τὸν πηγάωνῃ. Γιατὶ δχι μόνο ὅταν ἔκανε σύγκρισιν τὴ δυστυχία του μὲ τίς εὐτυχίες ἐκεῖνου, πῶς πολὺ ἐνοιῶθε τὰ δικά του πάθη, ἀλλὰ κι' ὅταν σκεφτόταν ὅτι ἐκεῖνος ἂν καὶ ζῇ σὲ σκληρότητα κι' ἀπανθρωπία, σὲ ὅλα πηγαίνει καλὰ, ἐνῶ αὐτός, μὲ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν καλωσύνη, ὑποφέρει τὰ χειρότερα βάσανα· κι' ἀπ' αὐτὸ πάλι ἀπαρηγόρητη ὑπόμεινε τὴ στενοχώρια. Γιατὶ ἂν ἦταν δίκαιος, ἂν ἦταν πρᾶος, ἂν ἦταν ἀξιοθαύμαστος ὁ πλούσιος ἄνθρωπος, ἂν ἦταν γεμάτος κάθε ἀρετῇ, δὲν θὰ τὸν στενοχωροῦσε. Μὰ τώρα ποῦ ζοῦσε στὴν κακία κι' εἶχε καταντήσῃ στὰ χειρότερα τῆς ἁμαρτίας, καὶ ποῦ φανέρωνε τόση ἀπανθρωπία κι' ἔκανε ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροὶ κάνουν καί, σάν νὰ ἦταν πέτρα, ἀδιάντροπα καὶ ἀσπλαχνὰ τὸν προσπερνοῦσε, κι' ὕστερα ἀπ' ὅλα τοῦτα, ποῦ χαιρόταν τέτοια καλοπέρασι, σκέψου, ἀγαπητέ, πὼς ἦταν φυσικὸ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ πνίγῃ τὴν ψυχὴ τοῦ φτωχοῦ σάν μέσα σ' ἀπανωτὰ κύματα. Σκέψου τὸν Λάζαρον τέτοιον ποῦ ἦταν φυσικὸ νὰ εἶναι, νὰ βλέπῃ τοὺς παράσιτους, τοὺς κόλακες, τοὺς ὑπηρέτες ν' ἀνεβαίνουν, νὰ κατεβαίνουν, νὰ βαγαίνουν καὶ νὰ μπαίνουν, νὰ τρέχουν βιαστικά, νὰ θορυβοῦν, νὰ μεθοῦν, νὰ πηδοῦν

ἀλλὰ τῆς ἀναγκαίας οὐκ ἀποροῦσι τροφῆς· ἄλλοι πνίγνται μὲν συζῶντες ἐσχάτῃ, ἀλλ' ὑγίαινε ἰσχυροῦσιν, καὶ θάτεον θατέρου παραμυθία γίνεται· ἐνταῦθα δὲ ἀμφοτέρω ταῦτα συνεδραμβάνει. Ἄλλ' ἔχεις μὲν ἵνα εἰπῇ καὶ ἐν ἀρρώστια ὄντα καὶ ἐν πνίγι. Ἄλλ' οὐκ ἐν ἐρμηίᾳ τοσαύτῃ. Εἰ γὰρ καὶ μὴ παρ' αὐτοῦ μὴδὲ οὐκοῦν, ἀλλ' ὅπῃ τῶν ὁρώντων ἐλεείσθαι θύνηται ἐν αἷς τὸ μέσον προκειμένους· τοῦτο δὲ τὰ προεπισημάνει δεινὰ χαλεπώτερα ἐποῖσι γίνεται τὰν προσεπομένων ἢ ἐρμηίᾳ· καὶ αὐτὴν ταύτην πάλιν χαλεπώτερον ἐποῖσι φαίνεται τὸ ἐν πνίγι καίσθαι τὸ πλούσιον. Εἰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς ἐρμηίας καὶ τῆς αἰσθητοῦ κείμενος, ταῦτ' ἐπισχεῖ καὶ παρεωρῆτο, οὐκ ἂν οὕτως ἤ-γινε· τὸ γὰρ μὴδὲνα παρῆναι καὶ ἀδυνατῆ φέρειν ἐπειδὴ τὰ συμβαίνοντα· τὸ δὲ ἐν μέσῳ τοσαύτων κείμενος μεμνόμενος, εὐγυμνόμενος, παρὰ μὴδὲν καὶ μὴδὲ τῆς τυχοῦσης ἐπιμειλείας τυγνάνειν, δριμύτην ἐποῖσι τῶν ὁδυνῶν γίνεται τὴν αἴσθησιν, καὶ τὴν ἀθυμίαν ἐξέκακε μάλλον. Οὐ γὰρ οὕτως ἀπόντων τῶν βοηθόντων, ὥς παρόντων μὲν, οὐκ ἐβλήνουν δὲ δοῦναι χεῖρα, δεικνύσαντες πεφωκέναι ἐν ταῖς συμφοραῖς· ὅπου οὐκ ἔμελλεν τότε ἐπαχθεῖν. Οὐδεὶς γὰρ ἦν, οὐχ ὁ λόγος παρακαλῶν, οὐχ ὁ ἔργου παραμυθούμενος, οὐ φίλος, οὐ γείτων, οὐ συγγενής, οὐ τῶν ὁρώντων οὐδεὶς, πάσης τῆς τοῦ πλουσίου διεσπασμένης οἰκίας

ἰ'. Ἐπὶ πρὸς τοῦτους ἔτερον αὐτῷ προσέθηκεν ὁδόνος ἐνεποιεῖ τὸ καὶ ἕτερον εὐπραγοῦντα ὁρᾶν· οὐκ ἐπειδὴ βάσανος ἦν καὶ πόνος, ἀλλ' ἐπειδὴ πεφωκέναι ἴπταντες ἐν ταῖς ἑτέροις ἐμμελείαις ἀκριβέστερον τὰς οἰκίας καταπαυθέντων συμφορᾶς. Ἐπὶ δὲ τοῦ πλουσίου καὶ μελλόν προσὴν αὐτῷ ἕτερον τὸ δυνατόμενον αὐτὸν θαλεῖν. Οὐ γὰρ δὴ μόνον ταῖς ἐμμελείαις ταῖς ἐκείνου συγκρίνων τὴν αὐτοῦ δυσπραγίαν, μελλόμενα τὴν αἴσθησιν ἐλάμβανε τῶν οἰκίων κακῶν, ἀλλὰ καὶ λογιζόμενος, ὅτι ὁ μὲν μετ' ὁμότητος καὶ ἀπανθρωπίας ζῶν, ἐν ἀπῆλπῃ εὐδοκίᾳ, οὕτως δὲ μετὰ ἀρετῆς καὶ ἐπιεικειᾶς τὰ ἐσχάτα πάσχει δεινὰ καὶ ἐνθὲν ἀπαρμυγμένον τὴν ἀθυμίαν πάλιν ὑπέμεινε. Εἰ γὰρ δίκαιος ἦν, εἰ γὰρ ἐπιεικής, εἰ γὰρ θαυμαστός ὁ ἀνὴρ, εἰ γὰρ πάσης γέμων ἀρετῆς, οὐκ ἂν αὐτὸν ἐλπίσσει νύξῃ δὲ καὶ πόνος συζῶν, καὶ πρὸς ἐσχάτον κακίας ἐληλεῖας, καὶ τοσαύτην ἀπανθρωπὴν ἐπιδεικνόμενος, καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν διατιθεῖς, καὶ ὁποῦ λήθων αὐτὸν παρατρέχων ἀνασχόντως καὶ ἀνιέως, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα τοσαύτην ἰσχυροῦσαν εὐπορίαν· ἐνὸς καὶ πᾶς εὐχὴς ἦν, ὁποῦ ἐπαλλήλοισι κύματα βαπτίζειν αὐτὸν τοῦ πνίγματος τὴν ψυχὴν· ἐνὸς καὶ τῶν Ἀδελφῶν, ὁλον εὐχὴς ἦν εἶναι, ὁρῶντα παρῆναι, κόλακας, οἰκίας ἀναβιβάνοντας, καταβαίνοντας, ἐξιδόντας, εἰσδόντας, κατατρέχοντας, θορυ-

καὶ νὰ παρουσιάζουν κάθε ἄλλη κτηνωδία. Γιατὶ σὰ νὰ ἤρθε στὸν κόσμον μόνο γι' αὐτό, γιὰ νὰ βλέπη τὰ ξένα ἀγαθὰ, ἦταν ἔτσι ριγμένοι στὴν ἐξώπορτα, ζοῦσε τόσο μόνο, ὅσο γιὰ νὰ νοιώθῃ τὴς δυστυχίης του, ὑποφέροντας ναυάγιο μέσα σὲ λιμάνι, μὲ τὴν ψυχὴ νὰ πνίγεται ἀπὸ φοβερῶτατη δίψα κοντὰ σὲ πηγὴ.

Νὰ πῶ ἀκόμα καὶ κάποιον ἄλλο κακὸ; Δὲν εἶχε ν' ἀντικρίσῃ ἕναν ἄλλο Λάζαρο. Διότι ἐμῆς κι' ἂν πᾶθωμε μύρια κακὰ, ὅμως, μπορούμε βλέποντας ἐκείνον, νὰ πᾶρωμε ἀρκετὴ παρηγοριὰ καὶ νὰ νοιώσωμε μεγάλη ἀνακούφιση. Τὸ νὰ βρισκῇ συντροφους στὴς δυστυχίης σου, ἡ στὰ ζητήματά σου ἡ σὺς διηγήσεις, αὐτὸ φέρνει πολλὴ παρηγοριὰ στὸν πονεμένο. Ὅμως ἐκεῖνος δὲν εἶχε νὰ δῇ ἄλλον κανένα πού νὰ ὑποφέρει τὰ δικὰ του, ἀκόμα οὔτε εἶχε ἀκούσει κάποιον ἀπ' τοὺς προγόνους του πού νὰ εἶχε τόσα πολλὰ ὑποφέρει. Κι' αὐτὸ ἦταν ἀρκετὸ νὰ τοῦ μαυρίσῃ τὴν ψυχὴ. Κι' ἀκόμα κάτι ἄλλο μπορούμε νὰ πούμε, ὅτι τίποτε δὲν μπορούσε νὰ πιστεῦν γιὰ ἀνάστασι, ἀλλὰ νόμιζε ὅτι τὰ τωρινὰ πράγματα κλίνεινται μόνο στὴν παρούσα ζωὴ, γιὰτὶ ζοῦσε πρὶν ἀπὸ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἐάν τώρα σ' ἐμᾶς, ὕστερ' ἀπὸ τόση γνώση τοῦ Θεοῦ, κι' ὕστερ' ἀπ' τὴς καλῆς ἐλπίδες τῆς ἀναστάσεως καὶ τὴς τιμωρίας πού περιμένουν ἐκεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τ' ἀγαθὰ πού εἶναι ἐτοιμασμένα σ' αὐτοὺς πού κατορθώνουν τὸ καλὸ, τόσο μικρόψυχα κι' ἀπελπισμένα νοιώθουν μερικοί, πού οὔτε μὲ τὴς ἐλπίδες αὐτῆς νὰ μὴ στηριζόμεναι, τί

ἦταν φυσικὸ νὰ πάθῃ αὐτὸς πού ἦταν στερμένος κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀγκυρα; Διότι ἐκεῖνος τίποτε ποτὲ σχετικὸ δὲν μπορούσε νὰ πιστεῦν, γιὰτὶ ἀκόμα δὲν εἶχαν φτάσει ἐκείνον τὸν καιρὸ τὰ διδάγματα αὐτά. Κι' ἦταν ἀκόμα κάτι ἄλλο, ὅτι κι' ἡ φήμῃ του εἶχε κατηγορηθῇ ἀπ' τοὺς ἀνόητους ἀνθρώπους.

Διότι συνηθίζουν οἱ πολλοί, ὅταν δοῦν κάποιους νὰ βρίσκωνται στὴ στέρηση καὶ στὴν παντοτινὴ ἀρρώστια καὶ στὰ χειρότερα κακὰ, νὰ μὴν ἔχουν γι' αὐτοὺς οὔτε γνώμῃ καλὴ, ἀλλὰ νὰ κρίνουν ἀπὸ τὴ συμφορὰ γιὰ τὴ ζωὴ του καὶ νὰ νομίζουν, ὅπως νά ναι, διὰ ταλαιπωρῶνται ἔτσι γιὰ τὴν πονηρίαν τους. Καὶ πολλὰ ἄλλα εἴτοια λένε μεταξύ τους, ἀνόητα βέβαια, ἀλλὰ τὰ λένε: ὅτι αὐτὸς, ἂν ἦταν ἀγαπητὸς στὸν Θεό, δὲν θὰ τὸν ἄφηνε στὴ φτώχεια καὶ σὲ ἄλλες δυστυχίης νὰ ταλαιπωρῆται. Ἔτσι συνέβη καὶ στὸν Ἰώβ καὶ στὸν Παῦλο. Γιατὶ καὶ σ' ἐκείνον ἔλεγαν, Ἄραγε σοῦ ἔχουν μιλήσει πολλὰς φορὲς δυσάρεστα; μὰ ποιοὺς μπορεί νὰ ὑποφέρει τὰ δύνατά σου λόγια; Διότι σὺ ἐνοουθέτησες πολλοὺς κι' ἐνίσχυσες τὰ χέρια τοῦ ἀδύνατου καὶ μὲ τὰ λόγια σου ἐοτήριξες ἀποκαρτωμένους καὶ γόνατα ἀπελπισμένων τὰ δυσνάμους μεθ' ἁρρὸς τῶρα δμως ἔχει ἐρθεῖ συμφορὰ σὲ σένα καὶ σὺ ταράχθηκες. Μὴ πῶς ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ πού εἶχες

βοῦντας, μεθύνοντας, πηδώντας, καὶ πᾶσαν ἄλλην δολίγειαν ἐπεδεικνύμενους. Ὅποτε γὰρ δι' αὐτὸ τοῦτο ἔλθων, ἵνα μαρτυρῇ ἡ τῶν ἀλλοτρίων ἀγάθη, οὕτως εἰς τὸν πυλῶνα ἔσπιτο, τοσοῦτον ὧν, ὅσον αἰσθάνεσθαι εἶχε τὸν οἰκλῆν κακῶν μόνον, ἐν λιμένι ναυάγιον ὑπομένων, πλησίον πηγῆς θύρῃ χαλεπωτάτῃ τὴν ψυχὴν ἀχόμενος.

Εἶπον τι καὶ ἔτερον πρὸς τοὺς κακὸν; Οὐκ εἶχεν εἰς ἔτερον Λάζαρον ἰδεῖν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ κἂν μύρια πάθωμεν κακὰ, ἀλλ' ἔχομεν εἰς ἐκεῖνον ἰδόντες, ἱκανὴν δεχέσθαι παρακλήσιν, καὶ πολλὰς ἀπολαύσας τῆς παρηγορίας. Τὸ γὰρ κοινοῦν εὐρίσκον τὸν οἰκλῆν κακὸν ἢ ἐν πράγμασιν, ἢ ἐν διηγήμασι, πολλὴν φέρει τοῖς ὀδυνημένοις παρακλήσιν. Ἐκεῖνος δὲ οὐδένα ἔτερον εἶχεν ἰδεῖν τὸν τὰ αὐτὰ αὐτῷ πεποιθότα· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἀκούσαι τινος ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν αὐτοῦ τοσοῦτα ὑπομεινάντων. Ἰκανὸν δὲ τοῦτο σκοτίζων ψυχὴν. Ἔστι καὶ ἔτερον πρὸς τοὺς αὐτοὺς εἶπειν, ὅτι οὐδὲν τί περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφεῖ ἥδυνται, ἀλλὰ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ παρόντα ἐνόμιζε συγκειστέσθαι πράγματα· τῶν γὰρ πρὸ τῆς χάριτος ἦν. Εἰ δὲ νῦν ἐπ' ἡμῶν μετὰ τοσοῦτην θεωρουσίαν, καὶ τὰς χρηστάς τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδας, καὶ τὰς καίμας τοῖς ἁμαρτανότοις τιμωρίας ἐκεῖ, καὶ τὰς ἡτοιμασμένας τοῖς κατορθούσιν ἀγαθὰ, οὕτω μικρόψυχως τινὲς καὶ ταλαιπώρως διακινεῖται, ὡς μὴδὲ ταύτας διορ-

θοῦσθαι τοῖς προσδοκίαις· τί πάσχειν εὐκὲς ἦν ἐκεῖνον καὶ ταύτης ἀπεστερημένον τῆς ἀνύρας; Ἐκεῖνος γὰρ οὐδὲν οὐδέπω τὸν καιρὸν τοῦτων ἀφίχθαι τῶν διαγμάτων. Ἦν τι καὶ πρὸς τοῦτο ἔλλο, τὸ καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ διαβεβήσθαι παρὰ τοῖς ἀνόητοις τῶν ἀνθρώπων.

Καὶ γὰρ εἰδέναι οἱ πολλοί, ἐπειδὴν ἰδῶσι τινὰς ἐν λιμῷ καὶ νόσῳ διενεκῆαι καὶ τοῖς ἐσχάτοις ὄντας κακοῖς, μὴδὲ χρηστὴν περὶ αὐτῶν δόξαν ἔχειν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς συμφορᾶς τὰ κατὰ τὸν βίον κρίνειν, καὶ διὰ πονηρίαν νομίζειν πάντως αὐτοὺς οὐτὸν ταλαιπωρεῖσθαι· καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους λέγουσιν, ἀνοήτως μὲν, λέγουσι δὲ ὅμως· εἰ οὕτως, εἰ τῷ Θεῷ φίλος ἦν, οὐκ ἂν εἴσεν αὐτὸν ἐν πένει, καὶ τοῖς ἄλλοις κακοῖς ταλαιπωρεῖσθαι. Οὕτω γούν καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, καὶ ἐπὶ τοῦ Παύλου συνέβη. Καὶ γὰρ ἐκεῖνον ἔλεγαν, Μὴ πολλὰς ἐκείνῳ καὶ λελόγηται ἐν κόπῳ, ἰσχὺν δὲ ῥημάτων σου τίς ὑπολείπει; Εἰ γὰρ σὺ ἐνοουθέτησας πολλοὺς, καὶ χεῖρας δόθεναις παρεκάλεις, δόθενούνησας δὲ ἐξαναπέτησας ῥήμασι, γόνισαι δὲ ἀδυνατοῦσι περὶ ὅθλας θάρσους· νυνὶ δὲ ἤκας ἐπὶ σὲ πόνος, οὐ δὲ ἐσπούδακας. Πόδερον οὐχ ὁ φόβος σοῦ ἐστιν ἐν ἀφροσύνῃ; (Ἰώβ 4, 2-6). Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτον ἐστιν· Εἰ τί

ἔγινε ἀφορσύνη; Κι' αὐτὸ πού λέει σημαίνει: "Ἄν εἶγες πράξει, λέει, κάποιο καλὸ, δὲν θὰ πάθαινες αὐτὰ πού ἔπαθες· ἀλλὰ πληρώνεις ἀμαρτίες καὶ παρανομίες. Κι' αὐτὸ ἦταν αὐτὸ πλὴγῶνε τὸν μακάριο Ἰωβ. "Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν Παῦλο τὸ ἔλεγαν αὐτὸ οἱ βάρβαροι. "Ὅταν δηλαδὴ εἶδαν τὴν ὀχίαν νὰ κρέμεται στὸ χέρι του, δὲν σκέφτηκαν τίποτα καλὸ γι' αὐτόν, ἀλλὰ τὸν θεώρησαν ἄξιο νὰ κατηγορηθῇ γιὰ τὰ μεγαλύτερα παραπτώματα. Αὐτόν, βέβαια, ἔλεγαν, ἂν καὶ σώθηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ δίκαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν ἀφῆσε νὰ ζῇ. Κι' αὐτὸ συχνὰ μᾶς στενοχωρεῖ σοβάρ. "Ὅμως μέσα στὰ τόσα κύματα ποὺ χτυποῦσαν ἀπανωτά, τὸ σκάφος δὲν καταποντίστηκε. 'Αλλὰ κι' ἂς εὐρισκόταν μέσα στὸ καμίνι, σὰ νὰ χαίροταν δροσίᾳ ἀτέλειωτη, τόσο παρήγορα σκεπτόταν.

ια'. Γιὰτὶ δὲν ἔβαλε στὸν νοῦ του τίποτα τέτοιο, καθὼς πολλοὶ συνηθίζουν νὰ λένε, ὅτι αὐτὸς ὁ πλοῦσιος κι' ἂν, δὲν πεθάνει, κατακριθῇ καὶ τιμωρηθῇ, θὰ εἶναι ἴσα κι' ἴσα, ἂν ὅμως κι' ἐκεῖ τις ἴδιες τιμὲς θὰ χαρῇ, τότε γιὰ δευτέρη φορά τίποτα δὲν θὰ πάθῃ. "Ἡ μήπως δὲν τὰ ψιθυρίζετε αὐτὰ οἱ περισσότεροι στὶς ἀγορὲς καὶ τὰ φέρνετε στὴν ἐκκλησίᾳ μέσα, ἀπὸ τὰ ἱπποδρόμια κι' ἀπ' τὰ θεάτρα τοῦ δρόμου; Ντρέτομαι, ἀλήθεια, νὰ φέρνω μέσα ἐδῶ τέτοια λόγια καὶ κοκκινίζω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ ποῦμε, γιὰ νὰ ξεφύγετε τὸ ἀταίριαστο γέλιο καὶ τὴν ντροπὴ καὶ τὴ

βλάβη πού φέρνουν αὐτὰ τὰ λόγια. Πολλὰς φορὲς τὰ λένε αὐτὰ πολλοὶ καὶ γελοῦν, ἀλλὰ κι' αὐτὸ εἶναι τῆς κακίας τοῦ διαβόλου ἔργο, μὲ τὴν μορφή ἀσέλγῶν λόγων νὰ φέρνῃ στὴ ζωὴ μας ἀμαρτωλὲς διδασκαλίες. Γιὰτὶ πολλοὶ τὰ γυροφέρνουν αὐτὰ καὶ στὰ ἐργαστήρια καὶ στὴν ἀγορὰ καὶ στὰ σπιτία, πράγμα πού εἶναι τῆς χειρότερης ἀπιστίας καὶ τρέλλας ζήτημα, πραγματικὰ γιὰ γέλιο καὶ γιὰ παιδικὰ μυαλά. Τὸ νὰ λένε δηλαδὴ ὅτι ἴσως ὅταν πεθάνουν οἱ πονηροὶ θὰ κολαστοῦν, καὶ νὰ μὴν εἶναι βέβαιοι ὅτι ἐξάπαντος θὰ κολαστοῦν, αὐτὸ τὸ λένε ὅσοι δὲν πιστεύουν κι' ὅσοι ἀμφιβάλλουν· μὰ τὸ νὰ νομίζουν ὅτι θ' ἀπολαύσουν τὴν ἴδια ἀνταπόδοση αὐτοὶ μὲ τοὺς δικαίους, αὐτὸ εἶναι ἡ χειρότερη ἀνοησία, πράγμα πού συμβαίνει καὶ θὰ συμβῇ.

Πές μου, τί λές; 'Εάν, ὅταν πεθάνῃ ὁ πλοῦσιος κολάζεται, δὲν εἶναι τίποτα; Τί πάει νὰ πῇ αὐτό; Πόσα θέλεις νὰ λογαριάσω χρόνια πὼς θ' ἀπολαύσῃ τὰ πλοῦτῃ του ἐδῶ; Θέλεις νὰ βάλωμε ἐκατὸ; 'Εγὼ καὶ διακόσια βάρδια, καὶ τρακόσια καὶ δυὸ φορὲς τόσα, κι' ἂν θέλῃς καὶ χίλια, πράγμα ἀδύνατον. Διότι οἱ μέρες, λέει, τῆς ζωῆς μας, ὅγδοντα χρόνια, ἀλλὰ ὡς λογαριάσωμε καὶ χίλια. Μήπως ἔχεις, πές μου, νὰ δείξῃς μὴ ζωὴ ἐδῶ πού νὰ μὴν ἔχῃ τέρμα καὶ νὰ μὴ γνωρίζῃ τέλος, ὅπως εἶναι ἡ ζωὴ τῶν δικαίων ἐκεῖ; Καὶ κάποιος, πές μου, πού ἐκατὸ χρόνια βασανίζονται, καὶ μέσα στὰ ἑκα-

σοι, φθοῖν, ἀγαθὸν ἢν πεπραγμένον, οὐκ ἂν ταῦτα ἔπαθες ἅπερ ἔπαθες· ἀλλ' ἀμαρτιάντων τίνεις δίκας καὶ παρανομίας. Καὶ τοῦτο ἦν ὁ μάλιστα ἔκτανε τὸν μακάριον Ἰωβ. Καὶ περὶ τοῦ Παύλου εἶπε ὁ βάρβαρος τοῦτο ἔλεγαν· ἐπειδὴ γὰρ εἶδον τὴν ἔκταν ἑκαρτεμακρῆν αὐτοῦ τῆς χειρὸς, οὐδὲν χρηστὸν περὶ αὐτοῦ ὑπένοιον, ἀλλὰ τῶν τὰ ἔσχατα κακὰ τετιμωμένων αὐτὸν εἶναι ἐνόμιζον· καὶ δὴλον ἦν ὡς ἔλεγον. Τοῦτον γάρ, φασίν, ἐκ τῆς θαλάσσης σωθέντα ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴσαεν (Πρᾶξ. 28, 4). Οὐχ ὡς ἔπαυε δὲ καὶ τοῦτο ἡμᾶς εἰσεθε βορῆται. 'Αλλ' εἰως τοσοῦτον ὄντων τῶν κυμάτων, καὶ ἐκπαλλήλων φερόμενων οὐ κατεποντίσθη τὸ σκάφος· ἀλλ' ὡς ἐν καμίνῳ ἡμεῖς, καθάπερ δρόσου διηνηκοῦς ἀπολαύον, οὕτως ἐπιλοσσομεί.

ια'. Οὐ γὰρ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν οὐδὲν τοιοῦτον, οἷον πολλοὺς λέγειν εἰκός, ὅτι οὗτος ὁ πλοῦσιος, ἂν μὴν ἀπειθῶν καὶ καλῶς καὶ μετ' ὑποταγῆς, ἔν ἂν γέγονεν, ἐν δὲ κακίᾳ τῶν αὐτῶν ἀπολαύσῃ τιμῶν, ὅσο γέγονεν οὐδὲν. "Ἡ οὐ ταῦτα περιέφερε ἐν ταῖς θορακαῖς ὅμις οἱ πολλοί, τὰ ἀπὸ τῆς ἱπποδρομίας καὶ τῶν βῶν θεάτρων εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσάγοντες; Ἀποχόμενοι γὰρ οὐν εἰς μέσον ταῦτα προτίθει τὰ ῥήματα καὶ ἐρυθροί, πλὴν ἀλλ' ἀνάγκη ταῦτα εἰπεῖν, ἵνα ὁμιεῖ ἀπαλλαγῇ τοῦ ἀτάκτου γέλωτος καὶ τῆς αἰσχύνῃς καὶ τῆς βλάβης τῆς ἀπὸ τῶν ῥημάτων τούτων. Ταῦτα πολλοὶ πολλὰκις

γελῶντες λέγουσιν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο διαβολικῆς μακρογρίας ἐστίν, ἐν τάξει ῥημάτων ἀσέλγῶν διεσπαρμένων εἰσάγειν εἰς τὸν βίον ἡμῶν ὄγματα. Ταῦτα γὰρ συνεχῶς, καὶ ἐν ἐργαστηρίοις, καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις πολλοὶ περιφέρουσιν· ὅπερ ἐσχάτης ἀπιστίας ἐστὶ καὶ παρανοίας καὶ γέλωτος ὄντως καὶ παιδικῆς διανοίας. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, ὅτι ἔάν ἀπειθῶντες οἱ πονηροὶ κολασθῶσι, καὶ μὴ σφόδρα πεπιστώμενοι ἑαυτοῖς, ὅτι κολασθήσονται πάντως, ἀπιστοῦντων ἐστὶ καὶ διαμαρτυροῦντων· τὸ δὲ, εἰ καὶ τοῦτο συμβαίη, ὅπερ οὐν καὶ συμβήσεται, νομίζει τῆς ἰσῆς αὐτοῦς τοῖς δικαίοις ἀνταποδόσεως ἀπολαυομένους, τοῦτο ἐσχάτης φθοίας.

Τί λέγεις, εἰπέ μοι; ἔάν ἀπειθῶν ὁ πλοῦσιος ἐκεῖ κολάζεται, ἐν ἂν γέγονε; καὶ πᾶς ἂν ἔχοι λόγον; Πόσα γὰρ αὐτὸν ἐνταῦθα βούλει θῆναι ἀπολαυομένους τῶν χρημάτων ἐτῆ; βούλει θῶμεν ἐκατόν; 'Εγὼ δὲ καὶ διακόσια τίθημι, καὶ τριακόσια καὶ δὺς τοσαῦτα καὶ, εἰ βούλει, καὶ χίλια, ὅπερ ἀδύνατον· Αἱ ἡμέραι γὰρ, φησί, τῶν ἐτῶν ἡμῶν. ὅγδοήκοντα ἐτῆ (Ψαλμ. 93, 13)· πλὴν ἂν καὶ ὅσα καὶ χίλια. Αἱ ζωὴν ἔχεις, εἰπέ μοι, ἐνταῦθα δεῖξαι τέλος οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ πέρας ἐπισταμένῃν, οἷαπερ ἐστὶν ἡ νῦν δικαίων ἐκεῖ; Εἰ τις οὖν, εἰπέ μοι, ἐν ἔσχατον ἐκατὸν μύρια ὅσαρ ἰδὼν χρηστὸν, καὶ πολλὰς καθ' ὅπως ἀπολαύσας τρυφῆς, τὰ ἐκατόν ἐτῆ κολάζοιτο, ἄρα συνήθη λέγειν

τὸ χρόνια μιὰ νύχτα εἶδε δνειρο εὐχάριστο
κι' ἔνοιωσε μεγάλη εὐχαρίστηση στὸν
ὕπνο του, ἄραγε θὰ μπορούσε νὰ πῇ γι'
αὐτὸ πὼς εἶναι ἴσα κι' ἴσα, καὶ νὰ λογαριά-
σῃ ἰσόβαρη τῇ μιᾷ νύχτᾳ ἐκείνων τῶν
δνειρῶν μὲ τὰ ἑκατὸ χρόνια; Δὲν μπορεῖ
νὰ τὸ πῇ. Αὐτὸ λοιπὸν νὰ σκέφτεσαι καὶ
γιὰ τὴ μέλλουσα ζωῇ. Γιατὶ ὅ,τι εἶναι τὸ
ἓνα δνειρο μπροστὰ στὰ ἑκατὸ χρόνια,
αὐτὸ εἶναι ἡ παρούσα ζωῇ ἀπέναντι στὴ
μέλλουσα, κι' ἀκόμα πιὸ πολὺ, ὅσο εἶναι
μιὰ μικρὴ σταγόνα μπροστὰ στὸ ἄπειρο
πέλαγος, τόσο εἶναι τὰ χίλια χρόνια μπρο-
στὰ σ' ἐκείνη τὴ μέλλουσα δόξα καὶ τὴν
ἀπόλαυση. Καὶ τ! πιὸ πολὺ θὰ μπορούσε
νὰ πῇ κανεὶς ἅπ' τὸ ὅτι δὲν ἔχει τέρμα καὶ
δὲν γνωρίζει τέλος, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις
σ' αὐτὸν τὸ κόσμον καὶ στὸν ἄλλο διαφέρουν
ὅσο τὰ δνείρα ἅπ' τὴν ἀλήθεια τῶν πραγ-
μάτων;

Κι' ἔπειτα, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν κόλαση
ἐκεῖ, οἱ πονηροὶ κι' ἁμαρτωλοὶ ἐδῶ τιμω-
ροῦνται. Γιατὶ μὴ μοῦ ἀναφέρει εὐκολα
γι' αὐτὸν ποῦ χαιρεται τὸ πλοῦσιον τρα-
πέζι καὶ ντύνεται ἐνδύματα μεταξωτὰ καὶ
ἐπιδίδχει κοπάδιον δούλων καὶ καμαρώνει
στὴν ἄγορά, ἀλλὰ παρουσιάσέ μου τὴ
συνειδήσιν του καὶ θὰ δις μέσα του μεγάλην
ταραχὴ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, ἀδιάκοπο φόβο,
χειμῶνα, τρικυμία, σάν νὰ 'ναι δικαστή-
ριον κι' ὁ νοὺς ἀνέβηκε στῆς συνειδήσεως τὸ
θρόνον τὸν βασιλικό, καὶ σάν νὰ εἶναι δι-
καστής ποῦ κάθεται καὶ παρουσιάζει σάν
δημίους τοὺς λογισμοὺς καὶ σταυρώνει τὴ
σκέψιν, καὶ τὴν καταξεκίζει γιὰ τὶς ἁμαρ-

τίες, καὶ φωνάζει δυνατὰ, χωρὶς κανέναν
νὰ τὸ ξέρη, παρὰ μόνο ὁ Θεὸς ποῦ καλὰ
μπορεῖ νὰ τὰ βλέπῃ αὐτά. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ
μοιχεύει, κι' ἂν εἶναι πλοῦσιος χίλιες φο-
ρές, κι' ἂν δὲν ἔχῃ κανένα νὰ τὸν κατακρίνῃ,
δὲ θὰ πᾶν νὰ κατακρίνῃ μέσα του τὸν
ἑαυτοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ θὰ εἶναι πρόσ-
καιρη, ἀλλὰ ἡ ὀδύνη θὰ 'ναι ἀδιάκοπη, ἀπὸ
παντοῦ θὰ 'ναι ὁ φόβος κι' ὁ τρόμος, ἡ
ὑποψία κι' ἡ ἀγωνία. Φοβάται τὰ στενά,
τρέμει τὶς σκιές, τοὺς ὑπηρέτες, αὐτοὺς ποῦ
τὸ ξέρου, αὐτοὺς ποῦ δὲν τὸ ξέρου, τὴ
γυναικα ποῦ ἀδίκηθης, τὸν θυδρα αὐτὸν
ποῦ κατηγορήθηκε. Τριγυρίζει φέρνοντας
μαζὶ του τὴ συνειδήσιν του σάν πικρὸ κα-
τήγορο, καθὼς κατακρίνει ὁ ἴδιος τὸν
ἑαυτοῦ του καὶ οὔτε μπορεῖ ν' ἀνασάνῃ
λίγο. Γιατὶ καὶ στὴν κλίνῃ του καὶ στὸ
τραπέζι, καὶ στὴν ἄγορὰ καὶ στὸ σπίτι,
καὶ τὴν ἡμέρα καὶ τὴ νύχτα, πολλὰ φο-
ρές καὶ σ' αὐτὰ τὰ δνείρα μέσα, βλέπει τὶς
εἰκόνας τῆς ἁμαρτίας καὶ ζῇ τὸν βίον τοῦ
Καὶν, στενάζει καὶ τρέμει πάναν στὴ γῆ
καὶ, χωρὶς κανέναν νὰ τὸ ξέρῃ, γιὰ πάντα
ἔχει μαζεμένη μέσα του τὴ φωτιά. Αὐτὸ
παθαίνουν καὶ ὅσοι ἀρπάξουν καὶ ὅσοι
πλευροχτοῦν, αὐτοὶ κι' ὅσοι μεθοῦν, καὶ μὲ
λίγα λόγια, καθέναν ἅπ' αὐτοὺς ποῦ ζοῦν
στὴν ἁμαρτία, γιατί δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ
ἀπατηθῇ τὸ δικαστήριο αὐτό, ἀλλὰ κι'
ἂν δὲν πράττωμε τὴν ἀρετὴ, ὅμως ὑπο-
φέρομε γιατί δὲν τὴν πράττομε, κι' ἂν
πράττωμε τὴν κακία ὅμως ὅταν πᾶν ἡ
ἡδονὴ τῆς ἁμαρτίας, νιώθουμε τὸν πόνο.
Μὴ λέμε λοιπὸν ὅτι εἶναι ἴσα κι' ἴσα οἱ

ἐπὶ τούτῳ, ἐν καὶ ἐν, καὶ τὴν μίαν νύκτα τῶν δνειρῶν ἐ-
κείνων τοὺς ἑκατὸν ἔτεσιν ἀντιροποῦν ποιεῖσθαι; Οὐκ ἔστιν
εἰπεῖν. Τοῦτο δὲ καὶ περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς λογίζου.
Ὅπερ γὰρ ἔστιν ὄναι ἐν πρὸς ἐκείνῳ ἔτη, τοῦτο ἔστιν ὁ
παρὼν βίος πρὸς τὴν μελλούσαν ζωὴν· μέλλον δὲ καὶ πολλὸ
πλέον· ὅσον ἔστι σταγὼν μικρὰ πρὸς πέλαγον ἄπειρον, το-
σοῦτον ἔστι χίλια ἔτη πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἐκείνην καὶ
ἀπόλαυσιν. Καὶ τί γὰρ ἂν ἔχοι τις πλέον εἰπεῖν, ἢ ὅτι πέρας
οὐκ ἔχει καὶ τέλος, οὐκ οὐδὲ, καὶ ὅσον ἔστι τὸ μέσον δνειρὸν
καὶ τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας, τοσοῦτον ἔστι τῆς καταστά-
σεως ταύτης καὶ τῆς ἐκεῖ τοῦ διαφόρου;

Ἄλλως δὲ καὶ πρὸ τῆς ἐκεῖ κόλασεως, ἐντεῦθεν οἱ πονη-
ροῦμενοι καὶ ἐν ἁμαρτίαις ζῶντες καλῶνται. Μὴ γὰρ
μοῦ τὴν τραπέζην ἀπολαύοντα πολυταλοῦς ἀπαῶς εἴπης,
καὶ τὸν ἱμάτιον περιβεβλημένον σπρικὰ, καὶ ἀνδοξαπῶδον
ἀγάλας περιφέροντα, καὶ σοβούοντα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς· ἀλλ'
ἀνάπτειν μοι τοῦτο τὸ σκεῦος, καὶ ὅσαι ποῦν ἐνδοῦν
θεοῦ τὸν δνείρῳ, φόβον διενεχῇ, χειμῶνα, ταρα-
χὴν καθάπερ ἐν δικαστηρίῳ τὸν νοῦν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνα-
βάνα τὸν βασιλικὸν τοῦ σκευιδότος, καὶ ὡσαύτ' ἐν δικα-
στήν καθήμενον, καὶ τοὺς λογισμοὺς παριστάοντα, καθάπερ
δμιούς, καὶ ἀναρτῶντα τὴν δίφοναν, καὶ καταξαινόντα
ὕπερ τῶν ἡμαρτημένων καὶ ἐμβῶντα μεγάλα, μηθεὶς ἐ-

δότος, ἀλλ' ἡ τοῦ ταῦτα ἐπισταμένῳ βῶπειν Θεοῦ μόνου.
Καὶ γὰρ ὁ μοιχεύων, κἀν μοιχεύει τὸ πλοῦσιον, κἀν μὴδὲν
κατηγοροῦντα ἔχῃ, οὐ παύεται ἑαυτοῦ κατηγορῶν ἑνὸν·
καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ πρόσκαιρος, ἡ δὲ ὀδύνη διηνεκὴς φόβος
πενταχόθεν καὶ τρόμος, ὑποψία καὶ ἀγωνία· τοὺς στενωποὺς
δέδοικε, τὰς σκιὰς αὐτὰς τρέμει, τοὺς οὐκίτας τοὺς ἑαυτοῦ,
τοὺς σκευιδότας, τοὺς ἀγνοῦντας, τὴν ἡδ. κλημένην αὐτὴν,
τὸν ὀριζομένον θυδρα περιέχοντα πικρὸν κατήγορον πε-
ριφέρον τὸ σκεῦος, ἀποκατακρίνας ἐν, καὶ οὐδὲ μικρὸν
ἀναπνεῖσαι δυνάμενος. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ κλίνῃ, καὶ ἐν τρα-
πέζῃ, καὶ ἐν ὄρωφ, καὶ ἐν οὐκίᾳ, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτί,
καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δνειροῖς πολυάκις τὰ τῆς ἁμαρτίας εἰδῶτα
βλέπει, καὶ τὸν τοῦ Καὶν ζῆ βίον, στενάων καὶ τρέμων ἐπὶ
τῆς γῆς, καὶ μὴδενὸς εἰδότης (1^{ην} 4), ἐνδὸν ἔχει τὸ πᾶρ
συνειλεγμένον δαί. Τοῦτο καὶ οἱ ἀρπάζοντες, καὶ οἱ πλουτε-
ρχοῦντες πασχόντων· τοῦτο καὶ οἱ μεθῶντες, καὶ ἑκαστος δὲ
ἐπὶ τῶν ἐν ἁμαρτίαις ζῶντων· ὁμῶς γὰρ ἐκεῖνον
διαφθοραῖν τὸ δικαστήριον· ἀλλὰ κἀν μὴ μετῴμεν τὴν
ἀρετὴν, ὅμως ὀδυνομένη, ἐπειδὴ μὴ μετερχόμεθα, κἀν
μετῴμεν τὴν κακίαν, ὅμως πανοῦμενοι τῆς ἡδονῆς·
κατὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἀλοεῖσθαι μὲν τῆς ὀδύνης. Μὴ τοῦτον
λέγομεν ἐπὶ τῶν πλουτούντων ἐνταῦθα καὶ πονηροῦμένων
καὶ τῶν δικαίων τῶν ἀπολαύνοντων ἐκεῖ, ὅτι ἐν ἐν, ἀλλ' ὅτι

πλούσιοι και πονηροί ἐδῶ μέ τοὺς δίκαιους πάλιν πάλιν χαίρουν ἐκεῖ, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀσχετοί. Γιατί τοὺς δίκαιους καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐδῶ τοὺς δίνουν μεγάλη ἡδονή, ἀλλὰ οἱ πονηροί κι' οἱ πλεονέχτες κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ κολάζονται. Διότι κι' ἐδῶ κολάζονται μέ τὸ νὰ περιμένουν τὴν τιμωρία τοὺς ἐκεῖ, καὶ μέ τὴν ὑποψία ὄλων τὴν πονηρή, καὶ μέ αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἁμαρτία καὶ τὴν καταστροφή τῆς ψυχῆς τοὺς, ἀλλὰ κι' ἀφοῦ φύγουν ἀπ' ἐδῶ ὑποφέρουν ἀβάσταχτες τιμωρίες. Κι' οἱ δίκαιοι πάλι, κι' ἂν πάσχουν ἐδῶ μύρια δεινὰ, ὅμως τρέφονται μέ καλὲς ἐλπίδες κι' ἔχουν ἀγνή ἡδονή, βέβαιη κι' ἀμετακίνητη, κι' ὕστερ' ἀπ' αὐτὰ θὰ τοὺς ἔλθουν τὰ μύρια ἀγαθὰ ὅπως ἀκριβῶς καὶ πολλὸν Λάζαρο. Μὴ μοῖς πῆς λοιπὸν αὐτό, ὅτι ἦταν γεμάτος πληγές, ἀλλὰ τοῦτο βλέπε, ὅτι εἶχε μέσα τὸν ψυχὴ πολυτιμώτερη ἀπὸ κάθε χρυσάφι. "Ἡ καλύτερα, ὅχι μόνον τὴν ψυχὴ, μὰ καὶ τὸ σῶμα του, γιατί ἡ ἀρετὴ τοῦ σώματος δὲν εἶναι ἡ πολυσαρκία καὶ ἡ καλὴ κατασκευὴ, ἀλλὰ τὸ νὰ ἀντέχη τόσα καὶ τέτοια βάσανα. Καὶ βέβαια δὲν εἶναι ἀποκρουστικός αὐτὸς ποὺ θὰ εἶχε τραύματα στὸ σῶμα του, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἂν καὶ ἔχη πλήθος πληγῆς στὴν ψυχὴ του, καθόλου δὲ θὰ τὶς φροντίζει, ὅπως ὁ πλούσιος ἐκεῖνος ὁ γεμάτος πληγῆς μέσα του. Κι' ὅπως τὰ σκυλιὰ ἐγλύφον τὶς πληγὲς τοῦ ἐνός, ἔτσι οἱ δαίμονες τὶς ἁμαρτίες τοῦ ἄλλου, κι' ὅπως αὐτὸς ζοῦσε στερτημένος ἀπὸ τροφῇ, ἔτσι ἐκεῖνος στερτημένος ἀπὸ κάθε ἀρετῇ.

ιβ'. Λοιπὸν γνωρίζοντας ὅλα αὐτὰ, ὅς

σκεπτόμαστε μέ πίστη κι' ἄς μὴ λέμε ὅτι ἂν ἀγαποῦσε ὁ Θεὸς τὸν τὰς δὲ θὰ τὸν ἄφηνε νὰ γίνῃ φτωχός. Γιατί αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι μεγάλη ἀπόδειξη ἀγάπης, Διότι ὁποῖον ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδᾶγωγεῖ μέ θλίψεις, καὶ μαστιγώνει κάθε παιδί του ποὺ τὸ δέχεται δικό του. Καὶ πάλι, Παιδί μου, ἂν ἔρχεσαι νὰ ἀπειρηθῇς τὸν Κύριο, ἐτοίμασε τὴν ψυχὴ σου γιὰ τὴ δοκιμασία, δεῖξε τὸν ἴσιο δρόμο στὴν καρδίᾳ σου καὶ κάνε ὑπομονή. "Ἄς πετάξωμε λοιπὸν, ἀγαπητοί, τὶς περιττὰς αὐτῆς προλήψεις ἀπὸ πάντων μας καὶ τὰ λόγια αὐτὰ τῶν πολλῶν, διότι, ἀδιαντροπία, λέει, καὶ ἀνόητα λόγια καὶ ἀπρεπα ἀστεία νὰ μὴ βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα σας. Μήτε λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τὰ λέμε αὐτὰ, ἀλλὰ κι' ἂν ἄλλους βροῦμε νὰ τὰ λένε, νὰ τοὺς ἀποστομώσωμε, νὰ θυμώσωμε ἄγρια, νὰ κρατήσωμε τὴν ἀδιάντροπη γλώσσα τοὺς. "Ἄν δῆς κάποιον λήσταρχο νὰ τρέχῃ στοὺς δρόμους, νὰ παρομοιεύῃ τοὺς περαστικούς, ν' ἀρπάξῃ ὅτι βρίσκει στὰ χωράφια, σὲ στήλαια καὶ κρυψώνας, νὰ κρύβῃ χρυσάφι κι' ἀσπιδί καὶ κοπάδια πολλὰ νὰ κατακρατῇ ἐκεῖ, κι' ἐνδύματα καὶ δοῦλους πολλοὺς νὰ ἔχῃ ἀποκρίσει ἀπ' τὴν ἐπιδρομῇ αὐτῇ, πές μου, ἄραγε τὸν ζηλεύεις γι' αὐτὸν τὸν πλοῦτο, ἢ τὸν λυπᾶσαι γιὰ τὴν τιμωρία ποὺ πρόκειται νὰ τὸν βρῇ; "Ἄν κι' ἀκόμα δὲν ἔχει συλληφθῇ κι' οὔτε ἔχει

δύο οὐδέν. Τοῖς μὲν γὰρ δίκαιοι καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐνταῦθα πάλιν παρῆκε τὴν ἡδονήν· οἱ δὲ ἂν πονηρὸς καὶ ἂν πλεονέξας, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ κολάζονται. Καὶ γὰρ καὶ ἐνταῦθα κολάζονται τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἐκεῖ τιμωρίας, καὶ τῇ πονηρῇ παρὰ πάντων ὑποψίᾳ, καὶ αὐτὸ τὸ ἁμαρτάνει καὶ τὴν ψυχὴν τὴν αὐτὴν διαβιβρίζει καὶ μετὰ τὴν ἐνταῦθεν ἀποδημίαν φερόμενος ὑπομένει τιμωρίας Πάλιν οἱ δίκαιοι, καὶ μύρια πάσχουσιν ἐνταῦθα δεινὰ, χρηστὰς συντρέφονται ταῖς ἐλπίσιν, ἔχουσιν ἔχοντες καθάραν, βέλαντα, σκόνιζον καὶ μετὰ ταῦτα τὰ μύρια αὐτοῖς διαβέζεται ἀγαθὰ, καθάπερ οὖν καὶ τὸν Λάζαρον. Μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι ἤλλατο, ἀλλὰ τοῦτο σκέψαι, ὅτι χρυσὸ παντὶς τιμιώτερον ἔνδοθεν εἶναι τῇ ψυχῇ· μᾶλλον δὲ οὐ τὴν ψυχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ· ἀρετὴ γὰρ σώματος οὐ πολυσαρκία καὶ εὐεξία, ἀλλὰ τοσαύτας καὶ τοσαύτας φέρει βαρύνσεις. Οὐ γάρ, εἰ τίς ἐπὶ τοῦ σώματος τραύματα ἔχει τοιαῦτα, βδελυκτός ὁ τοιοῦτος ἀλλ' εἰ τις ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἑλκή μυρία ἔχων, μηδεμίαν αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιεῖτο· οἷος ἦν ἐκεῖνος ὁ πλούσιος, ἐνδοθεν ἡλκώμενος ἅπας. Καὶ καθάπερ οἱ κύνες τοῦτο περιέλειπον τὰ τραύματα, οὕτως ἐκεῖνος δαίμονες τὰ ἁμαρτήματα· καὶ καθάπερ οὗτος ἐν λιμῇ τροφῇ, οὕτως ἐκεῖνος ἐν λιμῇ πάσης ἀρετῆς ἐλῆν

ιβ'. Ταῦτ' οὖν εἰδὼτες ἅπαντα φιλοσοφώμεν, καὶ μὴ

λέγωμεν, ὅτι εἰ τὸν δεῖνα ἐφίλει ὁ Θεός, οὐκ ἂν αὐτὸν ἀφήκε γενέσθαι πένθη. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μέγιστον ἀγάπης τεκμήριόν ἐστιν· Ὅν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδίδεται· (Ἑβρ. 12, 6). Καὶ πάλιν, Τέκνον, ἐάν προσέρχῃ δουλοεὶς Κυρίῳ, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν, αἰθύνων τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον· (Ἑβρ. 2, 1). Ἐκβάλλωμεν οὖν, ἀγαπητοί, τὰς περιττὰς προλήψεις ἀπ' αὐτῶν, καὶ τὰ δημῶδη ταῦτα βήματα. Αἰσχροτής γάρ, φθορά, καὶ μαρωλογία, καὶ εὐτραπέλεια μὴ ἐκπορευέσθω ἐκ τοῦ στόματος ὁμῶν (Ἑσθ. 5, 4). Μήτε οὖν αὐτοὶ ταῦτα λέγωμεν ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἴδωμεν ταῦτα λέγοντας, ἐπιστομώμεν, κατελθαστάμεν ὁμοφρόνως, ἐπισκοποῦμεν τὴν ἀνείσχυτον αὐτῶν γλῶσσαν. Εἰ τινα, ὡς, εἰπέ μοι, λήσταρχον κατατρέχοντα τὰς ὁδοὺς, τοῖς παριοῦσιν ἀπεδρόνοντα, τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀρπάζοντα, εἰς στήλαια καὶ καταβόρας χρυσίον καὶ ἀργύριον κατονομαζόμενον, καὶ ἀγέλας ἀποκλείοντα πολλὰς ἐκεῖ, καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ ἀνδρόποδα πολλὰ κεντημένον ἐκ τῆς καταδρομῆς ἐκείνης, ὅρα αὐτόν, εἰπέ μοι, μακαρίζεις διὰ τὸν πλοῦτον ἐκεῖνον, ἢ ταλαιπώεις διὰ τὴν μείλουνσαν αὐτὸν διαδέχεσθαι θίκην; Καίτοι οὕτω συνέ-

παραδοθῇ στὰ χέρια τοῦ δικαστοῦ, οὔτε τὸν ἔρριξαν στὴ φυλακὴ, οὔτε κατηγορήθη-
κε, οὔτε κάτω ἀπὸ ἀπόφαση βρίσκεται ἀκόμη, ἀλλὰ διασκεδάζει, μεθᾶ, χαίρεται
ἄφθονο πλοῦτο, ὅμως δὲν τὸν καλοτυχι-
ζομε γιὰ τὰ παρόντα καὶ γιὰ τὰ ὅσα
βλέπομε, ἀλλὰ τὸν λυπόμαστε γιὰ τὰ
μέλλοντικά καὶ γιὰ τὰ ὅσα περιμένουμε.

Αὐτὸ νὰ σκέφτεσαι καὶ γιὰ ὅσους εἶναι
πλούσιοι καὶ πλεονέχτες. Εἶναι σὰν κάποιοι
ληστές πού παραμονεύουν στοὺς δρόμους
καὶ ληστεύουν τοὺς περαστικούς καὶ κρύ-
βουν βαθιὰ μέσα στὰ σπίτια τους τὶς
περιουσίες τῶν ἄλλων, σὰν μέσα σὲ σπη-
λαια καὶ κρυψῶνες. Μὴν τοὺς ζηλεύουμε
λοιπὸν γιὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ νὰ τοὺς
λυπόμαστε γιὰ τὰ μέλλοντα, γιὰ τὸ φο-
βερὸ ἐκεῖνο δικαστήριον, γιὰ τὶς ἀναπό-
φευχτες εὐθύνες, γιὰ τὸ σκοτάδι τὸ πῶ
βαθὺ ποὺ μέλλει νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ. Κι'
ἂν ἀκόμα οἱ ληστές ἐφέυγαν πολλές φο-
ρὲς ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων, ὅμως
κι' αὐτὸ γνωρίζοντας, νὰ μὴν εὐχόμεστε
τὴ δική τους ζωὴ καὶ τὰ καταραμένα τους
πλοῦτη, οὔτε στοὺς ἑαυτοὺς μας οὔτε
στοὺς ἑχθρούς μας. Ἀλλὰ σχετικὰ μὲ τὸν
Θεὸ δὲν μπορεί νὰ τὸ πῇ κανεὶς αὐτό,
γιατὶ κανεὶς δὲν θὰ ξεφύγῃ τὴν ἀπόφασή
του, ἀλλὰ ἐξάπαντος ὅλοι ὅσοι ζοῦν στὶς
πλεονεξίες καὶ τὶς κλοπές, θὰ προκαλέσουν
τὴν τιμωρίαν του ἐκείνῃ τὴν αἰώνια καὶ
τὴν ἀτέλειωτη, ὅπως ἀκριβῶς κι' ὁ πλού-
σιος ἐκεῖνος. Διδαγμάτων λοιπὸν ὅλα αὐτά,
ποὺ μαζεύοντας 'τα, ἀγαπητοί, μὴν καλο-
τυχιζόμεν αὐτοὺς ποὺ ζοῦν μέσα στὸν πλού-

το, ἀλλὰ αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν ἀρετῇ,
ὡς μὴν λυπόμαστε ὅσους ζοῦν στὴ φτώχεια,
ἀλλὰ ὅσους ζοῦν στὴν ἀμαρτία. Νὰ μὴ
βλέπουμε τὰ παρόντα, ἀλλὰ στὰ μέλλοντα
ν' ἀποβλέπουμε, ὅχι τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφά-
νισιν, ἀλλὰ τὴ συνείδησιν τοῦ καθενὸς
νὰ ἐξετάζωμε, κι' ἀναζητῶντας τὴν ἀρετῇ
καὶ τὴ χαρὰ πού βγαίνουν ἀπ' τὰ κα-
τορθώματα, νὰ ζηλέψωμε τὸν Λάζαρο
καὶ οἱ πλούσιοι κι' οἱ πτωχοί. Γιατὶ αὐτὸς
ὅχι μόνον ἓνα καὶ δυὸ καὶ τρεῖς, ἀλλὰ πάρα
πολλοὺς ἀγῶνες τῆς ἀρετῆς ἄντεξε, τὴ
φτώχεια λέγω, τὴν ἄρρωστια, τὴν ἀδιαφο-
ρίαν τῶν τριγύρω του, τὸ νὰ ὑποφέρῃ ὅλα
ἐκεῖνα τὰ κακὰ ἐξω ἀπὸ στίτι πού μπο-
ροῦσε δλ' αὐτὰ νὰ τοῦ τὰ σρήσῃ, κι' ὅμως
νὰ μὴν ἀξιώθῃ οὐτ' ἓνα λόγον γιὰ παρηγο-
ρίαν, τὸ νὰ βλέπῃ τὸν ὑπερήφανο ἐκεῖνο
νὰ χαίρεται τόση πολυτέλεια κι' ὅχι νὰ
χαίρεται μόνον τὴν πολυτέλεια, ἀλλὰ καὶ
νὰ ζῇ στὴν ἀμαρτία, κι' ὅμως τίποτα κακὸ
νὰ μὴν παθαίη: τὸ νὰ μὴν ἔχῃ νὰ διῇ κι'
ἄλλο Λάζαρο, τὸ νὰ μὴν μπορῇ νὰ πιστεῖ
σὲ ἀνάστασιν, τὸ νὰ ἔχῃ μαζί μὲ τὰ κακὰ
πού εἴπαμε κι' ἐξ' αἰτίας τῶν συμφορῶν
ἐκεῖνων, ἀπ' τοὺς πολλοὺς καὶ κακὰ ἐκτί-
μησιν, τὸ νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτοῦ του σ' αὐτὰ
τὰ δεινὰ ὅχι γιὰ δυὸ καὶ τρεῖς μέρες, ἀλλὰ
γιὰ ὅλη του τὴ ζωὴ, καὶ τὸν πλούσιο νὰ
βλέπῃ σι' ἀντίθετα. Ποιὰν ἀπολογία θὰ
ἔχωμε λοιπὸν ὅταν αὐτὸς ὅλα τούτα τὰ
δεινὰ τὰ ἄντεξε μὲ τόση γενναιότητα,
ἐνῶ ἡμεῖς οὔτε τὰ μισὰ ἀπ' αὐτὰ δὲν θ'
ἀντέξωμε; Γιατὶ δὲν ἔχεις, δὲν ἔχεις νὰ
δείξῃς οὔτε νὰ πῇς ἄλλον κανένα πού νὰ

ληπται, οὐδὲ εἰς χεῖρας τοῦ δικαστοῦ παραδίδεται, οὐδὲ εἰς
δεσμωτήριον ἐνέπρεον, οὐδὲ κατηγοροῦν ἔσχα, οὐδὲ ὑπὸ ψή-
φου ἐνέγγο, ἀλλὰ τρυφᾷ, μεθύει, εὐπορίας ἀπολαβεῖ πολ-
λὴς· ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τὰ παρόντα καὶ τὰ ὀρώμενα αὐ-
τὸν μακαρίζομεν, ἀλλὰ διὰ τὰ μέλλοντα καὶ προσδοκώμενα
ταλαιπώρων.

Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν πλουτούντων καὶ πλεονεκτούντων
λέγεται. Ἀρεταὶ τινὲς εἰσιν ὁδοὶ ἐπιδεικνύμεναι, καὶ τῶν
παριόντων ἀρπαζόντες, ὡς περ ἐν οὐρανοῖς καὶ καταβόσκουσιν,
τοῖς αὐτοῦν θαλάμοις καταρτίζοντες τὰς ἐτέρων περιουσίας.
Μὴ τοίνυν μακαρίζομεν αὐτοὺς διὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ ταλαι-
πώρομεν διὰ τὰ μέλλοντα, διὰ τὸ φοβερὸν ἑαυτοῦ δικαστή-
ριον, διὰ τὰς ἀπαραιτήτους εὐθύνας, διὰ τὸ σκότος τὸ ἐξέσχα-
τον, ὃ μέλλει αὐτοῖς ὑποδέχασθαι. Καίτοι οἱ μὲν λησταὶ πολ-
λάκις ἐξέφυγον ἀνθρώπων χεῖρας· ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο
εἶδότες, καὶ αὐτοὺς καὶ ἐχθροὺς ἀπευέξαμεθα ἐν τῶν ἐκείνων
βίον, καὶ τὴν εὐπορίαν τὴν ἐπάρουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐκ
ἐστὶ τοῦτο εἶπαι, οὐδαμῶς γὰρ αὐτοὺ διατρέχεται τὴν ψῆφον,
ἀλλὰ πάντες πάντως οἱ ἐν πλεονεξίαις καὶ ἀρπαγαῖς ἐκείναι
τὴν παρ' αὐτοῦ δίκην ἐπισκοποῦνται τὴν θάνατον ἐκείνων
καὶ τέλος οὐκ ἔχουσιν, καθάπερ οὐν καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος.
Ἄπαρ οὖν ἅπαντα παρ' αὐτοῖς συλλέγοντες, ἀγαπητοί,
μὴ τοὺς ἐν πλούτῳ, ἀλλὰ τοὺς ἐν ἀρετῇ ζῶντας μακαρίζω-

μεν· μὴ τοὺς ἐν πένει, ἀλλὰ τοὺς ἐν κακίᾳ ταλαιπώρομεν· μὴ
τὰ παρόντα βλέπομεν, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα σκοποῦμεν· μὴ τὴν
ἐξωθεν περιβολὴν ἀλλὰ τὸ ἐκσῶτον συνεῖδος ἐξετάζωμεν,
καὶ τὴν ἐκ τῶν κατορθωμάτων ἀρετὴν καὶ χαρὰν διώκοντες,
ζηλώσωμεν τὸν Λάζαρον καὶ πᾶσι τοῖς καὶ πένει. Οὐ γὰρ
ἓνα καὶ δύο καὶ τρεῖς μόνον ὅσους, ἀλλὰ πλείους τῶν
ἀρετῆς ὀπίεμεν, τὴν πένιν λέγω, τὴν ἀρρωσίαν, τὴν ἐρη-
μίαν τῶν προστησόμενων, τὸ ἐν οἰκίᾳ δυναμένην τὰ τοιαῦτα
σβῆσαι καὶ ἅπαντα ὀνομαῖα ἐκεῖνα, καὶ μὴδὲν εἰς παρα-
μυθίαν λόγον ἐλπίσασθαι, τὸ τρυφερὸν τοσαύτης ἀπολαύοντα
τὸν ὑπερόπρωτον ὄρν, καὶ οὐ τρυφερὸν ἀπολαύοντα μόνον, ἀλ-
λὰ καὶ ἐν πομπῇ ζῶντα, καὶ μὴδὲν πάσχοντα θεινόν τὸ καὶ
μὴ πρὸς Λάζαρον ἑτέρων ἔχειν ἰδεῖν, τὸ μὴδὲν παρὶ ἀναστά-
σεως θύνασθαι φιλοσοφεῖν, τὸ μετὰ τῶν εἰρημίων ταῶν
καὶ πομπῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἐπὶ τῶν συμφορῶν ἐκείνων
λαμβάνειν ὑπόληψιν, τὸ μὴ μέχρι δύο καὶ τριῶν ἡμερῶν,
ἀλλὰ διὰ πάντος τοῦ βίου, καὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς τοῖς, καὶ τὸν
πλούσιον ἐν τοῖς ἐννοήσις ὄρν. Ἦνα οὖν ἔξωθεν ἀπολογία
εἰ τοῦτο πάντα ἰσχυρὰ ἐστὶν ἐν τῇ τοιαύτῃ φρονήσει
ἡμεῖς, ἡμεῖς μὴδὲ τὰ ἡμέτερον τούτων οἴομεν; Οὐ γὰρ ἔχεις,
ὅκ ἔχεις δείξαι, οὐδὲ εἶπαι ἄλλον τινὰ τοιαύτην καὶ τοιαύ-
την πεπονήτα κακὰ. Διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸν καὶ εἰς μέσον προ-
ῆκεν ὁ Χριστός, ἵνα ἐποῦσε· ἂν ἐμπεσόμεν τῶν δεινῶν,

ἔχει πάθει τόσα καὶ τέτοια κακὰ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὸν ἔθεσε ἀνάμεσά μας ὁ Χριστός, ὥστε σ' ὅποια βάσανα κι' ἂν πέσωμε, βλέποντας σ' αὐτὸν τὴν τόσο μεγάλη θλίψη, νὰ πάρωμε συμβουλὴ καὶ παρηγορίαν· διότι ὑπάρχει σὰν διδάσκαλος ὅλης τῆς οἰκουμένης γι' αὐτοὺς ποὺ πάσχουν ὅποιο δὴποτε κακὸ, δίνοντας τὴν εὐκαιρίαν νὰ βλέπουν ὅλοι πρὸς αὐτόν, κι' ὅλους αὐτοὺς νικῶντας μὲ τὰ δεινὰ τὰ δικά του, τὰ τόσα πολλά.

Καὶ τώρα γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀφοῦ εὐχαριστήσωμε τὸν φιλόνθρωπο Θεό, ὅς κερδίσαμε τὴν ὠφέλεια ἀπὸ τὴν διήγησιν, διαρ-

κῶς φέρνοντας μαζί μας τὸ παράδειγμα του καὶ στὶς παρέες μας καὶ στὸ σπίτι καὶ στὴν ἀγορὰ καὶ παντοῦ, κι' ὅς μάθωμε καλὰ καὶ μὲ πολλὴ ἀκρίβεια ὅλο τὸν πλοῦτο τῆς παραβολῆς, καὶ γιὰ νὰ προσπεράσωμε τὰ παρόντα δεινὰ δίχως λύπη, καὶ γιὰ νὰ πετύχωμε τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια μακάρι ν' ἀξιώθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖον μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅς εἶναι ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ὁρῶντες παρὰ τούτων τὴν ὑπερβολὴν ὁσαν τῶν θλίψεων, ἱκανὴν ἐκ τῆς ἐκείνου φιλοσοφίας καὶ ὑπομονῆς ἀναλάβωμεν παρόλῃσιν καὶ παραμυθίαν κοινὴς γάρ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος πρόκειται τοῖς ὅτιον πάσχουσι δεινόν, πρὸς αὐτὸν παρέχων πᾶσιν ὁρᾶν, καὶ πάντας αὐτοὺς νικῶν τῇ τῶν οἰκείων κακῶν ὑπερβολῇ. Ὑπερ δὴ τούτων ἀπάντων εὐχαριστήσαντες τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, καρπωσώμεθα τὴν ἐκ τοῦ ἡγηγμένου ὠφέλειαν, συνεχῶς αὐτὸν καὶ ἐν συνεδρίοις, καὶ

ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ πανταχοῦ περιφέροντες, καὶ μετὰ ἀκριβείας ἐκπντα τὸν ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης καταμανθάνοντες πλοῦτον, ἵνα καὶ τὰ παρόντα ὅλῳπας παραθράμωμεν δεινὰ, καὶ τῶν μελλόντων ἐπιτύχωμεν ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἀξιώθηναι, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρί, ὁμο τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, τιμὴ, προσκύνησις, νῦν καὶ δεῖ καὶ εἰς τοῦς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Και ὅτι οἱ ψυχὰς ἐκείνων ποῦ πεθαίνουν βίαια δὲν γίνονται δαίμονες καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης.

α'. Ἐθαύμασα τὴν ἀγάπῃ σας ὅταν τὴν προηγούμενη φορὰ ἀρχισα τὸ λόγο γιὰ τὸν Λάζαρο, γιατί καὶ τὴν ὑπομονὴ τοῦ φτωχοῦ παραδεχτήκατε καὶ τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπιά τοῦ πλούσιου ἀποστραφικήκατε· κι' αὐτὰ εἶναι δεγμάτα τῆς καλῆς σας διαθέσεως, ὅχι μικρά. Γιατί κι' ἂν δὲν πράττωμε τὴν ἀρετὴν, ὅμως τὴν ἐπαινοῦμε, θὰ μπορέσωμε ἐξάπαντος νὰ τὴν πράξωμε. Κι' ἂν δὲν ἀποφεύγωμε τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ τὴν κατακρίνωμε, θὰ μπορέσωμε ἐξάπαντος νὰ τὴν ἀποφύγωμε. Ἀφοῦ λοιπὸν δεχθήκατε ἐκεῖνα τὰ λόγια μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση, ἐμπρός, καὶ τὰ ὑπόλοιπα νὰ φανερώσωμε. Τὸν εἶδατε τὸ Λάζαρο στὴ μεγάλην πόρτα τοῦ πλούσιου τότε, τὸν βλέπετε σήμερα στὴν ἀγκάλῃ τοῦ Ἀβραάμ. Τὸν εἶδατε νὰ τὸν γλύφουν τὰ σκυλιά, ἤϊτε τὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους νὰ περιστοιχίζεται. Τὸν εἶδατε στὴ φτώχεια τότε, ἤϊτε τὸν στὴν εὐτυχία τώρα. Τὸν εἶδατε στὴν πείνα, τὸν βλέπετε σὲ μεγάλην ἀφθονία. Τὸν εἶδατε νὰ ἀγωνίζεται, τὸν βλέπετε νὰ στεφανώνεται. Εἶδατε τοὺς κόπους, ἤϊτε τοὺς μισθοὺς καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ φτωχοί. Οἱ πλούσιοι γιὰ νὰ μὴ νομίζετε πῶς εἶναι κάτι σπουδαῖο

ὁ πλοῦτος χωρὶς τὴν ἀρετὴν, καὶ οἱ φτωχοὶ γιὰ νὰ μὴ νομίζετε πῶς εἶναι κάτι κακὸ ἢ φτώχεια. Σ' ὅλους ὑπῆρξε δάσκαλος αὐτός. Γιατί ὅταν ἐκεῖνος δὲν ἀπελπίστηκε στὴ φτώχεια, πῶς θὰ συγχαρεθοῦν ὅσοι τὸ κάνουν αὐτὸ μέσα στὰ πλοῦτι; Ὅταν στὴν πείνα καὶ στὰ τόσα βάσανα ἔδειξε εὐγνωμοσύνη, τί θ' ἀπολογηθοῦν ὅσοι ζοῦν στὴν ἀφθονία κι' ὅμως δὲ θέλουν νὰ νοιώσουν αὐτὴ τὴν ἀρετὴν; Κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, οἱ φτωχοὶ ποῦ ἀγανακτοῦν γιὰ τὴ φτώχεια τοὺς καὶ ὀργίζονται, πῶς θὰ συγχαρεθοῦν ὅταν ἔτσι παρουσιάζεται νὰ σκέπτεται, μὲ τόση πίστη, αὐτὸς ποῦ ζοῦσε διαρκῶς στὴν πείνα καὶ τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἐγκατάλειψη καὶ τὴν ἀρρώστια ἐξω ἀπ' τὸ σπίτι πλουσίου καὶ ἀπὸ ὅλους περιφρονούμενος καὶ μὴν ἔχοντας ἄλλον νὰ διῇ ποῦ νὰ ἔχη πάθει τὰ ἴδια;

Ἀπ' αὐτὸ νὰ μάθωμε καὶ μὴ ζηλεύωμε ὅσους ἔχουν πλοῦτι καὶ νὰ μὴ λυπώμαστε ὅσους ζοῦν στὴ φτώχεια. Μᾶλλον, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθειαν, οὔτε εἶναι πλούσιος αὐτὸς ποῦ τριγυρίζεται ἀπὸ πολλὰ, ἄλλ' αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει ἀνάγκη τὰ πολλὰ. Οὔτε φτωχὸς εἶναι ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔχει τίποτε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ κυνηγᾷ τὰ πολλὰ,

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Εἰς τὸν Λάζαρον λόγος δεῦτερος, καὶ ὅτι αἱ ψυχὰς τῶν βιοθανάτων οὐ γίνονται δαίμονες, καὶ περὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης.

α'. Ἐθαύμασα τὴν ἀγάπην ὑμῶν, ὅτε τὴν περὶ τοῦ Λάζαρου πρῶην ἐκίνησα λόγον, ὅτι καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ πένθους ἀπεθέσθε, καὶ τὴν ὀμότητα καὶ ἀπανθρωπείαν τοῦ πλουτοῦντος ἀποστράφητε· οὐ μικρὰ δὲ ταῦτα καλοκαγαθίας δείγματα. Ἐὰν γὰρ μὴ μετῴμων ἀρετῇ, ἐπαινώμεν δὲ ἀρετὴν, θυμησόμεθα πάντως αὐτὴν μεταλθεῖν· κἀν μὴ σπῶμεν κακίαν, ἀλλὰ ψέγωμεν κακίαν, θυμησόμεθα πάντως αὐτὴν ἐκφυγεῖν. Ἐπεὶ οὖν μετὰ πολλῆς ἐνόησας ἐκεῖνος ἠμετέραςθεαί τοὺς λόγους, φέρε, καὶ τὰ λειπόμενα ὑμῖν ἀποδώσωμεν. Εἶδατε αὐτὸν ἐν τῷ πύλῳ τοῦ πλουτοῦ τότε, βλέπετε αὐτὸν σήμερον ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ· εἶδατε αὐτὸν ὑπὸ νυκτὸν περιλειχόμενον· βλέπετε αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δορυφορούμενον· εἶδατε αὐτὸν ἐν πνίγι τότε, βλέπετε ἐν τρυφῇ νῦν· εἶδατε ἐν λιμῷ, βλέπετε ἐν ἀφθονίᾳ πολλῇ· εἶδατε φτωχὸν ὄντα, βλέπετε στεφανωμένον· εἶδατε τοὺς πόνους, βλέπετε τὰς ἀμοιβὰς καὶ πλούσιος καὶ πένθης· πλούσιος μὲν, ὅτι μὴ μέγα εἶναι νομίζετε τὸν πλοῦτον χωρὶς ἀρε-

τῆς, πένθης δὲ, ὅτι μὴδὲν κακὸν νομίζετε εἶναι τὴν πνίαν· ἐκατέρωθεν δὲ διδάσκαλος οὗτος· ἔστημεν. Εἰ γὰρ ἐν πνίγι ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἀπεθυσπέθησε, τίνα ἔξουσι συγγνώμην οἱ ἐν πλούτῳ τοῦτο ποιοῦντες; εἰ ἐν λιμῷ καὶ τοσοῦτος κακοῖς δὲν εὐχαρίστησε, τίαν ἔξουσι ἀπολογίαν οἱ μετ' ἀφθονίας καὶ βουλομένοι πρὸς τὴν αὐτὴν ἐλθεῖν ἀρετὴν; Πάλιν οἱ πένθης οἱ διὰ τὴν πτωχείαν ἀγανακτοῦντες καὶ δυσχεραίνοντες, τίνα ἔξουσι συγγνώμην, ὅταν οὗτος ἐν λιμῷ καὶ πνίγι καὶ ἐρημίᾳ καὶ ἀρρωστίᾳ διηκνέαι ζῶν ἐν οἰκίᾳ πλουτοῦντος, καὶ παρὰ πάντων ὑπερφορῶμενος, καὶ πρὸς ἑταίρων τὰ αὐτὰ αὐτῷ πεπονημένα ἰδεῖν οὐκ ἔχων, οὕτω φερίται φιλοσοφῶν;

Ἀπὸ τοῦτου μάθωμεν, μὴ τοὺς πλουτοῦντας μακαρίζωμεν, μηδὲ τοὺς πλοῦσιους ταλανίζωμεν. Μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάλῃθός εἶπαι, οὐδὲ πλοῦσιός ἐστιν ἐκεῖνος· ὁ πολλὰ περιβαλλόμενος, ἀλλ' ὁ μὴ πολλὰν δέκμενον· οὐδὲ πένθης ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ μὴδὲν κακωττόμενος, ἀλλ' ὁ πολλὰν ἐκρέμενος· καὶ τοῦτο ὅρον πνίγας καὶ πλοῦτου δεῖ νομίζεσθαι εἶναι. Ἄν τοίνυν

κι' αὐτὸ πρέπει νὰ θεωροῦμε σὰν μέτρο τῆς φτώχειας καὶ τοῦ πλοῦτου. Ἄν λοιπόν, δῆς κάποιον νὰ ἐπιδιώκῃ τὰ πολλά, λογάριασέ τον πρὸς φτωχὸ ἀπ' ὅλους κι' ἂς ἔχῃ ἀποκτηθεῖς πλείοτερα χρήματα ἀπ' ὅλους. Ἄν πάλι δῆς κάποιον νὰ μὴν ἔχει ἀνάγκη τὰ πολλά, θεωρήσῃ τον πρὸς πλούσιον ἀπ' ὅλους κι' ἂς μὴν ἔχῃ τίποτα ἀποκτηθεῖ. Γιατὶ συνηθίσαμε νὰ κρίνωμε τὴς φτώχειας καὶ τὰ πλοῦτη ἀνάλογα μὲ τὴ διάθεσιν τῆς γνώμης, ὅχι μὲ τὸ μέτρο τῆς περιουσίας. Καθὼς λοιπόν δὲν θὰ λέγαμε πὼς ἔχει ὑγεία αὐτὸς πρὸς ἀναρκῶς διψᾷ, κι' ἂν χαίρεται τὴν ἀφθονίαν, ὅταν κοντὰ στοὺς ποταμούς καὶ τὴς πηγῆς αὐτοῦ καίεται δόλοκληρος (γιατὶ τί ὠφέλει ἡ ἀφθονία τῶν ὕδατων ὅταν μὲνι ἀσπρηστο τὸ πάθος;) ἔτσι νὰ κάνωμε καὶ γιὰ τοὺς πλούσιους; αὐτοὺς ποὺ πάντοτε ἐπιθυμοῦν καὶ διψοῦν ὅ,τι ἔχουν οἱ ἄλλοι, ποτὲ νὰ μὴ νομίζωμε πὼς ἔχουν ὑγεία καὶ πὼς χαίρουνται κάποια ἀφθονία. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του κι' ἂν ὅλα τὰ ἔχῃ γύρω του, πὼς θὰ εὐτυχίσῃ ποτέ; Αὐτοὶ ὁμως ποὺ ἀρκοῦνται στὰ δικά τους καὶ φροντίζουν τὰ ὅσα ἔχουν, καὶ δὲν παρατηροῦν μὲ ζήλια τὰ ξένα ὑπάρχοντα κι' ἂς εἶναι πρὸς φτωχοὶ ἀπ' ὅλους, ὁμως πρέπει νὰ τοὺς θεωροῦμε ἀπ' ὅλους πλουσιώτερους. Γιατὶ ὅποιοι δὲν ἔχει ἀνάγκη τὰ ξένα, μὴ ἀγαπᾷ ν' ἀρκῆται σ' ὅσα ἔχει, αὐτὸς εἶναι ὁ πρὸς πλούσιος ἀπ' ὅλους. Ἄλλ' ἂν θέλετε, ὡς γνωρίσωμε στήν ὑπόθεσιν ποὺ ἔχομε μπροστὰ μας. Σὺ ν ἐ β ῆ, λέει, νὸ ἐ π ε θ ἄ ν η ὁ Λ ἄ -

ζ α ρ ο ς καὶ νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους.

Ἐδῶ θέλω νὰ βγάλω ἀπὸ τὴν ψυχῇ σας μίαν ἀμαρτωλὴν ἰδέαν. Γιατὶ πολλοὶ ἀπλοῖκοι ἄνθρωποι νομίζουν πὼς οἱ ψυχῆς ἐκείνων ποὺ τελειώνουν τὴ ζωὴ τους μὲ βίαιον θάνατον, γίνονται δαίμονες. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἔτσι, δὲν εἶναι. Δὲν γίνονται δαίμονες οἱ ψυχῆς ἐκείνων ποὺ πεθαίνουν βίαια, ἀλλὰ οἱ ψυχῆς αὐτῶν ποὺ ζοῦν στὴς ἀμαρτίες, ὅχι γιατί ἀλλάζει ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τους ἀλλὰ διότι ἡ διάθεσί τους εἶναι ἁμοια μὲ τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐνοῶντας ὁ Χριστὸς ἔλεγε στοὺς Ἰουδαίους: Ἐσεῖς εἰστε παιδιὰ τοῦ διαβόλου. Καὶ τοὺς εἶπε παιδιὰ τοῦ διαβόλου ὅχι γιατί κατάντησαν στὴ δική του φύσιν, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ ἔργα ἐκείνου ἔπρατταν, γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει: Διότι θέλετε νὰ πράττετε τὰ θελήματα τοῦ πατέρα σας. Καὶ πάλι λέει ὁ Ἰωάννης: Ἀπόγονοι τῶν ἐχιδνῶν, ποῖος σᾶς ὠδήγησεν νὰ ξεφύγετε ἀπὸ τὴ μέλλουσα ὀργή; Κάμετε λοιπὸν ἔργα ἀντάξια τῆς μετανοίας καὶ μὴ θέλετε νὰ λέτε, Πατέρα ἔχομε τὸν Ἀβραάμ. Διότι ἡ Γραφὴ ἔρει νὰ δομαζῇ σχέσεις συγγενικῆς ὅχι ἀπὸ τὴ φύσιν, ἀλλὰ ἀπ' τὴν ἀρετὴ καὶ ἀπὸ τὴν κακίαν, καὶ ὅποιον ἔχει αὐτὰ τὰ γνωρίσματα, αὐτὸν ἡ Γραφὴ τὸν λέει γιὸ καὶ ἀδελφόν.

Β'. Ἀλλὰ γιὰ ποῖο λόγο ἔφερε ὁ διάβολος αὐτὴ τὴν ἀμαρτωλὴν γνώμην; Ἐπι-

λοῦσι τινὰ πολλὰν ἐπίεμενον, πάντων αὐτὸν πνεύστερον εἶναι νομίζε, κἂν τὰ πάντων ἡ κεκτημένος χρήματα: ἂν δὲ πάλιν ἴδῃσι τινὰ μὴ πολλὰν δεόμενον, πάντων αὐτὸν εὐπορώτερον εἶναι ψυχίζου, κἂν μὴδὲν κεκτημένος ἦ. Τῇ γὰρ διαθέσει τῆς γνώμης, οὐ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας, τὰς πένιας καὶ εὐπορίας κρίνειν εἰσώμεν. Ὅσπερ οὖν τὸν διηγεσάμενος διδόντων οὐκ ἔν εἰπομεν ὑγιαίνειν, κἂν ἀφθονίας ἀπολαύῃ, κἂν παρὰ ποταμῶν καὶ πηγῶν κατακίηται (τί γὰρ ἀφελος τῆς τῶν ὕδατων βασιλείας ἐκείνης, ὅταν τὸ πάθος δοβέστων μὴν;) οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πλουτουμένων ποιῶμεν: ποτὲ ἐπιθυμουμένους καὶ καὶ διψήσαντας τῶν ἀλλοτρῶν μηδέποτε νομίζωμεν ὑγιαίνειν, μηδὲ ἀφθονίας ἀπολαύειν τινός. Ὅ γὰρ τὴν αὐτοῦ στήσας μὴ δυνάμενος ἐπιθυμῆσαι, κἂν τὰ πάντως περιβέβληται, πὼς οὕτος ἔσται ἐν εὐπορίᾳ ποτέ; Τοῦς μὲντοι τοῖς οικείοις ἀρκουμένοις, καὶ στέργοντες τὰ ἐκείνων, καὶ μὴ περισκοποῦμεν τὰς ἀλλοτρίας οὐσίας, κἂν ἀπάντων ὧν ἐν εὐπορίᾳ, πάντων εὐπορωτέρους εἶναι χρὴ νομίζειν. Ὅ γὰρ μὴ δεόμενος τῶν ἀλλοτρῶν, ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ ἀγαπᾶν εἶναι, πάντως ἔστιν εὐπορώτερος. Ἄλλ' εἰ δοκεῖ, ἐπὶ τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐπανέλθωμεν. Ἐγίνετο, φησὶν, ἀποθανεῖν τὸν Λάζαρον, καὶ ἀπενεχθῆναι ὅπου τῶν ἀγγέλων (Λουκ. 16, 22).

Ἐνταῦθα πονηρὸν νόημα τῆς ὑμετέρας ἐξελεῖν βού-

λομαι ψυχῆς. Καὶ γὰρ πολλοὶ τῶν ἀφελεστέρων νομίζουσι τὰς ψυχὰς τῶν βίαιον θανάτῳ τελευτῶντων δαίμονας γίνεσθαι. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο, οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν βίαιον θανάτῳ τελευτῶντων δαίμονες γίνονται, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ τῶν ἐν ἀμαρτημασί ζώντων, οὐ τῆς οὐσίας αὐτῶν μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως αὐτῶν τὴν ἐκείνων μιμουμένης κακίαν. Τοῦτο γοῦν καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους θηλὸν ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: Ἵμεῖς τοῦ διαβόλου υἱοὶ ἐστε (Ἰωάν. 8, 44): υἱὸς δὲ διαβόλου αὐτοὺς εἶπεν, οὐκ ἐπειδὴ εἰς τὴν οὐσίαν τὴν ἐκείνου μετέπεσον, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ ἔργα ἐκείνου ἔποιον διὰ καὶ προσέθηον: Τὰς γὰρ ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς οὐ μὲν θέλετε ποιεῖν (Ἰωάν. 8, 46). Καὶ πάλιν ὁ Ἰωάννης: Γεννῆματα ἐχιδνῶν, τίς οὐκ ἐδεξέμεν ὅμιν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; Ποιήσατε οὖν κακὰ ἔργα ἐξίου τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξεται λέγειν, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ (Ματθ. 3, 7-9). Συγγενεῖς γὰρ νόμος, οὐ τοὺς ἀπὸ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας οἶδεν ἡ Γραφὴ καλεῖν: καὶ ἂν ὃν τὴς ἀμαρτίας γένηται, τοῦτον καὶ υἱὸν καὶ ἀδελφὸν εἶναι φησὶν ἡ Γραφὴ.

Β'. Ἀλλὰ τίνας ἔκκεν ὁ διάβολος τὸ πονηρὸν δόγμα

χέρησε νὰ ὑποσκάψῃ τὴ δόξα τῶν μαρτύρων. Ἐπειδὴ μὲ βίαια θάνατον τελειοῦν οἱ μάρτυρες, τὸ ἔκαμε αὐτό, θέλοντας νὰ σκορπίσῃ γι' αὐτοὺς κακὴ φήμη. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν ἔπιασε, γιὰτὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἔχουν τὴν λαμπρότητα τους, καὶ τότε πονηρεύτηκε ἄλλο χειρότερο, ἔπεισε μ' αὐτὲς τὶς ἰδέες τοὺς πλάνους ποὺ τὸν ὑπηρετοῦν νὰ φονεύουν πολλῶν ἀνοήτων νέων τὰ σώματα, μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ γίνουν δαίμονες καὶ θὰ τοὺς ὑπηρετοῦν πάλι. Ἀλλὰ δὲν γίνονται αὐτὰ, δὲν γίνονται. Τὶ σημασία ἔχει ὅτι λέν οἱ δαίμονες, τοῦ τὰδε μοναχοῦ εἰμαι ἡ ψυχὴ; Ἀκριβῶς γι' αὐτὸ δὲν πιστεύω, ἔπειδὴ τὸ λένε οἱ δαίμονες· γιὰτὶ ἐξαπατοῦν αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀκούν.

Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος τοὺς ἔκλεισε τὸ στόμα κι' ὅταν ἀκόμα ἔλεγαν τὴν ἀλήθειαν, γιὰ νὰ μὴ λάθουν ἀφορμὰ καὶ βάλουν μαζί μὲ τὰ ἀληθινὰ καὶ τὰ ψεύτικα καὶ γίνουν πιστευτοί. Διότι ὅταν ἔλεγαν, Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι δοῦλοι τοῦ ὕψιστου Θεοῦ καὶ οἱ διδάσκουν τὸν δρόμο τῆς σωτηρίας, ταραχθικὴ τὸ πνεῦμα του, ἐπιτίμησε τὸν Πύθωνα καὶ τὸν πρόσταξε νὰ φύγῃ. Ἄν καὶ τί κακὸ ἔλεγαν; Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι δοῦλοι τοῦ ὕψιστου Θεοῦ. Ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ ἀπλοῖκοι δὲν ξέρουν νὰ ξεχωρίζουν ὅσα λένε οἱ δαίμονες, τοὺς ἀπόκλεισε μιά καὶ καλὴ τὸ νὰ γίνουν πιστευτοί. Ἀπὸ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν τιμὴ εἶσαι, λέει, δὲν ἔχεις δικαίω-

μα νὰ μιλᾷς, σῶπασε, βουβάδου, δὲν μπορείς ἐσὺ νὰ κηρύττῃς, τῶν ἀποστόλων εἶναι αὐτὸ τὸ ἀξίωμα. Γιατὶ ἀρτάζεις αὐτὸ ποὺ δὲν εἶναι δικό σου; Ζῶπαινε, τιμὴ δὲν ἔχεις. Ἐτοί ἔκαμε κι' ὁ Χριστός, ὅταν τοῦ εἶπαν οἱ δαίμονες, Σὲ γνωρίζομε ποιοὺς εἶσαι, τοὺς ἀποστόλους πολὺ βίαια καὶ μᾶς διδάξε σὲ τίποτα νὰ μὴν ἀκούμε τοὺς δαίμονες, μήτε κι' ἂν λένε κάτι σωστὸ. Πράγμα ποὺ ἀφοῦ τὸ ξέρομε, νὰ μὴν πιστεύωμε στὸν δαίμονα καθόλου, ἀλλὰ κι' ἂν λὲ καὶ ἀληθινὸ, νὰ τὸν ἀποφεύγωμε καὶ νὰ τὸν περιφρουροῦμε. Διότι τὰ σωστὰ καὶ σωτήρια διδάγματα μπορεί νὰ τὰ μάθῃ κανεὶς ὅχι ἀπὸ τοὺς δαίμονες ἀλλὰ ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς. Καὶ γιὰ τὸ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν ἡ ψυχὴ ὅταν βγῇ ἀπὸ τὸ σῶμα νὰ ἔρθῃ στὴν ἐξουσία τῶν δαιμόνων, ἀκούσε τὴν λέει ὁ Παῦλος· Διότι αὐτὸς ποὺ πέθανε ἔχει πάψει νὰ ἁμαρτάνῃ, δηλαδὴ δὲν ἁμαρτάνει πιά. Κι' ἀφοῦ βέβαια δὲν μπορεί ὁ διάβολος νὰ ἀσκήσῃ βία στὴν ψυχὴ ποὺ καίτοι στὸ σῶμα, εἶναι ὀλοφάνερο πὼς οὔτε ὅταν φύγῃ ἀπ' αὐτό. Πὼς λοιπὸν ἁμαρτάνουν, λένε, ὅταν δὲν ἐκδιάζονται; Μὲ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἀπόφασίν των καὶ μὲ τὴν παραχώρησιν τοῦ ἑαυτοῦ των, ὅχι ἐπειδὴ ἀναγκάζονται οὔτε ἐπειδὴ βασανίζονται. Κι' αὐτὸ ἐβεβαίωσαν ὅλοι ὅσοι κατανίκησαν τὴν πονηρίαν του. Τὸν Ἰωβ βέβαια ποὺ τὸν τάραξε τόσο πολὺ, δὲν μπόρεσε νὰ τὸν καταφέρῃ νὰ βγάλῃ ἔνα λόγος βλάσφημο.

Ἀπ' αὐτὰ εἶναι φανερό ὅτι στὸ χέρι

τοῦτο εἰσάγαγε; Τὴν τὴν μαρτύρων ἐπεχείρησε διορυγὰς δοῦν. Ἐπειδὴ γὰρ βίαια θανάτω τελευτῶσι ἐκεῖνοι, βουλόμενος αὐτὸν κατασκαδᾶσαι πονηρὰν ὑπόληψιν, τοῦτο ἐποίησεν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἴσχυσε· μένουσι γὰρ τὴν οἰκίαν ἔχοντες λαμπρότητα ἑτέρον δὲ χαλεπώτερον καταργήσαντο τοὺς γήτας τοὺς ὑπηρετομένους αὐτῷ διὰ τούτων πείσας τῶν θυμῶν, πολλῶν νέων ἀπλῶν σώματα κατασπαρτάνει ἐλπίδι τοῦ δαίμονος ἔσθαι, καὶ πάλιν αὐτοὺς ὑπηρετεῖν. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Τὶ οὖν, εἰ οἱ δαίμονες λέγουσι. Τοῦ μοναχοῦ τοῦ δεινός ἡ ψυχὴ εἰμι, φησί; Διὰ γὰρ τοῦτο οὐ πιστεύω, ἐπειδὴ δαίμονες λέγουσιν· ἀπαύσι γὰρ τοὺς ἄκουοντες.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος καίτοι γε ἀληθεύοντας ἐπεσκόμειεν αὐτοὺς, ἵνα μὴ πρόβατον λαβόντες τοῖς ἀληθεῖς καὶ ψεύθεϊ πάλιν θνατίζωσι καὶ ἀμείνωσι γένωνται. Ἐπειδὴ γὰρ ἔλεγαν, Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὕψιστου εἰσὶ, καταγγέλλοντες ὅτι ν δδδν σωτηρίας, διαπονήσαντες τὸ πνεῦμα ἐπετιμάς τοις Πύθωνι, καὶ ἐξελθεῖν ἐκέλευσε (Πράξ. 16, 17)· καίτοι γὰρ τὴν πονηρίαν ἔλεγαν; Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὕψιστου εἰσὶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ἀπλοτέρων διὰ διακρίνειν οὐκ ἴσασιν τὰ παρὰ τῶν δαιμόνων λεγόμενα, καθάπαξ αὐτοὺς

ἀπέκλεισε τὸ πιστεῦσθαι. Τῶν ἡμιμαμένων εἰ, φησὶν, ἀποστολῆστος εἰ, σῶπας, περίμωσο· οὐκ ἔστι οὖν τὸ κηρύττειν, ἀποστόλων ἐστὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα. Τὶ ἀρτάζεις τὸ μὴ σὺν; Σίγη, ἡμίμωσι. Οὗτοι καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε· λέγουσιν αὐτοῖς τοῖς δαίμονι, Οὐδὲ μὲν σε τίς εἰ, ἐπετίμησεν αὐτὸς μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος (Μάρκ. 1, 24 καὶ Λουκ. 4, 34), διδόντων ἡμᾶς, μὴθιμοὶ δαίμονι πείθεσθαι, μὴδ' ἂν σοι ὕγιες τὸ λέγειν. Ἄπερ δὴ καὶ μαθόντες μὴ πειδωμένοι δαίμονι καθόλου, ἀλλὰ καὶν ἀληθὲς τὸ φηγγήναι, φεύγωμεν αὐτὸν καὶ ἀποστρεφώμεθα· τὰ γὰρ ὕγι' ὅγματα καὶ σωτήρια οὐ παρὰ δαιμόνων, ἀλλὰ παρὰ τῆς θείας Γραφῆς ἐστὶ ματ' ἀκριβεῖας μαθεῖν. Ὅτι γὰρ οὐκ ἔστι ψυχὴν τὸ σῶματος ἐξελθούσαν ὅπ' τὴν τῶν δαιμόνων γενέσθαι τυραννίδα, ἀκούουσιν τὴν φωνὴν ὁ Παῦλος· Ὅ γὰρ πόθεν οὐκ ἀνάνδρα καὶ οὐκ ἀνδρὸς τῆς ἀμαρτίας (Ρωμ. 6, 7), τοῦτέστιν, οὐκ εἴναι ἁμαρτάνει. Εἰ γὰρ ἐν τῷ σῶματι οὐκ ὀκνοῦσιν τῇ ψυχῇ ἁμαρτάνειν οὐ θυμῶνται τὸ διαβολοῦ, εὐθὺς ὅταν εἰς οὐδὲ ἀπελθοῦσιν. Πῶς οὖν ἁμαρτάνουσιν, φησὶν, εἰ μὴ βίαν πάσχωσιν; Ἐκοῦσι καὶ βουλόμεναι, καὶ ἐκταῖς ἐκδιδοῦσαι, οὐκ ἀνταγκάζομεναι, οὐδὲ τυραννίζομεναι. Καὶ τοῦτο ἐββαίωσαν ἀπαντες οἱ περιγενόμενοι τῶν κείνων μηχανημάτων. Τὸν γοῦν Ἰωβ μυρία κυχίας οὐκ ἴσχυσε πείσαι βλάσφημόν τὸ ὅμα ἐγενεγκεῖν (Ἰωβ 2, 9-10).

Ὅθεν ὅλλον ἐστὶ καὶ τοῦ πείθεσθαι καὶ τοῦ μὴ πείθεσθαι

μας είναι τὸ νὰ ὑπακούωμε καὶ τὸ νὰ μὴν ὑπακούωμε στὶς συμβουλὲς τοῦ διαβόλου, κί' ὅτι καθόλου δὲ μᾶς ἐξαναγκάζει οὔτε μᾶς ὑποχρεώνει. Κί' ὄχι μόνο ἀπ' ὅσα εἴπαμε, ἀλλὰ κί' ἀπ' τὴν παραβολὴν τοῦ ἐρχομὲ μπροστὰ μὲς εἶναι φανερό ὅτι ὅταν βγοῦν οἱ ψυχὲς ἀπὸ τὸ σῶμα δὲν παραμένουν πιά ἐδῶ ἀλλ' ἀμέσως μεταφέρονται. Κί' ἄκουε πῶς· Διότι σὺ νῆβη, λέει, νὰ πεθάνῃς ὁ Λάζαρος καὶ νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Κί' ὅτι ὄχι μόνο τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἁμαρτωλῶν οἱ ψυχὲς μεταφέρονται ἐκεῖ, κί' αὐτὸ πάλι εἶναι φανερό ἀπὸ ἄλλον πλοῦσιον. Πού ὅταν πλοῦτισε ἀπὸ εἰσοδήματα ἡ χώρα του, σκέφθηκε· Τί νὰ κάμω; θὰ γκρεμίσω τὶς ἀποθήκες μου καὶ θὰ χτίσω πιὸ μεγάλες. Τίποτα δὲν ἦταν χειρότερο ἀπ' τὴν ἀπόφασιν αὐτῇ. Πραγματικὰ γκρέμισε τὶς ἀποθήκες του· γιατί ἀποθήκες ἀσφαλισμέναι δὲν εἶναι οἱ τοίχοι, ἀλλὰ τὰ στομάχια τῶν φτωχῶν, κί' αὐτοὺς τὶς ἄφισε ἐκείναις τὶς ἀποθήκες καὶ φρόντιζε γιὰ τοίχους. Τί λέει λοιπὸν σ' αὐτὸν ὁ Θεός; Ἀνόητε, αὐτὴ τὴ νύχτα ἀπαιτοῦν νὰ ἄρουν τὴν ψυχὴ σου. Καὶ πρόσεφε· ἐκεῖ λέει νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, ἐδῶ λέει ἀπαιτοῦν, καὶ τὸν ἕνα τὸν πῆραν σάν δεσμώτη, τὸν ἄλλο τὸν περιστοιχίσαν σάν νικητῇ. Κί' ὅπως ἀκριβῶς στὴν παλαιστρα, πού κάποιον πολὺ τραυματισμένον καὶ ραντισμένον στὸ αἷμα, τοῦ ἐπιδέδουν τὸ κεφάλι αὐτοὶ πού βρίσκονται μπροστὰ στὴν πα-

λαίστρα, καὶ τὸν ὑποδέχονται μ' ἐπαίνους καὶ τὸν φέρνουν στὸ σπίτι του μὲ χειροκροτήματα, ζητωκραυγὰς, θαυμασμοῦ, ἔτσι κί' οἱ ἀγγελοὶ τότε μεταφέραν τὸν Λάζαρο. Καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ πλοῦσιου τὴν ἀπαιτοῦσαν κάποιες φορεὲς δυνάμεις, ἐπιτήδεις ἴσως σταλμέναι, γιατί δὲν φεύγει πρὸς ἐκείνη τὴ ζωὴ ἡ ψυχὴ μόνη της, γιατί δὲν εἶναι καὶ θυνατό. Ἀφοῦ ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ ὀδηγὸ γιὰ νὰ περάσωμε ἀπὸ πόλιν σὲ πόλιν, πολὺ περισσότερο ἡ ψυχὴ θὰ χρειαστῇ ὀδηγὸν ὅταν ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ μεταφέρεται στὴ μέλλουσα ζωὴ. Γι' αὐτὸ πολλὰς φορὲς ἀνεβαίνει στὴν ἐπιφάνεια καὶ προχωρεῖ στὸ βάθος καὶ φοβᾶται καὶ τρέμει ὅταν μέλλει νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὴ σάρκα. Πάντοτε δηλαδὴ μᾶς κεντρίζει ἡ συνειδησιὴ γιὰ τὶς ἁμαρτίαι καὶ πιὸ πολὺ ἐκείνη τὴν ὥρα πού πρόκειται νὰ πᾶμε στὶς ἀπολογίαις μᾶς ἐκεῖ, καὶ στὸ φοβερὸ δικαστήριον. Τότε ἂν ἔκλεψε κανεὶς, ἂν ἐκμεταλλεψτο, ἂν κατηγόρησε, ἂν ἔγινε ἀδικα ἐχθρὸς κάποιου, ἂν ἔπραξε ὁποιοῦ ἄλλο κακὸ, ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν ἀνανεώνεται καὶ μπρὸς στὰ μάτια στέκει καὶ τὴ συνειδησιὴ κεντρίζει. Κί' ὅπως, οἱ φυλακισμένοι νοιούθουν πάντοτε ἀκεφὰ καὶ στενοχώρια, μὰ πιὸ πολὺ ἐκείνη τὴν ἡμέρα πού πρόκειται νὰ βγοῦν καὶ νὰ ὀδηγηθοῦν στοῦ δικαστοῦ τὶς πόρτες, καὶ στέκονται στὰ κάγκελλα μπροστὰ κί' ἀκοῦνε ἀπὸ μέσα τὴ φωνὴ 'κείνου πού θὰ τοὺς κρίνῃ καὶ παγώνουν ἀπὸ τὸ φόβον κί' ἀπ' τοὺς νεκροὺς καθόλου καλύτερα δὲν βρίσκονται· ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ πού πολὺ

ταῖς ἐκείνου συμβουλαῖς ἡμεῖς ἔσμεν κύριοι, καὶ ἄνεγκνιν οὐδέμιν, οὐδὲ νυραννίβα ὀρεστέμεβα παρ' ἐκείνου. Οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς προκειμένης παραβολῆς ὀδηγῶν, ὅτι τοῦ σώματος αἱ ψυχὰς ἐξελθούσιναι, οὐκ ἐπὶ ἐνταῦθα διατρέφουσιν, ἀλλ' ἐσθλὰς ἀπαγόνται· καὶ ἄκουε πῶς· Ἐγὼ νῆστο γὰρ αὐτόν, φησιν, ἀποθάνειν καὶ αἱ ἀπνευχθῆναι ὁπότε τῶν ἀγγέλων (Λουκ. 16, 22). Οὐκ αὖ τὸν δικάζων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πονηρίᾳ ζώντων ἀπαγόνται ἐκεῖ αἱ ψυχὰς· καὶ τοῦτο δὲ πάλιν ἐξ ἐτέρου πλοῦσιου ὄληον. Ἐπειδὴ γὰρ εὐφρόνησεν ἡ χώρα αὐτοῦ, εἶπεν ἂν ἐαυτῷ· Τί ποιήσω; καθελὼ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μελίσσωμαι ἐκδομαίησω (Λουκ. 12, 18). Οὐδὲν ἄλλοτερον τῆς τοιαύτης γνώμης. Ὅντως· νοθεύειν αὐτοῦ τὰς ἀποθήκας· ἀποθῆκαι γὰρ δευοὶ οὐχ οἱ τοίχοι, ἀλλ' αἱ τῶν πνιγνῶν εἰσὶ γαστέρες· ὁ δὲ ἐκείνας ἀελεῖ, περὶ τοίχους ἰσχυολεῖτο. Τὸ οὐκ φησι πρὸς αὐτόν ὁ Θεός· Ἄφρον, ταύτη τῇ νυκτὶ ἀπαιτοῦσιν τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ. Καὶ ἄρα· ἐνταῦθὰ φησιν ἀποθνήσκειν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, ἐκεῖ ἀπαιτοῦται· καὶ τὸν μὲν ὡς δεσμώτην ἐξήγον, τὸν δὲ ὡς σφεαπνὴν ἐδουρόντων. Καὶ καθάπερ ἐν τῷ σκάμματι πολλὰ τινα τραύματα λαβόντα ναι αἵματι κατερραντισμένον, εἴτα τὴν κεφαλὴν ἀναψιδόμενον οἱ πρὸ τοῦ σκάμματος ἐστῶτες ὑποδείξανται μετὰ πολ-

λῆς τῆς εὐφημίας οὐκαὶ ἄγουσι κροτούντες, εὐφημοῦντες, θαυμάζοντες· ὅτε καὶ τὸν Λάζαρον ἀγγελοὶ τότε στήσαντο· ἐκείνου δὲ τὴν ψυχὴν ἀπήτουν φοβεραὶ τιναε δυνάμεις, ἴσως ἀπεσταλμέναι ἐπὶ τοῦτο· οὐ γὰρ αὐτόματος ἡ ψυχὴ πρὸς ἐκείνην ἀναχωρεῖ τὴν γαῖαν, ἐπειδὴ ἡπῆδ θυνατόν. Εἰ γὰρ πάλιν ἐκ πόλεως ἀμειβόντες, τοῦ χειρωναγούοντος δεόμεθα, πολλῶ μῆλλον ἡ ψυχὴ τῆς σαρκὸς ἀπορραγείτω, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν μελισταμένη ζῶν, τῶν ὀδηγησάντων αὐτὴν δεήσει. Διὰ τοῦτο πολλὰκις ἀναθεταί, καὶ πρὸς τὸ βάθος κῶτα χωρεῖ, καὶ δέδοται καὶ φρίττει, μέλλουσα τῆς σαρκὸς ἀφιπασθαί. Αἰ μὲν γὰρ ἡμᾶς κεντεῖ τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τοῦ συνειδός, μέλιστα δὲ καὶ ἐκείνη τὴν ὥραν, τὴν μέλλουσαν ἐνταῦθεν ἀπαγούσαι πρὸς τὰς πόθους τὰς ἐκεῖ καὶ τὸ φοβερόν δικαστήριον. Τότε, εἴτε ἥρασται τις, εἴτε ἀπολεονέκτησεν, εἴτε τινὰ ἐπῆρσαν, εἴτε τινὰς γόντων ἐχθρὸς ἀδικίας, εἴτε ἄλλο ὅτιον δεινὸν εἰργάσται, ἀπας ὁ τῶν ἁμαρτιῶντων ἰσμός ἀνανεοῦται καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἰσταται, καὶ τὴν δεινότητα κεντεῖ. Καὶ καθάπερ οἱ τὸ δεσμοφύτων οὐκύνοντες, αἱ μὲν ἐν κτηρεῖσι καὶ ὀδύνας εἰσὶ, μέλιστα δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, καὶ ἂν ἐν μέλλωνιν ἐξέλθωσι, καὶ παρ' αὐτὰς τὰς τοὺς δικάζοντας ἀπασθαι ὅρας, καὶ πρὸ τῶν κινύλων ἐστῶτες, καὶ τῆς τοῦ κρίνοντος φωνῆς ἠθύνον ἀκούοντες, ἀποπῆγνυνται τῷ φόβῳ, καὶ τῶν νεκρῶν· οὐδὲν ἀμεινον

ὑποφέρει καὶ στενοχωριέται καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν καιρὸ τῆς ἁμαρτίας, πολὺ περισσότερον ὑποφέρει ὅταν χωριστῇ ἀπὸ ἐδῶ καὶ μέλλει νὰ μεταφερθῇ.

γ'. Σωπαινέτε πού τὰ ἀκοῦτε αὐτά; Μεγάλη χάρη σὰς χρωστῶ γι' αὐτὴ τῇ σιωπῇ, πῶς πολὺ παρά γιὰ τὰ χειροκροτήματα. Γιατί οἱ ἐνθουσιασμοὶ κι' οἱ ἐπαινοὶ ἐμένα με κάνουν πῶς περήφανο, μὰ ἡ σιωπὴ αὐτὴ ἐσὰς σὰς κάνει πῶς φρόνιμους. Ξέρω πῶς αὐτὰ πού λέω εἶναι στενόχωρα, ἀλλὰ ἔχουν μεγάλο κι' ἀνείπωτο κέρδος. Ὁ πλοῦσιος ἐκεῖνος ἂν εἶχε κάποιον νὰ τὸν συμβουλεύη τέτοια, κι' ὄχι κόλακες πού ὅλα εὐχάριστα τὰ παρουσιάζουν καὶ τὸν τραβοῦσαν στὴν ἀσωτία, δὲν θὰ ἔφτανε σ' ἐκείνη τὴν κόλαση καὶ δὲν θὰ ὑπέφερε τ' ἀφόρητα βασανιστήρια καὶ δὲν θὰ μετανοοῦσε ὕστερα, δίχως παρηγορία. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὅλοι τὰ εὐχάριστα συζητοῦσαν, τὸν παράδωσαν στὴ φωτιά. Μακάρι πάντοτε καὶ διαρκῶς νὰ τὰ σκεπτόμαστε αὐτά καὶ νὰ μιλάμε γιὰ τὴν κόλαση. Γιατί σ' ὅλα τὰ λόγια σου, λέει, νὰ μελετᾷς τὸ τέλος σου καὶ νὰ μὴν ἁμαρτήσης ποτέ. Κι' ἀκόμα: Ἐτοίμαζε τὰ ἔργα σου γιὰ τὴν ἀναχώρησίν σου καὶ προετοιμάζου γιὰ τὸν δρόμο*. Ἄν ἔκλεπες κάτι, δῶσε 'το πίσω καὶ πὲς σάν τὸν Ζαχαρίαν. Δίνω τετραπλάσια αὐτὰ ποὺ ἄρπαξα. Ἄν ἐσυκοφάνησες κάποιον, ἂν ἔγινες ἐχθρὸς σὲ κάποιον, συμφιλίωσου πρὶν ἀπὸ τὸ δικαστήριον. Ξε-

καθάρισε 'τα ὅλα ἐδῶ, γιὰ ν' ἀντικρύσῃς τὸ θρόνον ἐκεῖνος δίχως ζητήματα.

Μέχρι νὰ βρισκόμαστε ἐδῶ ἔχομε καλὰς ἐλπίδες, μὰ ὅταν θὰ πάμε ἐκεῖ, δὲ θὰ μπορούμε νὰ μετανοήσωμε κι' οὕτε νὰ ξεπλυθούμε ἀπ' τὶς ἁμαρτίες. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐτοιμαζόμαστε πάντοτε γιὰ τὴν ἀναχώρησίν μας. Τί κι' ἂν θελήσῃ ὁ Κύριος νὰ μᾶς καλέσῃ ἀπόψε; Καὶ τί ἂν αὐριο; Τὸ μέλλον εἶναι ἀγνωστο, γιὰ ν' ἀγωνιζόμαστε διαρκῶς καὶ νὰ ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τὸ ταξίδι ἐκεῖνον, ὅπως αὐτὸς ὁ Λάζαρος διαρκῶς ὑπόκειτο καὶ ἀντεχε, γι' αὐτὸ καὶ τὸν πῆγαιναν μὲ τόση τιμὴ. Ἀπέθανε ὅμως κι' ὁ πλοῦσιος κι' ἐτάφη, σὰ νὰ ἦταν ἡ ψυχὴ του καταχωνιασμένη μέσα στο σῶμα του ὅπως σὲ μνήμα, σάν νὰ ἔφερνε ἡ ψυχὴ μαζί της τὴ σάρκα, σάν τάφο. Κι' ὅπως ἦταν δεμένος μ' τὴ μέση καὶ τὴ λαίμαργία σάν μὲ κάποιον ἀλύσιδα, ἀπρακτὴ κι' ἀκίνητὴ εἶχε κάμει τὴν ψυχὴ του. Μὴν προσπεράσῃς εὐκολὰ, ἀγαπητέ, τὸ ἐ τ ἄ φ η' ἀλλὰ βάλε στὸ νοῦ σου σὲ παρακαλῶ τ' ἀσημασιμένα ἕνα γύρω τραπέζια, τίς κλίνας, τὰ χαλιά, τὰ σκεπάσματα, ὅλα τ' ἄλλα τοῦ σπιτιοῦ, τὰ μύρα, τὰ ἀρώματα, τὸ ἄφθονο κρασί, τίς ποικιλίες τῶν φαγητῶν, τὰ μυρωδικά, τοὺς μάγειρους, τοὺς κόλακες, τοὺς φύλακες, τοὺς ὑπηρέτες, ὅλη τὴν ἄλλη πολυτέλεια, ὅλο- τελα σβησμένη καὶ μαρμαρινή. Ὅλα στή- χτη, ὅλα τέφρα καὶ σκόνη, θρῆνοι καὶ ὀδυρμοί, καὶ κανεῖς νὰ μὴν μπορῇ νὰ βοηθήσῃ, οὐτε νὰ γυρίσῃ πίσω τὴν ψυχὴ πού ἔφυγε.

* Τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν γράφει: «γιὰ τὸν ἀγρό».

δικαίνεται: ὅπως καὶ ἡ ψυχὴ μέλειται μὲν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ἁμαρτίας δύνανται καὶ στενοχωριέται, πολλὴ δὲ πλὴν ὅταν ἐντέθεν ἀποσπασθεῖσα ἀτάχθῃαι μέλλει.

γ'. Σιγάτε ταῦτα ἀκούοντες; Πολλὴν ὕμν ἔχω χάριν τῇ αἰγῇ ταύτης μέλλον, ἡ τὸν κρότων' οἱ μὲν γὰρ κρότοι καὶ οἱ ἐπαινοὶ λαμπρότερον ἐμὲ ποιοῦν, ἡ αἰγὴ δὲ αὐτὴ σωφρονε- τέρους ὁδὸς ἐργάζεται. Οἶδα ὅτι λυπεῖ τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ πολὺ μέγιστον ἔχει καὶ ἄρατον. Ὁ πλοῦσιος ἐκεῖνος, εἰ τινα εἶχε τοιαῦτα ἀπὸ παραινούντα, ἀλλὰ μὴ κόλακας τοὺς πρὸς χάριν εἰπὼν συμβουλευόντας, νὰ εἰς τρυφὴν ἔλκοντος, οὐκ ἂν εἴη τὴν γέναν ἤλθεν ἐκεῖνον, οὐκ ἂν τὰς βασάνους ὑπέμεινε τὰ ἀφορητοῦς, οὐκ ἂν ἀπαρηγόρητα μετὰ ταῦτα μετανοήσας ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ πρὸς χάριν ἀπαντες διελέγοντο, παρέδωκεν αὐτὸν τῷ πυρὶ. Εἶπε ἦν δὲ καὶ τὴν ἐκείνους ταῦτα φιλοσοφῇ, καὶ περὶ γέννης ρητέγγεσθαι. Ἐν πᾶσι γὰρ, ὅσοι, τοῖς λόγοις σου μὲν ἠέκουε τὰ ἐσχάτα σου, καὶ εἰς τὸν πῶνα οὐ μὲν ἀμαρτήσας (Ἐκκλ. 7, 40). Καὶ πάλιν: Ἐτοίμαζε εἰς τὴν ἐξόδον τὰ ἔργα σου, καὶ παρασκευάζου πρὸς τὴν ὁδόν (Παρ. 24, 27) Εἰ τινας ἥρασας τι, ἀπόδος, καὶ εἰπὲ κατὰ τὸν Ζαχαρίαν: Δίδωμι τετραπλάσια τὰ ἀρπαγέντα (Λουκ. 19, 8) εἰ

τινὲς τὸ συκοφάντησας, εἰ τινας γέγονας ἐχθρὸς, καταλλή- ρητι πρὸ τοῦ δικαστηρίου. Πάντα ἐνταῦθα διδάσκου, ἵνα χω- ρεῖς πραγμάτων τὸ βῆμα ὡς ἐκεῖνον.

Ἐως δὲ ἐνταῦθα ὦμεν, ἐλπίδας ἔχομεν χρηστέας ἐπειδὴν δὲ ἀπέλθομεν ἐκεῖ, κύριοι λοιπὸν μετανοίας οὐκ ἔομεν, οὐδὲ τοῦ τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν ἀποφύλασθαι. Διὸ χρὴ παρασκευά- ζεσθαι συνεχῶς πρὸς τὴν ἐνθῶδε ἐξόδον. Τί γὰρ ἔαν ἀπέρχας δόξῃ τῷ ἀσεπῶτι καλέσαι ἡμᾶς; τί δὲ ἔαν ἀσίου; Ἀθλοῦν γὰρ τὸ μέλλον, ἵνα ἀναγνώσῃ διηγεσθὲς ὦμεν, καὶ πρὸς τὴν ἀπο- θνήσκον εὐτρεπέως ἐκείνην, καθάπερ οὖν οὗτος ὁ Λάζαρος διαπαντός ἦν ἐν ὑπομονῇ καὶ καρτερῇ: διὸ καὶ μετὰ τοσαύτης ἀπῆλθον τιμῆς. Ἀπέθανε καὶ καὶ ὁ πλοῦσιος, καὶ ἐτάφη, καθάπερ ἂν μνήματι τῷ σῶματι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κατακυρω- μένης, καὶ τάρου περιπερούσης τὴν σάρκα. Ὅποτε γὰρ ἀλῶσι τινί, τῇ μὲθι καὶ τῇ κατωλαργίᾳ πεπεδημένους, οὕτως ἀπάρκον αὐτὴν καὶ νεκρὰν ἐλγάζονται. Μὴ ἀπλὸς παρασθῆναι, ἀγαπητέ, τὸ ἐ τ ἄ φ η' ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν νοεῖ τὰς τραπέζας τὰς περιηργουμένων, τὰς κλίνας, τοὺς τάπη- τας, τὰ ἐπιβήματα, τὰ ὅλα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν ἔπαινα, τὰ μύρα, τὰ ἀρώματα, τὸν πλὸν ἔφρατον, τὸν ἔθετον τὸν τὰς ποικιλίας, τὰ καρυκεύματα, τοὺς μαγειροῦς, τοὺς κόλακας, τοὺς δορυφόρους, τοὺς οἰκίτας, τὴν ἄλλην ἀπαντ' ὀφθαλμοῦ κατεσκευασμένην καὶ καταμαρμαρινισμένην. Πάντα ταῦτα, πάν-

Τότε φάνηκε ἡ ἀξία τοῦ χρυσαφιοῦ καὶ τῆς μεγάλῃς περιουσίας. Γιατί ἀπὸ τὴν τόση καλοτέραςαι γυμνός καὶ μόνος ἀναχωροῦσε, μὴ μπορῶντας νὰ πάρῃ μαζί του τίποτα ἀπὸ τὸν τόσο πλοῦτο, ἀλλὰ ἔρημος, ἀπροσάτευτος μεταφερόταν. Κανεῖς ἀπ' ὅσους τὸν ὑπηρετήσαν, κανεῖς γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν δὲν ἦταν ἐκεῖ, γιὰ νὰ τὸν γλυτώσουν ἀπ' τὴν κόλαση καὶ τὴν τιμωρία, ἀπ' ὅλους ἐκείνους χωρισμένος, μεταφερόταν μόνο γιὰ νὰ ὑποφέρῃ τὴς ἀβάσταχτης τιμωρίας. Πράγματι, Κάθε ἀνθρώπος σὰν χορτάρι, καὶ κάθε ἀνθρώπινη δόξα σὰν τὸ λουλούδι τοῦ φυτοῦ. Ξεράθηκε τὸ φυτὸ καὶ ἔπεσε τὸ λουλούδι τοῦ ἀλλὰ ὁλόγος τοῦ Κυρίου μένει αἰώνιος. Ἦρθε ὁ θάνατος καὶ ὅλα ἐκείνα τ' ὤρθησε καὶ σὰν αἰχμάλωτο τὸν πήρε, ἔτσι σκυμμένον κάτω τὸν παράλαβε, ντροπὴ γεμάτον, δίχως θάρρος, νὰ τρέμῃ, νὰ φοβᾶται, σὰν νὰ χάρηκε ὅλη ἐκείνη τὴν εὐτυχία ὅτ' ἀνείρα τοῦ Κι' ἐγινόταν λοιπὸν ὁ πλούσιος ἰκέτης τοῦ φτωχοῦ καὶ εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ τὸ τραπέζι ἐκείνου πού κάποτε πεινοῦσε καὶ πού ἦταν μπροστὰ ὅτ' ἀτόματα τῶν σκύλων. Κι' ἄλλαξαν τὰ πράγματα καὶ ἐμῇβαιναν ὅλοι ποιοὶ ἦταν ὁ πλούσιος καὶ ποιοὶ ὁ φτωχός, καὶ ὅτι ὁ Λάζαρος ἦταν τώρα ἀπ' ὅλους πλουσιώτερος, καὶ ὁ ἄλλος ἀπ' ὅλους φτωχότερος. Ὅπως ἀκριβῶς στὴ σκηνὴ τοῦ θεάτρου, μπαίνουν μερικοὶ παίρνοντας τὰ προσωπεῖα βασιλέων καὶ στρατηγῶν καὶ γιαντρῶν καὶ ρητόρων καὶ

φιλοσόφων καὶ στρατιωτῶν, καὶ ὅς μὴν εἶναι τίποτα τέτοιο αὐτοί, ἔτσι δὲ σ' ἐτοῦσ τῇ τῇ ζωῇ ἡ φτώχεια καὶ ὁ πλοῦτος προσωπεῖα μόνον εἶναι. Λοιπὸν ὅπως ὅταν καθέσαι στὸ θέατρο καὶ δῆς κάποιον ἀπ' αὐτοὺς πού παίζουν κάτω νὰ ἔχῃ προσωπεῖο τοῦ Βασιλέως, δὲν τὸν ζηλεύεις οὔτε τὸν θεωρεῖς γιὰ βασιλιά, οὔτε θὰ εὐχόσουν νὰ γίνῃς τέτοιος, ἀλλὰ γνωρίζοντας πῶς εἶναι κάποιος ἀπὸ τὸ πλῆθος, πού ἴσως πλέκει σκοινιά ἢ πού δουλεύει τὸν χαλκὸ, ἢ κατὰ τέτοιο, δὲν ζηλεύεις γιὰ τὸ προσωπεῖο καὶ τὴ στολή, οὔτε κρίνεις τὴ ζωὴ του ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ τὸν περιφρονεῖς γιὰ τὴν ἄλλη του ἀνοησία. Ἐτσι καὶ ἐδῶ, ὅπως σὲ θέατρο, καθισμένος μὲ τὸν κόσμο καὶ βλέποντας νὰ παίζουν στὴ σκηνή, ὅταν δῆς πολλοὺς νὰ γίνωνται πλούσιοι, μὴν τοὺς νομίζῃς πῶς εἶναι πλούσιοι πραγματικά, ἀλλὰ πῶς φοροῦν τὰ προσωπεῖα τῶν πλουσιῶν. Κι' ὅπως ἐκείνους πάνω τῇ σκηνῇ πού ὑποκρίνεται τὸν βασιλιά καὶ τὸν στρατηγόν, πολλὰς φορὲς τυχαίνει νὰ ᾖ ὑπηρετὴς ἢ ἀπὸ κείνους πού πολεῖν σῶμα καὶ σπαφύλια στὴν ἀγορά, ἔτσι καὶ αὐτὸς ὁ πλούσιος τυχαίνει πολλὰς φορὲς νὰ εἶναι ἀπ' ὅλους πιὸ φτωχός. Κι' ἂν δηλαδὴ τοῦ βγάλῃς τὸ προσωπεῖο καὶ τοῦ ξεδιπλώσῃς τὴ συνείδηση καὶ μῆτις μέσα στὴ σκηνή του, θὰ βρῇς ἐκεῖ μεγάλη φτώχεια τῆς ἀρετῆς καὶ θὰ τὸν βρῇς νὰ εἶναι ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πιὸ ἀνάξιος. Κι' ὅπως συμβαίνει στὰ θεάτρα, σὰν πιάσῃ τὸ βρόδου καὶ οἱ θεατὲς ἀναχωρήσουν, αὐτοὶ πού περνοῦν σ' ὅλους γιὰ βασιλεῖς καὶ στρα-

τα τέρατα καὶ κόνες, θοῖνοι καὶ ὀδυρμοὶ, οὐδένος θυναμένου παρῆσαν λοιπὸν, οὐδ' ἀπελθοῦσαν ἐπαγαγεῖν τὴν ψυχὴν. Τότε ἡ δύναμις ἡλέγητο τοῦ χρυσοῦ, καὶ τῆς πολλῆς περιουσίας. Ἐκ γὰρ τοσαύτης θεραπείας γυμνός καὶ μόνος ἀπῆλθε, οὐδὲν ἐκ τῆς τοσαύτης εὐπορίας ἀπεμαρτυρεῖν ἐντεῦθεν θυναμένος, ἀλλ' ἔρημος, ἀπροσάτευτος ἀπῆλθε· οὐδέ τις τὸν θεραπευόντων, οὐδέ τις τὸν βοηθησάντων παρῆν ἔλατρωσμένος τῆς κολάσεως καὶ τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ πάντων ἐκείνων ἀποσπασθεὶς, μόνον ἀπαλαμβάνετο τὰς ἀφορτὰς ὑπομένειν τιμωρίας. Ὅντως, Πᾶσα σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὡς ἀνθος χόρτου. Ἐξεράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἀνθος αὐτοῦ ἐπέπεσε· τὸ δὲ ἔλεμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα (Ἡσαΐας 40, 6-8). Ἦλθεν ὁ θάνατος, καὶ πάντα ἐβόλεαν ἐκείνα· καὶ καθάπερ αἰχμάλωτον λαβὼν, οὐδὲν ἀπῆγαγε κάτω κύπτοντα, αἰσχύνῃς γεμόντα, ἀπαρησίαστον, τρέμοντα, δειδοκίτα ὥστε ἐν δυνείους ἀπολάσαντα τῆς τροφῆς ἐκείνης ἀπόσης καὶ λοιπὸν ἰκέτης ὁ πλούσιος τοῦ πένιτος ἔγινετο, καὶ τῆς τούτου τραπέζης ἐβέβητο, τοῦ λιμώτεντος ποτε, καὶ τοῖς στέμασι τῶν κυνῶν προκειμένῳ· καὶ τὰ πράγματα μετεβέβητο, καὶ ἐμῇβαιναν ἀπαντες, τίς ἦν ὁ πλούσιος, καὶ τίς ἦν ὁ πένιτος, καὶ οἱ μὲν Λάζαρος πάντων ἦν εὐπορώτερος, οὗτος δὲ

πάντων πενιέστερος. Καθάπερ γὰρ ἐν σκηνῇ προσωπεῖα βασιλέων καὶ στρατηγῶν καὶ λατῶν καὶ ρητόρων καὶ σοφιστῶν καὶ στρατιωτῶν λαμβάνοντες εἰσέρχονται τινες, οὐδὲν τοῦτων δύνανται αὐτοί· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος βίου καὶ πένια καὶ πλοῦτος προσωπεῖα μόνον εἰσίν. Ὅποτε οὖν ἐν τῷ θεάτρῳ καθήμενος, ἂν ἴδῃς τινὰ τὸν κάτω παίζοντα προσωπεῖον ἔχοντα βασιλέως, ὃ μακαρίζεις αὐτόν, οὐδὲ βασιλεὺς εἶναι νομίζεις, οὐδ' ἐν εὐδοίᾳ γενέσθαι τοιοῦτος· ἀλλ' εἰδὼς, ὅτι τὸν ἀγοράζον τις ἐστὶ, σχοινιοστρόφος τυχόν, ἢ χαλκοτύπος, ἢ ἑτέρον τι τοιοῦτον, ὃ μακαρίζεις διὰ τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν στολήν, οὐδ' ἀπὸ τούτων αὐτοὶ κρίνεις τὴν πολιτείαν, ἀλλὰ καταπίπτεις αὐτοῦ διὰ τὴν ἄλλην εὐτέλειαν· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα, καθάπερ ἐν θεάτρῳ, πῶς κόσμῳ καθήμενος καὶ ἐπὶ σκηνῇ παίζοντας βλέπων, ἐπειδὴν ἴδῃς πλουσιώτερος πολλοῦς, μὴ πλουσιώς ἀληθῶς εἶναι νόμίζεις, ἀλλὰ πλουσιῶν περιελαβὼν προσωπεῖα. Καθάπερ γὰρ ἐκείνους ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν βασιλεὺς καὶ τὸν στρατηγὸν ὑποκρίνοντες, πολλὰκις οἰκίστης ὢν τυγχάνει, ἢ τὰν σὺκα καὶ βότρυς παλουτόντες ἐπ' ἀγορᾷ· οὕτω δὲ καὶ οὗτος ὁ πλούσιος πολλὰκις πάντων πενιέστερος ὢν τυγχάνει. Ἄν γὰρ περισθῇ αὐτοῦ τὸ προσωπεῖον, καὶ τὸ συνέμβος ἀναπύλλῃ, καὶ εἰς τὴν θύραν εἰσέλθῃ, πολλὴν εὐρύστης ἀρετῆς ἐκεῖ πέναν, καὶ πάντων ἀτιμώτερον ὄντα τὸν ἀνθρώπων. Ὅποτε

τηγοί, φαίνονται τώρα τι είναι, γιατί βγάζουν τη μορφή που παριστάνουν, έτσι και τώρα που ήρθε ο θάνατος κι' απόλυσε τὸ θέατρο, ἐβγαλάν ὅλοι τὰ προσώπεια τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς φτώχειας κι' ἔφυγαν γιὰ ἐκεῖ· καὶ τώρα πού κρίνονται μόνο ἀπὸ τὰ ἔργα τους, φαίνονται ποιοὶ εἶναι ἀληθινὰ πλούσιοι καὶ ποιοὶ φτωχοί, ποιοὶ εἶναι δοξασμένοι καὶ ποιοὶ ἀσημαντοί.

δ'. Πολλὲς φορές λοιπὸν βρέθηκε κάποιος ἀπ' τοὺς ἐδῶ πλούσιους νὰ εἶναι ἐκεῖ ὁ πῖο φτωχός, ὅπως ἀκριβῶς κι' ὁ πλούσιος αὐτός. Ὅταν δηλαδὴ ἔφτασε τὸ βράδυ, δηλαδὴ ὁ θάνατος, κι' ὁ πλούσιος ἔφυγε ἀπ' τὸ θέατρο τῆς ζωῆς αὐτῆς κι' ἔβγαλε τὸ προσώπειο, φάνηκε νὰ εἶναι ἀπ' ὅλους ἐκεῖ πῖο φτωχός, τόσο φτωχός ὥστε νὰ μὴν ἔχη οὔτε μίαν σταγόνα νερό, ἀλλὰ νὰ παρακαλῇ ἐπίμονα κι' αὐτὴν κι' οὔτε σ' αὐτὴ τὴν παράκληση νὰ μὴν εἰσακουσεται. Ποιὰ φτώχεια θάταν χειρότερη ἀπ' αὐτήν; Καὶ ἄκουε πῶς στήκασε τὰ μάτια του πρὸς τὸν Ἀβραάμ καὶ λέει· Πάτερ μου, λυπήσου με καὶ στείλε γὸν Ἀλάζαρο νὰ βουτήξῃ στὸ νερὸ τὴν ἀκρὴ τοῦ δάκτυλοῦ του καὶ νὰ δροσίσῃ τὸ στόμα μου. Βλέπεις πόσος εἶναι ὁ καῦμός; Ὅταν ἦταν κοντὰ του τὸν ἀπόφθεγο καὶ τώρα πού εἶναι μακριὰ τὸν ζητᾷ. Ἐκεῖνον πού δὲν ἔβλεπε ὅταν ἔμπαινε κι' ἔβγαине, αὐτὸν τώρα πού εἶναι μακριὰ τὸν βλέπει μὲ λαχτάρια. Καὶ γιὰ χάρι τίνος τὸν βλέπει; Πολλὲς φορές ἴσως ὁ πλούσιος αὐτός εἶπε·

τί μοῦ χρειάζεται ἡ εὐλάβεια κι' ἡ ἀρετὴ; Ὅλα μοῦ ἐργάζονται ἀφθονίαν ἀπὸ πηγῆς, χαίρομαι μεγάλη ἀφθονία, μεγάλη εὐτυχία, καμμιά δυστυχία δὲν ὑποφέρω, γιὰ ποῖο λόγο ν' ἀκολουθῶ τὴν ἀρετὴ; Αὐτός ὁ φτωχὸς πού ζῇ στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν εὐσέβεια ὑποφέρει μύρια βάσανα. Τέτοια πολλοὶ καὶ τώρα πολλὰς φορές λένε. Λοιπὸν γιὰ νὰ ξεριζωθοῦν αὐτὲς οἱ κακὲς γνώμες, τοῦ φανερώνει ὅτι καὶ γιὰ τὴν ἀμαρτία ὑπάρχει τιμωρία, καὶ γιὰ τοὺς κόπους τῆς εὐσεβείας ὑπάρχει γιμὴ καὶ στέφανος. Καὶ δὲν τὸν εἶδε μόνο κι' αὐτό, ἀλλὰ γιὰ νὰ πάθῃ κι' ὁ πλούσιος τώρα ὅ,τι ἔπαθε ὁ φτωχός κι' ἀκόμα χειρότερα. Γιατὶ ὅπως ἀκριβῶς στὸν φτωχό, τὸ νὰ βρίσκεται στὴν ξώπορτα τοῦ πλοῦτου καὶ νὰ βλέπῃ τὰ ξένα ἀγαθὰ, αὐτὸ τοῦ ἔκανε πῖο βαριὰ τὴ δοκιμασία, ἐστὶ καὶ τώρα, βαρύτερη ἔκανε τὴν τιμωρία στὸν πλούσιο τὸ νὰ βρίσκεται στὴν κόλαση καὶ νὰ βλέπῃ τὴν εὐτυχία τοῦ Λάζαρου. Γιὰ νὰ ἔχη πῖο ἀβάσταχτη τὴν τιμωρία ὅχι μόνο ἀπὸ τὸ εἶδος τὸν βασανιστηρίων, ἀλλὰ κι' ἀπ' τὴν σύγκριση πρὸς τὴν τιμὴ πού ἀξιώθηκε ὁ πλούσιος. Κι' ὅπως ὅταν ἐδιώξε ἀπ' τὸν παράδεισο ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, τὸν ὥρισε νὰ κατοικῇ ἀπέναντι στὸν παράδεισο γιὰ νὰ τοῦ ἀνανεῶνῃ τὴ λυτὴ ἡ ἀδίκωπη θῆκα καὶ νὰ τοῦ δῶνῃ πῖο ζωηρὴ τὴν αἰσθησὴ τῶν ἀγαθῶν πού ἔχασε, ἐστὶ κι' αὐτὸν τὸν ἔφερε νὰ εἶναι ἀπέναντι στὸν Λάζαρο γιὰ νὰ δῇ ἀπὸ ποιά ἀγαθὰ στερῇ τὸν ἑαυτό του. Σοῦ ἔστειλα, λέει, στὴν πόρτα σου τὸν φτωχὸ Λάζαρο, γιὰ

γὰρ ἐπὶ τῶν θεάτρων τῆς ἐσπέρας ναταλαβούσης, καὶ τῶν οὐκαθεστμένων ἀναχωρομένων, ἐξεβόντες ἔξω, καὶ τὸ σῆμα τῆς ὑποκριτικῆς ἀποθνήσκοντες, οἱ βασιλεῖς καὶ στρατηγοὶ πάντες εἶναι δοκούντες φαίνονται λοιπὸν ἕκαστος εἰσὶν· οὕτω δὲ καὶ νῦν τοῦ θανάτου παραγενόμενου καὶ τοῦ θεάτρου λυθέντος, τὰ τοῦ πλοῦτου προσώπεια καὶ τὰ τῆς πενίας ἀποθνήσκοντες πάντες, ἀπῆλθον ἐκεῖ· καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων μόνον ριζόμενοι φαίνονται, τίνες μὲν ἀληθῶς πλούσιοι, τίνες δὲ πένητες, καὶ τίνες μὲν ἐντιμοί, τίνες δὲ ἀδόξοι.

δ'. Πολλὰκι γοῦν τὸν ἐνταῦθα τῆς πλουτοῦντων εὐρέθη πάντων ἐκεῖ πενέστερος ὢν, καθάπερ οὖν καὶ ὁ πλούσιος οὗτος· Ἐπειδὴ γὰρ ἡ ἐσπέρας κατέλαβε, τοῦτέστιν ὁ θάνατος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου τῆς παρουσίης ζωῆς ἐξῆλθε, καὶ τὸ προσώπειον ἀπέθετο, ὧστε πάντων ἐκεῖ πενέστερος ὢν, καὶ οὕτω πένης, ὥς μὴδὲ σταγόνης ὕδατος εἶναι κύριος, ἀλλ' ὑπὲρ ταύτης προσαιτεῖν, καὶ μὴδ' αὐτῆς ἐπιτεῖναι τῆς αἰτήσεως. Τί ταύτης τῆς πενίας πενέστερον γένοιτ' ἐν; Καὶ ἄκουε πῶς ἔπαρε γὰρ τοῦ δροσιλοῦς αὐτοῦ, ψοφί πρὸς τὸν Ἀβραάμ· Πάτερ, ἐλθέσθον με, καὶ πέμψον Ἀλάζαρον ἰνα βάλῃ τὸ δάκρον τοῦ δακτυλοῦ αὐτοῦ ὕδατος, καὶ ἐπιστάξῃ τὸ στόματί μου (Λουκ. 16, 24). Ὅρος πόσον ἐστὶν ἡ θλίψις; Πληροῖν ὄντα

παρέταρε, καὶ πόρρω γε ὄντα καλεῖ νῦν· ἐν πολλὰκι εἰσὶν τε καὶ ἐξίσον οὐχ ἄρα, τοῦτον μακρότερον ὄντα μὲν ἀκριβεῖας βλέπει. Τίνος δὲ ἔκκενε αὐτὸν ὁρᾷ; Πολλὰκι ἰσως εἶπεν ὁ πλούσιος οὗτος· τί μοι εὐλαβία καὶ ἀρετὴς χρειαί; πάντα μοι καθάπερ ἐκ πηγῶν ἐπιρρεῖ, πολλὰς ἀπολαύω τῆς ἀφθονίας, πολλὰς τῆς εὐθυμίας, οὐδὲν ὀπόμενα τῶν ἀδοκίμων· τίνος ἔνεκα μετέτρομαι ἀρετῇ; Οὗτος ὁ πένης ἐν δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ ζῶν, μύρια πάσχει θανά. Ταῦτα δὲ πολλοὶ καὶ νῦν πολλὰκι λέγουσιν. Ἴν' οὖν πρόριζα ταῦτα ἀνασπασθῇ τὰ κακὰ δόγματα, δεικνύοντες αὐτῷ, ὅτι καὶ τῇ κακίᾳ καλὰς καίται, καὶ τιμὴ καὶ στέφανος τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πόνοις. Οὐδὲ διὰ τοῦτο δὲ μόνον αὐτὸν εἶδεν, ἀλλ' ἴνα, ὡς ἔπαθεν ὁ πένης, τοῦτο καὶ ὁ πλούσιος πάθῃ νῦν μετὰ μείζοντος τῆς υπερβολῆς. Καθάπερ γὰρ ἐκείνῳ χαλεπωτέραν ἐποιεῖτο τὴν βάσανον τὸ ἐν τῷ πυλῶνι τοῦ πλοῦτου καθεῖσθαι, καὶ ὁρᾷ τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ, οὕτω δὲ καὶ τοῦτ' ἡ χαλεπωτέραν ἐποιεῖ τὴν τιμωρίαν νῦν τὸ ἐν τῇ γενέτρῃ καθεῖσθαι, καὶ ὁρᾷ τὴν τοῦ Λάζαρου τρυφήν, ἴνα μὴ τὴ φύσις νὰν βασάνων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ παραθείσει τῆς ἐλείπου τιμῆς ἀπορροτέραν ἔχῃ τὴν κόλασιν. Καὶ καθάπερ τὸν Ἀδὰμ ἐκβάλλον τὸν παράδεισον, καταντῖν τὸν παραδείσου κατωκίοντες ὁ Θεός, ἴνα ἡ συνεχὴς θείας ἀνανοῦσα τὸ πάθος, ἀκριβεστέραν αὐτῷ παράσχῃ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἀγαθῶν τὴν αἰσθησὴν· οὕτω δὲ

νὰ σοῦ γίνῃ διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς καὶ εὐκαίρια φιλανθρωπίας. Ἐσὺ ἀδιαφόρησες γιὰ τὸ κέρδος, δὲ θέλησες νὰ χρησιμοποιοῖσῃς ὅπως ἔπρεπε τὴν ἀφορμὴ αὐτὴ τῆς σωτηρίας, ἃς σοῦ χρησιμῆν λοιπὸν τώρα σὰν ἀφορμὴ μεγαλύτερης καταδίκης καὶ τιμωρίας. Ἄπὸ αὐτὰ μαθαίνομε ὅτι ὅλοι ὅσοι περιφρονοῦνται καὶ ἀδικοῦνται ἀπὸ μᾶς σήμερα, θὰ στηθοῦν ἀπέναντί μας τότε. Ἄν κι' αὐτοὺς δὲν ἀδικήθηκε ἀπὸ τὸν πλούσιο, γιὰτὶ ὁ πλούσιος δὲν πῆρε τὰ λεφτὰ τοῦ φτωχοῦ, ἀλλὰ γιὰτὶ δὲν τοῦ ἔδωσε ἀπ' τὰ δικά του. Κι' ἂν ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἔδωσε ἀπ' τὰ δικά του, ἔχει κατήγορο αὐτὸν ποῦ δὲν ἐλεήθηκε, ποῖα συγγνώμη θ' ἀξιώσῃ αὐτοὺς ποῦ καὶ τὰ ξένα ἀρπάζει, ὅταν οἱ ἀδικημένοι τὸν περιστοιχίζουν ἀπὸ παντοῦ; Γιατὶ ἐκεῖ δὲν χρειάζονται μάρτυρες, οὔτε κατήγοροι, οὔτε ἀποδείξεις, οὔτε τεκμήρια, ἀλλὰ αὐτὰ καὶ μόνα τους τὰ πράγματα, ὅπως ἡμεῖς τὰ ἐκτελέσαμε, παρουσιάζονται μπροστὰ στὰ μάτια μας.

Ἰδοὺ ἀληθινά, λέει, ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ἔργα του, γιὰτὶ τὸ νὰ μὴ δίνῃς στὸν ἄλλο ἀπ' ὅσα ἔχεις, κι' αὐτὸ εἶναι κλοπῇ. Κι' ἀσφαλῶς σὰς φαίνεται παράξενο αὐτὸ ποῦ λέω, ὅμως μὴν ἀπορήσετε, γιὰτὶ θὰ σὰς φέρω μαρτυρία ἀπ' τὴν ἁγία Γραφὴ ποῦ λέει ὅτι ὄχι μόνον τὸ ν' ἀρπάξῃς τὰ ξένα, μὰ καὶ τὸ νὰ μὴ μεταδίνῃς στοὺς ἄλλους ἀπ' τὰ δικά σου, κι' αὐτὸ εἶναι κλοπῇ καὶ πλεονεξία καὶ κατάχρησις. Καὶ ποῖα εἶν' αὐτὴ ἡ μαρτυρία; Ὅταν ὁ Θεὸς κατήγοροῦσε τοὺς Ἰουδαίους, λέει μὲ τὰ

λόγια τοῦ προφήτη: Ἐδῶσε ἡ γῆ τοὺς καρποὺς τῆς καὶ δὲν προσφέρατε τὸ δέκατο· ἀλλὰ αὐτὸ ποῦ στερήσατε τὸν φτωχό, βρίσκεται ἡ στερήσις σας. Ἐπειδὴ, λέει, τὴς προσφορῆς τῆς συνειθισμένης δὲν ἐδῶσατε, ἐκλέψατε ὅτι ἦντε στὸ φτωχό. Κι' αὐτὸ τὸ λέει δειχνοντας στοὺς πλούσιους ὅτι καταπατοῦν τὰ δικαιώματα τῶν φτωχῶν, κι' ἂν πάρουν πατρικὴ κληρονομία κι' ἂν ἀπ' ὅπου δῆποτε μαζέψουν τὰ χρήματα. Κι' ἄλλοῦ πάλι λέει: Μὴ στερήσῃς ἀπὸ τὸν φτωχὸ ὅτι ἔχει ἀνάγκη γιὰ νὰ ζῇ σὴν, κι' ὅποιος στερεῖ, τὰ ξένα στερεῖ, γιὰτὶ στερήσις λέγεται ὅταν πάρωμε τὰ ξένα καὶ τὰ κρατοῦμε. Καὶ μὴ αὐτὸ λοιπὸν μαθαίνομε ὅτι ὅταν δὲν δίνωμε ἐλεημοσύνη, τὸ ἴδιο μὲ τοὺς καταχραστὰς θὰ τιμωρηθοῦμε. Γιατὶ τὰ χρήματα εἶναι τοῦ Κυρίου ἀπ' ὅπου κι' ἂν τὰ κερδίσωμε, κι' ὅταν τὰ δώσωμε σ' αὐτοὺς ποῦ τὰ ἔχουν ἀνάγκη, θ' ἀποκτήσωμε μεγάλο κέρδος. Καὶ γι' αὐτὸ σὲ ἄφησε ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃς περισσότερα, ὄχι γιὰ νὰ τὰ ξοδέψῃς στὴν πορνεία καὶ στὴ μῆθη καὶ στὴν πολυφαγία καὶ στὴν πολυτέλεια τῶν ἐνδυμάτων καὶ στὴν ἄλλη ἀνοησία, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ μοιράσῃς σ' ὅσους τὰ χρειάζονται. Καθὼς δηλαδὴ ἕνας ἐισπρακτορὺς ποῦ πῆρε χρήματα βασιλικὰ, ἐν παρατήσῃ ἐκεῖνους ποῦ ἔχει ἐντολὴ νὰ τὰ μοιράσῃ, καὶ τὰ ξοδέψῃ ὅλα στὴ δική του ἀνοησία, καὶ λογοδοτήσῃ καὶ θὰ καταστραφῇ, ἔτσι λοιπὸν κι' ὁ πλούσιος εἶναι σὰν ἕνας ποῦ

καὶ τοῦτον κατέναντι τοῦ Λαζάρου κατώκιον, ἵνα ἴδῃ τίνων ἐκείνους ἀποστέρησεν. Ἐπεμνά σοι, φησὶν, εἰς τὸν πύλωνα τὸν πένθητα Λαζάρου, ἵνα σοὶ γένηται διδάσκαλος ἀρετῆς καὶ φιλανθρωπίας ὁπότεαι· παρὰ δὲ τὸ κέρδος, οὐκ ἠθέλησας εἶς δὲον χρῆσασθαι τῇ τῆς σωτηρίας ἀφορμῇ· χρηστὸν λοιπὸν αὐτῷ εἰς μελίζων κολάσεως καὶ τιμωρίας ὁπότεαι. Ἀπὸ τούτων μαθαίνωμεν, ὅτι πάντες οἱ παρ' ἡμῶν ἐπηρεαζόμενοι καὶ ἀδικοῦμενοι, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν στήσανται τότε. Καίτοι οὗτος οὐδὲν ἤβηκετο παρὰ τοῦ πλουτοῦ· οὐ γὰρ τὰ ἐκείνου ἔλαβε χρήματα ὁ πλούσιος, ἀλλὰ τῶν ἐκείνου οὐ μετέδωκεν. Εἰ δὲ τῶν ἐκείνου μὴ μεταδίδῃς, κατήγορον ἔχει τὸν οὐκ ἐλεηθέντα, ὁ καὶ τὰ ἀλλότρια ἀρπάσας, ποίας τοῦτεται συγγνώμης, πανταχόθεν αὐτὸν περισσώτων τῶν ἡδικημένων; Οὐ γὰρ μαρτυροῦν ἡμεῖς χρεῖα, οὐδὲ κατήγορους, οὐδὲ ἀποδείξεις, οὐδὲ τεκμήρια· ἀλλ' αὐτὰ καὶ ἑαυτὰ τὰ πρόματα, ὁλοπρὸς αὐτὰ κατασκευάσαμεν, πρὸ τῶν ὁφθαλμῶν φαίνεται τῶν ἡμετέρων.

Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ἄνθρωπος, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἀπαγὰ τὸ μὴ μεταδίδῃς τῶν ὄντων. Καὶ τάχα ὅμιν θαυμάσιον εἶναι δοκεῖ τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε· μαρτυρῶν γὰρ ὅμιν ἀπὸ τῶν ὀείων παρὲς μου Γραφῶν λέγουσαν, ὅτι οὐ τὸ τὰ ἀλλότρια ἀρπάξῃς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκείνου μὴ μεταδίδῃς ἐξ ἑτέρου, καὶ τοῦτο ἀπαγὰ καὶ

πλεονεξία καὶ ἀποστέρησις ἐστι. Τίς οὖν ἐστιν αὕτη; Τίς Ἰουδαῖος ἐγκαλῶν ὁ θεὸς διὰ τὸ προσφύγειν, φησὶν Ἐξ ἡγεγχεν ἡ γῆ τὰ ἐκφορία αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐισηγήκατε τὰ ἐπιδέκατα· ἀλλ' ἡ ἀπαγὰ τῇ τοῦ πτωχοῦ ἐν τοῖς οἰκίαις ὁμῶν (Ματθ. 3, 10). Ἐπειδὴ τὰς προσφορὰς, φησὶ, τὰς εἰσθίας οὐκ ἐδώκατε, ἠρπάσατε τὰ τοῦ πένθους Γούτο δὲ λέγει, δεικνὺς τοῖς πλουτοῖς, ὅτι τὰ πένθητα ἔχουσιν, καὶν πατρῶον διαδέχονται κληρον, καὶν ὀδονθῆποι συλλέξωσι τὰ χρήματα. Καὶ πάλιν ἄλλαχού λέγει· Μὴ ἀποστέρῃς τὴν ζώην τοῦ πτωχοῦ (Ἐκκλ. 4, 1)· ὁ δὲ ἀποστέρῃ, τὰ ἀλλότρια ἀποστέρει· ἀποστέρησις γὰρ λέγεται, ἐταν τὰ ἀλλότρια λαβόντες, κατέχωμεν. Καὶ διὰ τούτου τοῖων παιδευόμεθα, ἐτι ἐταν ἐλεημοσύνην μὴ παράσχωμεν, ἐν ἴσῃ τοῖς ἀποστέρησις κολασόμεθα. Δεδοτικὰ γὰρ ἐστι τὰ χρήματα, ὅταν ἂν αὐτὰ συλλέξωμεν καὶν τοῖς δικοῖς αὐτὰ παρὲςωμεν, πολλὰς ἐπιτεκνόμεθα τῆς ἀφθονίας. Καὶ διὰ τοῦτο οὐ πλείονη ἔχειν συνηγόρησεν ὁ θεός, οὐχ ἵνα εἰς πορνείαν, καὶ μέθη, καὶ ἀσθηγάν, καὶ ἡμιαιὼν πολυτέλειαν, καὶ τὴν ἄλλην βλακειαν ἀναλώσῃ, ἀλλ' ἵνα τοῖς δικοῖς αὐτὰ διανεμήσῃ. Καθότι γὰρ ὑποδέχεται τὴς βασιλικὰς δεξιῶν χρῆματα ἂν ὀφείλῃ οἷς ἐν κλήσεται διανεμῆαι, εἰς οἰκίαν καταναλώσῃ βλακειαν, εὐθὺς δίδωσι καὶ προσσπύλλεται· οὕτω δὲ καὶ

εισπράττει τὰ λεπτὰ πού πρέπει νά μοιραστοῦν στοὺς φτωχοὺς, κι' ἔχει πάρει τὴν ἐντολὴ νά τὰ μοιράσῃ στοὺς φτωχοὺς συνάνθρωπούς του. Ἄν κάτι πιο πολὺ ἀπ' ὅσο ἔχει ἀνάγκη ἀπαραίτητη, ξεδέψῃ γιὰ τὸν αὐτό του, θὰ λογοδοτήσῃ βαρύντατα ἐκεῖ. Γιατὶ τὰ δικά του δὲν εἶναι δικά του, ἀλλὰ τῶν συνανθρώπων του.

ε'. Νὰ τὰ προσέχωμε λοιπὸν σάν ξένα, γιὰ νὰ γίνουν δικά μας. Ἄλλὰ πῶς νὰ τὰ προσέχωμε σάν ξένα; Ὅταν δὲν τὰ ξεδεύωμε σὲ περιττὰ πράγματα, οὔτε στὶς δικές μας ἀνάγκες μόνο, ἀλλὰ τὰ διαμοιράζωμε στὰ χέρια τῶν φτωχῶν. Κι' ἂν εἶσαι πλούσιος καὶ ξεδεύῃς πάνω ἀπ' τὴν ἀνάγκη σου, θὰ λογοδοτήσῃς γιὰ τὰ χρήματα τὰ ἐμπιστευμένα σὲ σένα. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὰ σπίτια τὰ μεγάλα. Πολλοὶ δηλαδὴ ἐμπιστεύθηκαν τὰ ταμεία τους στοὺς ὑπηρέτες των, ὅμως αἱ διαχειριστές ἐκεῖνοι φυλάσσουν τὰ δοσμένα καὶ δὲν καταχωρῶνται τὰ ἐμπιστευμένα, ἀλλὰ τὰ διαμοιράζουν σ' ἐκείνους πού οἰκοδοσότης θὰ προστάξῃ, κι' ὅταν θὰ τὸ προστάξῃ. Αὐτὸ νὰ κάμῃς κι' ἐσύ. Γιατὶ βέβαια πῆρες πιο πολλὰ ἀπὸ ἄλλους καὶ τὰ δέχτηκες ὄχι γιὰ νὰ τὰ ξεδέψῃς μόνος σου, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃς στὶς στοὺς ἄλλους καλὸς φροντιστής.

Μὰ ἀξίζει καὶ τὸ ἄλλο νὰ συζητήσωμε, γιὰτὶ ἄραγε δὲν βλέπει τὸν Λάζαρον κοντὰ σ' ἕναν ἄλλο δίκαιο, ἀλλὰ τὸν εἶδε μέσα στὴν ἀγκάλῃ τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Ἀβραάμ ἦταν φιλόξενος· λοιπὸν γιὰ νὰ κατακριθῇ ἡ ἀφιλοξενία τοῦ πλούσιου, γι' αὐτὸ βλέπει

τὸν Λάζαρον μὲ τὸν Ἀβραάμ. Γιατὶ ἐκεῖνος καὶ τοὺς περαστικούς κυνηγοῦσε καὶ τοὺς τραβοῦσε μέσα στὸ σπῆτι του, ὅμως ὁ πλούσιος κι' αὐτὸν πού βρισκόταν μέσα τὸν παραμελοῦσε κι' ἔχοντας τόσο θησαυρὸ καὶ τέτοια ἀφορμὰ γιὰ σωτηρία, ἀδιαφοροῦσε κάθε μέρα καὶ δὲν μεταχειρίστηκε ὅσο μπορούσε τὴν προστασία τοῦ φτωχοῦ. Ὅμως ὁ πατριάρχης δὲν ἦταν τέτοιος, ἀλλὰ τέλεια ἀντίθετος. Καθότανε μπροστὰ στὶς θύρες καὶ καραδοκοῦσε ὅλους τοὺς περαστικούς, κι' ὅπως ἕνας ἀλιέας πού ρίχνει τὸ δίχτυ στὴ θάλασσα καὶ βγάζει ἐπάνω ψάρι, βγάζει ὅμως καὶ χρυσάφι πολλὰς φορὲς καὶ μαργαριτάρια, ἐτσι ἀκριβῶς κι' αὐτός, ἤθελε ἀνθρώπους ν' ἀλιεύσῃ καὶ πέτυχε κάποτε κι' ἀγγέλους, καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι αὐτό, ὅτι χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ.

Πράγμα πού καὶ ὁ Παῦλος, νοιώθοντας ἐκπλήγμα, συμβουλεύει καὶ λέει· Μὴ ν' ἐχθρῶτε τὴ φιλοξενίαν, γιὰτὶ μ' αὐτὴν, χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν μερικὸι φιλοξένησαν ἀγγέλους. Καὶ σωστὰ εἶπε, Χωρὶς νὰ τὸ ξέρουν. Γιατὶ ἂν τοὺς ὑποδεχόταν μὲ τὴν εὐχαρίστηση, γνωρίζοντάς τους, δὲν θὰ ἔκανε τίποτα μεγάλο καὶ θαυμαστό. Ἀλλὰ ὁ ἔπαινος ὅλος τοῦ ἀξίζει διότι ἂν καὶ ἀγνοοῦσε ποιοὶ ἦσαν οἱ περαστικοί, ἂν καὶ τοὺς νόμιζε πῶς ἦταν ἄνθρωποι, συνηθισμένοι διαβάτες, τοὺς προσκάλεσε στὸ σπῆτι του μὲ τὴν προθυμίαν. Κι' ἐπὶ λοιπὸν, ἂν κάποιον σπουδαῖο καὶ ἐπίσημο ὑποδεχθῇ καὶ φανερώσῃ μεγάλην προθυ-

ὁ πλούσιος, ὑποδεχτὴς τίς ἐστὶ τῶν τοῖς πένθην ὀφειλομένων χρημάτων διανεμηθῆναι ἐπιταχθεὶς αὐτὰ διανεμῆν τῶν αὐτοῦ συνδούλων τοῖς πνευματικῶν. Ἄν οὖν πλῆνι τῆς χρείας εἰς αὐτὸν ἀναλόγη τῆς ἀναγκαίας, χαλεπωτάτας ἐκεῖ δώσῃ τὰς εὐθύνας. Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ τὰ αὐτοῦ ἀλλὰ τῶν συνδούλων τῶν αὐτοῦ.

ε'. Φειδωμένα τοῖνυν αὐτῶν, ὡς ἄλλοτριον, ἵνα γένῃται ἡμέτερα. Πῶς δὲ αὐτῶν φειδωμένα, ὡς ἄλλοτριον; Ὅταν μὴ εἰς περιττὰ αὐτὰ ἀναλωσόμενα χρείας, μὴδὲ εἰς ἡμετέρας μόνον, ἀλλὰ τῶν πνήθων αὐτὰ συμμερίζομεν χερσὶ καὶ ἐπιτορὸς ἴς, πλῆν δὲ τῆς χρείας ἀναλόγης, λόγον δώσῃ τῶν ἐμπιστευθέντων σοι χρημάτων. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν οικίαν γίνεται τῶν μεγάλων. Πολλοὶ γοῦν τὰ ταμεία τὰ αὐτῶν τοῖς οικίαις τοῖς αὐτῶν ἐμπιστεύουσιν· ἀλλ' ὅμως οἱ προχρῆνται τοῖς ἐμπιστευθεῖσιν, ἀλλ' οἷς ἐνὸς δεσπότης, καὶ ἡνίκα καλεῖται, διανεμοῖσι. Τοῦτο καὶ οὐ ποῖνον. Καὶ γὰρ ελαβὰς ἐτέρων πνείων, καὶ ὑπεβέβω, οὐκ ἵνα αὐτὰ ἀναλώσῃς μόνος, ἀλλ' ἵνα καὶ ἑτέροις οικονομῶς γένῃ καλὰς.

Ἀξίων δὲ κἀκεῖνον ζητήσας, τί δῆποτε οὐχὶ παρ' ἐτέρῳ δικαίῳ τὸν Λάζαρον ὄρε, ἀλλ' ἐν τοῖς κλητοῖς εἶδε τοῦ Ἀβραάμ. Φιλόξενος ἦν ὁ Ἀβραάμ· ἵν' οὖν καὶ οὗτος ἐλεγχῇ

αὐτῷ γέννηται τῆς μωσθενίας, διὰ τοῦτο αὐτὸν μετ' ἐκείνου βλέπει. Ἐκεῖνος γὰρ καὶ τοὺς παριόντας ἔθρενε, καὶ εἰς τὴν οικίαν εἰλκεν εἰσὼ τὴν αὐτοῦ· οὗτος δὲ καὶ τὴν ἑω καὶ μετὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ θησαυρὸν τοσοῦτον ἔχων καὶ σωτηρίας ὑπόθεσιν, παρέτρεχε κατ' ἐκαστὴν ἡμέραν, καὶ οὐκ ἐχρόστατο εἰς δέον τῇ τοῦ πνήθους προστασί. Ἀλλ' οὐκ ὁ πατριάρχης τοιοῦτος, ἀλλὰ τὸν κύντιον ἔπαιον· πρὸ τῶν θυρῶν καθημένους ἐπαγγέλλοντο τοὺς παριόντας ἀπαντας, καὶ καθάπερ τις ἀλιεὺς ἀμφιβλήστρον βέλλων εἰς τὴν θάλασσαν ἀνασπᾷ μὲν ἰχθύν, ἀνασπᾷ δὲ καὶ χρυσὸν πολλάκις καὶ μαργαρίτας· οὕτω δὲ καὶ οὗτος, σαργνεύων ἀνθρώπους, ἤλειπε ποτε καὶ ἀγγέλους, καὶ τὸ θαυμαστόν τοῦτο ἐστίν, ὅτι μὴ εἶδός (Γεν. 18, 2).

Ὅταν οὖν καὶ Παῦλος ἐκκληττόμενος παραινέει καὶ λέγει· Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ γὰρ ταύτης ἐλαθὼν τινες ξενιστὰς ἀγγέλους (Ἐβρ. 13, 2). Καὶ καλῶς εἶπεν, Ἐλαθὼν. Εἰ γὰρ εἶδός αὐτοὺς ὑπεβέβατο μετὰ τοσαύτης ἐνείας, οὐδὲν μέγα καὶ θαυμαστὸν ἔποιονεν· ὁ δὲ πᾶς ἔπαινος, ἐπὶ ἀγνοῶν τίνες οἱ παριόντες ἦσαν, καὶ ἀνθρώπου αὐτοῦ εἶναι νομίζον ἀπῶς ὀρίτας, μετὰ τοσαύτης αὐτοῦ ἐνδοῦ ἐκάλεισε τῆς προθυμίας. Καὶ σὺ τοῖνυν, ἂν μὲν τινα περιφανὴ καὶ λαμπρὸν ὑποδεξάμενος, πολλὴν ἐτιβεῖν τὴν προθυμίαν.

μία, δὲν θὰ ἔκανες τίποτα ἀξιοθαύμαστο, γιατί ἡ ἀξία τοῦ φιλοξενήμενου ὑποχρεώνει πολύ, ἀκόμα καί τὸν ἀφιλόξενο πολλές φορές, νὰ φανερώνη κάθε εὐχαρίστηση. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερο καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι ὅταν καὶ τοὺς τυχαίους καὶ τοὺς παραπεταμένους καὶ τοὺς ἀσήμαντους, τοὺς δεχόμεστε μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ὑποδεχόταν αὐτοὺς ποὺ ἔπρATTAN ἔτσι καὶ ἔλεγε: Κάθε τι ποὺ ἐκάματε σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ἀσήμαντους αὐτῶν, τὸ ἐκάματε σ' ἐμένα. Καὶ πάλι: Ἐτσι δὲν εἶναι θέλημα τοῦ Πατρὸς σας, νὰ χαθῇ ἕνας ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς αὐτούς. Καὶ πάλι: Ἐκεῖνος ποὺ θὰ παρAούρησTῃν ἁμαρτία ἕναν ἀπὸ τοὺς ταπεινοὺς αὐτούς, τὸν συμφέρει νὰ κρεμαστῇ γύρω στὸ λαίμὸ τοῦ μυλόπετρα καὶ νὰ ριχτῇ στὴ θάλασσα. Καὶ παντοῦ ὁ Χριστὸς κάνει πολὺ λόγο γιὰ τοὺς μικροὺς καὶ ταπεινοὺς. Πράγμα ποὺ καὶ ὁ Ἀβραάμ ἐγνώριζε καὶ δὲν ρωτοῦσε τοὺς περαστικούς ποιοὶ μποροῦσε νὰ ἦταν καὶ ἀπὸ ποῦ, καθὼς ἐμεῖς τώρα, ἀλλὰ ὑποδεχόμενους ὅλους τοὺς περαστικούς χωρὶς ἐξαίρεση. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ φανερώνει φιλικὴ διάθεση δὲν πρέπει νὰ ζητᾷ ἀπολογία γιὰ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ μόνο τὴν φτώχεια νὰ διώχῃ καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ ἱκανοποιῇ.

Ἐνα λόγο γιὰ βοήθεια ἔχει ὁ φτωχός, τὴν ἀνέχεια καὶ τὸν δὲ βρίσκεται στὴν ἀνάγκη· μὴν τοῦ ζητᾷς τίποτα περισσότερο,

ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι ἀπ' ὅλους πρὸς πονηρὸς καὶ ὑστερεῖται τὴν ἀπαράτητη τροφή, ὅς τὸν γλυτώνωμε ἀπὸ τὴν πείνα. Καὶ ὁ Χριστὸς ἔτσι ἐπρόσταξε νὰ κάνωμε, λέγοντας: Νὰ μοιᾶζετε μὲ τὸν Πατέρα σας τὸν οὐράνιο, ποὺ ἀνατέλλει τὸν ἥλιο τοῦ γιὰ τοὺς κακοὺς καὶ γιὰ τοὺς καλοὺς, καὶ βρέχει γιὰ τοὺς δίκαιους καὶ τοὺς ἀδίκους. Ὁ ἐλεῆμων εἶναι λιμάνι γιὰ ὅσους βρίσκονται στὴν ἀνάγκη καὶ τὸ λιμάνι καλοδέχεται ὅλους ποὺ ναυαγοῦν καὶ τοὺς γλυτώνει ἀπ' τοὺς κινδύνους, καὶ ἂν εἶναι πονηροί, καὶ ἂν εἶναι ἀγαθοί, καὶ ἂν ὅ,τι ἄλλο εἶναι ὅσοι κινδυνεύουν, ὅλους τοὺς δέχεται μέσα στὴν ἀγκαλιά του. Καὶ ἐσὺ λοιπὸν ποὺ βλέπεις τὸν ἄνθρωπο νὰ ἔχη πέσει πάνω στὴ γῆ στὸ ναυαγίῳ τῆς φωτῆχειας, μὴν βγάξης κρίση καὶ μὴν ζητᾷς ἀπολογίαν, ἀλλὰ σταμάτησε τὴ δυστυχία. Γιατὶ δυσκολεύεις τὸν ἑαυτὸ σου; Ὁ Θεὸς σ' ἀπᾶλλαξε ἀπ' τὴν κάθε περιέργεια καὶ ἀπ' τὰ πολλὰ ζητήματα. Πόσα θὰ ἔλεγαν καὶ θὰ δυσκόλευαν πολλοί, ἂν ἐπρόσταξε ὁ Θεὸς νὰ ἐξετάζωμε προσεχτικὰ τὴν ζωὴν, τὴν ἀσχολία, νὰ ἐρευνώμε πριν τοῦ καθενὸς τὰ ἔργα, καὶ τότε νὰ ἐλεοῦμε; Μὰ τώρα ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ δυσκολία ἀπαλλαχτήκαμε. Γιατὶ λοιπὸν σηκώνουμε περιττὰ φροντίδες; Ἄλλο εἶναι ὁ δικαστής, ἄλλο ὁ ἐλεῆμων. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐλεημοσύνη, γιατί καὶ στοὺς ἀνάξιους δίνουμε. Αὐτὸ συμβουλεύει καὶ ὁ Παῦλος, λέγοντας, Ἐσεῖς ὁ μὴν ἀποκάνετε

θαυμαστὸν οὐδὲν εἰργάσω· ἡ γὰρ ἀρετὴ τοῦ ἐξαισθηθέντος καὶ τὸν μισθόνου καταναγκάζει πολλὰς πλῆθαι εὐνοίας ἐπιθεῖσθαι· τὸ δὲ μέγιστον καὶ θαυμαστὸν, ὅταν καὶ τοὺς τυχόντας, καὶ τοὺς ἀπεριμμένους, καὶ τοὺς εὐτελεῖς μετὰ πολλῆς δεξιότητος τῆς εὐνοίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ποιοῦντας οὕτως ὑποδεχόμενος ἔλεγεν· Ἐφ' ὅσον ἐποίησατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποίησατε. Καὶ πάλιν· Ὁὕτως οὐκ ἔστι ἐθέλημα ἡμῶν προσθεῖναι τοῖς Πατρός ὁ μὴν, ἵνα ἀπόληται εἰς τῶν μικρῶν τούτων (Ματθ. 25, 40, καὶ 18, 14). Καὶ πάλιν· Ὁς ἐάν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων, συμφέρει αὐτόν, ἵνα κρεμασθῇ μύλος δυνάεως περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ βίῃ ἂν τῇ θαλάσῃ (Ματθ. 18, 6). Καὶ πανταχοῦ πολὺς τῷ Χριστῷ τῶν μικρῶν καὶ ἐλαχίστων ὁ λόγος· Ὅπου οὐν καὶ ὁ Ἀβραάμ εἰδώς, οὐκ ἐξήταξε τοὺς παρίοντας τίνας εἶναι, καὶ πόθεν, καθάπερ ἡμεῖς νῦν· ἀλλ' ἀπλῶς τοὺς παρίοντας ὑπεδέχτο πάντας. Τὸν γὰρ φιλοσοφῶν ἐπιτεκνιζόμενος οὐκ εὐθὺς ἀπαίτειν δεῖ βίον, ἀλλὰ μόνον τὴν πέναν διαρρῶν, καὶ τὴν χρῆσιν πληροῦν.

Μίαν ἔχει συνηγορίαν ὁ πένης, τὴν ἔνδεια καὶ τὸ καθεστᾶναι ἐν χρεῖ· μὴδὲν αὐτὸν λοιπὸν ἀπαιτεῖ πλέον, ἀλλὰ κἂν ἀπάντων ἧ, πονηρότατος καὶ τῆς ἀναγκαίας ἀπορῆ

τροφῆς, λώμεν αὐτοὺ τὸν λιμὸν. Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἐκέλευσε ποιεῖν, λέγων· Γίνεσθε ὁμοιοὶ τοῦ Πατρὸς ὁ μὴν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δίκαιους καὶ ἀδίκους (Ματθ. 5, 45). Λιμὴν ἔστι τὸν ἐν ἀνάγκῃ ὁ ἐλεῆμων· ὁ δὲ λιμὴν τοὺς ναυαγίῳ περιπεσόντας ἀπαντας ὑποδέχεται, καὶ ὅσοι τὸν κινδύνου κἂν πονηροί, κἂν χρηστοί, κἂν οἵτιον ὁσιν οἱ κινδυνεύοντες, εἰσω τὸν οὐκείων αὐτοὺς παραπέμπει κόλπων. Καὶ οὐ τοῖνον, ὁρῶν ἐπὶ τῆς γῆς τῷ τῆς πένιας ναυαγίῳ περιπεσόντα τὸν ἄνθρωπον, μὴ δίκαιον, μὴδὲ εὐθὺς ἀπαίτει, ἀλλὰ λῶν τὴν συμφορὴν. Τί αὐτὸν παρέχει πρόγραμμα; Ἀπᾶλλαξέ σε περιεργίας ἀπόσης καὶ πολυπραγμοσύνης ὁ Θεός. Πόσα ἡμεῖλλον πολλοὶ λέγειν καὶ δυσχεραίνειν, εἰ προστάξεν ὁ Θεὸς τὸν βίον μετὰ ἀκριβείας ἐξετάειν, τὴν ἀναστροφὴν, τὰ παρηραγμένα ἐκείνου περιεργάζεσθαι πρότερον, καὶ τότε ἐλεῖν; Νυνὶ δὲ πόσης τοιαύτης ἀππλᾶγμῃα δυσκολίας. Τί οὖν περὶ τὰς ἐπιστώμας φροντίδας; Ἐπερὸν ἐστὶ δικαστής, ἔτερον ἐλεῆμων. Ἐλεημοσύνη διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι καὶ τοῖς ἀνάξις διδόμεναι. Τοῦτο καὶ Παῦλος παραινέει ποιεῖν, λέγων, Ἐμείεις δὲ τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῆτε, πρὸς πάντας μὲν, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς

κάνοντας τὸ καλὸ σὲ ὅλους καὶ περισσότερο σ' ὅσους ἔχουν τὴν ἴδια πίστιν μ' ἐμᾶς. Ἄν ἐξετάζωμε προσεκτικὰ καὶ πολυσυζητοῦμε, δὲν θὰ τύχουν στὰ χέρια μας εὐκολα ποτὲ οὔτε ἀξιοί, ἂν ὁμως δίνωμε καὶ στοὺς ἀνάγιους, ἐξάπαντος καὶ οἱ ἀξιοί κι' οἱ ἀντάξιοι πᾶν ὅπ' ὅλους, θὰ φτάσουν στὰ χέρια μας. Ὅπως συνέβη καὶ στὸν μακάριο Ἀβραάμ, ποὺ δὲν ἐξέταζε οὐτ' ἐρευνοῦσε σχολαστικὰ τοὺς διαβάτες, καὶ μπόρεσε νὰ φιλοξενήσῃ κάποτε καὶ ἀγγέλους. Κι' ἐμεῖς αὐτὸν νὰ μιμηθούμε καὶ μαζί μ' αὐτόν, τὸν ἀπόγονό του, τὸν Ἰώβ. Γιατὶ κι' αὐτοὺς μιμήθηκε τὴ μεγαλοψυχία τοῦ προγόνου του μὲ μεγάλη προσοχὴ καὶ γι' αὐτὸ ἔλεγε: Ἡ πόρτα μου ἦταν ἀνοιχτὴ στὸν καθένα ποὺ ἤρθε, ὅχι γι' αὐτὸν ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ γιὰ τὸν ἄλλο κλεισμένη, ἀλλὰ γιὰ ὅλους χωρὶς ἐξαίρεση ἀνοίγονταν.

στ'. Ἐτσι κι' ἐμεῖς νὰ κάνωμε, οἷς συμβουλεύω, νὰ μὴν πολυεξετάζωμε διχῶς νὰ χρειάζεται. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασία στὸν φτωχὸ εἶναι μόνον ἡ ἀνάγκη, κι' ἂν ἐρῇ λοιπὸν σ' ἐμᾶς ὅποιοι δῆποτε ποὺ νάχῃ ἀνάγκη, ἂς μὴν πολυεξετάζωμε πιά, γιατί δὲν βοηθοῦμε τὸν χαρακτῆρα ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπου. Οὐτὲ γιὰ τὴν ἀρετὴ του, ἀλλὰ γιὰ τὴν συμφορὰ του νὰ τὸν ἐλευθώμε, γιὰ νὰ κερδίσωμε κι' ἐμεῖς τὸ πολὺ ἔλεος τοῦ Κυρίου καὶ γιὰ νὰ ἀξιοθώμε τὴ φιλανθρωπία του κι' ἐμεῖς ποὺ εἰμαστε ἀνάγιοι. Γιατὶ ἂν εἶναι ν' ἀναζητοῦμε καὶ νὰ πολυσυζη-

τοῦμε ἂν ἀξίζουν οἱ συνάνθρωποι μας γιὰ νὰ βοηθηθοῦν, κι' ὁ Θεὸς αὐτὸ θὰ κάμῃ σ' ἐμᾶς. Ἐτσι καθὼς θὰ ζητᾶμε νὰ λογοδοτήσουν οἱ ὁμοιοί μας, θὰ χάσωμε τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Γιατὶ μὲ ὅποια κριτήρια κρίνεται, θὰ κριθῇτε, λέει. Ἀλλ' ἂς γυρίσωμε τὸν λόγο στὴν ὑπόθεσί μας. Ὅταν εἶδε λοιπὸν τὸν φτωχὸ στὴν ἀγκάλη τοῦ Ἀβραάμ, λέει: Πάτερ Ἀβραάμ, λυπήσου με καὶ στείλει τὸν Λάζαρο.

Γιατὶ δὲν ἀπεύθυνε τὸν λόγο στὸν Λάζαρο; Ἐγὼ νομίζω ὅτι ντράπηκε καὶ κοκκίνησε καὶ νόμιζε, κρίνοντας ἀπὸ δικοῦ του, ὅτι ἀσφαλῶς θὰ κρατοῦσε κακία ὁ φτωχός. Γιατὶ ἂν ἐγὼ, σκέφθηκε, ποὺ χαίρομαι τόσο πλοῦτο καὶ τίποτα δὲν ὑπόφερα, περιφρόνησα τὸν ἀνθρώπου αὐτόν, ποὺ ἦταν σὲ τόση δυστυχία κι' οὔτε ψυχολα δὲν τοῦ ἔδωσα, πολὺ περισσότερο αὐτὸς ποὺ τόσο περιφρονήθηκε, δὲν θὰ παραδεχτῇ τὴν παράκλησί μου. Αὐτὰ τὰ λέμε ὅχι γιὰ νὰ κατηγορήσωμε τὸν Λάζαρο, μὴ γένοιτο, γιατί δὲν ἐνοιῶμε ἔτσι ἐκεῖνος, ἀλλὰ γιὰ νὰ ποῦμε ὅτι ὁ πλοῦσιος αὐτὰ φοβήθηκε καὶ δὲν ἐκάλεσε τὸν φτωχό, ἀλλὰ φώναξε τὸν Ἀβραάμ ποὺ νόμιζε πῶς δὲν ἤξερε ὅσα εἶχαν γίνοι. Κι' ἀποζητήσε ἐκεῖνο τὸ δάχτυλο ποὺ πολλὰς φορὲς ἄφησε τὰ σκυλιὰ νὰ τὸ γλύφουν. Καὶ τι ἀποκρίθηκε ἐκεῖνος; Παῖδι μου, πλὴρ ὥθηκες τ' ἀγαθὰ σου * στή ζωή σου. Πρόσεξε τὴ βαθιὰ σκέψη,

* Ὁ Χρυσόστομος ἐννοεῖ ἔδω ὅτι τὰ ἀγαθὰ ποὺ πληρώθηκε ὁ πλοῦσιος, ἦταν γιὰ τὶς κάποιες ἀρετὲς του, ὅπως καὶ τὰ δεινὰ τοῦ Λάζαρου γιὰ τὶς κάποιες ἀμαρτίες του. Τὸ σχολιάζει αὐτὸς μὲ πολλὰ, στοὺς ἐπόμενους λόγους του.

πιστεως (Ἰαλ. 6, 9-10). Ἄν τοὺς ἀναξίους περιεργάζωμεθα καὶ πολυπραγμανοῦμεν, οὐδὲ ἀξιοί ποτε βαθεῖα ἐμπνεοῦνται ἡμῖν· ἂν δὲ καὶ τοὺς ἀναξίους παρέχωμεν, πάντως καὶ οἱ ἀξιοὶ καὶ οἱ πάντων ἐκείνων ἀντάξιοι εἰς τὰς ἡμετέρας ἡξοῦσι χεῖρας· ὁσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου γέγονεν Ἀβραάμ, ὅς οὐ περιεργαζόμενος, οὐδὲ πολυπραγμονοῦνς τὰς παριούσας, ἐδυνάθη καὶ ἀγγέλους ὑποδέξασθαι ποτε. Τοῦτον καὶ ἡμεῖς ἐκλογισώμεν, καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν ἔργον τὸν ἐκείνου τὸν Ἰώβ. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος τὴν τοῦ προγόνου μεγαλοψυχίαν μετὰ πάσης ἐμμελήσας τῆς ἀκριβείας, καὶ διὰ τοῦτο Διγεν· Ἡ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἀνέωκετο (Ἰαβ. 31, 32): οὐχὶ τῷ θεῷ μὲν ἀνέωκετο, δὲν δὲ ἀπεκλείετο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀπλῶς ἀνέτει-

ς· Ὅστω καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, παρακαλῶ, μηδὲν ἀκριβολογούμενοι πέρα τοῦ δέοντος· Ἀξία γὰρ τοῦ πένητος ἡ χρεια μόνον ἐστὶ· κἂν ὁσίοισιν μετὰ ταύτης ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς ποτε, μηδὲν περιεργαζομένη πλεον, οὐ γὰρ τὸ πρῶτον παρέχομεν, ἀλλὰ τῷ ἀνθρώπῳ· οὐδὲ διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτὸν ἀλλὰ διὰ τὴν συμφορὰν ἐλεῶμεν, ἵνα καὶ αὐτὸ παρὰ τοῦ Δεσπότου τὸν πολὺν ἔλεον ἐπισπασώμεθα, ἵνα καὶ αὐτοί, ἀνά-

ξιοὶ ὄντες, φιλανθρωπίας ἐπιτύχωμεν. Εἰ γὰρ μέλλοιμεν τὴν εἰς τὴν ἐπιζητεῖν ἐπὶ τὸν συνδούλον τῶν ἡμετέρων, καὶ ἀκριβολογεῖσθαι, τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐρ' ἡμῶν ἐργάζεται· καὶ ζητοῦντες τοὺς ὁμοδόλους ἀπατήσας εὐθύνας, αὐτοὶ τῆς ἀναθεν ἐκπεσοῦμεθα φιλανθρωπίας· Ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνεται, κριθέσεσθε (Ματθ. 7, 2), φησὶν. Ἀλλ' ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν τὸν λόγον ἐπαναγὰγωμεν. Ἰδὼν τοῖνυν αὐτὸν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραάμ, φησὶ· Πάτερ Ἀβραάμ, ἔλ ἐλθέσθω με, καὶ πέμψω τὸν Λάζαρον (Λουκ. 16, 24).

Τίνας ἔσκεν οὐχὶ πρὸς τὸν Λάζαρον τὸν λόγον ἀπέτεινε; Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι ἥσχοντο καὶ ἠρωρίσας, καὶ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν πραγμάτων ἐνόμιζεν αὐτὸν μνησικακήσαντι πάντως. Εἰ γὰρ ἐγὼ, φησὶ, τοσούτους ἀπολαύων εὐπορίας, καὶ μηδὲν ἥδικημένος, ἐν τοσούτοις ὄντα κακοὶς ὑπερεῖλον τὸν δούλον, καὶ οὐδὲ ψυχὴν μετέδωκα, πολλῶ ἄλλουν αὐτὸς ὁ οὗτως ὑπεροβείς οὐκ ἐπινεύσει τῇ χερσὶ. Ταῦτα οὐχὶ τοῦ Λαζάρου κατηγοροῦντες λέγομεν· οὐ γὰρ θὴ οὕτως ἐκεῖνος δικάζεται, μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐπὶ οὗτοι ταῦτα δεδοικώς, οὐκ ἐκάλεσεν ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν Ἀβραάμ ἐφώνησεν, ἐν ᾧ νοεῖται ὅτι τὸ γεγεννη-

πρόσεξε τῇ μεγάλῃ στοργῇ τοῦ δικαίου. Δὲν εἶπε· Ἀπάνθρωπε καὶ σκληρὲ καὶ παμπόνηρε, ἄφησες τὸν ἄνθρωπο σὲ τόσο μεγάλες δυστυχίες, καὶ γιὰ φιланθρωπία κά- νεις λόγῳ τώρα καὶ γιὰ ἔλεος καὶ συγγνώ- μη; δὲν κοκκινίζει, οὔτε ντρέπεται; Ἀλλὰ τί εἶπε; Παιδί μου, πληρώθηκες τὰ ἀγαθὰ σου. Γιατί, ὦ χάρη τα- λαίπωρη μένῃ μὴν ταραξῆς ἄλλο, λεί. Τοῦ φτάνει αὐτὴ ἡ τιμωρία, μὴν τὸν βαραινῶμε πῖο πολὺ στὶς συμφο- ρές του. Κι' ἔπειτα καὶ γιὰ νὰ μὴ νομίῃ ὅτι ἀπὸ μνησικακία γιὰ τὰ περασμένα ἐμπόδισε τὸν Λάζαρο νὰ φύγῃ, τὸν ὀνο- μάζει παιδί του σχεδὸν δικαιολογώντας τὸν ἑαυτοῦ τοῦ γιὰ τὴν προσφώνησιν αὐτῇ. Αὐτὸ πού ἔχω στὴν ἐξουσία μου, λεί, σοῦ δίνω. Ἀλλὰ τὸ νὰ φύγῃς ἀπ' ἐδῶ γιὰ ἐκεῖ, δὲν εἶναι δικαίωμά μου. Πληρώθηκες τὰ ἀγαθὰ σου. Καὶ γιατί δὲν εἶπε ἔλαβε, ἀλλὰ πληρώθηκες; μεγάλο πέλαιος ἀπὸ νοήματα βλέπω ν' ἀνοίγεται ἐδῶ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν νὰ φυλάξετε προσε-

κτικὰ ὅλα ὅσα εἶπαμε, τὰ τωρινὰ καὶ τὰ προηγούμενα, μὲ σιγουριά νὰ τὰ φυλά- ξετε, καὶ νὰ ἐτοιμάσετε μὲ τὰ εἰπωμένα πῖο κατάλληλους τοὺς ἑαυτοὺς σας γιὰ ν' ἀκούσουν ὅσα ἰηροῦται νὰ εἰπωθῶν. Κι' ἂν ἦταν δυνατόν, ὅλα νὰ μοῦ τὰ θυ- μόσατε, ἂν ὅμως δὲν μπορῆτε ὅλα, ἀντὶ ὅλα, ἐκεῖνο σᾶς παρακαλῶ νὰ θυμόσατε, ὅτι τὸ νὰ μὴν δίνωμε στοὺς φτωχοὺς ἀπ' τὰ δικά μας χρήματα, αὐτὸ εἶναι κλοπὴ τῶν φτωχῶν καὶ στέρησις τῆς ζωῆς των, κι' ὅτι δὲν κρατᾶμε τὰ δικά μας, ἀλλὰ τὰ δικά τους. Γιατί ἂν σκεπτόμαστε ἔτσι, ἀσφαλῶς θὰ περιφρονήσωμε τὰ χρήματα, κι' ἔχον- τας θρέψῃ τὸν Χριστὸν ἐδῶ, κι' ἔχοντας συγκεντρώσει πολλὰ τὰ κέρδη ἐκεῖ, θὰ μπορέσωμε ν' ἀξιώθωμε τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ μὲ τὴν χάρι καὶ τὴν φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖο ἄς εἶναι δόξα, τιμὴ, δύναμη, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶ- νων. Ἀμήν.

μένα· καὶ τὸν δάκτυλον ἐπεζήτησεν ἐκείνου, ἐν ταῖς γλώσ- σαις τῶν κυνῶν ἀφῆκε περιλειχθῆναι πολλάκις. Τί οὖν ἐκεῖ- νος; Τέκνον, ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου (σ. 25). Ὅρα φιλοσορίαν, ὅρα φιλοσορίαν δικαίου. Οὐκ εἶπεν· Ἀπάνθρωπε καὶ ὦμα καὶ παμπόνηρε, τοσαῦτα κακὰ διαθείς τὸν ἄνθρωπον, φιλανθρωπίας μέμνησαι νῦν καὶ ἐλέου καὶ συγγνώμης; οὐκ ἐρυθρίεις, οὐδὲ αἰσχύνῃ; Ἀλλὰ τί; Τέκνον, φησὶν, ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου. ὦ χάρη καὶ κερκεκωμένην μὴ προστα- ράξῃς (Ἐκκλ. 4, 3), φησὶν Ἀρκεί τὰ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ· μὴ προσεμπαίνωμεν αὐτοῦ ταῖς συμφοραῖς. Ἄλλως δέ, καὶ ἵνα μὴ νομίῃ, ὅτι μνησικακῶν ὕπερ τῶν παρελθόν- των ἐκόλυσεν ἀπελθεῖν τὸν Λάζαρον, τέκνον αὐτὸν καλεῖ, μονονόῃς ὕπερ αὐτοῦ διὰ τῆς προσγορίας ἀπολογούμενος. Οὐ κήριός εἰμι, σοί, φησὶ, μεταβίβωμι· τὸ δὲ ἐντεῖθεν ἀπελ- θεῖν ἐκεῖ οὐκ ἔστιν ἡμέτερον λοιπὸν Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου. Καὶ διὰ τὸ οὐκ εἶπεν, ἔλαβε, ἀλλὰ, ἀπέ-

λαβες; Ποιὸ πέλαιος ἐντεῖθεν ἡμῶν νοημάτων ὁρῶ ἀνοι- γόμενον. Διὸ δὲ πάντα τὰ εἰρημένα μετὰ ἀκριβείας φυλά- ζαντες, τὰ τε νῦν, τὰ τε πρώην λεχθέντα, μετὰ ἀσφαλείας ἀπάσης ἀποθώμεθα, καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων βήθησε- σθαι ἀκρόασις ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπιτηδαιοτέρους ἑαυτοὺς κατασκευάσωμε, καὶ εἰ μὴ δυνατόν ὅλην γένοιτο, πάντα μοι μνημονεύετε· εἰ δὲ μὴ δύνασθε πάντα, ἀντὶ πάντων ἐκείνου, παρακαλῶ, μέμνησθε δικηκῶς, ὅτι τὸ μὴ μεταδιδόναι πέ- νησιν ἐκ τῶν οἰκείων χρημάτων, ἀρπαγὴ πενήτων ἔστι καὶ ἀποστέρησις τῆς ἐκείνων ζωῆς καὶ οὐ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ ἐκείνου κατέχομεν. Ἄν γὰρ οὕτως ὦμεν διακείμενοι, πάν- τως προσοσώμεθα τὰ χρήματα, καὶ πεινῶντα θρέψαντες τὸν Χριστὸν ἐνταῦθα, καὶ πολλὴν ἐκεῖ τὴν ἐμπορίαν ἀποθώμενοι, θνητὸς μὲθα τῶν μελλόντων ἐπιτυχεῖν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπῶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, τιμὴ, κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

καί διατί δὲν εἶπε, ἔλαβες τ' ἀγαθὰ σου στὴ ζωὴ σου, ἀλλὰ πληρώθηκες, καί διατί οἱ δίκαιοι κινδυνεύουν πολλές φορές ἐνὼ οἱ ἁμαρτωλοὶ ξεφεύγουν τοὺς κινδύνους.

α'. Δὲ μᾶς ὠφέλησε λίγο ἡ παραβολὴ γιὰ τὸν Λάζαρο, καί τοὺς πλούσιους καί τοὺς φτωχοὺς, ἀφοῦ ἐδίδαξε αὐτοὺς νὰ ἀντέχουν τὴ φτώχεια, κ' ἀφοῦ τοὺς ἄλλους δὲν τοὺς ἄφησε νὰ ὑπερφηανεύονται γιὰ τὸν πλοῦτο, κ' ὅπως μᾶς δίδαξε μὲ τὰ ἴδια τὰ ἔργα, ὅτι αὐτὸς ποὺ ζῇ στὴν πολυτέλεια καί τίποτα δὲν δίνει ἀπ' ὅσα ἔχει, εἶναι ὁ χειρότερος ἀπ' ὅλους. Ἐμπρὸς λοιπὸν καί σήμερα, τὴν ἴδια ὑπόθεση νὰ πιάσωμε, καθὼς κ' αὐτοὶ ποὺ δουλεύουν τὰ μέταλλα, ὅπου δοῦν πολλές τὶς φλέβες τοῦ χρυσοῦ, ἐκεῖ σκάβουν καί πάλι καί δὲν φεύγουν μέχρι νὰ ἐξαντλήσουν τὸ εὖρημα. Ἄς γυρίσωμε λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ ἀφίσαμε τὸ λόγο, γιὰ νὰ τὸν συνεχίσωμε ἀπὸ ἐκεῖ. Μπορούσα βέβαια καί σὲ μιὰ μέρα νὰ σὰς παρουσιάσω ὅλη τὴν παραβολή, ἀλλὰ δὲν ἔχομε σκοπὸ νὰ ποῦμε πολλά καί νὰ φύγωμε, ἀλλὰ νὰ ἀκούσετε μὲ προσοχὴ ὅσα λέγονται, κ' ἀφοῦ τὰ καταλάβετε, νὰ ἔχετε ἀπὸ τὴ μάθηση αὐτὴ κάποια αἴσθηση πνευματικῆς ὠφέλειας. Ὅπως καί ἡ στοργικὴ μητέρα ποὺ θέλει νὰ βάλῃ τὸ τρεφόμενο μὲ

γάλα παιδί της σὲ στερεὰ τροφή, ἂν ρίχνῃ στὸ στόμα του τὴν τροφή ἀπότομα, δὲν ὠφελεῖ καθόλου, γιὰτὶ τὸ παιδί βγάζει, ὅ,τι τοῦ δίνουν καί λερώνει τὴ μικρὴ ποδιὰ γύρω στὸ στήθος του· ἂν ὁμως ἥρεμα καί λίγη-λίγη ρίχνῃ τὴν τροφή, τὸ ταΐζει χωρὶς κόπο. Λοιπὸν καί σ' ἐσάς, γιὰ νὰ μὴ βγάλετε αὐτὸ ποὺ σὰς δίνεται, δὲν γέρομε τὸ ποτήρι τῆς διδασκαλίας ἀπότομα, ἀλλὰ σὰς τὸ χωρίσαμε σὲ πολλές μέρες καί σὰς δώσαμε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναπαύεσθε σ' αὐτὰς τὶς μέρες ἀνάμεσα, ἀπὸ τὸν κόπο τῆς ἀκρόασης, γιὰ νὰ χωνευτοῦν μὲ σιγουριά ὅσα προσφέρθηκαν στὴ σκέψῃ τῆς ἀγάπης σας, καί γιὰ νὰ δεχθῆτε ὅσα μέλλει νὰ εἰπωθοῦν, μὲ πρόθυμην καί ζωηρὴν ψυχὴ. Γι' αὐτὸ καί πολλές φορές σὰς λέμε πρὶν ἀπὸ πολλές μέρες τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπόμενης ὁμιλίας, γιὰ νὰ πάρετε τὸ βιβλίον στὶς ἀνάμεσα μέρες καί νὰ περάσετε ὅλη τὴν περικοπή, ὥστε γνωρίζοντας καλὰ τί ἔχει εἰπωθῇ καί τί ὑπολείπεται, νὰ κάμετε τὸ νοῦ σας κατ'ἀλληλο γιὰ τὴ διδασκαλία ἐκείνων ποὺ θὰ λεχθοῦν κατόπιν.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Εἰς τὸν Λάζαρον λόγος τρίτος, καί τίνος ἔνεκεν οὐκ εἶπεν, "Ἐλάβε τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, ἀλλ' ἀπέλαβε" καί διὰ τὸ ὅτι μὲν οἱ κακοὶ κινδυνεύουσιν πολλάκις περιπίπτουσιν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τοῦτους διαφεύγουσιν

α' Ὅτ' τὰ τυχόντα ἡμᾶς ὦνσαν ἢ κατὰ τὸν Λάζαρον παραβολή, καί πλουσίους καί πέντας, τοὺς μὲν εὐκόλως φέρειν τὴν πέναν παιδείασα, τοὺς δὲ οὐκ ἀφίειλα μέγα φρονεῖν ἐπὶ τῷ πλούτῳ, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τῶν ἔργων διδάσασα, ὅτι πάντων ἐλευνότερος ὁ τροφὴ σὺζῶν, καί μηδενὶ τῶν ὄντων μετὰθιδός. Φέρε οὖν καί σήμερον τῆς αὐτῆς πάλιν ἀρώμεθα ὑποθέσεως· ἐπεὶ καί οἱ τὰ μέταλλα ἐργαζόμενοι, ἐνθα ἂν ἴδωσι πολλὰς τῷ χρυσῷ τὰς ἰναι, ἐκεῖ διασκέπτουσιν πάλιν, καί οὐκ ἀφίστανται πρότερον, ἕως ἂν ἴδωσι τὸ φαινόμενον ἐξαντλήσασιν. Ἐπανίσταμεν τοίνυν, ἐνθα πρῶτον λατρίσωμε τὸν λόγον ἵνα ἐκείθεν αὐτὸν ἀνέλωμεθα· Ἐνθ' ἂν γὰρ καί ἐν ἡμέρᾳ μὲ πᾶσαν ὁμὴν ταύτην ἐξαπλώσῃ τὴν παραβολὴν· ἀλλ' οὐχ' ὅπως πολλὰ εἰπόντες ἀπέλθωμεν, τοῦτο ἐσπουδάκαμεν, ἀλλ' ὅπως μετὰ ἱκευθείας τὰ λεχθέντα δεξιόμενοι καί κατασχόντες, λάβοιτε τινα ἀπὸ τῆς φυλακῆς ταύτης αἰσθησὴν ὠφελείας πνευματικῆς. Καί γὰρ μήτηρ φιλόστοργος μέλλουσα ἐπὶ στερεῶν τὸ γαλακτοτροφούμενον τέκνον ἔχειν τροφήν, ἂν μὲν ἄφρονος ἐγγάη τῷ στόματι τὸν

ἄκρατον, οὐδὲν ὀνήσιον, ἀποβιβάσας τὸ παιδίον τὸ διδόμενον, καί διαβρέχοντος περὶ τῷ στήθει τὸν χιτωνίσκον· ἂν δὲ ἥρεμα καί κατὰ μικρὸν ἐγγέη, παραπέμπει τὸ δοθὲν ἄλλοις. Ἴν' οὖν καί ὁμεις τὸ δοθὲν μὴ ἀποβιβάσῃτε, οὐκ ἄφρονον ὁμῖν ἐπεκρίνωμεν τὸ τῆς διδασκαλίας ποτήριον, ἀλλ' εἰς πολλὰς ὁμῖν αὐτὸ κατεκερματίσαμεν ἡμέρας, ἐν ταῖς μεταξὺ ταύταις ἡμέραις διαναπαύεσθαι παρασχόντες ὁμῖν ἐκ τοῦ τῆς ἀκρόασης πόνου, ἵνα καί τὰ καταβληθέντα ταχὺ μετὰ ἀσφαλείας ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς ὁμετέρας ἀγάπης, καί τὰ βῇθησέσθαι μέλλοντα ἀνεμνήνῃ καί ἀμειψοῦσθαι θέλῃσθε ψυχῇ. Διὰ τοῦτο καί τὴν ὑπόθεσιν τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πολλὰς ὁμῖν προλήγομεν πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, ἵνα ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα ἡμέραις τὸ βιβλίον λαβόντες, καί τὴν περικοπὴν ἀπασαν ἐπιόντες, καί καταπαύοντες εἰ μὲν εἴρηται, τί δὲ ὑπολείπεται, εὐμαθεστέραν ὁμῶν ποιήσετε τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῶν μετὰ ταῦτα ῥηθησομένων.

Καὶ τοῦτο σᾶς παρακαλῶ πάντοτε, καὶ δὲν θὰ πάνω νὰ παρακαλῶ, νὰ προσέχετε τὰ λεγόμενα ὄχι μόνον ἐξῶς, ἀλλὰ καὶ στὸ σπίτι πού βρίσκεστε νὰ καταγίνεστε συνεχῶς στὴν ἀνάγκη τῶν θείων Γραφῶν. Αὐτὸ δὲν ἔπαυσα νὰ το συνηθῶ καὶ σ' ὅσους ἰδιαίτερα μᾶς συναναστρέφονται. Κι' ἂς μὴ μοῦ πῇ κάποιος ἐκεῖνα τ' ἀπρόθυμα λόγια καὶ τὰ πολλὰ ἀξιοκατάκριτα, ὅτι εἰμαι ἀπασχολημένος τὸν Δικαστήριον, ἐκτελῶ τὶς πολιτικές ὑποχρεώσεις μου, ἐξασκῶ τὴν τέχνη μου, ἔχω γυναῖκα, συντηρῶ παιδιὰ, διευθύνω οἶπτι, εἰμαι ἀνθρώπος μὲ ὑποχρεώσεις στὴ ζωὴ· δὲν εἶναι δουλειὰ δική μου νὰ διαβάζω τὴ Γραφή, ἀλλὰ ἐκεῖνων πού ἀρνήθησαν τὰ ἐγκόσμια, πού ἔχουν πίσειν τὶς κορυφές τῶν βουνῶν, ἐκεῖνων πού ζοῦν πάντοτε ἔτσι ἀσκητικά. Τί λὲς ἀνθρώπῃ μου; Δὲν εἶναι δουλειὰ δική σου νὰ μελετᾷς τὴ Γραφή ἐπειδὴ σὲ τριγυρίζουν χίλιες φροντίδες; Καὶ βέβαια δικό σου ἔργο εἶναι κι' ὄχι ἐκεῖνων. Γιατί αὐτοὶ δὲν ἔχουν τόσο ἀνάγκη τῇ βοήθειᾳ τῆς ἁγίας Γραφῆς ὅσο αὐτοὶ πού στριφογυρνοῦν ἀνάμεσα σὲ ζητήματα πολλὰ. Οἱ μοναχοί, πραγματικά, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, κι' ἀπὸ τὶς σκοτούρες τῆς κοινωνίας, κι' ἔχοντας στήθει τὶς καλύβες τοὺς στὴν ἐρημίᾳ, καὶ μὴν ἔχοντας μὲ κανένα σχέση καμμιὰ, ἀλλὰ καθὼς φιλοσοφῶν μὲ ἄνεση στὴ γαλήνη ἐκείνης τῆς ἡσυχίας, νοιώθουν μεγάλη ἀσφάλεια σάν νὰ βρίσκονται σὲ λιμάνι. Ἀλλὰ ἐμεῖς πού ταραζόμαστε ὅπως στὴ μέση τοῦ πελάγους, κι' ἔχομε χίλιες ἀνάγκες ὅπ' τ' ἀμωρτήμα-

τὰ μας, χρειάζομαστε ἀδιάκοπη καὶ παντοτινὴ τὴν παραγορὰ τῆς Γραφῆς. Ἐκεῖνοι καθότανι μακριὰ ἀπὸ τὴ μάχη, γι' αὐτὸ καὶ δὲν δέχονται πολλὰ τραύματα, ἐσὺ ὅμως βρίσκεσαι στὴ μάχη πάντοτε καὶ δέχεσαι τὶς πληγὲς ἀπανωτῆς. Γιατί καὶ ἡ γυναῖκα σου σὲ θυμῶνει καὶ ὁ γυιὸς σὲ στενοχωρεῖ, κι' ὁ ὑπηρέτης σ' ἐξοργίζει, κι' ὁ ἐχθρὸς θέλει τὸ κακό σου, κι' ὁ φίλος ζηλεῖ, κι' ὁ γείτονας κατηγορεῖ, κι' ὁ συνάδελφος σὲ παραμερίζει, πολλές φορές κι' ὁ δικαστὴς σὲ ἀπειλεῖ, κι' ἡ φτώχεια σὲ στενοχωρεῖ κι' ὁ θάνατος τῶν συγγενῶν σου φέρνει πένθος, καὶ ἡ εὐτυχία σὲ κάνει ἐγωιστὴ κι' ἡ δυστυχία σὲ ντροπιάζει, καὶ οἱ πολλὲς ἀφορμὲς τῆς ὀργῆς καὶ τῶν φροντίδων καὶ τῆς ἀκεφιάς καὶ τῆς λύττης καὶ τῆς ματαιοδοξίας καὶ τῆς ἀπελπισίας οἱ πολλὲς ἀνάγκες, μᾶς περικυρρίζουν ἀπὸ παντοῦ, καὶ μᾶς χτυποῦν ἀπὸ παντοῦ χιλιάδες τὰ βέλη. Γι' αὐτὸ χρειάζομαστε πάντοτε τὴν πανοπλία τῆς Γραφῆς. Μάθε 'το καλὰ, λέει, πὼς περνᾷς ἀνάμεσα σὲ παγίδες καὶ περπατᾷς πάνω στὰ φρούρια. Γιατί βέβαια οἱ ἐπιθυμίαι τοῦ σώματος ἐπανάστατον ἀγριώτερα ὅταν ζῇ κανεὶς μὲ σα στὴν κοινωνίαν, ἀφοῦ καὶ τὸ ὠραῖο πρόσωπο καὶ τὸ θαυμασιό σῶμα χτύποσαν μὲ τὰ μάτια, καὶ ὁ αἰσχρὸς λόγος πού μπεῖ, καὶ μὲ τὴν ἀκοή καὶ μᾶς τάραις τὸν λογισμό, καὶ πολλὲς φορές ἕνα παθιασμένο τραγούδι, χαλάρωσε τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μας. Ἀλλὰ γιατί τὰ λέω αὐτὰ; Ἀφοῦ κι' αὐτὸ πού φαίνεται σάν τὸ πῶς ἀσήμενο ὅπ' ὅλα, μιὰ ὁσμὴ μύρου πού θὰ μᾶς βρῇ κά-

Καὶ τοῦτο δεῖ παρακαλῶ, καὶ παρακαλῶ οὐ παύσομαι, ἵνα μὴ μόνον ἐνταῦθα τοῖς λεγόμενοι προσέχετε, ἀλλὰ καὶ οἱ οἰκοὶ γινόμενοι, τῇ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσει συνεχῶς ἐνδιαιτῶνται. Τοῦτο καὶ τοῖς ἰδίᾳ συγγινόμενοις ἡμῶν οὐ διέλιπον δεῖ παραγγεῖν. Μὴ γὰρ μὴ λήθω τις τὰ ψυχρὰ ῥήματα ἐκεῖνα, καὶ πολλὰς καταγνώσεως δεῖ, ὅτι Δικαστρίαν προσβλῶμαι, τὰ τῆς πόλεως πρῶτα πράγματα, τέχνην μετέχομαι, γυναῖκα ἔχω, παιδιὰ τρέφω, οἰκίαν προέσταμαι, ἀνὴρ εἰμι βιωτικός· οὐκ ἔστιν ἔμὸν Γραφὰς ἀναγινώσκειν, ἀλλ' ἐκεῖνων τῶν ἀποτασσμένων, τῶν τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων κατελιπεμένων, τῶν τοῦτον τὸν βίον ἔχοντων διηκούς. Τί λέγεις, ἀνθρώπε; οὐκ ἔστι σὺ ἄνθρωπος ἐργασίας προσέχειν, ἐπειδὴ μυρίαὶ παρὲλθαι φροντίς; Σὺν μὲν οὖν μᾶλλον ἔστιν, ἢ ἐκεῖνων. Οὐ γὰρ οὕτως ἐκεῖνοι χρῶνται τῇ ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν βοήθειᾳ, ὥς οἱ ἐν μέσῳ στρεφόμενοι πραγμάτων πολλῶν. Οἱ μὲν γὰρ μοναχοὶ τῆς ἄγορᾶς καὶ τῶν ἐκ τῆς ἄγορᾶς ἀπαλλαγέντες θορύβων, καὶ τὰς καλύβας ἐν ἐρημίᾳ περπατοῦντες, καὶ πρὸς οὐδένα κοινὸν οὐδὲν ἔχοντες, ἀλλ' ἡμεῖς ὁμοσπονδούμεθα μετὰ ἀδείας τῇ τῆς ἡσυχίας ἐκείνης γαλήνῃ, καθάπερ ἐν λιμένι καθήμενοι, πολλὰς τῆς ἀσφαλείας ἀπολαύουσιν ἡμεῖς δὲ οἱ καθότι ἐν μέσῳ πάλαι ἐπαλειόμενοι, καὶ μυρίων ἀμωρτημάτων ἀνάγκας ἔχοντες, συνεχῶς καὶ διηκούς δεῖ θεσθῆναι τῇ ἀπὸ τῶν Γραφῶν παρακλήσεως

Ἐκεῖνοι πόρρω τῆς μάχης καθύονται, διόπερ οὐδὲ πολλὰ δέχονται τραύματα· σὺ δὲ διηκούς ἐπὶ τῆς παρατάξεως ἔστις, καὶ συνεχῶς δεῖς τὰς πληγὰς· διὸ καὶ πλείονον σοι δεῖ τῶν φαρμάκων. Καὶ γὰρ καὶ γυνὴ παρεῖναι, καὶ υἱὸς λυπεῖ, καὶ οἰκείας εἰς ὀργὴν ἐμβάλλει, καὶ ἐχθρὸς ἐπιβουλεύει, καὶ φίλος βασκαίνει, καὶ γείτονας διεσπείρει, καὶ συστρατιώτης ὑποσκαλίζει, πολλὰς καὶ διασπῆς ἀπειλεῖ, καὶ πένθα λυπεῖ, καὶ ἀποβολὴ τῶν οἰκείων πένθος ἐργάζεται, καὶ εὐμερία φῶς, καὶ δυσπραγία συστέλλει, καὶ πολλοὶ μὲν ὄργη, πολλοὶ δὲ φροντίδες, πολλοὶ δὲ ἀθυμίας καὶ λύπης, πολλοὶ δὲ κενόδοξοι καὶ ἀπονοίας ἀφορμαὶ καὶ ἀνάγκαι πάντοτε ἡμᾶς περιστοιχίζονται, καὶ μῆλα πανταχόθεν τὰ βέλη φέρεται διὸ τῆς ἀπὸ τῶν Γραφῶν πανοπλίας χρεῖα διηκούς. Ἐπὶ γυναικὶ γάρ, ὅσιν, ἐπὶ ἐν μέσῳ παγίδων διαβάζει, καὶ ἐπὶ ἐπάλξεσιν πόλεως περπατεῖ (Ἐκκλ. 9, 20). Καὶ γὰρ αἱ τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίαι χαλεπώτερον τῶν ἐν μέσῳ στρεφόμενων κατεξάνονται· καὶ γὰρ καὶ οὗς εὐπρεπῆς, καὶ σῶμα λαμπρὸν διὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἔβαλε, καὶ ῥῆμα αἰσχροῦ διὰ τῆς ἀκοῆς ἐισελθὼν ἀπορροῖσιν ἡμῶν τὸν λογισμὸν πολλὰς δὲ καὶ μέλους κατακεκαυμένον τὸ τῆς ψυχῆς εὐτονον κατακαύει. Καὶ τί λέγω ταῦτα; Τὸ γὰρ πάντων τούτων εὐτελέστατον εἶναι πολλὰς δοκοῦν, μύρων ὁσμὴ προσπεσούσῃ ποθεῖν παρὰ γυναικῶν ἐταιριζομένων ἐν τῇ παρόδῳ

που, από γυναίκες που πουλιῶνται στο δρόμο, πέρασε ἀφού πήρε αἰχμάλωτη τὴν ψυχὴ μας, κι' αὐτὸ τυχαία ἐνέλεως.

β'. Κι' εἶναι πολλὰ τέτοια που πολιορκοῦν τὴν ψυχὴ μας, καὶ μᾶς χρειάζονται τὰ θεῖα φάρμακα καὶ γιὰ νὰ θεραπεύουμε ὅσες μᾶς γίνονται πληγές, καὶ γιὰ νὰ προλαβαίνουμε ὅσες δὲν ἔγιναν ἀκόμα ἀλλὰ πρόκειται νὰ γίνουν, σβήνοντας ἐντελῶς τὰ πύρρινα βέλη τοῦ διαβόλου ἀπὸ μακριά, καὶ ἀποκρούοντας αὐτὰ μὲ τὴν ἀδιάκοπη ἀνάγνωσι τῶν θείων Γραφῶν. Γιατὶ δὲν εἶναι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ κανεὶς χωρὶς ν' ἀπολαμβάνη διαρκῶς τὴν πνευματικὴ ἀνάγνωσι. Ἄλλα πραγματικὰ εἶναι νὰ τὸ ἐπιθυμοῦμε αὐτὸ, ἀφού καὶ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἀδιάκοπη πνευματικὴ ἀπόλαυσι θὰ μπορέσουμε κάποτε νὰ σωθοῦμε. Μὰ ὅταν τὴν κάθε μέρα πληγωνώμαστε καὶ δὲν ἔχουμε καμμιὰ θεραπείαν, ποιά ἐλπίδα σωτηρίας ἔχουμε; Δὲν βλέπεις αὐτοὺς που δουλεύουν τὸ χαλκὸ, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀσηματοῦς, αὐτοὺς που ἔξασκουν τὴν ὁποία δὴποτε τέχνην, που ἔχουν συμπληρωμένα ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης τους, κι' ἂν ἀκόμη τούς ἀναγκάζη πείνα, κι' ἂν τοὺς πιεζῇ φτώχεια, πὺν προτιμοῦν καλύτερα νὰ τὰ ὑποφέρουν ὅλα, παρὰ νὰ πουλήσουν κάποιο ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς τέχνης των κι' ἔτσι νὰ συντηρηθοῦν; Πολλοὶ βέβαια προτίμησαν πολλὰς φορὲς νὰ δανείστούν καὶ νὰ συντηρήσουν τὸ σπίτι καὶ τὰ παιδιὰ τους, παρὰ νὰ πουλήσουν ἀπὸ τὰ ἐργαλεῖα τῆς τέχνης των ἀκόμα καὶ τὸ πιὸ μικρὸ· καὶ πολὺ σωστά. Γιατὶ γνω-

ρίζουν ὅτι, ὅταν πουληθοῦν ἐκεῖνα, θὰ εἶναι ἀχρηστὰ ὅλα γιὰ τὴν τέχνην τους καὶ χάνεται κάθε εὐκαιρία γιὰ νὰ εὐπορήσουν. Γιατὶ ὅταν τὰ ἐργαλεῖα αὐτὰ μείνουν δικά τους, εἶναι δυνατόν, μὲ τὴν τέχνην τους, που συνεχῶς θὰ τὴν ἐργάζονται, νὰ ἐξοφλήσουν κάποτε ὅσα δανείστηκαν μὲ τὸν καιρὸ. Μ' ἂν ὑποχρεωθοῦν νὰ τὰ πουλήσουν σ' ἄλλους, δὲ θὰ μπορέσουν νὰ σκεφθοῦν καμμιὰ πλέον παρηγοριά ἀπὸ πούθεν γιὰ τὴ φτώχεια καὶ τὴν πείνα τους. Ἔτσι πρέπει νὰ φερθοῦμε κι' ἡμεῖς. Γιατὶ καθὼς ἀκριβῶς τὸ σφυρὶ καὶ τὸ ἀμῶνι καὶ ἡ λαβίδα εἶναι τὰ ἐργαλεῖα τῆς δικτῆς τους τέχνης, ἔτσι καὶ σ' ἡμᾶς ἐργαλεῖα τῆς τέχνης μας εἶναι τὰ ἀποστολικά καὶ τὰ προφητικά βιβλία καὶ ὅλη ἡ θεόπνευστη Γραφή. Κι' ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι μ' αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα διαμορφώνουν ὅλα τὰ σκεύη που θὰ παραλάβουν, ἔτσι κι' ἡμεῖς μὲ τὰ δικά μας ἐργαλεῖα ἀσφαλώνουμε τὴν ψυχὴ μας καὶ ὅταν εἶναι στρεβλωμένη τὴν ἰσιώνουμε κι' ὅταν εἶναι παλιωμένη τὴν ἀνανεώνουμε. Κι' ἐκεῖνοι μὲν ἐπίδειχον τὴν τέχνην τους μέχρι τὰ σχήματα, γιατί δὲν μποροῦν βεβαίαν ν' ἀλλάξουν τὴν ὕλη τῶν σκευῶν, οὗτε τὸ ἀσμίη νὰ τὸ κάμουν χρυσάφι, ἀλλὰ μόνο στὴ μορφῇ τους δίνουν ἄλλο σχῆμα. Ἐσὺ ὅμως δὲν κάνεις ἔτσι, ἔχεις κάτι περισσότερο ἀπ' αὐτοὺς καὶ παίρνοντας ἑξῆλιο σκεῦος θὰ μπορέσης κάποτε νὰ τὸ κάμης χρυσό. Κι' αὐτὸ τὸ βεβαιώνει ὁ Παῦλος, λέγοντας ἔτσι· Σ' ἔνα μεγάλο σπίτι δὲν ὑπάρχουν μόνο χρυσᾶ κι' ἀσημέ-

λαβοῦσα ἀπὸ τὴν αἰχμάλωτον ἀπὸ ψυχῆς τῆς συντυχίας

β'. Καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἔστι τὰ πολιορκούντα τὴν ἡμετέραν ψυχὴν· καὶ θεὶ τῶν θείων φαρμάκων ἡμεῖν, ἵνα καὶ τὰ γινόμενα ἔλη θεραπεύωμεν, καὶ τὰ μηδὲνα μὴ γινόμενα, μέλλοντα δὲ γίνεσθαι, προναστελλώμεν, πόρρωθεν τοῦ διαβόλου τὰ βέλη κατασθενόντες καὶ ἀποκρούμενοι διὰ τῆς συνεχοῦς τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσεως. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τινα σωθῆναι μὴ συνεχῶς ἀναγνώσεως ἀπολαύοντα πνευματικῆς· ἀλλ' ὅντως ἀγαπῶν, εἰ καὶ διηκουσὸς ταῦτα ἀπολαύοντες τῆς θεραπείας, θυνηθεῖμεν σωθῆναι ποτε· Ὅταν δὲ καὶ ἐκείστι μὲν πληττώμεθα τὴν ἡμετέραν, ἱστέρας δὲ μηδὲμᾶς ἀπολαύωμεν, ποῖα σωτηρίας ἔλπις; Οὐχ ὅρας τοὺς χαλκοῦτους, τοὺς χρυσοχόους, τοὺς ἀργυροκόπους, τοὺς ἡγενοῦνται μετιόντας τέχνην, ἀπαντα τὰ τῆς τέχνης ἔχοντες ἀπρὸς τιμὴν τὰ ἐργαλεῖα, καὶ λιμὸς ἀναγκάζῃ, καὶ πένια θλίβῃ, πάντα αἰρουμένους ὑπομείναι μέλλον, ἢ τῶν τῆς τέχνης ὀργάνων ἀποδοῦσθαι, καὶ διαπραχθῆναι; Ποιό τοῦτο πολλὰκις δανείσασθαι μέλλον εἶλοντο, καὶ διαθερῆσαι καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὰ παιδιὰ, ἢ τῶν τῆς τέχνης ἐργαλείων καὶ τὸ μινρότερον ἀποδοῦσθαι καὶ μάλα γε εἰκότως· Ἰσται γὰρ ὅτι, προθέτωνται ἐκείνων, ἀχρηστὰ τὰ τῆς τέχνης αὐτοῖς ἀπαντα, καὶ ἡ τῆς εὐπορίας ὑπόθεσις ἀνή-

ρῆται πᾶσα· Ἐκεῖνων μὲν γὰρ μενόντων, δυνατόν τὸ γινόμενα δανείσασθαι χρόνον ποτὶ διαλύσασθαι τὴν τέχνην συνεχῶς χρωμένους· εἰ δὲ θάνατος ἐταίρος αὐτὰ ἀπόδοιτο, οὐδεμίαν οὐκείν παραμυθίαν τῇ πένι καὶ τῷ λιμῷ ποθεν ἐπινοήσας δυνησάνται. Οὐδὲν οὖν καὶ ἡμᾶς διακεσθῆναι χρῆ. Καθότι γὰρ ἐκεῖνοις ἐργαλεῖα τῆς τέχνης ἔστι σφυρὰ καὶ ἔκων καὶ πυράγαρα· οὗτω δὲ καὶ ἡμεῖν ἐργαλεῖα τῆς τέχνης ἔστιν ἀποστολικά καὶ προφητικά βιβλία, καὶ πᾶσα Γραφὴ θεόπνευστος καὶ ἀφῆλιμος (2 Τιμ. 3, 16). Καὶ καθότι ἐκεῖνοι δὲ ἐκείνων τὰ σκεύη πάντα, ἀπαν ἂν λάβωσι, διαπλάττουσιν· οὗτω δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τούτων τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν χαλκίζομεν, καὶ θεωτρομένην διορθώομεν, καὶ παλαιωθεῖσαν ἀνανεώζομεν· Κόσμινοι μὲν μέχρι τῶν σχημάτων τὴν ἑαυτῶν ἐπιδεδεικνύται τέχνην· οὐ γὰρ δὲ τὴν ὕλην τῶν σκευῶν μεταβάλλειν δύναται· ἂν, οὐδὲ τὸν ἄργον ποιήσας χρυσόν, ἀλλὰ τοὺς τύπους αὐτῶν μεταστροφῆς ἰσχύον· οὐ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἔχεις τι πλέον ἐκείνων, καὶ ἑξῆλιον σκεῦος λαβὼν δυνησὶ ποτὶ χρυσοῦν ποιῆσαι. Καὶ τοῦτο μαρτυρῇ ὁ Παῦλος, οὕτω λέγων· Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεῦος χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξῆλιον καὶ ὀστράκινον. Ἐάν τις οὖν ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἐκ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, καὶ εὐχρηστον

νια σκεύη, αλλά και ξύλινα και πήλινα. Εάν λοιπόν κανείς ξεχωρίσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκεύη ποὺ δὲν ἀξίζουν, θὰ εἶναι σκευὴ γιὰ τιμητικὸ σκοπὸ ἁγιασμένο, καὶ πολὺ χρήσιμο στὸν κύριο, ἐτοιμασμένο γιὰ κάθε ἔργο ἀγαθό. Μὴν παραμελοῦμε ν' ἀποκοῦμε βιβλία, γιὰ νὰ μὴν πληγωθοῦμε στὰ σπουδαιότερα, κι' ἂς μὴν κρύβωμε χρυσάφι, ἀλλὰ ἂς μαζεῦωμε βιβλία πνευματικά. Γιατὶ τὸ χρυσάφι ὅσο πληθαίνει, τόσο πιο πολὺ δολιεύεται αὐτὸν ποὺ τὸ ἔχει, ἀλλὰ τὰ βιβλία, ὅταν ὑπάρχουν, δίνουν μεγάλη ὠφέλεια σ' αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν.

Καθὼς ὅπου ὑπάρχουν δῖπλα βασιλικά, κι' ἂν κανεὶς δὲν τοὺς κάνει χρήση, προσφέρουν μεγάλη προστάσια σ' ὅσους κατοικοῦν ἐκεῖ μέσα, γιατί δὲν τολμοῦν νὰ πατήσουν τὸ σπίτι οὔτε ληστές, οὔτε διαρῆκτες, οὔτε κανεὶς ἄλλος κακούργος, ἔτσι κι' ἐκεῖ ποὺ θὰ ἦταν πνευματικὰ βιβλία, κάθε διαβολικὴ ἐνέργεια διώχνεται ἀπὸ 'κεῖ καὶ οἱ ἄνθρωποι πολὺ θαρρεῦνται στὴν ἀρετή. Καὶ μόνο τὸ νὰ βλέπωμε τὰ βιβλία, ὡς κάνει πιο ἀπρόθυμους γιὰ τὴν ἁμαρτία. Γιατὶ ὅταν τολμήσωμε κάτι ἀπαγορευμένο κι' ὅταν ἁμαρτήσωμε, γυρίζουν στὸ σπίτι καὶ βλέπουμε τὰ βιβλία, καταδικάζομε τὴ συνειδήσή μας πιο πολὺ καὶ εὐκολα πιά δὲν πέτρωμε στὰ ἴδια παραπτώματα. Ἀν πάλι ζοῦμε στὴν εὐσέβεια, ἀκόμα πιο πολλὴ ὠφέλεια κερδίζομε. Μό-

λις ἔπαισε κάποιος τὸ Εὐαγγέλιον καὶ διώρθωσε τὴ σκέψη του ἀμέσως, καὶ ἀκέρυνε ἀπ' τὰ βιοτικά, καὶ μόνο ποὺ τὸ εἶδε αὐτὸ τὸ βιβλίον. Ἀν δὲ καὶ ἡ ἀνύγνωσή του γίνεται με προσοχή, σὰν μέσα σὲ ἱερὰ ἄδυστα βρίσκεται ἡ ψυχὴ κι' ἔτσι καθαρὴ γίνεται καὶ καλύτερη, ἀφοῦ μιλάει ὁ Θεὸς σ' αὐτὴν με τὰ γράμματα ἐκεῖνα.

Λέει κάποιος, τί θὰ κερδίσωμε ἂν δὲν καταλάβωμε τὰ γραμμένα; Καὶ βέβαια κι' ἂν δὲν καταλάβῃς τὰ γραμμένα, ἀπὸ τὴν ἀνύγνωσιν καὶ μόνο γίνεται μεγάλο ψυχικὸ κέρδος. Κι' ἔπειτα εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν τὰ καταλαβαίνῃς ὅλα. Γι' αὐτὸ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος οἰκονόμησε ὥστε αὐτὰ τὰ βιβλία νὰ τὰ συγγράψουν τελῶνες καὶ ἁλίσκτοι καὶ σκηνοποιοὶ καὶ ποιμένες κι' αἰγιοβοσκοὶ κι' ἅπλοι ἄνθρωποι κι' ἀγράμματοι, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ νὰ καταφύγῃ σ' αὐτὴ τὴν πρόφασιν κανεὶς ἀμόρφωτος, γιὰ νὰ εἶναι τὰ λόγια τους εὐκολονόητα σὲ ὅλους, γιὰ νὰ κερδίσῃ καὶ νὰ ὠφεληθῇ ὅταν θὰ τὰ ἀκούῃ κι' ὁ ἐργάτης κι' ὁ δοῦλος καὶ ἡ χήρα γυναῖκα κι' ὁ πιδ ἀγράμματος ἄνθρωπος. Γιατὶ δὲν τὰ ἔγραψαν ὅλα αὐτὰ αὐτοὶ ποὺ ἀξιώθηκαν ἀπὸ τὴ δύναμιν τῆς θείας χάριτος, γιὰ ματαιοδοξία, ὅπως κάνουν οἱ ἔθνικοι, ἀλλὰ γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ἁκροατῶν.

γ'. Βέβαια οἱ ἔθνικοι φιλόσοφοι καὶ ρήτορες καὶ συγγραφεῖς ποὺ δὲν ζητοῦν τὴν κοινὴ ὠφέλεια ἀλλὰ σκοπεύουν μόνο πῶς αὐτοὶ νὰ θαυμαστοῦν, κι' ἂν εἶπαν κάτι χρήσιμο, κι' αὐτὸ τὸ ἔκρυσαν καλὰ στὴ συνηθισμένη τους ἀσάφεια σὰν μέσα σ'

τὸ δὲ σποδὲν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον (Β' Τιμ. 2, 20-21). Μὴ τοῖνυν ἀμελῶμεν τῆς κτῆσεως τῶν βιβλίων, ἵνα μὴ περὶ τὰ καιρὰ δεξιωθεὶς τὴν πληγὴν, μετὰ χρυσοῖν κατορθώωμεν, ἀλλὰ βιβλία θησαυρίζωμεν ἑαυτοῖς πνευματικά. Τὸ μὲν γὰρ χρυσοῖν, ὅταν γένηται πλεον, τότε μάλιστα ἐπιβουλεύει τοῖς κερκτημένοις· τὰ δὲ βιβλία ἀποκείμενα πολλὰν παρέχει τοῖς ἔχουσιν τὴν ὠφέλειαν.

Ὅποτε γὰρ ἔνθα ἂν ἡ ἀποκείμενα ὅπλα βασιλικά, κὰν μηθεὶς ἢ ὁ κερκτημένος, πολλὰν παρέχει τοῖς ἔνθεν οἰκοῦσι τὴν φυλακὴν, οὔτε ληστών, οὔτε τοιμαρῶν, οὔτε ἄλλου τινὸς τὰς κορυφοῦντων τοῦ μόνον ἐπιβῆναι τῆς οἰκίας· οὕτως ἔνθα ἂν ἡ βιβλία πνευματικά, πᾶσα ἐκείθεν ἀλευεταὶ ἐνέργεια διαβολικὴ, καὶ πολλὰ τοῖς ἑαυτοῖς ἀρετῆς παρόλωςσι γίνεται. Καὶ αὐτὴ γὰρ καθ' ἑαυτὴν τῶν βιβλίων ἡ δύς ὀκνηρότατος ἡμᾶς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἐργάζεται. Κἂν τε γὰρ τολμήσωμεν τίς πρὸς ἀπηγορευμένων, καὶ ἀκαθάρτους ἑαυτοὺς ἁρπάζωμεθα, ἑπαινοῦντες οἰκάς, καὶ τὰ βιβλία ὀρώντες, μὲλλόν ἡμᾶν καταδικάζομεν τὸ συνέδος, καὶ πρὸς τὸ τοῖς αὐτοῖς περιπατεῖν ὀκνηρότεροι γινόμεθα· ἂν τε πάλιν ἐν ἀγασσῇ διατελέωμεν, πλείονα ἐκείθεν λαμβάνομεν τὴν ὠφέλειαν. Ἀμα γὰρ ἡρώτα τις Εὐαγγελίου, καὶ μεταρρόμωσεν ἑαυτοῦ τὴν δίδωσιν εὐθὺς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπέστησε καὶ ἀπὸ

τῆς δέσεως μόνος αὐτῆς. Εἰ δὲ καὶ ἀνύγνωσις προσγένειτο ἀκριβὲς, καθάπερ ἐν ἱεροῖς ἀδύτοις ἡ ψυχὴ τελευμένη, οὕτως ἐκκαθαίρεται καὶ βαλτιών γίνεται, τοῦ Θεοῦ ὁμιλοῦντος αὐτῇ διὰ τὰ γράμματα ἐκεῖνα.

Τὶ οὖν, ἂν μὴ εἰδῶμεν τὰ ἔγγραμνα; φησὶ. Μάλιστα μὲν κὰν μὴ εἰδῇς τὰ ἔγγραμνα, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀνύγνωσος πολλὸς ὁ ἀγισμὸς γίνεται. Ἄλλως δέ, ἀδύνατον πάντα ἐπ' ἱσὺς ἀγνοεῖν διὰ γὰρ τοῦτο ἡ τοῦ Πνεύματος ὠκονόμησις καὶ τελῶνας καὶ ἁλίσκας καὶ σκηνοποιοὺς καὶ ποιμένας καὶ ἀπόλους καὶ ἰδιώτας καὶ ἀγράμματος ταῦτα συνθεῖναι τὰ βιβλία. Ἴνα μηδεὶς τῶν ἰδιωτῶν εἰς ταύτην ἐχθρὰ κατατρέχῃ τὴν πρόφασιν, ἵνα πᾶσιν εὐσυνεταῖ ἢ τὰ λεγόμενα, ἵνα καὶ ὁ χειροτέχνης, καὶ οἰκέτης, καὶ ἡ χήρα γυνὴ, καὶ ὁ πάντων ἀνθρώπων ἀμαθότατος, κερδῶν τὴ καὶ ὠφεληθῇ παρὰ τῆς ἀκροάσεως. Οὐ γὰρ πρὸς κενοδοξίαν, καθάπερ οἱ ἔξωθεν, ἀλλὰ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀκούοντων καὶ πάντα συνθεῖναι οἱ παρὰ τὴν ἀρχὴν καταξιώθεντες τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος.

γ'. Οἱ μὲν γὰρ ἔξωθεν φιλόσοφοι καὶ ρήτορες καὶ συγγραφεῖς οὐ τὸ κοινὴ συμφέρον ζητοῦντες, ἀλλ' ὅπως αὐτοὶ θαυμαστοῦν μόνον σκοποῦντες, εἰ τι καὶ χρήσιμον εἴπω, καὶ τοῦτο, καθάπερ ἐν ζῶφω τινί, τῇ συνθεῖσι ἀσαφεῖς κατέκρυ-

ἐνα σκοτάδι. Οἱ ἀπόστολοι ὁμως καὶ οἱ προφῆται, ἔκαμαν ἀκριβῶς τ' ἀντίθετο· γιατί ὅσα ἔγραφαν τὰ ἔκαμαν καθαρὰ καὶ φανερά σ' ὅλους, σὰν διδασκαλοὶ ὅλης τῆς οἰκουμένης ποὺ ἦσαν, γιὰ νὰ μποροῦν καθένας καὶ μόνος του νὰ μαθαίνῃ ὅσα λέγονται, κι' ἀπ' τὴν ἀπλή ἀνάγνωσιν. Κι' αὐτὸ προλέγοντας ὁ προφήτης ἔλεγε: "Ὁ λοιπὸς ἂν μποροῦν νὰ μάθουν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θὰ πῇ ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, γνώρισε τὸν Κύριο, γιατί ὅλοι καὶ μὲ γνωρίζουν, ἀπ' τὸν μικρὸ ὡς τὸν μεγάλον τους. Κι' ὁ Παῦλος λέει: Κι' ἐγὼ ἄδελφοί μου, δὲν ἦρθα σ' ἐσᾶς μὲ περὶ σοφίας ῥητορείας ἢ σοφίας γιὰ νὰ σᾶς κηρύξω τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλι: "Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμα μου δὲν στηρίζεται μὲ πειστικὰ λόγια ἀνθρώπων· νῆς σοφίας ἀλλὰ μὲ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ πάλι: Γιατί δὲν διδάσκομε τὴν σοφίαν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς, οὔτε τῶν σπουδαίων τοῦ κόσμου τούτου, ποὺ ἀχρηστεύονται. Καὶ σὲ ποιὸν λοιπὸν δὲν εἶναι φανερά ὅλα ὅσα γράφουν τὰ Εὐαγγέλια; καὶ ποίους ὅταν ἀκούη ὅτι εὐτυχισμένοι εἶναι οἱ πρᾶοι, εὐτυχισμένοι ὅσοι ἐλεοῦν, εὐτυχισμένοι ὅσοι ἔχουν καθαρὴν καρδίαν, καὶ ὅσα ἄλλα τέτοια, θὰ χρειαστῇ διδασκαλοὶ γιὰ νὰ καταλάβῃ τὰ λεγόμενα;

Ἀλλὰ μήπως τὰ παραδείγματα καὶ τὰ θαύματα καὶ οἱ ἱστορίαι δὲν εἶναι στὸν καθένα γνώριμα κι' ἀπλά; Αὐτὰ εἶναι δι· καιολογία καὶ πρόφασιν, καὶ τῆς ὀκνηρίας σκεπτάσματα.

Δὲν καταλαβαίνει τὰ κείμενα; μὰ πῶς θὰ μπορέσῃ νὰ τὰ καταλάβῃ, ἀφοῦ δὲν θέλεις οὔτε ν' ἀσχοληθῇς μ' αὐτά; Πάρε στὰ χέρια σου τὸ βιβλίον, διάβασε ὅλη τὴν ἱστορίαν, πάρε ὅσα μπορεῖς νὰ καταλάβῃς καὶ προσπέρασε τὰ κρυφὰ καὶ δύσκολα. Κι' ἂν δὲν μπορέσῃς ὅταν συνεχίσῃς τὴν ἀνάγνωσιν νὰ βρῇς τι εἶναι αὐτὸ ποὺ λέει, πῆγαινε στὸν πρὸ μορφωμένο, ἔλα στὸ διδασκαλόν, πές του γιὰ ὅσα διάβασες, δειξέ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Κι' ὅταν σὲ δι· ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃς φανερώσει τόση προθυμία, δὲ θὰ περιφρονῇ τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν φροντίδα σου, ἀλλὰ κι' ἂν ἄνθρωπος δὲν σοῦ δι· δόξῃ αὐτὸ ποὺ ρωτᾷς, αὐτὸς ἐξάπαντος θὰ σοῦ τὸ φανερώσῃ. Θυμῆσου τὸν εὐνοῦχο τῆς Βασιλισσας τῶν Αἰθίοπων, ποὺ ἦταν ἄνθρωπος ἀμόρφωτος καὶ μὲ χίλιες φροντίδες φορτωμένος, καὶ ποὺ τὸν τριγυρίζαν πολλὰ ζητήματα ἀπὸ παντοῦ, ὅτι ἂν καὶ δὲν καταλάβαινε ὅσα δι· βάζε, ὁμως τὰ δι· βάζε καθισμένος πᾶνω στὴν ἑμαῖα. Κι' ἀφοῦ εἰδεινε τόσο ἐνδιαφέρον στὸ δρόμο του, βόλε στὸν νοῦ σου τι ἔκανε ὅταν ἔμενε στὸ σπίτι του. Ἀφοῦ τὸν καιρὸ τοῦ ταξιδιοῦ δὲν ἀνεχόταν νὰ μὲν δι· ἔως νὰ δι· βάζῃ, πολὺ περισσότερο ὅταν καθότανε στὸ σπίτι του. Ἀφοῦ δὲν παρατούσε τὴν ἀνάγνωσιν καὶ αὐτὸ δὲν καταλάβαινε τίποτα ἀπ' ὅσα δι· βάζε, πολὺ περισσό-

ὦαν Οἱ δὲ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται τοῦναντίον ἔπαινον ἀπὸ πᾶν, σαφὴ γὰρ καὶ ἤθηκα τὰ παρ' αὐτῶν κατέστησαν ἀπαιτοί, ἅτε κοινοὶ τῆς οἰκουμένης ὄντες διδασκαλοὶ, ἵνα ἕκαστος καὶ δι' αὐτοῦ μαθήσεται θνητὰ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως μόνος τὰ λεγόμενα. Καὶ τοῦτο προαναφανὸν ὁ προφήτης ἔλεγεν: Ἐσονται πάντες διδασκὰ τοῦ Θεοῦ καὶ οὐ μὴ εἴπῃ ἕκαστος τῶ πλησίον αὐτοῦ, Ἱν' ὁ λόγος τὸν Κύριον, ὅτι πάντες εἰδῇ· σουσι με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν (Ἱερ. 31, 34 καὶ Ἰωάν. 6, 45). Καὶ ὁ Παῦλος φησὶ: Ἐγὼ καὶ ἄλλοι, ἡλθον πρὸς ὑμᾶς, οὐ καθ' ὁπερ ὄνην λόγῳ ἡ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ (Α' Κορ. 2, 1). Καὶ πάλιν: Ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμα μὲ μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρώπων νῆς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως (Α' Κορ. 2, 4). Καὶ πάλιν: Λαλοῦμεν γὰρ σοφίαν, φησὶν, οὐ τῶ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων (Α' Κορ. 2, 6). Τίτι γὰρ οὐκ ἔστι ἡθελὰ τὴν ἐν Εὐαγγελίῳ ἔκτατα; (Ματθ. 5, 4)· τίς δὲ ἀκούων, ὅτι μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ ἐλεημονες, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ ὅσα ὡσαύτα, διδασκαλὸς δεήσει

ὡς τι μαθεῖν τῶν λεγόμενων; Ἀλλὰ τὰ τῶν σημείων καὶ θαυμάτων καὶ ἱστοριῶν οὐχὶ καὶ τῶ τυχετὶ γνώριμα καὶ σαφῆ; Σκηψὶς ταῦτα καὶ πρόσους καὶ νουθεσί παρακαλούμεν.

Ὁ νοεὶς τὰ ἐκτελεσμένα; πῶς γὰρ δι· ἔκτατα νοησαί ποτε, μὴ δὲ ἀπλῶς ἐκνοῦμαι βουλόμενος; Λαβὲ μετὰ χεῖρας τὸ βιβλίον· ἀνάγνωθι τὴν ἱστορίαν ἀπασαν, καὶ τὰ γνώριμα κατασχόν, τὰ ἡθελὰ καὶ τὰ σαφῆ πολλὰκις ἐπὶθεθὶ· κἂν μὴ δι· ἔκτατα τὴν συνεχίαν τῆς ἀναγνώσεως εὐρεῖν τὸ λεγόμενον, βάδισον πρὸς τὸν σοφώτερον, ἐλθε πρὸς τὸν διδασκαλόν, ἀνακοίνουσαι περὶ τῶν ἐκτελεσμένων, πολλὴν ἐπιβεβαιῇ τὴν σπουδὴν· κἂν ἴσῃ σε ὁ Θεὸς τοσαύτην κατανόησιν τῇ προθυμίᾳ, οὐ περιφρονῇ σου τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν φροντίδα, ἀλλὰ κἂν ἄνθρωπος μὴ δι· δόξῃ τὸ ζητούμενον, αὐτὸς ἀποκαλύψει πάντας. Ἀναμνησθετὶ τοῦ εὐνοῦχου τῆς βασιλίσσης Αἰθίοπων, ὅς ἀνθρώπος βάρβαρος καὶ καὶ μυρία συνεχόμενος φρονεῖται, καὶ πανταχόθεν πολλὰς περιμυκολόμενος πράγμασι, οὐκ εἰδὼς ἅπερ ἀνεγίνωσκεν, ὁμως ἀνεγίνωσκεν ἐπὶ τοῦ ὀχλήματος καθήμενος. Εἰ δὲ ἐν δόθ' τοσαύτην σπουδὴν ἐπέθετο, ἐκνοῦσεν τίς ἂν οἴκοι διατρέβων· εἰ τὸν καιρὸν τῆς ὀδοπορίας οὐκ ἠνείχετο χωρὶς ἀναγνώσεως μένειν, πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ οἴκῃ καθήμενος· εἰ μὴ δὲ εἰδὼς ὅν ἀνεγίνωσκεν, οὐκ ἀφίστατο τῆς ἀναγνώσεως, πολλῶ μᾶλλον

τερο μετά, άφου μάθαινε. Καί γιά τὸ πώς δὲν έννοοῦσε αὐτὰ πού διάβαζε, άκουσε τί τοῦ λέει ὁ Φίλιππος: Ἐραγε καταλαβαίνεις αὐτὰ πού διαβάζεις; Κί' έκεινος, όταν τ' άκουσε αὐτά, δέν κοκκίνησε οὔτε ντράπηκε, άλλ' ώμολόγησε τήν άγνοία του καί λέει: Πώς θά μπορούσα νά καταλάβω, άν δέν μέ οδηγήσῃ κάποιος; Ἐπειδή λοιπόν διάβαζε τόσο πρόθυμα, άν καί δέν είχε ποτέ κάποιον νά τόν βοηθήσῃ, γι' αὐτό βρήκε τόσο γρήγορα τὸ βοηθό του. Εἶδε τήν προθυμία του ὁ Θεός, δέχτηκε τὸ ένδιαφέρον του, καί τοῦ έστειλε διδάσκαλο άμέσως. Ἄλλά θά πῆς, δέν εἶναι έδῶ τώρα ὁ Φίλιππος. Ὅμως τὸ Πνεῦμα πού κίνησε τόν Φίλιππο εἶναι έδῶ. Μήν άμελοῦμε τή σωτηρία μας, άγαπητοί. Αὐτά δλα γράφτηκαν γιά μᾶς, γιά νά διδασχοῦμε έμείς πού μᾶς βρήκαν οἱ τελευταῖοι πιά καιροὶ τῆς άμάθειας.

Μεγάλη ασφάλεια γιά νά μήν άμαρταίνῃ κανείς, εἶναι ἡ άνάνηψη τῆς Γραφῆς, μέγας γκρεμός καί βάραθρο βαθύ εἶναι ἡ άγνοία τῆς Γραφῆς, μεγάλη άρησις σωτηρίας εἶναι τὸ νά μή γνωρίζῃ κανείς τίποτα άπό τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Αὐτό καί αἰρέσεις γέννησε, αὐτό καί τόν άνήθικο βίον έφερε, αὐτό τὰ πάντα, κάτω τὰ έκαμε. Γιατί εἶναι αδύνατο, αδύνατο εἶναι νά φύγῃ κανείς δίχως καλὰ έργα, όταν διαβάζῃ πάντοτε μέ κατανόηση. Δῆτε λοιπόν πὺς παραβολή, πόσα μᾶς ώφέλησε; Πώς μᾶς έκαμε καλύτερη τήν ψυχῇ; Ξέρω πολὺ

καλὰ πώς πολλοὶ έφυγαν άπ' τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῇ παίρνοντας παντοτινὴ ώφέλεια. Κί' άν εἶναι μερικὸι πού δέν κέρδισαν τόσο πολὺ, καλύτεροι πάντως έγιναν τήν ἡμέρα έκείνη πού τ' άκουσαν. Καί δέν εἶναι λίγος άκόμα καί μιά μέρα νά περάσῃ κανεὶς σέ βαθιά λύπη γιά τίς άμαρτίες του, καί νά δῇ καθαρά τήν αλήθεια τ' οὐρανοῦ, καί νά δώσῃ τήν εύκαιρία στήν ψυχῇ του ν' άναπνεύσῃ, λίγο έστω, άπό τίς φροντίδες τίς βιοτικές. Ὅμως άν τὸ κάνωμε αὐτὸ σέ κάθε συγκέντρωση, κί' έρχόμαστε τακτικά, κάποιο μεγάλο καί σπουδαῖο καλὸ θά μᾶς φέρῃ τῆς διδασκαλίας ἡ συνέχεια.

δ'. Ἐμπρὸς λοιπόν νά σᾶς δώσω καί τὴν συνέχεια τῆς παραβολῆς. Ποία εἶναι ἡ συνέχεια; Ὅταν εἶπε ὁ πλοῦσιος, Στείλε τὸ Λάζαρον νά ρίξῃ μιά σταγόνα μέ τήν άκρῇ τοῦ δακτύλου του καί νά δροσίσῃ τὴ γλώσσά μου, ᾧς άκούσωμε τί λέει ὁ Ἀβραάμ: Παιδί μου, θυμήσου ὅτι σὺ πληρώθηκες τ' άγαθὰ σου στή ζωῇ σου καὶ ὁ Λάζαρος τὰ βάσανα: καί τώρα αὐτὸς παρηγοριέται καί σὺ ὑποφέρεις. Καί πάντα άπ' αὐτά, βάραθρο μεγάλο εἶναι στηριγμένο άνάμεσα σ' έμᾶς καί σ' έσᾶς, γιά νά μὴν μπορούν ὅσοι θέλουν άπό κείν νά ρθούν σ' έμᾶς, οὔτε οἱ έδῶ νά περάσουν έκεῖ. Στενάχωρα εἶναι αὐτὰ πού εἶπε καί μεγάλο πόνος πότισαν τήν ψυχῇ μας. Τὸ ξέρω καλὰ, όμως ὅσο πληγώνει ἡ συνείδησις, τόσο καί

μετὰ τὸ μαθεῖν. Ὅτι γάρ άπερ άνεγίνωσκεν οὐκ ᾔδει, άκουσεν τί ἔπην αὐτὸν ὁ Φίλιππος: Ἐρᾶ γε γινώσκεις ἔ άναγινώσκεις; (Πράξ 8, 30) Κάκεινος ταῦτα άκούσας οὐκ ἠρῳρίσασεν οὐδὲ λαλήσῃ, άλλ' ώμολόγησε τήν άγνοίαν, καί πρσι: Πῶς γάρ ἔν δυνάμην, ἔάν μή τις ὀδηγήσῃ με; Ἐπεὶ οὖν, οὐδέποτε τὸν ὀδηγοῦντα έχων, ὡςως άνεγίνωσκε, διὰ τοῦτο ταχέως ἀπελθόντο τοῦ χειραγωγούτος. Εἶδεν αὐτοῦ τήν προθυμίαν ὁ Θεός, ἐπέδεδετο τὴν σπουδήν, καί ἐπεμφεν αὐτὸν διδάσκαλον εὐθέως. Ἄλλῳ ὁ παρέστιν ὁ Φίλιππος νῦν; Ἄλλῳ τὸ Πνεῦμα τὸ κίνησεν τὸν Φίλιππον παρσσι. Μὴ κατανοοῦμεν τῆς σωτηρίας ἡμῶν, άγαπητοί! Ταῦτα πάντα εἰς γράφει δὲ ἡμᾶς πρὸς νοουθεσίαν ἡμῶν, εἰς ὅς τὰ τέλει τῶν αἰώνων κατήντησε (Α' Κορ. 10, 11)

Μεγάλη ασφάλεια πρὸς τὸ μή άμαρτανεῖν τὸν Γραφῶν ἡ άνέγνωσις, μέγας κρημνὸς καί βάραθρον βαθύ τὸν Γραφῶν ἡ άγνοία, μεγάλη προδοσις σωτηρίας τὸ μὴδέν άπό τῶν θείων εἰδῶν νόμων τοῦτο καί αἰρέσεις έκαμε, τοῦτο καί βίον εἰσάγαμεν εἰσάγαγε, τοῦτο τὰ θνα καί πεποιήκεν. Ἀμύχανον γάρ, άμύχανον άκαρπον άναχωρησάτι τινα συνεχῶς άναγνώσας άπολαύοντα μετὰ επιστολας Ἰησοῦ γοῦν μία παραβολή πόσα ἡμᾶς ώφέλησε; πὺς ἡμῶν βελτίω τήν ψυχὴν εἰργάσατο: Πολλοὶ μὲν γάρ, εὐ οἶδ' ὅτι, διαρκῇ τήν

ώφέλειαν ἐκ τῆς άκορόσεως λαβόντες ἀπῆλθον: εἰ δέ εἰσιν τινες, οἱ μὴ τοσοῦτον άκαρπώσαντο, άλλ' όμως τήν γοῦν ἡμέραν αὐτὴν, καθ' ἣν ἤκουσαν, βελτίους ἐγένοντο πάντως Ὁ μικρὸν δέ καί τὸ ἡμέραν μίαν ἐν άμαρτιμάτων κατανύξει διαγαγεῖν, καί διαβλέψας πρὸς τήν θνα φιλοσοφίαν, καί παρασχεῖν τῇ ψυχῇ μικρὸν γοῦν άπό τῶν βιωτικῶν άναηυσσάσι φροντίδων. Ἄν δέ καθ' ἑκάστην τοῦτο ποιῶμε σὺναξιν, καί μὴ διαλυμάνωμεν, ἡ συνέκεια τῆς άκορόσεως ἐργάσεται τι μέγα καί γεννίον ἐν ἡμῖν άγαθόν.

δ'. Φέρε οὖν καί τὰ εἰς τὴν πάλιν ἀποδῶμεν ὅτιν τῆς παραβολῆς τίνα δέ εἰσι τὰ εἰς τὴν; Εἰπόντος τοῦ πλοῦσιου, Πέμψον Λάζαρον, ἴνα ἐπιστάξῃ τὸν άκρω τοῦ δακτύλου αὐτοῦ, καί καταψύξῃ μου τήν γλῶτταν (Λουκ 16, 24), άκούσωμεν τί ἔπην Ἀβραάμ: Ἐκόνον, μνησθητι, ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ αγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καί Λάζαρος τὰ κακά: καί νῦν οὗτος παρακαλεῖται, σὺ δὲ δύνῳσαι. Καί ἐπεὶ πᾶσι δέ τοῦτοις χάσμα μέγα μεταξὺ ἡμῶν τε καί ὁ μὴ ἐσθῆρικται, ὅπως ὁ θέλωντας έκείθεν διαβήσῃ πρὸς ἡμᾶς, καί δύνωνται, μή τε οἱ ἐντεῦθεν έκεῖ διαπερώσι (25-26). Φορητικά τὰ εἰρημένα, καί πολλὴν ἡμῶν κατέχευε τήν δόνην. Οἶδα

ὥφειλε τῇ σκέπῃ τῶν ἁμαρτωλῶν. Γιατί ἂν μᾶς τὰ ἔλεγαν ἐκεῖ, ὅπως στὸν πλοῦσιο, πράγματι νὰ θρηνηοῦμε ἔπρεπε καὶ τὸ ὀδυρώμαστε καὶ νὰ πενθοῦμε, γιατί δὲν θὰ εἴχαμε πιά καιρὸ γιὰ μετάνοια. Ἀφοῦ ὁμως τ' ἀκούει αὐτὰ τώρα ποῦ εἰμαστε ἐδῶ, ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ μετανιώσωμε, καὶ νὰ καθαριστοῦμε ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες καὶ ν' ἀποκτήσωμε μεγάλο θάρρος καὶ ν' ἀλλάξωμε καθὼς τὰ φοβηθῶμε ἀπ' τὰ κακὰ ποῦ συμβαίνουν στοὺς ἄλλους, ὅς εὐχαριστοῦμε τὸν φιλάνθρωπο Θεοῦ, ποῦ μὲ τὴν τιμωρία τῶν ἁλλων κεντρίζει τὴ δική μας ὀκνηρία, καὶ μᾶς ξυπνᾷ ποῦ κοιμώμαστε. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἰπώθησαν αὐτὰ πρὶν, γιὰ νὰ μὴν τὰ πάθωμε. Κι' ἂν ἤθελε ἀνὰ μᾶς τιμωρήσῃ, δὲν θὰ τὰ ἔλεγε πρὶν, μὰ ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ μᾶς τιμωρήσῃ, γι' αὐτὸ δηλώνει ἀπὸ πρὶν τὴν τιμωρία, ὥστε νὰ φρονιματισθοῦμε ἀπὸ τὴ δέλωση καὶ νὰ ξεφυγῶμε τὴν πραγματική δοκιμασία.

Ἄλλα γιατί δὲν εἶπε, ἔλαβες τ' ἀγαθὰ σου, ἀλλὰ π λ η ρ ὠ θ η κ ε ς ; Καὶ ξέρω καλά πῶς θυμῶσαι ποῦ εἶπα ὅτι μᾶς ἀπλώνεται ἐδῶ πέλαιος ἀπὸ νοήματα, ἀπειρο καὶ μεγάλο. Γιατί τὸ π λ η ρ ὠ θ η κ ε ς φανερῶνει καὶ σημάζει κάποιον ὀφειλτή, πληρώνεται κανεὶς αὐτὰ ποῦ τοῦ χρωστοῦν. Ἄν λοιπὸν συχαμερὸς καὶ μολυσμένους καὶ σκληρὸς κι' ἀπάνθρωπος ἦταν ὁ πλοῦσιος αὐτός, γιατί δὲν τοῦ εἶπε ἔλαβες τ' ἀ γ α θ ἄ σ ο υ, ἀλλὰ π λ η ρ ὠ θ η κ ε ς, σὰ νὰ τοῦ τὰ χρωστοῦσαν καὶ νὰ τοῦ τὰ ὠφείλαν; Τί μαθαίνομε λοιπὸν ἀπὸ ἐδῶ; Ὅτι κι'

ἂν εἶναι μερικοὶ βρώμικοι, κι' ἔχουν φτάσει στὰ χειρότερα τῆς κακίας, πολλὰς φορές ἔχουν κάμει ἕνα καὶ δύο καὶ τρία καλά. Κι' ὅτι δὲν τὰ λέω αὐτὰ τώρα ἀπὸ δική μου σκέψη, φαίνεται ἀπ' αὐτό: Τί ἦταν πιὸ ἀκάθαρτο ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν κριτὴ τῆς ἀδικίας; * καὶ τί πιὸ ἀπάνθρωπο; καὶ τί πιὸ ἁμαρτωλὸ; Αὐτὸς οὔτε τὸν Θεὸ φοβόταν, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ντρεπόταν, ὁμως ἂν καὶ περνοῦσε τὴ ζωὴ του στὴν πονηρία, ἔκαμε κάποιον καλὸ ὅταν λυτῆθηκε τὴ χήρα ποῦ συνεχῶς τὸν ἐνοχλοῦσε, δέχτηκε τὴ χάρι κα' ἔκαμε ὁ, τί τοῦ ζήτησε καὶ τὴν προστάτεψε ἀπ' αὐτοὺς ποῦ τὴν ἀδίκουσαν. Ἔτσι, συμβαίνει νὰ εἶναι κανεὶς ἀνθρώπος ἀλλὰ πολλὰς φορές καὶ φιλάνθρωπος ἢ ἀπάνθρωπος ἀλλὰ καὶ φρόνιμος· κι' ἂν εἶναι ἀνθρώπος καὶ σκληρὸς, πολλὰς φορές ὁμως ἔπραξε στὴ ζωὴ του κάποιο καλὸ. Τὸ ἴδιο βέβαια πάλι πρέπει νὰ συμπεράνωμε καὶ γιὰ τοὺς καλοὺς. Γιατί ὅπως οἱ πιὸ ἀνθρώποι πράττουν πολλὰς φορές κάτι καλὸ, ἔτσι καὶ οἱ σπουδαῖοι κι' ἐνῆρετοι πολλὰς φορές κάνουν μεγάλο σφάλμα. Γιατί ποιοὺς θὰ καυχῆθῃ, λέει, πῶς ἔχει καθαρὴ τὴν καρδίαν του ἢ ποιοὺς μπορεῖ νὰ πῇ μὲ θάρρος πῶς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν;

Ἀφοῦ λοιπὸν ἦταν φυσικὸ κι' ὁ πλοῦσιος νὰ κάμῃ κάποιο καλὸ ἂν κι' εἶχε ὁδηγηθῇ στὴν ἀκρὴ τῆς πονηρίας, κι' ὁ Λάζαρος νὰ ἔχῃ σὲ κάτι ἁμαρτήσῃ ἂν κι' εἶχε φτάσει στὴν ἀνώτερη ἀρετὴ, πρόσεξε πῶς καὶ

* Πρόκειται γιὰ τὸν ἀδικο κριτὴ τῆς παραβολῆς, Λουκᾶ 18, 2-5.

καγῶν· ἀλλ' ὅσον δάκνει τὸ συναιδὸς, τοσοῦτον καὶ ὠφελεῖ τὴν διάψωση τῶν δαικνόμενων. Εἰ μὲν γὰρ ἔκλει ταῦτα ἔλεγτο ἡμῖν, καθάπερ τῷ πλοῦσιῳ, ὅπως θρηνεῖν ἔδει καὶ ὀδυρεσθαι καὶ πενθεῖν, ὅτι μετάνοιας καιρὸς οὐκ εἴη ἡμῖν ὑπελείπειτο· ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα ὄντες ταῦτα ἀκούομεν, ὅπου καὶ ἀνανηψαί δυνατόν, καὶ τὰ ἡμαρτημένα ἀπονιώσασθαι καὶ πολλὰν κτήσασθαι τὴν παρησίαν, καὶ ἐκ τῶν ἑτέρους συμβάντων κακῶν φοβηθέντας μεταβιβάσθαι, ὑποκιστώμεν τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ διὰ τὰ ἑτέρων κολάσεως τὴν ἡμετέραν διεγερῶντι νουθεσίᾳ, καὶ ἀρπυνίζοντι καθεδόντων ἡμᾶς. Διὰ γὰρ τοῦτο ταῦτα προεῖρηται, ἵνα μὴ ταῦτα πάθωμεν. Εἰ γὰρ ἐβούλοτο κολάσαι, οὐκ ἂν ταῦτα προεῖπεν· ἐπειδὴ δὲ οὐ βουλεται ἐμβαλεῖν εἰς τιμωρίαν, διὰ τοῦτο προλέγει τὴν τιμωρίαν, ἵνα τὴ προρρήσι σωφρονισθέντες τὴν διὰ τῶν πραγμάτων ἐκφωγόμεν πείρην.

Ἄλλὰ τίνας ἔθηκεν οὐκ εἶπεν, Ἐλαβες τὰ ἀγαθὰ σου, ἀλλ', Ἀ π ἔ λ α β ε ς ; Μνήμενος γὰρ οὐ οἶδ' ὅτι ἐντέθεν ἔργον πλοῦσιος ἀναεὶς καὶ μέγα νομήτων ἡμῖν ἀνοίγεσθαι· τὸ γὰρ, Ἀ π ἔ λ α β ε ς, ὀφείλῃ νῦν ἐνδυσμένον καὶ δηλοῦντος ἔστιν ἀπολαμβάνει γὰρ τις τὰ ὀφειλόμενα. Εἰ τοίνυν μαρὰς, καὶ παμμιλάρους, καὶ ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος οὗτος ὁ πλοῦσιος ἦν, τίνας ἔθηκεν οὐκ εἶπεν αὐτῷ. Ἐλαβες τὰ ἀ γ α θ ἄ σ ο υ, ἀλλ', Ἀ π ἔ λ α β ε ς, ὡς χρωστούμενα

καὶ ὀφειλόμενα: Τί οὖν ἐντέθεν μαρνήνομεν; Ὅτι κἄν μαρὸι τινες εἴη καὶ εἰς ἔσχατον κακίας ἐληλακότες, πολλάν: ἔν τι καὶ δύο καὶ τρία ἐργάσαντο ἀγαθὰ· καὶ οἱ οὗτοι στοχαζόμενος ταῦτα νῦν λέγω, ὅθλον ἐκείθεν. Τί γὰρ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας ἐκείνου μαρῶτερον γέγονε; τί δὲ ἀπάνθρωπότερον; τί δὲ ἀσεβέστερον; Οὗτος οὔτε τὸν Θεὸν ἐφοβέτο, οὔτε ἀνθρώπους ἔσχετο (Λουκ. 18, 2-5)· ἀλλ' ὁμως τοσαύτη πονηρία συζῶν, ἐργασάτο εἰς καλὴν, τὴν συνεχῶς ἐνοχλοῦσαν αὐτῷ ἐπίσεως χήραν, καὶ ἐπινοήσας τὴν χάριτι, νὰ δόσῃ τὴν ἀπαιτείαν, καὶ ἐπέλεθόν τῷ ἀδίκῳ σὺν αὐτῇ. Οὕτω συμβαίνει τινὲς ἀκόλαστον μὴ εἶναι, ἐλεῆμον δὲ πολλάν: ἢ ἀπάνθρωπον μὲν, ὠφειλόμενον δέ· εἰ δὲ ἀκόλαστον καὶ ὠμὸς εἴη, ἀλλ' ὁμως ἐν κατὰ τὸν βίον πολλάν: ἔπραξεν ἀγαθόν. Τὸ αὐτὸ δὴ πάλιν καὶ ἐπὶ τῶν χρηστῶν ὑποπετεῖν χρὴ. Καθάπερ γὰρ οἱ φαυλότατοι ἐργάζονται εἰς τὰς πολλὰς χρῆστας, οὕτω καὶ οἱ σπουδαῖοι καὶ ἐνῆρετοι διαμαρτυροῦσι εἰς τὰς πολλὰς. Τίς γὰρ καυχῆσεται, φησὶν, ἄνθρωπος ἔχειν τὴν καρδίαν, ἢ τὴν παρησίαν εἶναι καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; (Παρ. 20, 9)

Ἐπεὶ οὖν εἰδὸς ἦν καὶ τὸν πλοῦσιον, εἰ καὶ πρὸς ἔσχατον ἐληλάκει πονηρίαν, ἐργασάτο εἰς ἀγαθόν, καὶ τὸν Λάζαρον, εἰ καὶ πρὸς ἔσχατον ἀφίκετο ἀρετῇ, ἡμαρτηκέναι τι μικρόν, ὅρα πῶς ἀμφοτέρω ταῦτα ἡνέχτο ὁ πατριάρχης, εἰπὼν, ὅτι

για τὰ δυὸ ἔκαμε ὑπαινιγμὸ ὁ πατριάρχης, λέγοντας ὅτι, Ἐσὺ π λ η ρ ὠ θ η κ ε ς
για τὶς ἀρετὲς σου σ τ ῆ ζ ὠ ῆ
δ ο υ, ὅ π ω ς κ ι' ὁ Λ ά ζ α ρ ο ς γ ι ά
τ ι ς ά μ α ρ τ ι ε ς τ ο υ. Κ ι' αὐτὸ
ποῦ λέει σημαίνει τοῦτο: Ἄν εἴχες κά-
μει κ ι' ἐσὺ κάποιον καλὸ καὶ εἴχες νὰ λά-
βῃς τὴν ἀμοιβή σου, σ' ἐκείνον τὸν κόσμον
τὰ χάρηκες ὅλα αὐτά, ὅταν διασκέδαζες,
πλουτούσες, χαίροσουν αὐτοπέρασθαι κ ι'
εὐτυχία μεγάλη. Κι' αὐτός, ἂν ἔπραξε κά-
ποιο κακὸ, ὅλα τὰ ἐξώφησε ὅταν βασανι-
ζόταν μὲ τὴ φτώχεια καὶ τὴν πείνα καὶ μὲ
τὰ χειρότερα κακά. Λοιπὸν γυμνὸς ἔφτασε
καθένας σας ἐδῶ, ἐκείνος δίχως ἀμαρτίες, ἐσὺ
δίχως κατορθώματα ἀρετῆς. Γ ι' αὐτὸ ἐκείνος
τώρα ἔχει καθαρὴ τὴν εὐχάριστή του, κ ι'
ἐσὺ ὑποφέρεις ἀπαρηγόρητη τὴν τιμωρία
σου. Γιατὶ ὅταν εἶναι μικρά κ ι' ἀσήμαντα τὰ
κατορθώματά μας, ἀλλὰ πολὺς κ ι' ἀνεί-
πωτος ὁ ὄγκος τῶν ἀμαρτιῶν μας, κ ι' ὁμως
εὐτυχούμε ἐδῶ καὶ δὲν παθαίνομε κακὸ
κανένα, τότε θὰ φύγωμ' ἀπὸ δῶ στερημένοι
κ ι' ὁλόκληρα γυμνοὶ ἀπὸ τὴν ἀμοιβή τῶν
καλῶν πράξεων, ἀφοῦ ὅλα ἐδῶ θὰ τὰ ἔχω-
με ἐξοφλήσει. Ὅπως κ ι' ὅταν οἱ καλὲς πρά-
ξεις μας εἶναι μεγάλες καὶ πολλές, ἀλλὰ μι-
κρές κ ι' ἀσήμαντες οἱ ἀμαρτίες μας, κ ι' ἔπει-
τα πᾶθωμε κάτι φοβερό, τότε χαίρομα-
στε ἐκεῖ τὴν πληρωμὴ τῶν ἀγαθῶν ἔρ-
γων μας, ἀφοῦ κ ι' αὐτὰ τὰ μικρά ὅθλωμε
ἐδῶ ἀποθέσει. Λοιπὸν ὅταν θὰ δῆς κάποιον
νὰ ζῇ σ τ ῆν ά μ α ρ τ ι ά καὶ νὰ μὴν παθαίνει
κανένα κακὸ ἐδῶ, μὴν τὸν ζηλέψης, ἀλλὰ
δάκρυσε καὶ θρήνησε γιατί ὅλα τὰ βά-

σανα θὰ τὰ ὑποφέρῃ ἐκεῖ, ὅπως κ ι' ὁ πλού-
σιος αὐτός. Κ ι' ὅταν θὰ δῆς πάλι κάποιον
νὰ φροντίζει τὴν ἀρετὴ, κ ι' ἂς ὑποφέρῃ
χίλιες δοκιμασίες, ζήλειμὲ τον, μιμήσου τον,
γιατὶ κ ι' ὅλες του οἱ ἀμαρτίες διαλύονται
ἐδῶ καὶ οἱ μεγάλες ἀμοιβές τῆς ὑπομονῆς
τοῦ ἐτοιμάζονται ἐκεῖ, ὅπως ἔγινε καὶ σ'
αὐτὸν τὸν Λάζαρο.

ε'. Διότι ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι
τιμωροῦνται μόνο ἐδῶ, κ ι' ἄλλοι κανένα
δὲν παθαίνουν κακὸ ἐδῶ, ὁμως ὅλη τὴν
τιμωρία ἐκεῖ τὴν ἐξοφλοῦν, ἄλλοι πάλι κ ι'
ἐδῶ τιμωροῦνται, κ ι' ἐκεῖ. Ποιούς λοιπὸν
ἀπ' τοὺς τρεῖς αὐτοὺς καλοτυχιζετε; Ἔρω
καλὰ ὅτι πρῶτους, αὐτοὺς ποὺ τιμωροῦν-
ται ἐδῶ καὶ βγάζουν ἀπὸ πάντων τοὺς τίς
ἀμαρτίες. Δεύτερους ὅστερ' ἀπ' αὐτοὺς
ποιούς; Ἐσεῖς ἴσως αὐτοὺς ποὺ δὲν πα-
θαίνουν τίποτα ἐδῶ, ἀλλὰ ἐκεῖ ὑποφέρουν
ὅλη τὴν τιμωρία. Ὅμως ἐγὼ δὲ μακαρί-
ζω αὐτούς, ἀλλὰ ὅσους τιμωροῦνται κ ι'
ἐδῶ, κ ι' ἐκεῖ. Γιατὶ αὐτοὺς ποὺ τιμωρήθηκε
ἐδῶ, δὲ νοιώσῃ ἐλαφρότερη τὴν τιμωρία
ἐκεῖ. Ὅμως ὅποιος ἀναγκάζεται νὰ ὑποφέρῃ
ὅλη τὴν τιμωρία του ἐκεῖ, θάχῃ ἀμείλιχτη
τὴν ποινή του, ὅπως αὐτὸς ὁ πλούσιος
ποὺ δὲν ἐξώφησε κανένα ἀμάρτημά του
ἐδῶ, τόσο βαριά κολαζόταν, ποῦ οὔτε
μιὰ μικρὴ σταγόνα δὲν μπορούσε νὰ βρῇ.
Κ ι' ἀπ' αὐτοὺς ὁμως ποὺ ἀμαρτάνουν καὶ
ποῦ δὲν παθαίνουν τίποτα κακὸ ἐδῶ, πολὺ
περισσότερο λυπᾶμαι αὐτοὺς ποὺ ὀχι
μόνο δὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ χαί-
ρονται τὴν πολυτέλεια καὶ τὴν ἡσυχία. Για-
τὶ ὅπως τὸ νὰ μὴν πληρῶνεις γιὰ τίς ἀμαρ-

Κ αὶ σὺ ἀπ' ἐλ' α β ε ς τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τ ῇ ζ ὠ ῆ
σου, καὶ ὁ Λ ά ζ α ρ ο ς ὁ μ ο ῖ ο ς τὰ κακά. Ὁ
δὲ λέγει τοῦτο ἔστιν. Εἰ τ ι' καὶ σὺ ἀγαθὸν εἰργάσω, καὶ ὡ-
φελετό σοι τοῦτο ὁ μισθός, πάντα ταῦτα ἐν ἐκείνῃ τῇ κό-
σμῳ ἀπὸ λαβῆς, τρυφῶν, πλουτῶν, εὐμερίας ἀπολαύων καὶ
εὐπραγίας πολλῆς· καὶ οὗτος εἰ τ ι' κακὸν εἰργάσαιο, πάντα
ἀπὸ λαβῆς ἐν πενίᾳ καὶ λιμῇ καὶ τοῖς ὀσχάτοις ταλαιπωροῦ-
μενος κακοῖς· καὶ γυμνὸς ἑκάτερος ὡδὸν ἐνταῦθα ἀφίκεται,
ἐκείνος μὲν ἀμαρτημάτων, σὺ δὲ δικαιοσύνης κατορθωμάτων.
Διὰ τοῦτο καὶ οὗτος καθαρὰν ἔχει τὴν παράκλησιν, καὶ σὺ
ἀπαρμυθιστὸν ὀπομέναι τὴν τιμωρίαν. Ὅταν γὰρ μικρά καὶ
εὐτελῆ τὰ κατορθώματα ἡμῶν ἦ, καὶ πολὺς καὶ ἄφρατος ὁ
τῶν ἀμαρτημάτων ὄγκος, εἰτα ἐνταῦθα εὐπραγίας ἀπολαύ-
ομεν, καὶ μὴδὲν πᾶθωμε δεινόν, καὶ αὐτῆς τῶν ἀγαθῶν
τῆς ἀμοιβῆς ἔρρημι καὶ γυναιὶ τάντας ἀπελευσόμεθα,
πάντα ἐνταῦθα ἀπολαμβάνοντες. Ὅσπερ οὖν ὅταν μεγάλη μὲν
ἦ τὰ κατορθώματα καὶ πολλὰ, μικρά δὲ καὶ εὐτελῆ τὰ ἀμαρ-
τήματα, εἰτα πᾶθωμεν τ ι' δεινόν καὶ αὐτὰ τὰ μικρὰ ἐνταῦθα
ἀποθνήσκου, καθαρὰν καὶ ἀπρρισιμένην ἐκεῖ τὴν τῶν ἀγαθῶν
ἐργῶν ἀπολαμβάνομεν ἀντιδοχὴν. Ὅταν οὖν ἰδῇς τινὰ ζῶντα
μὲν ἐν πονηρίᾳ, μὴδὲν δὲ ἐνταῦθα πάσχοντα δεινόν, μὴ μα-
καρίσῃς, ἀλλὰ δάκρυσον καὶ θρήνησον, ὡς πάντα ἐκεῖ τὰ
δεινὰ ὑποσπασόμενον· λαβῆται οὖν καὶ ὁ πλούσιος οὗτος

Πάλιν ὅταν ἴδῃς τινὰ ἀρετῆς ἐπιμελούμενον, καὶ μυρίους
ὀπομένους πειρασμούς, μακάριζον, ἐχέωσον, ὡς καὶ τὸν
ἀμαρτημάτων αὐτῷ πάντων ἐνταῦθα διαλυομένων, καὶ πολ-
λὸν τῆς ὑπομονῆς ἐτοιμαζομένων ἐκεῖ τὰ μισθῶν. Ὅσπερ
οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου τοῦτου γέγονεν.

ε'. Τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐνταῦθα τιμωροῦνται μόνον,
οἱ δὲ ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν πάσχουσι δεινόν, πᾶσαν δὲ ἐκεῖ
τὴν τιμωρίαν ἀπολαμβάνουσιν, οἱ δὲ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ
κολάζονται. Τίνας οὖν ἐκ τῶν τριῶν μακαρίζετε τούτων.
Πρῶτους μὲν εὐ οἶδ' ὅτι τοὺς ἐνταῦθα κολαζομένους καὶ
ἀποτιθεμένους τὰ ἀμαρτήματα. Δεύτερους δὲ μετ' ἐκείνους
τίνας; Ἑμῆς μὲν ἰσως τοὺς οὐδὲν ἐνταῦθα πάσχοντας, ἀλλ'
ἐκεῖ πᾶσαν ὀπομένοντας τὴν τιμωρίαν· ἐγὼ δὲ οὐ τοῦτους,
ἀλλὰ τοὺς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ κολαζομένους. Ὁ μὲν γὰρ
ἐνταῦθα τιμωρίαν θοῦς, κοινοῦτοῦτος ἀισθῆσθαι τῆς ἐκεῖ
κολάσεως· ὁ δὲ πᾶσαν ἀναγκάστως ἐκεῖ τὴν κόλπιν ὀπο-
μεῖναι ἀπαραιτήτων ἔχει τὴν δίχην· καθότι καὶ οὗτος ὁ
πλούσιος ἐνταῦθα μὴδὲν διαλυόμενος τῶν οὐκείων ἀμαρτη-
μάτων, οὕτω χαλεπῶς ἐκολάζετο, ὡς μὴδὲ σταγόνας μικρὰς
δυνήθηται ἐπιτυχεῖν. Καὶ τούτων δὲ αὐτῶν τῶν ἀμαρτη-
μάτων μὲν, μὴδὲν δὲ ἐνταῦθα πασχόντων δεινόν, πολλὰ μὲλ-
λον ἐκείνους ταλαιῶν τοὺς μετὰ τοῦ μὴ τιμωρεσθαι ἐνταῦθα
καὶ τρυφῆς καὶ ἀβείας ἀπολαύοντας. Ὅσπερ γὰρ τὸ μὴ δοῦ-

τίες σου ἐδῶ, κάνει βαρύτερη ἐκεῖ τὴν τιμωρία, ἔτσι καὶ τὸ νὰ χαίρωνται μεγάλη ἀνεστὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ πολυτέλεια καὶ πλοῦτο, τοὺς γίνεταί ἐφόδιο κι' αἰτία μεγαλύτερης καταδίκης καὶ τιμωρίας. Γιατὶ βέβαια ὅταν ἐμεῖς κάνουμε ἁμαρτίες κι' ὁμως ὁ Θεὸς μᾶς δίνει δῶρα, αὐτὸ θαυμάσια θὰ μπορέσῃ νὰ μᾶς ρίξῃ χειρότερα στὴ φωτιά.

Ὅταν χαίρεται μόνον κανένας τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν τὴν ὠφελήθῃ ὅπως πρέπει, θὰ λάβῃ πιὸ βαριά τὴν τιμωρία. Ὅταν μαζί με τὴν μακροθυμία ἔχη καὶ πολὺ μεγάλη δῶρα, ἀλλ' αὐτὸς ἐπιμένῃ στὴν πονηρία του, ποῖος θὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν κόλαση ἐκεῖνη; Κι' ἄκουσε τί λέει ὁ Παῦλος γι' αὐτοὺς ποὺ χαίρουνται τὴ μακροθυμία ἐδῶ καὶ μαζεύουν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς των ὁλόκληρο τὸ κακὸ ἐκεῖ, ἂν δὲν μετανόησούν. Ἀνθρωπέ μου, σὺ ποὺ κατακρίνεις ὅσους πράττουν τὰ τέτοια ἄτοπα ἔργα, κι' ὁμως κι' ἐσὺ κάνεις τὰ ἴδια, φαντάζεσαι πὼς ἐσὺ θὰ ξεφύγῃς τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ; Ἡ περιφρονεῖς τὸν πλοῦτο τῆς καλῶσύνης του καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας του, χωρίς νὰ θέλῃς νὰ μάθῃς, ὅτι ἡ καλῶσὺνὴ τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ σ' ὀδηγῇ στὴ μετάνοια; Ἀλλὰ μὲ τὴ σκληρότητά σου καὶ μὲ τὴν ἀμετανόητη καρδιά σου, μαζεύεις στὸν ἑαυτὸ σου ὄργη γιὰ τὴν ἡμέρα τῆς ὀργῆς καὶ

τῆς παρουσίας καὶ τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ Θεοῦ. Ὅταν θὰ δοῦμε, λοιπὸν, μερικοὺς νὰ ζοῦν πλοῦσια, ν' ἄσωτεύουν, νὰ μυρίζουν ἄρώματα, νὰ περνοῦν τὴν ἡμέρα τους στὸ μεθύσι, νάναί σὲ μεγάλη ἐξουσία καὶ τιμὴ καὶ σὲ μεγάλη ἐπίδειξη καὶ περηφάνια, ν' ἁμαρτάνουν καὶ κανένα κακὸ νὰ μὴν παθαίνουν, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ κλαίμε καὶ νὰ θρηνούμε, γιὰ τὸ ὅτι ἂν καὶ κάνουν ἁμαρτίες, δὲν τιμωροῦνται. Γιατὶ καθὼς ἂν εἶδες κάποιον ὑδρωπικὸ ἢ νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴ σπλήνα του, ἢ νάχη κάποιον σάπιαμα καὶ χίλιες πληγὲς παντοῦ κι' ὁμως πάνω ἀπ' αὐτὰ νὰ μεθᾷ, ν' ἄσωτεύῃ, κι' ἔτσι νὰ χειροτερεύῃ τὸ νόσημα, τότε ὅχι μόνον δὲν τὸν παίνευσίς, οὔτε τὸν ζηλεύεις γιὰ τὴν ἀσώτῃα, ἀλλὰ τὸν λυπᾷσαι γι' αὐτὸ ἀκόμα πιὸ πολὺ, ἔτσι νὰ σκέφτεσαι καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ. Ὅταν δῇς ἕναν ἄνθρωπο νὰ ζῇ στὴν πονηρία καὶ νὰ χαίρεται μεγάλη εὐτυχία καὶ νὰ μὴν παθαίνῃ κανένα κακὸ, γι' αὐτὸ περισσότερο θρῆνυσέ τον, γιατί ἂν καὶ τὸν κυριεύῃ νόσημα κι' ἄσκημο σάπιαμα, αὐτὸς παρατείνει τὴν ἀρρώστια μὲ τὴν κατάχρησιν καὶ τὴν ξενουασίαν καὶ γίνεταί χειρότερα. Γιατὶ δὲν εἶναι ἡ τιμωρία κακὸ, ἡ ἁμαρτία εἶναι κακὸ. Αὐτὴ μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸν Θεό, ἐκείνη ὁμως μᾶς ἐνώνει μετ' ὃν Θεό καὶ καταπαύει τὴν ὀργὴν του. Ἀπὸ ποῦ φαίνεται αὐτό; Ἀκουσε τὸν προφήτῃ ποὺ λέει: Παρηγορεῖτε, παρηγορεῖτε τὸ λαὸ μου, ἐσεῖς ἱερεῖς, ἡλίεστε στὴν καρδιά τῶν κατόικων τῆς Ἱερουσαλὴμ ὅτι

ναι δίκην ἐνταῦθα τῶν ἁμαρτημάτων χαλεπότεραν ἐκεῖ ποιεῖ τὴν τιμωρίαν οὕτω δὴ τὸ πολλὰς ἀνάσεις ἀπολαύειν τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ τρυφῆς καὶ εὐπορίας. ἐφόδιον αὐτοῖς καὶ ὀπότεος κολάσεως καὶ τιμωρίας ἐκεῖ γίνεται μερίζον. Ὅταν γὰρ ἁμαρτάνοντας τιμωρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τοῦτο ἡμᾶς μάλιστα εἰς τὸ πῦρ μερίζον ἐμβαλεῖν δυνήσεται.

Εἰ γὰρ μακροθυμίας τις ἀπολαύει μόνον, ἂν εἰς δέον αὐτὴ μὴ χρησται, χαλεπότεραν εἶται τὴν τιμωρίαν ὅταν μετὰ τῆς μακροθυμίας καὶ τιμῆς ἔχη μεγίστην, εἰτα ἐπιμένῃ τῇ πονηρίᾳ, τίς αὐτὸν ἐξελείπει τῆς κολάσεως ἐκεῖνης; Ὅτι γὰρ οἱ μακροθυμοὶ ἐνταῦθα ἀπολαύοντες συνάττειν ἑαυτοὺς ὀλόκληρον ἐκεῖ τὸ κακόν, ἂν μὴ μετανόησιν, ἄκουσον τί φησὶ ὁ Παῦλος: Λογιζῇ δὲ τοῦτο, ὃ ἄνθρωπε, ὃ κρίνω τούτῳ τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκπεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ Θεοῦ; Ἡ τούτῳ πλοῦτοῦ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνώων δὲ τὸ χρυστόν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιαν σε δεῖαι; Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ (Ρωμ.

2, 3-5). Ὅταν οὖν ἴδωμέν τινας πλοῦτοῦτας, τρυφῶντας, μύρων ὄζοντας, ἐν μέθῃ διημερευόντας, ἐν δυνατείᾳ ὄντας καὶ δόξῃ πολλῇ καὶ πολλῇ τῇ φαντασίᾳ καὶ περιφανείᾳ, καὶ ἁμαρτάνοντας, καὶ μὴδὲν πάσχοντας δεινόν, δι' αὐτὸ τοῦτο αὐτοὺς μάλιστα θαυρόμεν καὶ θρηνώμεν, οἱ δὲ ἁμαρτάνοντας οὐ κολάζονται. Ὅποτε γὰρ εἰ τινα εἶδες ἄδερφ' ἢ σπληνὶ κατεχόμενον, ἢ σπηλαδὸνα τινὰ ἔχοντα καὶ ἑλκὴ μυρία πάντοθεν, εἰτα ἐπὶ πᾶσι τοῖσι τοῖσι μεθύνοντα, τρυφῶντα, καὶ τὸ νόσημα ἐπιτείνοντα, οὐ μόνον οὐ θαυμάσεις, οὐδὲ μακαρίζεις διὰ τὴν τρυφήν, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα ταλινεύεις αὐτόν· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς λογίζου. Ὅταν ἴδῃς ἄνθρωπον πονήριον συνῶντα, καὶ πολλὰς ἀπολαύοντα τῆς εὐημερίας, καὶ οὐδὲν πάσχοντα δεινόν, διὰ τοῦτο μᾶλλον θρῆνησον, ὅτι νοσήματι κατεχόμενος καὶ σπηλαδὸν γαλεπωτάτην, τὴν ἀρρώστιαν ἐπιτείνει, διὰ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀνάσεως χεῖρων γινώμενος. Οὐ γὰρ ἡ κόλασις κακόν, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία κακόν. Αὐτὴ μὲν γὰρ τοῦ Θεοῦ δέιστον, ἐκείνη δὲ συνάγει ἡμᾶς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ καταλείπει τὴν ὀργὴν ἰδόντες τοῦτο ὅλλον; Ἀκουσον τοῦ προφήτου λέγοντος: Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε ἐπὶ τὴν καρδίαν Ἱερουσαλὴμ, ὅτι ἐδέξατο ἐκ χειρὸς Κυρίου διπλὰ τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς (Ἡσαΐα 40, 1-2) Καὶ πάλιν Κ υ

δέχτηκε από τὸ χέρι τοῦ Κυρίου διπλὴ τὴν τιμωρία ὅτι ἡ ἀμαρτία μαζὶ τῆς. Καὶ πάλι· Κύριε, σὺ ποῦ εἶσαι Θεὸς μας, δὸς μας εἰρήνην· γιατί ὅλες τὶς ἀμαρτίες μᾶς τὶς ἀνταπόδωσε. Καὶ γιὰ νὰ μάθετε ὅτι ἄλλοι ἐδῶ κ' ἄλλοι ἐκεῖ τιμωροῦνται, ἄλλοι πάλι κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἀκούστε τί λέει ὁ Παῦλος ὅταν κατηγορεῖ ὁσους παίρνουν μέρος στὰ μυστήρια ἀναξίως· ὅταν εἶπε δηλαδὴ ὅτι αὐτοὺς ποὺ τρῶει καὶ πίνει τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου δίχως νὰ τὸ ἀξίζει, θὰ εἶναι ἔνοχος γι' ἀσέβεια στὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πρόσθετε ἀμέσως· Γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας πολλοὶ χωρὶς δύναμη κ' ἄρρωστοι, γι' αὐτὸ καὶ πέθαναν ἀρκετοί. Διότι ἂν ἐξετάζαμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲν θὰ διακρίνομασταν· τώρα ὁμως, διακρίνομασταν ἀπὸ τὸν Κύριο, ὑποφέρομε τὴν τιμωρία του, γιὰ νὰ μὴν καταδικασθοῦμε μαζὶ μὲ τοὺς ἀσεβεῖς. Βλέπεις πῶς ἡ ἐδῶ τιμωρία γλυτώνει ἀπὸ τὴν ἐκεῖ; Καὶ γιὰ ἐκείνους ποὺ εἶχε πράξει πορνεία, λέει· Παραδοῦστε τὸν τέτοιον ἐνθρόνον στὸν Σατανᾶ* γιὰ νὰ τιμωρηθῇ σκληρὰ τὸ σῶμα του, καὶ νὰ σωθῇ ἡ ψυχὴ του τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ κρίνῃ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός.

* Ὁ Παῦλος ἐννοεῖ ἐδῶ νὰ τὸν ἀποκόψουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, ὥστε νὰ συνιστανθῇ τὸ ἀμάρτημά του.

ριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰρήνην δὸς ἡμῖν· πάντα γὰρ ἀπέδωκες ἡμῖν (Ἑσάφ. 28, 12). Καὶ ἴνα μὴ πῶς ὅτι οἱ μὲν ἐνταῦθα, οἱ δὲ ἐκεῖ καλῶνται, οἱ δὲ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ, ἀκούσατε τί φησὶν ὁ Παῦλος κατηγορῶν τὸν ἀναξίως κοινωνοῦντα τοῖς μυστηρίοις· εἰπὼν γὰρ ὅτι Ὁ ἐσθίων καὶ πίνων τὸ σῶμα καὶ αἷμα ἀναξίως τοῦ Κυρίου ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ (Α' Κορ. 11, 27), ἐπὶ ἡμεῖς ἐκείνους. Διὰ τοῦτο ἐν ὅμῳ πολλοὶ ἀποβελτίζονται καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί· Εἰ γὰρ αὐτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρίνομεθα· νυνὶ δὲ κρινόμενοι ὑπὸ τοῦ Κυρίου, παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν (30-32). Ὅπως πῶς ἡ ἐνταῦθα κόλασις ἐξαρθῇ τῆς ἐκεῖ τιμωρίας ἡμᾶς; Καὶ περὶ τοῦ πεπονημένου δὲ φησὶ· Παράδοτε τὸν τοιοῦτον τῷ Σατανᾷ εἰς διαθήκην τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. (Α' Κορ. 5). Καὶ ἀπὸ τοῦ Λαζάρου δὲ τοῦτο δὲ φησὶν, ὅτι εἰ τι κακὸν ἐποίησεν, ἐνταῦθα τοῦτο ἀποψύχματος, οὐτως ἀπῆλθεν ἐκεῖ

Ἄλλα κ' ἀπ' τὸν Λάζαρον εἶναι φανερό αὐτό, ὅτι ἂν εἶχε κάμει κάποιον κακὸν, ἐδῶ ἐπλήθυνε ἀπ' αὐτό, κ' ἔτσι πῆγε ἐκεῖ καθαρός. Κι' ἀπ' τὸν παραλυτικὸν ἀκόμα φαίνεται αὐτό, ποὺ ἔχοντας τριάνα ἄρρωστὰ χρόνια σὴν ἀσθενεῖν, σὸ μᾶκρος ἦς ἀρρώστιας ἔβγαλε ἀπὸ πάνω του καὶ τὶς ἀμαρτίες. Καὶ πῶς ἦταν σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν ἀπ' τὶς ἀμαρτίες του, ἄκουσε τί λέει ὁ Χριστός· Πρόσεξε, θεορπεύτηκε· μὴν ἀμαρτάνεις πιά γιὰ νὰ μὴ σοῦ γίνῃ κατὰ χεῖρο γέρο. Λοιπὸν φαίνεται καλὰ ἀπ' ὅσα εἶπαμε, ὅτι μερικοὶ τιμωροῦνται ἐδῶ, κ' ἔτσι βγάζουν ἀπὸ πάνω τους τὶς ἀμαρτίες.

στ'. Γιὰ τὸ ὅτι ὁμως μερικοὶ κ' ἐδῶ τιμωροῦνται, ἄλλα κ' ἐκεῖ, ὅταν δὲν τιμωρηθοῦν ἐδῶ ἀνάλογα μὲ τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτιῶν τους, ἄκουσε τί λέει ὁ Χριστὸς γιὰ τοὺς Σοδομίτες· Ὅταν εἶπε ὅτι ἂν τυχὸν δὲν σᾶς δεχθοῦν, νὰ τινάξετε καλὰ τὴ σκόνην ἀπὸ τὰ πόδια σας, συμπλήρωσε λέγοντας· Πιὸ ὑποφερτὰ θὰ τιμωρηθῇ ἡ χώρα τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρρων τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, παρὰ ἡ πόλιν ἐκείνην. Μὲ τὸ νὰ πῇ δηλαδὴ πιὸ ὑποφερτὰ, ἐφανέρωσε τοῦτο, ὅτι κ' ἐκεῖνοι θὰ τιμωρηθοῦν βέβαια, μὰ ἐλαφρότερα, ἐπειδὴ κ' ἐδῶ τιμωρήθηκαν. Καὶ τὸ ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ δὲν ὑποφέρουν κανένα κακὸ ἐδῶ κ' ὅλη τὴν τιμωρίαν τὴν ὑποφέρουν ἐκεῖ, αὐτὸ μᾶς τὸ φανέρωσε ὁ πλοῦσιος αὐτός, ποὺ ὑπόφερε ἀναττόφενκτη καταδί-

κὴν ἐκκλησία,

καθαρός· καὶ ἀπὸ τοῦ παραλελυμένου δὲ τοῦτο ἐστὶ δὲ φανερὸν, ὅς τριάντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχον ἐν τῇ ἀσθενείᾳ, διὰ τοῦ μήκους τῆς ἀρρώστιας καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἀπέθετο. Ὅτι δὲ ἐξ ἀμαρτημάτων οὕτως διέκειτο, ἀκούσας τί φησὶν ὁ Χριστός· Ἰδε, οὐγίης γέγονας· μηκέτι ἀμαρτάνεις, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται (Ἰωάν. 5, 14). Ὅτι μὲν οὖν τινες ἐνταῦθα καλῶνται, καὶ τὰ ἀμαρτήματα ἀποτίθενται, δὲ φανερὸν ἐκ τούτων.

ς'. Ὅτι δὲ τινες καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ καλῶνται, ὅταν μὴ τὴν ἀλίαν τοῦ μεγέθους τῶν ἀμαρτημάτων ἐνταῦθα ἀπολάβωσι τιμωρίαν, ἀκούσας περὶ τῶν Σοδομίτων τί φησὶν ὁ Χριστός· εἰπὼν γὰρ, ὅτι Ὁς ἂν μὴ δέξῃ τὴν ὁμᾶς, ἀποτινάξετε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὁμῶν (Λουκ. 9, 5), ἐπὶ ἡμεῖς λέγων Ἄνεκτότερον ἔσται γὰρ Σοδόμων καὶ Γομόρρας ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. (10-12) Τῷ γὰρ εἰπὼν ἀνεκτότερον, τοῦτο ἐδήλωσεν, ὅτι καλεῖται κολασθῆσθαι μὲν, κούρην δὲ, ἐπειδὴ καὶ ἐνταῦθα ἔδωκαν ὄψιν. Ὅτι δὲ εἰς τινος οἱ ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν πάσχοντες δεινόν, ἐκεῖ δὲ πᾶσαν ὀπομείνοντες τιμωρίαν, ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ πλοῦσιος οὗτος, ἀπαρτήτων ἐκεῖ κόλασιν ὀπο-

κη ἐκεῖ, καὶ δὲν ἔνοιωσε οὐτε μιά μικρὴ παρηγορίαν γιὰ τὴν τοῦ εἶχε φυλαχτῇ ἐκεῖ ὅλη τὴ τιμωρία. Καθὼς λοιπὸν οἱ ἁμαρτωλοὶ ποὺ δὲν παθαίνουν κανένα κακὸ ἔδω, ὑποφέρουν ἐκεῖ μεγαλύτερη τὴν τιμωρία, ἔτσι καὶ οἱ δίκαιοι ποὺ παθαίνουν πολλὰ βάσανα ἔδω, θ' ἀπολαύσουν μεγάλη τιμὴ ἐκεῖ. Κι' ὅπως ὅταν εἶναι δυὸ ἁμαρτωλοὶ, ἂν ὁ ἓνας τιμωρηθῇ ἔδω κι' ὁ ἄλλος δὲν τιμωρηθῇ, τότε ὁ τιμωρημένος εἶναι πρὸ εὐτυχισμένος ἀπὸ τὸν ἀτιμωρητο, ἔτσι ἀκριβῶς κι' ἔδω, ὅταν εἶναι δυὸ δίκαιοι κι' ὁ ἓνας περισσότερος, ὁ ἄλλος ὀλιγώτερος θὰ ὑποφέρῃ θλίψεις, τότε πρὸ εὐτυχισμένος εἶναι αὐτὸς ποὺ ὑποφέρει τὶς περισσότερες, ἐπειδὴ τὸν καθένα θὰ πληρώσῃ ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα του.

Λοιπὸν; Κανένας δὲν εἶναι, λέει, ποὺ νὰ χαιρέται ἀνάπαυση κι' ἔδω κι' ἐκεῖ; Δύσκολο εἶναι αὐτό, ἀνθρώπῳ μου, καὶ κατὰ ἀδύνατο. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει οὐτε ἓνας ποὺ νὰ περνᾷ τὴ ζωὴ του ἔδω μὲ ξενοιασιά κι' ἀσφάλεια καὶ πάντα νὰ καλοπερνᾷ σὲ ὅλα καὶ νὰ ζῇ τὸ βίο του ἄσκοπα κι' ἐπιπόλαια, καὶ ν' ἀνταμειφθῇ ἐκεῖ. Γιατὶ κι' ἂν δὲν τὸν ἐνοχλῇ ἡ φτώχεια, τὸν ἐνοχλεῖ ἡ ἐπιθυμία, καὶ κυριεῖται ἀπ' αὐτήν, κι' ἡ στενοχώρια του γι' αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὴ. Κι' ἂν ἡ ἀρρώστια δὲν τὸν ἀπείλῃ, τὸν κακακαίει ὁ θυμὸς, καὶ δὲν εἶναι μικρὸς ὁ κόπος νὰ κυριεύῃ τὴν ὀργή του. Κι' ἂν δὲν καταφθάσουν οἱ δοκιμασίαι, ὅμως οἱ πονηροὶ λογιζομὶ ἔπανάστατον διαρκῶς. Καὶ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ συγκρατῇ κανεὶς τὴν ἀπρηπὴ ἐπιθυμίαν, νὰ

καταπαύῃ τὸν ἐγωϊσμό, νὰ περιορίσῃ τὴν ἀπελπίσιν, ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἄσωτίαν, νὰ ζῇ στὴ σκληραγωγίᾳ. Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ δὲν τὰ κάνει αὐτὰ καὶ τὰ ἄλλα τέτοια, εἶναι ἀδύνατος νὰ σωθῇ ποτέ. Κι' ὅτι δὲ σωζονται οἱ ἄσωτοι, ἀκουσε τί λέει ὁ Παῦλος γιὰ μιὰ γυναῖκα χήρα. Ἐκείνη ποὺ σπαταλᾷ, ἂν καὶ ζωντανή, ἔχει πεθάνει. Κι' ἀφοῦ τὸ εἶπε αὐτὸ γιὰ γυναῖκα, πολὺ περισσότερο ἰσχύει γιὰ τὸν ἄντρα. Καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ κάποιος ποὺ περνᾷ ἀνετη ζωὴ ν' ἀξιώθῃ τὸν οὐρανόν, αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τὸ ἐφανέρωσε ὅταν εἶπε· Εἶναι στενὴ καὶ γεμάτη θλίψεις ἡ ὁδὸς ποὺ ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ καὶ αἰῶνοι εἶναι ὅσοι τὴν εὐρίσκουν.

Πῶς λοιπὸν λέει, Ὁ ζυγὸς μου εἰσαεὺχάριστος καὶ τὸ φορτίο μου εἶναι ἑλαφρό; Ἀφοῦ εἶναι στενὴ ἡ ὁδὸς καὶ γεμάτη θλίψεις, πῶς πάλι τὴ λέει ἑλαφρά κι' εὐκόλη; Τὸ ἓνα τὸ λέει γιὰ τὸ εἶδος τῶν δοκιμασιῶν, τὸ ἄλλο γιὰ τὴ θέλησιν αὐτῶν ποὺ δοκιμάζονται. Γιατὶ μπορεῖ κι' αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τὴ φύσιν του εἶναι ἀσῆκωτο, νὰ γίνῃ ἑλαφρό, ὅταν τὸ δεχόμεθα μὲ προθυμίαν, καθὼς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ποὺ ὅταν μαστιγώθηκαν γύρισαν πίσω χαρούμενοι γιὰτὶ ἀξιώθηκαν νὰ τιμωρηθοῦν προσβλητικὰ χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου. Ἄν καὶ τὸ εἶδος τῶν βασανιστηρίων μπορεῖ νὰ προσενῇ θλίψιν καὶ πόνο, ὅμως ἡ καλὴ θέλησιν ἐκείνων ποὺ μαστιγώθηκαν, ἐνίκησε ἀκόμα καὶ τὴ φύσιν τῶν πραγμάτων. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος λέει· Ὁ-

μένων, καὶ μὴδὲ μικρὰς ἀπολαύων παραμυθίας διὰ τὸ πᾶσαν ἐκεῖ τηροῦμαι αὐτῶ τὴν τιμωρίαν (Ἰακωβ οὖν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων οἱ μὴδὲν παθόντες ἐνταῦθα θείων, μαίζονα ἰδόντες τὴν τιμωρίαν ἐκεῖ, οὕτως ἐπὶ τῶν κατορθούντων οἱ πολλὰς παθόντες ἐνταῦθα θειῶν, πολλὰς ἀπολαύουσιν τιμὴς ἐκεῖ. Καὶ καθάπερ ἁμαρτωλῶν ὄντων ὁδὸς, ἂν ὁ μὲν ἐνταῦθα κολασθῇ, ὁ δὲ μὴ κολασθῇ, μακαριώτερός ἐστιν ὁ κολασθεὶς τοῦ μὴ κολασθέντος· οὕτω δὲ καὶ δικαίων ἐνταῦθα ὄντων ὁδὸς, ἐνδομηνπλείους, ὁ δὲ ἐλάττους ὑπομένων ἐστίν, ἀπειδὴ ἐκείστω ἀποδωκεὶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ (Μαθ 16, 27).

Γι' οὐκ ἐστὶ τις καὶ ἐνταῦθα, ἐρεῖ, καὶ ἐκεῖ ἄνεστος ἀπολαύων; Ἀμῆχανον τοῦτ' ἐστίν, θνητοίρα, καὶ τῶν ἀδυνάτων ἐν Ὁ γὰρ ἐστίν, οὐκ ἐστὶ τὸν ἐνταῦθα βῆθιμας καὶ ἀδείας ἀπολαύοντα, καὶ πρῶτως συνεχρᾷ ἐν πᾶσι, καὶ τὸν εἰκὴ καὶ ἀπλὸς ζῶντα βίον, τιμὴς ἀπολαύει ἐκεῖ. Κἂν γὰρ πενία μὴ ἐνοχλῇ, ἀλλ' ἐπιθυμία ἐνοχλεῖ, καὶ διὰ ταύτης κατεχέται, καὶ οὐ μικρὸς ἐν τοῦτ' ὁ πόνος καὶ ἡ νόσος μὴ ἐπηρεάζῃ, ἀλλὰ θυμὸς ἐκκαίει, καὶ οὐχ ἡ τυχερὸς ὁδὸς περιγενέσθαι οὐρηρᾷ καὶ πειρασμοὶ μὴ ἐτενεχθῶσιν, ἀλλὰ λογιζομὶ πονηρὸι συνεχρᾷ ἐπανίστανται Ὅσοι ἐστὶ δὲ τὸ τυχερὸν χαλινώσας ἐπιθυμίαν ἄπονον, παῖσαι κενόδοξίαν, καταστῆλαι ἀπόνους, τρυφερὰ ἀποστῆναι, ἐν σκληραγωγίᾳ διαγίγναι

τὸν γὰρ μὴ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ποιούντα ἀμῆχανον σωθῆναι ποτε. Καὶ ἐπὶ οἱ τρυφόντες οὐ σώζονται, ἀκουσον τί φησιν ὁ Παῦλος περὶ γυναικὸς χήρας Ἡ δὲ σπαταλῶσα ζωσάθηνεν (Α' Τιμ 5, 6) Εἰ δὲ περὶ γυναικὸς τοῦτο εἰρηται, πολλὰ μᾶλλον περὶ ἀνδρὸς. Καὶ ἐπὶ οὐκ ἐστὶ τινὰς θνετον ζῶντα βίον ἐπιτυχεῖν τῶν οὐρανῶν, καὶ ὁ Χριστὸς τοῦτο αὐτὸ θῆλον ἐποίησεν, οὕτως εἰπὼν· Στενή καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν καὶ ὁλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν (Μαθ 7, 14).

Πᾶς οὖν λέγει, φησίν, Ὁ ζυγὸς μου χρηστὸς ἐστὶ, καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν (Μαθ 11, 30). Εἰ γὰρ στενὴ ἡ ὁδὸς καὶ τεθλιμμένη, πῶς πάλιν αὐτὴν ἑλαφρὰν καὶ κοῦφον καλεῖ, Τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν τῶν πειρασμῶν, τὸ δὲ διὰ τὴν προαίρεσιν τῶν ματιόντων. Ἐστὶ γὰρ τί καὶ τὸ ἀφῆρτον τῇ φύσει γενέσθαι κοῦφον, ὅταν μετὰ προθυμίας αὐτὸ δεχόμεθα, ὥστε οὖν καὶ οἱ ἀπόστολοι μαστιγώθηκαν ὑπέροπτον χαιρόντες διὰ κατεχθήσασιν ὁπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἀτιμασθῆναι (Πρ 5, 41)· καίτοι ἡ φύσις τῶν βασάνων θλίβει ἐλθὼν ἐμποῖται καὶ ὀδύνην, ἀλλ' ἡ προαίρεσις τῶν μαστιγώθέντων καὶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἐνίκησε. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος φησιν· Πάντες δὲ οἱ θελόντες ζῆν εὐσεβῶς ἐν Χριστῷ ἴη-

λοιδοσοὶ θέλουν νὰ ζοῦν μ' εὐσέβεια οὐτὸν Ἰησοῦ Χριστό, θὰ καταδιώχθουν. Ὡστε κι' ἂν ἄνθρωπος δὲ μᾶς καταδιώκη, ὅμως ὁ διάβολος μᾶς πολεμᾷ, καὶ χρειάζομαστε πολλή πίστη καὶ μεγάλη ἀντοχή γιὰ νὰ προσέχωμε στὴν προσευχὴ καὶ ν' ἀγρυπνοῦμε, γιὰ νὰ μὴν ἐπιθυνοῦμε ὅσα ἔχουν οἱ ἄλλοι, γιὰ νὰ μοιράζωμε ὅσα ἔχομε στοὺς στερημένους, γιὰ νὰ θεωρήσωμε πὼς πρέπει νὰ στενάζωμε καὶ νὰ κλαίμε γιὰ κάθε πολυτέλεια καὶ στὰ ἐνδύματα καὶ στὰ τραπέζια, γιὰ ν' ἀποφύγωμε τὴν πλεονεξία, γιὰ νὰ συγκρατοῦμε τὴ μέθη, τὴν κακολογία, τὴ γλώσσα, ἄκομα καὶ γιὰ νὰ μὴ φωνάζωμε ἀτρεπτα (γιατὶ κάθε πιερὰ καὶ θυμὸς κι' ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία, πρέπει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ σᾶς), γιὰ νὰ μὴν αἰσχρολογοῦμε, γιὰ νὰ μὴ λέμε ἐξυπνάδες. Καὶ δὲν εἶναι μικρὸς αὐτὸς ὁ κόπος, νὰ φροντίζωμε γιὰ τὴν προσεχτικὴ ἐκτέλεση ὅλων αὐτῶν. Καὶ γιὰ νὰ μάθης πόση πίστη χρειάζεται καὶ πὼς δὲν ἔχει ἀνάπαυση αὐτὸ τὸ πράγμα, ἄκουσε τί λέει ὁ Παῦλος· Ταλαίπρωρὼ τὸ σῶμα μου καὶ τὸ ὑπόδωλόωνω. Λέγοντας αὐτὸ φανέρωσε τὴ βία καὶ τὸν πολὺ κόπο ποὺ πρέπει νὰ ὑποφέρουν ὅσοι θέλουν νὰ καταστήσουν τὸ σῶμα ὑπάκουον τῷ δα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε στοὺς μαθητὲς του· Στὸν κόσμον θλίψη θάχετε, μὰ ἔχετε θάρρος, ἐγὼ ἔχω νικῆσει τὸν κόσμον. Αὐτὴ, λέει, ἡ θλίψη, σᾶς φέρνει ἀνάπαυση,

στὶς βίβας τοῦτο, στὸ στίβο καὶ στοὺς ἀγῶνες δὲν μπορεῖ ν' ἀναπαύεται αὐτὸς ποὺ μέλλει νὰ στεφανωθῇ. Ὡστε ἂν ἤθελε κανεὶς νὰ στεφανωθῇ, πρέπει νὰ προτιμῇ τὴ σκληρὴ καὶ κοπιαστικὴ ζωὴ, ὥστε ἀφοῦ κοπιᾷ ἐδῶ λίγον καιρὸ, ν' ἀπολαύσῃ παντοτινὴ ἀμοιβὴ ἐκεῖ.

Ζ'. Πόσες πίκρες δὲν πέφτουν κάθε μέρα πάνω μας; Καὶ πόσο μεγάλη ψυχὴ χρειάζεται γιὰ νὰ μὴν ἀπαισιωχθῇ κανεὶς καὶ νὰ μὴ ὀργισθῇ, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ δοξάσῃ καὶ νὰ προσκυνήσῃ αὐτὸν ποὺ ἐπιτρέπει νὰ ἐρχονται οἱ δοκιμασίαι αὐτές; Πόσα ξαφνικὰ κακά, πόσες στενοχωρίες; Καὶ πρέπει νὰ σταματᾷ τοὺς κακοὺς λογισμοὺς καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπωμε στὴ γλώσσα νὰ λήθῃ κάτι ἀτρεπτο. Ὅπως καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ ποὺ ἂν κι' ἔπαθε τόσα πολλὰ, ὅμως ἐξακολουθοῦσε νὰ εὐχαριστῇ τὸν Θεό.

Ὑπάρχουν ὅμως μερικοὶ ποὺ ἂν φταῖξουν σὲ κάτι, ἢ τοὺς ὕβρισθῃ κάποιοι, ἢ πέσουν σ' ἀρρώστια, νὰ τοὺς πονοῦν τὰ πόδια ἢ τὸ κεφάλι, ἢ νὰ ἔχουν κάποιο ἄλλο νόσημα, τότε ἀμέσως βλαστημοῦν. Ἔτσι καὶ τὸν πόνο ἀπ' τὸ νόσημα ὑπομένουν, κι' ὅλο τὸ κέρδος γάχνουν. Τί κάνεις, ἄνθρωπέ μου, μὲ τὸ νὰ ὕβριζῃς τὸν εὐεργέτη καὶ Σωτῆρα σου καὶ τὸν προστάτη καὶ κηδεμόνα σου; Ἡ δὲν νοιώθεις πὼς τρέχεις πρὸς τὸν γκρεμὸ καὶ πὼς ρίχνεις τὸν ἑαυτὸ σου στὸ βάραθρο τῆς χειρότερης καταστροφῆς; Μήπως ὅταν βλαστημήσῃς, κάνεις τὸ πάθος ἐλαφρότερο; Κι' αὐτὸ τὸ χειρότερο, καὶ τὸν πόνο τὸν κάνεις

σοῦ δειωχθῆσονται (Β' Τιμ. 3, 12). Ὡστε κἂν ἄνθρωπος μὴ διώκῃ, ἀλλ' ὁ διάβολος πολεμᾷ καὶ πολλὰς ἡμῶν θεὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ μεγάλης τῆς καρτερίας, ἵνα ἐν ταῖς εὐχαῖς νησῶμεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν, ἵνα τὸν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθυμῶμεν, ἵνα τὰ ὄντα πρὸς τοὺς θεομένους διανεμώμεθα. Ἰνα πόση τρυφὴ στέναι καὶ οὐμῶς ἐλπίσωμε, καὶ τῇ διὰ τῶν ἡμετιῶν, καὶ τῇ διὰ τῆς τραπεζῆς, ἵνα πλεονέξῃαν φύγωμεν, ἵνα μὴτὴν, ἵνα λοιδορίαν, ἵνα γλώττις κρατῶμεν, ἵνα μὴδὲ βῶδωμε ἀτάκτους (Π' ἀσ γὰρ πικρία καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθεῖτω ἀπ' ὑμῶν) (Ἑβρ. 4, 31), ἵνα μὴ αἰσχρολογῶμεν, ἵνα μὴ ἀστειλάγγωμεν. Οὐ μικρὸς δὲ πόνος οὗτος, ἀκριβὴ τὴν τοῦτον περὶ τὴν ἀντιβίωσιν ἐπιδεικνύμεθα. Καὶ ἵνα μῆτις πόσον ἐστὶ τὸ φιλοσοφεῖν, καὶ ὥς οὐκ ἔχει τὸ πρῆγμα ἀνεῖναι, ἄκουσον ὅτι φησὶν ὁ Παῦλος· Ὑπομεινέτω μου τὸ σῶμα καὶ δουλεύω γ' αὐτόν (Α' Κορ. 9, 27)· τοῦτο γὰρ εἰπὼν, ἠνέχετο τὴν βίαν καὶ τὸν πόλον πόνον, ἐν ὅποιον ἀνέγκει τοὺς βουλομένους ἐν ἀπασι εὐρίων κατασκευάσει τὸ σῶμα. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν· Ἐν τῷ κόσμῳ ὀλίγιν ἐξέστε· ἀλλὰ ὁ καιρὸς εἴτε, ἐγὼ νενέκηκα τὸν κόσμον (Ἰωάν. 16, 33). Ἀπὸ τῆς, φησὶν, ἡ θλίψις ἀνεῖναι ὅμιν προερεῖ· σκάμμα ἐστὶν ὁ παρὼν βίος· ἐν δὲ τῷ σκάμματι καὶ ἐν τοῖς ἀγῶσι

οὐκ ἂν δύναται· ἀπολαύει ἀνάσσεω δ' στεφανοῦσθαι μέλλων. Ὡστε εἰ τις βούλοιο στεφανοῦσθαι, τὸν σκληρὸν καὶ ἐπιπονον αἰρεῖσθω βίον, ἵνα βραχὺν ἐνταῦθα πονήσας χρόνον, διηνεκὸς ἀπολαύσῃ τιμῆς ἐκεῖ.

Ζ'. Πόσα προσιπτοιμα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθυμῶμεν; ἥλικις δὲ ἐστὶ ψυχῆς μὴ ἀποδυσωπετήσῃ, μὴδὲ δυσχεράνῃ, ἀλλὰ εὐχαριστησῇ, δοξάσῃ, προσκυνῇσι τὸν συγχωροῦντα τοὺς παρασμούς τουτοῦ ἐπενεχθῆναι, πόσα ἀδίκητα, πόσα στενοχωρίαι, καὶ δὲ θλίβειν τοὺς πονηροὺς ἀλογισμοὺς, καὶ μὴ συγχωρεῖν τῇ γλώττῃ φθέγγεσθαι ἐν τῶν ἀτόκων καθάπερ καὶ ὁ μακάριος Ἰωβ μυρία παθῶν ἔμενεν εὐχαριστητὸν τῷ Θεῷ.

Εἰσι δὲ τινες οἱ, ἐὰν προσπατῶσιν ἐν τινί, ἢ παρὰ τινος λοιδορθῶσιν, ἢ ἀρρωστία περιπέσωσιν, ἢ ποδάλγῃ, ἢ κεφαλάλγῃ, ἢ ἄλλω τινί τοιούτῳ νοσημῶν, καὶ εἰς βλασφημοῦσιν εὐθέως· καὶ τὸν μὲν πόνον ὀφίστανται τοῦ νοσημάτων, τοῦ κέρους δὲ ἀποστεροῦνται. Τί ποιεῖς, ἄνθρωπε, τὸν εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα καὶ προστάτην καὶ κηδεμόνα βλαστημῶν; ἢ οὐκ αἰσθάνῃ κατὰ κρημνοῦ φερόμενος, καὶ εἰς βάρβαρον σωτῆρ ἐμβάλῃ ἀπωλείας ἐσχάτης; μὴ γάρ, ἐὰν βλαστημήσῃς, κορυφώτερον τὸ πάθος ποιεῖς; ἐπιτείνεις μὲν οὖν αὐτό, καὶ χαλαρώτερον ἐργάζῃ τὴν ὁδόν. Διὰ γὰρ τοῦτο ὁ διάβολος μυρία ἀπάγει διὰ, ἵνα εἰς ἐκεῖνὸν σε καταγάγῃ τὸ

πιό βαρύ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ διάβολος σοῦ φέρνει ἀπαντῶντα τόσα κακά, γιὰ νὰ σὲ γκρεμίσει σ' αὐτὸ τὸ βάραθρο, κ' ὅταν σὲ δῇ νὰ ὑβρίζῃς τὸν Θεό, εὐκολα θὰ πληθύνη τὸν πόνο καὶ τὸν κάνει μεγαλύτερο ὅσπου ν' ἀπελπιστῇς ἀπ' τὰ κεντρίσματα. Ὅταν ὁμως σὲ δῇ νὰ ὑποφέρῃς γενναίᾳ κ' ὅσο χειροτερεῖ τὸ πάθημα, τόσο πιὸ πολὺ νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεό, φεύγει μακριὰ ἀμέσως, γιατί ἀσποκα λοιπὸν κ' ἀδικα σὲ πολιορκεῖ. Κι' ὅπως τὸ σκυλὶ στέκεται δίπλα στὸ τραπέζι κ' ἂν δῇ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τρῶει νὰ τοῦ ρίχνει διαρκῶς κᾶτι ἀπ' τὸ τραπέζι, μένει ἐκεῖ συνέχεια, ἂν ὁμως σταθῇ κοντὰ μιά φορὰ καὶ διῶ, καὶ φύγῃ χωρὶς νὰ πάρῃ τίποτα, φύγει ὕστερα μακριὰ ἀφοῦ ἀσποκα καὶ ἀδικα καθόταν καὶ περίμενε, ἔτσι κ' ὁ διάβολος, ἔχει ἀνοιχτὸ τὸ στόμα του συνέχεια σ' ἐμᾶς. Κι' ἂν τοῦ ρίξῃς, ὅπως στὸ σκυλὶ, ἕνα λόγο βλάστημα, θὰ τὸν πάρῃ, καὶ πάλι θὰ ἐπιτεθῇ· ἂν ὁμως μείνῃς νὰ εὐχαριστῇς τὸν Θεό, τότε τὸν ἐπνίξεις ὁλότελα τὸν διάβολο σ' τὴν πείνα καὶ τὸν ἐδιώξεις γρήγορα καὶ τὸν ἔκανες νὰ τσακιστῇ. Ἀλλὰ, θὰ πῇς, δὲν μπορεῖς νὰ σωπαίνῃς ὅταν ὁ πόνος σὲ πληγώνει. Μὰ κ' ἐγὼ δὲν σ' ἐμποδίζω νὰ μιλάς, ἀλλ' ἀντὶ βλαστημίας νὰ εὐχαριστῇς, ἀντὶ ἀπελπισίας νὰ δοξολογῇς. Εὐχαρίστησε τὸν Κύριο, φώναξε δυνατὰ προσευχόμενος, φώναξε δυνατὰ δοξάζοντας τὸν Θεό, ἔτσι καὶ τὸ πάθος σοῦ γίνεται πιὸ ἐλαφρὸν, γιατί ὁ διάβολος φεύγει μακριὰ μὲ τὴν εὐχαριστία σου, καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἔρχεται κοντὰ σου Ἄν βλαστημήσῃς, καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ θ' ἀπο-

κρούσῃς καὶ πιὸ ἀπότομο θὰ καταστήσῃς τὸν διάβολο ἐναντίον σου, καὶ τὸν ἐαυτό σου θὰ πληγώσῃς πιὸ βαθιά μὲ τοὺς πόνους. Μ' ἂν εὐχαριστήσῃς, τότε καὶ τὸ κακὸ θέλημα τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἀποκρούσῃς, καὶ τοῦ Θεοῦ, ποῦ σὲ προστατεύει, τὴν βοήθεια κέρδισες γιὰ τὸν ἑαυτό σου.

Ὅμως ἀπ' τῆ συνθήκη ὁρᾷ πολλές φορὲς ἡ γλῶσσα νὰ πῇ ἐκεῖνο τὸν πονηρὸ λόγο. Ἀλλ' ὅταν ὁρμηθῇ, πρὶν νὰ βγάλῃ τὸ λόγο, δάγκωνέ την μὲ τὰ δόντια σου, δυνατὰ παντοῦ. Εἶναι καλύτερα νὰ τρέχῃ αἷμα τώρα, παρὰ νὰ ἐπιθυμῇ τότε μιά σταγόνα καὶ νὰ μὴν μπορῇ νὰ βρῇ αὐτὴ τὴν παρηγορίαν. Εἶναι καλύτερα νὰ ὑποφέρῃ τὴν πρόσκαιρο πόνο, παρὰ νὰ ὑποστῇ τὴν αἰώνια τιμωρία τότε, ὅπως κ' ἡ γλῶσσα τοῦ πλουσίου ποῦ φλεγόταν καὶ δὲν βρῇκε καμμίαν ἀνακούφιση. Ὁ Θεὸς πρόσταξε ν' ἀγαπήσῃς τοὺς ἐχθρούς σου, κ' ἐσύ ἀποστρέφῃς τὸν Θεὸ ποῦ σ' ἀγαπᾷ; Ὅσους σὲ βρίζουν ἐπρόσταξε νὰ τοὺς ἐπαινῇς, ὅσους σὲ κατηγοροῦν νὰ τοὺς εὐλογῇς, κ' ἐσύ κακολογῇς τὸν εὐεργέτη καὶ προστάτη σου ποῦ δὲν σ' ὀδίκησε; Μήπως δὲν μπορούσε νὰ σ' ἀπαλλάξῃ ἀπ' τὴ δοκιμασία; ὁμως τὴν ἐπιτρέπει γιὰ νὰ γίνῃς πιὸ ἀξίος. Ἀλλὰ νὰ, λέει, πέφτω κάτω καὶ χάνομαι. Ὅχι ἀπ' τὸ εἶδος τῆς δοκιμασίας, ἀλλ' ἀπ' τὴ δική σου ἀχρηστία. Γιατί, πές μου, τί εἶναι εὐκολότερο, ἡ βλαστημία ἢ ἡ εὐχαριστία; Μήπως τὸ ἕνα, κ' αὐτοῦς ποῦ σ' ἀκούει δὲν τοὺς κάνει ἐχθρούς κ' ἀντιπαλούς καὶ δὲ σὲ ρίχνει σὲ στενοχώρια ἐσένα, κ' ὕστερα μήπως δὲν σοῦ φέρνει πολλὰ στενοχώρια; Καὶ μήπως

βάραθρον· κἂν μὲν ἴδῃ βλαστημήσαντα, βεβίως αἰθεῖ τὴν ἀληθινὰ καὶ μετῴνα ποιεῖ, ἵνα κεντούμενος ἀποδυσπητῆς πάλιν· ἂν δὲ ἴδῃ σε γενναίως φέροντα, καὶ ὅσο τὸ πάθος ἐπιτείνεται, τοσούτω μᾶλλον εὐχαριστοῦντα τὸ Θεὸ ἀφίσταται οὐκέως, ὥς εἰκὴ καὶ μᾶλλον προσεδροῦν λοιπόν. Καὶ καθάπερ κίων τραπέζης παρὸσώ, ἂν μὲν ἴδῃ τὸν ἐσθλόντα ἄνθρωπον συνεχῶς αὐτὸν βλέποντα τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης τι καίμενων, μένει διηκνῶν· ἂν δὲ ἀπαρ καὶ δευτέρον παρὰσὸς μὴδὲν ἀπέλθῃ λαβὼν, ἀφίσταται λοιπόν, ἀτε εἰκὴ προσεδροῦν καὶ μᾶλλον· οὕτω καὶ ὁ διάβολος συνεχῶς κέχνην πρὸς ἡμᾶς ἂν μὴν εἰσὶν αὐτὸ, καθάπερ κύνι, ῥήμα βλάσφημον, δεξιόμενος πάλιν ἐπιθίσταται· ἂν δὲ μείνῃς εὐχαριστῶν, ἀπέπνιγας αὐτὸν τὸ λιμὸν, καὶ ταχέως ἀπήγαγες, καὶ ἀποπηδῶντα ἐποίησας ἄλλ' οὐ θύνασαι οὐγὼν ὑπὸ τῆς ὀδύνης κεντούμενος. Οὐδὲ ἔγω καλῶς σε πθέγγεσθαι, ἀλλ' ἀντὶ τῆς βλαστημίας εὐχαριστῶν, ἀντὶ τῆς ἀποδυσητικῆς εὐρημίας. Ἐξομολόγησαι τὸν Δεσπότην, βόα μεγάλα εὐχόμενος, βόα μεγάλα δοξάζων τὸν Θεόν· οὕτω σοι καὶ τὸ πάθος ἐπισκουφίζεται, τοῦ διὰβολοῦ μὲν ἀριστομένο διὰ τῆς εὐχαριστίας, τῆς τοῦ Θεοῦ δὲ βοηθείας παραγινωμένης. Ἄν μὲν γὰρ βλαστημήσῃς, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν ἀπεκρούσῃς, καὶ σφοδρότερον εἰργάσω κατὰ σκευὸν τὸν διάβολον, καὶ μᾶλλον σκευὸν ἐνέ-

πληξας ταῖς ἀληθείαις· ἂν δὲ εὐχαριστήσῃς, τὰς τε ἐπιβουλὰς ἀπεκρούσῃς τὰς τοῦ πονηροῦ δαίμονος, καὶ τὴν τοῦ κηδεμόνου Θεοῦ θεραπείαν ἐπισπάσῃς πρὸς σεαυτὸν.

Ἄλλ' ὑπὸ τῆς συνθήκης ὁρμῇ πολλὰκις ἡ γλῶττα τὸ πονηρὸν ἐκεῖνο πθέγγεσθαι ῥήμα· Ἄλλ' ἐπαιδὼν ὁρμηθῇ, πρὶν ἢ τὸ ῥήμα ἔξενεγκεν, κατὰσας τοὺς ὀδοῦν αὐτὴν πάντοθεν σφοδρῶς· βέλτιον αὐτὴν αἷμα ῥεῖν νῦν, ἢ τότε σταγόνος ἐπιθυμοῦσαν μὴ δυνηθῇκα τῆς παραμυθίας ταύτης τυχεῖν· βέλτιον αὐτὴν πρόσκαιρον ὑπομείναι πόνον, ἢ διενεκὸς κολάσεως ὑποστήναι τὴν τιμωρίαν τότε, καθάπερ καὶ ἡ τοῦ πλουτοῦ τότε γλῶττα φλεγόμενη παραμυθίας ἐτυχεν οὐδεμιᾶς. Τοὺς ἐχθρούς σου προστάξεν ὁ Θεὸς φιλεῖν· οὐ δὲ τὴν φιλοῦντα σε ἀποστρέψῃ Θεόν; τοὺς ἐπηρεάζοντας εὐφημεῖν, τοὺς λοιδοροῦντας εὐλογεῖν (Λουκ. 6, 27-28)· σὸ δὲ τὸν εὐεργέτην καὶ προστάτην λέγεις κακῶς μὴδὲν ἡδικημένος; Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο λῦσαι τὸν περὶσσεύον; ἀλλὰ συνεχώρησεν, ἵνα γένη δοκιμώτερος ἄλλ' ἰδοὺ, οἷσι, καταπίπτει καὶ ἀπόλλυται. Οὐ παρὰ τὴν τὸ περαιοῦσθαι φωνή, ἀλλὰ παρὰ τὴν ῥῥθυμὴν τὴν σὴν· ἵ γὰρ εὐκολώτερον, εἰπέ μοι, βλασφημῆς ἢ εὐχαριστᾷς; οὐκί το μὲν καὶ τοὺς ἀδυνάτους ἐχθρούς σοι καὶ πολεμίους καθίστηται, καὶ εἰς θῆμιν ἐμβαλεῖ, μετὰ ταῦτα καὶ πολλὰν ἐργάζεται τὴν ὀδύνην· τὸ δὲ μυσίους σοι

τὸ ἄλλο, δὲν σοῦ φέρνει χίλια στεφάνια πίστεως, καὶ χίλιους θαυμασμούς ἀπ' ὅλους καὶ μεγάλους ἄμειβες ἀπ' τὸν Θεό; Γιατί λοιπὸν ἀφήνεις τὸ ὠφέλιμο κι' εὐκόλο καὶ γλυκύ, καὶ στὴ θέσθι ἐκείνου ἐπιζητᾷς αὐτὸ πού βλάπτει καὶ στενοχωρεῖ καὶ καταστρέφει; Κι' ἐπειτα, ἂν ἡ στενοχωρία τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς φτώχειας γινόταν αἰτία στὴς βλαστήμιες, θάπρεπε ὅλοι οἱ φτωχοὶ νὰ βλαστήμουν. Ὅμως τώρα πολλοὶ ποὺ ζοῦν στὴν ἐσχάτη φτώχεια, διαρκῶς εὐχαριστοῦν, κι' ἄλλοι ποὺ χαίρουνται γὺν πλοῦτον καὶ τὴν πολυτέλεια, δὲν σταματοῦν νὰ βλαστήμουν. Ἔτσι ἀποδείχεται πῶς καὶ τὸ ἓνα καὶ τ' ἄλλο τὸ προκαλεῖ ἡ δική μας διάθεσις κι' ὄχι ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ διαβάσαμε τὴν παραβολὴν αὐτὴν, γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸν ἀδίκω πορὸ δὲν τὸν ὠφελεῖ οὔτε ὁ πλοῦτος, ἐνῶ τὸν προσεχτικὸ οὔτε ἡ φτώχεια δὲν μπορεῖ νὰ τὸν ζημιώσῃ. Καὶ τί λέω, ἡ φτώχεια; κι' ἂν μαζετοῦν ὅλα μαζὺ τὰ κακὰ πού βρίσκουν τοὺς ἀνθρώπους, ποτὲ δὲ θὰ κυριέψουν τὴν ψυχὴ τοῦ πιστοῦ, οὔτε θὰ τὴν πείσουν νὰ μακρύνῃ ἀπὸ τὴν ἀρετὴ (κι' εἶναι ἀπόδειξις σ' αὐτὰ ὁ Λάζαρος). Ὡστε λοιπὸν τὸν ἄχρηστο καὶ παραλυμένο οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε ἡ παντοστινὴ εὐτυχία, οὔτε ἄλλο τίποτα θὰ μπορέσῃ ποτὲ νὰ τὸν ὠφελήσῃ.

η'. Μὴ λέμε λοιπὸν ὅτι μᾶς ἀναγκάζουν νὰ βλαστήμουμε ἡ φτώχεια κι' ἡ ἀρρώστια καὶ τῶν κινδύνων οἱ ἐπιθέσεις. Ὅχι ἡ φτώχεια, ἀλλὰ ἡ ἀνοησία· ὄχι ἡ ἀσθένεια, ἀλλὰ

ἡ περιφρόνησις· ὄχι οἱ ἐπιθέσεις τῶν κινδύνων, ἀλλὰ ἡ ἑλλειψὴ εὐλάβειας ὁδηγεῖ τοὺς ἀπιστοὺς στὴ βλαστήμια καὶ σὲ κάθε ἁμαρτία.

Ἄλλα, γιατί, λένε, ἄλλοι ἐδῶ τιμωροῦνται, ἄλλοι ἐκεῖ, καὶ δὲν τιμωροῦνται ὅλοι ἐδῶ; Γιὰ ποῖο λόγο; Γιατί ἂν συνέβαινε αὐτό, ὅλοι θὰ χανόμασταν, γιατί ὅλοι εἴμαστε γιὰ τιμωρία. Πάλι, ἂν κανεῖς δὲν τιμωροῦνταν ἐδῶ, ὁ περισσώτερος θὰ γίνωνταν πιο ἁμελεῖς καὶ πολλοὶ θὰ ἔλεγαν πῶς δὲν ὑπάρχει τοῦ Θεοῦ ἡ πρόνοια. Γιατί ἀφοῦ τώρα ποὺ βλέπουν ὅτι πολλοὶ πονηροὶ τιμωροῦνται, πολλὰ τέτοια βλαστήμια λόγια λένε, ἂν δὲν γινόταν ἔτσι, τί θὰ ἔλεγαν; καὶ σὲ ποῖο σημεῖο ἁμαρτίας δὲν θάφταναν; Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἄλλους τιμωρεῖ ἐδῶ κι' ἄλλους δὲν τιμωρεῖ. Τιμωρεῖ μερικοὺς κόβοντας τὴν κακία τους καὶ κάνοντας πιο ἐλαφρὰ τὴν τιμωρία τους ἐκεῖ, ἢ κι' ὀλότελα ἀπαλλάσσοντας αὐτοὺς, κι' ἔτσι κάνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς πιο φρόνιμους μὲ τὴν τιμωρία τους. Ἄλλους πάλι δὲν τιμωρεῖ, ὥστε ἂν προσέχουν τὸν ἑαυτὸ τους, νὰ μετανοήσουν καὶ νὰ ντραποῦν τὴν μακροθυμία τοῦ Θεοῦ κι' ἔτσι ν' ἀπαλλαχτοῦν ἀπὸ τὴν ἐδῶ καταδικὴ κι' ἀπ' τὴν ἐκεῖ τιμωρία. Ἄν ὅμως ἐπιμένουν καὶ δὲν ὠφελῇσιν καθόλου ἀπὸ τὴν ἀνεξικακία τοῦ Θεοῦ, θὰ ὑποστοῦν μεγαλύτερη τὴν τιμωρία γιὰ τὴν ἄκρα περιφρόνησιν τους. Κι' ἂν θάλεγε κάποιος ἀπ' ὅσους ξέρουν καλὰ αὐτὰ τὰ ζητήματα, ὅτι αὐτοὶ ποὺ τιμωροῦνται ἐμποδίζονται (γιατί θὰ μπορούσαν νὰ μετανοήσουν), ἐκεῖνο θὰ λέγαμε, ὅτι ἂν

φέρει φιλοσοφίας στεφάνους, καὶ μυρία παρὰ πάντων θαύματα, καὶ μεγάλας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀμειβὰς; Τί τοῦτον τὸ ὠφέλιμον καὶ εὐκόλο καὶ ἡδὺ ἀρεῖς, τὸ βλέπτον καὶ λυποῦν καὶ κατατῆγον ἄντ' ἐκείνου δυνάμεις; Ἄλλως δέ, εἰ ἡ τοῦ πειρασμοῦ καὶ τῆς πενίας θλίψις αἰτία τὸν βλαστημῶν ἐγίνετο, πάντας ἔδει τοῦτον ἐν πενίᾳ βλαστημῶν· νυνὶ δὲ τὸν ἐν πενίᾳ ζῶντων ἐσχάτη πολλοὶ διηκτικῶς εὐχαριστοῦσιν, ἕτεροι δέ, ὀπλοῦντες πλοῦτος καὶ τρυφῇ, οὐ διαλιμνάζουσιν βλαστημῶντες· οὕτως οὐχ ἡ τὸν πραγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ προκρίσεις ἡ ἡμετέρα καὶ τοῦτον καὶ ἐκεῖνον ἀργάζεται.

Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ταῦτον ἀνέγνωμεν τὴν παραβολὴν, ἵνα μάθῃς, ὅτι τὸν μὲν βρῆμυσιντα οὐδὲ ὁ πλοῦτος ὀνησιον, τὸν προσέχοντα δὲ οὐδὲ ἡ πενία καταβλάψαι δύναται. Καὶ τί λέγω, πενία; κἂν ἔπαινα ὅμοιο συνήθη τὰ ἐν ἀνθρώποις κακὰ, τὴν τοῦ φιλοθούου καὶ φιλοδόξου ψυχὴν οὐδέποτε ἔλγξει, οὐδ' ἀποστήσῃ πείσις τῆς ἀρετῆς (καὶ τοῦτον μάρτυς ὁ Λάζαρος). Ὅσοι οὖν τὸν χάνουν καὶ διαλελυμένον οὐ πλοῦτος, οὐχ ὑγίαι, οὐ διηκτικῆς εὐμερίας, οὐκ ἄλλο οὐδὲν ὠφελεῖται δύνησθαι ποτε.

η'. Μὴ τοῖνυν λέγωμεν ὅτι πενία καὶ νόσος καὶ κινδύνων ἐπαγωγὰι βλαστημῶν ἀναγκάζουσιν. Οὐ πενία, ἀλλὰ ἀνοησία οὐ νόσος, ἀλλὰ κατὰφρόνησις· οὐ κινδύνων ἐπαγωγὰι. ἀλλ'

εὐλάβειας ἔρημια, καὶ εἰς βλαστημίαν καὶ εἰς πῆσαν ἄγει κακίαν τοὺς μὴ προσέχοντας.

Ἄλλα τίνας ἐνεκεν, φησὶν, οἱ μὲν ἐνταῦθα κολάζονται οἱ δὲ ἐκεῖ, καὶ οὐκ ἐνταῦθα πάντες; Τίνας ἐνεκεν, εἰ δὲ τοῦτο ἦν, πάντες ἂν ἀπωλόμην· πάντες γὰρ ἔσμεν ἐν ἐπιτηδίοις Πάλιν εἰ μὴδεις ἐνταῦθα ἐκολάζετο, βεβημώτεροι οἱ πλείους ἐγίνοντο, καὶ πολλοὶ ἂν εἶπον μὴ εἶναι πρόνοιαν. Εἰ γὰρ νῦν ὁρῶντες τῶν πονηρῶν πολλοὺς κολαζομένους, πολλὰ τοιαῦτα βλαστημῶντες, εἰ μὴδὲ τοῦτο ἦν, τί οὐκ ἂν εἶπον; ποῦ δὲ οὐκ ἂν ἤλθον κακίας; Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ἐνταῦθα κολάζει, τοὺς δὲ οὐ κολάζει· κολάζει μὲν γὰρ τινες, τὴν κακίαν αὐτῶν ἐκκόπτων, καὶ κουστροπὴν τὴν ἐκεῖ ποῖων τιμωρίαν, ἢ καὶ τέλος ἀπαλλάττων αὐτοὺς, καὶ τοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας σωφρονιστρῶν ποῖων τῇ τοῦτον τιμωρίᾳ· ποῦ δὲ οὐ κολάζει πάλιν, ἵνα ἂν μὴ προσέχουσιν ἑαυτοὺς, μετανοήσιν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν αἰθεσθόντες, καὶ τῇς ἐνταῦθα κολάσεως ἀπαλλαγῶσι καὶ τῇς ἐκεῖ τιμωρίας· ἂν δὲ ἐπιμένουσιν, μὴδὲν ἀπὸ τῆς ἀνεξικακίας ὠφελοῦντο τοῦ Θεοῦ, μέλουν ὑποσώζει τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἀγαν αὐτῶν καταφρόνησιν. Εἰ δὲ λέγοι τις τῶν εὐ εἰδῶτων ὅτι οἱ κολαζόμενοι ἀπηρεζόνται (τῆδ' ἐναντὶ γὰρ μετανοήσιν), ἐκεῖνο ἂν εἶπομεν, ὅτι εἰ προΐει μετανοήσοντας αὐτοὺς ὁ Θεὸς οὐκ ἂν ἐκόλασεν. Εἰ γὰρ οἷον ἀδιορθώτους μένοντες, ὅμως

ἐπρόβλεπε ὁ Θεὸς πὺς θὰ μετανοοῦσαν, δὲν θὰ τοὺς τιμωροῦσε. Γιατὶ ἀφοῦ ἀφήνει ἐκείνους ποὺ ξέρει ὅτι μένουν ἀδιόρθωτοι, πολὺ περισσότερο αὐτοὺς ποὺ ἤξερε πὺς θὰ κέρδιζαν ἀπ' τὴ μακροθυμία του, θὰ τοὺς ἀφῆνε στὴν παρούσα ζωὴ νὰ ὠφεληθῶσιν τὴν προθεσμίαν γιὰ μετάνοιαν. Ὅμως τῶρα τοὺς ἀρπάζει ἐνωρίτερα, κι' ἔτσι καί σ' ἐκείνους κάνει ἐλαφρότερη τὴν καταδικὴν ἐκεῖ, καὶ τούτους κάνει πιὸ φρόνιμους, μὲ τὶς τιμωρίες τῶν ἄλλων. Καὶ γιατί δὲν τὸ κάνει αὐτὸ σ' ὅλους τοὺς πονηροὺς; Γιὰ νὰ γίνωνται πιὸ φρόνιμοι καθὼς θὰ παραμένουν στὸ φόβο καὶ στὶς τιμωρίες τῶν ἄλλων, καὶ γιὰ νὰ φύγουν μακριὰ ἀπὸ τὴν πονηρίαν καθὼς θὰ δοξάζουν τὴ μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ντραποῦν τὴν καλὴν αἰσίνην του. Μὰ, θὰ ποῦν μερικοὶ, αὐτοὶ δὲν κάνουν τίποτα ἀπ' αὐτά. Λοιπὸν δὲν εἶναι αἰτίως ὁ Θεός, μὰ ἡ δικὴ τους ὀκνηρία, ποὺ δὲν θέλησαν τόσα φάρμακα νὰ τὰ ὠφεληθοῦν γιὰ τὴ δικὴ τους σωτηρίαν. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτὸ τὸ κάνει γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, πρόσεχε: Κάποτε ὁ Πιλάτος ἔνωσε τὸ αἷμα τῶν Γαλιλαίων μὲ τὸ αἷμα τῶν θυσιῶν, καὶ τότε μερικοὶ ἤρθαν καὶ τὸ εἶπαν στὸν Χριστό· κι' ἐκεῖνος λέει· Τί νομίζετε, ὅτι μόνον ἐκεῖνοι οἱ Γαλιλαῖοι ἦταν ἁμαρτωλοὶ; Ὁχι, σὰς βεβαιώνω· ἀλλὰ ἔαν δὲν μετανοήσετε, κι' ἐσεῖς ἔτσι θ' ἀπώλεσθῃτε. Κι' ἄλλη φορά, δέκα ὁκτὼ ἄλλοι ἀνθρωποὶ θάφθηκαν κάτω ἀπ' ἓνα πύργο· καὶ γι' αὐτοὺς τὰ ἴδια εἶπε· γιατί μὲ τὸ νὰ πῇ· Τί νομίζετε,

ζετε, ὅτι μόνον ἐκεῖνοι ἦταν ἁμαρτωλοὶ; Ὁχι, σὰς βεβαιώνω· ἔδειξε ὅτι καὶ οἱ ζωντανοὶ ἦταν υπεύθυνοι γιὰ τὰ ἴδια· καὶ λέγοντας ὅτι· Ἐάν δὲν μετανοήσετε, κι' ἐσεῖς ἐπίσης θ' ἀπώλεσθῃτε, ἔδειξε ὅτι καὶ σ' ἐκείνους ἐπέτρεψε νὰ τὸ πάθουν αὐτὸ, ὥστε οἱ ζωντανοὶ νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλείαν του, ἀφοῦ θὰ φοβηθοῦν γι' αὐτὰ ποὺ συνέβηκαν στοὺς ἄλλους, καὶ θὰ μετανοήσουν. Λοιπὸν, γιὰ νὰ γίνωμαι καλύτερος ἐγὼ, ἐκεῖνος τιμωρεῖται; ἤλεγε κανεῖς. Ὁχι γι' αὐτὸ, ἀλλὰ τιμωρεῖται βέβαια γιὰ τὴ δικὴ του ἁμαρτίαν, καὶ ἐπὶ πλεόν αὐτὸ γίνεται ἀφορμὴ σωτηρίας γιὰ τοὺς πιστοὺς, ποὺ γίνονται προσεχτικώτεροι ἀπὸ τὸν φόβο γιὰ ὅσα ἔπαθε ἐκεῖνος. Ἔτσι κάνουν καὶ οἱ ἄφρονες· πολλές φορές μαστίγωναν ἓνα δούλο κι' ἔκαμαν τοὺς ἄλλους, ἀπὸ τὸ φόβο, πιὸ φρόνιμους. Ὁταν δὴς λοιπὸν μερικοὺς νὰ ἔχουν ναυαγήσει, ἢ νὰ ἔχουν θαρτὴ καὶ ἀπὸ σπῆτι, ἢ νὰ ἔχουν ἐξαφανιστῇ ὁ πυρκαϊά, ἢ νὰ ἔχουν παρασυρθεῖ ἀπὸ ποταμούς, ἢ νάχουν μ' ἓνα ἄλλο τέτοιο τρόπο τελειώσιν τὴ ζωὴν τους, ἔπειτα ἄλλους ποὺ ν' ἁμαρτάνουν ὅπως αὐτοὶ κι' ἀκόμα χειρότερα, κι' ὅμως νὰ μὴν ἔχουν πάθει τίποτα τέτοιο, τότε μὴν ταραχτῇς λέγοντας: Γιατὶ ἄραγε, ἀφοῦ τὰ ἴδια ἁμαρτήσαν, δὲν ἔπαθαν τὰ ἴδια; ἀλλὰ αὐτὸ νὰ σκεφθῇς, ὅτι τὸν ἓνα τὸν ἄφησε νὰ σκοτωθῇ καὶ νὰ πνιγῇ, γιατί ἔτσι τοῦ ἐτοίμασε πῶς ἡμερὴ ἐκεῖ τὴν τιμωρίαν, ἢ γιατί κι' ὀλότελα τὸν συγχώρεσε· τὸν ἄλλο ὅμως δὲν τὸν ἄφησε νὰ πάθῃ

ἀφῆται, πολλὰ μᾶλλον οὐς ἤθελε κερδανόντας ἀπὸ τῆς αὐτοῦ μακροθυμίας εἶσαν ἂν ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῇ, ὥστε ἀπολύσαι τὴν προθεσίαν εἰς μετάνοιαν. Νυνὶ δὲ προαναπαύζων αὐτοὺς, κἀκείνους κορυφώσαν τὴν ἐκεῖ δίκην καθίστησι, καὶ τούτους σωφρονιστέρας ταῖς ἐκείνων τιμωρίαις καταργᾷ· καὶ τὴν ἑκείνων οὐκ ἐπὶ πάντων τοῦτο ποιεῖ τὸν πονηρῶν· ἵνα τῷ φόβῳ καὶ ταῖς ἑτέρας τιμωρίαις μόνοντες σωφρονιστέροι γένωνται, καὶ τὴν μακροθυμίαν ἐπαίνεσσαντες τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπικρίαν ἀποσθέντες, τῆς πονηρίας ἀποσώσιν. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων ποιοῦσι, φρονι. Ἀλλ' οὐκ ὁ Θεὸς αἰτίως λοιπὸν, ἀλλ' ἡ ἐκείνων βούλησις μὴ βουληθέντων τοιούτους φαρμάκους εἰς τὴν οὐκείαν ἀποχρήσασθαι σωτηρίαν. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι διὰ τοῦτο τοῦτο ποιεῖ, πρόσεχε. Ἐμμελεῖς ποτε τὸ αἷμα τῶν Γαλιλαίων ὁ Πιλάτος μετὰ τῶν θυσιῶν, καὶ προσελθόντας τινὲς ἀπήγγειλαν τῷ Χριστῷ αὐτὸ τοῦτο· καὶ λέγει· Τί δοκεῖτε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ Γαλιλαῖοι ἁμαρτωλοὶ μόνον ἦσαν; Οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἀλλ', ἐάν μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ἀπολείσθητε. (Λουκ. 13, 3). Πάλιν ἑτέροις δέκα καὶ ὀκτὼ καταχώσθησαν ὑπὸ πύργου τινὸς· καὶ περὶ ἐκείνων τὰ αὐτὰ εἶπε· τῷ μὲν γὰρ εἶπεν, Τί δοκεῖτε ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἦσαν μόνον, οὐχί, λέγω ὑμῖν· ἔδειξε ὅτι καὶ οἱ ζῶντες

τῶν αὐτῶν ἦσαν υπεύθυνοι· τῷ δὲ εἶπεν, ὅτι Ἐάν μὴ μετανοήσητε, καὶ ὑμεῖς ὁμοίως ἀπολείσθητε, ἔδειξε ὅτι κἀκείνους συνεχώρησε διὰ τοῦτο παθεῖν, ἵνα οἱ ζῶντες ἐκ τῶν ἑτέροις συμβάντων φοβηθέντες καὶ μετανοήσαντες, βασιλείας κληρονομίαν γένωνται. Τί οὖν, ἵνα γένωμαι ἐγὼ βελτίων ἐκεῖνος κολάζεται, φρονι; Οὐ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ κολάζεται μὲν διὰ τὴν οὐκείαν ἁμαρτίαν· γίνεται δὲ ἐκ περιστοίας τοῖς προσέχουσιν σωτηρίας ὑπόθεσις, τῷ φόβῳ τῶν αὐτῶν συμβάντων σπουδαιοτέρους αὐτοὺς ποιών. Ὅπως καὶ θεσπίζοντι ποιοῦσιν ἓνα τολλέειν μασιγώσαντες οὐκείην, τοὺς λοιποὺς σωφρονιστέρας ἐπὶτοχον τῷ φόβῳ. Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὲς ἢ ναυαγίῳ περιπεσόντας, ἢ ὑπὸ οὐρίας καταχωσθέντας, ἢ ὑπὸ ἔμπρηστον παραπολλυμένων, ἢ ὑπὸ ποταμῶν παρασυρθέντας, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ τοιούτῳ βεβαίως τὴν ζωὴν καταπολέσαντας, εἰτα ἑτέροις τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ τὰ χεῖρα ἀναρτάνοντας, καὶ μὴδὲν παθόντας τοιοῦτον, μὴ θορυβηθῇς λέγων· Τί δῆποτε τὰ αὐτὰ ἁμαρτάνοντες, οὐ τὰ αὐτὰ πεπόνθοντες; ἀλλὰ τοῦτο λογίζου, ὅτι τὸν μὲν εἶσαν ἀναρτηθῆναι καὶ ἀποπνιγῆναι, ἁμαρτάνων ἀπὸ μὲν παρασκευῶν τὴν ἐκεῖ τιμωρίαν, ἢ καὶ τέλος αὐτὸν ἀπαλλάττειν τοῦτον δὲ οὐδὲν ἄρῃκα τοιοῦτον παθεῖν, ἵνα τὴ τοιοῦτη τιμωρίᾳ σωφρονισθείς, ἐπικεικότερος γέννηται· ἂν δὲ ἐπιμένη τοῖς αὐτοῖς, ἀπαρτάνων αὐτῷ παρὰ τοῖς

τίποτα τέτοιο, γιὰ νὰ σωφρονισθῇ μὲ τὴν τιμωρία τοῦ πρώτου καὶ νὰ γίνῃ καλύτερος· κι' ἂν ἐπιμένῃ στὰ ἴδια, θὰ μαζέψῃ ἀπαρηγόρητη τιμωρία γιὰ τὸν ἑαυτοῦ, ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τῆς δικῆς του, καὶ ὁ Θεὸς δὲν θά'ναι αἰτίος τῆς ἀβάσταχτης αὐτῆς τιμωρίας. Κι' ὅταν δῆς πάλι ἓνα δίκαιο νὰ ὑποφέρῃ, ἢ νὰ παθαίνει ὅλα ὅσα εἴπαμε πρὶν, μὴν ἀπελπιστῇς· γιατί καὶ σ' αὐτὸν τὰ δεινὰ τοῦ κἀνουν πρὸ λαμπρὰ τὰ στεφάνια. Καὶ γενικά, κάθε τιμωρία, ἂν γίνεταί στοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐλαφρύνει λίγο ἀπ' τὸ φορτίο τῆς ἁμαρτίας· κι' ἂν συμβαίνει στοὺς δίκαιους, κάνει τὴν ψυχὴ τους πρὸ χαρούμενη, κι' ἔτσι προέρχεται μεγάλο κέρδος σ' ὅλους ἀπὸ τῆς θλίψης, μόνον ὅταν ὑποφέρωμε μ' εὐχαρίστηση· γιατί αὐτὸ εἶναι πού ἐπιζητοῦμε.

θ'. Γι' αὐτὸ εἶναι γεμάτη ἀπὸ χιλιάδες τέτοια παραδείγματα ἡ ἱστορία τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ μᾶς παρουσιάζει δίκαιους καὶ πονηροὺς νὰ ὑποφέρουν, ὥστε κι' ἂν εἴσαι δίκαιος, κι' ἂν εἴσαι ἁμαρτωλὸς, νά-χῃς τὰ παραδείγματα καὶ νὰ ὑπομένης γενναίᾳ. Κι' ὅχι μόνο πονηροὺς πού ὑποφέρουν, ἀλλὰ καὶ πονηροὺς πού εὐτυχοῦν σοῦ δείχνει, ὥστε νὰ μὴν ταραχτῇς μὲ τὶς εὐτυχίες ἐκείνων, μαθαίνοντας ἀπ' ὅσα συνέβησαν σ' αὐτὸν τὸν πλοῦσιο, τί εἰδους φωτίζει τοὺς περιμένει ὕστερα, ἂν δὲν ἀλλάξουν. Καὶ, λένε, δὲν γίνεταί, κι' ἐδῶ κι' ἐκεῖ ν' ἀπολαύσῃ κανεὶς ἀνάπαυση; Δὲν γίνεταί.

Γι' αὐτὸ οἱ δίκαιοι ἐξήσαν ἐδῶ τὴ γεμάτη πόνους ζωὴ. Κι' ὁ Ἀβραάμ; λένε. Καὶ

ποῖος ἄλλος ἔπαθε τόσα δεινὰ; μήπως δὲν ἔχασε τὴν πατρίδα του; μήπως δὲν ἐχωρίσθηκε ἀπ' ὅλους τοὺς δικούς του; μήπως δὲν ἐπεινάσε στὸν ξένο τόπο; μήπως, σὰν νὰ ἦταν πλάνος, δὲν μετανάστευε συνεχέως, ἀπ' τὴ Βαβυλῶνα στὴ Μεσοποταμία, κι' ἀπὸ κεῖ στὴν Παλαιστίνη, ἔπειτα στὴν Αἴγυπτο ἀπὸ 'κεῖ; Καὶ τί θὰ ἔλεγε κανεὶς γιὰ τοὺς πολέμους καὶ τὶς σφαγές τῆς γυναικας, τῶν βαρβάρων, τὴν αἰχμαλωσία τῆς συγγενικῆς του οἰκογένειας, γιὰ τὰ τόσα πολλὰ ἄλλα τέτοια; Κι' ὅταν ἀπόκτισε τὸν γιό του, μήπως δὲν ὑπόμεινε τὰ πρὶο φοβερά, ὅταν πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ σφάξῃ μὲ τὰ χέρια του τὸν περιττόθητο κι' ἀξιαγάπητό του; Ἀλλὰ μήπως κι' αὐτὸς πού ἦταν νὰ θυσιαστῇ, ὁ Ἰσαάκ; μήπως δὲν τὸν καταδίκωκαν πάντοτε οἱ ὁμοιοί του, καὶ δὲν τοῦ πήραν τὴ γυναίκα του, ὅπως καὶ στὸν πατέρα του, καὶ δὲν ἔμεινε τόσον καιρὸ στὴν ἀτεκνία; Ἀλλὰ κι' ὁ Ἰακώβ, πού μεγάλωσε στὸ σπίτι του, μήπως δὲν ὑπόφερε χειρότερα κι' ἀπὸ τὸν πάππου του; Καὶ γιὰ νὰ μὴν τὰ διηγούμεστε ὅλα καὶ κάνωμε τὸ λόγο μεγάλο, ἀκούστε τί λέει γιὰ τὴ ζωὴ του ὁλόκληρη. Λίγες καὶ στενωχωρὲς ἦταν οἱ μέρες μου καὶ δὲν ἔφτασαν τὶς μέρες τῶν πατέρων μου. Ποῖος δὲν ἔχασε τὶς περασμένες συμφορές ὅταν εἶδε τὸν γιό του νὰ κάθεται σὲ θρόνο βασιλικὸ καὶ νὰ χαίρεται τὴ δόξα; Κι' ὅμως, ἐκείνον τόσο τὸν εἶχαν σκληρᾶναι οἱ δοκιμασίες, πού δὲν μπόρεσε νὰ λησμονήσῃ τὰ βάσανα πού εἶχε δοκιμάσει,

ἐξουτὸ ἁβυθμίας σωρεοῖσι τὴν τιμωρίαν καὶ ὁ Θεὸς οὐκ αἰτίος τῆς ἀφορήτου κόλασεως. Πάλιν ἂν ἴδῃς δίκαιον θλιβόμενον, ἢ τὰ προειρημένα ἅπαντα πάσχοντα, μὴ καταπέσης· καὶ γὰρ κἀκεῖνοι λαμπροτέρους τοὺς στεφάνους ἐργάζεται τὰ δεινὰ. Καὶ πολλὰ πᾶσα κόλασις, ἂν μὴ ἐπὶ ἁμαρτωλῶν γίνηται, ὑποτίμνεται τὸ τῆς ἁμαρτίας φορτίον· ἂν δὲ ἐπὶ δικαίων, φαειρότερον αὐτῶν ἐργάζεται τὴν ψυχὴν, καὶ μέγιστον ἐκαστέροις τὸ κέρδος ἀπὸ τῆς θλίψεως συμβαίνει, μόνον ἂν εὐχαρίστως φέρωμεν· τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ζητούμενον.

θ'. Διὰ τοῦτο μυρίων τοιοῦτων παραδειγμάτων τῆς θείας ἱστορίας ἡ ἱστορία ἐμπέλησται, καὶ δίκαιοι καὶ πονηροὶ κακῶς πάσχοντες ἡμῖν ὑποδεικνύουν, ἵνα ἂν τε δίκαιος ᾖ τις, ἂν τε ἁμαρτωλὸς, ἔχων τὰ ὑποδείγματα, φέρῃ γενναίως. Οὐ πάσχοντες δὲ κακῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐπραγνοῦντες οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἔχων τὰ ὑποδείγματα, φέρῃ γενναίως. Οὐ πάσχοντες δὲ κακῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐπραγνοῦντες οἱ δίκαιοι πονηροὶ, ἵνα μὴ τὰς ἐκείνων εὐπραγίας δορυθεύσῃ, μαθὼν ἀπὸ τῶν τῷ πλοῦσι τοῦτε συμβαλλόντων, οἷον αὐτοὺς μετὰ ταῦτα μένει τὸ πῶρ, εἰ μὴ μεταβληθῇεν. Καὶ οὐκ ἐστὶ, ὡς οἱ, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ ἀνάσσει ἀπολαύσις; Οὐκ ἐστὶ.

Διὰ τοῦτο ἐνταῦθα οἱ δίκαιοι τὸν ἐπίπονον βίβωσαν βίον.

Τί οὖν, φησὶν, ὁ Ἀβραάμ; Καὶ τίς τοσαῦτα ἔπαθε δεινὰ; οὐκί τῆς πατρίδος ἀπέστη, οὐκί τῶν οὐκίων ἀχωρίσθη πάντων; οὐκ ἂν ἄλλοις γῇ λιμὸν ὑπέμεινε; οὐκί, καθάπερ ἄλλῃς, συνεχῶς μετανάστευε, ἀπὸ Βαβυλῶνος εἰς Μεσοποταμίαν, κἀκεῖθεν εἰς Παλαιστίνην, εἰς τὴν ἐντεύθυνσιν τῆς Αἴγυπτου; (Γεν 12 κ. ε.). Τί ἂν τις εἰποὶ τοὺς τῆς γυναικὸς, τοὺς τῶν βαρβάρων πολλοὺς καὶ σφαγὰς; τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς τοῦ συγγενικοῦ οἰκίας; μυρία ἔτερα τοιαῦτα; Ὅτε δὲ καὶ τὸν υἱὸν ἔλαβεν, οὐ τὰ πάντων ἀνήμετα ὑπέμεινε, τὸν αὐτὸν ποθεῖν καὶ ἀπέρπτον ταῖς αὐτοῦ σφαγαῖς χερεὶ κτελούμενος; Τί δὲ αὐτὸς ὁ σφαγιασθεὶς Ἰσαάκ; οὐκί πάντοτε ἠλαιόετο παρὰ τῶν ὁμῶρων συνεχῶς, καὶ τὴν γυναῖκα ἀφῆκε, καθάπερ καὶ ὁ πατήρ, καὶ ἂν ἀπαίδει τοσοῦτον διέμεινε χρόνον; Τί δὲ ὁ Ἰακώβ, ὃς ἂν οἰκίᾳ τραπεζῇ, οὐκί τὸν πάππου χαλεπότερα ὑπέμεινε; Καὶ ἵνα μὴ πάντα καταλέγοντες μακρὸν ποιῶμεν τὸν λόγον, ἀκούουν τί φησι περὶ τῆς ἀπάσης αὐτοῦ ζωῆς· Μικραὶ καὶ πονηραὶ αἱ ἡμέραι μου, καὶ οὐκ ἀφῆκοντο εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου (47, 9). Καίτοι τίς ἴδων υἱὸν ἐπὶ θρόνῳ βασιλικῷ καθήμενον καὶ τοσαῦτὰ ἀπολαύοντα δόξης, οὐκ ἂν ἐπαλήθως τὸν παρελθόντων συμφορῶν; Ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος οὔτως ἂν τεταρachteμένος, ὡς καὶ ἐν εὐμερίᾳ τοσαύτῃ ἐπιλαθέσθαι τῶν γεγενημένων δεινῶν. Τί δὲ ὁ Δαυὶδ, τόσας

ἀκόμα καὶ σὲ τόση εὐτυχία. Ἄλλὰ κι' ὁ Δαυὶδ; πόσες δυστυχίες ὑπόφερε; μήπως τὰ ἴδια δὲν ἔβουοι κι' αὐτὸς ὅταν λέει: Ἡ ζωὴ μας εἶναι ἐβδομήντα χρόνια, καὶ γιὰ ὅποιον ἔχει κρᾶση δυνάτη, ὀγδόντα χρόνια, καὶ τὸ περισσότερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι κόπος καὶ πόνος. Κι' ὁ Ἰερεμίας; μήπως δὲν καταριέται καὶ τὴ μέρα ποὺ γεννιήθηκε γιὰ τὰ ἀπανωτὰ δεινὰ του; Κι' ὁ Μωϋσῆς; μήπως κι' αὐτὸς, κουρασμένος, δὲν λέει: Σκότωσέ με, ἂν σκέψεται νὰ μοῦ τὸ κάμησι αὐτό; Καὶ ὁ Ἥλιος, ἡ μέχρι τὸν οὐρανὸ ψυχὴ, ποὺ ἔμπορεσε νὰ κλείσῃ τὸν οὐρανόν,* ὥστε* ἀπὸ τὰ τόσα θαύματα δὲν ἔθρηνησεν στὸν Θεό, λέγοντας: Πάρε μου τὴν ψυχὴ μου, γιὰτὶ δὲν εἶμαι ἐγὼ καλύτερος ἀπ' τοὺς πρόγονοὺς μου.** Καὶ γιὰτὶ νὰ συνεχίζωμε γιὰ καθένα; Ἀφοῦ ὁ Παῦλος ὅλους μαζί τοὺς ἐνώνει καὶ τοὺς ἀναφέρει λέγοντας: Πήγαιναν παντοῦ, ντυμένοι μὲ δέσματα προβάτων, μὲ δέσματα αἰγῶν, στερημένοι, μὲ θλίψεις, μὲ κακουχίες, ἐκείνοι ποὺ ὁ κόσμος ὀλόκληρος δὲν μποροῦσε νὰ συγκριθῇ μ' αὐτούς. Καὶ γενικά, πρέπει ἀναγκαστικά, αὐτοὺς ποὺ θέλει νὰ εἶναι εὐάρεστοι στὸν Θεὸ καὶ τιμημένους καὶ καθαρὸς, νὰ μὴν ἐπιζητᾷ τὸν ἄνετο καὶ μαλακὸ καὶ παραλλυμένο

βίον, ἀλλ' αὐτὸν ποὺ εἶναι γεμάτος κόπους καὶ μόχθους καὶ πολλοὺς ἰδρώτες. Γιατὶ κανένας δὲν στεφανώνεται, λέει, ἂν δὲν ἀγωνισθῇ νόμιμα. Κι' ἄλλου! Καθένας ποὺ ἀγωνίζεται, σὲ ὅλα συγκρατεῖ τὸν ἑαυτοῦ του, κι' ἀπὸ λόγο, λέει, κι' ἀπὸ βλέμμα, κι' ἀπὸ αἰσχρὴ φωνή, κι' ἀπὸ κακολογία, κι' ἀπὸ βλαστημία κι' ἀπὸ αἰσχρολογία. Ἀπ' ἐδῶ μαθαίνομε ὅτι κι' ἂν δὲν μᾶς ἔρθῃ δοκιμασία ἀπ' ἔξω, πρέπει νὰ γυμνάζωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας κάθε μέρα μὲ νηστείες, σκληραγωγίες, μὲ ἀπλὴ τροφή, σὲ λιτὸ τραπέζι, ν' ἀποφεύγωμε παντοῦ τις πολυτέλειες, γιὰτὶ διαφορετικά, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνωμε εὐάρεστοι στὸν Θεό. Καὶ μὴ μοῦ πῇ κανεὶς ἐκεῖνο τὸν κόψιο λόγο, ὅτι ὁ τάδε καὶ τὰ ἐδῶ ἔχει, καὶ τὰ ἐκεῖ. Ἀδύνατον εἶναι νὰ συμβῇ αὐτὸ γιὰ ὅσους ζοῦν στὰ πλοῦτη κι' ἄσωτευσον καὶ ἄκραταῖνον. Ἀλλὰ, ἂν εἶναι νὰ τὸ πῇ κανεὶς αὐτό, γι' αὐτοὺς ποὺ θλίβονται μπορεῖ νὰ τὸ πῇ, γι' αὐτοὺς ποὺ στενοχωροῦνται, ὅτι αὐτοὶ καὶ τὰ ἐδῶ ἔχουν καὶ τὰ ἐκεῖ. Ἀπλῶς, ἔχουν τὰ ἐκεῖ γιὰτὶ χαίρονται τὴν ἀμοιβή τους, ἔχουν, καὶ τὰ ἐδῶ, γιὰτὶ συντηροῦνται μὲ τίς ἐπιβίβες ἐκείνων, καὶ δὲν νοιάζονται τὰ τωρινὰ δεινὰ, καθὼς προσμένουν τὰ μελλοντικά ἀγαθὰ. Μὰ, ὡς ἀκούσωμε καὶ τὰ ἐπόμενα. Καὶ πᾶν ὡς αὐτὰ, βάρανθο μεγάλο εἶναι στηριγμένο, λέει, ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς. Λοιπὸν

* Πρόκειται γιὰ τὴν ἀνομβρία ποὺ σημειώθηκε κατὰ τὸ ἔτος τῆς βασιλείας Ἀχαάβ. Δες Γ' Βασιλ. 18 κ. ἑ.

** Δες Ἀριθμ. 11, 15

υπέμεινε τραγωδίας: οὐχὶ τὰ αὐτὰ αὐτὸ καὶ οὗτος φέγγεται λέγων Ἀὶ ἡμεῖς οἱ τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδόμηκοντα ἔτη· ἂν δὲ ἐν δυναστείαις, ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος; (Ψαλμ. 89, 10). Τί δὲ ὁ Ἰερεμίας; οὐχὶ καὶ τὴν ἡμέραν αὐτοῦ τῆς γεννήσεώς καταράται διὰ τὰ ἐπὶ αὐτοῦ δεινὰ; (Ἰερ. 20, 14). Τί δὲ ὁ Μωϋσῆς, οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἀπαγορεύει φρεῖν, ἵνα ἂν ἐκείνῳ μὲ, εἰ οὐκ ὡς μοι ἐλλείπει ποιεῖν, (Ἀριθ. 11, 15). Ὁ δὲ Ἥλιος, ἡ οὐρανομήκης ψυχὴ, ὁ τὸν οὐρανὸ ἀπουκλείσας, οὐ μετὰ τὰ πολλὰ θαύματα θρηνῶν διετέλει πρὸς τὸν Θεόν, λέγων, Ἀρον τῆν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ εἶμι βελτίω τῶν πατέρων μου; (Γ' Βασ. 19, 4). Καὶ τί χρὴ τοῦτον ἔκαστον ἐπίνειαι; Πάντας γὰρ αὐτοὺς ὁμοῦ συλλαβῶν ὁ Παῦλος διέτελει λέγων: Περιήλθον ἐν πληγωταῖς, ἐν αἰγείοις δέσμασιν, ὑπεροχόμενοι, θλιβόμενοι, κακουχοῦμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἀξίος ὁ κόσμος. (Ἔβρ. 11, 37). Καὶ ἀπλῶς πᾶσα ἀνάγκη τὸν μελλόντα εὐάρεστον τῷ Θεῷ καὶ δόκιμον εἶναι καὶ ἄγνον, μὴ τὸν ἄνετον καὶ ὕρην καὶ διατεταγμένον δίδωκεν βίον, ἀλλὰ τὸν ἐπιπόνον καὶ μόγῳν γέμοντα πολλῶν καὶ ἰδωτῶν. Οὐδεὶς γὰρ στε-

φανοῦται, φρεῖν, ἂν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ (Β' Τιμ. 2, 5). Καὶ ἐτέρωθεν, Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται, καὶ ἀπὸ βῆματος, φρεῖ, καὶ ἀπὸ βλήματος, καὶ ἀπὸ φωνῆς αἰσχροῆς, καὶ ἀπὸ λοιδορίας, καὶ ἀπὸ βλασφημίας, καὶ ἀπὸ αἰσχρολογίας (Α' Κορ. 9, 25). Ἐντεῖθεν μνησόμενος, ὅτι κἀν μὴ πειρασμός ἡμῖν ἐπενοχθῇ ποδὲν ἔξωθεν, ἐκποῦς γυμνάζειν δεῖ καὶ ἐκδοτὴν ἡμέραν νηστείας, σκληραγωγίας, εὐτελεῖ τροφῇ λιτῇ τραπέζι, τὰς πολυτελείας πανταχοῦ φεύγοντας· ἄλλως γὰρ ὡς ἐσιν ἀκαταστάσι Θεῷ. Μὴ γὰρ μοι τὸ ψυχρὸν ὅμμα ἐκεῖνο λεγέτω τις, ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ δεινὰ ἔχει, καὶ τὰ ἐκεῖ διήλθον τοῦτο ἐπὶ τῶν πλουτουμένων καὶ τρυφώντων καὶ ἀμαρτανόντων συμβῆναι· ἀλλ', εἰ χρὴ τοῦτο εἰπεῖν, ἐπὶ τῶν θλιβομένων ἔσται εἰπεῖν, τῶν ἐν στενωχοῖς, οἱ καὶ τὰ ἐνταῦθα ἔχουσιν, καὶ τὰ ἐκεῖ. Τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ ἔχουσιν, ἀμφοῖς ἀποκαθόντες· τὰ δὲ ἐνταῦθα ἔχουσιν, τὰς ἐπιβίβας ἐκείνων ἀνταρροφόμενοι; καὶ οὐ λαμβάνοντες ἀποθνήσκον τῶν παρόντων δεινῶν τῇ προσδοκίᾳ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἀλλ' ἀκούσωμε καὶ τὸν ἑξῆς. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τοῦτο εἰς χάσμα μέγα ἐσθήσεται, φρεῖν, ἂν ἂν μέσον ἡμῶν καὶ ὁμῶν (Λουκ. 16, 26). Καὶ ὡς ἀπὸ εἰπεν ὁ

καλά εἶπε ὁ Δαυίδ, ὅτι· Δὲν μ μπορεῖς νά λυτρῶσης τὸν ἀδελφόν σου, δὲν μπορεῖ νά κανεῖς νά δώση τίποτα γιὰ δική του συγχώρεση.

Καὶ βέβαια δὲν εἶναι δυνατὸν κ' ἂν εἶναι ἀδελφός, κ' ἂν εἶναι πατέρας, κ' ἂν εἶναι γυιός. Γιατὶ πρόσεξε· παιδί του ὠνόμασε ὁ Ἀβραάμ τὸν πλούσιο, κ' ὅμως δὲν μπόρεσε νά φανῇ πατέρας· πατέρα εἶπε πρὶν τὸν Ἀβραάμ ὁ πλούσιος, κ' ὅμως δὲν μπόρεσε νά χαρῇ τῇν πατρική του καλωσύνη, ὅπως ἦταν φυσικό. Γιὰ νά μάθης ὅτι οὔτε συγγένεια, οὔτε φιλία, οὔτε καμμιὰ προσπάθεια, οὔτε τίποτ' ἄλλο ἀπ' ὅσα ὑπάρχουν, τίποτα δὲν μπορεῖ νά ὠφελήσῃ ἐκεῖνον πού ἡ δική του ζωὴ τὸν ἔχει προδῶσει.

ι'. Τὰ λέω αὐτά, ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰς φορές, ἂν κ' ἔμῃς συμβουλευόμε νά προσέχουν τὸν ἑαυτοῦ καὶ ν' ἀγρυπνοῦν, ἐκείνοι παραμελοῦν κ' ἀλλάζουν τὴ συμβουλή σὲ κοροϊδία, λέγοντας· Ἐσὺ θὰ μὲ ὑπερασπίσης, λένε, ἐκείνη τὴν ἡμέρα, κ' ἔχω θάρρος, καὶ δὲν φοβοῦμαι. Ἄλλος πάλι, ἔχω πατέρα μάρτυρα, λέει, κ' ἄλλος, ἔχω παπποῦ ἐπίσκοπο· ἄλλοι πάλι φέρουν γιὰ ὑπεραστιστὴ τους ὅλη τὴν οἰκογένεια τους. Ἀλλὰ εἶναι μάταια ὅλα τὰ λόγια αὐτά, γιατί δὲν θὰ μπορῇ τίποτα τότε νά μᾶς ὠφελήσῃ ἐμᾶς ἡ ἀρετὴ τῶν ἄλλων. Θυμῆσόν ἐκείνης τῆς παρθένης πού δὲν ἔδωσαν λάδι στὶς πέντε, ἀλλὰ ἐκείνης μπῆκαν στὸν νυμφῶνα κ' οἱ ἄλλες κλειστήκαν ἔξω. Εἶναι μεγάλο καλὸ νά ἐλπίζωμε τὴ σωτηρία μας μόνο ἀπ' τὰ δικά μας καλὰ ἔργα, φίλος

ἐκεῖ κανεῖς ποτὲ δὲν μᾶς ὑποστηρίζει. Γιατὶ ἀφοῦ λέει στὸν Ἱερεμία· Μὴ ν' ἐχῃς ἀξιώσεις γιὰ τὸν λαὸ αὐτό, ἔδω ὅπου μποροῦμε νά μετανοήσωμε, πολὺ περισσότερο ἐκεῖ. Τί λές; Ἐχεις πατέρα μάρτυρα; Αὐτὸ λοιπὸν μπορεῖ νά σε καταδικάσῃ περισσότερο, ἀφοῦ ἔχεις ἀπὸ τὸ σπῆτι σου τῆς ἀρετῆς τὰ παραδείγματα κ' ἐσὺ παρουσιάζεις τὸν ἑαυτοῦ σου ἀνάξιο τῆς προγονικῆς σου ἀρετῆς. Κι' ἔχεις φίλο γενναῖο καὶ ἀξιοθαύμαστο; Οὔτε κ' αὐτὸς θὰ σοῦ παρασταθῇ ποτέ. Γιατὶ λοιπὸν λέει, Νὰ κάμετε γιὰ τὸ καλὸ σας φίλους ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἀδικίας, ὥστε ἐπὶ πεθάνετε νά σᾶς ὑποδεχτοῦν στὶς αἰώνιες σκηνές; Δὲν εἶναι ἡ φιλία ἔδω πού προστατεύει, ἀλλὰ ἡ ἐλεημοσύνη. Γιατὶ ἂν ἡ φιλία μόνον προστατεύει, ἔπρεπε νά πῇ ἄπλά, Νὰ κάμετε γιὰ τὸ καλὸ σας φίλους. Τώρα ὅμως φανερώνοντας ὅτι μόνῃ ἡ φιλία δὲν προστατεύει, ἐπρόσθεσε· Ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς ἀδικίας. Ἄν καὶ κάποιος θὰ μπορούσε νά ἄλγεε ὅτι· Μπορῶ νὰ κάμω φίλο χωρὶς τὸν πλοῦτο, καὶ ἀκόμα πῶς σπουδαῖο παρὰ μὲ τὸν ἀδικο πλοῦτο. Ἀλλὰ γιὰ νά μάθης ὅτι ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι αὐτὴ πού προστατεύει, καὶ τὸ ἔργο σου καὶ τὰ κατορθώματά σου, σ' ἐπείσει νάχῃς θάρρος ὅχι μόνον στὶς φιλίες τῶν ἄγων, ἀλλὰ καὶ στὶς φιλίες πού γίνονται μὲ τὸν πλοῦτο. Ζητήματα λοιπὸν πού ἀφοῦ τὰ γνωρίζομε ὅλα, ἀγαπητοί, ἂς φυλάσσωμε τοὺς ἑαυτοὺς, μὰς μὲ κάθε προσοχή, κ' ἂν ἐπιμελούμαστε, νά ἐχαριστοῦμε·

Δαυὶδ, ὅτι Ἀδελφός οὐ λυτρουταί· οὐδ' ὀσσει τῷ θείῳ ἐξίσλασμα· ἑαυτοῦ (Ψαλμ. 48, 8).

Οὐδὲ γὰρ θυνανόν, κἂν ἀδελφός, κἂν πατήρ ἤ, κἂν υἱός. Ὅρα γὰρ τέκνον ἐκάλουν ὁ Ἀβραάμ τὸν πλούσιον, καὶ τὰ πατρὸς ἐπικελεύετο οὐκ ἴσχυσε πατέρα προσεπτεῖν τὸν Ἀβραάμ ὁ πλούσιος, καὶ ἡς εὐχὴ ἀπολαύσαι τέκνον πατρικῆς εὐνοίας, οὐκ ἔδυνάμην, ἵνα μάθης, ὅτι οὐτε συγγένεια, οὔτε φιλία, οὔτε προσπάθεια, οὔτε ἄλλο τὶ τῶν θνητῶν ὀνήσαι δύναται τὸν ὑπὲρ τῆς οἰκείας ζωῆς προδεδωμένον.

ι'. Ταῦτα δὲ λέγω, ἐπειθὲ πολλοὶ πολλὰς, ἡμῶν παραινύοντες προσέχον ἑαυτοὺς καὶ νήγνον, ἀρνησάμενοι καὶ εἰς γέλωτα τὴν παραινέσιν ἐκβάλλουσι, λέγοντες· Σὺ μοι προσέτι, φησί, κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ θάρρα, καὶ οὐδέ σοι Πάπιν ἄλλος, Πατέρα μάρτυρα ἔχω, φησί, καὶ ἔτερος, Πάππον ἐπίσκοπον· ὅλοι πάλιν τοὺς τῆς οἰκίας πάντας τῆς ἑαυτῶν προβάλλονται. Ἀλλὰ πάντα ψυχρὰ ταῦτα τὰ ῥήματα· οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς ἡ ἑτέρων ἀρετὴ ὠφελήσει, αὐτὸς δυνήσεται. Ἀναμνησθετὶ τῶν παρένων ἐκείνων, αἱ τὰς πέντε παρθένοις οὐ μετέδωκαν τοῦ ἐλαίου· ἀλλ' αἱ μὲν ἐσθλὸν εἰς τὸν νυμφῶνα, αἱ δὲ ἀπεκλείσθησαν (Ματθ. 25). Μέγα ἀγαθὸν ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχειν· φίλος δὲ ἐκεῖ οὐδεὶς οὐδέποτε προστάται. Εἰ γὰρ

ἐνταῦθ' εἶποι τῷ Ἱερεμίᾳ, Μὴ ἀξίου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου· (Ἱερ. 7, 16), ἔνθα κύριος τοῦ μεταβαλέσθαι· πολλῶ μᾶλλον ἐκεῖ Τί λῆγεις; Πατέρα μάρτυρα ἔχεις; Αὐτὸ μὲν οὐν σε τοῦτο μάλιστα καταδικάσαι δυνήσεται πλέον, ἐπὶν οὐκοῦν ἔχων τὰ παραδείγματα τῆς ἀρετῆς, ἀνάμνησεν αὐτὸν τῆς προγονικῆς παράσχης ἀρετῆς. Ἀλλὰ φίλον ἔχεις γενναῖον καὶ θαυμαστόν; Οὐδὲ οὗτος σοι παραστήσεται τότε Πῶς οὐν σπῆσι, Ποιήσας τοῖς ὅμιν φίλους ἐκ τοῦ μαμμωνῆ τῆς ἀδικίας. Ἐν' ἔταν ἐκλείπῃ τε, δέξονται ὅμως εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς; (Λουκ. 16, 9). Οὐχ ἡ φιλία ἐστὶν ἐνταῦθα ἡ προσταμένη, ἀλλ' ἡ ἐλεημοσύνη. Ἐν γὰρ ἡ φιλία μόνον προστατεύει, ἔδει ἄπλως εἰπεῖν, Ποιήσας τοῖς ὅμιν φίλους νυνὶ δὲ δεικνύς, ὅτι οὐχ ἡ φιλία μόνον προστατεύει, προσέθηκεν, Ἐκ τοῦ μαμμωνῆ τῆς ἀδικίας. Καίτοι ἰσως εἴποι τις ἂν, ὅτι δυνάμει χωρὶς τοῦ μαμμωνῆ ποιήσαι φίλον, καὶ σπουδαιότερον μᾶλλον, ἡ δὲ τοῦ μαμμωνῆ. Ἄλλ' ἵνα μάθης, ὅτι ἐλεημοσύνη ἐστὶν ἡ προσταμένη, καὶ τὸ ἔργον τὸ σὺν καὶ τὸ κατορθώμα, οὐκ ἐν ταῖς φιλαίαις ταῖς τῶν ἀγίων ἀπλά, ἀλλ' ἐν ταῖς φιλαίαις ταῖς διὰ τοῦ μαμμωνῆ γινόμεναις ἐπεισὲς σε θαρρεῖν. Ἄπαρ οὐν ἀπαντα εἰδότες, ἀγαπητοί, προσέχωμεν ἑαυτοὺς μετὰ ἀκριβείας ἀπόσεως· κἂν κολάζωμεθα, εὐχαριστοῦμεν· κἂν ἐν εὐμερίᾳ διάγωμεν, ἀσφαλιζώμεθα ἐ-

κι' ἂν ζοῦμε στήν εὐτυχία, νά προφυλά-
γωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, καὶ νά σωφρονι-
ζώμαστε ἀπὸ τῆς τιμωρίας τῶν ἄλλων καὶ
νά εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸν μὲ τὴ μετάνοια,
τὴν κατάνυξη καὶ τὴ συχνὴ ἐξομολόγησι.
Καὶ βγάζοντας ἀπὸ πάνω μας ὅποια κι' ἂν
ἔχωμε ἁμαρτία στήν παρούσα ζωὴ, καὶ
μὲ πολλὴ φροντίδα σβήνοντας τὴν κάθε
κηλὶδα τῆς ψυχῆς μας, ὅς παρακαλοῦμε
τὸν Θεὸν νά μᾶς ἀξιῶσιν ὅλους μας νά συγ-

χωρεθοῦμε, κι' ἔτσι, λυτρωμένοι, νά φύγωμε
γιά ἐκεῖ, ὥστε, ὅχι μὲ τὸν πλούσιο, ἀλλὰ
τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου ν' ἀπο-
λαύσωμε μαζί μὲ τὸν Λάζαρο καὶ νά εὐτυ-
χοῦμε μὲ τ' ἀθάνατα ἀγαθὰ, τὰ ὅποια
μακάρι ν' ἀξιωθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴν χάρη
καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα,
μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα,
εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

αυτοὺς, καὶ ταῖς ἐτέρων τιμωρίαις σωφρονιζόμενοι, διὰ με-
τανοίας καὶ κατανύξεως καὶ συνεχοῦς ἐξομολογήσεως εὐ-
χαριστῶμεν καὶ εἰ τι πεπλημμέλῃται κατὰ τὸν παρόντα
βίον ἡμῖν, ἀποθέμενοι, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς πᾶ-
σαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἀποσμηλάντες τὴν κηλίδα, παρακα-
λῶμεν τὸν Θεὸν καταξιῶσαι πάντας ἡμᾶς ἐντεῦθεν δια-

λυσαμένους, οὕτως ἀτελεῖν ἐκεῖς, ἵνα μὴ μετὰ τοῦ πλου-
σίου, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Λαζάρου τῶν τοῦ πατριάρχου κόλπων
ἀπολαύσαντες, τοῖς ἀθανάτοις ἐντροφωμένον ἀγαθοῖς ὧν γέ-
νοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα,
σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΑΓΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Καὶ ὅτι ἡ συνειδησι συνειθίζει νὰ μᾶς ὑπενθυμίζει παλιὰς ἁμαρτίαι, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ.

α'. Εἶναι ἀνάγκη σήμερα νὰ συμπληρώσωμε τὸ τέλος τῆς παραβολῆς. Γιατὶ ἔσθις ἴσως νὰ νομίζετε ὅτι τὰ εἶπαμε ὅλα· μὰ ἐγὼ δὲ θὰ σᾶς ξεγελάσω ἐπειδὴ δὲν ξέρετε, κί' οὔτε θὰ παρατήσω πρὶν, μέχρι νὰ ἐξετάσω ὅλο τὸ ζήτημα καὶ νὰ φύγω. Καθὼς κί' ὁ γεωργός, ὅταν ὅλο τὸ ἀμπέλι τρυγηθῇ, δὲν τὸ παρατᾷ μέχρι νὰ κόψῃ καὶ τίς ρόγες. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τώρα παρατηρῶ, σὰν κάτω ἀπὸ φύλλα, μέσα στὰ γράμματα καλὰ κρυμμένα νοήματα ἀκόμα, ἔμπρὸς κί' αὐτὰ μὲ προσοχὴ νὰ τὰ ἀποτρυγήσωμε, παίρνοντας ἀντὶ μαχαίρι, τὸν λόγο πάλι. Γιατὶ τ' ἀμπέλι, μιά καὶ τρυγηθῇ, μένει γυμνὸ ἀπὸ καρπὸ, κί' ἔχει μόνον φύλλα· μὰ τὸ πνευματικὸ ἀμπέλι τῆς ἀγίας Γραφῆς δὲν εἶν' ἔτσι, ἀλλὰ κί' ἂν ἐξετάσωμε ὅλο τὸ ζήτημα, ἀπομένει πάλι τὸ περισσότερον. Πολλοὶ βέβαια καὶ πρὶν ἀπὸ μᾶς μίλησαν γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν, πολλοὶ ἴσως καὶ ὑστερ' ἀπὸ μᾶς θὰ μιλήσουν, ἀλλὰ κακεὶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξαυτίσῃ ὅλον τὸν πλοῦτον τῆς. Γιατὶ εἶναι τέτοιο αὐτὸ τὸ

εἶδος τῆς περιουσίας· ὅσο πιὸ βαθιὰ τὴν σκάψῃς, τόσο πιὸ πολὺ θ' ἀναβλύσῃ τὰ θεῖα νοήματα· γιὰτὶ εἶναι πηγὴ πού ποτε δὲν στερεύει.

Κί' ἔπρεπε βέβαια στὴν προηγούμενη συγκέντρωσιν νὰ σᾶς ξωφλήσω αὐτὸ ἰὸ χρέος, ἀλλὰ δὲν τὸ νομίσαμε σωστὸ νὰ προσπεράσωμε τὰ κατορθώματα τοῦ μακαρίου Βαβύλα * καὶ τῆς συντροφιάς τῶν ἁγίων μαρτύρων πού ἦταν μαζί του. Γι' αὐτὸ ἀναβάλαμε τὸ χρέος καὶ τὸ ἀφήσαμε νὰ σᾶς τὸ πληρώσωμε ὁλόκληρον τὴ σημερινὴ μέρα. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀφοῦ καὶ στοὺς πατέρας ἀποδώσαμε τὸν ἔπαινον, ὅχι ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξίαν τῆς δικῆς τους, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴ δική μας τὴ δύναμιν, ν' ἀποδώσωμε καὶ σ' ἐσᾶς τὸ ὑπόλοιπον τῆς παραβολῆς. Ἀλλὰ μὴν ἀνυπομονεῖτε μέχρι νὰ φτάσωμε στὸ τέλος, γιὰ νὰ πιάσωμε τὸ λόγο ἐκεῖ πού τὸν ἀφήσαμε πρὶν. Καὶ πού τὸν ἀφήσαμε; Στὸ χάσμα πού χωρίζει τοὺς δικαίους ἀπὸ τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ὅταν εἶπε δηλαδὴ ὁ πλοῦσιος, Σ τ ε ἰ λ ε τ ὸ ν Ἀ ἄ

* Μεταξὺ τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τέταρτου Λόγου, τὴν 24 ἰαν. 387, ὁ Χρυσ. ἐκφώνησε τὸν ἔγκωμιστικὸν λόγον τοῦ εἰς τὸν μακάριον Βαβύλα, πού θὰ καταχωρήσωμε καὶ θὰ ἐξηγήσωμε σ' ἄλλον τόμον αὐτῆς τῆς ἐκδόσεως.

ΑΓΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ τὸν Λάζαρον, λόγος τέταρτος καὶ ὅτι τὸ συνειδὸς εἰδὼν, ἡμᾶς ἀναμνησκαι παλαιὰ ἁμαρτήματα, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ

α' Τῆς τοῦ Λαζάρου παραβολῆς τὸ τέλος ἀνάγκη τίμερον ἀποδοῦναι. Ὑμεῖς μὲν γὰρ ἴσως τὸ πᾶν ἡμῖν ἀπεντίσθαι νομίζετε· οὐ μὴν ἔγωγε χρῶμαισι ὧν ἐκ ἀπάτης τῇ ἀγνοίᾳ, οὐδὲ ἀποστήσομαι πρότερον, ἕως ἂν τὸ φαινόμενον ἅπαν ἀπὸ τοῦ ὁρατοῦ ἐπὶ καὶ γεωργὸς τῆς ἀμπέλου τρυγηθεῖσιν ἀπόσπας, οὐ πρότερον ἀφίσταται, ἕως ἂν καὶ τὰς βῆλας ἐκτεμῇ. Ἐπεὶ οὖν καὶ νῦν ἑνωρὸς, ὥσπερ ὑπὸ φύλλοις, τοὶς γράμμασιν ἐναποκεκρυμμένα νοήματα ἔτι, φέρε δὴ καὶ ταῦτα, ἀντὶ δραστικῆς τοῦ λόγου χρῶσάμενοι πάλιν, μετ' ἀκριβείας ἀποτρυγήσωμεν. Ἀμπελος μὲν γὰρ τρυγηθεῖσα καθάπαξ, ἔσται γυμνὴ τοῦ καρποῦ, φύλλα ἔχουσα μόνον· ἡ δὲ ἀμπέλος· ἡ πνευματικὴ τῶν θεῶν Γραφῶν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἂν τὸ φαινόμενον ἅπαν ἀναλωθῇ, τὸ πλὴν ἀναπομένει πάλιν. Πολλοὶ γοῦν μὲν καὶ πρὸ ἡμερῶν εἰς ταυτὴν εἰρήκασι τὴν ὑπόθεσιν, πολλοὶ καὶ μεθ' ἡμᾶς ἴσως ἐροῦσιν· ἄλλ' οὐδεὶς τὸν ἅπαντα πλοῦτον κενώσει δυνήσεται. Τοιαύτη γὰρ τῆς περιουσίας ταύτης ἡ φύσις· ὥσπερ ἂν διασπάρῃ ἐν τῷ βᾶ-

θει, τοσούτω πλὴν ἀναβλύσει τὰ θεῖα νοήματα· πηγὴ γὰρ ἔστιν οὐδέποτε ἐπιλείπουσα.

Καὶ εἴδει μὲν τῇ προτέρᾳ συνάξει τοῦτο ὡμῖν ἀποδοῦναι τὸ χρέος, ἀλλ' οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι ἐνομίσαμεν, τοῦ μακαρίου Βαβύλα καὶ τῆς συντροφιάς τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν μετ' ἐκείνων παρελθόντων κατορθώματα διὰ τὴν καταβολὴν ὑπερεθέμεθα, τρυφώντας εἰς τὴν παρούσαν ὡμῖν ἡμέραν ὁλόκληρον τὴν ἔκτιον. Φέρε οὖν, ἐπειδὴ καὶ τοὶ πατέρες τὰς εὐφημίας ἀποδεδώκαμεν, οὐ τὰς κατ' ἀξίαν τῶν ἐκείνων, ἀλλὰ τὰς κατὰ δύναμιν τὴν ἡμετέραν, ἀποδώμεν καὶ ὡμῖν τοῦ διηγήματος τοῦτου τὸ λείψανον. Ἀλλὰ μὴ ἀποκάμψετε, ἕως ἂν πρὸς τὸ τέλος ἀφικώμεθα, ἐκείθεν ἀναλαβόντες τὸν λόγον, ἐνθα αὐτὸν κατελπίμεν πρῶτον. Ποῦ δὲ αὐτὸν κατελπίμεν; Ἐν τῷ χάσματι τῷ διεγγόντι τοὺς δικαίους ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν. Εἰπόντος γὰρ τοῦ πλοῦσιου, Π ἔ μ φ ο ν Ἀ ἔ ζ α ρ ο ν, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀβραάμ· λ ὁ ο ς μ ἔ γ α ἔ σ τ ῆ ρ ι-

ζαρο, ἀπάντησε σ' αὐτὸν τὸ Ἀβραάμ· Βάραθρο μεγάλο εἶναι ὁ τηγνόμενος ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς, γιὰ νὰ μὴ μποροῦν ὅσοι θέλουν ἀπὸ καὶ νὰ ρθουν σ' ἐμᾶς, οὔτε οἱ ἐδῶ νὰ περᾶσουν ἐκεῖ. Κι' ἐδείξαμε μὲ τὰ πολλὰ ποῦ εἶπαμε, ὅτι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας πρέπει νὰ τὴν ἔχωμε, μετὰ ἀπ' τὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, στὰ δικά μας ἀγαθὰ ἔργα, κι' ὄχι νὰ ὑπολογίζωμε πατέρες καὶ πάππους καὶ προπάππους, οὔτε συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ γνωστούς καὶ γείτονες. Διότι, Δὲν μπορεῖς νὰ λυτρώσης τὸν ἀδελφὸ σου· μπορεῖ νὰ λυτρώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἐτσί; Ὅσο κι' ἂν παρακαλέσουν κι' ἂν καθικετέψουν ὅσοι ἀμαρτωλοὶ ἔφυγαν ἀπ' ἐδῶ, ὅλα ἄσκοπα κι' ἄδικα θὰ τὰ ποῦν πιά. Γιατί κι' οἱ πέντε παρθένης παρακάλεσαν τὶς ἄλλες γιὰ λάδι καὶ δὲν πῆραν, κι' αὐτοὺς ποῦ ἔκρυψε τὸ τάλαντο βωθιά στὴ γῆ, ἀπολογίστηκαν πολλὰ, καὶ καθικάστηκαν κι' αὐτοί. Κι' αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔβρισαν Ἐκείνον ὅταν πεινοῦσε, οὔτε τὸν πότισαν ὅταν διψοῦσε, νόμισαν πῶς θὰ κατὰφευγαν στὴν ἀγνοία γιὰ νὰ δικαιολογηθῶν, μὰ οὔτε ἔκεινοι βρῆκαν συγχώρεση καὶ δικαιολογία. Κι' ἄλλοι δὲν μπόρεσαν οὔτε νὰ ποῦνε κάτι, ὥστε ἐκείνους ποῦ ἦταν ντυμένους μὲ τ' ἀκάθαρτα ρούχα· ὅταν κατηγορήθηκε, δὲν μίλησε. Κι' ὄχι αὐτὸς μόνον, μὰ καὶ ἄλλος, ποῦ κράτησε κακία στὸν πλησίον του καὶ τοῦ ἀπαίτησε τὰ ἑκατὸ δηνάρια, κι' ὕστερα γι' αὐτὴν του τὴν πράξιν κατηγορήθηκε ἀπὸ

τὸν κύριό του γιὰ σκληρότητα κι' ἀπανθρωπία, δὲν εἶχε τίποτα νὰ πῇ. Εἶναι φανερό λοιπὸν ἀπ' αὐτά, ὅτι τίποτα δὲν θὰ μᾶς ὑπερασπίσῃ ἐκεῖ, ἂν δὲν ἔχωμε ἔργα ἀγαθὰ· ἀλλὰ κι' ἂν καθικετεύωμε, κι' ἂν παρακαλοῦμε, κι' ἂν σωπαίνωμε, πάλι θὰ μᾶς ἔρθουν τὰ βάσανα τῆς καταδίκης καὶ τῆς τιμωρίας. Κι' ἀκούσε πῶς κι' ὁ πλούσιος ποῦ ζήτησε δυὸ χάρες ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, καμμιὰ δὲν πέτυχε· Γιατὶ πρὶν παρακαλοῦσε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του κι' ἔλεγε· Σ τ ε ἰ λ ε τ ὸ ν Λ ά ζ α ρ ο· μὰ ὕστερα, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ του πιά, ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἀδελφούς του· ἀλλὰ καμμιὰ χάριν δὲν ἀξιώθηκε. Γιατὶ ἡ πρώτη ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνῃ, κι' ἡ δευτέρα, γιὰ τοὺς ἀδελφούς του, ἦταν περὶ τῆς ὁμῶς, ἂν θέλετε, νὰ ἀκούσωμε κι' αὐτά τὰ λόγια μὲ προσοχὴ μεγάλη. Γιατὶ ὅταν ἓνας ἀρχοντας φέρνῃ στὴν μέσῃ τῆς ἀγορᾶς ἓναν κατὰδικο, καὶ στήνῃ γύρω του δῆμιους καὶ τὸν καταπληγώνει, τότε μὲ προθυμία μεγάλη τρέχουν καὶ μαζεύονται ὅλοι γιὰ ν' ἀκούσουν τί ρωτᾷ ὁ δικαστὴς καὶ τί ἀπαντᾷ ὁ κατὰδικος. Πολὺ περισσότερο ἐδῶ, μὲ προσοχὴ μεγάλη πρέπει ν' ἀκούσωμε τί ὁ κατὰδικος αὐτὸς, ὁ πλούσιος δηλαδή, ἀπαίτεῖ, καὶ τί τοῦ ἀπαντᾷ ὁ δικαίος δικαστής, μέσω τοῦ Ἀβραάμ. Γιατὶ δὲν εἶναι ὁ πατριάρχης ποῦ δικάζει, ἂν κι' αὐτὸς ἦταν ποῦ μίλαγε· ἀλλὰ καθὼς γίνεται σ' αὐτὰ τὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ὅταν βρεθῶν ὑπόδικοι κατὰ ληστὲς καὶ φονιάδες, οἱ νόμοι τοὺς κρατοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ δικαστοῦ καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπουν ν' ἀκούσουν τὴ φωνὴν ἐκείνου ποῦ

αὐτὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὁ μὲν, ὅπως ὁ 1 ὁλόωντος διαβῆναι ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς, μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐντεῦθεν ἐκεῖ διατρώσῃ (Λουκ. 16, 21). Καὶ ἔδεικνυν διὰ πολλῶν τῶν εἰρημῶν, ὡς ἐπὶ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἐν τοῖς οἰκείοις κατορθώμασι τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχον χρῆ, μὴ πατέρας καὶ πάππους καὶ ἐπιπάππους ἀριθμοῦντας, μηδὲ συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ οἰκίους καὶ γείτονας· Ἀδελφός γάρ οὐ λυτρώσεται· λυτρώσεται ἄνθρωπος· (Ψαλμ. 48, 8). Ἄλλ' ὅσα ἂν παρακαλέσῃ καὶ καθικελεύσῃ οὐ μετὰ ἀμαρτημάτων ἐντεῖθεν ἀπελθόντες, πάντα εἰνὴ καὶ μάτην λοιπὸν ἔροσι. Καὶ γὰρ αἱ παρθένοι αἱ πέντε παρεκάλεσαν τὰς ὀμῆλικας ὑπὲρ ἐλαίου, καὶ οὐκ ἀπέτυχον· καὶ ὁ τὸ τάλαντον κατακρύψας τὸν ἐν τῇ γῇ, πολὺ ἂν ἀπολογισάμενος, κατεκρίνῃ πάλιν καὶ οἱ μὴ θρέψαντες αὐτὸν πεινώντες, μηδὲ ποτίσαντες διψῶντας, καὶ αὐτοὶ δοκούντες εἰς θῆραν καταφεύγειν, οὐδ' ἐκεῖνοι συγγνώμης καὶ ἀπολογίας ἔσχον· Ἐπειροὶ δὲ οὐδὲ εἰπεῖν τι ἔσχυσαν, ὡς περ ἐκείνους ὁ τὰ βύραρα ἐνδεδυμένος ἱμάτια ἐγκαλούμενος γὰρ εἰργαζ. Οὐχ οὗτος δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλος τῷ πλησίον μνησικαχῆσας, καὶ ἐκείτῳ ἀπειθήσας θηνάρια, εἴτα ὑπὲρ τούτων αὐτῶν παρὰ τοῦ δεσπότου ἐγκαλούμενος ἐπὶ ὁμῶς, καὶ ἀπανθρωπῶς, οὐδὲν ἔσχεν εἰπεῖν. Ὅθεν ὅλην,

ἐπὶ οὐδὲν ἡμῶν ἐκεῖ προσήσεται, ἐν ἔργῳ μὴ ἔχωμε ἀγαθὰ· ἀλλ' ἂν τε καθικετεύωμε καὶ παρακαλοῦμε, ἂν τε αἰγῶμεν, ὁμοίως ἐφ' ἡμᾶς ἔξει τὰ τῆς κολάσεως καὶ τῆς τιμωρίας. Ἀκούουν γοῦν πῶς καὶ οὗτος αἰτήσας αἰτήσεις δύο τὸν Ἀβραάμ, ἀμφοτέρων ἀπέτυχεν· Πρότερον μὲν γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ἐκπερίαν ἐποίητο λέγων, Π ἔ μ φ ο ν Λ ά ζ α ρ ο ν· ὕστερον δὲ οὐκ ἐπὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν· ἀλλὰ οὐδέμιν ἤκουσε αἰτησῆν. Ἡ μὲν γὰρ ἡν ἀδύνατος ἡ πρότερος, ἡ δευτέρα δὲ περὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν Πλὴν ἀλλὰ, εἰ δοκεῖ, καὶ αὐτὸν ἀκούσωμε τῶν ῥημάτων μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς. Εἰ γὰρ ἀρχοντες ἐν ἀγορᾷ μέσῃ κατὰδικον ἀγαγόντες, καὶ δῆμιους περιστήσαντες, καὶ καταζητούντες τὸν ὑπεδύοντα, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας συντρέχουσιν ἀπαντες ἀκούσαι βουλόμενοι, τί μὲν ὁ δικαστὴς ἐρωτᾷ, τί δὲ ὁ κατὰδικος ἀποκρίνεται· πολλῶ μᾶλλον ἐνταῦθα μετὰ ἀκριβείας ἀκούειν χρῆ, τί μὲν ὁ κατὰδικος οὗτος, ὁ πλούσιος λέγω, ἀπεῖπ. τί δὲ ὁ δικαίος δικαστὴς ἀποκρίνεται διὰ τοῦ Ἀβραάμ. Οὐ γὰρ ὁ πατριάρχης ἦν ὁ δικάζων, εἰ καὶ αὐτὸς ἐφθέγγετο· ἀλλ' ὡς περ ἐπὶ τῶν ἔξωθεν δικαστηρίων τούτων, ὅταν οὐκ ἴναις ὑπεδύοντο λησταὶ καὶ ἀνδροφόντοι, πόρρω τῆς ὁμάδος τοῦ δικάζοντος ἀποστήσαντες τούτους οἱ νόμοι, τῆς τοῦ κρίνοντος οὐκ ἐπιτρέπουν ἀκούσαι φωνῆς, καὶ τούτῳ μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοὺς ἀτιμάζοντες, ἀλλὰ μέσος τις

τούς κρίνει, ακόμα κι' αν αυτό, μαζί με τὰ ἄλλα, δὲν τοὺς τιμᾷ, ἀλλὰ κάποιος μεσολαβῇ- τὴν μεταφέρει τὴς ἐρωτήσεως τοῦ δικαστοῦ καὶ τὴς ἀπαντήσεως ἐκείνων ποὺ δικάζονται, ἔτσι ἀκριβῶς γινότανε καὶ τότε. Ὁ κατάδικος δὲν ἄκουε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ μιλάει, ἀλλὰ ὁ Ἀβραάμ ἦταν ἀνάμεσα, κι' ἔφερνε σ' ἐκεῖνον ποὺ δικάζοταν τὰ λόγια τοῦ δικαστοῦ. Καὶ βέβαια δὲν ἔλεγε ἀπὸ δικοῦ του ὅσα ἔλεγε, ἀλλὰ τοῦ διάβαζε τοὺς θεοὺς νόμους καὶ τοῦ ἔλεγε τὴς ἀποφάσεις ποὺ ἔβγαζε ὁ Θεός. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς κι' ὁ πλούσιος δὲν μπορούσε οὔτε ν' ἀντιμιλήσῃ.

β'. Λοιπὸν ἂς ἀκοῦμε, μὲ προσοχὴ ὅσα λέγονται ἐδῶ. Γιατὶ βέβαια ἐπίτηδες παραμένω σ' αὐτὴ τὴν παραβολὴν κι' ἔχω τέταρτὴν μέρα ποὺ δὲν φεύγω ἀπ' αὐτὴν, γιατί βλέπω τὸ κέρδος ἀπὸ τὴ διήγησιν αὐτὴν νὰ γίνεται μεγάλο, καὶ γιὰ τοὺς πλούσιους καὶ γιὰ τοὺς φτωχοὺς, καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ταράζονται γιὰ τὴν εὐτυχία τῶν πονηρῶν, καὶ γιὰ τὴ φτώχεια καὶ τὴ θλίψιν τῶν δικαίων. Γιατὶ τίποτε συνήθως δὲν σκανδαλίζει καὶ δὲν ταράζει τόσο τοὺς πολλοὺς, ὅσο τὸ νὰ χαίρωνται μεγάλῃ εὐτυχία οἱ πλούσιοι ποὺ ζοῦν στὴν ἁμαρτία, κι' οἱ δίκαιοι ποὺ ζοῦν στὴν ἀρετὴ νὰ πέφτουν σ' τὴ χειρότερη φτώχεια καὶ νὰ ὑποφέρουν κι' ἄλλα πράγματα, χειρότερα κι' ἀπὸ τὴ φτώχεια.

Μὰ ἡ παραβολὴ αὐτὴ εἶναι ἱκανὴ νὰ μᾶς δώσῃ τὰ φάρμακα καὶ νὰ φρονιματίσῃ ὅσους ζοῦν στὸν πλοῦτο, καὶ νὰ παρηγορήσῃ τοὺς φτωχοὺς. Ἐκείνους τοὺς μαθαίνει νὰ μὴν περιφανεῦνται, καὶ τοὺς φτω-

χοὺς τοὺς παρηγορεῖ γιὰ τὰ τωρινά. Ἐκείνους τοὺς πείθει νὰ μὴν καυχοῦνται ὅταν ἁμαρτάνουν καὶ δὲν τιμωροῦνται ἐδῶ, γιατί βαρύτατῃ θὰ βροῦν ἐκεῖ τὴν τιμωρία. Τοὺς ἄλλους πάλι, τοὺς παρηγορεῖ, νὰ μὴν ταράζονται γιὰ τὴς εὐτυχίης τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ νὰ μὴ νομίζουν πῶς ὅσα μᾶς συμβαίνουν γίνονται δίχως πρόνοια, ὅταν ὁ δίκαιος ὑποφέρει ἐδῶ, κι' ὁ πονηρὸς καὶ μολυσμένος ἄνθρωπος ἀπολαμβάνῃ ἀδίκῃ τὴν εὐτυχία. Γιατὶ κι' οἱ δυὸ θὰ λάβουν ὁ,τι τοὺς ἀξίζει ἐκεῖ, ὅπως τὰ στεφάνια τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἀντοχῆς, ὁ ἄλλος τὴς καταδίκης καὶ τὴς τιμωρίης τῆς πονηρίας. Αὐτὴ τὴν παραβολὴ νὰ τὴν γράφετε καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ φτωχοί, οἱ πλούσιοι στοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ σας, οἱ φτωχοὶ στοὺς τοίχους τῆς ψυχῆς σας. Κι' ἂν ἔρῃ κάποτε ἡ ληρονομία καὶ τὴ σβῆσῃ, γράφετὴ τὴν πάλι ἀπὸ πᾶν, μὲ τὴ μνήμη σας. Καὶ πῶς καλὰ, οἱ πλούσιοι, πρὶν ἀπ' τὸ σπῆναι, στὴν ψυχὴ σας γράφετὴ τὴν, καὶ πάντα νὰ τὴν ἔχετε μαζί σας καὶ θὰ σᾶς εἶναι σὰν σχολεῖο καὶ ἀφορμὴ γιὰ ὅλη τὴ φιλοσοφία. Γιατὶ ἂν αὐτὴ τὴν παραβολὴ τὴν ἔχωμε γραμμένη μέσα στὴν ψυχὴ μας πάντοτε, δὲν θὰ μπορούσαμε οὔτε τὰ εὐχάριστα τῆς ζωῆς αὐτῆς νὰ μᾶς περιφανεῖ- ψουν, οὔτε τὰ θλιβερά νὰ μᾶς ταπεινώ- σουν καὶ νὰ μᾶς γκρεμίσουν. Ἀλλὰ θὰ φερθούμε καὶ στὰ δυὸ αὐτὰ ὅπως καὶ στὴς ζωγραφιῆς τῶν τοίχων. Γιατὶ ὅπως ἀκριβῶς ὅταν βλέπωμε ζωγραφιστὸ στὸν τοίχον ἕνα πλοῦσιον ἢ ἕνα φτωχόν, οὔτε ἐκείνον τὸν φθονούμε, οὔτε τὸν φτωχόν τὸν περιφρονου-

διακοπεῖ ταῖς ἐρωτήσεις τοῦ δικάζοντος, καὶ ταῖς ἀποκρίσεις τῶν δικαζομένων· οὕτω ἡ καὶ τότε ἐγένετο. Οὐ τοῦ Θεοῦ φθιγγόμενον πρὸς αὐτὸν ἔκρινεν ὁ κατάδικος, ἀλλὰ μένος ἦν ὁ Ἀβραάμ, τὰ παρὰ τοῦ δικάζοντος δικαιοσύνην τὸν δικαζόμενον. Οὐ γὰρ οἶκον ἔλεγον ἅπαντες ἔλεγον, ἀλλὰ θεοὺς ἀνεγίνωσκον νόμους αὐτοῦ, καὶ τὰς ἡθικὰν φερόμενὰς ἔλεγον ἀποφάσεις διότι οὕτω οὐδὲ ἀντιλέγειν εἶχε.

β' Προσέχοντες ἵναμεν μετὰ ἀκριβείας τοὺς λεγομένους. Καὶ γὰρ ἐπίτηδες ἐνδιατρίβω ταύτῃ τῇ παραβολῇ, καὶ τέταρτὴν ἡμέραν ἔχων, ταύτης οὐκ ἀφίσταμαι, ἐπειδὴ καὶ πολὺ τὸ κέρδος ἐκ τούτου τοῦ διηγήματος ὁρᾷ γινώμενον καὶ πλούσιους καὶ πένιους, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς τῶν πονηρῶν εὐπραγίας καὶ τῆς τῶν δικαίων πένιας καὶ θλίψεως θεωρουμένους. Καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτω τοὺς πολλοὺς σκανδαλίζει ἐνὼς καὶ ταπεινῶν, ὅς τὸ πλούσιον ἦν πονηρὸς ζῶντας εὐμερίας ἀπολαύων πολλῇ, καὶ δικαίους μετὰ ἀρετῆς ζῶντας πρὸς ἡσυχίαν ἐκινεῖσθαι πένιν, καὶ ἕτερα μὲν τῆς πένιας ὑπομένειν χαλεπότερα πράγματα.

Ἀλλὰ δὲ αὕτη ἱκανὴ ἡ παραβολὴ παρὰ τὰ φάρμακα, τοὺς μὲν πλοῦτοντας σωφρονίζουσα, τοὺς δὲ πένιτας παραμυθούμενη· ἐκείνους μὲν παιδεύουσα μὴ μέγα φρονεῖν, τοὺς δὲ πένιτας παραμυθούμενη ἐπὶ τοῖς παροῦσι· κάκεινους μὲν

μὴ μεγαλαυχεῖν πείθουσα, ὅταν πονηρεῖνόμενοι μὴ δῶιν ἐνταῦθα δικήν, ὡς χαλεπωτάτης ἀπαντησομένης αὐτοῖς ἐκεῖ τῆς τιμωρίας· τοὺς δὲ παρακαλοῦσα, μὴ ταῖς ἑτέραν εὐπραγίαις θεωρεῖσθαι, μηδὲ νομίζειν ἀπρονότια εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅταν δίκαιοι μὲν ἐνταῦθα πάσῃ κακῷ, πονηροὶ δὲ καὶ μαρὸς ἄνθρωπος εὐμερίας ἀπολαύῃ δικηνοῦς. Ἄμφοτεροὶ γὰρ τὸ κατ' ἀξίαν ἀπολαμβάνουσι ἐκεῖ, ὁ μὲν τοὺς στεφάνους τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς καρτερίας, ὁ δὲ τὰς κολάσεις καὶ τῆς τιμωρίας τῆς πονηρίας. Ταύτην τὴν παραβολὴν ἐγγράφετε καὶ πλοῦσιον καὶ πένιτας· πλοῦσιον ἐν τοῖς τοίχοις τῆς ὑμετέρας οἰκίας, πένιτας δὲ ἐν τοῖς τοίχοις τῆς διανοίας· καὶ ἐξολοθρεῖ ποτε λήθης ἐγγινώμενης. Ἐπιχρίσατε πάλιν διὰ τῆς μνήμης ἡμῶν. Μᾶλλον δὲ καὶ οἱ πλοῦσιον πρὸ τῆς οἰκίας ἐν τῇ διανοίᾳ διαγράφετε, καὶ συνεχῶς περιέρετε, καὶ ὅταν διδασκαλεῖον ᾖν καὶ ὑπόθεσις φιλοσοφίας ἀπόσης. Ἐάν γὰρ ταύτην διηγεσθῶ ἐγγεγραμμένην ἔχωμεν ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτε τὰ περιχαρῆ τοῦ παρόντος βίου ἡμᾶς φυσήσῃσι θνήσκοντα, ὅτε τὰ λυπηρὰ ταπεινώσει καὶ καθελεῖν· ἀλλὰ ὡς πρὸς τὰς ζωγραφίας τὰς ἐν τοῖς τοίχοις, ὅτε πρὸς ἑκάτερα ταῦτα διακινεῖσθαι. Καθέπερ γὰρ ἐν τοῖς τοίχοις γεγραμμένων ὁρῶντες πλοῦσιον καὶ πένιτας, ὅτε ἐκείνους φθονοῦμεν, ὅτε τοῦ πένιτος ὑπεροπόμεν διὰ τὸ σκεῖν ἄλλὰ μὴ πραγμάτων ἀλλήθειαν εἶναι τὰ ὁρώμενα· οὕτω καὶ πλοῦτον

με, ἀφοῦ ὁ,τι βλέπομε εἶναι σκιά κι' ὄχι πραγματικὴ ἀλήθεια, ἔτσι κι' ὅταν μάθωμε καλὰ τὴ φύση τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς φτώχειας, τῆς δόξας καὶ τῆς ἀφάνειας, κι' ὅλων τῶν ἄλλων, τότε δὺς ἀρεστῶν καὶ τῶν εὐχάριστων, τότε θ' ἀπαλλαγούμε ἀπ' τὴν ἀταξία ποὺ μᾶς φέρνουν. Γιατί κι' ἀπ' τὴ σκιά εἶναι πρὸ ἀπατηλὰ αὐτά, καὶ τὸν γενναῖο ἄνθρωπο τίποτα, οὔτε λαμπρὸ καὶ φημισμένον δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ τὸν περηφανέσῃ, οὔτε ἀπὸ ταπεινὸ καὶ περιφρονημένον νὰ τὸν ταπεινώσῃ. Ἀλλὰ βέβαια, εἶναι ἡ ὥρα πιά ν' ἀκούσωμε καὶ τὰ λόγια τοῦ πλοῦτου. Ἐρωτῶ σε, λέει, πᾶτερ μου, δηλαδή, παρακαλῶ, δέομαι, σὲ ἱκετεύω, νὰ στείλῃς στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου τὸν Λάζαρο· γιατί ἐχὼ πέντε ἀδέλφους· νὰ τοὺς βεβαιώσῃ γιὰ ὁ,τι γίνεται ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν ἔλθουν κι' αὐτοὶ στὸν τόπο τοῦτο τῆς τιμωρίας. Ἀφοῦ δὲν πέτυχε γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, τώρα παρακαλεῖ γιὰ τοὺς ἄλλους. Κοίταξε πῶς τὸν ἔκαμε ἡ κόλαση φιλόνητο καὶ ἡμερο! Γιατί αὐτὸς ποὺ περιφρονοῦσε τὸν Λάζαρο ποὺ ἦταν μπροστὰ του, τώρα φροντίζει γιὰ τοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι μακριὰ· αὐτὸς ποὺ ἀδιαφοροῦσε γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἔβλεπαν τὰ μάτια του, τώρα θυμᾶται αὐτοὺς ποὺ δὲν βλέπει, καὶ ὅπαιται εὐγενικά πολὺ καὶ βιαστικά, νὰ γίνῃ κόποια πρόνοια γιὰ νὰ γλυτώσουν αὐτοὶ ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ θὰ τοὺς κυριέψουν. Καὶ παρακαλεῖ τὴ στείλῃ τὸν Λάζαρο στὸ σπίτι τοῦ πατέρα του, ἐκεῖ

ποῦ εἶχε πρὶν τὴν παλαίστρα του κι' ὅπου τὸ στάδιο τῆς ἀρετῆς τοῦ ἦταν ἀνοικτὸ. Νὰ τὸν δοῦν τώρα μὲ τὰ στεφάνια, λέει, ὅσοι τὸν εἶδαν ὅταν ἀγωνιζόταν. Νὰ γίνουν ὅσοι τὸν ἔβλεπαν στὴ φτώχεια καὶ στὴν πείνα καὶ τὰ μύρια κακά, νὰ γίνουν μάρτυρες τῆς τιμῆς, τῆς ἀλλαγῆς, ὅλης τῆς δόξας, ὥστε νὰ διδασκτοῦν καὶ νὰ μάθουν κι' ἀπ' τὰ δυὸ, ὅτι δὲν θὰ τελειώσουν τὰ ζητημὰτά μας σ' αὐτὴ τὴ ζωῇ, κι' ἔτσι νὰ ἐτοιμαστοῦν γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ξεφύγουν τὴν καταδίκη αὐτὴ καὶ τὴν τιμωρία. Λοιπὸν τί εἶπε ὁ Ἀβραάμ; Ἐχούν τὸν Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες, λέει, ἄς τοὺς ἀκούσουν αὐτοὺς. Ἐσὺ, λέει, δὲν νοιάζεται γιὰ τ' ἀδέλφια σου πρὸ πλοῦ τοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸ ποὺ τὰ ἐδημιούργησε. Τοὺς ἔδωσε χιλιάδες διδασκάλους νὰ τοὺς παρακινεῖ, νὰ τοὺς συμβουλευε, νὰ τοὺς νοουθετοῦν. Καὶ τί λέει πάλι ὁ πλοῦσιος; Ὅχι, πᾶτερ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ἂν πάησ' αὐτοὺς καὶ ποιοὶς ἀπ' τοὺς νεκρῶν, θὰ πιστέψουν σ' αὐτόν. Κάτι τέτοια εἶναι ποὺ λένε πολλοί. Ποῦ εἶναι τώρα ὅσοι λένε: ποιοὶς ἦρθε ἀπὸ κεῖ; ποιοὶς ἀναστήθηκε ἀπ' τοὺς νεκρούς; ποιοὶς εἶπε τί συμβαίνει στὸν Ἀδῆ; Πόσα τέτοια καὶ παρόμοια δὲν εἶπε στὸν ἑαυτὸ του τὸ πλοῦσιος ἐκεῖνος, ὅταν ἀσώτευε; Καὶ βέβαια δὲν παρακάλεσε ὅταν ἀφῆλται γιὰ ν' ἀναστήθῃ κάποιος ἀπ' τοὺς νεκρούς; ἀλλ' ἐπειδὴ περιφρονοῦσε τὴ Γραφὴ ὅταν τὴν ἀκούγε, κοροϊδεῖ, ὁ,τι ἔγραφε τὰ νόμιζε παραμυθία, κι' ἔτσι ἐπίστευε ὅτι καὶ τ' ἀδέλφια του θὰ

καὶ πένιας, καὶ δόξης καὶ ἀτιμίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν τε σωματικῶν καὶ πνευματικῶν πόνων ἂν καταβῶμεν. τῆς ἐξ ἐκείνου τοῦτων ἐγγνωμένης ἡμῖν ἀνωμαλίας ἀπαλλαγόμεθα. Σκιάς γὰρ ἔστιν ἀπατηλότερα θάνατος ταῦτα, καὶ τὸν ὀφθελὸν καὶ γενναῖον οὐδὲν οὐτε τὸν λαμπρὸν καὶ ἐπιθεῶν ἔπαρσι, οὔτε τῶν ταπεινῶν καὶ ἀπεριμμένων συντελεῖται δυνάσται. Ἀλλὰ γὰρ ὅρα λοιπὸν ἡμῖν καὶ τῶν ὁμμάτων ἀκούσιος τῶν τοῦ πλοῦσιου. Ἐρωτῶ σε, φησὶ, πᾶτερ, τοῦτέστι, παρακαλῶ, δέομαι, ἱκετεύω, ἵνα πέμψῃς εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου Λάζαρον· εἰαὶ γάρ μοι πέντε ἀδέλφοι! ἵνα διαμαρτυρηταὶ αὐτοῖς ὁπως μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου (Λουκ. 16, 28) Ἐπειδὴ τὸν καλὸν ἄνθρωπον ἀπέκρινεν, ὕπερ ἑτέρων ποιεῖται τὴν ἱκετήριον Ὅρα πῶς φιλόνητος καὶ ἡμερος γέγονεν ὑπὸ τῆς κολάσεως. Ὁ γὰρ τοῦ Λαζάρου καταφρονῶν πρᾶντος, ἑτέρων ἀπόντων φροντίζει· ὁ τὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν κείμενον παρατρέχων, τῶν οὐκ ὁραμένων μνησται, καὶ μετὰ πολλῶν δέκιοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς σπουδῆς, ὥστε γενέσθαι τινὰ αὐτῶν πρόνοια πρὸς ἀπαλλαγὴν τῶν καταληφθμένων αὐτοῦ κακῶν. Καὶ παρακαλεῖ πεμθῆναι τὸν Λάζαρον εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἵνα τὰ σκάμματα ἦν αὐτῶ, καὶ τὸ στάδιον ἀνεῷγει τῆς ἀρετῆς Ἐκείνους βλέπέτωσαν αὐτῶν

σπερμαίνοντων, φησὶν, οἱ θεοσάμενοι ἀγνωσάμενον· οἱ μάρτυρες αὐτοῦ τῆς πένιας καὶ τοῦ λιμοῦ καὶ τῶν μυρίων κακῶν, γενέσθωσαν μάρτυρες τῆς τιμῆς, τῆς μεταβολῆς, τῆς θόξης ἀπάσης, ἵνα ἐκταρώμεν παιδευθέντες καὶ μαθόντες, ὅτι οὐ μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ἡμέτερα στήσεται πράγματα οὕτω παρασκευάζονται, ὅς δυνήσονται ταῦτην τὴν κόλασιν διαφυγεῖν καὶ τὴν τιμωρίαν Τί οὖν ὁ Ἀβραάμ; Ἐχούσιαι Μωϋσῆσαι καὶ τοὺς προφῆτας, φησὶν, δικαιοσύνησαν αὐτῶν (Λουκ. 16, 29) Οὐχ οὖν, φησὶ, σὺ κτῆρ τῶν ἀδελφῶν σου, ὡς ὁ ποιῆσαι αὐτοὺς Θεός. Μυρίους αὐτοῖς ἐπιστοχὰς διδασκάλους παρανοήσαντες, συμβουλευόντας, νοουθετοῦντας Τί οὖν αὐτὸς πάλιν; Οὐχί, φησὶ, πᾶτερ Ἀβραάμ, ἀλλὰ ἔάν τις ἀπὸ νεκρῶν ἀπέλθῃ, πῶς οὐ πιστεύσουσι (Λουκ. 16, 30). Ταῦτα δὴ τὰ τῶν πολλῶν ὁμήματα. Ποῦ οὖν εἰσιν οἱ λέγοντες, Τίς ἴδεν ἐκείνους; τίς ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνάστη; τίς εἶπε τὰ ἐν ἄδου; Πόσα τοιαῦτα καὶ τοιαῦτα πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ πλοῦσιος ἐκεῖνος, ἵνα καὶ ἑστέροι; Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς παρακάλεσεν ἀναστήναι τινὰ ἐκ τῶν νεκρῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν Γραφῶν ἀκούων καταφρονῶν, κατεγὰρ, μύθοις εἶναι ἐνόμιζε τὰ λεγόμενα, ἀπ' ὧν οὐν αὐτὸς ἔπαυσε, καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν ἐνόμιζε. Κἀκεῖνοι, φησὶν, οὕτως ὑποπεύουσι· ἔάν τις ἐκ τῶν νεκρῶν ἀπέλθῃ, οὐκ ἀπιστήσουσιν αὐτῷ. οὐ

πάθαιναν τὰ ἴδια. Κι' ἐκεῖνοι, λέει, ἔτσι τὰ παίρνουν· ἂν ὁμως πᾶς σ' αὐτοὺς κάποιος ἀπ' τοὺς νεκροὺς, δὲν θ' ἀρνηθοῦν νὰ τὸν πιστέψουν, δὲν θὰ τὸν κοροϊδεύουν, ἀλλὰ θὰ δείξουν μεγάλη προσοχή σ' αὐτὰ πού θά πῃ. Λοιπὸν τί εἶπε ὁ Ἀβραάμ; Ἄ φοῦ δὲν ἀκοῦν τὸν Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες, οὔτε κι' ἂν κάποιος ἀναστῇ θ' ἀπ' τοὺς νεκροὺς, θὰ τὸν ἀκούσουν. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, αὐτὸς πού δὲν ἀκούει τὴ Γραφή οὔτε καὶ νεκροὺς ἀναστήμενους δὲν θ' ἀκούσῃ, τὸ ἀπόδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι πού ἀφοῦ δὲν ἀκούσαν τὸν Μωϋσῆ καὶ τοὺς προφῆτες δὲν πίστεψαν, οὔτε ὅταν εἶδαν ἀναστημένους νεκροὺς, κι' ἄλλη φορά ἐπιχειροῦσαν νὰ σκοτώσουν τὸν Λάζαρο, ἄλλη φορά ὠρμούσαν πάνω στοὺς ἀπιστολούς, ἂν καὶ πολλοὶ νεκροὶ εἶχαν ἀναστῇ τὴν ὥρα τοῦ σταυροῦ.

γ'. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθῃς κι' ἀπ' ἄλλου, ὅτι πῶς ἀξιόπιστοι εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν προφητῶν ἀπὸ τὴν εἰδηση τῶν ἀναστημένων, ἐκεῖνο πρόσεξε, ὅτι ὁ κάθε νεκρὸς εἶναι ὑπὲρ τῆς, ἀλλὰ ἐκεῖνα πού λέει ἡ Γραφή, αὐτὰ τὰ εἶπε ὁ Κύριος. Ὡστε κι' ἂν ἀναστήθῃ νεκρὸς, κι' ἂν καταβῇ ἀγγελὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ἅς εἶναι ἡ Γραφή πῶς ἀξιόπιστη. Γιατί ὁ ἀρχοντας τῶν ἀγγέλων κι' ὁ Κύριος τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζωντανῶν, αὐτὸς τὴν νοθεύει. Καὶ ὅτι ὅσοι ζητοῦν νὰ ἔρθουν ἀπὸ κεῖ οἱ νεκροί, αὐτοὶ ζητοῦν περιττὰ πράγματα, αὐτὸ μπορεῖ ν' ἀποδειχθῇ, ἐκτὸς ἀπ' ὅσα εἶπαμε, κι' ἀπὸ τὰ

* Ἐννοεῖ τὴν πονὴρὴν στὰ μεταλλεῖα καὶ ὀρυχεῖα.

καταγλύφονται, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς λεγομένοις προσέξουν. Τί οὖν ὁ Ἀβραάμ; Εἰ Μωϋσῆς καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, ἀκούουσιν. Καὶ ὅτι τοῦτο ἔστιν ἀληθές, ὅτι ὁ τῶν Γραφῶν οὐκ ἀκούων οὐδὲ νεκρῶν ἀναστειμένων ἀκούσκει, ἔδειξαν οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ἐπειθὲ Μωϋσῆς οὐκ ἤκουσαν καὶ τῶν προφητῶν. οὐδὲ νεκροὺς ἀναστάντας (ὁδόντες ἐπίστευσαν· ἀλλὰ νῦν μὲν ἀναρεῖν τὸν Λάζαρον ἐπεχείρουν, νῦν δὲ τοῖς ἀποστόλοις ἐπεπῆθον, καίτοι πολλὰν ἀναστάντων νεκρῶν ἂν τῷ καιρῷ τοῦ σταυροῦ

γ' Ἦν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μαθῆς, οὔτε ἀξιόπιστοτέρα ἢ τῶν προφητῶν διδασκαλία τῆς τῶν ἀναστημένων ἀπαγγελίας, ἐκεῖνο σκόπησον, ὅτι νεκρὸς μὲν ἄπας θούλῃ ἔστιν ἃ δὲ αἱ Γραφαὶ φησὺνται, ταῦτα ὁ Δεσπότης ἐφθέγγετο· ὥστε κἂν νεκρὸς ἀναστῇ, κἂν ἀγγελὸς ἐκ οὐρανοῦ καταβῇ, πάντων ἔστωσαν αἱ Γραφαὶ ἀξιόπιστοτερά. Ὁ γὰρ τῶν ἀγγέλων Δεσπότης καὶ τῶν νεκρῶν καὶ τῶν ζώντων Κύριος, αὐτὸς ἐκεῖνας ἐνομοθέτησε. Καὶ διὰ περιττὰ ζητοῦσιν οἱ ζητοῦντες νεκροὺς ἐκείθεν ἔλθειν, πρὸς τοῖς εἰρημίοις καὶ ἀπὸ τῶν περὶ τῶν ἐστι δεικνύει δικαιοσύνην τοῦτο ἢ γίνεσθαι οὐ φαίνεται τοῖς ἀπίστοις· τοῖς γὰρ πιστοῖς ἐστὶ δέλη καὶ φανερό,

τωρινὰ δικαστήρια. Ἡ κόλασις δὲν φαίνεται στοὺς ἀπίστους· στοὺς πιστοὺς βέβαια εἶναι γνωστὴ καὶ φανερή, ὁμως στοὺς ἀπίστους δὲν φαίνεται· ὁμως τὰ δικαστήρια φαίνονται, καὶ κάθε μέρα ἀκούμε ὅτι ὁ τάδε δικάστηκε, τοῦ τάδε ἡ περιουσία ἐδημεύτηκε, ἄλλος κατεργάζεται τὰ μέταλλα*, ἄλλος κήκε δλόκληρος στὴ φωτιά, ἄλλος χάσκει μ' ἄλλον τρόπον καταδίκης καὶ τιμωρίας. Κι' ὁμως, οἱ πονηροὶ καὶ κακοῦργοι κι' ἀπατεῶνες πού τ' ἀκούνε αὐτά, δὲν σωφρονίζονται. Μὰ τί λέω, πῶς δὲν σωφρονίζονται ὅσοι ποτὲ δὲν ἔπessαν σ' αὐτά; πολλές φορές πιάστηκαν πολλοὶ καὶ ἐξέφυγαν τὴν τιμωρίαν καὶ τρύπησαν τὴ φυλακὴ καὶ ἐξεπήδουν ἀπ' αὐτήν, ὕστερα πάλι στὰ ἴδια γύρισαν κι' ἔκαμαν πολὺ χειρότερα.

Μὴ ζητοῦμε λοιπὸν ν' ἀκούωμε ἀπ' τοὺς νεκροὺς αὐτὰ πού πολὺ πῶς καθαρὰ μᾶς τὰ διδάσκει ἡ Γραφή τὴν κάθε μέρα. Γιατί ἂν τὸ γνωρίζῃ ὁ Θεὸς αὐτό, ὅτι ὁ ἀναστημένοι νεκροὶ θὰ ὠφελοῦσαν τοὺς ζωντανούς, δὲν θὰ παράλειπε οὔτε θ' ἄφηνε τόσο κέρδος, ἐκείνος πού ὅλα τὰ τακτοποιεῖ γιὰ τὸ συμφέρον μας. Κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἂν ἦταν ν' ἀνασταίνωνται οἱ νεκροὶ ἀδιδάκτοπα καὶ νὰ μᾶς φανερώσουν ὅλα τὰ ἐκεῖ, κι' αὐτὸ πάλι, μὲ τὸν καιρὸ, δὲ θὰ τὸ λογαριάσαμε· κι' ἀκόμα, μὲ πολλὴ εὐκολία ὁ διάβολος θά φερνε πονηρὰς διδασκαλίας. Γιατί θὰ μπορούσε νὰ δείχνει εἰδωλὰ πολλές φορές ἡ καὶ θὰ ἔβαζε κάποιους νὰ ὑποκρίνονται πῶς πέθαναν καὶ θάφτηκαν, κι' ὕστερα θὰ τοὺς ἔδειχνε σὰν ν' ἀναστήθηκαν ἀπ' τοὺς νε-

ἀλλ' ὁμως τοῖς ἀπίστοις οὐ φαίνεται· τὰ μόντοι δικαστήρια φαίνεται καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀκούομεν, ὅτι ὁ δέσπας ἐκλόασθη, τοῦ δέσπας ἡ οὐσία ἐδημεύθη, ἔτερος τὰ μέταλλα ἐργάζεται, ἄλλος κατακτενῇ πῦρ, ἄλλος ἐτέρω τρόπῳ κολάσκει καὶ τιμωρίαν ἀπώλετο. Ἀλλ' ὁμως ταῦτα ἀκούοντες οἱ πονηροὶ καὶ κακοῦργοι καὶ γόητες οὐ σωφρονίζονται. Καὶ τί λέγω, εἰ οἱ μὴδποτε τοῦτοις περιπεσόντες οὐ σωφρονίζονται; πολλὰκις πολλοὶ τοῦτων ἀδόντες καὶ διαφυγόντες τὴν κόλασιν, καὶ τὸ δεσμοτῆτον διορύξαντες καὶ ἀποπῆθσαντες, πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπέθεντο, καὶ πολλὰ χαλεπώτερα τούτων εἰργάζοντο.

Μὴ τοῖτων ζητῶμεν παρὰ νεκρῶν ἀκούειν ταῦτα ἃ πολλὰ σαφέστερον αἱ Γραφαὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν παιδεύουσιν τὴν ἡμέραν. Εἰ γὰρ ἤδει τοῦτο ὁ Θεός, ὅτι νεκροὶ ἀναστειμένοι τοὺς ζώντας ὠφέλησαν ἂν, οὐκ ἂν παρέλειπε, οὐδ' ἂν παρέχετο τοῦτοις κέρδος ὁ πάντα ἡμῖν πρὸς τὸ συμφέρον πραγματευόμενος. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ συνεχῶς ἐμὲλλον ἀνίστασθαι νεκροί, καὶ τὰ ἐκεῖ πάντα ἀπαγγέλλειν ἡμῖν, καὶ τοῦτο ἂν τῷ χρόνῳ καταπερνοῖσθαι πάλιν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ πονηρὰ ἐν εἰσήγγαε δόγματα ὁ διάβολος μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας. Εἰδωλὰ γὰρ ἡδύναντο δεικνύειν πολλὰκις, ἡ καὶ παρασκευάζον τεναεὶς ὑποκρίνασθαι θάνατον καὶ κατωρτέσθαι. δεικνυναι

κρούς, και μ' αὐτοὺς θάκανε πιστευτὰ ὅσα ἤθελε στὶς ψυχὲς ἐκείνων πού θ' ἀπατοῦσε. Κι' ἀφοῦ τώρα πού τίποτα τέτοιο δὲν γίνεται, ὄνειρα πολλὰς φορὲς πού φανερώνουνται μὲ τὴ μορφὴ τῶν ἀνθρώπων πού ἔφυγαν, πολλοὺς ἀπάτησαν καὶ κατὰστρεψαν, πολὺ περισσότερο ἂν εἶχε γίνει αὐτὸ κι' εἶχεν ἐπικρατήσει στὶς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι τάχα πολλοὶ πού πέθαναν γύρισαν πάλι πίσω, χίλιους δόλους θάπλεκε ὁ βρωμερὸς δαίμονας καὶ πολλὴ ἀπάτη θάφερνε στὴ ζωὴ μας. Γι' αὐτὸ ἔκλεισε καλὰ τὴς θύρες ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἀφίνει νὰ γυρίσῃ κανεὶς ἀπ' ὅσους ἔφυγαν καὶ νὰ πῇ τὰ ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴν πάρῃ ἀφορμὴ ἀπὸ αὐτὸ ὁ διάβολος καὶ μᾶς φέρεῖ ὅλες τὶς πονηρίες του. Γιατὶ ὅταν ὑπῆρχαν ὁ προφήτης, αὐτὸς ψευδοπροφῆτες παρουσίασε· καὶ ὅταν ἦταν οἱ ἀπόστολοι, ψεύτικους ἀποστόλους· κι' ὅταν παρουσιάστηκε ὁ Χριστός, ψεύτικους χριστοὺς· κι' ὅταν μᾶς δόθηκαν οἱ σωστὲς διδασκαλίαι, αὐτοὺς ἔφερε τὶς χαλασμέναις κι' ἔσπριε παντοῦ τὰ ζιζάνια. Ὡστε κι' ἂν συνέβαινε κι' αὐτὸ, θὰ προσπαθοῦσε μὲ τὰ ὄργανά του νὰ τὸ μιμηθῇ κι' αὐτὸ, καὶ δὲν θ' ἀνάσταινε πραγματικὰ νεκροὺς, ἀλλὰ μὲ κάτι μαγεῖες κι' ἀπάτες θὰ ἐγγελοῦσε τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἢ θὰ ἔβαζε κάποιους, ὅπως ἔλεγα πρὶν, νὰ ὑποκρίνονται πὼς πέθαναν, κι' ἔτσι θὰ'κανε τὰ ἄνω κάτω καὶ θὰ τὰ σύγχιζε. Μὰ ὁ Θεὸς πού τὰ γνώριζε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ πρὶν, τοῦ ἀχρήστετε αὐτὴ τὴν κακὴ διάθεσιν, κι' ἐπειδὴ μᾶς φροντίζει, δὲν ἄφησε

ποτέ κανένα νῆρθι ἀπὸ κεῖ καὶ νὰ μιλήσῃ μὲ τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὰ ἐκεῖ πράγματα, καὶ μᾶς ἔμαθε νὰ θεωροῦμε τὴν ἁγία Γραφὴ ἀπ' ὅλα πιὸ ἀξιόπιστη. Γιατὶ μᾶς εἶδει πράγματα πολὺ πὺ φανερά κι' ἀπ' τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν· ὅλη τὴν οἰκουμένη τὴν ὠδήγησε πάλι στὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ, ἔδωξε τὴν πλάνην, ἔφερε πίσω τὴν ἀλήθειαν, αὐτὰ ὅλα τὰ κατῶρθωσε μὲ ἀλῆεις κι' ἀστήμαντους ἀνθρώπους καὶ μᾶς ἔδωσε πάντοτε ἀρκετὲς ἀποδείξεις τῆς προνοίας του. Λοιπὸν ὅς μὴ νομίζουμε πὼς τὰ ζητήματά μας σταματοῦν στὴ ζωὴ αὐτῇ, ἀλλὰ νὰ πιστεύουμε ὅτι ἐξάπαντος θὰ γίνῃ κρίσις κι' ἀνταπόδοσις γιὰ ὅλα ὅσα κάνουμε ἐδῶ.

Αὐτὸ βέβαια εἶναι πολὺ φανερὸ καὶ καθαρὸ σὲ ὅλους καὶ γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα συμφωνοῦν ἀπόλυτα καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες κι' αἰρετικοὶ κι' ὁ καθένας ἀνθρώπων. Γιατὶ κι' ἂν δὲν πιστεύουν ὅλοι στὴν ἀνάστασιν καθὼς ἔπρεπε, ὅμως γιὰ τὴν κρίσις καὶ τὴν κόλασιν καὶ τὰ ἐκεῖ δικαιοσύνη ὅλοι συμφωνοῦν, ὅτι ὑπάρχει κάποια ἀνταπόδοσις ἐκεῖ, σ' ὅσα γίνονται ἐδῶ. Διότι ἂν δὲν ἦταν αὐτὸ, γιὰ ποῖο λόγο στήριξε τόσο οὐρανὸν, γιὰτὶ ἔστρωσε κάτω τὴ γῆ, ἄπλωσε τὴ θάλασσα, φώτισε τὸν ἄερα, γιὰτὶ φανέρωσε τόση πολλὴ πρόνοια, ἂν δὲν ἦθελε νὰ μᾶς προστατεύῃ μέχρι τὸ τέλος;

δ'. Δὲν βλέπεις πόσοι πού ἐξησαν στὴν ἀρετῇ, ἔπαθον χίλια βάσανα κι' ἔφυγαν δίχως νὰ χαροῦν κανένα ἀγαθόν; κι' ἄλλοι

πάλιν ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες, καὶ δι' ἐκείνων ὅσα ἐβόλυτο πιστεῖσθαι ταῖς τῶν ἀπατωμένων διανοίαις. Εἰ γὰρ νῦν, οὐδένος ὅπως τοιούτου, ὄνειροι πολλὰς φορὲς φανέντες ἐν τύποις τῶν ἀπελθόντων, πολλοὺς ἡπάτησαν καὶ διεφύλαξαν· πολλῶ μᾶλλον, εἰ τοῦτο γεγενημένον ἦν καὶ ἀκαρπιαζόν ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων διανοίαις, ὅλον διὰ πολλοὶ τῶν ἀπελθόντων ἐπαυθῆσαν πάλιν, μυριοὶς ἂν ὁ μαρὰς δαίμων ἐκείνους δόλους ἐπλέκε, καὶ πολλὴν ἀπάτην εἰς τὸν βίον εἰσήγαγε. Διὰ τοῦτο ἀπέκλεισε τὰς θύρας ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἀφίνει τὰς τῶν ἀπελθόντων ἐπαυθῆσαν εἰπεῖν τὰ ἐκεῖ, ἵνα μὴ λαβὼν ἀφορμὴν ἐνταῦθα ἐκείνους, τὰ παρ' ἐαυτοῦ πάντα εἰσάγῃ. Καὶ γὰρ ὅτε προφῆται ἦσαν, ψευδοπροφῆτας ἤγειρε καὶ ὅτε ἀπόστολοι, ψευδοἀποστόλους καὶ ὅτε Χριστὸς ἐφάνη, ψευδοχρίστους, καὶ ὅτε δόγματα εἰσενέχθη ὡγίη, διαφθαρμένα εἰσήγαγε, τὰ ζιζάνια πανταχοῦ διασπορίων· Ὡστε εἰ καὶ τοῦτο συνέβη, καὶ τοῦτο ἐπεκρίθησαν ἂν ὑποκρίνεσθαι διὰ τῶν οὐκ ὀκνῶν ὀργάνων, οὐχὶ νεκροὺς ἀληθινὰ ἀνοστάς, ἀλλὰ μαγικαῖς τιαὶ καὶ ἀπάταις τὰς δόξαις τῶν ὁρώντων ἀπατῶν. καὶ ἵνα τινες παρακοσμεζῶν, ὡς περὶ ἐρῶν εἰπὼν, ὑποκρίνεσθαι τελευτήν, τὰ ἄνω κάτω πάντα ἐποίησαν ἂν καὶ συνέχουν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς ἀπαντα ταῦτα προεβίβας, ἀπεκρίσεν αὐτῶ τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην, καὶ φειδόμενος ἡμῶν, οὐ συνεχώρησεν ἐλθόντι τινὶ ποτε ἐκείθεν περὶ τῶν ἐκεῖ διαλεχθῆναι τοῖς ζῶσιν ἀνθρώποις, παθεῖν ἡμᾶς πάντων ἀξιοπιστοτέρως ἡγεῖσθαι τας

θείας ἱεράδας. Πολὺ γὰρ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως σφαιρότερη ἡμῖν εἶδειε πράγματα· τὴν οἰκουμένην ἐπιστρέφειν ἄτασιν, τὴν πλάνην ἀπῆλσεν, τὴν ἀλήθειαν ἐπαύηγαγε, δι' ἀλίαν καὶ εὐτέλιν ἀνθρώπων ταῦτα πάντα κατάρθωσε, καὶ ἱκανὰς ἀποδείξεις τῆς ἐαυτοῦ προνοίας πανταχοῦ παρέσχεν ἡμῖν. Μὴ τοῦτον μέχρι τοῦ παρόντος βίου τὰ ἡμέτερα συγκαταλεῖσθαι νομίζωμεν, ἀλλὰ πιστεύωμεν, ὅτι πάντως ἔσται κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις ἐν ἐνταῦθα παρ' ἡμῶν γινόμενων ἀπάντων.

Τοῦτο γὰρ οὕτως ἐστὶ σὰρξ καὶ ἄναργὲς πῖσιν, ὡς καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνας καὶ αἰρετικούς, καὶ πάντα ὄντινα οὐδὲν ἀνθρώπων ὕπὲρ τούτων δογμανοῦμεν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ καθὼς προσέκη περὶ ἀναστάσεως φιλοσοφοῦν ἄνθρωποι, ἀλλ' ὡς περὶ τῆς κρίσεως καὶ τῆς κόλασεως καὶ τῶν ἐκεῖ δικαιοσύνην ἀπάντας συμφωνοῦσιν, ἐπὶ ἐστὶ τὴς τῶν ἐνταῦθα γινόμενων ἀντίθεσις ἐκεῖ. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, τίνας ἐνεκεν οὐρανῶν τοσοῦτον ἔτεινε, γὰρ ὑπερόρεος, θάλασσαν ἡλώωνεν, ἄερα ἐέχεεν, τοσοῦτον πρὸναιον ἐπεδείξατο, εἰ μὴ μέχρι τέλους ἐμαλλεν ἡμῶν προστησέναι;

δ'. Οὐχ ὁρᾷς πόσοι βιωσάντες ἐν ἀρετῇ, μὴδὲ παθόντες ἀινὰ ἀτλήθων, μὴδὲ ἀπολῶντες ἀγαθόν; Ἐτεροὶ δὲ πάλιν πονοῖαν πολλὴν ἐπιτελείμενα, τὰς ἐτέρων ἀρπάζοντες οὐσίας, χήρας καὶ ὀρφανούς ἀποδίδοντες καὶ καταδυναστεύοντες

πάλι πού φανέρωσαν μεγάλη πονηρία, πού άρπαξαν τήν περιουσία τών άλλων, πού έγδυσαν χήρες κι' όρφανά και τά κατακυρίεψαν, πού απόλαυσαν τόν πλούτο και τήν πολυτέλεια και τά μύρια αγαθά, έφυγαν χωρίς να πάθουν κανένα κακό;

Πότε λοιπόν εκείνοι οι πρώτοι θά πληρωθούν τις άμοιβές της άρετης, ή πότε οι άλλοι θά πληρώσουν τήν πονηρία τους, άν τά ζητήματά μας σταματούν στο τέλος της ζωής αυτής; Γιατί ό καθένας θά μπορούσε να πη, ότι άν ύπάρχει Θεός, όπως και ύπάρχει βέβαια, είναι δίκαιος: και ότι άφού είναι δίκαιος κι' αυτούς και τους άλλους θά πληρώσει κατά τήν άξία τους, κι' αυτό άπ' όλους είναι άμολογημένο. Κι' άν είναι ν' άποδοθώ και σ' αυτούς και στους άλλους κατά τήν άξία τους, κι' έδω κανείς άπ' αυτούς δέν πληρώθηκε, ούτε τήν τιμωρία της πονηρίας εκείνος, ούτε τις άμοιβές της άρετης ό άλλος, είναι πολύ φανερό ότι άπομένει κάποιος καιρός πού και οι δυο αυτοί θά πάρουν τήν πληρωμή πού τους ταιριάζει.

'Αλλά γιατί καθόλου μάς έβαλε στην ψυχή μας ό Θεός έναν κριτή πού τόσο άγρυπνά και προσέχει άδιάκοπα; τη συνείδηση έννοω. Γιατί δέν ύπάρχει, δέν ύπάρχει κανένας δικαστής τόσο άγρυπνος στους ανθρώπους, όπως ή συνείδησή μας. Γιατί οι κοσμικοί δικαστές κι' άπό τά χρήματα έξαχρειώνονται, και μέ τις κολακείες εξαπατούνται, κι' έπειδή φοβούνται ύποκρίνονται, κι' είναι πολλά άλλα όσα διαστρέφουν τή σωστή τους κρίση: μά τό δι-

καστήριο της συνειδήσεως δέν ξέρει να ύποχωρηί σε κανένα άπ' αυτά: άλλα κι' άν δώσης χρέματα, κι' άν κολακέψης, κι' άν άπειλήσης, κι' άν κάμης ό τι άλλο, θά βγάλει δίκαιη τήν κρίση έναντίον τών άμαρτωλών θελήσεων: κι' αυτός πού έπράξε τήν άμαρτία, αυτός καταδικάζει τόν έαυτό του κι' ός μήν τόν κατηγορή κανένας άλλος. Κι' όχι μία και δυο φορές, άλλα πολλές φορές, και ο' όλο τόν τόν βίω, μ' αυτόν τόν τρόπο ζή: κι' άν άκόμα περάσει πολλούς καιρός, ποτέ δέ θά ξεχάσει όσα έχει κάμει, άλλα και όταν κάνη τήν άμαρτία, και πριν να τήν κάμει, και μετά πού θά τήν έξη κάνει, στέκεται σκληρός κατηγορός ή συνείδηση και πιό πολύ μετά τήν πράξη. Γιατί όσο πράττωμε τήν άμαρτία μεθύμε άπό τήν ήδονή και δέν τή νοιώθουμε τόσο, μά όταν συμβή και τελειώσει, τότε πού πολύ, πού σβήνει όλη ή ήδονή, τρυπώνει τό πικρό κεντρί της μεταμέλειας, αντίθετα σ' ότι συμβαίνει στις γυναίκες πού έχουν δώδινε τοκετού. Γιατί εκείνες, πριν άπό τόν τοκετό έχουν πολλή κι' άφόρητη ταλαιπωρία και άγριες δώδινε τις τρυπούν μέ πόνους, άλλα μετά τόν τοκετό έχουν άνεση, καθώς ό πόνος βγήκε έξω, μέ τό βρέφος μαζί. Όμως έδω δέν συμβαίνει έτσι, άλλα μέχρι πού έχωμε τις δώδινε και σχηματίζομε τις έξαχρειωμένες έπιθυμίες, νοιώθωμε χαρά και ύπερσοσύνη: μά όταν γεννηώμε τόν πονηρό παιδί, τήν άμαρτία, τότε βλέποντας τό αίσχος πού δημιουργήσαμε, πονάμε, τότε νοιώθωμε τήν όδύν και μάς τρυπά χειρότερα κι' άπ' τις έπίτοκες γυ-

σπιντες, πλούτου και -ρυφής και μυρίων άπολαύσαντες αγαθών άπλήθων, ούδέ τό τυχόν παύοντες θεών;

Πότε ούν ή εκείνοι οι πρότεροι της άρετης άπολήφονται τά άμοιβάς, ή ούτοι της πονηρίας δώσουσι τά τιμωρίας, ή μάκα τοι παρόντος τά ήμέτερα ίσταται πράγματα; Ότι γάρ, ή έστι Θεός. Όσοι ούν και έστι, δίκαιος έστι, πώς όστις ούν άνοι: ότι δε, ή δίκαιός έστι, και τούτοις κείνοις άποδώσει τά κατ' άξίαν, και τούτο συνομολόγηται. Εί δέ μάλοις κείνους και τούτοις άποδίδοναι κατ' άξίαν, ένταύθα δέ ούδεις αυτόν άπέλασεν, ούτε εκείνος της πονηρίας τήν κόλασιν, ούτε ούτος της άρετης τά άμοιβάς, έδηλον ότι λείπειται τής καιρός, έν ώ τήν προσέκουσαν αντίστοιχον τούτων έξουσι.

Τίνος δέ ένεκεν όλως έν τή θείακι τή ήμέτερα κριτήν ούτω διηγεσάμεν άγοχρόστα και νεύοντα κατέστησεν ήμιν ό Θεός; τό συνειδός λέγω. Ού γάρ έστιν. ούκ έστιν ούδεις δικαστής ούτως άγρυπνος έν ανθρώποις, οίον τό ήμέτερον συνειδός. Οι μόν γάρ 'ξωθεν γινώσκονται και υπό χρημάτων διασθείνονται, και κολακείαις γαστρονύται, και διά φόβον καθυποκρίνονται, και πολλά έτερά έστι τά λυμαινόμενα τήν όρθήν εκείνων ψήρον: τό δέ τό συνειδός δικαστήριον ούδενι τούτων έκείνι ο'δεν: άλλα κεν χρήματα θώ, κεν κολακείας, κεν άπειλήσεις, κεν έτερον όστιον έργασθ, δικάζην έξού-

σει τήν ψήρον κατά τών ήμαρτηνών λογισμών και αυτός δέ τήν άμαρτίαν έργασάμενος αυτός έαυτον καταδικάζει, κεν μηδεις έτερος κατηγορή. Και ούκ άπαξ ούδέ δίς, άλλα και πολλάκις και διά παντός τοι βίου τούτο ποιάν διατελέει: κεν πολύς παρέλθω χρόνος, ούδέποτε έπιλήσεται τών γεγεννημένων, άλλα και έν τώ γενέσθαι τήν άμαρτίαν, και πριν γενέσθαι, και μετά τό γενέσθαι σφοδρός έπείστηκεν ήμιν κατηγορός, και μάλιστα μετά τό γενέσθαι. Έν μόν γάρ τώ πράττειν τήν άμαρτίαν υπό της ήδονής μεθόντες ούχ ούτως αισθανόμεθα έπειδάν δέ γένεται και λάβη τέλος, τότε δέ μάλιστα, της ήδονής οσβεσθείας άπάσης, τό πικρόν της μετανοίας έπείσοχεται κέντρον άνταντίας τας δώδινους γυναίξιν. Έπ' εκείνων μόν γάρ πρό τό τόκου πολλός και άφόρητος ό πόνος: και δώδινε δριμύται διακοπτούσαι τας: αλγιστάς αυτές: μετά δέ τήν τόκον άνεσις, τώ βρέει της όδόνος συνεξείλεσθαι ένταύθα δέ ούχ ούτως, άλλ' έως μόν άν δώδινωμεν και συλλαμβάνωμεν τά διεσθαρμένα βουλεύματα, εύφρανόμεθα και χαίρομεν έπειδάν δέ άποκόμειν τό πονηρόν παιδίον τήν άμαρτίαν, τότε τό αίσχος τό τεχθέντος ιδόντες όδυνώμεθα, τότε διακοπτόμεθα τών δώδινωμεν γυναικών χαλπεώτερον. Διά παρακλήω μη δέχουσαι μόν μάλιστα παρά τήν αρχήν έπιθυμίας διεσθαρμένην: εί δέ και δεξόμεθα, άποπνίγειν ένδον τά σπέρματα. Εί δέ και

ναίκες. Γι' αυτό σὺς παρακαλῶ νὰ μὴ δεχώ-
σαστε καθόλου ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴν ἀμαρτω-
λὴ ἐπιθυμία, κι' ἀν τὴν δεχτοῦμε, νὰ πνι-
γώμε μέσα μας τὰ σπέρματά της. Κι' ἂν
ὅμως ἀμελήσωμε γι' αὐτό, καὶ βλαστήσῃ
πραγματικὴ ἡ ἁμαρτία, νὰ τὴν καταστρέ-
ψωμε πάλι με τὴν μετάνοια καὶ με δάκρυα
κατηγορῶντας τὸν ἑαυτό μας. Γιατί τί-
ποτα δὲν εἶναι τόσο ὀλέθριο γιὰ τὴν ἁμαρ-
τία ὅσο ὅταν τὴν κατακρίνωμε καὶ τὴν
κατηγοροῦμε, με λύπη καὶ με δάκρυα.
Κατηγορεῖς τὴν ἁμαρτία σου; ἔβγαλες ἀπὸ
πάνω σου τὸ φορτίο. Καὶ ποῖός τὰ λέει
αὐτά; Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ποὺ δικάζει. Νὰ
ὁμολογῇς ἐσὺ πρῶτος τὶς
ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ συγχο-
ρηθῇς. Γιατί ντρέπεται καὶ κοκκινίζει
νὰ παραδεχτῇς τὶς ἁμαρτίες σου; πές μου.
Μήπως τὶς λές σε ἄνθρωπο γιὰ νὰ σὲ χλευ-
σῇ; μήπως στὸν συνάδελφό σου τὶς ὁμο-
λογεῖς, γιὰ νὰ σ' ἐκθέσῃ; Στὸν Κύριο, τὸν
προστάτη σου, τὸν φιλόθρωπο, στὸν
γιατρό φανερώσεις τὸ τραῦμα.

Καὶ μήπως, ἂν ἐσύ δὲν τὸ πῇς, ἐκεῖνος
δὲν τὸ ξέρει, ἐκεῖνος ποὺ καὶ πρὶν νὰ τὸ
πράξῃς τὸ ἐγνωρίζῃ; γιατί λοιπὸν δὲν
τὸ λές; μήπως ὅταν ἐσύ κατακρίνης τὸ
ἁμαρτήμα σου, γίνεται πῶς ἐνοχλητικό;
Ἀσφαλῶς γίνεται πῶς ἡμερο καὶ πῶς ἑλα-
φρῶ. Καὶ γι' αὐτὸ εὖ θέλει νὰ τὸ ὁμολο-
γήσῃς, ὄχι γιὰ νὰ σὲ τιμωρήσῃ, μὰ γιὰ
νὰ σὲ συγχωρήσῃ ὄχι γιὰ νὰ μάθῃ
ἐκεῖνος τὴν ἁμαρτία σου· γιατί νὰ τὴ
μάθῃ, ἀφοῦ τὴ γνωρίζει; ἀλλὰ γιὰ
νὰ μάθῃς ἐσύ πόσο χρεὸς σοῦ χαρί-

ζει. Καὶ θέλει νὰ μάθῃς πόσο μεγάλη
εἶναι ἡ χάρις του, γιὰ νὰ ζῇς μ' εὐ-
γνωμοσύνη, γιὰ νὰ εἶσαι πῶς ἀπρόθυμος
στὴν ἁμαρτία, πῶς πρόθυμος στὴν ἀρετὴ.
Ἄν δὲν ὁμολογῇς πόσο μεγάλο εἶναι τὸ
χρεὸς, δὲν ἀναγνωρίζεις πόσο ὑπερβολικὴ
εἶναι ἡ χάρις. Δὲν σ' ἀναγκάζω, λέει,
νάρθῃς στὴ μέση τοῦ κόσμου καὶ νὰ βρε-
θῇς ἀνάμεσα σὲ μάρτυρες πολλούς· σ' ἐμένα
μόνο πές τὸ ἁμαρτήμα, ἰδίαιτερα, γιὰ νὰ
σοῦ θεραπεύσω τὴν πληγὴ καὶ νὰ σ' ἀπαλ-
λάξω ἀπὸ τὴν ὀδύνη. Γι' αὐτό, με σορογῇ
πῶς πολλὰ κι' ἀπὸ πατέρα, ἔβαλε μέσα μας
τὴ συνείδηση. Γιατί ὁ πατέρας ὅταν μα-
λῶνῃ τὸ παιδί του μιὰ φορά, ἡ δυό, ἡ
καὶ τρεῖς, ἡ καὶ δέκα φορές, καὶ τὸ δὴ νὰ
παραμῆνι ἀδιόρθωτο, τὸ παρατᾷ καὶ τὸ
ἀποκηρύσσει, καὶ τὸ διώχνει ἀπὸ τὸ σπίτι
τοῦ καὶ τὸ ξεκόβει ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του·
μὰ ἡ συνείδηση δὲν κάνει ἔτσι, ἀλλὰ ὅταν
τὸ πῇ μιὰ καὶ δυό καὶ τρεῖς φορές καὶ πα-
ρακούσῃς ἐσύ, πάλι θὰ τὸ πῇ, καὶ δὲν παύ-
ει νὰ τὸ λέῃ μέχρι τὴν τελευταία ἀναπνοή·
καὶ στὸ σπίτι, καὶ στὴ γειτονιά, καὶ στὸ
τραπέζι, καὶ στὴν ἀγορὰ, καὶ στοὺς δρό-
μους, πολλὰς φορές ἀκόμα καὶ στὰ ὄνειρα
μᾶς φέρνει μπροστά μας; τὶς εἰκόνες τῶν
ἁμαρτιῶν μας.

ε'-Καὶ πρόσεξε τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ
Ἐκανε τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως νὰ
μὴν εἶναι οὔτε ἀδιάκοπος (γιατί δὲ θ'
ἀντέχαμε τὸ βάρος, νὰ μᾶς κατηγορῇ δι-
αρκῶς) οὔτε τόσο ἀδύνατος ὥστε νὰ στα-
ματᾷ στὴν πρώτῃ καὶ τῇ δευτέρῃ συμβου-
λῇ. Γιατί ἂν ἦταν νὰ μᾶς ἐνοχλῇ κάθε μέρα

μέχρι τούτου βαρυνόμενοι, ἐξελθοῦσαν εἰς ἔργον τὴν ἁμαρ-
τίαν ἀποκτείναν πάλιν δι' ἐξομολογήσεως καὶ θαυμάριον, διὰ
τοῦ κατηγορεῖν ἑαυτὸν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὀλέθριον τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ὥς κατηγορεῖν καὶ κατάνοις σὺν μετανόᾳ καὶ δάκρυ-
σι. Κατέγνωσεν οὖν τὴν ἁμαρτίαν; ἀπέβου τὸ φορτίον. Καὶ τίς
παῖς φησὶν; Αὐτοὺς ὁ δικάζων Θεός· Ἀλέγε σύ τὰς
ἁμαρτίας σου πρῶτος. Ἰνα δικάσιωθῇς
(Ἡσ. 43, 26). Τίνας γὰρ ἔνεκεν αἰσχύνη καὶ ἐρυθρίαις, εἰπέ
μοι, τὰ ἁμαρτήματα εἰπεῖν; μὴ γὰρ ἄνθρωπος λέγεις. Ἰνα
δενδίσῃ σε; μὴ γὰρ τῷ συνδόλῳ ὁμολογῇς. Ἰνα ἐκπομπέ-
σῃ; Τῷ Δεσπότη, τῷ κλημένῳ, τῷ φιλόθρωπῳ, τῷ ἱατρῷ
τὸ τραῦμα ἐπιδεικνύεις.

Μὴ γὰρ, κἂν σὺ μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος οὐκ οἶδεν, ὅς γε καὶ
πρὸ τοῦ πρᾶξθαι ἠπίστατο; τίνος οὖν ἔνεκεν οὐ λέγεις; μὴ
γὰρ ἐκ τῆς σῆς κατηγορίας φορτικώτερον γίνεται τὸ ἁμαρ-
τήμα; Ἡμάρτημον μὲν οὐν καὶ κουρτέον. Καὶ διὰ τοῦτο
βούλεται σε εἰπεῖν, σὺχ Ἰνα κολᾷσῃ, ἀλλ' Ἰνα συγχωρήσῃ
οὐχ Ἰνα αὐτὸς μάθῃ τὴν ἁμαρτίαν πῶς γὰρ, ὁ εἶδος; ἀλλ'
Ἰνα σὺ μάθῃς πόσον οὐκ συγχωρεῖς χρεὸς. Βούλεται δὲ σε μα-
θεῖν τὴν χάριτος τὸ μέγεθος. Ἰνα εὐχαριστῶν διατελῇς, Ἰνα
ἀκούρητος πρὸς ἁμαρτίαν ᾖ. Ἰνα προθυμῶς εἰς ἀρετὴν
Ἄν μὴ εἴπῃς τοῦ χρεὸς τὸ μέγεθος, οὐκ ἐπιγινώσκεις τῆς
χαρίτος τὴν ὑπερβολὴν. Οὐκ ἀναγκάζω, φησὶν, εἰς μέσον

ἐλθεῖν σε θέατρον, καὶ μάρτυρας περιστάσαι πολλούς· ἡμεῖς
τὸ ἁμαρτήμα εἰπέ μόνω κατ' ἴδιον. Ἰνα θεραπεύσῃ τὸ ἔλκος,
καὶ σπάλλαξω τῆς ὀδύνης. Διὰ τοῦτο τὸ συνειδὸς ἡμῶν ἐγκα-
τέθηκε καὶ πατρὸς οὐλοστοργότερον. Πατὴρ μὲν γὰρ ἀπαξ,
ἡ δευτέρον, ἡ καὶ τρίτον, ἡ καὶ δεκάκις ἐπιτιμῆσας τὸ παιδί,
ἐπειδὴν ἴδῃ μένοντα ἀδιόρθωτον, ἀπαγορεύσας ἀποκηρύττει,
καὶ τῆς οἰκίας ἐξβάλλει, καὶ τῆς συγγενείας διακόπτει· ἀλλ'
οὐ τὸ συνειδὸς· ἀλλὰ, κἂν ἀπαξ, κἂν δευτέρον, κἂν τρίτον,
κἂν μυριάκις εἴπῃ, καὶ παρακούσῃς, πάλιν ἔρεψ', καὶ οὐκ
ἀφίσταται ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς· καὶ ἐν οἰκίᾳ, καὶ ἐν ἀφώ-
δοις, καὶ ἐν τραπέζῃ, καὶ ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἐν δόλοις, πολλὰκις δὲ
καὶ ἐν ὄνειροις αὐτοῦ τὸν ἁμαρτημένον ἡμῶν τὰ εἶδωλα καὶ
τὰς φαντασίας περιστάει.

ε' Καὶ ὅρα σοφίαν Θεοῦ. Οὐδε διηνεκὴ τὴν κατηγορίαν
ἐποίησαν εἶναι τοῦ συνειδὸς (οὐ γὰρ ἂν ἐνέγκαμεν τὸ φορ-
τίον, συνεχὲς ἐγκαλούμενοι), οὔτε οὕτως ἀσθενέ, ὥς ἐκ
πρώτης καὶ δευτέρας ἀπαγορεύσεως παραινεύσαι. Εἰ μὲν γὰρ
καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν ἐμαλὼν ἡμᾶς κενεῖν, κἂν
ἀπεινῶμεν ἀπὸ τῆς ἀθιμίας εἰ δὲ ἀπαξ καὶ δευτέρον ὑπο-
μνήσαν ἀπέσπῃ τῆς ἐπιτιμήσεως, οὐκ ἂν πολλὰν ἐκπαυσά-
μεθα τὴν ὥφελειαν. Διὰ τοῦτο διηνεκὴ μὲν ταύτην ἐποίησε
εἶναι τὴν ἐπιτίμησιν, οὐ μὲν συνεχῇ· διηνεκὴ μὲν, Ἰνα μὴ

και κάθε ώρα, θά μᾶς ἐπνιγε ἡ στενοχώρια· κι' ἂν ἔπαυε τὸν ἑλεγχό μετὰ τὴν πρώτη και τὴ δεύτερη ὑπόμνηση, δὲν θάχαμε νὰ ὠφεληθούμε πολὺ Γι' αὐτὸ ἔκαμε τὸν ἑλεγχό αὐτὸ παντοτινὸ, μὰ ὄχι ἀδιάκοπο. Παντοτινὸ γὰρ νὰ μὴν πέφτωμε στὴν ὀκνηρία, ἀλλὰ ν' ἀγρυπνοῦμε ἀπὸ τὴν ὑπεθυμίαση πάντοτε και μέχρι νὰ ζοῦμε, και ὄχι ἀδιάκοπο οὔτε ἀπανωτό, γιὰ νὰ μὴν ἀπογοητευόμαστε, ἀλλὰ νὰ παίρνω- με κάποιαν ἀνεση και παρηγορία και ν' ἀναπνέωμε. Γιατὶ καθὼς εἶναι ἄεθριο νὰ μὴν πονᾶμε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας και κα- θὼς αὐτὸ μᾶς φέρνει τὴ χειρότερη ἀναισθη- σία στὴν ψυχὴ μας, ἔτσι βλαβερὸ εἶναι και τὸ νὰ ποῦμας χωρὶς διακοπὴ και πάνω ἀπὸ τὸ μέτρο.

Γιατὶ ἡ περίσσια θλίψη, ποὺ πολλὰς φορὲς βγάζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ λογικὰ του, μπόρεσε νὰ καταπνίγῃ τὴν ψυχὴ και νὰ τὴν κάνῃ ἀχρηστὴ γιὰ ὅλα τὰ καλὰ ἔργα. Γι' αὐτὸ ἔκαμε ὥστε ὁ ἑλεγχὸς τῆς συνειδήσεως νὰ μᾶς ἐνοχλῇ μέ διαλείμματα, γιατὶ εἶναι πάρα πολὺ ἀπτόμοιο και συχνὰ πληγώνει τὸν ἁμαρτωλὸ χειρότερα ἀπὸ κάθε ἀγκάθι. Κι' ὄχι μόνο ὅταν ἁμαρτάνωμε ἑμεῖς, ἀλλὰ κι' ὅταν οἱ ἄλλοι σφάλλουν τὰ ἴδια μέ μᾶς, τότε ἐπαναστατεῖ ἀγρία και μέ μεγάλη δύναμη μᾶς καταγγέλλει. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ πορνεῖται και ἀτιμάζει και κλέβει, ὄχι μόνο ὅταν αὐτὸς κατηγο- ρῆται, ἀλλὰ κι' ὅταν ἀκούῃ πῶς κι' ἄλλοι ποὺ τὰ τόλμησαν αὐτὰ κατηγοροῦνται, νομίζει πῶς αὐτὸς μαστιγώνεται, καθὼς θυμάται τὴν δικὴς του ἁμαρτίες στοὺς

ἐλέγχους τῶν ἄλλων, και ἐνῶ κατηγορεῖται ἄλλος, πληγώνεται αὐτὸς ποὺ δὲν κα- τηγορεῖται καθόλου, ὅταν τὰ ἴδια κι' αὐτὸς εἶχε τολμήσει νὰ πράξῃ. Καθὼς και στὰ καλὰ ἔργα, ὅταν οἱ ἄλλοι ἐπαινούνται και στεφανώνονται, τότε χαίρονται κι' ἀγάλλονται ὅσοι τὰ ἴδια κατορθώνουν, σὰ νὰ ἐπαινούνται οἱ ἴδιοι πρὸ πολὺ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ τί θάταν χειρότερο ἀπ' τὸν ἁμαρτωλὸ, ποὺ ὅταν κατηγο- ροῦνται οἱ ἄλλοι, ἀφανίζεται αὐτός; και τί πρὸ εὐτυχισμένο ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ζῇ στὴν ἀρετῇ, ποὺ χαίρεται κι' ἐνθουσιάζε- ται ὅταν οἱ ἄλλοι ἐπαινούνται, γιατὶ στοὺς ἐπαινους τῶν ἄλλων, αὐτὸς τὰ δι- κά του θυμᾶται κατορθώματα; Αὐτὰ εἶναι τὰ ἔργα τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, αὐτὲς εἶ- ναι οἱ ἀποδείξεις τῆς μέγιστης προνοίας αὐτοῦ. Εἶναι σὰν κάποια ἀγκυρα ἱερὰ ὁ ἑλεγχὸς τῆς συνειδήσεως, ποὺ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ βουλιάσωμε τελείως στὸν βυθὸ τῆς ἁμαρτίας. Κι' ὄχι μόνο τὸν καιρὸ ποὺ κάνομε τὶς ἁμαρτίες, ἀλλὰ κ' ὕστερ' ἀπὸ πολλὰς ἐποχὰς και χρόνια, ξέρει καλὰ πο- λὲς φορὲς νὰ μᾶς ὑπεθυμίσῃ τὶς παλιὰς ἁμαρτίες· και θὰ σὰς φέρω φανερὴ ἀπό- δεῖξιν γι' αὐτὸ κι' ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ Γραφῇ.

Ποῦλῃσαν κάποτε τὸν Ἰωσήφ οἱ ἀδελ- φοί του, ἐνῶ δὲν εἶχαν τίποτα νὰ τοῦ κα- τηγορήσουν, ἀλλὰ γιατὶ ἔβλεπε ὄνειρα ποὺ πρόλεγαν τὴ μελλοντικὴ του δόξα. Γιατὶ εἶδα, λέει, τὰ δεμάτια σας ποὺ προσκύνῃσαν τὸ δικό μου δεμάτι. Κι' ὁμοίως ἔπρεπε νὰ τὸν προστατεῖουν χάρις σ' αὐτὰ τὰ ὄνειρα,

εἰς ὅσους ἐμπνέωμεν, ἀλλ' εἰς νὰί μέχρι τελευτῆς ὑπο- μνηστικόμενοι νηρυόμεν· οὐ συνεχῇ δὲ οὐδὲ ἐπαλλάττον, ἵνα μὴ καταπνίγωμεν, ἀλλὰ ἀνέσεις τινὰς λαμβάνοντες και παρα- μύθιας ἀνάπνομεν· Ὅπως γὰρ τὸ μηδ' ὅλως ἀλγεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτημασιν ὀλέθριον, και τὴν ἐσχάτην ἀναισθησίαν ἐντι- κτον ἔμειν, οὕτω τὸ συνεχὲς και πέρα τοῦ μέτρου τοῦτο πα- ροχὴν ἐμβλαβές.

Ἡ γὰρ ὑπερβολὴ τῆς ὀσμῆς ἴσχυει και τῶν κατὰ φύσιν πολλὰς ἐμβλαύουσας φρονῶν, ὑποβρύχιον ποιῆσαι τὴν ψυχὴν, και πρὸς ἅπαντα ἀχρηστον ἐργάσασθαι τὰ καλὰ. Διὰ τοῦτο και ἐκ διαλείμματος ἡμῖν τὸν τὸν συνειδήσεως ἑλεγχὸν παρε- σκεύασεν ἐπιτεθεσθαι, ἐπειδὴ σφόδρ' ἐστὶν ἀπτόμοιο, και παντὸς κέντρου σφοδρότερον τὸν ἁμαρτηκτὸς νόστιμος εἶσθαι. Οὐδὲ γὰρ ἦνικα ἂν ἁμαρτανώμεθα αὐτοί, ἀλλὰ και ἦνικα ἂν ἑτεροὶ τὰ αὐτὰ πλημμελῶσιν ἡμῖν, διεγείρεται σφοδρὸς και μετὰ πολλῆς ἡμῶν καταβοῆς τῆς ἐνότητος, και γὰρ ὁ πόντος και ὁ μοιχὸς, και ὁ κλέπτης οὐ μόνον ὅταν αὐτὸς κατηγορεῖται, ἀλλ' ὅταν και ἕτερον τοιαῦτα τοιοῦτον ἀκούῃ κατηγο- ρουμένων, αὐτὸς ἡγεῖται μαστιζέσθαι, ἐν ταῖς ἐτέρων ἐπι- τηύσεσι τῆς οἰκείας ἁμαρτίας λαμβάνων ἀνάμνησιν, και ἐγκαλεῖται μὲν ἄλλος, πληττεται δὲ οὗτος ὁ μὴδὲν ἐγκαλο- μένος, ὅταν ᾗ, τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ πετοληκτικῶς ὥσπερ οὖν και ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν, ἑτέρων ἐγκωμιαζομένων και στε-

φανουμένων, οἱ τὰ αὐτὰ κατορθωκτὸς ἐκείνους χαίρουσι και ἀγάλλονται, ὡς οὐκ ἐκείνων μᾶλλον ἢ αὐτῶν ἐπαινουμέ- νων· Τί τοῖνον γένοιτο; Ἐν τοῦ ἁμαρτηκτὸς ἀθλιώτερον, ὅταν, ἑτέρων κατηγορουμένων, αὐτὸς καταβῇ; τί δὲ τοῦ ζῶν- τος ἐν ἀρετῇ μακριώτερον, ὅταν, ἑτέρων ἐπαινουμένων αὐτὸς χαίρῃ και διαγένηται, ἐν τοῖς ἐτέρων ἐγκωμίοις ὑπέ- μνησιν λαμβάνων τὸν οἰκείαν κατορθωμάτων; Ταῦτα τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας τὰ ἔργα, ταῦτα τῆς μεγίστης αὐτοῦ προνοίας τὰ σημεῖα. Ἐγχορεῖ γὰρ τίς ἐστιν ἱερὰ τοῦ συνειδήσεως ἢ ἐπιτηύσεως, οὐκ ἔδωκε τέλος ἡμᾶς εἰς τὸν τῆς ἁμαρτίας κατα- ποντοπισθῆναι βυθόν· Οὐδὲ γὰρ παρ' αὐτὸν τῶν ἁμαρτημάτων τὸν καιρὸν μόνον, ἀλλὰ και μετὰ πολλὰς ἡμετέρας περιόδους οἶδεν ἡμᾶς πολλὰς παλαιὰς ἀναμνησκόμεν ἁμαρτίας· και τοῦτο και δι' αὐτῶν παραστήσεται τῶν Γραφῶν σαφὴ τὴν ἀπόδειξιν.

Ἀπόδειξιν ποτε τὸν Ἰωσήφ οἱ ἀδελφοί, ἐγκαλεῖν μὲν οὐδὲν ἔχοντες, οἱ δὲ ἐνύπνια ἑώρα τὴν μέλλουσιν αὐτῷ προαναφανομένην δόξαν· Εἶδον γὰρ, φησὶ, τὰ ἐρ- γάμα ὁμῶν προσκυνήσαντα τὸ ἐμὸν δρᾶγμα (Γεν 37, 7)· Καίτοι ὑπὲρ τούτων φυλάττει αὐ- τὸν ἐχρῆν· στέφοντος γὰρ τῆς οἰκείας ἀπάσης ἐμμελεν ἔσεσθαι, και λαμπρότης τοῦ γένους παντός· Ἀλλὰ τοιοῦτον ἢ βασκα- νίς τοῖς οἰκείοις τολεμαὶ καλοῖς, και μᾶλλον ἂν ἔλοιτο μύρια

γιατί ἔμελλε νὰ γίνη αὐτὸς τὸ στέφανο
 σ' ὅλη τὴν οἰκογένεια κι' ἡ δόξα ὅλου τοῦ
 γένους. Ἀλλὰ τέτοια εἶναι ἡ ζήλοφθονία·
 πολεμᾷ ἐναντία στὰ δικά του ὠφέλη ὁ
 ζηλόφθονος καὶ θὰ προτιμοῦσε καλύτερα
 νὰ πάθῃ χίλια κακὰ αὐτὸς, παρά νὰ δῇ
 τὸν ἄλλο νὰ προκόβῃ κι' ἂν ἀκόμη εἶναι
 νὰ ὠφεληθῇ αὐτὸς τὴν προκοπὴ αὐτῇ.
 Τὶ χειρότερο μπορούσε νὰ γίνη; Πράγμα
 ποῦ τὸ 'παθαν κι' ἐκεῖνοι, κι' ὅταν τὸν
 εἶδαν νὰ φτάνῃ ἀπὸ μακριὰ καὶ νὰ τοὺς
 φέρνῃ φαγητό, ἔλεγον μεταξύ τους· Ἐλ-
 ᾶτε, νὰ τὸν σκοτώσωμε, καὶ
 νὰ δοῦμε τί θὰ γίνουने τὰ
 δυνειρά του. Μὰ κι' ἂν δέν τὸν ντράπη-
 κες σὰν ἀδελφὸ σου, κι' οὕτε τὴ φύσιν δέν
 σεβάστηκες, αὐτὸ τὸ γέμια τοῦλάχιστον
 ἔπρεπε νὰ ντραπῇς, καὶ τὴ φροντίδα του
 νὰ σὲ ὑπηρετήσῃ, ἀφοῦ γιὰ νὰ φέρῃ τὴν
 τροφὴ σου ἦρθε. Ἀλλὰ πρόσεξε πῶς προ-
 φητεύουν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν. Ἐλᾶτε,
 λένε, νὰ τὸν σκοτώσωμε, καὶ
 νὰ δοῦμε τί θὰ γίνουने τὰ
 δυνειρά του. Γιατί ἂν δέν ἔπαιρναν τὴν
 ἀπόφαση κι' ἂν δέν κατὰστρωναν τὴν ἀπά-
 τη καὶ δέν ἐκτελοῦσαν τὴν ἀδιάντροπη
 ἀπόφαση ἐκείνη, δέν θὰ μάθαιναν τὴ δύ-
 ναμη ἐκείνων τῶν δυνειρῶν. Γιατί δέν θά-
 τανε τὸ ἴδιο, τὸ νὰ μὴν πάθῃ κανένα κακὸ
 καὶ ν' ἀνεβῇ στὸν θρόνο τῆς Αἰγύπτου,
 καὶ τὸ ν' ἀξιώθῃ τόση λαμπρότητα ὅ-
 στερ' ἀπὸ τὰ τόσα προσκόμματα κι' ἐμπό-
 δια. Γιατί ἂν δέν εἶχαν ἀποφασίσαι τὸ
 κακὸ, δὲ θὰ τὸν πολούσαν στὴν Αἴ-
 γυπτο, κι' ἂν δέν τὸν πολούσαν
 στὴν Αἰγυπτο, δέν θὰ τὸν ἐρωτεύου-

ταν ἡ ἀρχόντισσα, κι' ἂν δέν τὸν ἐρω-
 τεύσαν ἡ ἀρχόντισσα, δέν θὰ τὸν ἐρ-
 ριχναν στὸ δεσμοτῆριο, δέν θὰ ἐρμήνευε
 τὰ ὄνειρα, δέν θὰ πετύχαινε τὴ βασιλεία.
 Κι' ἂν δέν πετύχαινε ἐκείνη τὴ βασιλεία,
 δὲ θὰ πῆγαιναν τ' ἀδελφὰ του ν' ἀγορά-
 σουν σιτάρη καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν.
 Ὡστε ἐπειδὴ τὸν σκότωσαν κατὰλαβαν
 καλύτερα τὰ ὄνειρά του. Λοιπὸν; αὐτοὶ
 προκάλεσαν ὅλα τὰ μελλοντικὰ τὸν ἀγαθὰ
 κι' ὅλη τὴ δόξα του ἐκείνη; Καθόλου,
 γιατί αὐτοὶ ἀποφασίσαν νὰ τὸν παραδῶ-
 σουν στὸ θάνατο καὶ τὴ θλίψη καὶ τὴν
 ὑποδούλωση καὶ στὰ χειρότερα κακὰ,
 ἀλλὰ ὁ πάνσοφος Θεὸς μεταχειρίστηκε τὴν
 πονηρία τῶν κακοποιῶν γιὰ τὴν προκοπὴ
 τοῦ πολυλημένου καὶ κακοποιήμενου.

στ'.—Καὶ γιὰ νὰ μὴν νομισθῇ ὅτι ἀπὸ
 κάποια σύμπτωση, ἡ ἀπὸ τὴ μεταβολὴ
 τῶν πραγμάτων ἔγιναν αὐτὰ, ὁ Θεὸς συν-
 τελεῖ τὰ ἐμποδισμένα χρησιμοποιώντας
 αὐτοὺς ποὺ τὰ ἐμποδίζουν, βάζοντας τοὺς
 ἐχθροὺς τὸν γιὰ βοηθοὺς στὸ καλὸ ἀπο-
 τέλεσμα, γιὰ νὰ μᾶθῃς ὅτι ὅσα ὁ Θεὸς
 ἔχει ἀποφασίσαι, κανεὶς δέν μπορεῖ νὰ τὰ
 χαλάσῃ, καὶ τὸ χέρι του τὸ δυνατὸ κανεὶς
 δέν μπορεῖ νὰ τὸ ἀντικρούσῃ. Γιὰ νὰ μὴν
 ἀπελπίζεσαι κι' οὕτε νὰ στενοχωριέσαι
 ὅταν οἱ ἄλλοι θέλουν τὸ κακὸ σου, ἀλλὰ
 νὰ μαρτυρῇς νὰ ξέρῃς ὅτι ἡ κακότητά τους
 σὲ φέρνει σὲ καλὸ τέλος, μόνον ὅταν ὑπομέ-
 νης γενναῖα τὰ χτυπήματα.

Ἰδοὺ λοιπὸν κι' ἔδω, ὁ φθόνος γέννησε
 τὴ βασιλεία καὶ ἡ ζήλια προκάλεσε τὸ διά-
 δημα κι' ἔφερε τὸ θρόνο, κι' ἐκεῖνοι οἱ κακο-
 θελητὲς, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸν ἐσπρωξαν στὸ ὑ-

πάσχειν θεινὰ ὁ βασκαίνων, ἡ τὸν πλησίον ἰδεῖν εὐδοκιοῦντα,
 κἄν εἰς αὐτὸν διαβαίνειν μέλλοι τὰ τῆς εὐδοξίας· οὐ τ' ἴγνοις· ἂν
 ἀλλήλοισιν; Ὅπερ οὖν κἀκεῖνοι ἔπαυον, καὶ ἰδόντες αὐτὸν
 πόρρωθεν ἤκοντα, τροφὴν αὐτοῖς κομίζοντα, πρὸς ἀλλήλους
 ἔλεγον· Δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτόν. καὶ ἰδόμεναι
 τί ἔσται τὰ ἐνύπνια αὐτοῦ (Γεν 37, 20). Εἰ καὶ μὴ ὡς ἀδελφὸν ᾗδουσιν, οὐδὲ τὴν φωνὴν ἐπέ-
 γνως, τὴν γοῶν τράπεζαν αὐτὴν αἰδουμένην ἔδει, καὶ τὸν τῆς
 διακονίας τρόπον οὗτις θρόνον οὐ παρεγένετο. Ἀλλ' ὅρα πῶς
 καὶ ἄκουτες προσεταῖοσαι· Δεῦτε, φασίν, ἀποκτείνω-
 μεν αὐτόν, καὶ ἰδόμεναι τί ἔσται αὐτοῦ τὰ ἐνύπνια. Εἰ γὰρ οὐ βουλεύσαντο, καὶ τὸν θόλον
 ὄψαντο, καὶ τὴν ἀναιδέα βουλὴν ἔρραψαν ἐκείνην, οὐκ ἂν ἔγνω-
 σαν τὸν ἐνυπνίον ἐκείνων τὴν δύναμιν. Οὐ γὰρ ἦν ἴσον, μέ-
 δει παθόντα θεῶν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀναβῆναι τῆς Αἰγύπτου,
 καὶ διὰ τοσοῦτον τὸν καλωπῶνται καὶ τὸν ἐμποδίζον τῆς αὐ-
 τῆς ταύτης ἐπιλαβεσθαι λαμπρότητος. Εἰ μὴ γὰρ ἐπεβού-
 λησαν, οὐκ ἂν εἰς Αἴγυπτον ἀπέπαινον· εἰ μὴ ἀπέπαινον εἰς
 Αἴγυπτον, οὐκ ἂν ᾗδουσι ἡ δειπνοῖα ἢ εἰ μὴ ᾗδουσι ἡ δει-
 σποῖνα, οὐκ ἂν ἐνεβλήθη εἰς τὸ δεσμοτῆριον, οὐκ ἂν συνέκρινε
 τὰ ὄφραμα, οὐκ ἂν τῆς βασιλείας ἐπέτυχεν· εἰ μὴ τῆς βα-

σιλείας δὲ ἐπέτυχεν ἐκείνης, οὐκ ἂν ἤλθον οὗτοι κατ' ἐμπορίαν
 οἰτοῦ, καὶ προσκυνήσαν αὐτόν. Ὡστε ἐπειδὴ ἀπέπαινον
 αὐτόν, διὰ τοῦτο μάλιστα ἔγνωσαν αὐτοῦ τὰ ἐνύπνια. Τί οὖν;
 αὐτοὶ πρόβλεπον τὸν μελλόντων ἀγαθὸν αὐτῷ πάντων ἐγέ-
 νοντο καὶ τῆς περιφανείας ἐκείνης; Οὐδαμῶς, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν
 θανάτῳ καὶ ὀσμῇ καὶ τῇ δουλείᾳ καὶ τοῖς ἐσχάτοις παρα-
 δοῦναι βουλεύσαντο κακοῖς ὁ δὲ εὐμήχανος Θεὸς τῇ τῶν
 ἐπιβουλεύσαντων πονηρίᾳ πρὸς τὴν τοῦ παθόντος καὶ ἐπι-
 βουλεύοντος εὐδοκίαν ἀπερχάτο.

ς'. Ἰνα δὲ μὴ συντυχίας τινός, μηδὲ πραγμάτων περι-
 πετειάς τὰ συμβῆναι εἶναι νομίζηται, δι' αὐτῶν τῶν ἐναντιο-
 σόμενων, δι' αὐτῶν τῶν καλῶντων, αὐτὰ κατασκευάζει τὰ
 καλωσύμενα ὁ Θεός, τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ πρὸς τὴν εὐδοκίαν
 διακόνων χρόμενος. Ἰνα μᾶθῃς, ὅτι ὁ Θεὸς βεβούλευται,
 οὐδεὶς διασκευάσει· καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν οὐδεὶς
 ἀποστρέψει· ἴν' ὅταν ἐπιβουλήν παρά τινι, μὴ καταπί-
 πτης, μὴδὲ διακρίνη, ἀλλ' εἰδέναι ἔχῃς, καὶ πρὸς τέλος
 ἀπάνεξ χρηστὸν ἡ ἐπιβουλὴ, μόνον ἂν γενναίως φέρῃς τὰ
 συμπίπτοντα.

Ἰδοὺ γοῶν καὶ ἀναβῆθαι φθόνος βασιλείαν ἔτεκε, καὶ βα-
 σκανία διάδημα προέβηεν, καὶ θρόνον ἐκόμισε, καὶ αὐτοὶ

ψος έκείνης τῆς ἐξουσίας. Κι' ὁ ἕνας ἐβασίλευε ἂν καὶ θέλησαν τὸ κακό του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, οἱ κακοθελητές, ἔγιναν δούλοι· ἐκείνον τὸν προσκυνοῦσαν, κι' ἐκείνοι προσκυνοῦσαν. Ὅταν λοιπὸν θὰ οὐὲ ἔρθουν ἀδιάκοπα κι' ἀπαντᾶς βάνασα, μὴν ταραξέσαι, μὴ στενοχωρίσαι, ἀλλὰ περίμενε τὸ ἀποτέλεσμα· γιατί ἐξάπαντος θ' ἐξιώθῃς τὴ μεγάλη χάρι τοῦ Θεοῦ ὅταν ἀντέχῃς μ' εὐχαρίστηση ὅσα χτυπήματα σοῦ ἔρχονται. Καθὼς κι' ἐκεῖνος, ποῦ κινδύνευε κι' ἡ ζωὴ τοῦ ἀκόμα μετὰ τὰ θύειρα ἐκεῖνα, καὶ πουλήθηκε ἀπὸ τ' ἀδέλφια του καὶ συκοφαντήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχόντισσα, καὶ πάλι ρίχτηκε στὴ φυλακὴ, δὲν εἶπε μέσα του, Τί σημαίνει τοῦτο; καὶ μὴ ξεγέλασαν ἐκεῖνα τὰ θύειρα, ἔχσασα τὴν πατρίδα μου, στερήθηκα τὴν ἐλευθερίαν μου· δὲν πῆγα στὴν ἀρχόντισσα ποῦ μὲ καλοῦσε γιὰ τὴν ἀμείαν, ἐπειδὴ φοβήθηκα τὸν Θεό· τώρα τιμωροῦμαι γιὰ τὴ φρονιμάδα μου καὶ τὴν ἀρετὴ μου. Καθόλου δὲν ἀντίδρασε, οὔτε ἄπλωσε τὸ χέρι, ἀλλ' ἄφησε νὰ παραδοθῇ σ' ἀπαντᾶς δεσμά καὶ σ' ἀδιάκοπες συμφορές, γιατί μετὰ τὸν λάκκο ἦρθε ἡ ὑποδούλωση, μετὰ τὴν ὑποδούλωση ἡ προδοσία, μετὰ τὴν προδοσίαν ἡ συκοφαντία, μετὰ τὴν συκοφαντίαν ἡ φυλακὴ. Ἀλλὰ τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲν τὸν ἐτάραξε, ἀλλὰ παράμενε μὲ θάρρος στὴν ἐλπίδα καὶ ἔφερε ὅτι ποτὲ δὲ θὰ ματαιωθοῦν ὅσα εἶπε ὁ Θεός.

Μποροῦσε βέβαια ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἴδια ἐκείνη μέρα ποῦ ὑποσχέθηκε νὰ τὰ ἐκπληρώσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ φανερώσῃ καὶ τὴ δύ-

ναμὴ του καὶ τὴν πίστη τῶν δούλων του, ἀφῆνε νὰ μεσολαβήσῃ πολλὸς καιρὸς ἀνάμεσα καὶ νὰ συμβοῦν πολλὰ ἐμπόδια, γιὰ νὰ μάθῃς καὶ τὴ δύναμὴ του, καὶ τότε ἐκπληρώνεις ὅσα ὑποσχέθηκε, ὅταν φτάσῃς στὴν ἀπελπίσιν καὶ δῇς τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν πίστη ἐκείνων ποῦ τὸν ὑπακούουν, καὶ δῇς ὅτι δὲν χάνουν τὴν καλὴ ἐλπίδα τους μ' ὅσα κι' ἂν τοὺς συμβαίνουν. Ἀλλὰ, καθὼς ἔλεγα, γύρισαν πίσω αὐτοί, ὅταν ἡ πείνα, σὰν νῆταν ἕνας στρατιώτης ποῦ τοὺς ἐσπρωχνε, τοὺς ἔφερε μπροστὰ στὸν ἀρχοντα Ἰωσήφ κι' ἦθελαν ν' αγοράσουν στάρι· καὶ τί τοὺς εἶπε; Εἰς τὸ κατὰ σκοποῖ. Κι' ἐκείνοι εἶπαν μεταξὺ τους, τί σημαίνει ἄραγε αὐτό; Ἠρᾶμε γιὰ ν' αγοράσωμε τροφίμα, καὶ κινδυνεύει ἡ ζωὴ μας; Δίκαια, γιατί κι' ἐκεῖνος τροφίμα σᾶς ἔφερε κι' ἐκινδύνεψε ἡ ζωὴ του· ἀλλ' αὐτὸς πραγματικὰ ὑπέφερε, κι' ἐσεῖς στὰ ψέμματα τὸ παθαίνετε αὐτό· γιατί δὲν ἦταν ἐχθρὸς σας, ἀλλὰ ὑποκρίθηκε τὸν ἐχθρὸ, ὥστε νὰ μάθῃ τὴν ἀλήθειαν γιὰ τὸν οἰκογένειαν του. Ἐπειδὴ βέβαια φάνηκαν σ' αὐτὸν πονηροὶ κι' ἀχάριστοι, καὶ δὲν εἶδε ἀνάμεσά τους τὸν Βενιαμὴν, φοβήθηκε γιὰ τὸ παιδί μῆπως κι' ἐκεῖνος εἶχε πᾶσι τὰ ὅμοια, καὶ προστάζει νὰ δεθῇ ἕνας καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ· ἔπειτα νὰ πάρουν τὸ σιτᾶρι καὶ νὰ φύγουν ὅλοι, καὶ τοὺς ἀπέλειψε μὲ θάνατο ἂν δὲν γυρίζαν πίσω νὰ φερναν τὸν ἀδελφὸ τους. Ὅταν λοιπὸν ἔγιναν αὐτὰ κι' εἶπε, Ἀφήστε κάποιον ἐδῶ καὶ φέρετε τὸν ἀδελφὸ σας, εἰδ' ἄλλως μὲ κακὸ θάνατο θὰ πεθάνετε,

οἱ ἐπιβουλεύσαντες, αὐτοὶ συνωθῶσαν αὐτὸν πρὸς τὸ μέγεθος ἐκείνης τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ μὲν ἐπιβουλεύεις ἐξάουθεν, οἱ δὲ ἐπιβουλεύσαντες ἐβόλουν· κἀκεῖνος μὲν προσκυνεῖτο, οὗτοι δὲ προσκύνουν. Ὅταν τοῖνυν ἐπέλοι σοι δεινὰ συνεχῆ καὶ ἀπᾶλληλα, μὴ θεωροῦ, μὴ δὲ θυσχεραίνε, ἀλλ' ἀνήμενε τὸ τέλος· πάντως γὰρ ἀπαντήσεται τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοδωρεᾶς ἄξιον, μόνον ἂν εὐχαρίστας τὰ ἐν μέσῳ συμπιπτόντα ἐνέγκῃς. Ἐπεὶ καὶ οὗτος μετὰ τὰ ὀνείρατα ἐκείνα περὶ τῶν ἐρχομένων κινδυνώσας, καὶ πρᾶξις ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, καὶ παρὰ τῆς δεσποίνης ἐπιβουλεύεις, καὶ πάλιν εἰς δεσμοτήριον ἐμπέσας, οὐκ εἶπε καὶ ἑαυτὸν. Τί ποτε τοῦτό ἐστιν; ἀπάντ· τὰ ὀνείρατα ἐκείνα ἦν. ἐξέτισον τῆς πατρίδος, ἀπεστέρησεν ἐλευθερίαν· διὰ τὸν Θεὸν οὐκ εἶχε τὴν δεσποινὴν πρὸς μοιχείαν καλοῦσιν· διὰ σφωροσύνην καὶ ἀρετὴν κολλάσμαι καὶ οὐδὲ ὅπως ἤμουν, οὐδὲ χεῖρα ὥρευνον, ἀλλ' εἶσας παραδοθῆναι δεσμοῖς ἐπαλλήλοις καὶ συνεχῆς συμφορᾶς μετὰ γὰρ τὸν λάκκον δουλεῖς, μετὰ δουλείαν ἐπιβουλή, μετὰ ἐπιβουλήν συκοφαντία, μετὰ συκοφαντίαν δεσμοτήριον. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων αὐτὸν ἐθορούει, ἀλλ' ἔμενε τῇ ἐλπίδι ὁπαρῶν, καὶ εἶδως οὗτι τὰ εἰρημένα οὐ διαπεσσεύεται οὐδέποτε.

Ἐβόνατο μὲν γὰρ ὁ Θεὸς καὶ παρ' αὐτὴν αὐτὰ πληρῶσαι τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ἵνα καὶ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐπιδείξῃται, καὶ τὴν πίστιν τῶν αὐτοῦ δούλων, ἵνα οὐ χρόνον μεταξὺ παραι-

πεσῇ μακρὸν, καὶ πολλὰ γενέσθαι κωλύματα, ἵνα καὶ τὴν αὐτοῦ μέθεξιν ἴσῃν, τότε πληρούσας τὰ ἐπαγγελμένα, ὅταν εἰς ἀνάγκην ἐμπέσῃ, καὶ τὴν τῶν δούλων ἰδῇ ὑπομονὴν καὶ πίστιν, οὐδὲν τῶν ἐν μέσῳ συμβαινόντων τῆς ἀσθεῖς προσδοκίας ἐκπιπτόντων. Ἀλλ', ὅπερ ἔλεγον, ἐπηνέλησεν οἱτοί, τοῦ λιμοῦ, καθόπερ στρατιώτου τινός, ἐπὶ κεφαλῇ αὐτοῦ ἀθρόοντος καὶ περιστάτοντος ἀρχοντι τῷ Ἰωσήφ, καὶ ἐβόλοντο πρᾶσιμα σῖτον ὃ δὲ τί φησι πρὸς αὐτούς; Κατὰ σκοποῖ ἐστὶ (Γεν. 42, 9) Οἱ δὲ εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Τί ποτε τοῦτό ἐστι, τροφὴν ἡλθόμεν ἐμπορευσόμενοι, καὶ περὶ φύχης κινδυνώμεν; Εἰκότως, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς τροφὴν ὀρέντο ἐκείως, καὶ περὶ τῆς ζωῆς ἐκινδύνουν· ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀληθεῖς ὄνταμεν, ὅμως δὲ ὑποκρίσας τοῦτο πᾶσχετε· οὐ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, ἀλλὰ προσώπειον ἀνέλαβεν ἐχθρὸς, ἵνα τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν μετὰ ἐκρίβειας μάθῃ. Ἐπειδὴ γὰρ πονηροὶ περὶ αὐτὸν ἐγένοντο καὶ ἀγνώμονες, τὸν τὸ Βενιαμὴν οὐκ εἶδε μετ' αὐτῶν ὄντα, δέσας ὑπὲρ τοῦ παιδός, μήποτε κἀκεῖνος τὰ ἀδελφὰ αὐτοῦ πέπτοιε, καλεῖται δεσθῆναι· τίνα ἐνὰ καὶ ἀρεθῇναι ἐκεῖ· εἰτα αὐτοὺς λαβόντας τὸν σῖτον ἀπαντας ἀπελθεῖν, ἐπιελθὼς θάνατον αὐτοῖς, εἰ μὴ τὸν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ ἀπαγάγοιαν. Ἐπεὶ οὖν ταῦτα ἐγένετο, καὶ εἶπεν, Ἀφετέ τινα ἐνταῦθα, καὶ τὸν ἀδελφὸν ὡμῶν ἀγάγετε εἰ δὲ μὴ, θανάτω ἀποθανεῖσθε· τί πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον ἐκεῖνοι; Ναί, ἐν

μᾶς δικάζει ἐδῶ γιὰ τ' ἁμαρτήματά μας καὶ κάνοντάς μας φρονιμώτερους, νὰ μᾶς γλυτώσῃ ἀπὸ τῇ μέλλουσα κρίσει ἐκεῖ. Πράγμα ποῦ κι' ὁ Παῦλος τὸ λέει: "Ἀν ἐκρίναμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, δὲ θὰ μᾶς ἔκρινε ὁ Κύριος. Γιὰ νὰ μὴν τιμωρούμαστε λοιπὸν τότε, γιὰ νὰ μὴν ἔχωμε εὐθύνες, ὡς γυρίσῃ στὴ συνείδησή του ὁ καθένας, κι' ἀφοῦ ἀνασκοπήσῃ τὴ ζωὴ του καὶ περάσῃ μὲ προσοχὴ ὅλα ὅσα ἁμάρτησε, ὡς κητηγορήσῃ τὴν ψυχὴ του ποῦ τὰ ἔπραξε αὐτά, ὡς καταδικάσῃ τὶς ἀποφάσεις του, ὡς νοιώσῃ

θλίψῃ, ὡς στενοχωρήσῃ τὴ σκέψῃ του, ὡς τιμωρήσῃ τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν παραδοχὴ τῶν ἁμαρτιῶν του, μὲ τὴν εἰλικρινὴ μετάνοια, μὲ δάκρυα, μ' ἐξομολόγησιν, μὲ νηστεία κι' ἐλεημοσύνη, μ' ἐγκράτεια κι' ἀγάπη, ὥστε μὲ κάθε τρόπο νὰ μπορέσωμε ὅλα τὰ ἁμαρτήματα νὰ τὰ ἀποθέσωμε ἐδῶ, κι' ἔτσι νὰ φύγωμε γιὰ 'κεῖ μὲ θάρρος μεγάλο, ποῦ μακάρι ὅλοι μας νὰ τὸ ἀξιωθοῦμε, μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς ἔχη τὴ δόξα, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δικάζων ἡμῖν, καὶ σωφρονεστέρους ποίων, ἐξαρκίαν τῆς μελλούσης ἐκεῖ κρίσεως. Ὅπερ οὖν καὶ ὁ Παῦλος λέγει: Ἐἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἔν ἐκρινόμεθα ὑπὸ τοῦ Κυρίου. (Α' Κορ 11, 31). Ἵνα οὖν μὴ τότε κολαζώμεθα, μὴ τότε εὐθύνας ὑπέχωμεν, ἑκαστος εἰς τὸ συνειδὸς εἰσελθὲν τὸ ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ζωὴν ἀναπτύξας, καὶ ἅπαντα τὰ πεπλημμελημένα μετὰ ἀκριβείας ἐπελθὼν, καταγινώσκων τῆς ψυχῆς τῆς ταῦτα ἐργασαμένης, κολαζέτω τοὺς λογισμοὺς, θλιβέτω, στενοχωρεῖτω τὴν

ἑαυτοῦ διάνοιαν, δίκην ἑαυτὸν ἀπαιτεῖτω τῶν ἡμαρτημένων διὰ τῆς καταγνώσεως, διὰ τῆς μετανόιας τῆς ἠκριβωμένης, διὰ θαυρόν, διὰ ἐξομολογήσεως, διὰ νηστείας καὶ ἐλεημοσύνης, διὰ ἐγκρατείας καὶ ἀγάπης, Ἵνα παντὶ τρόπῳ δυνήθωμεν πάντα ἐνταῦθα ἀποθέμενοι τὰ ἁμαρτήματα, μετὰ πολλῆς ἀπειθείας ἐκεῖ τῆς παρηγοίας: ὡς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Στόρητό τοῦ Ἀποστόλου Ἐξέλω, ἀδελφοί μου, νὰ ἔχετε ἀγνοία γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, ὥστε νὰ μὴν λυπᾶσθε καὶ στὸν Ἰῶβ καὶ τὸν Ἀβραάμ.

α'. Τέσσερις μέρες διαθέσαμε νὰ σᾶς ἐξηγοῦμε τὴν παραβολὴ τοῦ Λαζάρου, γιὰ νὰ δοῦμε ὅλο τὸ θησαυρὸ πού βρήκαμε νὰ ὑπάρχῃ μέσα στὸ πληγιασμένο σῶμα. Θησαυρὸ πού δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ χρυσάφι κι' ἀσήμι καὶ πολύτιμα πετράδια, ἀλλ' ἀπὸ πίστη καὶ ἀνδρεία κι' ὑπομονή κι' ἀντοχή μεγάλη. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει σ' αὐτοὺς τοὺς ὑλικοὺς θησαυρούς, στὴν ἐπιφάνεια ὑπάρχουν ἀγκάθια καὶ τριβόλια μόνο, κι' εἶναι τὸ ἔδαφος τραχύ, μὰ ὅταν σκάψῃ βαθιά κανεῖς, παρουσιάζεται πολὺς ὁ πλοῦτος· ἔτσι δὲ συνέβαινε καὶ στὸν Λάζαρο· ἀπὸ πάνω εἶχε πληγὴς κι' ἀπὸ κάτω πλοῦτο ἀνείπωτο· ἀχρηστευμένο τὸ σῶμα, ἀλλὰ γενοαία κι' ἀγρυπνὴ τὴν ψυχὴ, καὶ μποροῦσε νὰ διῇ κανεῖς σ' αὐτὸν νὰ ἐκπληρώνεται τὸ ἀποστολικὸ ρητό· Ὅσο ὁ ἔξω ἀνθρώπος καταστρέφεται, τόσο πιο πολὺ ὁ ἔσω τερικὸς ἀνανεώνεται.

Κι' ἔπρεπε βέβαια καὶ σήμερα νὰ μιλήσωμε πᾶν ὁ σὴν ἰδια παραβολή, καὶ ν' ἀντικρούσωμε τοὺς αἰρετικούς πού καταπολεμοῦν τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, πού κατη-

γοροῦν τοὺς πατριάρχες, πού ἔχουν ἀκοινωμένη τὴ γλώσσα τοὺς ἐναντία στὸ δημιουργὸ τῶν πάντων, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ σᾶς γίνῃ βαρετὸς ὁ λόγος, φυλάγοντας γι' ἄλλη περίπτωση αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνες, ἐμπρός, ὡς φέρωμε τὸ λόγο σ' ἄλλο ζήτημα. Γιατί καὶ τὸ τραπέζι, ὅταν ἔχῃ πάντα τὸ ἴδιο φαγητό, προκαλεῖ τὸν κορεσμό, ἐνῶ ὅταν κάθῃ φορὰ ἀλλάξῃ, ἀνοίγει τὴν ὄρεξη. Γιὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν τὸ ἴδιον καὶ στὴ διδασκαλία, θὰ γνωρίσωμε σήμερα στὸ μακρὶον Παῦλον, ὅστερ' ἀπὸ πολὺν καιρὸ, γιατί καὶ γὴν εὐκαιρία μᾶς δίνει σήμερα τὸ ἀποστολικὸ κομμάτι πού διαβάστηκε, καὶ θὰ πᾶνε σύμφωνα ὅσα θὰ ποῦμε τώρα με ὅσα εἴπαμε πρὶν. Ἀκούσατε λοιπὸν τὸν Παῦλον σήμερα πού βοοῦσε κι' ἔλεγε· Δὲν θέλω νὰ ἔχετε ἀγνοία γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, ὥστε νὰ μὴν λυπᾶσθε σὰν τοὺς ἄλλους πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Ἐκεῖνη, τοῦ Λαζάρου, ἦταν Εὐαγγελικὴ χορδή, αὐτὸς ὁ ἦχος εἶναι ἀποστολικός, ὅμως ἡ ἀρμονία εἶναι μία. Γιατί καὶ σ' ἐκείνη τὴν παραβολὴ ἔσπου-

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ἀποστόλου Περὶ δὲ τῶν νεοκτισμένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί. Ἦνα μὴ λυπησθε καὶ εἰς τὸν Ἰῶβ καὶ τὸν Ἀβραάμ

α' Ἡμέρας τέσσαρες ἐνέλωσαμεν τὴν κατὰ τὸν Λαζάρου παραβολὴν ὑμῖν ἐξηγουμένους τὸν θησαυρὸν ἐκτεκρυμένον· ἐν εὐρήκαμεν ἐν ἡλικιωμένῳ λειμῶνι σωματί· θησαυρὸν οὐχὶ χρυσοῖον καὶ ἀργύριον καὶ λίθους ἔχοντα πολυτελεῖς, ἀλλὰ φιλοσοφίαν καὶ ἀνδρείαν καὶ ὑπομονήν, καὶ καρτερίαν πολλήν. Καθόπερ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν θησαυρῶν τούτων συμβαίνει, τὴν μὲν ἐπιφάνειαν ἀνέσθας ἔχειν καὶ τριβόλους πολλὰς καὶ γῆν τραχυτέραν, εἰ δὲ τις καίτοι διασκάψῃ, πολὺς ὁ πλοῦτος φαίνεται· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου συνέβαινον· ἔσθων ἐκτὸς, καὶ κάτωθεν πλοῦτος· ἔσθων ἐκτὸς πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ γενναίᾳ καὶ ἀγρυπνοῦσῃ ψυχῇ, καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἦν ἰδεῖν ἐκείνου πληρούμενον ἐπὶ τούτῳ· Ὅσον ὁ ἔξω ἐνθροῦντο, ὅσον ἐκτελεῖται, ὅσον οὐκ ἐν τούτῳ ἐνθροῦντο· καὶ (Β' Κορ. 4, 16).

Καὶ ἐνθὺν μὲν καὶ τήμερον εἰς τὴν αὐτὴν παραβολὴν εἰπὼν, καὶ πρὸς τοὺς αἰρετικούς μαχεσθῶν τοὺς τὴν Παλαιὰν διαβάλλοντας, τοὺς τῶν πατριάρχων ἀντικρούοντας, τοὺς

κατὰ τοῦ δημιουργοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ τὴν γλῶτταν ἡμιονώτας· ἀλλ' Ἦνα μὴ προσκορὴς ὑμῖν ὁ λόγος γένηται, τούτους εἰς ἕτερον ταμειασμένον κρητὸν τοὺς ἀγῶνας, ἔσρα, πρὸς ἄλλων ὑπόθεσιν τὸν λόγον ἀγῶνα·ν ἔπει καὶ τράπεζαν μονοειδὴς μὲν οὖσα κρητὸν ἐντιθέσθαι, εἰ δὲ ποικίλῃ τῇ συνεχείᾳ διατελεῖσθαι τὴν δρεμιν· Ἦν οὖν καὶ ἐπὶ τῇ ἀκροασει, τούτῳ γένηται, πρὸς τὸν μακρὶον Παῦλον διὰ μακροῦ τοῦ χρόνου τήμερον ἐπαμείλθωμεν καὶ γὰρ εἰς εἰκαιρον ἡμῖν· τήμερον τὸ χωρίον ἀνεγνώσθη τὸ ἀποστολικόν, καὶ συνιδέσθαι τοῖς πρῶν λεχθεῖσι τὰ βελούσμενα. Ἦνωσάτε τὸν τοῦ Παύλου σήμερον βούτον καὶ ἔργοντος· Περὶ δὲ τῶν νεοκτισμένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, Ἦνα μὴ λυπησθε ὡς καὶ ἐπὶ λοιποῖσι καὶ ἔχοντες ἐλπίδα (1' Θεσα. 4, 11). Ἐκείνη εὐαγγελικὴ χορδὴ τοῦ Λαζάρου, οὗτος ἀπο ταυμάς ὁ φθόγος, ἀλλὰ μία ἡ συμφωνία. Καὶ γὰρ καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ παραβολῇ πολλὰ περὶ ἀναστήσεως καὶ τῶν ἐκεί δινασθησάντων ἐκτεκρυ-

δάσαμε πολλά για τὸ ζήτημα τῆς ἀναστάσεως καὶ γιὰ τὴ μέλλουσα κρίση, καὶ τώρα στὴν ἴδια ὑπόθεσιν μᾶς ἔφερε ὁ λόγος. Ὡστε ἂν κι' ἐρευνούμε ἀποστολικὴ περικοπή, ὅμως κι' ἐδῶ τὸν ἴδιο θεσφαρὸ θά βρούμε. Γιατὶ βέβαια καὶ τότε, ὅλος ὁ λόγος μας αὐτὸ προσπαθοῦσε νὰ διδάξῃ τοὺς ἀκροατῆς, νὰ πιστεύουν ὅτι τίποτα δὲν εἶναι τὰ σπουδαῖα τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἀλλὰ ν' ἀποβλέπουν μ' ἐλπίδες στὰ μέλλοντικά, καὶ νὰ σκέπτονται κάθε μέρα τὶς ἀποφάσεις πού θά βγοῦν ἐκεῖ καὶ τὸ φοβερὸ κριτήριον καὶ τὸν ὀλέθρον δικαστῆ. Τὰ ἴδια καὶ Ὁ Παῦλος μᾶς συμβουλεύει μ' ὅσα διαβάστηκαν. Ἀλλὰ προσέχετε· Δὲν θέλω, ἀδελφοί μου, νὰ ἔχετε ἄγνοια γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, ὥστε νὰ μὴν λυπᾶστε, σὰν τοὺς ἄλλους πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Διότι καθὼς πιστεύομε ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε κι' ἀναστήθηκε, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, αὐτοὺς πού ἐκοιμήθηκαν μὲ πίστη στὸν Ἰησοῦ, θ' αὐτοὺς φέρῃ κοντὰ ὁ ἑκείνων.

Αὐτὸ ἀξίζει πρῶτα νὰ σταθοῦμε καὶ νὰ ἐξετάσωμε, γιατί ἀργεῖς ὅταν μιλήσῃ γιὰ τὸ Χριστό, ἀποκαλεῖ θάνατον τὸν θάνατό του, κι' ὅταν μιλήσῃ γιὰ τὸ δικό μας τέλος, τὸ ὀνομάζει κοίμησιν καὶ ὄχι θάνατον. Διότι δὲν εἶπε, γιὰ ὅσους πέθαναν, ἀλλὰ τί εἶπε; Γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ. Καὶ πάλι· Ἐτσι ὁ Θεὸς κι' αὐτοὺς πού ἔχουν κοιμηθῇ μὲ πίστη στὸν Ἰησοῦ, θά τοὺς φέρῃ

κοντὰ ὁ ἑκείνων, καὶ δὲν εἶπε, αὐτοὺς πού πέθαναν. Κι' ὕστερα· Ἐμεῖς πού θ' ἀπομείνωμε καὶ θά ζοῦμε ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριος, δὲ θά προλάβωμε ὅσους θά ἔχουν κοιμηθῇ. Κι' οὔτε ἐδῶ εἶπε, ὅσους θά ἔχουν πεθάνει, ἀλλὰ καὶ τὴν τρίτη φορὰ πού κόνει λόγο, γιὰ τρίτη φορὰ ὀνόμασε κοίμησιν τὸ θάνατόν τους. Ἀλλὰ ὅταν ὁμιλῇ γιὰ τὸν Χριστό, δὲν λέει ἑλπίδα, ἀλλὰ πῶς; Καθὼς πιστεύομε ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε. Καὶ δὲν εἶπε «ἐκοιμήθη», ἀλλὰ πέθανε. Γιατὶ λοιπὸν τὸ θάνατον τοῦ Χριστοῦ τὸν ὀνόμασε θάνατον, καὶ τὸν δικό μας κοίμησιν; Βέβαια δὲν ἐχρησιμοποίησε τὴ διάκριση τῶν λέξεων ἄσκοπα, ἀλλὰ διὰφορα, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀποδώσῃ κάτι σφοδρὸ καὶ σπουδαῖο. Δηλαδή, σχετικὰ μὲ τὸν Χριστό μίλησε γιὰ θάνατον, γιὰ νὰ βεβαιώσῃ τὸ πάθος του· σχετικὰ μ' ἐμᾶς εἶπε γιὰ κοίμησιν, γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν πόνο μας. Γιατὶ αὐτὸ πού εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάστασιν, μὲ θάρρος τ' ὀνομάζει θάνατον· ὅταν ὅμως τὸ ζήτημα βρίσκεται στὴν ἐλπίδα, τὸ ὀνομάζει κοίμησιν, καὶ μ' αὐτὴ τὴν ὀνομασίαν μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς ἀπλώνει ἐλπίδες καλές. Διότι αὐτὸς πού κοιμᾶται θά σηκωθῇ ἀπὸ τὸν ὕπνον ἐξάπαντος, κι' ἄλλο δὲν εἶναι ὁ θάνατος παρὰ ὕπνος μακρὺς. Καὶ μὲ μοῦ πῆς αὐτό, ὅτι αὐτὸς πού τέλειωσε τὴ ζωὴ του οὔτε ἀκούει, οὔτε μιλά, οὔτε βλέπει, οὔτε αἰσθάνεται, γιατί τὸ ἴδιο κι' αὐτὸς πού κοιμᾶται. Κι' ἂν πρέπει νὰ ποῦμε κάτι θαυμαστό, εἶναι ὅτι ἐκείνου

σμεν, καὶ νῦν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμᾶς ὑπόθεσιν ὁ λόγος ἤγαγε πάλιν. Ὡστε εἰ καὶ ἀποστολικὸν ἀνομήτομον χωρίον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα θεσφαρὸν εὐρήσμεν. Καὶ γὰρ καὶ τότε ὁ λόγος ἡμῖν ἅπας τοῦτο παιδεύει τοὺς ἀκροατῆς ἐστουθε. μὴ δὲν τὸ παράνοστον βλοῦν τὰ λαμπρὰ νομίσματα εἶναι πράγματα, ἀλλὰ περαιτέρω προτείνει ταῖς ἐλπίσι, καὶ τὰς ἐκεῖ ψήφους κατ' ἐκαστὴν ἐννοεῖν τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ φοβερὸν κριτήριον, καὶ τὸν ἀπαράλογιστον δικαστὴν. Ταῦτα καὶ Ὁ Παῦλος διὰ τοῦ ἀνεγνώσαντος ἡμῖν συμβουλεύει τήμερον. Ἀλλὰ προσέχετε· Περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων οὐ θέλω ὁμᾶς ἄγνοειν, ἀδελφοί. ἵνα μὴ λυπηθῆτε, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὲ ἔχοντες ἐλπίδα. Ἐγὼ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κεκοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ (σ. 13).

Τοῦτο πρῶτον ἀξιὸν ἐπιστήσαντας ἐξετάσαι, τί δήποτε ὅταν μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ διαλέγεται, θάνατον καλεῖ τὸν ἐκείνου θάνατον· ὅταν δὲ περὶ τῆς ἡμετέρας τελευτῆς, κοίμησιν αὐτὴν καὶ ὁ θάνατον ὀνομάζει. Οὐ γὰρ εἶπε, Περὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων, ἀλλὰ τι; Περὶ δὲ τῶν κεκοιμημένων. Καὶ πάλιν· Οὕτως ὁ Θεὸς καὶ τοὺς κεκοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν

αὐτῷ (Α' Θεσσ. 4, 13)· καὶ οὐκ εἶπε, τοὺς ἀποθανόντας. Καὶ πάλιν· Ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κεκοιμηθέντας (Α' Θεσσ. 4, 14). Καὶ οὕτως ἐνταῦθα εἶπε τοὺς ἀποθανόντας, ἀλλὰ ἔτισην μνημονεύσας, τὸ τρίτον κοίμησιν τὸν θάνατον αὐτῶν ὀνομάσας. Περὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῶς; Ἐγὼ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ὁ Ἰησοῦς ἀπέθανε. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐκοιμήθη, ἀλλὰ, Ἀπέθανε. Τίνας οὖν ἔκρινεν μὲν τοῦ Χριστοῦ θάνατον ἐκάλεσε, τὸν δὲ ἡμέτερον κοίμησιν. Οὐ γὰρ ἄλλως, οὐδὲ παρέρχων τυχὴν κίχρηται τῶν λέξεων τῆς παρατήρησις, ἀλλὰ σοφὸν τὴ καὶ μέγα κατασκευάσας. Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ Χριστοῦ θάνατον ἐκάλεσεν, ἵνα τὸ πάθος πιστώσῃται· ἐπὶ δὲ ἡμῶν κοίμησιν ἐκάλεσεν, ἵνα τὴν ὁδὸν παραμυθῇται· Ἐνθα γὰρ προεχώρησεν ἡ ἀνάστασις, θαρρῶν καλεῖ θάνατον· ἐνθα δὲ ἐν ἐλπίσιν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα, κοίμησιν καλεῖ, καὶ δι' αὐτῆς παραμυθούμενος τῆς προσπορίας ἡμᾶς, καὶ χρηστάς ὑποτίθειν ἐλπίδας· Ὅτι γὰρ κοίμωμενος ἀναστήσεται πάντως, καὶ οὐδὲν ἔτερον ὅτι θάνατον, ἀλλ' ἡ θνῶνος μακρὰ. Μὴ γάρ μοι τοῦτο εἴπῃς, ὅτι οὐκ ἀκούει, οὐτε φθγγεταί, οὐτε ὁρᾷ, οὐτε αἰσθάνεται ὁ τελευτῶν καὶ οὐδὲ γὰρ ὁ καθύδων. Εἰ δὲ χαί, τί καὶ θαυμαστὸν εἴπῃς, τοῦ μὲν καθύδωντος καὶ ἡ ψυχῇ πως καθύδεται, τοῦ δὲ τελευτῆ-

ποῦ κοιμᾶται, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ κοιμᾶται κάπως, ἐνῶ μ' ἐκείνον ποῦ ἔπαυε νὰ ζῇ, δὲν γίνεται τὸ ἴδιο, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τοῦ ξαγρυνᾷ. Μὰ ὁποῖος τέλειωσε τὴ ζωὴ του, λένε, σαπίζει καὶ καταστρέφεται καὶ σκόνη γίνεται καὶ στάχτι. Καὶ τὴ σημασία ἔχει, αὐτό, ἀγαπητέ; γι' αὐτό ἀκριβῶς λοιπὸν πρέπει νὰ χαίρεται κανεὶς. Γιατὶ κι' ὅταν θέλῃ κανεὶς νὰ χτίσῃ ἕνα σπίτι ποῦ χάλασε καὶ πάλιωσε, βγάξει πρώτα ἔξω τοὺς ἐνοίκους κι' ἔτσι γκρεμίζει τὸ σπίτι καὶ χτίζει πῖο λαμπρό. Κι' αὐτοὺς ποῦ βγῆκαν ἔξω δὲν τοὺς φέρνει λύπη ὅ, τι γίνηκε, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐχαριστεῖ πῖο πολύ, γιατί δὲν προσέχουν τὸ γκρέμισμα ποῦ βλέπουν, ἀλλὰ φαντάζονται τὴ μελλοντικὴ οἰκοδομή, ποῦ δὲν τὴν βλέπουν τώρα. Αὐτὸ θέλοντας νὰ κάμῃ κι' ὁ Θεός, μᾶς διαλύει τὸ σῶμα καὶ πρώτα βγάδι ἔξω τὴν ψυχὴ ποῦ τὸ κατοικεῖ, σὺν ἀπὸ κάποιο σπίτι, ὥστε ἀφοῦ οἰκοδομηθεῖ λαμπρότερη, νὰ φέρῃ πάλι μέσα τὴν ψυχὴ μὲ πῖο πολλὴ τιμὴ. Νὰ μὴν προσέχωμε λοιπὸν τὸ γκρέμισμα, ἀλλὰ τὴ μελλοντικὴ λαμπρότητα

β'. Κι' ὅταν πάλι ἔχῃ κάποιος ἕνα ἀγαλμα χαλασμένον ἀπὸ τὴ σκουριά καὶ τὴν πολυκαιρίαν, καὶ σπασμένον σὲ πολλὰ μέρη, τὸ σπάει καὶ τὸ ρίχνει στὸ καμίνι, κι' ἀφοῦ τὸ λυώσῃ ἐντελῶς, τὸ ξαναφτιάχνει μ' αὐτὸν τὸν τρόπο πῖο ὠραίο. Λοιπὸν ὅπως ἡ διάλυση στὸ καμίνι δὲν εἶναι καταστροφή, ἀλλὰ εἶναι ἀνανέωση ἐκείνου τοῦ ἀγάλματος, ἔτσι κι' ὁ θάνατος τῶν σωμάτων μας δὲν εἶναι καμιά καταστροφή, ἀλλ' εἶναι ἀνανέωση. "Ὅταν λοιπὸν δῆς,

ὅπως στὸ καμίνι, νὰ καταπνέθῃ ἡ σάρκα μας καὶ νὰ σαπίζῃ, μὴ σταθῇς σ' αὐτὸ ποῦ βλέπεις, ἀλλὰ περίμενε τὴ νέα κατασκευή· κι' οὔτε στὰ μέτρα τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ νὰ σταματήσῃς, ἀλλὰ γύρισε μὲ τὴ σκέψῃ στὰ πῖο πρῖν. Γιατὶ αὐτὸς ποῦ κάνει τὰ ἀγάλματα, ὅταν ρίξῃ στὴ φωτιά χάλκινο σῶμα, δὲν σοῦ ἀποδίνει χρυσὸ κι' ἄθνατο ἀγαλμα, ἀλλὰ χάλκινο τὸ κατασκευάζει πάλι· μὰ ὁ Θεός δὲν τὸ κάνει ἔτσι, ἀλλὰ λυώνει πῆλινον καὶ θνητὸ σῶμα καὶ σοῦ ἀποδίνει χρυσὸ κι' ἄθνατο ἀγαλμα. Γιατὶ ἡ γῆ δέχεται φθορὰ τὸ σῶμα καὶ θνητό, καὶ τὸ δίνει πίσω ἀφθαρτό κι' ἄθνατο. Λοιπὸν μὴ βλέπῃς ἐκείνον ποῦ ἐκλείει τὰ μάτια καὶ κείτεται ἄφρων, ἀλλὰ ἐκείνον ποῦ ἀνασταίνεται, ἐκείνον ποῦ χαίρεται ἀνείπωτη δόξα καὶ τρομερὴ καὶ θαυμαστή, καὶ γύρισε τοὺς λογισμοὺς σου ἀπὸ τὸ τωρινὸ θέαμα πρὸς τὴ μελλοντικὴ ἑλπίδα. Ἀλλὰ ἀκολουθεῖς τὴ συνήθεια καὶ γι' αὐτὸ ὀδύρεσαι καὶ θρηνεῖς; Μὰ πῶς δὲν εἶναι ἀπρεπο, ὅταν δῆνις τὸ κοριτσάκι σου στὸν νυμφίον, κι' αὐτὸς τὸ παίρνει καὶ φεύγει σὲ μακρινὴ χώρα, καὶ περνᾷ εὐτυχισμένον, τότε νὰ μὴν τὸ θεωρῇς αὐτὸ κακό, ἀλλὰ νὰ σὲ παρηγορῇ γιὰ τὸ χωρισμὸ ἢ εἰδὼς τῆς εὐτυχίας, κι' ἐδῶ ποῦ ὄχι ἄνθρωπος, οὔτε συνάδελφός σου κάποιος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος παίρνει τὸν ἄνθρωπό σου, νὰ ὑποφέρει καὶ νὰ πονᾷ;

Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν, λένε, νὰ μὴν πονᾷ καὶς ὅταν εἶναι ἄνθρωπος; Ὅτε ἐγὼ τὸ λέω αὐτό, καὶ δὲν πολεμῶ τὴ θλι-

σεντος οὐχ οὐ-ως, ἀλλ' ἐργάγρον 'Α'??' ὁ τελευτήσας σήπεται καὶ διαφθείρεται. φησὶ, καὶ νόσος γίνεται καὶ τέφρα. Καὶ τί τοῦτο, ἀγαπητέ; δι' αὐτὸ μὲν οὐν τοῦτο μάλιστα χαίρειν δεῖ. Καὶ γὰρ οἶκον τῆς μέλλουσας οἰκοδομεῖν σωθώσεσιν καὶ παλαίαν γενόμενῃν, ἐκβαλὼν πρῶτον τοὺς οἰκοῦντας, οὕτως καταλύει τὴν οἰκίαν, καὶ ἀνοικοδομεῖ λαμπρότεραν. Καὶ τοὺς ἐκβαλλόντας οὐ λυπεῖ τὸ γινόμενον, ἀλλὰ καὶ εὐφραίνεται πλέον· οὐ γὰρ τῇ καθαρῇσι προσέχουσιν τὴ βλαπόμενῃ, ἀλλ' ὅτι τὴν μέλλουσαν οἰκοδομὴν φανταζονται τὴν οὐ βλαπόμενῃν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεὸς ποιεῖν μέλλων καταλύει ἡμῶν τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐνοικοῦσαν ἐν αὐτῷ ψυχὴν εἰσάγει πρότερον, καθάπερ ἐξ οἰκίας νέας. Ἰνα λαμπρότεραν αὐτὴν οἰκοδομήσῃ, μετὰ πλείονος αὐτῇ· δόξης εἰσαγάγῃ πάλιν. Μὴ τοίνυν τῇ καθαρῇσι προσέχωμεν, ἀλλ' τῇ μελλούσῃ λαμπρότητι.

β' Πάλιν ἀνδράντων τὶς ἔχων ἰὸν καὶ χρόνον διαφθερόμενον, καὶ πολλὰ τῶν μερῶν ἀποτεθλασμένον, συντρίψας αὐτόν ἐτι χωνευτήριον ἐμβαλεῖ, καὶ τῆξας αὐτὸν ἀκριβῶς, οὕτως λαμπρότερον ἀποδίδωσιν. Ὅποτε οὐκ ἔν τῷ χωνευτηρίῳ συντρίβῃ οὐκ ἀφρασιμός, ἀλλὰ ἀνακαισιμός ἐστὶ τοῦ ἀνδράντος ἐκείνου· οὕτω καὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων ὁ θάνατος οὐκ ἀπώλειά τίς ἐστιν, ἀλλὰ ἀνανέωσις. Ὅταν τοίνυν ἰ-δῇς, καθάπερ ἐν χωνευτηρίῳ, καταρροῦσαν ἡμῶν τὴν σάρκα

καὶ σπινόμενῃν, μὴ στῇς μέχρις τῆς θύρας ταύτης, ἀλλὰ τὴν ἀνακλινόμενον ἀνάμενε καὶ μηδὲ τῷ μέτρῳ τοῦ παραδείγματος ὀρεσθεῖς τοῦτω, ἀλλ' ἐπὶ τὰ πρότερον πρόβλεπε τῷ λόγῳ. Ὅ μὲν γὰρ ἀνδραντοποιὸς χαλκοῦν ἐμβαλὼν σῶμα, οὐ χρυσόν· καὶ δόξαντα σοὶ ἀποδίδουσι τὸν ἀνδράντα, ἀλλ' ὁ χαλκοῦν ἐργάζεται πάλιν· ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πῆλινον καὶ θνητὸν ἐμβαλὼν σῶμα, χρυσόν καὶ δόξαντα ἀποδίδωσιν σοὶ τὸν ἀνδράντα· φθαρτὸν γὰρ ἡ γῆ διακλινεῖ τὸ σῶμα καὶ ἐπὶ κέρῳ, ἀφθαρτὸν καὶ ἀκέραιον ἀποδίδουσι τὸ αὐτό. Μὴ τοίνυν ἰδὼς ἐκείνον τὸν μερικὸν τὸς ὀφθαλμοῦς, τὸν ἄφρων κείμενον, ἀλλὰ τὸν ἀναστάντα, τὸν ἀπολαμβάνοντα δόξαν δροτὸν καὶ φρικτὸν καὶ θαυμαστὸν, καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης θύρας πρὸς τὴν μέλλουσαν ἑλπίδα μετάγχε τοὺς λογισμούς. Ὡλλὰ συνήθειαν ἐπιζητεῖς, καὶ διὰ τοῦτο ὀδύρεαι καὶ θρηνεῖς; Καὶ πῶς οὐκ ἄποπον, εἰ μὲν νυμφίον τὸ θυγάτριον δοῖς, εἴτε λαβὼν εἰς μακρὰν ἐκείνος ἀπέλθοι χώραν, καὶ καλὸς πρᾶτον διατελοῖται, μηδὲν ἡγεσθαί δεινὸν τὸ γεγεννημένον, τῇ τῆς εὐπρέπειας φήμῃ παραμυθισθεῖσαι τῇ ἀποδομῇ τῆς ἀθυμίας· ἀντιπαῖς δὲ οὐκ ἀνθρώπου, οὐδὲ συνδούλου τινός, αὐτοῦ τοῦ Δεσπότη λαβόντος τὸν προσήκοντα, ἀγλαῖν καὶ δόξασθαι;

Καὶ πῶς οἶόν τε, φησὶ, μὴ ἀγλαῖν ἄνθρωπον εἶναι; Οὐδὲ ἐγὼ τοῦτο λέγω· οὐδὲ τὴν ἀθυμίαν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστάσιν· ἥς

ψη, μὰ τὴν ὑπερβολὴν στὴ θλίψη. Γιατί τὸ νὰ λυπηθῇ καλὴς εἶναι φυσικό, μὰ τὸ νὰ λυπηθῇ πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο, αὐτὸ φανερώνει μανία καὶ παραφροσύνη κι' ἀναστροφή ψυχῇ. Πόνεσε, δάκρυσε, ἀλλὰ μὴν ἀπελπιστῇς, μὴν ὀργιστῇς, μὴν ἀγανακτῇς· γιὰ νὰ τιμῇς ἐκεῖνον ποὺ ἔφυγε, εὐχαρίστησε ἐκεῖνον ποὺ τὸν παίρνει καὶ θὰ στείλῃς ἔτσι γιὰ χάρη του λαμπρὰ ἐντάφια δῶρα. "Αν ἀπελπιστῇς, κι' ἐκεῖνον ποὺ ἔφυγε πρόσβαλες, κι' ἐκεῖνον ποὺ τὸν πῆρε· ἐξώργισες, καὶ τὸν ἑαυτοῦ σου καταζημιώσες· ἂν ὁμως εὐχαρίστησῃς, κι' ἐκεῖνον ποὺ ἔφυγε τὸν ἐτίμησες, κι' ἐκεῖνον ποὺ τὸν πῆρε τὸν ἐδόξασες, καὶ τὸν ἑαυτοῦ σου τὸν ὠφέλησες. Δάκρυσε ὅπως ὁ Κύριός σου ἐδάκρυσε γιὰ τὸ Λάζαρο κι' ἔθεσε μέτρα σ' ἐμὰς καὶ κανόνες καὶ ὅρους τῆς λύπης, ποὺ δὲν πρέπει νὰ τοὺς ξεπερνᾷς. "Ἔτσι κι' ὁ Παῦλος εἶπε: Γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, εἶπε, δὲν θέλω νὰ ἔχετε ἀγνοία, ὥστε νὰ μὴ λυπᾶστε σὰν τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Νὰ λυπᾶσαι, λέει, ἀλλὰ ὄχι ὅπως ὁ ἀπίστος ποὺ δὲν γνωρίζει ἀνάσταση, ποὺ δὲν ἐλπίζει στὴ μέλλουσα ζωὴ. Νιγρέμμαι, πιστέψτε με, καὶ κοκκινίζω ὅταν βλέπω στὴν ἀγορὰ ὁμάδες ἀπὸ γυναῖκες νὰ κάνουν ἀπρεπὰ, νὰ μαδοῦν τὰ μαλλιά τους, νὰ πληγώνουν τὰ χέρια τους, νὰ γδέρνουν τὰ μάγουλά τους, κι' ὅλα αὐτὰ νὰ γίνωνται μπροστὰ στὰ μάτια τῶν ἀπίστων. Καὶ τί δὲ θὰ σκεφτοῦν ἐκεῖνοι; Καὶ τί δὲ θὰ ποῦν γιὰ μᾶς; Αὐτοὶ εἶναι ποὺ πιστεύουν στὴν ἀνάσταση; Καὶ βέβαια!

Γιατί δὲν συμφωνοῦν ὅσα πιστεύουν μ' ὅσα κάνουν· μέ λόγια πιστεύουν τὴν ἀνάσταση, καὶ στὰ πράγματα κάνουν ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. "Αν εἶχαν ἄλλως αὐτοὶ οὐκ ὑπάρχει ἀνάσταση, δὲν θὰ τὰ ἔκαναν αὐτὰ. "Αν εἶχαν πείσει τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ὅτι γιὰ καλύτερη κληρονομία ἔφυγε ὁ ἄνθρωπός τους, δὲ θὰ θρηνοῦσαν. Αὐτὰ καὶ πιὸ πολλὰ λένε οἱ ἀπίστοι ὅταν ἀκούει ἐκείνους τοὺς θρηνούς. Νὰ ντρέπομαστε λοιπὸν καὶ νὰ λογικευόμαστε καὶ νὰ μὴν προξειοῦμ' τόση ζημία καὶ στοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ σ' ὅσους μᾶς βλέπουν. Μὰ γιατί, πές μου, γιατί κλαῖς ἔτσι αὐτὸν ποὺ ἔφυγε; ἔπειδὴ ἦταν κακός; Λοιπὸν γι' αὐτὸ πρέπει νὰ εὐχαριστῇς, γιατί τοῦ κόπηκε ἡ κακία του. Μήπως ἔπειδὴ ἦταν καλὸς καὶ δικαίος; Μὰ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ χαίρεσαι, γιατί ἀρπάχτηκε γρήγορα, πρὶν ν' ἀλλάξῃ φρόνηση, κι' ἔφυγε σὲ τόπο ὅπου μένει ἀσφαλισμένος ἀπὸ τότε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποπτευθῇ καμμιά μεταβολή. Μήπως ἔπειδὴ ἦταν νέος; Καὶ γι' αὐτὸ δόξασε ἐκεῖνον ποὺ τὸν πῆρε, γιατί τὸν κάλεσε γρήγορα στὴν καλύτερη κληρονομία. "Ἐπειδὴ ἦταν γερασμένος; Καὶ γι' αὐτὸ εὐχαρίστησε, καὶ δόξασε πάλι ἐκεῖνον ποὺ τὸν πῆρε. Σβῶσας τὸν τρόπο τῆς κηδείας· οἱ ψαλμωδίες κι' οἱ εὐχὲς καὶ ἡ συγκέντρωση τῶν πατέρων καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀδελφῶν εἶναι τόσο, ὄχι γιὰ νὰ κλαῖς καὶ νὰ ὀδυρεσαι καὶ ν' ἀγανακτῇς, ἀλλὰ γιὰ νὰ εὐχαριστῇς ἐκεῖνον ποὺ τὸν πῆρε. Γιατί ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνους ποὺ τοὺς καλοῦν γιὰ ξουσία, τοὺς προπέ-

δοῦναις ἀναιρῶ τὸ μὴ γὰρ ἀθμεῖν ἢς φρεσὶς, τὸ δὲ πέρα τοῦ μέτρου τοῦτο ποιεῖν μινὺς καὶ παραφροσύνης καὶ γυναικώδους ψυχῆς "Αλγουν, δάκρυουν, ἀλλὰ μὴ ἀποδοσκητῇς, μὴ δυσχεράνης, μὴ ἀγανακτῇς, εὐχαρίστησον τῷ λαμβάνοντι, ἵνα κοσμήσῃ τὸν ἀπελθόντα, καὶ λαμπρὰ ταῦτα αὐτῷ συμπεμπῇ ἐντάφια "Αν μὴν γὰρ ὀσχερώς, κἀκεῖνον ἀβύθριος, καὶ τὸν λαβόντα παρώξυνῃ, καὶ στυγὸν κατέβαλλῃς, καὶ δὲ εὐχαρίστησῃς, κἀκεῖνον ἐκόμισσας, καὶ τὸν λαβόντα ἐδόξασας, καὶ στυγὸν ὠφέλησας. Δάκρυον ὡς ὁ Δεσπότης σου ἐδάκρυσε τὸν Λάζαρον, μέτρα τιθεῖς ἑμὶν καὶ κανὼνας καὶ ὅρους ἀθμίας, ὅς ἐς υπερβαίνειν οὐ δεῖ ὁστω καὶ Παῦλος εἶπε: Περὶ δὲ τῶν νενομισμένων φρον. ἂν θείῃ καὶ ὅτις ἀγνοεῖν, ἵνα μὴ λυπησῃς, ὅ· καὶ οἱ λυποῖτο οἱ μὴ ἔχοντες: Ἐ· (18 α' Ἔφεσ 4 12). Ἄνωθ', φρον, ἀλλὰ μὴ ὡς "Ἐλὴν ὁ ἀπογινώσκων ἀναστάσεις· ὁ ἀτελείζων τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἀποχρῶναι πιστεύειν καὶ ἐρροβῶν, διὰ τῆς ἀγορῆς γυνοῦν ὁρῶν ἀνηκουσούντες, τριχὰς τιλλομέναις, βραχύναν τεμνομέναις, παρείαι σπαρτασμέναις, ὑπὸ τοῖς ὀρθαλμοῖς τῶν "Ελλήνων ταῦτα γινώσκων Γί γὰρ οὐκ ἐροῦσιν ἐκεῖνοι, τί δὲ οὐ φθόνοντι περὶ ἡμῶν; Ὅσοι εἰσιν οἱ περὶ ἀναστάσεις φιλοσοφούντες; Πάνοι γε Ὁ γὰρ συμβαίνει

τοῖς δόγματι τα γινώμεναι ἐν ὅμοιοι τα περὶ ἀναστάσεις φιλοσοφούσι, καὶ ἐν τοῖς πράγμασι τὰ τῶν ἀπεγνωσμένων ποιῶσιν οἱ ἑσπαρουν οὗτοι, ὅτι ἀνάστασις ἔστιν, οὐκ ἂν ταῦτα ἐποίησαν εἰ πεπεισέντες ἦσαν ἑαυτοὺς, ὅτι πρὸς βαλτιονα λῆξιν ἀπὸλθον οὗτοι, οὐκ ἂν ἐθρήνησαν. Ταῦτα καὶ πλείονα τούτων λέγουσιν οἱ ἀπίστοι τῶν θρηνῶν ἐκείνων ἰσχυρόντες. Ἀποχρῶμεθα τοῖσιν, καὶ ὁσωνοῦμεν, καὶ μὴ τοσοῦτον καὶ ἐκιντοῖς καὶ τοῖς θρόσι προξινώμεν τὴν βλάβην ἵνας γὰρ ἔμεκκεν, εἰπέ μοι, δικαίως ὁστω τὸν ἀπελθόντα; ὅτι πονηρὸς ἦν; Ὅσοις διὰ τοῦτο εὐχαριστεῖν δεῖ, ὅτι ἐνελόγη τα τῆς κακίας αὐτοῦ. "Αλλὰ χρηστός καὶ ἐμεικτός; Καὶ διὰ τοῦτο χεῖρεν δεῖ, ὅτι ταχέως ἠράτην, πρὶν ἢ τὴ κακίᾳ ἀλλάξῃ σέβασιν, καὶ ἀπελθὼν εἰς γαστρὸν ἐνθα ἐπ' ὀσπρῆλαις κοίτην ἔπαυε καὶ μεταβῶν οὐκ ἔστιν ὁποιοῦται τινα "Αλλὰ νέος ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο δόξασον τὸν λαβόντα, ὅτι ταχέως αὐτὸν πρὸς τὴν βαλτιονα λῆξιν ἐκάλεσεν. "Αλλὰ γενηρακός; Καὶ διὰ τοῦτο εὐχαρίστησον, καὶ τὸν λαβόντα δόξασον πάλιν. Ἀποχρῶναι τὸ σχῆμα τῆς ἐμορφῆς; Φυλακίσει, καὶ εὐχὰς καὶ πατρῶν σύλλογος; καὶ πλῆθος ἀδελφῶν τοσοῦτον, οὐχ ἵνα κλαῖς καὶ ὀδύρῃ καὶ ἀποδοσκητῇς, ἀλλ' ἵνα εὐχαριστῇς τῷ λαβόντι. Καθ' ὅσον γὰρ τοῖς ἐπ' ὀρχὴν καλοῦμένοις; πύλλοι προτέμνοσαι ταῖς ἐσχημαῖς, οὕτω καὶ τῶν ἀφίγων τοῦ

μπουν πολλοί με ζητωκραυγές, ἔτσι καὶ τοὺς δίκαιους ποὺ φεύγουν, ἀφοῦ καλοῦνται γιὰ μεγαλύτερη τιμὴ, ὅλοι τοὺς προπέμπουν με πολλές εὐλογίες.

Ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυση, ἀπὸ κόπους καὶ φροντίδες βιοτικῆς ἀπαλλαγῇ. Λοιπὸν ὅταν θὰ δῆς νὰ φεύγῃ ἀπὸ δῶ κάποιος δικός σου, σὴν δυσφορήσης, ἀλλὰ λυπησῇ, γύρισε στὸν ἑαυτὸ σου, ἐξέτασε τὴ συνειδήσή σου, σκέψου ὅτι κι' ἐσένα λίγο ἀργότερα τὸ ἴδιο τέλος σὲ περιμένει. Γίνου πιὸ γνωστικὸς καὶ νοιώσε φόβο ἀπὸ τὴν τελευτὴ τοῦ ἄλλου, καὶ κόψε ὅλη τὴν ἀμέλεια, φέρε στὸ νοῦ σου ὅσα ἔχεις κάμει, διόρθωσε τὶς ἁμαρτίες σου, κάμε τὴν πιὸ καλὴ ἀλλαγῇ. Στ' αὐτὸ διαφέρουμε ἀπὸ τοὺς ἄπιστους, γι' ἄλλον τρόπο κρίνουμε τὰ πράγματα ἡμεῖς. Ὁ ἄπιστος βλέπει τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν προσκυνᾷ, γιατί νομίζει πῶς εἶναι Θεός· βλέπει τὴ γῆ καὶ τὴ λατρεύει, καὶ θαυμάζει τὰ ὕλικά πράγματα. Ἐμεῖς ὅμως δὲν κάνοιμ' ἔτσι, ἀλλὰ βλέπουμε τὸν οὐρανὸ καὶ θαυμάζουμε ἐκείνον ποὺ τὸν ἐδημιούργησε, γιατί ἔχομε πιστέμει πῶς εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ κι' ὄχι θεός. Βλέπω δολοκλήρῃ τὴ φύσιν κι' ἀπ' αὐτὴν οδηγούμαι πρὸς τὸν δημιουργό. Βλέπει τὰ πλούτῃ ἐκείνος καὶ θαυμάζει καὶ σαστίζει· βλέπω τὰ πλούτῃ ἐγὼ καὶ περιφρονῶ. Βλέπει τὴ φτώχεια ἐκείνος καὶ θρηνῶ. Βλέπω τὴ φτώχεια ἐγὼ καὶ χαίρομαι. Μ' ἄλλον τρόπο βλέπω τὰ πράγματα ἐγὼ, μ' ἄλλον ἐκείνος. Τὸ ἴδιο κάνουμε καὶ στὸ θάνατο· βλέπει νεκρὸ ἐκεῖνος καὶ τὸν θεωρεῖ νεκρό· βλέπω νεκρὸ

ἐγὼ κι' ἀντὶ θάνατο, ὕπνο κοιτάζω. Κι' ὅπως γίνεται στὰ γράμματα τοῦ κι' ὅσοι τὰ γνωρίζουν κι' ὅσοι τ' ἀγνοοῦν, ὅλοι με τὰ ἴδια μάτια τὰ βλέπουμε, μὰ ὄχι με τὸν ἴδιο νοῦ, κι' αὐτοὶ ποὺ δὲν ξέρουν γράμματα τὰ βλέπουν καὶ νομίζουν ὅτι ἀπλὰ καὶ μόνον πῶς ὑπάρχουν, ἀλλὰ ὅσοι τὰ καλογνωρίζουν, με πολλὰ τέχνη μαθεύουν τὴ σκέψη ποὺ βρίσκεται σ' αὐτά, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ στὰ πράγματα, με τὰ ἴδια μάτια βλέπουμε ὅσα συμβαίνουν, μὰ ὄχι με τὴν ἴδια σκέψη καὶ γνώμη. Λοιπὸν δὲν θὰ ταιριάσωμε στὶς γνώμες γιὰ τὸ θάνατο, ὅταν σ' ὅλα αὐτὰ τὰ ἄλλα διαφέρωμε.

γ'. Βάλε στὸ νοῦ σου γιὰ ποιὸν τόπος ἐφυγε καὶ παρηγορήσου· ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ Παῦλος, ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ Πέτρος, ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ σύναξη τῶν ἁγίων. Βάλε στὸ νοῦ σου πῶς θ' ἀναστήθῃ, με πόση δόξα καὶ λαμπρότητα. Βάλε στὸ νοῦ σου εἰ με τὸ νὰ πενήθῃς καὶ νὰ ὀδύρεσαι οὔτε αὐτὸ ποὺ ἔγινε πιά θὰ μωρέσης νὰ διορθώσεις με τῶς ὀδυρμοῦς, καὶ τὸν ἑαυτὸ σου θὰ ζημιώσης στὸ τέλος πολὺ. Βάλε στὸ νοῦ σου με ποιους μοιάξεις ὅταν τὸ κάνῃς αὐτό, κι' ἀπόφυγε νὰ κάμῃς κι' ἐσὺ τὴν ἀμαρτίαν. Ποιὸς ἀντιγράφεις λοιπὸν καὶ ποιὸς ζηλεύεις; Τοὺς ἄπιστους, αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα, ὅπως ἀκριβῶς κι' ὁ Παῦλος εἶπε: Γιὰ νὰ μὴ λυπᾶσθε, σὰν τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα ἐλπίζετε. Καὶ πρόσεχε με πόση ἀκρίβεια μίλησε· γιατί δὲν εἶπε, ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα γιὰ ἀνάσταση, ἀλλὰ μόνον, ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Γιατὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν

χτιόντας, ἔτε ἐπὶ μελίζονα κληθέντας τιμῆν, μετὰ πολλῆς ἀπαντες προπέμπουσι τῆς εὐχαρίαιας

Ἀνάστασις ἔστιν ὁ θάνατος, ἰδρωτὸν καὶ φροντίδων ἡνικαὶκῶν ἀπαλλαγῇ. Ὅταν οὖν ἴδῃς τινὰ τῶν προσκόντων ἡμεῶν ἐνταῦθα ἐνταῦθεν, μὴ δυσχεράνης, ἀλλὰ κατεκνήγῃ, πρὸς σεαυτὸν ἐπαυῖται, τὸ συνειδὸς ἐξέτασον, σκέψου ὅτι καὶ σὲ μικρὸν ὅσπερ τοῦτο μένει τὸ τέλος ἡμεῶν σωφρονιστικὸς καὶ δεῖται φόβον ἀπὸ τῆς ἐτέρου τελευτῆς, καὶ ῥαθυμῶν περιούκων ἀπαυῖται, ἀναλόγους τὰ τετραγώνια, διόρθωσον τὰ ἡμαρτημένα, ἀρίστην ποίησον μεταβολὴν. Τούτω διεστηκμεν τὸν ἄπιστον, τὸν κρίσεις ἑτέρας περὶ τῶν πραγμάτων εἶναι. Ὅρῃ τὸν οὐρανὸν δὲ ἄπιστος, καὶ προσκυνᾷ· θεὸν γάρ εἶναι νομίζει· ὁρῇ τὴν γῆν, καὶ θαρραλεῖται, καὶ πρὸς τὰ πείσθητὰ κέχνηκεν. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐκ οὕτως ἀλλ' ὁρῶμεν τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν ταπεινότητι τούτων θαυμάζομεν οὐ γὰρ θεὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἔργον εἶναι ἐκείνῳ ταπεινότητος καὶ Ὅρῃ τὴν κρίσιν ἀπαυῖται, καὶ δι' αὐτῆς χειραγωγούμεν πρὸς τὸν δημιουργόν· Ὅρῃ πλοῦτον ἐνταῦθα, καὶ κέρχεται καὶ ἐκπληκταί· ὁρῃ πλοῦτον ἐγὼ, καὶ καταγαδῶ· Ὅρῃ πένιν ἐκείνος, καὶ ὀδύρεται ὁρῃ πένιν ἐγὼ, καὶ ἀγαδῶμαι Ἐτέρως ἐγὼ βλέπω τὰ πράγματα, καὶ ἑτέρας ἐκείνος. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου ποιοῦμεν ὁρῇ νεκρὸν ἐκείνῳ, καὶ νομίζει νεκρὸν εἶναι· ὁρῇ νεκρὸν ἐγὼ, καὶ ὅταν ἀντὶ θανάτου βλέ-

τω. Καὶ καθάπερ ἐπὶ τῶν γραμμάτων τοῖς μὲν αὐτοῖς ὁρῶμεν αὐτὰ ὀρθολογίαι οἱ τε εἰδότες, οἱ τε ἀγνοοῦντες τὰ γράμματα, οὐ τῇ αὐτῇ δὲ διακρίνῃ, ἀλλ' οἱ μὲν οὐκ εἰδότες γράμματα, ἀπλῶς εἶναι νομίζουσι τὰ βλέπομενα, οἱ δὲ ἐπιστάμενοι μετὰ πολλῆς τέχνης τὸν ἀναποκείμενον νῦν ἀναλύονται· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων τοῖς μὲν αὐτοῖς ὀρθολογίαι ὁρῶμεν τὰ συμβαίνοντα, οὐ τῇ αὐτῇ δὲ διακρίνῃ καὶ γνώμῃ. Οἱ τοίνυν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων διεστηκμεν αὐτῶ ἐν ταῖς περὶ τοῦ θανάτου συμπετέωμεν ψήφοις.

γ' ἡνολογῶν πρὸς τινὰ ἀπὸλλοι, καὶ λαβὴ παραμυθίαν ἐνθα Παῦλος ἔστιν, ἐνθα Πέτρος, ἐνθα τῶν ἁγίων ὁ χορὸς ἀπας ἐνώσων πᾶς ἀναστήσεται, μεθ' ὅσης δόξης καὶ λαμπρότητος· ἐνωσων δεῖ πνευθὼν καὶ ὀδυρμέων οὐτε τὰ γεγεννημένων συνήσῃ διορθώσασθαι τοῖς ὀδυρμοῖς, καὶ σπαντὸν καταβλάψαι τὰ ἔσχατα ἐνώσων πένιας μὲθ' τοῦτο ποιῶν, καὶ φεγῇ τὸν κοινωνικὸν τῆς ἁμαρτίας Τίνος οὖν μὴ καὶ Ζηλοῖς; Τοὺς ἄπιστους, τοὺς οὐκ ἔχοντας ἐλπίδα, καθάπερ καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν Ἱνα μὴ λυπᾶσθε, ὥς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίζετε. Καὶ πρόσεχε τὸν ἄμαστον ἀκριβῶς· οὐ γὰρ εἶπεν, Οἱ μὴ ἔχοντας ἐλπίδα ἀναστάσεως, ἀλλ' ἀπλῶς Οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίζετε ὅτι γὰρ ἐλπίδα τῆς ἐνταῦθα κρίσεως μὴ ἔχων, οὐδεμὴν ἐλπίδα

ἐλπίζει στή μέλλουσα κρίση, καμμιάν ἐλπίδα δὲν ἔχει, οὔτε γνωρίζει ὅτι ὑπάρχει Θεός, οὔτε ὅτι προνοεῖ γιὰ τὰ τωρινὰ ζητήματα, οὔτε ὅτι κάποια θεία δικὴ ἐπιβλέπει τὰ πάντα. Κι' αὐτὸς ποὺ δὲν τὰ γνωρίζει αὐτὰ κι' οὔτε τὰ παραδέχεται, κι' ἀπ' ὅλα τ' ἄγρια ζῶα εἶναι πιὸ ἄσχετος κι' ἔχει διώσει μακριὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ νόμους καὶ δικαστήρια κι' ἔθιμα κι' ὅλα μὲ μίς τὰ καλά. Γιατί ὅποιος δὲν περιμένει πὼς θὰ τιμωρηθῇ γιὰ ὅσα ἔχει κάνει, θὰ παρατήσῃ κάθε ἀρετὴ, καὶ θὰ ἐπιμένῃ στὴν κάθε κακία. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ καταλάβουμε αὐτά, κι' ἀφοῦ ἐνοήσαμε τὴν ἀνοησία καὶ τὴν παραφροσύνη τῶν ἀπίστων στοὺς ὁποίους μοιάζουμε μὲ τοὺς θρῆνους, ν' ἀποφεύγουμε νὰ μοιάζουμε μ' αὐτούς. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος τοὺς θυμήθηκε, γιὰ νὰ καταλάβῃς τὴν τροπὴν στὴν ὁποία καταντᾷ καὶ νὰ συνέλθῃς ἀπὸ τὴ συμφωνία μ' αὐτούς, καὶ νὰ γυρίσῃς στὴ δική σου τιμὴ. Κι' ὅχι ἐδῶ μονάχα, ἀλλὰ σὲ πολλὰ γραφὰ του κι' ἀδιάκοπα ὁ μακάριος Παῦλος αὐτὸ κάνει. Γιατί ὅταν θέλῃ νὰ μᾶς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, μᾶς δείχνει σὲ πούους ταιριάζουμε μ' αὐτὲς τὶς ἁμαρτίες, ὥστε νὰ προσβλήμῃς ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν καὶ ν' ἀποφύγῃς νὰ τοὺς μοιάζῃς. Γράφοντας λοιπὸν στοὺς Θεσσαλονικεῖς, ἔτσι ἔλεγε: Καθένας νὰ συγκρατῇ τὸ σῶμα του ἁγιασμένο καὶ τιμημένο, μὴ ζῆτε στὸ πάθος τῆς ἀτιμίας, ὅπως οἱ ἔθνικοι ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν ἀληθινὸ

Θεό. Κι' ἀλλοῦ. Μὴ βαδίζετε ὁπῶς οἱ ἄλλοι ἔθνικοι, στίς μάταιες ἰδέες τους. Ἔτσι κι' ἐδῶ. Δὲ θέλω, ἀδελφοί μου, νὰ ἔχετε ἀγνοία γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, ὥστε νὰ μὴν λυπᾶστε σὰν τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Γιατί δὲ μᾶς κάνει νὰ λυποῖμαστε ἡ φύση τῶν πραγμάτων, μὰ ἡ δικὴ μας θέληση· ὅχι ὁ θάνατος ἐκείνου ποὺ ἔφυγε, μὰ ἡ ἀδυναμία ἐκείνων ποὺ θρηνοῦν. Τὸν πιστὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν λυπηθῇ τίποτα ἀπ' ὅσα ἔχει ἡ ζωὴ αὐτῇ, ἀλλὰ ξεχωρίζει καὶ τώρα ἀπ' τοὺς ἀπιστοὺς, μπροστὰ στὸ ζήτημα τῶν ἀγαθῶν τῆς ἄλλης ζωῆς, καθὼς ἀπ' τὴν πίστη του στὸ Χριστὸ χαίρεται μεγάλα ἀγαθὰ, καὶ κερδίζει μέγιστο θάρρος κι' ἀδιάκοπη χαρὰ ἀπὸ αὐτῇ τὴν πίστη. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος λέει: Χαίρετε πάντοτε στὴν πίστη τοῦ Κυρίου, πάλι θὰ σᾶς τὸ πῶ, χαίρετε. Ὡστε καὶ πρὶν ἀπ' τὴν ἀνάσταση, αὐτὴ τὴ μεγάλη πῆρμα ἀμοιβῇ, τὸ νὰ μὴ μᾶς νικᾷ κανένα κακὸ ποὺ θὰ μᾶς εὕρῃ, ἀλλὰ νὰ κερδίζουμε πολλὰ παρηγορία μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλονικῶν ἀγαθῶν. Καθὼς λοιπὸν κερδίζουμε ἡμεῖς κι' ἀπὸ τὰ δύο μέρη, ἔτσι κι' ὁ ἀπίστος κι' ἀπὸ τὰ δύο μέρη καταζημιώνεται, καὶ μὲ τὸ νὰ τιμωρῆται ὑστερα γιὰ τὴν ἀπιστία του στὴν ἀνάσταση, καὶ μὲ τὸ νὰ κατανικᾶται στίς τωρινὲς περιστάσεις, ἀφοῦ τίποτα καλὸ δὲν ἐλπίζει ὑστερ' ἀπὸ αὐτὲς. Λοιπὸν χρωστᾶμε νὰ εὐχαριστοῦμε

ἔχει, οὐδ' ὅτι Θεὸς ἐστὶν οἶδεν, οἷδ' ὅτι προνοεῖται τῶν παρόντων πραγμάτων, οὐδ' ὅτι τὰ πάντα θεία τις ἐφορᾷ δική. Ὁ ταῦτα δὲ οὐκ εἰδὼς οὐδὲ νομίζων, θρηνοῦ παντός ἐστιν εὐλογώτερος, καὶ νόμους καὶ διανομήματα καὶ θεομολογίας καὶ τὰν τα ἀπλῶς ἢ ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς οικείας ἐξορίας ψυχῆς· ὁ γὰρ μὴ προσδοκῶν εὐθὺς οὐσίαν τῶν παρεγμένων, πάσης μὴ ἀρετῆς ἀφύεται, πάσης δὲ κακίας ἀνέχεται. Ταῦτ' οὖν ἐνοήσαντες, καὶ τὴν θνοιαν καὶ τὴν παραπλήθειαν τῶν Ἑληήνων, οἷς κοινωνοῦμεν διὰ τῶν θούων, λογιζομένοι, φυέγωμεν τὴν πρὸς αὐτοὺς συμφωνίαν. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Παῦλος αὐτῶν ἀνεμήθη, ἵνα τὴν ἀπίαν ἐνοήσας πρὸς ἡν καταπίπτει, καὶ τῆς πρὸς ἐκείνους συμφωνίας ἀνανήψῃ, καὶ πρὸς τὴν οὐσίαν ἐνέγκῃαι ἐπ' ἀνάληψιν. Καὶ οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ πολλὰ οὗτο ποιεῖ καὶ συνεχῶς ὁ μακάριος Παῦλος. Ὅταν γὰρ ἀπαγγεῖν τῶν ἁμαρτημάτων βούληται, δείκνυσιν τίς κοινωνοῦμεν διὰ τῶν ἁμαρτημάτων, ἵνα τῇ ποιότητι τοῦ προσώπου δεχθῆς, τὴν κοινωνίαν φύγῃς Θεσσαλονικεῖς γὰρ γράφουν, ὅπως ἔλεγεν· Ἐκαστος τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἡτὰ σθε ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἀτιμίας, καθὼς περ ἔθνος, ἀ μὴ εἰδὸτα Θεοῦ (Α' Θεσα. 4, 4-5). Καὶ πάλιν. Μὴ καθὼς τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖτε ἐν ματαίοις τοῦ νοῦς ἀτόκων (Ἐφεσ. 4, 17).

Οὐκ ὁ γὰρ καὶ ἐνταῦθα Ὁ ὁ θεὸς ὁ δὲ ὁ μὲς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κοινοποιημένων, ἵνα μὴ λυπηθῶμε. καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Οἱ γὰρ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων, ἀπ' ἡ προκρίσεις ἡ ἡμετέρα λυπεῖν ἡμᾶς εἰώθεν· οὐκ ὁ θάνατος τοῦ ἀπαλθόντος. ἀλλ' ἡ ἀσθένεια τῶν θρηνούντων. Τὸν γοῦν πιστὸν οὐδὲν τῶν παρόντων λυπεῖται θνήσκει, ἀλλὰ πρὸ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ ἐν τῇ παρόντι διστάσκει τῶν ἀπίστων, οὐ μικρὰ ἀπολαμβάνουν ἐκ τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοποφίας ἀγαθὰ, καὶ μεγίστην ἐκ τούτου καρποφύμενος εὐθυμῇαι καὶ διηλεκτικὴ χαρὰν. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος φησὶ. Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε πάλιν ἐρῶ, χαίρετε (Φιλιππ. 4, 4). Ὅστε καὶ πρὸ ἥς ἀναστάσεως οὐ μικρὰ ταῦτην ἀλλόθωρον ἀμοιβῇν, τῷ μὴ καταπίπτειν ἐπὶ μαρτυρίαν τῶν συμπατιόντων θειῶν, ἀλλὰ τῇ τῶν ἁλλόθεν ἐλπίδι παρεμυθίας ἀπολαύειν πολλῆς. Ὅσοι οὖν ἐκτερωθῶν ἡμεῖς καρθεῖομεν, ὅπως ὁ ἀπίστος ἐκτερωθῶν καταβλάπτεται καὶ τῷ καλῶς κατὰ ὑπερνοῦν διὰ τὴν τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν κατεπίπτειν ἐπὶ τοῖς παρόντι πράγμασι, διὰ τὸ μὴ εἶναι προσδοκᾶν μετὰ ταῦτα χρηστὸν. Οὐ τοῖων διὰ τὴν ἀνάστασιν μόνον ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως, ἡ καὶ τὴν δυνάμειν δύναται παραμυθῶσθαι ψυχῇν, καὶ εἶναι περὶ τῶν ἀπαλθόντων θρη-

τὸν Θεό, ὄχι γιὰ τὴν ἀνάστασιν μόνο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως, πού μπορεί καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὴν πονεμένη ψυχὴ, καὶ νὰ μᾶς πείσῃ νὰ πιστεῦσαμε γιὰ ὅσους ἔφυγαν πῶς θ' ἀναστήθουν πάλι καὶ θὰ ξαναῤῥθουν σ' ἐμᾶς. Γιατὶ ἂν πρέπει νὰ πονᾶμε καὶ νὰ πενθοῦμε, αὐτοὺς πού ζοῦν στὶς ἁμαρτίες πρέπει νὰ πενθοῦμε καὶ νὰ ὀδυρόμαστε, ὅχι αὐτοὺς πού ἔφυγαν στὴν ἀρετὴ. 'Ἐτσι κάνει κι' ὁ Παῦλος· ὅταν δηλαδὴ γράφῃ στοὺς Κορινθίους, λέει· Φοβᾶμαι μήπως ὅταν ἔλθω σ' ἐσᾶς, μὲ ταπεινώσῃ ὁ Θεὸς καὶ πενθήσω πολλοὺς. Δὲν ἐννοοῦσε αὐτοὺς πού πεθαίνουν, ἀλλ' αὐτοὺς πού ἁμαρτήσαν πριν καὶ δὲν μετανόησαν γιὰ τὴν ἀκολασία καὶ τὴν ἀκαθαρσία πού ἔπραξαν· αὐτοὺς πρέπει νὰ πενήθῃ κανεῖς. 'Ἐτσι καὶ ἄλλος συμβουλεῖται ὅταν λέῃ· Κλάψε τὸ νεκρὸ, γιὰτὶ ἔχασε τὸ φῶς· κλάψε καὶ τὸν ἀνόητο, γιὰτὶ ἔχασε τὴ φρόνησίν του. Τὸν νεκρὸ κλάψε' τον λίγο, γιὰτὶ ἀναπαύτηκε, μὰ τοῦ ἀνόητου ἡ ζωὴ εἶναι χειρότερη ἀπ' τὸν θάνατο. Κι' ἂν αὐτὸς πού ἀποστέρησέ τὴ φρόνησίν του, εἶναι ἄξιος παντοτινὰ γιὰ θρήνησον, πολὺ περισσότερο αὐτὸς πού εἶναι ἔρρημος ἀπὸ κάθε ἀρετῇ, καὶ πού ἔχει πέσει ἀπ' τὴν ἐλπίδα στοῦ Θεοῦ. Αὐτοὺς λοιπὸν νὰ πενθοῦμε ἡμεῖς, γιὰτὶ αὐτὸ τὸ πένθος ἔχει κέρδος. Πολλὲς φορὲς, ἀληθινὰ, πού τοὺς θρηνοῦσαμε αὐτοὺς, τοὺς διορθώσαμε.

'Αλλὰ τὸ νὰ θρηνοῦμε αὐτοὺς πού ἔφυγαν, εἶναι ἀνώφελο μαζί καὶ βλαβερὸ.

Μὴν ἀντιστρέφωμε λοιπὸν τὴν τάξιν, ἀλλὰ νὰ θρηνοῦμε μόνο γιὰ τὴν ἁμαρτία· ὅλα τὰ ἄλλα, κι' ἂν εἶναι φτώχεια, κι' ἂν εἶναι ἀρρώστια, κι' ἂν εἶναι πρόωρος θάνατος, κι' ἂν εἶναι προσβολή, κι' ἂν εἶναι συκοφαντία, κι' ἂν ὅτι ἄλλο ἀνθρώπινο κακὸ συμβαίνει, ὅλα νὰ τὰ ὑποφέρωμε γενναῖα. Γιατὶ αὐτὰ τὰ δεινὰ εἶναι ἀφορμὴ γιὰ νίκης, ἂν προσέχωμε.

δ'. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸ, λένε, νὰ εἶναι ἄνθρωπος κανεῖς καὶ νὰ μὴ πονᾷ; Λοιπὸν ἐγὼ λέω τὸ ἀντίθετο· πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι ἄνθρωπος κανεῖς καὶ νὰ πονᾷ, ὅταν ἔχει τιμηθῇ μὲ σκέψη καὶ λογικὴ καὶ μὲ τίς ἐλπίδες τῆς ἄλλης ζωῆς; Καὶ ποῖος ὑπάρχει, λένε, πού δὲν κυριεύτῃ ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό; Πολλοὶ καὶ σὲ πολλὰ μέρη, καὶ σ' ἐμᾶς καὶ στοὺς προγόνους μας. Κι' ὁ 'Ιωβ, ὅταν ὅλα τὰ παιδιὰ του ἔφυγαν, ἄκουσε τὴ λέει· Ὁ Κύριος τὰ ἔδωκε, ὁ Κύριος τὰ ἔληψε· ὅπως τὸ θέλησε ὁ Κύριος, ἔτσι κι' ἔγινε. Θαυμαστὰ βέβαια εἶναι αὐτὰ καὶ μόνο νὰ τ' ἀκούτῃ κανεῖς· κι' ἂν τὰ ἐξετάσῃς αὐτὰ μὲ προσοχή, τότε θὰ δῇς τὸ θαῦμα καλύτερα. Γιατὶ σκέψου ὅτι ὁ σατανᾶς δὲν τοῦ πῆρε τὰ μισὰ παιδιά καὶ τοῦ ἄφησε τὰ ἄλλα, οὔτε τοῦ πῆρε τὰ περισσότερα κι' ἄφησε τὰ λιγότερα· ἀλλὰ τρύγησε ὅλον τὸν καρπὸ καὶ δὲν ἔριψε χάμα τὸ δέντρο· ξεσήκωσε ὅλη τὴ θάλασσα μὲ τὰ κύματά της, κι' ὅμως τὸ σκάφος δὲν τὸ βύθισε· ἄδειασε ὅλη τὴ δύναμίν του καὶ τὸν πύργο δὲν τὸν ἐκούνησε.

'Αλλὰ στεκόταν καὶ χτυπιόταν ἀπὸ

εἶναι, ὡς ἀναστρεφόμενον· τῶν καὶ συνεπομένων ἡμῶν. Εἰ γὰρ ἀλγεῖν χρὴ καὶ πένθειν. τοὺς ἐν ἁμαρτίαις ζῶντας πενθεῖν δεῖ καὶ ὀδυρόσθαι, οὗ τοὺς ἀπελθόντας μετ' ἀρετῆς. Ὅθεν καὶ Πιῦλος ποιεῖ· Κορινθίους γὰρ ἐπιστάλλων ῥησιν· Μὴ πῶς ἐλθόντά με - ῥός ὁ μὲν, ταπεινώσῃ ὁ Θεός, καὶ πενθώσω πολλοὺς (Β' Κορ. 12, 21). Οὐκ εἶπε τῶν ἀποθανόντων, ἀλλὰ τῶν προσημαρτημένων, καὶ μὴ μετανεσχόντων ἐπὶ τὴν ἀσκήσιαν καὶ ἀκαθαρσίαν ἢ ἐπραξεν τοῖς τοὺς ἐπὶ πένθειν. Ὅθεν καὶ ἄλλος περὶ τοῦ λόγου· Κ' αὖτις ἐν ἐν νεκρῶ, ἐξέλτε γὰρ φῶς· καὶ ἐπὶ. μαρμὴν ἢ αὖτις ἐν, ἐξέλτε γὰρ φῶς ἐν ἐν (Ἐκκλ. 22, 10). Ὅλῃον καὶ αὖτις ἐν νεκρῶ, ὅτι ἀναπέταται. τοῖς δὲ μαρμὴν ἢ τὸν θάνατον ἢ ζωὴν ποιεῖ. Εἰ δὲ ὁ συνέθετος ἀπεστερημένος διαπαντός ἄξιος ἂν εἴη θρηνεῖσθαι, πολλὰ μᾶλλον ὁ δικαιοσύνης ἔρρημος, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν ἐλπίδος ἐκπεπαισμένος· τοῦτο οὖν πενθοῦμεν ἡμεῖς· τοῦτο μὲν γὰρ ἔχει κέρδος τὸ πένθος. Πολλὰκι· γούτω τοῖς τοῖς τοῖς θρηνοῦντες διωροδοκούμεθα.

Τὸ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀπελθόντων, ἀνόντων ὅμοιο καὶ βλαβερὸν· Μὴ τοῖς ἀναισθηρόμενοι τὴν τάξιν, ἀλλ' ἁμαρτάνοντες ὀδυνοῦμεν· τὰ δὲ ἄλλα πάντα, καὶ πέντα, καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ ἄνθρωπος ἂν συνωφελῇ, καὶ ὁ τοῦ προσπίπτει

τῶν ἀνθρώπων κακῶν, ταῦτα γενναίως φέρωμεν. Ὅτι θεοὺς γὰρ ἡμῶν τὰ δεινὰ τῶν στενῶν εἰσι πλείονων. ἐν νόρμῳ.

δ'· Καὶ πῶς ἐστιν ἄνθρωπος δυνατός, φησὶ, μὴ ἀλγεῖν. Τούτων μὲν οὖν λέγω πῶς ἐστὶν ἄνθρωπος δυνατός ἀλγεῖν, λόγῳ τιμηθέντα καὶ λογισμῶ, καὶ ταῖς περὶ τὸν μελλόντων ἐλπίσι· καὶ τίς ἐστιν, ὅς οὐχ ἔλκω τὸ πάθος τούτου; φησὶ· Πολλοὶ καὶ πολλοὶ καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων. Ὁ γούν· 'Ιωβ, ὁλοκλήρως τὸ χροῦ τῶν παιδῶν ἀπελθόντων, ἄκουσον· ἴφριον· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· καὶ τῶ Κυρίου ἔδοξε, οὕτω καὶ ἐγένετο ('Ιωβ 1, 21). Θαυμαστὰ μὲν οὖν ταῦτα καὶ ἀπλῶς ἀκούμενα· ἂν δὲ καὶ μετ' ἀκριβείας ἐξετάσῃς αὐτὰ, τότε μετῴκως δεῖ τὸ θαῦμα. Ἐννοῶσι γὰρ ὅτι οὐχὶ τοῖς ἡμῶσις ἐλαβὼν ὁ διαβολὴς, καὶ τοὺς ἡμῶσις ἄρῃεν, οὐδὲ τοὺς πλείονας; Ἐπεὶ καὶ τοὺς ἐλάττω ἀρῃεν· εἰδὼ δὲ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν κακῶν, καὶ τὸ δέντρον κατέβη· πᾶσαν ἐτήγαγε τὴν θάλατταν μετὰ τῶν κυμάτων, καὶ ὁ σκάφος οὐ κατεπόντισεν· ὅλην τὴν δύναμιν ἐκένωσε, καὶ τὸν πύργον οὐκ ἐκίνησε.

'Αλλὰ εἰστέκει πάντοθεν βεβλόμενος, καὶ ἀνέναντος μένων, καὶ νηδὺς φέρωντος βελῶν, καὶ οὖν ἐλπίσας· μᾶλλον

παντού κι' ἔμενε ὀρθίος, χιόνιζαν πάνω του τὰ βέλη, καὶ δὲν πληγωνόταν· ἡ καλύτερα, ὁ σατανᾶς ἐστελενε τὰ βέλη, μὰ δὲν τὸν χτυποῦσαν. Σκέψου πόσο βαρὺ εἶναι, νὰ δῇ κανεὶς τόσα παιδιά νάχουν χαθῇ. Γιατί, μὲ πόσα δὲν πληγώθηκε; ὅλα του τὰ παιδιά ἀρπάχτηκαν, ὅλα μαζί καὶ σὲ μιά μέρα, μὲς στὸν ἀνθὸ τῆς ἡλικίας τους, κι' εἶχαν φανερώσει μεγάλη ἀρετὴ, κι' εἶχαν τελειώσει τὴ ζωὴ τους μὲ τέτοιον τρόπο τιμωρίας, κι' εἶχε πέσει ἀπάνω του, ὕστερ' ἀπὸ τόσες πληγὲς αὐτὴ ἡ πῖο μεγάλη, κι' ἦταν γεμάτος στοργὴ αὐτὸς ὁ γονιός, κι' ἦτανε τόσο ποθητὰ αὐτὰ τὰ τέκνα πού τοῦ ἔφυγαν! Γιατί ὅταν χάσει κανεὶς παιδιά γεμάτα πονηρία, πληγώνεται βέβαια ἀπὸ τὴ συμφορὰ, μὰ ὄχι μὲ πολλὴ ὀρμή, γιατί ἡ πονηρία τους δὲν ἀφήνει τὸν πόνο νὰ γίνη πῖο δριμύς. Μὰ ὅταν εἶναι ἐνάρετα, ἡ πληγὴ γίνεται παντοτινὴ κι' ἀξέχαστη ἡ μνήμη, ἀπαρηγόρητο τὸ κακό, διπλὸ τὸ κεντρί, τὸ ἓνα ἀπὸ τὴ φύση, τὸ ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀρετὴ ἐκείνων πού ἔφυγαν. Κι' ὅτι ἦταν ἐνάρετα, φαίνεται ἀπ' αὐτό. Ὁ πατέρας τους τὰ φρόντιζε πολὺ καὶ κάθε πρωὶ γι' αὐτὰ ἔκανε θυσιᾶς, καὶ νοιαζότανε μὴν ἀμαρτήσουν κρυφά, καὶ τίποτα δὲν εἶχε πῖο ἀγαπημένο. Κι' αὐτὸ δὲν φανερώνει μόνον τὴν ἀρετὴ τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ τὴ στοργὴ τοῦ πατέρα. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ πατέρας ἦταν, καὶ τόσο στοργικὸς πού δὲν φανέρωνε μόνον τὸν πόθο γιὰ τὴ ζωὴ τους ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εὐλάβειά τους, κι' ὅταν κι' αὐτοὶ πού ἔφυγαν ἦτανε τόσο ἐνάρετοι, ἡ φωτιά

τῆς λύπης γίνεται τριπλῇ. Κι' ἔπειτα, ὅταν δὲν ἀρπάχονται ὅλα μαζί, ἔχει κάποια παρηγοριὰ ἡ συμφορὰ, γιατί αὐτὰ πού μένουν δροσιζοῦν τὴ θλίψη γι' αὐτὰ πού ἔφυγαν· μὰ ὅταν φύγουν ὅλα μαζί, σὲ ποιὸν μπορεῖ νὰ δῇ παρηγοριὰ ὁ πολὺτεκνος πού ξαφνικὰ γίνθηκε ἄτεκνος; Ἀλλὰ μαζί μ' αὐτὲς μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ καὶ μιά πέμπτην πληγὴ. Ποιὰ δηλαδὴ; πού ὅλοι μὲ μιὰς ἀρπάχτηκαν. Γιατί ὅταν μέσα σὲ τρεῖς ἢ πέντε μέρες ἔφυγαν μερικοί, οἱ γυναῖκες, κι' ὅλοι οἱ συγγενεῖς γι' αὐτὸ πῖο πολὺ θὰ σπάραζαν, πού σύντομα καὶ ξαφνικὰ αὐτὸς πού ἔπαψε νὰ ζῇ χάθηκε ἀπὸ τὰ μάτια τους, μὰ πολὺ περισσότερο θὰ πόνεσε αὐτὸς πού ὄχι σὲ τρεῖς μέρες καὶ σὲ δύο καὶ μιά, μὰ σὲ μίαν ὥρα μέσα ἔτσι ὅλα τὰ στερήθηκε. Γιατί τὸ κακὸ πού βάζει στὸ μυαλό του κανεὶς ἀπὸ καιρό, κι' ἂν εἶναι ἀβάστακτο πολὺ, εὐκολα θ' ἀλάφρωνε ἀπ' τὴν ἀναμονὴ του· μ' αὐτὸ πού συμβαίνει ἀνέλπιστα καὶ ξαφνικὰ, γίνεται ἀφόρητο. Ὅταν λοιπὸν εἶναι κάτι ἀπὸ μόνο του βαρὺ καὶ βαρβαίνει ἀκόμα πῖο πολὺ ἀπ' τὸ ἀνέλπιστό του, σκέψου πόσο ἀφόρητο γίνεται καὶ πῶς ξεπερνᾷ κάθε λογικὴ. Θέλεις ν' ἀκούσης κι' ἑκτὴ πληγὴ; Ἀκριβῶς στὸν ἀνθὸ τῆς ἡλικίας τους τὰ ἔχασε ὅλα του τὰ παιδιά. Καὶ ἔρεπε πῶς πληγώωνουν οἱ πρόωροι θάνατοι, καὶ πόσο διαφορετικὸ κάνουν τὸ πένθος. Κι' αὐτὸς ὁ θάνατος δὲν ἦταν μόνον πρόωρος ἀλλὰ καὶ βίαιος, πράγμα πού εἶναι σὰν ἔβδομη πληγὴ, γιατί δὲν τοὺς εἶδε νὰ σβήσουν καὶ νὰ ψυχο-

θεῖ ἐπέμποντο μὲν οὐκ ἐτίμωσκον δὲ Ἐννόησαν ὅσον ἐπ' ἑ, ποσούτους παῖδας ἰδεῖν ἀπολωλότας Ἦ γὰρ οὐκ ἦν ἱκανὸν δάκνειν· τὸ πάντας ἀναρπασθῆναι τὸ πάντας ἀερόναι καὶ ἐν ἡμέραις μὲν, τὸ ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ὄντι, τὸ πολλὰν ἀρετὴν ἐπιδεικνυμένων, τὸ τρόπον τοιούτου τιμωρίας /αταλίστην τὸν βίον, τὴ μετὰ τοσαύτας πληγὰς ὀχλήσαν ἐπενοῦθῆναι ταῦτην, τὸ φιλοπόρονον εἶναι τὸν γεννηνικόν, τὸ ποικιλοῦς εἶναι τοὺς ἀπελθόντας; Ὅταν γὰρ πονηροὺς ἀποβῶν, τις παῖδας, δάκνεται μὲν τὸ πένθος, πλην αὐτῷ οὐκέτι ὀλλύει τῆς σφοδρότητος· ἡ γὰρ ποσότης τῶν ἀπελθόντων ἁρμυράσαν οὐκ ἀφίγει γενέσθαι τὴν δούλην ὅταν δὲ καὶ ἐνάρετοι, νόμιμον τὸ τραῦμα γίνεται, ἄλγιστος ἡ μνήμη, σπαρακμώδης τὸ κένον, διπλοῦν τὸ κέντρον, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς φύσεως, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς τῶν ἀπελθόντων Ὅτι δὲ ἔσαν ἐνάρετοι, δέχοντο ἀκινετὸν πολλὴν αὐτῶν ὁ πατὴρ ἐποικεῖτο τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ ἀνιέναντες θυσιᾶς προσέφερον ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὑπὲρ τῶν ὁθλων ἀμαρτημάτων δαειοῦς, καὶ οὐδὲν αὐτῷ τοῦτο προτιμώτερον ἦν Τοῦτο δὲ οὐ τῶν παίδων τὴν ἀρετὴν δεικνύει μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ πατρὸς φιλοπονηρίαν Ὅταν οὐκ καὶ πατὴρ ἦν, καὶ ὅσοι φιλοπονοῦν, μὴ τὸν ἀπὸ τῆς φύσεως ὅσον ἐνδεικνύμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ τῆς εὐλάβειας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπελθόντες οὕτως ἐνάρετοι, τριτὴ γίνεται ἡς δόμιμας ἡ πορὰ. Πάλιν, ὅταν κατα μέ-

ρος ἀναρπαζώσονται, ἔχει τινὰ παρηγορίαν τὸ πάθος οἱ γὰρ ἐπαισιόνομοι τὴν ἐπὶ τοῖς ἀελοῦσιν συγκαλοῦναι νόμιμον ὅταν δὲ ὁλόκληρος ὁ χορὸς ἀπὸλθῃ, πρὸς τίνος δύνησται ἰδεῖν ὁ τοῖσιν αἰσθόν ἀπαιε γενόμενος; Μετὰ τοῦτων τῶν ἰστί καὶ πέμπτην εἶπαι πληγὴν. Ποῖαν δὲ ταύτην; τὸ ἀερόναι αὐτοὺς ἀναρπασθῆναι πάντας. Εἰ γὰρ ἐν τριῶν, ἢ πέντε ἡμερῶν ἀπελθόντων τινῶν, οἱ γυναῖκες καὶ οἱ προσήκοντες ἀπαντες τοῦτο μάλιστα πάντων ὀλοφύρονται, εἰ ταχέως καὶ ἐξαίρτως ἀναρπάγῃ τῆς ἐκείνων δούρας ὁ τεταλευμένος, πολλὰ μὲν οὕτως ἐν ἡμέραις οὐκ ἐν ἡμέραις τρεῖς καὶ δυοὶ καὶ μί, αὐτῷ ἐν ὧρ μὲ πάντας οὕτως ἀφαιρείς· Τὸ μὲν γὰρ μελετῶν τὸ χρόνον δύνανται καὶν ἀρόδρα ἀφάρητον ἔλτῃ προσηνέως κοῦφον ἀν γέννητο βιβλίος· τὸ δὲ παρ' ἐλπίδα συμβῆναι καὶ ἐξαίφνης ἀφάρητον γίνεται. Ὅταν οὖν ἐν καθ' ἐκὸς χρολίον ἢ καὶ τὴν ἐκ τοῦ παρ' ἐλπίδα συμβῆναι λαμβάνει προσθήκην ἐννόησον πῶς ἀφάρητον γίνεται, καὶ πάντα ὑπερβάνει λόγον. Βούλει καὶ ἰκτὴν ἐκούσας πληγὴν; Ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τὸ ἀνθεῖν πάντας ἀπονοῦναι. Ἰστέ δὲ ὅπως οἱ διουρὶ δάκνουν θάνατοι, καὶ πικρὸν πικροὶ τὸ πένθος Ὅσοις δὲ οὐκ διουρὶ μόνον ἦν, αὐτῷ καὶ βίσιος, ὡς εἶναι καὶ ταῦτην ἔβδομην πληγὴν· οὐ γὰρ ἐπὶ κλίον εἶδεν αὐτοὺς ἀπονοῦντας; καὶ οὐ χορηγοῦντας, ἀλλὰ τῇ οὐκίᾳ καταχλωσθέντας ἀπαντας. Ἐνόησον τοίνυν, τίς ἐν ἀνορήτῳ ἐκείνῳ τὸ χῶμα, καὶ τὸν

μαχούν στην κλίνη, αλλά να τους κατασπεράζει το σπίτι. Σκέψου λοιπόν τι νουιοι-
θε όταν έσκαβε το χώμα εκείνο και τρα-
βούσε τώρα μία πέτρα και τώρα ένα κομ-
μάτι του παιδιού του, κι' όταν έβλεπε ένα
χέρι να κρατά ακόμα μία φιάλη, κι' άλλο
χέρι άπλωμένο προς το πιάτο, και το
σχήμα του σώματος καταστραμένο, συν-
τριμμένη τη μύτη, σπασμένο το κεφάλι,
άδειασμένα τα μάτια, σκόρπια τα μυαλά,
όλη γενικά καταστραμένη τη μορφή, κι'
ο πατέρας να μην μπορεί το σχήμα να
γνωρίσει του προσώπου στα τέκνα του τ'
άγαπημένα. Ταραχήκατε μ' αυτά που
άκουτε και θακρύζετε· σκευήτε λοιπόν τι
ένοιωθε αυτός που τ' έβλεπε αυτά. Κι'
άφου έμειε, ύστερ' από τόσον καιρό δέν
μπορούμε δίχως δάκρυα ν' άντέξωμε τη
διήγησης εκείνης της τραγωδίας, κι' ως
είναι ξένη αυτή ή συμφορά που άκούμε,
τί έπρεπε να ήταν το διαμάντι εκείνο, που
μπροστά στα μάτια του τ' έβλεπε αυτά
κι' έπρεπε πιστά να υπομένη όχι τις ξένες
μά τις δικές του συμφορές; Κι' όμως ούτε
άπελπίστηκε, ούτε είπε κάτι τέτοιο· Τι
σημαίνει αυτό; αυτή είναι ή πληρωμή μου
για ήν συμπάθεια που έδωσα στους
ανθρώπους; γι' αυτό είχα το σπίτι μου
άνοιχτό στους ξένους, για να το δώ στο
τέλος να γίνετα τάφος για τ'α παιδιά
μου; Έκαμα τόσα καλά γι' αυτά τ'α παι-
διά, για να υποταχθούν σέ τέτοιο θάνατο;. Δέν
είπε τίποτα τέτοιο, δέν έσκέφθηκε·
μά άντεξε όλα γενναία, και σερτημένος
από τ'α παιδιά του που τ'α είχε τόσο πολύ

φροντίσει! Γιατί όπως ακριβώς ένας άρι-
στος γλύπτης που φτιάχνει άγάλματα
χρυσά, τ'α στολίζει με προσοχή πολλή, έτσι
κι' αυτός έφτιαχνε και ρύθμιζε τις ψυχές
τους, στολίζοντας τις τέλεια. Κι' όπως ένας
φιλόπονος γεωργός που ποτίζει τα φυτά
των φοινικόδεντρων ή των ελαιόδεντρων
και τ'α προστατεύει, τ'α περιφράσσει, τ'α
φροντίζει με κάθε τρόπο, έτσι κι' αυτός δέ
σταματούσε να παρακινή του καθενός την
ψυχή για να πετύχη τη μεγαλύτερη άρετή.
Μά είδε τ'α φυτά του ξεριζωμένα από του
σατανικού άνέμου το άγριο φύσημα, και
πάνω στη γή άπλωμένα και να έχουν
υποστή τη χειρότερο τέλος. Και δέν είπε
τίποτα εναντίον του Θεού, αλλά και τόν
εύχαριστησε, δίνοντας έτσι στο σατανά
χτύπημα θανάσιμο.

ε'. Κι' αν πής ότι αυτός είχε πολλούς
γυιούς, ένώ άλλος πολλούς φορές, που είχε
ένα μονάκριβο, τό έχασε και δέν ήταν ίδιο
τό πένθος, καλά τό λές, κι' έγώ συμφωνώ
ότι δέν είναι ίδιο τό πένθος, αλλά πολύ
μεγαλύτερο τό πένθος του 'Ιώβ. Γιατί
τί ώφέληθηκε άπ' ήν πολυτεκνία; Πιό
τρανή του γίνηκε ή συμφορά και πιό πικρός
ο πόνος, που δέχτηκε ήν πληγή στα πιό
πολλά σώματα.

Μ' αν θέλεις να δής κι' άλλον άγιο που
είχε ένα μονοχοπαίδι, κι' έδειξε ήν ίδια
ή και περισσότερη δύναμη, θυμήσου τόν
πατριάρχη 'Αβραάμ, που δέν είδε τόν
'Ισαάκ πεθάνενο, μά, πράγμα τόν πιό
πικρό και πιό όδυνηρό, πήρε ήν έντολή
ό ίδιος να τόν κατασφάξη, και δέν άντιμι-

μην λίθον, νυν δέ μέλος άνέλων παιδιού, και χείρα όρών έτι
ρίπην κατέχουσιν, και έξίσαν έτερον έπιμαμένην τω πί-
νυκι, και αυτόν του σώματος διασπαρμένον τόν τύπον. Μι-
νός συντριμμένης, κεφαλής διαλυσθείσης, όφθαλμών άρρη-
σθέντων, ένκεφάλου διασπαρμένου. πάσης άλλως της μορ-
φής διασπαρμένος, και της τών τραυματών ποικιλίας όν
αμείσης τόν πατέρα τών ποθυμένων όρων έπιγνώσει τόν
τύπον. Συνεχίζεται ταύτα άκούοντας, και άκρότατα έννοή-
σατε τούτων, τίς ήν εκείνος ταύτα όρών. Εί γάρ ήμεις μετά
τοσούτον χρόνον ού δύναμεθα ήσυχον τής τραγωδίας έ-
λκεον τήν άκοήν ένεργείν, και ταύτα άλόγιστα άκούοντας
λέμε· ρα, τίς ήν ο δόξμας εκείνος ής -τα παραλαβών-
των, ούκ έν άλλοτρίω, αλλ' έν οικίω φίλοισιν κακοίς
ούδέ γάρ άπειροπέπτεον, ούδέ τοιούτον ούδέν είπε· Τί ποτε
τούτό έστιν; αὐτοί μοι τίς περιφορῶν ή άμοιβή; διό -ούτο
τόν ξένος άνάσκει τήν οίκειαν. Ινα -άπον τών παιδων γινω-
μένον αυτόν έπίβω, διό τούτο -άπον περί αυτούς άρετήν έπε-
δείξαται. Ινα τοιούτον όνομαζόμενον θάνατον, ούδέν τούτων
οικ έπαιον ούκ έννοήσων· αλλ' έπερ πάντα γεννητός και μετά
τοσούτων έπιμαλιν αντών άφαιρείς. Καθόσον γάρ άρι-
στος άδριανοπώλιος χρυσός διαπλέκτων άνδριάντων, μετά
πολλής καλλωπίει τή; άφαιρέας· ούτω και αυτός τας έκεί-
νων έρεθίζετα συχώς δια-λάττων, καταλυσμών και καθάρων

τις γεωργός φιλόπονος στελέχη φοινίκων ή ελαιών άρδων,
τιχίζων, περιεράττων, παντί θεραπέων τρόπο διατελεί·
ούτω και ούτος ού διαμάτα, καθόσον έλαιν τινά κατάκαρ-
ούτω -ήν έκαστου ψυχήν εις πλείονα άρετής πύλιν έπιδίδων
'Αλλ' είλε στέλεχη τή του πονηρού πνεύματος προσβολή
άνασπασθέντα, και έπι γής καταθέντα, και τόν έλαιον τής
ταλευ-ής όπομιέναντα πρόπον και ούδέν βλάσφημον έπένε-
γματο, αλλή και εύχαρίστησε, κερταίν όους τω διαβόλω τήν
ρύλην.

ε' Εί δέ λέγοις, ότι πολλούς είχεν ούτος υίους, άλλος δέ
πολλούς ήν μονογενή έχων άπόλωσε, και ούκ ίσον τό πέν-
θος, καλώς λέγεις, καλώ σοί φημι ότι ούκ ίσον τό πένθος,
αλλά τώλω· μετ'ό το 'Ιώβ. Τί γάρ αυτός της πολυτεκ-
νίας όφελος, Τρανοτέρην αυτό τήν συμφοράν έπίκοις και
πικροτέρην τήν όδύναν τό έν πλείοσι σώμασι τό τρώμα
δείξομαι.

Εί δέ βούλει και έτερον (είναι άγιον μονογενή παιδα έ-
χοντα, και τήν αυτόν ή και πλείονα άνδρείαν έπιδείξαμενον
άναμνηστέον του πατριάρχου 'Αβραάμ, ός ούκ είλε τόν 'Ι-
σαάκ έπιθυμάνον, αλλ', ό τώλω πικρότερον ήν και όδυνηρό-
τερον, αυτός αυτόν κατασφάξει άπειράττετο, και ούκ άντίει-
πός τό άπίταγμα, ούδέ έθυσάργενεν, ούδέ έφθέγγατο -

λῆσε στήν ἐντολήν, οὕτε ὠρίσθηκε, οὕτε εἶπε κάτι τέτοιο· Γί' αὐτό μ' ἔκανε πατέρα, γιὰ νὰ μὲ καταντήσης παιδοκτόνο; καλύπτεται νὰ μὴ μοῦ τὸ εἶδινες ποτέ, παρὰ νὰ μοῦ τὸ δώσης καί μὲ τέτοιον τρόπον νὰ μοῦ τὸ σπερήσης. Θέλεις νὰ τὸ πάρης; γιατί προστάξεις ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ τὸ θανατώσω ἀγρία καὶ νὰ κηλιδῶσω τὸ δικό μου χέρι; Δὲν μοῦ ὑποσχέθηκες νὰ γεμίσης τὴν οἰκουμένη μὲ τοὺς ἀπογόνους μου ἀπὸ αὐτὸ τὸ παιδί; πῶς λοιπὸν νὰ δώσης τοὺς καρποὺς ἀφοῦ καταστρέφης τὴ ρίζα; καὶ πῶς ὑπόσχουσαι ἀπογόνους ἀφοῦ προστάξεις νὰ κατασφάξω τὸ παιδί μου; ποίος τὰ εἶδε αὐτά, ποίος τ' ἄκουσε αὐτά; Γελάστηκα, ἔχασα τὰ λογικά μου. Δὲν εἶπε τίποτα τέτοιο, δὲν ἐσκέφθηκε, δὲν ἀντιμίλησε σ' αὐτὸν ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντολήν, δὲ ζήτησε εὐθύνες, ἀλλὰ τὸν ἄκουσε· Πάρε τὸ γυιό σου τὸν ἀγαπητό, τὸ γυιό σου ποὺ ἀγάπησες, τὸν Ἰσαάκ, κι' ἀνέβασέ τον σ' ἕνα βουνό, σ' αὐτὸ ποῦ θὰ σοῦ πῶ, μὲ τόσο πολλή προθυμία ἔπραξε αὐτὴ τὴν προσταγή, ποὺ ἔκαμε καὶ περισσότερα ἀπ' ὅσα διατάχθηκε. Γιατὶ καὶ ἀπὸ τὴ γυναικα του τὸ ἔκρυψε, καὶ στοὺς ὑπηρέτες τὸ κράτησε μυστικό ἀφίνοντάς τους νὰ μένουν κάτω, καὶ παίρνοντας μόνο τὸ ζῶο γιὰ τὴ θυσία, ἀνέβηκε ψηλά· ἔτσι, ὅχι δίχως τὴ θέλησή του, ἀλλὰ μὲ πολλή προθυμία ἔκανε ὅ,τι διατάχθηκε. Σκέψου λοιπὸν πόσο δύσκολο ἦταν μόνος αὐτὸς νὰ μιλήσῃ μὲ μόνο τὸ παιδί, νὰ μὴν εἶναι κανένας ἐκεῖ, τότε ποῦ

πιο πολὺ θερμαίνονται τὰ σπλάχνα, καὶ ἡ στοργὴ γίνεται πιὸ βλαήν, κι' αὐτὸ ὀχι γιὰ μιὰ ἡ δυνά, ἀλλὰ καὶ γιὰ πιὸ πολλές μέρες. Γιατὶ τὸ νὰ ἔκανε τὴν ἐντολὴ ἀμέσως, θὰ ἦταν μεγάλο καὶ θαυμαστό, μὰ ὅχι τόσο θαυμαστό ὅσο τὸ νὰ βασανίζεται καὶ νὰ γυμνάζεται ἡ ψυχὴ του γιὰ πολλές μέρες καὶ νὰ μὴν πάθῃ κάτι ἀνθρώπινο πρὸς τὸ παιδί. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ μεγαλύτερους στίβους ὥρισε ὁ Θεός, καὶ μάρκυνε τὸ στάδιο, γιὰ νὰ δῆς τὸν ἀθλητὴ πρὸς τὸ προσεκτικὰ. Γιατὶ ἦταν ἀθλητὴς πραγματικά, ποὺ δὲν ἀγωνίσθηκε μὲ ἄνθρωπο, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια τῆς φύσεως τὴν ἐξουσία. Ποίος λόγος θὰ μπορέσῃ νὰ παραστήσῃ τὸν γενναϊότητά του; Ἐφῆρε ψηλὰ τὸ παιδί, τὸ ἔδεσε, τὸ ἔβαλε πάνω στὰ ξύλα, ἄρπαξε τὸ μαχαίρι κι' ἦταν ἑτοιμὸς νὰ καταφέρῃ τὸ χτύπημα. Πῶς νὰ τὸ πῶ καὶ μὲ ποῖο τρόπο, δὲν ξέρω· μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει, αὐτὸς ποῦ τὰ ἔπραξε αὐτά, γιατί κανένας λόγος δὲν θὰ μπορῇ νὰ τὸ παραστήσῃ, πῶς δὲν ναρκώθηκε τὸ χέρι, πῶς τὰ νεῦρα δὲν ἔχασαν τὴ δυνάμη τους, πῶς δὲν τὸν τάραιε ἡ ἀγαπημένη ὀψη τοῦ παιδιοῦ του. Μὰ ἐδῶ ἀξίζει νὰ θαυμάσωμε καὶ τὸν Ἰσαάκ. Γιατὶ ὅπως ὁ Ἀβραάμ ὑπάκουε στὸν Θεό, ἔτσι κι' αὐτὸς ὑπάκουε στὸν πατέρα του· ὅπως ἐκεῖνος ὅταν πρόσταξε ὁ Θεὸς τὴν θυσία, δὲ ζήτησε λογαριασμό, ἔτσι κι' αὐτός, ὅταν τὸν ἔδεσε ὁ πατέρας του καὶ τὸν ἔφερε στὸ βωμό, δὲν εἶπε· Γιατὶ τὰ κάνεις αὐτά; ἀλλ' ἔσκυψε στὸ χέρι τὸ πατρικό. Κι' ἦταν νὰ δῆς τὸν ἴδιο νὰ γίνεταί πατέρας κι' ἱερέας,

τοιοῦτον· Διὰ τοῦτο με πατέρα ἐποίησας, ἰνα παιδοκτόνον ἀπαργάσῃ; βάλειν ἦν μὴ δοῦναι τὴν ἀρχήν, ἡ δυνάς τοιοῦτω τρόπῳ αὐτὸν ἀπελθεῖναι· βούλει λαβεῖν; τίνος ἐνεγεν καὶ με κατασφάζει καλεῖσαι, καὶ τὴν δεξιάν μωναί τὴν ἐμυτοῦ. Οὐκ ἀπὸ τοῦτο μοι τοῦ παιδιοῦ τὴν οἰκουμένην ἐμυλῶσαι τῶν ἀπογόνων ὑπόσχου; πῶς οὖν τοῦτο καρποῦς διδως τὴν ῥίζαν ἀναίρων; πῶς δὲ ἀπογόνους ἀπαγγέλλῃ τὸν υἱὸν κατασφάζειν καλεῖσαι; τίς ταῦτα εἶπε, τίς ταῦτα ἤκουσεν; Ἡπάθηκα, παραλογισθὲν· Οὐδὲν τοιοῦτο οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενοήσα, οὐκ ἀντίειπε τῷ καλεῖσθαι, οὐκ ἀπήτησεν εὐθύνας, ἀλλὰ ἀκούσας· Ἀβὲ τὸν υἱὸν σου τὸν ἀγαπητόν, ὃν ἡγάπησας, τὸν Ἰσαάκ, καὶ ἀνέγαγε αὐτόν ἐς τὸν τῶν ὀρέων ὠν ὃν σοι εἶπω (Γεν. 22, 2), μετὰ τοσούτης προθυμίας τὸ ἐπίταγμα ἐπλήρωσεν, ὥς καὶ πλῆθον τῶν ἐπιταχθέντων ποιῶσαι· καὶ γὰρ τὸ γύναιον ἔκρυψε, καὶ τοὺς παῖδας ἔλαβε κάτω μένεον ἀφῆς, καὶ μόνον τὸν ἱερέαν λαβὼν ἀνῆλ· οὕτως οὐκ ἔκρινε, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας τοῦτο ἔκ τὸ καλεῖσθαι ἔπραττεν. Ἐννοήσας τοῦτον ἤλκρινεν ἰν, μόνον μόνον διαλεγόμενα τῷ παιδί, μηθένος παρόντος, ὅτε μέλλον τὰ σπλάχνα διανοήσεται, καὶ αφορρότερον τὸ ὠτρυν γίνεται, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν μιᾷ ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἐν πλείοσι ἡμέραις· Τὸ μὲν γὰρ ταχέως ποιῶσαι τὸ ἐπίταχθέν, θαυμαστὸν καὶ μάλα, ἀλλ' οὐ οὕτω θαυ-

μαστὸν ὥς τὸ διὰ πολλῶν ἡμερῶν βασανιζόμενος αὐτοῦ καὶ γυναικωμένους τῆς ψυχῆς μετὲν παθεῖν πρὸς τὸ παιδίον ἀνθρώπινον· Διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸ καὶ μακρότερα σκάμματα ἐπέθηκεν ὁ Θεός, καὶ τὸ στάδιον ἐξέτεινε, ἵνα ἀκριβέστερον ἴδῃς τὸν ἀθλητὴν. Καὶ γὰρ ἦν ἀθλητὴς ὄντως, οὐκ ἀνθρώπος παλαιοῦ, ἀλλ' αὐτὴ τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι· Ποῖος λόγος παραστήσαι δύνησεται τὴν ἀνδρείαν; Ἀνῆγαγε τὸ παιδίον, συνεπόδισεν, τοῖς ἔξωτος ἐπέθηκεν, τὴν μαχαίραν ἔρρασαν, ἐπάγειν τὴν πληγὴν ἐμελλε· Πῶς εἶπω καὶ ποῦ τρόπον οὐκ ἔχω· μόνος αὐτὸς οἶδεν ὁ ταῦτα ἐργασάμενος· λόγος γὰρ οὐδεὶς παραστήσαι δύνησεται, πῶς οὐκ ἀνάρκυνεν ἡ χεὶρ πῶς οὐκ ἐλύθη τὸν νεῦρον ὁ τόνος, πῶς οὐ συνέκρινεν αὐτόν ἡ ποθυμῆται τοῦ παιδιοῦ θύας· Ἄξιον ἐνταῦθα θαυμάσαι καὶ τὸν Ἰσαάκ· Ὄπισθε γὰρ ἐκείνους τὸ Θεός, οὕτω καὶ οὕτως ἐπείθετο τῷ πατρί· καὶ ὁπότε ὁ Θεός, τοῦ Θεοῦ καλεῖσθαι ὅθυνα, οὐκ ἀπήτησεν εὐθύνας· οὕτω καὶ οὕτως, τοῦ πατροῦ δεσμευόντος καὶ ἀνέγοντος ἐπὶ τὸν βωμόν, οὐκ εἶπε· Τίνος ἔκρινε ταῦτα τοῖς; ἀλλ' ὑπέκρινε τῇ χερὶ τῇ πατρικῇ· Καὶ ἦν ἰδεῖν πατέρα καὶ ἱερέα γυνόμενον τὸν αὐτόν, καὶ θυσίαν χωρίς χιματὸς ἀνακαρπόμενῃ, ὀλοκαυτώματι χωρίς πυρός, θανάτου καὶ ἀναστάσεως· οὕτω ἐπὶ τοῦ βωμοῦ γυνόμενον· Καὶ γὰρ ἔπραξε τὸν υἱόν, καὶ οὖν ἔσφαξεν· οὐκ ἔσφαξε χεὶρ, ἀλλὰ τῇ προθυμίᾳ· Ἐκεῖ καὶ ὁ Θεός διὰ τοῦτο ἐκέλευσεν, οὐκ αἵματος·

και θυσία να προσφέρεται δίχως αίμα, όλοκαύτωμα χωρίς φωτιά, να γίνεται πάνω στο βωμό παρόδευμα θανάτου άλλα και αναστάσεως. Γιατί έσφαξε τὸ γυιό του, και δὲν τὸν έσφαξε· δὲν τὸν έσφαξε με τὸ χέρι, αλλά με τὴν προθυμία του. Γιατί και ὁ Θεός γι' αὐτό έπρόσταξε, όχι για νά διή αίμα νά χύνεται, αλλά γιατί ήθελε νά σοῦ δείξη διάθεση, και νά δοξάσῃ εκείνον τὸ γενναίο ανάμεσα σ' ὅλη τὴν οίκουμένη, και νά διδάξῃ ὅλους τοὺς κατοπινοὺς ὅτι πρέπει νά προτιμοῦν τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ πάνω κι' ἀπ' τὰ παιδιὰ κι' ἀπὸ τὴ φύση κι' ἀπ' ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν ψυχὴ τοὺς ἀκόμα. Κατέβαινε λοιπὸν παίρνοντας μάρτυρα ζωντανὸ τὸν 'Ισαάκ. Πῶς θά συχωρευοῦμε, λοιπὸν, πές μου, τί θ' ἀπολογηθοῦμε, ἀφοῦ εἶδαμε τὸν γενναίο εκείνον νά ὑπακούῃ στοῦ Θεοῦ με τὴν προθυμία και νά τοῦ παραχωρῇ τὰ πάντα, ἐνῶ ἐμεῖς δυστροποῦμε; Και μὴ μοῦ πῆς για τὸ πένθος, οὔτε για τὸ ἀβάσταχτο τῆς συμφορᾶς, αλλά πρόσεξε εκείνο, ὅτι κι' ἀπὸ τὸ πένθος, ποῦ ήτανε βαρὺ, αὐτὸς ήταν ἀνώτερος. Τὸ πρόσταγμα μποροῦσε νά τοῦ ταραξῇ τὸ λογισμὸ και νά τὸν ρίξῃ στὴν ἀπορία και νά τοῦ ὑποσκάψῃ τὴν πίστη ποῦ εἶχε πρὶν. Γιατί ποιοὺς ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς δὲ θά θεωροῦσε σάν ἀπάτη εκείνα τὰ λόγια για τὸ πλῆθος τῶν ἀπογόνων ποῦ τοῦ ὑποσχέθηκε ὁ Θεός; 'Όμως όχι ὁ 'Αβραάμ. Μὰ κι' ὁ 'Ιωβ στὴ συμφορὰ τὸν τὴν ἴδια πίστη έδειξε, και πρέπει νά θαυμάζῃ κανεὶς και γι' αὐτόν, ποῦ ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀρετὴ, τόσες ἐλεημοσύνες και

φιλανθρωπίες, ὕστερ' ἀπὸ τὴν καθαρὴ συνείδηση ποῦ εἶχε κι' αὐτὸς και τὰ παιδιὰ του, ὅταν εἶδε τόσο μεγάλο πένθος, ἔτσι μοναδικὸ και παράξενο και ποῦ δὲν εἶχε συμβῇ σέ κανέναν ἀπ' τοὺς χειρότερους ἀμαρτωλοὺς, δὲν έπαθε τὸν ὅσο παθαίνουν πολλοί, οὔτε θεώρησε τὴν ἀρετὴ ἀνώφελη, οὔτε σκέφθηκε πῶς ὀ ἀποφράσεις του οἱ πρὶν, ήταν κακές. 'Όστε και για τὰ δυὸ αὐτὰ περιστατικὰ όχι μόνο νὰ τοὺς θαυμάζωμε πρέπει, αλλά και νά ποθοῦμε και νά παίρνωμε σάν παρόδειγμα τὴν ἀρετὴ τοὺς. Και νά μὴν πῇ κανεὶς ὅτι εκείνοι ήταν κατὰ τὸ ἀξιοθαύμαστο. Βέβαια ήταν ἀξιοθαύμαστοι και μεγάλοι, αλλά ἀπὸ μᾶς τώρα περιμένει κανεὶς περισσότερη πίστη παρὰ ἀπὸ ὅλους εκείνους ποῦ ἔζησαν τὸν καιρὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Διότι ἂν ἡ ἀρετὴ σας δὲν γίνῃ περισσότερη ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῶν γραμματέων και Φαρισαίων, λέει, δὲν θά μπῇτε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Λοιπὸν, ἀφοῦ σωφρονιστοῦμε ἀπ' ὅλα αὐτὰ, κι' ἀφοῦ τὰ φυλάζωμε αὐτὰ, και ὅσα εἶπαμε για τὴν ἀνάσταση και ὅσα εἶπαμε για τοὺς ἁγίους αὐτοὺς, ἂς τὰ θυμίζωμε στὶς ψυχές μας, όχι μόνο τὸν καιρὸ τοῦ πένθους, ἀλλά κι' ὅταν δὲν νοιώθωμε ὀδύνη. Κι' ἐγὼ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἂν και κανεὶς ἀπὸ σᾶς δὲν ἔχει στενοχώρια, μίλησα τώρα για τὸ ζήτημα αὐτό, ὥστε, ὅταν θά πέσωμε σὲ καμμιά τέτοια συμφορὰ, νά θυμηθοῦμε ὅσα εἶπαμε και νά παρηγορηθοῦμε ἀρκετά. Γιατί κι' οἱ στρατιῶτες, ὅταν εἶναι εἰρήνη, μελετοῦν τὰ πολεμικὰ ζητήματα ὥστε σάν

χρὸν βουόμενος ἰδεῖν, αλλά προξερᾷν σοι δεῖξαι θέλων, και τὸν γενναῖον εκείνον ἐν μέσω τῆς οἰκουμένης ἀνκηροῦσαι πάσης, και παιδεῖσαι τοὺς μετὰ ταῦτα πάντας, ὅτι και ταῖδων, και φόβους, και τὸν δυνάμει ἀπάντων. και αὐτὴ τῆς ψυχῆς τοῦ Θεοῦ τὰ προστάγματα προτιμᾷ χρῆ. Κατὰ τὸν ζῶντα λαβὼν μάρτυρα τὸν 'Ισαάκ. Τίνα οὖν ἔξομα συγγνώμην. εἰπέ μοι, ποῦ' ἐὰν ἀπολογίαι, εἰ τὸν γενναῖον εκείνον μετὰ τοσαύτης εἰδῶναι προθυμίας τῷ Θεῷ τειθέμενον, και πάντων αὐτῷ παραχωρῶντα, και ἡμεῖς δυσχεραίνωμεν; Μὴ δὴ μοι τὸ πένθος εἴπης, μηδὲ τὸ τῆς συμφορᾶς ἄρδοντα, ἀλλ' ἔλπειν σκόπῃσιν. ὅτι και τὸ πένθος χρεῖσται δυνος ἀνώτερος ἦν. 'Ικανὸν ἦν τὸ ἐπιταχθεῖν θεωρῆσαι αὐτοῦ τὸν λογισμὸν. και εἰς ἀπορίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν, και τὴν πίστιν ὑπορύξει τὴν ἐν τοῖς παρελθούσι. Τίς γάρ τὸν πολλόν οὐκ ἐν ἐνόμειν ἀπάτην εἶναι τὰ εἰρημένα περὶ τὸν πλῆθος τῶν ἑγγόνων, ὡν αὐτῷ ἐπηγγεῖλατο; 'Αλλ' οὐχ ὁ 'Αβραάμ. Και τὸν 'Ιωβ δὲ τῆς ἐπὶ τῇ συμφορᾷ φεισσοῦσας οὐχ ἤττον, και ὑπὲρ τοῦτο μάλιστα αὐτὸν θαυμάειν χρῆ, ὅτι μετὰ τοσαύτην ἀρετῇ, μετὰ ἐλεημοσύνης και φιλανθρωπίας, μετὰ τὸ μὴδὲν μέλει ἐκτεῖν, μήτε τίς παιοὶ συνεκιδεῖν πονηρῶν, τοσοῦτον πένθος ἰδὼν οὕτω καινὸν και παράδοξον και μηδενὶ τῶν τὰ ἔσχατα τετολμηκότων συμβεβηκός, οὖν έπαθε τὰ τῶν πολ-

λῶν, οὐδὲ ἐνόμειν ἀνόντην εἶναι τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ κανὼς βεβουλευθεῖσαι τοῖς παρελθούσιν 'Όστε δι' ἀμφοτέρω αὐτοὺς ταῦτα οὐ θαυμάζειν χρῆ μόνον, ἀλλὰ και ἡλόνον και μισεῖσθαι τὴν ἀρετὴν. Και μὴ λεγέτω τις, ὅτι ἐκείνοι θαυμαστοὶ τινες ἦσαν. Θαυμαστοὶ μὲν γάρ ἦσαν και μεγάλοι· ἀλλ' ἡμεῖς τὰ νῦν πλέοντες ἐκείνων ἀπαιτούμεθα φιλοσοφίαν και τὸν ἐν τῇ Παλαιᾷ βιβλιοκότων ἀπάντων 'Εὰν γάρ μὴ περισσότερη ἡ δικαιοσύνη ὁμῶν πλέον τῶν γραμματέων και Φαρισαίων, φασίν, οὐ μὴ εἰσελθῇτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (Ματθ 5, 20). Πάντοτε τοῖσιν σωφρονισθέντες, και ταῖς συλλέξαντες, και τὰ περὶ ἀναστασεως ἡμῶν εἰρημένα, και τὰ περὶ τῶν ἁγίων τούτων, συνεχῶς ἐπιδωμεν ταῖς ψυχαῖς, μὴ μόνον κττα τὸν καιρὸν τοῦ πένθους. ἀλλὰ και ἡνίκα ἐν ναυαρχικῶν ὀδυνῇ. Δια γάρ τοῦτο και ἐγὼ, καίτοι μηδενὸς δυνος ἐν δούλει, νῦν τοῖσιν ἐκίνησα τούτους λόγους. Ἰν' ὅ-π-αν ἐμπεσώμεν εἰς τινα τοιαύτην συμφορὰν, μεμνημένοι τῶν εἰρημένων, ἱκανῶς ἀπολαύωμεν παρημοθίας· ἐπεὶ και στρατιώται, εἰρήνης οὐσες, τὰ τοῦ πολέμου μελετοῦν, ἵνα τῇ μάχης ἐπιστάσεις, και τοῦ καιροῦ τὴν ἐμπερίαν ἀπαιτοῦντες, εὐκαίρως ἐπιδείκνυνται τὴν τέχνην. ἔν ἐν τῇ εἰρήνῃ κατῶ-

ἐρθη ἡ ὥρα τῆς μάχης καὶ ἡ περίστασις ζητήσῃ τῇ δράσει, νὰ φανερώσουν κατάλληλα τὴν τέχνη πού κατῴρθωσαν νὰ μάθουν στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης. Κι' ἐμεῖς λοιπὸν καὶ ὅπλα καὶ φάρμακα νὰ προετοιμάσωμε γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, ὥστε ἂν κάποτε παρουσιαστῇ ξαφνικὰ πόλεμος ἀπὸ τὰ δίχως λογικὴ πάθη μας, ἢ ἀπὸ πένθος, ἢ θλίψη, ἢ ὅποιο δῆποτε ἄλλο τέτοιο, τότε καλὰ ἐξωπλισμένοι καὶ προφυλαγμένοι ἀπὸ παντοῦ, ν' ἀποκρούσωμε τὰ χτυπήματα τοῦ Πονηροῦ

μέ πολλὴ τέχνη, καὶ μέ σωστοὺς λογισμούς, καὶ μέ τίς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ καὶ μέ τὰ παραδείγματα τῶν σπουδαίων ἀνδρῶν καὶ μέ κάθε τρόπο νὰ φρουρήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ παντοῦ. Διότι ἔτσι θὰ μπορέσωμε νὰ περάσωμε τὴν παρούσα ζωὴ μέ χαρά, καὶ νὰ πετύχωμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, μέ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζί μέ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἦσαν Καὶ ἡμεῖς τοῖνον καὶ ὅπλα καὶ φάρμακα κατασκευάσωμεν ἑαυτοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, ἵνα, εἰ ποτε πόλεμος ἐπιστῇ παθῶν ἀλόγων, ἢ πένθους, ἢ θρόνης, ἢ ἄλλο ὅπουσὺν τοιοῦτου, καθωπλισμένοι καλῶς καὶ πεφραγμένοι πάντοθεν, τὰς τοῦ Πονηροῦ προσβολὰς μετὰ πολλῆς ἀποκρουσώμεθα τῆς ἐμπειρίας, καὶ λογισμοῖς ὀρθοῖς, καὶ ταῖς ἀποφάσεσι

τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ὁποδείγμασι τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ παντὶ τρόπῳ πάντοθεν ἑαυτοὺς ταχίσωμεν. Οὕτω γὰρ δυνασώμεθα καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν μετὰ εὐθυμίας διενεγκεῖν, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ ἀράτος ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

Στὸν σεισμό καὶ στὸν πλούσιο καὶ στὸν Λάζαρο, κί' ἀπὸ τοῦ ἤρθε ἡ ὑποδούλωση στὸν ἀνθρώπο.

α'. Εἶδατε τὴ δύναμη τοῦ Θεοῦ, εἶδατε τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ; δύναμη, ποῦ τίνανε τὴν οἰκουμένη· φιλανθρωπία, ποῦ ὅταν ἐπεφτε ἡ οἰκουμένη, τὴν κράτησε· ἡ καλύτερα, φιλανθρωπία καὶ δύναμη καὶ στὰ δύο. Γιατὶ βέβαια ὁ σεισμός φανερώνει δύναμη, καὶ ἡ σωτηρία δείχνει φιλανθρωπία, γιατί ἐσεῖσε τὴ γῆ κί' ἐστήριξε τὴν οἰκουμένη, ποῦ καθὼς τινάζονταν κί' ἦτανε νὰ πέσει, τὴν κράτησε. Ὅμως ὁ σεισμός ἐφυγε, μὰ ὁ φόβος πρέπει νὰ μείνῃ· ὁ σάλος ἐκεῖνος προσπέρασε, μὰ ἡ εὐλάβεια νὰ μὴν προσπεράσῃ. Ἰκετεύσαμε τὸ Θεὸ τρεῖς μέρες, ἀλλὰ νὰ μὴν πάγωμε αὐτὴ τὴν προθυμία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε ὁ σεισμός, γιὰ τὴν ἀδιαφορία τὴ δική μας· ἀδιαφορήσαμε κί' ἐπροκαλέσαμε τὸ σεισμό· ἐνδιαφερόθηκαμε κί' ἀποκρούσαμε τὴν ὀργή· μὴν ἀδιαφορήσωμε πάλι, γιὰ νὰ μὴν προκαλέσωμε πάλι τὴν ὀργὴ καὶ τὴν τιμωρία. Γιατὶ δὲ θέλει ὁ Θεὸς τὸ θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, μέχρι νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ. Εἶδατε πόσο κοντὰ στὸ θάνατον εἶναι τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν γίνονται ὁ σεισμός, ἐγὼ σκεπτόμουν κί' ἔλεγα· Ποῦ εἶναι τώρα οἱ κλοπές, ποῦ εἶναι οἱ πλεονεξίες; ποῦ εἶναι οἱ τυραννίες;

ποῦ εἶναι οἱ παραλογισμοί; ποῦ εἶναι οἱ κυριαρχίες; ποῦ εἶναι οἱ καταπιέσεις; ποῦ εἶναι οἱ λεηλασίες τῶν φτωχῶν; ποῦ εἶναι οἱ ὑπερφάνιες τῶν πλουσίων; ποῦ εἶναι τῶν ἀρχόντων οἱ ἐξουσίες; ποῦ εἶναι οἱ ἀπαιτήσεις; ποῦ εἶναι οἱ φόβοι; Μιὰ κρίσιμη στιγμή καὶ θὰ ἔσπαγαν ὅλα πρὸ εὐκόλα κί' ἀπ' τὴν ἀράχνη, ὅλα θὰ γκρεμίζονταν, κί' ἡ πόλη θὰ ἦταν ἕνας θρῆνος, κί' ὅλοι στὴν ἐκκλησία θὰ ἔτρεχαν. Σκεφθῆτε ἂν ἀποφασίζε ὁ Θεὸς νὰ τὰ γκρεμίσῃ ὅλα, τί θὰ παθαίναμε. Καὶ τὰ λέω αὐτὰ γιὰ νὰ κυριαρχῇ μέσα σας ὁ φόβος ἐκείνων ποῦ ἔγιναν καὶ νὰ στηρίξῃ τὴ σκεπὴ σας. Ἐκάμε σεισμό, μὰ δὲν γκρέμισε· γιατί ἂν ἤθελε νὰ γκρεμίσῃ, δὲ θὰ ἔκανε σεισμό· ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἤθελε, πρόλαβε ὁ σεισμός σὰν ἀποσταλμένος καὶ τοὺς προειδοποίησε ὅλους γιὰ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ γίνωμε καλύτεροι μὲ τὸ φόβο καὶ ν' ἀποκρούσωμε τὴν πραγματική τιμωρία. Ἐτοί ἐκάμε καὶ γιὰ τοὺς ἀπιστοὺς. Ἀκόμα τρεῖς μέρες, κί' ἡ Νινευὴ θὰ καταστραφῇ. Καὶ γιατί δὲν τὴν καταστρέφεις; ἀπαιτεῖς νὰ τὴν κατασκάψῃς καὶ γιατί δὲν τὴν κατασκάψω;

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

Εἰς τὸν σεισμόν καὶ εἰς τὸν πλούσιον καὶ εἰς τὸν Λάζαρον καὶ πόθεν ἡ δουλεία γένετο.

α' Εἶδατε Θεοῦ δύναμιν, εἶδατε Θεοῦ φιλανθρωπίαν; δύναμιν, ὅτι ἐτίναξε τὴν οἰκουμένην φιλιανθρωπίαν, ὅτι πίπτουσιν αὐτὴν ἔσθλας· μέλλον δὲ ἐν ἐκείτῳ καὶ δύναμιν καὶ φιλανθρωπίαν. Καὶ γὰρ τὸ σεισμοὶ δύναμιν, καὶ τὸ σῶσαι φιλανθρωπία· ὅτι ἐσεῖσε τὴν γῆν καὶ ἐστήριξε τὴν οἰκουμένην, ὅτι σάλευσεν καὶ μέλλουσιν αὐτὴν πίπτειν ἡγερειν. Ἀλλ' ὁ μὲν σεισμός παρῆλθεν, ὁ δὲ φόβος μένει· ὁ σάλος ἐκεῖνος παρῆλθεν, ἡ δὲ εὐλάβεια μὴ παραπραμεῖται. Ἰκετεύσαμεν τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ μὴ ναυαχίσωμεν τὴν σπουδὴν διὰ γὰρ τοῦτο ὁ σεισμός, διὰ τὴν προθυμίαν τὴν ἡμετέραν ἀρραβωνήσαμεν, καὶ ἐκαλέσαμεν ὅτι σεισμόν ἐσπουδάζωμεν καὶ ἀποκρούσωμεθα τὴν ὀργὴν καὶ πάλιν ἀναθυμιάσωμεν. Ἦναι μὲν πάλιν καλέσωμεν τὴν ὀργὴν καὶ τὴν τιμωρίαν. Οὐ γὰρ βούλεται ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ ὥς τὴν ἐπιστρέφει καὶ ζῆν αὐτόν. Εἶδατε τὸ ἐπικρατὸν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ὅτι ὁ σεισμός γένετο, ἐκινῶν ἐν ἐκείτῳ λέγων· Ποῦ αἱ ἀρπαγαί, ποῦ αἱ πλεονεξίαι, ποῦ αἱ τυραννίδες, ποῦ αἱ ἀδουλίαι; ποῦ αἱ θανατοῦται; ποῦ αἱ κατα-

πνήσεις, ποῦ αἱ λεηλασίαι τῶν πένθηνων, ποῦ αἱ ὑπερφάνιαι τῶν πλουτούντων; ποῦ τῶν ἀρχόντων αἱ δυναστεῖαι; ποῦ αἱ ἀπαιταί, ποῦ οἱ φόβοι. Μία αἰσιοῦ ῥοπή καὶ ἀράχνης εὐτελέστερον πάντα διεσπῆτο, πάντα ἐκείνα παρεῖλετο, καὶ κοινῶς πόλεως ἦν, καὶ πάντες ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἔτρεχον. Ἐνοήσατε, εἰ ἔδοξε τῷ Θεῷ πάντα ἀνατρίγχει, τί ἂν ἐπάθωμεν. Ταῦτα δὲ λέγω, ἵνα συνχωρῶς ἡμεῖς ἐν ὅλῳ ὁ φόβος τῶν γεννημένων, καὶ τὴν θανάτων πάντων σκεπῇ. Ἐκοίμεν, ἀλλ' οὐ κατέβηκεν εἰ γὰρ ἐβούλετο καταβῆναι οὐκ ἂν ἐσεῖσαν ἀλλὰ ἐπειδὴ οὐκ ἐβούλετο, προέλαβε καλύτερον κήρυξ ὁ σεισμός προαναγγέλλων ἅπαντα τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὁ φόβος βαλτιῶς γενόμενι ἀποκρουσώμεθα τὴν δὲ τῶν πρηνῶν τὴν τιμωρίαν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἐποίησεν. Ἐτι τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ καταστραφῇ ὡς ἐκεῖ (Ἰωνᾶ 3, 4). Καὶ διὰ τί οὐ καταστρέφεις; ἀπαιτεῖς κατασκάπτειν, καὶ διὰ τί οὐ κατασκάπτεις; Ἐπειδὴ οὐ βούλομαι κατασκάπτειν, διὰ τοῦτο ἀπειλῶ. Τὸ οὖν λέγει· Ἦναι καὶ ποιήσω ὡς λέγω, προλαβέντω ὡς λέγω, καὶ σωθή-

γι' αυτό τὴν ἀπειλῶ. Τί λές λοιπόν; Γιά νά μήν τὸ κάμω αὐτὸ πού λέω, ἄς προλάβῃ ὁ λόγος κι' ἄς ἐμπροδίσῃ τὸ ἔργο. Ἄ κ ὁ μ α τ ρ εῖ ς μέ ρ ε ς, κ ι' ἡ Ν ι ν ε υ ῆ θ ἄ κ α τ α σ τ ρ α φ ῆ, ἔλεγε τότε ὁ προφήτης, σήμερὰ οἱ τοίχοι μᾶς μιλοῦν. Καὶ τὰ λέω αὐτά, καὶ δὲ θὰ πάψω νὰ τὰ λέω καὶ στοὺς φτωχοὺς καὶ στοὺς πλούσιους· καταλάβετε πόση εἶναι τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή, πῶς τοῦ εἶναι ὅλα δυνατὰ κι' εὐκόλα· καὶ νὰ πάψωμε κάποτε τὴν πονηρίαν. Σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή παράλυσε τὴ σκέψη καὶ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς κι' ἔσεισε βαθιὰ τὰ θεμέλια τῆς καρδιᾶς μας.

Νὰ σκεφθοῦμε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴ φοβερὴν ὅταν θὰ ῥθῃ ὅχι μιὰ κρίσιμη στιγμή, ἀλλ' ἀθλείωται αἰῶνες καὶ πύρρινοι ποταμοὶ καὶ θυμοὶ γεμάτοι ἀπειλή, καὶ δυνάμεις πού θὰ τραβοῦν στὴν κρίση, καὶ βῆμα φοβερό καὶ διακαστήριο ἀδέκαστο, κι' ὅλα ὅσα ἔπραξε καθέννας δὲ σταθοῦν μπροστὰ τοῦ καὶ κανέναν δὲ θά'ναι γιὰ νὰ βοηθήσῃ, οὔτε γείτονας, οὔτε δικηγόρους, οὔτε συγγενεῖς, οὔτε ἀδελφούς, οὔτε πατέρας, οὔτε μητέρας, οὔτε ξένους, οὔτε ἄλλους κανεῖς, τί θὰ κάνωμε τότε; πές μου. Φέρνω τὸ φόβο γιὰ νὰ κατασκευάσω τὴ σωτηρίαν· ἔκαμα τὴν διδασκαλίαν πρὸ κοφτερῇ κι' ἀπὸ μαχαίρῃ, ὥστε καθέννας σὰς πού ἔχει κάτι σάπιο, νὰ τὸ ξεκόψῃ. Σᾶς ἔλεγα πάντα, καὶ τώρα σᾶς λέω, καὶ δὲ θὰ πάψω νὰ τὸ λέω, μέχρι πότε θὰ μένετε καρφωμένοι στὰ τσιρινά; Σ' ὅλους βέβαια τὸ λέω, πρὸ πολλοῦ ὅμως σ' αὐτοὺς πού ὑποφέρουν κι' ὅμως δὲ προσέχουν σ' ὅσα λέμε· ἡ καλύτερα, καὶ στον τοῦτο διὸ εἶναι

χρήσιμος ὁ λόγος, σ' αὐτὸν πού ὑποφέρει, γιὰ νὰ γιαιτρυνθῇ, σ' αὐτὸν πού εἶναι καλὰ, γιὰ νὰ μὴν ἀρρωστήσῃ. Μέχρι πότε τὰ χρήματα; μέχρι πότε ὁ πλούτος; μέχρι πότε τὰ ἐπιδεικτικὰ κτήρια; μέχρι πότε ἡ λύσσα γιὰ τὴν ἀνυχὴ ἀγάπῃ τῆς ἡδονῆς; Νά, ἦρθε ὁ σεισμός· τί ὠφέλησε ὁ πλούτος; Ὁ κόπος γιὰ ὅλα πῆγε χαμένος· τὸ κτῆμα χάθηκε μαζί μὲ τὸ νοικοκύρη του, τὸ σπίτι μαζί μὲ τὸν κατασκευαστὴν του· ἡ πόλη γίνεκε τάφος κοινὸς γιὰ ὅλους, τάφος σχεδιασμένος ὅχι ἀπὸ χέρια τεχνιτῶν, μ' ἀπὸ τῆς συμφορᾶς κατασκευασμένος. Πού εἶναι τότε ὁ πλούτος; Πού εἶναι οἱ πλεονεξίες; Βλέπετε ὅτι ὅλα εἶναι κι' ἀπ' τὴν ἀράχνη πρὸ ἀσήμαντα;

Β'. Μὰ θὰ μοῦ πῆς, καὶ τί ὠφελεῖς πού τὰ λές; Ὁφελῶ, ἂν κάποιος μὲ ἀκούσῃ· ἐγὼ κάνω ὅτι μπορῶ· ὁ σπέρρας σπέρνει. Βγῆκε ὁ σπέρρας γιὰ νὰ σπείρῃ· κι' ἄλλα ἔπασαν πάνω στὸ δρόμο, ἄλλα πάνω στὴν πέτρα, ἄλλα πάνω στ' ἀγκάθια, ἄλλα πάνω στὸ ἔδαφος τὸ καλὸ· τρία μέρη χάθηκαν κι' ἓνα σώθηκε, κι' ὅμως δὲ σταμάτησε τὴ γεωργίαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ σώθηκε στὸ τέλος ἓνα, δὲν ἔπαυε νὰ καλλιεργῇ τὴ γῆ.

Καὶ τώρα πάλι εἶναι ἀδύνατο, σπέρρας πού ρίχνεται τόσο ἀφθονος νὰ μὴ βλαστήσῃ στάχυν· κι' ἂν δὲν ἀκούσουν ὅλοι, οἱ μισοὶ θ' ἀκούσουν· κι' ἂν ὅχι οἱ μισοὶ, τὸ ἓνα τρίτο· κι' ἂν ὅχι τὸ ἓνα τρίτο, τὸ ἓνα δέκατο· κι' ἂν ὅχι τὸ δέκατο, κι' ἂν ἓνας ἀπὸ τὸ πλῆθος ἀκούσῃ, ἄς ἀκούῃ. Γιατί δὲν εἶναι λίγο τὸ νὰ διασωθῇ ἕστω καὶ ἓνα πρόβατο· καθὼς καὶ ὁ βοσκὸς ἐκείνος ἀφῆσε τὰ ἐνενήντηα

τὸ ἔργον· Ἐτεῖ τρεῖς ἡμέρας. καὶ Νινευὺ καταστραφῇσεται, τότε ὁ προφήτης ἔλεγε, σήμερον οἱ τοίχοι φωνὴν κρῖναι. Ταῦτα δὲ λέγω, καὶ λέγων οὐ παύομαι, καὶ πρὸς πέντας καὶ πρὸς πλουσίους ἐκινῶσα· τὴν πόσιν τοῦ Θεοῦ ἡ ὀργή, πῶς αὐτὸ πάντα βάδι καὶ εὐνοία καὶ σωθὲν ποτε τῆς πονηρίας· Ἐν βραχείᾳ καιρῷ βοήθῃ καὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὸν νόον οὕτω παρέλυσεν ἐξάπτου καὶ τὰ θεμέλια τῆς καρδιᾶς διεκίσταν.

Ἐνοήσωμεν, εἰ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβερὰν ὅτε οὐ μὴ καιροῦ βοήθῃ, ἀλλ' ἀπείροι αἰῶνες, καὶ ποταμοὶ πύρρινοι, καὶ ἀπειληφόροι ὄρυγαι, καὶ δυνάμεις ἐπὶ τὴν κρίσιν ἐκινῶσαι, καὶ βῆμα φοβερὸν, καὶ διακαστήριον ἀδέκαστον, καὶ ἐκίστου τὰ παρηγοίματα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔσονται, καὶ οὐδὲν ὁ βοθῶν, οὔτε γείτων, οὔτε ῥήτωρ, οὔτε συγγενεῖς, οὐκ ἀδελφός, οὐ πατήρ, οὐ μήτηρ, οὐ ξένος, οὐκ ἄλλος οὐδείς. τὴ τοῖς σήμερον τότε, εἰπέ μοι· Ἄγω τὸν φόβον ἵνα κατασκευάσω τὴν σωτηρίαν· σιδηρὸν τομωτέραν ἐργασάμεν τὴν διδασκαλίαν, ἵνα ἐκίστους ὁμῶν σιπηδῶνα ἔσων, ἀπόστηται Οὐκ εἴθι ἐλεγον, καὶ νῦν λέγω, καὶ λέγων οὐ παύομαι, μέχρι πότε τοῖς παροῦσιν ἄρα προσελκόμενοι; Πρὸς πάντας μὲν λέγω, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τοὺς νοσημένους, καὶ μὴ προσέχοντας· τοῖς λεγομένοις· μὴδὲν δὲ, ἐν τέρῳ χρηστικός ὁ λόγος, τῷ μὲν νοσησύντι, ἵνα ὑγιάνῃ, τῷ δὲ ὑγιάνοντι, ἵνα μὴ νοσήσῃ.

Μέχρι πότε χρήματα, μέχρι πότε πλοῦτος; μέχρι πότε περιφάνεια οἰκονομικμάτων; μέχρι πότε λύσσα περὶ τὴν ἀφύρῳν φιληθῶναι; Ἰδοὺ ἔλθεν ὁ σεισμός· τί ὠφέλησεν ὁ πλούτος, Ὁ πόνος διατέρας παρέρχεται· τῷ κεκτημένῳ τὸ κτῆμα συνπύλωτο, ἡ οἰκία τῷ κατασκευαστῇ κοινὸς τάφος ἀπάντων ἡ πόλις ἐγένετο, τάφος σχεδιασμένος, οὐκ ἐν χειρὶ τεχνιτῶν, ἀλλὰ τῇ συμφορᾷ κατασκευασμένος· Ποῦ ὁ πλούτος; ποῦ αἱ πλεονεξίαι; Ὅρατε ὅτι ἀράχνης πάντα εὐτελέστερα;

3' Ἄλλ' ἔρεῖς μοι καὶ τί ὠφελεῖς λέγων; Ὁφελῶ, ἂν τίς μὴ ἀκούῃ· ἐγὼ τὸ ἐμαυτοῦ ποῶ· ὁ σπέρρας σπείρει· Ἐξῆλθεν ὁ σπέρρας τὸ σπείρειν καὶ τὰ μὲν ἔπασε παρὰ τὴν ὁδόν, τὰ δὲ ἐπὶ τὴν πέτραν, τὰ δὲ ἐπὶ τὰς ἀκάνθιας, τὰ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν (Ματθ. 13, 3) τρία μέρη ἀπώλετο, καὶ ἐν ἐσῶσθῃ, καὶ οὐκ ἀπέστη τῆς γεωργίας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν θεσιώζετο, οὐκ ἐπαύσατο τῆς γεηπονίας.

Καὶ νῦν δὲ ἀμύχανον ἐν τοσούτῳ πλῆθει σπέρρας καταβυζιόμενον μὴ ἐνεγκίμῃ μὴ στάχυν· κἀν μὴ πάντες ἀκουσῶσιν, οἱ ἡλίσιος ἀκουσῶσαι κἀν μὴ οἱ ἡμίσιος, ἡ τρίτη μοῖρα· κἀν μὴ ἡ τρίτη μοῖρα, ἡ δεκάτη· κἀν μὴ ἡ δεκάτη, κἀν εἰς ἐκ τοῦ πλῆθους ἀκούσῃ, ἀκούστω. Οὐ μικρὸν γὰρ τὸ καὶ ἐν πρόβατον διασωθῆναι ἐπεὶ καὶ οἱ ποιμῆν ἐκείνος· α ἐνενήντηα καὶ ἓνα πρόβατα κατατίτουν, ἐπὶ τὸ ἐν τὸ πλῆθος.

ένεά πρόβατα κι' ἔτρεξε γιὰ τὸ ἓνα, τὸ πλανημένο. Ἐγὼ δὲν περιφρονῶ τὸν ἀνθρώπου· κι' ἂν εἶναι ἕνας, ἀνθρώπος εἶναι, τὸ πιὸ σπουδαῖο ζῶο τοῦ Θεοῦ· κι' ἂν δούλος εἶναι, δὲν τὸν περιφρονῶ· γιὰτὶ δὲ ζητῶ νὰ ἔχη ἀξίωμα, ἀλλ' ἀρετὴ· οὔτε νὰ ἔχη ἐξουσία ἢ δουλεία, ἀλλὰ ψυχὴ· κι' ἂν ἕνας εἶναι, ἀνθρώπος εἶναι, γι' αὐτὸν ἀπλώθηκε ὁ οὐρανὸς καὶ φωτίζει ὁ ἥλιος, καὶ τρέχει ἡ σελήνη, καὶ φυσᾷ ὁ ἀέρας, καὶ ἀναβρῦζουν οἱ πηγές, κι' ἀπλώθηκε ἡ θάλασσα, καὶ στάλθηκαν οἱ προφήτες, κι' ἐδόθηκε ὁ νόμος. Ἀλλὰ γιὰτὶ νὰ τὰ λέμε ὅλα; γι' αὐτὸν ἐγίνε ἀνθρώπος ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριός μου θυσίασθηκε κι' ἔχυσε τὸ αἷμα τοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο, κι' ἐγὼ νὰ τὸν καταφρονῶ; Καὶ πῶς θὰ συχωρεθῶ; Δὲν ἀκούτε ὅτι συνομιλοῦσε μὲ τὴ Σαμαρεῖτιδα ὁ Κύριος καὶ ἔδεψε χίλια λόγια; Καὶ δὲν τὴν περιφρονοῦσε ἐπειδὴ ἦταν Σαμαρεῖτισσα, ἀλλὰ τὴ φρόντιζε ἐπειδὴ εἶχε ψυχὴ· δὲν παραμελήθηκε γιὰτὶ ἦταν πόρνη, ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἦταν νὰ σωθῇ κι' ἐφάρνερωσε πίστη, πολλὰς φορὲς χάριξε τὴ φροντίδα. Ἐγὼ δὲ θὰ πᾶψω νὰ λέω, κι' ἂν δὲν ὑπάρχει κανεὶς πού ν' ἀκούῃ; γιὰτὸς εἰμαι, προσφέρω τὰ φάρμακα· δάσκαλος εἰμαι, πῆρα τὴν ἐντολὴν νὰ συμβουλευῶ· γιὰτὶ λέει· Φρουρὸς ὁ σ' ἔχω δώσει σὲ ἔθνος τοῦ Ἰσραὴλ. Κανένας δὲν διορθῶν; Καὶ τί μ' αὐτό; Ἐγὼ ὅμως ἔχω τὸ μισθό μου. Καὶ τὸ εἶπα αὐτὸ γιὰ ὑπερβολή, γιὰτὶ εἰν' ἀδύνατον νὰ μὴ διορθωθῇ κάποιος ἀνάμεσα σὲ τόσο πλῆθος. Μὰ οἱ δικαιολογίεις αὐτές κι' οἱ προφασεῖς εἶναι ἐκεί-

νων πού ἀκοῦν καὶ ἀμελοῦν. Ἀκούω, λένε, κάθε μέρα, μὰ δὲν κάνω. Ἄκουε, ἔστω κι' ἂν δὲν κάνης· γιὰτὶ ἀπ' τὸ ν' ἀκούς ἐρχεται σάν ἀποτέλεσμα τὸ νὰ κάνης· κι' ἂν δὲν κάνης, ὅμως νιώθεις τὴ ντροπὴ γιὰ τὴν ἁμαρτία· κι' ἂν δὲν κάνης, ὅμως ἀλλάζεις τὴ γνώμην σου· κι' ἂν δὲν κάνης, κατακρίνεις τὸν ἑαυτό σου γιὰτὶ δὲν κάνεις. Κι' ἀπὸ τοῦ προέρχεται τὸ νὰ κατηγορῇς τὸν ἑαυτό σου; Αὐτὸ εἶναι ὁ καρπὸς τῶν δικῶν μου λόγων. Ὅταν πῆς, Ἀλλήμονο, ἀκουσα καὶ δὲν κάνω, τὸ ἀλλήμονο εἶναι ὁ πρόλογος τῆς ἀλλαγῆς πρὸς τὸ καλῦτερο. Ἀμαρτήσες· ἔκλαψες; ἔλυσε τὴν ἁμαρτία. Διότι λέγε· πρῶτος ἐστὶ τις ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ συχωρεθῇς. Κι' ἂν γίνης σκυθρωπὸς ἢ μελαγχολήσης, ἢ μελαγχολία ἔχει κάποια σωτηρία, διὰ ἀπὸ δικού της, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. Γιὰ κείνον πού ἔχει ἁμαρτίες δὲν εἶναι λίγη παρηγορία τὸ νὰ νιώθῃ λύπη. Διότι εἶδα, λέει, ὅτι λυπήθηκε καὶ μελαγχολήσῃ κι' ἐγιάτρεψα τοὺς πόνοους τοῦ. Ὡς ἀνείπωτη φιλανθρωπία κι' ἀγαθότης πού δὲν μπορεί νὰ ἐρμηνευθῇ! Λυπήθηκε, καὶ τὸν ἐγιάτρεψα. Καὶ τί τὸ σπουδαῖο, πῶς λυπήθηκε; Δὲν εἶναι σπουδαῖο, μὰ ἐγὼ πῆρα ἀφορμὴ νὰ θεραπεύω τοὺς πόνοους τοῦ. Εἶδατε πῶς σὲ μὰ κρίσιμω στιγμῇ, ὅλα τὰ δέχτηκε;

Ἀδιάκοπα λοιπὸν νὰ ἔχετε μέσα στὴ σκεψὴ σας τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ σεισμοῦ. Γιὰτὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι φοβήθηκαν γιὰ τὸ σεισμό, μὰ ἐγὼ γιὰ τὴν αἰτία τοῦ σεισμοῦ. Καταλάβετε

νιμένον ἔβραμεν. Οὐ καταφρονῶ ἀνθρώπου· κἂν εἰς ἧ, ἀνθρώπος ἐστὶ, τὸ περισπούδαστον τοῦ Θεοῦ ζῶον· κἂν δούλος ᾖ, οὐκ ἐστὶ μὴ εὐκαταφρονήτος· οὐ γὰρ ἀξιωμα ζῶον, ἀλλ' ἄρετῃ· οὐ δεσποτεῖν, οὐ δουλείαν, ἀλλὰ ψυχὴν· κἂν εἰς ἧ, ἀνθρώπος ἐστὶ, ἧ' ὃν οὐρανὸς ἐτανίσθη, καὶ ἥλιος φαίνει, καὶ σελήνη τρέχει, καὶ ἀἰὲρ ἐξερχέται, καὶ πῦλα βρῶνται, καὶ θάλασσα ἠπλάθη, καὶ προσήται ἐπέμψθησαν, καὶ νόμος ἐδόθη, καὶ τί δὲ πάντα λέγειν; ἧ' ὃν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπος ἐγένετο. Ὁ Δεσπότης μου ἐσθφῆ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἔδεκεν ὑπὲρ ἀνθρώπου· κῶνον καταφρονήσαι ἔχω; καὶ ποῦαν ἔχω συγγνωμὴν. Οὐκ ἀκούετε ὅτι Σαμαρεῖτις διελέγετο ὁ Κύριος, καὶ μυστὶς ἠνάλωσε λόγους; καὶ οὐκ ἐπείθῃ Σαμαρεῖτις ἦν, καταφρονεῖτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ψυχὴν εἶχεν, ἰσοουδῶζετο· οὐκ ἐπειδὴ πόρνη ἦν, ὑπερεωρῆτο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐμελλε σωθῆσαι, καὶ πιστὴν ἐπεβέβητο, πολλὰς ἀπῆλυσσε τὰς ἐπιμαλείας. Οὐ παύσομαι λέγειν ἐγὼ, κἂν μηδεὶς ἰὼ ἰκούων· λατρός εἰμι, ἐπιτιθεμὶ τὰ φάρμακα· διδάσκαλός εἰμι, παρανιέιν ἐκκαλοῦσθην· λέγει γὰρ Σκοπὸν δέ-δωκέ μοι· σὲ τῷ οἶκῳ Ἰσραὴλ (Ἐξῆς. 3, 17). Οὐδένα ἠερμαίνω. Καὶ τί τοῦτο, ἀλλ' ἐγὼ τὸν μισθόν ἔχω· καὶ τοῦτο καὶ ὑπερβολὴν εἶπον· ἀμύχανον γὰρ ἐν πλῆθει τοσούτου μὴ διορθωθῆναι τινα· ἄλλ' αὐταὶ αἱ σκέψεις καὶ αἱ προφασεῖς εἰς τὸν βῆθρῳον ἀνιστάται. Ἀκούω, φρεῖ, καὶ

ἡμέραν, καὶ οὐ ποῖδ'. Ἄκουε, κἂν μὴ ποιῇς· ἐγὰρ τοῦ ἀκούειν καὶ τὸ πράττειν περιγίνεται· κἂν μὴ ποιῇς, ἀλεσχῇ ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ· κἂν μὴ ποιῇς, μεταβάλλῃ τὴν γνώμην· κἂν μὴ ποιῇς, καταδικάζεις σεαυτὸν, ὅτι οὐ ποιεῖς. Τοῦτο δὲ τὸ κατηγορεῖν σεαυτὸν, πόθεν. Ὁ καρπὸς τῶν ἐμῶν λόγων· Ὅταν εἴπῃς· Ὁμοῖοι, ἥκουσα, καὶ οὐ ποῖδ'· τὸ ὅμοιο προομιάν ἐστι τῆς ἐπὶ τὸ βελτίον μεταβολῆς· Ἡμαρτες· ἐβρήνγη· ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν. Λέγε γὰρ σὺ τῶν τοσούτων ἁμαρτίας σου, ἵνα δικάσιωθῇς (Ἡσ. 43, 26). Κἂν συγγνωμὴ, ἢ κατῆρξίς γένῃ, ἔχει τινὰ σωτηρίαν ἢ κατήρησιν, οὐ διὰ τὴν φωνὴν τῆς κατῆρξας, ἀλλὰ διὰ τὴν σκεπτικωπῆαν τοῦ Δεσποτοῦ. Τῷ ἔχοντι ἁμαρτίας οὐκ ὀλίγη παραμυθία τὸ λυπεῖν ἐαυτὸν· Εἶδον γὰρ, φρεῖν, ὅτι ἐλυπηθῇ καὶ ἐστυγνασῇ, καὶ ἰασάμην αὐτοῦ τὰς δόδυνας (Ἡσ. 57, 18). Ὁ φιλανθρωπίας ἀφάτος, καὶ ἀγαθότης ἐρμηνευθαὶ μὴ δυναμένης· Ἐλυτήθη, καὶ ἰασάμην αὐτόν. Καὶ τί μέγα, ὅτι ἐλυτήθη. Οὐ μέγα μὲν ἀλλ' ἐγὼ ἀφορμὴν ἔλαβον τοῦ ἰασθαι τὰς δόδυνας αὐτοῦ· Εἶδατε πῶς ἐν βραχείᾳ κενρὸν βοήθῃ πάντα συνέλαχε.

Διευκλύνετε τοῖνυν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοῦ σεισμοῦ λογίζεσθε ἐν αὐτοῖς. Οἱ μὲν γὰρ βύλοι πάντες διὰ τὸν σεισμόν ἐδεδοικέσαν, ἐγὼ δὲ διὰ τὴν αἰτίαν τοῦ σεισμοῦ. Συνήκατε ἱ εἶπον, Οἱ μὲν ἐβρόνχοντο, μὴ πῶς ἡ πόλις, καὶ ἀποθώ-

τί είπα; "Άλλοι φοβούνται μὴν πέση ἡ πολιτεία καὶ πεθάνουν, ἀλλὰ ἐγὼ τρώαζα γιατί ὀργίζεται ὁ Κύριος ἐναντίον μας. Γιατί δὲν εἶναι φοβερό, τὸ νὰ πεθάνης, φοβερό εἶναι νὰ θυμώνης τὸν Κύριο. Ὡστε δὲ φοβόμεν τὸ σεισμό, ἀλλὰ τὴν αἰτία τοῦ σεισμοῦ, γιατί αἰτία τοῦ σεισμοῦ ἦταν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς αἰτία εἶναι οἱ ἁμαρτίες μας. Ποτέ νὰ μὴ φοβᾶσαι τὴν τιμωρία, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτία ποῦ εἶναι μητέρα τῆς τιμωρίας. Ζεῖται ἡ πόλη; Καί τι μὴ αὐτό; ὅμως ἐσένα μὴ σοῦ σαλευθῇ ἡ γνώστη· γιατί καὶ στὰ νοσήματα καὶ στὰ τραύματα δὲ θρηνοῦμε ἐκείνους ποῦ θεραπεύονται, ἀλλ' ὅσους πάσχουν ἀπὸ ἀνίατο νόσημα. Σάν τὸ νόσημα καὶ τὸ τραῦμα, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ ἁμαρτία· σάν τὸ μαχαίρι καὶ τὸ φάρμακο, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ τιμωρία.

γ'. Καταλάβετε τί λέω; Προσέχετε· γιατί θέλω νὰ σᾶς διδάξω μιὰ σύνθετη γεμάτη σοφία. Γιατί θρηνοῦμε ὅσους τιμωροῦνται καὶ ὄχι ὅσους ἁμαρτάνουν; Ἀφοῦ δὲν εἶναι τόσο φοβερό ζήτημα ἡ τιμωρία, ὅσο φοβερό εἶναι ἡ ἁμαρτία· γιατί ἡ αἰτία τῆς τιμωρίας εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὅταν δῆς λοιπὸν κάποιον νὰ ἐχῇ σάπισμα, νὰ τρέχουν ἀπὸ τὸ σῶμα του σκοουλίκια καὶ ὕγρα, καὶ ν' ἀμελῇ τὴν πληγὴ καὶ τὸ σάπισμα, καὶ ἔσαν ἄλλο ποῦ νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἴδια μὰ νὰ τὸν φροντίζουν τὰ χέρια τοῦ γιατροῦ, νὰ τὸν καίνε, νὰ τὸν κόβουν, νὰ πίνῃ πικρά φάρμακα, ποῖον θὰ θρηνήσῃς τότε; πές μου. Τὸν ἄρρωστο ποῦ δὲν τὸν θεραπεύουν, ἡ

τὸν ἄρρωστο ποῦ τὸν θεραπεύουν; Καὶ βέβαια τὸν ἄρρωστο ποῦ δὲν τὸν θεραπεύουν. Ἔτσι, ὡς ποῦμε πῶς υπάρχουν δυὸ ἁμαρτωλοὶ, ὁ ἕνας ποῦ τιμωρεῖται, καὶ ὁ ἄλλος ποῦ δὲν τιμωρεῖται. Μὴ λές, εὐτυχισμένος αὐτός, ποῦ πλουτίζει, γυμνώνει τὰ ὀφθαλμοὺς, ἐκβιάζει τὴς χῆρες. Ἄν καὶ δὲν ὑποφέρει, ἀλλὰ καλοπερνᾷ ἀρπάζοντας, χαίρειται τιμὴ καὶ ἐξουσία, δὲν παθαίνει κανένα κακὸ ἀνθρώπινο, οὔτε πυρετό, οὔτε κακουχία, οὔτε καμμίαν ἄλλη ἀρρώστια· ἔχει παιδιὰ δολύγυρα τὸν, ἔχει πλούσια γεράματα. Ἄλλ' αὐτὸν νὰ κλαῖς περισσότερο γιατί εἶναι ἄρρωστος καὶ δὲν θεραπεύεται· πῶς; ἐγὼ δὲ σᾶς πῶ. Ὅταν δῆς κανένα ποῦ πάσχει ἀπὸ διαβήτη * καὶ πρίσκειται τὸ σῶμα του ἀπὸ βαριά ἀσθένεια τῆς σπληνίτας, καὶ δὲν τρέχει σὸ γίαιτρο, ἀλλὰ προτιμᾷ νὰ πίνῃ κρύα νερά, νὰ ἐχῇ τραπέζι Συβαριτικὸ **, νὰ μεθᾷ κάθε μέρα, νὰ ἀσωτεύῃ καὶ νὰ χειροτερεύῃ τὴν ἀρρώστια, πές μου, τὸν καλοτυχεῖς αὐτὸν ἡ τὸν λυπηδῶς; Κι' ὅταν δῆς κάποιον ἄλλο ποῦ πάσχει ἀπὸ διαβήτη καὶ τὸν φροντίζουν τὰ χέρια τοῦ γιατροῦ, καὶ ὑποχρεώνει τὸν ἐαυτοῦ τὸν στή δαίται, καὶ βρίσκειται σὲ στήρηση μεγάλῃ, καὶ ὑπομένει φάρμακα πικρά, ποῦ εἶναι δυσάρεστα μὰ φέρουν τὴν ὑγεία μὲ τὴν πίκρα τους, τότε δὲν τὸν καλοτυχεῖς αὐτὸν πῶς πολλὰ ἀπὸ τὸν ἄλλο; Αὐτὸ εἶναι βέβαιον· γιατί ὁ ἕνας εἶναι ἄρρωστος καὶ δὲν φροντίζει νὰ θεραπευτῇ, ὁ ἄλλος εἶναι ἄρρωστος καὶ γιαιτρεύεται.

* Στὸ παράδειγμα του αὐτοῦ ὁ Χρυσ. παρατηρεῖ συμπτώματα ὑδροπικρίας καὶ σακαχίας.

** Συβαρίτες, οἱ γνωστοὶ γιὰ τὴν ἀσωτὴ καὶ τριφυλὴ ζωὴ τους, ποῦ κατοικοῦσαν στὴν ἀρχαία Συβαρία, στὴν Κάτω Ἰταλία.

νοσῶν· ἐγὼ δὲ δέδοικα, ὅτι ὁ Δεσπότης ἡμῶν ὀργίζεται οὐ γὰρ ἕλπεον τὸ ἀποθάνειν, ἀλλὰ χαλεπὸν τὸ παροῦσιν τὸν Δεσπότην. Ὡστε οὐ δεῖ -ὡν σεισμὸν ἐφοβούμεν- ἀλλὰ δεῖ τὴν αἰτίαν τοῦ σεισμοῦ· ἡ γὰρ αἰτία τοῦ σεισμοῦ ἢ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, τῆς δὲ ὀργῆς αἰτία οἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν. Μεθέτωτε φοβὸς κόλλασιν, ἀλλ' ἁμαρτίαν τὴν μητέρα -τῆς νοσήσεως- Ζεῖται ἡ πόλις. Καὶ τί τοῦτο, ἀλλὰ σοῦ μὴ παλευθῇται καὶ δαίνωμαι· ἐπεὶ καὶ ἐπὶ -ὡν νοσημάτων καὶ τῶν τραυμάτων- οὐκ ἐκείνους θρηνοῦμε τοὺς θεραπευομένους, ἀλλὰ τοὺς τὰ ἀνίατα νοσοῦντας. (Ὅπερ ἐστὶ νόσος καὶ τραῦμα, τοῦτο ἐστὶ καὶ ἁμαρτία· ὅπερ ἐστὶ τομὴ καὶ φάρμακον, τοῦτο ἐστὶ καὶ τιμωρία.)

γ' Συνήκατε τί λέγω. Προσέχετε· εὐλόγεσον γὰρ μὲς βούλομαι παιδεῦσαι λόγον· δεῖ τὸ τοὺς κολαζόμενους θρηνοῦμεν, ἀλλ' οὐ τοὺς ἁμαρτάνοντας. Οὐ γὰρ οὕτως χαλεπὸν κολάσει, ὅς χαλεπὸν ἢ ἁμαρτία· τῆς γὰρ κόλλασεως ἀποθεσις ἡ ἁμαρτία. Ἐάν τοῖνυν ἴδῃς τινὰ σπινθηρὰ λόντα, καὶ σπινθηρὰ καὶ ἱσχυρὰ ἀπὸ τοῦ σωματος καταρχόμενα, καὶ ἀμελοῦντα τοὺς ἑλκους καὶ -τῆς σπινθηρῶν, ἔτερον δὲ -τὰ αὐτὰ- πάσχοντα ἱατρικῶν ἀπολόνοντα χειρῶν, καίμενον, καὶ τεμνόμενον, καὶ τιμωρ -ἴνονα φέρωντα, τινὰ θορυλίζοντα εἰς

μοι· τὸν νοσοῦντα, καὶ μὴ θεραπευόμενον, ἢ τὸν νοσοῦντα καὶ θεραπευόμενον, ἄλλον δὲ τὸν νοσοῦντα, καὶ μὴ θεραπευόμενον. Οὕτως ἐστῶσαν δυὸ ἁμαρτωλοὶ, ὁ μὲν κολαζόμενος, ὁ δὲ μὴ κολαζόμενος. Μὴ λέγε, μακάριος οὗτος, ὅτι πλουτεῖ, ἁρπαγῶς ἀποδοεῖ, χῆρας διδάσκει. Καίτοι οὐ νοεῖ, ἀλλ' ἀρπάζων εὐδοκίαν, τιμὴς ἀπολαβεῖ καὶ δυνατεῖται, οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων ὁπομένει, οὐ τυρετὸν, οὐ κἀκκωσιν, οὐκ ἐλκὺν τινὰ νόσον· παίδων χορὴς περὶ αὐτόν, γῆρας λατὸρὸν· ἀλλὰ τοῦτον μάλιστα θρήνη, ὅτι καὶ νοεῖ, καὶ οὐ θεραπεύεται· τῶς, ἐγὼ λέγω. Ἐάν ἴδῃς τινὰ ἄλλωρ κατεχόμενον, καὶ σπινθηρὰ καίμενον, καὶ σπινθηρὰ καίμενον, καὶ ἱσχυρὰ ἀπὸ τοῦ σωματος καταρχόμενα, καὶ μὴ τρέχοντα πρὸς τὸν ἱατρόν, ἀλλὰ ψυχροποσίς προσέχοντα, τράπεζαν ἔχοντα Συβαριτικὴν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν μεθύοντα, θορυφομένον, καὶ ἐπιτείνοντα τὴν νόσον, εἰπέ μοι, μακαρίζεις τοῦτον, ἢ ταλαινίζεις; Ἐάν δὲ ἕτερον ἴδῃς ἄλλωρ κατεχόμενον, ἱατρικῶν ἀπολόνοντα χειρῶν, λιμὸς ἐκπύον ἐκιδόντα, ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ ὄντα, φαρμακίους προκαταρτύνοντα πικροῖς, ἐχούσι μὴ δύναντα, -ἵκοντο δὲ δεῖ τῆς οὐδύνῃς ὑγείαν- οὐχὶ τοῦτον ὅπερ ἐκείνουν μακαρίζεις; Παιδολήπτης ὁ μὲν γὰρ νοεῖ καὶ οὐ θεραπεύεται, ὁ δὲ νοεῖ καὶ ἀπολαβεῖ ἱατρείας. Ἄλλ' ἐπιπικρὸς ἡ ἱατρεία· Ἄλλ' ὠφέλιμον αὐτῆς τὸ ἔλκος. Οὕτως ἐστὶ καὶ ἐν τῷ -πρόντι βίω- ἄλλ' ἀπὸ τῶν

Μά είναι κοπιαστική ἡ θεραπεία. Μά είναι ωφέλιμο τ' ἀποτέλεσμα τῆς. Ἐστὶ συμβαίνει καὶ αὐτὴ τῇ ζωῇ μας. Ἀλλὰ γύρισε τὸ λόγο ἀπὸ τὰ σώματα στὶς ψυχές, ἀπὸ τῆς ἀρρώστιας στὶς ἀμαρτίες, ἀπὸ τὴν πίκρα τῶν φαρμάκων στὶς τιμωρίες καὶ τὴν κρίση τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ὅ,τι εἶναι τὸ φάρμακο ποὺ δίνει ὁ γιατρός καὶ τὸ μαχαίρι κ' ἡ φωτιά, αὐτὸ εἶναι κ' ἡ τιμωρία ποὺ δίνει ὁ Θεός. Γιατὶ καθὼς ἡ φωτιά καίει ὅταν πολλές φορές ἐφαρμοστῇ, καὶ ἐμποδίζει τὸ σάπισμα, κ' ὅπως τὸ σιδηρένιο ὄργανο κόβει τὸ σάπιο, κ' ἔχει βέβαια πόνου, μὰ παρέχει ωφέλεια, ἔτσι κ' ἡ στέρξη κ' οἱ ἀρρώστιας, κ' ὅσα φαίνονται νὰ εἶναι κακά, ἐφαρμόζονται στὴν ψυχὴ ὅπως τὸ μαχαίρι κ' ἡ φωτιά, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸ ἄπλωμα στὰ νοσήματα, σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν σωμάτων, καὶ νὰ φέρουν τὸ καλύτερο. Πάλι, ἅς ποῦμε πὼς ὑπάρχουν δυὸ ποῦ πορνεύουν, κ' ἅς στηρίξῃ αὐτὸ τὸ παράδειγμα τῇ σκέψῃ μας: δυὸ ποῦ πορνεύουν, ἀλλὰ ὁ ένας εἶναι πλούσιος κ' ὁ ἄλλος φτωχός. Ποιὸς περισσότερο ἔχει ἐλπίδες νὰ σωθῇ; Εἶναι βεβαιωμένο ὅτι ὁ φτωχός. Μὴν πῆς λοιπὸν ὅτι ὁ πλούσιος πορνεύει καὶ ζῇ πλούσια, καὶ γι' αὐτὸ τὸν μακαρίζω. Καλύτερα ἔπρεπε νὰ τὸν μακαρίσῃ αὐτὸν ἂν ἐπόρευε κ' ἦταν φτωχός, ἂν ἐπόρευε καὶ πεινούσε, γιατί ἡ φτώχεια θὰ τοῦ δίδασκε ὑποχρεωτικὰ τὴ σοφὴ σκέψη. Ὅταν δῆς τὸν κακὸ νὰ εὐτυχῇ, δάκρυσε: γιατί εἶναι δυὸ τὰ κακά, καὶ ἡ ἀρρώστια καὶ τὸ ἀθεράπευτο. Ὅταν δῆς τὸν κακὸ νὰ ὑποφέρει, παρηγορήσου: ὄχι μόνο γι' αὐτὸ, ὅτι γίνεται καλύτερος, ἀλλὰ γιατί πολλές ἀμαρτίες του

συχωροῦνται ἐδῶ. Πρόσεχε μὲ ἀκρίβεια τὸ λόγο. Πολλοὶ ἄνθρωποι κ' ἐδῶ συχωροῦνται κ' ἐκεῖ κρίνονται: κ' ἄλλοι μόνο ἐδῶ, κ' ἄλλοι μόνο ἐκεῖ. Μάθε καλὰ τὴ διδασκαλίαν μου: γιατί αὐτὸς ὁ λόγος ὅταν ξεκαθαριστῇ, θὰ δώξῃ πολλές ταραχές ἀπὸ τὸ λογισμό μας.

Μ' ἂν θέλετε, ἅς φέρωμε ἀνάμεσά μας πρῶτα ἐκείνον ποῦ χάρηκε πολυτέλεια ἐδῶ καὶ τώρα τιμωρεῖται ἐκεῖ. Ἄς προσέχουν κ' οἱ πλοῦσιοι κ' οἱ φτωχοὶ σ' αὐτὸ ποῦ λέμε, γιατί καὶ στοὺς δυὸ εἶναι χρησιμὴ ἡ διδασκαλία. Γιατὶ πὼς κρίνονται πολλοὶ κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἄκουε τὸ Χριστὸ ποῦ τὸ λέει: Σὲ ὅποια πόλῃ ἦς ὁ ποῖο σπῖτι μῆπτε, ὅταν μπαίνετε στὸ σπῖτι, νὰ τὸ χαιρετίσετε λέγοντας: Ἄς ἔρθῃ εἰρήνη σ' αὐτὸ τὸ σπῖτι. Κι' ἂν εἶναι τὸ σπῖτι ἀξιο, ἅς ἔρθῃ ἡ εἰρήνη ποὺ εὐχρηθῇκατε σ' αὐτό: ἂν ὁμως δὲν εἶναι ἀξιο, ἡ εἰρήνη σας ἅς γυρίσῃ σ' ἑσᾶς. Κι' ὅποιος δὲ σᾶς δεχθῇ, οὐτε ἀκούσῃ τὰ λόγια σας, καθὼς θὰ βγαίνετε ἐξω ἀπὸ τὴν πόλῃ, νὰ τινάξετε τὴ σκόνῃ ἀπὸ τὰ πόδια σας. Σᾶς λέω ἀληθινά, πῖο ἐλαφρὰ θὰ εἶναι ἡ τιμωρία τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως γιὰ ὅσους ἐξήσαν στὴ χώρα τῶν Σοδόμων καὶ τῶν Γομόρρων, παρὰ γιὰ ὅσους ἐξήσαν σ' ἐκείνῃ τὴν πόλῃ. Καὶ σ' ὅποια πόλῃ ἦς ὁ ποῖο σπῖτι μῆπτε, νὰ ἐξετάσετε

σωμάτων ἔπαυε τὸν λόγον ἐπὶ τὰς ψυχὰς, ἀπὸ τῶν νοσημάτων ἐπὶ τὰς ἀμαρτίας. Ἄν τις πικρὰς τῶν φαρμάκων ἐπὶ τὰς τιμωρίας καὶ τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Ὅπως γὰρ ἐστὶ τὸ φάρμακον τὸ παρὰ τοῦ ἱατροῦ, καὶ ἡ τομὴ καὶ ἡ πύρ, τοῦτο ἐστὶν ἡ τιμωρία ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅπως γὰρ τὸ πῦρ πολλὰκις ἐπαγόμενον καίει, καὶ ἡν νοσήν κοίτην, καὶ ὁ σθεναρὸν ἀφαιρείται τὴν σκεπθόλην, ἔχον μὲν ὄντων τὰρῶν δὲ ὠφελίαν οὕτως καὶ λιμός καὶ λοιμοὶ καὶ ὅσα κακὰ δοκούντα εἶναι, ἐνταῦθα εἰσὶν καὶ πικρὰ ἐπάγονται τῇ ψυχῇ. Ἰνα τὴν νοσήν τῶν νοσημάτων κατὰ ἡν εἰκόνα τῶν σωμάτων κοίτην καὶ βελτίονα ἐργάσεται. Πάλιν ἐστὼσαν θεοὶ πόρνοι, καὶ ὅποιοις τῷ λόγῳ ἡ εἰκόνα θεοῦ πόρνοι: ἀλλ' ὁ μὲν πλούσιος, ὁ δὲ πένυς. Τίς μᾶλλον ἐλπίδας σωτηρίας ἔχει; Ὁμολόγηται δολοῦναι ὁ πένυς. Μὴ τοῖνον εἴπῃς ὅτι ὁ πλούσιος πορνεύει καὶ πλουτεῖ καὶ δὲκ τοῦτο μακαρίζω αὐτόν. Μὴν ἔβλεπε σαμαρτζῆν αὐτόν, εἰ πορνέον ἐπένετο, εἰ πορνέον ἐλπίσμεν εἶχε γὰρ διδάσκων καὶ καταναγκαζόμενον τῆς φιλοσοφίας ἡν πένιν. Ὅταν ἴδῃς κακὸν εὐμερμένο, δακρυοσπῶν θεοὶ γὰρ κακὰ, καὶ νόσος καὶ ἡ ἄνιστος. Ὅταν ἴδῃς κακὸν ἐν συμφορᾷ ὄντα, παραμυθῶ: μὴ διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι βελτίονα γίνεται, ἀλλ' ὅτι πολλὰ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ

ἐνταῦθα διαλύεται. Πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας τῷ λόγῳ. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐνταῦθα διαλύονται καὶ ἐκεῖ κρίνονται: οἱ δὲ ἐνταῦθα μόνον. οἱ δὲ ἐκεῖ μόνον. Κάτεχέ μου τὴν διδασκαλίαν: ὁσὺς γὰρ διακρινόμεθα ὁ λόγος πολλοὺς θεοῦρους ἐκβαλεῖ ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ.

Ἀλλ', εἰ δοκεῖ, παραγάγωμεν εἰς μέσον πρῶτον τὸν ἐκεῖ μὲν κολλῶμενον, ἐνταῦθα δὲ ἀπολυόμενον τρυφῇ Προσεχέωσαν καὶ πλουσίαν καὶ πέντην τῷ γενομένῳ. Ἐκπένετο γὰρ χρίσμος ἡ διδασκαλία. Ὅτι γὰρ καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ πολλοὶ κρίνονται ἄνωκε τοῦ Χριστοῦ λόγοντος: Εἰς τὴν δ' ἂν πόλιν ἡ τοῖνον εἰσελθόντες, εἰσερχόμενοι εἰς τὴν πόλιν, ἀποδάσκατε αὐτὴν, λέγοντες. Εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ. Κἂν μὲν ἡ πόλις εἰσελθὼς εἰσελθὼς ἡ εἰρήνη ὁμῶν ἐπ' αὐτὴν ἐανδὲ μὴ λάξῃα, ἡ εἰρήνη ὁμῶν ἐπ' ὁμᾶς ἐπιστραφεὶς. Καὶ ὅς αν μὴ δέξῃται, μᾶς. μᾶς δὲ ἀκούσῃ τοῦς λόγους ὁμῶν, ἐξερῶμενοι ἐξω τῆς πόλεως, ἐκπένεζατε τὸν κοινοῦν τῶν ποδῶν ὁμῶν. Ἀμὴν. ἔγω ὁμῶν, ἀνεκτότερον ἐστὶ γὰρ Σοδόμων καὶ Γομόρρων

ποιὸς εἶναι σ' αὐτὴν ἄξιος νὰ σᾶς δεχτῇ, κι' ἐκεῖ νὰ μείνετε μέχρι νὰ φύγετε ἀπ' τὴν πόλιν ἐκεῖνη. Ἀπ' αὐτὰ φανερώεται πῶς ὅσοι ἐξῆσαν στὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, κι' ἐδῶ καταδικάσθηκαν, κι' ἐκεῖ τιμωροῦνται. Γιατί ὅταν λήθῃ ὅτι θὰ εἶναι πιὸ ἐλαφριά ἢ τιμωρία σ' ὅσους ἐξῆσαν στὰ Σόδομα παρὰ στοὺς ἄλλους, φανερώνεται ὅτι τιμωροῦνται βέβαια, ὅχι ὅμως ὅπως οἱ ἄλλοι.

δ'. Πάλι, ὑπάρχουν κι' ἐκεῖνοι ποὺ τιμωροῦνται μόνον ἐδῶ, καθὼς ἐκεῖνος ποὺ εἶχε πορνεύσει. Γιατί ὁ μακάριος Παῦλος, γράφοντας στοὺς Κορινθίους, ἔτσι ἔλεγε: Εἶναι τελείως γυνωστὸ ὅτι ὑπάρχει μεταξύ σας πορνεία, καὶ τέτοια πορνεία ποὺ δὲν ἀναφέρειται οὔτε στοὺς ἐθνικούς, ὥστε κάποιος ἀπὸ σᾶς νὰ ἐξηγῇ τὴ γυναῖκα τοῦ πατέρα του. Κι' ἐσεῖς εἰστε φαντασμένοι καὶ δὲν ἐπενθίσατε καλύτερα, ὥστε νὰ διωχτῇ ἀπ' ἀνάμεσά σας αὐτὸς ποὺ ἔκαμε τὴν πράξη αὐτή. Γιατί ἐγὼ ποὺ εἶμαι ἀπὼν σωματικά, ἀλλὰ παρὼν πνευματικά, ἔχω πιά καταδικάσει, σὰ νὰ ἦμουν παρὼν, αὐτὸν ποὺ ἔκαμε ἔτσι ἀνάισχυντα αὐτὴ τὴν πράξη, καὶ τῶρα ἀφοῦ μαζευτοῦμε στ' ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χρι-

στοῦ, ἐσεῖς κι' ἐγὼ πνευματικά, νὰ παραδώσωμε τὸν τέτοιον ἄνθρωπο στὸ σατανᾶ γιὰ νὰ τιμωρηθῇ σκληρὰ τὸ σῶμα του καὶ νὰ σωθῇ ἡ ψυχὴ του τὴν ἡμέρα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Εἶδες πῶς αὐτὸς τιμωρεῖται ἐδῶ καὶ δὲν τιμωρεῖται ἐκεῖ; Γιατί, ἐπειδὴ τιμωρήθηκε τὸ σῶμα του ἐδῶ, ἐκεῖ δὲν τιμωρεῖται. Θέλω λοιπὸν νὰ σᾶς δείξω αὐτὸν ποὺ ἀσώτευε ἐδῶ, νὰ κολάζεται ἐκεῖ. Ἦταν κάποιος πλῆυσιος. Μὰ ἂν καὶ γνωρίζετε ἀπὸ πρὶν τὴν ἱστορία τῆς παραβολῆς, περιμένετε τὸ τέλος τοῦ λόγου· γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ ἐγκωμίῳ μου κι' αὐτὸς εἶναι ὁ ἐπαινὸς σας, ποὺ οἱ πρόλογοι ἔχουν φευθεῖ στὴν ψυχὴ σας καὶ τώρα πιά θερμίζει τὰ στάχυα. Σᾶς ἔκαμε δασκάλους ἡ ἀδίκωτη χαρὰ ν' ἀκούτε αὐτὰ τὰ λόγια. Μὰ ἐπειδὴ ἠπῆκαν ἐδῶ καὶ εἶναι μαζί σας καὶ κάποιος ξένος*, μὴν τρέχετε, ἀλλὰ περιμένετε ἐκεῖνους ποὺ βραδυποροῦν. Γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἓνα σῶμα· ἔχει μάτια, ἔχει καὶ κεφαλὴ. Ὅπως λοιπὸν ὅταν ἡ φτέρνα τρυπηθῇ μ' ἀγκάθι, τὸ μάτι σκύβει χαμηλὰ γιατί εἶναι μέλος τοῦ σώματος, καὶ δέλεϊ, Ἐπειδὴ βρισκομαὶ ψηλὰ, περιφρονῶ τὸ κάτω μέρος, ἀλλὰ σκύβει κι' ἀφήνει τὸ δικό του ὕψος· ἂν καὶ τί εἶναι πιὸ ἀσήμαντο ἀπὸ τὴ φτέρνα, ἢ τί εἶναι πιὸ πολὺ τιμὸ ἀπὸ τὸ μάτι; μὰ ἡ συμπάθεια διώρθωσε τὴ διαφορὰ, κι' ἡ ἀγάπη ὅλα τὰ ἐνωσε· ἔτσι κάνε κι' ἐσύ· κι' ἂν εἶσαι γρήγορος, κι' ἂν εἶσαι ἐτοιμασμένος γιὰ τὴ διδασκαλία,

* νέοι ἀκροατὲς

ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκεῖνη. Εἰς τὴν δ' ἂν πλὴν ἡοικίαν εἰσέλθῃτε, ἔξετάσατε τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστι, καὶ κεῖ μείνατε, ἕως ἂν ἐξέλθῃτε (Ματθ. 10, 11-15). Ἀπὸ τούτων ὅλῳν ἐστὶ οἱ Σοδόμοι καὶ Γομόρροι καὶ ἐνταῦθα ἐκρίθησαν, καὶ ἐκεῖ κολάζονται. Ὅταν γὰρ λέγῃ, ἐστὶ ἐκτετέρον ἐστὶ Σοδόμοις ἢ τούτοις, θεικισμὸν, ὅτι κολάζονται μὲν, οὐχ οὕτω δὲ ὡς οὗτοι.

δ'. Πάλιν εἰσὶν οἱ ἐνταῦθα κολαζόμενοι μόνον, ὡπερ ὁ πεπορευμένος. Κορινθίους γὰρ ἐπιστάλλων ὁ μακάριος Παῦλος, οὕτως ἔλεγεν· Ὅλος ἀκοῦεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαυτὴ πορνεία, ἥ τις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. Καὶ ὑμεῖς πεπορευμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μάλλον ἐπενθίσατε, ἵνα ἐξαρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας. Ἐγὼ μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σῶματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἡδὴ κέκρικα, ὡς παρὼν τὸν οὕτω τοῦτο κατεργασμένον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ συνελθόντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, τρα-

δοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾶ εἰς ὁλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ (Α' Κορ. 5, 1). Εἶδες πῶς οὕτως ὡς κολάζεται, καὶ ἐκεῖ οὐ κολάζεται; Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἐκολάσθη αὐτὸ τὸ σῶμα, ἐκεῖ οὐ κολάζεται. Θέλω λοιπὸν δείξαι τὸν ὡς τρυφήσαντα, ἐκεῖ δὲ κολαζόμενον. Ἦν τις πλῆυσιος. Ἄλλ' εἰ καὶ προλαμβάνετε τὴν ἱστορίαν τοῦ διηγήσαντος, ἀναμεινате τὴν λύσιν τοῦ λόγου· τοῦτο γὰρ ἔμην ἐγκωμῖον, καὶ ὁμότερος ἐπαινος, προομιᾶν καταλλομένην, ἥδη ὑμᾶς τὸν στάχυν δρεπάσθαι. Διδασκάλους ὡς εἰργάσαστο ἡ συνεχὴς τῶν λόγων ἀπάλαυσις· Ἄλλ' ἐπειδὴ μεθ' ὑμῶν εἰσι καὶ ξένοι τινὲς εἰσόντες, μὴ τρέχετε, ἀλλ' ἀναμεινате τοὺς χωλεόντας. Καὶ γὰρ ἡ Ἐκκλησία σῶμα ἐστίν· ὁφθαλμὸν ἔχει, καὶ κεφαλὴν ἔχει. Ὡς περ οὖν ἐάν ἡ φτέρνα δέξηται ἐκκλῖναι, ὁ ὁφθαλμὸς κάτω κύπτει, μέλος ὦν τοῦ σώματος, καὶ οὐ λέγει. Ἐπειδὴ ἐν ὑμῖν κάθημαι, καταπερὼν τοῦ γάτω μέλους, ἀλλὰ κύπτει καὶ κατακλινόμεναι τὸ ἐκτὸς ὄφθαλμο· καίτοι εἰ πτέρηξεν εὐτελεστέρον, ἢ εἰ ὁφθαλμὸν εὐγενέστερον· Ἄλλ' ἡ συμπάθεια τὸ σῶμα· λαὸν διώρθωσε, καὶ ἡ ἀγάπη τὸ πᾶν ἐκάρσεν· οὕτω καὶ σὺ ποιεῖ· κἂν ταχὺς ᾖ, κἂν παρασκευασμένος πρὸς ἀκρόασην, μὴ ἐλθῃ δὲ παρακολουθούντα τὸν ἀδελφὸν τοῖς καταβαλλομένοις, καταβῇ τὸ ὁφθαλμὸς σου πρὸς τὴν πτέρην συμ-

ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου δὲν παρακολουθεῖ ὅσα ἔχουν ἐκπωθῆ ὡς τώρα, ἄς κατεβῇ τὸ μάτι σου πρὸς τὴ φτέρνα· νοιώσει συμπάθεια σ' αὐτὸν ποὺ καθυστερεῖ, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ μακριὰ ἀπ' τὴ διδασκαλία, κι' αὐτὸ γιὰτὶ ἐστὶ βαδίζει γρήγορα κι' αὐτὸς ἀργά. Μὴ γίνῃ ἡ δική σου συμμόρφωση αἰτία νὰ καταστραφῇ αὐτός, ἀλλὰ νὰ χρωστᾷς χάρις στὸν Θεὸ γιὰ τὴ δική σου γρήγορη προθυμία. Πλούσιος εἶσαι; Χαίρω κι' εὐφρανομαι· μὰ ἐκεῖνος ἀκόμα ὑστερεῖται· ἄς μὴν παραμείνῃ στὴ φτώχεια γιὰ νὰ ἔχῃς πλοῦτη ἐσύ. 'Εκεῖνος ἔχει ἀγκάθι, τὸν ταραγμένο λογισμό· τότε σκύψε πρὸς αὐτὸν καὶ βγάλε του τ' ἀγκάθι. Τὶ λέει λοιπόν; 'Ἦταν κάποιος πλούσιος, στ' ὄνομα, ὄχι πραγματικά. 'Ἦταν κάποιος πλούσιος, ποὺ ντυνόταν μὲ πορφύρα ποὺ καθόταν σὲ πλούσιο τραπέζι, ποὺ εἶχε ποτήρια ἑξέχαιρα κρασί, κι' ἔκανε συμπόσια κάθε μέρα· καὶ κάποιος ἄλλος ἦταν, φτωχός, Λάζαρος τ' ὄνομα του.

Καὶ ποῦ εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ πλούσιου; Πουθενά· δὲν ἔχει ὄνομα. Πόσα ἦταν τὰ πλοῦτη του; οὔτε τ' ὄνομα του δὲ σώζεται. Τὶ εἶδους ἦταν τὰ πλοῦτῃ του; Δέντρο φύλλα γεμάτο, μὰ στερημένο ἀπὸ καρπὸ, βελανιδιά· ἀπὸ φύλη, ποὺ δίνει τὰ βελανιδία τῆς τροφῆς στὰ ζῶα, ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχει ἔργα ἀνθρώπινα. Γιὰτὶ ὅπου εἶναι πλοῦτος κι' ἀρπαγὴς, λύκο βλέπεις ἐκεῖ· ὅπου εἶναι πλούτος καὶ θηριωδία, λιοντάρι βλέπω, κι' ὄχι ἀνθρώπο· ἔχασε τὴν εὐγενικία του φύση μὲ τῆς πονηρίας τὸν κακὸ τρόπο. 'Ἦταν κάποιος πλού-

σιος, ποὺ ντυνόταν κάθε μέρα μὲ πορφύρα κι' εἶχε τὴν ψυχὴ γεμάτῃ ἀράχνες, ποὺ σκορποῦσε μύρα κι' ἦταν ποτισμένος δυσωδία, ποὺ παρόθετε πλυσίσιο τραπέζι, κι' ἔτρεφε παράσιτους καὶ κόλακες, ποὺ πᾶναι τὴ δούλη σάρκα καὶ ἄφηνε τὴ δέσποινα ψυχὴ νὰ καταστρέφεται στὴν πείνα· ποὺ εἶχε παραστολισμένο τὸ στήτι του καὶ τὴν πέτρα ποὺ θεμέλιωνε τὴν ἀμαρτία καλὰ ἀσπρισμένη· ποὺ εἶχε τὴν ψυχὴ του ἀφανισμένη στὸ κρασί. 'Ἦταν λοιπὸν ὁ πλούσιος ποὺ εἶχε πλυσίσιο τραπέζι, ποτήρια ἑξέχαιρα κρασί, ποὺ ἔτρεφε παράσιτους καὶ κόλακες, αὐτοὺς ποὺ σχηματίζουν τὸ πονηρὸ θέατρο τοῦ διαβόλου, τοὺς λύκους ποὺ αἰχμαλωτίζουν πολλοὺς πλούσιους, ποὺ κερδίζουν τὸ παραγέμισμα τῆς κοιλιᾶς τους ἀπ' τὴν καταδίκη τῶν πλούσιων, αὐτοὺς ποὺ ἀφανίζουν τὸν πλοῦτον μὲ τὶς πολλὰς τιμὲς καὶ μὲ τὴν κολακεία.

Δὲν θὰ 'κανε λάθος κανένας νὰ τοὺς παρομοιάσῃ μὲ λύκους αὐτοὺς, ποὺ βάζουν στὴ μέση σὰν πρόβατο τὸν πλούσιον καὶ τὸν φουσκώνουν μὲ τοὺς ἐπαίνους, καὶ τὸν ξεμαλίζουν μὲ τὰ ἐγκωμιά τους, καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ δῇ τὸ πάθος του, ἀλλὰ τοὺς τυφλώνουν τὸ νοῦ καὶ τοῦ πληθαίνουν τὴν ἀρρώστια. 'Επειτα, ὅταν καταφθάσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἀλλαγῆς, φεύγουν οἱ φίλοι καὶ μένομε ἑμεῖς πλὴν τὸν κατακρίνομε, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσωμε· τὰ προσωπεῖα τὰ δικά τους κρύβονται· πράγμα ποὺ πολλὰς φορές ὡς τώρα ἔχει γίνῃ.

Ε'. Λοιπὸν ὁ πλούσιος ἐκεῖνος συντη-

τασχετὼ τῷ χαλερόντι μέλει, ὥστε μὴ διὰ τὴν σὴν ταχυτήτα, καὶ τὴν ἐκείνου βραδυτήτα, ἔρποναι αὐτὸν ἀπομειναι τοῦ λόγου. Μὴ τὴ συνείσει τὴ σὴ εἰς ἐκεῖνον ἀπόλειπει ἀποχρησῆ, ἀλλὰ χάριν ἔχε τῷ Θεῷ διὰ τὴν σὴν ταχυτήτα. Πλούσιος εἶ; χαῖρον καὶ εὐφραίνομαι ἀλλ' ἐκεῖνος ἐτι πένηται μὴ διὰ τὸν οὖν πλοῦτον μένειν ἐν τῇ πτωχείᾳ· 'Ακάνθαν ἔχει ἐκεῖνον, θεθορυβόμενον λογιζομέν· ἀλλὰ κατὰδῆθι πρὸς αὐτόν, καὶ ἔξελε τὴν ἀκάνθαν· Τὶ οὖν φησιν; 'Ἦν τις πλούσιος, ὄνυματι, οὐχὶ πράγματι· 'Ἦν τις πλούσιος, πορφυρὰν ἐνδεδυσμένος, τράπεζαν παρατεθέντος πολυτελεῖ, κρατήρας ἔχων ἐστεμμένους οἶνον, οὐσιμῶτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔπαιον ἑτερος διὰ τὴν πένητα, Λάζαρος ὄνυματι (Λουκ. 16, 19).

Καὶ ποῦ τὸ ὄνομα τοῦ πλούσιου; Οὐδὲμοῦ ἀνώνυμος γὰρ ἐστι. Πόσος πλούτος; καὶ ὄνομα αὐτοῦ οὐχ εὑρίσκειται. Ποῖος πλοῦτος οὗτος; Δέντρον φύλλοις μὲν κομῶν, καρποῦ δὲ ἀπεστερημένον, ὁρὸς πρὸς ὕψος ἀνατεταμένον, ἀλόγοις τροφῇ παρέχοντος τὴν βλάταν, ἀνθρώπων οὐκ ἔχων ἀνθρώπου καρπὸν. 'Ὅπου γὰρ πλούτος καὶ ἀρπαγὴ, λύκος ὁ βλέπων· ὅπου πλοῦτος καὶ θηριωδία, λέοντα ὁρᾷ, καὶ οὐκ ἀνθρώπον· ἀτάλασε τὴν εὐγένειαν τὴν δυσγενεῖα τῆς πονηρίας. 'Ἦν τις πλούσιος, πορφυρὰν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐνδεδυσμένος, τὴν δὲ ψυχὴν ἀράχνης γέμων, μέλου

πνέων, δυσωδίας δὲ ἐμπληκόμενος, τράπεζαν παρατεθέντος πολυτελεῖ, παρατοῦς τρέφων καὶ κολάκων, τὴν δούλην τιάνων τὴν σάρκα, τὴν δέσποιναν δὲ τὴν ψυχὴν λιμῷ φθειρομένην περιόρον· κατατεταμένη αὐτῷ ἡ οἰκία, καὶ ὁ τῆς ἀμαρτίας θεμελίος κακοκείμενος· ἐν οἷον τὴν ψυχὴν ἔχων κατασφραγισμένην. 'Ἦν τοῖνον ὁ πλούσιος ἐκεῖνος τρέפעαν ἔχων πολυτελεῖ, κρατήρας ἐστεμμένους οἶνον, παρατοῦς τρέφων καὶ κολάκων, τὸ πονηρὸν τοῦ διαβόλου θέατρον, τοὺς λύκους τοὺς αἰχμαλωτίζοντας πολλοὺς τῶν πλουσίων, τοὺς ἀνώνυμους τῆς οἰκίας γαστροῦ τῆς πληρομονῆς τὴν ἐκείνου ἀπώλειαν, τοὺς πολλὰς τιμὰς καὶ κολακείας τὸν πλοῦτον λυμηνόμενος.

Ὅκον ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ τοὺς τοιοῦτους λύκους προσεπτων, οἱ καθέπερ πρόβατον ἐν πλοῦσιον ἐν μέσῳ λαβόντες, ἐπιήρουν τοὺς ἐπαίνους, καὶ προσῶσι τοὺς ἐγκωμίους, καὶ οὐκ ἀφίπνουν αὐτὸν οὐδὲ τὸ ἔλκος ἰδεῖν, ἀλλὰ τυφλοῦνται αὐτοῦ τὴν λεινοῖαν, καὶ ἀφίσουν αὐτοῦ τὴν σηπθόναν. Βίβτα καταλαβάνοντος καιροῦ μεταβολῆς, ἐν φυγῇ οἱ φίλοι, ἐν συμπαθείᾳ ἡμεῖς οἱ ἐπιτιμώντες· τὰ προσώπια ἐκείνων κρύπτεται· ὅπερ δὴ καὶ πολλὰκις νῦν γέγονεν.

ε'. 'Ἦν τοῖνον ὁ πλούσιος ἐκεῖνος παρατοῦς τρέφων καὶ κολάκων, θέατρον τὴν οἰκίαν ἐργαζόμενος, οἷον ἐκαστον

ρούσε παράσιτους και κόλακες, κι' είχε κάνει το σπίτι του θέατρο, κι' άρχιστευε τὸν καθένα με τὸ κρασί, και ζούσε σὲ μεγάλη πολυτέλεια. Ἦταν ὁμως και κάποιος ἄλλος, ὁ Λάζαρος, γεμάτος πληγές, πού βρισκότανε μπροστά στή μεγάλη πόρτα τοῦ πλουσίου, κι' ἐπιθυμοῦσε τὰ ψίχουλα. Κοντά στήν πηγή διψοῦσε, στήν ἀφθονία μέσα πεινοῦσε. Καί ποῦ ἦταν πεταμένος; Ὅχι στή μακρινή γειτονία, οὔτε σὲ δρομάκι, οὔτε σὲ πέρασμα στενὸ, οὔτε στή μέση τῆς ἀγορᾶς, ἀλλὰ στήν ἐξώπορτα τοῦ πλουσίου, ἀπ' ὅπου ἔπρεπε νὰ μπαίνει και νὰ βγαίνει ὁ πλούσιος, γιὰ νὰ μὴ λήη. Δὲν τὸν εἶδα, προσπέρασα, τὰ μάτια μου δὲν εἶδαν. Στὴν εἰσοδὸ σου βρίσκεται, στὸ βόρβορο αὐτὸ τὸ μαργαριτρί, και δὲν τὸν βλέπεις; ὁ γιατρός δίπλα στήν πόρτα σου, και δὲ θεραπεύεσαι; ὁ κυβερνήτης μέσα στὸ λιμάνι, κι' ἐσύ ναυαγεῖς; παρὰσιτους τρέφεις, και φτωχοὺς δὲν τρέφεις; Αὐτὰ γίνονταν τότε, μὰ γίνονται και σήμερα. Καί γι' αὐτὸ γράφτηκαν αὐτά, ὥστε ὁ κατοπινὸς νὰ διδαχθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα και νὰ μὴ πάθουν αὐτὰ πού ἔπαθε ἐκεῖνος. Βρισκόταν λοιπὸν στήν ἐξώπορτα ὁ φτωχός· φτωχὸς βέβαια ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ πλούσιος ἀπὸ μέσα. Βρισκόταν πληγιασμένος στὸ σῶμα· θησαυρὸς πού εἶχε ἀπὸ πάνω ἀγκάθια κι' ἀπὸ κάτω μαργαριτρία. Γιατί τὴ ζημιώθηκε ἀπ' τὴν ἀρώστια τοῦ σώματος, ἀφοῦ εἶχε ὑγεία ἡ ψυχὴ του; Ἄς τ' ἀκούν αὐτὰ ὁ φτωχὸς κι' ὅς μὴ τὸν πνίγῃ ἡ στενωχώρα. Ἄς τ' ἀκούν οἱ πλοῦσιοι κι' ὅς μετανοήσουν γιὰ

τὴν πονηρία τους. Γ' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι μπροστὰ μας αὐτές οἱ δυὸ εἰκόνες, τοῦ πλούτου καὶ τῆς φτώχειας, τῆς σκληρότητας και τῆς ἀντοχῆς, τῆς ὑπομονῆς και τῆς πλεονεξίας, ὥστε ὅταν δῆς φτωχὸ πληγιασμένον και περιφρονιμένον, μὴν τὸν κακοτυχίσης; ὅταν δῆς πλούσιον ὁμοφροστολισμένον, μὴν τὸν καλοτυχίσης. Γύρισε τὸ νοῦ σου στήν παραβολή· ἀν σὲ ταραῶνουν οἱ σκέψεις πού ναυαγοῦν, τρέξε στὸ λιμάνι, παρηγορήσου ἀπὸ τὴν ἱστορία αὐτή, σκέψου τὸν Λάζαρον νὰ τὸν περιφρονῶν, σκέψου τὸν πλούσιον νὰ καλοπερνᾷ και νὰ χαίρεται τὴν πολυτέλεια, κι' ὅς μὴ σὲ ταραῶν τίποτα ἀπ' ὅσα συμβαίνουν στή ζωὴ. Γιατί ἀν ἐχῃς λογικὸ ἔξαθαρισμένον, δὲ θὰ βυθιστῇς στὰ κύματα, τὸ πλοῖο σου δὲν καταποντίζεται ἀν στὸ ἐξχώρισμα τῶν σκέψεων λογαριάζῃς χωριστὰ τὴ φύση τὸν πραγματικόν. Γιατί, μοῦ λές, τὸ σῶμα μου ὑποφέρει; Ἡ ψυχὴ σου νὰ μὴ ζημιωθῇ. Ὁ τάδε εἶναι πλούσιος και πονηρός· καὶ τί μ' αὐτό; μὰ ἡ κακία δὲν φαίνεται. Μὴ μοῦ κρίνῃς τὸν ἀνθρώπον ἀπ' ἔξω, ἀλλὰ ἀπὸ μέσα. Ἀν δῆς ἓνα δέντρο, τὰ φύλλα σ' ἐνδιαφέρουν ἢ ὁ καρπὸς; Ἔτσι ἀκριβῶς και τὸν ἀνθρώπον, ὅταν δῆς ἀνθρώπον, μὴν τὸν κρίνεις ἀπ' ἔξω ἀλλ' ἀπὸ μέσα· τὸν καρπὸ πρόσεχε καλὰ κι' ὅχι τὰ φύλλα. Μὴ τυχὸν εἶναι ἀγριελία καὶ περνᾷ γιὰ ἐλιά; μὴ τυχὸν εἶναι λίκος, καὶ θεωρεῖται ἀνθρώπος. Μὴ σχηματίζῃς γνώμη ἀπὸ τὴ φύση, ἀλλ' ἀπὸ τὴ διάθεσι, ὅχι ἀπ' τὴν ὄψη, ἀλλ' ἀπὸ τὴ γνώμη· κι' ὅχι μόνο ἀπὸ τὴ γνώμη, ἀλλὰ ἐξέταζε με

ἐν ὧν, ἐν εὐμερίᾳ πολλῇ, διατρίβων. Ἐπεὶ δὲ τις ἦν Λάζαρος ἑλκῶν γέμων, πρὸς τὸν πύλωνα τοῦ πλουτοῦ καθέζε-
μενος, καὶ ἐπιθυμῶν ὑγιῶν. Παρὰ τὴν πύλιν ἐβόλῃ, ἐν εὐ-
μερίᾳ ἔλιμενος. Καὶ ποῦ ἔριπτο. Οὐκ εἰς τὸ ἔσχατον,
οὐκ εἰς ῥήκην οὐκ εἰς στενωπὸν. οὐκ εἰς μέσην ἀγορὰν, ἀλλ'
εἰς τὸν πύλωνα τοῦ πλουτοῦ, ὅπου ἀνάγκην εἶχεν εἰσελθόν
καὶ ἐξελθόν ὁ πλούσιος. ἵνα μὴ λέγῃ· Οὐκ εἶδον, παρέβην,
οὐκ εἶδον μου ὁ ἀποβόλις. Εἰς τὴν εἰσοδὸν σου καίτοι ὁ
μαργαριτὶς ἐν βερβόρῳ, καὶ οὐ βλέπει; ὁ λατρεὺς παρὰ τὸν
πύλωνα, καὶ οὐ θεωρεῖται, ὁ νυβερνῆτης ἐν τῷ λιμένι. καὶ
ναυαγῶν ὑπομένει· παρὰσιτός τρέφει, καὶ πάντας οὐ
τρέφει. Ἐγίνετο ὅτε ταῦτα γίνεσθαι δὲ καὶ σήμερον. Διὰ
γὰρ τοῦτο ἐκείνῃ γέγραπται ἵνα οἱ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῶν
πραγμάτων παιδευθῶσι, καὶ μὴ ῥέουσιν ἐκείνῃ, ὅπερ ἐπα-
θεὺς οὗτος. Ἐκεῖνο τοῖνον ἐν τῷ πύλῳ ὁ πέντης τένος μὲν
ἔειπεν, πλούσιος δὲ ἔσθην. ἔπειτα ἤλκειμαι τὸ σῶμα
ὑγιαίνον ἀνθεὸν ἀκάνθας ἔγων. ἀκάνθος δὲ μαργαρίτα· τί
γὰρ αὐτῷ βλάβος ἀπὸ τῆς ἀρωματικῆς τοῦ σώματος, τῆς ψυ-
χῆς ὑγιαίνουσας; Ἀκούωσαν οἱ πάντες, καὶ μὴ ἀποπνεύ-
σασαν ἀπὸ τῆς θύμης· ἀκούωσαν οἱ πλοῦσιοι, καὶ μετα-
βαλέσθων ἀπὸ τῆς πονηρίας. Διὰ γὰρ τοῦτο αὐτοὶ αἰ διὸ
ἡμῖν εἰκόνες πρόκεινται· πλούτου καὶ πενίας, ὡμότητος
καὶ καρτερίας, ὑπομονῆς καὶ πλεονεξίας, ἐν ὧν ἴδης πᾶ-

νητα ἡλκειμένον, καὶ ἁπτομένου, μὴ αὐτὸν ταλινίσῃς
ὅταν ἴδῃς πλοῦσιον ἡλιποκίχμενον, μὴ αὐτὸν μακαρίσῃς.
Ἀνέσθαι ἐπὶ τὴν παραβολὴν. Ἄν θεωρῇς σε τὸ ναυαγῶν
τῶν λογισμῶν, δεῖμα ἐπὶ τὸν λιμένα. λαβὲ ἀπὸ τῆς διληγῆς
παρηβολῆς, ἐνόησον τὸν Λάζαρον καταφρονιμένον. ἐν-
νόησον τὸν πλούσιον εὐμεμερῶν καὶ ἀποβόλιτον τρυφῇ;
καὶ μὴ δὲ σε θεωρεῖται τῶν ἐν τῷ βίῳ γινόμενων. Ἐάν γὰρ
λογισμῶν ἐχῇς ἡρωισμένον, οὐ βαπτίζει σε τὰ κύματα, οὐ
νίπτει ἀποθεοῦσι τὸ πλοῖον, ἐν τῇ διακρίσει τῶν λογισμῶν
διατρίβῃ τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν. τί μοι λέγεις. Τὸ σῶμα
μου στενωχεῖται. Ἡ δεινὰ σου μὴ παραβλέβῃ. Ἡ
θεῖα πλοῦσιος καὶ πονηρός· καὶ τί τοῦτο; ἀλλ' ἡ κακία οὐκ
αἰσθητὴ. Μὴ μοι ἀπὸ τῶν ἔξωθεν τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ τὸν
ἐνδοθεν δοκίμαζε. Ἐάν ἴδῃς δένδρον, τὰ φύλλα καταμει-
θάνεις, ἢ τὸν καρπὸν. Οὕτως δὲ καὶ ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον, ἐν
ἴδῃς ἀνθρώπον, μὴ τὰ ἔξωθεν δοκίμαζε, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν· τὸν
καρπὸν καταμειθάνει. καὶ μὴ τὰ φύλλα. Μήποτε ἀγριελία
μὲν ἐστὶ, νομίζεται δὲ ἐλιά· μήποτε λίκος μὲν ἐστὶ, νομί-
ζεται δὲ ἐλιά· ἀνθρώπος. Μὴ τοῖνον ἀπὸ τῆς φύσεως καταμει-
θάνει, ἀλλ' ἀπὸ τῆς προαιρέσεως, καὶ αὐτὸ τὸ θῆκος, ἀλλ'
ἀπὸ τῆς γνώμης· καὶ οὐκ ἀπὸ τῆς γνώμης μόνον, ἀλλὰ καὶ
παρεργάζου αὐτὸ τὸν ἥϊον. Εἰ φυοποιχίαν ἔχει, ἀνθρώπος
ἐστίν· εἰ δὲ ἐν ἐμμερίᾳ ἀναστρέφεται, θεὸς ἐστίν· εἰ δὲ θυμῷ

προσοχή τῇ ζωῇ του. Ἄν ἀγαπᾷ τοὺς φτωχοὺς, εἶναι ἀνθρώπος· ἂν οἱ παρέες του εἶναι γιὰ τὸ συμφέρον, εἶναι βελανιδιά· κ' ἂν εἶναι στὸ θυμὸ του ἄγριος, εἶναι λιοντάρι· κ' ἂν εἶναι ἀρπαγας, λύκος εἶναι· κ' ἂν εἶναι ὑπύλοος, φίδι εἶναι. Καὶ πές μου· Ἐγὼ ἀνθρώπο ζητῶ, γιατί μοῦ ἔδειξες θηρίο ἀντὶ ἀνθρώπου; Μάθε τί λογὴς εἶναι ἡ ἀρετὴ στὸν ἀνθρώπο καὶ μὴν ταραξέσαι. Βρισκόταν λοιπὸν ἐκεῖ στὴν ζωόρτο ὁ Λάζαρος, πληγιασμένος, κ' ἔλυωνε ἀπὸ τὴν πείνα· καὶ τὰ σκυλιὰ ἔρχονταν κ' ἔγλυφαν τὶς πληγές του· τὰ σκυλιὰ ἦταν πιδ φιλάνθρωπα ἀπ' τὸν ἀνθρώπο κ' ἔγλυφαν τὶς πληγές του καὶ μάζευαν τὸ σάπιαμα καὶ τὸ καθάρριον. Βρισκόταν σάν τὸ χρυσάφι στὸ καμῖν ἐκεῖνος, καὶ γινότανε ὄλο καὶ πιδ λαμπερός· δὲν εἶπε ὅτι λένε πολλοὶ φτωχοὶ· Αὐτὰ κάνει ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ; Ἄν ἐπιβλέπη ἀραγε ὁ Θεὸς τ' ἀνθρώπινα; ἐγὼ ζῶ στὴν ἀρετὴ καὶ εἶμαι φτωχός, κ' αὐτὸς ζῇ στὴν ἀδικία κ' εἶναι πλούσιος; Τίποτα τέτοιο δὲ σκέφτηκε, ἀλλὰ ἐμπιστευόταν στὴ φιλάνθρωπία τοῦ Θεοῦ ποὺ εἶναι ἀνεξήγητη· ἔσφιγγε τὴν ψυχὴ του, ὑπέφερε καρτερικά, γινόταν ὑπόδειγμα τῆς ὑπομονῆς, βρισκόταν ἀκίνητος σωματικά κ' ἔτρεχε μὲ τὴ σκέψη του, εἶχε φτερά στὴ θέλησή του, κ' ἀρπαζε τὸ βραβεῖο, σωσμένος μέσ' ἀπὸ τὴς δυστυχίας καὶ θαεστὴς τὸν ξένων ἀγαθῶν. Δὲν εἶπε, Οἱ παράσιτοι ἀπολαμβάνουν ἀφθονα, κ' ἐγὼ δὲν ἀξιῶνομαι τὴ ψίχουλα· ἀλλὰ τὶ ἔκανε; Εὐχαριστοῦσε κ' ἔδῳζε τὸν Θεό. Καὶ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ

πεθάνουν· πέθανε ὁ πλούσιος κ' ἐθάφτηκε· ἔφυγε κ' ὁ Λάζαρος· βέβαια δὲ θά μπορούσαμε νὰ τοῦμε, πέθανε. Γιατὶ τοῦ πλούσιου ὁ θάνατος εἶναι θάνατος καὶ τάφος, μὰ τοῦ φτωχοῦ ὁ θάνατος εἶναι ἀποδημία καὶ μετάθεσι πρὸς τὰ καλύτερα καὶ δρόμος ἀπὸ τὴν παλαίστρα πρὸς τὰ βραβεῖα, ἀπὸ τὸ πέλαιος στὸ λιμάνι, ἀπὸ τὴν παράταξη στὸ τρόπαιο, ἀπὸ τοὺς κόπους στὸ στεφάνι. Ἐφυγαν κ' οἱ δυὸ γιὰ ἐκεῖ ὅπου εἶναι τὰ ἀληθινὰ πράγματα· ἀπόλυσε τὸ θέατρο καὶ φανερώθηκαν τὰ προσώπια.

Γιατὶ καθὼς καὶ στὸ θέατρο, μέσα στὸ μεσημέρι, στήνονται τὰ σκηνικά καὶ παρυσιάζονται πολλοὶ θεατρίνοι ποὺ παρυσιάζονται καὶ φοροῦν προσωπία κ' ἀπαγγέλλουν μιὰ παλιά ἱστορία καὶ διηγούνται τὰ πράγματα, κ' ἓνας ποὺ δὲν εἶναι φιλόσοφος, γίνεται φιλόσοφος, κ' ἄλλος ποὺ δὲν εἶναι βασιλιάς γίνεται βασιλιάς, γιατί παίρνει τὴ μορφή μὲ τὴν παράστασι· κ' ἄλλος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μεταχειριστῇ οὔτε ξύλο, ἀλλὰ ντυμένος τὰ ρούχα τοῦ γιαιτροῦ, γίνεται γιαιτρός, κ' ἄλλος δούλος ἐνὼ εἶναι ἐλεύθερος, κ' ἄλλος δάσκαλος ἐνὼ οὔτε τὰ γράμματα δὲ γνωρίζει, κ' ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι τίποτα ἀπ' ὅτι φαίνονται, καὶ δὲν φαίνονται αὐτοὶ ποὺ εἶναι (γιατὶ φαίνεται ὁ γιαιτρός ποὺ δὲν εἶναι γιαιτρός, καὶ φαίνεται ὁ φιλόσοφος ποὺ εἶναι τὰ μαλλιά στὸ προσωπίο, καὶ φαίνεται ὁ στρατιώτης ποὺ εἶναι ντυμένος τοῦ στρατιώτη τὴ στολή· καὶ ξεγελᾷ τὸ προσωπίο ποὺ τὸ βιάσεις, μὰ δὲν ψευτίζει τὴ φύσι, ποὺ τῆς ἀλλάζει

Ομοιωθεὶς ἐστὶ, λέων ἐστὶν εἰ δὲ θρῶπός ἐστὶ, λύκος ἐστὶν εἰ δὲ σκύλος ἐστὶ, ἀσπίς ἐστὶ καὶ εἰς Ἐγὼ ἀνθρώπου Ζητῶ, τί μοι ἔδειξας θηρίον ἀντὶ ἀνθρώπου; Μάθε τί ποτε ἀρετὴ ἀνθρώπου, καὶ μὴ θορυβῶ. Ἦν τοῖνον ὁ Λάζαρος ἐν τῷ πύλιν καίμενος, ἡλικώμενος, λιμῶ τῆκόμενος οἱ δὲ κύνες ἐρχόμενοι ἔλειγον αὐτοῦ τὰ τραύματα τοῦ θανάτου οἱ κύνες φιλάνθρωποι ἔλειγον αὐτῷ τὰ τραύματα, καὶ τὴν σιγήν αὐτοῦ περιέτρεχον καὶ ἐκτεκνίζον. Ἐκεῖνο δὲ ἐκεῖνος καθάπερ χρυσὸν ἐν καμῖν παρεπαιθεύμενος, καὶ δοκιμώμενος γινόμενος· οὐκ εἶπεν ὁ πολλὸς τὸν πένθην. Ταῦτα προσέειπε· Ἄρα Θεὸς ἔφορξ τὰ ἀνθρώπιν· ἐγὼ δὲν δικαιώσῃ, καὶ πένθωμαι, καὶ οὐτός ἐν ἀδικίᾳ, καὶ πλούτῳ Ὀὐδὲν οὐτός ἐλπίσαστο, ἀλλὰ παρέρχεται τῷ ἀκαταλήπτῳ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλάνθρωπίας· τὴν ψυχὴν τὴν αὐτοῦ ἀπομαρτύρων, τὴν καρτερίαν σέρων, τὴν ὑπομονὴν ἐνδοκίμωμενος, καίμενος τῷ σωματι, καὶ πράγην τῇ θανάτῳ, ἐπερωμένως τῇ γνώμῃ, τὸ βραβεῖον ἀρπάξας, ἀνάδῃ τὸν κακόν, καὶ τὸν ἀγαθὸν μάρτυρον. Οὐκ εἶπεν· Παράσιτοι μὲν ἀκούειν ἀπολαύσουσι, ἐγὼ δὲ ψυχὴν οὐ καταλείψω· ἀλλὰ τί; Πόχρηστοι, καὶ ἐδόξαζε τὸν Θεόν. Ἐγένετο ἀποθανεῖν αὐτός· ἀπέθανε ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη· ἀπῆλθε καὶ ὁ Λάζαρος· οὐ γὰρ ἂν εἴποιμαι, ἀπέθανε. Γοῦ μὲν γὰρ πλουσίῳ ὁ θάνατος ὀνάτος καὶ τάφος, τοῦ δὲ πένθους ὁ θάνατος ἀποδημία, καὶ πρὸς τὰ βελτίω μετάθεσις,

καὶ ἀπὸ τοῦ σκάμματος ἐπὶ τὰ βραβεῖα ὁ δρόμος, ἀπὸ τοῦ πέλαιος ἐπὶ τὴν λιμὴν. Σπὴς τῆς παραστάσεως ἐπὶ τὸ τρόπαιο, ἀπὸ τὸν ἱερώταν ἐπὶ τὸν στεφάνον Ἀπῆλθεν ἀμφοτέρω ἐκεῖ, ὅπου τὰ ἀληθινὰ πράγματα ἐλθόν τὸ θέατρον, καὶ ἀπακάλυφθη τὰ προσώπια.

Καθόπερ γὰρ ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἐν μεσημέρῳ μέσα παρατεύσαστα γίνεσθαι, καὶ εἰσέρχονται πολλοὶ τῶν σκηνικῶν, ὑπομαρτυμένοι, προσωπίαι ἐν τῇ ὁδῇ ἔχοντες, καὶ μῦθον παλιν ἀπαγγέλλοντες, καὶ τὰ πράγματα διηγούμενοι. καὶ ὁ μὲν γίνεται φιλόσοφος, οὐκ ὢν φιλόσοφος, ὁ δὲ γίνεται βασιλεὺς, οὐκ ὢν βασιλεὺς, ἀλλὰ σχῆμα ἔχων διὰ τῆς ὁρηγίας· ὁ δὲ ἱατρός οὐδὲ ξύλον μεταχειρίζομενός διδάμενος, ἀλλὰ λατὸς (μάστιγ περιβεβλημένος, ὁ δὲ δούλος ἐν ὁδῷ, ὁ δὲ διδάσκαλος οὐδὲ γράμματα ἐπιστάμενος, οὐδὲν ὢν εἰς φαίνονται, 2 δὲ εἰς ὢν φαίνονται (φαίνεται γὰρ ἱατρός οὐκ ὢν ἱατρός, καὶ φαίνεται φιλόσοφος κόμην ἔχων ἐν τῷ προσωπίῳ, καὶ φαίνεται στρατιώτης στρατιώτου σχῆμα περιβεβλημένος· ἀπὸ ἀπὸ τῆς ὁδῆς τοῦ προσωπίου, ἀλλ' οὐ φαίνεται τὴν ροιαν, ὅς μεταβάλλει τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ὥς μὲν ἀποβλέποντες οἱ παρόντες, τὰ προσωπίαι ἵσταται· ἐπειδὴ δὲ ἑσπέρα καταλίσθῃ, καὶ λυθῇ τὸ θέατρον, καὶ τίντες ἀναχωρήσωσι, εἰπὼντες τὰ προσωπίαι, καὶ ὁ ἔκθον βραβύς εἰσρέσσεται ἐξ οὗ γιγνώσκοντες Ἀπαρτίον τὰ προσω-

τὴν ἀλήθεια. Κι' ὅσο κάθονται ἐκεῖ ὅσοι διασκεδάζουν, στέκουν τὰ προσωπεῖα· μὰ ὅταν πιάσῃ τὸ βράδυ κι' ἀπολύσῃ τὸ θέατρο, κι' ἀναχωρήσουν ὅλοι, ρίχνονται τὰ προσωπεῖα κι' αὐτὸς πού ἦταν βασιλιάς στὴ σκηνή, βρίσκεται ἔξω χαλκούργος. Πέσανε τὰ προσωπεῖα, ἐφυγε ἡ ψευτιά, φάνηκε ἡ ἀλήθεια· καὶ βρίσκεται αὐτὸς πού ἦταν μέσα ἐλεύθερος, ἔξω δοῦλος· αὐτὸ ἀκριβῶς πού εἶπα, ἀπὸ μέσα ἡ ψευτιά, κι' ἀπόξω ἡ ἀλήθεια· κι' ἔφτασε τὸ βράδυ· διάλυσε τὸ θέατρο, φάνηκε ἡ ἀλήθεια). Ὑποσταίνει καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὸ τέλος τῆς· τὰ τωρινὰ εἶναι θέατρο, τὰ ζητήματά μας εἶναι ὑπόκρισι, ὁ πλούτος καὶ ἡ φτώχεια, κι' ὁ ἀρχόντας κι' ὁ ἀρχόμενος, κι' ὅλα τὰ ὁμοῖα· κι' ὅταν περάσῃ ἡ μέρα αὐτὴ κι' ἔρθῃ ἡ νύχτα ἐκείνη ἡ φοβερή, ἡ καλύτερα, ἡ μέρα, νύχτα βέβαια γιὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς μὰ μέρα γιὰ τοὺς δικαίους· ὅταν διαλυθῇ τὸ θέατρο, ὅταν πεταχτοῦν τὰ προσωπεῖα, ὅταν κρίνεται ὁ καθένας καὶ τὰ ἔργα του, ὄχι ὁ καθένας καὶ ὁ πλούτος του, ὄχι ὁ καθένας καὶ ἡ δύναμή του, ὄχι ὁ καθένας καὶ ἡ φήμη του, ὄχι ὁ καθένας καὶ ἡ ἐξουσία του, ἀλλ' ὁ καθένας καὶ τὰ ἔργα του, καὶ ὁ ἀρχόντας κι' ὁ βασιλιάς, κι' ἡ γυναίκα κι' ὁ ἀντρας, μιὰ πού ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ ἀπὸ μᾶς βίο καὶ πράξεις ἀγαθές κι' ὄχι μεγάλα ἀξιώματα, οὔτε νὰ μᾶς συντριβῇ ἡ φτώχεια, οὔτε νὰ μᾶς κυριεύῃ ἡ περιφρόνησι· φανέρωσέ μου ἔργα, κι' ἂν εἶσαι δοῦλος, νὰ εἶσαι καλύτερος ἀπ' τὸν ἐλεύθερο, κι' ἂν εἶσαι γυναίκα, νὰ εἶσαι γενναϊότερη ἀπὸ τὸν ἀντρα· γιὰτὶ ὅταν πέσουν τὰ προσωπεῖα, τότε φανε-

ρῶνεται κι' ὁ πλούσιος κι' ὁ φτωχός· κι' ὅπως ἐδῶ, ὅταν διαλυθῇ τὸ θέατρο καὶ κάποιος ἀπὸ μᾶς πού κάθεται ἐκεῖ ψηλά καὶ δῇ αὐτὸν πού παριστάνει τὸ φιλόσοφο, νὰ εἶναι ἔξω χαλκούργος, λέει· Ὑπάλιμονο, αὐτὸς δὲν ἦταν πρὶν φιλόσοφος; τώρα τὸν βλέπω χαλκούργος· αὐτὸς δὲν ἦταν πρὶν βασιλιάς; τώρα βλέπω ἕναν ἀσχημαντὸ· δὲν ἦταν πρὶν πλούσιος αὐτός; τώρα τὸν βλέπω φτωχό· ἔτσι γίνεται κι' ἐκεῖ.

στ' . Γι' αὐτὸ δὲ μακριάινω τὸ λόγο, γιὰ νὰ μὴ ζαλιζῶ τὸν ἀκροατὴ μὲ τὰ πολλὰ λόγια· μὰ θέλω σὲ δύο προσωπεῖα νὰ συμβολίσω τὴν ὑπόκρισι τοῦ θεάτρου ἐκείνου. Δυὸ προσωπεῖα μεταχειρίσθηκα, χαράζοντας δρόμο γιὰ σὰς μὲ τὰ δύο αὐτά, καὶ δίνοντας σύνθημα γιὰ ἐξέκλιμα. Πλάτυνα τὴ σκέψη σας μὲ τὴ διήγησι αὐτῆς τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ μάθῃ καλὰ καθένας τῇ διαφορᾷ τῶν πραγμάτων. Δυὸ προσωπεῖα λοιπόν· ὁ ἓνας εἶχε τὸ προσωπεῖο πλούσιου, ὁ ἄλλος τὸ προσωπεῖο φτωχοῦ· ὁ Λάζαρος προσωπεῖο φτωχοῦ, κι' ὁ πλούσιος προσωπεῖο πλούσιου· προσωπεῖα εἶναι αὐτὰ πού βλέπομε, δὲν εἶναι ἡ πραγματικὴ ἀλήθεια. Ἔρμυαν κι' οἱ δύο γιὰ 'κεῖ, κι' ὁ πλούσιος κι' ὁ φτωχός· παράλαβαν τὸ Λάζαρο οἱ ἄγγελοι· μετὰ τὰ σκυλιά, οἱ ἄγγελοι, μετὰ τὴν ἐξώπορτα τοῦ πλουτίου, ἡ ἀγκάλη τοῦ Ἀβραάμ, μετὰ τὴ στέρησι, ἡ ἀφθονία πού δὲν εἶχε τέλος, μετὰ τὴ θλίψι, ἡ ἀφθαρτὴ ἀπόλαυσι. Κι' ἐκείνον τὸν πλούσιο, τὸν περίμενε μετὰ τὸν πλοῦτο ἡ φτώχεια, μετὰ τὸ πλούσιο τραπέζι ἡ καταδίκη κι' ἡ τιμωρία, μετὰ τὴν ἀπόλαυσι, οἱ ἀβάσταχτοι

ταῖα, ἀπῆλθεν ἡ ἀπάτη, ἐδείχθη ἡ ἀλήθεια· καὶ εὐρίσκεται ὁ ἐνθὺν ἐλεύθερος, ἔξω δοῦλος· ὅπερ γὰρ εἶπον, ἔσω μὲν ἡ ἀπάτη, ἔξω δὲ ἡ ἀλήθεια· κατελθὲν δὲ ἡ σπέρα· ἐλύθη τὸ θέατρον, ἐφάνη ἡ ἀλήθεια) οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ τέλει· τὰ παρόντα θέατρον, τὰ πράγματα ὑπόκρισις, πλούτος καὶ πένια, καὶ ἀρχὸν καὶ ἀρχόμενος, καὶ ὅσα τοιούτῃ· ὅταν δὲ ἀποβλεπῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καὶ ἔλθῃ ἡ νύξ ἐκείνη ἡ φοβερή, μᾶλλον δὲ ἡ ἡμέρα, νῦξ μὲν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, ἡμέρα δὲ τοῖς δικαίοις· ὅταν λυθῇ τὸ θέατρον, ὅταν βιῇ τὰ προσωπεῖα, ὅταν δοκιμασθῇ ἕκαστος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὐκ ἕκαστος καὶ ὁ πλούσιος αὐτοῦ, οὐκ ἕκαστος καὶ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, οὐκ ἕκαστος καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ, οὐκ ἕκαστος καὶ ἡ δυναστεία αὐτοῦ, ἀλλ' ἕκαστος καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἀρχὸν καὶ βασιλεὺς, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ, ὅτε ἡμᾶς βίον ἀπαιτεῖ καὶ πράξεις ἀγαθὰς, οὐκ ἀξιώματάς ἐχον. οὐ· ἐνίς ἐκείναις, οὐ καταπονήσεις τυραννίδας· ἐμὲ ἔργα ὅς, κἂν δοῦλος ᾖ, τὸ ἐλεύθερο ἡμῶν, κἂν γυνὴ ᾖ, τὸ ἀνδρὸς ἀνδραειότερα· ἐπειδὴν βιῇ τὰ προσωπεῖα, τότε φαίνεται καὶ ὁ πλούσιος καὶ ὁ πένιος, καὶ ὁ ὀψιπερ ὠδε, ἐπειδὴν λυθῇ τὸ θέατρον, καὶ τίς ἡμῶν ἔστω καθήμενος ἰδῇ τὸν ἔσω φιλόσοφον, ἔξω χαλκῷτυπον, λέγει· Οὐά, οὗτος οὐκ ἦν ἔσω φιλόσοφος; ἔξω χαλκῷτυπον

ὁρῶ· οὗτος οὐκ ἔσω βασιλεὺς; ἔξω εὐτελὲς τινι ὁρῶ· οὗτος οὐκ ἦν ἐνθὺν πλούσιος; ἔξω πέντης τινι ὁρῶ· οὗτος καὶ ἐκεῖ γίνεται.

ζ'· Διὰ τοῦτο οὐκ ἄγα τὸν λόγον εἰς πλάτος, ἵνα μὴ συγχέω τὸν ἀκροατὴν τῷ πλήθει τῶν λεγομένων· ἀλλ' εἰς δύο προσωπεῖα τὴν ὑπόκρισιν τοῦ θεάτρου παραστήσαι βούλομαι· Δύο προσωπεῖα μεταχειρίσθημι, ἀπὸ τῶν δύο τούτων τέμνω ὁμῶν ὁδόν, καὶ διδοῦς ἀφορμὴν Ἐνεπλάτυνα ὁμῶν τὴν διάνοιαν τῇ διηγήσει τοῦ παρόντος βίου, ὥστε ἕκαστον καταμαθεῖν τὴν διαφορὰν τῶν πραγμάτων· Δύο τοίνυν προσωπεῖα· ὁ μὲν προσωπεῖον εἶχε πλουτίου, ὁ δὲ πέντης· ὁ Λάζαρος προσωπεῖον πέντης, ὁ δὲ πλούσιος προσωπεῖον πλουτίου· προσωπεῖα τὰ φαινόμενα, οὐ πραγμάτων ἀλήθεια· Ἀπῆλθον ἀμφοτέρους ἐκεῖ, ὅτε πλούσιος, καὶ ὁ πέντης· Ἐλθόν τὸν Λάζαρον οἱ ἄγγελοι· μετὰ τοῦς κύνας ἄγγελοι, μετὰ τὸν πλοῦτον τὸν πλουσίον ὁ κῆλος τοῦ Ἀβραάμ, μετὰ τὸν λιμὸν εὐθηνία πέρας οὐκ ἔχουσα, μετὰ τὴν ὀλίγην ἀνεσις· ἀκατάλυστος· ἐκείνον δὲ τὸν πλούσιον μετὰ τὸν πλοῦτον πένια, μετὰ τὴν τράπεζαν τὴν πλουσίαν κῆλος καὶ τιμωρία, μετὰ τὴν ἀνεσις ὁδοῦναι ἀκέραιτοι· Καὶ ὅρα τί γίνεται· Ἀπῆλθον ἐκεῖ, καὶ ἐλύθη τὸ θέατρον· ἀπεκαλύφθη τὰ προσω-

πόνοι. Καί κοιτάζε τι γίνεται· πήγαν ἐκεῖ καί διαλύθηκε τὸ θέατρο· ξεσκεπάστηκαν τὰ προσώπεια, φαίνονται τώρα τὰ πρόσωπα. Πήγαν κι' οἱ δυὸ ἐκεῖ, καί βλέπει ὁ πλοῦσιος, πού καίγονται, τὸ Λάζαρο στὴν ἀγκάλῃ τοῦ 'Αβραάμ ἐν εὐτυχίᾳ, νὰ χαίρεται, νὰ καλοπερνᾷ· καὶ τοῦ λέει· Πάτερ 'Αβραάμ, στείλε τὸ Λάζαρο νὰ μοῦ δροσίση τὴ γλώσσα μὲ τὴν ἀκρὴ τοῦ δακτύλου του, γιατί καίγομαι· Καί τι ἀπάντησε ὁ 'Αβραάμ; Παιδί μου, πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετὲς σου, κι' ὁ Λάζαρος γιὰ τὶς ἁμαρτίες του· καὶ τώρα αὐτὸς παρηγοριέται, κι' ἐσύ ὑποφέρεις. Κι' ἔπειτα ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς εἶναι στηριγμένο βράθρο, ὥστε, ἂν ἐθέλῃ κανεὶς ἀπὸ δῶ νὰ περάσῃ ἐκεῖ, νὰ μὴν μπορῇ. Προσέχετε· γιατί ὁ λόγος γι' αὐτὰ εἶναι χρῆσιμος, καθὼς φοβίξει μὰ καὶ καθαρίζει, στενοχωρεῖ μὰ καὶ διορθώνει. Νοιώθε ὅσα λέμε. Στὰ βάσανα λοιπὸν ὁ πλοῦσιος, κοιτάζε κι' εἶδε τὸ Λάζαρο· εἶδε τὰ πράγματα καινούργια. Στὴν ἐξωπύρρα σου ἦταν κάθε μέρα· δυὸ καὶ τρεῖς φορές ἔμπαινες κι' ἔβγαινες καὶ δὲν τὸν ἔβλεπες· κι' ὅταν βρέθηκες στὴ φωτιά, ἀπὸ μακριὰ τὸν βλέπεις; Ὅταν ζούσες μέσα στὰ πλούτη, ὅταν ἦταν στὴ διάθεσή σου τὸ νὰ βλέπῃς, δὲν καταδέχτηκες νὰ τὸν δῇς· γιατί τὸν καλοβλέπεις τώρα; δὲν ἦταν μπρὸς

στὴν πόρτα σου; πῶς δὲν τὸν ἔβλεπες; ὅταν ἦταν κοντὰ σου δὲν τὸν εἶδες, καὶ τώρα ἀπὸ μακριὰ τὸν βλέπεις καὶ μάλιστα ἀπὸ τόσο βράθρο πού σᾶς χωρίζει; Καὶ τί κάνει; Φωνάζει πατέρα του τὸν 'Αβραάμ. Γιατὶ τὸν λές πατέρα αὐτὸν πού δὲν τοῦ ἔμοιασες στὴ φιλοξενία; Πατέρα τὸν λέει αὐτός, παιδί του ἐκείνος· τὰ ὀνόματα δέχονται τὴ συγγένεια μὰ πουθενὰ δὲν ὑπάρχει ἡ ἀνταπόκριση. Ἄλλὰ προφέρει τὰ ὀνόματα, γιὰ νὰ μάθετε ὅτι ἡ συγγένεια δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτα.

Τιμημένος δὲν εἶσαι ὅταν κατάγεσαι ἀπὸ δοξαζόμενους πρόγονους, ἀλλὰ ὅταν ἔχῃς ἐνάρετη συμπεριφορά. Μὴ μοῦ λές· ἔχω πατέρα ὑπάτο*. Τί μ' ἐνδιαφέρει; Δὲν ἐννοῶ αὐτό. Μὴ μοῦ λές· ἔχω πατέρα ὑπάτο. Τὸν Παῦλο τὸν ἀπόστολο ὅταν ἔχῃς πατέρα, κι' ὅταν ἔχῃς ἀδελφούς τοὺς μάρτυρες, κι' ἐσύ δὲ μιμηθῇς τὴν ἀρετὴ τους, καθόλου δὲ θὰ σ' ὠφελήσῃ ἡ συγγένεια, ἀλλὰ σ' ἐβλάψε μᾶλλον καὶ σὲ καταδίκασε. Ἡ μητέρα μου, λέει, εἶναι φιλάνθρωπη. Καὶ τί σχέσις ἔχει αὐτὸ μ' ἐμένα τὸν ἀπάνθρωπο; ἀσφαλῶς ἡ δικὴ της φιλάνθρωπία κάνει βαρύτερη τὴν κατηγορίαν τοῦ κακοῦ σου τρόπου. Γιατί, τί λέει ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς στὸν Ἰουδαϊκὸ λαό; Κάμετε καρπὸ ἀντάξιο τῆς μετανοίας καὶ μὴ νομίζετε πῶς μπορεῖτε νὰ λέτε, Πατέρα ἔχομε τὸν 'Αβραάμ. Ἔχεις ἐνδοξο πρόγονο; ἂν τοῦ μοιάσης, ἐκέρδισες· κι' ἂν δὲν τοῦ μοιάσης, ὁ ἐνδο-

* Ἀνώτατος Ρωμαϊκὸς ἀρχοντας.

τεία, φαίνονται λοιπὸν αἱ δέξις Ἀπὸλλων ἀμφότεροι ἐκεῖ, καὶ ὁ ἐπὶ ὁ πλοῦσιος ἀποτηγανίζοντας τὸν Λάζαρον ἐν κόλοις τοῦ 'Αβραάμ εὐθελόμενος, ἀπολαύοντα, τρυφώντα· καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· Πάτερ 'Αβραάμ, πέμψον Λάζαρον, ἵνα ἀκρωτῶ δακτύλῳ αὐτοῦ ἐπιπλάξῃ μου τῇ γλώττῃ, ὅτι ἀποτηγανίζομαι (Λουκ. 16, 24). Τί οὖν ὁ 'Αβραάμ, Τέκνον, ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου, καὶ Λάζαρος τὰ κακὰ αὐτοῦ· καὶ νῦν οὗτος παρακαλεῖται, σὸ δὲ ὀδυνοῦμαι. Ἀλλ' ὡς δὲ καὶ χάρις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἐστηρικται, ἵνα, ἔάν τις βουλήται ἐντεῦθεν ἐκεῖ διαβῇ, νὰ πρὸς ὅμᾶς, μὴ δυνάται. Προσέχετε χρῆσιμος γὰρ ὁ περὶ τούτων λόγος, φοβῶν μὲν, καθάρων δὲ, ὀδυνῶν μὲν, διορθούμενος δὲ. Δέχου τὰ λεγόμενα. Ὅν θ' ἐν τοῖς ἱερέσις ὁ πλοῦσιος ἀνέβλεψε, καὶ εἶδε τὸν Λάζαρον· εἶδε κανὰ πράγματα. Εἰς τὸν πλούτιον σου ἢ καθ' ἐκδοσιν ἡμῶν δεύοντων καὶ τριτὸν εισέρχου καὶ ἐξέρχου, καὶ οὐκ ἔβλεπες αὐτόν; καὶ οὐ εἰς τὰ τέγνα αἶ, ἐπὶ διαστημάτων ἔβλεπας. Ὅτε ἐν τῷ πλούτῳ διήγες, ὅτε ἐν τῇ βουλή σου τὸ ἄρῃν ἦν, οὐ προέβου τοῦ ἰδεῖν αὐτόν· ἵνατι νῦν ὀδύβεσκες, οὐκ ἐν τῷ πλούτῳ σου ἦν; τῶς αὐτόν οὐκ ἔβλεπες; ἔγγυς

δύνη οὐκ εἶδες, καὶ νῦν ἀπὸ διαστήματος βλέπεις, καὶ τοσούτου γάτος δύνη; Καὶ τί ποιεῖ, τὸν 'Αβραάμ πατέρα καλεῖ. Τί λέγεις πατέρα, οὐ οὐκ ἐμύκησας τὴν φιλοξενίαν; Πατέρα καλεῖ οὗτος, τέκνον ἐκείνος· τὰ ὀνόματα τῆς συγγενείας, καὶ οὐδαμοῦ ἡ ἀντίληψις. Ἄλλὰ προφέρει τὰ ὀνόματα, ἵνα μᾶθῃτε, ὅτι γένους θελοὺς οὐδὲν

Εὐγένεια γὰρ οὐ πρόγονος περιφάνεια, ἀλλὰ τρόπος ἀρετῆς. Μὴ μοι λέγε· Πατέρα ἔχω ὅπατον. Παῖδον τὸν ἱππόστολον ἐάν ἔχῃς πατέρα, καὶ ἀδελφούς ἐάν ἔχῃς μάρτυρας, σὸ δὲ μὴ μιμηθῇς αὐτῶν τὴν ἀρετὴν, οὐδὲν σοι θελοῦς τῆς συγγενείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐβλάψε καὶ καταδίκασεν. Ἡ μητέρα μου, ἡσπὶν, ἐλεῆμων ἐστίν. Καὶ τί πρὸς σὲ τὸν ἀπάνθρωπον, ἡ γὰρ ἐκείνης φιλάνθρωπία προσέθηκε κατηγορίας τῆς σῆς κακοτροπίας. Τί γὰρ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης ἐπὶ πρὸς τὸν ἄθμιον τὸν Ἰουδαϊκόν; Ποιήσατε καρπὸν ἀξιοῦν τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξῃτε λέγειν Πατέρα ἔχομεν τὸν 'Αβραάμ (Λουκ. 1, 1). Εὐδόκιμον ἔχεις πρόγονο; ἐάν Ζηλωσῇς, ἐκέρδισας· ἐάν δὲ μὴ Ζηλωσῇς, κατήγορος γίνεται ὁ εὐδόκιμος, ὅτι ἀπὸ δίξις δικαίας πικρὰς ἔφυς καρπός. Μηδέποτε μακαρίσις ἀνθρώπων ἔχοντα συγγενὴ δίκαιον, ἐάν μὴ μιμηται αὐτοῦ

ξος αὐτὸς γίνεται κατήγορος γὰρ σένα, γιατί ἀπὸ ρίζα ἀγαθῆς, ἐσὺ βγῆκες καρπὸς πικρὸς. Μὴ ζηλήψῃς ποτὲ ἄνθρωπον ποὺ ἔχει συγγενὴ ὁμοίον, ὃν δὲ μιμηταὶ τοὺς τρόπους του. Μητέρα ἔχεις ἄγνια; αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτα γιὰ σένα. Μητέρα ἔχεις πονηρὴ; αὐτὸ εἶν' ἄσχετο μ' ἐσένα. Καθὼς ἀκριβῶς ἡ δικὴ τῆς ἀρετῆς δὲν σ' ὠφελεῖ ὅταν δὲν μιμησῇ τὴν ἀρετὴ τῆς, ἔτσι οὕτῃ ἡ δικὴ τῆς κακίας σὲ ζημιώνει, ὅταν ἀρνηθῇς τὴν πονηρίαν. Ἀλλὰ καθὼς ἐκεῖ ἡ ἁμαρτία ἦταν μεγαλύτερη, ποὺ ἂν καὶ εἶχες τὸ παράδειγμα ἀπὸ τὸ σπῆτι σου, δὲν ἐμῆμθηκες τὴν ἀρετὴ, ἔτσι κι' ἐδῶ ὁ ἔπαινος εἶναι πιὸ μεγάλος, ποὺ ἂν καὶ εἶχες μητέρα πονηρὴ, δὲν ἐμῆμθηκες τὴν πονηρίαν της, ἀλλὰ ἀπὸ ρίζας πικρῆς βγῆκε καλὸς καρπὸς· γιατί δὲν μᾶς ζητᾷ κανεὶς σπουδαία καταγωγή ἀλλὰ ἐνάρητη συμπεριφορά.

Ἐγὼ καὶ τὸ δοῦλο τὸν λέω ἄρχοντα καὶ τὸν ἀφέντη τὸν βλέπω δεμένο μ' αλυσίδες, ὅταν γνωρίσω καλὰ τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του· γιὰ μένα κι' αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀξίωμα εἶναι ἀσημαντὸς ὅταν ἔχη τὴν ψυχὴν τοῦ ὑπόδουλου. Γατὶ ποιοὺς ἄλλους εἶναι δοῦλος, παρὰ αὐτὸς ποὺ ἁμαρτάνει; Γιατὶ ἡ ἄλλη δουλεία εἶναι ἀπ' τὴν περιστάση ποὺ ἐξαναγκάζει· μὰ ἡ δουλεία αὐτὴ εἶναι ἀπ' τὴν ἐλευθέρην θέληση, γιατί ἀρχικὰ ἡ δουλεία μῆτρε στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' ἐδῶ.

ζ'. Παλαιὰ δὲν ἦταν κανεὶς δοῦλος· γιατί ὁ Θεὸς ὅταν ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, δὲν τὸν ἔκαμε δοῦλο, μὰ ἐλευθέρου. Ἐδημιούργησε τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐά, κι'

ἦταν κι' οἱ δυὸ ἐλεύθεροι· ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἦρθε ἡ δουλεία; Ἐπέπεσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ξεπέρασαν τὰ μέτρα τῆς ἐπιθυμίας τους, καὶ κατάντησαν στὴν ἀκολασίαν κι' ἄκουε πῶς.

Ἐγίνε ὁ κατακλυσμὸς, τότε ποῦ πνίγηκε ὅλη ἡ οἰκουμένη, ἀνοίχτηκαν καταρράχτες καὶ φούσκωσαν ἄβυσσοι, κι' ὅλα ἦταν νερό, καὶ τὰ πάντα ἀλλάζαν καὶ σκόρπιζαν, καὶ γῆ δὲν ἐφαινόταν, μὰ ὅλα ἦταν πέλαγος, εἶχαν αἰτία τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, κι' ὅλα κύματα ἦταν, κι' ὅλα θάλασσες· τὰ ὄρη ἦταν πανύψηλα, ἀλλὰ τὸ πέλαγος τὰ σκέπαζε· καὶ ἦταν μόνο πέλαγος καὶ οὐρανὸς, κι' εἶχε χαθῇ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, κι' ἦταν ἡ σπιθαμὴ τοῦ δικοῦ μας γένους ὁ Νῶε, σπῆθα ἀνάμεσα στὸ πέλαγος, καὶ δὲν ἐσβῆνε, ποὺ εἶχε μέσα της τὶς ρίζες τοῦ γένους μας, γυναῖκα καὶ παιδιὰ, περισσότερὴ καὶ κόρακα, κι' ὅλα τ' ἄλλα. Καὶ ἦταν ὅλοι μέσα, κι' ἡ κιβωτὸς ταξίδευε πάνω στὸ νερό, ἀνάμεσα στὴν τρικυμία καὶ δὲ ναυαγοῦσε· γιατί εἶχε κυβερνήτῃ τὸν Κύριο τοῦ παντός. Καὶ βέβαια οἱ σάνιδες δὲν ἔσωσαν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ δυνατό χερί τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρόσθε τὸ θαῦμα· ὅταν πιά καθάρισε ἡ γῆ, ὅταν ἀφανίστηκαν ὅσοι ἔπραξαν τὰ κακά, ὅταν ἐκόπασε ἡ καταγιγίς, φάνηκαν οἱ κορφές τῶν βουνῶν, ἐκάθισε ἡ κιβωτὸς, ἔστειλε ὁ Νῶε τὸν περισσότερ.

Ἀλλὰ αὐτὰ ποὺ λέει ἡ Γραφὴ εἶναι κρυμμένες διδασκαλίες, κι' αὐτὰ ποῦ εἶναι εἰναι παραδείγματα ἐκείνων ποὺ θὰ γίνουν. Δηλαδή κιβωτὸς εἶναι ἡ ἐκκλησία,

τοὺς τρόπους. Μητέρα ἔχεις ἄγνιον; Οὐδὲν πρὸς σέ· Μητέρα ἔχεις πονηρὴν; Οὐδὲν πρὸς σέ· Ὅσοι ἐκείνης ἡ ἀρετὴ οὐκ ὠφελεῖ οὐ μὴ ζηλοῦντα αὐτῆς τὴν ἀρετὴν οὕτως οὐδὲ ἡ κακία αὐτῆς θλάπτει σε. Ἐάν μεταβάλῃς τὴν πορείαν. Ἀλλ' ὥστε ἐκεῖ μεῖζον τὸ ἐγκόλημα, ὅτι, οἰκόμενοι ἔχον ὑπόδειγμα οὐκ ἐμῆμωσαν τὴν ἀρετὴν οὕτως καὶ ἐνέπρεον τὸ ἐγκόμιον μεῖζον, ὅτι μητέρα τις ἔχον πονηρὰν, οὐκ ἐμῆμωσαν τὴν πονηρίαν αὐτῆς, ἀλλ' ἀπὸ ρίζης πικρῆς τὸν καρπὸς οὐ γὰρ προνόμιον περιστέναι, ἀλλὰ τρόπον ἀρετῆς ζητεῖται.

Ἐγὼ καὶ δοῦλον εὐγενὲς καλὸν, καὶ δεσπότην ἄξιον περιεμένον, ἐάν καταμαθῶ πρὸς τὸν τρόπον ἑμοῦ καὶ ὁ ἐν ἀδελφείᾳ συνηθῇ, ἐάν δοῦλον ἔχη τὴν ψυχὴν. Τίς γὰρ ἐστὶ δοῦλος εἰ μὴ ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν; Ἡ μὲν γὰρ ἄλλη δουλεία περιστάσεως πραγμάτων αὐτὴ δὲ ἡ δουλεία διαπορὰ γνώμης, ἐπεὶ καὶ ὁ δουλεῖ ἐξ ὀρχῆς ἐντεῖθεν ἐσθ' ὅθεν.

ζ'. Οὐκ ἔν δοῦλος τὰ παλαιοὶ ὁ γὰρ Θεὸς ἀποκατέστη τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐποίησαν αὐτὸν δοῦλον, ἀλλ' ἐλευθέρου. Ἐποίησαν τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐάν, καὶ ἀμφότεροι ἦσαν ἐλεύθεροι· πόθεν οὖν ἡ δουλεία ἐγένετο; Ἐγένετο τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ μέτρα τῆς ἐπιθυμίας ὑπερέβαιναν, εἰς ἀνομιάν ἐτήρησαν καὶ ὅπως, ἄκουε.

Ἐγένετο κατακλυσμὸς, τὸ κοινὸν τῆς οἰκουμένης νεκρῶν, καταρράχται ἐνεώχθησαν, καὶ ἄβυσσοι ἀνεκλύθησαν (Γεν. 7, 10), καὶ ἄντα ἦν ὕδωρ, καὶ τὰ φαινόμενα ἀνεστειλομένη καὶ διεκλόναν καὶ γῆ οὐκ ἐφαινότο, ἀπ' ἣν ἔπταν πέλαγος, βίβαν ἔχοντα τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ πάντα νόματα ἦν, καὶ πάντα πλάγγ' ὄρη πρὸς ὅσους ἀντεταμέναι ἀλλὰ τὸ πέλαγος αὐτὰ ἐκάλυπτε· καὶ ἦν πέλαγος καὶ οὐρανὸς μόνον, καὶ ἦν ὁ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀποκλήσας, καὶ ἦν ὁ σπινθὴρ τοῦ γένους τοῦ ἡμετέρου ὁ Νῶε, σπινθὴρ ἐν μέσῳ πέλους, καὶ μὴ σβενόμενος, τὰς ἀπαρχὰς τοῦ γένους ἡμῶν ἔχον, γυναῖκα καὶ παῖδα, περισσότερὰν καὶ κόρακα, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Καὶ ἦσαν πάντες ἐσθον, καὶ ἐστέρε τὴ κιβωτὸς ἐπάνω τοῦ ὕδατος ἐν μέσῳ τοῦ κλυδωνίου, καὶ οὐκ ἐναυάγει· εἶχε γὰρ κυβερνήτην τὸν τοῦ παντός Λεωτάτην. Αἱ γὰρ σάνιδες αὐτὸν οὐκ ἐκείοναν, ἀλλ' ἡ χεὶρ ἡ ἀνέστη· καὶ ὅρα θαῦμα. Ὅτε καὶ ἐξεκλήσθη ἡ γῆ, δὲ ἀνέστησαν οἱ τὰ κακά ἐργαζόμενοι, καὶ ἐλάσθησαν ὁ χειμῶν, ἐφάνησαν αἱ νοσοὶ τῶν ὄρων, ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς· ἔπειτα ἔν περιστερὰν ὁ Νῶε.

Μυστήρια δὲ ἦν τὰ λεγόμενα, καὶ τῶν μελλόντων τυπὸς τὰ γινόμενα οἶον, ἡ Ἐκκλησία κιβωτὸς, ὁ Νῶε ὁ Χριστὸς ἡ περισσότερα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ φύλλον τῆς ἐλπίδος ἡ φιλοπρόνοια τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἡμερὸν ζῶν ἐξεπέμμετο, καὶ ἐξελά-

ὁ Νῶε εἶναι ὁ Χριστός, τὸ περιστέρι εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, τὸ φύλλο τῆς ἐλιάς εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἡμεροζῶο στελνόνταν κι' ἐβγήκε ἀπὸ τὴν κιβωτόν· ἀλλὰ ἐκεῖνα ἦταν παραδείγματα, αὐτὰ ὁμῶς ἡ ἀλήθεια. Καὶ πρόσθε τὴν ἀλήθεια πόσο ἀφθονίη εἶναι. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ κιβωτὸς στὴ μέση τοῦ πελάγους ἔσωσε αὐτοὺς πού ἐκρुβε, ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία σώζει ὅλους τοὺς παραπεπλημένους. Ἀλλὰ ἐνῶ ἡ κιβωτὸς τοὺς ἔσωζε μόνο, ἡ Ἐκκλησία καταρθώνει κατὶ πῶς πολὺ. Λέω γιὰ παράδειγμα· ἔλαβε ἡ κιβωτὸς τὰ ἄλογα κι' ἔσωσε ἄλογα· ἔλαβε ἡ Ἐκκλησία ἀνθρώπους δίχως λογικόν, κι' ὄχι μόνο τοὺς σώζει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀλλάζει· παίρνει ἡ Ἐκκλησία κόρακα καὶ στέλνει περιστέρι· παίρνει λύκο καὶ τὸν στέλνει πρόβατον. Γιατὶ ὅταν μπῇ ἐδῶ μέσα ἓνας ἀνθρώπος κλέφτης, πλεονέχτης, κι' ἀκούσῃ τὰ θεῖα λόγια τῆς διδασκαλίας, ἀλλάζει τὴ γνώμη του, κι' ἐκεῖ πού ἦταν λύκος γίνεται πρόβατον· γιὰτὶ ἐνῶ ὁ λύκος ἀρπάζει καὶ τὰ ξένα, τὸ πρόβατον χαρίζει καὶ τὸ μαλλί του. Ἐκάθισε ἡ κιβωτὸς κι' ἀνοίχθηκαν οἱ πόρτες τῆς. Βγήκε ὁ Νῶε, σωσμένοι ἀπὸ τὸ ναυάγιο· βλέπει ἔρημὴ τὴ γῆ, βλέπει τὴ λάσπη νὰ ἐξῇ γίνει τάφος, τάφος κοινὸς γιὰ κτῆνη καὶ ἀνθρώπους, ὅλα μαζί· τὰ σώματα τῶν ἵππων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀλόγων ζώων, ὅλα μαζί κατασκευασμένα. Εἶδε ἐκείνη τὴν τραγωδίαν, εἶδε τὴ γῆ γεμάτη πίκρα· ἔνοιωσε μεγάλη θλίψη, ὅλοι χάθηκαν, δὲ σώθηκε

ἀνθρώπος, οὔτε ζῶο, οὔτε ἄλλο τίποτα ἔξω ἀπὸ τὴν κιβωτόν· ἔβλεπε μόνο οὐρανόν· τὸν τυραννοῦσε ἡ θλίψη, τὸν κυρίευε ὁ πόνος, ἦπτε κρασί, ἀφέθηκε στὸν ὕπνο γιὰ νὰ γλυκύνει τῆς στενωχώρας τὴν πληγὴν. Κι' ἦταν ξαπλωμένος στὴν κλινῇ, κι' εἶχε παραδοθῇ στὸν ὕπνο σὰν σὲ γιατρό, γιὰ νὰ ξεχάσῃ ἡ σκέψη του ὅσα γίνηκαν, ὅπως γίνεται σ' ἓνα γερασμένο πού ἔχει πιεῖ κρασί καὶ τὸν ἔχει κατακτήσει ὁ ὕπνος. Καὶ βέβαια πρέπει νὰ δικαιολογήσωμε τὸν δίκαιο, ὅτι αὐτὸ πού ἔκαμε δὲν ἦταν ἀπὸ μεθύσι, οὔτε ἀπὸ ἐπιθυμίαν παθιασμένην, ἀλλὰ μὲ τὸ κρασί καὶ τὸν ὕπνο γιάτρευε τὴν πληγὴν του. Γιατὶ αὐτὸ ἔλεγε κι' ὁ Σολομών. Δ ὦ σ τ ε κ ρ α σ ῖ σ τ ο ὕ ς λ υ π η μ ἔ ν ο υ ς κ α ῖ μ ε θ ὕ σ ῖ σ τ ο ὕ ς π ο ν ε μ ἔ ν ο υ ς.

Γι' αὐτὸ πολλοὶ ἀνθρώποι καὶ μάλιστα στὶς κηδεῖες, ὅταν στερηθῇ κανεὶς τὸ παιδί ἢ τὴ γυναῖκα του, ἐπειδὴ ὁ πόνος τὸν τυραννεῖ, ἐπειδὴ ἡ θλίψη τὸν κυριαρχεῖ, ἐπειδὴ ἡ γνώση τοῦ παθήματος τὸν ἐξουσιάζει, παίρνει φίλους τὸν σπῆτι τὸ δικό του καὶ κάνει ἀφθονοὺ συμπόσιον καὶ δίνεται στὸν λυπημένο ἀγνὸν κρασί γιὰ νὰ γλυκύνῃ τὴν πληγὴν. Τοῦτο ἔπαθε κι' ἐκεῖνος ὁ γέροντας τότε. Γιατὶ καθὼς βασανιζόταν ἀπ' τὴ θλίψη, πῆρε τὸ κρασί σὰν φάρμακον, κι' ἀπ' τὸ κρασί δόθηκε στὸν ὕπνον. Καί, γιὰ νὰ μᾶθετε ἀπὸ πού δόθηκε ἡ δουλεία, σὲ λίγο μπήκε ὁ γυιὸς του ἐκεῖνος ὁ καταραμένος*, γυιὸς τοῦ βέβαια ἀπὸ τὴ φύση, μὰ ὄχι γυιὸς ἀπ' τὴ διά-

* Ὁ Χάμ, πατέρας τοῦ Χαναάν. Τὸ περιστατικὸν ὑπάρχει στὴ Γένεσιν, κεφ. 9, 20 κ. ἔ

θεν ἀπὸ τῆς κιβωτοῦ ἄλλα τύποις ἐκείνη, ταῦτα δὲ ἀλήθεια ὅτι καὶ τὴν λαοφιλίαν τῆς ἀληθείας. Καθὼς γὰρ ἡ κιβωτὸς ἐν μέσῳ τοῦ πελάγους εἰσέλασε τοὺς ὅσους ὄντας, οὕτως καὶ ἡ Ἐκκλησία διασώζει τοὺς πληρωμένους ἁμαρτίας. Ἀλλ' ὁ μὲν κιβωτὸς ἔσωζε μόνον ἢ δὲ Ἐκκλησία πᾶσι τοῖς ἀγαθῶν οἰκτοῖν τὴν λέγειν. Ἐλάσεν ἡ κιβωτὸς τὰ ἄλογα, καὶ ἔσωσεν ἄλογα· ἔλασεν ἡ Ἐκκλησία ἀλόγους ἀνθρώπους, καὶ οὐ σώζει μόνον, ἀλλὰ καὶ μεταβάλλει· ἔλασεν ἡ κιβωτὸς κόρακα, καὶ κόρακα ἔπειτα· λαμβάνει ἡ Ἐκκλησία κόρακα, καὶ ἐκτρέφει περὶτεράν· λαμβάνει λύκον, καὶ ἐκτρέφει αὐτὸν πρόβατον. Ὅταν γὰρ εἰσελθῇ ἐνταῦθα ἄνθρωπος ἀρπαζών, πλεονέκτης, ἀκούσῃ δὲ τὸν βῆλον λόγων τῆς διδασκαλίας, μεταβάλλει τὴν γνώμην, καὶ ἀντὶ λίκου γίνεται πρόβατον ὃ μὲν γὰρ λύκος καὶ τὰ ἀλλότιστα ἀρπάζει, τὸ δὲ πρόβατον καὶ τὸ ἔριον αὐτοῦ προβαίνει. Ἐκάθισεν ἡ κιβωτὸς, καὶ ἀνεώχθησαν αἱ θύραι· ἔξῃθεν Νῶε ἐκ τοῦ ναυαγίου διασωθείς βλέπει τὴν γῆν ὀρειωμένην, βλέπει τὰς πόλεις ἐρημωμένας, τὰς πόλεις κοινὰς κτῆνεσι καὶ ἀνθρώποις, πάντα ὁμοῦ τὰ σώματα ἵππων καὶ ἀνθρώπων καὶ κτηνῶν ἀλόγων πάντων ὁμοῦ κατασκευασμένα. Εἶδε τὴν τραγωδίαν ἐκείνην· εἶδε τὴν γῆν πικρὰν γεμισμένην ἐν θλίψει· ὅλην γὰρ πάντας ἀπώλοντο

οἱ μὲν ἄνθρωποι, οὐ κτῆνος οὐκ ἔτι οἱ τῶν ἔξω τῆς κιβωτοῦ διασωθέντων οὐρανὸν ἔβλεπε μόνον ὑπὸ τῆς ἀθμίας τυραννεύου. κατεῖχτο ὑπὸ τῆς ὀδύνης. ἔπειτα οἶνον, ἔδωκεν αὐτὸν τῷ ὄντι, ἵνα παρημυθῇσται τὸ ἔλκος τῆς ἀθμίας. Ἐκείτω δὲ ἐπὶ τῆς κλίνης, καθὼς περὶ ἱατροῦ τῷ ὄντι αὐτὸν ἐκείνος, λήθην ἀργαζόμενος τὴν δικαιοσύνην τῶν γεννημένων, οἱ αἰεὶς γεγρασκότες, καὶ οἶνον πίνοντες, καὶ ὄντιω καταρκομένους. Δεῖ γὰρ ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀπολογισθῆσαι, ὅτι οὐκ ἦν μέσος οὐδὲ πάθος ἐπιθυμίας τὸ γινώσκον, ἀλλὰ δι' ἄμωστέρων ἰσθῶ τοῦ ἔλκος. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σολομὼν ἔλεγε· Δόξα οἶνον τοῖς ἐν λυπῇ, καὶ μέθῃ τοῖς ἐν ὀδύνῃ (Παροιμ. 31, 6).

Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπινεφελέσι, ὅταν τις παιδίον ἢ γυναῖκα ἀποβάλῃ, ἐπειδὴ τὸ πάθος τυραννεῖ, ἐπειδὴ ἡ θλίψη παρεγγίνεται, ἐπειδὴ κρατεῖ τὸ συναιδὲς, λαμβάνει φίλους εἰς τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ, καὶ συμπόσιον θαφίλως ποιεῖ, καὶ οἶνον ἀγοράς δίδωσι τῷ λυπημένῳ. ἵνα παρημυθῇσται τὸ ἔλκος. Τοῦτο ἔπαθε καὶ ὁ γέρονς ἐκεῖνος τότε. Ὡς γὰρ τῆς ἀθμίας τυραννοῦμενος, καθὼς περὶ παρὰ τῷ ὄντι ἀγρόστου, καὶ ἀπὸ τοῦ οἶνου ἔδωκεν αὐτὸν τῷ ὄντι. ἵνα δὲ μᾶθετε πῶθεν ἡ δουλεία

θεση (και πάλι λέω εύγενεια όχι τη δόξα των προγόνων, αλλά την ένερη συμπεριφορά): μήηκε ο γυνίς του κι' είδε τη γύμνια του πατέρα. "Επρεπε να τον συμμαζέψη, έπρεπε να τον σκεπάση, για τα γεράματά του, για τη λύπη, για τη συμφορά, γιατί ήτανε πατέρας του· κι' αυτός βγήκε έξω και τον ντρόπιασε και τον κορόϊδεψε. Μα οι άλλοι αδελφοί του πήραν ένα ρούχο και γυρίζοντας τις πλάτες, για να μη δούν το ντροπιασμένο θέαμά του, μπηχαν και σκέπασαν τον πατέρα τους. Κι' όταν συνήλθε ο πατέρας του, τὰ 'μαθε όλα κι' αρχίζει να λήη. Καταραμένος θὰ εἶναι ὁ Χαναάν· ὑπηρέτης θὰ εἶναι στοὺς ἀδελφούς του, πράγμα πού σημαίνει· Δούλος θὰ εἶσαι, γιατί ἔκαμες θέαμα τῇ γύμνια τοῦ πατέρα σου. Βλέπεις ὅτι ἡ δουλεία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, κι' ὅτι ἡ πονηρία ἔφερε τὴ δουλεία; Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἐλευθερία νὰ προέρχεται ἀπὸ δουλεία; Ἦταν κάποιος δούλος Ὀνήσιμος, ντροπιασμένος δραπετής· αὐτὸς ἔφυγε καὶ πῆγε στὸν Παῦλο, ἀξιώθηκε νὰ βαπτιστῇ, καθαρίστηκε ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες, ἔμενε κοντὰ του· γράφει ὁ Παῦλος στὸν ἀφέντη του· Τὸν Ὀνήσιμο, τὸν ἀλλοτε ἀχρηστο γιὰ σένα, μὰ τώρα καὶ γιὰ σένα καὶ γιὰ μένα χρῆσιμο, δέξου τον μ' ἀγάπη σὰ νὰ δεχόσουνα ἑμένα. Δηλαδή τῇγινε; Τὸν ἔκανα παιδί μου πνευματικὸ στὴ φυλακῇ μου.

ἡ'. Εἶδες εύγενικὰ καταγωγή, εἶδες τρόπο ζωῆς πού χαρίζει ἐλευθερία; Γιατὶ δούλος καὶ ἐλεύθερος εἶναι ὀνόματα μόνο. Τί εἶναι δούλος; Ὀνομα ἀπλό. Πόσοι ἀφέντες εἶναι ξαπλωμένοι πάνω σὸ στρῶμα καὶ μεθύν· καὶ πόσοι δούλοι στέκουν δίπλα καὶ φρονιμεύουν! Ποιὸν θὰ πῶ δοῦλο; αὐτὸν πού εἶναι φρόνιμος ἢ αὐτὸν πού μεθὰ; τὸ δοῦλο τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸν αἰχμάλωτο τοῦ πάθους; Ἐκεῖνος ἔχει τὴ δουλεία ἀπ' ἔξω, αὐτὸς τριγυρνᾷ ἔχοντας μέσα του τὴν αἰχμαλωσίαν. Αὐτὰ τὰ λέω καὶ δὲ θὰ πᾶς νὰ τὰ λέω, γιὰ νὰ ἔχετε γνώμη σύμφωνη μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων καὶ νὰ μὴ σᾶς κυριεύῃ ἡ πλάνη τῶν πολλῶν, ἀλλὰ νὰ μάθετε τί εἶναι δούλος, τί φτωχός, τί ἄσημος, τί καλὸ τυχερός, τί πάθος. Γιατὶ ὅταν θὰ μάθετε νὰ τὰ ξεχωρίζετε αὐτὰ, δὲ θὰ 'χετε νὰ πάθετε καμμία ταραχή. Ἄλλὰ γιὰ νὰ μὴν πληθύνουν τὰ ἔξω ἀπ' τὸ θέμα μας λόγια καὶ μᾶς πᾶρουν τὸ λόγο, ἄς πιάσωμε τὴν ὑπόθεσιν μας. Αὐτὸς λοιπὸν ἦταν πλούσιος κι' ἔπειτα φτωχός· ἡ καλύτερα, στὰ πλούτη, ἦταν φτωχός. Γιατὶ ποιά ὠφέλεια ἔχει ὁ ἀνθρώπος ὅταν ἔχη τὰ ξένα καὶ δὲν ἔχη τὰ δικά του;

Τὶ ὠφελεῖται ἀνθρώπος πού ἀπόκτησε χρήματα καὶ δὲν ἀπόκτησε ἀρετὴ; Τὶ παῖρνεις τὰ ξένα καὶ χάνεις τὰ δικά σου; Ἐχω, λέει, εὐφορα χωράφια. Καὶ τί μ' αὐτό; μὰ ψυχὴ εὐφορὴ δὲν ἔχεις. Ἐχω δούλους. Μὰ δὲν ἔχεις ἀρετὴ. Ἐχω ἐνδύματα. Μὰ δὲν ἀπόκτησες εὐλάβεια. Ἐχεις τὰ ξένα καὶ δὲν ἔχεις τὰ δικά σου. Ὅταν

ἐδόθη, μετὰ μικρὸν εἰσελθὼν ὁ ἐπικατάρατος ἑκείνους υἱὸς αὐτοῦ, υἱὸς μὲν αὐτοῦ τῇ φύσει, οὐκ υἱὸς δὲ προαιρέσει (πάλιν δὲ λέγω εύγενεια, οὐ προγόνων περιφάνειαν, ἀλλὰ τρόπον ἀρετῆς): εἰσελθὼν ὁ υἱὸς εἶδε τὴν γυνῶνα τοῦ πατρὸς· Δὸν περιστεύει, δὸν περικαλύπτει διὰ τὸ γῆρας, διὰ τὸ πένθος, διὰ τὴν συμφορὰν, διὰ τὸ πατέρα αὐτοῦ εἶναι ὃ δὲ ἐξελθὼν ἐξεπόμευσε καὶ ἐξετραχύθησαν. Οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ θάλασσαν λαβόντες πᾶλλον ὀπισθοσπᾶντες, ἵνα μὴ ἴωσιν τὰ παρ' ἐκείνου ἐκπομπεύμενα, εἰσελθόντες ἐκδιώξουν τὸν πατέρα. Ἀναστὰς δὲ ὁ πατήρ, ἔγνω πάντα, καὶ ἄρχεται λέγειν· Ἐπικατάρατος Χαναάν παῖς· οἰκίτης ἔσσις· τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ (Ῥεν. 9. 25) Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Δούλος ἔση, ὅτι ἐξεπόμευσας τὴν ἀσχημοσύνην τοῦ πατρὸς σου· Ὁρᾷς ὅτι ἀπὸ ἀμαρτίας ἡ δουλεία, καὶ ἡ πονηρία τὴν δουλείαν εἰσάγαγε; Βούλει δειξῶ σου ἐλευθερίαν ἀπὸ δουλείας; Ἐγένετό τις Ὀνήσιμος οἰκίτης, κατὰ νόμον δραπετὴς οὗτος ἔφυγε, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Παῦλον, ἔρχετο πού βαπτιστικός, ἀπελὸς αὐτοῦ τὰ ἀμαρτήματα, παρέμεναν αὐτοῦ τὸ παρ' ἁγίου· γράφει Παῦλος πρὸς τὸν ἀφέντην αὐτοῦ· Ὀνήσιμον, τὸν τοτέ σοι ἀχρηστον, νῦν δὲ καὶ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐχρηστον, προσλαβὲς αὐτόν ὡς ἐμὲ (Φίλημ. 10-12) Τί γὰρ ἐγένετο; Ὁν ἐγὼ ἐγέννησα ἐν

τοῖς δεσμοῖς μου

ἡ'. Εἶδες εύγενίαν, εἶδες τρόπον παρέχοντα ἐλευθερίαν; Δούλος γὰρ καὶ ἐλεύθερος, ὀνόματα ὄντιν ἀπλάς. Τί ἐστὶ δούλος; Ὀνομα ψύλου. Πόσοι δεσπόται ἐπὶ σιβίλλας κελίται μεθύοντες, οἰκέται δὲ παροστήκας νήφοντες! Τίνα καλέσω δούλον; τὴν νήφοντα, ἢ τὸν μεθύοντα; τὸν δούλον ἀνθρώπου, ἢ τὸν αἰχμάλωτον πάθους; Ἐκεῖνος τὴν δουλείαν ἔχων ἔχει, οὗτος τὴν αἰχμαλωσίαν ἐνδοθεν περικεῖται. Ταῦτα λέγω, καὶ λέγων οὐ παύσομαι, ἵνα ἔχητε γνώμην διακρινούσαν τῶν πραγμάτων τῇ φύσει, καὶ μὴ ἀπάτης τῇ τῶν πολλῶν ἀπάτῃ. Ἄλλ' εἰδῆτε, τί δούλος, τί πένθος, τί δυσανασχί, τί μακάριος, τί πάθος Ἐάν γὰρ μάθετε ταῦτα διακρινέντι, οὐδένα ὀπισθεσπᾶσθε θορύβου Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ πάρεργον τοῦ λόγου πλεόν γενόμενον ἐπάγῃ τὸν λόγον, ἐχόμενος τῆς ὀποθέσεως. Οὗτος τοίνυν ὁ πλούσιος, λοιπὸν δὲ πένθος· μᾶλλον γὰρ ἦν καὶ ἐπλούτης· πένθος ἦν· Τὶ γὰρ θελεὶς ἀνθρώπου ἀλλότριάς ἔχοντι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ οὐκ ἔχοντι;

Τὶ θελεὶς ἀνθρώπου χρήματα κακῆς μὲν, ἀρετῆς δὲ μὴ κακῆς μὲν; Τὶ λαμβάνεις τὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ σὰ ἀπολλύεις; Ἐχω, φησὶ, χωρὶν εὐφορον. Καὶ τί τοῦτο; Ἄλλὰ ψυχὴν οὐκ ἔχεις εὐφορον. Ἐχω ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἀρετὴν οὐκ ἔχεις. Ἐχω ἱμάτια. Ἄλλ' εὐλάβειαν οὐ κακῆς μὲν, ἀλλ' οὐκ ἔχεις, τὰ δὲ σὰ οὐκ ἔχεις Ἐάν τις σοὶ δόσῃ ταρακτα-

σοῦ δώσῃ κανεῖς μιάν παρακαταθήκη, μπορῶ νά σέ πῶ πλούσιο; Ὅχι. Γιατί; Γιατί ἔχεις ἀποκτήσῃ τὰ ξένα νά τὰ φυλάξῃ. Γιατί αὐτό σημαίνει παρακαταθήκη· καί μακάρι νά ἦταν μόνο παρακαταθήκη καί νά μὴ σοῦ γινόταν κι' ἄλλη αἰτία γιὰ τιμωρία. Ὅταν εἶδε λοιπὸν ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρο, λέει· Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησέ με. Λόγια ἀνθρώπου στερημένου, ζητιάνου, πτωχοῦ. Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησέ με. Τί θέλεις; Στείλε τὸ Λάζαρο. Αὐτὸν ποὺ μύριες φορές τὸν προσπέρασες, αὐτὸν ποὺ δὲν θέλησες οὔτε νά δῇς, αὐτὸν ζητῶς τώρα νά σοῦ στείλῃ γιὰ σωτηρία; Στείλε τὸ Λάζαρο. Καί ποῦ εἶναι τώρα αὐτοί ποῦ σέ κερνοῦσαν τὸ κρασί; ποῦ εἶναι τὰ χαλιά; ποῦ οἱ σύντροφοι στοῦ τραπέζι; ποῦ οἱ κόλακες; ποῦ τὸ ξίπασμα; ποῦ ἡ παραφροσύνη; ποῦ τὸ χρυσάφι τὸ κρυμμένο; ποῦ τὰ ἐνδύματα τὰ σκωροφαγωμένα; ποῦ τὸ ἀσήμι ποῦ τὸ τιμοῦσες; ποῦ ἡ φαντασία κι' ἡ ἀπόλαυση; Φύλλα ἦταν ἔπιασε χεῖμώνας καί ξεράθηκαν ὅλα· ὄνειρο ἦταν· καί μόλις ἔγινε μέρα, ἔφυγε τ' ὄνειρο· σκιά ἦταν· ἦρθε ἡ ἀλήθεια καί σκόρπισε ἡ σκιά. Στείλε τὸ Λάζαρο.

Καί γιατί δὲ βλέπει κανέναν ἄλλο δίκαιο; οὔτε τὸν Νῶε, οὔτε τὸν Ἰακώβ, οὔτε τὸν Λῳτ, οὔτε τὸν Ἰσαάκ, ἀλλὰ τὸν Ἀβραάμ; Γιατί; Ἐπειδὴ ἦταν φιλόξενος ὁ Ἀβραάμ καί τοὺς ὁδοιπόρους τοὺς ἔφερε στὴ σκηνή του. Λοιπὸν ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ γίνεται μεγαλύτερος κατήγορος τῆς ἀπανθρωπίας τοῦ πλούσιου. Στείλε

τὸ Λάζαρο. Νὰ φοβηθοῦμε ποῦ τ' ἀκούμε, ἀγαπητοί, μὴ δοῦμε κι' ἐμεῖς πτωχοὺς καί προσπεράσωμε, μὴ μᾶς γίνουν κατήγοροί· ἐμεῖς, ὅχι ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ πολλοί. Στείλε τὸ Λάζαρο νὰ βρέξῃ τὴν ἄκρη τοῦ δακτύλου του μὲ νερό, νὰ μοῦ δροσίση τὴ γλώσσα γιατί καίγομαι. Γιατί μ' ὅποιο μέτρο μετρᾶτε μὲ μετρηθῆτε. Δὲν ἔδωσες οὔτε ψίχουλο; δὲ θὰ πάρῃς οὔτε σταγόνα. Στείλε τὸ Λάζαρο, νὰ μοῦ δροσίση τὴ γλώσσα μὲ τὴν ἄκρη τοῦ δακτύλου του γιατί καίγομαι. Καί τί τοῦ εἶπε ὁ Ἀβραάμ; Παιδί μου, πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετές σου στή ζωή σου, κι' ὁ Λάζαρος πάλι γιὰ τὶς ἀμαρτίες του· καί τώρα αὐτὸς παρηγοριέται ἐδῶ κι' ἐσὺ ὑποφέρεις. Πάλι ἐδῶ δὲν εἶπε, Ἐλαβε, ἀλλά, Ἀπέλαβε, δηλαδή πληρώθηκες. Πολλὴ διαφορὰ ἔχει ἡ συλλαβὴ ποῦ πρόσθεσε. Γιατί, ὅπως πολλὲς φορές τὸ εἶπα στὴν ἀγάπη σας, καί γιὰ τὶς συλλαβὰς χρυσάμει νὰ ἐρευνώται. Ἐρευνάτε, λέει, τίς Γραφάς· γιατί ἕνα γιῶτα ἡ ἕνα σημάδι, φέρνει ἄλλο νόημα. Καί γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι κι' ἕνα στοιχεῖο νὰ προστεθῇ ἔχει σημασία, αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ λεγόταν πρὶν Ἀβράμ. Καί τοῦ λέει ὁ Θεός· Δὲν θὰ ναι πιά τὸ ὄνομά σου Ἀβράμ, ἀλλ' Ἀβραάμ. Πρόσθεσε τὸ ἄλφα καί τὸν ἔκανε πατέρα σὲ πολλὰ ἔθνη. Νὰ λοιπὸν ἡ πρόσθεσις ἑνὸς στοιχείου ποῦ φανέρωσεν πολλὴ ἔνδοξη καταγωγή. Λοιπὸν μὴν τὰ προσπερνᾷς

θήκη, μὴ θύναμαι σε καλέσαι πλούσιον; Οὐχὶ διὰ τῆς Ἀλ-
λῆτρια γὰρ κέκτησαι. Τοῦτο γὰρ παρακαταθήκη ἐστίν·
εἶθε γὰρ παρακαταθήκη μόνον ἦν, καὶ μὴ προσθήκη σοι
τιμωρίας ἐγένετο. Ἰδὼν οὖν ὁ πλούσιος τὸν Λάζαρον, λέγει·
Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με. (Λουκ 16, 24)
Πένθος ῥήματα, προσαύτου, πτωχοῦ· Πάτερ Ἀβραάμ,
ἐλέησόν με. Τί θέλεις; Πέμψον Λάζαρον
Ὅν μουσικὴς παρέδραμες, ὃν οὐδὲ ἰδεῖν ἠθέλησας, τοῦτον
ὃν αἰτεῖς πεμψῆναι σοι εἰς σωτηρίαν. Πέμψον Λάζα-
ρον. Καὶ ποῦ νῦν οἱ οὐνοὶ σου; ποῦ οἱ τάπητες; ποῦ οἱ
περάσεις; ποῦ οἱ κόλακες; ποῦ ὁ τύφος; ποῦ ἡ ἀπώνοια;
ποῦ τὸ χρυσὸν τὸ κατοικουμένην, ποῦ τὰ ἱμάτια τὰ σπη-
δωτά, ποῦ ὁ ἀργυρὸς ὁ τιμώμενος παρὰ σοῦ; ποῦ ἡ φαν-
τασία καὶ ἡ ἀπόλαυσις; Φύλλ· ἦν γεῖμα κατέλαβε, καὶ
πάντα ἐξῆρδαν· ὄναρ ἦν· ὥς δὲ ἡμέρα ἐγένετο, ἀπῆλθε τὸ
ὄναρ· σκιά ἦν· ἦλθεν ἡ ἀλήθεια, καὶ παρέδραμεν ἡ σκιά. Πέμ-
ψον Λάζαρον.

Καὶ διὰ τὴν οὐδέναν βλέπει δίκαιον ἄλλον, οὐ τὸν Νῶε, οὐ
τὸν Ἰακώβ, οὐ τὸν Λῳτ, οὐ τὸν Ἰσαάκ, ἀλλὰ τὸν Ἀβραάμ,
διὰ τῆς Ἐπειδὴ φιλόξενος ἦν ὁ Ἀβραάμ, καὶ τοὺς ὁδοιπο-
ροῦντας εἰς τὴν σκηνὴν εἶκε. Τῆς τοίνυν ἀπανθρωπείας τοῦ-
του ἡ ἐκείνου φιλοξενία μείζων γίνεται κατήγορος. Πέμ-
ψον Λάζαρον. Ἀνυπόστατος φοβηθῶμεν, ἀγαπητοί, μὴ

καὶ ἡμεῖς ἰδωμέν πένιτες, καὶ παραδράμεν, μὴ ὅντι
Λάζαρον πολλοὶ ἡμῖν τότε γένωνται κατήγοροι. Πέμψον
Λάζαρον. ἵνα τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου
αὐτοῦ δάσῃ βάψας, ἐπιστάξῃ μου τῇ
γλώττῃ. ὅτι ἀποτηγανίζομαι· Ὡ γὰρ μέτρο
μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεσται ὑμῖν (Ματθ. 7, 2) Οὐ μετέδω-
κας ψυχῶν; οὐ μεταλαμβάνεις σταγόνος. Πέμψον Λά-
ζαρον. ἵνα ἄκρον τοῦ δακτύλου ἐπιστάξῃ μου τῇ γλώττῃ,
ὅτι ἀποτηγανίζομαι. Καὶ τί πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀβραάμ; Τέ-
κνον, ἀπέλαβε καὶ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ
σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ αὐτοῦ·
καὶ νῦν οὗτος ὁ δὲ παρακαλεῖται, σὺ δὲ
ὁ δύνῃσαι. (Λουκ. 16, 25). Πᾶν ἐντύθη οὐκ εἶπεν,
Ἐλαβε, ἀλλά, Ἀπέλαβε. Πολλὴν διαφορὰν ἔχει ἡ
προσθήκη τοῦ συνθέτου. Ὅπως γὰρ πολλοὶ, εἶπον ὅμως τῇ
ἀγάτῃ, καὶ περὶ τὰς πολλὰς ὁρεῖμας εἶναι ἔρουνται·
Ἐρευνάτε γὰρ, φησὶ, τὰς Γραφάς (Ἰωάν. 5, 39)
ἵνα γὰρ ἔν, ἡ μὴ καρεῖα πολλὰς ἐννοίας ἔχειται. ἵνα δὲ
μάθῃς ὅτι καὶ προσθήκη ἐνὸς στοιχείου ποιεῖ νόημα, ὅπως
ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ Ἀβράμ ἐλέγετο πρότερον. Καὶ λέ-
γει αὐτῷ ὁ Θεός· Ὁ ἐσὶ καὶ τὸ ὄνομά σου Ἀβράμ, ἀλλ' Ἀ-
βραάμ (Ἰεν. 17, 5). Ἄλφα προσέθηκε, καὶ πατέρα αὐτὸν
νόμων ἐθῶν ἐποίησεν Ἰσὺ τοίνυν, ἐνὸς στοιχείου προ-

τοῦ ἡλίου, κί' ἄλλη τῆς σεληνῆς, κί' ἄλλη ἡ λάμψη τῶν ἀστεριῶν. Γιατί ἄλλα ἔχουν περισσότερη λάμψη κ' ἄλλα λιγότερη· κί' ὅπως ὑπάρχουν σώματα οὐράνια, ἔτσι ὑπάρχουν καὶ σώματα γήινα· κί' ὅπως τὰ σώματα, τὸ ἓνα εἶναι ἐλάφι καὶ τ' ἄλλο σκυλί, τ' ἄλλο λιοντάρι, τ' ἄλλο θηρίο, τ' ἄλλο φίδι, τ' ἄλλο κάτι τέτοιο, ἔτσι καὶ στὶς ἁμαρτίες ὑπάρχουν διαφορές. Ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους λοιπὸν ἄλλοι εἶναι δίκαιοι κί' ἄλλοι ἁμαρτωλοί· ἀλλὰ καὶ στοὺς δίκαιους ἀνάμεσα οὐτάρχει πολλὴ διαφορά, καὶ στοὺς ἁμαρτωλοὺς πολλὴ καὶ ἀπειρῇ. Μὰ πρόσεχε. Κί' ἂν εἶναι δίκαιος κάποιος, κί' ἂν εἶναι μύριες φορές δίκαιος, κί' ἂν ἀνεβῇ σ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν κορυφῇ, ὥστε ν' ἀπαλαχτῇ ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη μιὰ κηλίδα, κί' ἂν εἶναι δίκαιος μύριες φορές, ἀνθρώπος εἶναι ὅμως. Γιατί ποιοὺς θὰ καυχῇ θῇ πὼς ἔχει τὴν καρδίαν του ἀγνή; ἡ ποιοὺς μπορεῖ νὰ πῇ μὲ θάρρος, πὼς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίαν; Γι' αὐτὸ ἔχομε τὴν ἐντολὴ νὰ λέμε στὴν προσευχὴ μας· Συχωρεσέ με τὶς ἁμαρτίες μας, ὥστε μὲ τὴν συχνὴν προσευχὴ νὰ θυμόμαστε ὅτι εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ τιμωρίες. Γιατί κί' ὁ Παῦλος ὁ ἀπόστολος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ λύρα τοῦ Πνεύματος, ὁ δάσκαλος τῆς οἰκουμένης, αὐτὸς ποὺ τριγύρισε τὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, αὐτὸς ποὺ ξεριζοῦσε τ' ἀγκάθια τῶν ἁμαρτιῶν, αὐτὸς ποὺ ἔσπει-

ρε τοὺς σπόρους τῆς εὐσέβειας, ὁ πῶς πλούσιος βασιλιάς, ὁ πῶς δυνατὸς πλούσιος, ὁ πῶς ἰσχυρὸς στρατιώτης, ὁ πῶς σοφὸς φιλόσοφος, ὁ πῶς γλαφυρὸς ρήτορας, αὐτὸς ποὺ τίποτα δὲν εἶχε κί' ὅλα τ' ἀπόκτησε, αὐτὸς ποὺ μὲ τὴ σκία του καταργεῖ τὸ θάνατο, αὐτὸς ποὺ διώχνει τὰ νοσήματα μὲ τὰ ἐνδύματά του, αὐτὸς ποὺ ἔσπασε τρόπαια στὴ θάλασσα, αὐτὸς ποὺ ἀνέβηκε μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ καὶ μῆθε στὸν παραδείσο, αὐτὸς ποὺ κήρυξε παντοῦ Θεὸ τὸν Χριστὸ, ἐκεῖνος λέει· Κα μ μ ι δὲν νοιῶθω ἕνοχῇ, ἀλλὰ δὲν φτάνει αὐτὸ γιὰ νά'μαι δίκαιος. Αὐτὸς ποὺ εἶχε τόσο καὶ τέτοιο πλῆθος ἀρετές, λέει· Αὐτὸς ποὺ θὰ μὲ κρίνει εἶναι ὁ Κύριος.

Ποιὸς λοιπὸν θὰ καυχῇ πὼς ἔχει ἀγνή τὴν καρδίαν του; Ἡ ποιὸς θὰ πῇ θαρρετὰ πὼς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίαν; Ἀδύνατο βέβαια νὰ βρεθῇ ἄνθρωπος ἀναμάρτητος. Τί λές ἐκεῖ; δίκαιος εἶναι; φιλόθρως εἶναι; φιλόπτωχος εἶναι; Κί' ὅμως ἔχει κάποιο ἐλάττωμα· ἡ βρίζει ἀπρεπῶς, ἡ εἶναι ματαιόδοξος, ἡ κάτι ἄλλο τέτοιο κάνει· γιὰτὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ λέμε ὅλα. Ὁ ἓνας εἶναι ἐλεημονας, μὰ πολὺς φορές δὲν εἶναι φρόνιμος, ὁ ἄλλος εἶναι φρόνιμος, μὰ ὅχι ἐλεημονας. Ὁ ἓνας φημίζεται γι' αὐτὴ τὴν ἀρετὴν, κί' ὁ ἄλλος γιὰ κείνη. Νὰ ποῦμε, κάποιος εἶναι δίκαιος· καὶ πολλὰς φορές εἶναι δίκαιος, κί' ἔχει ὅλα τὰ ἀγαθὰ, κί' ὅμως περὶφανεύτηκε γιὰ τὴν δικαιοσύνην του, κί' ἡ περὶφανεία τοῦ κατὰστρεψε τὴν δικαιοσύνην του. Ὁ

νι, οὗτω καὶ διαφορά δικάειν ἡ ἄλλη γὰρ δόξα ἡ γίου, καὶ ἄλλη σεληνῆς, καὶ ἄλλη δόξα ἀστεριῶν (1' Κορ 15, 41). Τα μὲν γὰρ διαφέρει ἐν δόξῃ, τὰ δὲ ἐκαστοῦται· καὶ καθάπερ εἰσι σώματα ἐπουράνια, οὕτω καὶ σώματα ἐπίγεια· καὶ ὅσπερ ἐν τοῖς σωμασιν ὁ μὲν ἑλαφός, ὁ δὲ κυνὸν, ὁ δὲ λέων, ὁ δὲ ὄλιον θηρίον, ὁ δὲ ὄπις, ὁ δὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἁμαρτίαις διαφέρει. Τῶν ἀνθρώπων τοῖνον ὁ μὲν εἰσι δίκαιοι, οἱ δὲ ἁμαρτωλοί· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δικαίοις πολλὰ γυγνήθαι, καὶ ἐν τοῖς ἁμαρτωλοῖς πολλὴ καὶ ἀπειρος Ἀλλὰ πρόσεχε· Εἰ καὶ δίκαιος ἡ τις, γὰν μυριάκις ὁ δίκαιος, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀναβῇ τὴν κορυφὴν, ὥστε ἀππληχθῆαι ἁμαρτημάτων, οὐ δύναται καθαρὸς εἶναι κηλίδος, κὴν μυριάκις ὁ δίκαιος, ἄλλ' ἀνθρώπος ἔστι. Τίς γὰρ καὶ καυχῆσθαι θέλει γυγνήθαι, ἐν τῇ καρδίᾳ; ἡ τίς παρρησιάζεται πᾶσι ἁμαρτίας εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας. (Παροιμ 20, 9) Διὰ τοῦτο καλεσόμεθα εἰς τὴν εὐχὴν λέγειν ἡμεῖς ἡμῖν τα ὁφείλομεν ἡ μὴν (Ματθ 6, 12). Ὡς τῇ συνηθείᾳ τῆς εὐχῆς ἀνευρησθώμεν ἐκεῖ ὅτι ὑπερβούλι ὅτι μὴν κολάσῃ. Καὶ γὰρ Παῦλος ὁ ἀπόστολος, τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ λύρα τοῦ Πνεύματος, ὁ διδάσκαλος ἡ οἰκουμένης, ὁ γῆν καὶ θάλασσαν περιεβόων, ὁ τὰς ἀνάγκας τῶν ἀμαρτιῶν ἀνασπασας, ὁ ἡ

σπέρματα ἡς εὐσεβείας καταβαλὼν, ὁ βασιλέων εὐπορότερος ὁ πλουσιῶν δυνατωτέρος, ὁ στρατιωτῶν ἰσχυρότερος, ὁ φιλοσόφων φιλοσοφώτερος, ὁ βιολογῶν ευχολωτότερος, ὁ μὴδὲν ἔχων καὶ πάντα κεκτημένος, ὁ ἐν τῇ σκίᾳ αὐτοῦ δάκνων λυών, ὁ ἐν τοῖς ματαῖς αὐτοῦ τὰ νοσήματα φυγαδεύων, ὁ ἐν ὀλιγόσῃ τρόπαια στήσας, ὁ ἀρπαγῆς ἑως τρίτου οὐρανοῦ, καὶ εἰς παραδείσον ἐσπιδὼν, ὁ τὸν Χριστὸν Θεὸν ἀναγκρῶς, ἐκεῖνος λέγει· Ὁ δὲ ἐν ἡμαυτῷ συνόβει, αἰ) ὅτι ἐν τούτῳ θεδικαιώματι (Α' Κορ 4, 4) Ὁ τοσοῦτον καὶ τηλικούτον κεκτημένος ἀρετῶν πλῆθος, λέγει Ὁ δὲ ἀνακρίνω με Κύριός ἐστι.

Τίς οὖν καυχῆσθαι ἀγνή ἐχων τὴν καρδίαν, ἡ τίς τρυφασαίται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας; Ἀμύχανον τοῖνον εἶναι ἀνθρώπον τινα ἀναμάρτητον. Τί γὰρ λέγει; δίκαιός ἐστιν, ἐλεημον ἐστι; φιλόπτοχος ἐστιν; Ἀλλ' ἔχει τι ἐλάττωμα· ἡ ὁρίεται ἀκρίτως, ἡ ἀνοδοβεί, ἡ ὄλιον τὸ τοῖνον τοῖσι· οὐ γὰρ θεῖ πάντα καταθέγειν Ὁ μὲν ἐλεημων ἄλλ' ὁ σώφρων τοῖς ἄλλοις· ὁ δὲ σώφρων μὲν, ὄλι' οὐκ ἐλεημων ὁ μὲν ἐν ταύτῃ τῇ ἀρετῇ ὀνομαζεται, ὁ δὲ ἐν κείνῃ ἔστω τις δίκαιος καὶ τοῖς ἄλλοις μὴ δίκαιός ἐστι, καὶ ἔχει πάντα τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἔσχε ἀπέναντι διὰ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἐλυμῆντο αὐτῷ τὴν δικαιοσύνην ὁ ἀπέναντι Ὁ Φαρισαῖος οὐκ ἦν δίκαιος, νηστεῖων δις τὸν ἡμέτερον καὶ τὴν φρονίαν Ὁ καὶ ἐκείνός ἐστι

Φαρισαῖος δὲν ἦταν δίκαιος πού νήστευε δύο φορές τὴν ἑβδομάδα· καὶ τὶ λέει; Δὲν εἶμαι ὡς τὸν ἄλλοις ἀνθρώπους, πού εἶναι ἀρπαχτικοὶ καὶ πλεονέχτες. Καὶ πολλές φορές ἀπὸ τὴν καθαρὴ συνείδηση ἔφτασε κάποιος στὴν ἀλαζονεία, κ' ὅσο δὲν τὸν ἔβλαψε ἡ ἀμαρτία τὸν ἔβλαψε ἡ ὑπερηφάνεια. Λοιπὸν δὲ γίνεται ποτὲ ἓνας ἀνθρώπος νὰ εἶναι τόσο δίκαιος πού νὰ 'ναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε ἀμαρτία, καὶ πάλι, δὲ γίνεται ἀνθρώπος κανεὶς νὰ 'ναι τόσο κακὸς πού νὰ μὴν ἔχη κάποιο καλὸ, ἔστω μικρὸ. Γιὰ παράδειγμα λέω, ὁ τὰδε ἀρπάζει κ' ἐκμεταλεύεται κ' ἀφανίζει, ἀλλὰ κάποτε δίνει ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ κάποτε εἶναι φρόνιμος, ἀλλὰ κάποτε ἔχει νὰ πῇ ἓνα λόγο καλὸ, ἀλλὰ κάποτε βοήθησε ἔστω ἓνα ἀνθρώπο, ἀλλὰ κάποτε ἔκλαψε, ἀλλὰ κάποτε μελαγχόλησε. Οὕτε λοιπὸν δίκαιος ὑπάρχει χωρὶς ἀμαρτία, οὔτε ἀμαρτωλὸς ὑπάρχει τελείως στερημένος ἀπὸ ἀρετῇ. Τὶ χειρότερο ἀπ' τὸν 'Αχάαβ; ἄρπαξε κ' ἐσκότωσε, κ' ὅμως ἐπειδὴ μελαγχόλησε, λέει στὸν 'Ηλία ὁ Θεός. Εἶδες πῶς ταπεινώθηκε ὁ 'Αχάαβ; εἶδες πῶς βρέθηκε κάποιο μικρὸ καλὸ μέσα σὲ τόσο βυθὸ ἀπ' ἀμαρτίες; Τὶ χειρότερο ἀπ' τὸν 'Ιούδα τὸν προδότη, πού ἡ φιλαργυρία τὸν ἔκανε δούλο τῆς; ὅμως κ' αὐτὸς ἔκαμε ὕστερα κάποιο, μικρὸ ἔστω, καλὸ. Γιατὶ εἶπε: 'Α μάρτησα πού παράδωσα αἷμα ἁθῶν. Αὐτὸ πού ἔλεγα· γιατί ἡ κακία δὲν εἶναι στὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε νὰ μὴ χωράτῃ ἡ ἀρετῇ. Τὸ πρόβατο ποτὲ

δὲν μπορεῖ νὰ γίνη ἄγριο, γιατί ἀπὸ φυσικοῦ του εἶναι ἡμερο· ὁ λύκος ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη ἡμερος, γιατί ἀπὸ φυσικοῦ του εἶναι ἄγριος. Οἱ νόμοι τῆς φύσεως λοιπὸν δὲν καταργοῦνται, οὔτε μετακινουῦνται, ἀλλὰ μένουσιν ἀκίνητοι. 'Αλλὰ σ' ἐμένα δὲν συμβαίνει αὐτό, μὰ καὶ ἄγριος γίνομαι ὅταν ἀποφασίζω, καὶ ἡμερος ὅταν θέλω· γιατί δὲ μὲ κρατᾷ δεμένο ἡ φύση, μὰ ἔχω ἀξιώθῃ ἐλευθερῇ θέλῃ. Ὅπως εἶπα λοιπὸν, οὔτε τόσο καλὸς εἶναι κανεὶς πού νὰ μὴν ἔχη ἔστω μιὰ μικρὴ κηλίδα, οὔτε τόσο πονηρὸς εἶναι κανεὶς πού νὰ μὴν ἔχη ἔστω ἓνα μικρὸ καλὸ.

Σ' ὅλα λοιπὸν ὑπάρχει ἀνταπόδοση καὶ σ' ὅλα ὑπάρχει πληρωμὴ· κ' ἂν ἡλαθῇ εἶναι κάποιος φονιῆς, κ' ἂν εἶναι κάποιος πονηρὸς, κ' ἂν εἶναι πλεονέχτης, ἀλλὰ κάμῃ κάτι καλὸ, τότε ἔχει νὰ πληρωθῇ γιὰ τὸ καλὸ πού ἔκαμε, καὶ δὲν πταί χαμένο τὸ καλὸ αὐτὸ ἐπειδὴ ἔκαμε τίς ἀμαρτίες ἐκεῖνες. Καὶ πάλι, κ' ἂν κατορθῶνῃ κανεὶς χίλια δυὸ καλὰ, ἀλλὰ κάμῃ καὶ κάποιο κακὸ, ἔχει νὰ πληρωθῇ γιὰ τὸ κακὸ αὐτό. Μάθε 'τα καλὰ αὐτά, φύλαγέ τα δυνατὰ καὶ σταθερά. Δὲν ὑπάρχει κανένας ἀγαθὸς χωρὶς ἀμαρτία, οὔτε κανένας κακὸς χωρὶς ἀρετῇ. Βέβαια τὰ ἴδια λέω πάλι, μὰ γιὰ νὰ τὰ ριζώσω, γιὰ νὰ τὰ φυτέψω, γιὰ νὰ τὰ βάλῃ στὸ βάθος τῆς ψυχῆς σας. Γιατὶ ὁ διάβολος σπέρνει κατὰ φροντίδες στὴν ψυχὴ σας, καὶ θέλει νὰ σᾶς παραπλανήσῃ τὸ νοῦ καὶ ν' ἀφανίσῃ ὅσα ἐγὼ σᾶς λέω· γι' αὐτὸ τὰ κρύβω στὸ βάθος τῆς ψυχῆς σας. Κι' ὅταν τὰ φυλάξῃς προ-

λοῖσποι τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες καὶ πλεονέκταις (Λουκ 18 11) Καὶ πολλοὶ ἀπὸ καθαρὸ συνείδητος εἰς ἀπόνοιαν ἦλθον τις καὶ ἔπαυ οὐκ ἔβλαψεν αὐτὸν ἡ ἀμαρτία, ἔβλαψεν αὐτὴν ἡ ἀπόνοια. Οὐκ ἔστι γοῦν ἄνθρωπος πᾶς' ὅλου οὕτως εἶναι δίκαιος, ὡς καθαρὸν εἶναι ἀπὸ ἀμαρτίας, καὶ πάλιν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος οὐδένα κακὸν εἶναι, ὡς μὴ ἔχειν τὴν κτὴν μικρὸν ἀγαθόν. Οὐκ τὸ λέγω· Ὁ θεὸς ἀρπάζει καὶ πλεονεκτεῖ καὶ λυμαινεται, ἀλλ' ἐνίοτε ἐλεημοσύνην διδωσκὴν, ἀλλ' ἐνίοτε σόφρωνον ἔστιν, ἀλλ' ἐνίοτε λόγον ἔχει χρυστόν, ἀλλ' ἐνίοτε κτὴν ἐνὶ ἀνδρὶ ἐβρόθησεν, ἀλλ' ἐνίοτε ἐκλύκεισεν, ἀλλ' ἐνίοτε ἐστύγχανεν. Οὕτε οὐ δίκαιος ἔστι χωρὶς ἀμαρτίας, οὔτε ἔστιν ἀμαρτωλὸς καθόλου ἔρημος ἀγαθῶ. Τὸ τοῦ 'Αχάαβ χρηστώτερον· ἤρπασεν ὃν ἐφύσεναν· ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ ἐστύγχανεν, λέγει τῷ 'Ηλίᾳ ὁ Θεός. Εἶδες πῶς κατενόγη ὁ 'Αχάαβ (1' Παυλ 21, 29), εἶδες ὅν τοσούτω βυθὸν κακῶν πᾶσι εὐρήθη τὴν μικρὸν ἀγαθόν. Τὸ 'Ιούδα χεῖρον τοῦ προδότου, τοῦ αἰχμαλωτισθέντος ὑπὸ τῆς φιλαργυρίας· ἀλλ' ὅμως καὶ αὐτὸς ἐποίησε κτὴν μικρὸν τὴ μετὰ ταῦτα ἔστανεν· Ἡ μαρτυρὸν γὰρ, φησὶ, παρὰ τοῦ αἵματος ἁθῶν (Ματθ 27, 4) Ὅπως οὐν ἔλεγον οὐ γὰρ ἔστι φύσις ἡ κακία, ἴνα μὴ ἔχη γυρᾶν ἡ ἀρετῇ. Τὸ πρόβατον οὐδέποτε δύναται γενέσθαι ἄγριον, φησὶ γὰρ ἔχει τὸ ἡμερον ὁ λύκος οὐδέποτε δύναται γενέσθαι ἡμερος, φησὶ γὰρ ἔχει

τὸ ἄγριον. Οὐ λυονταὶ οὐν οἱ νόμοι τῆς φύσεως, οὐδὲ μετακινουῦνται, ἀλλὰ μένουσιν ἀκίνητοι. Ἐπὶ ἑαυτοῦ τοῦτο οὐκ εἶναι ἀλλὰ καὶ ἄγριος γίνομαι ὅταν βούλωμαι, καὶ ἡμερος ὅταν θέλω οὐ γὰρ φύσις θέλει, ἀλλ' ἐλευθερία προαιρέσεως τελευτᾷ. Ὅπως οὐν εἶπον, οὔτε ἀγαθὸς τις οὕτως ἔστιν, οὐ μὴ ἔχειν μικρὸν κηλίδα, οὔτε πονηρὸς τις οὕτως ἔστιν, οὐ μὴ ἔχειν ἓνα μικρὸν ἀγαθόν.

Ἐπεὶ οὖν πάντων ἀντιδόσεις ἔστι, καὶ πάντων ἔστιν ἀντιπῶς· καὶ γὰρ φωνὴς ἡ τις, καὶ πονηρὸς τις ἢ, καὶ πλεονέκτης, ποίησις δὲ καλὴν μένει αὐτῷ τοῦ καλοῦ ἢ ἀνταπόδοσις, καὶ οὐ διὰ τὰ κακὰ, ἢ ἀποκρίσις, ἀμείψων γίνεται ἢ καλὴν. Καὶ πάλιν, κτὴν μυρία τῆς ἐργάζεσθαι ἀγαθὰ, ποίησις δὲ τὴν καλὴν, μένει αὐτῷ τοῦ καλοῦ ἢ ἀνταπόδοσις. Κάτεχε ταῦτα, τίθει αὐτὰ ὀχυρά καὶ ἀνίκητα. Οὕτε ἀγαθὸς τις ἔστι χωρὶς ἀμαρτίας, οὔτε κακὸς τις ἔστι χωρὶς δικαιοσύνης. Τὰ αὐτὰ γὰρ ἴστω πάλιν, ἵνα βέλτοισιν, ἵνα σωθῶσιν, ἵνα εἰς βάθος θῶσι. Ἐμβάλλει γὰρ τινες μεριμνῶντες ὁ διαβόλος εἰς τὴν ψυχὴν, βουλομένους ἀποβουλοῦσθαι ὁμῶν τὴν διάνοιαν καὶ νομηνάσθαι τὰ παρ' ἑμοῦ λεγόμενα διὰ τοῦτο εἰς βάθος αὐτὰ καταφέρω. Ἐάν γὰρ εἴθε τῆς ἡμετέρας σφραγίδος, κτὴν εἴςιν ἀνέλεος, ἀπολείπει αὐτὰ οὐ δύναται

σεκτικά ἐδῶ, δὲ θὰ μπορῆς νὰ τὰ χάσῃς κί' ἂν βγῆς ἔξω. Κί' ὅπως ἀκριβῶς, ὅταν βάλω χρυσάφι στὸ βαλάντιό μου, τὸ σφίγγω καὶ τὸ ἀσφαλίζω ὥστε κί' ὅταν λείπω νὰ μὴν τὸ πᾶρόν ὁ ληστής, ἔτσι κάνω καὶ στὴν ἀγάπῃ σου· μὲ τὴν ἀδίακοπῃ διδασκαλίᾳ σφίγγω καὶ βάζω σφραγίδες κί' ἀσφαλίζω τὴ γνώμῃ σου γιὰ νὰ μὴ σβῇσθ' ἀπ' τὴν ἀδιαφορία, ἀλλὰ νὰ τὴ διατηρήσω πιὸ πολὺ καὶ ν' ἀποκρούσω μὲ τὴ γαλήνῃ τὴν ἐδῶ, τὴν ταραχὴ πού εἶναι ἔξω. Λοιπὸν ὅσα λέω, δὲν εἶναι ἀπὸ πολυλογία, ἀλλὰ ἀπὸ φροντίδα κί' ἀγάπῃ στοργικῇ καὶ πόθῳ πού ἔχω σάν δασκάλος σου, γιὰ νὰ μὴ σκορπίσουν σάν τὰ φύλλα τὰ λόγια μου. Καὶ βέβαια λέγοντάς τα, ἐγὼ κάνω τὸ χρέος μου, καὶ προστατεύω ὅσας· νὰ σᾶς διδάξω θέλω, ὅχι νὰ σᾶς κάμω ἐπίδειξη. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν κανένας δίκαιος πού νὰ μὴν ἔχῃ κάποιον ἁμαρτία, καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἁμαρτωλὸς πού νὰ μὴν ἔχῃ κάποιον ἀρετὴ· μὲ ἐπειδὴ καὶ στοὺς δυὸ ὑπάρχει ἀνταπόδοσις, πρόσεξε τί γίνεται. Ὁ ἁμαρτωλὸς πληρῶνεται ἰσάξια τ' ἀγαθόν του, ἂν ἔχῃ ἔστω κί' ἓνα μικρὸ κακὸ ἐκτελέσει, κί' ὁ δίκαιος πληρῶνεται ἰσάξια τὴν ἁμαρτία του, ἂν ἔχῃ ἔστω κί' ἓνα μικρὸ κακὸ πράξει. Τί γίνεται λοιπὸν καὶ τί κάνει ὁ Θεός; Καθώρισε νὰ τιμωρῆται ἡ ἁμαρτία, σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ σ' ὅλη τὴν ἄλλη. "Ἄν εἶναι λοιπὸν κάποιος δίκαιος καὶ πράξῃ κάτι κακὸ, καὶ παρανομήσῃ ἐδῶ καὶ παραδοθῇ στὴν τιμωρία, μὴν ταραχτῆς, ἀλλὰ βάλῃ στὸ νοῦ σου καὶ πᾶς ὅτι αὐτὸς ὁ δίκαιος

κάποτε ἔκαμε κάποιον μικρὸ κακὸ καὶ πληρῶνεται ἐδῶ γιὰ νὰ μὴν τιμωρηθῇ ἐκεῖ.

Πάλι, ὅταν δῆς ἁμαρτωλὸν ν' ἄρπάξῃ, ν' ἀδικίῃ, νὰ κάνῃ χίλια δυὸ κακά, κί' ὁμως νὰ καλοπερνᾷ, κατάλαβε πὼς κάποιον καλὸ ἔκαμε κάποτε, καὶ πληρῶνεται ἐδῶ μὲ τὰ καλὰ αὐτά, γιὰ νὰ μὴν ἀπαιτήσῃ ἐκεῖ τὸ μισθὸ του. "Ἔτσι κί' ὅταν εἶναι κάποιος δίκαιος καὶ παθαίνει κάποιον κακὸ, γι' αὐτὸ πληρῶνεται ἐδῶ, γιὰ νὰ ἀποθέσῃ ἐδῶ τὴν ἁμαρτία, καὶ νὰ πάθῃ ἐκεῖ καθαρὸς· κί' ἂν εἶναι κανεὶς ἁμαρτωλὸς, γεμάτος ἁμαρτίες, καὶ παρανομήσῃ σὲ χίλια δυὸ ἀγίατρευτα κακά, κί' ἄρπάξῃ, κί' ἀδικεῖ, γι' αὐτὸ καλοπερνᾷ ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴν ἀπαιτήσῃ ἐκεῖ τὸ μισθὸ του. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔτυχαν μαζί, κί' ὁ Λάζαρος νὰ ἔχῃ κάποιες ἁμαρτίες κί' ὁ πλούσιος νὰ ἔχῃ κάποιαν ἀρετὴ, γι' αὐτὸ ὁ Ἀβραάμ λέει· Μὴ ζητᾷς τίποτα ἐδῶ· πληρώθηκες τὶς ἀρετὲς σου ἐκεῖ κί' ὁ Λάζαρος τὶς ἁμαρτίες του. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν εἶναι μόνον λόγια αὐτά, ἀλλὰ ὅτι ἔτσι εἶναι, λέει· Πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετὲς σου. Ποιᾷ; ἔκαμες κανένα καλὸ; πληρώθηκες μὲ τὰ πλούτη, τὴν ὑγεία, τὴν καλοπέρασι, τὴν ἀρχοντίαν, τὴν τιμὴ· τίποτα δὲ σοῦ χρωστᾷν πιά· πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετὲς σου. Καὶ λοιπὸν; ὁ Λάζαρος δὲν ἁμαρτήσῃ καθόλου; Ναι, κί' ὁ Λάζαρος πληρώθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες του. Ὅταν ἐσὺ πληρωνώσουνα γιὰ τὶς ἀρετὲς σου, τότε κί' ὁ Λάζαρος γιὰ τὶς ἁμαρτίες του· γι' αὐτὸ τώρα αὐτὸς παρηγοριέται, κί' ἐσὺ ὑποφέρεις. Ὡστε ὅταν θὰ δῆς ἓνα δίκαιο ἄνθρωπον νὰ τι-

"Ὅποτε γάρ, ἔὰν βάλω χρυσόν εἰς βαλάντιον, σφίγγω καὶ σφραγίζωμαι, ἵνα καὶ ἐμοὶ ἀπόντος ὁ ληστής μὴ λάβῃ, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ποιῶ· τὴ συνεχεῖς τῆς διδασκαλίας σφίγγω καὶ σφραγίζω ἐπιτίμησιν, καὶ ἀσφαλίζωμαι ὡμῶν τὴν γνώμην, ἵνα μὴ γέννηται ἐξέτιλος τῆ βαθμύς ἀλλ' ἵνα τηρήσας μέλλων, τὴ ἐνταῦθα γαλήνῃ τὸν ἔξω θόρυβον ἀποκρούσωμαι. Οὐ τοίνυν ταῦτα πολυλογίας τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἐπιμελείας καὶ φιλοστοργίας καὶ πόθου τοῦ διδασκάλου, ἵνα μὴ ἀπορροῇ τὰ λεγόμενα. Ταῦτα γάρ λέγουσιν ἐμοὶ μὴ οὐκ ἐκνηρόν, ὡμὴν δὲ σφραγὲς· διδάσκει βούλομαι, οὐχ ἀπλόως ἐπιδείξασθαι. Οὐκ ἔστιν οὖν τις δίκαιος, ὃς οὐκ ἔχει ἁμαρτίαν· καὶ οὐκ ἔστι τις ἁμαρτωλὸς ὃς οὐκ ἔχει ἀγαθόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκαστος ἐστὶν ἀντίθετος, βλέπει τί γίνεται. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπολαμβάνει τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ ἰσορροπὴν τὴν ἀντιθετοῦ, ἔὰν τι ἔχῃ καὶ μικρόν ἀγαθόν· καὶ ὁ δίκαιος ἀπολαμβάνει τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ τὴν ἰσορροπὴν κρίναι, καὶ μικρόν τὴν ποίησιν κακόν. Τί οὖν γίνεται, καὶ τί ποιεῖ ὁ Θεός; Ἀφώρισε νόσον τῇ ἁμαρτίᾳ, τὸν παρόντα βίον καὶ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ἐάν οὖν ἡ τις δίκαιος, καὶ ἁρμόσῃται τὸ φρόν, καὶ νοστήσῃ ὡς, καὶ τιμωρία παραδοθῇ, μὴ θεωρηθῇ, ἀλλ' ἐννόησιν πρὸς αὐτόν, καὶ εἰπᾷ, ὅτι οὗτος ὁ δίκαιος πόποτε μικρόν τι κακὸν ἐποίησε, καὶ ἀπολαμβάνει ὡς, ἵνα μὴ ἐκεῖ κατωσθῇ.

Πάλιν, ἔὰν ἴδῃς ἁμαρτωλὸν ἄρπάζοντα, πλεονεκτοῦντα, μυρία ποιοῦντα κακά, καὶ ἐνδομῇ, ἐννόησον ὅτι ἐποίησθε ποτε ἀγαθόν, καὶ ἀπολαμβάνει ὡς τὰ ἀγαθὰ, ἵνα μὴ ἐκεῖ ἀπαιτήσῃ τὸν μισθόν. Οὕτω καὶ δίκαιος ἢ τις καὶ πόσῃ δαίμων τι, διὰ τοῦτο ἀπολαμβάνει ὡς, ἵνα ὡς ἀπόδοσις τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἀπέλθῃ ἐκεῖ καθαρὸς· καὶ ἁμαρτωλὸς τις ἢ, γέμων κακῶν, καὶ μυρία ἐνίσταται νόσων, ἀρπάζων, πλεονεκτῶν, διὰ τοῦτο ἀπολαβεῖ ἐνταῦθα εὐημερίας, ἵνα μὴ ἐκεῖ ἀπαιτήσῃ μισθόν. Ἐπειδὴ οὖν συνέβηκε καὶ τὸν Λάζαρον ἔχειν τινὰ ἁμαρτήματα, καὶ τὸν πλούσιον ἔχειν τι ἀγαθόν, διὰ τοῦτο ὁ Ἀβραάμ λέγει· "Ὡς μὴδὲν ζῆται· ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐκεῖ, καὶ ὁ Λάζαρος τὰ κακά αὐτοῦ. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι οὐχ ἀπλὸς λόγος ταῦτα, ἀλλ' οὕτως ἐστὶ, λέγει· Ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου. Ποιᾷ; ἐποίησάς τι ἀγαθόν; ἀπέλαβες τὸν πλοῦτον, τὴν ὑγείαν, τὴν τροφήν, τὴν δυναστείαν, τὴν τιμὴν· οὐδὲν σοι κεκρεώσθηται· ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου. Τί οὖν; ὁ Λάζαρος οὐδὲν ἥμαρτε; Ναι, καὶ Λάζαρος τὰ κακά αὐτοῦ. Ὅτε σὺ ἀπελάμβανες τὰ ἀγαθὰ, τότε καὶ Λάζαρος τὰ κακά· διὰ τοῦτο νῦν οὗτος παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. "Ὡστε ὅταν ἴδῃς δίκαιον κολαζόμενον ὡς, μακάρις αὐτόν, καὶ λέγῃ· Οὗτος ὁ δίκαιος ἡ ἁμαρτίαν ἔχει καὶ ἀπολαμβάνει αὐτήν, καὶ ἀπέρχεται ἐκεῖ καθαρὸς, ἢ πλὴν τῶν ἁμαρτημάτων καλᾷζεται, καὶ προσθῇ δικαιο-

μαυριέται ἐδῶ, καλοτύχιζέ τον καὶ λέγε· Αὐτός ὁ δίκαιος ἡ ἁμαρτία ἔχει καὶ πληρώνεται γι' αὐτήν, καὶ φεύγει γιὰ ἐκεῖ καθαρός, ἡ τιμωριέται πάρα πάνω ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας του, καὶ τοῦ λογαριάζεται αὐτὸ σάν πρόσθετη ἀρετὴ. Γίνεται δηλαδὴ λογαριασμός ἐκεῖ· καὶ λέει ὁ Θεὸς στὸν δίκαιο· Ἔχεις νὰ λάβῃς τόσο· τοῦ κάνει πίστωση νὰ ποῦμε δέκα ὀβολούς, καὶ τοῦ λογαριάζει τοὺς δέκα ὀβολούς. Μ' ἂν αὐτὸς δαπανήσῃ ἐξήντα ὀβολούς, τοῦ λέει ὁ Θεός· Τοὺς δέκα ὀβολούς τοὺς ἐξοφλᾷς μὲ τὴν ἁμαρτία σου καὶ τοὺς πενήντα τοὺς λογαριάζω σάν δικαίωμά σου. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι τὸ ὑπόλοιπο τοῦ τὸ λογαριάζει σάν δικαίωμά του, ὁ Ἰῶβ ἦταν δίκαιος, καθαρός, ἀληθινός, θεοσεβής, κι' ἔφυγε

μακριὰ ἀπὸ κάθε πονηρὸ πράγμα· ἐτιμωρήθηκε τὸ σῶμα του ἐδῶ, γιὰ νὰ ζητήσῃ ἐκεῖ τοὺς μισθοὺς του. Καὶ τί τοῦ λέει ὁ Θεός; Νομίζεις πὼς δ, τι ἔκαμα γιὰ σένα εἶχε ἄλλο σκοπὸ, ἀπ' τὸ ν' ἀναδειχτῇς δίκαιος; Λοιπὸν νὰ δείχνουμε τὴν ἴδια μὲ τοὺς δίκαιους ὑπομονή, καὶ νὰ φανερώνουμε ὑπομονὴ ἀντάξια πρὸς τὸ δικό τους καλὸ παράδειγμα, γιὰ νὰ χαϊρόμαστε τ' ἀγαθὰ τὰ καλοετοιμασμένα γιὰ τοὺς ἁγίους ποὺ ἀγαποῦνε τὸν Θεό· τὰ ὁποῖα μακάρι νὰ ἀξιωθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἄς ἔχη δόξα καὶ δύναμη σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

σύνες αὐτῷ λογίζεται. Λόγος γὰρ γίνεται ἐκεῖ· καὶ λέγει ὁ Θεὸς τῷ δικαίῳ· Ἔχεις μου τόσον· τυχόν δὲ πιστεύει αὐτῷ δέκα ὀβολούς καὶ ποιεῖ αὐτῷ λόγον τῶν δέκα ὀβόλων. Ἐάν δὲ δαπανήσῃ ἐξήκοντα ὀβολούς, λέγει αὐτῷ ὁ Θεός· Τοὺς δέκα ὀβολούς λογίζομαι σοὶ εἰς ἁμαρτίαν, καὶ τοὺς πενήντα εἰς δικαιοσύνην. Ἴνα δὲ μάθῃς ὅτι τὸ λειπόμενον εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ λογίζεται, Ἰῶβ δίκαιος ἦν, ἀμειπτος, ἀληθινός, θεοσεβής, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος. ἐκολόσθη αὐτοῦ τὸ σῶμα ὧδε, ἵνα ἐκεῖ μισθοὺς

ἀπαιτήσῃ. Τί γὰρ φησιν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν; Ἀλλ' ὡς οἶσε με κεχηρηματικῆναι σοί, ἢ ἵνα ἀναφανῇς δίκαιος; (Ἰῶβ, 40, 3). Τὴν αὐτὴν τοῖνον τοῖς δικαίοις ὑπομονὴν ἐπιδειξάμενοι, καὶ τῇ ἀγαθῇ αὐτῶν πολιτεῖ τὴν καρτερίαν ἰσόρροπον ἐπιδειξάμενοι, ἀπολάβωμεν τὰ ἀγαθὰ τὰ εὐτρεπισμένα τοῖς ἁγίοις τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεόν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ ἀράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΞΔΟΜΟΣ

Σ' αὐτοὺς πού πῆγαν στὶς Ἱπποδρόμους, καὶ πάνω στὸ ρη-
τὸ τοῦ Εὐαγγελίου· Νά μ' ἤτε ἀπὸ τῆ στενῆ πύ-
λη, γιὰτὶ εἶναι πλατιά ἡ πύλη κ' εὐρύχω-
ρος ὁ δρόμος πού φέρνει στὴν καταστροφὴ,
κ' εἶναι πολλοὶ ὅσοι μπαίνουν ἀπ' αὐτὴν
καί, πρὸς τὸ τέλος, στὸν πλοῦσιο καὶ στὸ Λάζαρο.

α'. Θέλω ν' ἀρχίσω πάλι τὴ συνη-
θισμένη διδασκαλία καὶ νὰ σᾶς παραθέσω
τὸ πνευματικὸ τραπέζι, καὶ διστάζω καὶ
ὑποχωρῶ, γιὰτὶ βλέπω ὅτι τίποτα δὲν
σᾶς ὠφέλει ἡ ἀδιάκοπη διδασκαλία. Ὅπως
κ' ὁ γεωργὸς πού ἐμπιστεύεται μ' ἀπλο-
χεριά τοὺς σπόρους στοὺς κόλπους τῆς
γῆς καὶ δὲ βλέπει τὴ βλάστηση ἀνάλογη
στοὺς κόπους του, δὲν ξαναρχίζει τὴν
καλλιέργεια μὲ τὴν ἴδια προθυμίᾳ γιὰτὶ
πάντα ἡ ἐλπίδα τῆς παραγωγῆς λιγο-
στεύει τὸ βάρος τοῦ κόπου. Παρόμοια
κ' ἡμεῖς, θ' ἀντέχουμε εὐκόλα αὐτὸν τὸν
πολὺ κόπο τῆς διδασκαλίας, ἀν μαθαίναμε
πῶς ἀπ' τὴ συμβουλὴ μας ἔγινε κάποιον
καλὸ γιὰ τὴν ὠφέλειά σας. Μὰ τώρα,
ὅταν δοῦμε πῶς ὕστερα ἀπὸ τὶς τόσες
συμβουλές μας, μετὰ τὶς τόσες ὁδηγίες
καὶ τοὺς ἐλέγχους, (γιὰτὶ δὲν πάψαμε ποτὲ
νὰ σᾶς θυμίζουμε τὸ φοβερὸ δικαστήριον
καὶ τὶς ἀνατὸφευχτες εὐθύνες καὶ τὴ φω-

τιά ἐκείνη τὴν ἀσβηστη καὶ τὸ παντοτεινὸ
σκουλήκι) μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς πού τ' ἀκοῦν
αὐτὰ (καὶ βέβαια δὲν κατακρίνω ὅλους
σας, μὴ γένοιτο), τὰ ξέχασαν ὅλα αὐτὰ
καὶ βρέθηκαν νὰ παρακολουθοῦν τὸ σατα-
νικὸ θέαμα τοῦ Ἱπποδρομίου, μὲ ποιά
λοιπὸν ἐλπίδα ν' ἀρχίσουμε τοὺς ἴδιους
κόπους, καὶ νὰ προσφέρουμε σ' αὐτοὺς τὴν
ἴδια πνευματικὴ διδασκαλία, ἀφοῦ βλέ-
πομε πῶς τίποτα πιά πολὺ δὲν ὠφελοῦνται
ἐδῶ, μὰ μόνο ἀπὸ κάποια συνήθεια παρα-
κολουθοῦν, κ' ἐπικροτοῦν βέβαια ὅσα
λέμε ἡμεῖς, καὶ μᾶς δείχνουν πῶς μ' εὐχα-
ρίστηση δέχονται τὰ λόγια μας, κ' ὅμως
ὕστερα τρέχουν πάλι στὸν Ἱπποδρόμον,
καὶ θορυβοῦν πῶς δυνατόν γιὰ τοὺς ἡλιο-
χους, μὲ ἀσυγκράτητη μανία κ' ἔντονα
φανατίζονται, καὶ πολλές φορὲς πιάνονται
μεταξύ τους καὶ λένε ὅτι αὐτὸς ὁ ἵππος
δὲν ἔτρεξε καλά, ὁ ἄλλος ξεπεράστηκε κ'
ἔπρεσε, κ' αὐτὸς παίρνει τὸ μέρος τοῦ ἐνὸς

ΛΟΓΟΣ ΕΞΔΟΜΟΣ

Πρὸς τοὺς εἰς τὰς Ἱπποδρόμους ἀπελθόντας, καὶ εἰς τὸ ἄγιον τοῦ Εὐαγγε-
λίου· Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεία
ἡ πόλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν
ἀπόλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐ-
τῆς· καὶ πρὸς τὸ τέλος εἰς Πλοῖσιον καὶ εἰς τὸν Λάζαρον.

α'. Πολλοὶ μὲ τῆς συνήθους ἀφασίας πάλιν διδασκαλίας,
καὶ τὴν πνευματικὴν ὁμὴν παραθεῖναι τραπεζῶν καὶ ὀκνῶ
καὶ ἀναδύομαι, ὁρῶν οὐδὲν καρπομένους ὅμᾳς ἐκ τῆς συνη-
θούς διδασκαλίας· ἐπεὶ καὶ γηπνός, ἐπειδὴ δαψύλει τῇ
χειρὶ τὰ σπέρματα τοῖς κόλποις τῆς γῆς παρακαταθήσεται, καὶ
μὴ ἀείων τῶν πόνων ἴδῃ τὴν βλάστησιν γινομένην, οὐ μετὰ
τῆς αὐτῆς προθυμίας τῆς γεωργίας ἀπτεται· ἡ γὰρ ἐλπίς ἀεὶ
τῆς τῶν καρπῶν φορῆς ὑποτίμνεται τὸ βάρὺ τῶν πόνων.
Τὸν αὐτὸν δὲ τρέπον καὶ ἡμεῖς τὸν πολὺν τοῦτον πόνον τῆς
διδασκαλίας κοφέντες ἀν ἐνέγκωμεν, εἰ ἐμασθὲν πλέον τι
γινόμενον ἐκ τῆς παραίνεσός τῆς ἡμετέρας εἰς ὠφέλειαν
τὴν ὁμῆσαν. Νυνὶ δὲ ὅταν θεωσώμεθα, εἰ μετὰ τὰς τοσαύτας
ἐμῶν παραίνεσις, μετὰ τὰς τοσαύτας νοουθεσίας καὶ ἐπιτολῆ-
μας (οὐδὲ γὰρ ἀπαυσιμάχως συνεχῶς ὁμᾶς ὑπομνησκοντες
τοῦ φοβεροῦ δικαστηρίου καὶ τῶν εὐθύνων τῶν ἀπαραιτή-
των, καὶ τοῦ πυρὸς ἐκείνου τοῦ δοθέντος, καὶ τοῦ σκόδ-

λημος τοῦ ἀτελευτήτου), τινὲς τῶν ταῦτα ἀκούοντων (οὐδὲ
γὰρ κατὰ πάντων ἐκφέρω τὴν ψήφον, μὴ γένοιτο), πάντων
τούτων ἐπιλασθέντες, πάλιν ἐπὶ τὴν σατανικὴν θεωρίαν τῆς
Ἱπποδρομίας ἐαυτοὺς ἐκδεδώκασι, ποῖα λοιπὸν προσδοκί-
αν αὐτῶν ἀφύμνωθαι πόνων, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῖς ταύ-
την τὴν πνευματικὴν παραθήσωμεν, ὁρῶντας μὴδὲν πλέον αὐ-
τοὺς ἐντεῦθεν καρπομένους, ἀλλ' ἀπλῶς συνήθειαν τινὴ κατα-
κολουθοῦντας, καὶ κροτοῦντας μὲν τὰ παρ' ἡμῶν λεγόμενα,
καὶ δεικνύοντας ἡμῖν ὡς μεθ' ἡδονῆς δέχονται τοὺς ἡμετέρους
λόγους, καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὸν Ἱπποδρόμον τρέχοντες,
καὶ μαζικοῦς τοὺς κρότους ἐπὶ τοὺς ἡνιόχους ἐπιδεικνυμένους
καὶ ἀκωδικοῦν τὴν μανίαν, καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τόνου συν-
τρέχοντες, καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλὰκις διαπληκτιζομένοις
καὶ λέγοντας, ὅτι ὁ μὲν τῶν ἵππων οὐ καλῶς ἔδραμεν, ὁ δὲ
ὀποσκαλισθεὶς κατέπεσεν, καὶ ὁ μὲν τοῦτω τῷ ἡνιόχῳ ἐαυτὸν
προσνέμει, ὁ δὲ τῷ ἑτέρῳ· καὶ οὐδαμῶς ἔννοια οὐδὲ ὑπόμνησις

ήνιχον κι' εκείνος τού άλλου. Καί κανείς δὲ σκέφτεται, οὔτε θυμάται τὰ λόγια τὰ δικά μας, οὔτε τὰ πνευματικά καὶ φοβερὰ μυστήρια πού ἐδῶ τελούνται, ἀλλὰ σὰ νὰ τοὺς ἔκλεισαν αἰχμάλωτους οἱ παγίδες τοῦ διαβόλου, ἐκεῖ περνοῦν τὴν ὥρα τους, ἀφοσιώνονται στὸ σατανικὸ θέαμα κι' ἀφήνονται νὰ τοὺς ντροπιάζουν καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες κι' ὅλοι αὐτοὶ πού θέλουν νὰ ἐμπαιζοῦν τὴν πίστη μας.

Ποῖς λοιπὸν θὰ μπορούσε, κι' ἂν παρὰ ἤτανε σκληρὸς κι' ἀναίσθητος, νὰ τὰ ὑποφέρῃ αὐτὰ δίχως πόνο, γιὰ νὰ μπορέσωμε κι' ἡμεῖς, πού φροντίζομε νὰ δείχνωμε γιὰ ὅλους πατρικὴ στοργή; Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ μόνο πού μᾶς δίνει λύπη, ὅτι ἀποδείχνετε ἀνώφελο τὸ δικό μας κόπο, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μᾶς στενοχωρεῖ ὅταν σκεφθῶμε πῶς ὅσοι τὰ κάνουν αὐτὰ, κάνουν τὴν καταδίκη τους πρὸ βαριά. Γιατὶ ἡμεῖς περιμένομε νὰ πληρωθῶμε γιὰ τοὺς κόπους μας ἀπὸ τὸν Κύριον· γιατί τὸ καθήκον μας τὸ κάναμε, τὸ χρέος μας τὸ πληρώσαμε, καὶ τὸ τάλαντον πού ἀναλάβαμε τὸ μοιράσαμε, καὶ δὲν παραλείψαμε τίποτα ἀπ' ὅσα ἦταν στὴν ἐξουσία μας. Μὰ αὐτοὶ πού δέχτηκαν αὐτὰ τὰ πνευματικὰ ἀργύρια, πῆς μου, τί θ' ἀπολογηθοῦν καὶ πῶς θὰ συχωρεθοῦν, ὅταν ὄχι μόνο αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ γυρίσουν, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος ἀπ' αὐτά; μὲ ποιά μάτια θὰ δοῦνε τὸν κριτὴ; πῶς θ' ἀντέξουν τὴν ἡμέρα ἐκείνη τὴ φοβερή, τὰ ἀνυπόφορα βασανιστήρια; Καὶ μήπως μποροῦν νὰ δικαιολογηθοῦν πῶς δὲν ἤσαν; Κάθε μέρα φωνάζομε,

συμβουλευόμεν, παρακινούμεν, δείχνομε τὴν καταστροφή πού ὀδηγεῖ ἡ πλάνη, τὸ πόσο πολλὴ εἶναι ἡ ζημιὰ, τὸ πόσο ξεγελὰ τὸ σατανικὸ πανηγύρι κι' οὔτε ἔτσι δὲν μπορέσαμε νὰ πετύχωμε. Καὶ τί λέω τὴν ἡμέρα κελὴν τὴ φοβερή; Μέχρι τότε, πρέπει ν' ἀσκηθῶμε στὰ ἐδῶ. Πῆς μου, πῶς θὰ μπορέσουν νά ῥθουν ἐδῶ μὲ θάρρος αὐτοὶ πού πήγαν στὸ σατανικὸ ἐκείνο θέαμα, πού ἔχουν τώρα ἀγριεμένη τὴ συνείδησή τους καὶ τόσο τοὺς κατηγορεῖ; Ἡ μήπως δὲν ἀκοῦνε τὸ μακάριο Παῦλον, τὸ διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, πού λέει· Ποιὰ σὺ εἶ σὺ μπορεῖ νὰ ἔχῃ τὸ φῶς μὲ τὸ σκοτάδι, ἡ τί ἔχει νὰ μοιράσῃ ὁ πιστὸς μὲ τὸν ἄπιστον; Γιὰ τί πόσο ἄξιο γιὰ κατηγορία δὲν εἶναι, ὁ πιστὸς, αὐτὸς πού παίρνει μέρος σ' ὅσα τελοῦνται ἐδῶ, καὶ στὶς προσευχές, καὶ στὰ φριχτὰ μυστήρια, καὶ στὴν πνευματικὴ διδασκαλία, νὰ φεύγῃ μετὰ τὴν ἐδῶ τελετὴ καὶ νὰ κάθεται στὸ σατανικὸ ἐκείνο θέαμα μαζί μὲ τὸν ἄπιστον, μαζί μ' αὐτὸν πού πλανιέται στὸ σκοτάδι τῆς ἀσέβειας, αὐτὸς πού ἔχει γεμίσει φῶς ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς δικαιοσύνης; Πῆς μου, πῶς θὰ μπορέσωμε πῶς νὰ κλείσωμε τὸ στόμα τῶν Ἑλλήνων ἢ τῶν Ἰουδαίων; καὶ πῶς θὰ δυνηθῶμε νὰ τοὺς ὀδηγήσωμε καὶ νὰ τοὺς πείσωμε νὰ πάρουν θέση στὴν εὐσέβεια, ὅταν βλέπουν αὐτοὺς πού τάχτηκαν μαζί μας, σ' ἐκεῖνα τὰ ὀλέθρια καὶ γεμάτα κάθε καταστροφὴ θέατρα, νὰ μπερδεύονται μαζὶ τους; Καί, πῆς μου, γιὰ ποῖο λόγο, ἀφοῦ ἔρρηξ ἐδῶ καὶ καθαρῶς τὸ λογισμὸ σου,

τῶν ἡμετέρων λόγων, οὐδὲ τῶν πνευματικῶν καὶ φρικτῶν μυστηρίων τῶν ἐνταῦθα τελουμένων, ἀλλὰ καθάπερ αἰχμάλωτοι γενόμενοι ὑπὸ τῶν τοῦ διαβόλου παγίδων, ἐκεῖ διημερεύουσιν, τῇ σατανικῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ ἐκδεδωκότες, καὶ εἰς αἰσχύνην προκειμένοι καὶ Ἰουδαῖοι καὶ τοῖς τὰ ἡμέτερα διασφύρειν βουλομένοι.

Τίς ἂν οὖν, κἂν σφόδρ᾽ ἡ λήθην, ἢ καὶ ἀναίσθητος, ταῦτα ἀναλήθως ἐνεργεῖν δυνάσκειται, μὴ γέ ἡμεῖς, οἱ πατρικὴν φιλοστοργίαν περὶ πάντας ὅμῃς ἐπιδεικνύοντες σπουδάζοντες; Οὐδὲ γὰρ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ λυποῦν ἡμᾶς, ὅτι ἀνέστησαν τὸν ἡμέτερον ἐπιδεικνύοντες κάματον, ἀλλὰ πολλῶ πλὺν ἡμῶν καὶ ἀπαιτεῖται, ὅταν ἐνοήσωμεν ὅτι βαρύτεραν αὐτοῖς οἱ ταῦτα ποιοῦντες ἐργάζονται τὴν κατακρίσιν. Ἡμεῖς γὰρ τῶν πόνων τὴν ἀμοιβὴν ἀνυπόμονον παρὰ τοῦ δεσπότου· τὸ γὰρ ἡμέτερον ἔπαιν πεποιτικῶμεν, καὶ τὸ ἀγρόριον καταβέβλομεν, καὶ τὸ τάλαντον τὸ ἐμπιστευθὲν ἡμῖν διενεικώμεν, καὶ οὐδὲν τὸν εἶς ἡμᾶς ἡκόντων παραλείπομεν· οἱ δὲ τὰ ἀργύρια βεβήμενοι ταῦτα τὰ πνευματικὰ, ποῖαν ἔξουσι, εἰπέ μοι, ἀπολοῦναι, ποῖαν δὲ συννηγμένην, ὅταν μὴ μόνον αὐτὰ ἀπαιτῶνται, ἀλλὰ καὶ τὴν τούτων ἐργασίαν; ποῖος ὀφθαλμὸς δύνανται τὸν κριτὴν; πῶς οἴσονται τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβερὰν, τὰ κολαστήρια τὰ ἀόρατα; Μὴ γὰρ εἰς ἄνοιαν ἔχουσι καταφυγεῖν; Καθ' ἑκάστην

ἡμέραν ἐνχοῦμεν, παραινόμεν, προτροπόμεθα, δεικνύομεν τῆς ἀπάτης τὸν ἐλεῖον, τῆς βλάβης τὸ μέγεθος, τῆς σατανικῆς πανηγύρεως τὸν δόλον, καὶ οὐδὲ οὕτω κακίσθεσθαι ἠδυνήθημεν. Καὶ τί λέγω τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν φοβερὰν; Τίος δὲ ἐνταῦθα γυμνώσωμεν. Πῶς, εἰπέ μοι, οἱ τῇ σατανικῇ ἐκείνης μεταστροφῇ θεωρίας δυνήσονται μετὰ παρηγορίας ἐνταῦθα παραγενέσθαι, τὸ συνέδριον ἔχοντες καταξενιστάμενον καὶ καταβῶν μεγάλαν; Ἡ οὐκ ἀκούουσιν οὗτοι τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, Τίς κοινωνεῖα φωτὶ πρὸς σκοτόν; (Β' Κορ. 6, 14). Πόσος γὰρ οὐκ ἐν εἰς καταγνώσεως ἔστιν, ὅταν ὁ πιστὸς καὶ τῶν ἐνταῦθα τελουμένων καὶ εὐχῶν καὶ φρικτῶν μυστηρίων καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας ἀπολαύων, μετὰ τὴν ἐνταῦθα τελετὴν ἀπελθὼν καθίσταται εἰς τὴν σατανικὴν ἐκείνην θεωρίαν μετὰ τοῦ ἁπίστου, μετὰ τοῦ ἐν τῷ σκότει τῆς ἀσεβείας πλανωμένου, ὁ τῷ φωτὶ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου καταγασθεῖς; Πῶς, εἰπέ μοι, λοιπὸν ἐπιστομαῖσι αὐτοῦ σὺμβεβηκεν ἡ Ἰουδαῖος; πῶς δὲ ἀναγαγεῖν δύνηται ἰσχυρόμεν, καὶ πείσωμεν μεταξιδέσθαι εἰς τὴν εὐσέβειαν, ὅταν ὁρῶσι τοὺς μετ' ἡμῶν ταπεινούς εἰς τὰ ὀλέθρια ἐκεῖνα καὶ πάσης λύσης γέγοντα θέατρα συμφορημένους αὐτοῖς; Τίως γὰρ ἔνεκεν, εἰπέ μοι, μετὰ τὸ παραγενέσθαι ἐνταῦθα,

κι' ἀφοῦ ὁδηγήσης τὴ σκέψῃ σου στὴν προσοχή· καὶ στὴν κατάνυξή, γυρίζεις πάλι ἐκεῖ ποὺ καταβρωμίζεις τὸν ἑαυτό σου; Ἡ δὲν ἀκούεις κάποιον σοφὸ ποὺ λέει: Ἔνας ποὺ χτίζει ἐκί' ἕνας ποὺ γκρεμίζει, τί ὠφέλησαν παρὰ μόνον κόπους; Αὐτὸ ποὺ γίνεται καὶ τώρα. Γιατὶ ὅταν αὐτὰ ποὺ ἔμεις χτίζουμε ἐδῶ μὲ τὴν ἀδιάκοπὴν διδασκαλίαν καὶ μὲ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ συμβουλὴν, ἐσὺ πᾶς ἐκεῖ καὶ τὰ γκρεμίσας μονομιάς καὶ στὸ ἔδαφος, νὰ ποῦμε, τὰ σκορπίσης, ποιά ἡ ὠφέλεια νὰ σᾶς μαθαίνουμε πάλι ἔμεις ἀπὸ ψηλὰ πῶς νὰ χτίζετε, κι' ἔσεις νὰ δείχνετε πῶς γκρεμίζετε; πόση ἀνοησία δὲν σημαίνει αὐτὸ καὶ παραλογισμὸς; Καί, πές μου, ἂν ἔβλεπες στὶς πραγματικὰς αὐτὰς οἰκοδομὰς ποὺ γίνονται μετὶς πέτρης, κάποιον νὰ κἀν κατὰ τέτοιο, δὲ θὰ τὸν λογαριάσης σὰν μανιακὸ, ποὺ ἄδικα καὶ μάταια κοπιᾷ, καὶ ποὺ δὲν καταγίνεται σὲ τίποτα σωστό; Τὸν ἴδιο τώρα τρόπο λογιάζεις καὶ σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴ καὶ βγάλε τὴν ἴδια κρίση. Γιατὶ πρόσθε: ἔμεις, ἐπειδὴ σ' αὐτὸ μᾶς ἔταξε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, κάθε μέρα χτίζουμε πρὸ ψηλὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν οἰκοδομὴν, καὶ φροντίζουμε νὰ σᾶς ὁδηγοῦμε στὴ διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς· μὰ μερικὸι ποὺ βοηθοῦν ἐδῶ στὴν οἰκοδομὴν ποὺ μεγάλῳσε ὕστερα ἀπὸ πολὺ κόπο, σὲ μιὰ κάποια περίστασι μόνον ποὺ δὲν τὴν γκρεμίζουν στὴ γῆ μὲ τὰ δικά τους χέρια, ἀπ' τὴν ἀνεπίτητὴν ἀδιαφορίαν τους, κι' ἔτσι φέρνουν σ' ἑμᾶς μεγάλῃ λύτῃ ἀπ' αὐτὸ, καὶ στοὺς

ἰδίους πολὺ μεγάλην τὴν καταστροφὴν κι' ἀνυπόφορον τὴν ζημίαν.

β'. Θὰ ἔλεγε καεὶς πῶς κάμωμε τὴν κατὰκρίσιν ἀκόμα πρὶ ἀπότομῃ ἀνάλογα μὲ τὴ δικὴ μας στοργικὴ ἀγάπην, πρὶ ἀπότομῃ, μ' ἀνάλογα μὲ τὸ τόσο μεγάλο παράπτωμα, οὔτε ὅσο ἔπρεπε. Κι' ὅμως, ἐπειδὴ πρέπει ν' ἀπλῶνουμε τὸ χέρι καὶ σ' ὅσους ἔχουν πέσει, καὶ νὰ δείχνωμε τὴν πατρικὴν μᾶς χάριν ἀκόμα καὶ σὲ ὅσους τόσο ἔχουν ἀδιαφορήσει, οὔτε ἔτσι δὲν τοὺς ἀποκλείωμε τὴν σωτηρίαν· μόνον νὰ θελήσωμε νὰ μὴν πέσουν πάλι στὰ ἴδια ποτέ, καὶ ν' ἀφήσωμε μέχρι ἐδῶ τὴν ραθυμίαν, καὶ ν' ἀπαγορεύωμε στοὺς ἑαυτοὺς των νὰ πηγαίνουν στὶς ἱπποδρομὰς καὶ σ' ὅλα τὰ τέτοια σατανικὰ θεάματα.

Βέβαια, ἔχομε Κύριον φιλόανθρωπον καὶ ἡμερο καὶ προνοητικόν, ποῦ, ἐπειδὴ γνώρισε τὴν ἀδυναμίαν τῆς δικῆς μας φύσεως, ὅταν μᾶς νικήσῃ ἡ ραθυμία καὶ περιπέσωμε σὲ κάποια ἀμαρτία, ἕνα μόνον περιμένει ἀπὸ μᾶς, νὰ μὴν ἀπελπιστοῦμε, ἀλλὰ νὰ παρατήσωμε τὸ παράπτωμα καὶ νὰ τρέξωμε νὰ ἐξομολογηθῶμε. Κι' ἂν τὸ κάμωμε αὐτὸ, μᾶς ὑπόσχεται ἀμέσως τὴν συχώρεσιν· γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι ποὺ λέει: Μὴ ὡς αὐτὸς ποὺ πέφτει δὲ σηκώνεται, ἡ αὐτὸς ποὺ παίρνει λάθος τὸ δρόμον τοῦ, δὲν ἐξαγορεύει;· Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ ἔχομε αὐτά, ἂς μὴν περιφρονῶμε τὸν τόσο φιλόανθρωπον Κύριόν μας, ἀλλὰ νὰ κατανικήσωμε τὴν βλαβερὴν συνήθειαν, καὶ νὰ μὴ βαδίζωμε τὴν πλατείαν πύλιν καὶ τὸν εὐρύχωρον δρόμον· ὅπως καὶ σήμερον ἀκού-

ναὶ ἐκκαθάρσι τὸν λογισμὸν, καὶ τὴν δίδωσιν εἰς ὑψὶν ἀγαθῶν καὶ κατάνυξιν, πάλιν ἀπελθὼν ἐκεῖ καταρροπαίνεις ἑαυτόν; Ἡ οὐκ ἀκούεις σοφοῦ τινοῦ λέγοντος· Ἐἰς οἰκοδομὴν ὡν καὶ εἰς καθεστῶν τί ὠφέλησαν πλὴν οὐ καὶ κόπος; (Ἐκκλ. 34, 28). Ὁ δὲ καὶ νῦν γίνεται. Ὅταν γὰρ τὰ ἐνταῦθα καὶ ἡμῶν οἰκοδομηθέντα διὰ τῆς συνεχοῦς διδασκαλίας καὶ τῆς παραίνεσως ταύτης τῆς πνευματικῆς, ἀπελθὼν ὁ ἄρδον ἐκεῖ πάντα καθέλης, καὶ εἰς ἔδαφος, ὡς εἰπεῖν, καταγάγῃ, ποῖον θῆλος πάλιν ἡμᾶς ἄνωθεν τὰς οἰκοδομὰς ἐπιδεικνύσκει, καὶ πάλιν ὁμᾶς τὰ τῆς καθυστέρησιν; πόσος τοῦτο ἄνοιας ὂν εἴη καὶ παραπλῆξις; Εἰτε γὰρ μοι, εἰ ἔθελας ἐν ταῖς αἰσθηταῖς ταύταις οἰκοδομῆσαι ταῖς διὰ τὸν λίθων γυμνομέναις τοῦτο τινα ποιοῦντα, οὐχὶ ὡς μεμνησὶ αὐτῷ προσέξει καὶ εἰκὴ καὶ μάτῃ κοπιούμενον, καὶ εἰς οὐδὲν θέτον πάντα τὰ αὐτοῦ καταναλίσκοντα; Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς ταύτης τῆς πνευματικῆς λογίζου, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκφέρει ὥσθον Ἰδοὺ γάρ· ἡμεῖς μὲν, ἐπειδὴ εἰς τοῦτο ἐτάχθημεν παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὴν οἰκοδομὴν ταύτην τὴν πνευματικὴν εἰς θύρας ἐγείρομεν, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς διδασκαλίαν ὡμὰς ἐνάγειν σπουδάζομεν· τινὲς δὲ τὸν ἐνταῦθα συντρέχοντων τὴν μετὰ πολλοῦ πόνου αὐστηρίαν οἰκοδομὴν ἐν μιᾷ χειρὶ ῥοπή μονονοχλὶ ταῖς οικείαις χερσὶ διὰ τῆς

ἀφάτου ταύτης ῥαθυμίας εἰς ἔδαφος κατὰγουσιν, ἡμῖν μὲν πολλὴν τὴν ἀθμίαν ἐνεσθῆναι τίκοντες, ἑκαστοὶ δὲ μέγιστον τὸν θάνατον καὶ τὴν ζημίαν ἀφώρητον.

β'. Τάχα σφοδρῶτερον τὴν ἐπιτίμησιν ἐπισησάμεθα· ὅσον μὲν πρὸς τὴν ἡμετέραν φιλοστοργίαν σφοδρῶτερον, ὅσον δὲ πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ πλημμελήματος οὐδὲ τὴν ἄλγιν. Ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ δεῖ καὶ τοῖς πεπτακόμοι χεῖρα ὀρέγειν, νὰ περὶ τοὺς σοσοὺν ἐραθουμνηκότας τὴν πατρικὴν εὐνοίαν ἐπιδεικνύσθαι, οὐδὲ οὕτως ἀπαγορεύομεν αὐτοὺς τὴν σωτηρίαν· μόνον ἐὰν βουληθῶσιν μακρῶς τοὺς αὐτοὺς πάλιν περιπεσεῖν, ἀλλὰ μέχρι τούτου στήσαι τὰ τῆς ῥαθυμίας, καὶ ἀπαγορεύομεν τὴν ἐπὶ τὰς ἱπποδρομὰς ἀνοδὸν, καὶ πᾶσαν τὴν τοιαύτην σατανικὴν θεωρίαν.

Δεσποτὴν γὰρ ἔχομεν φιλόανθρωπον καὶ ἡμερον καὶ κηδεμονικόν, ὅς, ἐπειδὴ οἶδε τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας, ἐπειδὴν ἀμαρτηματικὴν περιπέσωμεν ῥαθυμίαν ὑποσυνελθόντες, ἐν μόνον ἐπιτρέπει παρ' ἡμῶν, μὴ ἀπογῶμαι, ἀλλὰ ἀποσπῇ καὶ τὸν πλημμελήματός, καὶ πρὸς τὴν ἐξομολόγησιν ἐπαγυθῇ. Κἂν τοῦτο ποιήσωμεν, ταχέως ἡμῖν τὴν συγχώρησιν ἐπαγγελίεται, αὐτὸς γὰρ ἔστιν ὁ λέγων· Μὴ ὁπίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; (Ἰερ. 8, 4) Ταῦτα πᾶσι τοῖς εἰδοτέοις.

σατε τὸν Κύριο ὁλων μας νὰ συμβουλευθῇ στὸ Εὐαγγέλιο καὶ νὰ λήῃ· Νὰ μ π ῆ τε ἄ π' τὴν πύλην τῆ στενῆς, γιὰ τὶ εἶναι πλατιά ἡ πύλην κι' εὐρύχωρος ὁ δρόμος ποὺ φέρνει στὴν καταστροφή· κι' εἶναι πολλοὶ ποὺ μπαίνουν ἄ π' αὐτὴν τὴν πύλην. "Ὅταν ἀκούς πλατιά πύλην κι' εὐρύχωρο δρόμο, μὴν ξεγελαστῇς ἄ π' τὶς ἀρχὲς αὐτές, οὐτε τοῦτο νὰ δῆς, ὅτι πολλοὶ μπαίνουν ἄ π' αὐτήν, ἀλλὰ σκέψου ὅτι ὁδηγεῖ σὲ τέλος στενὸ. Ἄλλὰ κι' ἐκεῖνο νὰ σκέφτεσαι ἀδιάκοπα, ὅτι ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ πύλην πραγματικὴν, κι' οὐτε γιὰ δρόμο γενικὰ, ἀλλὰ γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ τὴ δικὴ μας εἶναι ἡ συμβουλὴ, καὶ γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία. Γι' αὐτὸ κι' ὅταν ἔκανε ἀρχή, ἔτσι ἀρχισε νὰ λήῃ· Νὰ μ π ῆ τε ἄ π' οὗ τὴν πύλην τῆ στενῆς, καὶ λέει ἔτσι τὴν πύλην τῆς ἀρετῆς. Ἐπειτα, ἀφοῦ πῆ, Νὰ μ π ῆ τε ἄ π' οὗ τὴν πύλην τῆ στενῆς, μᾶς διδάσκει ὕστερα τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὅποια τὸ συμβουλεύει αὐτὸ. Γιατὶ, ἂν κι' εἶναι στενὴ αὕτη, λέει, καὶ θέλει πολὺ κόπο γιὰ νὰ μπῆτε, ὅμως, ἂν κουραστῇτε λίγο, θὰ βγῆτε σὲ μεγάλο πλάτος, καὶ σ' εὐρύχωρὰ ποὺ μπορεῖ ἀνεστὴ μεγάλη νὰ σᾶς χαρίσῃ. Μὴ δῆτε λοιπόν, λέει, ὅτι εἶναι στενὴ, κι' οὐτε νὰ σᾶς ταραξούν οἱ ἀρχές, οὐτε νὰ γίνεστε ὀκνηροὶ βλέποντας πόσο στενὴ εἶναι ἡ πόρτα, γιὰ τὶ ἐκεῖνη ἡ πλατιά πύλην κι' ὁ εὐρύχωρος δρόμος καταπὰ στὴν καταστροφή. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ξεγελιοῦνται

ἄ π' τὴν ἀρχὴν κι' ἄ π' τὰ φαινόμενα, καὶ καθὼς δὲν προβλέπουν τίποτα πῶς ὕστερα, ἀφῆνουναι στὴν καταστροφή. Γι' αὐτὸ λέει ὅτι, εἶναι πλατιά ἡ πύλην κι' εὐρύχωρος ὁ δρόμος ποὺ φέρνει στὴν καταστροφή· κι' εἶναι πολλοὶ ὅσοι μπαίνουν ἄ π' αὐτὴν. Καὶ σωστὰ αὕτη τὴν πύλην τὴν εἶπε πλατιά κι' εὐρύχωρο τὸ δρόμο ποὺ φέρνει στὴν καταστροφή. Γιατὶ ὅσοι τρέχουν νὰ πᾶνε στὶς Ἱπποδρομίες, καὶ στὰ ἄλλα τὰ σατανικὰ θεάματα, κι' ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴ φρονιμάδα κι' οὐτε λόγο δὲν κάνουν γιὰ τὴν ἀρετὴν, κι' αὐτὸ ποὺ θέλουν εἶναι ἡ ἀκολασία, κι' ὅσοι παραδίδονται στὴν σωτήρια καὶ στὴ λαίμαργα καὶ κάθε μέρα καταγίνονται στὴ μανία καὶ στὴ λύσσα τῶν χρημάτων, κι' ἀποθουμάζουν τὰ πράγματα τούτης τῆς ζωῆς, αὐτοὶ περνούν ἀπὸ τὴν πλατιά πύλην κι' ἄ π' τὸν εὐρύχωρο δρόμο. Μὰ ὅταν προχωρήσουν κάμποσο, καὶ μαζέψουν πάνω τους πολλὰ φορτὰ ἀπὸ ἁμαρτίες, ὅπως καταστρέφονται, κι' ὅταν ἔλθουν στὸ τέλος τοῦ δρόμου, τότε δὲν μποροῦν νὰ προχωρήσουν πῶς πέρα, γιὰ τὶ τοὺς πιέζει ἡ στενότητα τοῦ δρόμου, ἀφοῦ βάρυναν μὲ τὸν ὄγκο τῶν ἀμαρτιῶν καὶ δὲν μποροῦν νὰ περάσουν ἄ π' αὐτόν· καὶ πρέπει τότε νὰ καταλήξουν σ' ἐκεῖνο τὸν γκρεμὸ τῆς καταστροφῆς. Πές μου, λοιπόν, ποιά ἡ ὠφέλεια, ἀφοῦ βασιδύουν γιὰ λίγο στὸν εὐρύχωρο δρόμο, νὰ φτάσουν μετὰ στὴν παντοτεινὴ καταστροφή, καὶ ἂς ποῦμε, στ' ὄνειρο ἀφοῦ καλοπε-

μὴ καταφρονῶμεν τοῦ οὗτου φιληθρώπου Δεσπότης, ἀλλὰ περιγινώμεθα τῆς συνθεσίας τῆς ἐπιβλαβούς, καὶ μὴ τὴν πλατεῖαν πόλιν, καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν βασιζώμεν· καθάπερ σήμερον ἡκούσαμε τοῦ κοινοῦ πάντων Δεσπότης παραινοῦντος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ λέγοντος· Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πόλις καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς (Ματθ. 7, 13). Ἀκούσας πλατεῖαν πόλιν, καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν, μὴ τοὺς προοίμιος ἀπατηθῆς, μὴ δὲ πᾶσι πολλοὶ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς, τοῦτο ἴδης, ἀλλ' ἐννοεῖς ὅτι εἰς στενὸν καταστρέψει τέλος. Κάνειν δὲ συνεισὸς λογιζοῦ, διὰ τοῦ ἀποσθῆς τῆς πόλης ὅστιν ὁ λόγος, οὐδὲ περὶ ὁδοῦ ἀπώλει, ἀλλὰ περὶ πάσης τῆς ζωῆς τῆς ἡμετέρας, καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας ὅστιν ἡ παραινοῦς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀρχόμενος, ὁὗτως ἤρξατο λέγων· Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· τὴν τῆς ἀρετῆς πόλιν οὕτω καλῶς· Εἰτα εἰπὼν· διὰ Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, διδάσκει ἡμᾶς λοιπὸν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοῦτο παραινεῖ. Εἰ γὰρ καὶ στενὴ, φρεῖν, αὕτη, καὶ πολλὸν ἔχει τὸν κάματον ἐν τῇ εἰσόδῳ, ἀλλ' ἐν μικρὸν κάμπτει, εἰς πολὺ πλάτος ἐκβήσκει καὶ εὐρυχωρὰν πολλήν, τὴν ἀνεῖναι δυναμένην ὡμῶν παρασχεῖν. Μὴ τοῖνυν διὰ στενὴ ἔστι, φρεῖν, ἴδης τε, μὴ δὲ τὸ προοίμια ἡμᾶς θεωρεῖτω, μὴ δὲ τὸ στενὸν τῆς

εἰσόδου ὀκνηροὺς ἀπεργαζέσθω· ἡ γὰρ πλατεῖα αὕτη πόλις, καὶ ἡ εὐρύχωρος ὁδὸς εἰς ἀπώλειαν καταστρέψει. Διὰ καὶ πολλοὶ τῇ ἀρχῇ καὶ τοὺς προοίμιος ἀπατῶνται, καὶ οὐδὲν τῶν μελλόντων προσορῶμεν, εἰς τὴν ἀπώλειαν ἑαυτοῦς ἐκδιδόσιν. Διὰ τοῦτο φρεῖν, διὰ· Πλατεῖα ἡ πόλις, καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· Καὶ καλῶς αὕτην πλατεῖαν πόλιν ἐκάλει καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν ἀπάγουσαν. Οἱ γὰρ ἐπὶ τὰς Ἱπποδρομίας ἀναβαίνειν σπεύδοντες, καὶ τὰς ἄλλας τὰς σατανικὰς θεωρίας, καὶ τῆς σωροσύντης ἀμειλιόμενοι, καὶ τῆς ἀρετῆς οὐδὲν λόγον ποιούμενοι, καὶ ἀσελγαίνοντες βουλιόμενοι, καὶ οἱ οἱ τῇ τρυφῇ τῇ γαστριμαργίᾳ ἑαυτοῦς ἐκδιδοῦντες, καὶ περὶ τὴν τῶν χρημάτων μανίαν καὶ λότταν καθ' ἐκαστὴν ἡμέραν δαπανώμενοι, καὶ πρὸς τὰ τοῦ παρόντος βίου πράγματα κακηγνόντες, διὰ τῆς πλατεῖας πόλης βασιζοῦσι καὶ εὐρυχωρὰν ὁδοῦ· ἀλλ' ἀπειθῶν ἐπὶ πολὺ προέλθωσι, καὶ πολλὰ τῶν ἀμαρτημάτων ἑαυτοῦς τὰ φορτία συνάξωσι, καταπαύσαντες, ἀλλοθόντες εἰς τὸ τῆς ὁδοῦ τέλος, οὐκέτι περαιτέρω προελθεῖν θύναται, τῆς στενότητος τῆς ὁδοῦ πιεζούσης αὐτούς, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ ὄγκον τῶν ἀμαρτημάτων βαρυνόμενος ταύτην διελευθῆναι διὰ ἀνάγκην εἰς αὐτὸν τῆς ἀπωλείας τὸν κρημὸν αὐτοῦ καταστρέφει. Ποῖον οὖν δρελος, εἰπέ μοι, πρὸς ὀλίγον τὴν εὐρύχωρον

ράσουν, στην ἀλήθεια μετά νά κολάζωνται;

Διότι, τι είναι τ' ὄνειρο μιᾶς νύχτας, αὐτό είναι ὅλη ἡ ζωὴ μας τώρα, σχετικὰ μὲ τὴν καταδίκη καὶ τὴν τιμωρία ποὺ μᾶς περιμένει. Καὶ μήπως γιὰ νὰ τὰ διαβάζουμε μόνο γράφτηκαν αὐτά; Γι' αὐτό ἡ χάρη τοῦ Πνεύματος ἔκαμε νὰ παραδοθῶν σ' ἡμᾶς γραπτὰ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, γιὰ νὰ παίρνουμε ἀπ' αὐτὰ φάρμακα ποὺ θὰ μᾶς προστατεύουν ἀπὸ τὰ πάθη μας καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ ξεφύγουμε τὴν ἐτοιμασμένη τιμωρία. Γι' αὐτό καὶ τότε, βάζοντας στὰ τραύματά τους κατὰλληλα τὰ φάρμακα ὁ Δεσπότης μας Χριστὸς, ἔλεγε συμβουλευόμενος· Νὰ μὴ τὴν ἀπ' τὴν πύλη τὴ στενὴ. Καὶ τὴν ἔλεγε στενὴ, ὄχι γιατί πραγματικὰ εἶναι στενὴ, μὰ ἐπειδὴ ἡ γνώμη ἡ δική μας, ποὺ προτιμᾷ τὴν ὀκνηρία, νομίζει πὼς εἶναι στενὴ. Καὶ βέβαια δὲν τὴν νόμομασε στενὴ γιὰ νὰ μᾶς γυρίσῃ πίσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀποφύγουμε τὴν εὐρυχωρία τῆς ἀλλης καὶ νὰ γνωρίσουμε καλὰ τὴν κάθε μιὰ ἀπὸ τὸ τέλος τῆς, κι' ἔτσι νὰ προτιμήσουμε καλῶτερα αὐτή.

γ'. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνῃ ὁ λόγος σ' ὅλους εὐκολονόητος, ἐμπρός, ἂν θέλετε, ἂς φέρωμε ἀνάμεσα μας αὐτοὺς ποὺ μπήκαν ἀπ' τὴν πύλη τὴν πλατιά καὶ βάδισαν στὸν δρόμο τὸν εὐρύχωρο, κι' ἂς δοῦμε ποῖο τέλος τοὺς περίμενε, κι' αὐτοὺς ποὺ μπήκαν ἀπ' τὴν πύλη τὴ στενὴ κι' ἀπ' τὸ θλιμμένο δρόμο, κι' ἂς μάθουμε καλὰ κι' αὐτοὺς ποῖα ἀγαθὰ τοὺς δέχτηκαν. Ἐνα

λοιπὸν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μπήκαν ἀπὸ τὴν πύλη αὐτὴ τὴν πλατιά, κι' ἔναν ἀπ' αὐτοὺς ποὺ βάδισαν τὸ στενὸ καὶ θλιμμένο δρόμο, ἂς φέρωμε μπροστὰ σας κι' ἂς δειξῶμε τὴν ἀλήθεια τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, κάνοντας χρῆσιν πάλι τῆς ἴδιας παραβολῆς τοῦ Κυρίου. Ποῖος εἶναι λοιπὸν ποὺ μπήκε ἀπ' τὴν πλατιά πύλη κι' ἐβάδισε στὸν εὐρύχωρο δρόμο; Πρῶτα βέβαια ταιριάζει νὰ δειξῶ ποῖος εἶναι αὐτός καὶ πόσο μακρὸς δρόμου πέρασε βαδίζοντας στὸν εὐρύχωρο, καὶ τότε νὰ σᾶς φανερώσω σὲ ποῖο τέλος κατάντησε. Καὶ ξέρω βέβαια πὼς καθὼς εἴστε γνωστικοί, καταλάβετε κι' ὅλας αὐτὸ ποὺ θὰ εἰπωθῇ· μὰ πρέπει κι' ἡμεῖς νὰ τὸ ποῦμε. Θυμηθῆτε, σᾶς παρακαλῶ, τὸν πλοῦσιον ἐκεῖνο ποὺ κάθε μέρα ντυνόταν τὴν πορφύρα καὶ τὰ βυσσινία, κι' ἔτρωγε μὲ πολυτέλεια, κι' ἔτρεφε παρὰσιτους καὶ κόλακες καὶ ἄφθονο καὶ καθαρό κρασί κερνούσε, καὶ παραχόρταινε κάθε μέρα, κι' εἶχε ἀφοσιωθῇ στὴν ἀσωτία τὴν πολλή, κι' εἶχε μπεῖ ἀπὸ τὴν πλατιά πύλη κι' εὐρισκόταν πάντοτε σ' εὐχαρίστησι κι' εὐθυμία βιοτική. Γιατὶ τὰ πάντα ἔτρεχαν σ' αὐτὸν καθὼς ἀπὸ πηγῆς, ἐξυπηρέτησι πολλή, ἀνεπιφύλακτο ἀπόλαυσι, ὑγεία σωματική, περιουσία χρηματική, τιμὴ ἀπ' τοὺς πολλούς, ἔπαινοι ἀπ' τοὺς κόλακες, καὶ τίποτα δὲν εἶχε τότε νὰ τοῦ δίνῃ λύπη. Καὶ τὸ πῶς σπουδαῖο, ὅτι περνοῦσε τὴ ζωὴ του σὲ τόση μέθῃ καὶ πολυφαγία, κι' ὄχι μόνο χαίροτανε σωματικὴ ὑγεία καὶ κάθε ἀνεσι, ἀλλὰ καὶ τὸν φτωχὸ Λάζαρο ποὺ κειτότανε στὴν ἐξώπορτα κι' ἦταν

βαδίσαντας, ἐν διηνεκεῖ ἀπαλείᾳ γενέσθαι, καὶ ὄναι, ὡς εἶπεν, τρυφώσαντας, ἐν ἀληθείᾳ κολάζουσαι;

Ὅπως γὰρ ἐστὶ μιᾶς νυκτὸς ὄναι, τοῦτο ἅπας ὁ παρὼν βίος πρὸς τὴν διαδεδομένην ἡμᾶς κόλασιν καὶ τιμωρίαν. Μὴ γάρ, ἡ ἀπλὴς ἀναγινώσκουσα, ταῦτα γέγραπται; Διὰ τοῦτο ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις γραφῇ τοὺς τοῦ Κυρίου λόγους παραβολῇ να πεποιθῇ, ἵνα προσυλατικὰ τῶν παθῶν τῶν ἡμετέρων φάρμακα ἐντεῦθεν λαμβάνοντες, τὴν ἐπισημασμένην κόλασιν διαφυγῇν δυναθώμεν. Διὰ τοῦτο καὶ εἶναι κατὰλληλα τοῖς τρέψασιν αὐτῶν τὰ φάρμακα ἐπιτιθεῖς ὁ Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς ἔλεγε παραγνόν· Εἰσελθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. Στενὴ δὲ αὐτὴν ἐκάλε, οὐκ ἐπειδὴ τῇ φύσει στενὴ τυγχάνει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ γνώμη ἡ ἡμετέρα πρὸς βδυσμῆαν μᾶλλον βλέπουσα, στενὴν αὐτὴν εἶναι νομίζει. Οὐδὲ γὰρ ἵνα ἀποστρέψῃ ἡμᾶς, διὰ τοῦτο στενὴν αὐτὴν νόμομασε, ἀλλ' ἵνα τὸ πλάτος τῆς ἀτέρας συνόψεως καὶ ἐκ τοῦ τέλους ἐκάστην καταμαθόντες, οὕτω τρέψῃ μᾶλλον ἐλπίσιν.

γ'. Ἀλλ' ἵνα πᾶσιν ὁ λόγος εὐσυννοητός γένηται, φέρε, εἰ δοκῇ, παραγνόντες εἰς μέσον τοὺς διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰσελθόντας καὶ διὰ τῆς εὐρυχωρίου βαδίσαντας, καὶ ἴδωμεν οἷον αὐτοὺς ἐβέβητο τέλος, καὶ τοὺς διὰ τῆς στενῆς πύλης

εἰσελθόντας καὶ τεθλιμμένους ὁδοῦ, καὶ καταμάθωμεν καὶ τοὺς οἷα ἐβέβητο τὰ ἀγαθὰ Ἐνα τοῖνων τῶν διὰ ταύτης τῆς πύλης εἰσελθόντων τῆς πλατείας, καὶ ἕνα τῶν διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένους ὁδοῦ βαδισάντων εἰς μέσον ὁμῶν προθέντες, δεῖξωμεν τῶν παρὰ τοῦ Κυρίου εἰρημένων τὴν ἀλήθειαν, αὐτὴ πάλιν τῇ τοῦ Κυρίου παραβολῇ χρησάμενοι. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰσελθὼν, καὶ τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν βαδίσας; Πρώτον γὰρ προσήκει δεῖξαι τὴς οὐσίας αὐτοῦ καὶ πόσον ἡμῶς ὠφελεον ὁδοῦ τῇ πλατεῖᾳ βαδίζων, καὶ τότε φανερόν ὁμῶν ποιῆσαι, εἰς οἷον κατέτρεψε τέλος. Καὶ οἷσα μὲν οἱ συντομὸι δυνεὶ ἡδὴ συνήκατε τὸ μέλλον ῥηθῆσθαι· ἀλλ' ὅμως, καὶ ἡμᾶς ἀναγκασίον εἶπεν. Ἀνεμνησθήτω μοι τοῦ πλοῦσιον ἐκεῖνου, τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἡμέραν τὴν πορφύραν καὶ τὰ βύσσιννα ἐνδύσασκεν, καὶ λαμπρὸς ἐστωμένω, καὶ παρὰσιτος καὶ κολάκας τρέφοντας, καὶ πολὺν τὸν ἔκροτον ἐγγυχομένω, καὶ γαστριζομένω καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ τῇ τρυφῇ τῇ πολλῇ ἐαυτὸν ἐκδεδωκότος, καὶ διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰσελθόντος, καὶ ἐν ἔδονι καὶ εὐδομίᾳ βιωτικῇ διηνεκῶς τυγχάνοντος Πάντα γὰρ αὐτὸ ὥσπερ αἰ πηγῶν ἑσπέραι, θεραπεύει πολλή, τρυφῇ ὀφθαλμοῦ, σώματος ὑγεία, χρημάτων περιουσία, τιμὴ παρὰ τὸν πολλόν, αἰ παρὰ τῶν κολάκων εὐφρομία, καὶ οὐδὲν ἔν αὐτῷ τέως τὸ λυποῦν. Καὶ τὸ δὴ μείζον, ἐπὶ ἐν τοσαύτῃ κραιπάλῃ καὶ ἀθρη-

πληγιασμένους, και τὸν περικύκλωναν τὰ σκυλιά και τὸν ἔγλυφαν, και ποὺ ἔλυνε ἀπὸ τὴν πείνα, αὐτὸν τὸν προσπερνοῦσε ἀσπλαγχα, και δὲν τοῦ ἔδινε οὔτε τὰ ψίχουλα. Κι' αὐτὸς ποὺ μῆπκε ἀπὸ τὴν πύλη τὴν πλατιά, ἐβάδιζε στὸν εὐρύχωρο δρόμο, τὸ δρόμο τῆς ἀσωτίας, τὸ δρόμο τῆς ἀκολασίας, τοῦ γέλιου, τῆς εὐκολίας, τῆς λαίμαργίας, τῆς μέθης, τῆς πλούσιας ἐμφανίσεως, τῆς ἀνοησίας τῶν ἐνδυμάτων. Καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ ὅλη τὴν ἐδῶ ζωὴ τοῦ βάδιζε στὸν εὐρύχωρο δρόμο, καμμιὰ θλίψη δὲν ἔδοκίμασε, ἀλλὰ πάντοτε τοῦ φουσούσαν οἱ καλοὶ ἀνεμοὶ και καθὼς βάδιζε στὸν εὐρύχωρο δρόμο, περνοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀκοπα. Πουθενὰ βράχια, πουθενὰ γκρεμοί, πουθενὰ κρυμμένοι κίνδυνοι, πουθενὰ ναυάγιο, πουθενὰ ἀνώμαλη ἀλλαγὴ, ἀλλὰ πάντοτε προχωροῦσε σὲ στερεὸ κι' ἴδιο δρόμο κι' ἔτσι τὴν πέρασε αὐτὴ τὴ ζωὴ, ἐνῶ τὴν κάθε μιὰ μέρα τὸν ἐπνιγαν τὰ κύματα τῆς ἁμαρτίας και δὲν τὸ καταλάβαινε· κάθε μέρα τὸν σπάραζαν οἱ ἀπρεπες ἐπιθυμίαι και πρὸ πολὺ ἐυχαιριστιότανε· ἀδίαδοκα τὸν πολιορκοῦσε ἡ ἀσέλγεια, ἡ λαίμαργία, ἡ μανία γιὰ τὰ χρήματα, κι' οὔτε τὰ νοίωθε καθόλου αὐτὰ τὰ φοβερά, οὔτε μποροῦσε νὰ προβλέψῃ τὸ τέλος τοῦ δρόμου, ἀλλὰ μόνο τὸ πρόσκαιρα εὐχάριστο κέρδιον, και καθόλου δὲ σκεφτόταν τὴν παντοτεινὴ θλίψη, ἀλλὰ ἦταν στήν ἀπάτη, νὰ ποῦμε, κι' ἐβάδιζε τὸν εὐρύχωρο δρόμο και βιαζόταν γι' αὐτὸ τὸν ἴδιο τὸν γκρεμὸ, καθὼς δὲν ἦταν σὲ θέσθι νὰ καταλάβῃ

ἀπὸ τὸ πολὺ μεθύσι. Γιατὶ ἡ καλοπέραση σ' ὅλα τὰ βιοτικά, τοῦ ἐπνιξε τὸ λογικὸ του, τοῦ τύφλωσε τὸ μάτι τῆς διανοίας του, κι' ἀκριβῶς σὰν μὲ τυφλὰ μάτια, ἔτσι ἐβάδιζε, και δὲν ἔφαινε ποῦ πᾶει· κι' οὔτε ἰδεὰ σὰ νὰ μὴν ἔπαινε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, καθὼς ἐβλεπε τὸν ἑαυτὸ του ἔξω ἀπὸ κάθε δυσκολία. Γιατὶ δὲ ζοῦσε μόνο στήν ἀσωτία, ἀλλὰ και στὸν πλοῦτο· κι' οὔτε εἶχε πλοῦτὴ μόνον, ἀλλὰ χαίροταν και ὑγεία σωματικὴ· κι' οὔτε χαίροταν σωματικὴ ὑγεία μόνον, ἀλλὰ και περιποίησι, και καθὼς ἐβλεπε τὰ πάντα νὰ τὸν τρέχουν σὰν ἀπὸ πηγές, περνοῦσε τὴ ζωὴ τοῦ σὲ παντοτεινὴ εὐχαριστήση. Εἶδατε, ἀγαπητοί, αὐτὸν ποῦ μῆπκε ἀπ' τὴν πλατιά πύλη κι' ἐβάδιζε πάντα στὸν εὐρύχωρο δρόμο, πόση ἀνεση χαίροταν;

Ἄλλὰ κανεὶς ἀπ' ὅσους τ' ἀκοῦνε αὐτὰ νὰ μὴν βιαστῇ νὰ τὸν καλοτυχήσῃ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων και τότε νὰ βγάλῃ τὴν κρίση. Μ' ἂν θέλετε τώρα νὰ φέρωμε ἀνάμεσά μας κι' αὐτὸν ποῦ μῆπκε ἀπ' τὴ στενὴ πύλη και βάδιζε τὸ θλιμμένο δρόμο, κι' ἔτσι, ἀφοῦ παρατηρήσωμε πῶς τέλειωσαν κι' οἱ δύο, νὰ βγάλωμε τὴν ἀπόφασιν ποῦ ταιριάζει γιὰ τὸν καθέναν. Καὶ ποῖον ἄλλο ἔχομε ν' ἀναφέρωμε τώρα, παρὰ τὸ Λάζαρο, ποῦ κείτονταν στήν ἐξώπορτα τοῦ πλοῦσιου, και βασανιζόταν ἀπὸ τὴς πληγές ἐκεῖνες, κι' ἐβλεπε τὴς γλώσσες τῶν σκυλίων νὰ τοῦ ἀγγιλίζουν τὴς πληγές και ποῦ

φαγίτε διτμερέων, οὐ μόνον ὑγείας ἀπῆλκυσε σωματικῆς ναι δόξας πάσης, ἀλλὰ και τὸν πένθητα Λάζαρον ἐπὶ τοῦ πυλῶνος κατακειμένον και ἄλκυμένον και ὑπὸ τῶν κύνων κυκλοῦμενον και διαειχόμενον και λιμῷ τῆλόμενον ἀνηλάθως παρῆρχεν, οὐδὲ ψυχῆν αὐτῷ μεταδίδου. Καὶ ὁ μὲν διὰ τῆς πύλης τῆς πλατείας εἰσελθὼν, τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν ἐβάδιζε, τὴν τῆς τρυφῆς, τὴν τῆς ἀκολασίας, τὴν τοῦ γέλυτος, τὴν τῆς ἀνέσεως, τὴν τῆς γαστριμαργίας, τὴν τῆς μέθης, τῆς τῶν χρημάτων περιβολῆς, τῆς ἐν τῇ ἐσθῆτι βασιλείας. Καὶ μέγιστο πολλοὺ πάντα τὸν χρόνον τῆς παρουσίας ζωῆς τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν ἐβάδιεν, οὐδενὸς λυπροῦ πέτρων λαβὼν, ἀλλὰ πάντοτε ἐξ οὐρίας φερόμενος, και εἰτε διὰ διὰ τῆς εὐρυχωρίας βαδίζων ὁδοῦ, μετὰ πολλῆς τῆς δόξας διετρέπετο. Οὐδαμοῦ σκέτοιο, οὐδαμοῦ κρημνοῖ, οὐδαμοῦ ὕψαλοι σπιλάδες, οὐδαμοῦ ναυαγίων, οὐδαμοῦ ἀνωμαλίας μεταβολῆς, ἀλλὰ διηγεκνὸς στερεαν και ἰσοπέδον ὁδὸν, οὕτως τὸν παρόντα βίον διέδρομε, καθ' ἑκάστον τὴν ἡμέραν ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς κακίας καταποντιζόμενος, και οὐ λαμβάνων ἀίσθησιν καθ' ἑκάστον ἡμέραν σπαρταζόμενος ὑπὸ τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν, και μᾶλλον ἡδόμενος διηγεκνὸς πολιορκούμενος ὑπὸ ἀσέλγειας, ὑπὸ γαστριμαργίας, ὑπὸ τῆς τῶν χρημάτων μανίας, και οὐδεμίαν τῶν δεινῶν λαμβάνων τὴν αἰσθησιν, οὐδὲ προδιδὼν δυνάμενος τῆς ὁδοῦ τὸ τέλος, ἀλλὰ τὸ παρὸν ἡδὸ μόνον καρποῦμενος, οὐδεμίαν ἔνοιαν ἐλάμβανε τῆς

διηγεκνὸς ὁδῶν, ἀλλὰ ἀπατώμενος, ὡς εἰπεῖν, ἐβάδιζε τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν, εἰς αὐτὸν τὸν κρημνὸν ἐπειγόμενος, ὑπὸ τῆς πολλῆς μέθης συνεκλινὸς οὐκ ἔχων. Ἦ γὰρ ἐν πάσι τοῖς βιωτικαῖς εὐημερίαις καταβασπιάσας αὐτοῦ τὸν λογιζομένον ἐτύφλωσε τὸ ὅμμα τῆς διανοίας, και καθάπερ πεπρωμένος λοιπὸν τὰς θέσεις, οὕτως ἐβδίδεν, οὐκ εἰδὼς ποῦ φέρεται· τάχα δὲ οὐδὲ ἔνοιαν ἐλάμβανε τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ὁρῶν ἑαυτὸν ὡς ἐκείναις δυσκολλαν ὑπομένοντα. Οὐδὲ γὰρ ἐτρέφετο μόνον, ἀλλὰ και ἐπλοῦται· οὐδὲ ἐπλοῦται μόνον, ἀλλὰ και ὑγείας σώματος ἀπῆλκυεν οὐδὲ ὑγείας σώματος ἐπῆλκυε μόνον, ἀλλὰ και θεραπείας, και οὐ θεραπείας μόνον πολλῆς, ἀλλὰ και ἐπιρρόντια ὡς περ ἐκ πηγῶν αὐτῷ πάντα ὀρώων. ἐν ᾗσθιν διήγε διηγεκνῇ. Εἶδατε, ἀγαπητοί, τὸν διὰ τῆς πλατείας πύλης εἰσελθόντα, και τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν δι' ἧου βαδίσσαντα, ὅπως ἀνέσεως ἀπῆλκυεν;

Ἄλλὰ μὴδεὶς τῶν ταῦτα ἀκούοντων πρὸ τοῦ τέλους μακάριος αὐτὸν ἀνάσχηται, ἀλλὰ ἀναμνήνεται τῶν πραγμάτων τὸ τέλος, και τότε ὁσοὶ τὴν ψῆφον. Εἰ δοκεῖ τοίνυν, και τὸν διὰ τῆς στενῆς πύλης εἰσελθόντα, και τὴν τοῦ πλοῦσιου ὁδὸν δειδύσαντα παραγγέλωμεν εἰς μέσον, και ὁσὺν τὸ τέλος ἀπομύστων θεοαδόμενοι, τὴν προσηκούσαν περὶ ἑκάστου ψῆφον ὁσοῦμεν. Τίνα δὲ ἄλλον ἔχομε νῦν παραγγεῖν, ἢ τὸν Λάζαρον, τὸν ἐπὶ τοῦ πυλῶνος τοῦ πλοῦσιου κατακειμένον, και ὑπὸ τῶν ἐλκῶν ἐκείνων πολιορκούμενον, και ὀρώντα

δὲν μπορούσε οὐτε νὰ τὰ διώξη; Γιατί κα-
θὼς ὁ πλούσιος μπήκε ἀπ' τὴν πλατιά
πύλη κι' ἐβάδιζε στὸν εὐρύχωρο δρόμο,
ἔτσι ἀκριβῶς κι' ὁ μακάριος αὐτός (καὶ τὸν
λέω μακάριο καὶ μόνο ἀπ' τὸ ὅτι προτίμησε
νὰ μπῆ ἀπ' τὴ στενὴ πύλη), μπήκε ἀπ'
τὴ στενὴ πύλη ποὺ ἦταν σ' ὅλα ἀντίθετη
ἀπ' τὴν ἄλλη. Καθὼς ἐκεῖνος πάντοτε δια-
σκεδάζε, ἔτσι κι' αὐτὸς ἀγωνιζόταν πάντα
μὲ τὴν πείνα. Κι' ἐνῶ ἐκεῖνος μαζί μὲ τὴν
καλοπέραση εἶχε καὶ σωματικὴ ὑγεία καὶ
περιουσία χρηματικὴ καὶ καταγινόταν ὅλη
μέρα στὴν πολυφαγία καὶ στὴ μέθη, αὐτὸς
μαζί μὲ τὴν πείνα, ἦταν τριγυρισμένος
καὶ μὲ τὴ χειρότερη φτώχεια καὶ μὲ ἀδιά-
κοπη ἀρρώστια καὶ μὲ ἀβάστακτες πλη-
γές, κι' οὐτε μπορούσε νὰ ἔχῃ τὴν ἀπαραι-
τητὴ τροφή, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦσε τὰ ψίχουλα
ἀπ' τὸ τραπέζι τοῦ πλούσιου κι' οὐτε αὐτὰ
δὲν τὰ ἀξίωνε ποτε.

Εἶδες πῶς μπήκε αὐτὸς ἀπ' τὴ στενὴ
πύλη κι' ἐβάδιζε πάντοτε στὸ θλιμμένο
δρόμο; εἶδες πῶς ὁ ἄλλος ἐπήγαινε ἀπ'
τὴν πλατιά πύλη καὶ στὸν εὐρύχωρο δρό-
μο; Μὰ ἂς δοῦμε λοιπὸν τὸ τέλος καὶ τῶν
δύο, καὶ πῶς ἐκεῖνος σὲ τέλος στενὸ κατὰ-
ληξε καὶ πῶς αὐτὸς σὲ πλατὺ κι' ἀνεση
πολλὴ γεμάτο· ὥστε νὰ τὰ μάθουμε καλὰ
αὐτὰ καὶ νὰ μὴν ἐπιζητούμε μὲ κάθε τρόπο
τὸν εὐρύχωρο δρόμο κι' οὐτε νὰ βιαζό-
μαστε νὰ μπαίνομε ἀπ' τὴν πλατιά πύλη,
ἀλλὰ νὰ ἐπιδιώκωμε τὴ στενὴ πύλη καὶ
νὰ βαδίζωμε στὸ θλιμμένο δρόμο, γιὰ νὰ
μπορέσωμε νὰ φτάσωμε σὲ καλὸ κι' ἀνά-
παυση γεμάτο τέλος.

Ὅταν δηλαδὴ ἔφθασε τὸ τέλος τῆς ζωῆς
τοῦ καθενὸς, πρόσεξε τί λέει γι' αὐτὸν ποὺ
βάδιζε πρὶν τὸ θλιμμένο δρόμο. Σὺ ν ἐ β ἡ,
λέει, νὰ πεθάνῃ ὁ πτωχὸς καὶ
νὰ μεταφερθῇ ἀπ' τοὺς ἀγγέ-
λους στὴν ἀγκάλη τοῦ Ἀβρα-
άμ. Δηλαδὴ οἱ ἄγγελοι τὸν πήραν, πε-
τώντας μπροστὰ καὶ φυλάγοντάς τον,
καὶ τὸν ἔτακτοποίησαν σὲ τόπο ἀναπαύ-
σεως ὕστερ' ἀπ' τὶς πολλὰς ἐκείνης θλίψεις
καὶ τὴ στενὴν ὁδοιοπορίαν. Εἶδες πόσο
φαίνεται στὸ τέλος τὸ πλάτος τῆς στενῆς
πύλης καὶ τοῦ θλιμμένου δρόμου; Πρόσεξε
λοιπὸν καὶ τοῦ εὐρύχωρου δρόμου τὰ
ὀλέθρια τέλη. Πέθανε, λέει, κι' ὁ
πλούσιος καὶ θάφτηκε. Κανεὶς
δὲν πήγαινε μπροστὰ, κανεὶς δὲν τὸν παρά-
σκεπε, κανεὶς δὲν τὸν ὠδηγοῦσε ὅπως τὸ
Λάζαρο. Διότι, ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχε
στὸν εὐρύχωρο δρόμο, κι' εἶχε πολλοὺς
τοὺς φύλακες, τοὺς ὑπηρέτες, τοὺς κόλακες,
τοὺς παράσιτους, ὅταν ἔφθασε στὸ τέλος,
ἔμεινε γυμνὸς κι' ἐρημος ἀπ' ὅλους ὕστερ'
ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐκείνης ἀνεσεις, ἡ καλύψαι,
μετὰ τὴ σύντομη ἐκείνη ἀνεση κι' εὐτυχία.
Γιατὶ ὅλη ἡ τωρινὴ ζωὴ μας εἶναι σὺνταμ-
νη ὅταν συγκριθῇ μὲ τὴ μελλοντικὴ αἰωνιό-
τητα. Μετὰ τὴ σύντομη ἀνεση λοιπὸν
ποὺ χάριξε ὅταν βάδιζε στὸν εὐρύχωρο
δρόμο, τὸν δέχτηκε ὁ τόπος τῆς στενοχώ-
ριας καὶ τῆς λύπης. Κι' ἐνῶ ἐκεῖνος ἀναπαυ-
όταν στὴν ἀγκάλη τοῦ πατριάρχου, κι'
ἐπληρωνόταν τοὺς μισθοὺς γιὰ τοὺς κό-
πους του καὶ τὴν πολλὴν του ταλαιπωρία,
κι' ὕστερα ἀπὸ τὴν πείνα καὶ τὶς πληγές

τὰς γλώσσας τῶν κυνῶν ψυχοῦσας αὐτοῦ τῶν τραυμάτων, καὶ
μὴδὲ ἀπέλασσε τοῦτον λσχόνα; Καθόπερ γὰρ ἐκεῖνος
διὰ τῆς πλατείας εἰσελθὼν, τὴν εὐρύχωρον ἐβάδιζεν· οὕτω
δὲ καὶ ὁ μακάριος οὗτος (μακάριον γὰρ αὐτὸν ἦδη καὶ διὰ
τῆς στενῆς εἰσελθεῖν ἐλόμενον) εἰσῆλθε διὰ τῆς στενῆς πύ-
λης τῆς ἀπεναντίας ἐκεῖνης πάντα ἔχουσας. Καθόπερ ἐκεῖ-
νος διηκνῶς ἐτρόφη, οὕτω καὶ οὗτος λιμῶ παλαιῶν διετέλει.
Καὶ ἐκεῖνος μὲν μετὰ τῆς τροφῆς καὶ ὑγείας σώματος ἀπῆ-
λαισε καὶ χρημάτων περιουσίας, καὶ ἐν γαστρομαργίᾳ καὶ μέθῃ
διημερεύων κατεβηκέναι· οὗτος δὲ μετὰ τοῦ λιμοῦ καὶ
ἐσχάτῃ πενίᾳ περιβεβλημένος καὶ νόσῳ διηκνῶς καὶ ἔλκεσι
ἀπορούτοις, οὕτῃ δὲ ἀνάγκαις πύρρει τροφῇ, ἀλλὰ τῶν
ψυχίων ἐπεθύμει τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουτοῦ, καὶ
οὕτῃ τοῦτον ἤξιωτο.

Εἶδες πῶς διὰ τῆς στενῆς πύλης οὗτος εἰσελθὼν, τὴν
τελλιμμένην ὁδὸν διηκνῶς ἐβάδιζεν; εἶδες πῶς ἐκεῖνος διὰ
τῆς πλατείας πύλης καὶ τῆς εὐρυχωρᾶς ὁδοῦ ἐπορεύετο;
Ἄλλ' ἴδωμεν λοιπὸν ἐκαστὸν τὸ τέλος, καὶ πῶς μὲν ἐκεῖνος
εἰς στενὰ κατέστρεψε τέλος, πῶς δὲ οὗτος εἰς πλατὺ καὶ
πολλὰς ἀνεσεις γέμον· ἵνα ταῦτα μαθόντες ἀκριβῶς, μὴ τὴν
εὐρύχωρον ἐκ παντὸς τρόπου διώκωμεν ὁδὸν, μὴδὲ διὰ τῆς
πλατείας πύλης εἰσερχομῶν σπουδάζωμεν, ἀλλὰ τὴν στενὴν
πύλην μεταδιώκωμεν, καὶ τὴν τελλιμμένην ὁδὸν βαδίζωμεν,

ἵνα εἰς χρηστὸν καὶ ἀνέσεως γέμον τέλος καταντήσῃς θνη-
θώμην.

Ἐπειδὴ γὰρ τὸ τέλος τῆς ἐκάστου ζωῆς ἔφθασεν, ὅρα
τί φησι περὶ τοῦ τῆς τελλιμμένην ὁδεύοντος πρότερον. Ἐγεί-
νετο δ' ἔ, φησὶν, ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ
ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων
εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ (Λουκ. 16, 22). Τάχα
οἱ ἄγγελοι ἀπήλθον αὐτὸν προηγουμένοι καὶ δορυφοροῦντες,
καὶ εἰς τὴν ἀνέσεως χωρίον μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας θλί-
ψεις καὶ τὴν στενὴν ὁδοιοπορίαν ἀποκαθίσταντες. Εἶδες ὅσον
τῆς στενῆς πύλης καὶ τῆς τελλιμμένης ὁδοῦ τὸ πλάτος ἐν
τῷ τέλει φαίνεται; Ὅρα λοιπὸν καὶ τῆς εὐρυχωρᾶς ὁδοῦ τὰ
ὀλέθρια τέλη. Ἀπέθανε, φησὶ, καὶ ὁ πλούσιος,
καὶ ἐτάφη. Οὐδεὶς ὁ προηγούμενος, οὐδεὶς ὁ δορυφο-
ρῶν, οὐδεὶς ὁ ὀδηγῶν, καθόπερ τὸν Λάζαρον. Ἐπειδὴ γὰρ
ἐν τῇ εὐρυχωρᾷ δὴ τοῦτον ἀπάντων ἀπῆλαισε, καὶ πολλοὺς
ἔχε τοὺς δορυφοροῦντας, τοὺς θεραπεύοντας, τοὺς κόλακας
λέγω, τοὺς παράσιτους, ἔνθα πρὸς τὸ τέλος ἔφθασε, γυμνὸς
καὶ ἐρημὸς ἀπάντων γέγονε μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας ἀνε-
σεις, μᾶλλον δὲ μετὰ τὴν βραχείαν ἐκείνην ἀνεση καὶ εὐμε-
ρίαν. Ἀπας γὰρ ὁ παρὼν βίος βραχύς, τῷ μέλλοντι αἰὶνι
συγκρινόμενος. Μετὰ τὴν βραχείαν τοῖνον ἀνεση, ἥς ἀπῆ-
λαισε τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν βαδίζων, τὸ τῆς στενοχωρίας καὶ

καὶ τὸ πλάγιασμα στὴν ἐξώπορτα, βρισκόταν τώρα στὴν ἀνείπωτῃ ἐκείνῃ ἀνσθη πού λόγος δὲν μπορεῖ νὰ τὴν παραστήσῃ, ὁ ἄλλος ὅμως ὑστερ' ἀπὸ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν ἀνσθη καὶ τὴν πολλὰ λαίμαργία καὶ τῇ μέθῃ, κατάντησε στὴν ἀναποφεικτὴ ἐκείνῃ κόλαση καὶ κατακαιγίотαν. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃ ὁ καθένας ἀπ' τοὺς δύο, ὁ ἓνας τὸ κέρδος τοῦ στενόχωρου δρόμου κι' ὁ ἄλλος τὴ ζημία καὶ τὴν καταστροφή τοῦ εὐρύχωρου, βλέπουν τώρα ὁ ἓνας τὸν ἄλλο ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση. Κι' ἄκουε πῶς: Καὶ στὸν ἄδην, λέει, σήκωσε τὰ μάτια του, ἐκεῖ πού βασανιζόταν, καὶ βλέπει τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακριὰ καὶ τὸ Λάζαρο μέσα στὴν ἀγκαλιά του. Καὶ νομίζω ὅτι καθὼς παρατηροῦσε τὴν τόσο ἀπτόμοι ἀλλαγὴ τῶν πραγμάτων, καὶ τὸν παραπεταμένο στὴν ἐξώπορτα καὶ τὸν ἀφημένο στὶς γλώσσες τῶν σκυλιῶν, νὰ ἔχῃ τόσο μεγάλο θάρρος καὶ νὰ ζῇ στὴν ἀγκάλῃ τοῦ πατριάρχου, καὶ τὸν ἑαυτοῦ του τριγυρισμένο ἀπὸ τόσο ντροπὴ καὶ μαζί μ' αὐτὴν νὰ κατακαίεται στὴ φωτιά, τότε ἐνοίωθε πρῶτορον τὸν πόνο. Εἶπε λοιπὸν τὰ πράγματα σὸ ἀντίθετο ἀλλοιμένα, καὶ τὸν ἑαυτοῦ, νὰ ποῦμε, τὸν εὐχαριστῆμένο τότε σ' ὄνειρο καὶ στὴν ψευτιά, νὰ ὑποφέρῃ τώρα τὴν ἀβάστακτῃ τιμωρία, κι' ὕστερ' ἀπ' τὸν εὐρύχωρο δρόμο καὶ τὴν πλατιά πύλῃ, νὰ ἔχῃ καταντῆσῃ σὲ τόσο στενόχωρο τέλος· εἶδε καὶ στὸν ἄλλο νὰ ἔχουν γίνῃ τὰ ἀντίθετα, καὶ γιὰ τὴν

ὑπομονὴν τοῦ ἐβείξε ἐδῶ, νὰ χαίρεται τώρα τὰ ἀνείπωτα ἐκείνα ἀγαθὰ· καὶ καθὼς βρέθηκε στὴν ἀνάγκη, καὶ καθὼς εἶχε μάθῃ ἀπὸ συχνὴ χρῆσιν τὴν ἀπάτῃ πού πάντα τὴν καταδεχότανε ἀφοῦ προτίμησε τὸν εὐρύχωρο δρόμο, κάνει παράκλησιν στὸν πατριάρχη καὶ λέει λόγια ἀξιολύπητα καὶ δάκρυα γεμάτα. Κι' αὐτὸς πού πρωτύτερα οὔτε νὰ γύριζε, οὔτε νὰ διὲν ἀνεχότανε τὸ Λάζαρο, τὸ φτωχό, τὸν πεταμένο στὴν ἐξώπορτα, καὶ πού τὸν συχαινόταν, νὰ ποῦμε, γιὰ τὴ βρωμιὰ τῶν πληγῶν του, καὶ τὴν ἡρεμία του πού μέσα σ' αὐτὴν ζοῦσε πάντοτε εὐχαριστῆμένος, αὐτὸς παρακαλεῖ τώρα τὸν πατριάρχη καὶ λέει: Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησέ με καὶ στείλε τὸ Λάζαρο νὰ βρέξῃ τὴν ἄκρη τοῦ δάχτυλου του μὲ νερό, καὶ νὰ δροσίψῃ τὴ γλώσσα μου γιὰ τὴ ὑπόφωρον σ' αὐτὴ τὴ φλόγα. Τὰ λόγια αὐτὰ ἔχουν τὴ δύναμιν νὰ προκαλέσουν τὴ συμπόνειαν, κι' ὅμως δὲν ὠφέλησαν οὔτε ἔτσι τίποτα· γιὰ τὴν ἐξομολόγησιν καὶ ἡ παράκλησιν αὐτὴ ἦταν παράκαιρη ἀφοῦ δὲν ἔγινε τότε πού ἔπρεπε. Στείλει, λέει, τὸν Λάζαρο ἐκεῖνον, τὸ φτωχό, πού τὸν συχαινόμουν πρωτύτερα, πού δὲν τοῦ ἔδιναν τὰ ψίχουλα· ἐκεῖνον ἔχω ἀνάγκη τώρα, κι' ἐκεῖνον τὸ δάχτυλό ζητῶ, πού τὸ 'γλυφαν τὰ σκυλιά. Εἶδες πῶς τὸν συμμόρφωσε ἡ τιμωρία; εἶδες πῶς ὁ εὐρύχωρος δρόμος κατάντησε σὲ τέλος στενό; Καὶ δὲν παρακαλεῖ τὸν Λάζαρο, ἀλλὰ τὸν πατριάρχη.

τῆς ὀλίγου χωρίον αὐτὸν ἐδέξατο. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατριάρχου ἐπανεπίσπετο, τῶν πόνων καὶ τῆς κόλλης ταπεινότητος τὰς ἑμῶν ἐξ ἀπολαύσεων, καὶ μετὰ τὸν λιμὸν καὶ τὰ ἔλκη καὶ τὴν ἐν τῷ πυλῶνι κατὰκλισιν, τῆς ἀπορρήτου ἐκείνης ἀνέσεως καὶ οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνευθῆναι δυναμένης μετεἶχεν· οὗτος δὲ μετὰ τὴν τρυφὴν καὶ ἀναισθη καὶ γαστριμαργίαν τὴν πολλὴν καὶ τὴν μὴν ἐκ τῆς ἀπαρτήτου κόλασιν ἐκείνῃ καταντῆσας ἀπετηγνίζετο. Καὶ ἰνα ἐκείνος αὐτῶν διὰ τῶν πραγμάτων μάθῃ, ὁ μὲν τῆς στενῆς ὁδοῦ τὸ κέρδος, ὁ δὲ τῆς εὐρυχωρίας τὴν ζημίαν καὶ τὸν ὀλεθρον, ἀπὸ πολλοῦ τοῦ διασημωτοῦ ἀλλήλους ὀρώων. Ἄκουε δὲ πῶς: Καὶ ἐν τῷ δῶν, φησὶν, ἐπείρας τοῦ ὁφθαλμοῦ αὐτοῦ, ὑπάρχον ἐν βασιλείαις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ (Λουκ. 16, 23). Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ὅτι θαυμάσιον τὴν ὁρᾶν οὕτω τὴν πραγμάτων μεταβολὴν, καὶ τὸν μὲν ἐν τῷ πυλῶνι ἐρμηνεύον, καὶ τὰς γλώσσας τῶν κυνῶν προκειμένον, τοσαύτῃ ἀπολαύοντα τῆς παρησίας, καὶ τοῖς κόλποις τοῦ πατριάρχου ἐνδοιμαζόμενον, ἐαυτὸν δὲ τοσαύτῃ ἀσχηρὴ περιβεβλημένον, καὶ μετὰ ταύτης καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἀποτηγνίζόμενον, πλείονα τῆς ὁδῶν τὴν αἰσθησὴν ἐλάμβανεν. Ὅρῶν τοιγαυτοῦ ἐκ τῶ ἐναντίον τὰ πράγματα μεταστάντα, καὶ αὐτὸν μὲν, ὡς εἶπεν, ἐν ὀνείρῳ καὶ σκιᾷ τρυφεύοντα, καὶ νῦν τὴν ἀφόρτον

κόλασιν ὑπομένοντα, καὶ μετὰ τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν καὶ τὴν πλατείαν πύλῃν ἐκ οὗτω στενὴν καταστρέψαντα τέλος· ἐπ' ἐκεῖνον δὲ τὰ ἐναντία συμβεβήκωτα, καὶ διὰ τὴν ἐνταῦθα ὑπομονὴν τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν αὐτὸν ἀπολαύοντα· καὶ ἐν ἀμνηστῇ γεγονόσ, καὶ τῇ περὶ μαθὼν τὴν ἀπάτην, ἢν ὑπέμεινε δι' ὅλου τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν ἐλόμενος, ἱκετηρίαν τίθει πρὸς τὸν πατριάρχη καὶ ἐλαίαν φθέγγεται ῥήματα, καὶ δακρύων γέμοντα. Καὶ ὁ πρὸ τούτου μὴδὲ ἐπισπερσόμενος, μὴδὲ ἰδεῖν ἀνεχόμενος τὸν Λάζαρον, τὸν πένιτα, τὸν ἐν τῷ πυλῶνι ἐρμηνεύον, ἀλλὰ καὶ βέλυστονόμενος αὐτόν, ὡς εἶπεν, διὰ τὴν τῶν ἐλαίων δυσωδίαν, καὶ τὴν οἰκταὴν βλατείαν, ἐν ἣ διηγεῖσθαι τρυφῶν διηγῇ, νῦν ἱκετῶν τὸν πατριάρχη, καὶ φησὶ: Πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἰνα βάψῃ τὸ δάκρυον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὁσάκις, καὶ καταντῆσῃ τὴν γλῶσσαν μου, ὅτι ὁ δυνάμει ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ (Λουκ. 16, 24). Ἰκανὰ τὰ ῥήματα ἐκ οὗτων ἀπελκύσασθαι· ἀλλ' ὅμως οὐδὲ οὕτως δυνάσθαι τὸ πλῆρον· ἀμικρὸς γὰρ ἡ ἐξομολόγησις καὶ ἡ παράκλησις οὐκ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι γινώμενη. Πάμωρον, τὸν Λάζαρον ἐκεῖνον, τὸν πένιτα, ἐν πρὸ τούτου ἐβέλυστονόμενον, ὡ τῶν ψυχῶν οὐ μετρίδου· ἐκεῖνον θέματα νῦν, καὶ τὸν δάκτυλον ἐκεῖνον ἐπιζητῶ, ἐν οἷς κῶνος ἔλειπον. Εἶδες πῶς συνέπειλεν αὐτὸν ἡ τιμωρία; εἶδες πῶς ἐκ στενὴν τε-

Φυσικά· γιατί δὲν ἐτολμοῦσε οὕτε ν' ἀντικρύσῃ τὸν φτωχὸ. Γιατὶ σκεφτόταν τὴ δική του ἀπανθρωπία καὶ ὑπολογίζοντας πόσο ἀνελέητα τοῦ φέροσθε, τὸν ὑποπύσαντο πῶς ἴσως οὕτε θ' ἀπαντοῦσε. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ δὲν κάνει τὴν παράκληση σ' αὐτόν, ἀλλὰ παρακαλεῖ τὸν πατριάρχη. Μὰ οὕτε ἐστὶ δὲν ἐκέρσις κατὰ περισσώτερο. Τόσο μεγάλο κακὸ εἶναι νὰ χάνωμε τὴν εὐκαιρία καὶ νὰ ἔχωμε προδώσει τὸν καιρὸ τῆς ζωῆς μας, πού μᾶς τὸν ἔχει ὥστε ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς σωτηρίας μας. Γιατὶ ποῖο διαμάντι δὲ θὰ τὸ μαλάκωναν αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ πῶς δὲ θὰ προκαλοῦσαν τὴ λύπην καὶ τὴ συμπάθειαν;

Κι' ὁμως ὁ πατριάρχης οὕτε ἐστὶ δὲν δέχεται τὴν παράκλησιν, ἀλλὰ μίαν ἀπάντησιν τὸν ἀξιώνει καὶ τοῦ μαθαίνει ὅτι ὁ ἴδιος φταίει γιὰ ὅλα τὰ κακὰ πού τὸν βρῆκαν. Γιατὶ τοῦ λέει ὁ πατριάρχης· Παιδί μου, θυμῆσου ὅτι πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετὲς σου στὴ ζωὴ σου, κι' ὁ Λάζαρος πάλι γιὰ τὶς ἁμαρτίες του· καὶ τώρα ἐκείνος παρηγοριέται κι' ἐσὺ ὑποφέρεις. Κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτὰ, ἀνάμεσα σ' ἐσᾶς καὶ σ' ἐμᾶς εἶναι στηριγμένο μεγάλο βάραθρο, ὥστε αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ πάνε ἀπὸ δῶ σ' ἐσᾶς, νὰ μὴ μποροῦν, οὕτε οἱ ἀπὸ 'κεῖ νὰ περνοῦν σ' ἐμᾶς. Φοβερά αὐτὰ τὰ λόγια κι' ἄξια νὰ συγκινήσουν ὅσους ἔχουν νοῦ. Γιὰ νὰ

τὸν διδάξῃ δηλαδὴ ὅτι βέβαια αὐτὸς νιώθει ἀνάλογη εὐσπλαχνία καὶ τὸν πιάνει λύπη καθὼς βλέπει νὰ χειροτερεύῃ ἡ τιμωρία του, μὰ τίποτα πιά δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσῃ, τοῦ ἐξηγεῖ λέγοντάς του ὅτι· "Ἦθελα ν' ἀπλώσω τὸ χέρι μου σ' ἐσένα καὶ νὰ σοῦ ἀνακουφίσω τοὺς πόνους καὶ νὰ λιγοστέψω τὸ βάρος τῆς τιμωρίας σου, ἀλλὰ πρόλαβες ἐσὺ ὁ ἴδιος καὶ στερήθηκες αὐτὴ τὴν παρηγορία· γι' αὐτὸ λέει· Παιδί μου, θυμῆσου. Πρόσεξε τὴν καλωσύνη τοῦ πατριάρχου· τὸν λέει παιδί του. "Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ φανερώσῃ τὴ δικὴ του πραότητα, δὲν δίνει σ' ἐκεῖνον καμμίαν βοήθειαν ἀφοῦ εἶχε καταδικασθῇ ἀπὸ μόνος του. Παιδί μου, λέει, θυμῆσου ὅτι πληρώθηκες ἐσὺ γιὰ τὶς ἀρετὲς σου στὴ ζωὴ σου· κατὰλαβε τὰ περασμένα, μὴν ξεχνᾷς πόσῃ καλοπέρασιν χάρηκες, πόσῃ ἀνάπαυσιν, πόσῃ πολυτέλειαν, πῶς πέρασες ὅλη τὴ ζωὴ σου στὴ λαιμαργία καὶ τὸ μεθύσι, καθὼς ἐπίστευες ὅτι πάντα θὰ τὰ ἔχῃς αὐτὰ κι' ἐνόμεζες ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ ἀγαθὰ. Σύμφωνα μὲ τὴ δικὴ του γυνῶμη, τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπάντησιν. Γιατὶ αὐτὸς δὲν φανταζόταν τίποτα ἀνώτερο, καὶ καθὼς δὲν ἐβλέπε τὰ βάρσανα πού τὸν περίμεναν, τὰ θεωροῦσε ἐκεῖνα πού εἶχε τότε, πῶς ἦταν ἀγαθὰ.

Ε'. Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τώρα συνηθίζουν νὰ λένε πολλοὶ πού κυριεύονται ἀπ' τὴν ἄσωτία καὶ τὴν πολυφαγία, ὅτι, Πολλὰ ἀγαθὰ ἀποκτήσαμε, ὅταν θέλουν νὰ συγ-

λὸς κατήντησεν ἡ εὐρύχωρος οὐδὲς· Καὶ οὐ ποιεῖται πρὸς τὸν Λάζαρον τὴν ἱκετήριαν, ἀλλὰ πρὸς τὸν πατριάρχη. Εἰκότως· οὐδὲ γὰρ ὀντιβλέπει ἐτόλμα τῷ πέννῃ. Ἐννεοὶ γάρ, οἶμαι, τὴν οἰκειάν ἀπανθρωπίαν, καὶ τὸ ἀνέλεος λογίζεσθαι, ὅπερ εἰς αὐτὸν ἐπεδείχθη, ὡπότευσεν αὐτὸν ἰσως μὴδὲ ἀποκρίσεως δέξιν. Διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ πρὸς αὐτὸν ποιεῖται τὴν παράκλησιν, ἀλλὰ τὸν πατριάρχη ἱκετεύει. Ἄλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ἐκέρσιν τι πλόν. Τοσοῦτον κακὸν ἔστιν ἡ ἀκτερία, καὶ τὸ τὸν θελλόμενον ἡμῖν τῆς ζωῆς καιρὸν παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας εἰς τὴν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ὑπόθεσιν προβάδιναι. Ποῦλον γὰρ δέδμενται οὐκ ἂν κατέκαμψαι αὐτὰ τὰ ῥήματα, καὶ εἰς οἶκτον καὶ συμπάθειαν ἤγαγεν;

Ἄλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ὁ πατριάρχης ἐπικυνοῖ τὴν αἰτήσιν, ἀλλ' ἀποκρίσας μὲν αὐτὸν ἔειπεν, διδάσκου δὲ αὐτὸν ὅτι αὐτὸς αὐτῷ αἰτίος τούτων ἐγένετο τῶν κακῶν. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ πατριάρχης· Τέκνον, μνησθητι ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ ἡ Λάζαρος δολιώς τὰ κακὰ νῦν δὲ ὁμὴν παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾷσαι. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοῦτο μεταξὺ ὅτων καὶ ἡμῶν χάσιμα μέγα ἐστηρικται, ὥσως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐκθεν πρὸς ὁμᾶς μὴ δύναται, μὴδὲ οἱ ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσι. Φοβερά τὰ εἰρημένα, καὶ ἱκανὰ κακίσταται τῶν νοῦν

ἐχόντων· Ἦνα γὰρ διδάξῃ αὐτόν, ὅτι αὐτὸς μὲν τὴν οἰκίαν εὐσπλαχνίαν περὶ αὐτὸν ἐπιδείκνυσεν, καὶ εἰς οἶκτον ἐπακάμπεται, ὁρῶν αὐτοὶ τῆς καλῆσεως τὴν ἐπίτασιν, οὐδὲν δὲ πλόν αὐτῷ εἰς παραμυθίαν ἐνεργεῖν δύναται, μονονουχὶ ἀπολογούμενος αὐτῷ φησιν, ὅτι· Ἐβουλόμην χεῖρά σοι ὀρέξαι, καὶ ἐπικουρήσαι σοι τὰς ἀλγυδῶνας, καὶ τῶν τιμωριῶν ὑποτέμνεσθαι τὸ σφοδρὸν, ἀλλὰ προλάβων αὐτὸς ταῦτας ἀπεστέρησας αὐτοῦ τὴν παραμυθίαν· διὰ τοῦτο φησι· Τέκνον, μνησθητι. Ὅρα τοῦ πατριάρχου τὴν ἀγαθότητα· τέκνον αὐτὸν καλεῖ. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τὴν ἡμετέραν τὴν αὐτοῦ ἐμψῆχιν δύναται, οὐδέναι δὲ αὐτῷ βοηθῆσαν παρέχει διὰ τὸ ὅρ' αὐτοῦ αὐτὸν προδίδωσθαι. Τέκνον, φησὶ, μνησθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου· εἰς ἐννοίαν εἰλὼν τῶν παρελθόντων, μὴ ἐπιλάβῃς πῶς τρυφερὰ ἀπῆλυσας, πῶς ἀνέστας, πῶς φαντασίας, πῶς ἐν γαστρομαργίᾳ καὶ μέθῃ πάντα τὸν βίον διετέλεσας, ἐν ἐκείνῳ νομίζων εἶναι πάντα τὸν αἰῶνα, καὶ ἐκεῖνα ὀριζόμενος εἶναι τὰ ἀγαθὰ. Ἀπὸ τῆς ψήρου τῆς αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν πρὸς αὐτὸν ἐποίησται. Οὐδὲν γὰρ ἐκείνους ὀνήλιν φανταζόμενος, οὐδὲ τὰ μέλλοντα αὐτὸν διαδέχεσθαι κακὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων, ἐκεῖνα ἀγαθὰ εἶναι ἐνόμιζε.

Ε'. Τοῦτο γὰρ καὶ νῦν ἔθος λέγειν τοῖς πολλοῖς τοῖς περὶ τρυφήν καὶ τὴν ἀσφαλίαν ἐπισημαίνουσιν, ὅτι· Πολλὰ ἀγαθὰ

κρατήσουν την πολλή άσωτία που χειροτερεύει. Μήν τὰ νομαζέης εύκολα αὐτὰ ἀγαθὰ, ἐννοώντας ὅτι αὐτὰ δόθηκαν βέβαια ἀπὸ τὸν Κύριο γιὰ νὰ τὰ χαροῦμε μέτρο, νὰ τὰ ἔχωμε γιὰ συντήρησιν τῆς ζωῆς καὶ γιὰ νὰ συγκρατοῦμε τὴν ἀδυναμία τοῦ σώματος· μὰ τὰ πραγματικά ἀγαθὰ εἶναι ἄλλα.

Γιατὶ κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀγαθό, οὔτε ἡ άσωτία, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ πολυτέλεια τοῦ ἐνδύματος, ἀλλὰ μόνο τὸ ὄνομα ἔχουν. Καὶ τί λέω πῶς μόνο τὸ ὄνομα ἔχουν; ἀφοῦ αὐτὰ πολλὰς φορὲς μᾶς γίνονται αἰτίες καὶ καταστροφῆς ἀκόμα, ὅταν δὲν τὰ χειριστοῦμε ὅπως πρέπει. Γιατὶ ὁ πλοῦτος, τότε θὰ γινόνταν καλὸς σ' αὐτὸν ποῦ τὸν ἔχει, ὅταν δὲν τὸν δαπανᾷ μόνο γιὰ νὰ καλοπερνᾷ, οὔτε γιὰ τὸ μεθῆσι καὶ τὶς βλαβερὰς ἡδονάς, ἀλλὰ ὅταν εὐχαριστιέται μὲ μέτρο καὶ τὰ ὑπόλοιπα τὰ μοιράζει γιὰ νὰ χορτάσουν οἱ φτωχοί, τότε ὁ πλοῦτος εἶναι ἕνα ἀγαθό. Μὰ ὅταν θέλῃ καθεὶς ν' ἀφῇθῃ στὴν πολυτέλεια καὶ στὴν ἄλλῃ άσωτία, τότε ὅχι μόνο τίποτα δὲν κερδίζει ἀλλὰ καὶ πέφτει σὲ γκρεμὸ βῆθῃ· αὐτὸ ποῦ εἶχε πάθει κ' ὁ πλοῦσιος αὐτός. Γι' αὐτὸ τοῦ λέει ὁ πατριάρχης· Παιδί μου, θυμῆσου πῶς πληρώθηκες γιὰ τὶς ἀρετές σου στὴ ζωὴ σου. Ἐκεῖνα ποῦ νομίζεις ὅτι εἶναι πραγματικά ἀγαθὰ, αὐτὰ τὰ ξωφλησες, κ' ὁ Λάζαρος πάλι τὰ κακὰ, ὅχι γιατί ὁ Λάζαρος τὰ θεωροῦσε κακὰ αὐτά, μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς γνώμης τοῦ πλοῦσιου τὸ συμπεράνε κ' αὐτό. Ἐκεῖνος

δηλαδή εἶχε σχηματίσει αὐτὴ τὴ γνώμη μέσα του, καὶ θεωροῦσε τὸν πλοῦτον βέβαια καὶ τὴν πολυτέλεια καὶ τὴν ἀκολασία καὶ τὴν ἄλλη ἀνοησία σὰν ἀγαθὰ, ἐνῶ τὴ φτώχεια καὶ τὴν πείνα καὶ τὴ βαριά ἀρρώστια τὰ νόμιζε κακὰ. Ὅπως λοιπὸν εἶχες τὴ γνώμη σου γι' αὐτὸν καὶ τὴν πλανημένην ἐκείνη κρίσιν, θυμῆσου ὅτι σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη σου κ' ἐσὺ τὰ χάρηκες ἐκείνα τ' ἀγαθὰ, ὅταν περνοῦσες τὸν πλατὺ κ' εὐρύχωρο δρόμο, κ' ὁ Λάζαρος πάλι τὰ κακὰ, σύμφωνα μὲ τὴ λογικὴ σου, ὅταν ἐβάδιζε ἀπ' τὴ στενὴ πύλη καὶ στὸ θλιμμένο δρόμο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐσὺ ἀπ' τὸ ἕνα μέρος, εἶδες μόνο τὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, κ' αὐτὸς ἀπ' τὸ ἄλλο, ἔβλεπε πρὸς τὸ τέλος καὶ δὲν γινόνταν ποῦ ἀπρόσβυτος βλέποντας τὴν ἀρχὴ τοῦ δρόμου, γι' αὐτὸ τώρα αὐτὸς παρηγοριέται ἐδῶ, κ' ἐσὺ ὑποφέρεις, καὶ ἤρθε τὸ τέλος ἀντίθετο μεταξὺ σας. Εἶδατε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὸ τέλος τοῦ εὐρύχωρου καὶ ἀνετοῦ δρόμου, ἐμάθατε πῶς τὸ καλὸ τέρμα τῆς στενῆς πύλης καὶ τοῦ θλιμμένου δρόμου, ὑποδεχτήκε ἐκεῖνον ποῦ τὸν προτίμησε· ἀκούστε τώρα καὶ τὸ φοβερώτερο. Κι' ἐκ τῶς ἀπ' αὐτὰ, λέει, ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς βράθυμο μεγάλῳ εἶναι στηριγμένο, ποῦ ὅσοι θέλουν νὰ πᾶνε ἀπὸ 'δῶ σ' ἐσᾶς νὰ μὴ μποροῦν, οὔτε οἱ ἀπὸ κεῖ νὰ περνοῦν σ' ἐμᾶς. Μὴν προσπεράσωμε εύκολα, ἀγαπητοί, αὐτὸ ποῦ εἶπε, ἀλλὰ νὰ καταλάβωμε καλὰ τὴ σημασία αὐτῶν τῶν λόγων, καὶ ποῦ

ἐσχήκαμεν, ὅταν βούλωνται ἀνάγει τῆς πολλῆς τρυφῆς τὴν ἐπίτασιν. Μὴ καλεῖ ταῦτα ἀπλῶς ἀγαθὰ, ἄνθρωπε, ἐννοῶν ἐπὶ ταῦτα μὲν ἐδόθη παρὰ τοῦ Δεσπότη, ἵνα τὰς συμμετρίας ἀπολαβόντες, τὴν ὁσέσαιν ἔχωμεν τῆς ζωῆς, καὶ τὴν δόξαιεν διακρατοῦμεν τοῦ σώματος· ἕτερα δὲ ὅτι τὰ ὄντως ἀγαθὰ

οὐδὲν γὰρ τούτων ἀγαθόν, οὐ τρυφή, οὐ πλοῦτος, οὐκ ἐσθλὸς πολυτέλεια, ἀλλ' ὄνομα μόνον ἔχει. Τί δὲ λέγω ὄνομα μόνον ἔχει; ταῦτα μὲν οὐκ πολλὰς καὶ ὀλίγους ἡμῖν αἰτία γίνεσθαι, ἐπειδὴν μὴ θεόντας αὐτοὺς χρῶσθαι μετὰ. Ὁ γὰρ πλοῦτος τότε ἀν γένοιτο ἀγαθὸς τῷ κερματίζοντι, ὅταν μὴ εἰς τρυφὴν μόνον αὐτὸν ἀναλίσκῃ, μὴ δὲ εἰς μέλην καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς ἡδονάς, ἀλλ' ὅταν τῆς τρυφῆς συμμετρίως ἀπολαβὼν, τὰ λοιπὰ εἰς τὰς τῶν πενήτων διακρίαν γαστρώσας, τότε ἀγαθὸν ὁ πλοῦτος. Εἰ δὲ μέλλῃ τις τρυφῇ ἑαυτὸν ἐκδιδόναι καὶ τῇ ἄλλῃ άσωτίᾳ, οὐ μόνον οὐδὲν αὐτὸν ὀνίσκῃ, ἀλλὰ καὶ εἰς βαθὺν κερμὴν κατὰγει· ὁ δὲ καὶ ὁ πλοῦσιος οὗτος πέποιθε. Διὸ φησὶ αὐτὸν ὁ πατριάρχης· Τέκνον, μὴ σὲ ἔχει τὸ ἐπὶ ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου. Ἐκεῖνα δ' ἐννομεῖς εἶναι ὄντως ἀγαθὰ, ταῦτα ἀπέλαβες, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ, οὐκ ἐπειδὴ Λάζαρος αὐτὰ κακὰ ἐνόμιζε, μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ψήφου τοῦ πλοῦσιου καὶ τοῦτο ἐπηγάγεν· Ἐκεῖνος γὰρ ταῦτην παρ'

ἑαυτῷ κυρώσας τὴν ψήφον, τὸν μὲν πλοῦτον καὶ τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ἄλλην βλακειάν ἀγαθὰ ἐνόμιζε, καὶ δὲ πέναν καὶ τὸν λιμὸν καὶ τὴν χαλεπὴν ἀρρωτίαν κακὰ ὑπόπτευεν. Ὡς οὖν αὐτὸν ὑπελάμβανες, καὶ τὴν ἑαυτοσμήνην κρίσιν ἐκείνην εἶχες, μνησθῇτι ὅτι κατὰ τὴν σὴν ψήφον καὶ σὺ τὰ ἀγαθὰ ἐκείνα ἀπέλαβες, τὴν πλατείαν καὶ εὐρύχωρον ὁδὸν εὐσας ὁδόν, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ κατὰ τὸν σὸν λόγον, τὴν στενὴν πύλην καὶ τὴν τελλυμένην βασιλεῖας ὁδόν. Ἐπεὶ οὖν σὺ μὲν τὰ προοίμια μόνον εἶδες τῆς ὁδοῦ, οὗτος δὲ καὶ πρὸς τὸ τέλος ὁδού, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ προοιμίου τῆς ὁδοῦ γινόμενος ὀνηρότερος, διὰ τοῦτο νῦν ἐνταῦθα παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδονύσιος, καὶ ἀπεναντίας ἀλλήλους τὸ τέλος κατήντησεν. Εἰδότε δ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τῆς εὐρυχωρίας καὶ πλατείας ὁδοῦ τὸ τέλος, ἐμάθετε τῆς στενῆς πύλης καὶ τῆς τελλυμένης ὁδοῦ ὅπως χρηστὸν τὸ πέρας ἐδέξατο τὸν ταύτην ἐλόμενον· ἀκούσατε δὲ καὶ τὸ φοβερότερον· Καὶ ἐπὶ πᾶσι, φησὶ, τοῦτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὡμῶν χάσμα μέγα ἐστὶ ῥηρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἐνθὺν ἐκεῖ μὴ θύνωνται, μὴ δὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσι. Μὴ ἀπλῶς παραβόλωνμεν, ἀγαπητοί, το λελθέν, ἀλλ' ἐνωσώμεν τῶν λελθέντων τὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὅσας ἀπολάβει τῆς τιμῆς καὶ τῆς προσέβας ὁ παρὰ τὸν

χαίρεται τιμή κι' επίσημη θέσε' ὁ παραπεταμένος στήν ἐξώπορτα, ὁ περιφρονημένος, ὁ φτωχός, αὐτός πού πάντα ἀγωνιζόταν μετ' τή στέρησι, πού βρασανιζόταν ἀπό τίς πληγές, ὁ ἀφημένος ὡς σκυλιά.

Μ' εὐχαρίστηση βέβαια τὰ τριγυρίζω ἀδιάκοπα αὐτά, γιά νά μὴν ἀπελπιστῇ κανεὶς φτωχός ἡ ἄρρωστος καὶ πεινασμένος καὶ κακοτυχιστὴν τὸν ἑαυτοῦ του, ἀλλὰ νά τὰ ὑποφέρῃ ὅλα μὲ ὑπομονή κι' εὐχαρίστηση, καὶ νὰ τρέφεται ἀπὸ τώρα μετ' τὴς καλῆς ἐλπίδες καὶ νὰ περιμένῃ τίς ἀνέλπιδες ἐκεῖνες ἀμοιβῆς καὶ τὴν πληρωμὴ τῶν κόπων του. Κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτά. Τί σημαίνει τὸ, 'Εκτὸς ἀπ' αὐτά; Ἀφοῦ εἶπε ὅτι ἐσὺ ὅλα ὅσα θεωροῦσες πῶς εἶναι ἀγαθὰ τὰ χάρηκες σ' αὐτὴ τῇ ζωῇ, κι' ὅτι αὐτὸς δέχτηκε ὅσα ἐσὺ νόμιζες πῶς εἶναι κακά, τὸ πρόσθεσε αὐτὸ γιὰ νὰ τὸν διδάξῃ ὅτι ἐκτὸς ἀπ' ὅσα εἶπε, τὸν καθένα κάποιον τέλος τὸν περιέμενε ἀνάλογο. Ἐσένα, μετὰ τ' ἀγαθὰ πού νόμιζες ὅτι χαίροσουν, σὲ δέχτηκε ἡ θλίψη κι' ἡ στενοχωρία κι' ἡ ἀσβηστή φωτιά, κι' αὐτόν, μετὰ τὸν ἀγῶνα πού ἔκανε σ' ὅλο τὸ μᾶκρος τῆς ζωῆς μ' ὅσα ἐνόμιζες ἐσὺ πῶς εἶναι κακά, τὸν δέχτηκε ἡ ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀνάπαυση μαζί μὲ τοὺς ἀγίους. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ καθένας βρῆκε τὸ ἀνάλογο τέλος, κι' ἐσένα ἡ πλατιά πύλη κι' ὁ εὐρύχωρος δρόμος σ' αὐτὴ τῇ στενοχωρία σ' ἔκαμε νά καταστήσης, ἐνῶ αὐτόν ὁ στενός καὶ θλιμμένος δρόμος σ' αὐτὴ τὴν ἀνάπαυση τὸν ἔφερε, Κι' ἐκτὸς ἀπ' αὐτά, ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς

βάραθρο μεγάλο εἶναι στηριγμένο. Βλέπε τὸν φτωχό, τὸν πληγιασμένο (γιὰ νά πῶ τὰ ἴδια ἀπάλι), νά ὑπολογίζεται μαζί με τὸν πατριάρχη καὶ ν' ἀνηκῇ στὸν δικαίον τῇ συντροφίᾳ. Γιατί, ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς, λέει. Εἶδες ποῖο ἀποτέλεσμα τὸν περίμενε αὐτὸν πού ὑπόφερε μὲ ὑπομονή κι' εὐχαρίστηση τῇ βαριά ἐκείνῃ ἀρρώστια καὶ τὴν πείνα; Διότι, ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς, λέει, βάραθρο μεγάλο εἶναι στηριγμένο. Μεγάλο, λέει, εἶναι αὐτὸ πού μᾶς χωρίζει, κι' ὄχι μόνον βάραθρο, ἀλλὰ μεγάλο. Κι' ἄληθινὰ μεγάλῃ εἶναι ἡ ἀπόσταση ἀνάμεσα τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία καὶ πολλὴ ἡ διαφορά· γιατί ἡ μιὰ εἶναι πλατιά κι' εὐρύχωρη, ἡ ἄλλη στενὴ καὶ θλιμμένη· ἡ ἀσωτία πλατιά κι' εὐρύχωρη, κι' ἡ φτώχεια κι' ἡ ἀνάγκη στενὴ καὶ θλιμμένη. Καθὼς ἀκριβῶς ἐδῶ λοιπὸν, οἱ δρόμοι εἶναι ἀντίθετοι, κι' αὐτὸς πού προτιμᾷ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴ βαδίζει τὸ στενὸ καὶ θλιμμένο δρόμο, ὅπως κι' αὐτὸς πού κυνηγᾷ τὴν φρονιμάδα, κι' αὐτὸς πού ἀγαπᾷ νὰ δίνη τὰ ὑπάρχοντά του, κι' αὐτὸς πού περιφρονεῖ τὴν ψεύτικη δόξα, ἐνῶ ἐκεῖνος πού προθύμα βαδίζει στὸν πλατὺ κι' εὐρύχωρο δρόμο, ἀφοσιώνεται στὴ μέθη καὶ τὴν ἀσωτία καὶ στὴ μανία τῶν χρημάτων καὶ στὰ βλαβερὰ θεάματα, κι' ἔτσι ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στοὺς δύο. Ἐτσι ἀκριβῶς καὶ τὸν καιρὸ τῆς τιμωρίας καὶ τῆς ἀνταποδόσεως εἶναι νὰ βροῦμε μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στὶς ἀμοιβές. Διότι βάρ-

πλῶνα ἔρριμνος, ὁ εὐκαταρρήντος, ὁ πένης, ὁ τῷ λιμῷ ἠλκισκὸς παλαιός, ὁ τοῖς θύκοις πολιορκούμενος, ὁ τοῖς κυσὶ προκειμένος.

Ἠδέως γὰρ ταῦτα στρέφω συνεχῶς, ἵνα μηδεὶς τῶν ἐν πένει τῶν ἐν νόσοις ὄντων καὶ λιμῷ καταρρήνση, ἑαυτὸν ταλαιῶν, ὅλλὰ μεθ' ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας ἀπαντᾷ φέρων, ἥδη ταῖς χρησταῖς ἐλπίσι τρέφεται, τὰς ἀπορήτους ἐκείνας ἀναμένων ἀμοιβάς, καὶ τὸν πόνον τῆς ἀντιδόσεως. Καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῦτοισι. Τί ἔστιν, Ἐπὶ πᾶσι τοῦτοισι; Εἰπὼν, ὅτι σὺ μὲν ἄπαντα ἐν τῷ παρόντι βίω ἀπέλαβες, ἄπερ ἡγοῦ εἶναι ἀγαθὰ, καὶ ἐν οὗτοις ἀπέλαβες ἄπερ σὺ ἐνόμιζες εἶναι κακά, τοῦτο προσέθηκε, διδάσκων αὐτόν, ὅτι καὶ ἀκόλουθον ἔκαστον τέλος ἐδέξατο ἐπὶ ταῖσι τοῖς βηδέσιν· σὲ μὲν μετὰ τὸ νῦν ἀγαθὸν ἐν ἐνμίξεις ἀπολαύειν, ἡ θλίψις καὶ ἡ στενοχωρία καὶ τὸ πῦρ τοῦ ἀσβεστον, τοῦτον δὲ μετὰ τὸ προσπαλαῖσιν ἐν διηνεκεί τῇ ζωῇ οἷς ἐνόμιζες αὐτὸς εἶναι κακοῖς, ἡ ἀνεσις καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσις καὶ ἡ μετὰ τῶν ἀγίων λῆξις ἐδέξατο. Ἐπειδὴ τοῖνυν τὸ τέλος ἀκόλουθον ἕκαστον εὔρε, καὶ σὲ μὲν ἡ πλατεία πύλη καὶ ἡ εὐρύχωρος ὁδὸς εἰς ταύτην τὴν στενοχωρίαν καταστήσῃ πεπονηθε, τοῦτόν δὲ ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη εἰς ταύτην ἡγάγε τὴν ἀνεσιν, Καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῦτοισι μετὰ τῶν ἡμῶν καὶ ὁ μὴν χάσμα μέγα ἐστὶ ἡ-

ριεῖται. Ὅρα τὸν πένητα, τὸν ἠλκισκὸν (πάλιν γὰρ ταῦτα λέγω), τῷ πατράρχῃ συναριθμωμένον, καὶ τῷ χορῷ τῶν δικαίων κατελεγμένον. Μετὰ τὸ γὰρ ἡμῶν καὶ ὁ μὴν, φησὶν Εἶδες οὐα λῆξις διεδέξατο τὸν μεθ' ὑπομονῆς καὶ εὐχαριστίας τὴν χαλεπὴν ἐκείνην ἀρρωστίαν καὶ τὸν λιμὸν ἐνέγκαντα; Μετὰ τὸ γὰρ ἡμῶν καὶ ὁ μὴν, φησὶ, χάσμα μέγα ἐστὶ ἡριεῖται. Πολλοί, φησὶν, ἐστὶ τὸ διείργον, καὶ οὐχ ἀπλῶς χάσμα, ἀλλὰ μέγα. Καὶ γὰρ ἀληθῶς πολλὸ τὸ μέσον τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, καὶ πολλὴ ἡ διαφορά· ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ πλατεία καὶ εὐρύχωρος, ἡ δὲ στενὴ καὶ τεθλιμμένη καὶ μὲν τρυφερὰ πλατεία καὶ εὐρύχωρος, ἡ δὲ πένια καὶ ἡ ἐνθεῖα στενὴ καὶ τεθλιμμένη. Ὅσοι οὖν ἐνταῦθα ἐναντίαι εἰσὶν αἱ ὁδοί, καὶ ὁ μὲν τὴν παρεσθινὴν ἐλόμενος τὴν στενὴν ὁδὸν καὶ τεθλιμμένην ἐν ἐνμίξεις σωφροσύνην μεταβιβάων, καὶ ὁ τὴν ἀκηνομοσύνην ἀσπάζόμενος, καὶ ὁ τῆς κενοδοξίας ὑπερῶν, ὁ δὲ τὴν πλατεῖαν ὁδεύειν σπευδὼν καὶ τὴν εὐρύχωρον, μέθῃ καὶ τρυφῇ καὶ χρημάτων μανίᾳ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ ταῖς ἐπιθυμιαῖς θεωρίας ἑαυτὸν ἐκδίδωσι, καὶ πολλὰ ἐκατέρων ἐστὶν ἡ διαφορά· οὕτω δὲ καὶ ἐν τῷ τῆς κολλάσεως καιρῷ νὰ τῆς ἀνταποδόσεως, τὸν ἀμοιβῶν πολλὸ τὸ μέσον ἐστὶν εὐρεῖν. Χάσμα γὰρ, φησὶ, μέγα ἐστὶ ἡριεῖται μετὰ τῶν ἡμῶν, τούτοις, τῶν δικαίων, τῶν ἐναρέτων, τῶν τὴν λῆξιν ἐκείνην λαχόν-

ραθρο, λείπει, μεγάλο είναι στη-
ριγμένο ανάμεσα σ' ἑμᾶς, δη-
λαδή ανάμεσα στους δίκαιους, πού θά
'χουν φτάσει σ' ἐκεῖνο τὸ τέλος, καί σ'
ἐσᾶς, δηλαδή πού καταγινατε στήν πο-
νηρία καί τὴν κακία. Κι' εἶναι τόσο μεγάλο
τὸ βάραθρο, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ
ὁποῖος βρίσκεται ἐδῶ νὰ
ἐλθῇ σ' ἐσᾶς, οὔτε ἀπὸ 'κεῖ
νὰ περάσῃ σ' ἑμᾶς. Εἶδες πόσο με-
γάλο εἶναι τὸ βάραθρο; Εἶδες ἄλλη πιὸ βα-
ριά ἀπάντηση τῆς κόλασως; Ἄραγε ὅταν
ἀκούσατε στὴν ἀρχὴ τὴν εὐτυχία τοῦ
πλούσιου καί τὴν πολλὴ περιποίηση ποῦ
εἶχε καθὼς τὸν περιστοίχιζαν ὅλοι, κι'
ἦταν δοσμένος κάθε μέρα στὴν καλοπέραση,
τὸν νομίζατε πῶς ἦταν εὐτυχισμένος;
καί πάλι, ὅταν βλέπατε τὸν φτωχὸ παραρ-
ριγμένο στὴν ἐξώπορτα, κι' ἀφημένο στὶς
πολλγές ἐκείνες, τὴν κακοτυχία τῆς ζω-
ῆς; Ἀλλὰ νά, τώρα, ἀπὸ τὸ τέλος τῶν
πραγμάτων βλέπομε νὰ 'χουν γίνηι τὰ
ἀντίθετα, καί τὸν ἕνα στὴ φωτιά ὡστερ'
ἀπὸ τὴν πολυτέλεια ἐκείνη καί τὸ μεθύσι,
ἐνῶ τὸν ἄλλο στὴν ἀγκάλη τοῦ πατριάρ-
χου μετὰ τὴ φτώχεια ἐκείνη τὴ χειρότερη,
καί τὴν πείνα. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν τραβή-
ξωμε τὸ λόγο σὲ μεγάλο μάκρος, φτάνει
ὡς ἐδῶ νὰ κρατήσωμε τὴ διδασκαλία καί
νὰ παρακαλέσω τὴν ἀγάπῃ σας, νὰ μὴν

ἐπιζητᾶτε τὴν πλατιά πύλη, οὔτε τὸν
εὐρύχωρο δρόμο, οὔτε τὴν εὐκόλια νὰ ζητᾶ-
τε με' κάθε τρόπο, ἀλλὰ νὰ σκέφτεστε σὲ ποῖο
τέλος φέρνει ὁ καθένας δρόμος καί ν' ἀπο-
φεύγωμε ἐκεῖνο τὸν εὐκόλο, καθὼς θὰ ξέ-
ρωμε ποιά βάρσανα τὸν βρῆκαν αὐτὸν τὸν
πλούσιο, καί νὰ ἐπιζητᾶμε τὴ στενὴ πύλη
καί τὸ θλιμμένο δρόμο, γιὰ νὰ μπορέσωμε
μετὰ τὴ θλίψη τὴν ἐδῶ, νὰ φθάσωμε στῆς
ἀναπαύσεως τὸν τόπο. Ἀποφεύγετε λοι-
πόν, σᾶς παρακαλῶ, τὰ σατανικά θεάματα,
καί τὸ βλαβερὸ θέαμα τῶν ἵπποδρόμων.
Γιατὶ θέλησα νὰ τὰ πῶ αὐτὰ γι' αὐτοὺς
ποῦ παρασύρθηκαν κι' ἐβάρσισαν στὸν εὐ-
ρύχωρο δρόμο, ὥστε νὰ τὰ μάθουν, ν'
ἀφήσουνε τὸ δρόμο αὐτό, καί νὰ βαδίσουν
τὸν στενὸ δρόμο, τῆς ἀρετῆς τὸ δρόμο ἐνωῶ,
καί ν' ἀξιώθουν τοῦ πατριάρχου τὴν ἀγκά-
λη, σὰν τὸν Λάζαρο, καί νὰ ἐλευθερωθοῦμε
ὅλοι ἐμεῖς ἀπὸ τὴν κόλαση τῆς φωτιάς
καί ν' ἀπολαύσωμε ἐκείνα τὰ ἀνείπωτα
ἀγαθὰ, ποῦ μάτι δὲν τὰ εἶδε κι' αὐτὶ δὲν
τ' ἄκουσε· τὰ ὁποῖα μακάρι ὅλοι μας νὰ
πετύχωμε, με' τὴ χάρι καί τὴ φιλανθρωπία
τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ
ὁποῖος, μαζί με τὸν Πατέρα καί τὸ ἁ-
γιο Πνεῦμα, ἅς ἔχη δόξα, δύναμη, τιμὴ,
τώρα καί πάντοτε καί στοὺς αἰῶνες τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

των· καὶ ὁ μὲν, τουτέστι, τῶν ἐν πονηρίᾳ καί κακίᾳ
καταπανηθέντων. Καὶ τοσοῦτον ἔστι μέγα τὸ χάσμα,
ὥστε μὴτε ἐντεῦθεν ἐστὼ τὰ τινα πρὸς
ὁμᾶς διαβῆναι δύνασθαι, μήτε ἐκείθεν
πρὸς ἡμᾶς διαπεράσαι. Εἶδες χάσματος μέγεθος;
εἶδες ἀπόκρισι γέννησι βαρυτέραν; Ἄρα ἐν προομιόις ἀκού-
σαντες τὴν εὐημερίαν τοῦ πλουσίου καί τὴν πολλὴν θεραπείαν
ἣν εἶχε παρὰ πάντων δορυφορούμενος, καὶ καθ' ἑκάστην
ἡμέραν τὴν τρυφὴν προσπολούμενος, οὐκ ἐνομιζετε μακαριστὸν
εἶναι; καὶ πάλιν ὁρῶντες τὸν πέντη ἐπὶ τοῦ πυλῶνος ἐρ-
οιμμένον καί τοις χαλκοῖς ἐκείνους ἐκδεδομένον, οὐκ ἐταλάνιζετε αὐτοῦ τὴν ζωὴν; Ἀλλ' ἰδοὺ νῦν ἀπὸ τοῦ
τέλους τῶν πραγμάτων τὰ ἐναντία ὁρῶμε γινόμενα, καί τὸν
μὲν ἐν τηγάνοις μετὰ τὴν τρυφὴν ἐκείνην καί τὴν μέθην,
τὸν δὲ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατριάρχου μετὰ τὴν πείναν ἐκεί-
νην τὴν ἐσχάτην καί τὸν λιμόν. Ἀλλ' ἵνα μὴ εἰς πολὺ μήκος
ἐκτελῶμεν τὸν λόγον, ἀρκεῖ μᾶλλον τοῦτου συστήειν τὴν δι-
δασκαλίαν, καὶ παρακαλεῖν τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, μὴ τὴν

πλατεῖαν μεταβιβάειν πλὴν, μηδὲ τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν, μηδὲ
τὴν ἐκείνῃ ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖν, ἀλλὰ τὸ τέλος ἐκαστέρας
ἐνωσύντας, ταύτην μὲν φεύγειν, λογιζομένους τὰ κατεπι-
φότα τὸν πλοῦσιον τοῦτον, τὴν δὲ στενὴν πύλην μεταβιβά-
ειν καί τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν, ἵνα εἰς τὸ τῆς ἀνάσσεως χωρίον
μετὰ τὴν ἐνθάδε θλίψιν κατανηθῇσι δινηθῶμεν. Φεύγετε
τοίνυν, παρακαλῶ, τὰς σατανικὰς θεωρίας, καί τὴν ἐπιβλαβὴ
τῶν ἵπποδρόμων θέαν. Διὰ γὰρ τοὺς ὑποσυμέντας καὶ πρὸς
τὴν εὐρύχωρον ὁδὸν βαδίσαντας, ταῦτα εἰπεῖν προήχθημεν,
ἵνα μαθόντες, ἐκείνην μὴ καταλίπωσι, τὴν δὲ τεθλιμμένην
ὁδεύσαντες, τὴν τῆς ἀρετῆς λέγω, τῶν κόλπων τοῦ πατριάρ-
χου ὁμοίως τῷ Λαζάρῳ ἀνισθῶσι, καί τῆς γέννησι τοῦ πυρὸς
κοιτῇ πάντες ἐλευθερωθέντες, τῶν ἀπορρητῶν ἐκείνων ἀγα-
θῶν, ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδον, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσαν, ἀπολαύσω-
μεν ὧν γέννησι πάντας ἡμᾶς ἐπιτευχέιν, χάριτι καί φιλανθρω-
πίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ
ᾧμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ αἰεὶ, καί
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΕΣ ΕΝΝΕΑ

Οι όμιλίες αυτές εκφωνήθηκαν από τὸν Χρυσόστομο στὴν Ἀντιόχεια, ἀνάμεσα στὰ ἔτη 386 ἕως 397· τότε ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομε.

Ὅπως γιὰ τὴ χρονολόγησι, ἔτσι καὶ γιὰ τὴ σειρά τους, ἀκόμα καὶ γιὰ τὴ γνησιότητά τους, ἔχουν πολλὰ συζητηθῆ. Διάφοροι μελετητὲς δίνουν ἄλλη σειρά στὶς όμιλίες αὐτές, κι' ἄλλοι ἔχουν τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἑβδομὴ εἶναι γραμμένη ἀπὸ τὸν Σεβηριανὸ Γαβάλων. Ὅμως ἀκολουθοῦμε ἐδῶ τὴν ἔκδοσι τοῦ Migne, στὴν ὁποία ὅλες οἱ όμιλίες αὐτὲς θεωροῦνται γνήσιες καὶ ἡ σειρά τους εἶναι αὐτὴ ποὺ κι' ἐμεῖς ἐμφανίζομε.

Οἱ ἐννέα αὐτὲς όμιλίες ἔχουν ὅλα τὰ γνωρίσματα τῶν χρυσοστομικῶν ἔργων, παρουσιάζουν ἐνότητα σκέψεως, ἔχουν ζωηρὴ ἔκφρασι, πηγάζουν ἀπὸ βαθιὰ γνώσι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς καὶ στηρίζονται βάσιμα στὴν Ἀγία Γραφή. Ἀκόμα παρατηροῦμε ὅτι τὸ βασικὸ θέμα, ποὺ εἶναι ἡ μετάνοια, τὸ ἀκολουθοῦν σὲ κάθε όμιλία ἄλλα σημαντικὰ θέματα, ὅπως στὴν τρίτῃ τὸ περὶ ἐλεημοσύνης, στὴν πέμπτῃ καὶ ἕκτῃ τὸ περὶ νηστείας, ποὺ ἀναπτύσσονται παράλληλα.

Συγκινητικοὶ εἶναι οἱ πρόλογοι στὴν πρώτη καὶ τὴν ὄγδοι όμιλία, τίς ὁποῖες ὁ Χρυσόστομος ἐκφωνεῖ μετὰ ἀπὸ ἀσθένειά του καὶ ἐκφράζει μὲ ἰδιαίτερη χάρι προσωπικὰ συναισθήματά του.

(Τὸ κείμενο τῶν όμιλιῶν εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, Τόμος 49ος, σελ. 277-350.)

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

Όταν γύρισε από την έξοχή *.

α'. "Αραγε μᾶς θυμόσασταν, τὸν καιρὸ αὐτὸ πού χωριστήκαμε ἀπὸ σᾶς; Γιατὶ ἐγὼ βέβαια ποτὲ δὲν μπόρεσα νὰ σᾶς ξεχάσω, ἀλλὰ κι' ἂν ἄφησα τὴν πόλη, τὴ θύμησή σας δὲν τὴν ἄφησα· μὰ σὰν αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὰ ὠραῖα σώματα, ὅπου κι' ἂν πᾶνε, φέρνουν μαζί τους παντοῦ τὸ ποθητὸ τους πρόσωπο, ἔτσι κι' ἡμεῖς πού ἀγαπήσαμε τὴν ὁμορφιά τῆς ψυχῆς σας, πάντα μαζί μας φέρνομε τὴν ὁμορφιά τῆς ψυχῆς σας. Κι' ὅπως οἱ ζωγράφοι πού ἐνώνουν διάφορα χρώματα καὶ φτιάχνουν τὶς εἰκόνες τῶν ἀνθρώπων, ἔτσι κι' ἡμεῖς βάλαμε μαζί, σὰν διάφορα χρώματα τῆς ἀρετῆς, τὸ ἐνδιαφέρον σας γιὰ τὶς συγκεντρώσεις μας, τὴν προθυμία σας γιὰ ν' ἀκούσετε, τὴν ἀγάπη σας γιὰ τὸν ὁμιλητὴ, ὅλα τὰ ἄλλα σας καλὰ, ἐξωγραφίσουμε τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς σας, καὶ βάζοντάς την μπροστὰ στὰ μάτια τῆς διάνοις μας, παίρνομε ἀρκετὴ παρηγοριά στὸ χωρισμὸν αὐτό, μ' αὐτὴ τὴν φαντασία. Ἔτσι, κι' ὅταν μέναμε στίτι κι' ὅταν φεύγομα, κι' ὅταν περπατούσαμε κι' ὅταν ἀναπαυόμασταν, καὶ ὅταν μπαίναμε κι'

ὅταν βγαίναμε, γυρίζαμε ἀδιάκοπα καὶ φέρναμε στὴ φαντασία μας τὴν ἀγάπη σας· κι' ὄχι μόνο τὴ μέρα, ἀλλὰ καὶ τὴ νύχτα σ' αὐτὰ τὰ ὁράματα βρίσκαμε εὐχαρίστηση. Κι' αὐτὸ πού εἶπε ὁ Σολομών, Ἐγὼ κοιμᾶμαι καὶ ἡ καρδιά μου ἀγρυπνᾷ, αὐτὸ παθαίνομε τότε κι' ἡμεῖς. Γιατὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ ὕπνου βάραινε τὰ βλέφαρά μας, μὰ ἡ μεγάλη δύναμη τῆς ἀγάπης σας, ἐδιώχνε τὸν ὕπνον ἀπ' τὰ μάτια τῆς ψυχῆς σας, καὶ πολλὰς φορὲς ἐνόμιζα πὼς μιλοῦσα μαζί σας. Γιατὶ εἶναι φυσικὸ ἡ ψυχὴ νὰ βλέπῃ τὴ νύχτα στ' ὀνειρο τῆς ὅσα σκέφτεται τὴν ἡμέρα, πράγμα πού γινόταν τότε καὶ σ' ἡμᾶς. Κι' ὅπως δὲν σᾶς ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια τοῦ σώματος, σᾶς ἔβλεπα μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης, κι' ὅπως δὲν βρισκόμουν κοντὰ σας μὲ τὸ σῶμα, ἦμουν κοντὰ σας μὲ τὴ διάθεση, καὶ τ' αὐτιά μου πάντοτε ἀντηχοῦσαν τὴ ζωηρὴ σας φωνή. Γι' αὐτό, ἂν κι' ἡ σωματικὴ ἀρρώστια μ' ἀνάγκαζε νὰ μείνω περισσότερο ἐκεῖ, καὶ νὰ ὠφελοῦμαι στὴν ὑγεία τοῦ σώματος ἀπ' τὸν καθαρὸ ἀέρα, ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης σας δὲν τὸ μπόρουσε

* Ὁ Χρυσόστομος, συχνὰ ἀρρωστος ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ τοὺς κόπους, πῆγαινε στὴν ἐξοχὴ γιὰ ἀνάρρωσή. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἔγινε ἴσως τὸ Φθινόπωρο τοῦ 387, ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν ἐξοχή.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ

α' Ἄρα ἐμμένονθε ἡμῶν, ζήτε τὸν μεταξὺ τούτων ἐκρωσθῆμεν χρόνον ὁμῶν; Ἐγὼ μὲν γὰρ ὁμῶν οὐδέποτε ἔληυθην ἐπιλαθέσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ἀφείλ. τὴν ὁμῆτεραν οὐκ ἔφηκα μνήμην ἄλλ'. Ὅσπερ οἱ τῶν λαμπρῶν ἑῶντες σωματίων, οὕτωπερ ἂν ἐπίωσι, μεθ' ἑαυτῶν τὴν τοιούμεν περιφέρουσιν ὄντι, οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τοῦ κέλους τῆς ὁμετέρας ψυχῆς ἐραστούντες, ἀεὶ μεθ' ἑαυτῶν τὴν εὐμορδίαν τῆς ὁμετέρας περιφέρουσιν διανοίας. Καὶ καθάπερ οἱ ζωγράφοι, ποικίλα χρώματα κεραυνόντες, τὰς τῶν σωματιῶν εἰκόνας ἐργάζονται, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν σπουδὴν ἡμῶν τὴν ἐν ταῖς συνάξεσι, τὴν προθυμίαν τὴν περὶ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐν ὧν τὴν περὶ τὸν λόγοντα, τὰ ἄλλα πάντα ἐκρωσθῆμεν καθάπερ τοῖν τε χρωμάτων ἀρετῆς κεράσαντες καὶ τὴν χαρακτὴρ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ὑπογράφαντες, καὶ πρὸ τῶν ὁσθαυμῶν τῆς διανοίας ὄντες, ἱκανὴν διὰ τῆς πνευματικῆς ἐλαμβάνομεν τῆς ἀποδημίας παραμυθίαν. Καὶ ταῦτα, καὶ οἱ καθήμενοι καὶ διανοστάμενοι, καὶ οἱ ἀπορῶντες καὶ ἀναπαυόμενοι, καὶ εἰσιόντες καὶ ἐξιόντες,

Ἐξ' ἀρχῇ αὐτοῦ ἐπαυλοῦντος

ἐστέρομεν συνεχῶς, τὴν ὁμῆτεραν ἀνεροπολοῦντες ἀγάπην καὶ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν νύκτι ταύταις ἐνεκρωσθῶμεν ταῖς φαντασίαις. Καὶ ὅπερ ὁ Σολομών ἐφη, Ἐγὼ καὶ ἐν ὅθῳ καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνᾷ (Ἰσλμ 5,2), τοῦτο καὶ ἡμεῖς τότε ἐπάσχομεν. Ἡ μὲν γὰρ ἀνάγκη τοῦ ὄντιον κατέσχευεν ἡμῶν τὰ βλέφαρα ἢ δὲ τῆς ἀγάπης τῆς ὁμετέρας τυραννὶς ἀφηνίχιζε τοὺς τῆς διανοίας ἡμῶν ὀφθαλμούς· καὶ ὁλλότις ὅντιον ὄντα διαλέγεσθαι ἐδόκουν. Καὶ γὰρ πέφυκεν ἡ ψυχὴ ἵνα τὰ φαντάζοντα νύκτωρ, ὅπερ ἂν μεθ' ἡμέραν λογίζεται, ὅπερ οὖν καὶ ἐφ' ἡμῶν τότε συνέβαινε καὶ οὐκ ὁρῶν ὅμως τοῖς ὁρῶν τοῖς τῆς σαρκοῦ, ἐδῶν ὅμως τῆς ἀγάπης τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ μὴ παρῶν ὅντιον τῶν σωματιῶν, ἀρῶν ὅντιον τῆς διανοίας, καὶ μοι τὰ ὡς αὐτὸ πρὸς τῆς ὁμετέρας περιεχέτο ὁρῶνται. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς τοῦ σώματος ἀρρωστίας ἐπὶ πλέον ἐκεῖ διατρέχειν ἀναγκαζόντες, καὶ τῆς τοῦ ἀέρος ὠφέλειας εἰς τὴν τῆς σαρκοῦ ἀπολαύειν ὑγιεινῇ, καὶ τῆς ἀγάπης βίᾳ τῆς ὁμετέρας οὐκ ἠνέσχετο τοῦτο, ἀλλὰ κατεβόησε, καὶ οὐ πρότερον ἀπέσκη διενεχούσα, ἕως ἡμέρας

αυτό, καὶ φώναζε δυνατὰ καὶ δὲν ἔπαψε νὰ μ' ἐνοχλεῖ μέχρι ποῦ μ' ἔπεισε νὰ φύγω καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ ἔπρεπε, καὶ μ' ἔκανε νὰ λογαριάζω σὰν ὑγεία κι' εὐχαρίστηση καὶ κάθε ἄλλο ἀγαθό, τὴ συντροφιά σας. Σ' αὐτὴ τῇ δυνάμει ὑπακούσαμε καὶ προτιμήσαμε καλύτερα νὰ γυρίσωμε, ὥς μὴν πέρασε τελείως ἡ ἀρρώστια, παρὰ νὰ θεραπεύσωμε τὴν ἀσθένεια τοῦ σώματος καὶ νὰ λυπηθῶμε ἀκόμα πιο πολλὴ τὴν ἀγάπῃ σας. Καὶ βέβαια μένοντας ἐκεῖ, ἀκούα τὰ παράπονα σας, κι' ἀπάνωτ' ἐπιστολὰς μοῦ τὰ φέροναν. Καὶ βέβαια ἔβινα σημασία πιο πολλή σ' ὅσους παρὰ ποιοῦνταν παρὰ δὲ ὅσους ἐπαινοῦσαν· γιὰτὶ αὐτὰ τὰ παράπονα βγαίνουν ἀπὸ ψυχὴ πού ξέρει ν' ἀγαπᾷ. Καὶ γι' αὐτά, σηκώθηκα κι' ἔτρεξα νὰ ῥθω, γι' αὐτά ποτὲ δὲ μπόρεσα νὰ σὰς βγάλω ἀπὸ τὴ σκέπῃ μου. Καὶ δὲν εἶναι σπουδαῖο τὸ ὅτι ἐγὼ μένοντας στὴν ἐξοχὴ κι' ἔχοντας ἡσυχία, θυμώμουν τὴν ἀγάπῃ σας, ὅταν ὁ Παῦλος, ποῦ βρισκόταν μὲ δεσμὰ κι' ἔμενε στὴ φυλακὴ κι' ἔβλεπε πάνω του χίλιους δυὸ κινδύνους, ὁμως ζοῦσε στὴ φυλακὴ σὰ νὰ βρισκόταν σὲ λιβάδι, τόσο θυμώταν τὰ ἀδέλφια του, κι' ἔλεγε σὸ γράμμα του· Εἶναι δίκαιο νὰ ἔχω αὐτὴ τὴ γνώμῃ γιὰ σὰς, γιὰτὶ σὰς ἔχω στὴν καρδίᾳ μου, καὶ στὰ δεσμὰ μου, καὶ στὴν ἀπολογία μου κι' ὅταν μιλῶ γιὰ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀπ' ἐξω ἡ ἀλυσίδα τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπὸ μέσα ἡ ἀλυσίδα τῆς ἀγάπῆς τῶν

μαθητῶν· ἀλλὰ ἡ ἀπ' ἐξω ἦταν κακωμένη ἀπὸ σίδερο, κι' ἡ ἀπὸ μέσα εἶχε γίνῃ ἀπ' ἀγάπῃ· κι' ἐνῶ ἔκειναι πολλές φορές τὴν ἔβγαλε ἀπὸ πάνω του, ὁμως αὐτὴ ποτὲ δὲν τὴν ἔσπασε· μὰ ὅπως οἱ γυναικες ποῦ ἐδοκίμασαν τοὺς πόνοους κι' ἔγιναν μητέρες, ὅπου κι' ἂν εὐρεθοῦν ἀδιάκοπα εἶναι δεμένες μὲ τὰ παιδιὰ ποῦ γέννησαν, ἔτσι κι' ὁ Παῦλος, κι' ἀπ' αὐτὲς ἀκόμα περισσότερο, μὲ πιο μεγάλη δύναμει ἦταν ἀφοσιωμένος πάντοτε στοὺς μαθητὲς του, καὶ τόσο περισσότερο, ὅσο τὰ πνευματικὰ παιδιὰ εἶναι πιο ἀγαπητὰ ἀπὸ τὰ φυσικὰ. Γιὰτὶ κι' ἔκειναι πόνεσε ποῦ τοὺς γέννησε, ὁχι μιὰ φορὰ, ἀλλὰ καὶ πάλι ἐνωίωθε τοὺς ἴδιους πόνοους κι' ἐφώναζε λέγοντας. Παιδᾶκια μου ποῦ πάλι μὲ πόνους σὰς γενυνῶ. Ἄν κι' εἶναι ἀδύνατο ποτὲ νὰ τὸ πάθῃ αὐτὸ ἡ γυναικα, καὶ νὰ περάσῃ τοὺς ἴδιους πάλι πόνοους τοῦ τοκετοῦ, μὰ ὁ Παῦλος τὸ ὑπόφερε αὐτὸ ποῦ εἶν' ἀδύνατο νὰ τὸ δῇ κανεὶς στὴ φύσῃ, μιὰ μητέρα νὰ πάρῃ πάλι μέσα τῆς αὐτοὺς ποῦ γέννησε, καὶ νὰ περάσῃ πάλι τοὺς φοβεροὺς πόνοους τοῦ τοκετοῦ σ' αὐτὰ τὰ ἴδια παιδιὰ. Γι' αὐτὸ κι' ἔλεγε θέλοντας νὰ τοὺς συγκινήσῃ· Ποῦ πάλι μὲ πόνους σὰς γενυνῶ, σὰ νὰ ἔλεγε· Λυπηθῆτε με, κανένας γιὸς δὲν ἐβασάνισε δευτέρῃ φορὰ μὲ πόνοους τῆς μάνας του τὴν κοιλιὰ, πράγμα ποῦ ἐσεῖς μὲ ἀναγκάζετε νὰ ὑποφέρω· ἂν κι' ἔκεινοι οἱ πόνοι κάποια στιγμή καταπαύουν καὶ φεύγουν μαζί μὲ τὸ παιδί, ὅταν γλυστρήσῃ ἀπὸ τὴ μήτρα, μὰ οἱ πόνοι οἱ ἄλλοι, οἱ πνευματικοί, δὲν εἶναι

κι' πρὸ τῆς προσκομῆς ὥστε ἀναστῆναι ἔπειτα, καὶ ὑγίαιαν καὶ τέρψιν καὶ πᾶν ὅτιον ἀγαθὸν τὴν ὑμῶν ἀνθρώπων συνεισφέρει συνουσίαν. Ταῦτα δὲ περὶ θέντες ἡμεῖς, εὐλόγημα μάλλον ἔχοντες ἐπὶ τὰ λείψανα τῆς ἁρωματίας ἐπανελθεῖν, ἢ καθαρὰς ἀποθέμενοι τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν. ἐπὶ πλὴν λυ-θῆσι τὴν ὑμῶν ἀγάπην. Καὶ γὰρ ἐκεῖ δια-τρύβην ἤκουον ὡμῶν τὰ ἐγκληματὰ, καὶ συνεχεῖς ἐπιστολὴ ταῦτα ἦσαν διεκδικούν· καὶ γὰρ προσέειπον τοῖς ἐγκαλοῦσιν οὐχ ἦτον, ἢ τοῖς ἐγκωμιάζουσιν· ψυχὴ γὰρ εὐδοκίαν φιλεῖν ἦσαν αὶ μὲνέειν ἐκείναι. Καὶ διὰ ταῦτα ἀναστάς ἔδραμον· διὰ ταῦτα οὐδέποτε ὡμῶς τῆς διανοίας ἡδονήρην ἐκβαλεῖν τῆς αἰσῆς. Καὶ τὶ θαυμάσιον ἐν ὅρῳ διατρέχον ἔγω, καὶ ἀδελὰς ἀπολαύων, τῆς ὑμετέρας ἐμμενῆν ἀγάπης, ὅπου ἐν Παῦλος δεσμὰ περιελαμβάνω, καὶ δεσμοτρίτων οὐκῶν, καὶ μου-ριους ὁρῶν ἐπαιρημένους αὐτῷ κινδύνῳ, καθάπερ ἐν λαι-μῶνι τὰ δεσμοτρίτῳ δαίνων, οὗτοι τὰν ἀδελφῶν ἐμμενῶν, καὶ γράφων ἔλεγε· Καθὼς ἐστὶ δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν περὶ ὧν ὁμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὡμῶν. Ἐν τῷ τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογία καὶ βεβαιώσει τοῦ Εὐαγγελίου, (Φίλιπ. 1.7). Ἐξωθεν ἀλυσὶς ἢ παρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔσωθεν θύσις ἢ τοῦ φίλτρου τῶν μα-θητῶν· ἀλλ' ἡ μὲν ἔσωθεν ἀπὸ πειθῆρος ἐνεργάκετο, ἡ δὲ

ἐξωθεν ἐξ ἀγάπης ἐνεργήθη· κακείνῃ μὲν πολλὰκις καὶ ἀπῆλθε, ταύτην δὲ οὐδέποτε ἀπέρρηξεν· ἀλλ' ὁμοῦ αἱ γυ-ναῖκες ὁμοῦ πείραν ὠδίνων ἐλαβον καὶ μητέρας ἐγένοντο, τοῖς τεχνεῖσι παιδοῖς, ὅπουπερ ἂν ὦσιν, εἰσι διηκνῆκας συν-δεμέναι· οὗτω καὶ Παῦλος, μάλλον δὲ καὶ πολλῶς τοῦτων σφοδρότερον διὰ τοῖς μαθηταῖς προσήλωτο τοῖς αὐτοῖς, καὶ τοσοῦτα μάλλον, ὅσω τῶν φυσικῶν τόκων οἱ τοῦ πνεύματος εἰσι θερμότεροι. Καὶ γὰρ καὶ οὗτος ὠδινεν οὐχ ἀπαξ, ἀλλὰ καὶ δις τοὺς αὐτοὺς, καὶ ἐβόα λέγων Τεκνίᾱ μου, ὁ θς πάλιν ὠδίνω. Καίτοι γε τοῦτο οὐδέποτε ἐν πόθῳ ἡ γυνή, οὐδ' ἐν ὑποστάσει τὰς αὐτὰς πάλιν ὠδινᾷ, ἀλλὰ Παῦ-λος ὑπέμεινε τοῦτο, ὅπερ ἐπὶ τῆς φύσεως ἰσὺν οὐκ ἔστι, καὶ τοὺς ἀπαξ τεχνήσαντας πάλιν ἀναλαβεῖν, καὶ τὰς θουμῆας ἐπ' αὐτοῖς ὑπομείναι ὠδινᾷ· διὰ τοῦτο καὶ ἐντρέφαι βουλό-μενος αὐτοὺς, ἔλεγεν, Ὁ θς πάλιν ὠδίνω (Γ' αλ. 4, 19) μονοουχὶ λέγων· Θελοῦσθε μοι· οὐδεὶς υἱὸς δεύτερον τὴν μη-τρικὴν γαστέρα τοῖς ὠδὶσι δίδειται. ὅπερ ἀναγκάζεται με-τάσειν ὡμῆς· καίτοι ἐκείναι μὲν αἱ ὠδίνες ἐν μὲν καιρῷ ῥοπῇ κατατείνονται, καὶ τοῦ παιδίου τῆς νηδύος ἐξέλθουσιν, συνεχέμενοι· αὐταὶ δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ μῆκας ἀποκλήρους μένουσι· καὶ γὰρ ἐκταυτῶν ὄλων ὡδινὲς πολλαί, καὶ οὐκ ἔτεκε τοὺς κωμῆκους ὁ Παῦλος· καίτοι μὲν τῆς σαρκὸς ὁ πόνος, ἐνταῦθα δὲ οὐ γαστέρα διατείνονται αἱ ἀγνῆδοι,

τὸ ἴδιο, ἀλλὰ καὶ μῆνες δολόκληρους ἐπιμένουν, γιατί ὁ Παῦλος ἔταν δολόκληρο χρόνο πονοῦσε πολλὰς φορὲς καὶ δὲν τοὺς γέννησε αὐτοὺς ποὺ ἤθελε νὰ ἀναγεννήσῃ. Κι' ἐκεῖ ὁ πόνος εἶναι σαρκικός, μὰ ἐδῶ οἱ πόνου δὲ βασιανίζου τὴν κοιλία, μὰ κομματιάζου τὴν ἴδια τῆς ψυχῆς τὴ δύναμη. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι οἱ πόνου γιὰ τὰ πνευματικά παιδιὰ εἶναι πιὸ φοβεροί, ποῖος ποτὲ γιὰ χάρη τῶν παιδιῶν ποὺ γέννησε, εὐχήθηκε νὰ ὑποφέρῃ κόλαση; Ὁ Παῦλος ὁμῶς, ὅχι μόνο προτιμᾷ νὰ ὑποφέρῃ κόλαση, ἀλλὰ καὶ εὐχεται νὰ χωριστῇ ἀπ' τὸν Χριστὸ γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ παιδιὰ τοῦ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ γι' αὐτοὺς πονοῦσε πάντοτε καὶ χωρὶς διακοπῇ, κι' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲ γινόταν, ὑπόφερε κι' ἔλεγε: Νοιώθω μεγάλη λύπη κι' ἔχω ἀδιάκοπο πόνο στὴν καρδιά μου. Κι' ἐδῶ πάλι: Παιδᾶκια μου ποὺ πάλι μὲ πόνους σὰς γεννῶ, μέχρι νὰ πάρῃ μορφὴ μέσα σας ὁ Χριστός. Τί πιὸ ἀξιόηλεστο θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ ἀπὸ τὴ μήτρα αὐτῇ, ποὺ μπορούσε νὰ γεννᾷ τέτοια παιδιὰ, ποὺ νὰ ἔχουν μέσα τοὺς τὸν Χριστό; Καὶ τί πιὸ γόσιμο ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἀναγέννησε ὅλη τὴν οἰκουμένη; Καὶ τί πιὸ δυνατό ἀπὸ αὐτὴν, ποὺ τοὺς γεννημένους καὶ μεγαλωμένους, ὅταν ξέπεσαν σὰν ἐκτρώματα, ἔμπορε νὰ τοὺς πάρῃ πάλι καὶ νὰ τοὺς δώσῃ μορφὴ πνευματικῇ; γιατί αὐτὸ στοὺς φυσικοὺς τοκετοὺς εἶναι ἀδύνατο. Καὶ γιατί δὲν εἶπε, Παιδᾶκια μου ποὺ πάλι σὰς γεννῶ πνευματικά, ἀλλὰ, μὲ πόνους

σὰς γεννῶ; ἀφοῦ μάλιστα ἀλλοῦ λέει ὅτι γεννᾷ: Διότι μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ σὰς γεννῶ. Διότι ἐκεῖ τὴ συγγένεια μόνο ἤθελε νὰ φαερῶσῃ, ἐνῶ ἐδῶ καὶ τὸν κόπο ἤθελε νὰ παρῶσῃ. Καὶ πῶς λέει παιδιὰ τοῦ δσους δὲν εἶχαν γεννηθῇ ἀκόμα; Γιατί ἀφοῦ πονοῦσε, ἀκόμα δὲν εἶχε γεννηρεῖ: πῶς λοιπὸν τὰ λέει παιδιὰ τοῦ; Γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι δὲν εἶναι τώρα ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ὑποφέρει τοὺς πόνους τοῦ τοκετοῦ, πράγμα ποὺ μπορούσε νὰ τοὺς συγκινήσῃ ἐκείνους. Βέβαια ἔγινα, λέει, μιά φορὰ πατέρης, κι' ὑπόφερα τοὺς πόνους ποὺ ἔπρεπε γιὰ νὰ σὰς ἀποκτήσω, κι' ἐσεῖς γενήκατε παιδιὰ μου μιά φορὰ: πῶς μὲ βάζετε πάλι σ' ἄλλους πόνους; ἦταν ἀρκετοὶ οἱ πόνου νὰ σὰς κάμω παιδιὰ μου στὴν ἀρχή, γιατί μὲ βασιανίζετε πάλι μὲ πόνους; Γιατί τῶν πιστῶν τὰ παραπτώματα τοῦ ἔδιναν πιὸ μεγάλο πόνο ἀπὸ ἐκείνουν ποὺ δὲν εἶχαν ἀκόμα πιστέψει. Ἐπειδὴ τοῦ ἦταν ἀνυπόφορο νὰ τοὺς βλέπῃ νὰ παραδίδονται στὴν ἀσέβεια ὑστερ' ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τοὺς σὲ τέτοια μυστήρια: γι' αὐτὸ καὶ δυνατὰ πολὺ καὶ πιὸ περίπαθα ἀπὸ κάθε γυναῖκα φώναζε γοερὰ κι' ἔλεγε: Παιδᾶκια μου, ποὺ πάλι μὲ πόνους σὰς γεννῶ, μέχρι νὰ πάρῃ μορφὴ μέσα σας ὁ Χριστός. Καὶ τὸ ἔλεγε αὐτὸ θέλοντας νὰ δώσῃ θάρρος καὶ μαζί νὰ φοβερίσῃ: γιατί τοὺς ἔφερε ἀγωνία καὶ φόβο μὲ τὸ νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα μορφὴ μέσα τους, καὶ ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος τοὺς ἔκανε ν' ἀποκτήσουν θάρρος μὲ τὸ νὰ τοὺς

νec, ἀλλ' αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν ἰσχὺν καταξάνουσι. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι θερμότεραι αὗται αἱ ὥδινες, τίς ποτε ὅπῃ τῶν τεχθέντων παιδιῶν χρῆζατο ὑπομνηματι γένανυν. Οὗτος δὲ οὐ μόνον ἀλείπει ὑπομνήματα γένανυν, ἀλλὰ καὶ εὐχαίρει ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὥστε δουλοῦναι τοὺς Ἰουδαίους ἀποτεινόν, οὓς ὠδινει δαί καὶ διηνεκῶς, ναι ἐπειδὴ μὴ συνέβαινε τοῦτο, ὠδυνάτο λέγων: Ἀὐτὴ μοὶ ἔσσι μεγάλη, καὶ ἀδιδάλεπτος ὁδυνὴ τῇ καρδίᾳ μου (Ρωμ 9, 2). Καὶ ἐνταῦθα πάλιν Τεκνᾶ μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστός ἐν ὁμῖν (Γαλ 4, 19). Τί τῆς νήσου ἐκείνης μακαριότερον γένουτο ἄν, ἡ τοιαύτα παιδεία ἔδιδαντο, ὡς τὸν Χριστὸν ἔχαιεν ἐν ἑαυτοῖς; τί δὲ εὐφωρότερον, ἡ τὴν οἰκουμένην ἀπασιαν ἀπαγίνεσθαι; τί δὲ δυνατωτέρον, ἡ τὴν οἰκουμένην καὶ αὐτῶντας εἰς ἀμβλίωναν ἐκπεσόντων, ἀναλαβεῖν ἱσχυας πάλιν καὶ ἀνισθῆναι διαπλάσσει; τοῦτο γὰρ ἐπὶ τὸν φυσικῶν τοκέων ἀδύνατον. Διὰ τί δὲ οὐκ εἶπε Τεκνᾶ μου, οὓς πάλιν ἀναγεννῶ, ἀλλ' ὠδίνω, καίτοι ἐν ἀλλοχοῦ γεννῶσιν; Ἐν γὰρ Χριστῷ ἡ πᾶσι ὁμῶς ἐγέννησα (Α' Κορ 4, 15). Ἐκεῖ μὲν οὖν τὴν συγγένειαν δηλώσας μόνον ἐβόλλετο· ἐνταῦθα δὲ καὶ τὸν πόνον παρῶσ-

σαι ἐπονοῶσας. Πῶς δὲ τέκνα καλεῖ τὰ μηδένω τεχθέντα; εἰ γὰρ ὠδίνει, οὐδέπω ἔτεκε: πῶς οὖν τέκνα καλεῖ; Ἴνα μάθῃς, ὅτι (οὐ) ταῦτας ὠδίνει τὰς τραπας ὠδινας, ὅπῃ ἱκανῶν ἦν ἐκείνους ἐντέφας. Καὶ γὰρ ἐγενόμην, φησὶν, ἀπαῖς πατὴρ, ναι τὸν ἐκείνωμενον ἐφ' ὅμιν ὑπέμεινα τόκον, ἐγένεσθε δὲ τέκνα καὶ ὅμεις ἀπαῖς: πῶς οὖν πάλιν μὲ εἰς δευτέρως ὠδινας ἐμβάλλετε, ἱκανοὶ οἱ τόνοι τῶν τόκων τῶν ἐν ἀρχῇ, τί μὲ διατείνετε πάλιν ταῖς ὠδιναις; Τῶν γὰρ μηδέπω πεπαιστωκότων οὐκ ἐλάττωσα πόνον παρῶσιν αὐτῶν τὸν πιστῶν τὰ πτώματα. Καὶ γὰρ ἦν ἀφόρτος, μετὰ τὴν τῶν τοιοῦτων μυστηρίων κοινωνίαν πρὸς τὴν ἀσέβειαν αὐτομολούσας ὁρῆν' διὸ καὶ σφόδρα θρηυὶ καὶ πάσι: γυναικὶς περιπαθεστέρον ἀνυπόλητος, λέγων: Τεκνᾶ μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστός ἐν ὁμῖν (Γαλ 4, 19). Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, ὁμοῦ καὶ θαρρύνει καὶ φοβῶσθαι βουλόμενος: τὸ μὲν γὰρ δείξαι μὴ μεμρφωμένους ἐν αὐτοῖς τὸν Χριστόν, ἀγωνίζεσθαι καὶ ὁρῶν ἐκβάλλει τὸ δὲ ἐμψῆχει ὅτι δυνατὸν αὐτοὺς μορφωθῆναι, πάλιν θαρρύνει παρῶσθαι. Τὸ γὰρ εἶπεν, Ἄχρις οὗ μορφωθῇ, ἰμρότερον ταῦτά ἐστιν ἐνδοκινούμενον, καὶ ὅτι οὐδέπω μακρόφωται, καὶ εἰς δυνατὸν μορφωθῆναι πάλιν. Εἰ γὰρ μὴ δυνα-

φανερώνει ὅτι ἦταν δυνατὸ νὰ πάρῃ μορφὴ. Μὲ τὸ νὰ πῇ, μὲχρι νὰ πάρῃ μορφὴ, φανέρωνε καὶ τὰ δυὸ αὐτά, κ' ὅτι ἀκόμα δὲν πῆρε μορφὴ, καὶ ὅτι ἦταν πάλι δυνατὸ νὰ πάρῃ. Γιατὶ ἂν ἦταν ἀδύνατο, ἄσκοπα θὰ τοὺς ἔλεγε, μὲχρι νὰ πάρῃ μορφὴ μέσα σας ὁ Χριστός, καὶ θὰ τοὺς ἔτρεφε μὲ μάταιες ἐλπίδες.

β'. Αὐτὰ λοιπὸν γνωρίζοντας, νὰ μὴν ἀπελπίζομαστε κ' ἡμεῖς, ἀλλὰ κ' οὕτε νὰ ἀμελήσωμε καθόλου, γιατί καὶ τὰ δυὸ αὐτὰ εἶναι ὁλόθρια. Γιατὶ ἡ ἀπελπισία, δὲν τὸν ἀφήνει νὰ σηκωθῇ αὐτὸν ποὺ ἔπρεσε, κ' ἡ ἀμέλεια αὐτὸν ποὺ εἶναι ὁρθὸς τὸν ρίχνει κάτω. Ἐκείνη μᾶς στερεῖ συχνά ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πού ἀποκτιῆσαι, αὕτῃ δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὰ κακά πού εἶναι νὰ ῥθουν. Ἡ ἀδιαφορία μᾶς ρίχνει κάτω καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀκόμα, κ' ἡ ἀπελπισία μᾶς γκρεμίζει καὶ στὴν ἄβυσσο ἀκόμα τῆς κακίας, ὅπως πάλι, κ' ἀπὸ ἐκεῖ μπορούμε γρήγορα νὰ γυρίσωμε ἂν δὲν ἀπελπιστοῦμε. Καὶ πρόσθετι πόσῃ δύναμει ἔχουν κ' οἱ δυὸ ὁ διάβολος ἦταν ἀγαθὸς πρὶν, μὰ ἀπ' τὴν ἀμέλεια κ' ἀπ' τὴν ἀπελπισία ἔπρεσε σὲ πόσῃ κακίᾳ πού δὲν μπορεῖ πιά νὰ σηκωθῇ· κ' ὅτι ἦταν ἀγαθὸς, ἀκουσετὶ λέει ἡ Γραφή· Εἶδα τὸ Σατανᾶ πού ἔπρεσε σάν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Αὕτῃ ἡ παρομοίωσή του μὲ ἀστραπὴ, δείχνει καὶ πόσο λαμπρὴ ἦταν ἡ κατάστασή του πρὶν, καὶ πόσο ἀπώτομα ἔπρεσε. Ὁ Παῦλος ἦταν ἀμαρτωλὸς καὶ δίκωκτος κ' ἀσεβής, μὰ ὅταν ἐβεῖξε προθυμία καὶ δὲν ἀπελπίστηκε, τότε σώ-

θηκε κ' ἔγινε ἴσος με τοὺς ἀγγέλους. Κι' ὁ Ἰούδας ἦταν ἀπώστολος, μὰ ἐπειδὴ ἀμέλησε γιὰ τὴ σωτηρία του, ἔγινε προδότης. Ὁ ληστής πάλι, ὕστερ' ἀπὸ τόσῃ κακίᾳ, ἐπειδὴ δὲν ἀπελπίστηκε, μπήκε στὸν παράδεισο πρὶν ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ Φαρισαῖος ἀπ' τὴν περηφάνια του, γκρεμίστηκε ἀπ' τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, ὁ τελώνης ποὺ δὲν ἀπελπίστηκε, τόσο ψηλὰ ἀνέβηκε, ὥστε κ' ἔκεινον νὰ τὸν ξεπεράσῃ. Θέλεις νὰ σοὺ δείξω κ' ὁλόκληρῃ πόλῃ πού τὸ 'κανε αὐτός; Ἡ Νινευὶ ὅλη μ' αὐτὸν τὸν τρόπο σώθηκε, ἂν κ' ἡ ἀπόφασή τοῦ Θεοῦ τοὺς ἔφερνε στὴν ἀπελπισία, γιατί δὲν εἶπε ὅτι, Ἀν μετανοιώσουν θὰ σωθοῦν, μὰ εἶπε μόνο, Ἀκόμα τρεῖς μέρες κ' ἡ Νινευὶ θὰ καταστραφῇ. Ὅμως, ἂν καὶ ἀπειλοῦσε ὁ Θεὸς κ' ἐφώναε ὁ προφήτης καὶ ἡ ἀπόφασίς δὲν εἶχε ἀναβολή οὔτε περιορισμὸ, αὐτοὶ δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τους κ' οὔτε πρόδωσαν τὶς ἐλπίδες τους. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν πρόσθεσε περιορισμὸ καὶ δὲν εἶπε, Κι' ἂν μετανοιώσουν θὰ σωθοῦν, ὥστε κ' ἡμεῖς, ὅταν ἀκούσωμε μὴν ἀπόφασή τοῦ Θεοῦ ὀριστική, πάλι νὰ μὴν ἀπελπιστοῦμε, οὔτε ν' ἀποκάμωμε, ἔχοντας ἐκεῖνο τὸ παράδειγμα. Μὰ τοῦ Θεοῦ τὴ φιλανθρωπία δὲν τὴ βλέπομε μόνο ἀπ' αὐτό, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἔβαλε ὅρους στὴν ἀπόφασή του, κ' ὁμῶς ὅταν μετανοήσαν τοὺς συγχώρεσε, ἀλλὰ κ' ἀπ' τὸ ὅτι ἔκανε τὴν ἀπόφασή του νὰ βγῇ ἀνάλογα μὲ τὴ στάση τους. Ἦθελε νὰ πληθύνῃ τὸ φόβο τους καὶ νὰ τοὺς βγάλῃ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία, γι' αὐτὸ τὸ ἔκαμε ἔτσι,

τὸν ἦν, εἰκὴ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγεν, Ὁ Χρὶς οὐ μορφωθή Χριστὸς ἐν ὑμῖν, καὶ ματαίως αὐτοὺς ἔτρεφεν ἐλπίσι

β' Γαῦτα οὖν εἰδότες μὴδὲ χμεῖς ἀπογινωσκόμεν, ἀλλὰ μὴδὲ βροθυμώμεν ἀπλῶς· ἐκάτερψ γὰρ ταῦτα ἁλλότρια. Ἢ μὴν γὰρ ἀπογνώσις τὸν κείμενον οὐκ ἀφίξειν ἀναστήναι, ἡ δὲ βροθυμία τὸν ἐκτὼς ποιεῖ καταπίπτειν· ἐκείνη τὸν τοιροσθέντων ἡγῶν ἀποστρεφὲν ἐλθεῖν, αὕτη τὸν ἐπικαιμένον οὐκ φείδων ἀπαλλογήναι κακῶν· καὶ ἡ μὴ καταφρόνησις καὶ ἐξ αὐτῶν καταφέρει τὸν οὐρανόν, ἡ δὲ ἀπώγνωσις εἰς αὐτὴν κατέγει τῆς κακίας τὴν ἄβυσσον, ὥστερ' οὐν τὸ μὴ ἀπογνῶναι κακέϊεναι ταχέως ἀναβαρύνει ποιεῖ· Σκόπει δὲ ἀμφοτέρων τὴν λήξιν ὁ διέβολος ἀγαθὸς ἦν πρὸ τούτου· βροθυμῶσας δὲ καὶ ἀπογνῶνς ἔπρεσαν εἰς τοσαύτην κακίαν, ὥς μὴδὲ ἀναστήναι λοιπὸν· ὅτι γὰρ ἀγαθὸς ἦν, ἄκουσον εἰ φησιν Εἶδον τὸν Σατανᾶν ἐκ ἀστραπῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περὶ ὅντα (Λουκ. 10, 18)· Ἢ δὲ ἀστροπὴ· παραβολὴ καὶ τὸ φερόμεν τῆς προτέρας δεικνύοναι ἀναστροφῆς, καὶ τὴν τῆς πτωτικῆς ὀυζήτην. Ὁ Παῦλος βλάσφημος ἦν, καὶ δίκωκτος, καὶ ὕβριστος· ἐπειδὴ δὲ ἐπορεύετο καὶ οὐκ ἀπέγνω, καὶ ἀνέστει καὶ τὸν ἀγγέλων γέγονεν ἴσος ὁ δὲ Ἰούδας ὁ πώ-στος ἦν, ἀλλὰ βροθυμῶσας γέγινε· πρὸδοτος. Ὁ ληστής

πάλιν μετὰ τοσαύτην κακίαν, ἐπειδὴ μὴ ἀπέγνω, πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων εἰς τὸν παράδεισον εἰσῆλθεν ὁ Φαρισαῖος· θαρσύνος ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς κατηνέχθη τοῦ φόβου· ὁ τελώνης μὴ ἀπογνῶν, ὅπως ὠρῶσθαι ὥς κακίον περαιομέναι. Βούλει σοὶ δείξω καὶ πόλιν ὁλόκληρον τοῦτο ποιήσαν. Ἡ τῶν Νινευιτῶν πόλις οὕτως ἐσώθη· πᾶσι καίτοι γὰρ ἡ ἀπόφασίς εἰς ἀπώγνωσιν αὐτοὺς ἐνέβαλεν· οὐ γὰρ εἶπεν ὅτι, Ἐάν μετανοήσωσι, σωθήσονται, ἀλλ' ἀπλῶς, Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευὶ καταστραφείσεται (Ἰωνᾶς 3, 4)· ἀλλ' ὁμῶς ἀπειλῶντος τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ προσητοῦ βολάντος, καὶ τῆς ἀποφάσεως οὐκ ἐχούσης μάλ-λιν οὐδὲ διορισμὸν, οὐκ ἀνέπισον, οὐδὲ τὰς χρηστάς προέδωκαν ἐλπίδας. Διὰ γὰρ τοῦτο οὐ προσέθηκε διορισμὸν, οὐδὲ εἶπεν, Ἐάν δὲ μετανοήσωσι, σωθήσονται, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὅταν ἀκούσωμεν ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ φορομένης χωρὶς διορισμοῦ, μὴδὲ οὕτως ἀπογνῶμεν, μὴδὲ ἀπαγορευόμενοι, εἰς ἐκεῖνο τὸ ὑπόδειγμα βλέποντες. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο δὲ μόνον ἐστὶ τὴν τὸν Θεοῦ φιλανθρωπίαν ἰδεῖν, ὅτι μὴ προσθεῖς διορισμὸν τῇ ἀποφάσει, ὁμῶς μετανοήσωσι κατηλλάγη, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸν τὴν ἀπόφασιν ἀπαιτούμενον ἐξέγειναι. Ἀνέχεται γὰρ τὸν φόβον βουλομένης καὶ τῆς πολλῆς αὐτῶν βροθυμίας καθυψοῦσθαι, τοῦτο ἐποίησε, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ γόνυς τῆς μετανοίας δεικνύοναι αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν

και ὁ ἴδιος ὁ καιρὸς ποὺ ἄφησε γιὰ μετάνοια φανερώνει τὴν ἀνείπωτη φιλανθρωπία του. Γιατί, τί θὰ μπορούσε νὰ γίνη σὲ τρεῖς μέρες μέσα, ποὺ ν' ἀφανίσῃ τόση ἁμαρτία; Βλέπεις πῶς κι' ἀπ' αὐτὸ φαίνεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ; καὶ βέβαια ἐκεῖνη πρόσφερε τὸ περισσότερο γιὰ νὰ σωθῇ ἡ πόλη αὐτή.

Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ ξέρομε αὐτά, ποτὲ νὰ μὴ χάνωμε τὴν ἐλπίδα μας, γιατί ὁ διάβολος δὲν ἔχει ἄλλο σπλο τόσο δυνατό, σὰν τὴν ἀπελπισία, γι' αὐτὸ καὶ δὲν τοῦ δίνωμε τόση εὐχαρίστηση ὅταν κάνωμε τὴν ἁμαρτία, ὅση ὅταν ἀπελπιζόμαστε. Κι' ἀκούσε σχετικὰ μ' ἐκεῖνον ποὺ ἔκανε τὴν πορνεία, πῶς ὁ Παῦλος φοβήθηκε τότε τὴν ἀπελπισία πρὸς τοὺς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Γράφοντας πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγε: Σὲ ὅλους εἶναι γνωστὸ πὸς τίς ὑπάρχει πορνεία μετὰ ξύσας, καὶ τέτοια πορνεία, ποὺ οὔτε στοὺς ἔθνικοὺς δὲν ἀναφέρεται. Καὶ δὲν εἶπε, ποὺ οὔτε οἱ ἔθνικοι δὲν τὴν τολμοῦν, ἀλλά, οὔτε δὲν ἀναφέρεται· δηλαδὴ αὐτὸ ποὺ οἱ ἔθνικοι δὲν μποροῦν οὔτε νὰ ὀνομάσουν, αὐτὸ ἐσεῖς τὸ τολμήσατε στὴν πράξη. Κι' ἐσεῖς εἰστέ φαντασμένοι; Καὶ δὲν εἶπε, Κι' ἐκεῖνος εἶναι φαντασμένος, ἀλλ' ἄφησε αὐτὸν ποὺ εἶχε κάμει τὴν ἁμαρτία καὶ μιλεῖς στοὺς ὑγιείς, ὅπως κάνουν καὶ οἱ γιατροί, ποὺ ἀφήνουν αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν καὶ μιλοῦν στοὺς συγγενεῖς των περισσότερο. Κι' ἔπειτα κι' αὐτοὶ ἔφταιγαν γιὰ ὅλη του τὴν ἀνοησία, γιατί δὲν

τὸν τιμωροῦσαν οὔτε τὸν μάλωνα. Λογάριασε λοιπὸν σ' ὅλους τὴν κατηγορία, γιὰ νὰ γίνη εὐκόλη ἡ θεραπεία τῆς πληγῆς. Γιατί τὸ νὰ κάνῃ κανεὶς τὴν ἁμαρτία, εἶναι φοβερό, μὰς πολλὴ χειρότερη τὸ νὰ καυχιέται γιὰ τὶς ἁμαρτίες του. Κι' ἀφοῦ ὅταν περηφανεύεσαι γιὰ τὴν ἀρετὴ, χάνεις τὴν ἀρετὴ σου, ὅταν συμβαίνει αὐτὸ στὶς ἁμαρτίες, μὰς φέρνει τὴ χειρότερη ζημία, κι' αὐτὸ τὸ κακὸ εἶναι βαρύτερον ἀπὸ τὶς ἴδιες τὶς ἁμαρτίες. Γι' αὐτὸ λέει: Ὅταν κ' ἀμέτε ὅλα τὰ καθήκοντά σου, νὰ λέτε ὅτι δοῦλοι ἀχρηστοὶ εἴμαστε. Κι' ἂν ὅσοι κάνουν ὅλα τὰ καθήκοντά τους, ἔχουν τὴν ὑποχρέωση νὰ εἶναι ταπεινοί, ἀκόμα πρὸς τοὺς ἁμαρτωλούς, πρέπει νὰ θρηνηθῇ καὶ νὰ λογαριάσῃ τὸν ἑαυτὸ του ἀνάμεσα στοὺς χειρότερους. Αὐτὸ φανερώνει λοιπὸν καὶ τότε, κι' ἔλεγε: Καὶ δὲν ἐπενθήσατε καλύτερα; Τί λές; ἄλλος ἁμαρτήσε κι' ἐγὼ θὰ πενήθω; Ναί, λέει, γιατί εἴμαστε ἐνωμένοι ὅπως τὸ σῶμα μὲ τὰ μέλη του, καὶ σὸ σῶμα, ὅταν τὸ πόδι τραυματιστῇ, βλέπομε τὸ κεφάλι νὰ σκύβῃ. Κι' ὅμως τί εἶναι πρὸς τὸ σεβαστὸ ἀπ' τὸ κεφάλι; Ἀλλὰ δὲν βλέπει τὴν ἀξία του τὸν καιρὸ τῆς συμφορᾶς; ἔτσι κάμει κι' ἐσύ. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος συμβουλεύει, Νὰ χαίρωμε μ' ἐκεῖνους ποὺ ἔχουν χαρὰ, καὶ νὰ κλαίωμε μ' αὐτοὺς ποὺ κλαίει. Γι' αὐτὸ καὶ στοὺς Κορινθίους λέει: Καὶ δὲν ἐπενθήσατε καλύτερα, γιὰ νὰ διωχτῇ ἀνάμεσ' ἀπὸ σᾶς αὐ-

Τί γὰρ ἡμέραι τρεῖς τοσούτων ἐργάσασθαι, ὡς ἀνέριστοι κείναι τοσούτων; Ὅπως τὰς καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ Θεοῦ φαίνεται κηδεμονία, - ὃ γὰρ πλεόν αὐτῇ συνεσιωγήμενοι εἰς τὴν τῆς τέλους σωτηρίαν.

Ταῦτα οὖν εἰδότες μηδέποτε ἀπογινώσκωμεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν ὄπλον τῷ διαβόλῳ, ὡς ἀπὸγνώσις διὰ τοῦτο οὐχ οὕτως αὐτὸν εὐφραίνωμεν ἁμαρτάνοντας, ὡς ἀπογινώσκοντες Ἀκούσαν γοῶν ἐπὶ τοῦ παπορικυνόντος, πὸς τῆς ἁμαρτίας μᾶλλον τὴν ἀπὸγνώσιν δέδοικεν ὁ Παῦλος γράφων γὰρ Κορινθίους οὕτως ἔλεγεν· Ὅλος ἀκούεται ἐν ὁμίῳ πορνείας, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν - οἷς θῶνεται ὀνομάζεται (1' Κορ 5, 1) καὶ οὐκ εἶπεν· Ἦτις οὐδὲ ἐν τοῖς θῶνσι τολμάται, ἀλλ', Ὅσα ὀνομάζεται· ὃ γὰρ μέτρον προσγορίας ἐκείνους ἀφόρουν, τοῦτο ὁμίῳ ἔργῳ περιόχεται καὶ ἡμεῖς πεφουσιωμένοι ἐστέ; (Α' Κορ 5, 2). Καὶ οὐκ εἶπε, Καὶ ἐκεῖνος τελευτᾷται, ἀλλ' ἀφείλε τὸν ἁμαρτηκόντα, τοῦ ἀντιτίθουσι διαζέχοντα· καθάπερ οἱ ἱατροὶ ποιοῦσιν, ἀφέντες τοὺς κἀμνοντας, πρὸς τοὺς προσκολλητάς αὐτοῦ πλεόντι κερχένται· ὁγόν· ἄλλως δὲ καὶ οὗτοι τῆς ἀπονοίας αἰτίαι πάσης ἵσαν αὐθῶ, μὴ ἐπιτιμώμεντες μηδὲ ἐπιτάττοντες· Ἐκοίμισσε τοῖνυν τὸ ἔργον, ἵνα ἐφθία γένηται τοῦ τραύματος ἡ θεραπεία· Δεινὸν μὲν γὰρ τὸ ἁμαρτάνειν, πολ-

λὼ δὲ χαλεπώτερον τὸ νὰ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτίαις· Εἰ γὰρ ἐπὶ διανοήσῃ τὸ φροσθεῖν κἀμῶν δικαιοσύνης ἐστί, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τοῖς ἁμαρτημαῖς τοῦτο συμβαίνει· ἐσχάτην οἷσι βλάβην ἔσται, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων αὐτῶν μείων τὸ ἔργον ἔσται· διὰ τοῦτο φησιν· Ὅταν πάντα ποιήσῃτε, λέγετε· ὅτι Ἀχρεῖται δοῦλοι ἐσμεν (Λουκ 17, 10). Εἰ δὲ οἱ πάντα ποιούντες ὀρεῖσιναι συνεσθάλωσι, πολλῶ μᾶλλον τὸν ἁμαρτηκόντα καὶ θρηνηῖν καὶ ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἐκπύον ἀριθμῶν ἔξιν· Ὅπερ οὐκ καὶ τότε δηλῶν ἔλεγε καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε; (Α' Κορ. 5, 2). Τί λέγει; ἔσπερος ἡμᾶς, καὶ ἐγὼ πενήθω; Ναί, φησὶ· σώματος γὰρ καὶ μελὸς ἔχουν ἄλλοις κομῆν συνεδεμένον· ἐπὶ δὲ τοῦ σώματος κἀν ὃ πρὸς δέχεται τραῦμα, τὴν καραλὴν ἐπικύπτουσιν ὁρῶμεν. Καίτοι τί ταύτης σμενότερον; Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷ τὴν ἔξιν ἐν τῷ καιρῷ τῆς συμφορᾶς· οὕτω καὶ σὺ ποιήσων. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος παρηγορεῖ, Χαίρειν μετὰ χαίρωντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαίνοντων (Ρωμ. 12, 15). διὰ τοῦτο καὶ Κορινθίους φησὶ· Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἐξαπορῇ ἐκ μέσου ὁ μὲν ὃν ἔργον τοῦτο ποιήσας; (Α' Κορ. 5, 2). Οὐκ εἶπε, Καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐποδυθᾶτε, ἀλλὰ τί; Οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε, ὡς νόσου κοινῆς καὶ λοιμοῦ τὴν

τὸς πού ἐκαμε αὐτὴ τὴν πράξιν; Δὲν εἶπε, Καὶ δὲν ἐπροσπαθήσατε καλύτερα, ἀλλὰ τί εἶπε; Δὲν ἐπενθήσατε καλύτερα, σὰν νὰ ἴπιασε τὴν πόλιν ἀσθένεια κοινὴ καὶ μεταδοτικὴ, κι' ἔλεγε κάπως ἔτσι: Χρειάζεται προσευχὴ κι' ἐξομολόγησι καὶ παρακλήσι, γιὰ νὰ διωχτῇ ἡ ἀσθένεια ἀπ' ὅλη τὴν πόλιν. Βλέπετε πόσο φόβο κρέμασε ἀπὸ πάντων τοὺς; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐνόμιζαν πῶς τὸ κακὸ σταματᾷ μόνο μέχρι ἐκεῖνον πού τὸ ἔπραξε, τοὺς βάζει μέσ' στὴν ἀγωνία ὅλους καθὼς τοὺς λέει: Δὲν ξέρετε οὗτοι λίγο προζύμι, ζυμῶνει ὅλο τὸ ζυμᾶρι; Λόγια πού σημαίνουν ὅταν τὸ κακὸ προχωρῇ στὸ δρόμο του, θὰ πιάσῃ καὶ τὰ ἄλλα μέλη· πρέπει λοιπὸν νὰ σκέφτεστε καὶ νὰ φροντίζετε σὰ νὰ πρόκειται γιὰ ὀλονὼν τὸ κακὸ. Καὶ μὴ μοῦ πῆς αὐτό, ὅτι ἐκεῖνος μόνος ἡμάρτησε, μὰ πρόσεξε τοῦτο, ὅτι τὸ κακὸ εἶναι σάν τὴν πληγὴ πού σαπίζει κι' ἀπλώνεται σ' ὅλο τὸ ἅλο σῶμα. Κι' ὅπως ὅταν καίεται κάποιον στίγνι κι' ἐκείνου πού δὲν τοὺς ἔφτασε ἀκόμη τὸ κακὸ, τρέχουν καὶ κάνουν ὅ,τι μποροῦν κι' αὐτοί, κι' ὄχι λιγότερο ἀπ' αὐτοὺς πού βρίσκονται στὴ συμφορὰ, ὥστε ἡ φωτὶα στὴ βιάσι τῆς νὰ μὴ ἔρῃ καὶ στὶς δικές τους πόρτες, ἔτσι κι' αὐτοὺς ὁ Παῦλος τοὺς ἐξοικνώνει λέγοντας: Εἶναι σάν κάποια φωτὶα, ἂς προλάβουμε τὸ κακὸ, ἂς σβήσωμε τὴν πυρκαϊά, πρὶν νὰ πιάσῃ τὴν Ἐκκλησίαν· κι' ἂν ἀδιαφορῇ γιὰ τὴν ἁμαρτία ἐπειδὴ ἔγινε σὲ ξένο σῶμα, ἀκόμα πῶς κακὰ τὸ σκέφτεσαι; γιατί αὐτὸς πού ἡμάρτησε εἶναι ἓνα μέλος σ' ὅλο τὸ σῶμα.

γ'. Ἀλλ' ὅμως πρόσεξε τοῦτο, ὅτι ἂν ἀμελήσῃς κι' ἀδιαφορήσῃς, κι' ἐσένα θὰ κυριέψῃ κάποτε. Ὡστε δεῖξε ἐνδιαφέρον, ἂν ὄχι γιὰ τὸν ἀδελφὸ σου, τοῦλάχιστον γιὰ τὸν ἑαυτοῦ σου, καὶ σταμάτησε τὴ μεταδοτικὴ ἀρρώστια καὶ πρόλαβε τὸ σάπισμα κι' ἐμπόδισε τὴν καταστροφὴ. Αὐτὰ λοιπὸν σάν εἶπε καὶ περισσότερα ἀπ' αὐτά, κι' ἀφοῦ πρόσταξε νὰ τὸν παραδώσουν στὸ Σατανᾶ αὐτόν, λέει ἀργότερα, ὅτι ὁ ἁμαρτωλὸς μετάνοιωσε κι' ἔγινε καλύτερος. Εἶναι ἀρκετὸ σ' εἶναι τέτοιον ἀνθρώπου πού τὸν μάλωσαν οἱ περισσότεροι· βεβαιῶστε 'τον λοιπὸν γιὰ τὴν ἀγάπην σας. Ἀφοῦ δηλαδὴ τὸν ἔκαμε ἔχθρὸν δὲ ὅλους κι' ἐπικινδύνου, καὶ τὸν ἐδίωξε ἀπὸ τὸ ποίμνιο, καὶ τὸν ἀπόκοψε ἀπὸ τὸ σῶμα, πρόσεξε πόσο ἐνδιαφέρον δείχνει γιὰ νὰ τὸν ἐνώσῃ καὶ τὸν συνδέσῃ πάλι. Διότι δὲν εἶπε, Ἀγαπήστε 'τον μόνο, ἀλλὰ, Βεβαιῶστε 'τον γιὰ τὴν ἀγάπην σας, δηλαδὴ, φανερώστε βέβαια κι' ἀκλόνηται τὴ φιλία σας, θερμὴ καὶ ζεστὴ καὶ φλογερή, προσφέρετε τώρα τὴν ἀγάπην σας ἰσοδύναμη πρὸς τὴν προηγουμένη ἀποστροφὴ. Τί συνέβη; πές μου: μήπως δὲν τὸν παράδωκαν στὸν Σατανᾶ; Ναί, λέει, μὰ ὄχι γιὰ νὰ παραμῆνῃ στὰ χέρια τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ ν' ἀπαλλοχιστῇ γρήγορα ἀπὸ τὴν ἔξουσία του. Κι' αὐτὸ πού ἔλεγα ἀκριβῶς, παρατήρησε πόσο ὁ Παῦλος φοβόταν τὴν ἀπελπίσιαν, σάν μεγάλο ὄπλο τοῦ διαβόλου· ἀφοῦ δηλαδὴ εἶπε, Βεβαιῶστε 'τον γιὰ τὴν ἀγάπην σας, προσθέτει καὶ τὴν αἰτία: Μὴ τυχόν ἀπὸ τὴν ὑπερβο-

τὸν καταλαβόντος μονοουχὶ λέγων Ἐσχὲς καὶ ἐξομολογήσεως θεὶ καὶ κατηρέας ἵνα τὸ νόημα ἀπελαθῇ τῆς πόλεως ἀπάσης. Ὅρθς πόσον αὐτοῖς φόβον ἐπεκράμασαν; Ἐπειδὴ γὰρ ἐνόμιζον μέχρις ἐκεῖνου μόνον ἐστάναι τὸ θεῖον, ἐνταῦθα αὐτοὺς καθύπερθε ἔλεγον Ὁ ὁκ οἱ θς ατε δτι μι-ρὰ ζυμη δλον τὸ φράμα ζυμοιτι; (Α' Κορ. 5,6) Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν Ὁδὸ τὸ κακὸν βαθεῖον, καὶ τὸν λοιπὸν θέτει μελὼν ὡς ὅπερ κοινὸν τοῖν κακῶν βουλευ-μένων· λοιπὸν οὕτω φροντίζουσιν χρῆ. Μὴ γὰρ μοι τοῦτο εἴπῃς, διὰ τοῖντος ἡμᾶς μόνος, ἀλλ' ἐκεῖνο σκέπει, διὰ σπῆταιδον τίς ἐστι τὸ θεῖον, καὶ τὸ λοιπὸν ἔπην ἐπιμέμειτα σῶμα. Καὶ καθάπερ οἰκίας καιομένης· καὶ οἱ μὲτέωρα δεξιόμενοι τὸ κακὸν, τῶν ὄντων ἐν τῇ συμφορᾷ οὐκ ἔλαττον ἐπιγίγονται καὶ πάντα συνεισφέρουσιν, ὥστε μὴ τὸ τῶρ ἐπιγόμενον καὶ ἐπὶ τὰς αὐτὸν ὥρας ἔλθῃ· οὕτω καὶ τοιούτους ὁ Παῦλος διεγείρει λέγων Πυρετὴ τίς ἐστι, προκαταλαμβάνει τὸ θεῖον· ὁρῶμεν τὸν ἡμῶντος, πρὶν ἢ καταλθῇ τὴν Ἐκκλησίαν· εἰ δὲ καταφρονεῖς τῆς ἁμαρτίας ὡς ἐν ἄλλοις γενομένης σώματι, μάλιστα μὲν καὶ οὕτω κακῶς· μέλος γὰρ ἐστι τοῦ παντός σώματος· ἐκεῖνος

γ' Πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνο σκέπει, διὰ ἂν ὁρθωμένος καὶ περιθῇς, καὶ σὲ καταλήφεται ποτε Ὡστε εἰ καὶ μὴ διὰ τὸν ἀδελφόν, διὰ γοῦν αὐτὸν διεγέσθῃ, καὶ ἀνστήσει τὸν λοιπὸν, καὶ προκατάσχει τὴν σπῆταιδον, καὶ τὴν νομὴν διακοφῇ. Ταῦτα τοῖνυν καὶ τὰ πλείονα τούτων εἰπόν καὶ καλεώ-σας παραδόντες αὐτὸν τῷ Σατανᾷ, φησὶν ὅστερον, ἐπειδὴ μετεβάλετο καὶ βελτίων ἐγένετο· Ἰκανὸν τῷ τοιοῦ-τω ἡ ἐπιμεμία αὐτῇ ἡ ὑπὸ τῶν πλείονων κυρωσάται οὖν εἰς αὐτὸν ἀγάπην (Β' Κορ. 2,8). Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν νομὸν ἐχθρόν καὶ πολέμιον κατέστησεν ἀπαιὶ καὶ τίς ἀγέλης ἐξέβαλε καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀπέκοψεν, ὅρα πῶς κακῆρας σπουδῇ, ὥστε κολλήσας καὶ συνδύει πάλιν αὐτόν. Οὐ γὰρ εἶπεν Ἀγαπήσατε αὐτὸν ἀπῶς, ἀλλὰ, Κυρωσάτε εἰς αὐτόν ἀγάπην, τοῦτέστι βεβαίαν, καὶ ἀνίκητον ἐπιθεῖσασθε τὸν φίλαν. Θερμὴν τινα καὶ ζῶσαν καὶ πεπρωμένην, ἀνίρροπον τῆς προτέρας ἀπαχθείας τὴν εὐνοίαν εἰσαγάγετε. Τί γέγονεν; εἰπέ μοι οὐχὶ τῷ Σατανᾷ παρέδωκας αὐτόν; Ναι, φησὶν, ἀλλ' οὐχ ἵνα μὴν ἐν ταῖς τοῦ Σατανᾶ χερσὶν, ἀλλ' ἵνα ἀταλλῇ ταχέως αὐτὸ τῆς τυραννίδος Ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, σκέ-τει

λική λύπη ἀπελπιστῇ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὸν καταπιῇ ὁ διάβολος. Στοῦ λύκου τὸ στόμα, λέει, εἶναι τὸ πρόβατο, ἅς προφθάσωμε λοιπόν, ἅς τὸ ἀρπάξωμε πρὶν νὰ προφθάσῃ τὸ καταπιῇ καὶ καταστρέψῃ ἕνα μέλος μας. Σὲ τρικυμία βρίσκεται τώρα τὸ πλοῖο, ἅς προσπαθῶμε νὰ τὸ σώσωμε πρὶν ναυαγήσῃ. Γιατὶ καθὼς ὅταν φυσικῶν ἡ θάλασσα κί' ἕνα γύρω τὰ κύματα ὀρθώνονται πανύψηλα, καταποντίζεται τὸ σκάφος, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν ἀπὸ παντοῦ τὴν τριγυρίζει ἡ λύπη, γρήγορα πνίγεται, ὅταν δὲν ἔχῃ κάποιον νὰ τῆς ἀπλώσῃ τὸ χέρι του, καὶ ἡ λύπη ποὺ θά'φερῃ τὴ σωτηρίαν γιὰ τὴς ἁμαρτίες, γίνεται ἀπ' τὴν ὑπερβολήν, αἰτία καταστροφῆς. Καὶ πρόσθε πὺς ἀκριβῶς εἶπε· δὲν εἶπε, Μὴ τὸν καταστρέψῃ ὁ διάβολος, ἀλλὰ τί; Μὴ μᾶς τὸν κερδίσῃ μ' ἀπάτην ὁ Σατανᾶς, κί' εἶναι κέρδος ἀπάτης νὰ θέλῃς τὰ ξένα πράγματα. Γιὰ νὰ δείξῃ λοιπὸν ὅτι αὐτὸς ἀποξενώθηκε πιά, κί' ὅτι μὲ τὴ μετάνοιαν ἔκαμε τὸν ἑαυτὸ του μέλος τῆς ποιήσεως τοῦ Χριστοῦ, λέει· Μὴ μᾶς τὸν κερδίσῃ μ' ἀπάτην ὁ Σατανᾶς. Γιατὶ ἂν μᾶς τὸν κυριεύῃ, ἀρπάξῃ ἕνα δικό μας μέλος, παίρνει τὸ πρόβατο ἀπ' τὸ ποίμνιό μας. Μὰ τώρα πέταξε ἀπὸ πάνω του τὴν ἁμαρτίαν, μὲ τὴ μετάνοιαν.

Ἐπειδὴ γνώριζε λοιπὸν ὁ Παῦλος αὐτὸ ποὺ ἔκαμε ὁ διάβολος στὸν Ἰούδα, φοβήθηκε μὴ γίνῃ τὸ ἴδιο κί' ἐδῶ. Καὶ τὶ ἔκαμε στὸν Ἰούδα; Ὁ Ἰούδας μετανόησε· γιατί, Ἀ μάρτησα, λέει, καὶ παράδωκα

αἷμα ἁθῶο. Ὁ διάβολος τ' ἄκουσε τὰ λόγια αὐτὰ, κατάλαβε πὺς ἀρχίζει νὰ παίρνῃ τὸ δρόμο γιὰ τὸ καλύτερο καὶ πὺς βιάζει πρὸς τὴ σωτηρίαν, κί' ἐφοβήθηκε τὴν ἀλλαγὴν του. Φιλάνθρωπο, λέει, ἔχει Κύριο· ὅταν ἔμελλε νὰ τὸν προδώσῃ, ἐδάκρυσε γι' αὐτὸν, καὶ τὸν παρακάλεσε μὲ χίλια δυό· δὲ θὰ τὸν δεχτῇ τώρα πολὺ περισσότερο ποὺ μετανόησῃ; Πρὶν νὰ διορθωθῇ τὸν προτίμησε καὶ τὸν κάλεσε· πολὺ περισσότερο, ὅταν διορθωθῇ καὶ καταλάβῃ τὴν ἁμαρτίαν, δὲ θὰ τὸν τραβήξῃ κοντὰ του; μὰ γι' αὐτὸ ἤρθε νὰ σταυρωθῇ. Τί ἔκαμε λοιπὸν; Τὸν τρώαξε, τὸν σκοτείνιασε μὲ τὴν ὑπερβολικὴν λύπη, τὸν καταδίωξε, τὸν κληγγήσε μέχρι ποῦ τὸν ἔφερε στὸ βρόχο καὶ τὸν ἄρταξε ἀπ' τῇ ζωῇ αὐτῇ καὶ τοῦ στερήσε τὴν προθυμίαν ποῦ εἶχε γιὰ νὰ μετανόησῃ. Κί' ὅτι, ἂν ζοῦσε, μπορούσε κί' αὐτὸς νὰ σωθῇ, αὐτὸ εἶναι φανερό ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σταύρωσαν τὸν Κύριο· γιατί ἂν ἔσωσε αὐτοὺς ποῦ τὸν ἀνέβασαν στὸ σταυρὸ, καὶ πᾶναι στὸ σταυρὸ παρακαλοῦσε τὸν Πατέρα καὶ ζητοῦσε νὰ τοὺς συχωρήσῃ αὐτὸ ποὺ τόλμησαν, εἶναι ὀλοφάνερο πὺς καὶ τὸν προδότη, ἂν ἐφανερώσει τὴ μετάνοιαν του μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἔπρεπε, θὰ τὸν δεχόταν μ' ὅλη τὴν ἀγάπην του. Μὰ ἐκεῖνος δὲν ἄντεξε νὰ ἐπιμένῃ στὸ φάρμακο, γιατί τὸν κατάνηκε ἡ πείρσις αὐτῇ. Αὐτὸ λοιπὸν φοβήθηκε κί' ὁ Παῦλος, καὶ βιάζει τοὺς Κορινθίους ν' ἀρπάξουν τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διαβόλου. Καὶ γιατί νὰ λέω ὅσα γίνονταν στοὺς Κορινθίους; Ὁ Πέτρος,

πὺς δέδοικε τὴν ἀπόγνωσιν ὁ Παῦλος, ὡς μέγα ὄλον τοῦ διαβόλου· εἶπεν γάρ, Κυρῶσατε εἰς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ τὴν αἰτίαν προστίθει· Μὴ πως τὴν περισσοτέραν λύπην καταποθεῖ ὁ τοιοῦτος (Ἠ' Κορ 2, 7) Ἐν τῇ φάρυγγι τοῦ λύκου, φησὶν, ἐστὶ τὸ πρόβατον φθισόμενον τοίνυν, προεξαρπάσμεν τὴν ἡ καταπιῇ καὶ διαφθεῖρη τὸ μέλος ἡμῶν Ἐν κλυδωνιῶν ὡν ἐστὶν ἡ νύξ, πρὸ τοῦ ναυαγίου διασωσάμεν αὐτὴν σπουδασάμεν. Καθέπερ γάρ θαλάττης αἰρομένης καὶ κυμάτων πάντοθεν κορυφωμένων, ὑποβρόχουν γίνεται τὸ σκάφος, οὕτω καὶ ψυχὴ τῆς θουρίας αὐτὴν πάντοθεν περιστοιχίζουμένη, ἀποπνίγεται ταχέως, ἂν μὴ τινα ἔχῃ τὴν χεῖρα ὀρέγουσαν, καὶ ἡ σωτηρία ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήματι λύπη ἄβυσθος ὅτ' τῆς ἁμαρτίας γίνεται. Καὶ ὅρα πὺς ἀκριβῶς εἶπεν· οὐ γὰρ εἶπε, Μὴ ἀπολέσῃ αὐτὸν ὁ διάβολος, ἀλλὰ τί; Μὴ πλεονεκτῇ ὅθεν ὅπου τοῦ Σατανᾶ (Ἠ' Κορ 2, 11)· πλεονεκτῇ δὲ ἐστὶ τὸ νὰ ἰσχυρίσθαι ἐπὶ ὅσων δεικνύει τοίνυν ὅτι ἀλλότριος αὐτοῦ γένους τοῖνυν, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιήσεως οἰκίῳ ἑαυτοῦ διὰ τῆς μετανόιας κατέστησε, φησὶ· Μὴ πλεονεκτῇ ὅθεν ὅπου τοῦ Σατανᾶ. Ἐὰν γὰρ κατασχῇ τοῖνυν αὐτὸν, ἡμεῖς τὸν ἀρπάξομεν, τὸ τῆς ἀγέλης λαμβάνει· ῥάβδον· ἀπέθετο γάρ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς μετανόιας.

Εἰδὼς τοίνυν ὁ Παῦλος, ὅπερ ἐποίησεν ὁ διάβολος ἐπὶ

τοῦ Ἰούδα, εἰδὼς αὐτὰ καὶ ἑνταῦθα τὸ αὐτὸ γέννηται τοῦτο. Τί δὲ ἐποίησεν ἐπὶ τοῦ Ἰούδα; Μετανόησεν ὁ Ἰούδας Ἠ μάρτησα γάρ, φησὶ παραδούσας αἷμα ἁθῶον (Ματθ 27, 4) ἡκουσε τὸν βρώματον τοῦτον ὁ διάβολος· ἔγνω τῆς ἐπὶ τὸ βλάτιον ἀρχόμενον ὁδοῦ καὶ πρὸς σωτηρίαν βαδίζοντα, καὶ ἐφοβήθη τὴν μεταβολὴν Φιλάνθρωπον, φησὶν, ἐκεῖ δεσπότην· δὲ ἔμελλεν αὐτὸν προεἰδόντα, ἐδάκρυσε αὐτὸν καὶ μετὰ παρεκάλει· οὐ τοιῷ μὲλλον μετανοῶντα δέδοικα; ἰδιόθωτον οὕτω ἐπεικασάτο καὶ ἐκάλεσεν οὐ τοῖς μὲλλον διορθωθέντα καὶ τὴν ἁμαρτίαν ἐπιγνόντα ἐπισπεύσαι; διὰ γὰρ ποῦ καὶ σταυρωθῆναι ἤθελε Τί οὐν ἐποίησεν; Ἐδωρῶμεν αὐτὸν ἐκδότως τῆς ἡδονῆς ὑπερβολῇ, εἰδὼς, ἤσασεν ἔως ἐπὶ τὸν βρόχον ἡγάγε, καὶ τῆς παρούσης ὑπελῆγαγε ζωῆς, καὶ τῆς προθυμίας τῆς κατὰ τὴν μετάνοιαν ἀπεστέρησεν Ὅτι γάρ, εἰ ἔζη, καὶ αὐτὸς ἐσώθη ἂν, ἔθλον ἐκ τῶν σταυρωσάντων· εἰ γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸν σταυρὸν αὐτὸν ἀναβιβδασάντας ἔσωσε, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ σταυρῷ ὡς παρεκάλει τὸν Πατέρα, καὶ συγγνωμὴν αὐτοῖς ἤγει τοῖς τοιλήμας, εὐδὸλον δὲ καὶ τὸν προδότην, εἰ νόμος τῷ προσκόντι τὴν μετάνοιαν ἐπέδεδωκε, μετὰ πόσης ἂν ἐμμένειας ἐδέξατο; ἀλλ' ἐκεῖνος οὐκ ἠνέχετο ἐμμένειν τῷ φαρμακῷ, τῇ περισσότερῃ λύπῃ καταποδῆς. Τοῦτο τοίνυν καὶ ὁ Παῦλος φοβούμενος, ἐπειγεί τοὺς Κορινθίους ἐκαρπάξαι τῆς φθουγῆς

ἀφοῦ κοινωνήσε στὰ μυστήρια, ἀρνήθηκε πρὸς Κύριο τρεῖς φορές, καί μετὰ τὰ δάκρυα τὰ ὅβρησε ὅλα. Ὁ Παῦλος ἦταν δίκαιος καὶ ἀσεβής καὶ ἁμαρτωλός, καὶ ὄχι μόνο τὸν ἐσταυρωμένο, ἀλλὰ πολέμησε καὶ ὅλους τοὺς ὁπαδοὺς του, μὰ μετανόησε καὶ ἔγινε ἀπόστολος. Γιατί ὁ Θεὸς ζητᾷ μόνο μιὰ μικρὴ ἀφορμή, καὶ τότε μᾶς χαρίζει τὴν ἄφεση γιὰ πολλὰς ἁμαρτίες. Ἄς πῶ καὶ τὴν παραβολὴν τοῦ σᾶς τὸ βεβαίαναι αὐτό.

δ'. Ἦταν δυὸ ἀδελφοί, καὶ ἀφοῦ μοίρασαν τὴν πατρικὴ περιουσίαν μεταξὺ τους, ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς ἔμεινε στὸ σπίτι του, καὶ ὁ ἄλλος ἔφαγε ὅλα ὅσα τοῦ δόθηκαν καὶ ἔφυγε σὲ χώρα μακρινή καὶ δὴν ἄντεχε τῆς φτώχειας τῇ ντροπῇ. Καὶ αὐτὴ τὴν παραβολὴν θέλησα νὰ πῶ, γιὰ νὰ μάθετε ὅτι ὑπάρχει ἄφεση γιὰ τὶς ἁμαρτίες τὶς μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀνὰ προσέχωμε· καὶ τὸ λέω αὐτὸ ὄχι γιὰ νὰ σᾶς ρίξω στὴν ἀμέλεια, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς ἀπομακρύνω ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν, γιατί ἡ ἀπελπισία μᾶς προξενεὶ χειρότερα κακὰ καὶ ἀπ' τὴν ἀμέλεια. Αὐτὸς ὁ γυιὸς λοιπὸν εἶναι ἡ εἰκόνα ἐκείνων ποὺ ἀμάρτησαν μετὰ τὸ βάπτισμα· καὶ ὅτι φανερώνει ἐκείνους ποὺ ἔπασαν σὲ ἁμαρτίες μετὰ τὸ βάπτισμα, φαίνεται ἀπ' τὸ ὅτι στὴν παραβολὴ λέγεται γυιὸς, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομασθῇ γυιὸς χωρὶς βάπτισμα. Καὶ ἄκουσα, τὸ σπίτι τὸ πατρικὸ κατοικοῦσε, καὶ ἀπ' ὅλα τὰ πατρικά πῆρε τὸ μερίδιό του, ἐνῶ πρὶν ἀπ' τὸ βάπτισμα δὲν ἔχει δικαίωμα κανεὶς νὰ πᾶρῃ πατρικὴ περιουσίαν, οὕτε νὰ δεχτῇ κλη-

ρονομίαν ὥστε μ' ὅλα αὐτὰ μᾶς φανερῶναι τὸ τάγμα τῶν πιστῶν. Καὶ ἔπειτα ἦταν ἀδελφὸς τοῦ ἄλλου ποὺ καλοτύχισε, καὶ δὲ θὰ γινόταν ἀδελφὸς του χωρὶς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν ποὺ δίνει τὸ βάπτισμα. Λοιπὸν τὴν λέει αὐτὸς ὅταν ἔπασε τῇ χειρότερῃ ἁμαρτίᾳ; Ὅτι γυρίσω στὸν πατέρα μου. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸν ἄφησε ὁ πατέρας του καὶ δὲν τὸν ἐμπόδισε νὰ φύγῃ στὴν ξένη χώρα, γιὰ νὰ μάθῃ καλὰ ἀπ' ὅσα πέρασε, πόση εὐεργεσία χαίροτανε ὅταν ἔμενε στὸ σπίτι. Γιατί ὁ Θεὸς, πολλές φορές, ὅταν δὲν πειθῇ μὲ τὸ λόγο του, ἀφήνει τὴν πείρα τῶν πραγμάτων νὰ μᾶς διδάξῃ, πράγμα ποὺ τὸ λέγε καὶ στοὺς Ἰουδαίους. Ὅταν δηλαδὴ δὲν τοὺς ἔπεισε οὐτὲ τοὺς τράφηξε κοντά του ἂν καὶ εἶχε μὲ τοὺς προφῆτες τόσα πολλὰ λόγια διαθέσει, τοὺς ἄφησε νὰ συμμορφωθῶν μὲ τὴν τιμωρίαν, καὶ τοὺς λέει· Ὅτι σὲ διδάξῃ ἡ ἀποστασία σου καὶ ἡ ἁμαρτία σου θὰ σὲ ἐλέγξῃ. Γιατί ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν πῶς ὁ Θεὸς εἶναι ἀξιόπιστος, καὶ πρὶν νὰ ἀληθεύουν τὰ λόγια τοῦ· μὰ ἐπειδὴ βρισκόνταν σὲ τόση ἀναισθησία γιὰ νὰ μὴν λαγαριάζουν τὶς δολιγίες καὶ τὶς συμβουλές του, γιὰ νὰ προλάβῃ τὴν ἁμαρτωλὴ ἀνυπακοή τους, τοὺς ἀφήνει νὰ διδασκοῦν ἀπὸ τὰ πράγματα, γιὰ νὰ τοὺς κάμῃ ἔτσι πάλι δικούς του. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔφυγε ὁ ἄσωτος στὴν ξένη χώρα, καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὴν ἴδιαν του τὴν πείραν πόσο κακὸ εἶναι ν' ἀρνηθῇ κανεὶς τὸ πατρικὸν τὸ σπίτι, γυρίσε πρὶν, καὶ τότε

τοῦ διαβόλου τὸν ἀνθρῶπον. Καὶ τί γὰρ λέγειν ὁ Κορινθίαν; Πέτρος μετὰ τὴν τὴν μυστηρίαν κοινωνίαν ἐξήριστο τρίς, καὶ διακρίσας ἀπέλειπεν ἅπαντα· Παῦλος δίκαιος ὢν καὶ βίαιος καὶ ὀβρισητής, καὶ οὐχὶ τὸν σταυρωθέντα μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἐκείνου δίκαιον, μετανόησας, ἀπόστολος γέγονε. Μόνον γὰρ πρόβατον ὁ Θεὸς βραχείαν ἐκζητεῖ παρ' ἡμῶν, καὶ πολλῶν ἡμῶν ἁμαρτημάτων χαρίζεται ἄφεσιν. Εἴπω καὶ παραβολὴν τοῦτο αὐτὸ ἐγγυωμένην ὅμιν

δ' Δύο τινὲς ἦσαν ἀδελφοί· διανεμεμένοι δὲ τὴν πατρικὴν περιουσίαν ἐνῆτορος, ὁ μὲν αὐτῶν ἔμεινε ἐπὶ τῆς οἰκίας καὶ δὲ πάντα τὰ δοθέντα καταργᾶν, εἰς τὴν ὑπεροπλίαν μετέστη, τὴν ἀπὸ τῆς πνέας οὐ φέρων αἰσχύνῃ (Λουκ. 15, 11). Ταῦταν δὲ τὴν παραβολὴν τροχίσθον εἰπὼν, ἵνα μάθῃτε, ὅτι καὶ τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτημάτων ἔστιν ἄφεσις, ἐάν προσέχωμεν· λέγω δὲ οὐχ ἵνα εἰς ῥαθυμίαν ἐμβάλω, ἀλλ' ἵνα ἀπὸ ἀπογνώσεως ἀπαγῶν καὶ γὰρ χεῖρωνα τῆς ῥαθυμίας ἡμεῖς ἀπογνώσεως ἐργάζεσθαι κακὰ. Οὕτως τοῖν ὁ υἱὸς εἰσὶν τῶν μετὰ τὸ λουτρὸν φέρει πεσόντων· οἱ δὲ τοὺς μετὰ τὸ βάπτισμα περπατούντας ὁλοὶ, ὅλῳ ἐκείθεν υἱὸν γὰρ λέγεται· οὐδαὶ δὲ υἱὸς βαπτισμάτων ἀν κληθεῖται χωρὶς. Καὶ τὴν οἰκίαν δὲ ὧκε τὴν πατρῶν, καὶ τὰ πατρῶα διανεμέωμεν πάντα· πρὸ δὲ βαπτισματος οὐκ ἔστι πατρῶα

λαβεῖν, οὐδὲ δεῖσθαι κληρονομίαν· ὅσοι δὲ πάντων ἡμῶν τοῦτων τὴν πίστιν αἰνεῖται· τάχα καὶ ἀδελφὸς δὲ ἦν τοῦ εὐδοκίμου· ἀδελφὸς δὲ οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως. Οὕτως τοῖναι εἰς κακίαν ἐσχάτην πεσόν, τὴν φωνήν· Ἐπὶ ἀνὰ ἡμεῖς πρὸς τὸν πατέρα μου (Λουκ. 15, 18) διὰ γὰρ τοῦτο αὐτὸν καὶ ἀφῆκεν ὁ πατήρ, καὶ οὐκ ἐκώλυσε εἰς τὴν ἀλλοτρίαν ἀπελθεῖν, ἵνα διὰ τῆς πείρας μάθῃ καλῶς, ὅσας ἀπῆλυσεν εὐεργεσίας οὐκ ἔμενε. Πολλὰς γὰρ ὁ Θεὸς ὅταν λέγων μὴ πειθῇ, τὴν διὰ τῶν πραγμάτων πείρα τὴν διδασκαλίαν ὀφείλον ὅπου οὐκ καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔλεγε· Ἐπειδὴ γὰρ μὲρσις ἀναλωσε διὰ τὸν προσηγνόν λόγον, οὐκ ἔπαισαν οὐδὲ ἐπιστάσαντο, ἀρεῖς διὰ τῆς κοιλίας αὐτοῦ παιδεύθησαν, φησὶ πρὸς αὐτούς· Παίεινε σὲ ἡ ἀποστασία σου, καὶ ἡ κακία σου ἐλέγξει σε (Ἰερμ. 2, 19). Ἐάν μὲν γὰρ αὐτὸν ἀξιόπιστον εἶναι καὶ πρὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκβάσεως· ἐπειδὴ δὲ οὕτως ἀναισθητὸς διέκριντο, ὥς ἀπιστεῖν αὐτοὺς ταῖς παρεμβάσεσιν καὶ ταῖς συμβουλαῖς, προανατίθων τῇ κακίᾳ μὴ πισθεῖσθαι, ἐπὶ τῇ δὲ τῶν πραγμάτων αὐτοῦς παιδεύων, ἵνα οὕτως αὐτοὺς ἀνακτήσῃαι πάλιν. Ἐπειδὴ τοῖναι ἀπὸ τῆς ἀσωτίας εἰς τὴν ἀλλοτρίαν, καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν μαθὼν ὅσον κακὸν ἐκπέσιν πατρὸς οἰκίας, ἐπαγγέλλον, οὐκ ἐμνησίνδυσεν ὁ πατήρ, ἀλλ' ὅτι τῶν αὐτῶν

ὁ πατέρας δὲν τοῦ λογάρισε τὸ κακὸ ποῦ ἔκαμε, ἀλλὰ τὸν δέχτηκε μ' ἀνοιχτὴ ἀγκάλη. Γιατί ἀραγε; Γιατί ἦταν πατέρας· κι' ὄχι δικαστής. Καὶ τότε ἔγιναν χοροὶ καὶ συμπόσια καὶ πανηγύρια κι' ὅλο τὸ σπιτί ἦταν γελαστὸ κι' ὀλόχαρο. Τί λές; ἔτσι πληρώνεται ἡ κακία; "Ὅχι ἡ κακία ἀνθρώπε, μὰ ὁ γυρισμός, ὄχι ἡ ἁμαρτία, μὰ ἡ μετάνοια, ὄχι ἡ πονηρία, ἀλλὰ ἡ ἀλλαγὴ τοῦ καλῦτερο. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ἀγανάκτησε γιὰ ὅλ' αὐτὰ ὁ γιουὸς ὁ μεγαλύτερος, μὰ ὁ πατέρας κι' αὐτὸν τὸν συμβούλευε μὲ γαλήνη καὶ τοῦ εἶπε: ὅτι, 'Εσὺ πάντοτε ἔμενες μαζί μου, ἀλλ' αὐτὸς ἦταν χαμένος καὶ βρέθηκε, ἦταν νεκρὸς καὶ ξανάζησε. Κι' ὅταν πρέπει, λείει, νὰ διασωθῇ ὁ ἁμαρτωλὸς, δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ δικαστήρια, οὔτε γιὰ λεπτόλογη ἐξέταση, ἀλλὰ γιὰ φιλανθρωπία καὶ συχώρεση μόνο. Κανεὶς γιατρός δὲν ἀμελεῖ νὰ δώσῃ τὸ φάρμακο σ' αὐτὸν ποῦ ὑποφέρει, γιὰ νὰ ζητήσῃ εὐθύνης γιὰ τὴν ἀταξία του καὶ νὰ τὴν τιμωρήσῃ. 'Ακόμα κι' ἂν ἦταν ἀπαραίτητο νὰ τιμωρηθῇ, ἀρκετὰ τιμωρήθηκε μὲ τὸ νὰ παραμείνῃ στὴν ξένη χώρα. Τόσο πολλὸν καιρὸ λοιπὸν χωρίσθηκε ἀπὸ τὴν συντροφιά μας κι' ἐπάλαιψε μὲ τὴ στέρησιν καὶ τὴν περιφρόνησιν καὶ τὰ χειρότερα κακά. Γι' αὐτὸ λείει, 'Ἦταν χαμένος καὶ βρέθηκε, ἦταν νεκρὸς καὶ ξανάζησε. Μὴ βλέπῃς, λείει, ὅ,τι γίνεται τώρα, ἀλλὰ σκέψου πόσο μεγάλη συμφορὰ πέρασε τὸν ἀδελφὸ σου βλέπεις, ὄχι ξένο. Γύρισε

στὸν πατέρα ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ θυμηθῇ ὅ,τι ἔγινε, ἡ καλύτερα, ποῦ μόνον ἐκείνα θυμάται, ὅσα μποροῦν νὰ τὸν κινήσουν σὲ συμπάθεια καὶ φιλανθρωπία καὶ στοργή καὶ λύπησιν ποῦ ταιριάζει σ' ὅσους γενοῦν παῖδιά. Γι' αὐτὸ δὲν εἶπε αὐτὰ ποῦ ἔκαμε, ἀλλὰ αὐτὰ ποῦ ἔπαθε· δὲ θυμήθηκε ὅτι τοῦ κατάφαγε τὴν περιουσία, ἀλλ' ὅτι ἔπεσε μέσα σὲ χίλια βάσανα. 'Ετσι, ζητούσε τὸ πρόβατο μὲ τόσο μεγάλη προθυμία, καὶ μὲ ἀκόμη μεγαλύτερη. Γιατί σ' αὐτὴ τὴν παραβολὴ αὐτοῦ ὁ ἴδιος ὁ γιουὸς γύρισε πίσω, ἀλλὰ στὴν ἄλλη ἔφυγε ὁ ἴδιος ὁ ποιμένας, τὸ βρῆκε καὶ τὸ 'φερε, καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν πιο μεγάλη γιὰ τὸ πρόβατο αὐτό, παρὰ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ σωσμένα. Καὶ πρόσεξε ἀκόμη πῶς τὸ 'φερε πίσω· δὲν τὸ μαστίγωσε, μὰ τὸ 'βαλε στοὺς ὤμους του καὶ τὸ σήκωσε, καὶ τὸ γύρισε πάλι στὴν πολὺν. 'Αφοῦ λοιπὸν τὰ ξέρομε αὐτὰ, ὅτι ὄχι μόνον δὲ μᾶς ἀποστρέφεται ὅταν γυρίζωμε κοντὰ του, ἀλλὰ καὶ μᾶς δέχεται μὲ χαρὰ ὄχι μικρότερη ἀπὸ αὐτὴν ποῦ δειχνεῖ σ' ὅσους κατάρθρωσαν τὴν ἀρετὴ· ὅτι ὄχι μόνον δὲ θέλει τὴν καταδική μας, ἀλλὰ κι' ἔρχεται ν' ἀναζητήσῃ τοὺς πλανημένους, καὶ χαίρεται πιο πολὺ ὅταν τοὺς βρῇ, ἀπ' ὅσο χαίρεται γιὰ τοὺς διασωσμένους, οὔτε ὅταν κάνωμε τὸ κακὸ νὰ χάνωμε τὴν ἐλπίδα μας, οὔτε ὅταν κάνωμε τὸ καλὸ νὰ ἔχωμε τὸ θάρρος μας στοὺς ἑαυτοὺς μᾶς, ἀλλὰ καὶ ὅταν κατορθώνωμε τὴν ἀρετὴ νὰ φοβόμαστε, γιὰ νὰ μὴν πέσωμε ἀπὸ τὸ θάρρος μας, καὶ νὰ μετανοοῦμε ὅταν ἁμαρ-

δέξατο ταῖς χερσὶ. Τί ἔδοξα; "Ὅτι πατὴρ ἦν, καὶ οὐ δικαστὴς. Καὶ χοροὶ, καὶ θαλάσι, καὶ πανηγόριες λειτουργίαι, καὶ χοροὶ καὶ περιχαρὲς ἦν ὅ, οἷα πάσα. Τί λέγασι; αὐτοὶ τῆς κακίας αἱ ἀμοιβαί; Οὐχί τῆς κακίας, ἀνθρώπε, ἀλλὰ τῆς ἐπαλθούσης οὐχί τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τῆς μετανόιας οὐχί τῆς πονηρίας, ἀλλὰ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς. Καὶ τὸ δὲ μαίζων, ἀγανάκτησεν ἐπὶ τούτοις ὁ υἱὸς ὁ πρότερος ὁ δὲ καὶ τούτων πρῶτος ἔπεισε λέγων. "Ὅτι σὺ μὲν ἀεὶ μετ' ἐμοὶ διέτριβες, οὐδὲν δὲ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέσθην νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν (Λουκ. 15, 31-32) "Ὅταν δὲ τὸν ἀπολωλὼτα διασωσὶς ἴδῃ, φοβῶν, οὐκ ἀποστρέφεται χεῖρας, οὐδὲ ἀντιβοῦς ἐξέτασας, ἀλλὰ συληνθρωπίας καὶ συγγνώμης μόνον. Οὐδεὶς ἐκτὸς ἀρετῆς ἐπιβόητος φάρμακον ἔχει κἀνόνον. τῆς ἀταξίας αὐτὸν εὐθύνας ἀπατεῖ καὶ τιμωροῖεν. Εἰ δὲ καὶ δικαν αὐτὸν ὁλως δοῦναι ἔχον, ἱκανὴν ἔδωκε δικαν τὴν ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ διατριβῇ. Τσοσούτων γὰρ χρόνον τῆς ἡμετέρας ἐκωλύει συνοουσίας, καὶ λιμὸν καὶ ἀτίμια καὶ τοὺς ἐσθάτους παλίνων κακοῖς διετίεσε. Διὰ τοῦτο φησιν, 'Ἄπολωλὼς ἦν, καὶ εὐρέσθην νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησεν. Μὴ τὰ παρόντα 'ἴδῃ, φοβῶν, ἀλλ' ἐννοήσας τῆς προτέρας συμφορᾶς τὸ μέγεθος· ἀδελφὸν ὄρεξ, οὐκ ἀλλότριον. Πρὸς πατέρα ἐπανάβλεν, οὐδὲν δυνάμενον ἀναμνησθῆναι τῶν προτέρων· μᾶλλον δὲ

ἐκείνα μνησθέντων μόνως, ὥστε εἰς συμπάθειαν ὡχάμεν δύναται καὶ ἔλκεν καὶ στοργὴν καὶ φιλεῖ δὲ τὴν τοῖς γεννημένοις προσήκουσαν. Διὰ τοῦτο οὐχ ἄπειρα ἔπραξεν εἶπεν, ἀλλ' ἄπειρα ἔπαθεν οὐχ ὅτι κατέρχοντο τὴν φύσιν ἐμνημόνευσεν. ἀλλ' ὅτι μάλιστα περιέπεσε κακοῖς. Οὕτω τὸ πρόβατον ἐζήτει μετὰ τοσοῦτος σπουδῆς· μᾶλλον δὲ μετὰ μαίζωνος. 'Ενταῦθα μὲν γὰρ αὐτὸς ἐπανάβλεν ὁ υἱὸς· ἐκεῖ δὲ αὐτὸς ἀπὸ τῶν ποιμῶν, καὶ εὐρὺν ἔλαγε, καὶ ἔχαιρεν ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς διασωσασμένοις ἀσασιν. "Ὅρα δὲ καὶ πῶς ἐπανήγαγεν· οὐκ ἐμάστιγεν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων καὶ βαστάζων, πάλιν τὴν πολὺν ἀπέδωκε. Ταῦτ' οὐκ εἰδότες, ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀποστρέφεται ἐπανοήτως ἀλλὰ καὶ τῶν κατωρθωμένων οὐκ ἐλαττον δέχεται· ὅτι οὐ μόνον οὐκ ἀπαιτεῖ δίκην, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνιζήσιν τῶν πλανημένων ἔρχεται καὶ τῶν διασωσασμένων μᾶλλον ἐπὶ τῇ τούτων εὐρείᾳ γαίρει, μῆτε ἐν ποικίλοις ὄντας ἀπογινώσκωμεν, μῆτε ἐν ἀγνόησις ὄντας θαρρόμεν, ἀλλὰ καὶ κατορθόνοντες, φοβώμεθα. ἵνα μὴ θαρρόμενος πέσωμεν, καὶ ἁμαρτανόντες μετανοώμεν. "Ἦτε γὰρ ἀρχόμενοι εἶπον, τοῦτο λέγω καὶ νῦν, ὅτι προθυμία τῆς ἡμετέρας σωτηρίας ταῦτα ἁμώτερα, καὶ τὸ θερεῖν ἐσώτατα, καὶ τὸ ἀπογινώσκοντες κἀμνον. Διὰ τοῦτο μὲν ἐσώτατος σφραλίζόμενος ὁ Παῦλος ἔλεγεν· "Ὁ δὲ κὼν ἐσώταται β' ἐπέτω μὴ πείσῃ. Καὶ τάλιν Φο-

τάνωμε. Αυτό δηλαδή πού είπα στην αρχή, αυτό λέω και τώρα, ότι και τα δυο αυτά μᾶς κάνουν νά χάσωμε τή σωτηρία μας, και τὸ νά ἔχωμε τὸ θάρρος μας στήν ἀρετὴ μας, και τὸ νά χάνωμε τὴν ἐλπίδα μας στήν ἁμαρτία. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος, γιὰ νά ἐξασφαλίσῃ αὐτοὺς πού μένουν στήν ἀρετὴ, ἔλεγε· Αὐτὸς πού νομίζει ὅτι στέκεται καλά, ἂς προσέχῃ μὴν πέσῃ. Καὶ πάλι· Φοβοῦμαι μήπως ἐνῶ ἐκήρυξα στοὺς ἄλλους, γίνω ἀνάξιος ἐγώ· καὶ γιὰ νά σηκώσῃ αὐτοὺς πού βρίσκονται πεσμένοι στήν ἁμαρτία και νὰ τοὺς παρακινήσῃ σὲ προθυμία περισσότερη, κάνει προσεκτικoὺς τοὺς Κορινθίους γράφοντάς τους· Μήπως πενήσω πολλοὺς πού ἁμαρτήσαν πρίν, καὶ δὲ μετανόησαν. Καὶ φανερώνει ἔτσι ὅτι δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἀξιολύπητοι ὅσοι ἁμαρτάνουν μ' αὐτοὺς πού δὲ μετανοοῦν. Κι' ὁ προφήτης πάλι λέει σ' αὐτοὺς· Μήπως αὐτὸς πού πέφτει δὲν σηκώνεται, ἢ αὐτὸς πού παίρνει λάθος τὸ δρό-

μο του, δὲν γυρίζει; Γι' αὐτὸ και ὁ Δαυὶδ αὐτοὺς τοὺς ἴδιους παρακαλεῖ και λέει· Σήμερα, ἂν ἀκούσετε τὴ φωνή του, μὴν κάμετε σκληρὲς τὶς καρδιές σας ὅπως τὸν καιρὸ πού τὸν παραπύκρναν στήν ἔρημο. Μέχρι νά λέγεται λοιπὸν τὸ σήμερα, νά μὴν ἀπελπίζομαστε ἀλλὰ νά ἔχωμε καλὲς ἐλπίδες στὸν Κύριο, και γνωρίζοντας τὸ πέλαιος τῆς φιλανθρωπίας του, νά πετάξωμε μακριὰ κάθε κακὴ σκέψη, και μὲ πολλὴ προθυμία κι' ἐλπίδα νά καταπιαστοῦμε μὲ τὴν ἀρετὴ και νά φανερώσωμε τὴ μεγαλύτερη μετάνοια, ὥστε, λυτρωμένοι ἐδῶ ἀπ' ὅλες τὶς ἁμαρτίες μας, νά μπορέσωμε νά σταθοῦμε μὲ θάρρος μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ Χριστοῦ και ν' ἀξιωθοῦμε τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, στήν ὁποία μακάρι νά βρεθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴ χάρη και τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο, μαζί μὲ τὸν Πατέρα και τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἂς εἶναι ἡ δόξα, ἡ δύναμη, ἡ τιμὴ, τώρα και πάντοτε και στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

βοῦμαι, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἐθόκιμος γένομαι (Α' Κορ. 10, 12)· τοὺς δὲ κειμένους ἀνιστάς και εἰς προθυμίαν πλείονα διεγειρών, διημαρτύρατο Κορινθίους γράφων οὕτως· Μήπως πενήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, και μὴ μετανοησάντων (Β' Κορ. 12, 21)· δεικνὺς ὅτι οὐχ οὕτως οἱ ἁμαρτάνοντες ὥς οἱ μὴ μετανοοῦντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν εἰσι θνήσκοντες. Καὶ ὁ προφήτης δὲ πρὸς αὐτοὺς φησὶ· Μὴ ὁπίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; (Ἰερεμ. 8, 4). Διὰ τοῦτο και ὁ Δαυὶδ τοὺς αὐτοὺς παρακαλεῖ λέγων· Σήμερον ἐάν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκουσητε, μὴ κληρυνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὥς ἐν τῷ

παραπικρασμῷ (Ψαλμ. 94, 8). Ἔως οὖν τὸ σήμερον λέγεται, μὴ ἀπογινώσκωμεν, ἀλλὰ χρηστάς εἰς τὸν Δεσπότην ἔχοντες τὰς ἐλπίδας, και τὸ πέλαιος αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας ἐννοοῦντες, πᾶν πονηρὸν ἀποτιναζόμενοι συνειδέας, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας, και τῆς ἐλπίδος ἐπιλαβόμεθα πάσης, ἵνα πάντα ἐνταῦθα ἀποθέμενοι τὰ ἁμαρτήματα, μετὰ παρησίας θυνηθῶμεν στήναι ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, και τῆς βασιλείας τυχεῖν τῶν οὐρανῶν· ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι και φιλανθρωπείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν και ἀεὶ, και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Και στή μελαγχολία τοῦ βασιλέα Ἀχαάβ, καί στὸν Ἰωνᾶ τὸν προφήτη.

α'. Εἶδατε τὴν περασμένη Κυριακὴ πόλεμο καὶ νίκη, πόλεμο ποὺ κάνει ὁ διάβολος, καὶ νίκη ποὺ χαρίζει ὁ Χριστός; Εἶδατε πόσον ἔπαινο ἀξίζει ἡ μετάνοια, κι' εἶδατε ποὺ ὁ σατανᾶς δὲν ἄντεξε τὴν πληγὴ, ἀλλὰ φοβήθηκε κι' ἔφριξε; Τὶ φοβᾶσαι, διάβολε, ὅταν ἐγκωμιάζῃ κάποιος τὴ μετάνοια; Γιατί δύρεσαι, γιατί φρίττεις; Ναί, λέει, δίκαια ὀδυρόμαι καὶ θλιβομαι· μεγάλα ὄργανά μου ἄρπαξε ἡ μετάνοια αὐτή. Ποιὰ δηλαδή; Τὴν πόρνη, τὸν τελώνη, τὸν ληστή, τὸν βλάστημο. Κι' ἀλήθεια, πολλὰ ὄργανά του τ' ἄρπαξε ἡ μετάνοια, καὶ γκρέμισε τὸ ἴδιο τὸ φρούριό του καὶ τώρα ἔχει ἐπικίνδυνη τὴν πληγὴ ἀπ' τὴ μετάνοια. Θὰ τὸ μάθης, ἀγαπητέ, ἀπ' ὅσα ἐδείξε πρὶν ἢ πεῖρα. Γιατί λοιπὸν δὲν τὰ χαίρομαστε αὐτὰ τὰ λόγια, καὶ γιατί δὲν πᾶμε κάθε μέρα στὴν ἐκκλησία, ἀφοῦ ἀγαποῦμε τὴ μετάνοια; Κι' ἂν εἶσαι ἀμαρτωλός, ἔλα στὴν ἐκκλησία νὰ πῆς τίς ἀμαρτίες σου· κι' ἂν εἶσαι δίκαιος, ἔλα, γιὰ νὰ μὴ χάσης τὴν ἀρετὴ σου· γιατί ἡ Ἐκκλησία εἶναι λιμάνι καὶ γιὰ τοὺς δυό.

Εἶσαι ἀμαρτωλός; μὴν ἀπελπίζεσαι,

κι' ἔλα στὴν ἐκκλησία νὰ φανερώσης μετάνοια. Ἀμαρτίες; πῆς στὸν Θεό, ἀμάρτησα. Μήπως εἶναι κόπος αὐτός; Μὴν εἶναι ταλαιπωρία; Μήπως θλίψη; Μήπως εἶναι στενοχώρια νὰ πῆς ἕνα λόγο, Ἀμάρτησα; Καὶ μήπως ἂν δὲν ὁμολογήσης ἐπὶ τὸν ἑαυτό σου ἀμαρτωλός, δὲν ὑπάρχει ὁ διάβολος νὰ σέ κατηγορή; Πρόλαβε κι' ἄρπαξέ του τὸ δικαίωμα, γιατί δικό του δικαίωμα εἶναι νὰ κατηγορή. Γιατί λοιπὸν δὲν τὸν προλαβαίνεις καὶ γιατί δὲν λές τὴν ἀμαρτία σου καὶ δὲν σβήνεις τὸ ἀμάρτημα, ἀφοῦ ξέρεις πῶς ἔχεις τέτοιον κατηγορο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σωπάσῃ; Ἀμαρτίες; ἔλα στὴν ἐκκλησία, πῆς στὸν Θεό, Ἀμάρτησα. Δὲ σοῦ ζητῶ ἄλλο τίποτα παρὰ μόνο αὐτό. Ἡ ἀγία Γραφὴ λέει· Λέγε σὺ πρῶτος τίς ἀμαρτίες σου, γιὰ νὰ συγχωρηθῇς. Παραδέξου τὴν ἀμαρτία, γιὰ νὰ σβήσης τὴν ἀμαρτία. Δὲ θέλει κόπο αὐτό, οὔτε πολλὰ λόγια, οὔτε δαπάνη χρηματικὴ, οὔτε τίποτα ἄλλο τέτοιο. Πῆς ἕνα λόγο, σκέψου καλὰ τὴν ἀμαρτία καὶ πῆς, Ἀμάρτησα. Καὶ πῶς τὸ ξέρομε αὐτό, λέει, πῶς ὅταν πῶ πρῶτος ἐγὼ τὴν ἀμαρτία μου,

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

Περὶ μετανόιας, καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ, καὶ εἰς Ἰωνᾶ τὸν προφῆτην.

α'. Εἶδατε τὴ προτέρᾳ κυριακὴ πόλεμον καὶ νίκην, πόλεμον μὲν τοῦ διαβόλου, νίκην δὲ τοῦ Χριστοῦ; εἶδατε τὴ μετάνοια ἐνκομιάζουσα, καὶ ὁ διάβολος τὴν πληγὴν οὐκ ἐβάστασεν, ἀλλ' ἐφοβήθη καὶ ἐφρίξε; Τὶ δίδοικας, ὦ διάβολε, μετανόιας ἐγκωμιάζουμένης; τί ὀδύρῃ, τί φρίττεις; Ναί, φησὶ, δικαίως ὀδυρόμαι καὶ θλιβομαι· μεγάλα μου σκευὴ ἔρπασεν ἡ μετάνοια αὕτη· Ποία ταῦτα; Τὴν πόρνην, τὸν ἐλάνην, τὸν ληστὴν, τὸν βλάστημον. Καὶ γὰρ ἀληθῶς πολλὰ σκευὴ αὐτοῦ ἔρπασεν ἡ μετάνοια, καὶ αὐτὴν τὴν ἀράπολιν αὐτοῦ κοῦβηλα, καὶ καίριον ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μετανόιας· Εἴπω, ἀγαπητέ, ὅτ' ὂν ἡ πεῖρα πρῶτην ἐδείξε· Τίνος οὖν ἔκρινεν ὁμίλιας τοιαύτης οὐκ ἀπολούμενη, καὶ ὅτ' ἐκείτης ἡ τὴν ἐκκλησίαν ἱπαντῶμεν, τὴν μετάνοια ἀσπαζόμενοι. Κἂν ἀμαρτωλὸς ᾖ, εἰσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἰνα λέγῃς τὰς ἀμαρτίας σου· κἂν δίκαιος ᾖ, εἰσελθε, ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς δικαιοσύνης· λιμὴν γὰρ ἀμαρτηφόρος ἐστὶν ἡ ἐκκλησία.

Ἀμαρτωλὸς εἰ, μὴ ἀπονήθῃς, ἀλλ' εἰσελθε μετάνοιαν προβαλλόμενος. Ἡμεῖς; εἰπὲ τῷ Θεῷ ὅτι, Ἡμάρτηκα. Ποῖος κῆματος οὗτος, ποῖα περίοδος, ποῖα θλίψις, ποῖα

στενοχωρία λόγον εἰπὼν ὅτι, Ἡμεῖς; Μὴ γὰρ σὺ, σκυτὸν ἔάν μὴ εἴπῃς ἀμαρτωλόν, οὐκ ἔχεις κατηγοροὺν τὸν διαβόλον; Πρόλαβε, καὶ ἄρπασον αὐτοῦ τὸ δίκαιον· ἐκεῖνον γὰρ ἀδικίαν τὸ κατηγορεῖν. Τὶ οὖν οὐ προλαμβάνεις αὐτόν, καὶ λέγεις τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ἐξαλείφεις τὸ ἀμάρτημα, εἰδὼς ὅτι τοιοῦτον κατηγοροὺν ἔχεις σιγήσαι μὴ δυνάμενον; Ἡμεῖς; εἰσελθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰπὲ τῷ Θεῷ ὅτι, Ἡμεῖς. (Ὁδὲν σε ἄλλο ἀπαιτῶ, ἐπὶ τοῦ μόνου. Ἡ γὰρ θεὰ Γραφὴ φησὶ· Λέγε σὺ τὰς ἀνομιὰς σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. (Ἠσαΐαν 43. 26)· εἰπὲ τὴν ἀμαρτίαν. Ἰνα λύσῃς τὴν ἀμαρτίαν. Οὐκ ἐστὶν ἐν τούτῳ κῆματος, οὐδὲ περίοδος λόγων. οὔτε χρημάτων δαπάνη, οὔτε ἄλλο τὶ τοιοῦτον οὐδὲν λόγον εἰπόν, εὐγνωμόνησον ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ εἰπὲ ὅτι, Ἡμάρτηκα. Καὶ πόθεν τοῦτο, φησὶν, ὅτι ἔάν εἴπω τὴν ἀμαρτίαν πρῶτος, λύω τὴν ἀμαρτίαν; Ἐχῶ ἐν τῇ Γραφῇ καὶ τὸν εἰπόντα καὶ λύσαντα, καὶ τὸν μὴ εἰπόντα καὶ φθόνῳ κατακρινόμενον. Κάτι ἀπείκετε τὸν δαδελφόν αὐτοῦ Ἀβὰ· τῷ φθόνῳ κατακρινόμενος, ὥς τῷ φθόνῳ φθόνῳ ἐπακολουθεῖται· αἱ γὰρ λαβὼν αὐτόν εἰς τὸ πεδὶον ἀνέβη· Καὶ τὶ φησὶ πρὸς αὐτόν

σβήνω, τὴν ἁμαρτία; Ἐχω στὴ Γραφὴ κι' αὐτὸν ποὺ τὸ εἶπε καὶ τὴν ἔσβησε, κι' αὐτὸν ποὺ δὲν τὸ εἶπε καὶ κατακρίθηκε. Ὁ Κάιν σκότωσε τὸν ἀδελφὸ του τὸν Ἀβελ ἐπειδὴ τὸν φθονοῦσε, καὶ στὸ φόνον ἀκολούθησε ὁ φόνος· τὸν πῆρε στὴν πεδιάδα καὶ τὸν σκότωσε. Καὶ τί τοῦ λέει ὁ Θεός; Ποῦ εἶναι ὁ Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου; Ἐκείνος ποὺ ὅλα τὰ γνωρίζει, ρωτᾷ, ὄχι γιατί δὲν ξέρει, ἀλλὰ γιὰ νὰ τραβήξῃ στὴ μετάνοια τὸν φονιά. Καὶ πῶς ρωτοῦσε ἄν καὶ ἤξερε, αὐτὸ τὸ φανέντως; Ποῦ εἶναι ὁ Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου; Κι' αὐτὸς εἶπε, Δὲν ξέρω· μήπως εἶμαι φύλακας τοῦ ἀδελφοῦ μου ἐγώ; Ἀς εἶναι, δὲν εἶσαι φύλακας; καὶ γιατί εἶσαι φονιάς; δὲν τὸν φύλαγες; καὶ γιατί τὸν σκότωσες; Ἀλλὰ τὰ ὁμολογεῖς αὐτά; Ἐπρεπε καὶ νὰ τὸν φυλάξῃς. Τὶ τοῦ ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ Θεός; Ἡ φωνὴ τοῦ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου φωνάζει δυνατὰ σ' ἐμένα μέσ' ἀπὸ τὴ γῆ. Τὸν ἔλεγε ἀμέσως καὶ τὸν τιμώρησε, ὄχι τόσο γιὰ τὸ φόνον, ὅσο γιὰ τὴν ἀναίδειά του, γιατί ὁ Θεὸς δὲ μισεῖ τόσο πολὺ αὐτὸν ποὺ κάνει τὴν ἁμαρτία, ὅσο αὐτὸν ποὺ δὲν ἔχει ντροπὴ. Πραγματικά, τὸν Κάιν ὅταν μετάνοιασε δὲν τὸν δέχτηκε, ἐπειδὴ δὲν ὁμολόγησε πρῶτος αὐτὸς τὴν ἁμαρτία του. Καὶ τί λέει; Ἡ ἁμαρτία μου εἶναι πολὺ μεγάλη γιὰ νὰ συχωρεθῇ. Ἀντὶ νὰ πῇ, Μεγάλῃ ἁμαρτία ἔκαμα, δὲν εἶμαι ἀξίος νὰ ζήσω. Καὶ τί τοῦ ἀπαντᾷ ὁ Θεός; Θὰ στενάζῃς καὶ θὰ τρέμῃς πάνω

στὴ γῆ. Καὶ τοῦ ὥρισε τιμωρία φοβερὴ καὶ ἀσκήωτη. Δὲ σοῦ παίρνω τὴ ζωὴ, λέει, γιὰ νὰ μὴ λησμονηθῇ ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ σὲ κάνω νόμο ποὺ ὅλοι θὰ σὲ διαβάσουν, γιὰ νὰ γίνη ἡ συμφορὰ σου αἰτία γιὰ καλὸ μάθημα. Καὶ τριγυρνοῦσε ὁ Κάιν, σὰ νόμος ἐμψυχος, σὰ στήλη κινούμενη, ποὺ σῶπαινε μὰ κι' ἐβράζε φωτὴ πῖο δυνατὴ κι' ἀπὸ σάλπιγγα. Μὴν κάμῃ κανεὶς, ἔλεγε, τὰ ἴδια, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὰ ἴδια. Τιμωρήθηκε γιὰ τὴν ἀδιαντροπία του, καὶ ἀφοῦ δὲν ὁμολόγησε ἄν κι' ἐλέγχθηκε, καταδικάστηκε γιὰ τὴν ἁμαρτία του. Γιατὶ ἄν ἤθελε παραδεχτὴ τὴν ἁμαρτία του, θὰ τὴν ἔσβηνε αὐτὸς πρῶτος.

β'. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἔτσι συμβαίνει μ' αὐτά, πρόσεξε πῶς ἓνας ἄλλος ἔσβησε τὴν ἁμαρτία του κατὰς τὴν ὁμολόγησιν πρῶτος. Ἀς ἐλθῶμε στὸν Δαυὶδ, τὸν προφῆτη καὶ βασιλιά, ποὺ πῖο εὐχάριστα τὸν λέω προφῆτη, γιατί ἡ βασιλεία του ἦταν στὴν Παλαιστίνῃ, μὰ ἡ προφητεία του μέχρι τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης, κι' ἐνῷ ἡ βασιλεία του καταργήθηκε σὲ λίγον καιρὸ, ἡ προφητεία του προσφέρει λόγια ἀθάνατα. Καλύτερα νὰ σβῇσῃ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ξεχαστοῦν τὰ λόγια τοῦ Δαυὶδ. Αὐτὸς λοιπὸν ἔπεσε στὴν ἁμαρτία τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου. Διότι εἶδε, λέει, γυναικὰ ὁμορφὴ νὰ λούζεται καὶ τὴν ἐρωτεύθηκε, κι' ὕστερα κατὰφερε νὰ κάμῃ ὅσα σκέφθηκε. Καὶ βρέθηκε ὁ προφῆτης στὴ μοιχεία, τὸ μαργαριτάρὶ στὸ βόρβορο. Μὰ δὲν εἶχε καταλάβει ἀκόμη ὅτι ἁμάρτησε, τόσο τὸν εἶχε ναρκώσει τὸ πάθος.

ὁ Θεός; Ποῦ ὁ Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου, (Γεν 4, 9). Ὁ ἐπιστάμενος τὰ πάντα ἑωτῆ, οὐκ ἀγνοῶν, ἀλλ' εἰς μετάνοιαν ἔλκων τὸν φονευσάντα. Ὅτι γὰρ οὐκ ἀγνοῶν ἠρώτα, ἔδειξε. Ποῦ ὁ Ἀβελ ὁ ἀδελφός σου, (4, 9) Ὁ δὲ εἶπεν, Οὐκ οἶδα μὴ φύλαξ τοῦ ἀδελφοῦ μου εἰ μὴ ἐγώ; Ἔστω, οὐκ εἰ φύλαξ; δια τί καὶ ἀναίρει; οὐκ ἐφύλαττες; δια τί καὶ ἀνέκτείνες; Ὅμως ὁμολογεῖς ταῦτα. Αἴτιος εἰ καὶ τῆς φυλακῆς. Τὶ οὖν ὁ Θεὸς πρὸς αὐτόν; Φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρὸς με· ἐκ τῆς γῆς (10). Ἠλέγηεν εὐθέως καὶ τὴν τιμωρίαν αὐτῷ ἐπηγάγεν, ὅς τοσοῦτον διὰ τὸν φόνον, ὅσον διὰ τὴν ἀναίδειαν· ὅ γὰρ τοσοῦτον μισεῖ ὁ Θεὸς τὸν ἁμαρτάνοντα, ὅσον τὸν ἀναίσχυντοντα. Ἀμείν τὸν Κάιν εἰς μετάνοιαν ἐλθόντα οὐ δέχεται, ἐπειδὴ μὴ πρῶτος εἶπε τὴν ἁμαρτίαν. Τὶ γὰρ φησὶ; Μετάνοιας ἡ ἁμαρτία μου τοῦ ἀφελῆναι με (13)· ἀντὶ τοῦ, Μέγα ἁμαρτία μου εἰμι ὁρίων ζῆσαι. Τὶ οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός; Στένω καὶ καὶ τρέμω· ἔσθ' ἐπὶ τῆς γῆς (12) καὶ τιμωρίαν αὐτῷ ἀπέφραξεν διενήναι καὶ ὁλοκλήρως. Οὐκ ἀναιρῶ σε, σπῆσιν, ἵνα μὴ λῆθῃ παραβολὴ ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ ποιῶ σε νόμον ὑπὸ πάντων ἀναγνωσκόμενον, ἵνα ἡ συμφορὰ μητρὸς φιλοσοφίας γένηται. Καὶ περὶ τοῦ Κάιν, νόμος ἐμψυχος, στήλη κινου-

μένη, σωπώσα, καὶ σάλπιγγος λαμπροτέρην ἀκείσσει τὴν φωνήν. Μὴ τις τοῖσιν, φησί, τοιαῦτα, ἵνα μὴ πάθῃ τοιαῦτα. Ἐλάβε τὴν τιμωρίαν διὰ τὴν ἀναίσχυντιαν καὶ μὴ εἰρηκώς, ἐλεγχθεὶς δὲ, κατακρίθη διὰ τὴν ἁμαρτίαν. Εἰ γὰρ ἑαυτὸ ὁμολόγησε, καὶ ἐξαλείφει ἦν τὴν ἁμαρτίαν πρῶτος.

β'. Ἴνα δὲ μάθῃς, ὅτι ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, μάθε πῶς ἄλλος τις πρῶτος εἶπὼν ἔλυσε τὴν ἁμαρτίαν. Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν Δαυὶδ, τὸν προφῆτην καὶ βασιλέα μέλλον δὲ αὐτὸν ἡλῶσαι ἀπὸ τῆς προφητείας καλῶς· ἡ μὲν γὰρ βασιλεία εἰς Παλαιστίνῃ, ἡ δὲ προφητεία εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ ἡ μὲν βασιλεία μικρὰ κατελύθη τῷ χρόνῳ, ἡ δὲ προφητεία ἀθάνατα φέρεται τὰ ῥήματα. Αἰρετώτερον ἐστὶ τὸν ἥλιον σβεσθῆναι, ἢ τὰ ῥήματα τοῦ Δαυὶδ λῆθῃ παραδοθῆναι. Οὗτος περιέτεσε μοιχείαν καὶ φόνον· εἶδε γὰρ, φησί, γυναικὰ καλὴν λουμένην, καὶ ἠρώσθη αὐτῆς εἰς τὰ δόξαντα αὐτῆς εἶργον ἐξήγαγε (Β' Βασ 11, 2) Καὶ ἦν ὁ προφῆτης ἐν μοιχείᾳ, ὁ μαργαριτὶς ἐν βορβόρῳ. Ἄλλ' ὅπως ἤδει ἐν ἁμαρτίᾳ· οὕτως ἦν κακαρωμένος τὸ πᾶθος. Τοῦ γὰρ ἡνίοχου μεμνηστος καὶ τὸ ὄμμα ἀνάκτας ὀφείτα· ὅπερ δὲ ἡνίοχος καὶ ὄμμα, τοῦτο ψυχὴ καὶ σῶμα· ἐάν τῃ ψυχῇ σκοτωθῇ, καὶ τὸ σῶμα ἐν βορβόρῳ καλεῖται· ἔως γὰρ ἐσθῆκεν ὁ ἡνίοχος,

Γιατί όταν μεθύσει ο ήνιοχος, και τὸ ἄρμα πηγαίνει ὅτακτα· κι' ὅτι εἶναι ὁ ήνιοχος καὶ τὸ ἄρμα, αὐτὸ εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Ὅταν σκοτισθῇ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα κυλιέται στὸ βόρβορο, γιατί μέχρι νὰ στέκη καλὰ ὁ ήνιοχος, καὶ τὸ ἄρμα προχωρεῖ καλὰ, μὰ ὅταν αὐτὸς χάνη τὴ δύναμιν του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατῇ γερά τὰ χαλινάρια, βλέπεις καὶ τὸ ἴδιο τὸ ἄρμα νὰ κάνη τὰ χειρότερα. Αὐτὸ γίνεται καὶ στὸν ἀνθρώπο· μέχρι νὰ προσέχη καὶ ν' ἀγρυπνᾷ ἡ ψυχὴ, κι' αὐτὸ τὸ σῶμα εἶναι καθαρὸ· μὰ ὅταν σκοτισθῇ ἡ ψυχὴ, κι' αὐτὸ τὸ σῶμα κυλιέται στὸ βόρβορο καὶ στὴν ἀμαρτία. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Δαυὶδ; Ἀμαρτήσε μὲ τὴν ξένη γυναῖκα· ἀλλὰ δὲν καταλάβαινε τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε, οὔτε τὸν ἔλεγε κανεὶς, καὶ τὸ ἔκαμε αὐτὸ στὰ βασιθὰ του γεράματα, γιὰ νὰ μάθης ὅτι ἂν δὲν προσέξης, οὔτε τὰ γερατιά σ' ὠφελοῦν, οὔτε πάλι, ὅταν φροντίζης, μποροῦν τὰ νεῖδα νὰ σὲ βλάψουν. Διότι δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν ἡλικία ἡ συμπεριφορὰ, ἀλλ' ἀπὸ τὴ θέληση ἡ ἀρετὴ. Γιατί κι' ὁ Δαυὶδ ἦταν δώδεκα χρονῶν μὰ ἦταν κριτῆς, οἱ γέροντες ὁμως, σὲ πολὺ μεγάλη ἡλικία, ἀκόμα καὶ δράμα μοιχείας δημιούργησαν, κι' οὔτε ἐκείνους τοὺς ὠφέλησαν τὰ γερατιά, οὔτε αὐτὸν τὸν ἔβλαψε ἡ νεότης. Καὶ γιὰ νὰ μάθης ὅτι ἡ φρονιμάδα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέληση κι' ὄχι ἀπὸ τὴν ἡλικία, θυμήσου ὅτι ὁ Δαυὶδ βρισκότανε στὰ γερατιά του ὅταν ἔπεσε στὴ μοιχεία κι' ἔκαμε τὸ φόνου, κι' ἦρε οὐ τέτοια κατάσταση, ὥστε νὰ μὴν καταλαβαίνει τὰ ἀμαρτήσε· γιατί ὁ νοῦς ποὺ εἶναι ἡνι-

οχος, ἦταν μεθυμένος ἀπὸ τὴν ἀκολασία. Τί κάνει τότε ὁ Θεός; Τοῦ στέλνει τὸν προφήτη Νάθαν· ὁ ἕνας προφήτης ἔρχεται στὸν ἄλλο προφήτη, γιατί τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στοὺς γιατροὺς· ὅταν ἀρρωστήσῃ ἕνας γιατρός, χρειάζεται τὸν ἄλλο. Τὸ ἴδιο κι' ἐδῶ. Αὐτὸς ποὺ ἀμαρτήσε ἦταν προφήτης, κι' αὐτὸς ποὺ ἔφερε τὰ φάρμακα ἦταν προφήτης. Ἐρχεται λοιπὸν σ' αὐτὸν ὁ Νάθαν καὶ δὲν τὸν ἐλέγχει ἀμέσως μόλις πέρασε τὴν πόρτα του, καὶ δὲν τοῦ λέει, Παράνομε καὶ βρωμερὲ, μοιχὲ καὶ φονιά, τόσες τιμὲς δέχτηκες ἀπ' τὸν Θεό, κι' ἐσύ καταπάτησες τὶς ἐντολές του; Τίποτα τέτοιο δὲν εἶπε ὁ Νάθαν γιὰ νὰ μὴν τὸν κάμῃ πιὸ ἀδιάντροπο, διότι ὅταν φανερώωνται σ' ὅλους τ' ἀμαρτήματα, ἐξωθῶν αὐτὸν ποὺ ἀμαρτήσε στὴν ἀδιαντροπία. Ἐρχεται λοιπὸν σ' αὐτὸν καὶ πλάθει μιὰ δραματικὴ ἱστορία γιὰ κρίση. Καὶ τί λέει; Βασιλιά μου, θέλω τὴν κρίση σου. Ἦταν ἕνας πλούσιος, ἦταν κι' ἕνας φτωχός. Κι' εἶχε ὁ πλούσιος βόδια κι' ἄλλα ζῶα κοπάδια πολλὰ, κι' ὁ φτωχός εἶχε μιὰ προβάτινα, ποὺ ἔπινε ἀπ' τὸ ποτῆρι του κι' ἔτρωγε ἀπ' τὸ τραπέζι του, κι' ἐκοιμότανε στὴν ἀγκαλιά του· ἐδῶ φανερώνεις μ' αὐτὰ τὸ γνήσιο δεσμό τοῦ ἀντρα μὲ τὴ γυναῖκα του. Κι' ὅταν ἦλθε κάποιος ξένος, λυπήθηκε ὁ πλούσιος τὰ δικά του, πῆρε τὴν προβάτινα τοῦ φτωχοῦ καὶ τὴν ἔφαγε. Εἶδες πῶς πλάθει ἐδῶ τὴ δραματικὴ ἱστορία, ἔχοντας κρυμμένο τὸ σιδερένιο ὄργανο μέσα στὸ σφουγγάρι; Τί λέει λοιπὸν ὁ βασιλεὺς; Νομίζοντας ὅτι ἔχει νὰ βγάλῃ κρίση ἐναντίον ἄλλου,

καὶ τὸ ἄρμα ναλὼς ἐκλύεται· ὅταν μόνου αὐτοῦ ἀπονῇ, καὶ οὐ δυνατὰ περικρατῇ γενέσθαι τῶν ἡνίων, καὶ αὐτὸ τὸ ἄρμα ἐν δεινότεροις ὀρεσσι. Ὅθω καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἕως ἐν μὲν νύκτι ἡ ψυχὴ καὶ γρηγορῇ, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἐν φανερῇ ἐστί· ἐπὶ δὲ ἡ ψυχὴ σκενωθῇ, καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἐν βορβόρῳ καὶ ἡδονῇ λυλιέται. Τί οὖν ὁ Δαυὶδ; Ἐμοίχευσεν· ἀλλ' οὐκ ἤδει, οὔτε ἠλέησθε ὅπο ἦναι, καὶ τοῦτο ἐν ἐσχάτῃ πολιᾷ. Ἦνα μάθης ὅτι, ἐάν ἦς βέβαιος, οὔτε ἡ πολιὰ σε ὠφελεῖ, οὔτε πάλιν, ἐάν σπουδαῖος ἦς, ἡ νεότης παραβλάψῃ σε δυνάται. Οὐ γὰρ τῆς ἡλικίας ὁ ἥτοπος, ἀλλὰ τῆς γνώμης τὸ κἀνδοθεῖμα ἐπειθεὶ καὶ Δαυὶδ· δώδεκα ἔτων ἦν, καὶ ἐκρινεν· ὁ δὲ πρεσβύτερος, παλαιοὶ ἐν ἡμέραις, καὶ δρᾶμα μοιχείας ἔπραξαν, καὶ οὔτε ἐκείνους ἡ πολιὰ ὠφέλησεν, οὔτε τοῦτον ἡ νεότης παρέβλαψε (Δαν 13, 45). Καὶ Ἦνα μάθης ὅτι οὐκ ἐν τῇ ἡλικίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ γνώμῃ τὰ πράγματα τῆς σπουδῆς κρίνεται. ὁ Δαυὶδ ἐν αὐτῇ τῇ πολιᾷ ὦν, καὶ τότε εἰς μοιχείαν ἐπεσπῶν, φάνον ἐπαρξάσθαι, καὶ δεικνῶν ὁδῶς ὥστε μὴ εἰδέναι αὐτὸν ὅτι ἡμάρτεν· ὁ γὰρ ήνιοχος νοῦς ἦν μεθυμένος ἀπὸ ἀκρασίας. Τί οὖν ὁ Θεός; Πέμτει πρὸς αὐτὸν ἄλθων τὸν προφήτην· ὁ προσφῆτης ἔρχεται πρὸς τὸν προεστῆ, οὗτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν λατρῶν γίνεται· ὅταν λατρεῖς ἀσθενήσῃ, ἄλλου λατροῦ ἐνδεὴς γίνεται· Τὸ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα·

προσφῆτης ἦν ὁ ἡμαρτηκός, καὶ προσφῆτης ἦν ὁ τὰ φάρμακα ἐπιποικιζόμενος. Ἐρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ Νάθαν, καὶ οὐκ εὐθὺς ἀπὸ θυρῶν ἐλέγχει αὐτὸν καὶ λέγει· Παράνομε καὶ ἐναγέστοσε, μοιχὲ καὶ φονεὺ, τοσούτας τιμὰς ἐδῆξω παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ σὺ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ καταπάτησας; Οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν ὁ Νάθαν, Ἦνα μὴ ἀναίχυνότοισιν αὐτὸν ἀπεργάσθαι· δημοσιεύματα γὰρ τὰ ἀμαρτήματα εἰς ἀναίσχυον προκαλεῖται τὸν ἡμαρτηκόν. Ἐρχεται οὖν πρὸς αὐτὸν καὶ δρᾶμα δίκευς ὁραίνει καὶ τί φησι; Βασιλεῦ, δίκε μοι ἐστὶ πρὸς σε. Ἦν τις πλούσιος καὶ ἦν τις πένυς· εἶχε δὲ ὁ πλούσιος βοσκόλια καὶ ἀγέλας πολλὰς· ἦν δὲ καὶ ὁ πένυς ἔχων ἀνάστα μίαν, ἥτις ἐκ τοῦ ποτηρίου αὐτοῦ ἔπινε, καὶ ἐκ τῆς τραπέζης αὐτοῦ ἤσθιε, καὶ ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ ἐκάθευδεν ἐνταῦθα τὸ γνήσιον· τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὴν γυναῖκα δεικνυοῖν ὁ ὄντοπος δὲ ξένου· τινός. Ἐπεισπῶ ὁ πλούσιος τῶν ἰδίων, καὶ λαβὼν τὴν ἀνάστα τὸν τέκνοντος ἔσφαγεν αὐτὴν· Εἶλες πῶς ἐνταῦθα ὁρατεῖν τὸ ἄρμα, τὸ σπῶγγα ἐπιποικρυμμένον ἔχον τὸ σιδηρόν; Τί οὖν ὁ βασιλεὺς; Νομίζω κατὰ ἄλλου ἀποφανισθέν, ὀδυρτάτην ἐπέγχεε τὴν ἀπόκρισιν. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὸν ἄλλον ἰδέσθαι τὰ ἀποφασίαι καὶ ἀποτόμους ποιοῦνται καὶ ἐκδιδοῦσι. Καὶ τί φησιν ὁ Δαυὶδ; Ζῆ ἡ Κυρία σ' ἐξ ἑοῦ σ θανάτου ὁ τοιοῦτος, καὶ ἀποδωσέι

ἀποφασίζει αὐστηρότατα. Γιατί τέτοιτοι εἶναι οἱ ἀνθρώποι· ὅταν εἶναι γιὰ τοὺς ἄλλους, εὐκολα κι' ἀπότομα παίρνουν κι' ἀνακοινώνουν τὶς ἀποφάσεις. Καὶ τί λέει ὁ Δαυὶδ; Μάρτυρες μου ὁ Θεός, αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος εἶναι ἄξιος γιὰ θάνατο, καὶ θὰ δώσῃ πίσω τὴν ἀξία τῆς προβάτας στὸ τετραπλάσιο. Τὶ ἀπάντησε λοιπὸν ὁ Νάθαν; Δὲν ἀφῆσε πολλὰς ὥρες τὴν πληγὴ νὰ γλυκάνῃ, ἀλλ' ἡμέρους τὴν ξεγυμνώνει καὶ βάθει βαθιὰ τὸ μαχαίρι γιὰ νὰ διατηρήσῃ τὸ αἶσθημα τοῦ πόνου. Σὺ εἶσαι, βασιλιά μου. Καὶ τί ἀπαντᾷ ὁ βασιλιάς; 'Αμάρτησα στὸν Κύριο. Δὲν εἶπε, Καὶ ποῖος εἶσαι ἐσύ πού μ' ἐλέγχεις; Ποῖος σ' ἔστειλε νὰ μοῦ μιᾶς μὲ τόσο θάρρος; Καὶ πῶς τὸ τόλμησες αὐτό; Τίποτα τέτοιο δὲν εἶπε, ἀλλὰ συναισθάνθηκε τὴν ἁμαρτία του. Καὶ τί λέει; 'Ἐχω ἁμαρτήσει στὸν Κύριο. Τότε τί τοῦ λέει ὁ Νάθαν; Καὶ ὁ Κύριος συγχώρεσε τὸ ἁμάρτημά σου· ἐσύ καταδικάσες τὸν ἑαυτό σου, ἐγὼ σοῦ συγχωρῶ τὴν καταδίκη· ὡμολόγησες μ' ἀπόφαση, ἔσβησες τὴν ἁμαρτία· ἐσύ ἔβγαλες ἀπόφαση καταδίκης γιὰ τὸν ἑαυτό σου, ἐγὼ σ' ἀπάλλαξα ἀπ' τὴν ἀπόφαση αὐτή. Εἶδες πῶς ἀλήθευε αὐτὸ πού λέει ἡ Γραφή, Λέγε σὺ πρῶτος τὶς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ συγχωρεθῇς; Εἶναι κόπος κι' αὐτὸς νὰ παραδεχτῇς πρῶτος ἐσύ τὴν ἁμαρτία σου;

γ'. Μὰ ἔχεις κι' ἄλλο δρόμο πού φέρνει στὴ μετάνοια. Ποιὸ δηλαδὴ; Τὸ νὰ

πενθήσῃς γιὰ τὴν ἁμαρτία. 'Αμάρτησες; Πένθησε, καὶ σβήνεις τὴν ἁμαρτία. Κόπος εἶναι κι' αὐτό; Δὲ σοῦ ἀπαιτῶ τίποτα πιο πολὺ, μόνο νὰ λυπηθῇς γιὰ τὴν ἁμαρτία. Δὲ σοῦ λέω νὰ σκίσης τὰ πέλαγα, οὔτε νὰ φτάσῃς σὲ λιμένα, οὔτε νὰ πεζοπορήσῃς, οὔτε νὰ πάρῃς δρόμο ἀτέλειωτο, οὔτε νὰ πληρώσῃς χρήματα, οὔτε κύματα ἀγρία νὰ περάσῃς, ἀλλὰ τί; Πένθησε γιὰ τὴν ἁμαρτία. Καὶ πῶς τὸ ξέρομε, λέει, ὅτι ἀν πενήσω, σβήνω τὴν ἁμαρτία; 'Ἐχεις ἀπόδειξη καὶ γι' αὐτὸ ἀπ' τὴν ἁγία Γραφή. 'Ἦταν κάποιος βασιλιάς, ὁ 'Αχαάβ, πού θεωρεῖται δίκαιος, μὰ δὲν ἔβασίλευε καλὰ ἐξ αἰτίας τῆς γυναικὸς του, τῆς 'Ιεζάβελ. Αὐτὸς πεθύμησε τὸ ἀμπέλι κάποιου Ναβουθὲ, 'Ισραηλίτη, κι' ἔστειλε νὰ τοῦ πούνῃ: Δός μου τὸ ἀμπέλι σου πού τὸ πεθύμησα, καὶ ἡ χρήματα πάρε ἀπὸ μένα, ἢ ἄλλο χωράρι γι' ἀντάλλαγμα. Κι' αὐτὸς εἶπε: Μὴ γένοιτο σέ μένα νὰ πουλήσω τὴν πατρικὴ μου κληρονομία. Μὰ ὁ 'Αχαάβ ἐπιθυμοῦσε βέβαια τὸ ἀμπέλι, δὲν ἤθελε ὁμως νὰ τὸν ἐκβιάσῃ καὶ νὰ πτάσῃ σὲ σημεῖο νὰ τὸν κακοποιήσῃ γι' αὐτό. 'Ἐρχεται τότε σ' αὐτὸν ἡ 'Ιεζάβελ, γυναικα ἀναιδέστατη καὶ παρὰνομη, ἀκάθαρτη καὶ βρωμερή, καὶ λέει: Γιατί στενωχωρεῖσαι καὶ δὲν τρῶς; σῆκος, φάε: ἐγὼ θὰ σέ κάμω νὰ κληρονομήσῃς τ' ἀμπέλι τοῦ Ναβουθὲ τοῦ 'Ισραηλίτη. Παίρνει τότε καὶ γράφει μιὰν ἐπιστολὴ ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλιά πρὸς τοὺς ἀρχόντες τοῦ τόπου, πού ἔλεγε: Κηρύξτε νηστία καὶ παρουσιάστε ψευδομάρτυρες ἐναντίον τοῦ Ναβουθὲ, ὅτι βεβαιώσουν ὅτι ἐκακολόγησε τὸν Θεὸ

τὴν ἀνάστα τετραπλοῖονα (Β' Βασ. 12, 1-5). Τὶ οὖν ὁ Νάθαν, οὐκ ἐμέλει πολλὰς ὥρας τὴν πληγὴν, ἀλλ' εὐθὺς ἐπαίνεταί, καὶ ἔειπ' ἔτιν ἔτληγε τὴν τοῦτην, ἵνα μὴ κλέψῃ τὴν αἰσθησὶν τοῦ πόνου. Σὺ εἰ. βασιλεῦ (5,6). Τὶ οὖν ὁ βασιλεὺς εἶπεν; Ἦ μὲν πρὸν τῷ κυρίῳ. Οὐκ εἶπε, Τίς γὰρ εἰ ὁ ἐλέγχων με; τίς δὲ σὲ ἀπέστειλε παρανομάσασθαι; ποῖς δὲ τόλμη τοῦτο ποιήσας; Οὐδὲν τοιοῦτον εἶπεν, ἀλλὰ συνέγνω τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τί εἶπεν; Ἦ μὲν τῷ κυρίῳ. Τὶ οὖν ὁ Νάθαν πρὸς αὐτόν; Καὶ κυριος ἀφῆκε τὸ ἁμάρτημα σου· ἐαυτὸν καταδικάσας, ἐγὼ σοῦ συγχωρῶ τὴν καταδίκην. Ἐγγνωμένως ὡμολόγησας, ἔβυσας τὴν ἁμαρτίαν αὐτὴν τὴν καταδίκην ἀπεσπῶσα, ἐγὼ ἔβυσα τὴν ἀπόφασιν. Εἶδες τὰς ἐπιληρώθαι τὸ γεγραμμένον, Λέγε σὺ τὰς ἀνομιὰς σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς. Ποῖος κῆματος οὗτος τὸ εἶπεν πρῶτον ἤν ἁμαρτίαν;

γ'. 'Ἐχεις δὲ μετανόιας ὅδον καὶ ἑτέραν ποίαν δὲ ταυτήν. Τὸ πενθῆσαι τὴν ἁμαρτίαν. Ἦ μάρτυρες; πένθω, καὶ λύεις τὴν ἁμαρτίαν. Ποῖος κῆματος οὗτος; οὐδὲν σὲ πλέον απαιτῶ, τὸ πενθῆσαι τὴν ἁμαρτίαν· οὐ λέγει σοι πῶς ἀγὲς ταμεῖν,

οὔτε εἰς λιμένας καταγαγεῖν, οὔτε ὀδοιπορεῖσαι, οὔτε ὁδὸν ἀπειρὸν ἀπελθεῖν, οὔτε χρημάτων καταβολὴν, οὔτε κυμάτων ἀγρίων ποιήσασθαι ὁδὸν, ἀλλ' αὖτις. Πένθησον ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ. Καὶ πόθεν τοῦτο, φεῖν, ἐπὶ ἐάν πενήσω, ὡς τὴν ἁμαρτίαν; 'Ἐχεις καὶ τοῦτο ἀπόδειξιν ἐν τῇ θέλει Γραφῇ. 'Ἦν τις 'Αχαάβ βασιλεὺς; (Γ' Βασ. 21) δίκαιος δὲ οὗτος μαρτυρεῖται ἔβασίλευσε δὲ οὗτος εἰς κῆκα ὑπὸ 'Ιεζάβελ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ οὗτος τινος Ναβουθὲ 'Ισραηλ(ῆ)τον ἀμπελῶνα ἐπεθύμησε, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν λέγων. Δός μοι τὸν ἀμπελῶνά σου δὲν ἐπεθύμησα, καὶ ἢ ἀργυρίου λαβὲ τὰς' ἐμοῦ, ἢ ἀντάλλαγμα τοῦ τόπου. 'Ὁ δὲ εἶπε: 'Ὁ δὲ μοι γένοιτο κληρονομίαν πατέρων μου πωλῶσαι σοι. 'Ὁ δὲ 'Αχαάβ ἐπεθύμει μὲν τοῦ ἀμπελῶνος οὐκ ἤθελε δὲ βιάσασθαι αὐτόν, ὡς ἐκ τούτου κακῶς αὐτὸν περιεποιεῖν. Εἰσελθούσας δὲ πρὸς αὐτόν 'Ιεζάβελ, γύναιον ἀναίσχυντον καὶ ἀπυγορευμένον, ἀνάρπαστον καὶ ἐνγυλιότατον, φησὶ Τὶ λυτῇ, καὶ οὐκ ἐσθίεις; ἀνάστα φάγε ἐγὼ σὲ ποῖα κληρονομήσει τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθὲ τοῦ 'Ισραηλιτοῦ. Καὶ λαβούσας γράφει ἐπιστολὴν ἐκ προνόπιου τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, λέγουσας· Κηρύξατε νηστειαν, καὶ στήσατε ἄνδρας ψευδεῖς κατὰ Ναβουθὲ, ὅτι εὐλόγησε Θεὸν καὶ βασιλεῖα, τοῦτον, ἐβλαστήσκειν. 'Ὁ νηστία ἐντεταμένους τῆς παρουσίας πεπληρωμένους ἐκ-

καί τὸν βασιλείᾳ, δηλαδὴ ὅτι βλαστήμησε. Ὡς νηστεία γεμάτη ἀπὸ ὑπερβολικῆς παρανομίας! ἐκήρυξαν νηστεία, γιὰ νὰ κάμουν φόνο. Τί ἔγινε λοιπόν; Λιθοβολήθηκε ὁ Ναβουθὲ καὶ πέθανε. Κι' ὅταν τὸ 'μαθε ἡ 'Ιεζάβελ λέει στὸν 'Αχάαβ: Σῆκω, νὰ κληρονομήσωμε τὸ ἀμπέλι ἀφοῦ πέθανε ὁ Ναβουθὲ. Μ' αὐτὸς ἂν καὶ λυπηθῆκε κείνη τὴν ὥρα, πῆγε καὶ κληρονόμησε τὸ ἀμπέλι. Τοῦ στέλνει ὁ Θεὸς τὸν 'Ηλίας τὸν προφήτη. Πήγαινε, τοῦ λέει, πὲς στὸν 'Αχάαβ, 'Ὅπως ἐφόνευσες κι' ἐκκληρονομήσεις, ἔτσι θὰ χυθῇ τὸ αἷμα σου, καὶ τὰ σκυλιὰ θὰ γλύψουν τὸ αἷμα σου, κι' οἱ πόρνες θὰ λουστούν στὸ αἷμα σου. Σταλμένη ἄν' τὸν Θεὸς ἡ ὀργή, τελειωμένη ἡ ἀπόφασις, συμπληρωμένη ἡ καταδίκη. Καὶ κοίτα ποῦ τὸν στέλνει! στὸ ἀμπέλι. 'Εκεῖ οὐτοῦ ἔγινε ἡ παρανομία, ἐκεῖ καὶ ἡ τιμωρία. Καὶ τί λέει; 'Ὅταν τὸν εἶδε ὁ 'Αχάαβ, λέει: Μὲ βρῆκες, ἐχθρὲ μου, ἀντὶ τὰ πῆ, Μ' ἔπιασες ἔνοχο, γιὰτὶ ἀμάρτια, τώρα ἔχεις τὴν εὐκαιρία νὰ μὲ καταπατήσης, Μὲ βρῆκες, ἐχθρὲ μου. 'Επειδὴ πάντοτε κατηγοροῦσε ὁ 'Ηλίας τὸν 'Αχάαβ, ὁ 'Αχάαβ ποῦ ἤξερε πὼς ἀμάρτιας, Πάντα μὲ κατηγορεῖς, λέει, τώρα ὅμως μὲ καταπατεῖς σὲ καλὴ εὐκαιρία! γιὰτὶ ἤξερε πὼς ἀμάρτια. 'Ὁ 'Ηλίας τοῦ διαβάζει τὴν ἀπόφασιν. Αὐτὰ λέει ὁ Κύριος, τοῦ λέει: 'Ὅπως ἐφόνευσες κι' ἐκκληρονόμησες, κι' ἔχυσες τὸ αἷμα τοῦ δίκαιου ἀνθρώπου, ἔτσι

θὰ χυθῇ τὸ αἷμα σου, καὶ τὰ σκυλιὰ θὰ τὸ γλύψουν, κι' οἱ πόρνες θὰ λουστούν στὸ αἷμα σου. Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὰ ὁ 'Αχάαβ, μελαγχόλησε καὶ πένθησε γιὰ τὴν ἀμαρτία του· ἔνοιωσε τὴν ἀδίκιαν ποῦ ἔκαμε, καὶ ἀκύρωσε τὴν ἐναντίον του ἀπόφασιν ὁ Θεός. 'Αλλὰ πρῶτα εἰδοποίησε ὁ Θεὸς τὸν 'Ηλία, γιὰ νὰ μὴ φανῇ ψεύτης καὶ πάθη κι' αὐτὸς δ,τι ἔπαθε ὁ 'Ιωνᾶς, γιὰτὶ κάτι τέτοιο-ἔπαθε κι' ὁ 'Ιωνᾶς. Τοῦ λέει ὁ Θεός: Πήγαινε, κήρυξε στὴν πόλιν Νινευὶ ποῦ τὴν κατοικοῦν ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδες ἄνθρωποι, ἐκτὸς ἀπὸ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παῖδι· 'Ακόμα τρεῖς μέρες καὶ ἡ Νινευὶ θὰ καταστραφῇ. 'Ὁ 'Ιωνᾶς δὲν ἤθελε νὰ πάη, γιὰτὶ γνώριζε τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ τί κάνει; Φεύγει μακριὰ καὶ λέει, 'Εγὼ πηγαίνω νὰ κηρύξω, ἐσὺ ἀλλάζεις γνώμην σὰν φιλάνθρωπος ποῦ εἶσαι, κι' ἔμένα τότε μὲ σκοτώνουν σὰν ψευτοπροφήτη. Ὅμως ἡ θάλασσα ποῦ τὸν πῆρε δὲν τὸν ἔκρυψε, ἀλλὰ τὸν γύρισε πίσω στὴ γῆ, καὶ τὸν ἔβγαλε πάλι στὴ Νινευί, ἀφοῦ τὸν διαφύλαξε σὰν δούλη δριστη τὸν συνάδελφόν της. Κατέβηκε λοιπόν, λέει, ὁ 'Ιωνᾶς γιὰ νὰ φύγῃ, καὶ βρῆκε πλοῖο ποῦ πῆγαινε στοὺς Ἑθαρσεῖς, κι' ἔδωσε τὰ ναῦλα του κι' ἀνέβηκε σ' αὐτό. Ποῦ πᾶς 'Ιωνᾶ; Φεύγεις σ' ἄλλον τόπο; Μὰ τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ γῆ κι' ὅλα ὅσα βρίσκονται σ' αὐτήν. Στὴ θάλασσα; Δὲν ξέρεις

ρῶζαν νηστείαν, ἰνα φόνον ποιήσωσι. Τί οὖν γέγονεν; 'Ελι-
οόση Ναβουθέ, καὶ ἀπέθανε. Ναβουθὰ δὲ 'Ιεζάβελ λέγει
τῷ 'Αχάαβ· 'Ανάστα, κληρονομήσωμεν τὸν ἀμπέλων, οὗ
πέθανε Ναβουθέ. 'Ὁ δὲ λυπηθεὶς πρὸς τὸ παρόν, εἰσῆλθε
μέντοι, καὶ ἐκκληρονόμησεν τὸν ἀμπέλων. Πέμπει πρὸς αὐτὸν
ὁ Θεὸς 'Ηλῖαν τὸν προφήτην· 'Απελθε, ὅρσιν, εἰπὼν τῷ
'Αχάαβ, 'Α'ν θ' ὦν ἐφόνευσας καὶ ἐκκληρονόμησας,
οὕτως ἐκχυθήσεται τὸ αἷμά σου, καὶ οἱ κύνες λείξουσιν τὸ αἷμά σου, καὶ οἱ πόρ-
ναι λουσονται ἐν τῷ αἵματί σου (Π' Βασ 21). Θεήλατος ἡ ὀργή, ἀπειρησμένη ἡ ἀπόφασις,
πεπληρωμένη ἡ καταδίκη. Καὶ ὅρα ποῦ πέμπει αὐτόν· εἰς
τὸν ἀμπέλων. Ὅπου ἡ παρανομία, ἐκεῖ καὶ ἡ τιμωρία. Καὶ
τί φων; 'Ιδὼν αὐτόν 'Αχάαβ λέγει Εὐρῆκός με ὁ ἐχ-
θρός μου, ἀντὶ τοῦ, 'Ἐπαύουν με Δαβὶδς οὗ ἡμάρτικα
νὺν κερὼν ἔχεις ἐπεμῆναι μοι. Εὐρηκός με ὁ ἐχ-
θρός μου. 'Επειδὴ ἤλεγεν δαὶ ὁ 'Ηλίας τὸν 'Αχάαβ,
ὁ 'Αχάαβ εἰδὼς ὅτι ἡμαρταν, 'Αεὶ μὲν ἤλεγξας με, οἷσι νὺν
λέ οὐκάρως μοι ἐπιβαίνεις ὅθει γὰρ οὗτι ἡμαρτικα. Παρα-
νομίαν αὐτῷ τὴν ἀπόφασιν Τέδε λέγει Κύριος,
ὅρσιν 'Α'ν θ' ὦν ἐφόνευσας καὶ ἐκκληρονόμησας καὶ
αἷμα ἀνδρός δικαίου ἐξέ-
λεξας, οὕτως ἐκχυθήσεται τὸ αἷμά σου,

καὶ οἱ κύνες λείξουσιν αὐτό, καὶ αἱ πόρ-
ναι λουσονται ἐν τῷ αἵματί σου. 'Ακούσας
ταῦτα 'Αχάαβ ἦν σκυθρωπῶν καὶ πενθὼν ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ
συνέγνω τὴν ἀδίκιαν, καὶ ἔλυσε τὴν καρτὸν αὐτοῦ ὥρσιν ὁ Θεός
'Αλλὰ πρῶτον ἀπολογήσατο ὁ Θεός τῷ 'Ηλῖα, ἰνα μὴ ὡς
ἑσώτης φανῇ καὶ πάθῃ ὅσαρ ἔπαθεν 'Ιωνᾶς· τοιοῦτον γὰρ
ὕπερτι καὶ ὁ 'Ιωνᾶς. Λέγει πρὸς αὐτόν ὁ Θεός 'Απελθε,
κήρυξον εἰς Νινευὶ τὴν πόλιν ἐν ἣ κατοικοῦσι δώδεκα μυριά-
δες ἀνθρώπων χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδῶν 'Εἰ τρεῖς
ἡμέραι, καὶ Νινευὶ καταστραφήσεται ('Ιωνᾶ 1,2) 'Ὁ 'Ιωνᾶς οὐκ ἠθόλοτο ἀπελθεῖν, εἰδὼς τὴν τοῦ
Θεοῦ φιλανθρωπίαν· ἀλλὰ τί ποιεῖ; Εἰς φυγὴν τρέπεται· λέγει
γάρ, 'Εγὼ ἀπέρχομαι κηρύσσω· σὺ φιλάνθρωπος ὦν μετα-
μέλη, ἐγὼ δὲ ὡς ψευδοπροφήτης ἀναγρομαι 'Αλλ' ὅμως
ἡ θάλασσα αὐτὸν λαβοῦσα οὐκ ἐκρυβεν, ἀλλ' ἀπέδωκε τῷ γῆ,
καὶ ἀπέσπασε πάλιν εἰς Νινευὶ, καθέρας ἄριστον συνδούλον
συνδούλον διατρεῖν. Κατέβη γάρ, φωνῶν, 'Ιωνᾶς
τοῦ φυγεῖν, καὶ εἶδε πλοῖον βαλόνον εἰς
Ἑθαρσεῖς, καὶ ἔδωκε τὸν ναῦλον αὐτοῦ,
καὶ ἀνέβη, εἰς αὐτό ('Ιωνᾶ 1,3). Ποῦ φεύγει 'Ιωνᾶ;
εἰς γῆν ἄλλην ἀπέχρη, 'Αλλὰ τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ γῆ καὶ
τὸ πλήρωμα αὐτῆς. 'Αλλ' εἰς τὴν θάλασσαν. Οὐκ
οἶδας ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ θάλασσα, καὶ αὐτός

ὅτι· Δικὴ του εἶναι ἡ θάλασσα, κί· αὐτὸς τῇ δημιουργήσει; Στὸν οὐρανὸν; Δὲν ἄκουσες τὸν Δαυτὶδ ποῦ λέει· Θὰ δῶ τοὺς οὐρανοὺς ποῦ εἶναι ἔργα τῶν δακτύλων σου; Μὰ ἐκεῖνος, ποῦ τὸν κυρίεψε ὁ φόβος, ἔφυγε ὅπως νόμιζε· γιατί δὲν εἶναι δυνατό νὰ ξεφύγῃς ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅταν ὁμως ἡ θάλασσα τὸν γύρισε στὴν ξηρά, κί· ἦρθε στὴ Νινευί, ἐκήρυξε κί· εἶπε ὅτι· Ἀκόμη τρεῖς μέρες καί ἡ Νινευί θὰ καταστραφῇ. Καί γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἔφυγε μακριά, ἔχοντας αὐτὴ τὴ σκέψη, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φιλόανθρωπος καί μετανοιοῦναι γιὰ τὴν τιμωρία ποῦ εἶπε γι' αὐτοὺς, κί· ἔτσι ἦταν νὰ θεωρηθῇ αὐτὸς ψευτοπροφήτης, μόνος του τὸ φανερώνει. Γιατί ἀφοῦ κήρυξε στὴ Νινευί, βγήκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη καί παρατηροῦσε τὶ θὰ γίνῃ. Κί· ὅταν εἶδε ποῦ πέρασαν τρεῖς μέρες καί δὲν ἔγινε πουθενά τίποτα ἀπ' ὅσα ἀπειλήσε ὁ Θεός, τότε βάζει μπρὸς τὴν πρώτη του σκέψη καί λέει· Δὲν εἶναι αὐτὰ τὰ λόγια μου ποῦ ἔλεγα, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι σπλαχνικὸς καί μακρόθυμος καί μετανοιοῦναι γιὰ τὶς κακίες τῶν ἀνθρώπων; Γιὰ νὰ μὴν πάθῃ λοιπὸν κί· ὁ Ἥλιος κάτι τέτοιο σὰν τὸν Ἰωνᾶ, τοῦ λέει ὁ Θεὸς τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία συγχώρεσε τὸν Ἀχαάβ. Καί τί λέει ὁ Θεὸς στὸν Ἥλιον; Εἶδες πῶς φέρθηκε ὁ Ἀχαάβ, ποῦ πένθησε καί μελαγχόλησε μὴ προστά μου; Δὲ θὰ

κάμω σύμφωνα μὲ τὴν ἀμαρτία του. Πῶ, κί· ὁ ἀφέντης ὑπερασπίζει τὸν δούλο, πῶ! ὁ Θεὸς δίνει λογαριασμὸ σὲ ἄνθρωπο γιὰ ἓναν ἄνθρωπο· Μὴ νομίζης, λέει, ὅτι τὸν ἐσυγχώρησα διχῶς λόγο· ἄλλαξε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του κί· ἄλλαξε κί· ἐγὼ τὴν ὀργή μου καί τὴ διάλυσα. Κί· ἐσύ δὲ θὰ θεωρηθῇς ψευδοπροφήτης, γιατί ἐσύ εἶπες τὴν ἀλήθεια· ἂν δὲν ἄλλαξε τὴν συμπεριφορά του, θὰ ὑπόφερεν ὅσα εἶχα ἀποφασίσαι· ἀλλὰ ἐκεῖνος ἄλλαξε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς του κί· ἐγὼ διάλυσα τὴν ὀργή μου. Καί λέει ὁ Θεὸς στὸν Ἥλιον· Εἶδες πῶς φέρθηκε ὁ Ἀχαάβ, ποῦ πένθησε καί μελαγχόλησε; Δὲ θὰ κάμω σύμφωνα μὲ τὴν ὀργή μου. Εἶδες ὅτι ἡ λύπη γιὰ τὶς ἀμαρτίες, σβήνει τὶς ἀμαρτίες;

δ'. Μὰ εἶχες καί τρίτο δρόμο γιὰ μετάνοια. Κί· εἶπα πολλοὺς δρόμους γιὰ μετάνοια γιὰ νὰ σοῦ κάμω εὐκολὴ τὴ σωτηρία μὲ τοὺς διάφορους δρόμους ποῦ ὀδηγοῦν σ' αὐτήν. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι αὐτὸς ὁ τρίτος δρόμος; Ἡ ταπεινοφροσύνη· ἔχε τὸ φρόνημά σου ταπεινὸ κί· ἔσβησε τὶς σειρὲς τῶν ἀμαρτιῶν σου. Κί· εἶχες καί γι' αὐτὸ ἀπόδειξη ἀπ' τὴν ἁγία Γραφή, ἀπ' τὴν παραβολὴ τοῦ τελῶνι καί τοῦ Φαρισαίου. Ἀνέβηκαν, λέει, ὁ Φαρισαῖος κί· ὁ τελῶνης στὸ ναὸ νὰ προσευχηθῶν, κί· ἄρχισε ὁ Φαρισαῖος νὰ καταμετρᾷ τὶς ἀρετὲς του. Δὲν εἶμαι κί· ἐγὼ, λέει, ἀμαρτωλὸς σὰν ὅλο τὸν κόσμον, οὔτε σὰν αὐτὸν τὸν τελῶνη. Ἀθλία καί ταλαίπωρη ψυχὴ,

ἐποίησεν αὐτήν; (Ψαλμ. 23, 1 καὶ 94). Ἀλλ' εἰς τὸν οὐρανόν; Οὐκ ἤκουσας τοῦ Δαυτὶδ λέγοντος, ὅτι Ὁ Φοῦμι τοὺς οὐρανούς. Ἔργα τῶν δακτύλων σου. (Ψαλμ. 8, 4) Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνος φόβος κατεχόμενος ἔφυγε τῷ δοκεῖν ἑαὐτὸν γὰρ ἀλήθως φυγεῖν ἀδύνατον. Ὅμως ὅτε ἀποκατέστησεν αὐτὸν ἡ θάλασσα, καί ἦλθεν εἰς Νινευί ἐκήρυξε λέγων ὅτι, Ἐτι τρεῖς ἡμέραι, καί Νινευί καταστραφείσεται. (Ἰων. 3, 4) Ἰὼν δὲ μάθησε ὅτι τοῦτο ἔχων ἐν διανοίᾳ εἰς φυγὴν ἔβλεπον ἐκείτον, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπον ὡν μετανόει ἐπὶ τῇ κακίᾳ ἡ ἐλάλησε περὶ αὐτῶν, καί ἐμελλεν αὐτὸς ὡς ψευδοπροφήτης εἶναι, αὐτὸς ἐαυτῷ δεικνύει. Μετὰ γὰρ τὰ κερύθαι ἐπὶ τῇ Νινευί, ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως, καί παρατήρει τι ἂν γένηται· ὅτε δὲ εἶδε τρεῖς ἡμέρας παρελθούσας, καί οὐδὲμὸς οὐδὲν τῶν ἡπειλημένων γινώσκων, τότε τὸν πρῶτον αὐτοῦ λογισμὸν κινεῖ, καί λέγει Ὁχ οὐτότι εἰσιν οἱ λόγοι μου οὐδ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλέησεν ἡμᾶς ἐστὶ καί μακρόθυμος καί μετανοῶν ἐπὶ κακίαις ἀνθρώπων. (Ἰων. 4, 2) Ἰὼν οὖν μὴ τι τοιοῦτον πάθῃ Ἥλιος, οἷον καί Ἰωνᾶς, λέγει ὁ Θεὸς τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὸ Ἀχαάβ συγχώρεται. Καί τι ἔστιν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Ἥλιον. Εἶδες πῶς ἐπορεύθη ὁ Ἀχαάβ πενθῶν καί στυγερῶς πάζων ἐνωτιόνομον. Οὐ μὴ ποιή-

σῶ κατὰ τὴν κακίαν αὐτοῦ (Γ' Βασ. 21, 29) Βαβαί, θεσπότης δούλου συνήγορος γίνεσαι, καί ἀπολογεῖται θεὸς ἀνθρώπῳ ὑπὲρ ἀνθρώπου· Μὴ νόμιζε, φησὶν, ὅτι ἐλάλεις συνεγώρησα αὐτῷ· μετενόησεν τὸν τρόπον, καί μετεβαλὼν τὴν ὀργὴν μου καὶ ἀνέβησα. Καί Ἰὼν μὴ νομισθῇς ὅς τις ψευδοπροφήτης σὺ γὰρ ἀλήθως εἶπας εἰ μὴ μετεβαλε τὸν τρόπον, ὑπομείναι εἶχε τα τῆς ἀποσάφειας· ἄλλ' οὗτος μὲν μετεβαλε τὸν τρόπον, κατὰ ἀνέβησα τὴν ὀργὴν μου. Καὶ φησὶν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Ἥλιον Εἶδες πῶς ἐπορεύθη ὁ Ἀχαάβ πενθῶν καί στυγερῶς πάζων; Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὴν ἄρτην μου Εἶδες ὅτι τὸ πένθον ἐξέβλεψε ἀμαρτίας.

δ' Ἐχες δὲ καί τρίτον ὁδὸν μετανόας. Παλάξ δὲ ἡλόος μετανόας εἶπον, Ἰνὰ τῇ ποικιλίᾳ τῶν ὁδῶν εὐκολὸν σοι εἴη σωτηρία ἐργάσωμαι. Ποία δὲ αὕτη ἡ τρίτη ὁδός; Ἡ ταπεινοφροσύνη ταπεινοφρόνησον, καί θύσας τὰς σεῖρας τῶν ἀμαρτιῶν. Καί ἔγεις καί ταύτης ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς θείας ἱεραρχίας, ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῆς κατὰ τὸν τελῶνη καὶ τὸν Φαρισαῖον (Λουκ. 18, 10 κ.ε.) Ἀνθρώπων, φησὶν, ὁ Φαρισαῖος καί ὁ τελῶνης εἰς τὸ λατρὸν προσεβήσαντο, καί ἤρξατο ὁ Φαρισαῖος τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ἀριθμεῖσθαι. Οὐν εἰμι ἄγχιον, φησὶν, ἀμαρτωλὸς ὡς τις ὁ νόστος, οὔτε ὡς ὁ

ὅλο τὸν κόσμον καταδίκασες, γιατί ἔδωσες θλίψη καὶ στὸν πλησίον σου; δὲ σοῦ ἔφτανε ἡ οἰκουμένη, παρὰ κατηγόρησες καὶ τὸν τελώνη; ἔτσι ὅλους τοὺς συκοφάντησες, κι' οὔτε ἓναν ἄνθρωπο δὲ λυπήθηκες; Δὲν εἰμαι ἐγὼ σὰν ὅλο τὸν κόσμο, οὔτε σὰν αὐτὸν τὸν τελώνη; δυὸ φορές τὴν ἑβδομάδα νηστεύω, τὸ δέκατο ἀπ' ὅσα ἔχω τὸ δίνω στοὺς φτωχοὺς. Λόγια ὑπερήφανα εἶπε. Ἄθλιε ἄνθρωπε, ἔστω, κόπον ὅλον καταδίκασες, γιατί χτύπησες καὶ τὸν πλησίον σου τελώνη; δὲ θὰ χόρταινες πού κατηγόρησες ὅλο τὸν κόσμο, ἂν δὲν καταδίκασες κι' ἐκείνον πού ἦταν μαζί σου; Τὶ ἀπάντησε λοιπὸν ὁ τελώνης; Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὰ δὲν εἶπε: Καὶ ποῖος εἶσαι σὺ πού μου λες τέτοια λόγια; ἀπὸ πού ξέρεις τὸ βίον μου; δὲν με συναναστράφηκες, δὲν ἔμεινες μαζί μου, δὲν κάναμε παρέα· γιατί ὑπερηφανεύεσαι τόσο πολὺ, καὶ ποῖος βερβαινῶν τις δικές σου ἀγαθουργίες; γιατί παυνεύεις τὸν ἑαυτὸ σου; γιατί ξεγελᾷς τὸν ἑαυτὸ σου; Τίποτα τέτοιο δὲν εἶπε ὁ τελώνης, μόνο ἔσκυψε καὶ προσκύνησε κι' εἶπε: Θεέ μου, σπλαγχνίσου με τὸν ἁμαρτωλό· καὶ με τὴν ταπεινοφροσύνη του ὁ τελώνης, ἔγινε δίκαιος. Ὁ Φαρισαῖος κατέβηκε ἀπὸ τὸν ναὸ στερημένος ἀπὸ ἀρετῇ, κι' ὁ τελώνης κατέβηκε ἀφοῦ ἀπόχτησε ἀρετῇ· τὰ λόγια νίκησαν τὰ πράγματα. Ὁ ἕνας δηλαδὴ ἔχασε τὴν ἀρετὴ τῶν ἔργων του, κι' ὁ ἄλλος ἀπόχτησε τὴν ἀρετὴ με τὰ λόγια τῆς ταπεινοφροσύνης του. Ἄν καὶ βέβαια, οὔτε ταπεινοφροσύνη

δὲν ἦταν αὐτὸ πού ἔκαμε, γιατί ταπεινοφροσύνη εἶναι αὐτό, ὅταν ἕνας πού εἶναι μεγάλος, ταπεινώνει τὸν ἑαυτοῦ· μ' αὐτὸ τοῦ τελώνη δὲν ἦταν ταπεινοφροσύνη, ἀλλὰ ἀλήθεια· γιατί ἦταν ἀληθινὰ τὰ λόγια του, ἦταν δηλαδὴ ἀμαρτωλὸς.

Ε'. Διότι τὶ εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὸν τελώνη; πές μου. Εἶναι ἔμπορος στὶς συμφορὰς τῶν ξένων, εἶναι συμμετοχὸς στοὺς κόπους τῶν ξένων· καὶ ἐνῶ δὲν βλέπει κόπον, ὅμως παίρνει μέρος στὸ κέρδος, κι' ἔτσι ὁ τελώνης κάνει τὴ χειρότερη ἀμαρτία. Γιατὶ δὲν εἶναι ὁ τελώνης τίποτ' ἄλλο παρὰ φανερός ἐκβιασμός, νόμιμη ἀμαρτία, πλεονεξία εὐπρόσωπη. Διότι τὶ εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὸν τελώνη πού κάθεται στὸ δρόμο, καὶ τραγὰ τοὺς καρπούς τῶν ξένων κόπων, κι' ὅταν εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν κόπων, καθόλου δὲν φροντίζει, κι' ὅταν εἶναι τὸ κέρδος ἀπὸ ἐκεῖνα πού δὲν ἐκοπίασε, παίρνει τὴ μερίδα του; Ὡστε ἂν ὁ τελώνης πού ἦταν ἀμαρτωλὸς, ἀξιώθηκε τόσο μεγάλη δωρεὰ με τὴν ταπεινοφροσύνη του, πόσο πιὸ πολὺ αὐτὸς πού εἶναι ἐνῆρετος κι' ἔχει ταπεινὸ τὸ φρόνημά του; Λοιπὸν ἂν παραδεχτῆς τις ἀμαρτίες σου καὶ ταπεινοφρονῇ, θὰ γίνῃς δίκαιος. Καὶ θέλεις νὰ μάθῃς ποῖος εἶναι ὁ ταπεινόφρωνας; Πρόσεξε τὸν Παῦλο πού πραγματικά ἦταν ταπεινόφρωνας, τὸν διδάσκαλο τῆς οἰκουμένης, τὸν ρήτορα τὸν πνευματικό, τὸ ἐκλεκτὸ ὄργανο, τὸ λιμάνι τὸ ἀκύμαντο, τὸν πύργο τὸν ἀσάλευτο, πού με τὸ μικρὸ του σῶμα τριγύριζε τὴν οἰκουμένη καὶ πού ἔτρεξε παντοῦ σὰ νὰ εἶχε

τελώνης οὗτος. Ἄθλια καὶ ταλαίπωρε ψυχὴ, ὅλην τὴν οἰκουμένην καταδίκασας, διὰ τί καὶ τὸν ἐγγὺς σου ἔβλῃσας; οὐκ ἤρκασε σοὶ ἡ οἰκουμένη, εἰ μὴ καὶ τὸν τελώνην κατακρίνας; πάντας ἐντεύθεν διέβαλλας, καὶ οὐδὲ τὸν ἑνὸς ἀνδρὸς ἐρείσω. Οὐκ εἰμι ἐγὼ ὡς πᾶς ὁ κόσμος, οὐδὲ ὡς ὁ τελώνης οὗτος θεῦτερον τῆς ἐβδομάδος νηστεύω. ἀποδεκατὸ τὰ ὑπάρχοντά μου τοῖς πτωχοῖς. Ἀλαζονεῖας ἔμματα ἐφύλαξται. Ἄθλιε ἄνθρωπε, ἔστω, τὴν οἰκουμένην καταδίκασας, τί καὶ τὸν ἐγγὺς σου τελώνην ἐπέπληξας; οὐκ ἐνεπλήσθης τῇ κατηγορίᾳ τῆς οἰκουμένης; εἰ μὴ καὶ τὸν σὺ κατακρίνας; Τὶ οὖν ὁ τελώνης; Ἀκούσας ταῦτα οὐκ εἶπε. Σὺ γὰρ τί εἶ ὁ τοιαῦτά μου λέγων; πῶθεν οἶδας τὸν βίον μου, οὐ συναναστράφηκε μοι· οὐ συνενόησας, οὐ συνεχρόνησας διὰ τί τοσοῦτον ὑπερηφανεύῃ, σὺ γὰρ τίς μαρτυρεῖ ἀγαθουργίας, τί σεαυτὸν ἑπαινεῖς; τί σεαυτὸν χαρίζῃ. Ἄλλ' οὐδὲν τοῦτον εἶπεν ὁ τελώνης, ἀλλὰ λύσεις προσκύνῃς καὶ εἶπεν· Ὁ Θεός, ἰλὺ ἀσθητί μοι· ὦ ἁμαρτωλό, καὶ ταπεινοφροσύνης ὁ τελώνης ἐγένετο δίκαιος. Ὁ δὲ Φαρισαῖος κατήλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ δικαιοσύνην ἠπολύσας, καὶ ὁ τελώνης κατήλθε δικαιοσύνην κηπουμένην καὶ ῥήματα πράγματα ἐνίκησαν. Ὁ μὲν γὰρ ἔργους δικαιοσύνης ἀπώλεσεν, ὁ δὲ λόγῳ ταπεινοφροσύνης δικαιοσύνην ἐκτήσατο. Καίτοι γε οὐδὲ ταπεινοφροσύνη ἦν ἐκεῖνη. Ἄπεινοφροσύνην γὰρ τοῦτ' ἐστίν· ὅταν τις μέγας ὦν

ἑαυτὸν ταπεινοῖ· τοῦτο δὲ τοῦ τελώνου οὐκ ἦν ταπεινοφροσύνη, ἀλλ' ἀλήθεια· ἀληθινὰ γὰρ ἦν τὰ ῥήματα ἀμαρτωλὸς γὰρ ἦν.

Ε' γὰρ τελώνου χείρον, εἶπε μοι, τὸν ἄλλοτρίων συμφορὰν ἐπιπραγματευτής, τὸν ἄλλοτρίων πόνοις συμμεριστής καὶ τὸν μὲν κάματον οὐκ ἐπιβλέπει, τὸ δὲ κέρδος συμμερίζεται· ὥστε ἐσχάτ' ἀμαρτία τοῦ τελώνου. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶ τελώνης ἢ πεπαιρητισμένη βίσις, ἐννομὸς ἀμαρτία, εὐπρόσπονος πλεονεξία. Τὶ γὰρ χείρον τελώνου τοῦ καθεζομένου κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἄλλοτρίων πόνοις καρποῦς τραγῶντος, καὶ δετὲ μὲν οὐ κάματοι, οὐδεμία αὐτῷ φροντίς, δετὲ δὲ τὸ κέρδος, ἐξ ὧν οὐκ ἔκαμε, τὴν μερίδα λαμβάνει; Ὡστε εἰ ἀμαρτωλὸς ὢν ὁ τελώνης τοσαύτης ἐπέτυχε τῆς δωρεᾶς ταπεινοφροσύνης, πόσω μᾶλλον ὁ ἐνάρκτος ὢν καὶ ταπεινοφρόνων; Ὡστε ἐάν διλογηθῇς τὰς ἀμαρτίας σου καὶ ταπεινοφρονῇς, δίκαιος γίνῃ· θέλεις δὲ μαθεῖν ταπεινοφρονῇ τίς ἐστὶ; βλέπε Παῦλον τὸν δυνατὸν ταπεινόφρων, Παῦλον τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, τὸν ρήτορα τὸν πνευματικόν, τὸν σκευὸς ἔξ ἐκλογῆς, τὸν λιμένα τὸν ἀκύμαντον, τὸν πύργον τὸν ἀσάλευτον, τὸν ἐν σωμάτων βραχεῖ τὴν οἰκουμένην κυκλῶντα, καὶ καθάπερ ὑπὸ πτερύγεσσι τινα τούτων περιδραμάντα βλέπε ἐκεῖνον ταπεινοφρονῶντα, τὸν ἰδούτην καὶ

φερά. Πρόσεξε 'τον τὸν ἄπλο καὶ φιλόσοφο, τὸν πτωχὸ καὶ πλούσιον, πῶς ἔχει ταπεινὸ φρόνημα. Ἐκείνον λέω ταπεινόφρονα ἀληθινά, ποὺ πρόσφερε μύριους κόπους, ποὺ ἔσπασε μύρια τρόπαια ἐναντίον τοῦ διαβόλου, ποὺ κήρυττε κι' ἔλεγε, 'Ὁ χάρη του σέ μένα δὲν ἔμεινε ἀκαρπῆ, ἀλλὰ περισσότερο ἀπ' ὁλοὺς ἔκοπιασα. Ἐκείνος ποὺ ὑπόφερε φυλακὲς καὶ πληγὲς καὶ μαστιγώματα, ἐκείνος ποὺ ἑσαγήνεψε τὴν οἰκουμένη με' Ἐπιστολές, ποὺ τὸν κάλεσε οὐράνια φωνή, ἐκείνος ἔχει φρόνημα ταπεινὸ καὶ λείει. Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ποὺ δὲν εἶμαι ἀξιὸς νὰ λέγωμαι ἀπόστολος. Εἶδες πόσο μεγάλη ταπεινοφροσύνη ἔχει, εἶδες τὸν Παῦλον νὰ ταπεινοφρονῇ καὶ νὰ λήθῃ τὸν ἑαυτὸ του ἐλάχιστο; Γιατὶ ἐγὼ εἶμαι, λείει, ὁ ἐλάχιστος ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ποὺ δὲν εἶμαι ἀξιὸς νὰ λέγωμαι ἀπόστολος. Αὐτὸ πραγματικὰ εἶναι ταπεινοφροσύνη, τὸ νὰ ταπεινώνεσαι σὲ ὅλα καὶ νὰ θεωρῇς τὸν ἑαυτὸ σου ἐλάχιστο. Σκέψου ποῖος ἦταν αὐτὸς ποὺ ἔλεγε αὐτὰ τὰ λόγια: 'Ὁ Παῦλος, ὁ πολίτης τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ βρισκόταν σ' ἕνα κάποιο σῶμα, ὁ στύλος τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ ἐπίγειος ἀγγελος, ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ βέβαια θυμάμαι συχνὰ αὐτὸν τὸν ἄνδρα, γιατί βλέπω

σ' αὐτὸν τὴν ὁμορφίᾳ τῆς ἀρετῆς. Δι' αὐτοῦ εὐφραίνει τόσο τὰ μάτια ὁ ἥλιος ποὺ ἀνατέλει καὶ σκορπᾷ λαμπρές τὶς ἀχτίνες του, ὅσο μοῦ γεμίζει φῶς τὴν ψυχὴ τὸ πρόσωπο τοῦ Παύλου. Γιατὶ ὁ ἥλιος φωτίζει τὰ μάτια, μὰ ὁ Παῦλος δίνει φερά γι' αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς οὐράνιες ἀψίδες, καθὼς κάνει τὴν ψυχὴ κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο ὕψηλότερη κι' ἀπ' τὴ σελήνῃ ἀνώτερη. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀρετῆς: ἀγγελο κάνει τὸν ἄνθρωπο, ἀνυψώνει τὴν ψυχὴ στὸν οὐρανὸ. Αὐτὴ τὴν ἀρετὴ μᾶς διδάσκει ὁ Παῦλος, ὅς φροντίσωμε νὰ τὸν μιμηθούμε στὴν ἀρετῇ. Μὰ δὲν πρέπει νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ θέμα μας: ὁ σκοπὸς μας ἦταν νὰ φανερώσωμε καὶ τρίτο δρόμο γιὰ μετάνοια, τὴν ταπεινοφροσύνη, διότι ὁ τελώνης δὲν εἶδε ταπεινὸ φρόνημα ἀλλὰ εἶπε τὴν ἀλήθεια ὅταν εἶδε γυνῆς τὶς ἀμαρτίες του, κι' ἔγινε δίκαιος χωρὶς νὰ πληρώσῃ χρήματα, χωρὶς νὰ δισαχίσῃ πέλαιγα, οὔτε νὰ βαδίσῃ μεγάλο δρόμο, οὔτε νὰ περάσῃ ἀπειρες θάλασσες, οὔτε νὰ παρακαλέσῃ φίλους, οὔτε νὰ ξοδέγῃ χρόνον πολὺ, παρά ἀπόκτησε τὴ δικαιοσύνη με' τὴν ταπεινοφροσύνη του καὶ καταξιώθηκε ἔτσι τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία μακάριοι μας νὰ ἐπιτύχωμε, με' τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

φιλόσοφον, τὸν πένθητα καὶ πλούσιον. Ἐκεῖνον ἀληθῶς ταπεινόφρονα λέγω, τὸν μυστρίως καμάντως ἀντήλθοντα, τὸν μυρία τρόπαια κατὰ τὸ διαβόλου ἀνδείξαντα, τὸν κηρύττοντα καὶ λένοντα, 'Ὁ χάρις αὐτοῦ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον πάντων ἔκοπιασα (Α' Κορ 15, 10) ὁ φυλακὰς ὑπομένων, καὶ πληγὰς καὶ μαστίγων ὁ δὲ' Ἐπιστολῶν τὴν οἰκουμένην σαρκύνων, ὁ οὐρανὸς φωνὴ κληθεὶς, ἐκεῖνος ταπεινοφρονεῖ λέγων: 'Εγὼ γὰρ εἶμαι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὁς οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος (Α' Κορ. 15, 9) Εἶδες ταπεινοφροσύνης μέγεθος, εἶδες Παῦλον ταπεινοφρονεῖντα, ἐλάχιστον ἑαυτὸν καλοῦντα, 'Εγὼ γὰρ εἶμι, φησὶν, ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὅς οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος. Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς ταπεινοφροσύνη, τὴν ταπεινοφροσύνην ἐν πάσι, καὶ ἑαυτὸν καλεῖν ἐλάχιστον. Ἐνόησον τίς ἐν ὁ' ἔχων ταῦτα τὰ ῥήματα: Παῦλος ὁ οὐρανοπολίτης, ὁ τὸ σῶμα ἀπλὸς περικεκοσμένος, ὁ στύλος τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ ἐπίγειος ἀγγελος, ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος. Ἦδεως γὰρ λοιτὸν ἐνδιαιτῶν τῷ ἄνδρῳ, θεωρῶν αὐτοῦ τὸ κάλλος τῆς

ἀρετῆς. Οὐχ οὕτως ἥλιος ἀνατελλας καὶ λαμπρὰς ἀψίδας τὰς ἀκτίνας εὐφραίνει μου τὰς θύεις, ὥς τὸ πρόσωπον Παύλου καταυγάζει μου τὴν διάνοιαν: ὁ μὲν γὰρ ἥλιος τὰς θύεις φωτίζει, ὁ δὲ Παῦλος εἰς αὐτὰς ἀνατεροῖ τὰς ἀψίδας τῶν οὐρανῶν τὴν γὰρ ψυχὴν καὶ ὀψηλότεραν τοῦ ἡλίου ἀπεργάζεται, καὶ ἀνωτέραν τῆς σελήνης: τοιαύτη γὰρ ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς: ἀγγελον τὸν ἄνθρωπον ποιεῖ, τὴν ψυχὴν ἀνατεροῖ εἰς τὸν οὐρανόν. Ταύτην τὴν ἀρετὴν διδάσκει ἡμᾶς ὁ Παῦλος σπουδάζωμεν ζηλωταὶ αὐτοῦ γενέσθαι τῆς ἀρετῆς. 'Ἀλλ' οὐδεὶς ἐξελεθεὶς ἡμᾶς τοῦ προκειμένου δεῖξαι γὰρ ἐν ὁ σκοπὸς τρίτην ὁδὸν μετάνοιας τὴν ταπεινοφροσύνην, ἐπὶ ὁ τελώνης οὐκ ἐταπεινοφρόνησεν, ἀλλ' ἀλήθειαν εἶπε, τὰς ἰδίας ἀμαρτίας γυνώσκας, καὶ δίκαιος ἐγένετο, οὐ χρήματα καταβαλὼν, οὔτε πελὰγὶ περάσας, οὔτε φίλους ἀξιώσας, οὔτε χρόνον πολὺν καταναλώσας, ἀλλὰ διὰ ταπεινοφροσύνης δικαιοσύνην ἐκτίσας, καταξιώθηκε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν: ἡς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

Για την ἐλεημοσύνη καὶ στὶς δέκα παρθένους.

α'. Ἄραγε θυμάστε ἀπὸ ποῦ ἄρχισε πρωτύτερα ὁ λόγος μας, ἡ ποῦ παράμεινε, ἢ ἀπὸ ποῖαν ὑπόθεσιν ξεκίνησαν καὶ σὲ ποῖα κατὰληξαν τὰ λόγια τῆς προηγούμενης ὁμιλίας; Νομίζω πὼς ἐσεῖς ἔχετε λησμονήσει ποῦ κατὰληξε ὁ λόγος μας, ἀλλὰ ἐγὼ θυμᾶμαι καὶ δὲ σᾶς μαλῶνω γι' αὐτό, οὔτε σᾶς κατηγορώ. Γιατὶ καθένas σας ἔχει γυναῖκα, καὶ στὰ παιδιὰ ἀφοσιώνεται, καὶ φροντίζει γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σπιτιοῦ του. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὰ στρατιωτικά, ἄλλοι εἶναι τεχνίτες, καὶ ὁ καθένas σας ἀσχολεῖται σὲ διάφορες ἀνάγκες. Ὅμως ἐμεῖς ἀσχολοῦμαστε μ' αὐτὰ καὶ αὐτὰ μελετοῦμε, καὶ σ' αὐτὰ περνοῦμε τὸν καιρὸ μας. Ὡστε δὲν πρέπει νὰ σᾶς κατακρίνῃ κανεὶς γι' αὐτό, ἀλλὰ νὰ σᾶς παινέσῃ γιὰ τὴν προθυμίαν σας, γιατί καμμία Κυριακὴ δὲ μᾶς ἀφήνετε, ἀλλὰ τὰ παρατὰτε ὅλα καὶ ἔρχεσθε στὴν ἐκκλησίαν. Κι' εἶναι αὐτὸ μέγιστος ἔπαινος γιὰ τὴν πόλιν μας, ὅχι τὸ νὰ ἔχη θορύβους καὶ προσάστεια, οὔτε σπιτία χρυσοσκεπασμένα κι' εὐρύχωρα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἔχη λαὸ πρόθυμο καὶ προσεκτικό. Γιατὶ τὴν ἀξία τοῦ δέντρον δὲν τὴν καταλαβαίνουμε ἀπὸ τὰ φύλλα, ἀλλ' ἀπὸ τοὺς καρπούς. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ξεπερνοῦμε τὰ δίχως λογικὴ ζῶα,

γιατὶ ἔχομε λογικὸ, νοιώθομε τὸ λόγο κι' ἀγαποῦμε τὸ λόγο· γιατί ἀνθρώπος ποῦ δὲν ἀγαπᾷ ν' ἀκούῃ τὸ λόγο, αὐτὸς εἶναι πολὺ πιὸ ἄλογος ἀπὸ τὰ κτήνη, καθὼς δὲν ξέρει γιατί τιμῆθηκε καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποῦ τὸν τιμᾷ. Καὶ καλὰ ἔλεγε ὁ προφήτης· Ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἡττανε σὲ τιμὴ δὲν τὸ κατὰλαβε· συγκρίθηκε μὲ τὰ κτήνη τ' ἀνότητα κι' ἔγινε ὁμοίος μ' αὐτά. Ἐνῷ εἰσὶ ἀνθρώποι λογικοί, δὲν ἀγαπᾶς τὸ λόγο; πῆς μου, πὼς θὰ συγχαρεθῇς; Ὡστε ἐσεῖς μοῦ εἰστε ἀπ' ὅλους πιὸ δικοί μου, ποῦ πρόθυμοι τρέχετε ν' ἀκούσετε γιὰ τὴν ἀρετὴ κι' ὅλα τὰ βάζετε δεύτερα μπροστὰ στὰ θεῖα λόγια. Ἐμπρὸς λοιπὸν κι' ἐμεῖς ν' ἀρχίσωμε τὴν ὑπόθεσιν μας καὶ νὰ ποῦμε τὴ συνέχαιαν στὰ προηγουμένα λόγια μας. Σᾶς χρωστῶ, κι' εὐχάριστα πληρώνω τὸ χρέος, γιατί αὐτὸ δὲ μὲ πτωχαίνει, ἀλλὰ μοῦ μαζεύει πλοῦτο. Γιατὶ στὰ κοσμικὰ πράγματα, οὐ χρεῶστες ἀποφειλύνουν τοὺς δανειστὲς γιὰ νὰ μὴν τοὺς ξοφλήσουν, μὰ ἐγὼ τρέχω νὰ τὸ ξοφλήσω, καὶ πολὺ σωστά, γιατί στὰ ὑλικά πράγματα ἡ ἐπιστροφή φέρνει φτώχεια, ἀλλὰ στὰ πνευματικά ἡ ἐπιστροφή γεννᾷ πλοῦτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ

Περὶ ἑλεημοσύνης, καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας

α. Ἄρα οἰδατε, πόθεν ἦεν ὁ λόγος πρὶν ἡρῆστο, ἢ ποῦ κατέλυσεν, ἢ ἐκ ποῖας ὑποθέσεως εἰς ποῖαν ἐληξεν τα τῆς προτέρας ὁμιλίας ῥήματα. Ἄλλ' ὅμως μὲν νομίζω ἐπιληλῆσθαι ποῦ ἦμιν ὁ λόγος κατέπαυεν ἐγὼ δὲ οἶδα, καὶ οὐκ αἰτιώμαι ὅπως ἐν τούτῳ οὐδὲ κατηγορῶ Ἐκαστος γὰρ ὁμῶν γυναῖκα ἔχει, καὶ παῖδιν ἀντιέχεται, καὶ τὸν περὶ τὸν οἶκον φροντίζει πάντων· οἱ μὲν καὶ ἐν στρατείαις ἀσχολοῦνται, ἄλλοι δὲ χειροτέχναι εἰσὶ καὶ εἰς διάφορους χρεῖας ἑκαστος ἴδιον ἀσχολεῖται. Ἡμεῖς δὲ ἐν τούτοις στραφεόμεθα, καὶ ἐν τούτοις μελετῶμεν, καὶ ἐν τούτοις τὸν χρόνον ἡμῶν διατριβομεν ὥστε οὐ μεμπτέος ἔσται ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἐπαινετός ἐν τῇ σπουδῇ, ὅτι οὐδὲ μίαν ἡμέραν Κυριακὴν καταλιμπάνετε, ἀλλὰ πάντων καταφρονούντες εἰς ἐκκλησίαν ἀπαντα· τοῦτο γὰρ μέγιστον ἐγκωμίων ἔστι τῆς ἡμετέρας πόλεως, οὐ τὸ θορύβους ἔχειν καὶ ῥοασταία, οὐδὲ χρυσοῦρους οἰκίας καὶ τρικλινούς, ἀλλὰ τὸ ἔχειν ὅμιον σπουδαίων καὶ διεγχερμενόν. Οὐ γὰρ ἐκ τῶν φυλλῶν τὴν εὐνείαν τοῦ δένδρου, ἀλλ' ἐκ τῶν καρπῶν ἐπιγινώσκομεν. Διὰ τοῦτο γὰρ τῶν ἀλόγων ζώων προτετιμῆμεθα ἐν τῷ

λόγον ἔχειν, καὶ λόγου μεταλαμβάνειν, καὶ λόγου ἐρῆν' ἀνθρώπος γὰρ μὴ ἐρῶν λόγου, πολὺ ἀλογώτερος τῶν κτηνῶν ἔσται, μὴ εἰδὼς διὰ τί τιμῆται, καὶ πόθεν ἔχει τὴν τιμὴν. Καὶ καλῶς ἔειπεν ὁ προφήτης Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνήκει παρασυνεβλήθη τοῖς κτηνεσσι καὶ τοῖς ἀνοήτοισι, καὶ ὡμοιωθῇ αὐτοῖς (Ψαλμ. 48, 13). Ἀνθρώπος λογικὸς ὧν, λόγου οὐκ ἔρως· εἰπέ μοι, καὶ ποῖαν ἔξεις συγγνώμην, Ὡστε ὅμως ἔμοι πάντων ἀναγκαιότερο αἰ πρὸς τὸν λόγον τῆς ἀρετῆς ἀναπετρομένοι, καὶ πάντα τῶν θείων λόγων δεύτερα τιθέντες. Φέρε οὖν καὶ ἡμεῖς τῆς ὑποθέσεως ἀφύεμεθα, καὶ τῶν πρῶτων βηθέντων τα ἀκόλουθα εἰκωμεν χρεωστῶ γὰρ ὅμιν, καὶ ἡδῶς καταβάλλω τὸ χρέος οὐ γὰρ πέναν μοι φέρε, ἀλλὰ πλοῦτον συνάγει. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων οἱ χρεωστὰς φεύγουσι τοὺς δανειστας πρὸς τὸ μὴ ἀποδοῦναι, ἐγὼ δὲ καταβίβω εἰς τὸ ἀποδοῦναι, καὶ μὰ τὰ γε εἰκότως ἐπὶ γὰρ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων ἡ ἀπόδοσις πέναν ἐργάζεται, ἐπὶ δὲ τοῦ λόγου ἡ ἀπόδοσις πλοῦτον γεννᾷ. Οἷόν τι λέγω· χρήματα χρεωστῶ τι καὶ ταῦτα ἐν κατὰ βάλλω, οὐ δύναται

Κι' ἐξηγῶ· χρῶστώ νά πούμε σέ κάποιον χρήματα· ἄν τοῦ τὰ πληρώσω δέν μποροῦν νά'ναι σ' ἐκεῖνον καί σ' ἐμένα, ἀλλά ἐφυγαν ἀπό μένα καί παραμένειαν σ' αὐτόν. Ἄν ὁμως πληρώσω σέ λόγο, κι' ἐγώ τόν ἔχω, κι' ὅλοι τόν ἔχετε. Ἄν κρατήσω γιά δικό μου τὸ λόγο καί δέν τόν μεταδώσω, τότε εἶμαι φτωγός, μά ὅταν τόν πληρώσω, τότε γίνομαι πῖο πλούσιος. Ἄν δέν πληρώσω τὸ λόγο, τότε ἐγώ μόνο εἶμαι πλούσιος, κι' ἄν τόν πληρώσω, τότε χαίρομαι τὸν καρπὸ μαζί με ὅλους σας.

Ἐμπρὸς λοιπόν νά ἐφοβήσασθε τὸ χρέος· καί ποῖο εἶναι αὐτό; Γιά τὴ μετάνοια προσπαθοῦσαμε νά πούμε, κι' ἔλεγαν πῶς υπάρχουν πολλοὶ καὶ διάφοροι δρόμοι τῆς μετάνοιας, γιά νά γίνῃ εὐκόλῃ ἡ σωτηρία. Γιατί ἄν μᾶς εἶχε δώσει ὁ Θεὸς ἕνα δρόμο γιά μετάνοια, θ' ἀναβάλαμε καὶ θά λέγαμε. Δέν μπορούμε νά τὸν ἀκολουθήσουμε, δέ μπορούμε νά σωθοῦμε. Μά τώρα σοῦ ξεκόβει αὐτὴ τὴν πρόφασιν καὶ δέ σοῦ ἔχει δώσει ἕνα δρόμο, οὔτε δεύτερο, οὔτε τρίτο, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ διάφορους ὥστε, με τοὺς πολλοὺς δρόμους, νά σοῦ κάμῃ εὐκόλῃ τὴν ἀνάβασιν στὸν οὐρανὸν. Κι' ἔλεγαν πῶς εἶναι εὐκόλῃ ἡ μετάνοια καὶ πῶς δέν ἔχει καμιά δυσκολία. Εἰσαι ἁμαρτωλός; Ἐὰν στὴν ἐκκλησίᾳ μέσῃ, πὲς ἁμαρτήσα, κι' ἔσβησες τὴν ἁμαρτία. Γιατί καὶ τὸν Δαυὶδ φέραμε ἀνάμεσά μας πού ἁμαρτήσε κι' ἔσβησε τὴν ἁμαρτία του. Ἐπειτα ὑποδείξαμε δεύτερο δρόμο, τὸ νά λυπηθῇς γιά τὴν ἁμαρτία σου κι' ἔλεγαν, εἶναι κόπος κι' αὐτός; Δέν πρό-

κειται νὰ πληρώσῃς χρήματα, οὔτε νὰ πεζοπορήσῃς μεγάλο δρόμο, οὔτε κατὰ ἄλλο τέτοιο, ἀλλὰ μόνο νά λυπηθῇς πολὺ γιά τὴν ἁμαρτία. Καὶ παρουσιάσαμε ἀπὸ τῇ Γραφῇ αὐτό, ὅτι ὁ Θεὸς ἔλλαξε τὴν ἀπόφασίν του γιά τὸν Ἀχασάβ, γιατί λυπηθῆκε καὶ μελαγχόλησε, κι' αὐτὸ ἔλεγε ὁ Θεὸς στὸν Ἥλι· Εἶδες πῶς φέρθηκε ὁ Ἀχασάβ ἀπέναντί μου, πού πένθησε καὶ μελαγχόλησε; Δέ θά κάνω σύμφωνα μὲ τὸ θυμὸ μου. Ἐπειτα ἀναφέραμε καὶ τρίτο δρόμο μετάνοιας καὶ φέραμε μπροστά σας ἀπὸ τῇ Γραφῇ τὸν Φαρισαῖο καὶ τὸν τελώνη, ὅτι ἐνῶ ὁ Φαρισαῖος καὶ τὴν περήφανη ἀλαζονεία του ἔπαυε νά'ναι δίκαιος, ὁ τελώνης με τὴν ταπεινοφροσύνη του κατέβηκε ἀπὸ τὸ ναὸ μὲ τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης καὶ χωρὶς νὰ διαθέσῃ κανένα κόπο, ἔγινε δίκαιος· διέθεσε λόγια καὶ πῆρε πράγματα. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἄς ἐρωθῶμε στὴ συνέχεια κι' ἄς παρουσιάσωμε καὶ τέταρτο δρόμο μετάνοιας· ποῖο δηλαδὴ; Τὴν ἐλεημοσύνην ἐνοῶ, τὴ βασιλίσσα τῶν ἀρετῶν, πού ἀνεβάζει γρήγορα στὶς οὐράνιες ἀψίδες τοὺς ἀνθρώπους, πού εἶναι ἄριστος συνήγορός μας. Μεγάλον πρᾶγμα ἡ ἐλεημοσύνη· γι' αὐτὸ κι' ὁ Σολομὼν βοοῦσε· Μεγάλον πρᾶγμα ὁ ἀνθρώπος, μὲ πολλὸ ἔτιμον αὐτοῦς πού κάνει ἐλεημοσύνη. Μεγάλα εἶναι τὰ φτερά τῆς ἐλεημοσύνης· διασχίζει τὸν ἀέρα, περνᾷ τὴ σεληνὴν, ξεπερνᾷ τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, ἀνεβαίνει σ' αὐτὲς τὶς ἰδίαις τῆς ἀψίδος τῶν

καὶ παρ' ἐκεῖνον εἶναι καὶ παρ' ἐμοί, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ μὲν ἀνεχώρησαν, ἐκεῖνον δὲ ἐκολλήθη· λόγον δὲ ἔαν καταβάλω, καὶ μετ' ἐμοῦ ὂντι, καὶ πάντες αὐτὸν ἔχετε· ἐάν καταβάλω τὸν λόγον καὶ μὴ μεταδῶ, τότε πένης εἶμι, ὅταν δὲ καταβάλω, τότε εὐπορώμενος γίνομαι· ἐάν μὴ καταβάλω τὸν λόγον, τότε μόνος πλουτῶ, ἐάν δὲ καταβάλω, μετὰ πάντων ὡμῶν τὸν καρπὸν ἀποφέρωμαι.

Φέρε οὖν ἀποδοῦμεν τὸ χρέος· τί δὲ ἦν τοῦτο, Περὶ μετάνοιας τὸν λόγον ἐγυμνάζομεν πρῶν καὶ ἔλεγμον, ὅτι πολλοὶ καὶ ποικίλαι ὁδοὶ τῆς μετάνοιας, ἵνα εὐκόλος ἦν γένεσθαι ἡ σωτηρία. Εἰ γὰρ μίαν ἡμῖν ἔδωκεν ὁδὸν ὁ Θεὸς μετάνοιας, ἀνεβαλόμεθα ἄν λέγοντες· Οὐ δύναμεθα ταύτην μετελθεῖν, σωθῆναι οὐ δύναμεθα νῦν δὲ ἐκκοπταί σου τὴν πρόφασιν ταυτην, οὐ μίαν οὐ δέλωκα μόνον ὁδὸν, οὐδὲ δεύτεραν, οὐδὲ τρίτην, ἀλλὰ πολλὰς καὶ διαφόρους, ἵνα τῷ πληθεῖ εὐκόλῃ σοι ποιῆς τὴν ἀνάβασιν τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν. Καὶ ἔλεγμον ὅτι εὐκόλος ἡ μετάνοια, καὶ οὐδὲν βάρος ἐν αὐτῇ. Ἐμαρτωλὸς εἰ; ἐπέσθες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἰπέ ὅτι ἡμάρτηκα, καὶ ἔλυσεν τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ γὰρ καὶ τὸν Δαυὶδ παρηγάγομεν εἰς μέσον ἀναβαλίσαντα, καὶ λυσαντα τὴν ἁμαρτίαν· εἰτα δεύτεραν ὁδὸν ὑπεδείξαμε, τὸ πνεθῆσαι ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ἔλεγμον, ποῖος ῥαματος οὗτος; οὐκ ἐν χρήματα νύκτασθαι, οὐδὲ πολλὴν ὁδὸν πεζεύειν· ὥστε τι ἄλλο τοιοῦ-

τον, ἀλλὰ πνεθῆσαι μόνον ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ παρηγάγομεν ἀπὸ τῇ Γραφῇ τοῦτο, ὅτι ὁ Θεὸς μετεμείληθ' ἐπὶ τοῦ Ἀχασάβ, διὰ τὸ πνεθῆσαι αὐτὸν καὶ σκυθρωπάσαι· καὶ τοῦτο αὐτὸς ἔλεγε τῷ Ἥλι· Εἶδες πῶς ἐπορεύθη ὁ Ἀχασάβ ἐνώπιόν μου πνεθὼν, καὶ σκυθρωπάσας; Οὐ μὴ ποιήσω κατὰ τὸν θυμὸν μου (Γ' Βασ 21, 29). Εἰτα καὶ τρίτην ὁδὸν ἐδείξαμεν μετάνοιας, καὶ παρηγάγομεν ἐκ τῆς Γραφῆς εἰς τὸ μέσον τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν τελώνη, ὅτι ὁ μὲν Φαρισαῖος υπερηφάνως ἀλαζονευόμενος, τῆς δικαιοσύνης ἐξέπεινεν ὁ δὲ τελώνης ταπεινοφροσύνης, ἔγκαρτος δικαιοσύνης κατήλθε, καὶ οὕτε ἕνα κῆματον ἀναλώσας δικίους ἐγένετο· ῥήματα βεβαί, καὶ πράγματα ἔλαβε. Φέρε οὖν ἐπὶ τὴν ἀκολουθίαν ἔλθωμεν, καὶ τετάρτην ὁδὸν μετάνοιας προδείξαμεν· ποῖαν δὲ ταύτην; Λέγω δὴ τὴν ἐλεημοσύνην τὴν βασιλίσσιν τῶν ἀρετῶν, τὴν ταχέως ἀνάγουσαν εἰς τὰς ἀψίδας τοῦ οὐρανοῦ τοὺς ἀνθρώπους, τὴν συνηγοροῦσαν τὴν ἀρετήν· Μέγα πρᾶγμα ἐλεημοσύνη διὰ τοῦτο καὶ Σολομὼν ἔβρε· Μὲγα ὁ ἀνθρώπος καὶ τίμιον ἀνὴρ ἐλεήμων (Παρ 20, 6). Μεγάλα τα περὶ τῆς ἐλεημοσύνης τέμνει τὸν αἶρα, παρέρχεται ἐπὶ τὴν σελήνην, υπερβαίνει τὰς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, εἰς αὐτὰς ἀνέρχεται τὰς ἀψίδας τῶν οὐρανῶν. Ἄλλ' οὐτ' ἐκεῖ ἵσταται, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν παρέρχεται, καὶ τοὺς δαίμονας τῶν ἀγέ-

οὐρανῶν. Καὶ δὲ σταματᾷ οὕτε ἐκεῖ, ἀλλὰ περνᾷ καὶ τὸν οὐρανὸ καὶ ξεπερνᾷ τὰ πλῆθη τῶν ἀγγέλων καὶ τοὺς χοροὺς τῶν ἀρχαγγέλων κ' ὅλες τὶς ἀνώτερες δυνάμεις, καὶ στέκει δίπλα στὸ θρόνον τὸ βασιλικό· κ' ἀπ' αὐτῇ τὴν ἴδια τῇ Γραφῇ νὰ διδαχθῇς πού τὸ λέει· Κορνήλιε, οἱ προσευχῆς σου κ' οἱ ἐλεημοσύνης σου ἀνέβηκαν μπροστὰ στὸν Θεό. Καὶ τότε, μπροστὰ στὸν Θεό, σημαίνει, κ' ἂν ἔχῃς πολλές ἁμαρτίες, μὰ ἔχεις συνηγόρο σου τὴν ἐλεημοσύνη, μὴ φοβάσαι· γιατί καμιά ἀνώτερη δύναμη δὲν ἀντιτάσσεται σ' αὐτὴν· ζητᾷ ἐπίμονα τὸ δικαίωμά της, ἔχει δικό της γραμματίου πού τὸ κρατᾷ στὰ χέρια. Διότι εἶναι φωτὴν τοῦ Ἰσίου τοῦ Κυρίου ὅτι "Ὁποῖος θὰ κάμῃ κάτι καλὸ σ' ἔναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους αὐτούς, τὸ ἔκανε σ' ἐμένα." Ὡστε λοιπὸν ὅσες κ' ἂν ἔχῃς ἁμαρτίες, ἡ ἐλεημοσύνη σου τὶς ἀντισταθμίζει ὅλες.

β'. "Ἦ δὲν πρόσεες τὸ παράδειγμα τῶν δέκα παρθένων στὸ Εὐαγγέλιο, πῶς ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὸν νυμφῶνα αὐτὲς πού δὲν εἶχαν ἐλεημοσύνη ἂν καὶ ἀσκήθηκαν στὴν παρθενία; Διότι ἦταν, λέει, δέκα παρθένες, πέντε ἀνόητες καὶ πέντε φρόνιμες. Κι' ἐνῶ οἱ φρόνιμες εἶχαν λάδι, ὁμοῦ οἱ ἀνόητες δὲν εἶχαν λάδι, κ' ἐσβήσαν τὰ λυχνάριά τους. Κι' ἤρβαν οἱ ἀνόητες κ' εἶπαν στὶς φρόνιμες· Δώστε μας λάδι ἀπὸ τὰ δοχεῖά σας. Ντρέψου καὶ κοκκινίζω καὶ σακρῶζω ὅταν ἀκούσω ὅτι μιὰ παρθένα εἶναι ἀνόητη.

Ἀκούω τὴ λέξη αὕτη καὶ κοκκινίζω, ὅστερ' ἀπὸ τὴν τόση ἀρετῇ, ὅστερα ἀπὸ τὸ κατόρθωμα τῆς παρθενίας, ὅστερ' ἀπὸ τὴν ἀνύψωση τοῦ σώματος στὸν οὐρανὸ, ὅστερ' ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ μοιάσουν στὶς οὐράνιες δυνάμεις, ἀφοῦ ὑπόφεραν τὴ φωτιά, κ' ἀφοῦ καταπάτησαν τὴν ἡδονὴ ὅστερ' ἀπὸ τὴ φωτιά, τότε ἀκούσαν πῶς ἦταν ἀνόητες, καὶ δίκαια ἀνόητες, γιατί ἀφοῦ κατάρθωσαν τὸ μεγάλο, νικήθηκαν ἀπὸ τὸ μικρό. Κι' ἤρβαν, λέει, οἱ ἀνόητες κ' εἶπαν στὶς φρόνιμες· Δώστε μας λάδι ἀπὸ τὰ δοχεῖά σας. Κι' αὐτὲς εἶπαν· Δὲν μπορούμε νὰ σᾶς δώσωμε, μήπως καὶ δέφτασῃ σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς. Δὲν τὸ ἔκαναν αὐτὸ ἀπὸ ἀσπλαχνία, οὐτε ἀπὸ κακία, ἀλλὰ γιατί δὲν εἶχαν καιρὸ, διότι ἦταν νάρθη ὁ νυμφίος. Εἶχαν κ' αὐτὲς λυχνάρια, καὶ ἐνῶ τὰ λυχνάρια τῶν φρόνιμων εἶχαν λάδι, τῶν ἄλλων δὲν εἶχαν. Γιατὶ τὸ φῶς εἶναι ἡ παρθενία, καὶ τὸ λάδι εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη. Καθὼς τὸ φῶς λοιπὸν, ὅταν δὲν ἔχῃ λάδι νὰ σιγοκαίῃ, σβήνει, ἔτσι κ' ἡ παρθενία ἂν δὲν ἔχῃ ἐλεημοσύνη σβήνεται. Δώστε μας λάδι ἀπὸ τὰ δοχεῖά σας. Κι' αὐτὲς ἀπάντησαν· Δὲ μπορούμε νὰ σᾶς δώσωμε. Καὶ δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ λόγος ἀπὸ κακία, ἀλλὰ ἀπὸ φόβο. Μήπως καὶ δέφτασῃ σ' ἐμᾶς καὶ σ' ἐσᾶς, μήπως καὶ καθὼς ζητοῦμε ὅλες νὰ μποῦμε, μένωμε ἔξω ὅλες. Ἀλλὰ πηγαίνετε ν' ἀγοράσετε ἀπὸ αὐτοὺς πού τὸ

λὼν παρατρέπει νὰ τοὺς χοροὺς τῶν ἀρχαγγέλων, νὰ τὰς ἀνοήτες πᾶσας δυνάμεις, καὶ γὰρ παρίσταται τῷ θρόνῳ τὸ βασιλικὸ καὶ ἐξ αὐτῆς διδάσθῃ τῆς Γραφῆς τοῦτο λεγόμενον· Κορνήλιε, οἱ προσευχαῖ σου, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 10, 4). Τὸ δὲ, "Ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔστι, Κἂν πολλὰς ἔχῃς ἁμαρτίας, ἐλεημοσύνη δὲ ἡ συνηγόρος, μὴ φοβοῦ· οὐδεμίαν γὰρ αὐτὴ τὴν ἄνω δυνάμειν ἀντιτάσσει· ῥέος ἀπατεῖ, ἴδιον ἔχει χειρόγραφον μετὰ ῥέως βασιλεύουσα. Λόττο γὰρ ἔστι τὸ Δεσπότην φωνή, ὅτι "Ὅς ἂν ποιῇσιν ἐν τῶν ἐλαχίστων τοῦ ὄν, ἔμοι ἐποίησιν ἐν (Ματθ. 25, 40)." Ὡστε οὖν ὅσας ἔχεις ἄλλας ἁμαρτίας, ἡ ἐλεημοσύνη σου βαρεῖ τὰς ὅλες.

β'. "Ἦ οὐκ οὐδὲς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τῶν δέκα παρθένων τὸ ὑπόδειγμα, πῶς αἱ μὴ ἔχουσαι ἐλεημοσύνην, παρθενίαν δὲ δοκίμασαι ἔξω ἔμειναν τὸ νυμφῶνος." Ἦσαν γὰρ, φησὶ, δέκα παρθένοι, πέντε μωροί, καὶ τέντες φρόνιμοι (Ματθ. 25, 2) καὶ αἱ μὴ φρόνιμοι ἔλαον εἶχον, αἱ δὲ μωροὶ ἔλαον οὐκ εἶχον, ἐσβέννυντο δὲ αἱ αὐτὰν λαμπάδες. Προσελθούσαι δὲ αἱ μωροὶ πρὸς φρονίμους εἶπον· Δότες ἡμῖν ἔλαον δὲ καὶ τῶν ἀγγέλων μωῶν (R) Αἰσχύνονται καὶ ἐρυθροὶ καὶ σακρῶν, ὅταν παρ-

θένουν μωρὸν ἀκούσαι· τοῦτο τὸ ὄνομα ἀκούειν ἐρυθροῖς, μετὰ τοσούτῃ ἀρετῇ μετὰ παρθενίας ἀσκησιν, μετὰ τὸ ὄνομα εἰς οὐρανὸν ἀναπεριθῆσαι, μετὰ τὸ ῥὸς τὰς θῶας δυνάμεις τὴν ἑμίλλαν ἔχειν, καὶ τὸν καθόντων ὑπομένειν, μετὰ τὸ τὴν καμίον τῆς ἡθονῆς καταπατήσαι· τότε μωροὶ ἔλαον, καὶ δικαίως μωροί, ἐπὶ τὸ μέγα ποιήσασαι, ὅτὸ τοῦ μικροῦ ἠτήθησαν. Καὶ προσῆλθον, φησὶν, αἱ μωροὶ, καὶ εἶπον ταῖς φρονίμοις· Δότες ἡμῖν ἔλαον ἐκ τῶν ἀγγέλων ὁμῶν. Αἱ δὲ εἶπον· Οὐ δύναμεθα δοῦναι ὑμῖν, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν (Ματθ. 25, 8-9)· οὐ δὲ ἀπολγύναν τοὺς ποιοῦσαι, οὐδὲ διὰ κακίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ· ἔμελλε γὰρ ὁ νυμφίος ἔρχεσθαι· Εἶχον καὶ αὐταὶ λαμπάδας· ἀλλ' ἐκείναι μὴ εἶχον ἔλαον, αὐτὰν δὲ οὐκ εἶχον. Τὸ γὰρ πῦρ ἔστιν ἡ παρθενία, τὸ δὲ ἔλαον ἔστιν ἡ ἐλεημοσύνη. Ὡστερ' οὖν τὸ πῦρ, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔλαον ἐπιστάδω, σβέννεται, οὕτω καὶ ἡ παρθενία, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἐλεημοσύνην, σβέννεται. Δότες ἡμῖν ἔλαον ἐν τῶν ἀγγέλων ὁμῶν. Αἱ δὲ πρὸς αὐτάς· Οὐ δύναμεθα δοῦναι ὑμῖν· Ἀλλ' οὐ κακίας τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλὰ φόβος. Μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ καὶ ἡμῖν καὶ ὑμῖν· μήποτε ὡς ζητοῦμεν εἰς αὐτὴν εἰσελθεῖν, ὅλαι ἀπομεινόμεν· Ἀλλ' ἐπελθοῦσαι ἀγοράσα-

που λούν. Καί ποιοί είναι πού πουλουν αυτό τὸ λάδι; Οἱ φτωχοί, αὐτοὶ πού κάθονται μπροστὰ στὴν ἐκκλησίᾳ γιὰ νὰ ζητήσουν ἐλεημοσύνη. Καί πόσο τὸ πουλοῦν; Ὅσο θέλεις· δὲν ὀρίζει τιμὴ γιὰ νὰ μὴ δικαιολογηθῇς· γιὰ φτώχεια. Ὅσο μπορεῖς, τόσο ἀγόρασε· ἔχεις ἕναν ὄβολο; * ἀγόρασε τὸν οὐρανὸ· ὅχι γιατί εἶναι φτηνὸς ὁ οὐρανός, ἀλλὰ γιατί ὁ Κύριος εἶναι φιλόanthropos. Δὲν ἔχεις οὔτε ἕναν ὄβολο; Δῶσε ἕνα ποτήρι δροσερὸ νερό· Ἐκεῖνος πού θὰ προσφέρῃ ἕνα ποτήρι δροσερὸ νερό σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους αὐτοῦς, γιὰ χάρη δική μου, δὲ θὰ χάσῃ τὸ μισθό του. Ἐμπόριο κι' ἐπιχείρησι εἶναι ὁ οὐρανός, κι' ἡμεῖς ἀμελοῦμε. Δῶσε ψωμί, καί πάρε παράδεισο· δῶσε μικρά, καί πάρε μεγάλα· δῶσε θνητά, καί πάρε ἀθάνατα· δῶσε φθαρτὰ καί πάρε ἀφθάρτα. Ἄν ἦταν λαϊκὴ ἀγορὰ πού εἶχε φτήνεια, καί εἶχε ἀφθονα τροφίμα, καί τὰ πολλὰ νὰ πουλιώσανε μὲ λίγα, δὲ θὰ ξεπουλούσαντε τίς περιουσίαι σας καί δὲ θὰ τὰ βάζατε ὅλα παράμερα, γιὰ ν' ἀποκτήσετε ἐκεῖνα τὰ ἐμπορεύματα; Καί ὅταν προκύει γιὰ φθαρτὰ, δειχνεῖτε τόση προθυμία· ὅταν ὅμως τὸ ἐμπόρευμα εἶναι ἀθάνατο, τόσο ἀμελεῖτε καί ἀδιαφορεῖτε; Δῶσε στὸν φτωχό, ὥστε κι' ἂν σωπαίνεις ἐσύ, ὅμως μύρια στόματα νὰ σὲ ὑπερασπίζου, καθὼς θὰ βρῖσκεται ἐκεῖ ἡ ἐλεημοσύ-

νη καί θὰ συνηγορῇ γιὰ σένα. Σωτηρὶς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐλεημοσύνη. Γι' αὐτὲ καθὼς ὁ νιπιτῆρες ** βρίσκονται γεμάτο νερό μπροστὰ στὶς θύρες τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ πλύνῃς τὰ χέρια σου, ἔτσι κάθοντα κι' οἱ φτωχοὶ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, γιὰ νὰ πλύνῃς τὰ χέρια τῆς ψυχῆς. Ἐπλυνε τὰ χέρια σου τὰ σωματικά μὲ τὸ νερό; πλυνε τὰ χέρια τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἐλεημοσύνη. Μὴν προφασίζεσαι φτώχεια· ἡ χῆρς στὴ χειρότερη φτώχεια ἐφιλοξένησε τὸν Ἥλιον, κι' ἡ φτώχεια δὲν τὴν ἐμπόδιζε ἀλλὰ τὸν ὑποδέχτηκε μὲ χάρι μεγάλη γι' αὐτὸ καί χάριξε ἀντάξιους καρποῦ· κι' ἐθέρισε τὰ στάχυα τῆς ἐλεημοσύνης. Μὰ ἴσως νὰ λήθῃ ἡ ἀκροασις, δὸς μου τὸν Ἥλιον! Γιὰ τὴν ἱστὴν τὸν Ἥλιον; Σοῦ δίνω τὸν Κύριο τοῦ Ἥλιου, καί δὲν τὸν τρέφεις Ἄν εὕρισκες τὸν Ἥλιον, πῶς θὰ τὸν φιλοξενοῦσες; Τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι Κύριος σὲ ὅλους, ἐκείνου εἶναι ἡ ἀπόφασις· Ὁ ποῖος θὰ τὸ κάνῃ αὐτὸ σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους αὐτοῦς σ' ἐμένα τὸ ἔκανε. Ἄν ὁ Βασιλεὺς καλοῦσε κάποιον στὸ δεῖπνο κι' ἔλεγι τοὺς ὑπηρέτες πού τὸν παράστεκαν Εὐχαριστήσατέ τον πολὺ, ἀντὶ γιὰ μένα αὐτὸς μὲ συντήρησε καί μ' ἐφιλοξένησε ποῖ ἦμουν φτωχός, αὐτὸς μοῦ ἔκανε πολλὰ εὐεργεσίαι σὲ δύσκολους καιροῦς· πῶς δι-
θὰ εἴδουε καθέναν ὅλα του τὰ χρήματα γι αὐτὸν πού ὁ βασιλεὺς τοῦ εἴδεξε τόση εὐχα-

* Ἀρχαῖο νόμισμα, χάλκινο ἢ ἀσημένιο, πού τὸ ἴκτο τῆς δραχμῆς.

** Κρήνης ἢ φιάλης, πού ἐπλυναν τὰ χέρια τους ὅσοι ἐμπαιναν στὸ Νάο.

μικρῆς ἀξίας.

τὰ ἀπὸ τῶν πτωχῶν τῶν λούοντων. Τίνες δὲ οἱ ἔμποροι τοῦ ἐλίου τούτου. Οἱ πτωχοί, οἱ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθεζόμενοι πρὸ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ πόσου; Ὅσον ὅστις τιμὴν οὐκ ἐπιτίθεται, ἵνα μὴ πενίαν προβάλλῃ. Ὅσον ἔχεις, τοσούτου ἀγόρασον ἔχεις ὄβολου, ἀγόρασον τὸν οὐρανὸν οὐχ ὅτι οὐρανὸς ὁ οὐρανός, ἀλλ' ὅτι φιλόanthropos ὁ Δεσπότης. Οὐκ ὄβολου, ποτήριον δὲς ψυχρὸ ὄδατος. Ὅς ἂν τοῖσι πρὸς τὸν ποτήριον ψυχρὸ ὄδατος ἕνα τῶν ἐλαττωμένων τούτων ἔνακα ἐμοῦ, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ (Ματθ. 10, 42). Ἐμπορία καὶ πραγματεία ὁ οὐρανός, καὶ ἡμεῖς ἀμελοῦμεν. Δὸς ὄντον, καὶ λαβὲ παράδεισον· δὸς μικρά, καὶ λαβὲ μεγάλα· δὸς θνητά, καὶ λαβὲ ἀθάνατα· δὸς φθαρτά, καὶ λαβὲ ἀφθάρτα. Εἰ ἦν πανήγυρις, καὶ ἐκυνίαν ἔχουσα, καὶ ἀφθονίαν αὐτίων, καὶ τὰ πολλὰ ἄλλοιον πεπραγόμενα, οὐκ ἂν τὰς οὐσίας διαπωλῆσαντες, καὶ πάντα δεῦτερα θέντες, τῆς πραγματείας ἐκείνης περιμεριστεῖς ἐγένεσθαι; Καὶ ὅπου μὲν φθαρτά, τοσαύτην ἐνθεῖκουσθε σπουδὴν· ὅπου δὲ πραγματεία ἀθάνατος, τοσούτῳ βράβειον καὶ ἀναμετρεῖσθαι; Δὸς πέντη, ἵνα κἂν σὺ οἰωνῆς, καὶ μύρια στόματα ὑπὲρ σοῦ ἀπολογῶνται, τῆς ἐλεημοσύνης ἀνεστῶσιν καὶ συνηγορήσιν· λῦτρον ψυχῆς

ἐστὶν ἐλεημοσύνη. Διὰ τοῦτο ὥστε οἱ λουτῆρες ὄδατος πεπληρωμένοι εἶσι πρὸ τῶν θυρῶν τῆς ἐκκλησίας, ἵνα νύχθ τὰς χεῖρας οὕτω τῆς ἐκκλησίας ἔξω οἱ πέντες καθέξονται, ἵνα πύνης τὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς. Ἐπλυνας τὰς χεῖρας τὰς αἰσθητὰς τῷ ὄδατι; πλύνον τὰς χεῖρας τῆς ψυχῆς τῇ ἐλεημοσύνῃ. Μὴ πέναν προβάλλου· ἡ χῆρα ἂν τὸ ἐσχάτου τῆς πενίας ἐξένησε τὸν Ἥλιον (Γ' Βασ. 17), καὶ ἡ πενία κόλυμα οὐκ ἐγένετο, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς αὐτὸν ὑπεδέξατο· διὸ καὶ ἀξίους ἀπέλαβε τοὺς καρποὺς, καὶ ἐθέρισε τὸν στάχυν τῆς ἐλεημοσύνης. Ἄλλ' ἴσως ὁ ἀκροατὴς φησὶ, Δὸς μοι τὸν Ἥλιον. Τί ζητεῖς τὸν Ἥλιον; τὸν Δεσπότην, σοὶ δίδωμι τοῦ Ἥλιου, καὶ οὐ τρέφεις αὐτόν. Τὸν Ἥλιον εἰ εὗρες, πῶς ἂν ἐξένηας αὐτόν; Χριστοῦ ἐστὶ τοῦ Δεσπότην τῶν ὅλων ἀπόφασις. Ὅς ἂν ποιήσῃ ἐνὶ τῷ ἐλαττωμένῳ τοῦ τῶν, ἐμοὶ ἐπέοικεν (Ματθ. 25, 40). Εἰ βασιλεὺς ἦνα τινὰ ἐκάλεσεν ἐπὶ τοῦ δεῖπνου, καὶ τὸν θεραπεύονταν παρεστηκότων εἶπε πρὸς αὐτούς· Εὐχαριστήσατέ τούτω πολλὰ ἀντ' ἐμοῦ· οὕτως με ἂν πενίαν ὄντα διέθρεψε καὶ ἐξένησεν, οὕτως ἂντοί πολλὰς εὐεργεσίας ἂν καὶ φθ. στενωχωρῶς παρέργε· πῶς οὐκ ἂν ἕκαστος τὰ χρήματα αὐτοῦ ὅλα πρὸς ἐκεῖνον ἀνέλασεν, ὥς ὁ βασιλεὺς πύχαριστος, ὡς οὐκ ἂν

κτῆμα τῆς παρθενίας, τότε ἄκουσαν, Φύγετε ἀπὸ μένα, δὲ σᾶς γυνώριζω. Γιατί μὴ νομίσης, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ἡ παρθενία εἶναι κάτι μικρὸ· ἡ παρθενία εἶναι τέτοια, ποὺ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους δὲ μπόρεσε νὰ τὴ φυλάξῃ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τώρα εἶναι μεγάλη, διότι ἐκεῖνα ποὺ ἦταν φοβερὰ στοὺς προφῆτες καὶ στοὺς ἀρχαίους, αὐτὰ ἔγιναν τώρα ἀσήμαντα. Καὶ ποῖα ἦταν τὸ τόσο βαριά καὶ δύσκολα; Ἡ σωματικὴ ἀγνότης καὶ ἡ περιφρόνησις τοῦ θανάτου· μὰ αὐτὰ τώρα καὶ κορίτσια μικρὰ τὰ κατορθώνουν. Γιατί ἡ ἀρετὴ τῆς παρθενίας ἦταν δύσκολο ἀπόκτημα, τόσο, ποὺ κανένας ἀπὸ τοὺς παλαιούς δὲ μποροῦσε νὰ τὴν τηρήσῃ. Ὁ Νῶε ἦταν δίκαιος καὶ ἀναγνωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλά σχετίσθηκε μὲ τὴ γυναικα κα. "Ἐτσι καὶ ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰσαάκ, ποὺ κληρονόμησαν μαζί μ' αὐτὸν τὴν ὑπόσχεσι τοῦ Θεοῦ, σχετίσθησαν μὲ γυναικα. Ὁ Ἰωσήφ ὁ φρόνιμος ἀρνήθηκε τὸ μεγάλο κακὸ τῆς μοιχείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πῆρε γυναικα, γιατί ἦταν βαρὺ τὸ ἔργο τῆς παρθενίας. Ἀπὸ τότε ἡ σωματικὴ ἀγνότης ἔγινε κατορθωτὴ, ἀπ' ὅταν ἐβλάστησε τὸ ἄνθος τῆς παρθενίας *. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς παλαιούς λοιπὸν δὲ μπόρεσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀγνότητά του, γιατί τὸ νὰ βάλῃς χελιδνὰ στὸ σῶμα εἶναι μεγάλο πρᾶγμα. Παράστησε στὸ νοῦ σου τὴν εἰκόνα τῆς παρθενίας καὶ μάθε καλὰ πόσο μεγάλῃ ἀρετῇ εἶναι· κάθε μέρα ἔχει πόλεμο ποὺ δὲ

μπορεῖ ποτὲ νὰ πάψῃ, καὶ εἶναι ὁ πόλεμος αὐτὸς χειρότερος ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ τοὺς βαρβάρους. Γιατί ὁ πόλεμος μὲ τοὺς βαρβάρους ἔχει καὶ κάποια διακοπὴ ὅταν γίνονται οἱ συνθήκες, καὶ ἄλλη φορὰ χτυπιῶνται καὶ ἄλλη ὀχι, καὶ ὑπάρχουν παρατάξεις καὶ ἐποχές· μὰ ὁ πόλεμος ποὺ κάνει κανέναν γιὰ τὴν ἀγνότητά, δὲν ἔχει διακοπὴ· γιατί αὐτὸς ποὺ πολεμᾷ εἶναι ὁ διάβολος, καὶ αὐτὸς δὲν ξέρει νὰ φυλάγῃ τὴν εὐκαιρία γιὰ ἐπίθεσι, οὔτε περιμένει νὰ συνταχθῇ γιὰ νὰ χτυπήσῃ, ἀλλὰ στέκει πάντοτε καὶ ζητᾷ νὰ βρῇ ἀπρωστάτευτὴ τὴν παρθενία γιὰ νὰ τὴν πληγώσῃ θανάσιμα· καὶ ποτὲ δὲν μπορεῖ ἡ παρθενία νὰ παρατήσῃ τὸν πόλεμο αὐτό, ἀλλὰ μέσα τῆς ἔχει τὴν παραχρὴ καὶ τὸν ἐχθρό. Καὶ ἐνῶ οἱ κατάδικοι, καὶ ἂν δουν γιὰ λίγο τὸν ἀρχοντα δὲν ταραζοῦνται τόσο, ὅμως ἡ παρθενία, ὅπου καὶ ἂν πάη, φέρνει μαζί τῆς τὸ δικαστὴ καὶ τριγυρνᾷ μὲ τὸν ἐχθρό, καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲν τῆς δίνει μιᾶς βραδιᾶς ἀνάπαυσι, οὔτε τὴ νύχτα, οὔτε τὸ πρωί, οὔτε τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ πάντοτε τὴν πολεμᾷ καὶ ὑπόσχεται τὴν ἡδονὴ καὶ προμηνᾷ τὸ γάμο, γιὰ νὰ διώξῃ μακριὰ τὴν ἀρετὴ καὶ γιὰ νὰ τῆς φέρῃ μέσα τῆς τὴν ἁμαρτία, γιὰ νὰ τῆς ἑορίσῃ τὴ φρονιμάδα, γιὰ νὰ τῆς χάριστῃ τὴν πορνεία. Ἀνδρεὶ καλὰ τὴν κάθε ὥρα τὸ καίμινι τῆς ἡδονῆς, ποὺ ἡρεμα σιγοκαίει. Σκέψου πόσος εἶναι ὁ κόπος γιὰ τὸ κατόρθωμα αὐτό. Μὰ οἱ ἀνόητες παρθένες ὕστερ' ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἄκουσαν, Φύγετε ἀπὸ μένα, δὲ σᾶς γυνώριζω. Βλέπε

* Διηλαθὴ δ' ὁ Ἰ. Χριστὸς, ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου.

Οἱ ναὶς ἐκτῆσαντο· τότε ἤκουσαν, Ἀ π λ θ ε τ ε α π' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὅ μ ε ε. Μὴ γὰρ ἐμοὶ νομίσης τὸ τῆς παρθενίας μέγεθος μικρὸν εἶναι· τοιοῦτον ἐστὶν ἡ παρθενία, ὅτι οὐδεὶς ἔδωκεν τὴν ἀρχαίαν τοῦτο τερπνότητα. Διὰ τοῦτο γὰρ ἡ χάρις μεγάλη, ὅτι ἂν φοβερὰ ἐν τοῖς προφήταις καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ταῦτα ἐγένετο νῦν εὐκαταφρόνητα. Τίνα γὰρ ἦν τὰ βαρύτερα καὶ ἀναικάκια; Παρθενία, καὶ θανάτου ὑπερβολή· ἀλλὰ τοῦτον νῦν καὶ κόραι εὐτελεῖς καταφρονέουσι. Βαρὺ γὰρ ἦν τὸ τῆς παρθενίας κτῆμα οὕτως, ὥς μηδὲν ἀνασθεῖν ταῦτον ἐπικρατῶν τῶν παιδῶν. Νῶε δίκαιος καὶ μαρτυρήσας πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ γυναικὶ προσωμίλησεν ὁμοίως δὲ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ οἱ συγκληρονόμοι αὐτοῦ τῆς ἐπαγγελίας γυναικὶ προσωμίλησαν. Ἰωσήφ ὁ σώφρων τὸ μέγα ὄριμα τῆς μοιχείας ἀρνήσαστο (Γέν 39)· ἀλλὰ καὶ οὗτος γυναικὶ προσωμίλησεν· βαρὺ γὰρ ἦν τὸ ἐπαγγέλημα τῆς παρθενίας. Ἐκτοὶς ἰσχυρὰ ἡ παρθενία ἐγένετο, ἐξέτε τὸ ἄνθος τὸ τῆς παρθενίας ἐβλάστησεν. Οὐδεὶς τοίνυν τῶν παιδῶν ἡδονῇ τῆς παρθενίας ἀσκήσει μέγα γὰρ πρᾶγμα σῶμα χελιδνᾶσαι. Ἀναλωθῶν καὶ ἰσχυρὸς τὸ τῆς παρθενίας εἶδος, καὶ κατὰ μέτρον τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς αὐτῆς· ἐπὶ πόλεμον ἔχει ἐπ' ἐκάστης ἡμέρας οὐδέποτε δυνάμενον ἡσυχάζει· χεῖρον τοῦ βαρβαρικοῦ πολέμου οὗτος ὁ πόλεμος. Ὁ μὲν γὰρ τῶν βαρ-

βάρων πόλεμος καιρὸν τινα ἔχει ἀνοχῆς ἐν ταῖς συνθήκαις, καὶ ποτὲ μὲν συμβάλλουσι, ποτὲ δὲ οὐ, καὶ τάξεις καὶ γρόνοι εἰσὶν ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς τὴν παρθενίαν οὐκ ἐστὶν ἀνοχὴ· διάβολος γὰρ ἐστὶν ὁ πολεμῶν, οὐ καιρὸν ἐπιτηδεύει ἐπιθέσεως εἶδος, οὐ συντάζειν πρὸς τὴν συμβολὴν ἐνδοξαίμενος, ἀλλὰ ἑστηκέναι δὲ ζητῶν τὴν παρθένον γυναικὴ εὐρεῖν, ἵνα καιρὸν ἐπαγάγῃ τὴν πληγὴν καὶ οὐδέποτε δύναται ἡ παρθένος τοῦ πολέμου πρόσκοψαι τοῦτου, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τὸν τέραχον περιάγει καὶ τὸν πολεμιστὴν. Καὶ οἱ μὲν κατάδικοι καὶ πρὸς ἀρχὸν ἴθωσι τὸν ἀρχοντα, οὐκ οὕτως χεῖματόντι· ἡ δὲ παρθένος οὐποτε δὲν ἀπέρχεται, τὸν δικαστὴν περιάγει μεθ' ἑαυτῆς, καὶ τὸν πόλεμον περιφέρει, καὶ ὁ πολεμῶν οὐχ ἑσπέρως αὐτὴ δίδωσιν ἄσπετον, οὐκ ἐν νυκτὶ, οὐκ ὁδόν, οὐκ ἐν μεσημβρίᾳ· ἀλλὰ πολεμᾷ πάντοτε, ἡδονὴν ὑποτιθεῖς, γάμον μνῶνεν, ὅπως τὴν ἀρετὴν ἐξ αὐτῆς ἀποδιδῶν, καὶ ὅπως τὴν κακίαν ἐν αὐτῇ ἐγγενέσθῃ· ὅπως τὴν σωφροσύνην αὐτῆς ἀπέσει, ὅπως πορνείαν ἐννοήσῃ· ἐκκατεῖται ἐπ' ἐκάστης ὥρας τῆς ἡδονῆς ἡ καίμηνος μαλθακάς ὑποκαυμένη. Ἐννόησον πόσος τὸν ἀπορρηματιστὸς ὁ γάμοςτος· Ἄλλ' ἐκαίμει μετὰ ταῦτα πάντα ἤκουσαν, Ἀ π λ θ ε τ ε α π' ἐμοῦ, οὐκ οἶδα ὅ μ ε ε. Ὅρα πῶς μέγα πρᾶγμα ἡ παρθενία ὅταν ἔχη τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς τὴν ἐλευθερόσυναν,

πόσο μεγάλο πράγμα είναι η παρθενία; Όταν έχη την αδελφή της την έλεημοσύνη, κανένα κακό δεν την νικᾷ, ἀλλὰ είναι ἀνώτερη ἀπ' ὅλα. Γι' αὐτὸ δὲν μπήκαν στὸν νυμφῶνα αὐτές, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν μαζί μὲ τὴν παρθενία καὶ τὴν έλεημοσύνη. Πολλὴ ντροπὴ φέρνει αὐτὸς ὁ λόγος· ἐσὺ ποὺ κατανίκησες τὴν ἡδονή, δὲν περιφρόνησες τὰ χρήματα· παρήβαν ἐσὺ ποὺ ἀπαρνήθηκες τὴν κοσμικὴ ζωὴ καὶ νεκρώθηκες γι' αὐτήν, ὅμως ἀγαπᾷς τὰ χρήματα. Μακάρι νὰ ἐπιθυμοῦσες ἄνδρα καὶ δὲ θὰ ἦταν τόσο τὸ ἐγκλημα, γιατί θὰ πεθυμοῦσες κάτι ὅμοιο μ' ἐσένα· μὰ τώρα ἡ κατηγορία εἶναι μεγαλύτερη, ὅτι ἐπιθύμησες κάτι ξένο ἀπὸ τὴ δική σου ὕλη. Μὰ κι' οἱ γυναῖκες ποὺ εἶναι παντρεμένες δὲν πρέπει νὰ δειχνουν ἀπανθρωπία, μὲ τὴν πρόφασιν πὼς ἔχουν παιδιά· κι' ἂν τοὺς πῆς, Δὸς μου έλεημοσύνη· Παιδιά ἔχω, λέει, καὶ δὲ μπορῶ. Ὁ Θεὸς σου ἔδωσε παιδιά, πῆρες καρπὸ στήν κοιλία σου, γιὰ νὰ γίνης φιλόνηρωπι, ὅχι ἀπάννηρωπι· μὴν παίρνης τὴν αἰτία τῆς φιλόνηρωπιᾶς γιὰ ἀφορμὴ ἀπανθρωπίας. Θέλεις ν' ἀφήσης καλὴ κληρονομιά στὰ παιδιά σου; ἀφήσε τοὺς έλεημοσύνη, γιὰ νὰ σ' ἐγκωμιάζουν ὅλοι καὶ ν' ἀφήσης τὴ μνήμη σου γεμάτην καρθορῶματα. Ἀλλὰ ἐσὺ ποὺ δὲν ἔχεις παιδιά, καὶ ἀπαρτήθηκες τὴν κοσμικὴ ζωὴ, γιατί μαζεῖσες χρήματα;

δ'. Ἀλλὰ ὁ λόγος μας ἔχει πολλὰ νὰ πῇ ἀκόμα καὶ γιὰ τὸ δρόμο τῆς μετάνοιας καὶ γιὰ τὴν έλεημοσύνη. Λέγαμε πὼς εἶναι μεγάλον ἀπόκτημα ἡ έλεημοσύνη· κι' ἀπὸ

κεῖ μᾶς δέχτηκε τὸ μεγάλο σὰν πέλγος ζήτημα τῆς παρθενίας. Ἐχεις λοιπὸν πρῶτὸν καὶ μεγάλο δρόμο γιὰ μετάνοια τὴν έλεημοσύνη, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ σώσῃ ἀπ' ὅλες τῖς ἁμαρτίες. Μὰ ἔχεις κι' ἄλλο δρόμο γιὰ μετάνοια, εὐκολώτατο πάλι, ποὺ μπορεῖς μ' αὐτὸν ν' ἀπαλλαχτῆς ἀπὸ τῖς ἁμαρτίες. Προσεύχου τὴν κάθε ὥρα καὶ μὴν κουραστῇς νὰ προσεύχαιο, νὰ ζητᾷς τὴ φιλονηρωπία τοῦ Θεοῦ μ' ἐπιμονή, κι' ὅταν σὲ δῇ νὰ ἐπιμένης δὲ θὰ σὲ ἀποστραφῇ, ἀλλὰ θὰ σοῦ συγχωρήσῃ τῖς ἁμαρτίες σου καὶ θὰ σοῦ δώσῃ ὅ,τι ζητήσες. Ὅταν ἀκούσῃ τῖς προσευχές σου, συνέχισε νὰ τὸν εὐχαριστῇς στῖς προσευχές σου. Κι' ὅταν δὲν σ' ἀκούσῃ, ἐπιμένε νὰ προσεύχαιο, γιὰ νὰ σ' ἀκούσῃ. Καὶ νὰ μὴ λῆς ὅτι, πολὺς προσευχὲς ἔκαμα καὶ δὲν εἰσακουσθήκα, γιατί κι' αὐτὸ πολλές φορές γιὰ τὸ σμῆφρον σου γίνεται. Ἐπειδὴ γινώριζε ὅτι εἶσαι ἀμελής κι' ἀδιάφορος, κι' ὅταν πετύχης αὐτὸ ποὺ χρειάζεσαι, φεύγεις, καὶ δὲν προσεύχαιο πιά, σὲ προλαβαίνει καὶ μὲ τὴν πρόφασιν τῆς ἀνάγκης γιὰ νὰ ἐπικωινωῇς συχνότερα μὲ τὸν Θεὸ καὶ ν' ἀσχολῇσαι στήν προσευχή. Γιατί, ἂν παραμῆλῃς ὅταν βρίσκεισαι σὲ τέτοια ἀνάγκη καὶ δυσκολία, καὶ δὲν ἐπιμένης στήν προσευχή, τί θὰ 'κανες ἂν δὲν εἶχες αὐτὲς τῖς ἀνάγκες; Ὡστε ὁ Θεὸς τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ τὸ δικό σου σμῆφρον, ἐπειδὴ θέλει νὰ μὴν παρταῖς τὴν προσευχή. Συνέχισε λοιπὸν νὰ προσεύχαιο καὶ μὴν τὸ παραμῆλῃς, γιατί ἡ προσευχή μπορεῖ πολλὰ νὰ κατορθώσῃ, ἀγαπᾷτῆ, καὶ μὴ νομίζῃς πὼς ἡ

οὐδὲν αὐτὴς περιγίνεται τὸν θεῖον, ἀλλ' ἀντίθετ πάντων οὐδὲν. Διὰ τοῦτο ἐκείναι οὐκ εἰσέλθουν, ἐπειδὴ μετὰ τῆς παρθενίας τὴν έλεημοσύνην οὐκ εἶχον. Πολλὰς αἰσχύνες τὸ ῥήμα ἔχον· ἡδονὴν καταπαλαίσασα, χρήματα οὐ καταφρόνησας· ἀλλὰ παρόνοος ἀποταξαμένη τῷ βίῳ, καὶ σταυρωθεῖσα ῥομίτων ἔρως. Εἶπε ἀνδρὸς ἐπιθύμησας, καὶ οὐ τοσοῦτον ὡς ἐρώλημα ἦν τῆς γὰρ ἀμοιβῆς ὅλας ἐπιθύμησας νὺν ἔε μείζων ἡ κατηγορία, ὅτι ἀλλοτρίως ὄχι ἐπιθύμησας. Ἔστω, εἰ ὑπαρὼν ἐκεῖναι κακὰς ἀπανθρωπίας ἐπιδείκνυνται ἡς τὴν τὸν τέκνον πρόφρον καὶ ἂν εἴπας αὐταί. Δὸς οἱ έλεημοσύνην Τέκνα ἔχω, φησὶ, καὶ οὐ δύναμαι Ὁ Θεὸς οἱ ἔδωκε τέκνα, καρπὸν κοιλίας ἔλαβες, Ἦν φιλόνηρωπος ἦν, οὐχ ἵνα ἀπάννηρωπος μὴ τὴν ὀπίσθεν τῆς φιλονηρωπίας εἰς ἀφορμὴν ἀπανθρωπίας ἐκλάμβανε. Θέλεις κληρονομίαν πλεον καταλείπει τοῖς τέκνοις σου; καταλείδων έλεημοσύνην. Ἦν πάντες ἐγκωμιάσαιο σε, καὶ πολυβόλληχον τὴν μνήμην σου καταλείπης. Σὺ δὲ μὴ τέκνα ἔχουσα, δὴν ἔσται νομίζῃ τῷ βίῳ. Ἦν τὶ γράμματα σὺλλέγεις

δ' Ἀλλ' ὁ λόγος ἡμῶν ἐνύχους ἐστὶ, καὶ περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς μετάνοιας, καὶ περὶ τῆς έλεημοσύνης. Ἐλέγομεν ὅτι μέγα κτήμα ἡ έλεημοσύνη· ἐκεῖθεν διεκδέξατο ἡμεῖς τὸ πέλγος τῆς παρθενίας. Ἐγχεῖς οὖν πρῶτην καὶ μεγάλην μετάνοιαν τὴν έλεημοσύνην, ἀλλ' ἔχεις καὶ ἄλλαν ὁδὸν μετάνοιας εὐχερεστάτην πάλιν, δι' ἣς δύνασαι ἀπαλλαγθῆναι τῶν ἁμαρτημάτων Ἐχουν ἐπ' ἐκείστας ὥρας, καὶ μὴ ἐκκαθίστης εὐχόμενος. μὴτε βῆθόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ φιλονηρωπίαν αἰτεῖ, καὶ οὐκ ἀποστρέφεται ἐμμένοντα, ἀλλὰ συγχωρῆσαι σοὶ τὰς ἁμαρτίαις σου, καὶ δώσει καὶ αἰτιματά σου. Εὐχόμενος ἔαν εἰσακουσθῇς, μὴν εὐχαριστῶν ἐν τῇ εὐχῇ εἰ δὲ οὐκ εἰσακουσθῇς, ἐπίμεινε εὐχόμενος. Ἦν εἰσακουσθῇς. Καὶ μὴ λέγε διὰ πολλὰ πρῶτα μὴ καὶ οὐκ εἰσακουσθῇς καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλὰς ὁπὲρ τοῦ σμῆφροντός σου γίνεται. Οἷδε γὰρ διὰ βῆθόμενος εἰ καὶ ἀναπαύτωκαί, καὶ ἔαν ἐπιτύχῃς τῆς χραισ, ἀναχωρεῖς, καμῖν εὐχόμενος· καὶ προφάσει τῆς χραισ ὑπερτίθεται σε, Ἦν πυκνότερον τῷ Θεῷ προσομιλῇς, καὶ τῇ εὐχῇ σχολάζῃς. Εἰ γὰρ ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὦν καὶ χραισ ἔχων βῆθωμεις, καὶ οὐ παραμῆλῃς τῇ εὐχῇ, τί εἰ μὴ βῆθόμενος τούτων ἔκρηξας, Ὡστε καὶ αὐτὸς ὀπὲρ τοῦ σμῆφροντός, ὅλων σε μὴ ἀπολυτάνωσθαι τῆς εὐχῆς, τοῦτο ποιεῖ. Μὴν οὖν εὐχόμενος καὶ μὴ βῆθόμενος· πολλὰ γὰρ δύναται ἡ εὐχὴ ἀνάσαι, ἀγαπᾷτῆ καὶ μὴ ὡς μικρὰ πράγματα προσέλθῃς τῇ εὐχῇ. Ὅτι δὲ εὐχὴ ἀείρειν ἀπανθρωπίας, ἔλ τὸν θέλουν εὐαγγελιστὴν τοῦτο παιδεύσθαι. Τὶ γὰρ φησιν; Ὁμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπων, ὅς ἐκλεῖσεν τὴν θύραν αὐτοῦ, καὶ ἀνέπεσε μετὰ

νοῖαν τὴν έλεημοσύνην, λυτρώσασθαι τῆς σαρῆς ἁμαρτημάτων δυναμένην· ἀλλ' ἔχεις καὶ ἄλλαν ὁδὸν μετάνοιας εὐχερεστάτην πάλιν, δι' ἣς δύνασαι ἀπαλλαγθῆναι τῶν ἁμαρτημάτων Ἐχουν ἐπ' ἐκείστας ὥρας, καὶ μὴ ἐκκαθίστης εὐχόμενος. μὴτε βῆθόμενος τὴν τοῦ Θεοῦ φιλονηρωπίαν αἰτεῖ, καὶ οὐκ ἀποστρέφεται ἐμμένοντα, ἀλλὰ συγχωρῆσαι σοὶ τὰς ἁμαρτίαις σου, καὶ δώσει καὶ αἰτιματά σου. Εὐχόμενος ἔαν εἰσακουσθῇς, μὴν εὐχαριστῶν ἐν τῇ εὐχῇ εἰ δὲ οὐκ εἰσακουσθῇς, ἐπίμεινε εὐχόμενος. Ἦν εἰσακουσθῇς. Καὶ μὴ λέγε διὰ πολλὰ πρῶτα μὴ καὶ οὐκ εἰσακουσθῇς καὶ γὰρ καὶ τοῦτο πολλὰς ὁπὲρ τοῦ σμῆφροντός σου γίνεται. Οἷδε γὰρ διὰ βῆθόμενος εἰ καὶ ἀναπαύτωκαί, καὶ ἔαν ἐπιτύχῃς τῆς χραισ, ἀναχωρεῖς, καμῖν εὐχόμενος· καὶ προφάσει τῆς χραισ ὑπερτίθεται σε, Ἦν πυκνότερον τῷ Θεῷ προσομιλῇς, καὶ τῇ εὐχῇ σχολάζῃς. Εἰ γὰρ ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὦν καὶ χραισ ἔχων βῆθωμεις, καὶ οὐ παραμῆλῃς τῇ εὐχῇ, τί εἰ μὴ βῆθόμενος τούτων ἔκρηξας, Ὡστε καὶ αὐτὸς ὀπὲρ τοῦ σμῆφροντός, ὅλων σε μὴ ἀπολυτάνωσθαι τῆς εὐχῆς, τοῦτο ποιεῖ. Μὴν οὖν εὐχόμενος καὶ μὴ βῆθόμενος· πολλὰ γὰρ δύναται ἡ εὐχὴ ἀνάσαι, ἀγαπᾷτῆ καὶ μὴ ὡς μικρὰ πράγματα προσέλθῃς τῇ εὐχῇ. Ὅτι δὲ εὐχὴ ἀείρειν ἀπανθρωπίας, ἔλ τὸν θέλουν εὐαγγελιστὴν τοῦτο παιδεύσθαι. Τὶ γὰρ φησιν; Ὁμοιωθῇ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπων, ὅς ἐκλεῖσεν τὴν θύραν αὐτοῦ, καὶ ἀνέπεσε μετὰ

προσευχῇ εἶναι μικρὸ πρᾶγμα. Καὶ τὸ ὅτι ἡ προσευχὴ συγχωρεῖ τις ἁμαρτίες, μάθε' το αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἁγία Εὐαγγέλια. Τί λένε δηλαδὴ; Μοιάζει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ κάποιον ἄνθρωπο ποὺ ἔκλεισε τὴν πόρτα του κι' ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ μὲ τὰ παιδιὰ του. Κι' ἦρθε τὸ βράδυ κάποιος νὰ τοῦ ζητήσῃ ψωμί καὶ χυτῖπᾶ καὶ λέει· "Ἄνοιξέ μου, γιατί ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ ψωμί. Κι' αὐτὸς ἀπάντησε· Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ δώσω τώρα· γιατί πέσαμε νὰ κοιμηθοῦμε ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας. Μ' αὐτὸς ἐπίμενε νὰ χυτῖπᾶ τὴν πόρτα. Καὶ τοῦ λέει πάλι· Δὲ μπορῶ νὰ σοῦ δώσω, γιατί ξαπλώσαμε ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ. Μ' αὐτὸς, ὅς τ' ἄκουσε κι' αὐτὰ, ἐπίμενε νὰ χυτῖπᾶ καὶ νὰ μὴ φεύγῃ μέχρι ποὺ εἶπε ὁ νοικοκύρης, Σηκωθῆτε, δώστε του ὅ,τι ζητᾶ κι' ἀφήστε τον νὰ φύγῃ. Σὲ διδάσκει λοιπὸν νὰ προσεύχεσαι πάντοτε καὶ νὰ μὴν παραμελῆς ποτέ, ἀλλὰ κι' ἂν δὲν πάρῃς, νὰ περιμένῃς μέχρι νὰ πάρῃς. Καὶ ἄλλους πολλοὺς δρόμους γιὰ μετάνοια θὰ βρῇς στὴ Γραφή. Τὴ μετάνοια αὐτῇ, καὶ πλὴν νὰ παρουσιαστῇ ὁ Χριστὸς, τὴν ἐκήρυττε μὲ τὸν Ἱερεμίᾳ ποὺ ἔλεγε· Μὴ πῶς αὐτὸς ποὺ πέφτει δὲ σηκώνεται, ἢ μὴ πῶς αὐτὸς ποὺ παίρνει λάθος τὸ δρόμο του, δὲ γυρίζει πίσω; καὶ πάλι, "Υστερα τῆς εἴπαν, 'Αφοῦ ἔκαμες τὴν πορνεία, ἔλα, γύρισε σ' ἐμένα. Καὶ γι' αὐτὸ πολλοὺς κι' ἄλλους δρόμους μᾶς ἔδωσε ὁ Θεὸς γιὰ νὰ ξεκόψῃ κάθε μας πρόφραση γι' ἁμέλεια. Γιατὶ ἂν εἴχαμε μόνον ἓνα δρόμο, δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ μπούμε

ἀπ' αὐτόν. Αὐτὸ τὸ μαχαίρι πάντοτε τὸ ἀποφεύγει ὁ διάβολος. 'Ἀμαρτίες; 'Ἐλα στὴν ἐκκλησίᾳ καὶ σβῆσε τὴν ἁμαρτία σου. "Ὅσες φορές κι' ἂν πῆσῃ στὴν ἀγορὰ, τόσες φορές καὶ σηκώνεσαι· ἔτσι, ὅσες φορές κι' ἂν ἁμαρτήσῃς, μετανόησε γιὰ τὴν ἁμαρτία σου, μὴ ἀπελπίζεσαι, κι' ἂν ἁμαρτήσῃς δεύτερη φορά, μετανόησε δεύτερη φορά, μὴ χάσῃς ἀπὸ τὴν ἁμέλεια σου ὅλες τῆς ἐλπίδες γιὰ τ' ἀγαθὰ ποὺ σοῦ φυλάγονται. Κι' ἂν εἶσαι στὰ βαθιὰ γεράματα κι' ἁμαρτήσῃς, ἔλα, μετανόησε· γιατί ἐδῶ εἶναι θεραπευτήριον, ὅχι δικαστήριον, δὲ σοῦ ζητᾶν ἐδῶ εὐθύνες γιὰ τῆς ἁμαρτίες σου, ἀλλὰ σοῦ δίνουν συγχώρηση γιὰ τ' ἁμαρτημάτῃ σου. Στὸν Θεὸ μόνον πῆς τὴν ἁμαρτία σου. Σ' ἔσ' ἐνὰ μόνον ἁμαρτήσῃς κι' ἔκαμα τὸ κακὸ μπροστὰ σ' ἔσ' ἐνὰ· κι' ἔτσι συγχωριέται ἡ ἁμαρτία σου. Μὰ ἔχεις κι' ἄλλο δρόμο γιὰ μετάνοια, ὅχι δύσκολο, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ εὐκόλο. Ποιὸν δηλαδὴ; Κλάψε γιὰ τὴν ἁμαρτία σου καὶ μάθε' το κι' αὐτὸ ἀπὸ τὰ ἁγία Εὐαγγέλια. "Εκεῖνος ὁ Πέτρος, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος στὴν Ἐκκλησίᾳ, ὁ φίλος τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς ποὺ δέχτηκε τὴν ἀλήθεια ὅχι ἀπὸ ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅπως τὸ μαρτυρεῖ σ' αὐτὸν ὁ Κύριος ποὺ λέει· Μακάριος εἶσαι Σίμων, γυνεὶ τοῦ Ἰωνᾶ, γιατί δὲ σοῦ φανέρωσε τὴν ἀλήθεια κανεῖς ἄνθρωπος μὲ σάρκα κι' αἷμα, ἀλλὰ ὁ Πατέρας μου οὐράνιος. Αὐτὸς ὁ Πέτρος, κι' ὅταν λέω Πέτρο, λέω τὴν πέτρα τὴν ἀρράγιστη, τὸ θεμέλιον τὸ

τῶν τέκνων αὐτοῦ ἤλθε δὲ τις ἐσπέρας θέλων λαβεῖν ἄρτους παρ' αὐτοῦ, καὶ κροαίαι λέγων· "Ἄνοιξέ μοι, διὰ χρᾶν ἔχω ἄρτων· 'Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Οὐ δύναμαι σοὶ δοῦναι νῦν ἀνεπέμψον γὰρ καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ ἡμῶν. 'Ὁ δὲ ἐπέμψεν νουνοὺν τὴν θύραν. Καὶ φησὶ πάλιν πρὸς αὐτόν· Οὐ δύναμαι σοὶ δοῦναι ἀνεπέμψον γὰρ καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ. 'Ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἀκούσας ἐπέμψεν κροαίον, καὶ μὴ ἀναχωρῶν, ἔως ὅτι εἶπεν ὁ οἰκοδομητής· "Ἀνάστητε, δότε αὐτῷ καὶ ἄρετε ἀπὸ τοῦ ἄου. (Λουκ. 11, 5 κ. ε.). Διδάσκει οὖν ἐκτεθαλὲν αἰεὶ, καὶ μὴ ἀκροθιγῆν αἰεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν μὴ λάρβῃ, παραμένειν ἕως ἂν λάρβῃ. Καὶ πολλὰς ἄλλας ὁδοὺς μετανοίας εὐρήσεις ἐν τῇ Γραφῇ. Αὐτῇ γιὰ μετάνοια καὶ πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας ἐκπρότερο διὰ τοῦ Ἱερεμίᾳ λέγοντος· Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; ('Ἱερ. 8, 4). καὶ πάλιν, Μετὰ ταῦτα εἶπον αὐτῇ. Μετὰ τὸ πορνεῦσαι ἐπεὶ ἀνέπρεψον πρὸς με· ('Ἱερ. 3, 7). Καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς καὶ ἄλλας ὁδοὺς διαφόρους ἔδωκεν ἡμεῖν, ἵνα ἐκκόψῃ πᾶσαν τὴν πρᾶξιν ῥαθυμίας. Εἰ γὰρ μὴν δὴδον εἴχαμε μόνον, διὰ ταῦτα εἰσὶν οὐκ ἐν γήυνῃ ἡμεῖς· ὅστις τὴν μάχαιραν αἰεὶ φέρει ὁ διάβολος. "Ἱμαρτες; εἰσὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐξελείβον σου τὴν ἁμαρτίαν.

"Ὅσαίς ἂν πῆσῃ εἰς τὴν ἀγορὰν, τοσαυταῖς ἔσται· οὕτως ὁσάκις ἂν ἁμαρτήσῃς, μετανόησον ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ πευτὸ ἀπογνῶς· νᾶν δεύτερον ἁμαρτήσῃς, δεύτερον μετανόησον, μὴ διὰ ῥαθυμίας τέλειον ἐκπέσῃ τῆς τῶν προκειμένων ἀγαθῶν ἐλπίδος· κᾶν ἐν ἐσχάτῃ πολὺ ἢς καὶ ἁμαρτήσῃ, εἰσέλθε, μετανόησον· ἱσπερὶν γὰρ ἐστὶν ἐνταῦθα, οὐ δικαστήριον, οὐκ εὐθὺνας ἁμαρτημάτων ἀπαιτοῦν, ἀλλὰ συγχώρησιν ἁμαρτημάτων παρὲν. Θεῷ μόνω εἰπὲ τὴν ἁμαρτίαν σου· Σοὶ μόνω ἡμάρτων καὶ τὸ πονηρὸν ἐννοπιῶν σου ἐποίησα ('Ψαλμ. 50, 6); καὶ συγχωρεῖται σου ἡ ἁμαρτία· "Ἐχεις δὲ καὶ ἄλλην ὁδὸν μετανοίας, ὁ δύσκολος ἀλλὰ καὶ πᾶν εὐχερестήν. Ποίην δὲ ταυτην; Κλάσσον ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ σου, καὶ διδάσθης· ἔκ τῶν ὁσίων Εὐαγγελίων τοῦτο. Πέτρος· ἔκ τῶν, ἡ κορυφὴ τῶν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ φίλος Χριστοῦ, ὁ τὴν ἀποκάλυψιν παρὰ ἀνθρώπων καὶ δεξάμενος, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πατρὸς, καθὼς αὐτὸ μαρτυρεῖ ὁ Δεσπότης λέγων· Μακάριος εἶ, Σίμων· Βαριανθ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπέκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος (Ματθ. 16, 17)· οὗτος ὁ Πέτρος· Πέτρον δὲ ὅταν εἴπω, τὴν πέτραν λέγω τὴν ἀρραγῇ, τὴν κρηπίδα τὴν ἀσάλευτον, τὸν ἀπόστολον τὸν μέγαν, τὸν πρῶτον τῶν

ἀσάλευτο, τὸν ἀπόστολο τὸ μεγάλο, τὸν πρῶτο μαθητὴ, τὸν πρῶτο πού κάλεσε ὁ Χριστός, καὶ τὸν πρῶτο πού υπάκουσε. Ἐκεῖνος δὲν ἔκαμε κάποιο μικρὸ πράγμα, ἀλλὰ κάτι πολὺ μεγάλο, μέχρι πού ἀρνήθηκε τὸν ἴδιο τὸν Κύριο. Τὸ λέω αὐτὸ ὄχι γιὰ νὰ κατηγορήσω τὸν δίκαιο ἔκείνον, ἀλλὰ γιὰ νὰ δώσω σ' ἐσένα ἀφορμὴ γιὰ μετάνοια, ὁ Πέτρος ἀρνήθηκε αὐτὸν τὸν Κύριο τῆς Οἰκουμένης, τὸν κηδεμόνα, τὸν Σωτῆρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ὑπόθεση ἀπ' τὴν ἀρχή, ὅταν παραδόθηκε ὁ Σωτὴρας εἶδε κάποιους πού ἔφυγαν καὶ τὸν ἄφησαν, καὶ λέει τότε στὸν Πέτρο: Μὴ πῶς κι' ἐσύ θέλεις νὰ φύγῃς; κι' ὁ Πέτρος εἶπε, κι' ἂν ἀκόμα χρειαστῇ νὰ πεθάνω μαζί μ' ἐσένα, δὲ θὰ σ' ἀπαρνηθῶ. Τί λέει, Πέτρο; Ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς πού τὸ λέει, κι' ἐσύ διαφωνεῖς; Κι' ὅμως ἔτσι, κι' ἡ θέλησή του φάνηκε καὶ ἡ ἀδυναμία πού ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του ὁ ἄνθρωπος ἐφανερώθηκε. Καὶ τότε ἔγιναν αὐτά; Τῇ νύχτᾳ πού παραδόθηκε ὁ Χριστός· τότε λοιπὸν, λέει, στεκόταν ὁ Πέτρος κοντὰ στὴ φωτιὰ καὶ ζεσταινόταν, κι' ἤρθε κάποιο κορίτσι καὶ τοῦ λέει: Χθὲς κι' ἐσύ ἤσουν μαζί μ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο. Κι' αὐτὸς εἶπε: Δὲν τὸν γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον αὐτόν. Ἐπειτα καὶ δευτέρη καὶ τρίτη φορά, κι' ἔγινε ὅτι εἶχε προβλέψει ὁ Χριστός. Ἐπειτα ὁ Χριστὸς γύρισε κι' εἶδε τὸν Πέτρο καὶ τοῦ μίλησε καθαρά μ' αὐτὸ τὸ βλέμμα. Δὲν τοῦ μίλη-

σε μὲ τὸ στόμα, γιὰ νὰ μὴν τὸν μαλωῇ μεροστὰ στοὺς Ἰουδαίους καὶ υτροπίασθαι τὸν δικό του μαθητὴ, ἀλλὰ τοῦ μίλησε μὲ τὸ βλέμμα, δηλαδή, Πέτρο, αὐτὸ πού ἔλεγα, ἔγινε. Ἀμέσως λοιπὸν κι' ὁ Πέτρος, κατὰλαβε τότε κι' ἄρχισε νὰ κλαίῃ, κι' ὄχι μόνο ἔκλαψε, ἀλλὰ ἔκλαψε πικρά, κι' ἔκαμε μὲ τὰ δάκρυα τῶν ματιῶν του ἓνα δεῦτερον βάπτισμα. Ἐτσι πού ἔκλαψε πικρά, ἔβησε στὴν ἁμαρτία του κι' ὕστερα τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεὸς τὰ κλειδιά τῶν οὐρανῶν. Μ' ἂν τοῦ Πέτρου τὸν κλάμα ἔσβησε τόσο μεγάλῃ ἁμαρτία, ἂν κλάμῃς ἐσύ, πῶς δὲ θ' ἀποσβῆσθης τὴν ἁμαρτία σου; Γιατί δὲν ἦταν μικρὸ ἔγκλημα ν' ἀρνηθῇ τὸν Κύριο του, ἦταν μεγάλο καὶ βαρὺ, κι' ὅμως τὰ δάκρυα ἔσβησαν αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα. Κλάψε λοιπὸν κι' ἐσύ γιὰ τὴν ἁμαρτία σου, κι' ὄχι ἀπλά, οὐτε γιὰ τὸν τύπο, ἀλλὰ κλάψε πικρά, σάν τὸν Πέτρο. Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς σου ν' ἀναβλύζουν τὰ δάκρυά σου, γιὰ νὰ σὲ σπλαχνισθῇ ἔτσι ὁ Κύριος καὶ νὰ σοῦ συγχώρησθαι τὸ παράπτωμα. Γιατί εἶναι φιλόανθρωπος, κι' ἔκείνος εἶπε, Δὲ θέλω τὸ θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ, γιὰ νὰ γυρίσῃ πίσω καὶ νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ζήσῃ. Μικρὸ κόπο θέλει ἀπὸ σένα, κι' αὐτὸς προσφέρει τὰ μεγάλα· ἀφορμὴ ζητᾷ ἀπὸ σένα, γιὰ νὰ σοῦ δώσῃ σωτήριον θησαυρό. Δεῖξέ δάκρυα, κι' αὐτὸς σοῦ δίνει συγχώρησιν· δεῖξε μετάνοια, κι' αὐτὸς σοῦ δίνει ἄφεσιν γιὰ τὶς ἁμαρτίες σου. Πρόσφερε ἐσύ μιὰ μικρὴ ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἔχῃς τὴν ἀπολογία σου δικαιολογημένη,

μαθητῶν, τὸν πρῶτον ληθέντα, καὶ πρῶτον ὑπακούσαντα· ἔκείνος οὐ μικρὸν τί πρᾶγμα ἔδρασε, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μέγα, ὡς αὐτὸν ἀρνήσασθαι τὸν Δεσπότην· τοῦτο λέγω οὐ κατηγορῶν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ σοὶ ὑποθέσιν διδόνς τῆς μετανόιας, αὐτὸν τὸν Δεσπότην τῆς οἰκουμένης, τὸν κηδεμόνα, τὸν Σωτῆρα τῶν ἀπάντων ἠρνήσατο· Ἰνα δὲ θῶμεν τὴν ὑπόθεσιν εἰπομεν, ἐν τῇ παραδόσει εἶδεν ὁ Σωτὴρ τινας ἀναχωρήσαντας (Ἰωάν. 6, 67), καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ Μὴ καὶ σὺ ἀναχωρήσεις θέλεις; Ὁ δὲ Πέτρος εἶπε, Κἀγὼ θέλω με σὺν αὐτοῖς εἶναι, οὐ μὴ σε παρῶν ποίησαι (Ματθ. 26, 35). Τί λέγει, Πέτρο, θεὸς ὁ ἀποφθιγγόμενος, καὶ ἀντιμύχνη; Ἄλλ' ὅμως ἡ προφητεία τὸ ἴδιον ἔδειξε, τῆς δὲ φύσεως ἡ δόξαναια ἡλέγγετο· Ταῦτα δὲ πότε, Ἐν νυκτί, ἐν ἡ παραδόσει ὁ Χριστὸς τότε ὦν, φησὶν, εἰσέλθεις ὁ Πέτρος παρὰ τὴν ἀνθρωπινὴν θερμεινόμενος, καὶ κόρη τὴν προσήλω, καὶ λέγει αὐτῷ Χθὲς καὶ σὺ μετὰ τούτου τοῦ ἀνθρώπου ἦς (Ματθ. 26, 69). Ὁ δὲ Οὐκ οἶδ' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον τοῦτον (Μαρκ. 14, 68) Ἐῖτα καὶ δευτερον καὶ τρίτον καὶ ἐπαυρῶν ἡ ἀπόκρισις. Εἰτα ὁ Χριστὸς ἐνέβλεπε τῷ Πέτρῳ, συνὴν δὲ τὸ βλέμματος ἠρίεις (Λουκ. 22, 61)· οὐ γὰρ διὰ στόματος αὐτοῦ ἐλάλησεν, ἵνα μὴ ἐλέγξῃ αὐτὸν ἐπὶ τῶν

Ἰουδαίων, καὶ τὸν ἴδιον καταεισὼν μαθητὴν, ἀλλὰ διὰ τοῦ βλέματος τὴν φωνὴν ἄρχε· τούτοις, Πέτρο, δὲ λεγον, γέγονεν. Ἀμείλι γοῦν καὶ ὁ Πέτρος αἰσθάνομενος τότε ἤρξατο κλαίειν, ἀλλ' οὐκ ἀπλῶς ἐκλυσε, ἀλλὰ πικρῶς, δεῦτερον βάπτισμα διὰ τῶν δακρῶν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ποίησας· Ἄλλα κλάσας οὕτω πικρῶς, ἐξήλειψε τὴν ἁμαρτίαν μετὰ ταῦτα δὲ πιστεύεται τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν· Εἰ δὲ Πέτρον κλυτοθύμῳ τῆλικαυτὴν ἐξήλειψεν ἁμαρτίαν, σὺ ἂν κλάσας, πῶς οὐκ ἂν ἀπαλείψῃς τὴν ἁμαρτίαν; Οὐ γὰρ μικρὸν ἦν ἐρῶν καὶ τὸ ἀρνήσασθαι τὸν ἴδιον Δεσπότην, ἀλλὰ μέγα καὶ ἰσχυρόν· ἀλλ' ὅμως τὰ δάκρυα ἐξήλειψε τὸ ἁμάρτημα. Κλάσων οὐν καὶ σὺ ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ σου· ἀλλ' οὐκ ἀπλῶς, οὐδὲ μετὰ σγῆματος, ἀλλὰ κλάσων πικρῶς, ὡς ὁ Πέτρος· ἔξ αὐτοῦ τοῦ βάθους προσέγγατε τὰς πηγὰς τῶν δακρῶν· ἵνα οὕτως σπλαγχνισθεῖς ὁ Δεσπότης συγχώρησιν σοὶ τὸ πλημμέλημα· φιλόανθρωπος γὰρ ἐστὶν αὐτός γὰρ εἶπεν Ὁ ὃ θέλω τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψῃς, καὶ μετανοήσῃαι, καὶ ζῇν αὐτόν (Ἐξελ. 18, 23). Μικρόν θέλει παρὰ πόνον, καὶ αὐτὸς παρέχει τὰ μεγάλα· πρόσκαιρον ζητεῖ παρὰ σοῦ, ἵνα σοὶ δὲ θεσπεζὼν σωτηρίας. Προβάλε δάκρυα, καὶ αὐτὸς σοὶ δίδωσι συγχώρησιν· πρόβαλε μετάνοιαν, καὶ αὐτὸς σοὶ παρέχει ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· πρόσκαιρον μὲν ἂν εἰσέλγῃς,

διότι ἄλλα τὰ προσφέρει ὁ Θεὸς κι' ἄλλα ἡμεῖς. Ἄν προσφέρωμε τὰ δικά μας, τότε κι' ἐκεῖνος δίνει τὰ δικά του. Καὶ τὰ δικά του τὰ προσφέρει κιόλας ἐκεῖνος, τὸν ἥλιο, τὴ σελήνη, ἐστῆριξε τὶς διάφορες ὁμάδες τῶν ἀστέρων, φύσῃς τὸν ἀέρα, ἀπλώσε τὴ γῆ, περιώρισε τὴ θάλασσα, ἔδωσε βουνά, φαράγγια, λόφους, πηγές, λίμνες, ποταμούς, τὰ μύρια εἶδη τῶν φυτῶν, τοὺς κήπους, ὅλα τὰ ἄλλα. Τώρα κι' ἐσύ προσφέρει κάτι λίγο, γιὰ νὰ σοῦ χαρίσῃ καὶ τὰ οὐράνια. Μὴν παραμελοῦμε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς μας, κι' οὔτε ν' ἀδιαφορήσωμε γιὰ τὴ σωτηρία μας, ἀφοῦ ἔχωμε τόσο μεγάλο πέλαιος φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ὧν μας, ποὺ ἀλλάζει ἀπόφαση γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας. Ἄς περιμένῃ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ὁ παράδεισος καὶ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μάτι δὲν εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἄκουσε, κι' ἀνθρώπινη καρδιά δὲν ἐνοιώσε, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς ἐτοίμασε γι' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ κάμωμε τὸ πᾶν γιὰ νὰ προσφέρωμε κι' ἡμεῖς κάτι, γιὰ νὰ μὴν τὰ χάσωμε αὐτά; Ἡ δὲν ξερεῖς τί λέει ὁ Παῦλος, ἐκεῖνος ποὺ ἐκοπίασε τόσο πολὺ κι' ἔστησε μύρια τρόπαια ἐναντίον τοῦ διαβόλου, ἐκεῖνος ποὺ πεζοπόρησε μὲ τὸ ἀδύνατο σῶμα του τὴν οἰκουμένη, ποὺ ἔτρεξε παντοῦ στὴ γῇ καὶ τὴ θάλασσα, ποὺ σὰ νὰ εἶχε φτερά τριγύρισε τὸν κόσμον, ἐκεῖ-

νος ποὺ λιθοβολήθηκε, φονεύτηκε, κτυπήθηκε, ἐκεῖνος ποὺ ἔπαθε τὰ πάντα γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνος ποὺ τὸν κάλεσε ὁ Θεὸς μὲ οὐράνια φωνή· πρόσεξε ἐκεῖνος τί λέει, ποῖα μεγάλη φωνὴ ἄφησε. Ἐλάβαμε τὴ χάρη, λέει, ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλά κι' ἐγὼ ἐκοπίασα, ἐπρόσφερα κι' ἐγὼ. Καὶ ἡ χάρη του, ποὺ δόθηκε σ' ἐμένα, δὲν πῆγε ἄδικα, ἀλλὰ καὶ ἐπιστότερο ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ἐκοπίασα κι' ἐπρόσφερα κι' ἐγὼ. Ξέρομε, λέει, ξέρομε καλά πόσο μεγάλη εἶναι ἡ χάρη ποὺ πήραμε, ἀλλὰ δὲ μὲ βρῆκε ἀπρακτο, κι' εἶναι φανερά ὅσα πρόσφερα κι' ἐγὼ. Ἐτσι λοιπὸν κι' ἡμεῖς ἂς μάθωμε τὰ χέρια μας στὴν ἐλεημοσύνη, γιὰ νὰ προσφέρωμε κι' ἡμεῖς κάτι λίγο. Ἄς κλάψωμε γιὰ τὴν ἀμαρτία μας, ἂς θρηνησῶμε γιὰ τὴν παρανομία μας, γιὰ νὰ φανοῦμε πῶς κάτι λίγο προσφέρωμε κι' ἡμεῖς, ἐπειδὴ καὶ μεγάλα εἶναι ὅσα μέλλουν νὰ μᾶς δοθοῦν, καὶ ξεπερνοῦν τὴ δύναμή μας. Διότι πρόκειται γιὰ τὸν παράδεισο καὶ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία μακάρι ν' ἀξιοθωοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἂς εἶναι ἡ δόξα, ἡ δύναμη, ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἰνα εὐπρόσωπον ἔχῃς τὴν ἀπολογία·ν τὰ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῦ ἐστι· τὰ δὲ παρ' ἡμῶν τὰ παρ' ἡμῶν ἐὰν εἰσενέγκωμεν, πάλιν καὶ αὐτὸς παράγει τὰ παρ' αὐτοῦ Ἡ δὲ μὲν οὖν τὰ παρ' αὐτοῦ αὐτὸς παρέσχεν, ἥλιον, σελήνην, ποικίλον χορὸν ἀστέρων ἐθεμελίωσεν, ἀέρα ἐξέχευ, γῆν ἠπλώσεν, θάλασσαν ἐπέχρισεν, ἔδωκεν ὄρη, νάπας, βουνούς, πηγὰς, λίμνας, ποταμούς, τὰ μύρια γένη τῶν φυτῶν, παραδείσους, τὰ ἄλλα πάντα· τὴν οὖν συνέσεινεν καὶ μικρόν, ἵνα οὕτως καὶ τὰ ἄνω σοι χαρίσῃται. Μὴ οὖν ἀμελήσωμεν ἑαυτῶν, μηδὲ ἀποστῶμεν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, τοσοῦτον πάλαιος φιλανθρωπίας ἔχοντας τοῦ τάντων Δεσπότου, καὶ μετανοοῦντος ἐπὶ ταῖς ἡμετέραις ἀμαρτίαις. Βασιλεῖα οὐρανῶν πρόκειται καὶ παράδεισος καὶ τὰ ἀγαθὰ ἃ ὁ Θεὸς ἀπὸ οὐκ οὐκ εἶδε, καὶ οὐκ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν (Α' Κορ. 2, 9)· καὶ οὐκ ἀφελόμενον ἀπαντα ποιεῖται, ἵνα τι συνεσινήγωμεν, ὥστε τούτων μὴ ἐκπεσῇ. Ἢ οὐκ οἶδας Παῦλος τί λέγει, ὁ πολλὰ κοπιῶν, καὶ μύρια τρόπαια κατὰ τοῦ διαβόλου στήσας, ὁ ἐν σώματι τὴν οἰκουμένην πεζοπορῶν, ὁ γῆν καὶ θάλατταν καὶ ἀέρα περι-

δραμὸν, ὁ καθάπερ ὑπόπτερός τις τὴν οἰκουμένην περιελθὼν, ὁ λιθοβολεῖς, ὁ φονευθεῖς, ὁ τυπηθεῖς, ὁ πάντα διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ παθὼν, ὁ οὐράνια φωνὴ κληθεῖς ἐκωθῆναι, οὗτος τί λέγει, ποῖαν φωνὴν ἔσχε; Ἐλάβωμεν χάριν, φησὶν, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἐνοπήσια, καὶ συνεσινήγωκα· καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ κενὴ οὐκ ἐγεννήθη ἄλλα καὶ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα καὶ συνεσχηγκα (Α' Κορ. 15, 10). Οἴωμεν, φησὶν, οἶδαμεν τῆς χάριτος τὸ μέγεθος, ὁ ἐλάβομεν, ἀλλ' οὐκ ἄργον με εὖρε· φανερά τὰ παρ' ἡμῶν εἰσενεχθέντα. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς τὰς χεῖρας πρὸς ἐλεημοσύνην διδίδωμεν, ἵνα συνεσινήγωμεν μικρόν τι κλαύσωμεν ἐπὶ τῇ ἀμαρτίᾳ, θρηνησῶμεν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ, ἵνα δόξωμεν μικρόν τι συνεσιφέρειν, ἐπειδὴ καὶ μεγάλα τὰ μέλλοντα διδοῦναι ἡμῖν, καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἡμετέραν δύναμιν· παράδεισος γὰρ ἐστὶ, καὶ βασιλεῖα οὐρανῶν ἣς γένοίτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχέιν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Γιὰ τὴ μετάνοια καὶ τὴν προσευχή.

α'. Οἱ βοσκοί, ὅπου θὰ δοῦν τὸ χορτάρι πιὸ μεγάλο, ἐκεῖ πᾶνε διαρκῶς τὰ πρόβατα, καὶ δὲν τὰ διώχουν ἀπὸ ἐκεῖ τὰ κοπάδια τοὺς μέχρι ποῦ νὰ τὸ κουρέψουν ὅλο. Τὸ ἴδιο κάνομε κι' ἐμεῖς καὶ τέταρτη μέρα σήμερα βόσκομε τὸ ποίμνιο αὐτὸ στὸν τρόπο τῆς μετάνοιας, κι' οὔτε γιὰ σήμερα σκεπτόμαστε νὰ τὸ πάρωμε ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι βλέπομε πῶς ὑπάρχει ἀκόμα ἀφθονή βοσκή καὶ πολλὴ εὐχαρίστηση κι' ὠφέλεια μαζί.

Διότι τὰ φυλλώματα τῶν δέντρων ποῦ γίνονται στέγες γιὰ τὰ πρόβατα κατὰ τὸ μεσημέρι, δὲν τὰ ἀναπαύουν τόσο, καὶ δὲν τοὺς χαρίζουν τόσο ποθητὴ κι' εὐχάριστη σκιά, καὶ δὲν τὰ ἀποκοιμίζουν μὲ τόσο εὐχαρίστηση, ὅπως ἡ ἀνάγνωση τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀναπαύει καὶ δροσίζει τὶς πονεμένες ψυχές καὶ τὶς κυριευμένες ἀπὸ τὴ λύπη. Παίρνει τὴ δύναμη καὶ τὴ φωτιὰ τοῦ πόνου καὶ χαρίζει παρηγοριά, ἀπὸ κάθε σκιά γλυκύτερη καὶ πιὸ εὐχάριστη. Γιατὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος κυριευθῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, νικηθῇ καὶ καταπέσει, ἔπειτα τὸν κατατρώει ἡ συνειδησι, κι' ὅπως ἀδιά-

κοπα θυμᾶται τὴν ἁμαρτία, πνίγεται στὴν περίσσια λύπη καὶ τὴν κάθε μέρα κατακαίεται. Τότε, κι' ἄς τὸν παρηγοροῦν πολλοί, ἐκεῖνος δὲν παρηγοριέται, μὰ ὅταν μὴ στὴν ἐκκλησίᾳ κι' ἀκούσῃ ὅτι καὶ ἅγιοι πολλοὶ ἁμάρτησαν, ἀλλὰ μετανόησαν καὶ γύρισαν πάλι στὴν πρώτη τους καλὴ κατάστασι, τότε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ φεύγει παρηγορημένος. Κι' ἐνῶ πολ- λές φορές, ὅταν ἁμαρτήσωμε δὲν μπορούμε νὰ φανερώσωμε τὸ παράπτωμά μας στοὺς ἄνθρώπους γιατί ντρεπόμαστε καὶ κοκκινίζομε, μὰ κι' ὅταν τὸ φανερώσωμε καμμιὰ ὠφέλεια σπουδαία δὲν ἔχομε, ὅμως ἀφοῦ ὁ Θεὸς παρακαλῇ κι' ἁγιάζῃ τὴν καρδιά μας, γρήγορα θ' ἀποδιωχτῇ κάθε σατανικὴ λύπη. Γι' αὐτὸ κι' εἶναι γραμμένα γιὰ μᾶς στὴ Γραφὴ τὰ παραπτώματα τῶν δικαίων, ὥστε καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ νὰ κερδίζουν ἀπ' αὐτὰ πάρα πολὺ. Διότι αὐτοὺς ποῦ ἁμαρτάνει δὲ φτάνει στὴν ἀπόγνωση καὶ τὴν ἀπελπίσι, ὅταν δῇ ὅτι καὶ ἄλλος ἔπεσε στὴν ἁμαρτία κι' ὅμως μπόρεσε νὰ σηκωθῇ ἀπ' αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἀκολου-

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Περὶ μετάνοιας καὶ εὐχῆς

α'. Οἱ ποιμένες τὰ πρόβατα ἐνθα ἐν Ἰωσὶ βαθυτέραν οὖσαν τὴν πᾶν, συνεχῶς ἄγουσι, καὶ οὐ πρότερον ἐκεί- θεν ἔγειρονται, ἕως ἂν αὐτὴν πᾶσαν ἀποκείρῃ τὰ ποίμνια. Τοῦτους δὲ καὶ ἡμεῖς μιμούμενοι, τετάρτην ταύτην ἡδὴ ἡμέ- ραν εἰς τὸν τῆς μετάνοιας τρόπον βόσκομεν τοῦτο τὸ ποι- μνιον, καὶ οὐδὲνα καὶ σημερον ἀναστήσει παρασκευασόμεθα ἄρῳμεν γὰρ πολλὴν οὖσαν ἐτι νομῆς εὐπορίαν, καὶ πολλὴν τέρψιν ἡμῶς καὶ ὠφέλειαν.

Οὐδὲ γὰρ οὕτως αἱ κόμαι τῶν δέντρων ἀντὶ στέγης τοῖς προβάτοις γινόμεναι κατὰ τὸ μεσημβρινὸν τῆς ἡμέρας ἀναπαύουσι τὰ πρόβατα, ποθεῖν τὴν καὶ ὠφέλιμον παρέχουσι τὴν σκιάν, καὶ μετὰ πολλῆς κατακοιμίζουσι τῆς ἡδονῆς, ὡς ἡ τὸν θείον ἱερῶν ἀνάγνωσις τὰς ὀδυνημένας ψυχὰς καὶ αἰθμία καταχευόμενα ἀνακτάται καὶ καταφύχει, τὴ μὲν σφοδρὴν καὶ διακαῆς τῆς δόξης ἀποχρισμένη, παραμιύειν δὲ σκαῖς ἀπάσις ἔδωκε καὶ τεμπυτέραν παρέχουσα. Οὐ γὰρ μόνον ἐν ταῖς τῶν χρημάτων ἡμερίαις, οὐδὲ ἐν ταῖς τῶν τέκνων ἀποβολαῖς, οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιοῦτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἁμαρτιῶν περιστάσεσι πολλὴν ὤμην αὐτῇ παρέχει τὴν παραμιύειν. Ὅταν γὰρ ἄνθρωπος ὑπὸ ἁμαρτίας ἀλόως καὶ ὑπονεκιστοῦ καταπέσῃ, εἰτα κατεσθῇ αὐτὸν τὸ

συνειδός, καὶ τῆς ἁμαρτίας συνεχῶς ἀναμνησκόμενος, ἐκείτῳ ἀποσπινγῇ τῇ τῆς ἀθυμίας ὑπερβολῇ, καὶ καθ' ἑκάστην ἐμ- τυρίζεται τὴν ἡμέραν, καὶ μυρίων παρακαλούντων, ἂν μὴ προσήται τὴν παρὰλυσιν, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἀκούσας ὅτι πολλοὶ τῶν ἁγίων πεινότες ἀνάστησαν, καὶ εἰς τὴν πρότεραν πάλιν ἐπανήλθον εὐδοκίμησι, λανθα- νόντες λαβὼν τὴν παραμιύειν ἀπέρχεται. Καὶ ἄνθρωποι μὲν πολλὰν εἰς ἁμαρτάντες οὕτε ἐκκαλῶσαι τὸ πλημῆλημα ὑπομένοντες ἀποχινόμενοι καὶ ἐρυθιδόντες, κἄν δὲ ἐκκαλῶ- φωμεν, οὐδὲν καρποδομήσω τοσοῦτον ὅταν δὲ Θεὸς παρα- καλῇ, καὶ τῇ καρδίᾳ ἀπτήται, πᾶσα ταχέως φυγαδεύσεται σατανικὴ λύπη. Διὰ τοῦτο καὶ πτωματα τῶν δικίων ἐστὶν ἡμῖν ἀνάγκη, ἵνα οἱ τε κατορθώσιν, οἱ τε ἁμαρτάνον- τες τὰ μέγιστα ἐκ τούτων κερδάνουσιν. Ὁ γὰρ ἁμαρτάνων οὐκ ἔρχεται εἰς ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισμόν, ἰδὼν ἕτερον πεινόντα, καὶ πάλιν ἀναστήσει θυνθέντα ὁ δὲ δικαιοσύνην ἐργαζόμενος, σπουδαιότερος ἔσται καὶ σφοδραιότερος. Ὅταν γὰρ τὸν αὐτοῦ πολὺ βελτιώων πολλοὺς καταπεινῶσιν ἰδῇ, τὸ φόβῳ τῆς ἐκείνων πτώσεως σφρονιζόμενος, ἐναγωνίος ἔσται πάντοτε, καὶ πολλὴν περὶ ἐαυτοῦ ἐπιθεῖται τὴν ἀσφάλειαν καὶ οὕτως ὁ μὲν τὴν ἀρετὴν νατορθῶν, ὁ δὲ ἁμαρτά-

θεῖ τὴν ἀρετὴν, θὰ εἶναι πιὸ πρόθυμος καὶ πιὸ σίγουρος. Διότι, ὅταν θὰ δῇ πολλούς, πολὺ καλύτερους ἀπὸ αὐτόν, νὰ ἔχουν καταπέσει, θὰ φρονιματισθῇ ἀπὸ τὸ φόβο γιὰ τὸ δικό του πείσιμον, θὰ ἀγωνίζεται πάντοτε, καὶ θὰ φροντίσῃ πολὺ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἑαυτοῦ. Κι' ἔτσι, κι' αὐτὸς ποὺ κατορθώνει νὰ ζῇ στὴν ἀρετὴν, θὰ κρατηθῇ σταθερὰ σ' αὐτήν, κι' αὐτὸς ποὺ ἀμαρτάνει θ' ἀπαλλαχθῇ ἀπ' τὴν ἀπειλίσια καὶ θὰ γυρίσῃ γρήγορα ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου ἔπεσε. Διότι ὅταν εἰμαστε λυπημένοι καὶ μᾶς παρηγορῇ ἓνας ἀνθρώπος, καὶ φανοῦμε γιὰ λίγο ὅτι παρηγοριώμαστε, πέφτομε πάλι στὴν ἴδια στενοχώρια. Μὰ ὅταν ὁ Θεὸς μᾶς παρακινήσῃ με' ἄλλους ποὺ ἀμαρτήσαν καὶ μετανόησαν καὶ σώθηκαν, μᾶς κάνει φανερὴ τὴν ἀγαθότητα του, γιὰ νὰ εἰμαστε βέβαιοι πὼς θὰ σωθῶμε κι' ἡμεῖς καὶ νὰ δεχτοῦμε ἔτσι μαρτυρημένη καὶ σίγουρη τὴν παρηγορία. Ὅπως λοιπὸν στὶς περιστάσεις τῶν ἀμαρτημάτων, ἔτσι καὶ στοὺς καιροὺς ποὺ κινδυνεύομε, οἱ παλιεὶ ἱστορίαι τῆς Γραφῆς προσφέρουν φάρμακο κατ'ἀνάγκην σ' ὅλους ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ προσέχουν. Καὶ εἴτε μᾶς πάρχουν ὅ, τι ἔχομε, εἴτε μᾶς βλάψουν συκοφάντες, εἴτε φυλακές, εἴτε βασιανιστήρια, εἴτε κάποιο ἄλλο δεινὸ μᾶς εὕρῃ, θὰ μπορέσωμε νὰ ἔρθωμε γρήγορα στὸν ἑαυτὸ μας δόξαι τὸ παράδειγμα τῶν δικαίων ποὺ ἔπαθαν τὰ ἴδια κι' ὁμοῦς ἔδειξαν ὑπομονή. Γιατί στὶς σωματικὲς ἀσθένειες, τὸ νὰ παρατηρῇ κανεὶς αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν, αὐτὸ κάνει χειρότερη τὴν πάθησιν τοῦ ἀρρωστοῦ, πολλὰς

φορὲς καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ, τὴν προκαλεῖ ὅπως ὅταν εἶδαν μερικοὶ ἀρρωστοὺς στὰ μάτια, κόλλησαν τὸ νόσημα καὶ μόνο ποὺ τὸ εἶδαν. Μὰ στὴν ψυχὴ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, ἀλλὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο, κι' ὅταν ἔχωμε ἀδιάκοπα στὴ σκέψιν μᾶς ἐκείνους ποὺ τὰ ἔπαθαν αὐτὰ, αὐτὸ μᾶς ἐλαφρώνει τὴ λύπη γιὰ τὴ δική μας στενοχώρια. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος παρηγορεῖ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅσους εἶναι πιστοὶ, φέρνοντας γιὰ παράδειγμα ὄχι μόνο τοὺς ἁγίους ποὺ ζοῦν ἀλλὰ κι' αὐτοὺς ποὺ πέθαναν. Ὅπως ὅταν ἔγραφε στοὺς Ἑβραίους ποὺ ἦταν νὰ νικηθοῦν καὶ νὰ καταστραφῶν ἀπὸ τὶς θλίψεις, φέρνει γιὰ παράδειγμα τοὺς ἁγίους ἀνδρες, τὸν Δανιήλ, τοὺς τρεῖς παῖδες, τὸν Ἥλιον, τὸν Ἐλισσαῖο, λέγοντας ὅτι: Ἐφραξαν στόματα λιονταριῶν, ἔσβησαν τὴ δύναμιν τῆς φωτιᾶς, ξέφυγον τὸν κίνδυνον τοῦ μαχαίριου, λιθοβολήθηκαν, δοκίμασαν ἐμπαιγμούς καὶ μαστίγια, κι' ἄκόμα δεσμὰ καὶ φυλακὴ γύρισαν παντοῦ ντυμένοι προβιεῖς καὶ δέρματα ἀπὸ αἶγες, μὲ στερήσεις, μὲ στενοχώριες, μὲ κακουχίες, ἐκείνοι ποὺ ὁ κόσμος δὲν ἄξιζε ὅσο αὐτοί. Ἡ συμμετοχὴ στὰ πάθη τῶν ἄλλων, προσφέρει παρηγορίαν σ' αὐτοὺς ποὺ ὑποφέρουν. Κι' ὅπως τὸ νὰ πάθῃ κάποιο κακὸ ἓνας, καὶ μόνο αὐτὸς, ἡ λύπη του εἶναι ἀπαρηγόρητη, ἔτσι, τὸ νὰ βρῇς ἓναν ἄλλο ποὺ νὰ ὑποφέρῃ τὰ ἴδια δεινὰ τὰ δικά σου, αὐτὸ

νὰν τῆς ἀπογνώσεως ἀπαλλαγῇ, ὁ μὲν στήσεται ἀσφαλῶς, ὁ δὲ ἀπαιτῇ ταχέως, ὅθεν εἰπέσαν: Ὅταν γὰρ ἡμᾶς ἀνθρώποι παρακαλῇ λυπομένους, καὶ δόξωμε πρὸς ὀλίγον παραμυθισθῇ, πάλιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀθυμίαν καταπίπτομεν. Ἄπαν δὲ ὁ Θεὸς προετίθει δι' ἑτέρων ἀμαρτησάντων, καὶ μετανενοήσαντων, καὶ σωθέντων, φανερὰ ἡμῖν τοιαῖ τὴν αὐτοῦ ἀγάπην, ἵνα μὴ ἀμαρτάνωμεν περὶ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ὁλοκαυτομένη καὶ ἀσφαλῇ δεχόμενοι τὴν παράκλησιν. Ὅποτε οὖν ἐν ταῖς τῶν ἀμαρτημάτων περιστάσεσιν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς τῶν κινδύνων ἐπαγωγαῖς, ἱκανὸν τοῖς ἀθυμῶσι φάρμακον αἱ παλαιαὶ τῶν Γραφῶν ἱστορίαι παρέχουσιν πᾶσι τοῖς βουλομένοις προσέχειν. Καὶ εἴτε χρημάτων ὀφειλόμεν, εἴτε συκοφαντῶν ἐπὶρεῖται, εἴτε δεσμοκτήρια, εἴτε μαστίγες, μὲν ὅτι οὐκ ἕτερον τῶν δεινῶν ἡμᾶς καταλάβει, ἀποβλέποντας εἰς τοὺς δικίους τοὺς τὰ αὐτὰ παθόντας καὶ ὑπομένοντας, ταχέως εἰς ἐαυτοὺς ἔλθειν θυνησόμεθα. Ἐπὶ μὲν γὰρ τὸ σῶματός παθὼν τὸ πρὸς τοὺς πᾶσχοντας ἀφορτὴν ἐπιτείνει τὴν νόσον τοῦ ἀρρωστοῦτος, πολλὰκις δὲ καὶ οὐκ ὅσας ἀργάζεται· οἷον ὀφθαλμοὺς πᾶσχοντας ἰδόντας τινεὺς, μετελίσσει τὸ νόσηματός ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μόνῃς ἐπὶ δὲ ψυχῆς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον γίνεται, καὶ τὸ συνεχὲς ἔνοστιν τοὺς τὰ τοιαῦτα πεπονθότας, ἡμῖν κουφοτέρην ποιεί-

ται τὴν ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἀθυμίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος τοὺς ὄντας πιστοὺς αὐτὸν παρακαλεῖ τὸν τρόπον, οὐχ ὅτι τοὺς ζῶντας μόνον ἁγίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀποθανόντας εἰς μέσον παράγων. Ἑβραίοις μὲν γὰρ διαλεγόμενος μέλουσιν ὑποκαλιέσθαι καὶ καταπίπτειν, τοὺς ἁγίους ἀνδρας εἰς μέσον παράγει, τὸν Δανιήλ, τοὺς παῖδας τοὺς τρεῖς, τὸν Ἥλιον, τὸν Ἐλισσαῖον, οὕτως αἰετῶν: Ἐφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβησαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐλιθάσθησαν, ἐμπαιγμένοι καὶ μαστιγῶν, τετραν ἔλασαν, ἔτι δὲ δεσμοὶ καὶ φυλακῆς περιέχθησαν ἐν μελωταῖς, ἐν αἰγείοις δεσμοσίν, ὑπεροδόμενοι, ὀλιβόμενοι, νικουχοῦμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος (Ἑβρ. 11,34 κ.ε.). Ἡ δὲ κοινωνία τῶν παθῶν τοῖς ὀνομαζόμενοις παρέχει παραμυθίαν καὶ καθάπερ τὸ μόνον παθεῖν τὸ δεινόν, ἀπαρηγόρητον ἔχει τὸ κακόν, οὕτω τὸ εὐρεῖν ἕτερον τοῖς αὐτοῖς περιπεσόντα νικῶσι κουφοτέρην ἀργάζει τὴν πληγὴν.

β' Ἴν' οὖν ἐν πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν ἡμᾶς ἐνοχλεῖν μὴ καταπίπτωμεν, μετὰ ἀκριβείας προσέγγωμεν ταῖς τῶν Γραφῶν

κάνει ελαφρότερο τὸν πόνο τῆς πληγῆς.

β'. Γιὰ νὰ μὴ χανόμαστε λοιπὸν ἀπ' ὅλα ὅσα μᾶς φαίνονται ἐνοχλητικά, ἄς προσέχουμε σὲ ὅσα διηγεῖται ἡ Γραφή. Ἔτσι θὰ πάρωμε ἀφορμὴ γιὰ πολλὴ ὑπομονή, γιατί δὲ θὰ μᾶς παρηγορῇ μόνο νὰ βλέπωμε ὅτι τὰ ἴδια ἔπαθαν κι' ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ γιατί θὰ μάθωμε πὼς ν' ἀπαλλαχτοῦμε ἀπὸ τὰ δεινὰ πού μᾶς βρίσκουν, κι' ὅταν μᾶς ἀφήσουν τὰ δεινὰ νὰ μὴ μένωμε στὴν ἴδια κατάσταση πάλι, κι' οὔτε στὴν ἀμέλεια νὰ πέφτωμε, οὔτε στὴν ἀπελπίστια νὰ φτάνωμε. Γιατί τὸ νὰ ντρεπόμαστε καὶ νὰ γινόμαστε ταπεινοὶ καὶ τὸ νὰ φανερώνωμε πολλὴν εὐλάβεια ὅταν δυστυχούμε, αὐτὸ δὲν εἶναι σπουδαίον· κι' αὐτὸ κάνουν οἱ δοκιμασίες, ἀναγκάζουν κι' αὐτοὺς ἀκόμα πού ἔχουν πέτρινη καρδιά νὰ τὸ παθαίνουν αὐτό, νὰ λυποῦνται· μὰ ἡ εὐλαβικὴ ψυχὴ, πού ἔχει ἀδιάκοπα μπροστά της τὸν Θεό, κι' ἀφοῦ πιά ἀπαλαχτή ἀπ' τὶς δοκιμασίες, ἔχει τὴ δύναμη νὰ μὴν ξεχνᾷ τὸν Θεὸ ποτέ· πράγμα πού πάθαιναν οἱ Ἰουδαῖοι πάντα. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ προφήτης τοὺς σατύριζε καὶ ἔλεγε: Ὅταν τοὺς θανάτωνε, τότε τὸν ζητοῦσαν καὶ μετανοοῦσαν, κι' ἀπὸ πολὺ πρῶτ' ἠγύριζαν κοντὰ του. Κι' ὁ Μωϋσῆς πού τὸ ἤξερε αὐτὸ καλὰ, πάντοτε τοὺς συμβούλευε κι' ἔλεγε, Ἀφοῦ φᾶς καὶ πιῆς καὶ χορτάσης, πρόσεχε τὸν ἑαυτὸ σου, μήπως λησμονήσης τὸν Κύριον τὸν Θεὸ σου. Αὐτὸ πραγματικὰ κι' ἔγινε· Διότι ἔφαγε, λείε, ὁ Ἰακώβ, καὶ

στηρίχθηκε, καὶ πάχυνε καὶ κλάττησε ὁ ἀγαπημένος. Γι' αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ θαυμάζωμε τοὺς ἀγίους ὅτι στὴν ἴδια τὴ μεγάλη θλίψη τοὺς ἦταν τόσο εὐλαβικοὶ καὶ πιστοὶ, ἀλλὰ ὅτι, κι' ὅταν πέρασε ἡ τρικυμία κι' ἤρθε ἡ γαλήνη, ἐκεῖνοι ἐμείναν στὴν ἴδια καλωσύνη καὶ προθυμία. Καὶ πρέπει νὰ θαυμάζωμε πολὺ ἐκεῖνο τὸ ἄλογο πού χωρὶς χαλινάρι, μπορεί νὰ βαδίζῃ μὲ κανονικὸ ρυθμό, μὰ ὅταν προχωρῇ κανονικὰ γιατί τὸ ὑποχρεώνει τὸ φῶμα καὶ τὸ χαλινάρι, τότε δὲν εἶναι νὰ τὸ θαυμάζῃς· γιατί δὲν πρέπει ν' ἀποδώσωμε τὸ καλὸ τοῦ βάδισμα στὴν καλωσύνη τοῦ ζώου, ἀλλὰ στὸ χαλινάρι πού τὸ πιέζει. Αὐτὸ μπορούμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, ὅτι δὲν εἶναι τίποτα σπουδαῖον νὰ εἶναι ἡρεμὴ ὅταν ὑπάρχῃ ὁ φόβος, μὰ ὅταν περάσουν οἱ δοκιμασίες καὶ βγάλῃ κάποιοι τὸ χαλινάρι τοῦ φόβου, τότε δεῖξε μου τὴ βαθιὰ πίστη τῆς ψυχῆς κι' ὅλη τὴν καλὴ τακτικὴ της. Ἄλλὰ φοβᾶμαι μήπως, θέλοντας νὰ κατηγορήσω τοὺς Ἰουδαίους, κατηγορήσω τὸ δικό μας βίον· κι' ἐμεῖς, ὅταν βασανιζόμεσταν ἀπὸ πείνα κι' ἀρρωστία καὶ χαλᾶζι κι' ἀναβροχιά καὶ πυρκαϊῆς καὶ ἐχθρικὴ ἐπανάσταση, δὲν βλέπαμε πού ἦταν τότε ἀσφυκτικὰ γεμάτῃ ἡ ἐκκλησία ἀπὸ τὸ πλῆθος πού μαζεύονταν; Κι' ἦταν ἡ πίστις μας μεγάλῃ τότε κι' ἡ περιφρόνησις τῶν ὑλικῶν πραγμάτων, κι' οὔτε πόθος γιὰ χρήματα, οὔτε ἐπιθυμία γιὰ δόξα, οὔτε διάθεσις κι' ἀφοσίωσις στὴν ἀκολασία, οὔτε καέντας ἄλλως πονηρὸς λογισμὸς τότε μᾶς ἐνοχλοῦσε, ἀλλὰ ρι-

στοραίε· πολλὰς γάρ ὑπομονῆς ἐντέθειν ληψόμεθα ἀφορμὴν, οὐ τῇ κοινωνίᾳ τῶν τὰ αὐτὰ παθόντων παραμυθούμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ μανθάνειν τὸν τρόπον τῆς ἀπαλλαγῆς· τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν δεινῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀνείναι μένειν πάλιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς, καὶ μὴτε εἰς ἀβυσθὸν ἐκπίπτειν, μὴτε εἰς ἀπώνοιαν ἀφροθεῖν. Τὸ μὲν γὰρ κακὸς πρῶτοντος συστάλλεσθαι καὶ ταπεινοῦσθαι καὶ πολλὴν εὐλάβειαν ἐπιτελεῖν· οὐδαμῶς οὐδὲν αὐτῇ γὰρ ἡ τῶν πειρασμῶν φύσις καὶ τοὺς λιθίνους ἔχοντας νεφροὺς καταναγκάζει τοῦτο ποιεῖν, τὸ λυπεῖσθαι· ψυχῆς δὲ ἐπὶν εὐλαβοῦς, καὶ τὸν Θεὸν ἔχουσιν διηγουμένους πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πειρασμῶν ἀταλλαγήν, μὴδέποτε εἰς λήθην ἐμπίπτειν· ὅπερ Ἰουδαῖοι συνεχῶς ἐπισκοποῦν διὰ καὶ σκόπτων αὐτοὺς ὁ προφῆτης ἔλεγε· Ὅταν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐξήχουν κτύπον, καὶ ἀπέσπασον, καὶ ὠρθρίζουν· ῥῆς τὸν Θεόν (Ψαλμ. 77,34). Καὶ Μωσῆς δὲ αὐτοὺς τοῦτο αὐτὸ συνέδεα, παρηγοῖ συνεχῶς λέγων· Φαγὼν καὶ πίνων καὶ ἐμπλησθεῖς, ἐρῶσθε σκαυτοῦ, μὴ ἐπιλάθῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου (Δευτ. 6, 12 15). Τοῦτο γοῦν καὶ ἐγένετο Ἐφαγε γὰρ, φησὶν, Ἰακώβ, καὶ ἐλιπένθη, καὶ ἐπαχύνθη, καὶ ἐμεγάλυνεν ὁ

ἡγαπημένος (Δευτ. 32, 15). Διόπερ οὐ διὰ τοῦτο χρὴ θαυμάζειν τοὺς ἀγίους, ὅτι τῆς θλίψεως αὐτῆς ἀνέμαρτος, οὕτως ἦσαν εὐλαβεῖς καὶ φιλόσοφοι, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦ χειμῶνος παρελθόντος καὶ γαλήνης γινομένης, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἔμειναν ἐπιεικεῖς καὶ σπουδαῖς. Καὶ ἵππον δὲ ἐκείνον θαυμάζειν μέλειστα χρὴ τὸν χωρὶς γαλινῶν δυνάμενον εὐρυμῶμα βαδίζειν· ἂν δὲ, κτεροὶ καὶ χαλινῶ κατέχοντος αὐτόν, εὐτακτῇ, ὁπτασθὲν οἶδεν· οὐ γὰρ τὴ εὐγενείᾳ τοῦ ζώου, ἀλλὰ τῇ ἀντήχῃ τοῦ γαλινῶ τὴν εὐταξίαν λογισάμενος χρὴ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ ψυχῆς ὅστις εἰπεῖν, ὅτι φόβου μὲν ἐπιεικταμένον ἤμελειν, θαυμαστὸν ὁδεῖν ὅταν δὲ παρὰθεοῖν οἱ παρρησιοί, καὶ τὸν γαλινῶν τοῦ φόβου περιέλῃ τις, τότε μοι δεῖξιν φιλοσοφίαν ψυχῆς, καὶ τὴν εὐταξίαν ἀπασεν. Ἄλλὰ φοβοῦμαι μὴ, βουλομένης Ἰουδαίων κατηγορεῖν, τῆς ἡμετέρας κατηγορήσω πολιτείας· ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ἤνκα ἐσκαυόμεθα ἀπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ καὶ χαλᾶζος καὶ ἀβροχίας καὶ ἐμπροσθεῖν καὶ ἐπαυστάσθους ἐχθρῶν, οὐχὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἡ ἐκκλησία τῷ πλῆθει τὸν συνηγορούντων ἐνοχλοῦμετο; καὶ πολλὰ τῆς ἡν ἡμῶν ἡ φιλοσοφία καὶ ὑπερφία τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ οὔτε χρημάτων πόθος, οὔτε δόξης ἐπιθυμία, οὔτε δραστικὰ καὶ ἔρωσις ἀσκηταίς, οὔτε ἄλλως τις λογισμὸς πονηρὸς τότε ἠνώγει, ἀλλὰ πάντας εἰς θεοσεβείαν αὐτοὺς ἐπέδω-

χτήκατε ὅλοι στὴν εὐσέβεια, μὲ προσευχὲς καὶ δάκρυα. Καὶ ὁ πόρνος τότε φάνηκε φρόνιμος, κι' ὁ μνηστικός ζητοῦσε συμφιλίωση, ὁ πλεονέκτης συγκινιότανε γιὰ ἐλεημοσύνη, αὐτὸς ποὺ εἶχε ὀργὴ καὶ θράσος ἄλλασε καὶ γινόταν ταπεινὸς καὶ πρᾶος. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς σκόρπισε τὸ θυμὸ τοῦ ἐκείνου, κι' ἔπαυε τὴν τρικυμία κι' ὑστερ' ἀπὸ τόσα κύματα ἔφερε τὴ γαλήνη, τότε γυρίσαμε πάλι στὶς πρώτες μας συνήθειες. Ἄν καὶ δὲν ἔπαυα τότε βέβαια, πρὶν ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς δοκιμασίας νὰ σᾶς τὰ λέω αὐτὰ καὶ νὰ σᾶς κάνω ἀπὸ πρὶν ὑπεύθυνους, ὁμῶς τίποτα δὲν κερδίσαμε, ἀλλὰ σὰν δεινοὶ καὶ σκιὰ πού πέρασε, ἔτσι τὰ δώξατε ὅλα μέσ' ἀπ' τὴν ψυχὴ σας. Γι' αὐτὸ λοιπὸν φοβᾶμαι τώρα πιο πολὺ ἀπὸ τότε, κι' ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγα τότε, τώρα τὸ φοβᾶμαι πιο πολὺ, μήπως δηλαδὴ ρίξωμὲ πάλω μας χειρότερα κακὰ ἀπὸ τὰ προηγούμενα, καὶ πληγωθούμε τότε ἀγιάτρευτα ἀπὸ τὸν Θεό. Διότι ὅταν κάποιος ἀδικοῦσε ἀμαρτάνει καὶ ὁ Θεὸς τὸν συγχωρᾷ, κι' ἔπειτα τίποτα δὲν κερδίζει ἀπὸ τὴν ἀνεξικακία τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος αὐτός γιὰ νὰ ἀπαλλαγτῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, αὐτὸν τὸν ἀφήνει ὁ Θεὸς ὑστερα νὰ φτάσῃ στὰ μεγαλύτερα κακὰ καὶ δίχως νὰ τὸ θέλῃ, γιὰ νὰ τὸν συντρίψῃ τέλεια, καὶ νὰ μὴν τοῦ δώσῃ πιά προθεσμία γιὰ μετάνοια, πράγμα ποὺ ἔγινε καὶ στὸν Φαραῶ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὑστερ' ἀπὸ μιά, καὶ δευτέρη, καὶ τρίτη, καὶ τέταρτη, καὶ τὶς ἐπόμενες πληγὲς, πολλὴ μακροθυμία χάριξε ἀπὸ τὸν Θεό,

κι' ὁμῶς σὲ τίποτα δὲν τοῦ χρησίμεψε, χτυπήθηκε ὑστερα κι' ἀφανίστηκε, μαζί μὲ ὅλη τὴν πόλη. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἔπαθαν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς, ὅταν ἦταν νὰ τοὺς ἀφανίσῃ καὶ νὰ τοὺς ἐρμώσῃ ὀριστικά, τοὺς ἔλεγε: Πόσες φορὲς θέλῃς νὰ μαζέψω τὰ παιδιὰ σου, καὶ δὲν τὸ θελήσατε. Νὰ τὴ ώρα, ἀφήνεται ἡ γενιά σας ἔρημη. Φοβᾶμαι λοιπὸν μήπως πάθωμὲ κι' ἡμεῖς τὰ ἴδια, διότι οὔτε τὰ δικὰ μας δεινὰ μᾶς φρονιματίζουν, οὔτε τὰ ξένα. Καὶ δὲν τὰ λέω αὐτὰ σ' ἐσᾶς μόνο πού βρίσκεστε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ παρᾶτταν τὴν καθημερινὴ τους προθυμία, καὶ ἐξέχασαν τὶς προηγούμενες θλίψεις: σ' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔπαυαν νὰ χτυπιέται γι' αὐτοὺς καὶ νὰ λέω ὅτι ἂν καὶ πέρασαν οἱ δοκιμασίαι, πρέπει νὰ μὴν στὶς ψυχὲς μας ἡ ἀνάμνησί τους, γιὰ νὰ θυμωῶστε ἀδίκωπα τὴν εὐεργεσία καὶ νὰ εὐχαριστοῦμε πάντοτε τὸν Θεό ποὺ μᾶς τὴν ἔδωκε.

γ'. Αὐτὰ ἔλεγα καὶ τότε, καὶ τώρα σᾶς τὰ λέω πάλι, καὶ ἀπὸ ἐσᾶς νὰ τὰ ἀκούσουν ἐκεῖνοι: ἂς μιμηθούμε τοὺς ἁγίους, ποὺ οὔτε οἱ θλίψεις τοὺς ἀφάνισαν, οὔτε ἡ ἀνεστὶς τοὺς ἔκαμε πιά χάλινους, πράγμα ποὺ τὸ παθαίνομε τώρα πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ μοιάζωμὲ μὲ τὰ ἐλαφρὰ πλοία ποὺ ἀπὸ παντοῦ τὰ χτυποῦν τὰ κύματα καὶ τὰ βουλιάζουν. Γιατὶ ἡ φτώχεια ἤρθε πολλὲς φορὲς καὶ μᾶς βούλιαξε καὶ στὸ βυθὸ μᾶς ἔφερε, κι' ὁ πλοῦτος ποὺ μᾶς βρῆκε, πάλι μᾶς φύσῃς τὰ μυαλὰ

αὐτε, μετὰ θεήσεως καὶ δακρύων καὶ ὁ πόρνος μὲν ἀσφρόνιζε τότε, ὁ δὲ μνηστικός ἐπὶ τὰς καταλλαγὰς ἐτρέπετο, ὁ πλεονέκτης πρὸς ἐλεημοσύνην ἐκινετο, ὁ ὀργίλος καὶ θρασὺς εἰς ταπεινοφροσύνην, καὶ πρᾶστις μεταβάλλετο. καὶ ἐπὶ τὸν Θεόν τὴν ὀργὴν ἐκείνην διεσκεύαζεν, καὶ τὸν χειμῶνα παύετο, καὶ γαλήνην ἐποίησεν ἐκ τοσούτων κυμάτων, εἰς τὰς πρότερον τάλιν ἀπηνήλομεν προλήψεις. Καίτοι γε οὐκ ἐπαύθη τὸτε παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τὸν πειρασμῶν προλήγων ταῦτα, καὶ προδικυμαζομένων· ἀλλ' ὁμῶς οὐδὲν ἤμιν ἐγενετο τὸ πλὴν, ἀλλ' ὡς ὅρα καὶ σκίαν παραλθοῦσαν, οὕτως ἄπαντα ἐκείνη τῇ διανοίᾳ ἐξεβάλετο. Διὰ δὲ τοῦτο ἡμέτερος νῦν μᾶλλον ἢ τότε, καὶ ὁ τότε ἐλεγόν, νῦν δέδοικα μείζωνος, μὴ γαλειπόμεν τὸν πρότερον ἐπισπασσάμεθα, καὶ δὲ τότε δεξιωθεὶς πληγὴν ἀνίσταν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὅτε γὰρ τις συνεχῶς ἁμαρτάνων συνηγνώσκει τυγχάνει παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἴτα μὴδὲν ἀπὸ τῆς ἀνεξικακίας ταύτης κερδαίνει ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν τῆς κακίας ἀπαλλαγὴν, λοιπὸν τοῦτον παρασκευάζει, ὥστε καὶ μὴ βουλομένου αὐτὸν τὸν καιρὸν τὸν κακῶν ἐπαγαγεῖν καὶ ἐκτρίβει αὐτὸν τέλειον, καὶ μὴκέτι δόντι μετάνοιαν τινα προθεσμίαν, δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Φαραῶ συνέβη. Ἐπειδὴ γὰρ πρότερον, καὶ δευτέρως, καὶ τρίτῃ, καὶ τετάρτῃ, καὶ ταῖς μετ' ἐκείνας πληγαῖς, πολλὰς ἀπέλαυσε μακροθυμίας παρὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲν ἐγένετο

αὐτῷ τὸ χρήσιμον, ἐξετρίβη λοιπὸν καὶ ἠφανίσθη μετὰ τῆς πόλεως Ἀρῆν. Τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι πεπόνθασιν. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς μέλλων αὐτοὺς ἀρκεῖν καὶ ἀρῆσαι ἐπάγειν αὐτοὺς ἀδιδόρωτον, οὕτως ἔλεγε Πόσας καὶ ἡθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἡθέλησατε, Ἰδοὺ ἀφίσταται ὁ οἶκος ὧμων ἔρημος (Λουκ. 13,34). Δέδοικα οὖν καὶ ἐπὶ ἡμῶν τὰ αὐτὰ πάθωμεν, εἰ οὔτε τοῖς αἰσθητοῖς, οὔτε τοῖς ἡμετέροις σωφρονιζόμεθα κακοῖς. Οὐ πρὸς ὕμᾶς δὲ μόνον λέγω ταῦτα τοὺς νῦν παρόντας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἀπορραγέντας τῆς καθημερινῆς σπουδῆς, καὶ τῶν προτέρων ὀλίγων ἐπιλησμέτους πρὸς οὐκ ἡλιθίον εἰς διαρρηγνόμενος, καὶ λέγων, εἰ καὶ παρῆλθον οἱ πειρασμοί, μενέτω ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸν πειρασμὸν ἡ μνήμη, ἵνα καὶ τῆς εὐεργετικῆς συνεχῶς μνημονεύοντες, δικαιοῦς εὐχαριστοῦμεν τῷ ταῦτον παρασχόντι Θεῷ.

γ. Αὐτὰ καὶ τότε ελεγόν, καὶ νῦν λέγω ἡμῖν, καὶ ἡ' μὲν ἐκείνους ἐπισπασσάμεθα τοὺς ἁγίους οἵτινες οὔτε ὑπὸ τῶν θλίψεων κατεπόθησαν, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀνέμεως χαυνότεροι γέγονον, ὅρα πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων νῦν πάσχοντες, καθάπερ τὰ αἰώρια τῶν πλοίων ὑπὸ πάσης περιστάσεως κυμάτων περιαντλούμενα βαπτίζονται. Καὶ γὰρ πενία πολλὰς

καὶ στὴ χειρότερη ἀδιαφορία μᾶς ἔριξε. Γι' αὐτό, σὺς παρακαλῶ, νὰ τ' ἀφήσωμε δλα καὶ νὰ ρυθμίσωμε τὴς ψυχῆς μας καθένas ἀπὸ μᾶς, ἔτσι ποὺ νὰ σωθούμε· ἂν ἡ ψυχὴ μας εἶναι σὲ καλὴ κατὰστασι, ὅποιο κακὸ μᾶς βρῇ, εἴτε στέρηση, εἴτε ἀσθένεια, εἴτε συκοφαντία, εἴτε ἡγοστία, εἴτε ὅποιο ἄλλο κακὸ, θὰ εἶναι ὑποφερτὸ κι' ἀλαφρὸ, ἀφοῦ θὰ εἶναι αὐτὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ κι' ἀφοῦ θὰ ἐλπίζωμε σ' ἐκεῖνον. Καθὼς κι' ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν στέκει καλὰ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τότε κι' ἂν τρέχῃ ἄφρονος ὁ πλοῦτος, κι' ἂν ἔχῃ κανεὶς παιδία, κι' ἂν χαίρεται κανεὶς ἀμέτρητα τὰ ἀγαθὰ, θὰ δοκιμάσῃ ὁ ἀνθρώπος αὐτὸς πολλὰ στενοχωρίες καὶ φροντίδες. Μὴν ἀποζητοῦμε λοιπὸν τὸν πλοῦτον, μὴν ἀποφεύγωμε τὴ φτώχεια, ἀλλὰ πρὶν ἀπ' ὅλα καθένas μας ὡς φροντίζῃ τὴν ψυχὴν του, κι' ὡς τὴν κάνωμε ἄξια καὶ γιὰ νὰ κερδίσῃ αὐτὴ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ νὰ φύγῃ ἀπ' αὐτὴν, στὴν ἄλλην. Γιατί, λίγο ἀκόμη, κι' ὁ καθένas μας θὰ δοκιμασθῇ, ὅταν ὅλοι θὰ παρασταθοῦμε στὸ φοβερὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ντυμένοι μὲ τὴς πράξεις τὴς δικῆς μας, καὶ θὰ βλέπωμε μὲ τὰ ἴδια μας τὰ μάτια ἀπ' τὸ ἓνα μέρος τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν, ἀπ' τ' ἄλλο τὴς ἀνθήκεις πράξεις μας ποὺ μ' αὐτὰς μολύνωμε τὴς ψυχὰς μας, τοὺς στεναγμοὺς τῶν ἡρώων, τὴν κακοποίηση τῶν ἀδυνάτων, τὴς ἀδικίης ἀπέναντι στοὺς φτωχοὺς. Κι' ὅχι μόνον αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἄπρεπτο ἐπράξαμε νοερά, γιὰτὶ ἐκεῖνος εἰ-

ναι, τῶν σκέψεων μας δικαστὴς καὶ στὴς ἰδέες μας κριτὴς· καὶ πάλι, Ἐκεῖνος ἔρευνᾷ καρδίης καὶ νεφρῶν, Ἐκεῖνος πληρῶνε· τὸν καθέναν κατὰ τὰ ἔργα του. Μὰ ὁ λόγος μου αὐτὸς δὲν εἶναι μόνον γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται στὴν κοινωνίαν, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἔστησαν τὰ καλύβια τοὺς στὰ ὄρη γιὰ χάρη τοῦ μοναχικοῦ βίου, διότι κι' αὐτοὶ δὲν ὀφείλουν μόνον τὰ σώματά τους νὰ φυλάγουν ἀπὸ τὸ μολυσμὸ τῆς πορνείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν τους ἀπὸ κάθε σατανικὴ πλεονεξία. Γιατὶ βέβαια δὲν μιλεῖ μόνον στὴς γυναῖκες ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἄνδρες καὶ σ' ὅλοκληρὴν τὴν Ἐκκλησίαν, ὅταν λήψῃ πὼς ὅποιος θέλει νὰ εἶναι ἄγνος, πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ στὸ σῶμα καὶ στὸ πνεῦμα· καὶ πάλι, Κἀμετε τὰ σώματά σας σὰν ἄγνην παρθέναν, καὶ πὼς ἀγνή; Νὰ μὴν ἔχῃ κηλίδαν ἢ ρυτίδαν. Ἐπειδὴ κι' ἐκεῖνες οἱ παρθένας ποὺ εἶχαν σβησμένα τὰ λυχνάρια τους, ἦταν παρθένας στὸ σῶμα μὰ δὲν ἦταν ἄγνεις στὴν καρδίαν, ἀλλὰ ἂν καὶ δὲν τὴς εἶχε καταστρέψει ἄνδρας, ὁ ἔρωτας τῶν χρημάτων τὴς εἶχε καταστρέψει. Τὸ σῶμα τους ἦταν καθαρὸ, μὰ ἡ ψυχὴ τους ἦταν γεμάτῃ μὲ πολλὴ διαφθορά, ἀφοῦ εἶχαν βρεῖ τόπο σ' αὐτὴν πονηροὶ λογισμοὶ καὶ τῆς φιλαργυρίας, καὶ τῆς ἀσπλαχνίας, καὶ ὀργῆς, καὶ φθόνου, καὶ τεμπελιάς, καὶ ἀμέ-

λειαν ἐκπεθούσαν ἐβέβαιον καὶ ὑποβρυχίαν ἡμᾶς ἐποίησε, καὶ πολλοὺς προσγενέμενος, πάλιν ἐφόρσεν ἡμᾶς, καὶ εἰς ἐσχάτην ἐλπίσιν ἐνέβαλε. Διὸ παρακαλῶ, παραλείποντες ἅπαντα, τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς βυθίσωμεν πρὸς σωτηρίαν ἑκαστος ἡμῶν ταύτης γὰρ καλὸς διακειμένης, ἔπεσε ἂν ἐμπέσι τῶν θειῶν, κἂν λιμός, κἂν νόσος, κἂν συκοφαντία, κἂν χρημάτων διαρπαγὴ, κἂν ὅτι ἄλλο οὖν, φορητὸν ἔσται καὶ κοῦρον, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα· ὥστε πρὶν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν οὐλὰ ἔχουσης καλῶς, κἂν πλοῦτος ἐπιτρέψῃ, κἂν παῖδας παρῶσι, κἂν μυρίων ἀπλόωντος ἢ χρημάτων, ὅμως πολλὰς ἐπιστάσεται τοῖς τοῦτοῦ καὶ φροντίδας. Μὴ τοίνυν πλοῦτον ἰζηόμεν, μὴ πέναν φεύγωμεν, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῆς ἐαυτῶν ἐπιμελώμεθα ψυχῆς ἑκαστος, καὶ ποιῶμεν ἐπιτηδεύον αὐτὴν πρὸς τὴν τοῦ παρόντος βίου οικονομίαν, καὶ πρὸς τὴν ἐντέθειν ἐκείας ἀποθημῆαν. Ἐτι γὰρ μικρὸν, καὶ ἡ δοκιμασία ἐκαστοῦ ἡμῶν γενήσεται, ἡνίκα πάντες παραστήσωμε τὸ φοβερὸν βῆμα τοῦ Χριστοῦ, περιβεβλημένοι τὰς ἐαυτῶν πράξεις, καὶ τοὺς ὀρθολογισμοὺς ἡμῶν ὀρώμετες, τοῦτο μὲν τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν, τοῦτο, δὲ τὰς αἰσχρὰς ἀσπλαχνίας, ἐν αἷς ἐμυκάμεθα ἐαυτῶν ψυχὰς, τοῦτο δὲ τοὺς στεναγμοὺς τῶν ἡρώων, τοῦτο δὲ τοὺς κοινωλισμοὺς τῶν πενήτων, τὰς ἀρπαγὰς τῶν πτωχῶν· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, καὶ τὰ τοῖς τοῖς ὁμοία, ἀλλ' εἴ τι καὶ ἂν διανοίῃς ἄποτον διαπράξαν· ἐτι αὐτὸς ἔστιν Ἐν θύμῃ ἡ-

σεων δικαστὴς, καὶ ἐννοειῶν κριτὴς (Ἐβρ. 4,12) καὶ πάλιν Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροῦς (Ψαλμ. 7,10), καὶ Ἀποβιδοῦς ἐκαστὸν κατὰ τὸ ἔργον αὐτοῦ (Ματθ. 16,27). Οὗτος δὲ μοι ὁ λόγος οὐ πρὸς τοὺς ἐν τῷ βίῳ ἑξεταζομένους μόνον ἔστιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ὅροις τὰς ἐαυτῶν καλύβης πηξαμένους τοῦ μοναχικοῦ ἔνεκεν βίου, ἐτι οὐ μόνον τὰ σώματα αὐτῶν τοῖς τοῖς φυλάττειν ὀφείλουσαν ἀπὸ μολυσμῶν πορνείας, ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴν ἀπὸ πάσης σατανικῆς πλεονεξίας. Οὐ γὰρ γυναιξὶ μόνον διαλέγεται ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀλλὰ καὶ ἀνδρὸς καὶ ὁλοκληρῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐτι, φησὶ, τὴν παρνεμονίαν ψυχῆν εἶναι δεῖ ὄναι καὶ σώματι καὶ πνεύματι· καὶ πάλιν, Παροστήσατε τὰ σώματα ὑμῶν παρθένα ὡς τὸν Θεόν· ἀγνήν (Β' Κορ 11,2)· ἀγνήν δὲ πῶς; Μὴ ἔχουσιν σπέρμα ἢ βύτιδα (Ἐφεσ. 5,27)· Ἐπεὶ κἀκεῖναι αἱ παρθένοι αἱ τὰς λαμπάδας ἔχουσιν ἀβεβημέναν (Ματθ. 25,8 κ.ε.), παρθένοι ἵσαν τὰ σώματα. Ἀλλ' οὐχ ὅλη τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ὅλη τῇ σάρτι διαφθερεῖ, ἀλλ' ὅ τῶν χρημάτων διεφθερεῖν ἔρωτες· τὸ σῶμα αὐτῶν ἦν καθαρὸν, ἀλλ' ἡ ψυχὴ αὐτῶν πολλὰς ἦν ἐμπεπλημένη τῇ μοιχαλίας πορνῶν λογισμῶν εἰς αὐτὰς χροσπέντων, τῆς τε φιλοχρηματίας, καὶ ἀσπλαχνίας, καὶ ὀργῆς, καὶ φθόνου, καὶ ἀργίας, καὶ λήθης, καὶ ὑπερηφανίας, λυσιανομένων πάντων τὴν σεμνότητα τῆς παρθενίας αὐτῶν. Διὸ καὶ ὁ Παῦλος

λειας, και υπερηφάνειας, πού όλα αυτά καταστρέφουν τη σεμνότητα της παρθενίας τους. Γι' αυτό κι' ο Παῦλος ἔλεγε: Για νά εἶναι ἡ παρθένος ἁγία* και σ' τὸ σῶμα και σ' τὸ πνεῦμα: κι' ἄλλοῦ πάλι, Για νά σᾶς παρουσιάσω παρθένα ἀγνή στον Χριστό. Γιατί καθώς τὸ σῶμα καταστρέφεται ἀπὸ τὴ μοιχεία, ἔτσι και ἡ ψυχὴ μολύνεται ἀπὸ τοὺς σατανικοὺς λογισμοὺς, ἀπὸ χαλασμένους ἰδέες, ἀπὸ ἀπρεπὰ νοήματα. Κι' αὐτὸς πού λέει, εἶμαι ἀγνὸς σ' τὸ σῶμα, μὰ ἡ ψυχὴ τὸν φθονεῖ τὸν ἀδελφὸ του, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀγνός: τὴν ἀγνότητά του ἤρθε ὁ φθόνος και τοῦ τὴ χάλασε. Κι' ὁ φιλόδοξος πάλι, δὲν εἶναι ἀγνός: τὴν ἀγνότητά του ὁ ἔρωτας τῆς δόξας τοῦ τὴν κατάστρεψε, γιατί ἤρθε τὸ πάθος και χάλασε τὴν ἀγνότητά τῆς ψυχῆς του. Κι' αὐτὸς πού μισε τὸν ἀδελφὸ του, αὐτὸς εἶναι μᾶλλον φονιάς παρὰ ἀγνός, και μ' ἓνα λόγο, καθένas χάνει τὴν ἀγνότητά του ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος πού τὸν κυριεύει. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος ἔδωξε μακριὰ ὅλες αὐτὲς τὶς σατανικὲς συνήθειες και προστάζει νὰ εἴμαστε ἀγνοὶ ἔτσι, πού νὰ μὴν παραδεχόμαστε κανένα λογισμό ἐνάντιον σ' τὴν ψυχὴ μας, μὲ τὴ θέλησή μας.

δ'. Λοιπὸν, τί νὰ λέμε γι' αὐτά; πῶς θὰ ἔλθοῦμε; πῶς θὰ σωθοῦμε; Ἐγὼ λέω, ἂς ἔχωμε πάντοτε τὴν προσευχὴ σ' τὴν καρδιά μας και τοὺς καρπούς της, δηλαδὴ τὴν ταπεινοφροσύνη και τὴν πρα-

• Μὲ τὴν ἔννοια τοῦ «ἀφοσιωμένη», «καθαρή».

ἔλεγε: Ἦνα ἡ παρθένος ἁγία και σῶματι και πνεύματι (Α' Κορ. 7,34)· και πάλιν, Παρθένο ἀγνή νυν παρκατεῖσαι τῷ Χριστῷ (Β' Κορ. 11,2). Ὅποτε γάρ τὸ σῶμα ὑπὸ μοιχείαν διαφθείρεται, ὅτω και ἡ ψυχὴ ὑπὸ λογισμῶν σατανικῶν μαινέται, ὑπὸ δογματικῶν διαστρεβλώσεων, ὑπὸ νοημάτων ἀτόπων. Ὁ γὰρ λέγων, Παρθένος εἰμι τῷ σώματι, τὴ δὲ ψυχὴ φθονεῖ τῷ ἀδελφῷ, οὕτως οὐκ ἔστι παρθένος τὴν γὰρ παρθενίαν αὐτοῦ διεφθείρει ἡ τοῦ φθόνου μίξις. Πάλιν ὁ κενοδόξος οὐκ ἔστι παρθένος: τὴν γὰρ παρθενίαν αὐτοῦ διεφθείρει ὁ τῆς βασκανίας ἔρως: τὸ γὰρ πάθος εἰσελθόν, τῆς ψυχῆς ἔλυσεν αὐτοῦ τὴν παρθενίαν. Ὁ δὲ μισὸν τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, οὕτως ἀνθρωποκτόνος ἔστι μᾶλλον ἢ παρθένος, και ἀπαξιακός, ἑκαστός εἰς ἡ κρεταίεται πῶθος πονηρὸν, ἐν τούτῳ τὴν παρθενίαν αὐτοῦ διαφθείρει. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος πάσας τὰς πονηρὰς ταύτας ἐξώρισε μίξεις, και νηλεῖς παρθένοὺς ἡμᾶς εἶναι οὕτως, ὡς μὴδὲν λογισμὸν ἐναντίον παραδέχεσθαι ἐκουσίως τῇ ψυχῇ.

δ'. Τί οὖν πρὸς ταῦτα λέγωμεν; πῶς ἐσθλωμεν; πῶς σωθώμεν; Ἐγὼ λέγω: τὴν οὐκὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀναδιδώμεν πάντοτε, και τοὺς ταύτης καρπούς, λέγω δὴ τὴν ταπεινοφροσύνην και πραότητα. Μὰ θ ε τ ε γάρ, φρονί, ἀ π' ἔ μ ο ὦ,

τητα. Μὰ θετε, λέει, ἀπὸ μένα, ὅτι εἶμαι πράος και ταπεινὸς σ' τὴν καρδιά, και θὰ βρῇτε ἀνάπαυση σ' τὶς ψυχὰς σας. Καὶ ὁ Δαυὶδ πάλι λέει, Θυσία γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι τὸ πνεῦμα πού νοιώθει συντριβή: καρδιά πού νοιώθει συντριβή και ταπεινώση: ὁ Θεὸς δὲ θὰ τὴν ἐξουθενώσῃ. Γιατί ὁ Θεὸς τίποτα δὲν παραδέχεται τόσο, ὅσο τὴν ἡρεμὴ ψυχὴ και τὴν ταπεινὴ και καλόγνωμη. Πρόσεχε λοιπὸν κι' ἐσύ, ἀδελφέ μου, ὅταν δῇς κάτι πού δὲν τὸ περίμενες νὰ ῥχεται και νὰ σ' ἐνοχλῇ, μὴν καταπόνης στοὺς ἀνθρώπους και μὴν ἐλπίσης σὲ πρόσκαιρη βοήθεια, ἀλλὰ παρὰτῆς τοὺς ὅλους και τρέξε μὲ τὴ σκέψη σου σ' ἐκείνον πού γιαιτρεύει τὶς ψυχὰς. Γιατί ἐκεῖνος μόνο μπορεῖ νὰ θεραπεύῃ τὴν καρδιά μας, ἐκεῖνος πού μόνος του ἔπλασε τὶς καρδιὰς μας και πού γνωρίζει ὅλα τὰ ἔργα μας, ἐκεῖνος ἔχει τὴ δύναμη να μπῇ μὲς σ' τὴ συνείδησή μας και ν' ἀγγίξῃ τὴ σκέψη μας, και νὰ παρηγορήσῃ τὴν ψυχὴ μας. Κι' ἂν ἐκεῖνος δὲν παρηγορήσῃ τὶς καρδιὰς μας, ὅ, τι κι' ἂν κάμουν ὁ ἀνθρώποι εἶναι περιττὰ κι' ἀνώφελα. Ὅπως κι' ὅταν πάλι μᾶς παρηγορήσῃ και μᾶς γλυκάνῃ ὁ Θεός, τότε κι' ἂν μᾶς ἐνοχλοῦν οἱ ἄνθρωποι μὲ χίλια δυὸ κακά, σὲ τίποτα δὲν θὰ μπορέσουν νὰ μᾶς βλάψουν: ὅταν ἐκεῖνος στερεώσῃ τὴν καρδιά μας, καίεις δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κλονίσῃ.

δὲ τὴν πράος εἶμι και ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, και ἐρῇσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχῇς ὑμῶν (Ματθ. 11,29). και πάλιν ὁ Δαυὶδ: Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντριμμένον: καρδιά ἐκ συντριμμένην και τεταπεινωμένην ὁ Θεός οὐκ ἐξουθενώσει (Ψαλμ. 50, 19). Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀποδέχεται ὁ Θεός και ἀγαπᾷ, ὡς ψυχὴν πρὸν και ταπεινωρὸν και εὐχάριστον. Βλέπε οὖν και σὺ, ἀδελφέ, ἐπὶ τῆς τῶν ἀσκήτων προσέσπον και ἐνοχλοῦν σοι, μὴ πρὸς ἀνθρώπους καταφύγῃς, και πρὸς θνητὴν ἰσὺς βοήθειαν, ἀλλὰ πάντας παραδραμὼν ἀνδράσας τῇ διανοίᾳ σου πρὸς τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν. Καρδίαν γὰρ θεραπεύει ἐκεῖνος μόνος δύναται ὁ πλάσας καταμύνας τὰς καρδιάς ἡμῶν, και συνέει πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν (Ψαλμ. 32,15): αὐτὸς δύναται εἰς τὸ συνεῖδὸς ἡμῶν εἰσελθεῖν, και τῆς διανοίας ἀψάσθαι, και παρακαλεῖσθαι τὴν ψυχὴν. Ἐν δὲ ἐκεῖνος μὴ παρακαλῇ τὰς καρδιάς ἡμῶν, τὰ παρὰ ἀνθρώπων περιττὰ και ἀνόνητα: ὅποτε πάλιν τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος και παραμυθιζομένου, κἂν μωρία ἀνθρώποι παρενοχλῶσιν, οὐδὲ εἰς τὸ τυχὴν ἡμᾶς παραβλάψαι δύνησονται: ὅταν γὰρ ἐκεῖνος στερεώσῃ καρδίαν, οὐδεὶς αὐτὴν διασειεῖ δύναται.

Ἄγαπητοί μου, ἀφοῦ τὰ ξέρομε αὐτά, νὰ καταφεύγωμε πάντοτε στὸν Θεό, ἐκείνον ποῦ καί θέλει, καί μπορεῖ νὰ μᾶς γλυτώσῃ ἀπὸ τὶς συμφορές. Διότι ὅταν πρόκειται νὰ παρακαλέσωμε ἀνθρώπους, τότε εἶναι ἀνάγκη καί θυρωροῦς νὰ συναντήσωμε πρωτύτερα, καί παράσιτους καί κόλακες νὰ παρακαλέσωμε, καί μακρινὸ δρόμὸ νὰ βαδίσωμε. Μὰ ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ Θεοῦ, δὲν χρειάζεται τίποτα τέτοιο, ἀλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν παρακαλέσῃ χωρὶς μεσότη, χωρὶς χρήματα, χωρὶς δαπάνη παραδέχεται τὴ δέησίν μας, ἀρκεῖ μόνο νὰ φωνάξωμε μὲ τὴν καρδιά μας καί νὰ προσφέρωμε δάκρυα καί θά ῥθῃ ἀμέσως νὰ μᾶς παρασταθῇ. Κι' ἐνὶ πολλὰς φορές φοβήθηκαμε νὰ παρακαλέσωμε ἄνθρωπο, μὴν παραινίσκεται ἐκεῖ κάποιος ἐχθρὸς, ἢ φίλος, ἢ κάποιος ἀντίδικος κι' ἀκούσῃ τὸ ζήτημα καί παραστήσῃ τὰ λόγια μας διαφορετικά, καί καταστρέψῃ τὸ δικίον μας, ὅμως ὅταν πρόκειται γιὰ τὸν Θεό, δὲ γίνεται νὰ ὑποθέσῃς τίποτα τέτοιο. Ὅταν θέλῃς, λέει, νὰ με παρακαλέσῃς, ἔλα σ' ἐμένα μόνος σου, χωρὶς νὰ εἶναι κανένας ἄλλος παρών, δηλαδῇ, μὲ τὴν καρδιά σου φωνάζει μου, οὐτὲ τὰ χεῖλή μὴν κουνᾷς. Νὰ μπῆς, λέει, στὸ ἰδιαιτέρο δωμάτιόν σου· κλείσε καλὰ τὴν πόρτα σου, καί προσευχήσου στὸν Πατέρα σου ποῦ εἶναι στὰ κρυφά· καὶ ὁ Πατέρας σου ποῦ βλέπει στὰ κρυφά, θὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ στὰ φανερά.

Πρόσεξε πόσο μεγάλη εἶναι αὐτὴ ἡ τιμὴ ὅταν με παρακαλῇς, λέει, κανεὶς νὰ μὴ σὲ βλέπῃ· κι' ὅταν ἐγὼ σὲ τιμῶ, φέρνω ὅλο τὸν κόσμον νὰ διῇ τὴν εὐεργεσίαν. Ἔτσι νὰ κάνωμε λοιπόν, καί νὰ μὴν προσευχόμεστε γιὰ ἐπίδειξι, οὔτε ἐναντία στοὺς ἐχθροὺς μας, κι' οὔτε νὰ δείχνωμε στὸν Θεὸ τὸν τρόπον ποῦ θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Γιατὶ ἀφοῦ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ συνηγοροῦν καί ρητορεύουν στὰ κοσμικὰ δικαστήρια, τοὺς λέμε μόνο τὰ ζητήματά μας καί ἀφήνωμε σ' αὐτοὺς νὰ βροῦν τὸν τρόπον ποῦ θὰ μᾶς ὑπερασπίσουν, κι' ὅπως θέλουν νὰ ἐνεργήσουν τὴν ὑπόθεσίν μας, ἔτσι πρέπει νὰ κάνωμε στὸν Θεὸ καί πολὺ περισσότερο. Εἴπες σ' ἐκείνον τὸ ζήτημά σου, εἴπες αὐτὰ ποῦ ἔπαθες; Μὴν τοῦ λὲς πιά καί τὸ πῶς νὰ σὲ βοηθήσῃ, γιατί ἐκεῖνος γνωρίζει ἀκριβῶς τὸ συμφέρον σου. Κι' ὁμως εἶναι πολλοὶ ποὺ γιὰ προσευχὴ ἀπαγγέλλουν χιλιάδες στίχους καί λένε· Κύριε, δώσε μου σωματικὴ ὑγείαν, διπλασιάσε μου ὅσα ἔχω, προστάτεψέ με ἀπὸ τὸν ἐχθρό μου· κι' αὐτὸ εἶναι μεγάλῃ ἀνοησία. Πρέπει νὰ τ' ἀφήνωμε αὐτὰ καί νὰ παρακαλοῦμε μόνο ὅπως ὁ τελώνης ποῦ ἔλεγε· Θεέ μου, σπλαγχνίσου με τὸν ἁμαρτωλόν· κι' αὐτὸς ξέρει μετὰ πῶς θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Διότι, Ζητᾷτε πρῶτα, λέει, τὴ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, κι' ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς δοθοῦν μαζὶ. Ἔτσι λοιπόν, ἀγαπητοί, ἂς σκεπτόμαστε μὲ πόνο καί ταπεινότητα, ἂς χτυπάμε τὸ στήθος μας σάν τὸν τελώνην, καί θὰ πε-

Ταῦτα οὖν εἰδότες, ἀγαπητοί, ἀεὶ πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγωμε καί καὶ βουλόμεθα καὶ θυμόμεθα ὅταν ἡμῶν τὰς συμφορές. Ἀνθρώπους μὲν γὰρ ὅταν δὴ παρακαλοῦμαι, καὶ πωλοῦσι ἡμᾶς συντυχίαν ἀνάγκῃ πρότερον, καὶ παρασιτοῦσι καὶ κόλακας παρακαλοῦμαι, καὶ ὁδὸν πολλὴν ἀπελθεῖν ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλὰ χωρὶς μεσότη παρακαλεῖται, χωρὶς χρημάτων, χωρὶς δαπάνης ἀπέναντι τῇ θεήσει· ἀρκεῖ μόνον βοῆσαι τῇ καρδίᾳ καὶ δάκρυα προσεγγίκα, καὶ εὐθέως εἰσελθὼν αὐτὸν ἐπιστάσει. Καὶ ἀνθρώπων μὲν παρακαλοῦσιν πολλὰς δεδωκυμένα, μὴ τις τῶν ἑαυτῶν παρών, ἢ φίλος, ἢ τις τῶν ἀντιδίκων ἀκούσῃ τὸν παράμαρτος, καὶ ἄλλος ἐκφάντ τὰ λεγόμενα, καὶ διαβήσῃ τὸ δικαίον· ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐδὲν τούτων ὑποπέσεται ἐνι. Ὅταν γὰρ βούλῃ με, φησὶ, παρακαλοῦμαι, μόνος μου πρόσκειται μηδενὸς παρώντος, τοὔτοστι, τῇ καρδίᾳ βόησον, μὴ κινῶν τὰ χεῖλη. Εἰσελθε γὰρ, φησὶν, εἰς τὸ ταμίειόν σου· ἀπὸ κλείσας τὴν θύραν σου, καὶ πρόσκεισαι τῷ Πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποθόσσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. (Ματθ. 6,6). Ὅρα τιμὴς ὑπερβόλη· ὅταν με παρακαλῇς, φησὶ, μηδεὶς βλέπῃ· ὅταν δὲ ἐγὼ σε τιμῶ, τὴν οἰκουμένην φέρω μάρτυρα τῆς εὐεργεσίας. Παιθώμεθα τοίνυν, καὶ

μὴ πρὸς ἐπίδειξιν εὐχόμεθα, μηδὲ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τὴν ἡμετέραν, καὶ μὴ τὸν τρόπον τῆς βοηθείας διδασκόμεν αὐτόν. Εἰ γὰρ ἀνθρώποις τοῖς συνηγοροῦσι καὶ ρητορεύουσιν ἐπὶ τῶν ἔξωθεν δικαιοῦν τὰ πράγματα τὰ ἡμέτερα λέγομεν μόνον, τὸν δὲ τρόπον τῆς συμπαθείας ἐκείνης καταλείπομεν, ὅπως ἐν βουλόμην διαβῆναι τὰ ἡμέτερα, πολλῶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τοῦτο χρὴ ποιεῖν. Εἴπες αὐτῷ τὴν δίκην τὴν σὴν, εἴπες ὅπερ ἔπαθες· μηκέτι λέγε τὸ καὶ πῶς βοηθήσῃ· αὐτὸς γὰρ οἶδεν ἀκριβῶς τὸ συμφέρον σου. Εἰοί δὲ πολλοὶ οἷτινες μυσίως στήχουσι ἀπαγγέλλοντες τῆς εὐχῆς ἐνεκεν λέγοντες· Κύριε, δός μοι ὑγίαν σῶματος, διπλασιάσθην μου τὰ ὑπάρχοντα, δάνου μοι τὸν ἐχθρόν· ὅπερ πολλὰς ἀλογίας ἐστὶ πεπληρωμένον. Διὸ χρὴ ταῦτα πάντα ἀφέντας ἱκετεύειν καὶ παρακαλεῖν μόνον κατὰ τὸν τελώνην τὸν λέγοντα· Ὁ Θεός, ἰλῆσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ (Λουκ. 18,13)· καὶ αὐτοὶ οἶδε λοιπὸν πῶς σοῦ ἀντιλέβηται· Ζητεῖτε γὰρ, φησὶ, πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν (Ματθ. 6,33). Οὕτως οὖν, ἀγαπητοί, φιλοσοφώμεν μετὰ πόνον καὶ ταπεινώσεως, τύπτοντες ἑαυτὰν τὸ στήθος, καθάπερ ἐκείνος, καὶ ἐπιτελεζόμεθα ὥστερ αἰτούμεν· ἐάν δὲ θυμὸς καὶ ἀργῆς πεπληρωμένον προσευχόμεθα, βδελυκτοί καὶ μισοί παρὰ Θεῷ εὐρισκόμεθα. Συντρέψωμεν οὖν

τύχῳς ἔκεινα πού ζητᾶμε· ἀλλὰ ὅταν προσευχόμαστε γεμάτοι θυμὸ καὶ ὀργή, εἰμαστε ἀπέναντι στὸν Θεὸ συχαμεροὶ καὶ μισητοί. Ἄς νοιώσωμε συντριβὴ στὴ σκέψη μας κι' ἄς ταπεινώσωμε τὶς ψυχές μας, κι' ἄς προσευχόμαστε καὶ γιὰ τοὺς ἑαυτούς μας καὶ γιὰ ἐκείνους πού μᾶς λύπησαν. Διότι ὅταν θέλῃς νὰ κερδίσης τὸν δικαστὴ γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ψυχὴ σου, καὶ νὰ τὸν πάρῃς μὲ τὸ μέρος σου, ποτὲ μὴν τὸν παρακαλῇς ἐνάντια σ' ἐκείνον πού σὲ λύπησε. Γιατί ὁ χαρακτήρας τοῦ δικαστῆ εἶναι τέτοιος· περισσότερο παραδέχεται καὶ δίνει ὅ, τι τοῦ ζητήσουν, σ' ἐκείνους πού προσεύχονται γιὰ χάρη τῶν ἐχθρῶν τους, σ' ἐκείνους πού δὲν κρατοῦν κακία, πού δὲν στήκνουν ἐνάντια στοὺς ἐχθροὺς των. Κι' ὅσο τὸ κάνουν αὐτό, τόσο ὁ Θεὸς τοὺς πολεμᾷ, ἀν δὲν ἀλλάξουν γνώμη καὶ μετανοήσουν.

ε'. Προσεχέτε λοιπόν, ἀδελφοί μου, ὅταν μᾶς προσβάλῃ κάποιος, μὴν ἀγανακτῶσμε καὶ στενοχωρηθοῦμε ἀμέσως, ἀλλὰ νὰ σκεπτόμαστε μὲ πίστη καὶ νὰ δειχνῶμε εὐχαρίστηση, καὶ νὰ προσμένωμε τῇ βοήθειᾳ τοῦ Κυρίου. Καὶ μήπως δὲν μπορούσε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δώσῃ τὰ ἀγαθὰ τοῦ καὶ πρὶν νὰ τὰ ζητήσωμε; μήπως δὲν μπορούσε νὰ μᾶς χαρίσῃ ἀνώδυνη ζωὴ καὶ ἀπὸ κάθε θλίψι ἀπαλλαγμένη; Ἀλλὰ καὶ τὰ θυὰ ἀπὸ ἀγάπῃς πατρικῇ τὰ δίνει. Γιατί δηλαδὴ ἐπιτρέπει νὰ ἔχωμε τὴ θλίψιν καὶ δὲ μᾶς γλυτώνει γρήγορα ἀπ' αὐτήν; Γιατί; Γιὰ νὰ μένωμε πάντοτε κοντὰ τὸν προσμένοντα τῇ βοήθειᾳ

του, καὶ γιὰ νὰ καταφεύγωμε σ' ἐκείνον, καὶ νὰ τὸν καλοῦμε ἀδιάκοπα νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὸ σκοπὸ εἶναι οἱ πόνοι στὸ σῶμα, γι' αὐτὸ οἱ κακὲς σοδεῖς, γι' αὐτὸ ὁ στερήσεις, ὥστε ἀπὸ αὐτὲς τὶς στενοχωρίες νὰ κρεμόμαστε πάντοτε ἀπὸ ἐκείνον, κι' ἔτσι, μὲ τὶς πρόσκαιρες αὐτὲς θλίψεις, νὰ κληρονομήσωμε τὴν αἰώνια ζωή. Ὡστε λοιπὸν καὶ γι' αὐτὰ ὀφείλομε νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεό, πού γιastreύει καὶ σώζει τὶς ψυχές μας μὲ πολλοὺς τρόπους. Γιατί ὁ ἄνθρωπος βέβαια ἀν τύχῃ καὶ μᾶς εὐεργετήσουν, κι' ἔπειτα τοὺς ληψήσωμε σὲ κάτι λίγα, δῖχως νὰ τὸ θέλωμε, ἀμέσως μᾶς ντροπιάζουν καὶ λένε πῶς μᾶς εὐεργέτησαν, ὥστε πολλοὶ νὰ καταριῶνται τὸν ἑαυτό τους, γιατί νὰ εὐεργετηθοῦν ἀπὸ αὐτούς. Μὰ ὁ Θεὸς δὲν κάνει ἔτσι, ἀλλὰ ὅταν τὸν περιφρονοῦν καὶ τὸν ὑβρίζουν μετὰ τὶς εὐεργεσίες του, ἀκόμη καὶ ἀπολογιέται καὶ παραπονοῖται σ' αὐτούς πού τὸν ὑβρίζουν, κι' ἔτσι λέει· Λαέ μου, τί σοῦ ἔκαμα; Αὐτοὶ δὲν ἤθελαν νὰ τὸν λένε Θεό, κι' ἐκεῖνος δὲν ἔπαυε νὰ τοὺς ὀνομάζῃ λαὸ του. Αὐτοὶ ἔφειλαν ἀπὸ τὴν κυριαρχία του, ἐκεῖνος δὲν τοὺς ἀπαρνιόταν, ἀλλὰ τοὺς θεωροῦσε δικούς του καὶ τοὺς τραβοῦσε κοντὰ τὸν λέγοντας· Λαέ μου, τί σοῦ ἔκανα; Μήπως σοῦ ἔγιναν φορτικοί, λέει, ἢ βαρετὸς καὶ ἐνοχλητικός; Ἀλλὰ δὲν μπορείς νὰ τὸ πῇς οὔτε αὐτό· γιατί κι' αὐτὸ νὰ ἦταν, καὶ πάλι δὲν ἔπρεπε νὰ μ' ἀρνηθῇς. Γιατί ποῖός εἶναι

ἡμῶν τὴν δίδαναι, καὶ ταπεινώσωμεν ἡμῶν τὰς ψυχάς, καὶ εὐχόμεθα ὅπερ τε αὐτῶν, καὶ ὅπερ τῶν λυποσάντων ἡμᾶς. Εἰ γὰρ βούλει τὸν δικαστὴν ἐπισπασθῆαι πρὸς βοήθειαν τῆς οἱς ψυχῆς, καὶ τοῦ σοῦ μέρους αὐτὸν ποιῆσαι, μὴδέποτε αὐτῷ ἐντυγχάνει κατὰ τὸ λελυηκότος. Τοιοῦτος γὰρ ἐστὶ τοῦ δικαστοῦ ὁ τρόπος· ἐκεῖνος μάλιστα ἐπινοεῖ καὶ δίδωσι τὰ αἰτήματα, τοῖς ὅπερ τὸν ἐχθρῶν εὐχομένους, τοῖς μὴ μνησικακοῦσι, τοῖς μὴ ἀπαρνομένοις τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. Καὶ ὅσον οὔτοι ποιοῦσι ταῦτα, τοσοῦτον ἐκεῖνος ὁ Θεὸς ἐπετρέχει, ἐάν μὴ μεταβληθῶσι εἰς μετάνοιαν.

ε'. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοί, ὅταν τις ἀτιμία ἡμῖν ἐπενεχθῇ παρὰ τινος, μὴ εὐθέως θυσιάζωμεν καὶ ἀθυμῶμεν, ἀλλ' εὐχαριστῶμεν φιλοσοφοῦντες, καὶ ἀναμένοντες τὴν βοήθειαν τοῦ Κυρίου. Μὴ γὰρ οὐκ ἤδυνάτο ὁ Θεὸς πρὸ τῆς αἰτήσεως δίδωναι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; καὶ βίον ἡμῖν ἀνώδυνον χαρίσασθαι, καὶ πάσης θλίψεως κεχωρισμένον; Ἀλλὰ ἀμφότερα ἀπὸ φίλτρον ποιεῖ. Τί γὰρ παραχωρεῖ θλίβειναι ἡμᾶς, ἀλλ' ὅταν ἐπάγῃ ταχέως ἀπαλλαγὴν; Διὰ τί; Ἵνα αὐτὸ προσεδραμεν ἀντεχόμενοι τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας, καὶ αὐτῷ προσευχόμεν, καὶ συναχθῶσι αὐτὸν καλῶμεν εἰς ἀντιλήψιν ἡμῶν. Διὰ τοῦτο οὖν ἀληθινὸς σῶματος, διὰ τοῦτο ἀφροῖαι καρπῶν, διὰ τοῦτο λιμοί, Ἵνα ἀπὸ τῶν θλίψεων τούτων πάν-

τοτε πρὸς αὐτὸν ἐκκρεμώμεθα, καὶ οὕτω διὰ τῶν προσκαιρῶν θλίψεων τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσωμεν. Ὡστε οὖν καὶ ὅπερ τούτων εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ Θεῷ, τῷ διὰ πολλῶν μεθοδεῶν ἱωμένῳ καὶ σώζοντι τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἀνθρώποι μὲν γὰρ ἐάν τυχόν εὐεργετήσωσιν ἡμᾶς ποτε εἰτα θκοντες αὐτοὺς ληψόμεν τι μικρόν, εὐθὺς ὀνειδίζουσι τὴν εὐεργεσίαν προσφέροντες ὡς πολλοὺς καταρῶσθαι ἑαυτοῖς ὅτι ὅλως παρ' αὐτῶν εὐεργετήθησαν· ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτως ἀλλὰ μετὰ τὰς εὐεργεσίας καταφρονούμενος καὶ ὑβρίζμενος ἀκμὴν καὶ ἀπολογεῖται, καὶ εὐθὺς παρέχει τὸς ὑβρισκόντων αὐτόν, οὕτως λέγων· Λαός μου, τί ἐποίησά σοι; (Ματθ. 6,3). Αὐτοὶ Θεὸν οὐκ ἐβόλουντο αὐτὸν καλεῖν, καὶ αὐτὸς οὐ διέλειπε λαὸν αὐτοῦς ὀνομάζειν· αὐτοὶ παρητοῦντο τὴν θεοποτεῖαν, αὐτὸς δὲ οὐκ ἤρνετο αὐτοὺς, ἀλλ' ὡκειοῦτο, καὶ πρὸς αὐτοὺς εἶπε λέγων· Λαός μου, τί ἐποίησά σοι; Μὴ φορτικοί σοι, φησὶν, ἐγένονην, ἢ βαρὺς καὶ ἐπαχὺς; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἔχεις εἰπεῖν· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο ἦν, οὐδὲ οὕτως ἔβει σε ἀποσυκρηθῆναι. Τίς γὰρ ἐστὶν υἱός, ὃν οὐκ οὐκ παῖδες οὐκ πατήρ; (Ἐβρ. 12,7). Ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο ἔχετε εἰπεῖν. Καὶ πάλιν ἀλάχου· Τί εἰδὲ οὐκ οὐκ πατέρες ὁ μὲν ἐν ἐμοὶ πλημμελέημα; (Ἰερ. 2,5). Μέγα καὶ θαυμαστὸν τὸ εἰρημένον· ὃ γὰρ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Τί ἤμαρτον

ἐκεῖνος ὁ γυιὸς ποὺ δὲν τὸν παιδαγωγεῖ ὁ πατέρας του; Κι' ὅμως οὔτε αὐτὸ δὲν μπορεῖτε νὰ τὸ πῆτε. Κι' ἄλλου πάλι λέει: Τί παράπτωμα βρῆκαν σ' ἐμένα οἱ πατέρες σας; Μεγάλο καὶ θαυμαστὸ αὐτὸ ποὺ εἶπε, γιατί αὐτὸ ποὺ λέει σημαίνει: Τί κακὸ ἔκαμα; 'Ο Θεὸς λέει στοὺς ἀνθρώπους, Τί κακὸ ἔκαμα; πράγμα ποὺ οὔτε οἱ δούλοι δὲν ἀνέχονται νὰ τὸ πῇ ὁ κύριός τους. Καὶ δὲ λέει, Τί κακὸ ἔκαμα σ' ἐσᾶς, ἀλλὰ, στοὺς πατέρες σας. Μὰ οὔτε αὐτό, λέει, δὲ μπορεῖτε νὰ τὸ πῆτε, ὅτι κρατᾶτε ἐχθρα πατρικὴ σ' ἐμένα, γιατί οὔτε τοὺς προγόνους σας ἄφησα ποτὲ νὰ ἔχουν παράπνοιο γιὰ τὴν πρόνοιά μου, γιὰ μικρὴ ἢ μεγάλῃ ἀδιαφορία. Καὶ δὲν εἶπε μόνο, Τί εἶχαν οἱ πατέρες σας, ἀλλὰ, Τί βρῆκαν; Πολλὰ ζήτησαν, πολλὰ πέρασαν σὲ τόσα χρόνια ποὺ ἦταν στὴν ἐξουσία μου, ὅμως δὲ μοῦ βρῆκαν παράπτωμα. Γιὰ ὅλα αὐτὰ λοιπόν, πάντοτε σ' ἐκείνον νὰ καταφεύγωμε, καὶ σὲ κάθε μας λύπη νὰ ζητοῦμε τὴν παρηγορία του, σὲ κάθε συμφορὰ μας τὴ λύτρωσή του, τὸ ἑλεός του, σὲ κάθε

δοκιμασία τῇ βοήθειά του. Διότι ὅποιο κι' ἂν εἶναι τὸ κακὸ, ὅσο μεγάλῃ κι' ἂν εἶναι ἡ συμφορὰ, ὅλα μπορεῖ καὶ νὰ τὰ διαλύσῃ καὶ νὰ τὰ διώξῃ, κι' ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ κάθε ἀσφάλεια καὶ δύναμη καὶ φήμη καλὴ, καὶ ὑγεία τοῦ σώματος καὶ πίστη τῆς ψυχῆς, καὶ ἐλπίδες καλές, καὶ τὸ νὰ μὴν πέφτωμε γρήγορα στὴν ἁμαρτία, ἡ ἀγαθότητὰ του θὰ μᾶς τὸ δώσῃ. Νὰ μὴ γογγύζωμε λοιπόν σὰν τοὺς ἀχάριστους δούλους, καὶ νὰ μὴν κατηγοροῦμε τὸν Κύριό μας, ἀλλὰ γιὰ ὅλα νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε, κι' ἓνα μόνο νὰ θεωροῦμε κακὸ, τὸ νὰ ἁμαρτάνωμε σ' ἐκεῖνον. Κι' ὅταν φερθῶμε ἔτσι στὸν Θεό, οὐδὲ ἀσθένεια, οὔτε φτώχεια, οὔτε προσβολή, οὔτε ἀφορία καρπῶν, οὔτε ἄλλο κανένα ἀπ' ὅσα θεωροῦνται θλιβερά θὰ μᾶς βρῇ, ἀλλὰ θὰ χαίρομαστε πάντοτε καθαρὴ κι' ἀγνήτῃ εὐχαρίστησι, καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄλλης ζωῆς θ' ἀξιώσωμε, μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας 'Ιησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὅποιο, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅς εἶναι ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

φροῖν; 'Ο Θεὸς λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Τί ἡμαρτον; ὅπερ οὐδὲ δούλοι τὸν δεσπότην φθέγγασθαι ἀνέχονται. Καὶ οὐ λέγει, Τί ἡμαρτον εἰς ὑμᾶς, ἀλλ', εἰς τοὺς πατέρας ὑμῶν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο, φροῖν, ἔχετε εἰπεῖν, ὅτι πατρικὴν εἰς ἐμὲ τρεῖς ἐχθραν' οὐδὲ γὰρ τοὺς προγόνους ὑμῶν ἐγκαλέσαι ποτὲ ἄφηκα τῇ ἐμῇ προνοίᾳ. ἐν μικρῷ ἢ μεγάλῳ περιδῶν αὐτούς. Καὶ οὐκ εἶπεν ἀπλῶς, Τί ἔσχον οἱ πατέρες ὑμῶν, ἀλλὰ, Τί ἐβρῶν; Πολλὰ ζήτησαντες, πολλὰ περιελθόντες ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἀρχὴν γενόμενοι, οὐδὲν εὗρον ἐν ἐμοὶ πλημμέλημα. διὰ δὲ ταῦτα πάντα συνεχῶς πρὸς αὐτὸν καταφεύγωμε, καὶ ἐν πάσῃ ἀθωμίᾳ ζητῶμεν τὴν παραμύθειαν αὐτοῦ, ἐν πάσῃ συμφορᾷ τὴν αὐτοῦ λύσιν, τὸν αὐτοῦ ἑλεον, ἐν παντὶ πειρασμῷ τὴν αὐτοῦ βοήθειαν· οἷον γὰρ ἐὰν ἡ δεινόν, οἷον ἐὰν ἡ μέγας συμφορὰ, πάντα καὶ λύσαι καὶ παραγαγεῖν δύναται· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ

πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ δύναμιν καὶ δόξαν ἀγαθὴν, καὶ ὑγίαν σώματος, καὶ φιλοσοφίαν ψυχῆς, καὶ ἐλπίδας χρηστέας, καὶ τὸ μὴ ταχέως ἁμαρτάνειν, ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ παρέχει ἡμῖν. Μὴ οὖν κατὰ τοὺς ἀγνώμονας δούλους γογγύζωμεν, μηδὲ τοῦ δεσπότητος κατηγοροῦμεν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν εὐχαριστῶμεν, καὶ ἐν μόνον δεινῶν εἶναι νομίζωμεν, τὸ εἰς αὐτὸν ἔξαμαρτάνειν. Καὶ ἐὰν οὕτως πρὸς τὸν Θεὸν διατεθῶμεν, οὐ νόσος, οὐ πένια, οὐκ ἀτιμία, οὐκ ἀφορία καρπῶν, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν δοκούντων εἶναι λυπηρῶν διαδέξεται ἡμᾶς, ἀλλὰ καθαρὰν ἡδονὴν καὶ ἀγνήν καρπούμενοι διαπαντός, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἐπιτευξόμεθα, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τὸ Πατερὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

Για τή νηστεία, και στόν προφήτη Ἰωνᾶ, και στόν Δανιήλ, και στούς τρεῖς παῖδες. Τήν εἶπε ὅταν ἔφταναν οἱ ἅγιες νηστεῖες.

α'. Χαρούμενη μᾶς εἶναι σήμερα ἡ σύναξι και πιό λαμπρή ἀπ' τίς συνηθισμένες ἡ συγκέντρωσή μας. Ποιά ἄραγες νά εἶναι ἡ αἰτία; Τῆς νηστείας εἶναι αὐτό τὸ κατόρθωμα, τὸ ξέρω κι' ἐγώ, τῆς νηστείας πού δὲν ἄρχισε, ἀλλὰ τὴν περιμένομε. Ἐκείνη μᾶς συγκέντρωσε στὸ σπῖτι τοῦ πατέρα μας, ἐκείνη και τοὺς πῖο ἀπρόθυμους πρωτύτερα, σήμερα τοὺς γύρισε στὴν ἀγκαλιά τῆς μητέρας μας. Ἀλλὰ ἔαν και μόνο ἡ προσμονή της μᾶς ἔκαμε τόσο πρόθυμους, ὅταν θὰ παρουσιαστῇ και θὰ ῥθῃ, πόση εὐλάβεια θὰ μᾶς φέρῃ; Ἔτσι κι' ὅταν ἓνας ἄρχοντας φοβερός, πρόκειται νὰ ὀρμήσῃ σὲ μιὰ πόλη, παρατάει κάθε του ἀμέλεια και μπαίνει σὲ μεγάλη βιάση.

Ἄλλὰ μὴν τρομάξετε πού ἀκούτε ὅτι ἡ νηστεία εἶναι ἄρχοντας φοβερός, γιατί δὲν εἶναι φοβερὴ σ' ἐμᾶς, ἀλλὰ στὸ γένος τῶν δαιμόνων. Ὅταν ὑπάρχῃ κάποιος πού σεληνιάζεται, δείξε του τὸ πρόσωπο τῆς νηστείας, παγώνει τότε και μένει ἀπὸ τὸ φόβο του πῖο ἀκίνητος κι' ἀπὸ αὐτὲς τίς πέτρες, και σὰ νὰ βρίσκεται στὰ δεσμά, και πῖο πολὺ ὅταν θὰ δι' ταιριασμένη μὲ

τὴ νηστεία τὴν ἀδελφή της τὴν ἀχώριστη, τὴν προσευχή. Γι' αὐτὸ και ὁ Χριστὸς λέει: Τὸ γένος αὐτὸ δὲ φεύγει, παρὰ μὲ τὴν προσευχή και τὴ νηστείαν. Ὅταν λοιπὸν τοὺς διώχῃ ἔτσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς σωτηρίας μας, κι' εἶναι τόσο φοβερὴ ἡ νηστεία στοὺς ἐχθροὺς τῆς ζωῆς μας, τότε πρέπει νὰ τὴ συνηθίζωμε και νὰ τὴν ἀγαπῶμε, ὅχι νὰ τὴν φοβόμαστε: τὴ μέθῃ και τὴν πολυφαγία πρέπει νὰ φοβόμαστε, ὅχι τὴ νηστεία. Διότι ἐκείνη μᾶς δένει τὰ χέρια και μᾶς παραδίνει δούλους κι' αἰχμαλώτους στὴν ἐξουσία τῶν παθῶν, πού μοιάζει μὲ κακία κυρία: μὰ ἡ νηστεία, πού μᾶς βρίσκει δούλους και δεσμῶτες, μᾶς λύνει τὰ δεσμά και μᾶς γλυτώνει ἀπὸ τὴν τυραννία, και μᾶς γυρίζει στὴ πρώτη μας ἐλευθερία. Ἀφοῦ λοιπὸν και τοὺς ἐχθροὺς μας πολεμᾷ, και ἀπὸ τὴ δουλεῖα μᾶς ἀπαλλάσῃ, και στὴν ἐλευθερία μᾶς ξαναγυρίζῃ, ποῖαν ἄλλη μεγαλύτερη ἀπόδειξι ζητᾷς ὅτι ἀγαπᾷ τὸ γένος τὸ δικό μας; Γιατὶ θεωρεῖται μέγιστη ἀπόδειξι φιλίας τὸ ν' ἀγαπᾷ κάποιος μαζὶ μ' ἐμᾶς και νὰ μισῇ τὰ ἴδια πρόσωπα.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

Περὶ νηστείας και εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶ, και Δανιήλ, και τοὺς τρεῖς παῖδας. Ἐλέχθη δὲ εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν ἁγίων νηστεῶν.

α'. Φαῖδρά σήμερον ἡμῖν ἡ πανήγυρις, και λαμπρότερος τοῦ συνήθους ὁ σύλλογος. Τι ποτε ἄρα τὸ αἶτιον; Νηστείας τὸ κατόρθωμα τοῦτο: οἶδα γὰρ νηστείας οὐκ παρούσης, ἀλλὰ προσδοκώμενης. Ἐκείνη γάρ ἡμᾶς πρὸς τὸν πατῶν συνηγαγεν οἶκον· ἐκείνη και τοὺς πρὸ τούτου βεθυμοτέρους, σήμερον πρὸς τὰς μετρικαῖς ἐπανήγαγε χεῖρας. Εἰ δὲ και προσδοκώμενη μόνον τοσαῦτον ἡμῖν ἐνεποίησε σπουδὴν φανείας και παραγενομένη πόσιν ἐν ἡμῖν ἐργάσεται τὴν εὐλάβειαν; Ὅπως και πόλις ἄρχοντας ἐπισκοπεῖν μέλλοντος φοβεροῦ, πᾶσαν ἀποτίθεται βεθυμίαν, και ἐν πλείονι καθίσταται τῇ σπουδῇ.

Ἄλλὰ μὴ πτήξῃτε φοβερόν ἄρχοντα τὴν νηστεῖαν ἀκούσαντες: οὐ γάρ ἡμῖν ἐστὶ φοβερὰ, ἀλλὰ τῇ τῶν δαιμόνων φύσει. Ἐὰν σεληνιάζομενος ἢ τις, δείξον αὐτὸν νηστείας πρόσωπον, και τὸν λίθων αὐτῶν ἀκινήτοτερος μένει τῷ φόβῳ πηγνύμενος, και καθάπερ δεσμῷ τινι κατεχόμενος, και μάλιστα ὁ πανθὺς τῇ νηστείᾳ συμβεβλημένων τὴν ἀδελφὴν τῆς νηστείας

και ἐμάχωνον, τὴν εὐχήν. Διὰ τοῦτο και ὁ Χριστὸς φησὶ: Τὸ γένος τοῦτο οὐκ ἐξέρχεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ και νηστείᾳ (Ματθ. 17, 20). Ὅταν οὖν τοὺς πολεμίους τῆς σωτηρίας τῆς ἡμετέρας οδοῦ ἐλαύνῃ, και τοῖς ἐχθροῖς τῆς ζωῆς ἡμῶν οὕτως ἢ φοβερὰ, φιλεῖν αὐτὴν και ἀσπάσασθαι, οὐκ δεοικέμενα χρὴ· εἰ γὰρ φοβεῖσθαι, δεῖ μέθῃν και ἀδυνατεῖν, οὐκ νηστεῖαν φοβεῖσθαι χρὴ. Ἐκείνη μὲν γάρ ἡμῶν τὰς χεῖρας ἡμῶν ἔδεσσε, τῇ τυραννίδι τῶν παθῶν, καθάπερ τινὶ δεσποίνῃ χαλεπῇ, δούλους και αἰχμαλώτους ἐκδίδουσαν· ἡ δὲ νηστεία δουλεύοντας ἡμᾶς και δεδεμένους ἐκρούσας, ἀνίσχῃ τῶν δεσμών, ἀπαλλάττει τὴν τυραννίδα· και πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἐπανάγει τὴν προτέραν. Ὅταν οὖν και τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν πολεμῇ, και δουλείας ἀπαλλάττῃ, και πρὸς ἐλευθερίαν ἐπανάγῃ, ποῖαν ἑτέραν μαίνομεν ζητεῖς ἀπὸδειξιν τῆς φιλίας αὐτοῦ, τῆς πρὸς τὸ γένος τὸ ἡμέτερον; Μεγίστη γὰρ φιλίας ἀπόδειξις εἶναι δοκεῖ τὸ τοὺς αὐτοὺς ἡμῖν φιλεῖν και μισεῖν.

β'. Θέλεις νά μάθης πόσο στολίζει τούς ἀνθρώπους ἡ νηστεία, πόσο τούς προφυλάσσει καί τούς ἀσφαλίζει; Σκέψου, σέ παρακαλῶ, τήν εὐτυχισμένη καί θαυμαστή τάξη τῶν μοναχῶν. Αὐτοί δηλαδή, παράτησαν τὸ θόρυβο τοῦ κόσμου κι' ἐπίασαν τίς κορφές τῶν βουνῶν, κι' ἔστησαν τίς καλύβες τούς στὴν ἡσυχία τῆς ἐρήμου, σάν σέ γαλήνιο λιμάνι, καί πήραν τὴ νηστεία συμμέτοχο καί σύντροφο σ' ὅλη τους τὴ ζωή. Γι' αὐτὸ καί τούς ἔκαμε ἀγγέλους ἀπὸ ἀνθρώπους, κι' ὄχι μόνο αὐτοὺς, ἀλλὰ κι' ὅσους βρίσκει στὶς πολιτείες νά τὴν ἀκολουθοῦν, τούς ἀνεβάζει στὸ ἴσιο τὸ ὕψος τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. Καθὼς κι' ὁ Μωϋσῆς καί ὁ Ἠλίας, οἱ πύργοι τῶν προφητῶν στὴν Παλαιά Διαθήκη, ἂν καί ἦταν λαμπροὶ καί μεγάλοι κι' ἀπὸ τίς ἄλλες ἀρετές τους, κι' εἶχαν μεγάλη παρρησία, ὅταν ἤθελαν νά πλησιάσουν τὸν Θεὸ καί νά μιλήσουν μαζί του, ὅσο ἦταν δυνατό αὐτὸ στὸν ἀνθρώπο, κατὰφευγαν στὴ νηστεία, καί μὲ τὴ δική της δύναμη τὸν πλησίαζαν. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Θεός, ὅταν στὴν ἀρχὴ ἐδημιούργησε τὸν ἀνθρώπο, τὸν ἔφερε ἀμέσως καί τὸν παράδωσε στὰ χέρια τῆς νηστείας, κι' ἐμπιστεύθηκε τὴ σωτηρία του σ' αὐτήν, σάν σέ στοργικὴ μητέρα κι' ἀριστη διδασκάλισσα. Διότι τὸ, Ἄπὸ κ' ἀθὲν δέντρο τοῦ παραδείσου ἔλεύτερα νά τρῶς, μὰ ἀπὸ τὸ δέντρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ νά μ' φᾶς, ἦταν ἕνα εἶδος νηστείας. Κι' ἂν ἦταν ἀπαραίτητη

ἡ νηστεία στὸν παράδεισο, πολὺ περισσότερο ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισο. Ἄν ἦταν χρήσιμο τὸ φάρμακο πρὶν ἀπὸ τὴν πληγὴ, πολὺ περισσότερο μετὰ τὴν πληγὴ. Ἄν ἦταν ἀπαραίτητο γιὰ μᾶς τὸ ὅπλο πρὶν ἀκόμα ὁ ἐπιθυμῆς ἀνάφουν καί μᾶς πολεμήσουν, ἡ βοήθεια τῆς νηστείας, ὕστερ' ἀπ' τὴν τόση μάχη ποὺ μᾶς κάνουν οἱ ἐπιθυμίες, ποὺ μᾶς κάνουν οἱ δαίμονες, θὰ εἶναι πολὺ περισσότερο ἀπαραίτητη. Ἄν τὴν ἄκουε αὐτὴ τὴ φωνὴ ὁ Ἀδὰμ, δὲ θὰ ἄκουε τὴ δευτέρη ποὺ ἔλεγε, Γῆ εἴσαί καί σ' τ' γῆ θὰ γυρίσῃ· ἀλλὰ ἐπειδὴ παράκουσε σ' ἐκείνη τὴ φωνή, γι' αὐτὸ ἤρθε ὁ θάνατος καί οἱ φροντίδες καί οἱ κόποι, καί οἱ λύπες, καί ἡ ζωὴ ποὺ εἶναι κι' ἀπὸ τὸ θάνατο πιδὶ βαριά, γι' αὐτὸ τὰ ἀγκάθια καί τὰ τριβόλια, γι' αὐτὸ οἱ κόποι καί οἱ πόνου, κι' ἡ κουραστικὴ ζωὴ.

Εἶδες πῶς ἀγανακτεῖ ὁ Θεὸς ὅταν περιφρουοῦμε τὴ νηστεία; μάθε καί πῶς εὐφραίνεται ὅταν τιμοῦμε τὴ νηστεία. Γιατί καθὼς ὅταν περιφρονήθηκε ἔφερε σάν ποινὴ τὸ θάνατο στὸν παραβάτη, ἔτσι πάλι ὅταν τιμήθηκε, ἀνακάλεσε τὸ θάνατο. Καί θέλοντας νά σοῦ δείξῃ τὴ δύναμή της, τῆς ἔδωσε τὴν ἐξουσία, ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τῆς καταδίκης, ὕστερ' ἀπὸ τὴ σύλληψη, αὐτοὺς ποὺ τοὺς ὡδηγοῦσαν πρὸς θάνατο, νὰ τοὺς ἀρπάξῃ ἀπὸ τὴ μέση τοῦ δρόμου καί νὰ τοὺς ξαναφέρῃ στὴ ζωὴ· κι' αὐτὸ τὸ ἔκαμε ὄχι μόνο γιὰ δυὸ ἡ τρεῖς ἢ καί εἰκοσι ἀνθρώπους, ἀλλὰ καί γιὰ τὴ μεγάλη καί θαυμαστὴ πόλη τῶν

β'. Ποῦλε μαλεῖν, ὅσοι κόσμος ἀνθρώπους ἡ νηστεία, ὅση φυλακὴ καὶ ἀσφάλεια; ἐννοῶν μοι τὸ μακάριο καὶ θαυμαστὸν τῶν μοναχῶν τὸν γένος. Οὗτοι γὰρ τοὺς ἐν μέσῳ θορύβου φυγόντες, καί πρὸς τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων ἀναβραμύντες, καί τὰς καλύβας ἐν τῇ τῆς ἐρημίας ἡσυχίᾳ, καθάπερ ἐν εὐδαιμόνιᾳ τινι λιμένι πεζόμενοι, ταύτην συνεμποροῦν καί συγκοινωνοῦν τοῦ βίου παντός ἑαδον. Τοιγαροῦν καί ἀγγέλους αὐτοὺς ἐξ ἀνθρώπων ἐποίησαν, οὐκ ἐκείνους δὲ μένους, ἀλλὰ καί ἐν ταῖς πόλεσιν ὄσους ἐν εὐρῇ προσιμαμένους αὐτῇ πρὸς αὐτὴ τῆς φιλοσοφίας ἀνάγει τὸ ὅρος. Καί γὰρ Μωϋσῆς καί Ἠλίας, οἱ πύργοι τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ προφητῶν, καίτοι καί ἀπὸ τῶν ἄλλων ὄντας λαμπροὶ καί μεγάλοι, καί πολλὰ ἔχοντες παρρησίαν, ὅτε ἐβόλουντο προσελθεῖν τῷ Θεῷ καί διαλεχθῆναι, ὡς ἀνθρώπων δυνατόν ἦν, πρὸς ταυτὴν κατέφυγον, καί διὰ τῶν ταύτης αὐτῶ προσέφεροντο χειρῶν. Διὰ τοῦτο καί ὁ Θεὸς τὸν ἀνθρώπου ποῖαν ἐξ ἀρχῆς, εὐδῶς αὐτὸν ταῖς νηστείας φέρων παρακατέθετο χειρῶν, ὥστερ φιλοστόργου μητρὶ καί ἀριστη διδασκάλῳ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἐγγεγραμμένην αὐτῇ. Τὸ γὰρ, Ἄπὸ παντὸς ἐξ ὅλου τοῦ παραδείσου βρώσις φαγῆ, ἀπὸ δὲ τοῦ ἐξ ὅλου τοῦ γινγνῶσκειν καλὸν καί πονηρὸν οὐ φαγεσθαι (Γέν. 2, 16) νηστείας εἶδος ἐστίν. Εἰ δὲ ἐν παραδείῳ ἀναγκαῖα ἡ νηστεία, πολλῶ μᾶλλον ἐκτὸς τοῦ

παραδείσου· ἐπὶ τῆς π' ἡγῆς χρήσιμον τὸ φάρμακον, πολλῶ μᾶλλον μετὰ τὴν πληγὴν· εἰ μὴδὲ ποὺ τοῦ πόλεμου τῶν ἐπιθυμιῶν ἀναστάντος ἐπιτήδειον ἦμιν τὸ ὅπλον ἦν, πολλῶ μᾶλλον μετὰ τὴν τοσαύτην μάχην τὴν ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, τὴν ἀπὸ τῶν δαιμόνων, ἀναγκαῖα ἡ πορὴ τῆς νηστείας συμμάχη. Εἰ ταύτης ἤκουσε τῆς φωνῆς ὁ Ἀδὰμ, οὐκ ἂν ἤκουσε τῆς δευτέρας τῆς λαγούσης· Ἰ' ἡ εἰ, καί εἰς γ' ἡν ἀπαλεόσῃ (Γέν. 3, 19)· ἀλλ' ἐπειδὴ ταύτης παρενοήσε, διὰ τοῦτο θάνατος καί φροντίδες καί πόνου καί ἀθῶματα καί ζωὴ θανάτου παντὸς βαρύτερα· διὰ τοῦτο ἀκάνωται καί τριβόλια, διὰ τοῦτο πόνου καί ὀδίνες καί βίος ἐπίμοχθος.

Εἶδες πῶς ὁ Θεὸς ἀγανακτεῖ νηστείας ὀβριζομένης; μάθε καί πῶς εὐφραίνεται νηστείας τιμωμένης. Ὑστερ γὰρ ὀβρισιθείσης αὐτῆς θανάτου ἐπέθηκε τῷ ὀβριζαντὶ τὸ ἐπιστάμιον, οὕτω πάλιν τιμωθείσης αὐτῆς θάνατος ἀνεκάλεσται. Καί γὰρ βουλόμενός σου δείξει τοῦ πράγματος τὴν δύναμιν, ἔδεικνεν ἐξουσίαν αὐτῇ μετὰ ἀπόφασις, μετὰ ἀπαγωγῆς, τοὺς ἀπαγομένους τὴν ἐπὶ θάνατον ἐκ μέσης ἀναρπάσαι τῆς ὁδοῦ, καί πρὸς ζωὴν μεταγαγεῖν· καί τοῦτο οὐκ εἰς ὅδον, ἢ καί τριῶν καὶ εἰκοσιν ἀνθρώπων ἐποίησαν, ἀλλὰ καί ὄχι μόνον ἐκείνων, τὴν τὸν Νινευὶτῶν πόλιν μεγάλην καί θαυμαστὴν ἐπὶ γόνυ κειμένην, παρ' αὐτὸ τὸ βάρβαρον τὴν κεφαλὴν κλίνας, καί μύλλουσιν τὴν ἀνωθεν φερόμενὴν δέχεσθαι πληγὴν, καθάπερ

Νινευιτών, πού είχε γονατίσει κι' είχε κλίνει το κεφάλι της πάνω από το βάραθρο κι' ήταν νά δεχτή τὸ χτύπημα ἀπὸ ψηλά. Ἡ νηστεία ἤρθε σὰ δύναμις καὶ φτερούγησε πάνω στὴν πόλη καὶ τὴν ἄρπαξε ἀπὸ τὶς πύλες τὸ θανάτου, καὶ τὴν γύρισε πίσω στὴ ζωή. Μά, ἂν θέλετε, ἄς ἀκούσωμε κι' αὐτὴ τὴν ἱστορία. Κι' ἔκαμε λόγο, λέει, ὁ Κύριος στὸν Ἰωνᾶ καὶ τοῦ εἶπε: Σήκω καὶ πήγαινε στὴ Νινευί, τὴν πόλιν τὴ μεγάλη. Ἀμέσως λέει πὼς ἡ πόλη εἶναι μεγάλη, γιὰτὶ θέλει νὰ τὸν συγκινήσῃ, ἐπειδὴ ξέρεי ἀπὸ πρὶν ὅτι ὁ προφήτης θὰ ξεφύγῃ. Ἀλλὰ ἄς ἀκούσωμε καὶ τὴ ἐκήρυξιν τοῦ Ἰωνᾶ.

Ἀκόμα τρεῖς μέρες, καὶ ἡ Νινευί θὰ καταστραφῇ. Καὶ γιὰτὶ λές ἀπὸ πρὶν τὰ δεινὰ πού μέλλεις νὰ κάμῃς; Γιὰ νὰ μὴν κόμω ἐκεῖνα πού λέω ἀπὸ πρὶν. Γι' αὐτὸ κι' ἀπειλῆσε μὲ τὴν κόλαση, γιὰ νὰ μὴ φέρῃ στὴν κόλαση. Νὰ φοβηθῆτε λέει τὰ λόγια, γιὰ νὰ μὴ σᾶς λυπηθοῦν τὰ πράγματα. Καὶ γιὰτὶ βάζει προθεσμία τόσο λίγο χρόνον; Γιὰ νὰ μάθῃς καὶ τὸν βαρβάρων τὴν ἀρετὴν, βαρβάρους λέω τοὺς Νινευίτες, πού μπόρεσαν νὰ διαλύσων σὲ τρεῖς μέρες τὴν ὀργὴν ἀπὸ ἁμαρτίες, καὶ γιὰ νὰ θαυμάσῃς τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, πού τὸ ἔφτασε μετάνοια τριῶν ἡμερῶν γιὰ τόσα πολλὰ ἁμαρτήματα. Καὶ ἄκόμα γιὰ νὰ μὴν βυθιστῇ στὴν ἀπελπισία, κι' ἂν ἔκῃς ἁμαρτίας ἀναριθμητές. Διότι ὁ ἀμελὴς γιὰ τὴν ψυχὴ του κι' ἀδιάφορος, κι' ἂν

πάρῃ μεγάλη προθεσμία γιὰ νὰ μετανοήσῃ, τίποτα τὸ σπουδαῖο δὲν κάνει, κι' ἀπὸ τὴν ἀμέλειά του δὲ θὰ συμφιλιωθῇ μὲ τὸν Θεό, ἔτσι καὶ ὁ δραστήριος καὶ θερμὸς στὴν προθυμία του, φανερώνει μὲ ζῆλο πολὺ τὴ μετάνοιά του, καὶ σὲ μιὰ μικρὴ εὐκαιρία θὰ μπορέσῃ νὰ ἐξαφανίσῃ ἁμαρτίες πολλῶν χρόνων. Μήπως ὁ Πέτρος δὲν ἀρνήθηκε τὸν Χριστὸν τρεῖς φορές; μήπως τὴν τρίτῃ φορά δὲν ἔκαμε καὶ ὁρίσας; μήπως δὲν ἐφοβήθηκε τὰ λόγια μιᾶς ἀσημαυτῆς ὑπηρετριούλας; Καὶ τί λοιπόν; Χρειάστηκε πολλὰ χρόνια γιὰ τὴν μετάνοιά του; Καθόλου, τὴν ἴδια νύχτα ἔπεσε καὶ σηκώθηκε, δέχτηκε καὶ τὴν πληγὴ καὶ τὸ φάρμακο, κι' ἀρρώστησε καὶ στὴν ὕγεια του ἐσαναγύρισε. Πὼς καὶ μὲ τὴν τρόπο; Ἐκλαψε κι' ἐθρήνησε, ἡ καλύτερα, δὲν ἔκλαψε μόνο, ἀλλὰ μὲ πολλὰν προθυμία καὶ διαθέσῃ γιὰ μετάνοια καὶ γι' αὐτὸ ὁ εὐαγγελιστὴς δὲν εἶπε μόνο ὅτι ἔκλαψε, ἀλλὰ, Ἐκλαψε πικρά. Καὶ πόσῃ ἦταν ἡ δύναμις ἐκείνων τῶν δακρῶν, λέει, κανεὶς λόγους δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ παραστήσῃ, ἀλλὰ τὸ φανερῶνουν τὰ πράγματα μὲ τ' ἀποτέλεσμά τους. Διότι ὕστερ' ἀπὸ τὸ βαρὺ ἐκεῖνο παραπτώμα, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχει κακὸ ὅπως τὸ ν' ἀρνηθῇς τὸν Χριστό, ὅμως, ὕστερ' ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο κακὸ, τὸν ἔφερε πάλιν στὴν προηγουμένη τιμὴν, καὶ τοῦ ἐμπιστεψέθηκε νὰ φρονιστῇ τὴν παγκόσμια Ἐκκλησίαν, καὶ, τὸ σπουδαιότερον, μᾶς ἔδωσε τὴν ἀπόδειξιν πὼς ἀπ' ὅλους τοὺς ἀποστόλους ἐκεῖνος εἶχε στὸν Κύριον τὴν περισσότερη ἀγάπην. Διότι,

τις ἄνωθεν ἐπιστάσας δύνανται, καὶ ἐξ αὐτῶν ἤρπασε τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν, καὶ πρὸς τὴν ζωὴν ἐπανήγαγεν. Ἀλλ' εἰ δοκῇ, καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἐπακούσωμεν. Καὶ ἐγένετο ὁπότε, λόγος Κυρίου, πρὸς Ἰωνᾶν λέγων· Ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι εἰς Νινευί τὴν πόλιν τὴν μεγάλην· (Ἰωνᾶ 1, 1). Εὐθὺς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῆς πόλεως διασπᾷσσι βούληται, τὴν μέλουνσαν προειδὼς τοῦ προφήτου φυγῆν. Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ τοὺς λόγους τοῦ

Ἐν τῇ τρεῖς ἡμέραι, καὶ Νινευί καταστραφέσεται· (Ἰωνᾶ 3, 4). Καὶ τίνος ἔκκειν ἀμέλλεις νὰ ποιεῖν προλέγει; Ἦνα μὴ ποιῇς δὲ προλέγει. Διὰ τοῦτο καὶ γένωναν ἠπειλήσας, Ἦνα μὴ ἀπαγᾶγῃ εἰς γένωναν· Φοβεῖται, ὅφιν, ὡς τὰ ῥήματα, καὶ μὴ λυπεῖται τὰ πράγματα. Τίνος δὲ ἔκκειν καὶ τὴν προθεσίαν εἰς οὗτω στενὸν συνάγει χρόνον; Ἦνα καὶ τὴν τῶν βαρβάρων μάθησιν ἀρετῆν, βαρβάρων λέγω τῶν Νινευιτῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις θυνηθέντων τοσούτην ἁμαρτημάτων ὀργὴν καταλύσαι, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν θαυμάσιαν μετανοῶν τριῶν ἡμερῶν ἀρκεσθέντος ὅπου τοσούτων πλημμελημάτων, καὶ αὐτὸς μὴ καταπέσις εἰς ἀπόγνωσιν, κἂν μυρία ἁμαρτηκῶς ἥς. Ὡστερ γὰρ ὁ νοσθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ ὀλίγως, κἂν πολὺν λάβῃ πρὸς μετάνοιαν χρόνον, οὐδὲν μὲν ἐργάζεται, οὐδὲ καταλλάττει τὸν Θεὸν ἐαυτοῦ διὰ ῥαθυ-

μίας· οὕτως ὁ διετηγεμένος καὶ τὴν προθυμίαν ζῶων, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν μετάνοιαν ἐπιτεκονόμενος, καὶ ἐν βραχείᾳ καιρῷ ῥοπή πολλοῦ χρόνου παραπτώματα φανταῖαι δινησεται. Οὐκί τρίτον ὁ Πέτρος ἠρνήσατο; οὐκί μεθ' ὅρου τὸ τρίτον; οὐκί θεραπευνεῖν τινὲς εὐτελοὺς ῥήματα θείας; Τί οὖν, ἐναυστὸν πολλῶν ἔβλεπον αὐτὸ πρὸς μετάνοιαν; Οὐδαμῶς· ἀλλ' αὐτὴ τὴ νυκτὶ καὶ ὀλίγησας καὶ ἄνεστη, καὶ τὴν πληγὴν καὶ τὸ φάρμακον ἐδέξατο, καὶ ἠρώσασσε, καὶ πρὸς τὴν ὕγειαν ἐπανήλθε. Πὼς καὶ τίνα τρόπον; Κλάσας καὶ ἀποδουράμενος· μᾶλλον δὲ οὐ κλάσας ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ διαθέσεως· καὶ διὰ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς οὐκ εἶπεν, ἐν ἐκείνῳ ἀπλῶς, ἀλλ', Ἐκλαψε πικρῶς (Ματθ. 26, 75). Καὶ ποταπὴ τῶν δακρῶν ἐκείνων ἡ δύναμις, ὅσοι, λόγους μὴ οὐδὲς παραστήσας δινησεται· ἡ δὲ τὴν πραγματείαν ἐκβάσας δεικνύουσα σαφῶς. Μετὰ γὰρ τὸ χαλεπὸν ἐκεῖνο πτώμα· ἀρνήσεως γὰρ οὐδὲν ἰσὺν κακόν· ἀλλ' ὅμως μετὰ τοσούτων κακῶν πάλιν αὐτὸν πρὸς τὴν προτέραν ἐπανήγαγε τιμὴν, καὶ τὴν ἐπιστάσας τῆς οἰκουμένης· Ἐκκλησίαν ἐνεχείρισε· καὶ δὲ πάντων μεζῶν ἐστιν, ἀπέδειξεν ἡμῖν αὐτὸν πλείονα δὲν ἀποστόλων ἀπάντων ἔχοντα τὴν εἰς τὸν Δεσπότην ἀγάπην. Πέτρος γάρ, ὅσοι, φιλεῖς με πλείονα τοῦτων; (Ἰωνᾶ 21, 15). Τοῦτου δ' οὐδὲν γίνοντο ἐν ἰσὺν εἰς ἀρετῆς λόγον. Ἦνα γὰρ μὴ λέγῃς ἐν τοῖς Νινευιταῖς

Πέτρο, τοῦ λέει, μ' ἀγαπᾷς πιό πολὺ ἀπ' αὐτούς; Καὶ τοῦτο ἔχει μοναδικὴ ἀξία σὰν ἀρετὴ. Γιὰ νὰ μὴ λὲς δηλαδὴ ὅτι φυσικὸ ἦταν ποὺ ἐσυγχώρεσε τοὺς Νινευίτες, ἀνθρώπους βάρβαρους καὶ ἀνόητους, ἀφοῦ ὁ δοῦλος, λέει, ποὺ δὲν ἤξερε τὸ θέλημα τοῦ κυρίου του καὶ δὲν τὸ ἔκαμε, θὰ χτυπηθῇ λίγο, γιὰ νὰ μὴν τὸ λὲς αὐτό, γι' αὐτὸ σοὺ παρουσίασε καὶ τὸν Πέτρο, δοῦλο ποὺ γινώριζε τὸ θέλημα τοῦ κυρίου του πολὺ καλὰ. Κι' ὁμως ὅταν ἀμάρτησε κι' αὐτὸς, καὶ μάλιστα τὴ χειρότερη ἀμαρτία, πρόσεξε σὲ ποιοὺ ὕμους δόξας ἀνέβηκε.

Λοιπὸν κι' ἐσύ μὴ χάσης τὸ θάρρος σου ἀπὸ τὴς ἀμαρτίας σου, γιατί τὸ χειρότερο τῆς ἀμαρτίας εἶναι τὸ νὰ ἐπιμένῃς στὴν ἀμαρτία, καὶ τὸ φοβερώτερο τοῦ παραπτώματος, εἶναι τὸ νὰ παραμένῃς στὸ παράπτωμα. Κι' ὁ Παῦλος γι' αὐτὸ θρηγνεῖ καὶ ὀδύρεται, γι' αὐτὸ ἀξίζει, λέει, νὰ πενθῇ κανεὶς. Μὴ πως δηλαδὴ, λέει, ὅταν θὰ ἔλθω σ' ἐσάς, μὲ ταπεινώσῃ ὁ Θεός, καὶ πενθήσω πολλοὺς, ὅχι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀμάρτησαν μόνο, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν μετανόησαν γιὰ τὴν ἀκολασία καὶ τὴ βρωμιὰ καὶ τὴν πορνεία ποὺ ἔπραξαν. Καὶ ποιοὺς καιροὺς θὰ ἦταν πὺρ κατὰλληλος ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς νηστείας;

γ'. Ἀλλὰ ὅς γυρίσωμε στὴν ἱστορία. Ὅταν ἀκουσε, λέει, αὐτὰ τὰ λόγια ὁ προφήτης, κατέβη-

κε στὴν Ἰόππη γιὰ νὰ φύγῃ στοὺς ἑσπεροὺς, μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Ποῦ πᾶς ἀνθρώπε; δὲν ἀκουσε τὸν προφήτη ποὺ λέει, Ποῦ νὰ πάω μακριὰ ἀπὸ τὸ πνεῦμά σου, καὶ ποῦ νὰ φύγω ἀπὸ τὸ πρόσωπό σου; Στὴ γῆ; Μά, Τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ γῆ κι' ὅλα ὅσα τὴ γεμίζουν. Μήπως στὸν ἄδην; Κι' ἂν κατεβῶ, λέει, στὸν ἄδην, ἐκεῖ βρῖσκεσαι. Στὸν οὐρανὸ; Μά, κι' ἂν ἀνεβῶ στὸν οὐρανὸ, ἐσὺ ἐκεῖ εἶσαι. Μήπως στὴ θάλασσα; Κι' ἐκεῖ, λέει, θὰ μὲ κρατᾷ τὸ δεξιόν σου χέρι. Αὐτὸ ἀκριβὺς ποὺ ἔγινε καὶ σ' αὐτόν. Μὰ τέτοια εἶναι ἡ ἀμαρτία: ρίχνει τὴν ψυχὴ μας σὲ μεγάλῃ ἀνοησία. Γιατί καθὼς ἐκείνοι ποὺ ἔχουν πᾶνους στὸ κεφάλι καὶ ζῶλη, ἄσκαπα καὶ ἀνάτεια τριγυρίζουν, κι' ἂν βάραιτο, κι' ἂν γκρεμὸς, κι' ἂν ὅ,τι ἄλλο βρεθῇ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους, δίχως νὰ προσέξουν πέφτουν μέσα σ' αὐτό, ἔτσι κι' ὅσοι γλιστροῦν στὴν ἀμαρτία, σὰν ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀμαρτωλὴ τους πράξιν, δὲν ξέρουν τὴ καύτη, δὲν προβλέπουν οὔτε τὰ τωρινὰ, οὔτε τὰ μέλλοντα.

Πές μου, φεύγεις μακριὰ ἀπὸ τὸν Κύριο; Περμένει λίγο λοιπὸν, καὶ θὰ μάθης ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, πὼς δὲν θὰ μπορέσης νὰ ξεφύγῃς οὔτε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς θάλασσας ποὺ εἶναι δούλη τοῦ Κυρίου. Διότι μόλις μπῆκε στὸ πλοῖο ὁ Ἰωῆς, ἐκείνη σήκωσε ψηλὰ τὰ κῦματά της

εἰκότως συνέλγω, ἀνθρώποις βαρβάτοις καὶ ἀνόητοις. Ὁ γὰρ δοῦλος, φησὶν, ὁ μὴ εἰδὼς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ καὶ μὴ ποιήσας, θαρῆσεται ὀλίγας (Λουκ. 12, 48) ἵνα οὐκ μὴ τοῦτο λέγῃς, διὰ τοῦτο σοὶ καὶ τὸν Πέτρον εἰς μόνον παρήγαγε, δοῦλον μάλιστα τοῦ θελήματος τοῦ κυρίου εἰδὸς. Ἀλλ' ὁμως καὶ οὗτος ἀμαρτάνει καὶ τὴν ἑσχάτην ἀμαρτίαν, ἔρχετο πρὸς ὅσον παρησίας ὅπως ἀνέβη.

Μὴ τοῖνυν μὴδ' αὐτὸς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτίαις καταπέσῃ: τὸ γὰρ χαλεπώτερον τῆς ἀμαρτίας, τὸ μένειν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ τὸ διενεῶνεν τοῦ πτώματος, τὸ καθεῖσθαι ἐν τῷ πτώματι. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος θρηγνεῖ καὶ ἀποδύρεται, τοῦτο πένθους ὄξιν οἶνε φησι. Μὴ πως γὰρ, φησὶν, ἐλθόντος μου περὶ οὐμὰς, ταπεινώσῃ με ὁ Θεός, καὶ πενθήσω πολλοὺς, οὐχὶ τῶν ἡμαρτηκόντων ἀπλῶς, ἀλλὰ τῶν μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ἀκαθαρσία καὶ πορνείᾳ ἢ ἔπραξαν (Β' Κορ. 12, 21). Πρὸς δὲ μετανόησαν ποτε ἐπιτηδεύοντες γινώσκ' ἂν καιροὺς τοῦ τῆς νηστείας καιροῦ;

γ'. Ἀλλ' ἐπανάμεινε εἰς τὴν ἱστορίαν. Ἀκούσας γὰρ ταῦτα τὰ ῥήματα ὁ προφήτης κατέβη εἰς Ἰόππην τοῦ φεύγειν εἰς ἑσπεροὺς ἀπὸ

προσώπου Κυρίου (Ἰωνᾶ 1, 3). Ποῦ φεύγειν, ἄνθρωπε; οὐκ ἤκουσας τοῦ προφήτου λέγοντος: Ποῦ περευθᾷ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; (Ψαλμ. 138, 7). Εἰς τὴν γῆν; Ἀλλὰ, Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῆς (Ψαλμ. 23, 1). Ἀλλ' εἰς τὸν ἄδην; Κἂν κατεβῶ, φησὶν, εἰς τὸν ἄδην, πάρεαι. Εἰς τὸν οὐρανόν; Ἀλλ' ἐάν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ. Ἀλλ' εἰς τὴν θάλασσαν; Καὶ ἐκεῖ, φησὶ, καθέξει με ἡ δεξιὰ σου. Ὁ δὲ καὶ ἐπὶ τούτου γέγονεν Ἀλλὰ τοιοῦτον ἡ ἀμαρτία: εἰς πολλὴν θοῆν ἐμβάλλει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Καθάπερ γὰρ ὁ κερμαριστὴς καὶ μὴ κατεχόμενος ἀπλῶς καὶ εἰκὴ περιφέρονται, κἂν βαραθρον, κἂν κερμαριστὴς, κἂν οἷον ἢ ὑποκείμενον, καταπίπτουσιν ἀφελκτικῶς: οὕτω καὶ οἱ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐξολισθαίνοντες, καθάπερ μὴν τινὲς τῆς πράξεως ἐπιθυμῶς κατεχόμενοι, οὐκ ἴσασιν ὅπερ πράττουσιν: οὐ τῶν παρόντων, οὐ τῶν μελλόντων εἰ προσώσιν.

Τὸν Δεσπότην φεύγειν, εἰ μοι; Οὐκοῦν μικρὸν ἐνέμεινον, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μαθήσῃ, ὅτι οὐδὲ τῆς δουλίας θαλάττης τὰς χεῖρας δυνήσθαι διαφυγεῖν. Ὅμοιον γὰρ ἐπέβη τῆς νύκτος οὗτος, κἀκείνη τὰ κῦματα διασείσθη, καὶ πρὸς ὅπως ἡγέρετο μέγα: καὶ καθάπερ θεράπειναι τὴς ἐργαζομένων συν-

καὶ ἀνέβαινε σὲ ὕψος μεγάλο, καὶ ὅπως μὴ πιστὴ ὑπηρετρία ποὺ θὰ βρῇ τὸ συν-
 ἀδελφὸ τῆς νὰ ἔχη δραπετεύσει, ἀφοῦ
 ἔκλειπε κάποιο πράγμα τοῦ κυρίου τῆς,
 δὲν παρατᾶ, μὴ ἐνοχλεῖ ὅσο μπορεῖ ἐκεί-
 νους ποὺ τὸν ἔπιασαν, ἀλλὰ νὰ τὸν πάρῃ
 καὶ νὰ φύγῃ, ἔτσι ἀκριβῶς κι' ἡ θάλασσα,
 βρῆκε τὸν ὁμοίῳ τῆς δούλου τοῦ Κυρίου,
 τὸν γνώρισε, ἔφερε ὅσα ἐμπόδια μπορούσε
 στοὺς ναυτες, ταραχτικέ, βόρσσε, δὲν τὸν
 τράβηξε στὰ δικαστήρια, μὰ ἀπέλιψε
 νὰ βυθίσῃ τὸ πλοῖο μ' ὅλο του τὸ πλῆ-
 ρωμα, ἂν δὲν ἔπαιρνε τὸ συνάδελφὸ τῆς.
 Καὶ τί ἔκαμαν οἱ ναυτες τότε; Ἐρίξαν,
 λέει, στὴ θάλασσα τις ἀπο-
 σκευές τοῦ πλοίου, μὰ τὸ
 πλοῖο δὲν ἀλάφρωνε, γιατί ἔμενε
 ἀκόμα ὅλο φορτίο μέσα του, τὸ σῶμα
 τοῦ προφήτη δηλαδῇ, ποὺ ἦταν βαρὺ
 φορτίο, ὅχι ἀπὸ μόνο του, σὰν σῶμα,
 ἀλλὰ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας. Γιατί
 τίποτα δὲν εἶναι τόσο βαρὺ κι' ἀσῆκωτο,
 ὅσο ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ παρακοή. Γι' αὐτὸ
 κι' ὁ Ζαχαρίας τὴν παράτῃ με μολύβι,
 κι' ὁ Δαβὶδ γιὰ νὰ τὴν περιγράψῃ ἔλεγε,
 Οἱ ἀνομίαι μου σκέπασαν
 τὸ κεφάλι μου, βάρυναν πά-
 νω μου σὰ βαρὺ φορτίο. Καὶ ὁ
 Χριστὸς φώναζε συχνὰ σ' ὅσους ζούσαν
 στὴς ἁμαρτίες, Ἐλᾶτε σ' ἐμένα ὅλοι οἱ
 βασιανισμένοι καὶ φορτωμένοι,
 κι' ἐγὼ θὰ σᾶς ξεκουράσω. Ἡ
 ἁμαρτία λοιπὸν ἐβάρυνε τότε καὶ τὸ πλοῖο
 κι' ἦταν νὰ τὸ βυθίσῃ, μὰ ὁ Ἰωάνης κοιμόταν
 καὶ ροχάλιζε. Βαρὺς ὅστινος του, δὲν ἦταν

ἀπὸ ἐσχάρστηση, ἀλλὰ ἀπὸ λύπη, ὅχι ἀπὸ
 ξενοιασιά, ἀλλὰ ἀπὸ στενοχώρια. Γιατί οἱ
 ὑπηρετές ποὺ εἶναι πιστοί, γρήγορα νιώ-
 θουν τὰ ἁμαρτήματά τους, πράγμα ποὺ κι'
 ἐκεῖνος ἔπαθε. Ἀφοῦ δὴλαδῇ ἔκαμε τὴν
 ἁμαρτία, κατάλαβε τὴν τῆς ἁμαρτίας
 τὸ κακό. Τέτοια εἶναι ἡ ἁμαρτία: ἀφοῦ
 γεννηθῇ, τότε φέρνει τοὺς φοβεροὺς πό-
 νους στὴν ψυχὴ ποὺ τὴ γέννησε, ἀντίθετα
 μὲ τὸ φυσικὸ νόμο τῆς γεννήσεώς μας.
 Διότι ἐμεῖς μόλις γεννηθούμε, παύομε τοὺς
 μητρικοὺς πόνους, ἀλλὰ ἐκεῖνη μόλις γε-
 ννηθῇ ξεσκίζει μὲ τοὺς πόνους τῆς τοὺς
 λογισμοὺς ποὺ τὴ γέννησαν. Τί ἔκαμε
 λοιπὸν ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου; Τὸν
 πλησίασε, λέει, καὶ τοῦ εἶπε: Σήκω π
 ἄνω καὶ παρακάλεσε τὸν Κύ-
 ριο τὸ Θεό σου. Κατάλαβε πῶς ἀπὸ
 τὴν πείρα του, πὼς ἡ τρικυμία δὲν ἦταν
 ἀπὸ τίς συνηθισμένες, ἀλλὰ πὼς ἡ τιμο-
 ρία ἦταν σταλμένη ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ πὼς
 δὲν μπορούσε ἡ τέχνη τοῦ ἀνθρώπου νὰ
 νικήσῃ τὴ θαλασσοταραχὴ, κι' ὅτι τὰ χέ-
 ρια τοῦ κυβερνήτη δὲν θὰ φέρναν ἀποτέλε-
 σμα κανένα. Στὴν περίπτωσι αὐτὴ χρειάζο-
 ταν κυβερνήτης μεγαλύτερος, ἐκεῖνος ποὺ κυ-
 βερνᾷ τὸν κόσμον ὅλο, κι' ἦταν ἀπαραί-
 τητὴ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ κι'
 ἐκεῖνοι ἀφῆσαν τὰ κουπιά καὶ τὰ πανιά
 καὶ τὰ σκονιά, καὶ χέρια τους παράτῃσαν
 τὴν κωπηλασία, καὶ τὰ σήκωσαν στὸν
 οὐρανὸ καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεό. Κι'
 ἀφοῦ δὲν γινόταν τίποτα καὶ μ' αὐτά,
 ἔριξαν κλῆρου, λέει, καὶ τότε
 ὁ κλῆρος φανέρωσε τὸν ὑπεύθυνον. Κι'

δουλον εὐρύσσει φυγάδα, τὼν δεσποτικῶν ὑπελόμενόν τι κτη-
 μάτων, οὐ πρότερον ἀρίσταται μυρία τὸ ὑποδεξαμένους
 αὐτὸν παρεχόμενα πράγματα, ἔως ἂν λαβούσας αὐτὸν ἀπέλθῃ·
 οὕτω δὲ καὶ ἡ θάλασσα τὸν σύνδουλον εὐρύσσει τὸν ἐκνήτης καὶ
 ἐπιγινώσκει, μυρία τοῖς ναύταις παρέχει πράγματα, ταρᾶ-
 ταισιν, βώδω, οὐκ εἰς δικαστήριον ἔλκουσα, ἀλλ' αὐτάνθρωπον
 ἀπειλούσα καταδύσκειν τοῦ σκάφους, εἰ μὴ τὸν ἡμέτερον
 ἀποθνήσκων αὐτῇ. Τὸ οὖν οἱ ναῦται, τοῦτον γινόμενοι: Ἐποιή-
 σαντο, φησὶν, ἐκ βολῆς τῶν σκευῶν τῶν ἐν
 τῷ πλοίῳ· τὸ δὲ πλοῖον οὐκ ἐκούριζετο
 (Ἰωάν. 1,5)· ὁ γὰρ φόρτος ἀπὸς ἐνὸς ἔμενε ἑνὶ, τοῦ προ-
 φήτου τὸ σῶμα, τὸ βαρὺ φορτίον, οὐκ παρὰ τὸν οὐ μᾶκτος
 φωνὴν, ἀλλὰ παρὰ τὸ τῆς ἁμαρτίας ἄσχος· οὐδὲν γὰρ οὕτω
 βαρὺ καὶ δυσβόστακτον, ὡς ἁμαρτία καὶ παρακοή. Διὰ τοῦτο
 καὶ Ζαχαρίας εἰς τὴν μοιζήτου διέτιπυσεν αὐτὴν (Ζαχ. 5,7):
 ὁ Δαυὶδ δὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς διαγράψων ἔλεγεν· Αἱ ἀνο-
 μίαι μου ὑπερέβησαν τὴν κεφαλὴν μου, ὡς αἱ
 σορτίον βαρὺ ἐβάρυνθησαν ἐπ' ἐμέ (Ψαλμ.
 37,5). Ὁ δὲ Χριστὸς πρὸς τοὺς ἐν ἁμαρτίαις βεβιωκότας
 πολλὰς λέγει· Δεῦτε πρὸς μέ πάντες οἱ κο-
 πῆδες καὶ καὶ πεφορτωμένοι, κἀγὼ ἀνα-
 πύσω ὑμᾶς (Ματθ. 11,28). Αὕτη τοίνυν καὶ τὸ πλοῖον
 ἐβάρυνε τότε καὶ βασιτεῖν ἐμελλεν· ὁ δὲ Ἰωάνης ἐκἀθευσε

καὶ ἔρεχε. Βαρὺς ὁ ὕπνος οὐκ ἦν ἡδονῆς, ἀλλὰ λύπης, οὐκ
 βασμίας, ἀλλὰ θύμιας. Οἱ γὰρ ἐγγινώσκοντες τὸν οἰκτιρῶ-
 ντα καὶ αἰσθάνοντα τὴν ἁμαρτημάτων ὅπερ κἀκεῖνος ἔπαθε
 Μετὰ γὰρ τὴν πρῆξιν τῆς ἁμαρτίας, ἔγνω τῆς ἁμαρτίας τότε
 τὸ δεινόν· καὶ γὰρ τοῖσιν ἡ ἁμαρτία μετὰ τὸ τεχθῆναι, πλη-
 ρυς τότε τὰς ὀδῶνας ἐγείρει τὴν τεκοῦσιν ψυχῇ, ἀπεινᾶσθαι
 τῷ νόμῳ τῆς ἡμετέρας γενήσεως. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ὁμοῦ
 τεχθέντες τὰς ὀδῶνας ἴσαμεν, ἐκείνη δὲ ὁμοῦ τεχθεῖσα διασπᾶ
 ταῖς ὀδῶναις τοὺς τεκόντας αὐτὴν λογισμοῖς. Τὸ οὖν ὁ πρω-
 τεύς; Προσπλῆν, φησὶν, αὐτῷ καὶ λέγει· Ἀνάστα, καὶ
 ἐκίκαλον ὁ Κύριον τὸν Θεόν σου (Ἰωάν. 1,6).
 Ἐγὼ λοιπὸν ἀπὸ τῆς πείρας, εἰς οὐκ ἦν συνήθης ὁ χεῖμων.
 ἀλλὰ θελήματος ἦν ἡ πληγὴ, καὶ μείζων τῆς ἀνθρωπίνης τέχνης
 τὸ κλυδωνισμὸς, καὶ εἰ τῶν τοῦ κυβερνήτου χειρῶν θραύσει
 οὐδὲν ἑτέρου γὰρ δεῖτο μείζονος κυβερνήτου τὰ γινόμενα, τοῦ
 τὸν κόσμον διακυβεύοντος ἀπέναντι, καὶ τῆς ἀνῶθεν χρείαν
 εἶχε βοήτης. Διὰ τοῦτο κἀκεῖναι κόπας καὶ ἰστίαι καὶ σχοινία
 καὶ πάντα ἀφέντες καὶ τῆς εἰρεσίας τὰς χεῖρας ἀποστήσαντες
 πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέβαιναν, καὶ τὸν Θεὸν παρεκάλουν· Ὡς
 δὲ οὐδὲ οὕτως ἐγένετό τι πλὴν, Ἐβαλον κλῆρους,
 φησὶ καὶ παρέβωσαν λοιπὸν ὁ κλῆρος τῇ ψῆφῳ τὸν ὑπεύθυνον.
 Οἱ δὲ οὐδὲ οὕτως αὐτὸν λαβόντες κατεπόντισαν, ἀλλὰ θεωροῦσι
 τοσοῦτον καὶ ταραχὴς ἐπιτεκμήνη, ὥστε ἡσυχίας πολλῆς

ἐκεῖνοι οὐτε τότε δὲν τὸν ἔπιασαν νὰ τὸν πετάξουν στὴ θάλασσα, ἀλλὰ ἂν καὶ γίνηκε τόσος θόρυβος καὶ ταραχὴ, σὰ νὰ βρίσκονταν σὲ μεγάλη ἡσυχία, ἔστησαν δικαστήριον στὸ πλοῖο καὶ τοῦ ὅσωναν τὸ λόγο καὶ τὸν κάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ, κι' ὅλα τὰ ἐξέταζαν μὲ προσοχὴ, σὰν νὰ ἦταν ὑπεύθυνοι σὲ κάποιον γιὰ τὴν ἀπόφασή τους. Ἀκούσε τους λοιπὸν νὰ τὰ ἐξετάζουν ὅλα ὅπως στὸ δικαστήριον. Τί δουλειὰ κάνεις; κι' ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; καὶ ποῦ πᾶς; κι' ἀπὸ ποῖα χώρα κι' ἀπὸ ποῖο λαὸ εἶσαι; Ἔτσι, ἂν καὶ τὸν κατηγορήσε ἡ θάλασσα μὲ τὴ δυνατὴ βοή της, κι' ὁ κληρὸς τὸν φανέρωσε καὶ τὸν ἐμαρτύρησε καθαρὰ, ὅμως οὐτε ἀπὸ τὴν κατακραυγὴ τῆς θάλασσας οὐτε ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ κληροῦ δὲν βγάζουν τὴν ἀπόφασή τους, ἀλλ' ὅπως στὸ δικαστήριον ποῦ οἱ κατήγοροι εἶναι παρόντες κι' οἱ μάρτυρες παραβρίσκονται, καὶ γίνονται οἱ ἔλεγχοι, οἱ δικαστὲς δὲν βγάζουν τὴν ἀπόφασή τους μέχρι ποῦ ὁ ἴδιος ὁ κατὰδικος νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἐνοχλή του. Ἔτσι κι' ἐδῶ οἱ ναῦτες, ἄνθρωποι βάρβαροι κι' ἀνόητοι, ἔκαναν τὴν καλὴ τακτικὴ τῶν δικαστηρίων. Ἄν κι' ὁ φόβος ἦταν τόσος, τόση ἡ τρικυμία, τόση ἡ ταραχὴ ποῦ τοὺς κύκλωνε, κι' ἡ θάλασσα δὲν τοὺς ἄφηνε οὐτε ἀναπνοὴ νὰ πάρουν, τόσο πολὺ θορυβοῦσε, κι' ἄγριεψε μὲ μανία καὶ μὲ ἄγρια βοή καὶ σήκωνε ψηλά, ἀπαντωτὰ τὰ κύματά της. Ἀπὸ ποῦ λοιπόν, ἀγαπητοί μου, δόθηκε ἡ τόση πρόνοια γιὰ τὸν προφήτη; Ἀπὸ τὴν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς

ἔφερνε τὰ πράγματα ἔτσι, ὥστε νὰ μάθῃ ὁ προφήτης μ' αὐτά, νὰ εἶναι φιλάνθρωπος καὶ καλὸς, σχεδὸν σὰ νὰ τοῦ φώναζε καὶ νὰ τοῦ ἔλεγε: Μιμήσου τοὺς ναῦτες, τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἀνθρώπους, ποὺ δὲν περιφρονοῦν καμμιὰ φυλὴ οὔτε διαδοφοροῦν γιὰ ἓνα σῶμα, τὸ δικό σου· κι' ἐσύ ἄφηνες νὰ καταστραφῇ, ὅσο περνοῦσε ἀπὸ τὸ χέρι σου, ὁλόκληρη πόλη ποῦ ἔχει τόσες μυριάδες κατοίκους. Οἱ ναῦτες αὐτοί, ὅταν βρῆκαν ποῖος ἔφταιγε γιὰ ὅσα κακὰ τοὺς βρῆκαν, πάλι δὲν βιάζονται νὰ τὸν καταδικάσουν, κι' ἐσύ ποῦ δὲν ἔχεις κανένα παράπονον ἀπὸ τοὺς Νινευίτες, τοὺς ἔπνιξες καὶ τοὺς ἀφάνισες. Ἐσύ ἀκόμα, ὅταν σὲ πρόσταξε νὰ πᾶς καὶ μὲ τὸ κήρυγμα νὰ τοὺς γυρίσῃς στὴ σωτηρία, δὲν ὑπάκουσες, κι' αὐτοὶ ποῦ δὲν ἄκουσαν κανένα, κάνουν τὰ πάντα, γιὰ νὰ σὲ προστατέψουν, ποῦ ἔπρεπε νὰ τιμωρηθῇς. Διότι κι' ἀφοῦ τὸν κατηγορήσε ἡ θάλασσα, κι' ἀφοῦ τὸν φανέρωσε ὁ κληρὸς, ὅταν ὁ ἴδιος κατηγορήσε τὸν ἑαυτοῦ του κι' ὠμολόγησε τὴ φυγὴ του, καὶ πάλι δὲν βιάστηκαν νὰ τὸν ἀφανίσουν τὸν προφήτη, μὰ ἐδειχναν ἀνοχὴ κι' ἐπροσπαθοῦσαν κι' ἔκαναν τὸ πᾶν, γιὰ νὰ μὴν τὸν παραδώσουν στὴν μανία τῆς θάλασσας, οὕτε κι' ὅταν τόσο πολὺ βεβαιώθηκαν γιὰ τὸ φταίξιμό του. Μὰ καὶ πάλι ἡ θάλασσα δὲν ἄφηνε, ἡ καλύτερα, δὲν ἄφηνε ὁ Θεός, γιατί ἤθελε νὰ τὸν φρονιματίσῃ, ὅπως μὲ τοὺς ναῦτες, ἔτσι καὶ μὲ τὸ κῆτος. Γι' αὐτὸ κι' ὅταν ἄκουσαν, Σηκώστε ὑμεῖς καὶ ρίξτε με στὴ θάλασσα, καὶ θὰ ἡσυ-

ἀπολαύοντες, οὕτω δικαστήριον ἐν τῷ πλοίῳ καθιστάντες, καὶ λόγου μετέδωκαν αὐτῷ, καὶ ἀπολογίας ἤξιωσαν, καὶ πάντα μετὰ ἀκριβείας ἐξήταζον, ὥστερ μέλλοντες τιν παρῆεν εὐθόνας, ὧν ἂν ὑφείκονται. Ἀκούουν γοῦν αὐτῶν, ὥστερ ἐν δικαστηρίῳ πάντα ἐξετάζοντες. Τίς σου ἡ ἀργασία ἐστὶ; καὶ πῶθεν ἔρχη; καὶ ποῦ πορεύῃ; καὶ ἐκ ποίας χώρας, καὶ ἐκ ποίου λαοῦ εἰ σὺ; Καίτοι κατηγορήσε μὲν ἡ θάλασσα καταβώσα, ἤλεγξε δὲ ὁ κληρὸς, καὶ καταμαρτύρησεν· ἀλλ' ὁμῶς ὅτε τῆς θαλάσσης καταβώσεως, ὅτε τοῦ κληροῦ καταμαρτυρήσαντος τὴν ὕψον ἐπάγουσιν οὐδέπω, ἀλλ' ὥστερ ἐν δικαστηρίῳ, καὶ κατηγορῶν παρόντων, καὶ μαρτύρων ἐπρεσβυτέρων, καὶ ἐλέγχων γινόμενων, οὐ πρότερον οἱ δικάζοντες τὴν ὕψον ἐπάγουσιν. Ἐκ ἂν αὐτοῦ ὁ κατὰδικος κατήγορος τῆς ἰδίας ἀμαρτίας γέννηται· οὕτω θὴ καὶ οἱ ναῦται ἐνταῦθα, ἄνθρωποι βάρβαροι καὶ ἀνόητοι, τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις εὐταξίαν ἔμμελυνον· καίτοι τοσοῦτον φόβου, τοσοῦτον κλυδωνίου, τοσαύτης ταραχῆς περιεστώσης αὐτοῦς, καὶ τῆς θαλάσσης οὐδὲ δυνάμει ἐπιτρέποσσης· οὕτως ἰσορροπεῖ, καὶ κατέπειθε μαινομένην καὶ καταβώσα καὶ συνεχρὴ τὰ κύματα ἐπεμύρουσα. Πῶθεν οὖν ἡ τοσαύτη πρόνοια γέγονεν, ἀγαπητοί, περὶ τὸν προφήτην; Ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ οἰκονομίας. Ὁ γὰρ Θεὸς ὡκώμει ταῦτα γίνεσθαι, τὸν προφήτην διὰ τούτων παιδεύων πρὸς ἀνθρώπον εἶναι καὶ ἡμερον, καὶ μονονουχί βῶδν πρὸς

αὐτὸν καὶ λέγων Μιμήσαι τοὺς ναῦτας, ἀνθρώπους ἀνόητους· εἰπερ οὗτοι μὲν οὐδὲ μίαν καταφρονοῦσι φυλὴν, οὐδὲ ἑνὸς ἀπειδοῦσι σώματος τοῦ σοῦ οὐ δὲ ἀλλήλων· πᾶν τοσούτον ἔχουσιν μυριάδας ἐξέδικας· τὸ γε σὸν μέρος καὶ αὐτοὶ μὲν τὸν αἶτιον τῶν γεγεννημένων αὐτοῖς κακῶν εὐρύντες, οὐδὲ οὕτως ὁρμῶσιν ἐπὶ τὴν καταδικάζουσαν ὕψον· οὐ δὲ οὐδὲν ἔχον ἐγκαλεῖν τοῖς Νινευίταις κατέβωσας αὐτοῦς καὶ ἀτάλεσας. Καὶ σὺ μὲν, ἔμοχ κλεψάντος ἀπένει, καὶ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦς ἀνακαλεῖσθαι διὰ τοῦ κηρύγματος, οὐκ ὑπὴκουσας· οὗτοι δὲ οὐδὲν ἀκούσαντες, πάντα ποιοῦσι, καὶ πραγματεύονται, ὥστε οὐ τὸν ὑπεύθυνον γενόμενον τιμωρίας ἀνακαλεσθῆσαι. Καὶ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς θαλάσσης κατηγορίαν, μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τὴν διὰ τοῦ κληροῦ, ὅτε αὐτοῦ ἐαυτοῦ κατηγορήσε, καὶ τὴν φυγὴν ὠμολόγησε, οὐδὲ οὕτως ὁρμησαν ἐπὶ τὴν ἀπὸ τῶν τῶν προφῆται, ἀλλὰ ἡνεῖχον καὶ ἐβιάζοντο καὶ πάντα ἐποίουν, ὥστε αὐτὸν μὴ μὲν τοσούτην ἀπόδειξιν ἔκδοσαν· τῆς θαλάσσης ὁρμῆς. Ἀλλ' οὐκ ἐπείτρεπον οὐδὲ οὕτως ἡ θαλάττα· μάλλον δὲ ὁ Θεὸς οὐκ ἤφειε, ὥστερ διὰ τῶν ναυτῶν, οὕτω καὶ διὰ τοῦ κήτους αὐτὸν ὠμωροῦναι βουλάμενος. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ ἀκούσαι, Ἄρα τί με καὶ ἐμβάλετε εἰς τὴν θάλατταν, καὶ κοπάσει ἡ θάλαττα ἀφ' ὑμῶν (Ἰωνά 1, 12)

θαν ὅ,τι παθαίνουν τὰ σώματα; Πῶς; ρώτησε τὴ νηστεία καὶ θὰ σοὺ ἀπαντήσῃ, κί' αὐτὴ θὰ σοὺ λύσῃ τὸ αἰνίγμα, γιατί πραγματικά ἦταν αἰνίγμα, ἀφοῦ τὰ σώματα πολεμοῦσαν μὲ τὴ φωτιά καὶ νικοῦσαν τὰ σώματα. Εἶδες παράνευη μάχη; Εἶδες πιὸ παράξενη τὴ νίκη; Θαύμασε τὴ νηστεία καὶ δέξου τὴν μὲ ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιά, γιατί ἀφοῦ καὶ στὸ καμίνι βοηθᾷ, καὶ στὸ λάκαο τῶν λιονταριῶν φυλάσσει, καὶ δαίμονες διώκῃ, κί' ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ σκορπίζει, καὶ μανία τῶν παθῶν ἡσυχάζῃ, καὶ στὴν ἐλευθερία μᾶς ξαναφέρῃ, καὶ πολλὴ γαλήνη φέρῃ στοὺς λογισμοὺς μας, δὲν εἶναι ἡ χειρότερη τρέλλα, νὰ τὴν ἀποφεύγωμε καὶ νὰ τὴ φοβόμαστε, ποῦ ἔχει τόσα ἀγαθὰ στὰ χέρια της; Μὰ ἀδυνατίζει τὸ σῶμα μας καὶ τὸ κάνει ἀσθενικό, λένε. 'Αλλὰ ὅσο ὁ ἐξωτερικὸς ἀνθρωπὸς φθείρεται, τόσο ὁ ἐσωτερικὸς ἀνανεώνεται μέρα μὲ τὴν ἡμέρα κί' ἂν, καλύτερα, ἤθελες νὰ ἐξετάσῃς προσεκτικὰ τὸ ζήτημα, θὰ βρῇς πῶς ἡ νηστεία εἶναι μητέρα τῆς σωματικῆς ὑγείας. Κί' ἂν δὲν πιστεύεις τὰ λόγια μου, ρώτησε τοὺς γιατροὺς γί' αὐτὰ τὰ πράγματα, κί' αὐτοὶ θὰ σοὺ ποῦν πολὺ καθαρά, αὐτὰ ποῦ λένε τὴ φτώχεια μητέρα τῆς ὑγείας, καὶ τοὺς πόνους στὰ πόδια καὶ στὸ κεφάλι καὶ τὴν ἀποπληξίαν καὶ τὴ φθίσιν καὶ τὴν ὕδρωπικία καὶ τὴς πληγὰς καὶ τ' ἀποστήματα καὶ τὸ πλῆθος ὀδῶν τῶν ἄλλων νοσημάτων, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀσωτία καὶ τὴν πολυφαγία λένε πῶς προέρχονται, σὰ νὰ εἶναι βρώμικα ρυακία ἀπὸ μολυσμένη

πηγὴ, καὶ καταστρέφουν τὴν ὑγεία τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὴ σωφροσύνη.

Ε'. 'Ἄς μὴ φοβόμαστε λοιπὸν τὴ νηστεία, ἐκείνη ποῦ μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ τόσα κακά. Καὶ δὲ σὰς δίνω αὐτὴ τὴ συμβουλὴ χωρὶς αἰτία, ἀλλὰ ἐπειδὴ βλέπω πολλοὺς ἀνθρώπους σὰ νὰ πρόκειται νὰ παραδοθοῦν σὲ μιὰν ἄγρια γυναῖκα, ἔτσι ἀμελοῦν καὶ δυσκολεύονται, καὶ καταστρέφονται στὴ μέθη καὶ στὴν πολυφαγία. Γί' αὐτὸ συμβουλευέω, γιὰ νὰ μὴν καταστρέψετε ἀπὸ πρὶν, μὲ τὴ λαίμαργία καὶ τὴ μέθη, τὴν ὠφέλεια ποῦ θὰ ῥθῃ ἀπὸ τὴ νηστεία. Καὶ οἱ στομαχικοὶ βέλαια, ὅταν πρόκειται νὰ πιοῦν πικρά φάρμακα, ἂν γεμίσουν τὰ στομάχια τοὺς πολλὴν τροφῇ, κί' ὕστερα πάρουν τὰ φάρμακα, ὑπόμεναι τὴν πίκρα μὰ ἔχασαν τὴν ὠφέλεια, γιατί, μὲ τὴν πολυφαγία, δυσκολεύουν πιὸ πολὺ τὸ φάρμακο νὰ παλέψῃ μὲ τοὺς βλαβεροὺς χυμοὺς ποῦ προκαλοῦν τὴ βλάβη. Γί' αὐτὸ οἱ γιατροὶ τοὺς προστάζουν νὰ κοινοῦνται δίχως νὰ δεितηθοῦν, ὥστε νὰ διαθῇσιν τὰ φάρμακα ὅλη τοὺς τὴ δύναμη ἀπ' εὐθείας ἐναντία στοὺς βλαβεροὺς χυμοὺς ποῦ ἔχουν στὸ στομάχι τὰ περιττὰ ὀλόλοιπα. 'Ἔτσι καὶ στὴ νηστεία ἂν παραγεμίσῃς τὸν ἑαυτὸ σου σήμερα στὴ μέθη, κί' αὔριο πάρῃς τὸ φάρμακόν της, τὸ 'κανες ἄχρηστο κί' ἀνώφελο, κί' ἔτσι ὑπόφερες τὸν κόπο, μὰ δὲν ὠφεληθήκης ἀπὸ τὸ φάρμακο, γιατί στὸ πρόσφατο κακὸ ποῦ σοῦ ἔφερε ἡ μέθη, δαπάνησε ὅλη τοὺ τὴ δύναμη. Κί' ἂν κάμῃς τὸ σῶμα σου ἀνάλαφρο καὶ μὲ καθαρὸ λογισμὸ δεχτῇς τὸ φάρμακο,

τὴν νηστείαν, καὶ ἀποκρινεῖται σοί, καὶ αὐτὴ λύσει σου τὸ αἰνίγμα, καὶ γὰρ ἦν ἐντοὺς αἰνίγμα· σωματὸν γὰρ φύσις ἐμάχετο φύσιν πυρός, καὶ ἡ νίκη τῶν σωματῶν γίνεται. Εἶδες παραδόξον μέχρη; εἶδες παραδοξότεραν τὴν νίκην; Θαύμασον τὴν νηστείαν, καὶ ὁπίσθας ὑπόθεξαι χερσίν· ὅταν γὰρ καὶ ἐν γαμίνι βοηθῇ, καὶ ἐν λάκαω λένοντι φυλάτῃ, καὶ δαίμονας ἀπελύνῃ, καὶ ἀπόρασιν ἀναλῇ Θεοῦ, καὶ παθῶν μανίαν καταστῇ, καὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἡμᾶς ἐπαναγῇ, καὶ πολλὴν ἐν τοῖς λογισμοῖς ἡμῶν ποιῇται τὴν γαλήνην, πῶς οὐκ ἐσχάτως ἐν εἰς παρανοίας, τοσαῦτα ἔχουσιν ἐν ταῖς χερσίν ἀγαθὰ φέρειν καὶ δευοικεῖναι; 'Ἐπιτρέψαι γὰρ ἡμῖν τὸ σῶμα πρὸς τὴν ἀσθένειαν, φησί. 'Αλλ' ὅσω ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, τοσούτω ὁ ἔσω ἀνακαίνουται ἡμέρας καὶ ἡμέρας (Β' Κορ. 4, 16)· μέλλον δὲ, εἰ βουληθεῖς μετὰ ἀκριβείας ἐκτελέσαι τὸ πρῶμα, καὶ εὐεξίας αὐτὴν εὐρήσεις μητέρα τῆς γνῶσεως. Καὶ εἰ τοῖς ἡμῶς πιστεύεις λόγους, παιδὲς ἱερῶν περὶ τοῦτον ἐρώτησον, καὶ αὐτοὶ ταῦτα σαφέστερον ἐροῦν, οἳ τὴν μὲν ἐνδείαν μητέρα τῆς ὑγείας καλοῦσι, τὰς δὲ ποδολιθίας καὶ καρδιακὰς καὶ ἀποπληξίας καὶ φύβην καὶ ὕδωρον καὶ φλεγμονὰς καὶ οἰδημάτα, καὶ μυρίων ἑτέρων νοσημάτων χαμαίρους, ἀπὸ τῆς τρυφῆς καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐξέρπει φασί, ὥστε ἀπὸ τινος πονηροτάτης πηγῆς πονηροὺς ῥυακας, καὶ τὴ τοῦ σώματος εὐεξία, καὶ τὴ

τῆς ψυχῆς σωφροσύνην λυμαινομένους

Ε'. Μὴ τοῖνον φοβόμεθα νηστείαν, τὴν τῶν τοσούτων ἡμᾶς ἀπαλλάττουσαν κακῶν. Οὐ γὰρ ἀτλῶς ὅμιν τοῦτο παρανοῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὺς ὁρῶ τῶν ἀνθρώπων, καθέπερ ἄγρια τινὶ γυναίκα παραβιθῆσθαι μέλλοντας, οὕτως ὀκνοῦντας καὶ ἀναδοκίμαζον, καὶ μέθη καὶ ἀσφαλείας τήμερον ἑαυτοὺς διασφειρόντας· διὰ τοῦτο παρανοῶ ὥστε μὴ τὴν ἐκ τῆς νηστείας ἐσομένην ὠφέλειαν προαλεῖν λαίμαργία καὶ μέθη. Καὶ γὰρ οἱ κακώτατοι τῶν ἀνθρώπων, ὅταν πικρὰ μέλλωσι πίνειν φάρμακα, ἐν πολλῇς ἑαυτοὺς ἐμπλήσσωσι τροφῇ, καὶ οὕτω τὰ φάρμακα λάβωσι, τὴν μὲν πικρίαν ὑπέμειναν, τῆς δὲ ὠφελείας ἐξέπεισαν, δυσκολώτερον τὰ φάρμακα ποιοῦντες τὴν πάλιν πρὸς τὴν τῶν διασφειρότων χυμῶν πονηρίαν. διὰ τοῦτο αὐτοὺς οἱ τῶν ἱερῶν παιδὲς μὴ δεितησάντας καλεώσους καθοδεῖν, ἵνα πᾶσαν τὴν φαρμάκων τὴν δύναμιν ἐκ πρώτης εὐθέως τοῖς νοσοποιοῖς τῶν περιττωμάτων προσάγῃ χυμῶν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς νηστείας· ἔάν μὴ πολλὰς ἑαυτὸν ἐμπλήσῃς τῆς μέθης τήμερον, καὶ αὔριον ὑποθέξῃ τὸ παρ' ἐκείνης φάρμακον, ἄχρηστο αὐτὸ καὶ ἀνόνητον ἐκλήσας, καὶ τὸν μὲν πόνον ὑπέμεινας, τὸ δὲ κέρδος οὐκ ἐκπαύσω τοῦ πράγματος, εἰς τὴν πρόσφατον ἐκ τῆς μέθης ἄγνοιαν· καὶ κακίαν ἤμασον αὐτὸ καταδραπανόντος τὴν δύναμιν.

θά μπορούσε έτσι να καθάρσις πολλά από τὰ παλαιὰ σου ἁμαρτήματα. Λοιπόν, ἄς μὴν πηγαίνωμε ἀπὸ τῆ μέθης στὴ νηστεία, οὔτε ἀπὸ τῆ νηστείας στὴ μέθην νὰ καταλήγωμε πάλι, γιὰ νὰ μὴ γίνεταί τὸ ἴδιο μ' ἐκεῖνο τὸ ἄρρωστο σῶμα, ποὺ εἶναι νὰ σηκωθῇ ἀπ' τὸ κρεβάτι, καί, μὲ μιὰ κλωστή, πέφτει πάλι καὶ χειρότερα. Αὐτὸ συμβαίνει καὶ στὴν ψυχὴ μας, ὅταν κι' ἀπὸ τὰ δύο μέρη, κι' ἀπ' τὴν ἀρχὴ κι' ἀπὸ τὸ τέλος τῆς νηστείας, ρίξωμε σκιά μὲ τὰ σύννεφα τῆς μέθης, στὴν καθαρότητα ποὺ κερδίσωμε ἀπὸ τῆ νηστείας. Καθὼς κι' ἐκεῖνοι ποὺ μέλλουν ν' ἀγωνιστοῦν μὲ θηρία, πρῶτα προστατεύουν τὰ ἐπικίνδυνα μέλη τους μὲ πολλὰ ὄργανα καὶ μέσα, κι' ὕστερα ἀρχίζουν τὴ μάχη μαζί τους, ἔτσι καὶ τώρα ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ὅταν πρόκειται ν' ἀγωνιστοῦν μὲ τὴ νηστεία, σὰν μὲ θηρίο, τόσο καλὰ ὀπλίζονται μὲ τὴν πολυφαγία, κι' ἀφοῦ σκάσουν καὶ ζαλιστοῦν ἀπὸ τὰ φαγητά, πολὺ ἀνόητα δέχονται τὸ γαλήνιο κι' ἡμέρο βλέμμα τῆς νηστείας. Κι' ἂν σὲ ρωτήσω, γιὰ ποῖο λόγο τρέχεις σήμερον στὸ λουτρό; θὰ πῆς, γιὰ νὰ ὑποδεχτῶ τὴ νηστεία μὲ σῶμα καθαρὸ. Κι' ἂν ρωτήσω, γιὰ ποῖο λόγο μεθᾶς; Ἐπειδὴ θ' ἀρχίσω τὴ νηστεία, θὰ πῆς πάλι. Καὶ δὲν εἶναι παράλογο, νὰ ὑποδέχεσαι τὴν πιὸ ὠραία ἑορτὴ αὐτὴ μὲ σῶμα καθαρὸ, ἀλλὰ μὲ ἀκά-

θαρτὴ καὶ ζαλισμένη ψυχῇ; Ἐπρεπε βέβαια νὰ ποῦμε ἀκόμα πιὸ πολλὰ, ἀλλὰ κι' αὐτὰ ἀρκοῦν στοὺς φρόνιμους γιὰ νὰ διορθωθοῦν. Γι' αὐτὸ κι' εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω τὸ λόγο· κι' ἔπειτα, ἔχω τὴν ἐπιθυμία ν' ἀκούσωμε τοῦ πατέρα μας τὴ φωνή*. Γιατί ἐμεῖς, σὰν τὰ τσομπανόπουλα, παίζομε τὴ μικρὴ φλογέρα μας καθισμένοι στὴ σκιά αὐτῶν τῶν ἱερῶν κτιρίων, σὰν κάτω ἀπὸ μιὰ βελανιδιά ἢ λεύκα. Μὰ ἐκεῖνος, ὅπως ὁ ἀριστος μουσικὸς ποὺ παίρνει χρυσοῦ κيثάρα καὶ μὲ τὴν ἁρμονία ποὺ παίζει ἀνυψώνει δόλοκληρο τὸ θέατρο, ἔτσι κι' ἐκεῖνος, ὅχι μὲ τὴν ἁρμονία τοῦ ὄργανου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἁρμονία ποὺ ἔχουν τὰ λόγια καὶ οἱ πράξεις, μᾶς χαρίζει μεγάλη ὠφέλεια. Καὶ ὁ Χριστὸς τέτοιους διδασκάλους θέλει. Γιατί ἐκεῖνος ποὺ ἔπρασσε, λέει, κι' ἐδίδαξε, αὐτὸς θὰ ὀνομαστῇ μεγάλος στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὁ πατέρας μας αὐτὸ κάνει, γι' αὐτὸ κι' εἶναι μεγάλος στὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ μακάρι, μὲ τίς εὐχὲς του κι' ὁλων τῶν συνέδρων, νὰ μπορέσωμε ν' ἀξιωθοῦμε τὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν, μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

* Ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, ἐννοεῖ τὸν Ἐπίσκοπο, ποὺ ἦταν παρών, καὶ ποὺ θὰ μίλησε στὸ τέλος.

ἐάν δὲ κοῦφον αὐτὴ τὸ σῶμα παρασκευάσῃ καὶ νήφοντι λογισμῷ τὸ φάρμακον δέξῃ, πολλὰ τῶν παλαιῶν ἁμαρτημάτων ἀποκαθάρσις δυνήσκει. Μὴ τοῖνυν διὰ μέθης ἰωμεν εἰς τὴν νηστείαν, μηδὲ ἀπὸ νηστείας εἰς μὴτον καταλόσωμεν πάλιν, ἵνα μὴ ταῦτον γέννηται, ὅλον εἰ τις ἀρρωστατοῖντι σῶματι καὶ διανιστασθῇ μέλλοντι λαβεῖν ἑμβολὴν σφοδρότερον καταβῆλοι πάλιν. Ὁ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας γίνεται, ὅταν ἐξ ἑκατέρου μέρους, καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τέλους τῆς νηστείας, τῇ νεφελῇ τῆς μέθης τὴν ἐκ τῆς αἰστίας γενομένην ἡμῖν νῆφιν συσκαίωσωμεν. Καθάρει γὰρ οἱ θηριοὶ πικτεῖναι μέλλοντες, πολλοὺς ὅπλους καὶ ἀσφαλισμοὺς τὰ καιρία τῶν μελῶν περιφράζοντες, τὴν πόρτὴν ἐκεῖνα ἀναδύονται μάχην· οὕτω καὶ νῦν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσιν, οἱ καθάπερ θηρίω τῇ νηστείᾳ πικτεῖναι μέλλοντες, οὕτω τῇ γαστριμαργίᾳ καθοπλιζόμενοι, καὶ διαρρήζοντες ἐκ τούτου καὶ σκοτωσάντες μετὰ πολλῆς τῆς παραφροσύνης ὑποδέχονται τὸ γαλήνιον καὶ ἡμέρον τῆς νηστείας ὄμμα. Κἂν μὲν ἐρωτήσῃ σε, τίνας ἐνεκεν εἰς βλαναῖον τρέχεις σήμερον; Ἴνα καθαρὸν τῷ σωματι τὴν νηστείαν ὑποδύωμαι, φησὶς; ἂν δὲ ἐρωτῇ σε, τίνας ἐνεκεν μεθύεις; Ἐπειδὴ εἰς νηστείαν μέλλω εἰσελθεῖν, πάλιν ἐρεῖς. Καὶ πῶς οὐκ ἀποτόνῃ ἐστι, σῶ-

ματι μὲν καθαρῷ, ψυχῇ δὲ ἀκαθάρτῳ καὶ μεθυουσῇ, τὴν καλλίστην ταύτην ἑορτὴν ὑποδέχεσθαι; Ἐνὴν μὲν οὖν καὶ πλείονα τούτων εἰπεῖν, ἀλλὰ τοῖς συμφωνοῦσι καὶ ταῦτα ἀρκεῖ πρὸς διόρθωσιν. Διότερ ἀνάγκη καταπασαι τὸν λόγον· καὶ γὰρ τῆς τοῦ πατρὸς φωνῆς ἐπιθυμῶ ἀκούσαι. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, κατὰ τὰ παιδεία τὰ ποιμενικά, λεπτοὶ τῷ καλῶς σοφίζομεν, ὥστερ ὑπὸ τινα δρῶν ἢ ῥέοντι, τῇ σκιᾷ τῶν ἱερῶν τούτων καθήμενοι οὗτος δὲ καθὼ μουσικὸς τις ἀριστος χρυσῇ ἁρμολογίᾳ κithάρῳ, τῇ συμφωνίᾳ τῶν κρουσμάτων δόλοκληρον ἀνίστησι θέατρον οὕτω δὴ καὶ οὗτος, οὐ συμφωνίᾳ κρουσμάτων, ἀλλὰ συμφωνίᾳ λόγων καὶ πράξεων πολλῶν ἡμῖν ἐντίθησι τὴν ὠφέλειαν. Τοιούτους καὶ ὁ Χριστὸς ζητεῖ διδασκάλους. Ὁ γὰρ ποιήσας, ὁσοί, καὶ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (Ματθ. 5, 19). Τοιούτος οὗτος ἐστὶ διὸ καὶ μέγας ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἐστι. Γένοιτο δὲ ἡμεῖς εὐχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν συνέδρων ἀπάντων δυνηθῆναι καταβιβῆσθαι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἡ δόξα, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

Γιὰ τὴν νηστεία, τὴν ἑκτη ἑβδομάδα τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.

α'. Πόσο εὐχάριστα μᾶς εἶναι τὰ κύματα πού ἔχει ἡ πνευματικὴ αὐτὴ θάλασσα, καὶ πόσο πιὸ εὐχάριστα ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχει τὸ πέλαγος! Ἐκεῖνα τὰ δημιουργεῖ ἡ ἀταξία τῶν ἀνέμων, αὐτὰ ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὴν ἀκρόαση. Κι' ἐνῶ ἐκεῖνα, ὅσο πὺν ψηλά σηκώνονται, φέρνουν ἀγωνία στὸν κυβερνήτη, αὐτὰ μόλις φανοῦν, χαρίζουν στὸν ὁμιλητὴ μεγάλο θάρρος. Γιατί ἐκεῖνα φανερώουν ταραγμένη τὴ θάλασσα, μὰ τοῦτα σημαίνουν χαρούμενη ψυχὴ, κι' ἐνῶ ἐκεῖνα χτυποῦν στοὺς βράχους κι' ἀφήνουν θόρυβο ἀδιάφορο, αὐτὰ γλυκοχτυποῦν στὰ λόγια τῆς διδασκαλίας κι' ἀφήνουν γλυκίαι τὴ φωνή τους. Ἐτσι καὶ οἱ πνοὲς τοῦ ζέφουρου, ὅταν πέσουν στὰ σπαρτά, καὶ κάνουν τὰ στάχυα νὰ γέρνουν καὶ πάλι νὰ σηκώνονται, κάνουν σὰν τὰ κύματα τῆς θάλασσας. Ἀλλὰ τὰ πνευματικὰ κύματα εἶναι πιὸ εὐχάριστα κι' ἀπὸ τὰ κύματα τῶν σπαρτῶν, διότι ὅχι οἱ πνοὲς τοῦ ζέφουρου, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἀνύψωσε τὶς ψυχές σας καὶ τὶς ἐθέρμανε, καὶ ἡ φωτιά ἐκείνη πού ἔλεγε τότε ὁ Χριστός, ὅτι **Φωτὶα εἴη** καὶ **τὶ ἄλλο θέλω**, ἀφοῦ ἀναψέ πιά;

ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ

Λεχθεῖα περὶ νηστείας τῇ ἑκτῇ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.

α'. Ὡς θερπὰ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἡμῖν θαλάσσης τὰ κύματα, καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ πέλαγῳ θερπνότερα. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ ἀνέμων ἀταξία, ταῦτα δὲ ἀκρόασις ἐπιθυμία διανοήσι· κἀκεῖνα μὲν κορυφούμενα πολλὴν τῷ κυβερνήτῃ τὴν ἀγωνίαν παρέχει, ταῦτα δὲ φαινόμενα πολλὴν τῷ λέγοντι τὴν παρεοῖσαν ἐντίθησι. Τὰ μὲν γὰρ ἐστὶ χαιμαζόμενης θαλάσσης τεκμήρια, ταῦτα δὲ ψυχῆς εὐφροαιμένης σημεῖα. κἀκεῖνα μὲν ταῖς πέτραις προσαραττόμενα ἀσμον τὸν ἔχον ἀφίησι, ταῦτα δὲ τῷ λόγῳ τῆς διδασκαλίας προσρηγνόμενα προσὴν τὴν φωνὴν ἀφίησιν. Οὕτω καὶ ζέφουρου πνοαὶ ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς λῆτα, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν ὀσταχίων ἐπιπλύνωσι καὶ διανοήσωσι, τὰ κύματα τῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς χέρσου μιμοῦνται. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνων τῶν ἡλίων ταῦτα θερπνότερα· οὐ γὰρ ζέφουρου πνοαὶ, ἀλλὰ Πνεύματος χάρις τὰς ὑμετέρας διανεστίσκει ψυχὰς καὶ ἐθέρμανε, καὶ τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ὃ πάλαι ὁ Χριστὸς ἔλεγεν, ὅτι **Πῦρ ἔλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν**, καὶ **τὶ θέλω**, εἰ ἡ δὲ ἀνέψῃ;

αὐτὴ τὴ φωτιά βλέπω πῶς εἶναι βαλμένη στὶς ψυχές σας καὶ καίει. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ φόβος τοῦ Χριστοῦ μᾶς ἀναψε τόσες φλόγες, ὡς στάξωμε ἀπὸ ἐδῶ τὸ λάδι τῆς διδασκαλίας, γιὰ νὰ βαστάξῃ τὸ φῶς σ' ἡμᾶς, πιὸ πολὺ.

Διότι ὁ καιρὸς τῆς νηστείας πάει νὰ τελειώσῃ πιά, ἀφοῦ περάσαμε στὰ μέσα τοῦ σταδίου καὶ φτάνωμε πιά πρὸς τὸ τέλος. Κι' ὅπως αὐτὸς πού ἔκαμε τὴν ἀρχή, ἔφτασε κι' ὅλας στὴ μέση, ἔτσι κι' αὐτὸς πού ἔπιασε τὰ μισά, ἀγγίζει τὸ τέλος. Ὁ καιρὸς λοιπὸν πηγαίνει γρήγορα στὸ τέλος του, καὶ τὸ σκάφος πιά βλέπει πρὸς τὸ λιμάνι, ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι νὰ φτάσωμε στὸ λιμάνι, ἀλλὰ νὰ μὴν ἀράξῃ τὸ σκάφος ἄδειο ἀπὸ ἐμπορεύματα. Καὶ σὰς παρακαλῶ ὅλους καὶ σὰς ἱκετεύω, νὰ λογαριάξῃ καθένας στὴ συνειδήσή του τὸ κέρδος πού εἶχε ἀπὸ τὴ νηστεία του, κι' ἂν βρῇ πῶς κέρδισε πολὺ, ὡς τὸ προσθέσῃ στὸ ἐμπόρευσμά του, μ' ἂν δὲν ἐμάζεψε τίποτα, ὡς μεταχειριστῇ τὸν ὑπόλοιπο καιρὸ γιὰ νὰ κερδίσῃ. Μέχρι νὰ βασιτᾷ ἡ ἀγορά, ὡς μὴ φύγωμε πρὶν ἀποκτήσωμε μεγάλο κέρδος, γιὰ νὰ μὴ φύγωμε μὲ ἄδεια χέρια, γιὰ νὰ μὴ χάσωμε τὸ

(Λουκ. 12, 49), τοῦτο ὁρῶ καταβεβλημένον καὶ καίμενον ἐν ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς. Ἐπεὶ οὖν τοσούτας ἡμῖν λαμπάδας ὁ τοῦ Χριστοῦ φόβος ἀνήψε, φέρε ἐνταῦθεν τὸ τῆς διδασκαλίας ἑλαιον ἐπιστάζωμεν, ὥστε διαρκέστερον ἡμῖν γενέσθαι τὸ φῶς.

Ὁ γὰρ καιρὸς τῆς νηστείας ἡμῖν λοιπὸν πρὸς τὸ τέλος ἐπείγεται· εἰς γὰρ τὰ μέσα τῶν σταδίων σφάσαντες πρὸς τὸ τέλος λοιπὸν ἀπηγγήκαμεν. Ὡστερ γὰρ ὁ ἀρχόμενος ἐμάσασεν, οὕτως ὁ πρὸς μέσον ἔλθων τοῦ τέλους ἐπείληπται. Ὁ μὲν οὖν καιρὸς πρὸς τὸ τέλος ἐπείγεται, καὶ πρὸς τὸν λιμμένα βλέπει τὸ σκάφος λοιπὸν, ἀλλὰ τὸ ζητούμενον οὐ πρὸς τὸν λιμμένα ἔλθειν, ἀλλὰ μὴ κενὸν τῆς ἐμπορίας ἐλκύσαι τὸ σκάφος. Δέομαι πάντων ὑμῶν καὶ ἀντιβολῶ, εἰς τὸ συνειδὲς ἕκαστος αὐτοῦ ἀναλογισθεῖν τὴν ἀπὸ τῆς νηστείας πραγματείαν, κἀν μὲν εὖρρη κέρδος πολὺ γεγεννημένον, προστιθεῖται τῇ πραγματείᾳ· ἂν δὲ μηδὲν ἢ συνελεγμένον, τὸ λοιπόμενον τοῦ χρόνου κακῆρθῃ πρὸς τὴν ἐμπορίαν. Ἐως

μισθό μας από τη νηστεία, αφού ἀντέξαμε τὸν κόπο τῆς νηστείας. Γιατὶ εἶναι δυνατὸν καὶ τὸν κόπο τῆς νηστείας νὰ ἀντέξωμε, καὶ τὸ μισθὸ τῆς νηστείας νὰ μὴ πάρωμε· πῶς; Ὅταν ἀπέχωμε ἀπὸ φαγητὰ, μὰ δὲν ἀπέχωμε ἀπὸ ἁμαρτίες. Ὅταν δὲν τρῶμε κρέατα, ἀλλὰ κατατρῶμε τὰ σπίτια τῶν φτωχῶν. Ὅταν δὲν μεθάμε μὲ κρασί, ἀλλὰ μεθάμε ἀπὸ ἐπιθυμία πονηρῇ. Ὅταν ὀλη τὴν ἡμέρα μένωμε νηστικοί, μὰ τὴν περνώμε ὀλη στ' ἀκόλαστα θεάματα. Κοίτα ὅτι μπορούμε νὰ κάνωμε τὸν κόπο τῆς νηστείας, καὶ μισθὸ τῆς νηστείας νὰ μὴν ἔχωμε, ὅταν πηγαίνομε στὰ θεάτρα τῆς παρανομίας. Δὲν τὰ λέω αὐτὰ γιὰ σᾶς, ξέρω βέβαια ὅτι εἰστε καθαροὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν κατηγορία, ἀλλὰ αὐτοὶ ποὺ ὑποφέρουν συνηθίζουν, ὅταν δὲν πετύχουν τοὺς ὑπεύθυνους, νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ὀργή τους σ' ὅποιους βρῶν. Τὶ κερδίζουν αὐτοὶ ποὺ νηστεύουν, ὅταν πηγαίνουν στὰ θεάτρα τῆς παρανομίας, ὅταν μπαίνουν στὸ σχολεῖο ποὺ διδάσκει σ' ὅλους τὴν ἀνηθικότητα, ἐκεῖ ποὺ ὅλοι γυνάσκονται στὴν ἀκολασία, ὅταν κάθονται στὴν καθέδρα τῆς καταστροφῆς; Γιατὶ βέβαια δὲ θὰ κάμη λάθος κανεὶς ἂν πῇ καὶ καθέδρα τῆς καταστροφῆς, καὶ γυναισχτήριο τῆς ἀκολασίας, καὶ σχολεῖο τῆς ἀνηθικότητος καὶ μ' ὅποιο ὄνομα χειρότερο τὸν τόσο ἁμαρτωλὸ ἐκείνο τόπο, τὸν γεμάτο κάθε λογῆς νοσηματα, τὸ καμίνι τῆς Βαβυλώνας. Κι' ἀκριβῶς ὅπως μέσα στὸ καμίνι ὁ διάβολος ρίχνει τὴν πολιτεία καὶ τὴν ἀνάβει ἀπὸ κάτω, χωρὶς νὰ βάζη κήματα, ὅπως τότε ἐκείνος ὁ βάρ-

βαρος, οὔτε νέφτι, οὔτε στουππί, οὔτε πίσσα, ἀλλὰ τὰ πολλὰ πιὸ χειρότερα, πρόσωπα πορνικά, αἰσχρὰ λόγια, προκλητικὰ μέλη, τραγούδια γεμάτα ἀπὸ κάθε πονηρία. Κι' ἐνῶ ἐκείνο τὸ καμίνι τὸ ἀναψαν χερία βαρβαρικά, τοῦτο τὸ καμίνι τὸ ἀνάβουν λογισμοὶ κι' ἀπ' τοὺς βαρβάρους πιὸ ἀνόητοι. Αὐτὸ τώρα εἶναι χειρότερο ἀπὸ κείνο τότε, γιατί καὶ ἡ φωτιά εἶναι χειρότερη, καθὼς δὲν καίει σῶματα, ἀλλὰ καταστρέφει τὴν υἰεὶα τῆς ψυχῆς. Καὶ τὸ χειρότερο ἀκόμα, ὅτι αὐτοὶ ποὺ καίονται οὔτε τὸ καταλαβαίνουν, γιατί ἂν τὸ καταλάβαιναν δὲ θὰ ξεσπούσαν σὲ τέτοιο πλατὺ γέλιο γιὰ ὅσα βλέπουν, πράγμα ποὺ εἶναι πάρα πάλιν κακό, νὰ εἶναι ἄρρωστος κανεὶς καὶ νὰ μὴν τὸ ξέρη, νὰ καίεται ἀσχημα καὶ βασανιστικά καὶ νὰ μὴ νοιώθῃ τὴν φωτιά. Τὶ θὰ κερδίσης ἀπὸ τὴ νηστεία ὅταν ἐμποδίσης τὸ σῶμα σου ἀπὸ τὴ νόμιμη τροφή, ἀλλὰ προσφέρῃς στὴν ψυχὴ σου τὴν παράνομη τροφή; Ὅταν περάσης τὴ μέρα σου καθίσμενος ἐκεῖ, νὰ βλέπεις ἀνθρώπους σάν κι' ἐσένα νὰ κάνουν ἀσχημίες καὶ νὰ δίνουν τὸ κακὸ παράδειγμα, γυναῖκες νὰ πορνεύονται, νὰ παρασταίνουν μοιχεῖες ἐκεῖ, ἐκείνιο καὶ γυναιχεύουν, ὅτι κακὸ γίνεται στὸ κάθε σπίτι; Διότι μπορείς νὰ δῆς ἐκεῖ καὶ πορνεῖες καὶ μοιχεῖες, καὶ ν' ἀκούσης βλαστήμιες, ἔτσι ποὺ νὰ κυριεύῃ τὴν ψυχὴ ἡ ἁμαρτία, κι' ἀπὸ τὰ μάτια κι' ἀπὸ τὴν ἀκοή. Παρασταίνουν τὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων, γι' αὐτὸ ἔχουν καὶ τὸ ντροπισμένον ὄνομα τοῦ ὑποκριτῆ. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ κέρ-

ζήτημα ἢ πανήγυρις, μετὰ πραγματευόμενοι κέρθος ἀναχωρήσωμε, ἵνα μὴ κενεῖς ἀναχωρήσωμε χερσὶν, ἵνα μὴ πόνον ὑπομείναντες νηστείας, μισθὸν νηστείας ἀπολέσωμεν. Ἔστι γάρ καὶ πόνον ὑπομείναι νηστείας, καὶ μισθὸν νηστείας μὴ λαβεῖν· πῶς; Ὅταν βρωμάτων μὲν ἀπεχώμεθα, ἁμαρτημάτων δὲ μὴ ἀπεχώμεθα· ὅταν κρέα μὲν μὴ ἐσθίωμεν, κατασθίωμεν δὲ τὰς τῶν πνητῶν οἰκίας· ὅταν οἶνον μὴ μὴ θώωμεν, μεθώωμεν δὲ ἐπιθυμία πονηρᾷ· ὅταν πᾶσαν τὴν ἡμέραν ὅσοι τιταλῶμεν, πᾶσαν δὲ διημερεύωμεν ἐν ἀκολασίας θεάμασι. Ἰδοὺ καὶ πόνον νηστείας, καὶ μισθὸς νηστείας οὐδαμῶς, ὅταν εἰς τὰ θεάτρα τῆς παρανομίας ἀναβῶμεν. Οὐ πρὸς ὅμως ὁ λόγος· οἷα γάρ δεὶ καθαροὶ τῆς κατηγορίας εἶσθε, ἀλλ' ἔθος τοῖς ὀνόμασι, ὅταν τοὺς αἰτίους μὴ λάβωμεν, εἰς τοὺς παρόντας ἀφίεναι τὴν ὀργήν. Ποῖον κέρθος νηστεύοντας εἰς τὰ θεάτρα παρανομίας ἀναβαίνειν, εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἀσελείας διδασκαλεῖον εἰσάγειν, εἰς τὸ δημόσιον τῆς ἀκολασίας γυμνάσιον, ἐπὶ τὴν καθέδραν καθέσθαι τῶν λοιμῶν; Καὶ γὰρ καὶ καθέδραν λοιμοῦ, καὶ ἀκολασίας γυμνάσιον, καὶ διδασκαλεῖον ἀσελείας, καὶ πάντα τὰ αἰσχίστα τὴν ὀρχήστραν τῆς προσοψῆς οὐκ ἂν ἀμείναι, τὸ πορηότατον ἐκείνο χωρίον καὶ νοσημάτων γέμον παντοδαπῶν, τὴν Βαβυλωνίαν κάμινον. Καθάπερ γὰρ εἰς κάμινον τινα εἰς τὸ θέατρον τὴν πόλιν ἐμβαλὼν ὁ διά-

βολός, οὕτω κάτωθεν ὑποκαίει, οὐ κληματίδας ὑποτίθει, καθάπερ ὁ βάρβαρος τότε ἐκείνους, οὐδὲ νάβαν, οὐδὲ στυπνέον, οὐδὲ πίσσαν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ τοῦτων χαλεπώτερα, πορνικά βύεις, αἰσχρὰ ἔθματα, διακυκλασμένα μέλη, πάσης γενομίαν πορνείας ὅματα. Ἐκείνη μὲν οὖν βαρβαρικὰ τὴν κάμινον χεῖρας ἀνήψαν, ταύτην δὲ τὴν κάμινον ἀνοητότεροι τῶν βαρβάρων ἄπαιστοι λογιόμοι· χαλεπώτερος αὕτη ἐκείνης, ἐπειδὴ καὶ τὸ πῦρ χαλεπώτερον οὐ γὰρ σωματῶν καίει φόνον, ἀλλὰ ψυχῆς ἐδεῖξεν λυμάνειναι καὶ τὸ χαλεπώτερον, δεῖ οὐδὲ ἀποθνήσκειν οἱ καίοντες· εἰ γὰρ ἠσθάνοντο, οὐκ ἂν πλάτουν γέλωτα ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἡρίεσσιν· οὐπορ οὖν ἐστὶ χαλεπώτατον, ὅταν τὶς νοσῶν μὴδὲ αὐτὸ οὐδὲν δεῖ νοσεῖ, καὶ καίόμενος ἀθλῶς καὶ ταλαιπώρως, οὐκ αἰσθάνεται τῶν ἐμπρησῶν. Τὶ τὸ ὀρελὸς τῆς νηστείας, ὅταν τὸ μὲν σῶμα κωλύσῃς τῆς νομοσιμένης τροφῆς, τῇ δὲ ψυχῇ προσάγῃς τὴν παράνομον τροφήν; ὅταν διημερεσθῇς ἐκεῖ καθήμενος, βλέπων τὴν κοινήν φόνον ἀσχημονοῦσαν καὶ παραδευγματιζομένην, γυναῖκες πορνεύουσας, μοιχεύας ὑποκρινόμενας ἐκεῖ τοὺς τὰ ἐκδοστής οἰκίας κακὰ χαλάνοντας; Καὶ γὰρ καὶ πορνείας καὶ μοιχεύας ἔστιν ἵδειν, καὶ βλασφημίας ἀκούειν, ἵνα καὶ δι' ὀφθαλμῶν καὶ δι' ἀκοῆς ἡ νόσος ἐπεισῇ τῇ ψυχῇ· μίμονται τὰς ἀλλοτρίας συμφορὰς, ὅταν αὐτοῖς καὶ τὸ ὄνομα τῆς αἰσχρονῆς ἐπικείται. Τὸ οὖν

δος τῆς νηστείας, ὅταν ἡ ψυχὴ ἔχῃ τέτοια τροφή; μὲ ποιά μάτια θὰ δῆς τὴ γυναῖκα σου ὅταν γυρίσης ἀπὸ τὰ θεάματα ἐκεῖνα; μὲ ποιά μάτια θὰ δῆς τὸ γυιό σου, μὲ ποιά τὸν ὑπηρετῇ σου, μὲ ποιά τὸ φίλο σου; Γιατὶ ἀναγκαστικά θὰ πῆς ὅσα εἶδες νὰ γίνονται ἐκεῖ, καὶ θὰ ντροπιάζεσαι, ἡ θὰ σωπαίνης καὶ θὰ κρύβεσαι ντροπισσάμενος. Ἀπὸ δὴ ὅμως δὲν φεύγεις ἐπτοί, ἀλλὰ θὰ μπορῇς ὅλα ὅσα ἀκούς νὰ τὰ διηγιῇσαι ἐλευθέρᾳ τελείως, τὶς προφητικὰς φωνάς, τὰ ἀποστολικά διδάγματα, τοὺς νόμους τοῦ Κυρίου, ὅλο τῆς ἀρετῆς τὸ τραπέζι νὰ προσφέρῃς, καὶ λέγοντάς ὅσα ἀκούς ἐδῶ, κάνεις τὴ γυναῖκα σου πιὸ φρόνιμη, καὶ τὸ γυιό σου πιὸ συνετό, καὶ τὸν ὑπηρετῇ σου πιὸ ἀφοσιωμένο, καὶ τὸ φίλο σου πιὸ φιλικό, ἀκόμα καὶ τὸν ἐχθρό σου τὸν κάνεις νὰ παρατήσῃ τὴν ἐχθρό του.

β'. Βλέπεις ὅτι αὐτὰ ἐδῶ τὰ διδάγματα εἶναι σωτήρια παντοῦ, μὰ ἐκεῖνα ποὺ ἀκούγονται ἐκεῖ εἶναι ἀχρηστοὰ παντοῦ; Τὶ ὠφελεῖ ἡ νηστεία, πῆς μου, ὅταν νηστεύῃς μὲ τὸ σῶμα, ἀλλὰ μοιχεύῃς μὲ τὰ μάτια; γιατί μοιχεύα δὲν εἶναι μόνον ἡ ἔνωσις οὐτὲ ἡ ἐπαφὴ τῶν σωματίων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκόλαστο θέαμα. Ποιὰ ἡ ὠφέλεια ὅταν κι' ἐδῶ ἔρχῃσαι κι' ἐκεῖ πηγαίνῃς; Ἐγὼ σὲ μορφώνω, ἐκείνος σὲ καταστρέφει· ἐγὼ δίνω φάρμακα στὴν ἀσθένειαν, ἐκείνος προσθέτει ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀρρώστια· ἐγὼ σβήνω τὴ φλόγα τῆς φύσεως, ἐκείνος ἀνάβει τὴ φλόγα τῆς ἐπιθυμίας. Ποιὰ ἡ ὠφέλεια; πῆς μου. Ἔνας ποὺ χτίζει κι' ἕνας ποὺ γκρεμίζει· τί ἄλ-

λο κέρδισαν παρὰ κόπους; Λοιπὸν ὄχι ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἀλλὰ ἐδῶ μόνον νὰ συχνάζωμε, γιὰ νὰ ἔχωμε ὠφέλεια ἐδῶ, κι' ὄχι ἀδίκᾳ ἐδῶ, ὄχι ἀσκοπα, οὐτὲ γιὰ νὰ κατακριθῶμε. Ἔνας ποὺ χτίζει κι' ἕνας ποὺ γκρεμίζει· τί ἄλλο κέρδισαν, παρὰ κόπους; Καὶ πολλοὶ βέβαια ἀν' ἦταν αὐτοὶ ποὺ χτίζον, κι' ἕνας ἐκείνος ποὺ γκρεμίζει, ἡ εὐκολία τῆς καταστροφῆς νικᾷ τὰ πολλὰ χέρια τῶν οἰκοδόμων. Μεγάλῃ πράγματι ντροπῇ, νὰ τρέχουν σ' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νέοι καὶ γέροι. Ἀλλὰ μακάρι τὸ κακὸ νὰ ἔφτανε μόνον μέχρι τῆς ντροπῆς, ἀν καὶ στὸν ἐλεύθερο ἀνθρώπου οὐτὲ αὐτὴ δὲν εἶναι ὑποφερτὴ, ἀλλὰ φέρνει τὴ χειρότερη ζημίαν σ' ὅποιον ἔχει νοῦ, καὶ καταδίκην καὶ ντροπῇ. Ἀλλὰ ἡ ποιότης δὲ σταματᾷ στὴ ντροπῇ, ἀφοῦ ἀκολουθεῖ κόλαση μεγάλῃ καὶ τιμωρία. Γιατὶ ἀναγκαστικά, ὅσοι κάθονται ἐκεῖ πέφτουν στὴν ἀμαρτία τῆς μοιχείας, ὄχι γιατί ἀγκαλιάζονται μὲ τὶς γυναῖκες ἐκεῖ, ἀλλὰ γιατί τὶς βλέπουν μὲ μάτια ἀκόλαστα. Κι' ὅτι ἀναγκαστικά κι' αὐτοὶ πέφτουν στὴ μοιχεία, δὲ θὰ σᾶς πῶ δικό μου λόγο, γιὰ νὰ μὴν τὸν περιφρονήσετε, ἀλλὰ θὰ σᾶς διαβάσω θεῖο νόμο, ποὺ δὲν εἶναι δυνατό νὰ περιφρονήθῃ. Τὶ λέει λοιπὸν ὁ θεὸς νόμος; Ἀκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς εἶπε στοὺς παλαιούς, Μὴ μοιχέψῃς· μὰ ἐγὼ σᾶς λέω, ὅτι καθέννας ποὺ βλέπει γυναῖκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευσε πιά στὴν καρδίᾳ του. Εἶδες τέλειο

τὸ κέρδος τῆς νηστείας, τοιαῦτα τῆς ψυχῆς σιτουμένης, τοὶς ὀφθαλμοὺς ὅθι τὴν γυναῖκα ἀπὸ τῶν θεαμάτων ἐκείνων; ποίους ὁμιῶσαι ὅθι τὸν υἱόν, ποίους τὸν οἰκέτην, ποίους τὸν φίλον; Ἀνάγκη γὰρ λέγονται νὰ καὶ γινώμεθα ἀσχημονεῖν, ὡς γὰρ καὶ καταδύσασθαι ἐν θανάτῳ. Ἀλλ' οὐκ ἐντέθεν ὅπως ἀναισθητοί, ἀλλ' ἔβλεπον τὴν οἰκίαν μετὰ πολλῆς τῆς ἀρετῆς πάντα τὰ λεγόμενα διηγιέσθαι, προσεχτικὰς συνάς, ἀποστολικά δόγματα, νόμους διαποικίλους, ἅπαντας τῆς ἀρετῆς παρατιθέμεναι τὴν τράπεζαν, καὶ γυναῖκα ἀσχημονεῖν παρὰ τοῖς τοῖς ἐντέθεν διηγιέμενοι, καὶ υἱόν συνευτέρων ἐργάζειν, καὶ οἰκέτην εὐνοοῦν, καὶ φίλον φιλικώτερον καὶ τὸν ἐχθρόν δὲ αὐτὸν πεύθει καταλίσσαι τὴν ἐχθραν.

β' Ὅρθῳ ὡς ταῦτα μὲν πανταχοῦ σωτήρια τὰ δόγματα, εἰναι δὲ ἀχρηστοὰ πανταχοῦ τὰ ἀκούσματα; Τὶ τοῖνυν ὀφείλεις νηστείας, εἰπέ μοι, ὅταν τῷ σωματί μὲν νηστεύῃς, δια δὲ ὧν ἐφθαλμῶν μοιχεύῃς, μοιχεύα γὰρ ἔστιν οὐ συμπολική, μόνον οὐδὲ ὁμιλική σώματος, ἀλλ' καὶ ὅς ἐστιν ἀκόλαστος· ἡ τὸ ὅραμα ὅταν ἐνταῦθα παραγίῃ κίεκι, Ἐγὼ παιδεύομαι διαφθέρει· ἐγὼ φάρμακα ἐπὶ τῷ νόσῳ, ἐκείνος προστίθεισιν ὀπότεον τῷ νόσῳ· ἐγὼ σβέννω τὴν φλόγα τῆς φύσεως, ἐκείνος ἀνάπτει τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας. Τὶ τὸ βέλους, εἰπέ μοι; Εἰς οἰκοδόμωμ καὶ εἰς ἐκ-

θαιρῶν· τί ὠφέλησαν πλέον ἢ κόπους; (Ἐκὼλ. 34, 28). Μὴ τοῖνυν ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐνταῦθα μόνον διατριβόμεν, ἰνα χρῆσθαι ἐνταῦθα, ἰνα μὴ μάλιν ἐνταῦθα. ἰνα μὴ εἰκὴ, μὴ δὲ ἐπὶ καταγρίσας· Εἰς οἰκοδόμωμ καὶ εἰς καθαιρῶν· τί ὠφέλησαν πλέον ἢ κόπους; Κάτιος γε εἰ καὶ πολλοὶ οἱ οἰκοδομοῦντες εἰεν, εἰς δὲ ὁ καθαιρῶν, νικᾷ τὴν πολυχειρίαν τῶν οἰκοδομούντων ἡ εὐκολία τῆς καταστροφῆς. Μεγάλῃ ὄντως πλοσύνῃ καὶ νεάζοντες καὶ γενηρανοῦσας ἐπὶ τὴν τοιαύτην τρέχουσιν σπουδήν. Ἀλλ' εἴθε μὴ πλοσύνος ἦν τὸ κακόν· καίτοι γε οὐδὲ τοῦτο φορετὴν ἀνδρὶ ἐλευθέρῳ, ἀλλ' ἀσχετὴ ζημία τὸ νοῦν ἔχοντι καὶ κατάνγνωσι καὶ αἰσχύνῃ, ἀλλ' οὐ μὴρὶ τῆς αἰσχύνης τὸ ἐπιτίμιον, γὰρ καὶ κόλασις ἐπιτίεται μεγάλῃ καὶ τιμωρία. Ἀνάγκη γὰρ τοὺς ἐκεῖ καθημένους μοιχεύας ἀμαρτίαν πάντας ἀλλοκοῦσαι, οὐκ ἐπειδὴ συμπλέονται ταῖς ἐκεῖ γυναῖξιν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκόλαστοις βλέπουσιν αὐτὰς ὀφθαλμοῖς. Ὅτι γὰρ καὶ τούτους ἀνάγκη μοιχεύας ἀλλοκοῦσαι, οὐκ ἔμὸν ὅμην ἐρὼ λόγον, ἰνα μὴ καταφρονήσῃτε, ἀλλὰ ὁθεὶς ὅμην ἀναγνώσκοντες ὅμην ἐνταῦθα γὰρ οὐκέτι καταφρονεῖν δυνατόν. Τὸ οὖν ὁ θεὸς νόμος φησιν, Ἡ ὁ σπαστα ὅτι ἀπρὸς τοῖς ἀργαίοις. Οὐ μοιχεύσεις (Ἐξοδ. 20, 15) ἐγὼ δὲ λέγω ὅμην, ὅτι πᾶς ὁ ἐμυβέψων, γὰρ καὶ κόλασις πρὸς τὸ

μοιχό; είδες τελειωμένη άμαρτία; και τὸ χειρότερο, τὸ μοιχὸ πού δὲν τὸν δικάζει ἀνθρώπινο δικαστήριο γιὰ τὴ μοιχεία του, ἀλλὰ τὸ θεῖο δικαστήριο, πού τιμωρεῖ μ' αἰώνιες ποινές. Καθ' ἑνάς πού βλέπει γυναίκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευσε πιά στὴν καρδιά του. Δὲν ἀφαιρεῖ τὴν ἀσθένεια, ἀλλὰ τὴ ρίζα τῆς ἀσθένειας· καὶ ρίζα τῆς μοιχείας εἶναι ἡ ἀκόλαστη ἐπιθυμία. Γι' αὐτὸ δὲν τιμωρεῖ μόνο τὴ μοιχεία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμία, τὴ μητέρα τῆς μοιχείας. Αὐτὸ κάνουν καὶ οἱ γιαιτροί· δὲν προσέχουν μόνο τὰ νοσήματα, ἀλλὰ καὶ τὶς ἴδιες τὶς αἰτίες, κι' ὅταν δοῦν νὰ ὑποφέρουν τὰ μάτια, φροντίζουν καὶ συγκατοῦν τὴ νοσηρὴ αἰτία ἀπὸ πᾶν, ἀπὸ τοὺς κροτάφους. Αὐτὸ κάνει κι' Ὁ Χριστός. Φοβερὴ πάθηση τῶν ματιῶν εἶναι ἡ μοιχεία, στὰ μάτια εἶναι τὸ νόσημα, ὅχι στὰ μάτια τοῦ σώματος, ἀλλὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς, γι' αὐτὸ συγκράτησε ἐκεῖ τὴ νοσηρὴ αἰτία τῆς ἀκολασίας, μὲ τὸ φόβο τοῦ νόμου· γι' αὐτὸ δὲν ἐκόλασε μόνο τὴ μοιχεία, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιθυμία ἐτιμώρησε. Τὴν ἐμοίχευσε πιά στὴν καρδιά τὸ νου, κι' ὅταν ἡ καρδιά καταστραφῇ, τὴ ὠφελεῖ πιά τὸ ὑπόλοιπο σώμα; Κι' ὅπως στὰ φυτὰ καὶ στὰ δέντρα, ὅταν δοῦμε τὴν καρδιά τους νὰ ἐχῃ φαγωθῇ, ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὸ ὑπόλοιπο μέρος τους, ἔτσι καὶ πρὸς ἄνθρωπο, ὅταν ἐκείνη καταστραφῇ, ἀνώφελη εἶναι πιά ἡ ὑγεία τοῦ σώματος. Χάθηκε ὁ ἡνίλοχος, σκοτώθηκε

κι' ἔπρεσε, ἄδικα τρέχουν πιά τὰ ἄλογα. Κοπιαστικός ὁ νόμος κι' ἔχει πολὺ βάρος ἀλλὰ καὶ μεγάλου στεφάνου δίνει. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ κοπιαστικά, ἔχουν μεγάλες ἀμοιβές. Ἀλλὰ ἐστὶ μὴν προσέχης τὸν κόπο, ἀλλὰ σκέψου τὴν ἀμοιβή, γιὰτὶ ἔτσι γίνεται καὶ στὰ βιοτικά πράγματα. Διότι ἂν βλέπης τὸν κόπο πού ἀπαιτοῦν τὰ κατορθώματα, αὐτὸ εἶναι βαρὺ καὶ φορτικό, ἀλλὰ ὅταν δῆς τὴν ἀμοιβή, αὐτὸ πού ἔχεις νὰ κάνης εἶναι ἐλαφρὸ καὶ εὐκόλο. Ἔτσι κι' ὁ κυβερνήτης, ἂν τὰ κύματα μόνο βλέπῃ, ποτὲ δὲν βγάξει τὸ σκάφος ἀπὸ τὸ λιμάνι, ἀλλὰ βλέπει τὸ ἐμπόριο περισσότερο ἀπὸ τὰ κύματα, κι' ἔτσι μὲ θάρρος τολμᾷ τὸ ἀπέραντο πέλαγος. Ἔτσι κι' ὁ στρατιώτης, ἂν βλέπῃ τὰ τραύματα καὶ τὶς σφαγές, ποτὲ δὲ θὰ ντυθῇ τὸ θώρακα, ἀλλὰ ὅταν περισσότερο ἀπὸ τὰ τραύματα βάλλῃ στὸ νοῦ του τὰ τρόπαια καὶ τὶς νίκες, θὰ τρέψῃ στὴν παράταξιν σὰ νὰ τρέχῃ σὲ λιβάδι. Γιατὶ ὅσα ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι βαριά, ἔτσι γίνονται ἐλαφρά, ὅταν δὲν λογαριάζουμε μόνο τοὺς κόπους πού θέλουν, ἀλλὰ βάζουμε στὸ νοῦ μας τὶς ἀμοιβές πού δίνουν. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς γίνονται ἐλαφρά ὅσα ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι βαριά; ἀκουσε τὸν Παῦλο πού λέει· Διότι ἡ πρόσκαιρη ἐλαφρὰ θλίψη, μᾶς δίνει, σὲ βαρὺ μὲ ὑπερβολικὸ αἰῶνιό βαρὺ δόξα. Αἰνίγμα εἶναι αὐτὸ ποῦ εἶπε· ἀφοῦ εἶναι θλίψη, πῶς εἶναι ἐλαφρά; ἂν εἶναι ἐλαφρά, πῶς εἶναι θλίψη; ἀφοῦ

ἐπιθυμῆσαι αὐτοῦ. ἡ δὲ ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (Ματθ 5, 27-8) Εἰδὼς ἀπειρηκένον τὸν μοιχόν· εἶδες πεπληρωμένην τὴν ἀμαρτίαν· καὶ τὸ γαλαπώτερον, τὸν μοιχὸν μοιχείας ἀλόντα ὡς ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἐν θεῷ δικαστηρίῳ τὴν μοιχείαν γινόμενον ὑπεύθυνον, ἐνθ' ἀθάντα τὰ τῶν τιμωριῶν. Πᾶς ὁ ἐμὲ βλέψας γυναίκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Οὐ τὸ νόσημα, ἀλλὰ καὶ τὴν ρίζαν ἀναιρεῖ τοῦ νοσήματος· ρίζα γὰρ μοιχείας ἐπιθυμία ἀκόλαστος διὰ τὸ μοιχεῖν κολάζει μόνο, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμίαν, τὴν τῆς μοιχείας μητέρα. Οὕτω καὶ οἱ ἱεροὶ τοιοῦτον αὐτὸ πρὸς τὰ νοσήματα ἱστανται μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς αἰτίας αὐτάς· καὶ ἰδωσιν ὀφθαλμοῦς νοσοῦντας, τὸ πονηρὸν ῥέμμα ἀναβῆν ἀπὸ τῶν κροτάφων ἀναστέλλουσιν οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς τοιεῖ Ὁφθαλμοῖς γαλαπῇ μοιχείαν· τὸν ὀφθαλμὸν ἔστι τὸ νόσημα, οὐ τὸν τὸ σώματος, ἀλλὰ πρότερον τὸν τῆς ψυχῆς διὰ τοῦτο ἐκείθεν ἀνέστηκε τὸ ῥέμμα τῆς ἀκολασίας. τὸ φόβον τοῦ νόμου διὰ τοῦτο οὐχί μοιχεύει μόνον ἐκόλασεν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμίαν ἐτιμώρησεν. Ἡ δὲ ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τῆς δὲ καρδίας διεφθάρμενος, τὸ λοιπὸν ὀφθαλμὸς τοῦ λοιποῦ σώματος; Ὅσοι γὰρ ἐπὶ φυτῶν καὶ ζώων, ὅταν ἴδωμεν τὴν καρδίαν διεφθαρμένην, τὸ λοιπὸν ἀποδοκιμαζόμεν ἑτέρως οὕτω καὶ ἐπὶ

τοῦ ἀνθρώπου ὅταν ἐκείνη ἀπόληται, εἰς ἡ λοιπὸν ἡ τοῦ σώματος ὕψα. Ὁ ἡνίλοχος ἀπόλυται, διεφθαρταὶ καὶ καταβλήθηται, μόνον τρέχουν οἱ ἱεροὶ λοιπὸν ἐπίπνοος ὁ νόμος καὶ πολὺ τὸ φορτικόν ἔχει, ὥστε οὐ καὶ μέγαν ἔχει τὸν στέφανον. Τοιαῦτα γὰρ τὰ ἐπίπνοα, μεγάλας ἔχει τὰς ἀμοιβάς. Σὺ δὲ καὶ τὸ νόμον πρόσεχε, ἀλλὰ τὴν ἀμοιβὴν ἐνόεις οὕτω γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν βιωτικῶν γίνεται πραγμάτων. Ἀμὲν γὰρ τὸν πόνον ἴδης τῶν κατορθωμάτων, βαρὺ καὶ φορτικόν ἂν δὲ τὴν ἀμοιβὴν ἴδης, κοῦρον καὶ ῥάστον τὸ προκείμενον. Οὕτω καὶ κυβερνήτης τὸ σκάφος, ἀλλὰ πρὸ τῶν κινημάτων τὴν ἐμπορίαν ὀρῶν, οὕτω καὶ ἀπλότου κατατολμᾷ πελάγους. Οὕτω καὶ στρατιώτης ἂν τὰ τραύματα βλέπῃ καὶ τὰς σφαγὰς, οὐδέποτε ἐνδύσεται θώρακα· ἂν δὲ πρὸς τὰ τραυματῶν τὰ τρόπαια σκοπῇ καὶ τὰς νίκας, ὥστε πρὸς τὴν κοῦραν διατρέχῃ τὴν παράταξιν. Τὰ γὰρ φύσει βαρέα, οὕτω γίνονται, ὅταν καὶ τοὺς πόνους λογιζώμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμοιβὰς αὐτῶν σκεπώμεν. Βολὴν μὲν πῶς τὰ φύσει βαρέα λυφρα γίνονται; ἀκουσον τοῦ Παύλου ἰδόντος τὴν γὰρ παρασκευάσει ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως καθ' ὑπερβολὴν καὶ ὑπερβολὴν αἰῶνιό βαρὺς δόξης ἡμῖν καταργάσεται (Α' Κορ 4, 17) Αἰνίγμα τὸ εἰρημένον ἔστιν εἰ θλίψεις, πῶς ἐλαφρόν, εἰ ἐλαφρόν, πῶς θλίψεις, αὐτὰ γὰρ ἐνεργία. Α')

αὐτὰ εἶναι ἀντίθετα. Ἄλλὰ ἔλυσε τὸ αἰνιγμα, ὅταν στή συνέχεια εἶπε πῶς εἶναι ἐλαφρά. Πῶς; Νὰ μὴ λογαριάζω με ἐκεῖνα ποὺ βλέπομε. Ἔφερε τὸ στεφάνι κι' ἔκαμε τὸν ἀγῶνα εὐκολο, εἶδει τὸ βραβεῖο καὶ ἀνακούφισε τοὺς κόπους. Κι' ἐσύ λοιπὸν ὅταν δῆς γυναῖκα μὲ ὀνη λαμπερή, ὠραία ντυμένη, ὅταν δῆς νὰ σέ γαργαλήῃ ἡ ἐπιθυμία, ὅταν δῆς τὴν ψυχὴ σου πῶς χαίρεται νὰ τὴ βλέπῃ, σήκωσε τὸ βλέμμα σου στὸ στεφάνι ποὺ εἶναι ἀπὸ πάνω σου, γιὰ ν' ἀποφύγῃς τὸ θέαμά της. Εἶδες γυναῖκα, δούλη τοῦ Θεοῦ ὅπως ἐσένα; Σκέψου τὸν Κύριο κι' ἐξάπαντος θὰ κάμῃς τὸ νόημα νὰ κρημῇσῃ. Κι' ἂν τὰ παιδιὰ ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν παιδαγωγὸ τους, δὲν τριγυρίζουν, δὲν χαλεύουν, δὲν ταραζοῦνται, πολὺ περισσότερο σοῦ, ὅταν μὲ τὸ λογισμό σου δῆς προστά σου τὸ Χριστὸ, τίποτε τέτοιο δὲ θὰ πάθῃς. Καθένας ποὺ βλέπει γυναῖκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευε πιά στὴν καρδιά του. Εὐχάριστα καὶ συχνὰ διαβάζω τὰ γράμματα τοῦ νόμου, μακάρι κι' ὅλη τὴν ἡμέρα νὰ ἦταν δυνατό νὰ τὰ λέω αὐτὰ σ' ἐσάς, ἡ καλύτερα, ὅχι σ' ἐσάς, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἐνοχοὶ γι' αὐτὲς τῆς ἁμαρτίας· ἀλλὰ καὶ σ' ἐσάς βέβαια, γιατί κι' ἐσεῖς θὰ γίνετε πὺ ἀσφαλισμένοι, κι' ὅσοι ἔχουν τὴν ἀρρώστια αὐτή, γρήγορα θὰ γυρίσουν στὴν ὑγεία τους. Καθένας ποὺ βλέπει γυναῖκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευε πιά στὴν καρδιά του.

γ'. Τὰ ἀπλά αὐτὰ λόγια ἀρκοῦν, καὶ μόνο νὰ διαβαστοῦν, νὰ καθαρίσουν διλῆς τῆς ἁμαρτίας τὴ σήψῃ. Ἄλλα, συγγνώμη, τραύματα καθαρίζομε, κι' αὐτὸς ποὺ καθαρίζει τραύματα εἶναι ἀνάγκη νὰ βάζῃ πάνω τους καὶ φάρμακα πικρά· ὅσο πιὸ πολὺ ὑποφέρετε τὰ λόγια αὐτά, τόσο καὶ πιὸ πολὺ ξεκαθαρίζεται τὸ δηλητήριον. Γιατί, ὅπως τὸ ἔχει ἡ φύσις τῆς φωτιᾶς νὰ κατατρώῃ τὴ σκουριά ὅσο πιὸ πολὺ ἔρθῃ σὲ σχέση μὲ τὸ χρυσάφι, ἔτσι κι' ὁ φόβος ποὺ φέρνουν αὐτὰ τὰ λόγια, ὅσο πιὸ πολὺ ἐντυπωθῇ στὴ σκέψῃς, τόσο καὶ πιὸ πολὺ θὰ ξεκαθαρίσῃ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἀκολασίας. Ἄς φλογίσωμε τὴ σκέψῃ μας ἐδῶ μὲ τῆς διδασκαλίας τὰ λόγια, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθούμε νὰ τὴν κάψωμε ἐκεῖ μὲ τὴ φωτιά τῆς γένεας. Γιατί ὅταν δῇ φύγῃ καθαρή ἀπὸ δῶ, ἡ φωτιά ἐκείνη δὲ θὰ τὴ βλάβῃ καθόλου, μὰ ὅταν φύγῃ ἀπὸ δῶ μὲ ἁμαρτίες, θὰ τὴν ὑποδεχτῇ ἐκείνη ἡ φωτιά. Διότι τοῦ καθενὸς τὸ ἔργο, ποῖο εἶναι, θὰ τὸ δοκιμάσῃ ἡ φωτιά. Ἄς δοκιμάσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας τώρα δίχως πόνον, γιὰ νὰ μὴ δοκιμασθούμε τότε μὲ πόνον. Ὅσα κι' ἂν πῆς, λένε, ὁ νόμος εἶναι κοπιαστικός. Τί λοιπόν; ὁ Θεὸς μᾶς προστάζει ἀδύνατα πράγματα; Ὁχι, ἀπαντῶ· κλεῖσει τὸ στόμα σου, μὴν κατηγορῇς τὸν Κύριον· δὲ θὰ δικαιολογηθῇς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀλλὰ θὰ προσθέσῃς ἁμαρτίαν βαρύτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Κι' ἀκουσε πῶς πολλοὶ ποὺ ἁμαρτάνουν συνηθίζουν νὰ ρίχνουν στὸν Κύριον τὰ πταίσματά τους. Παρου-

ῶσε τὸ αἰνιγμα τὴ ἀπαγωγὴ δεῖξας ἐλαφρόν· πῶς; Μὴ σκοποῦντων ἡμῶν τὰ βλέπομενα. Ἔθηκε τὸν στέφανον, καὶ κοῦφον ἔποιεον τὸν ἀγῶνα· εἶδει τὸ βραβεῖον, καὶ παρεμυθίσατο τοὺς ἰδρωτάς. Καὶ σὺ τοῖνον ὅταν ἰδῇς γυναῖκα λάμπουσαν ἀπὸ ἥς θύεας, φαῖδαν ἀπὸ τῆς σιελῆς, ἰδῇς ἐπιθυμίαν γαργαλίζουσαν, ἰδῇς τὴν ψυχὴν ἐπιθυμοῦσαν τῆς θεωρίας· ἀνέβλεψον πρὸς τὸν ἄνω σοι κείμενον στέφανον, ἵνα παραβλέψῃς τὸν τοικυτον φύον. Εἶδες συνδοχὴν; Ἀνέβλεπον τὸν Δεσπότην, καὶ πάντως καταπαύσεις τὸ νόημα. Εἰ γὰρ παιδεία παιδαγωγὸς ἀκολουθοῦντα οὐ ἐπιστρέφονται, οὐ κερτάνουν, οὐκ ἐπτόνται, πολλὰ μάλλον σὺ τὸν Χριστὸν ἂν ἰδῇς τοῖς λογισμοῖς παρόντας, οὐδὲν πείσῃ τοιοῦτον ὅ· ἐμβλέψας γυναικίαν πρὸς τὸ ἐπιθυμῶσαν, ἡδὴ ἐμοίχευσεν αὐτήν· ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (Ματθ 5, 28). Ἠθέλω καὶ συνελοστον ἀναγινωσκον τὸ νόμον τὰ γράμματα εἶθε καὶ διὰ τῆς τῆς ἡμέρας ἦν τοῦτο λέγειν πρὸς ὑμᾶς, μάλλον δὲ νῦν πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ὑπευθύνους τῆς ἁμαρτίας ὅταν ὄντας μάλλον δὲ καὶ πρὸς ὑμᾶς· καὶ γὰρ ὑμεῖς δοξαζέσθε· ἐσεσθε, οἱ δὲ τὴν τὴν νόμον ὄντας ταχέως πρὸς τὴν ὑγίαν ἀπενηχέουσιν ὅ· ἐμβλέψας γυναικίαν πρὸς τὸ ἐπιθυμῶσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοίχευσεν αὐτήν· ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ

γ'. Ἀρκεῖ πᾶσαν τῆς ἁμαρτίας τὴν σπηδεῖαν καθέρας ψλὰ ἀναγνωσθῆναι τὰ ῥήματα. Ἄλλα σύγγνωτε· τραύματα καθαίρομεν, τὸν δὲ τραύματα καθαίροντα, ἀνάγκη καὶ πικρὰ ἐπιτελεῖν φάρμακα· ὁσπερ ἂν ἐνέγκητε τὰ ῥήματα, τοσοῦτον μάλλον ἐκκαθαίρεται ὁ ἰός· ὅσπερ γὰρ τοῦ πυρὸς τῆς φώσεως. ὁσπερ ἂν ἐπιπλῶν ὀμλήσῃ τῇ τοῦ χρυσοῦ φώσεως, τοσοῦτον μάλλον διαπανά τὸν ἰόν· οὕτω καὶ τῶν ῥημάτων τοῦτον ὁ φόβος, ὁσπερ ἂν ἐνηχρῇ τῇ ὑμετέρῃ ἐκείνῃ, τοσοῦτον μάλλον ἔσσαν ἐκκαθαίρεται τῆς ἀκολασίας τὴν ἁμαρτίαν. Περὶδοῦμεν αὐτὴν ὥστε τὸ λόγῳ τῆς διδασκαλίας, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶμεν αὐτὴν ἐκεῖ πυρῶσαι καὶ πυρὶ τῆς γενένης· ἵν' μὴ γὰρ ἐντεῦθεν ἀπειθοῦσαν καθάρει οὐδὲν ἐκεῖνο βλάβῃ τὸ πῦρ· τὴν δὲ μετὰ ἁμαρτημάτων ἀπειθοῦσαν ἐντεῦθεν ἐκεῖνο λείπεται τὸ πῦρ· Ἐλάστω γὰρ, ὅχι, τὸ ἔργον ὁποῖον ἐστὶ τὸ πῦρ δοκιμάσει (1 Κορ 13, 13). Δοκιμάσωμεν ἑαυτοὺς νῦν χωρὶς ὀνους. ἵνα μὴ δοκιμασθῶμεν τότε μετὰ ὀνους· Ὅσα ἂν εἴπῃς, φησὶν, ἐπιπῶν ὁ νόμος· Τί οὖν, ἀδύνατα ἔσσαν ὁ Θεὸς προστάττει, Ὅς φημι ἐπιστομίζω, μὴ κατηγορεῖς τὸν Δεσπότην· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀλογίαντος τρόπος, ἀλλὰ ἁμαρτίας προσθήκη τῆς προτέρας χαλεπωτέρας· Ὅτι δὲ τοῖς τολλοῖς τὸν ἁμαρτανόωντων ἔθος ἐπὶ τὸν Δεσπότην ἄρτιν τὰ ἐργήματα ἀκουσον. Προσθλῶν ἐκείνῳ ὅ· τὰ πέντε ταλάντα ἵστασθε.

σιάστηκε εκείνος πού είχε πιστωθῇ μὲ τὰ πέντε τάλαντα καὶ πρόσφερε ἄλλα πέντε· παρουσιάστηκε αὐτὸς πού είχε πιστωθῇ τὰ δύο τάλαντα, καὶ πρόσφερε ἄλλα δύο· παρουσιάστηκε αὐτὸς πού είχε πιστωθῇ τὸ ἓνα τάλαντο, κ' ἐπειδὴ δὲν μπορούσε νὰ προσφέρῃ ἄλλο τάλαντο, πρόσφερε κατηγορία ἀντὶ τάλαντο. Πῶς λέει; Σ' ἐγνώριζα πὼς εἶσαι σκληρὸς ἄνθρωπος. Ὡς ἄγνωμοσύνη τοῦ ὑπηρέτη! δὲν τοῦ φτάνει ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ κατηγορεῖ καὶ τὸν Κύριό του· Γιατί θερίζεις ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσπείρεις καὶ μαζεύεις ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσκόρπισες. Ἔτσι καὶ στὴ ζωὴ αὐτῇ, ὅσοι δὲν κάνουν κανένα καλὸ, πληθαίνουν τὶς διαμαρτίες τους μὲ τὸ νὰ κατηγοροῦν τὸν Κύριο.

Μὴν κατηγορῆς λοιπὸν τὸν Κύριο· δὲν πρόσταξε τ' ἀδύνατα. Θέλεις νὰ μάθης ὅτι δὲν πρόσταξε τ' ἀδύνατα; Πολλοὶ κάνουν πιο πολλὰ ἀπὸ ὅσα προστάζει ὁ Θεός, κ' αὐτὸ δὲ θὰ γίνονταν, νὰ ξεπεράσουν τὰ προστάγματα, ἂν ἦταν ἀδύνατα ἀπὸ μόνα τους. Τὴν παρθενία δὲν τὴν πρόσταξε, κ' ὅμως τὴν κατορθώνουν πολλοί. Τὴν ἀκτημοσύνη δὲν τὴν πρόσταξε, κ' ὅμως πολλοὶ πετοῦν δσα ἔχουν καὶ δείχνουν μὲ τὰ ἔργα τους ὅτι οἱ νόμοι οἱ ὑποχρεωτικοὶ εἶναι πολὺ εὐκόλοι· διότι δὲ θὰ ἔφταναν πάνω ἀπὸ τὰ ὑποχρεωτικά, ἂν τὰ ὑποχρεωτικά δὲν ἦταν εὐκόλα. Δὲν ὑποχρέωσε κανένα νὰ ζήσει παρθενικὸ βίο, διότι ἐκεῖνος πού προστάζει ὑποχρεωτικὴ τὴν παρθενία, ὑποχρεώνει σ' αὐτὸ τὸ νό-

μο κ' αὐτὸν πού δὲν θέλει. Μὰ αὐτὸς πού συμβουλεῖται μόνο, ἀφήνει τὸν ἀκροατῇ, κύριο νὰ διαλέξῃ. Γι' αὐτὸ κ' ὁ Παῦλος λέει, Για τὸν παρθενικὸ βίο ὁ μὲν, ἐντολὴ τοῦ Κυρίου δὲν ἔχω, ἀλλὰ γυνώμη δίνω. Βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι ἐντολὴ, ἀλλὰ συμβουλή; Βλέπεις ὅτι δὲν εἶναι πρόσταγμα, ἀλλὰ παρακίνησι; Κι' ὑπάρχει μεγάλη διαφορά, διότι τὸ ἓνα εἶναι ἀναγκαστικό, τὸ ἄλλο προαιρετικό. Δὲν προστάζω, λέει, γιὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνω. Παρακινῶ καὶ συμβουλεύω, γιὰ νὰ καθοδηγήσω. Ἔτσι κ' ὁ Χριστός, δὲν εἶπε, Ὅλοι νὰ ζητε παρθενικὸ βίο· γιατί ἂν πρόσταξε ὅλοι ὑποχρεωτικά νὰ ζοῦν παρθενικά, κ' ἔκανε νόμο αὐτὸ τὸ πρόσταγμα, κ' ἐκείνος πού θὰ τὸ κατῴρωνε δὲ θὰ εἶχε τόση τιμὴ ὅση ἔχει τώρα, κ' αὐτὸς πού θὰ τὸ παράβαινε θὰ τιμωριόταν βαριά. Εἶδες πὼς μᾶς λυπᾶται ὁ νομοθέτης; πόσο φροντίζει τὴ σωτηρία μας; Μήπως καὶ δὲν μπορούσε νὰ τὸ προστάξῃ κ' αὐτό, καὶ νὰ πῇ ὅτι, Ὅσοι ζοῦν παρθενικὸ βίο νὰ τιμούνται κ' ὅσοι δὲν ζοῦν σ' αὐτὸν νὰ τιμωροῦνται; Ἀλλὰ καὶ εἶνε βάρος στὴν ἀνθρωπίνη φύση, καὶ τὴ λυπᾶται τὴ φύση τὴ δική μας. Ἀφῆσε ἔξω ἀπὸ τὰ στάδια, ἀφῆσε πάνω ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τὴν παρθενία, ὥστε κ' ὅσοι τὴν κατορθώνουν νὰ φανερώσουν τὴ μεγαλοφυλχία τους, κ' ὅσοι δὲν τὴν κατορθώνουν νὰ χαίρωνται τὴ συγγνώμη τοῦ Κυρίου. Τὸ ἴδιο ἔκαμε καὶ γιὰ τὴν ἀκτημοσύνη, δὲν τὴν ἔκαμε ὑποχρεωτική. Δὲν εἶπε μόνο, Πού ὁ ἡ σ ε

καὶ προσήγγειν ἄλλα πέντε· προσῆλθεν ὁ τὰ δύο τάλαντα πιστευθεὶς, καὶ προσήγγειν ἄλλα δύο προσῆλθεν ὁ τὸ τάλαντον πιστευθεὶς, καὶ ἐπειδὴ ἄλλο ἄδυνον προσεγγεῖν οὐκ εἶχεν, ἀντὶ τάλαντον κατηγορεῖν προσήγγειν. Πῶς ὁμοίαν; Ἐγὼ νυν σε δεῖ σκληρὸς εἶ (Ματθ 25, 4). Ὡς ἄγνωμοσύνης οἰκτεροῦ· οὐν ἀρεταίαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ κατηγορίαν εἰσάγει νῆτα τοῦ δεσπότητος Θερίζων δέπου οὐκ ἐσπείρεις, καὶ συνάγων θεεν οὐ δεσκόρπισας (Λουκ 19, 21). Οὕτω καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ὅσοι μὴδὲν ἐργάζονται ἀγαθόν, προσθήκην τῶν πονηρῶν αὐτῶν ποιοῦνται τὴν κατηγορίαν τοῦ δεσπότητος.

Μὴ τοῖνον κατηγορεῖ τοῦ δεσπότητος οὐκ ἐπέταξεν ἀδύνατα. Ποῦλε μαθεῖν ὅτι οὐκ ἐπέταξεν ἀδύνατα; Πολλοὶ τὰ προστάγματα ὑπερβαίνουν, οὐκ ἂν δέ, εἰ ἀδύνατα ἦν, ὑπερέβησαν εἰς οἰκείας προπρίσεις Παρθενίαν οὐκ ἐπέταξε, καὶ κατορθώσαι πολλοί· ἀκτημοσύνην οὐκ ἐπέταξε καὶ πολλοὶ τὰ ἔκτανον βίπτουσι, διὰ τῶν ἔργων μακροθυμίας πολλὴν εὐκοίαν τῆς ἐπιταγῆς νόμος· οὐ γὰρ ἀν ὑπερέβησαν αὐτά, εἰ μὴ αὐτὰ τὰ ἐπιταγμένα εὐκόλα ἦν. Οὐκ ἐπέταξε παρθενίαν ὁ μὲν γὰρ ἐπέταξε παρθενίαν ὅπῃ τὴν ἀνάγκην ἄγει τοῦ νόμου καὶ τὸν μὲ δουλοῦμενον· ὁ δὲ παραινέσας νόμον ἀφῆκε τὴν ἀρετὴν ὅδον ἀνθρώπων· διὰ τοῦτο καὶ ὁ

Παῦλος φησι, Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπέταγεν Κυρίου οὐκ ἔχω, γυνώμη δὲ δίδωμι (Α' Κορ. 7, 25). Ὅρθε οὐ ἐπιταγὴν, ἀλλὰ συμβουλὴν· ὁρθε οὐ πρόσταγμα ἀλλὰ παραινέσι· Ποῦ δὲ τὸ μέσον· τὸ μὲν γὰρ ἀνάγκης ἐστίν, τὸ δὲ προπρίσεως. Οὐκ ἐπιτάσσουσι, ἵνα μὴ βίβρωσι· παραινῶ καὶ συμβουλεύω, ἵνα ἀναγάγῃ. Οὕτω καὶ ὁ Χριστός· οὐκ εἶπε, Πάντες δὲ παρθενεύετε· εἰ μὲν γὰρ ἐπέταξε παρθενεύειν πάντας καὶ νόμον ἐποίησε τὸ πρόσταγμα, οὔτε κατορθώσας ἂν πολλὰς ἀπέλαυσε τιμὰς ὅσας νῦν, καὶ ὁ παρακούσας τὴν ἐσχάτην ἂν ἔδωκε βίαν· Εἶδες τὴν ἡμῶν ὁ νομοθέτης φεῖσται, πῶς κηδεύει τῆς ἡμετέρας σωτηρίας; Μὴ γὰρ οὐκ ἀδύνατο καὶ τοῦτο ἐπιτάγμα ποιῆσαι, καὶ εἰπεῖν δεῖ, Οἱ μὲν παρθενεύοντες τιμωροῦσιν, οἱ δὲ μὲν παρθενεύοντες κολαζέσθουσιν. Ἀλλ' ἔβρανε τὴν εὐρίαν φεῖσται τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας· Ἀφῆκεν ἔξω τὸν σταβίον, ἀφῆκε ἀνυπότακτον τὸν ἀγῶνα τὴν παρθενίαν, ἵνα καὶ οἱ κατορθώσας τὴν οὐκείαν μεγαλοῦσιν ἐτιμώζωνται, καὶ οἱ μὲν κατορθώσας τῆς συγγνώμης ἀπολαύσονται τοῦ δεσπότητος· Οὕτω καὶ περὶ τῆς ἀκτημοσύνης οὐκ ἐποίησε ἡ πράγμα ἐπιτάγμα· Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπε, Πῶς ὁ σὸν σου τὰ ὑπάρχοντα, ἀλλ', Εἰ θέλεις τὰ ἐλπίεις εἶναι ὑπάρχα, τὴν λησόν σου τὰ ὑπάρχοντα (Ματθ 19 21)· Ἐν τῇ βουλῇ λείβω τῇ σῇ νόριος ἔσθ' τῆς

ὅλα ὅσα ἔχεις, ἀλλά, Ἄν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος, πῆγαινε, πούλησε ὅλα ὅσα ἔχεις. Στὴ θέλησή σου ἂς εἶναι, δική σου νὰ εἶναι ἡ ἀπόφασή σου, δὲν σ' ἀναγκάζω, οὔτε σ' ἐπιβαρύνω, ἀλλά ἂν τὸ κατορθώσῃς σὲ στεφανώνω, ἂν δὲν τὸ κατορθώσῃς δὲ σὲ τιμωρῶ. Διότι ὅσα γίνονται ἀπὸ προσαγωγῆς καὶ χρέος, δὲν ἔχουν τόσο μισθό, μὰ ὅσα γίνονται ἀπὸ ἐλευθέρῃ θέλησιν κί' ἀπὸ δικῆ μας φιλοτιμίας, ἔχουν στέφανα λαμπρά. Τὸν Παῦλο φέρνω ἀμάρτυρα καὶ σ' αὐτά. Τὸ δὲ διδάσκω τὸ Εὐαγγέλιο, λέει, δὲ μοῦ δίνει δικαίωμα νὰ καυχῇθῶ. Γιατί; Διότι ἔχω τὴν ὑποχρέωσιν. Κί' ἀλίμονό μου, ἂν δὲν διδάσκω τὸ Εὐαγγέλιο. Βλέπεις, στοῦ νόμου τὶς προσαγωγές, αὐτὸς ποὺ θὰ κατορθώσῃ κάτι, δὲν ἔχει πολὺ μισθό, διότι εἶναι ὑποχρεωτικό. Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν κατορθώνει τίποτα, εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ κόλασιν καὶ τιμωρίας. Ἀλίμονό μου, λέει, ἂν δὲν διδάσκω τὸ Εὐαγγέλιο. Μὰ στὰ ἄλλα δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, στὰ προαιρετικά· ἀλλὰ τί; Ποιὸς μισθὸς λοιπὸν μοῦ ἀνήκει; Ὅταν διδάσκω τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ χωρὶς νὰ ζητῶ ἀπὸ τοὺς ἀκροατὲς δαπάνες, χωρὶς νὰ κάνω κατάρτησιν τῆς ἐξουσίας μου. Σ' ἐκεῖνο ἦταν νόμος, γι' αὐτὸ δὲν εἶχε μισθό ποῦν, σ' αὐτὸ ὅμως ἦταν ἐλευθέρῃ θέλησιν, γι' αὐτὸ εἶχε μεγάλον τὸ μισθό του. δ'. Ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ εἶπα δίχως λόγο,

ἀλλὰ γιὰ τὸν θεῖο νόμο, γιὰ νὰ δείξω ὅτι δὲν εἶναι βαρὺς, δὲν εἶναι φορτικός, δὲν εἶναι κοπιαστικός οὔτε ἀδύνατος. Ἀλλὰ ἂς τὸ ἀποδείξωμε αὐτὸ τὸ ζήτημα καὶ μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς ποὺ βλέπει γυναῖκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχεψε πιά στὴν καρδίᾳ του. Κί' ὁ Χριστὸς τὸ γνῶριζε αὐτό, ὅτι πολλοὶ θὰ κατηγοροῦν τὸ νόμο ὅτι εἶναι δύσκολος, γι' αὐτὸ δὲν τὸν ἔδωσε ἀδικαιολόγητο, οὔτε ἀνίσχυρο, οὔτε ἀσθηρικό, ἀλλὰ ὑπενθυμίζει καὶ τὸν παλαιὸ νόμο, καὶ φανερώνει μὲ τὴ σύγκρισιν καὶ τὴν εὐκολίαν τοῦ νόμου τώρα καὶ τὴ φιλανθρωπίαν του. Καὶ προσέχετε πῶς. Δὲν εἶπε μόνο, Καθένας ποὺ βλέπει γυναῖκα καὶ τὴν ἐπιθυμεῖ, τὴν ἐμοίχεψε πιά μέσα στὴν καρδίᾳ του, (ἔδω προσέχετε πάρα πολὺ) ἀλλὰ τοὺς θύμισε πρωτύτερα τὸν παλαιὸ νόμο κί' εἶπε Ἄκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς εἶπε στοὺς παλαιούς, Μὴ μοιχέψῃς· μὰ ἐγὼ σὰς λέω, καθένας ποὺ βλέπει γυναῖκα, μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχεψε πιά μέσα στὴν καρδίᾳ του. Εἶδες τοὺς δύο νόμους, τὸν παλαιὸ καὶ τὸν νέον, αὐτὸν ποὺ ἔθεσε ὁ Μωϋσῆς κί' αὐτὸν ποὺ φέρνει ὁ Χριστὸς; Ἡ καλύτερα, κί' αὐτὸν ὁ Χριστὸς τὸν ἔθεσε, διότι αὐτὸς ἐλάλησε μέσ' ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ. Καὶ ἀπὸ τοῦ φαίνεται ὅτι κί' αὐτὸν ὁ Χριστὸς τὸν ἔθεσε; Δὲ θὰ πᾶρω τὴ μαρτυρίαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη, οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀπόστολους, γιατί

γινώσκ' οὐκ ἀναγκάζω, οὐδὲ βαρύνω, ἀλλὰ κατορθώσαντα μὴν πτερνάω, μὴ κατορθώσαντα δὲ οὐ κολάζω. Τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἐπιταγῆς γινόμενα καὶ ἐξ ἀπειλῆς, οὐ τοσοῦτον ἔχει μισθόν· τὰ δὲ ἐκ προαιρέσεως καὶ ἐξ οικείας φιλοτιμίας λαμπροῦς ἔχει τοὺς στεφάνους. Καὶ τοῦτον Παῦλον παράγω μάρτυρα. Ἐάν εὐαγγελίζωμαι, φησὶν, οὐκ ἔστι μοι λόγος καί. Διὰ τί; Ἀνάγκη γὰρ μοι ἐπικείμε· Οὐαὶ δὲ μοι ἔστιν, ἔάν μὴ εὐαγγελίζωμαι. (Α' Κορ. 9, 16) Ὅρξ, ἐν τοῖς νόμοις ὁ μὲν κατορθώσας οὐκ ἔχει πολὺν μισθόν· ἀνάγκη γὰρ ἔστιν ὁ δὲ μὴ κατορθώσας ὑπεύθυνός ἐστι τῇ κολάσει καὶ τῇ τιμωρίᾳ. Οὐαὶ γὰρ μοι, φησὶν, ἔάν μὴ εὐαγγελίζωμαι. Ἐπὶ δὲ ὧν ἄλλων οὐκ οὔτως, ἐπὶ τῶν ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ τί, τίς οὖν μοι ἔστιν ὁ μισθός; Ἦν εὐαγγελίζόμενος δαδᾶπανάων θήσω τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρησασθῆαι τῇ ἐξουσίᾳ μου. (Α' Κορ. 9, 18) Ἐκεῖ νόμος ἦν, διὰ τοῦτο μισθὸν οὐκ εἶχε πολὺν τοῦτο δὲ προυαίρεσως ἦν, διὰ τούτων ἔσχε τὸν μισθόν.

τιλόν, οὐκ ὄντα ἐπιπονεῖν οὐδὲ ἀδυνατεῖν. Φέρε δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ ῥημάτων αὐτὸ τοῦτο φανερὸν ποιήσωμεν. Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (Ματθ. 5, 28). Συνεῖδες καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι μέλλουσι πολλοὶ τοῦ νόμου κατηγορεῖν τὴν δυσκολίαν διὰ τοῦτο αὐτὸν οὐ γυναιὸν εἰσηνεγκεν, οὐδὲ ψιλόν, οὐδὲ καθ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τοῦ παλαιοῦ ἀνάμνησιν νόμου, ἀπὸ τῆς συγκρίσεως καὶ τὴν εὐκολίαν καὶ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐνδεικνύμενος. Πᾶς δὲ, προσέχετε. Οὐκ εἶπε γὰρ ἀπλῶς, Ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (ἀνταῖθα προσέχετε μετὰ ἀκριβείας) ἀλλὰ πρότερον ἀνέμνησιν τοῦ παλαιοῦ νόμου οὕτως λέγων· Ὁ κοινοῦσατε τὸν ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. Οὐ κοιχεύσεις (Ἐξοδ. 20, 14) ἐγὼ δὲ γὰρ οὖν, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἡδὴ ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (Ματθ. 5, 28) Εἶδες τοὺς δύο νόμους, τὸν παλαιὸν καὶ τὸν καινόν, ὃν ὠνόμαζεν Μωϋσῆς, καὶ ὃν εἰσάγει αὐτός; μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτον αὐτὸς ἔθηκε· καὶ γὰρ διὰ Μωϋσεως αὐτὸς ἐλάλησε. Καὶ πόθεν

δ' Ταῦτά μοι ἄντα οὐκ ἀπλῶς εἰρηται, ἀλλὰ δια νόμον τὸν θεῖον, ἵνα δείξω οὐκ ὄντα βαρύν, οὐκ ὄντα πρὸς

τὸ ζήτημα ἦταν νὰ πειστοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, ἄλλα ἀπὸ τοὺς προφῆτες, στοὺς ὁποίους νομίζουν ὅτι πιστεύουν, ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἀποδείξω ὅτι καὶ ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ ἔχει ἓνα νομοθέτη. Τί λέει λοιπὸν ὁ Ἰερεμίας; Ἐὰ σὰς δώσω διαθήκη καὶ νῆ. Εἶδες καὶ τῆς Καινῆς τὸ ὄνομα μέσα στὴν Παλαιά; Εἶδες καὶ τὴν ὀνομασία πού φεγγοβολᾷ πρὶν ἀπὸ τόσα χρόνια; Ἐὰ σὰς δώσω διαθήκη καὶ νῆ. Ἀλλὰ πῶς φαίνεται ὅτι καὶ τὴν Παλαιὰ αὐτὸς τὴν ἔδωσε; Ὅταν εἶπε ὅτι, Ἐὰ σὰς δώσω νῆα διαθήκη, ἐπρόσθεσε, ὁχι σὰν τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσα στοὺς πατέρες σας. Ναί· ἄλλα δὲν τὸ ἀποδείξαμε τὸ ζήτημα ἄκομα, γιατί πρέπει ὅλες τίς ἀντιρρήσεις νὰ τίς παρουσιάσωμε καὶ νὰ τίς φανερώσωμε, ὥστε ἀπὸ παντοῦ ὁ λόγος μας νὰ ἐκκαθαρίζεται, καὶ νὰ μὴ μὲν πρόφαση στοὺς ἀδιδάντροπους. Ἐὰ σὰς δώσω διαθήκη νῆα, ὁχι σὰν τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσα στοὺς πατέρες σας. Ἐδωσε διαθήκη στὸν Νῶε, ὅταν ἔγινε ὁ κατακλυσμός, γιατί ἤθελε νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς φόβους, ὅταν βλέπωμε πλημμύρες, καὶ κάθε πού θὰ βλέπωμε βροχὲς ὀρμητικές, νὰ μὴ νομίζωμε πῶς θὰ γίνη πάλι ἐκεῖνη ἡ καταστροφή. Γι' αὐτὸ λέει, Ἐὰ κάμω συμφωνία μ' ἐσένα, καὶ μὲ κάθε ἀνθρώπο. Ἐδωσε πάλι στὸν Ἀβραάμ διαθήκη, ἐκεῖνη τῆς περιτομῆς, ἔδωσε διαθήκη μὲ τὸν Μωϋσῆ, αὐτὴν πού ὅλοι γνωρίζομε.

Εἶπε ὁ Ἰερεμίας· Ἐὰ σὰς δώσω νῆα διαθήκη, ὁχι σὰν τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσα στοὺς πατέρες σας. Πῆς μου, σὲ ποίους πατέρες; γιατί κι' ὁ Νῶε ἦταν πατέρας, καὶ ὁ Ἀβραάμ ἦταν πατέρας; ποίους λοιπὸν λέει πατέρες γιατί ὅπως δὲν καθορίζει πρόσωπο, φέρνει σύγχυση. Προσέχετε σ' αὐτό. Ὁχι σὰν τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσα στοὺς πατέρες σας. Για νὰ μὴ λές ὅτι ἐννοεῖ τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσε στὸ Νῶε, γιὰ νὰ μὴ λές ὅτι ἐννοεῖ ἐκεῖνη πού ἔδωσε στὸν Ἀβραάμ, ἔκαμε λόγο μετὰ καὶ γιὰ τὴν ἐποχὴ πού ἔδωσε τίς δύο διαθήκες. Ὅταν δηλαδὴ εἶπε, Ἐὰ σὰς δώσω διαθήκη, ὁχι σὰν τῇ διαθήκῃ πού ἔδωσα στοὺς πατέρες σας, ἐπρόσθεσε καὶ τῇ ἐποχῇ. Τὴν ἡμέρα πού τοῦ ἔπιασα ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Αἰγύπτου. Εἶδες ὅτι καθώρισε τὴν ἐποχὴ, πόσο καθαρὸ ἔκαμε τὸ ζήτημα; Κι' ὁ Ἰουδαῖος πῖα δὲν ἔχει ἀντίρρηση· θυμῆσόν τὸν καιρὸ, καὶ πάρ τὴν νομοθεσίαν. Τὴν ἡμέρα πού τοῦ ἔπιασα ἀπὸ τὸ χέρι. Καὶ γιὰ τὸ ἀναφέρει καὶ τὸν τρόπο πού τοὺς ἐλευθέρωσε; Ὅταν τοὺς ἔπιασα ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ τοὺς ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Αἰγύπτου. Γιὰ νὰ δείξῃ πατρικὴ φιλανθρωπία, δὲν τοὺς ἐλευθέρωσε σὰν δούλους ἄλλα σὰν τὸ μικρὸ παιδί πού τὸ παίρνει

θῆλον ὅτι κἀκεῖνον αὐτὸς ἔθηκεν; Οὐκ ἀπὸ Ἰωάννου, οὐδὲ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν μαρτυρίαν παρέχονται· πρὸς γὰρ Ἰουδαίους καὶ νῦν ὁ ἀγὼν ἄλλ' ἀπὸ τῶν προφητῶν οἷς δοκοῦσι πιστεύειν, ἐπ' αὐτὸν ἀποδείξω, ὅτι καὶ Παλαιὰ καὶ Καινὴ νομοθέτη ἓνα ἔχει. Τὶ οὖν ὁ Ἰερεμίας φησὶ; Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καὶ νῆν (Ἰερ 31, 31). Εἶδες καὶ τῆς Καινῆς τὸ ὄνομα ἐν τῇ Παλαιᾷ; εἶδες καὶ τὴν προφητείαν πρὸ τοσοῦτον διαλείπουσαν χρόνον; Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καὶ νῆν. Ἀλλὰ πόθεν ἔβλεπεν ὅτι καὶ τὴν Παλαιὰν αὐτὸς ἔδωκεν. Εἰπὼν, ὅτι διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καὶ νῆν, ἐπηγάγεν. Οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἢν διεθέμην πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν (Ἰερ 31, 32) Ναί· ἄλλ' οὐκ ἐν τῷ ῥήματι ἀτελεῖσθαι δει γὰρ ἔπνευσε τὰ ἀντικροῦσθαι παραγκαίνει εἰς μέσον καὶ ἔλλα τοῖσιν. Ἰνα πάντοθεν ὁ λόγος ἡμῖν ἐκκαθαρίζεται, καὶ μηδὲ τοῖς ἀνασχυντοῖσι καταλείπηται πρόφασις Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καὶ νῆν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἢν διεθέμην τοῖς πατέρας ὑμῶν. Διέθετο διαθήκην πρὸς τὸν Νῶε, νῆκα ὁ κατακλυσμός ἐγένετο, βουλόμενος ἡμᾶς ἀπαλλάξαι τὸν φόβον, ἵνα μὴ δὴ κατακλυσμὸν βλέποντες, καὶ ἐμβρόν ὀρώμεντες αἰεὶ, καὶ τὴν πικνωθείαν ἐκείνην προσδοκῶμεν ἰσοθεῖαι· διὰ τοῦτο, φησὶ, Διαθήσομαι διαθήκην μετὰ σοῦ, καὶ μετὰ πάσης σαρκός (Ἰν 9, 9) Διέθετο τάλιν πρὸς τὸν Ἀ-

βραάμ διαθήκην τὴν τῆς περιτομῆς· διέθετο διαθήκην διὰ Μωϋσῆος τὴν καὶ τῶσι γνωρίαν. Εἶπεν ὁ Ἰερεμίας· Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην καὶ νῆν. οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἢν διεθέμην τοῖς πατέρας ὑμῶν. Εἰπέ, ποίους πατέρας, καὶ γὰρ ὁ Νῶε πατήρ ἦν, καὶ ὁ Ἀβραάμ πατήρ ἦν ποίους οὖν λέγει πατέρας; τὴν γὰρ ἀδιόριστον τοῦ προσώτου σύγχυσιν ποιεῖ. Ἐνταῦθ προσέχεται· Οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἢν διεθέμην τοῖς πατέρας ὑμῶν. Ἰνα γὰρ μὴ λέγῃ ὅτι τὴν ἐπὶ Νῶε λέγει, ἵνα μὴ λέγῃ ὅτι τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ λέγει, αὐτοῦ τοῦ χρόνου λοιπὸν τῶν διαθηκῶν ἐμνημόνευσε οὕτως· εἰπὼν γὰρ, ὅτι Διαθήσομαι ὑμῖν διαθήκην, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἢν διεθέμην τοῖς πατέρας ὑμῶν. ἐπηγάγε καὶ τὸν χρόνον· Ἐν ἡμέρᾳ ἐπὶ) βρομῶμεν μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Εἶδες ὁ τοῦ καιροῦ διορισμός πόσῃ ἐπέθηκε τῇ σαφείᾳ; Οὐκ ἐστὶ λοιπὸν οὐδὲ Ἰουδαῖος ἀντιλέγει· ἄνα μνησθεὶς τοῦ χρόνου, καὶ λέβη τὴν νομοθεσίαν· Ἐν ἡμέρᾳ ἐπὶ λαβόμεν μου τῆς χειρὸς αὐτῶν. Διὰ τί δὲ καὶ τὸν τρόπον λέγει τῇ ἐξόδῳ; Ἐπει) βρομῶμεν μου τῆς χειρὸς αὐτῶν ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου Ἰνα παρὶν δειξέ φίλοστοργίαν, οὐχ ὡς δούλους ἐξήγαγεν, ἀλλ' ὡς παῖδον· ὡς βρων πατήρ οὕτως ἐπῆλλαξεν, οὐκ ὅπως ἐν θάλλειν καλεῖται

ὁ πατέρας του, ἔτσι τοὺς ἀπάλλαξε ἀπὸ τῆ δουλεία, καὶ δὲν πρόσταξε νὰ βαδίζουν πίσω του σὰν ὑπηρέτες, ἀλλὰ σὰν παιδί εὐγενικῆς καταγωγῆς κι' ἐλεύθερο, πῆρε τὸ δεξί του χέρι κι' ἔτσι τὸ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Εἶδες ὅτι ἕνας εἶναι ὁ νομοθέτης καὶ στὶς δυὸ διαθήκες; Λοιπὸν, ἀφοῦ τελειώσαμε τοὺς ἀγῶνες μὲ τοὺς Ἰουδαίους, κι' ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη θὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω αὐτό, γιὰ νὰ δῆς πὼς συμφωνοῦν οἱ δυὸ διαθήκες. Εἶδες τὴν προφητεία ποῦ ἔγινε μὲ τὰ λόγια; μάθε τώρα τὴν προφητεία ποῦ ἔγινε καὶ μὲ παραδείγματα, ἂν κι' αὐτὸ πάλι δὲν εἶναι ξεκαθάρο, τί εἶναι ἄραγε προφητεία μὲ παράδειγμα, καὶ τί ἄραγε εἶναι προφητεία μὲ λόγο; λοιπὸν κι' αὐτὸ δὲ σὰς τὸ κάμω φανερό. Ἡ προφητεία ποῦ γίνεται μὲ παράδειγμα, εἶναι ἡ πρακτικὴ προφητεία, κι' ἡ ἄλλη προφητεία εἶναι ἡ θεωρητικὴ προφητεία. Δηλαδή τοὺς πιὸ συνετοὺς τοὺς ἐπείθε μὲ τὰ λόγια, καὶ τοὺς πρὸ ἀναίσθητους τοὺς πληροφοροῦσε δειχνοντάς τους παραδείγματα. Ἐπειδὴ δηλαδή ἦταν νὰ γίνῃ κάτι μεγάλο, κι' ὁ Θεὸς ἔμελλε νὰ πάρῃ μορφὴ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ ἡ γῆ ἔμελλε νὰ γίνῃ οὐρανὸς καὶ ἡ δικὴ μας φύσι νὰ ἀνυμνωθῇ πρὸς τὸ εὐγενικὸ γένος τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ τὰ λόγια δὲ θὰ μπορούσαν νὰ παραστήσουν τ' ἀνέλπιστα κι' ἀπροσδόκητα ἀγαθὰ ποῦ ἔμελλε νὰ ῥθουν, γιὰ νὰ μὴν ταραξῇ τὸ νέο καὶ παράδοξο αὐτὸ ἐκείνους ποῦ τότε θὰ τὸ ῥέπταν ἀπτότομα, κι' ἐκείνους ποῦ θὰ τὸ ἀκουαυ, γι' αὐτὸ τὸ προεκίνισε μὲ

παραδείγματα καὶ μὲ λόγια, κι' ἔτσι συνήθιζε τὴν ἀκοή μας καὶ τὴν ὁρασή μας, ἀλλὰ καὶ προετοίμαζε ἐκεῖνο ποῦ θὰ γινόταν. Καὶ αὐτὸ ἦταν ποῦ λέγαμε, τί εἶναι ἡ προφητεία ποῦ ἔγινε μὲ παράδειγμα, καὶ τί εἶναι ἡ προφητεία μὲ λόγο; ἡ μιὰ πρακτικὴ, ἡ ἄλλη θεωρητικὴ. Νὰ σοῦ πῶ μιὰ προφητεία γιὰ τὸν Χριστό, μὲ παράδειγμα καὶ μὲ λόγο; Σὰν πρόβατο ὃ δὲ γῆθηκε στὴ σφαγὴ, καὶ σὰν ἀρνὶ μπροστὰ σ' αὐτὸν ποῦ τὸ κουρεύει. Αὐτὸ εἶναι προφητεία μὲ λόγο. Κι' ὅταν ὁ Ἀβραὰμ θυσίαζε τὸν Ἰσαάκ, τότε ποῦ εἶδε πρόβατο πισμμένο ἀπὸ τὰ κέρατά του καὶ τὸ θυσίασε, σ' αὐτὴ τὴν θυσία σὰν μὲ παράδειγμα, μὰς ἔδινε τὴν προφητεία γιὰ τὸ σωτήριο πάθος τοῦ Κυρίου.

ε'. Ὅπως ἔλεγα λοιπὸν, θέλεις νὰ σοῦ δείξω τίς δυὸ αὐτὲς διαθήκες, μὲ τὰ ἔργα; Καθὼς εἶδες τὸ πρόβατο στὸ λόγο, μάθε 'το καὶ στὸ παράδειγμα. Λέγετέ μου ἔσεῖς ποῦ θέλετε νὰ εἰστέ, κατὰ τὸν νόμο. Σωστά εἶπε, Ποῦ θέλετε νὰ εἰστέ, ἐπειδὴ δὲν ἦταν, διότι ἂν ἦταν κατὰ τὸν νόμο, δὲ θὰ ἦταν κατὰ τὸν νόμο. Ἰσως ἀνιγμα εἶναι αὐτὸ ποῦ λέω. Ὁ νόμος δηλαδή, ὡδηγοῦσε στὸν Χριστὸ ἐκείνους ποῦ πρόσεχαν νὰ τὸν τηροῦν· αὐτοὺς ποῦ δὲν τιμᾶ τὸν διδάσκαλο, δὲν ἀναγνωρίζει καὶ τὸν παιδαγωγό. Γι' αὐτό, λέει, Λέγετέ μου, ἔσεῖς ποῦ θέλετε νὰ εἰστέ κατὰ τὸν νόμο, δὲν ἀκοῦτε τὸ νόμο ποῦ λέει

ὅσοι οὐδέτερον, ἀλλ' ὡς υἱὸν εὐγενὲς καὶ εὐθέρον, τῆς δεξιᾶς λαβόμενος, οὕτως ἐξήγαγεν Εἶδες δύο διακρινόμενα νομοθετή; Οὐκ οὐκ λοιπὸν ἐπειδὴ τῶν ἀγῶνων ἐπληρώθημεν, καὶ ἀπὸ τῆς Καινῆς δεῖξαι οὐ τοῦτο, ἵνα εἰδῆς τὴν συμφωνίαν τῶν διαθηκῶν. Εἶδες τὴν προφητείαν διὰ τῶν ῥημάτων; μάθε τὴν προφητείαν καὶ διὰ τῶν τύπων, εἰ καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ἀσπάζεται ἐστιν, τί ποτε ἐστὶ διὰ τούτου προφητεία, καὶ τί ποτε ἐστὶ διὰ λόγου προφητεία; οὐκ οὐκ ἐν βραχεὶ καὶ τοῦτο ποιῶμεν παρὰ Ἡ προφητεία ἡ διὰ τοῦ τύπου ἡ διὰ πραγμάτων ἐστὶ προφητεία, ἡ δὲ ἄλλη προφητεία ἡ διὰ τῶν ῥημάτων ἐστὶ προφητεία· τοὺς μὲν γὰρ συνευέροντες διὰ τῶν λόγων ἐπείθε, τοὺς δὲ ἀναίσθητους καὶ διὰ τῆς τῶν πραγμάτων ὁδοῦς ἐπληροφόρη. Ἐπειδὴ γὰρ πράγμα ἐμελλέν ἐκβήσονται μέγα, καὶ ὁ Θεὸς σάρα ἐμελλέν ἀναλαμβάνει ἐπειδὴ ἡ γῆ οὐρανὸς ἐμελλέν ἐκσῶσθαι, καὶ ἡμετέρα φύσις πρὸς τὴν τὴν ἀγγέλων εὐγενέαν ἀνάγεσθαι ἐπειδὴ ὑπερέβαιναν ἐλπίδας καὶ προσδοκίαν ὁ λόγος τῶν μελόντων ἐκβήσονται ἀγαθόν. Ἄν μὴ τὸ κινεῖν καὶ παρὰ τοῦτον ἀνδρῶς φανέν δουροβήθη τοὺς τότε ὁρώμεντας, καὶ ἀκούοντες, ἀνοήτων προετίμως διὰ πραγμάτων καὶ διὰ ῥημάτων ὁρίζων ἡμῶν τὴν ἀκοήν καὶ τὴν δύναν, καὶ τὸ μέλλον ἐκβήσονται παρασκευάζων. Τοῦτο δὲ ἦν ὅπερ ἐλέγομεν, τί ἐστὶν ἡ διὰ τούτου προφητεία, καὶ τί ἐστὶν ἡ διὰ λόγου προφητεία

ἡ μὲν διὰ πραγμάτων ἡ δὲ διὰ ῥημάτων. Εἰς σοὶ διὰ πραγμάτων προφητεία καὶ διὰ ῥημάτων εἰς αὐτόν; Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγῇ ἦχθη. καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτόν (Ἠσαίου 53, 7) Τοῦτο διὰ ῥημάτων προφητεία. Ὅτε γὰρ τὸν Ἰσαὰκ ἀνήγαγεν ὁ Ἀβραὰμ, τότε πρὸ τῶν ἰδῶν ἐκκευράμενον ἐκ τῶν κεράτων, πρὸς τὴν θυσίαν ἤγαγεν ἔργω, καθάπερ ἐν τύπῳ προαναφανῶν ἡμῖν τὸ σωτήριον πάθος.

ε'. Ὅπερ οὖν ἐλεγον βούλει σοὶ δείξω τὰς δύο διαθήκας ταύτας διὰ τὸν ἔργον; Ὅπως εἶδες τὸ πρόβατον ἐν τῷ ῥήματι, μόνον καὶ ἐν τῷ πράγματι. Λέγετέ μοι οἱ ὅτι νόμον θέλοντες εἶναι (Ῥωμ. 4, 21). Καθὼς εἶπε, Θέλοντες εἶναι· οὐ γὰρ ἦσαν· εἰ γὰρ ἦσαν ὁ νόμος, οὐκ ἐν ἦσαν ὁ νόμος. Τὰς ἀνιγμάς τοι τὸ λεγόμενον. Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Χριστοῦ παρέπεμπε τοὺς προσέχοντας· ὁ τὸν διδάσκων ἀτιμάζων, ἀνοήτοι καὶ τὸν παιδαγωγὸν Διὸς, φησὶ, ἄνετό μοι οἱ ὅτι νόμον θέλοντες εἶναι· ὅτι νόμον οὐκ ἀκούετε, ὅτι οἱ Ἀβραὰμ καὶ υἱοὶ τοῦ ἔρχεν, ἐνα ἐκ τῆς παιδείας, καὶ ἐνα ἐκ τῆς ἐλευθερίας, ἀτινὲς ἐστὶν ἀλλήγορομενα (Ῥωμ. 4, 22-23). Εἶδες διὰ τοῦ πράγματος προφητεία; Τὸ γὰρ γυναικας ἔχειν οὐ

ὅτι ὁ Ἀβραὰμ ἀπόκτησε δύο παιδιά, ἓνα ἀπὸ τῆς δούλης κι' ἓνα ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη, τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀλληγορικὴ σημασία. Εἶδες προφητεία μὲ τὸ παράδειγμα; Τὸ ὅτι, δηλαδὴ εἶχε γυναῖκες, αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος, ἀλλὰ πραγματικὴ ἀλήθεια. Καὶ δούλη κι' ἐλευθερὴ σοῦ ἔδειξα μὲ λόγια, διότι καὶ τὶς δύο διαθήκες ἕνας τις νομοθέτησε. Μάθε αὐτὸ τὸ ἴδιο πράγμα, μὲ παραδείγματα. Ὁ Ἀβραὰμ ἀπόκτησε δύο γυναῖκες, κι' αὐτὲς σημαίνουν τὶς δύο διαθήκες, ποὺ τὶς εἶχε ἕνας νομοθέτης. Καθὼς ἐκεῖ, στὸν Ἰσαάκ καὶ στὸν Ἰσαὰκ, ὑπάρχει πρόβατο καὶ πρόβατο, τὸ ἓνα στὸν λόγο, τὸ ἄλλο στὸ πραγματικὸ παράδειγμα, καὶ συμφωνοῦν ἀπόλυτα τὰ πράγματα καὶ τὰ λόγια, ἔτσι κι' ἐδῶ ὑπάρχουν δύο διαθήκες, καὶ γι' αὐτὲς ὁ Ἱερεμίας προφήτεψε μὲ τὸ λόγο του, κι' ὁ Ἀβραὰμ στὰ πράγματα τὸ παρουσίασε, ἔχοντας δύο γυναῖκες. Κι' ὅπως ἦταν ἕνας ἄνδρας καὶ δύο γυναῖκες, ἔτσι ἕνας νομοθέτης καὶ δύο διαθήκες. Ἀλλὰ ὡς γυρίσωμε σ' αὐτὸ ποὺ ἔλεγα, καὶ γιὰ τὸ ὅποιο ὅλα αὐτὰ τ' ἀνακινήσαμε, γιὰτὶ δὲν πρέπει νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸ θέμα μας. Καθένας ποὺ βλέπει γυναῖκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευσε πιά μὲσα στὴν καρδιά του. Ναί· ἀλλὰ σχετικὰ μ' αὐτὸ ποὺ τ' ἀνακινήσαμε ὅλα αὐτά, γιὰ ποῖο λόγο τοὺς διαβάξαι τὸν παλαιὸ νόμο; διότι τοὺς λέει· Ἀκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς εἶπε στοὺς ἀρχαίους, Μὴ μοιχέψης. Ἦξερε ὅτι εἶναι δύ-

σκολη αὐτὴ ἡ ἐντολή, ὅχι ἀπὸ μόνη της, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῶν ἁκαρσίων. Γιατὶ πολλὰ, ποὺ εἶναι κι' εὐκολὰ ἀπὸ μόνους, γίνονται δύσκολα κατὰρθωτά ὅταν τὰ παραμελοῦμε, ὅπως ἄλλα ποὺ καὶ δύσκολα νὰ εἶναι, ἐλαφρά κι' εὐκολὰ γίνονται ἀπὸ τὴν προθυμία μας. Ἡ δυσκολία δηλαδὴ, δὲν εἶναι στὴ φύση τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ στὴν θέληση ἐκείνων ποὺ τὰ ἐπιχειροῦν. Κι' ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, φαίνεται ἀπὸ τοῦτο· τὸ μέλι εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του γλυκὸ κι' εὐχάριστο, ἀλλὰ στοὺς ἀσθενεῖς εἶναι πικρὸ κι' ἀηδιαστικό, κι' αὐτὸ ὅχι ἀπὸ τὴ δική του οὐσία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄρρωστια ἐκείνων. Ἔτσι κι' ὁ νόμος, ἂν φαίνεται πῶς εἶναι φορτικός, αὐτὸ συμβαίνει ὅχι ἀπὸ τὴ δική του φύση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ δική μας ἀμέλεια. Καὶ δὲ θὰ κοπιῶσα πολλὸ ν' ἀποδείξω πῶς εἶναι εὐκολος γιὰ νὰ κατάρθωθῃ, διότι αὐτὸ ποὺ τὸν κάνει δύσκολο, θὰ ἦταν νὰ πητὶ τὸ ἀντίθετο τῶν. Δηλαδὴ, τώρα λέει, Ἀπόφυγε τὴν ὀψὴ τῆς γυναῖκος, παρὰ τὴν ἀκολασία. Τὸ δύσκολο θὰ ἦταν νὰ ἔλεγε τὸ ἀντίθετο· Βλέπε μ' ἐπιμονὴ τὶς γυναῖκες, περιεργάζου τὰ ξένα κάλη, ἀλλὰ νὰ συγκρατῇς τὴν ἐπιθυμία σου. Αὐτὸ, ἀληθινὰ, θὰ ἦταν δύσκολο, ἀλλὰ τὸ νὰ ληθὶ ὁ νόμος, Ἀπόφυγε τὸ καμίνι, μακριὰ ἀπὸ τὴ φωτιά, μὴν πλησιάσῃς τὴ φλόγα, γιὰ νὰ μείνῃς δίχως βλάβη, αὐτὸ εἶναι πολλὸ εὐκολο, αὐτὴ ἡ ἐντολὴ δηλαδὴ εἶναι φυσικὴ. Ἀκούσατε ὅτι ὁ Θεὸς εἶπε στοὺς παλαιούς, Μὴ μοιχέψης. Γιὰ ποῖο λόγο λοιπὸν μᾶς θυμίζει τὸν παλαιὸ νόμο, ἀφοῦ ἦταν

ῥῆμα. Ἀλλὰ πρῶτον· καὶ δούλην καὶ ἐλευθερὰν ἔδειξαι σοὶ διὰ τῶν ῥημάτων, ὅτι δύο διαθηκῶν εἰς ὅτι νομοθέτης μάνθανε καὶ διὰ τῶν ὡπὼν τὸ αὐτὸ τοῦτο. Ἀβραὰμ δύο γυναῖκας ἔσχε· αὐταὶ δὲ εἰσι δύο διαθηκαί, καὶ εἰς νομοθέτης ὡπὼν ἐκεῖ πρόβατον καὶ πρόβατον, τὸ μὲν ἐν ῥήματι, τὸ δὲ ἐν πράγματι, πολλὴ δὲ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων ἡ συμφωνία· οὕτω καὶ ἐνταῦθα διαθῆκαι δύο, καὶ ταύτας ὁ μὲν Ἱερεμίας διὰ ῥήματος προείπεν, ὁ δὲ Ἀβραὰμ διὰ τῶν ἔργων ἐτύπωσε ἐν τῷ ὄντι γυναῖκας ἔχων ὡπὼν γὰρ εἰς ἄνδρα καὶ δύο γυναῖκας, οὕτως εἰς νομοθέτης καὶ δύο διαθῆκαι· Ἀλλ' ὅτε ἔλεγον, καὶ δι' ὃ πάντα ταῦτα κινήσεται, οὐδὲ γὰρ γὰρ τῆς ὑποθέσεως ἐκπεσὶν ὁ ἐμβλέψας γυναικίκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐμολγέυσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ (Ματθ. 5' 28). Ναί· ἀλλὰ, δι' ὃ ταῦτα πάντα ἐκινήσωμεν, τίνος ἐνεκεν αὐτοῖς ταλαιῶν ἀναγινώσκοντες νόμον; λέγει γὰρ αὐτοῖς· Ἦν οὐκ ἔσται ὅτι ἐπὶ ῥῆθι τοῖς ἀρχαίοις, Ὁ ὁμοίευσεν· λυνεῖται δὲ δοκῶν ἐν ὁσὶ τὸ ἐπίταγμα, οὐ παρὰ τὴν οὐκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἀθυμίαν τῶν ἀκούοντων. Πολλὰ γὰρ καὶ φῶσι ἐκδοκῶντα δυσκατάρθωτα γίνεσθαι, ὅταν ῥυθμώμεν ὡπὼν οὖν καὶ δύσκολα ὄντα, κούφα καὶ ῥῥοτα γίνεσθαι σπουδαζόντων ἡ-

μῶν. Οὐ γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἡ δυσκολία· ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει τῶν μετιόντων. Καὶ διὰ τοῦτο ὅστις ἀληθῶς ὀθλον ἐντέθειν· τὸ μέλι φῶσιν ἔχειν γλυκίσαν καὶ ἡδίστην, ἀλλὰ τοῖς νοσοῦσι καὶ πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδές, ἀλλ' οὐ παρὰ τὴν οὐκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἄρρωστίαν ἐκείνων· οὕτω καὶ ὁ νόμος ἐν δοκῇ φορτικός· εἶναι, οὐ παρὰ τὴν οὐκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀθυμίαν. Οὐ πολλὸς μοι τόνος δεῖξαι εὐκόλον ὄντα. Ἦν κατὰρθωθῇ· τὸ γὰρ δύσκολον αὐτὸν ποιοῦν τὸ ἔτερον ἢ εἰπεῖν· Νῦν μὲν γὰρ λέγει, Φύγε τὴν ὀψὴ τῆς γυναῖκος, ἀπόσπῃ τῆς ἀσέλγειας· τὸ δὲ γαλιῶν τὸ ἐναντίον ἢ εἰπεῖν· Καταμάνθανε τὰς γυναῖκας, περιεργάζου τὰ κάλη καὶ ἀλλότρια, καὶ οὕτω τῆς ἐπιθυμίας κράτει τὸν δόκλον ἦν· τὸ δὲ εἰπεῖν αὐτόν, Φύγε τὴν καμίνον, ἀπόσπῃ τὸν πυρὸς, μὴ προσγγίσης τὴ φλόγην. Ἦν μείνης ἀσκήτης, πολλὴν ἔχει τὴν εὐκόλῃν κατὰ φύσιν γὰρ ἐστὶ τὸ ἐπίταγμα· Ἦκούσατε ὅτι ἐπὶ ῥῥῥῥῥ τοῖς ἀρχαίοις. Οὐ μοιχεύσεις· τίνος οὖν ἐνεκεν ἡμῶς ὁμοιωμένης τοῦ παλαιοῦ νόμου, ἔτερον μέλλων εἰσάγειν, Ἦν ἀπὸ τῆς συγκρίσεως μάθῃς, ὅτι οὐκ εἶναι μᾶλλον τοῦτου δύσκολον ὅταν γὰρ συγκρίσεις ἢ, τότε πανευχετέα ἡ κρίσις γίνεται. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμελλόν ἐγκάλειν τινας, ὅτι ἀντινομιστὰν ταῦτα λέγει· Ἰδοὺ, φησὶν, ἐλαττέρους παρὰ -

νά φέρη άλλον; Γιά νά μάθης ἀπό τή σύγκριση, ὅτι ὁ ἕνας δέν εἶναι ἀντίθετος στόν ἄλλο, κι' ὅταν γίνη σύγκριση, τότε ἡ κρίση γίνεται πιο φανερή. Ἐπειδὴ δηλαδὴ θά τὸν κατηγοροῦσαν μερικοί, ὅτι τὰ λεία αὐτὰ φέρνοντας τώρα ἀντίθετο νόμο, Ὅριστε, λέει, βάζω τὸν ἕνα δίπλα στόν ἄλλο καὶ τοὺς δυὸ νόμους, δοκίμασε καὶ μάθε πὼς συμφωνοῦν. Κι' ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ γιὰ νὰ δείξῃ πὼς ὁ νέος νόμος κι' εὐκολος εἶναι κι' ἐπικαιρὰ δίνεται. Γι' αὐτὸ λέει, Ἀκούσατε ὅτι εἰ-
 πώθηκε στοὺς παλαιούς, Μή μοι χέψῃς. Τόσον καιρὸ μελετήσατε τὸν παλαιὸ νόμο. Σὰν δάσκαλος πού μι-
 λᾷ στοὺς ὀκνητοὺς παιδί πού θέλει νὰ παρα-
 μένῃ ἀκόμη στὰ παλιὰ μαθήματα, καὶ τοῦ λέει θέλοντας νὰ τὸ φέρῃ στὰ ἀνώτερα, Σέξου πόσον καιρὸ καταγίνεσαι στὸ μάθημα αὐτό. Ἐτσι καὶ ὁ Χριστὸς, θυμίζει ὅτι πολὺν καιρὸ ἐμελέτησαν κι' εἶχαν τὸν παλαιὸ νόμο, κι' ὅτι εἶναι καιρὸς πιά ν' ἀνέβουν στόν ἀνώτερο, τοὺς θυμισε τὴ νομοθεσίαν πού πῆσαν κάποτε οἱ πατέρες τους, κι' εἶπε, Ἀκούσατε ὅτι εἰ-
 πώθηκε στοὺς παλαιούς, Μή μοι χέψῃς. Ἐκεῖνο ἐπλάσκει στοὺς πα-
 λαιούς, Ἀλλὰ ἐγὼ σᾶς λέω. Διότι ἀν τὸ ἔλεγε στοὺς παλαιούς, δίκαια θ' ἀγανακτοῦσαν, τότε πού ὁ ἀνθρώπος εἶχε πρὸ πολλὰ ἑλαττώματα, ὅταν ὁμῶς προώδευσε, ὅταν ἔγινε πρὸ τέλειος, τότε πιά ἦταν καιρὸς νὰ πάρῃ καὶ τελειότερες ἐντολές. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἄρχισε τὴ νομο-
 θεσίαν, γιὰ νὰ μὴ διστάσῃ καὶ ἀπειπιστῇ κανεὶς, ὅταν βλέπῃ τίς ὑποχρεώσεις τοῦ ἀπέ-

ναντι στὴν πίστη τοῦ νὰ βαραινούν, λέει, Ἐὰν ἡ ἀρετὴ σας δέν ξεπερά-
 σῃ τὴν ἀρετὴ τῶν γραμματέ-
 ων καὶ Φαρισαίων, δὲ θὰ μῆ-
 στῇ βασιλεῖα τῶν οὐρανῶν. Μοῦ ζητᾷς πὺ πολλοὺς κόπους; γιατί; μήπως δέν εἰμαι ἀπὸ τὴν ἴδια φύσιν μ' αὐτοὺς, μήπως δέν εἰμαι ἀνθρώπος ὅπως ἦταν ἐκεῖνοι; Γιά νὰ μὴν τὰ λένε αὐτά, γιὰ ποιὸ λόγο μᾶς πληθύνη τοὺς κόπους; γιὰ ποιὸ λόγο ἔκαμε πρὸ δύσκολους τοὺς ἀγῶνες; Πρόλαβε τὴν ἀντίρρηση, μιλῶν-
 τας γιὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Μεγα-
 λύτερα, λέει, ἔπαθλα φέρνω. Ἀφοῦ μίλησε γιὰ τοὺς κόπους, ἀφοῦ εἶπε γιὰ τοὺς ἀγῶ-
 νες, ἀφοῦ εἶπε γιὰ τὴ βαρύτερη νομοθεσίαν, ἔκαμε λόγο καὶ γιὰ τὰ βραβεῖα. Διότι δὲ σᾶς δίνω, λέει, τὴν Παλαιστίνην τώρα, οὔτε τὴ χώρα πού τρέχει γάλα καὶ μέλι, ἀλλὰ σᾶς φέρνω τὸν ἴδιο τὸν οὐρανόν. Ὅμως δέν ἔχομε μόνο τὸ μισθὸ μας μεγαλύτερο γιὰ ὅσα κατορθώνομε καλά, ἀλλὰ καὶ τιμωρία μεγαλύτερη δεχόμεσθε γιὰ τίς ἁμαρτίες μας, ὅταν παραβιάζομε τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ. Ὅπως δηλαδὴ εἶχαν ἐλαφρότερη τιμωρία οἱ ἀνθρώποι πρὶν νὰ δοθῇ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοὺς μετὰ τὸ νόμο, Διότι ὅσοι ἁμαρτήσαν χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ νόμος, αὐ-
 τοὶ θὰ καταδικαστοῦν χωρὶς τὸ νόμο, δηλαδὴ, δὲ θὰ ᾔχουν τὸ νόμο νὰ τοὺς κατηγορῇ, ἀλλὰ θὰ βγάλω τὴν ἀπόφασιν, λέει, ἀπὸ τὴ φύσιν τὴν ἀνθρώ-
 πιν, καθὼς θὰ τοὺς κατηγοροῦν ἡ θὰ τοὺς ὑπερασπίζουσιν οἱ ἴδιοι τοὺς οἱ λογισμοί. Ἐτσι ὅσοι κάνουν ἁμαρτίες τὸν καιρὸ

λῆα τίθεμαι τοὺς νόμους δοκίμασον καὶ μάθε τὴν συμφωνίαν' οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἵνα δείξῃ καὶ εὐκολόν ὅντα, καὶ εὐκαίρους εἰσαγωγίμους διὰ τοῦτο φησιν, Ἡκούσατε ὁ-
 τι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. Οὐ μοιχεύ-
 σαις' τοσοῦτον χρόνον ἐμελέτησατε τὸν παλαιὸν νόμον Ὅσοι διδάσκαλοι πρὸς ταῖσιν λέγων ὀκνητοὺς τοὺς πάλαι
 βουλόμενον ἐκθιπεῖσθαι ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα ἀνταγχεῖν θέλων λέγει, Ἐννόησον πόσον χρόνον τὸ μαθήσαι
 "οὗτο κατέχευε" οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἀναμνησκόμενος, ὅτι
 "οὗτον χρόνον ἐμελέτησαν, καὶ κατέσχον τὸν παλαιὸν νόμον,
 καὶ κυρίως λοιπὸν πρὸς τὸν ὑψηλότερον ἀναβλεῖν, εἰς τὴν τα-
 αύτην νομοθεσίαν τὸν πατὲρα ἀνταγχεῖν λέγων, Ἰννοῦ-
 σατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις. Οὐ μοι-
 χεύσεις Ἐκεῖνο "οἱς ἀρχαίοις ἐρρέθη, Ἐγὼ δὲ) ἐ-
 γὼ ὁ μὲν Εἰ μὲν γὰρ τοῖς ἀρχαίοις ἔλεγον, εἰκότως ἡ-
 σχυλλες, ὅτε ἀτελέστερον ὁμῶν ἡ φύσις διακρίνο ὅτε δὲ
 ἔδωκεν ἡ φύσις, ὅτε τελειότερα γέγονε, καὶ διδασμάτων
 "εἰσαγωγὴν λοιπὸν καιρὸς. Διὰ τοῦτο καὶ ἀρχαίως τῆς
 νομοθεσίας, ἵνα μὴ τὴν ἐπίτασιν ὀρῶν τῆς φιλοσοφίας
 ὀνῆ καὶ ἀναβλεψάτω, οὐκ ἐν μὴ περισσεύσῃ
 ἐκιναισιόους ὁμῶν πλέον τῶν γραμμα-
 τῶν καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε

εἰς τὴν βρασίαν εἰσαν τῶν οὐρανῶν (Ματθ. 5, 20) Πλεονέμα ὁμοειπὶς ὅτι πόνον, διὰ τί; οὐκί τῆς αὐτῆς κοινῶν φύσεως ἐκείνοις, οὐκί ἀνθρώπος εἰμι καθένας ἐκείνοις; Ἴνα μὴ ταῦτα λέγωμαι, τίνος ἔνεκεν ἐπείταυρον ἐμὲν τοὺς πόνους, τίνος ἔνεκεν μαζίνω ἔθηκε τὰ σκάμματα; προ-
 ανεῖλε τὴν ἀντίθεσιν εἰπὼν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν Μαζίνω, φησὶ, φέρω τὰ ἐπὶ πλάτῃ εἰπὼν τοὺς πόνους, εἰπὼν
 τοὺς ἀγῶνας, εἰπὼν τὴν ἐπίτασιν τῆς νομοθεσίας, ἐμνημό-
 νους καὶ τὸν ἐπὶ πλάτῃ Οὐ γὰρ τὴν Παλαιστίνην ὁμῶν δε-
 δωκεν, φησιν, οὐδὲ τὴν γῆν ῥέουσιν γάλα καὶ μέλι, ἀλλ' αὐτὸν
 ἵεναι κομίζω τὸν οὐρανόν Οὐκ ἐν τῷ μισθῷ δὲ τὸν κατορ-
 θωμάτων πλεονεκτοῦμεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν παραβιάσει τῶν
 ἀμαρτημάτων μαζίνω τὴν κόλπον ἐπομένον. Ὅσοι γὰρ οἱ τῷ τοῦ νόμου προτέραν διδασκ. τιμωρίαν τὸν ἐν
 τῷ νόμῳ Ὅσοι γὰρ, φησὶν, ἀνόμως ἡμάρτησαν, ἀνόμως καὶ ἀπολογισθῶνται (Ρωμ. 2, 12), τοῦτέστιν,
 οὐκ ἔχουσιν τὸν νόμον κατηγοροῦν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῶν
 οὕτως τὴν φύσιν, φησὶ, μεταξὺ τῶν λογισμῶν κατηγοροῦν-
 των, ἢ καὶ ἀπολογισμένων' οὕτως τῶν ἐν τῷ νόμῳ πιστῶν
 οὐκ ἐπὶ τῇ φησὶν, ἀμαρτάνοντας ἀποροτέραν ἀπο-
 στήσονται τὴν κόλπον. Καὶ τούτων τὴν διαφορὴν οὕτως
 ἴδειεν ὁ Παῦλος εἰπὼν, Ἀθετήσας τὴς νόμον

πού είναι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, θά τιμωρη-
θοῦν βαρύτερα ἀπὸ ἐκείνους πού ἐφταιξαν
τὸν καιρὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου. Κι' ὁ
Παῦλος ἐφανέρωσε αὐτὴ τὴ διαφορὰ ὅταν
εἶπε, Ὁποῖος ἀθετοῦσε τὸ Μω-
σαϊκὸ νόμο, μὲ δυὸ ἢ τρεῖς
μάρτυρες νὰ τὸ βεβαιώνουν,
ἀλλόπητα ἔπρεπε νὰ πεθάνῃ.
Πόσο χειρότερη τιμωρία θά
πάρῃ νομίζετε, αὐτοὺς πού
περιφρόνησε τὸν Υἱὸ τοῦ
Θεοῦ, κι' ἐνόμισε τὸ αἶμα τῆς
νεᾶς διαθήκης σὰν ἀπλὸ αἶ-
μα, κι' ἐπρόσβαλε τὸ Πνεῦμα
ποῦ μᾶς δίνει τὴ χάρις τοῦ
Θεοῦ; Βλέπετε ὅτι εἶναι μεγαλύτερη ἡ
τιμωρία τώρα πού εἶναι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ,
ὅπως εἶναι μεγαλύτερα καὶ τὰ βραβεῖα;
Ἐπειδὴ ὅμως σὰς θύμῃσα τὰ μυστήρια
τὰ πιὸ φοβερά καὶ τὰ πνευματικά, σὰς
παρακαλῶ καὶ σὰς ἱκετεύω καὶ δέομαι,
καὶ ἔχω τὴν ἀξίωση νὰ ἀφήσετε μὲ κάθε
προθυμία, κάθε ἀμαρτία, κι' ὕστερα νὰ
πλησιάζετε τὸ φοβερὸ αὐτὸ τραπέζι.
Τὴν εἰρήνην, λέει, φροντίζετε
νὰ ἔχετε, μὲ δόλους, καὶ τὴν
ἀγνὴ ζωὴν, γιὰτι χωρὶς αὐ-
τὴν, κανεὶς δὲ θά δῇ τὸν Κύ-
ριο. Κι' αὐτὸς πού δὲν εἶναι ἄξιος νὰ δῇ
τὸν Κύριο, δὲν εἶναι ἄξιος οὔτε νὰ κοινωνήσῃ
τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ λέει ὁ Παῦλος,

Καθένας ἅς ἐξετάζῃ τὸν ἑαυτοῦ
τοῦ, κι' ἐπειτα νὰ τρώῃ ἀπὸ
τὸν ἄρτο καὶ νὰ πίνῃ ἀπὸ τὸ
ποτήριον. Δὲν ἐφανέρωσε τὴν πληγὴν, δὲν
ἔκαμε τὴν κατηγορίαν κοινὸ θέαμα, δὲν
ἔφερε μάρτυρες στὰ παραπτωμάτα μας.
Μέσα στὴ συνειδήσῃ σου, πού κανεὶς
δὲν εἶναι παρὼν μόνον ὁ Θεὸς πού δλα τὰ
βλέπει, ἐκεῖ κρίνει τὸν ἑαυτοῦ σου, ἐξέτασε
τὶς ἀμαρτίες σου, κι' ὅταν ἀναλογισθῇς
ὅλη τὴ ζωὴ σου, φέρε στὸ δικαστήριον τὰ
ἀμαρτήματά σου. Διόρθωνε τὰ σφάλματά
σου, κι' ἔτσι, μὲ καθαρὴ τὴ συνείδησιν,
νὰ πλησιάζῃς τὸ ἱερὸ τραπέζι καὶ νὰ παίρ-
νῃς μέρος στὴν ἁγία θυσία. Ὅταν τὰ ἔχωμε
αὐτὰ στὸ νοῦ μας, κι' ὅταν θυμόμαστε ὅσα
εἴπαμε γιὰ τὴν ἀκολασία, καὶ τὴν τιμωρία
πού περιμένει δσους βλέπουν ἐπίμονα κι'
ἀμαρτωλὰ τῶν γυναικῶν τὰ πρόσωπα,
κι' ὅταν ἔχωμε τὸ φόβο γιὰ τὴν τιμωρία
τοῦ Θεοῦ καὶ πάντοτε μπροστὰ μας τὴν
ἀγάπην, ἀπὸ παντοῦ θά ἔχωμε τὸν ἑαυτὸ
μας καθαρὸ, κι' ἔτσι νὰ πλησιάζωμε στὰ
ἱερὰ μυστήρια, ὥστε νὰ μὴ μᾶς γίνωνται
γιά κρίση καὶ καταδίκη, ἀλλὰ γιά σωτηρία
καὶ ὑγεία ψυχικὴ, ὥστε νὰ χαίρομαστε
τῇ σωτηρίᾳ μας, μὴ αἰώνια χαρά, μὲ
τὴ χάρις τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, στὸν ὁποῖο ὅς ἀνήκῃ ἡ δόξα καὶ
ἡ δύναμη, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

Μωσῶς, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν
ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει πόσω θο-
νεῖται χεῖρονος δέξιθῆσεται τιμωρίας
ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ
τὸ αἶμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγασάμε-
νος, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
σας. (Ἐβρ. 10, 28 - 29). Ὅπως ἐπὶ τῆς χάριτος μερίζον
τὴν τιμωρίαν, ὡστερ οὖν καὶ τὰ ἐπιβλά μερίζον: Ἀλλ'
ἐπειδὴ τῶν μυστηρίων ὁμᾶς ἀνέμνησα τῶν φρικωδεστάτων
καὶ πνευματικῶν, παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ καὶ δέομαι καὶ
μετὰ πάσης ἀξιώσπουδης, ὥστε τῶσαν ἀμαρτίαν ἀποθεμέ-
νους οὕτω προσέιναι τῇ φρικτῇ ταύτῃ τραπέζῃ Εἰρήνην
γάρ, φρεσὶ, δίδωκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν
ἀγίασματόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὀφείταί τὸν
Κύριον (Ἐβρ. 12, 14). Ὁ δὲ τὸν Κύριον οὐκ ὡς ἄξιον
ἰδεῖν, οὐδὲ τῆς κοινωνίας ἀξιὸς ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ θε-
σποτικοῦ Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Παῦλος, Ἐναστος δὲ
δοκιμαζέτω ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ
ἁγίου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτήριου πι-

νέτω (Α' Κορ. 11, 28). Οὐκ ἀπεκάλυψε τὸν Εὐχος, οὐκ εἰς
κοινὸν θέατρον ἤγαγε τὴν κατηγορίαν, οὐ περιέστρεψε μάρ-
τυρας τῶν πλημμελῶντων· ἔνθεν ἐν τῷ συνειδότη, μηδενὸς
παρόντος πλην τοῦ τὰ πάντα ὁρῶντος Θεοῦ, κοινοῦ τὴν κρίσιν,
καὶ τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἐξέτασιν, καὶ πάντα τὸν βίον ἀνα-
λογιζόμενος ὑπὸ τοῦ τοῦ τοῦ κριτηρίου ἄγε τὰ ἀμαρτήματα
διόρθου τὰ πλημμελήματα, καὶ οὕτω μετὰ καθαρῶ τοῦ
συνειδότη τῆς ἱερᾶς ἁπτοῦ τραπέζης, καὶ τῆς ἁγίας μέτεχε
θυσίας Ταῦτα ἔχοντες ἐν νῷ, καὶ τῶν περὶ ἀκολασίας ἡμῶν
εἰρημένων μεμνημένοι, καὶ ὅση κείται τιμωρία τοῖς ἀπλῶς
καὶ ἀκολάστως ὁρῶσι τὰς τῶν γυναικῶν ἔψεις, καὶ πρὸ τῆς
γαέννης τοῦ Θεοῦ τὸν φόβον καὶ τὴν ἀγάπην πρὸ ὀφθαλμῶν
ἔχοντες, παντρχόθεν ἑαυτοὺς καθαιρόντες, οὕτω καὶ προσέω-
μεν τοῖς ἱεροῖς μυστηρίοις, ἵνα μὴ εἰς κρίμα καὶ κατάκριμα,
ἀλλ' εἰς σωτηρίαν καὶ ὑγίαν ψυχῆς, εἰς παρρησίαν διηκῇ
τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπολάβωμεν, ἐν λειψῷ Ἰησοῦ τῷ
Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἰ-
ναι γρηγόρος στὴ σωτηρία κι' ἀργὸς στὴν τιμωρία·
σ' αὐτὴ τὴν ὁμιλία καὶ ἡ παράφραση ἱστορία γιὰ τὴ Ραάβ.

α'. Πάντοτε βέβαια ὁ θεὸς Ἀπόστο-
λος μεταχειρίζεται θεϊκὰ καὶ οὐράνια γλώσ-
σα, καὶ πλέκει τὸν εὐαγγελικὸ λόγον μὲ
πολλὴ σοφία, γιατί δὲ μιλάει μόνον μὲ τὴ
δική του γνῶμη, ἀλλὰ παρουσιάζει τὴ
διδασκαλίαν του μὲ τὸ ἐπίσημο κύρος του.
Μ' ἀκόμα πιὸ πολὺ κάνει χρῆση τῆς σο-
φίας του αὐτῆς, ὅταν ἀρχίζει νὰ μιλήσῃ
στοὺς ἀμαρτωλοὺς γιὰ τὴ μετάνοια. Κι'
αὐτὸ τὸ ζήτημα θὰ θυμίσω τώρα, σὲ ὁ-
λους σας. Ἀκούσατε λοιπόν, γιὰ νὰ γυ-
ρίσω λίγω σ' ὅσα εἴπαμε, ὅτι μιλοῦντας
πρὶν στοὺς Κορινθίους, ἔλεγε ὁ γενναῖος
ἐκεῖνος καὶ θαυμάσιος ἄνδρας· Μήπως
ὅταν ἔρθω πενυθῆσω πολλοὺς
ποῦ θὰ ἔχουν ἀμαρτήσῃ ἐπὶν, καὶ
δὲ μετανόησαν. Ἀνθρώπος
βέβαια ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του ὁ μέγας
αὐτὸς διδάσκαλος, ἀλλὰ ὑπηρέτης τοῦ
Θεοῦ στὴ θέλησή του. Γι' αὐτό, καθὼς
χρησιμοποιεῖ οὐράνια γλώσσα, καὶ καθὼς
μιλάει σὰν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν οὐρανόν, ἔτσι
καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπειλεῖ, καὶ σ' ὁ-
σους μετανοοῦν ὑπόσχεται τὴ συχώρεση.
Κι' ὅταν τὰ λέω αὐτά, δὲν καταλογίζω
τὴν ἐξουσία τοῦ Παύλου στὴ γλώσσα

του, ἀλλὰ τὸ κάθε τι τὸ ἀποδίδω στὴ
χάρη τοῦ Θεοῦ, καθὼς τώρα ὁ ἴδιος ἔ-
λεγε· Μήπως ζητᾶτε ἀπόδει-
ξη ὅτι ἐμεῖς ἀπὸ μὲνα μιλάει
ὁ Χριστός; Προσφέρει λοιπὸν φάρμα-
κο εὐεργετικὸ στοὺς ἀμαρτωλοὺς, καὶ τὴ
μετάνοια γιὰ σωτηρία. Κι' ἦρθε σήμε-
ρα μαζί μὲ τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα καὶ τὸ
εὐαγγελικὸ κύρος τοῦ Σωτῆρα, ποὺ μᾶς
χαρίζει πλοῦσια τὴν ἄφεση τῶν ἀμαρτι-
ῶν. Διότι ὅταν γιάτρευε τὸν παραλυτικόν
ὁ Σωτήρας, ἔλεγε, ὅπως ἀκούσατε κι'
ἄλλη φορὰ· Παιδί μου, σοῦ ἔχουν
συχωρεθῇ οἱ ἀμαρτίες σου
οἱ πολλαί. Καὶ ἡ ἄφεση τῶν ἀμαρτι-
ῶν εἶναι πηγὴ σωτηρίας καὶ βραβεῖο με-
τανοίας, γιατί εἶναι ἱατρεῖο ἡ μετάνοια,
ποῦ θεραπεύει τὴν ἀμαρτία, δῶρο εἶναι
οὐράνιον, δύναμη θαυμαστή, ποῦ νικᾷ
μὲ τὴ χάρι, τὸν νόμον τὰ ἐπακούουθα.
Γι' αὐτὸ δὲν ἀρνιέται τὸν πόρνον, δὲν ἀπο-
φεύγει τὸ μοιχόν, δὲν ἀποστρέφεται τὸ
μέθυσο, δὲν ἀηδιάζει τὸν ἐιδωλολάτρη,
δὲν ἀπομακρύνει τὸν ὕβριστή, δὲν ἀπο-
διώχνει τὸ βλάσφημο, οὔτε τὸν περή-
φανο, ἀλλὰ τοὺς ἀλλάζει ὅλους, γιατί

ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

Περὶ μετανοίας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχὺς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ
βραδὺς εἰς τιμωρίαν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς Ῥαάβ παράφρασις ἱστορία

α'. Πάντοτε μὲν ὁ θεὸς Ἀπόστολος θεὸς καὶ οὐράνιος
κέρχεται γλώττῃ, καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιστήμης τὸν εὐαγ-
γελικόν φανερὸν λόγον· οὐκ ἔξ οικείας γνώμης ἀπλῶς φηγε-
νόμενος, ἀλλ' ἐκ τῆς βασιλευσῆς αὐτοῦ αὐθεντίας προσέρων
τὰ δόγματα· ἐξαιρέτως δὲ τὴν κέρχεται τὴ ἐπιστήμῃ.
Ὅταν τὸν τῆς μετανοίας εἰσαγγὴ λόγον τοῖς ἀμαρτάνουσι
περὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ κεραλαίου πάντας ὅμεις ὑπομνήσῃ· Πί-
κουσατε τοῖνον, ἵνα ἐκ μέρους δώσωμαι τῶν εἰρημένων, ὡς ἀπρί-
ως διαλεγόμενος τοῖς Κορινθίοις ἔλεγε· ὁ γενναῖος ἐκεῖνος
καὶ θαυμάσιος ἄνθρωπος· Μήπως ἔλθων πολλοὺς
πενυθῆσω τῶν προσημαρτηκόντων, καὶ μὴ
μετανοήσαντων (Β' Κορ. 12, 21) Ἀνθρώπος μὲν
ἦν τῆ φύσεως ὁ μέγας οὗτος διδάσκαλος, Θεοῦ δ' ὑπηρέτης·
πρὶν πρόθεσιν διὰ τοῦτο ὁσπερ οὐρανίῳ κέρχεται γλώττῃ.
καὶ ὡς ἔξ αὐτῶν τῶν οὐρανῶν φηγεγόμενος, ὅσων καὶ τοῖς
ἀμαρτάνουσι ἀπειλεῖ, καὶ τοῖς μετανοοῦσιν ἱλασμόν ἐπαγ-
γέλλεται· Ὅταν δὲ ταῦτα εἶπω, οὐ τὴ Παύλου γλώττῃ τὴν

αὐθεντίαν ἐπιγράφω, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν τὸ πᾶν
ἀναφέρω, περὶ οὗ νῦν αὐτὸς ἔλεγε· Εἰ δοκιμὴν ἔ-
χετε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ· (Β' Κορ. 13, 3) Ἰπποθεται τοῖνον τοῖς ἀμαρτάνουσι φέρ-
μανον εὐεργεσίαν, καὶ μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν. Συνέδραμε
δὲ σήμερον τῇ ἀποστολικῇ ἀναγνώσει καὶ ἡ εὐαγγελικὴ τοῦ
Σωτῆρος αὐθεντία, ἀμαρτιῶν ἄφρων ἀφάνους χαρίζουμένη.
Τὸν γὰρ παραλυτικόν ὁ Σωτὴρ ἰώμενος ἔλεγε, ἐκ ἀπίστεως
ἀκηκόατε· Τέκνον, ἀφένεται σοὶ αἱ ἀμαρτί-
αι σου αἱ πολλαί (Μάρκ. 2, 5)· ἄφεσις δὲ ἀμαρτιῶν
πηγὴ σωτηρίας καὶ ἱπποθλον μετανοίας· ἱατρεῖον γὰρ ἔστιν
ἄναρτικόν τῆς ἀμαρτίας ἡ μετάνοια· δῶρόν ἐστιν οὐράνιον,
δύναμις θαυμαστή, χάριτι κλέσσα τὴν τῶν νόμων ἀκούσιν·
διὰ τοῦτο οὐ πόρνον ἀποστείλει, οὐ μοιχόν ἀποσβεῖ,
οὐ μέθυσον ἀποστρέψει, οὐκ ἐιδωλολάτρη βδολύσσειται,
οὐ λοιδορὸν ἀπλάσσει, οὐ βλάσφημον ἀποδιώκει, οὐκ ἀλα-
ζόντα, ἀλλὰ πάντας μεταποιεῖ· γωνευτήριον γὰρ ἔστι τῆς

εἶναι χωνευτήριο τῆς ἁμαρτίας ἢ μετανοια. Κι' εἶναι ἀπαραίτητο νὰ γνωρίσωμε πρῶτα τὸ σκοπὸ τοῦ Θεοῦ, διχῶς νὰ ἐπιμένωμε στοὺς δικούς μας συλλογισμούς, ἀλλὰ φανερόντας τὴν ἀλήθεια, μαρτυρημένη ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἁγία Γραφή. Ὁ σκοπὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ μακροθυμεῖ γιὰ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀποβλέπει σὲ δυὸ σωτήρια πράγματα· δίνει καιρὸ γιὰ νὰ σωθοῦν μὲ τὴ μετάνοια οἱ ἁμαρτωλοί, καὶ φυλάγει τὴν εὐεργεσίαν στοὺς ἀπογόνους των ποὺ μέλλουν νὰ ζήσουν στὴν ἀρετὴ. Καὶ γιὰ νὰ ἐπαναλάβω τὸ λόγο, ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ, ὥστε καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ μετανοήσῃ, καὶ στοὺς ἀπογόνους του νὰ μὴν ἀποκλείσῃ τὴ σωτηρία. Κι' ἂν δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ ἁμαρτάνει δὲν ἔχει διάθεσι νὰ μετανοήσῃ, λυπᾶται πολλὰς φορές τὴ ρίζαν, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς καρπούς, γιὰτὶ πολλὰς φορές καὶ τὴν ἴδια τὴ ρίζαν ἀλλάζει, ὅπως εἶπα πρὶν. Μὰ ὅταν ἡ ρίζα πέσῃ στὴν τέλεια κακία, ὁ Θεὸς ἀναβάλλει εὐεργετικὰ τὴν τιμωρία, γιὰτὶ περιμένει τὴ σωτηρία ἐκείνων ποὺ μετανοοῦν. Κι' ἄκουε πῶς. Ὁ Θάβρα, ὁ πατέρας τοῦ Ἀβραάμ, προσκυνοῦσε τὰ εἰδωλά, ἀλλὰ δὲν τιμωρήθηκε ἐδῶ γιὰ τὴν ἀσέβειάν του, καὶ πολὺ σωστά. Γιὰτὶ ἂν προλάβαινε ὁ Θεὸς κι' ἔκοβε τὴ ρίζαν, ἀπὸ ποῦ θὰ βλάσταιν ὁ τόσο σπουδαῖος καρπὸς τῆς πίστεως; Τὴ μοχθηρότερον ἀπὸ τὸν Ἡσαῦ; Μὰ πρόσεξε, παρακαλῶ, τὴν ἀφορμὴ κι' ἄλλης φιλάνθρωπιας. Τὴ πιὸ ἀδιάντροπο ἀπὸ τὴν κακία του; δὲν ἦταν πόρνος καὶ βέβηλος, ὅπως

λέει ὁ Ἀπόστολος; δὲν ἦταν μητροκτόνος καὶ πατροκτόνος; δὲν ἦταν φονιάς τοῦ ἀδελφοῦ του σύμφωνα μὲ τὴ διάθεσί του; δὲν τὸν μισοῦσε ὁ Θεός; ἡ Γραφὴ τὸ μαρτυρεῖ καὶ λέει, Τὸν Ἰακώβ ἀγάπησα, καὶ τὸν Ἡσαῦ ἐμίσησα. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι πόρνος κι' ἀδελφοκτόνος καὶ βέβηλος καὶ μισημένος, γιὰτὶ δὲν ἀφανίζεται; γιὰτὶ δὲν ξεριζώνεται; γιὰτὶ δὲν παίρνει ἀμέσως τὴν τιμωρίαν ποὺ τοῦ ταιριάζει; Γιὰτὶ; Πρέπει, ἀληθινὰ, νὰ ποῦμε καὶ τὴν αἰτία. Ἄν ξεριζωνόταν, ὁ κόσμος θὰ ἔχανε καρπὸ τῆς δικαιοσύνης πολὺ μεγάλο, κι' ἄκουε ποῖο. Ὁ Ἡσαῦ ἐγέννησε τὸν Ραγούηλ, ὁ Ραγούηλ τὸν Ζαρά, ὁ Ζαρά τὸν Ἰωβ. Βλέπετε πόσο σπουδαῖο ἄνθος ὑπομονῆς θ' ἀφανίζονταν, ἂν προλάβαινε ὁ Θεὸς καὶ τιμωροῦσε τὴ ρίζαν;

β'. Σ' ὅλα τὰ ζητήματα λοιπὸν νὰ παραδέχεσαι αὐτὴ τὴν ἐξήγησι. Γι' αὐτὸ εἰδεῖτε μακροθυμία στοὺς Αἰγυπτίους ποὺ ἀσεβοῦσαν ἀνυπόφορα, γιὰ τίς Ἐκκλησίας ποὺ τώρα ἀνθοῦν στὴν Αἴγυπτο, γιὰ τὰ μοναστήρια καὶ γιὰ κείνους ποὺ προτίμησαν τὸ βίον τὸν ἀγγελικόν. Διότι, καθὼς λένε ὅσοι καλὰ γνωρίζουν τοὺς νόμους τοὺς κοινούς, κι' ὅπως προστάζουν οἱ νόμοι τῶν Ρωμαίων, τὴν ἔγκυον γυναικα, κι' ἂν ἐπεφετ ποτὲ σὲ παράπτωμα ποὺ τιμωρεῖται μὲ θάνατο, δὲν τὴν θανατώνουν, πρὶν νὰ γεννήσῃ τὸ παιδί ποὺ ἔχει μέσα της. Καὶ πολὺ σωστά, γιὰτὶ δὲν ἐξεδώρηναι δίκαιο, οἱ καλοὶ

ἁμαρτῶν ἐὰν μετάνοιαν. Ἄναγκαῖον δὲ πρῶτον γνωρίσαι τοῦ Θεοῦ τὸν σκοπόν, οὗκ ἔξ ἡμετέρων ἐκκενῶν ἐπιβάλλοντας ταύτην τὴ θεωρίαν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὁρίων ἱερῶν ἀν μακροθυμῶν ἀποδεικνύοντες τὴν ἀλήθειαν. Σκοπὸς τῷ Θεῷ μακροθυμεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντι διπλοῦς ἔστιν εἰς σωτηρίαν ὁμοῦ μνηστευόμενος αὐτοὺς τὴν ἐκ μετανόιας σωτηρίαν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπογόνους τοὺς εἰς ἀρετὴν ἐκτιθεμένους μέλλουσι ταπεινόμενος τὴν εὐεργεσίαν. Καὶ ἵνα πάντες ἀναλάβω τὸν λόγον, ὁ Θεὸς μακροθυμεῖ, ἵνα καὶ ὁ ἁμαρτάνων μετανοήσῃ, καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ τικτομένους μὴ ἀποκλείσῃ τὴν σωτηρίαν. Κἄν γὰρ αὐτοὶ ὁ ἁμαρτάνων μετανοήσαντα πταίῃ, φέρεται πολλὰκις τῆς βίβλης, ἵνα φυλάξῃ τοὺς καρπούς· πολλὰκις μὲν ὅν καὶ αὐτὴν μεταβάλλει τὴν ρίζαν, ὥς ἔφην εἰπών· ἀλλ' ἔπειθ' ἐκ ταυτέλλ' ἐκείναι ἐκείναι πέσῃ, ὥς δὲ ὁπεροῖται χρησίμως τὴν τιμωρίαν, ἀναμένον τῶν μετανοούντων τὴν σωτηρίαν καὶ ὅπως, ἄκουε Θάβρα ὁ πατὴρ Ἀβραάμ εἰδωλὸν ἦν προσκυνήτης, ἀλλ' οὐ δέδωκεν ἐνταῦθα τῆς ἀπάτης τὴν δίκαν καὶ εἰκότως. Εἰ γὰρ προλάβον ὁ Θεὸς ἀνέτειλε τὴν δίκαν, πόθεν ὁ τοσοῦτος καρπὸς τῆς πίστεως ἐκείνου; Τὴ τοῦ Ἠσαῦ μοχθηρότερον. Σκόπει μοι καὶ ἑτέρας φιλάνθρωπας ὁπίσθην. Τὴ τῆς κακίας ἐκείνης ἀναιδέστερον; οὐ πόρνος καὶ βέβηλος, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος (Ἐβρ 12, 16); οὐ μητροκτοῖας καὶ πατροκτοῖας, οὐκ ἀδελφού

φονεὺς ὅσον εἰς πρόθεσιν; οὐκ ὁπὸ τοῦ Θεοῦ μισούμενος, ἡ ἱερὰ μαρτυρεῖ λέγουσα· Τὸν Ἰακώβ ἡγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα (Ρωμ 9, 13). Εἰ τοίνυν, πόρνος καὶ ἀδελφοκτόνος καὶ βέβηλος καὶ μισημένος, διὰ τί μὴ ἀφανίζεται; διὰ τί μὴ ἐκκόπεται, διὰ τί παραχρῆμα τὴν προσήκουσιν τιμωρίαν οὐ δέχεται, διὰ τί, καλὸν ὡς ἀληθὺς καὶ τὴν αἰτίαν εἰπών. Εἰ ἐξελόπη, μέγιστον καρπὸν δικαιοσύνης ὁ κόσμος ἀπέλασεν ἂν καὶ ὅποιον, ἄκουε Ἡσαῦ ἐγέννησε τὸν Ραγούηλ. Ραγούηλ τὸν Ζαρά, Ζαρά τὸν Ἰωβ (Γεν 36). Ὅρις πηλίκον ὁποιοῦνός θεοῦ ἠρπάζετο, εἰ προλάβων ὁ Θεὸς δίκαν ἀπὸ τῆς τῶν βίων;

β'. Καθ' ὅσον οὖν τῶν πραγμάτων ταύτην ἐλομάναι τὴν θεωρίαν διὰ τοῦτο μακροθυμεῖ τοὺς Αἰγυπτίους ὁνομαστοὶ βλασφημῶντες, διὰ τὰς νῦν ἀνθρώπους Ἐκκλησίας ἐν Αἴγυπτῳ, διὰ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἀγγελικὸν ἐπανηρμένους βίον. Καὶ γὰρ, ὡς φησιν οἱ τῶν νόμων τῶν κοινῶν ἔμπειροι, καὶ ὡς οἱ Ρωμαῖοι παρασκευάζονται νόμοι, τὴν κυφοροῦντες, εἰ ποτε περιπέσοι πταίσματα θανάτου δίκαν ἀπάγουσι, μὴ πρότερον ἀναιρεῖσθαι, πρὶν ἂν τέκῃ τὸ κυφορούμενον καὶ μάλ' ἐκείτως· οὐ γὰρ ἐκκεκλωσεν οἱ καλῶς τεθεικότες τοὺς νόμους συναφνεσθῆναι τὸ ἐναμέρτητον

κούς έφευρίσκει, χωρίς αυτόν ν' αλλάξει, αλλά μωραίζοντας την πλούσια αγαθότητά του, κι' άκουε πώς. "Αν φοβήση τόν άμαρτωλό, πού έπιμένει στις άμαρτίες, τόν φέρνει στην απόγνωση και στόν άποκλεισμό τής έλπίδας. Κι' όταν καλοτυχίση τόν δίκαιο, τού χαλαρώνει τή δύναμη τής άρετώς του, και τόν κάνει νά χάση τήν προθυμία του, άφού θεωρεί πιά τόν έαυτό του καλοτυχισμένο. Γι' αυτό δίνει τó έλεός του στόν άμαρτωλό, και φοβρίζει τόν δίκαιο. Διότι είναι φοβερός σ' όλους πού τόν περικυκλώνουν· και, καλός είναι ό Κύριος γιά όλο τόν κόσμο· Φοβερός, λέει, είναι σ' όλους πού τόν περικυκλώνουν· και ποιοι είναι αυτοί, παρά μόνο οι άγιοι άνθρωποι; Διότι ό Θεός, λέει ό Δαυίδ, πού δοξάζεται ανάμεσα στους άγιους, μέγας και φοβερός είναι σ' όλους πού τόν περικυκλώνουν. "Αν δ' ή κάποιον πού έπτεσε, άπλώνει χέρι φιλόανθρωπο· αν δ' ή κάποιον νά στέκη, τόν φοβίζει· κι' αυτό φανερώνει δικαιοσύνη και δίκαιη κρίση. Διότι στηρίζει τó δίκαιο μέ τó φόβο, και άνωρθώνει τόν άμαρτωλό μέ τήν άγάπη πού τού δείχνει. Και θέλεις νά μάθης τήν καλωσύνη του σέ κάθε περίπτωση και τήν άυστηρότητά του τή χρήση και ταιριαστή σ' έμάς; Πρόσχευε καλά, νά καταλάβης πόσο μεγάλο είναι αυτό τó ζήτημα· ή άμαρτωλή

έκείνη γυναίκα, πού ήταν γνωστή γιά κάθε άμαρτία και παρανομία, πού είχε άμαρτήσει τόσο πολύ, κι' ήταν ένοχη σέ τόσες άμαρτίες, δίσπασε τή σωτηρία πού δίνει ή μετάνοια και τρύπωσε εκεί πού έτρωγαν οι άγιοι· και λέω εκεί πού έτρωγαν οι άγιοι γιατί βρισκόταν εκεί ό "Άγιος τών άγίων. Κι' όπως ήταν ξαπλωμένος ό Σωτήρας στό στίπτι τού Σίμωνα τού Παρισαίου, ήρθε ξαφνικά ή άμαρτωλή εκείνη γυναίκα, κι' άγγιξε τά πόδια τού Σωτήρα, κι' έπλενε τά πόδια του μέ δάκρυα, και τά σκούπιζε μέ τά μαλλιά της, και τή γυναίκα αυτή πού ήταν βυθισμένη σέ τόσες άμαρτίες, τή σηκώνει πάνω ό φιλόανθρωπος και λέει· Είναι συχωρεμένες οι άμαρτίες της. Βέβαια δέ σκοπεύω νά εξετάσω τώρα όλη τήν ιστορία, αλλά μόνο μιá μαρτυρία νά παρουσιάσω. Βλέπε λοιπόν τήν άφθονία· Σέ βεβαιώνω, γι' αυτό είναι συχωρεμένες οι άμαρτίες της οι πολλές, γιατί άγάπησε πολύ. Λοιπόν ή άμαρτωλή γυναίκα κέρδισε τήν άφεση σέ τόσες πολλές άμαρτίες. Κι' ή Μαρία πάλι, ή άδελφή τού Μωϋσή, καταδικάζεται μέ λέπρα, γιά ένα μικρό γογγυσμό*. Σ' αυτούς πού άμαρτάνουν, λέει· Κι' αν είναι κόκκινες οι άμαρτίες σας, θά τίς κάμω σαν τó χιόνι λευκές. Κι' αλλάζει τó σκοτάδι σέ φώς, μέ τήν άλλαγή τής μετανοίας, και διαλύει τά τόσο άφθονα κακά, μέ τή φωνή

* Τó περιστατικό ύπάρχει στην Π. Διαθήκη, Άριθμοί, κεφ. 12.

ήτος αὐτοῦ τὰς οἰκονομίας· καὶ οὕτως, ἔκουε. Τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ ἐμμένοντα ταῖς ἁμαρτίαις. Ἄν φοβῆται, εἰς ἀπόγνωσιν αὐτὸν καὶ ἀπαγάρουσιν τῆς ἐλπίδος φέρει τὸν δὲ διανοῖ ἄν μακαρίσῃ, χανοὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ τὸν τόνον, καὶ ὡς ἤδη μακαρίσθοντα, ἀμειλὶν τὴν τῆς σπουδῆς παρακαλεῖται. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν ἁμαρτωλὸν ἔχει, τὸν δὲ δίκαιον φοβεῖ· Φοβερός γὰρ ἐπὶ πάντας τοὺς περικυκλῶν αὐτόν (Ψαλμ. 88, 8) καὶ ἡχοῦστος ὁ Κύριος τοῖς σύμπτει· (Ψαλμ. 144, 9). Φοβερός, ὁπλὸν, ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικυκλῶν τούτου ἄν τις ἐν ἐν. ἀλλ' ἢ οἱ ἄγιοι. "Ὁ Θεὸς γὰρ, ὁπλὸν ὁ Δαυὶδ, ὁ ἐνδοξάζομενος ἐν βουλή ἁγίων, μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περικυκλῶν αὐτόν (Ψαλμ. 88, 8) Ἐάν ἴδῃ πρὸς τὸν, ἐκταίνει χεῖρα φιλοανθρωπίας· ἄν ἴδῃ ἐσώτα, ἐπάγει φόβον· καὶ τοῦτο δικαιοσύνη καὶ δικαιοσύνη· Τὸν μὲν γὰρ δίκαιον τὸ φόβον στηρίζει, τὸν δὲ ἁμαρτωλὸν τῇ φιλοανθρωπείᾳ διεγείρει· Καὶ θέλεις αὐτοῦ γνώμην τῇ δικαιοκρίν ἀγαθότητι καὶ τῇ ἐχρηστικῇ καὶ ἀμειλίσαν ἡμῶν ἀποποιῶναι, Πρόσχευε ἐκρίως· μὴ σε διαφύρη τῆς θεωρίας τὸ μέγεθος· ἡ ἁμαρτωλὸς ἐκείνη γυνὴ ἡ μακαρυσημένη ἐπὶ πάσῃ ἁμαρτίᾳ καὶ ἁνομίᾳ. ἡ τοιαῦτα ἁμαρτήσας, καὶ

τοσοῦτος ἁμαρτιῶν ἔργος ἐνεχομένη, διέσχισα τὴν ἐκ μετανοίας σωτηρίαν οὐπεὶ ἔπλετο τὸ συμπόσιον τῶν ἁγίων καλῶ δὲ συμπόσιον ἁγίων. ἐπειδὴ τὰρ ὁ "Άγιος τῶν ἁγίων τοῦ γὰρ Σωτήρος κατακειμένου ἐν τῷ οἴκῳ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, οὐπεὶ ἔπλετο ἡ γυνὴ ἡ ἁμαρτωλὸς ἐκείνη, καὶ τῶν τοῶν ἡπτετο τοῦ Σωτήρος, καὶ τοῖς δάκρυσιν ἀπέπλεον αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ ταῖς ὀρεῖν ἐξέμαρτε (Ματθ. 26, 6) καὶ τὴν τοσοῦτος κατωμένην ἁμαρτήσας θειοποίησιν ὁ φιλόανθρωπος, λέγων· Ἄφεσινταί αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι (Λουκ. 7, 47) Οὐ γὰρ πρόκειται μοι νῦν ἐξετάσαι τίσιν τὴν ιστορίαν, ἀλλὰ μόνον παρεγγυῆναι τὴν μαρτυρίαν. Ὅρα τοίνυν τὴν θαύμασιν· Οὐδέ γὰρ ἐν λέγει σοι, ἀφένονται αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι αἱ πολλαί, ὅτι πολλὸ ἡγάπησεν. Τοσοῦτον οὖν ἁμαρτημάτων ἀμνηστίαν ἐκομισατο ἡ ἁμαρτωλὸς γυνὴ. Καὶ Μαρία δὲ, ἡ ἀδελφὴ Μωϋσέως, διὰ μικρὸν γογγυσμὸν λέπρος καταδικάζεται (Ἀριθμ. 12, 10) Τοῖς ἁμαρτημάτων λέγει· Ἐάν τις ὡς ἐπὶ ἁμαρτίαις· τῶν δὲ ὡς κόκκινων, ὡς χιόνι λευκανῶν (Ἠσαίου 1, 18) καὶ μεταβάλλει τὸ σκότος εἰς φῶς, τὴ μεταβολὴ τῆς μετανοίας, καὶ τοσαῦτον κακῶν ἀφθονίαν διαλύει τῇ φωνῇ τῆς ἀγαθότητος· πρὸς δὲ ἄν ἐν δικαιοσύνῃ βαδίζοντα φησὶν· Ὅς ἐν εἰρη τῷ

τῆς καλωσύνης του· καὶ λέει σ' αὐτὸν πού βαδίζεις στὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς; Αὐτὸς πού θὰ πῇ στὸν ἀδελφόν του, Ἀνόητε, εἶναι ἐνοχὸς στὴ γέεννα τοῦ πυρός. Σ' ἓνα λόγο δίνει τόση σημασία, καὶ σὲ τόσα πολλὰ ἁμαρτήματα δείχνει τόσο ἀφθονή συχώρεση.

Μὰ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, καὶ κάτὶ ἄλλο θαυμαστό. Ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτίες λογαριάζονται σὰν χρέη, ἐνῶ στοὺς ἁμαρτωλοὺς πού μετανοοῦν, χαρίζει καὶ τὸ κεφάλαιο, στοὺς δίκαιους ὅμως ἀπαιτεῖ καὶ τόκους. Παρουσιάστηκε σ' αὐτὸν ἓνας πού τοῦ χρωστοῦσε πολλὰ τάλαντα, πού ζήτησε, μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὰ πολλὰ παρακάλια, ν' ἀποφύγῃ τὴν κατάδικη, κι' εἶπε: Κύριε, κάμε ὑπομονὴ μ' ἐμένα, καὶ δὲν σοῦ τὰ πληρώσω ὅλα. Θὰν περίμενε τὴν πληρωμὴ ὁ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ παραδέχτηκε τὴν ὁμολογίαν σὰν ἐξόφληση τοῦ χρέους· σ' αὐτὸν πού χρωστοῦσε δέκα χιλιάδες τάλαντα, τοῦ τὰ χάρισε ὅλα, ἀκόμα καὶ τὸ κεφάλαιο, ὅμως παραγγέλλει ὅτι ἀπὸ τοὺς δίκαιους ζητᾷ καὶ τόκους· Γιατὶ δὲν ἐδώσατε τὸ χρῆμά μου στοὺς τραπεζίτες, κι' ἐγὼ νὰ ἐρχόμουν νὰ τὸ ζητήσω μὲ τοὺς τόκους του; Τὰ λέω αὐτὰ, ὅχι γιατί ὁ Θεὸς ἀντιπαθεῖ τοὺς δίκαιους, γιατί τίποτα δὲν τοῦ εἶναι τόσο ἀγαπητὸ ὥπως ὁ δίκαιος, ἀλλὰ, ὅπως εἶπα καὶ πρίν, παρηγορεῖ τὸν ἁμαρτωλὸ, γιὰ νὰ τὸν ἀνορθώσῃ·

φοβίζει τὸν δίκαιο, γιὰ νὰ τὸν στηρίξῃ· κι' ἐνῶ σ' αὐτοὺς συχωρεῖ τὰ πολλὰ τους σφάλματα, ἀν' κι' εἶναι ἐχθροὶ καὶ φαντασμένοι ἀπέναντί του, στοὺς ἄλλους καὶ γιὰ τὰ μικρὰ πράγματα εἶναι ἀυστηρὸς, γιατί δὲ θέλει ἡ τελειότητά τους νὰ ἔχῃ καμμιὰν ἑλλειψη. Διότι, ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸν κόσμον αὐτὸν ὁ πλούσιος, εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ ὁ δίκαιος· κι' ὅ,τι εἶναι γιὰ τὸν κόσμον ὁ φτωχὸς, εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ ὁ ἁμαρτωλός. Τίποτα πιο φτωχὸ ἀπ' τὸν ἁμαρτωλὸ, καὶ τίποτα πιο πλούσιον ἀπ' τὸν ἐνάρτετο. Γι' αὐτὸ ὁ Παῦλος λέει γι' αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν εὐσέβεια καὶ στὴν πνευματικὴ εὐτυχία· Εὐχαριστῶ τὸ Θεό, διότι, μὲ τὴ χάρη του, πλουτισθήκατε σὲ ὅλα, σὲ κάθε λόγον καὶ σὲ κάθε γνώση. Καὶ γι' αὐτοὺς πού ἀσεβοῦν, ὁ μακάριος ἱερεμίας λέει· Ἰσως εἶναι φτωχοί, γι' αὐτὸ δὲ μπορούσαν ν' ἀκούουν τὸ λόγο τοῦ Κυρίου. Βλέπεις ὅτι λέει φτωχοὺς αὐτοὺς πού μακρυναν ἀπ' τὴν εὐσέβεια; Αὐτοὺς πού ἁμαρτάνουν λοιπὸν τοὺς ἐλεεῖ, ἀφοῦ εἶναι φτωχοί, κι' ἔχει ἀπαιτήσεις ἀπ' αὐτοὺς πού ζοῦν στὴν ἀρετὴ, ἀφοῦ εἶναι πλούσιοι. Σ' ἐκείνους χαρίζει γιὰ τὴ φτώχεια τους, στοὺς ἄλλους εἰσπράττει μὲ μεγάλην προσοχὴ, γιὰ τὸν πλοῦτον τῆς εὐσεβείας τουν. Κι' αὐτὸ πού κάνει στοὺς δίκαιους καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, αὐτὸ κάνει καὶ γιὰ τοὺς πλούσιους καὶ φτωχοὺς· κι' ὅπως ἀνορθώνει τὸν ἁμαρτωλὸ ἀπ' τὴ φιλάνθρωπία του, καὶ φοβερίζει το

ἀδελφὸ αὐτοῦ. Μωρέ, ἐνοχὸς ἐστὶ τῇ γέννην τοῦ τυρός (Ματθ 5, 22). Ἐνὶ ῥήματι τοσούτον ἐπὶθόνηται ἀκριβεῖται, καὶ τοσούτοις ἁμαρτήμασι τοσούτην μετρεῖ τὴν ἀφθονίαν.

Καὶ ἔτερον μοι σκόπησον θαυμαστόν. Ἐπειδὴ τὰ ἁμαρτήματα ὡς ὀφλήματα ἀναγράφεται, τοῖς μὴ ἁμαρτωλοῖς καὶ τὸ κεφάλαιον συγγωρεῖ μετανοοῦσιν· παρὰ δὲ τὸν δικαίων καὶ τόκους ἀπαιτεῖ. Προσέβλεπεν αὐτῷ χρεωκυτέλης πολλῶν ταλάντων, καὶ ὡς τῇ μετάνοιᾳ καὶ τῇ πολλῇ ἰκεσίᾳ ἐσωσμένην τὴν δίκην, καὶ εἶπε Κύριε, μακροθυμήσον ἐπ' ἐμὴν, καὶ πάντα ἀποδώσω (Ματθ 18, 26). Οὐκ ἀνέμενε τὴν ἀπόδοσιν ὁ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ τὴν ἐξομολογήσαν λυσιν ἐποίησε τοῦ ὀφλήματος τῷ ὀφειλέτῃ· ὅλ' ἐν μισρὶν τάλαντων πάντα συνεχόρησε καὶ αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Παρὰ δὲ τὸν δικαίων ἐπαγγέλλεται καὶ τόκους ἀπαιτεῖ· Διὰ τὴ γὰρ οὐκ ἐδώκατε τὸ ἀργύριον ἐν τοῖς τραπεζῖταις καὶ ὡς ἐλθὼν σὺν τόκοις ἀπήτησα, (Λουκ 19, 23 καὶ Ματθ 25, 27). Ταῦτα λέγω, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς δίκαιους ἀπεχθὼς διακρινόμενος οὐδὲν γὰρ τῷ Θεῷ τὸ δικαίον ποθεῖν· ὅλ' ὡς ἐφθην εἰπὼν, παραμυθίζεται τὸν ἁμαρτωλόν, ἵνα διαγένηται ῥοβεὶ καὶ τὸν δίκαιον, ἵνα στηρίξῃ· καὶ τοῖς μὲν τὰ πολλὰ συγγωρεῖ πλημμελήματα ὡς ἐχθροῖς καὶ τε-

φωσιωμένοις, τοῖς δὲ καὶ περὶ τῶν τυχόντων ἀκριβολογείται, μηδὲν αὐτοῖς ἑλλίπεις εἶναι βουλόμενος εἰς ἀκρότητα. Ὁ γὰρ ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτε πλούσιος, τοῦτο τῷ Θεῷ δίκαιος· καὶ ὅστις ἐν τῷ κόσμῳ πένυς, τοῦτο τῷ Θεῷ ἁμαρτωλός· οὐδὲν πτωχότερον πού ἁμαρτάνοντες, καὶ οὐδὲν πλουσιότερον πού δικαιοπραγούντες. Διὰ τοῦτο περὶ μὲν τῶν ἐν εὐσέβειᾳ καὶ εὐσυνείᾳ διαγόντων ὁσὶν ὁ Παῦλος Εὐχριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν ἀντιθέτῳ· ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει (Α' Κορ. 1, 4-5) Περί δὲ τῶν ἀσεβούντων ὁ μακάριος ἱερεμίας λέγει· Ἰσως πτωχοὶ εἴσι, διὰ τὸ ὅτι οὐκ ἔδωκαν ἀκούειν λόγον Κυρίου (Ἰερ 5, 4). Ὅπως ὅπως πτωχοὺς καλεῖ τοὺς ἀπεσομένους τῆς εὐσεβείας, ὡς πτωχοὺς τοῖνυν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐλεεῖ, καὶ ὡς πλουσίους τοὺς δικαιοπραγούντας ἀπαιτεῖ, τοῖς μὲν διὰ τὴν πενίαν χαρίζομενος, τοῖς δὲ διὰ τὴν εὐσεβείαν πλοῦτον μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τοὺς λόγους εἰσπραττόμενος· ὁ δὲ ποιεῖ ἐπὶ δικαίων καὶ ἁμαρτωλῶν, τοῦτο ποιεῖ καὶ ἐπὶ πλουσίων καὶ πενήτων· καὶ ὡς περὶ τὸν ἁμαρτάνοντα ἔγειρε διὰ φιλάνθρωπIAN, τὸν δὲ δίκαιον φοβεῖ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως οὗ καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι δικαίῳ τὴν αὐτοῦ οἰκονομίαν. Ἐάν τῃ δυναστίᾳ ἀξιωμασιν ὑπερλάμψοντες, βασιλεῖς, ἄρχοντες, πάντας τοὺς ἐν πλοῦτι

δικαίον μὲ τὴν αὐστηρότητά του, ἔτσι ἐνεργεῖ ἡ πρόνοια τοῦ καὶ σὰ κοσμικὰ ζητήματα. Ὅταν δὴ τοὺς ἰσχυροὺς μὲ τὰ ὑπερλαμπρά ἀξιώματα, τοὺς βασιλιάδες, τοὺς ἀρχόντες, ὅλους ποὺ ξεχωρίζουν μὲ τὸν πλοῦτο, σ' αὐτοὺς μιλάει μὲ λόγια φοβερά, καὶ βάζει πάνω στὸ ἀξίωμα τοὺς τὸ φόβο. Καὶ τώρα, βασιλεῖς, συνειστέθητε, μάθετε τὸ καλὸ ὅλοι ποὺ κρίνεται τῇ γῇ· δουλέψετε τὸν Κύριο μὲ φόβο, καὶ νοιώστε ἀγαλλίαση γι' αὐτόν, μὲ τρόπο· διότι εἶναι Βασιλιάς ἐκείνων ποὺ βασιλεύουν, καὶ Κύριος ἐκείνων ποὺ κυριάρχουν. Ὅπου κυριάρχει ὁ δυνατός, βάζει πάνω τὸ φόβο τῆς βασιλείας του· ὅπου ταπεινώνεται ὁ ἀδύνατος, προσφέρει τὸ φάρμακο τῆς φιλανθρωπίας του. Διότι ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶναι μεγάλος βασιλιάς σ' αὐτοὺς ποὺ βασιλεύουν, καὶ Κύριος σ' αὐτοὺς ποὺ κυριάρχουν· αὐτὸς ὁ ἴδιος χαμηλώνει τὴν ἀξία τοῦ καὶ εἶναι, ὅπως λέει ἡ Γραφή, πατέρας στὰ ὀρφανὰ καὶ ὑπερασπιστὴς στὴς χήρες, βασιλιάς στοὺς βασιλιάδες, ἀρχοντας στοὺς ἀρχόντες, Κύριος στοὺς κυριάρχους. Βλέπεις πόσο ἀθόνη εἶναι ἡ φιλανθρωπία του; Βλέπεις πόσο χρήσιμος εἶναι ὁ φόβος στοὺς εὐσεβεῖς καὶ τὸν δυνατούς; Ὅπου δηλαδὴ εἶδε διὰ τὴν ἐξουσία ἀρκεῖ γιὰ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἄνθρωπο, ἐκεῖ πρόσθετε τὸ φόβο γιὰ νὰ ὠφελήσῃ· κι' ὅπου εἶδε τὴν ὀρφάνια παραλυμένη ἀπ' τὴν ταπεινώση, καὶ τὴν πτώχεια ἀπ' τὴν ἀδυναμία τῆς

χρησίας, ἐκεῖ πρόσφερε γιὰ παρηγοριὰ τὴ φιλανθρωπία. Ἐγὼ εἰμαι πατέρας τῶν ὀρφανῶν. Δυὸ πράγματα κάνει, καὶ τὴ φιλανθρωπία του φανερώνει, καὶ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τιμωρεῖ. Ὁνομάζει τὸν αὐτὸ τοῦ πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ὥστε κι' αὐτοὺς ποὺ εἶναι σὲ συμφορὰ νὰ παρηγορήσῃ, κι' αὐτοὺς ποὺ ἐξουσιάζουν τυραννικά, νὰ τρομάξῃ, γιὰ νὰ τὴν ἀδικούν τὰ ὀρφανὰ καὶ τὴς χήρες. Ἐπειδὴ ὁ θάνατος ἐστέρησε τὸν ἕνα ἀπ' τὸν πατέρα του, τὴν ἄλλη ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ ὅσους ἐβλαψε ὁ νόμος τῆς φύσεως, τοὺς ἀποζημίωσε ἡ ἀρχὴ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ ἡ ἴδια χάρις τοῦ Θεοῦ, σ' ἐκείνη ἔδωσε τὸν κριτὴ καὶ τὸν ὀρφανὸν πατέρα, τὸν βασιλὴ τῶν ἁγίων. Ὡστε, λέει, ἐσύ ἀδίκη, ὅταν προσβάλλῃς τὴς χήρες, τὸν προνοητὴ τῶν χηρῶν ἐξοργίζεις· ὅταν ἀδικῇς τὰ ὀρφανὰ, τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικεῖς. Ἐγὼ εἰμαι ὁ πατέρας τῶν ὀρφανῶν κι' ὁ ὑπερασπιστὴς τῶν χηρῶν· καὶ ποῖος εἶναι τόσο τολμηρὸς στὴν ἀσέβεια του, γιὰ ν' ἀδικῇ τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ προσβάλλῃ τὴς χήρες τοῦ βριόσκονται κάτω ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ; Βλέπεις πόσο ὠφέλιμα κάνει τὰ φάρμακα τῆς εὐσέβειας, κι' ἄλλους φοβίζει, κι' ἄλλους ἐλεεῖ, δίχως νὰ χωρίζεται αὐτός, ἀλλὰ κάνοντας ἀνάλογα μὲ τὴς γνώμης τῶν ἀνθρώπων; Ἄς προσφέρωμε λοιπὸν στοὺς ἑαυτοὺς μας, ἀδελφοί, φάρμακο γιὰ σωτηρία τὴ μετάνοια· ἡ καλύτερα, ἂς δεχτοῦμε ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴ μετάνοια ποὺ μᾶς γιαιτρεῖται. Διότι δὲν τοῦ τὴν προσφέρωμε ἡμεῖς, ἀλλὰ ἐκεῖνος μᾶς

διαπνέοντας· τοῦτοῦ διαλέγεται μετὰ φόβου, καὶ ἐπιτίθησι χρησίμους· ἡ δυναστεία τὸν φόβον καὶ τὸν βασιλεῖς σὺνεται, παιδεύεται καὶ ἡμεῖς οἱ κρινόμενοι· ὁ γὰρ Θεὸς οὐκ ἐκείνους ἀδικεῖ, ἀλλὰ τοὺς ἀδικοῦντες· ὁ Κύριος ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιάσει αὐτῶν ἐν τρώμῳ (Ψαλμ. 2, 10)· ὅτι βασιλεὺς ἐστὶ τῶν βασιλευμένων, καὶ ὁ Κύριος τῶν κυριευόντων (Α' Τιμ. 6, 15)· Ὅπου ἀρχὴ δυναστείας, ἐπιτίθησι τὸν φόβον τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ὅπου ταπεινώσει ἐστειλείας, προσφέρει τὸ φάρμακον τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας· Ὁ γὰρ Θεὸς ὅσους μέγας βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων· ὅσους αὐτὸς, πάλιν ὑποβαίνει τῆς αὐτοῦ ἀξίας, ἐυρίσκειται κατὰ τὴν ἄνιση ἰσχυρὴν τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν (Ψαλμ. 67, 6), βασιλεὺς βασιλέων, ἀρχὸντων ἀρχῶν, κυριευόντων Κύριος· Ὅρᾳ πολλὴν ἀθρόαν φιλανθρωπία, ἥρως γοήσιμον τὸν φόβον τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἐξουσίας· Ὅπου μὴ γὰρ εἶδεν ἀφροσύνη τὴν ἐξουσίαν εἰς παρανομίαν, ἐπέθηκε τὸν φόβον εἰς ὠφέλειαν, ὅπου δὲ εἶδε παρανομίαν τὴν ἐκτελεσθεῖσαν τὴν ὀρφάνια, καὶ ἄν πτωχεύει τὴν ἀνίκη τῆς ἀρετῆς, προσήγαγε τὴν φιλανθρωπία εἰς παρανομίαν· Ἐγὼ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν. Δυσ ποτε, καὶ τὴν πτωχεύειν δεινύουσιν καὶ τὴν δυναστεῖαν καλεῖται καὶ

αὐτὸν πατέρα τῶν ὀρφανῶν, ἵνα καὶ τοὺς ἐν συμφορᾷ παρανομήσαντας, καὶ τοὺς ἐν δυναστείᾳ καταπλήξῃ, ὥστε μὴ ἐπερσεῖν ὀρφανούς τε καὶ χήρας· ἐπειδὴ ὁ θάνατος ἐγένετο τὸν μὲν τοῦ πατρὸς, τὴν δὲ ἐστέρησε τοῦ ἀνδρός, καὶ οὗς διεσέβητο ὁ τῆς φύσεως νόμος, ἀνεκρίσθη ὁ τῆς φιλανθρωπίας ὅρος· καὶ ἡ αὐτὴ χάρις· ἡ μὲν ἔδωκε τὸν κριτὴν, τὸ δὲ ὀρφανὸν πατέρα, τὸν βασιλὴ τῶν ἁγίων. Ὡστε, φησὶν, ὁ ἀδικῶν, ἐάν χήρας ἐπερσεύῃ, τὸν τὸν χηρῶν προνοητὴν παρεύνησιν· ἐάν ὀρφανούς ἀδικῇ, υἱὸς ἀδικίας Θεοῦ· Ἐγὼ εἰμι ὁ πατὴρ τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτὴς τῶν χηρῶν· τὴς δὲ οὐκ οὐλομὴρὸς πρὸς ἀσέβειαν, ὅσα υἱὸς ἀδικίας Θεοῦ, καὶ ταῖς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ προνοουμέναις χήραις ἐπερσεύει· Ὅρᾳ πὺς χρησίμους κατασκευάζει τὰ φάρμακα τῆς εὐσεβείας, καὶ τοὺς μὲν βοθεῖ, τοὺς δὲ ἐλεεῖ, οὐκ αὐτὸς μεριζόμενος, πρὸς δὲ τὰς γνώμης τῶν ἀνθρώπων ὁρμώμενος· Προσάγωμεν τοίνυν αὐτοὺς, ἀδελφοί, φάρμακον εἰς μετάνοιαν τὴν μετάνοιαν· μὴδὲν δὲ δεξιόθεν παρετὸ Θεοῦ τὴν μετάνοιαν (κατενοῦμεν ἡμᾶς). Οὐ γὰρ ἡμεῖς αὐτῶν ταυτὴν προσάγωμεν· ἀλλ' αὐτοὺς ἡμῖν ταυτὴν ἐκχορηγῶμεν. Ὅρᾳ αὐτοὺς τὴν ἀνέβειαν τὴν ἐν τῷ νόμῳ, ἥρως τὴν φιλανθρωπία αὐτοῦ τὴν ἐν τῇ χάριτι. Ὅταν δ. εἴπω· τὴν ἀνέβειαν τὴν ἐν τῷ νόμῳ, οὐ διαβάλλω γρίπον, ἀλλὰ

τὴν ἔδωκε. Βλέπεις πόσο αὐστηρὸς ἦταν στὴν τήρηση τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου; Βλέπεις πόσο φιλανθρωπὸς εἶναι στὴ χάρι τοῦ εὐαγγελίου; Κι' ὅταν λέω πόσο αὐστηρὸς ἦταν σὸ νόμο, δὲν κατηγορῶ τὴν κρίση του, ἀλλὰ κηρύσσω τὴ φιλανθρωπία πού ἔχει ἡ εὐαγγελικὴ χάρις, ὅτι ἐνῶ ὁ νόμος τιμωροῦσε ἀπαράτητα ὅσους ἁμάρταναν, ὁμως ἡ χάρι ἀναβάλλει τὴν τιμωρία μὲ πολλὴν μακροθυμία, γιὰ νὰ φέρῃ τὴ διόρθωση. Ἄς δεχτοῦμε λοιπὸν ἀδελφοί μου, τὴ μετάνοια, φάρμακο γιὰ τὴ σωτηρία μας, ἄς δεχτοῦμε τὸ φάρμακο πού σβήνει τὰ σφάλματά μας. Καὶ μετάνοια εἶναι, ὄχι αὐτὴ πού διαλαλεῖ κανεὶς μὲ λόγια, ἀλλὰ ἐκείνη πού τὴν βρaviaνουν τὰ πράγματα, ἡ μετάνοια πού σβήνει μέσ' ἀπὸ τὴν καρδιά τὴν κηλίδα τῆς ἀσέβειας. Λουσθθὲν, λέει, γίνεστε καθαροί, διώξτε τὴν πονηρία ἀπὸ τὶς καρδιές σας, κι' ἀπὸ τὰ μάτια μου μπροστά. Τί σκοπὸ ἔχουν οἱ περισπασεῖς λέξεις; διότι τὸ, Διώξτε τὶς πονηρίες ἀπὸ τὶς καρδιές σας, δὲν εἶναι ἀρκετὸ νὰ φανερώσῃ τὸ πᾶν; Γιατί λοιπὸν κι' ἀπὸ τὰ μάτια μου; Ἐπειδὴ τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων βλέπουν διαφορετικά, καὶ διαφορετικὰ βλέπει τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή, βλέπει σὸ πρόσωπο, ὁ Θεὸς ὁμως στὴν καρδιά. Μὴ νοθέμετε, λέει τὴ μετάνοια μὲ τύπους, ἀλλὰ μπροστά στὰ μάτια μου, πού ἐρευνοῦν τὰ κρυφά, φανερώστε τοὺς καρπούς τῆς μετάνοιας.

δ'. Καὶ πρέπει νὰ βλέπωμε πάντοτε

μπροστά μας τὶς ἁμαρτίες μας, γιὰ νὰ συχωρεθῶμε. Κι' ἂν ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπία σου συχωρεῖ τὴν ἁμαρτία, ὁμως ἐσύ, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς ψυχῆς σου, πρέπει νὰ ἔχῃς πάντα μπρὸς στὰ μάτια σου τὴν ἁμαρτία. Διότι αὐτὸς πού θυμᾶται τὶς ἁμαρτίες πού εἶναι, κρατῆται ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες πού εἶναι νὰ γίνουν, κι' αὐτὸς πού ὑποφέρει ἀπὸ τὰ πρῶτα, δειχνεῖ πὺ σταθερὴ τὴν ἀπόφασή του γιὰ τὰ δευτέρα. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Δαβὶδ, Κι' ἡ ἁμαρτία μου, λέει, εἶναι μπροστά μου πάντοτε· γιὰ νὰ ἔχῃ μπροστά στὰ μάτια του τὰ περασμένα, καὶ νὰ μὴν πῆσθι στὰ μελλοντικά. Κι' ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς τὸ ζητάει αὐτό, ἀκουσέ τον πού λέει. Ἐγὼ εἶμαι πού σβήνω τὶς ἁμαρτίες σου, καὶ δὲ θά τὶς θυμῶ πιά, ἐσύ ὁμως νὰ τὶς θυμᾶσαι, καὶ θά λογαριαστοῦμε, λέει ὁ Κύριος· λέγε πρῶτα ἐσύ τὶς ἁμαρτίες σου, γιὰ νὰ συχωρεθῇς. Δὲν περιμένει ὁ Θεὸς νὰ περάσῃ καιρὸς ἀπὸ τὴ μετάνοια. Ὁμολόγησες τὴν ἁμαρτία σου, συχωρήθηκες μετανόησες, ἐλεήθηκες. Δὲ χρειάζεται καιρὸς, ἀλλὰ ὁ τρόπος πού θὰ μετανόησθι κανεὶς, σβήνει τὴν ἁμαρτία. Μπορεῖ νὰ περιμένῃ κανένας πολὺν καιρὸ, καὶ νὰ μὴν ἀξιώθῃ σωτηρία, κι' ἄλλος πάλι πού θὰ ἐξομολογήθῃ εὐκρινά, ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία μέσα σὲ λίγον καιρὸ. Ὁ μακάριος Σαμουὴλ ξώδεσε πολὺν καιρὸ νὰ παρακαλῇ γιὰ τὸν Σαούλ, καὶ πολλὰς νύχτες πέρασε ἀγρυπνῶν, γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐκείνου. Μὰ ὁ

ῆς εὐαγγελικῆς χάριτος νηρυτω τὴν φιλανθρωπίαν· ὅτι ὁ μὲν νόμος ἀπαιτεῖταις ἐκλάζε τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἡ δὲ χάρις μετὰ πολλῆς μακροθυμίας ὑπερίστανται τὴν τιμωρίαν, ἵνα ἐπαγγέτῃ τὴν διόρθωσιν. Δεξιωματὰ τοῖνυν μετάνοιαν· ἀδελφοί, φάρμακον εἰς σωτηρίαν, δεξιωματὰ φάρμακον ἐξ-αίτησιν ἡμῶν τὰ πταίσματα. Μετάνοια δὲ ἐστίν, οὐχ ἡ λόγῳ χερυτομένη, ἀλλ' ἡ πράγμασι βεβαιουμένη· μετάνοια ἡ ἐξ αὐτῆς τῆς καρδίας ἐξαλείφουσα τὸν βυθον τῆς ἀσεβείας. Λουσατοὺς γάρ, φησὶ, καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου (Ἡσαίου 1, 16). Τί βουλεύεται τὸ πειρῆσθαι τῆς λέξεως; τὸ γὰρ Ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν, οὐχ ἱκανὸν μνησθαι τὸ πᾶν, διὰ τοῦτον Ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἐπειδὴ ἄλλως ὁρῶσιν ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπων. καὶ ἄλλως ὁρᾷ ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ ἄνθρωπος γὰρ εἰς πρόσωπον, ὁ Θεὸς δὲ εἰς καρδίαν (Α' Βασιλ. 16, 7). Μὴ σჩμασαι, φησὶ, νοθεύετε τὴν μετάνοιαν, ἀλλ' ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, τὰν τὰ κρυπτά ἐρευνῶντων, δεῖξτε τοὺς καρπούς τῆς μετάνοιας.

δ'. Δεῖ δὲ ἡμᾶς καθαρινομένους ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα· κἀν ὁ Θεὸς διὰ φιλανθρωπίας συγχώρησθι σοι τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ σὺ πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῆς αὐτοῦ οὐχὶς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχε τὴν ἁμαρτίαν· ἢ γὰρ μνήμη τῶν προλαβόντων ἐτοχὴ γίνεται τῶν μελλόντων· καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς προτέροις δακνόμενος, περὶ τὰ δευτέρα ἀσφαλεστέρην τὴν γνώμην δεικνύμενος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαυὶδ Κιζὶ ἡ ἁμαρτία μου, φησὶν, ἐν ἑμὶ πικρὸν μου ἐστὶ διὰ πάντορος (Ψαλμ. 56, 5)· ἵνα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὰ προλαβόντα, μὴ περιπέσῃ τοῖς μελλόνουσιν. Ὅτι δὲ ταῦτην τὰρ ἡμῶν ὁ Θεὸς ἀπατεῖ τὴν κακότητα, ἀκουσὺν αὐτοὺς λέγοντος· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθῆσμαι· σὺ δὲ μνησθήσῃ, καὶ κριθῶσιν, λέγει ὁ Κύριος· λέγε σὺ πρῶτον τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δίκαιωθῇς (Ἡσαίου 43, 25). Οὐκ ἀναμένει ὁ Θεὸς χρόνον τὸν ἀπὸ τῆς μετάνοιας εἰπὺς τὴν ἁμαρτίαν σου, δίκαιωθῇς μετενόησας, ἡλεήσῃ. Οὐ χρόνος ἀπολογεῖται, ἀλλ' ὁ τρόπος τοῦ μετανουόντος τὴν ἁμαρτίαν σβέννυσιν· ἔστι καὶ χρόνος πολλῶ παραδεδούσαντα καὶ τυχεῖν σωτηρίας, καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ γνησίως ἐξομολο-

Θεός ἄφηνε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς (γιατὶ δὲ βοήθησε ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτωλοῦ τὴν παρακλήση τοῦ προφήτη), καὶ λείπει στὸν προφήτη τὸν Μέχρι πότε θὰ πενθῇς ἐσὺ γιὰ τὸν Σαοῦλ, κί' ἐγὼ νὰ τὸν ἔχω ἀποδιωγμένο; Τὸ Μέχρι πότε, φανερώνει τὸν καιρὸ, καὶ τὴν ἐπιμονὴν ἐκείνου ποῦ παρακαλοῦσε· καὶ δὲν παραδέχτηκε ὁ Θεὸς τὸν καιρὸ ποῦ ὁ προφήτης παρακαλοῦσε, γιατί δὲ βοήθησε ἡ μετάνοια τοῦ βασιλιά, τὴ μεσολάβηση τοῦ δίκαιου. Ἀλλὰ στὸν μακάριο Δαυὶδ ὁμως, ποῦ δέχτηκε τὸν ἔλεγχον τῆς ἁμαρτίας του ἀπὸ τὸν ἅγιο Νάθαν τὸν προφήτη, καὶ ἁμέσως μετὰ τὴν ἀπειλὴ φανερώσει τὴν ἀληθινὴ μετάνοιαν του, κί' εἶπε, Ἀμάρτησα στὸν Κύριο, ἁμέσως ἓνας λόγος εὐλικρινής, ποῦ βγήκε ἀπὸ μέσα του σὲ μιὰ στιγμή, ἔφερε ὅλη τὴ σωτηρία στὸν μετανιωμένο. Διότι ἡ διόρθρωση ἄρχισε ἁμέσως μετὰ τὴν ἀπόφασή. Τοῦ λείπει λοιπὸν ὁ Νάθαν· Καὶ ὁ Κύριος συχώρεσε τὴν ἁμαρτίαν σου.

Ἀλλὰ πρόσεξε, σὲ παρακαλῶ, ὅτι ὁ Θεός, εἶναι ἀργὸς γιὰ τιμωρία καὶ γρήγορος γιὰ σωτηρία. Καὶ βάλτε στὸ νοῦ σου πρώτα ὅτι ἔκαμε τὸν ἔλεγχον ὁ φιλάνθρωπος, ὕστερ' ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἀμάρτησε ὁ Δαυὶδ, ἔμεινε ἔγκυος ἡ γυναίκα, καὶ κανένας ἔλεγχος δὲν ἔγινε γιὰ τὴν ἁμαρτία, ἀλλ' ἀφοῦ γεννήθηκε τὸ παιδί ἐκείνης τῆς ἁμαρτίας, τότε στέλνεται ὁ γιατρός ποῦ θὰ θεραπεύσει τὴν ἁμαρτία. Καὶ γιατί δὲν τὸν διώρ-

θωσε ἁμέσως ὅταν ἁμάρτησε; Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ψυχὴ ἐκείνου ποῦ ἁμαρτάνουν εἶναι τυφλὴ ὅταν τὰ ἁμαρτήματα βρίσκονται στὴν ἀκμὴ τους κί' ὅτι τ' αὐτὰ τῶν βυθισμένων στὸ βάθος τῆς ἁμαρτίας, εἶναι κορυφά. Ἀναβόλῃ λοιπὸν νὰ βοηθήσει ὅταν τὸ πάθος βρίσκεται σὲ φλόγωση, καὶ κάποτε, ξαφνικά, δίνει τὴ μετάνοια καὶ τὴν ἄφεση. Καὶ ὁ Κύριος συχώρεσε τὴν ἁμαρτίαν σου. Ὡς, πόση πρόνοια φανερώνει αὐτὸς ποῦ ἀπειλῆσε! Βλέπεις πόσο πρόθυμος εἶναι στὴ σωτηρία; Τὸ ἴδιο κάνει καὶ στοὺς ἄλλους, καὶ καθυστερεῖ νὰ γκρεμίσῃ, μὰ βιάζεται νὰ βοηθήσῃ. Γιὰ παράδειγμα λέω, δεῖς τοὺς ἀνθρώπους τὰ χτήρια κατασκευάζονται σὲ πολλὰ χρόνια καὶ χτίζουμε τὸ σπίτι μας σὲ πολὺν καιρὸ· κί' ἐνῶ γιὰ νὰ χτίσουμε θέλωμε πολὺν καιρὸ, γιὰ νὰ γκρεμίσουμε, λίγο. Στὸν Θεὸ ὁμως γίνεται τὸ ἀντίθετο, ὅταν χτίζῃ, γρήγορα χτίζει, κί' ὅταν καταστρέφῃ, ἀργά καταστρέφει. Γρήγορος εἶναι ὁ Θεὸς ὅταν χτίζῃ, ἀργὸς ὅταν γκρεμίζῃ, ἐπειδὴ καὶ τὰ δύο αὐτὰ ταιριαζοῦν στὸ Θεό. Δηλαδή τὸ ἓνα δείχνει τὴ δύναμή του, καὶ τὸ ἄλλο τὴν ἀγαθότητά του. Ἀπὸ τὴν περίσσια δύναμή του εἶναι γρήγορος, ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀγαθότητά του, ἄργος. Κί' εἶναι ἀπόδειξι γί' αὐτὰ ποῦ λέω, τὰ πράγματα μετὰ τὴν πείρα τους. Σ' ἐξί μέρες ἐδημιούργησε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, τὰ μεγάλα βουνά, τὶς πεδιάδες, τὰ φάραγγια, τὶς κοιλάδες, τὰ δάση, τὰ φυτὰ,

γιοῦμενον ἀποδοῦσθαι τὴν ἁμαρτίαν. Πολὺν ἀνάλωσε χρόνον ὁ μακάριος Σαμουὴλ ἀξιών περὶ τοῦ Σαοῦλ, καὶ πολλὰ νύκτας διήλυσεν ἀγρυπνῶν περὶ τῆς τοῦ ἁμαρτήσαντος συντηρίας· ὁ δὲ Θεὸς τὸν χρόνον παραπεμπόμενος (οὗ γὰρ συνέβραμε τῇ ἱερασίᾳ τοῦ προφήτου ἡ μετάνοια τοῦ ἁμαρτήσαντος), λέγει πρὸς τὸν ἑαυτοῦ προφήτην· Ἐως πότε σὺ πενθεῖς περὶ Σαοῦλ, καὶ γὰρ ἀπώμαται αὐτόν; (Α' Βασ 16, 1). Τὸ Ἐως πότε, τὸν χρόνον δείκνυσιν, καὶ τὴν παραμονὴν τοῦ ἱερατοῦ· καὶ ἀπαπέμψατο ὁ Θεὸς τὸν χρόνον τῇ ἱερασίᾳ τοῦ προφήτου· οὗ γὰρ συνέβραμε τῇ περὶβείᾳ τοῦ δικαίου ἡ μετάνοια τοῦ βασιλέως. Τὸ δὲ γὰρ μακάριος Δαυὶδ, δέξαμεν τὸν ἔλεγχον τῆς ἁμαρτίας διὰ τοῦ ἁγίου Νάθαν τὸν προφήτου, καὶ εὐθέως πρὸς τὴν ἀπειλὴν ἐπιτελούμενον τὴν γνησίαν ἱκανοποίησιν, καὶ εἰπόντι· Ἡμεῖς ἁρτοὶν τῷ Κυρίῳ (Β' Βασ 12, 13), εὐθέως ῥῆμα ἐν ἐμὲ ῥοπή προεβλήθη γνησίως ὁλόκληρον ἵνεκεν τῷ μετανωσέντι τὴν σωτηρίαν· εὐθὺς γὰρ ἡ διόρθωσις κατέλαβε τὴν ἀπόφασιν. Φησὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Νάθαν· Καὶ Κύριος ἀφῆκε τῇ ἁμαρτίᾳ σου.

Ὅρα δὲ τὸν θεὸν βροδὸν εἰς τιμωρίαν, καὶ ταχὺν εἰς σωτηρίαν· καὶ μοι πρῶτον ἐννόησον, ὅπως τὸν ἔλεγχον ὁ φιλάνθρωπος μετὰ πολλοῦς προσηγάγε χρόνους. Ἡμαρτεν ὁ Δαυὶδ· ἱκανοφόρησεν ἡ γυνὴ, καὶ οὐδεὶς ἔλεγχος τῇ ἁμαρτίᾳ παρεργολοήθη, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὸ

βρέφος τὸ ἐκ τῆς ἁμαρτίας, ἀποστέλλεται ὁ ἱατρός τῆς ἁμαρτίας. Διὰ τί δὲ ἁμαρτήσαντα εὐθέως οὐ διωρθώσατο; Ἐπειδὴ οἶδεν ἐν ταῖς ἀρχαῖς τῶν ἁμαρτημάτων τυρλοῦσσαν τὴν ψυχὴν τῶν ἁμαρτανόντων, διότι ἐκκαίνωται τὰ ἴσα τῶν βεβαπτισμένων ἐν τῷ βάθει τῆς ἁμαρτίας. Ἐγερθεῖται οὖν φλεγμαίνοντι τῷ πάθει προσάτην τὴν βοήθειαν, καὶ μετὰ τοσοῦτον χρόνον ὁ ἔλεγχος προσέρχεται καὶ ἐν μὲν καιρῷ ῥοπή ἡ μετάνοια καὶ ἡ ἄφεσις. Καὶ ὁ Κύριος ἀφῆκε τῇ ἁμαρτίᾳ σου. Ὡς τὴν οἰκονομίαν τοῦ ἀπειλήσαντος· Ὅρῃς ἐπὶ ἀξίως εἰς σωτηρίαν; Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ποιεῖ, βροδῶν μὲν πρὸς καθάρσιν, ταχύνων δὲ πρὸς ἀντιλήψιν. Οἶδν τι λέγω; Ἐφ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων διὰ πολλῶν χρόνων τὰ κτήματα κατασκευάζεται, καὶ ἐν πολλῷ χρόνῳ κτίζομεν οἶκον· καὶ τῆς μὲν οἰκοδομῆς πολὺς ὁ χρόνος, τῆς δὲ καθαρῆσεως ὀλίγος. Ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ τὸ ἀντίπαλον· ὅταν κτίζῃ, ταχέως κτίζει· ὅταν καταστρέφῃ, βραδέως καταστρέφει. Ταχὺς ὁ Θεὸς κτίζων, βραδὺς καταστρέφων· ἐπειδὴ Θεὸς τὰ δύο πρόποντα· καὶ γὰρ ἐκεῖνο, δυνάμεις, καὶ τοῦτο, ἀγαθότης· δι' ὁπερὸν δυνάμεις ταχὺς, διὰ πολλῶν ἀγαθότητα βραδὺς· ἔλεγχος δὲ τὸν ἡμῶν, ἡ πείρα τῶν πραγμάτων. Ἐν ἑξὶ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὰ μεγέθη τῶν ὀρέων, τὰς πεδιάδας, τὰς φάραγγας, τὰς νάπας, τὰς θάλας, τὰ θλαστήματα, πηγὰς, ποταμούς, παράσεις, πᾶσαν τὴν ὁραμένην

τις πηγές, τούς ποταμούς, τόν παράδεισο, ὅλη τὴν ποικιλία πού βλέπω, τὴ θάλασσα αὐτὴ τὴ μεγάλη κι' εὐρύχωρη, τὰ νησιά, τοὺς παράλιους τόπους καὶ τοὺς μεσόγειους. Ὅλον αὐτὸ τὸν κόσμο πού βλέπομε, καὶ τὴν ὀμορφία του, σ' ἐξί μέρες τὸν ἐδημιούργησε ὁ Θεός. Τὰ λογικά ζῶα πού ὑπάρχουν σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, καὶ τὰ ἄλογα, κι' ὅλο τὸ στολισμὸ πού βλέπομε, μέσα σ' ἐξί μέρες τὰ δημιούργει. Ἐκεῖνος λοιπὸν ὁ γρήγορος στὸ νὰ κτίζει, ὅταν ἀποφάσισε νὰ γκρεμίσι μιὰ πόλη, βρέθηκε ἀργὸς ἀπὸ τὴν καλωσύνη του. Θέλει νὰ γκρεμίσι τὴν Ἱερικώ, καὶ λέει στοὺς Ἰσραηλίτες: Νὰ τὴν περικυκλώσετε ἐφτά μέρες· καὶ τὴν ἑβδόμη μέρα θὰ πέσι τὸ τεῖχος της. Τὸν κόσμον ὅλον κατασκευάζεις σ' ἐξί μέρες, καὶ μιὰ πόλη καταστρέφεις σ' ἐφτά μέρες; τί ἐμποδίζει τὴ δύναμή σου; γιατί δὲν τὴν γκρεμίζεις μὲ μιά; δὲ φωνάζει γιὰ σένα ὁ προφήτης καὶ λέει, Ἄν ἀνοίξης τὸν οὐρανὸν, τρόμος θὰ πιάσῃ τὰ βουνὰ καὶ θὰ λυώσουν σάν τὸ κερί μπρὸς στὴ φωτιά; δὲ λέει ὁ Δαυὶδ, σάν διηγείται τὰ ἔργα πού κάνει ἡ δύναμή σου, Δὲ θὰ φοβηθοῦμε ὅταν ταραζεται ἡ γῆ καὶ ἀλλάζουν θέσι τὰ βουνὰ στῶν θαλασσῶν τὰ βάθη; Μπορεῖς νὰ μεταθέτῃς τὰ βουνὰ καὶ νὰ τὰ ρίχνῃς μὲς στὴ θάλασσα, καὶ δὲ θέλεις νὰ γκρεμίσι μιὰ πολιτεία ἀντίθετη στὸ θέλημά σου, ἀλλὰ δίνεις ἐφτά μέρες καιρὸ

γιὰ τὴν καταστροφή; γιατί; Ὅχι, λέει, ἐπειδὴ ἡ δύναμή μου εἶναι λίγη, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ φιλανθρωπία μου μακροθυμεῖ. Δίδω ἐφτά μέρες προθεσμία, ὅπως στὴ Νινευὶ τρεῖς μέρες, ἴσως νὰ δεχτῇ τὸ κήρυγμα γιὰ μετάνοια καὶ νὰ σωθῇ. Καὶ ποῖος εἶναι αὐτὸς πού τοὺς κηρύττει τὴ μετάνοια; Ἐχθροὶ πολιορκήσαν τὴν πόλη, ὁ στρατηγὸς περικύκλωνε τὰ τεῖχη, ἦταν πολλὸς ὁ φόβος, πολλὸς ὁ θόρυβος, ποῖο δρόμο λοιπὸν γιὰ μετάνοια τοὺς ἀνοίξεις; μήπως τοὺς ἔστειλεις προφήτη; μήπως τοὺς ἔστειλεις εὐαγγελιστὴ, μήπως εἶχαν κανένα νὰ τοὺς ὑποδείξῃ τὸ συμφέρον τους; Ναί, λέει, εἶχα μέσα στὴν πόλη τοὺς νὰ τοὺς διδάξῃ τὴ μετάνοια, τὴ θαυμαστὴ ἑκείνη Ραάβ, πού τὴν ἔσωσα μὲ τὴ μετάνοια. Ἦταν ἀπὸ τὸ ἴδιο φύραμα, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν ἦταν ἀπὸ τὸ ἴδιο φρόνημα, δὲν πῆρε μέρος στὴν ἁμαρτία, ἀφοῦ δὲν ἔμοιασε μὲ τοὺς ἄλλους στὴν ἀπιστία.

ε'. Καὶ πρόσεξε με, πόσο παράξενο ἦταν τὸ κήρυγμα τῆς φιλανθρωπίας. Ἐκεῖνος πού λέει στὸν νόμο: Μὴ μοι χέψῃς, μὴν πορνέψῃς, ἀλλάζει τὴν ἐντολὴ ἀπὸ φιλανθρωπία καὶ φωνάζει μὲ τὸν μακάριο Ἰησοῦ: Ἡ Ραάβ ἡ πόρνη νὰ ζήσῃ. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, αὐτὸς πού λέει, Ἡ πόρνη νὰ ζήσῃ, ἦταν εἰκόνα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πού λέει: Οἱ πόρνες κι' οἱ τελῶνες θὰ πᾶνε πρὶν ἀπὸ σᾶς στὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἄν πρέπει νὰ ζῇ, πῶς εἶναι πόρνη; Ἄν εἶναι πόρνη, γιατί νὰ ζῇ; Μιλᾶν γιὰ τὴν προηγού-

ποικίαν, τὴν θάλατταν ταύτην τὴν μεγάλην καὶ εὐρύχωρον, τὰς νήσους, τὰς παραλίους χώρας, καὶ τὰς μεσογείους πάντα τὸν ὁρώμενον τοῦτον κόσμον. καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κάλλος, ἐν ἐξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ ἐν αὐτῷ ζῶα τὰ λογικά, καὶ τὰ ἄλογα, καὶ πᾶσαν τὴν ὁρωμένην διακόσμησεν ἐν ἐξ ἡμέραις ποιεῖ. Οὗτος οὖν ὁ ταχύς εἰς τὸ κτίζειν, ὅτε ἐβουλεύσατο μιαν πόλιν καθελῆναι, εὐρέθη βραδύς δι' ἀγαθότητα. Θέλει καθελῆναι τὴν Ἱερικώ, καὶ οὔτις πρὸς τὸν Ἰσραὴλ. Κὺκλώσατε αὐτὴν ἐπὶ ἐπτά ἡμέρας καὶ τὴν ἑβδόμη ἡμέρα τσεύεται τὸ τεῖχος (Ἰησοῦς 6, 3-5). Τὸν κόσμον ὅλον ἐν ἐξ ἡμέραις κατασκευάζεις, καὶ μιαν πόλιν ἐν ἐπτά ἡμέραις λυεῖς; τί γὰρ ἐμποδίζει σου τὴ δύναμις; διὰ τί γὰρ μὴ ἄφρονος καθαιρεῖς; οὐκ ἐστὶν ὁ προφήτης βοὴ λέγων: Ἐάν ἀνοίξῃς τὸν οὐρανόν, τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὅρη, καὶ τὰ κτήνη σὺν τῷ κτηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός; (Ἠσαΐου 64, 1-2): οὐ τὰ ἔργα τῆς δυναμὸς σου διηγούμενος, ἦσαν ὁ Δαυὶδ, Οὐ φοβῇ ἡ καρδιά ἐν τῷ τῷ ταρασσέσθαι τὴν γῆν, καὶ μεστέλλεσθαι ἐν δρῇ ἐν καρδίᾳς θαλασσῶν; (Ψαλμ. 45, 3). Ὅρη διπλὴν μεστέλλει, καὶ εἰς θάλασσαν ἐμβάλλει, καὶ μιαν πόλιν οὐ θέλεις καθελῆναι ἀντιλέγουσαν, ἀλλ' ἐπτά ἡμέρας δίδως τῇ καθαρᾷ; διὰ τί; Οὐχ ἡ δύναμις, ἦσαν,

ἀπονεῖ, ἀλλ' ἡ φιλανθρωπία μακροθυμεῖ. Δίδωμι ἐπτά ἡμέρας, ὡς τῇ Νινευὶ τρεῖς ἡμέρας Ἰσὺς δίδεται κήρυγμα μετάνοιας, καὶ σωθήσεται. Καὶ τίς ὁ κριτὴς τῶν αὐτῶν μετάνοιας; Πάλεται τὴν πόλιν περιετείχισαντο ὁ στρατηγὸς ἐκύκλω τὰ τεῖχη· πολλὸς ὁ φόβος, πολλὸς ὁ θόρυβος· ποῖον οὖν αὐτοὺς ὁδὸν τῆς μετάνοιας ἀνέλας; μὴ γὰρ προφήτην ἀπέστειλεις; μὴ γὰρ εὐαγγελιστὴν διαπέμψῃς, μὴ γὰρ ἦν τίς αὐτοὺς ὑποτιθέμενος τὸ συμφέρον; Ναί, ἦσαν, εἶχαν ἐνδοὺς διδάσκαλον τῆς μετάνοιας τὴν θαυμαστὴν εἰκόνην Ῥαάβ, ἣν ἔσωσα διὰ μετάνοιας. Τοῦ αὐτοῦ ἦν συζυγματος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ οὐκ ἦν τὸ φρονήματος, οὐκ ἐκινῶντος τὴν ἁμαρτίαν ἢ μὴ κοινωνήσαντα τῇ ἀπιστίᾳ.

ε'. Καὶ ὅρα μὴ τὸ ξένον τῆς φιλανθρωπίας κήρυγμα· ὁ λέγων ἐν τῷ νόμῳ: Οὐ μοι χέψῃς (Ἐξουθ. 20, 14), οὐ πορνεύσεις, μεταβαλὼν τὸ ῥῆμα διὰ φιλανθρωπίας, βοᾷ διὰ τοῦ μακαρίου Ἰησοῦ: Ἡ Ραάβ ἡ πόρνη ζήτω (Ἰησοῦς, 6, 7). Ἰησοῦς ἐκεῖνος ὁ Ναυῆ υἱὸς ὁ λέγων, Ἡ πόρνη ζήτω, εἰκὼν ἦν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τοῦ λέγοντος: Πόρνη καὶ τελῶναί προσέξουσιν ὁμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν (Ματθ. 21, 31). Εἰ ζῇν ὀφείλει, διὰ τί πόρνη; εἰ πόρνη, διὰ τί ζῇτω; Λέγω, φταῖ, τὴν προτέραν κατάστασιν, ἵνα θαυμάσιος τὴν

μενη κατάσταση της, λέει, γιὰ νὰ θαυμάσις τὴν ἐπόμενην ἀλλαγὴν τῆς. Καὶ τὶ ἔκαμε, λέει, ἡ Ραββὺ πού τῆς ἔφερε τὴ σωτηρία; ὅτι δέχτηκε τοὺς κατάσκοπους ἰερηνικά; Τὸ ἴδιο κάνει καὶ κάθε ξενοδόχος. Ἄλλὰ δὲν κερδίζει τὴ σωτηρία μετὰ καλὰ λόγια μόνο πού εἶπε, ἀλλὰ πρῶτα ἀπὸ τὴν πίστη κι' ἀπὸ τὴ διδάσκει τῆς ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς πόσο μεγάλη ἦταν ἡ πίστη τῆς, ἄκουε τὴν Ἱδια τὴ Γραφὴ πού διηγίεται τὰ μαρτυρημένα κατορθώματά της. Ἦταν σὲ πορνείω, σὰν μαργαριτὰρ στὸ βόρβορο ἀνακατεμένο, σὰν χρυσάφι στὴ λάσπη πεταγμένο, τῆς εὐσεβείας ἄνθος κρυμμένο στ' ἀγκάθια, εὐλαβικία ψυχὴ κι' εἶχε κλειστὴν σὲ χώρὸ τῆς ἀσέβειας. Καὶ πρόσεχέ με νὰ καταλάβῃς καλὰ. Δέχτηκε τοὺς κατάσκοπους κι' αὐτὸν πού ἀπαρνήθηκε ὁ Ἰσραὴλ στὴν ἔρημο, αὐτὸν τὸν κήρυξε ἡ Ραββὺ στὸ πορνεῖο. Σὰν τι λέω ὅτι ἔκαμε ὁ Ἰσραὴλ στὴν ἔρημο; Ὅταν τὸ βουνοῦ ἦταν γεμάτο σύνεφο καὶ σκοτάδι, καὶ ἀσπιδίγγες κι' ἀστραπὲς κι' ἄλλα φοβερά, τότε ἀκούσε τὸ Θεὸ νὰ λήῃ μες ἀπὸ τὴ φωτιά. Ἄκουε Ἰσραὴλ· ὁ Κύριος ὁ Θεός σου, ἕνας Κύριος εἶναι· δὲ θὰ ὑπάρχουν γιὰ σένα ἄλλοι θεοί. Ἐγὼ εἶμαι στὸν οὐρανὸ πάνω, καὶ στὴ γῆ κάτω, κι' ἔξω ἀπὸ μένα Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Κι' ἐνῶ τ' ἄκουε αὐτὰ ὁ Ἰσραὴλ, κατασκεύασε ἕνα μοσχάρι, κι' ἀρνήθηκε τὸ Θεὸ· ἀγνόησε τὸν Κύριο, ἀπαρνήθηκε τὸν εὐεργέτη, καὶ λέει στὸν

Ἀαρών· Κάνε σ' ἐμᾶς θεοὺς. Μ' ἂν θέλεις θεοὺς, γιὰτί λὲς κάνε; πῶς εἶναι θεοὶ αὐτὰ πού γίνονται; Τόσο τυφλῶναι ἡ ἁμαρτία, καὶ πολεμᾷ τὸν ἑαυτοῦ της καὶ αὐτοκαταστρέφεται. Ἐφθίασαν ἕνα μοσχάρι καὶ φωνάζει ὁ ἀχάριστος Ἰσραὴλ· Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοί σου, Ἰσραὴλ, πού σ' ἐβγαλαν ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου. Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοί· ἕνα μοσχάρι βλέπει, ἕνα εἶναι τὸ εἰδωλὸ πού ἐφθίασαν, γιὰτί λοιπὸν λέει, Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοί; Γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν προσκυνᾷ μόνο αὐτὸ πού βλέπει, ἀλλὰ φαντάζεται τὴν πολυθεῖα· τὴ γνώμην πού φανερώνει, δὲν κρίνει αὐτὸ πού βλέπει. Καὶ γιὰ νὰ γυρίσωμε πάλι στὸ ζήτημά μας, αὐτὰ πού ἄκουσε ὁ Ἰσραὴλ, ἐκεῖνος πού τόσα θαύματα τὸν τριγύριζαν καὶ τὸν παιδαγωγοῦσαν τόσο νόμοι, ὅλα τὰ ἀρνήθηκε, ἐνῶ ἡ Ραββὺ ἡ κλεισμένη στὸ πορνεῖο, τὰ διδάσκει αὐτά· διότι λέει στοὺς κατάσκοπους· Μάθαμε ὅσα ἔκαμε ὁ Θεὸς σὰς στοὺς Αἰγύπτιους. Ὁ Ἰουδαῖος λέει· Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοί σου, πού σ' ἐβγαλαν ἀπὸ τὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου, κι' ἡ πόρνη, ὅχι στοὺς θεοὺς, ἀλλὰ στὸν Θεὸ ἀποδίδει τὴ σωτηρία. Μάθαμε ὅσα ὁ Θεὸς σὰς ἔκαμε στοὺς Αἰγύπτιους στὴν ἔρημο καὶ τ' ἀκούσαμε, κι' ἔλυωσε ἡ καρδιά μας, κι' ἡ δύναμή μας χάθηκε. Μάθαμε ὅσα ὁ Θεὸς σὰς ἔκαμε. Βλέπεις πῶς μετὰ τὴν πίστη, παίρνει στὰ

δεξιέραν μετάστασιν. Καὶ τί ἐποίησε, ὁραίνῃ, ἡ Ραββὺ σωτηρίας προέβλεπον; ὅτι ἔδεξατο τοὺς κατασκόπους μετὰ εὐθύνης; Τοῦτο καὶ πανδοχεύτρια ποιεῖ. Ἄλλ' οὐκ ἀπὸ τῆς λέξεως μόνως καρποῦται τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ προηγούμενος ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν διαθέσεως. Καὶ ἵνα μάθῃς τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν αὐτῇ πίστεως, ἀκούε αὐτῆς τῆς Γραφῆς διηγούμενης τὰ μακαρυτεμένα αὐτῇ κατορθώματα· Ἦν ἐν πορνείῳ, ὡπερ μαργαρίτις ἐν βορβόρῳ συμπεφυρμένη, χρυσὸς ἐν πλῶδι διεσπριμμένος, ἄνθος εὐσεβείας ἀνάσθας κεχασμένον, εὐσεβὴς ψυχὴ ἐν ἀσέβειας χώρῳ κατεκλεισμένη. Καὶ μετὰ πρόσεχέ τὸν νοῦν ἀκριβῶς. Ἐδέξατο τοὺς κατασκόπους, καὶ δὲν προέβλεπον Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἔρημῳ, τοῦτον ἐκέρχυνεν ἡ Ραββὺ ἐν τῷ πορνείῳ Ὀρίον τὴ λέγω, ὁ Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἔρημῳ· Ὅτε τὸ θῶς ἀπελήλυθον νεφέλης καὶ γνόφου, καὶ ἀσπιδίγγων, καὶ ἀστραπῶν, καὶ τῶν ἄλλων φοβήτρων, ἤκουσε παρά τοῦ Θεοῦ ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς· Ἄκουε Ἰσραὴλ· Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἰς ἑστίιν (Δευτ. 6, 4)· οὐκ ἔσονται σοὶ θεοὶ ἕτεροι (Ἐξοδ. 20, 4)· ἐγὼ ἐν τῷ δὲ οὐρανῷ ἔξω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ πλὴν ἐμοῦ Θεὸς οὐκ ἔστι (Δευτ. 4, 39)· ταῦτα ἀκούοντο Ἰσραὴλ, μόσχον ἐκύνευσεν, καὶ Θεὸν ἐβέβησεν· ἠγνόησε τὸν Δεσπότην, ἀπίγνω τὸν εὐεργέτην, καὶ λέγει τῷ Ἀαρών· Ποίησον

ἡμῖν θεοὺς (Ἐξοδ. 32, 1). Εἰ θεοὺς, διὰ τί ποίησον; πῶς θεοὶ τὰ γίνονται; Ὅτις ἡ κακία τυφλώτουσα, αὕτη αὐτὴν μάχεται, καὶ αὐτὴν ἀφηνεῖται. Εἰς ἐγένετο μόσχος, καὶ βοὸς ἀχάριστος Ἰσραὴλ· Ὅσοι οἱ θεοὶ σου, Ἰσραὴλ, οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξοδ. 32, 4)· Ὅσοι οἱ θεοὶ· ἐνὰ βλέπει μόσχον. Ἐν τὸ γινόμενον εἰδωλόν, διὰ τί οὖν, Ὅσοι οἱ θεοί; Ἰνα δείξῃ, ὅτι οὐχ ὁ βλέπει μόνον προσκυνεῖ, ἀλλὰ πολυθεῖαν φαντάζεται τὴν γνώμην ἐκμνησκέυει, οὐ τὸ φανταζόμενον κρίνει. Ἰνα δὲ εἰς τὸ προκείμενον ἀπανέλωμεν πάλιν, ἡ ἤκουσεν Ἰσραὴλ, ὁ τοιοῦτος περιστοιχίζόμενος θαύμασι, καὶ τοσοῦτον νόμον παιδαγωγούμενος, καὶ ἠρνήσατο, ταῦτα ἡ Ραββὺ ἀποκλειστικισμὸν ἐν τῷ πορνείῳ κηρύττει· λέγει γὰρ τοὺς κατασκόπους· Ἐγὼ νῦν ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς ὑμῶν τοῖς Αἰγυπτίοις (Ἰημ. 2, 9). Ὁ Ἰουδαῖος λέγει· Ὅσοι οἱ θεοὶ σου οἱ ἐξαγαγόντες σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου (Ἐξοδ. 32, 4), καὶ ἡ πόρνη, οὐ θεοί, ἀλλὰ Θεὸς ἀπὸ γνόφου τὴν σωτηρίαν. Ἐγὼ νῦν ὅσα ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐποίησε τοῖς Αἰγυπτίοις ἐν τῇ ἔρημῳ, καὶ ἡ κοῦδισμα, καὶ ἐτάκην ἡμῶν ἡ καρδιά, καὶ ἡ κοῦδισμα ἡμῖν οὐκ ἔστιν. Ἐγὼ νῦν ὅσα ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐποίησε. Βλέπεις πῶς ἀναλαμβάνει τοῦ νομοθέ-

χείλη της τὸ λόγο τοῦ νομοθέτη; Καὶ γνωρίζω ὅτι ὁ Θεὸς σὰς εἶναι στὸν οὐρανὸ ἐπάνω, καὶ κάτω στὴ γῆ, κ' ὅτι ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν Θεὸς δὲν ὑπάρχει.

Ἡ Ραββ εἶναι εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας, πού ἦταν κάποτε ἀνακατωμένη στὴν πορνεία τῶν δαιμονίων καὶ πού τώρα δέχεται τοὺς κατασκόπους τοῦ Χριστοῦ, ὅχι αὐτοὺς πού ἔστειλε ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ἀλλὰ τοὺς ἀποστόλους πού ἔστειλε ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀληθινὸς Σωτὴρας. Ἐγνώρισα, λέει, ὅτι ὁ Θεὸς σὰς εἶναι στὸν οὐρανὸ ἐπάνω, καὶ κάτω στὴ γῆ, κ' ὅτι ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸν Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Αὐτὰ παράλαβαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ δὲν τὰ φύλαξαν, αὐτὰ ἄκουσε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὰ διατήρησε. Ἀξίζει κάθε ἔπαινο λοιπὸν ἡ Ραββ, ἡ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ γενναῖος Παῦλος, πού ἔμαθε καλὰ τὴν ἀξία πού εἶχε ἡ πίστη της, καὶ δὲν τὴν ἀρνήθηκε γιὰ τὴν προηγουμένη ζωὴ της, ἀλλὰ τὴν παραδέχτηκε γιὰ τὴν θεάρεστη ἀλλαγὴ της, τὴ λογαριάζει μ' ὅλους τοὺς ἁγίους, κ' ἀφοῦ εἶπε, Μὲ τὴν πίστη ὁ Ἀβελ πρόσφερε θυσία, μὲ τὴν πίστη ὁ Ἀβραὰμ ἔκαμε αὐτὸ κ' αὐτό, μὲ τὴν πίστη ὁ Νῶε κατασκεύασε τὴν κιβωτὸ, μὲ τὴν πίστη ὁ Μωϋσῆς αὐτὰ κ' αὐτὰ ἔκαμε καὶ κατάρθωσε, κ' ἀφοῦ θυμῆθηκε στὴ συνέχεια πολλοὺς ἁγίους, στὸ τέλος πρόσθεσε: Μὲ τὴν πίστη ἡ Ραββ ἡ πόρνη δὲ χάθηκε μαζὶ μὲ τοὺς ἀπεί-

θαρχους, γιατί δέχτηκε τοὺς κατασκόπους καὶ τοὺς ὁδηγῆσε νὰ φύγουν ἀπὸ ἄλλον δρόμο. Καὶ πρόσθεσε πόση σοφία πρόσθεσε στὴν ἐγνώμοσύνη της. Ὅταν δηλαδὴ ἦρθαν ἀποσταλμένοι ἀπὸ τὸ βασιλεῖα καὶ ζητοῦσαν τοὺς κατασκόπους, τῆς λένε: Μὴ πῶς μπηκαν ἐδῶ μέσα ἄνδρες; Κι' ἐκείνη τοὺς ἀπαντᾷ: Ναι, λέει, μπήκαν. Πρῶτα χτίζει τὴν ἀλήθεια κ' ἔπειτα βάζει ἐπάνω τὸ ψέμμα. Γιατί ποτὲ δὲ γίνεται πιστευτὸ τὸ ψέμμα, ἀν δὲ φανερώση πιὸ πρὶν τὴν ἀλήθεια, κ' αὐτὸ κ' ὅσοι λένε ψέμματα γιὰ νὰ γίνουν πιστευτοὶ, πρῶτα λένε τὰ ἀληθινὰ καὶ γνωστὰ σὲ ὅλους κ' ὑστερα προσθέτουν τὰ ψεύτικα καὶ τὰ ἀμφίβολα. Μπηκαν ἐδῶ μέσα κατασκόποι; Λέει, Ναι! διότι ἂν ἔλεγε ἀπ' τὴν ἀρχὴ, Ὅχι, θὰ προκαλοῦσε τοὺς ἀπειθαρχομένους νὰ ἐρευνήσουν. Ἀλλὰ, Καὶ μπήκαν, λέει, καὶ βγήκαν κ' ἐφυγαν ἀπὸ τὸν τῷδε δρόμο, κληγήσῃ τοὺς καὶ θὰ τοὺς πιάσετε. Ὡ, τὸ καλὸ αὐτὸ ψέμμα! ὦ, τὸν καλὸ αὐτὸ δόλο, πού δὲν προδίδει τὰ θεῖα, ἀλλὰ προστατεῦει τὴν εὐσέβεια! Ὅταν λοιπὸν ἐκείνη τὴ Ραββ τὴν ἀξίωση ἡ μετάνοια τὴν σωτηρίαν, καὶ τὸ λένε αὐτὸ στόματα ἁγίων, ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ πού φωνάζει στὴν ἔρημο, Νὰ ζήσῃ ἡ Ραββ ἡ πόρνη, ὁ Παῦλος πού λέει, Μὲ τὴν πίστη ἡ Ραββ ἡ πόρνη δὲ χάθηκε μαζὶ μὲ τοὺς ἀπειθαρχους, πολὺ περισσότερο ἔμειν, ὅταν προσφέρωμε στὸ Θεὸ τὴ μετά-

του τὸ ῥῆμα διὰ πίστεως; Καὶ οἶδα, ὅτι ὁ Θεὸς ὧμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω, καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸς οὐκ ἔστιν.

Εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ραββ τῆς ποτὲ πεσυρμένης τῇ πορνείᾳ τῶν δαιμονίων, δεχομένης δὲ νῦν τοὺς τοῦ Χριστοῦ κατασκόπους, οὐ τοὺς παρὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, ἀλλὰ τοὺς ἀποστόλους τοὺς παρὰ Ἰησοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Σωτῆρος ἀποσταλμένους. Ἐγνων, φησὶν, ὅτι ὁ Θεὸς ὧμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ πλὴν αὐτοῦ Θεὸς οὐκ ἔστι (Ἰηρ. 2, 11). Ταῦτα παρέλαβον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐφύλαξαν ταῦτα ἡκουσεν ἡ Ἐκκλησία, καὶ διετήρησεν. Ἀξία τοίνυν ἵστανται ταῦτα: Ραββ, ἡ εἰκὼν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ γενναῖος Παῦλος, καταμεθὺς αὐτῆς τὸ ἀξιωμα τῆς πίστεως, καὶ οὐκ ἀδόκιμος ἡγησάμενος διὰ τὴν προτέραν κατάνοαν, εἰς αὐτὴν δόκιμος διὰ τὴν ἔνθεον μεταβολήν, συναριθμᾷ αὐτὴν τοῖς ἁγίοις πασὶ, καὶ εἰρηκώς πτοεῖ: Ἀβελ θυσίαν προσήνεγκε: Πίστει Ὁ Ἀβραὰμ (Ἐβρ. 11, 4) τὸ καὶ τὸ ἐπιλοῦσε: Πίστει Νῶε κιβωτὸν ἐργασάτο: Πίστει Μωϋσῆς τὰ καὶ τὰ ἐπιλοῦσε καὶ κατάρθωσε: καὶ πολλὰν ἐρεχθὲς ἀντοθεῖς ἁγίων, τὸ τελευταῖον ἐπήγαγε: Πίστει Ῥαββ ἡ πόρνη, οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσοι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους.

καὶ ἑτέρα ὁδὸς ἐκβαλοῦσα (Ἐβρ. 11, 31). Καὶ δὴ πῶς μετὰ πολλῆς σοφίας ἐκράσε τὴν ταύτην ἐγνώμοσύνην. Ὅτε γὰρ ἀποστάλησαν παρὰ τοῦ βασιλέως ζητοῦντες τοὺς κατασκόπους, λέγουσιν αὐτῇ: Εἰ εἰς ἡλθον πρόσ σὲ ἄνδρες; (Ἰηρ. 2, 3-4). Ἡ δὲ πρὸς αὐτοὺς Ναι, φησὶν, εἰσῆλθον. Πρῶτον οἰκοδομεῖ τὴν ἀλήθειαν, καὶ οὕτως ἐπάγει τὸ ψέδος. Οὐδέποτε γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ ψέδος πιστεύεται, ἐὰν μὴ προλάβῃ ἐνδείχῃται τὴν ἀλήθειαν διὰ τοῦτο οἱ πειθόμενοι ψεύδοντες πρῶτον λέγουσι τὰ ἀληθῆ καὶ πᾶσαν ὁμολογήσαντα, καὶ τότε ἐπάγουσι τὸ ψεῦδος καὶ ἀμφισβηλοῦμενα. Εἰσῆλθον πρὸς σὲ κατασκόποι; Λέγει, Ναι! εἰ γὰρ εἶπεν εἰ ἀρχῆς, Ὅχι, προεκλείπει εἰς ῥηνον τοὺς ἐπειθόντας: Ἄλλα, Καὶ εἰσῆλθον, φησὶ, καὶ ἐξῆλθον τῆδε τῇ ὁδῷ, καταδιώξατε, καὶ καταλήψεσθε αὐτούς. Ὡ καλοὶ ψεύδοις ὦ καλοὶ δόλοι οὐ προδίδοντες τὰ θεῖα, ἀλλὰ φυλάττοντες τὴν εὐσέβειαν. Εἰ τοίνυν τὴν Ραββ ἐκείνην ἡ μετάνοια σωτηρίας τοσαύτης ἔλκισε, καὶ διὰ στόματος ἁγίων κηρύσσεται, Ἰησοῦ μὲν τοῦ Ναυῆ βωόντος ἐν τῇ ἐρήμῳ: Ζήτω Ῥαββ ἡ πόρνη, Παῦλου δὲ λέγοντος, Πτοεῖται Ῥαββ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσοι, πόσω μᾶλλον ἡμεῖς, ἐὰν προσάγωμεν τὴν μετάνοιαν, δεξόμεθα τὴν σωτηρίαν; Μετάνοιας νῦν ὁ παρών καιρὸς: πολλὸς γὰρ ὁ φόβος τῶν ἐπικαιμένων ἡμῖν

νοία μας, δὲ θὰ δεχθοῦμε τὴ σωτηρία; Τώρα ποὺ ζοῦμε εἶναι καιροὶ γιὰ μετάνοια, κι' εἶναι πολλοὺ ὁ φόβος γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας, ἂν ἡ μετάνοια δὲν προλάβῃ τὴ σωτηρία. "Ἄς προλάβω μὲ νὰ τὸν ἀντικρύσωμε ἐν ἑξομολόγησιν, ἃς σβήσωμε τὴν πυρκαϊὰ τῶν ἁμαρτημάτων, ὅχι μὲ νερά πολλά, ἀλλὰ μὲ λίγα δάκρυα. Εἶναι μεγάλη ἡ φωτιά τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ μὲ λίγο δάκρυ σβήνεται, γιὰ τὸ δάκρυ σβήνει τὴν πυρκαϊὰ τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ξεπλύνει τὴ δυσωδία τῆς ἁμαρτίας. Τὸ μαρτυρεῖ ὁ μακάριος Δαυὶδ ποὺ λέει καὶ φανερώνει πόσα κατωρθώνουν τὰ δάκρυα μὲ τὴ δύναμή τους: Θὰ λούσω, λέει, κάθε νύχτα τὴν κλίνη μου, στὰ δάκρυά μου τὴ στρώση μου θὰ βρέξω. Καὶ βέβαια, ἂν ἤθελε νὰ δείξῃ πόσο ἀθνοῦσα ἦταν τὰ δάκρυά του, ἀρκοῦσε νὰ πῇ: Στὰ δάκρυα τὴ στρώση μου θὰ βρέξω. Γιὰ τοῖτον ἔβαλε πρὶν τὸ, Θὰ λούσω; Γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ δάκρυα εἶναι λουτρόν ποὺ καθαρίζει τ' ἁμαρτήματα.

στ'. Τ' ἁμαρτήματα εἶναι οἱ αἰτίες γιὰ ὅλα τὰ κακά. "Ἀπὸ τ' ἁμαρτήματα ἔρχονται οἱ λύπες, ἀπὸ τ' ἁμαρτήματα οἱ ταραχές, ἀπὸ τ' ἁμαρτήματα οἱ πόλεμοι, ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα οἱ ἀρρώστιες, κι' ὅλα τὰ πάθη ποὺ μᾶς βρῖσκουν, καὶ ποὺ δύσκολα γιαιτρεύονται. "Ὅπως λοιπὸν οἱ ἄριστοι γίαντροι, δὲν ἐξετάζουν τὰ πάθη ποὺ φαίνονται, ἀλλὰ ἀναζητοῦν τὴν αἰτία τῶν συμπτωμάτων, ἔτσι καὶ

ὁ Σωτήρας, θέλοντας ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι ἡ αἰτία γιὰ ὅλα τὰ κακά ποὺ ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι, λέει σ' αὐτὸν ποὺ εἶχε τὸ παράλυτο σῶμα, ἐπειδὴ τὸν εἶδε ὁ γίαιτρος τῶν ψυχῶν, ὅτι εἶχε παραλύσει ἡ ψυχὴ του πρῶτα κι' ὕστερα τὸ σῶμα του, Νά, γιαιτρεύτηκες, μὴν ἁμαρτάνῃς πιά, γιὰ νὰ μὴ σοῦ γίνῃ τίποτα χειρότερο. Λοιπὸν ἡ ἁμαρτία ἦταν αἰτία καὶ γιὰ τὴν ἀρρώστια ποὺ εἶχε πρὶν, αὐτὴ ἦταν καὶ τῆς βλάβης ἡ αἰτία, αὐτὴ καὶ τῆς λύτης, αὐτὴ γίνετα κι' ὅλης τῆς συμφορᾶς ἡ ἀφορμὴ. Θαυμάζω ὅμως ἓνα πράγμα, πῶς ὁ Θεὸς ποὺ ἔδωσε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴ λύτη γιὰ νὰ τιμωρῇ τὴν ἁμαρτία, καταργεῖ μὴ μὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπόφασίν του, καὶ διώχνει τὴν καταδίκη μὲ τὴν καταδίκη. Κι' ἄκουε πῶς: Δόθηκε ἡ λύτη γιὰ τὴν ἁμαρτία, καὶ μὲ τὴ λύτη λύνεται ἡ ἁμαρτία. Πρόσχευε καλὰ: ἀπειλεῖ ὁ Θεὸς τὴ γυναῖκα, τὴν τιμωρεῖ γιὰ τὴν παρακοή, καὶ τῆς λέει: Μὲ λύπες θὰ γεννᾷς παιδιὰ, κι' ἔδειξε σὰν καρπὸ τῆς ἁμαρτίας τὴ λύτη. Ἀλλὰ, πόσο γενναϊόδωρος εἶναι! αὐτὸ ποὺ ἔδωσε γιὰ τιμωρία, τὸ ἄλλαξε γιὰ σωτηρία. Ἡ ἁμαρτία γέννησε τὴν λύτην, ἡ λύτη ἐξαφάνισε τὴν ἁμαρτία, κι' ὅπως τὸ σκουλήκι ποὺ τὸ γεννᾷ τὸ δέντρο, τρώει τὸ ἴδιο τὸ δέντρο, ἔτσι κι' ἡ λύτη ποὺ τὴ γεννᾷ ἡ ἁμαρτία, ἐξαφανίζει τὴν ἁμαρτία, ὅταν ἔρχεται μὲ τὴ μετάνοια. Γι' αὐτὸ λέει ὁ Παῦλος: Ἡ λύπη ποὺ εἶναι σὺμφωνὴ μὲ τὸ θέλημα τοῦ

ἁμαρτημάτων, ἂν μὴ προλάβῃ τὴν τιμωρίαν ἡ μετάνοια. Προφθάσμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἑξομολογήσει (Ψαλμ. 94, 2) σβέσωμεν τὴν πυρκαϊάν τῶν ἁμαρτημάτων, οὐχ ὅσασι πολλοῖς, ἀλλὰ μικροῖς δάκρυσι. Πολλὸ τὸ πῦρ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ὅλγως δάκρυ σβέννυται: τὸ γὰρ δάκρυον σβέννυσσι πυρκαϊάν ἁμαρτημάτων, καὶ ἀποπλύνει δυσωδίαν ἁμαρτίας. Μαρτυρεῖ Δαυὶδ ὁ μακάριος λέγων, νὰ δεινύνω τὴν δύναμιν τῶν δακρύων ὅσον ἰσχύει: Λούσω νάρ, φιλὸς, καὶ θ' ἐκάσθην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσι μου τὴν στρώσιν μου βρέξω (Ψαλμ. 6, 7). Καὶ μὴν εἶ τὴν ἀθνοῦσαν ἔξωλοτο βεβαίως τῶν δακρύων, ἵνα τὸ εἴπῃ: "Ἐν δάκρυσι μου τὴν στρώσιν μου βρέξω. Διὰ τί οὐν προέταξε τὸ, Λούσω; "Ἰνα δείξῃ ὅτι λουτρόν ἐστι καὶ καθάρσιον ἁμαρτημάτων τὰ δάκρυα.

ζ'. Παντὼν τῶν κακῶν αἰτία τὰ ἁμαρτήματα. Διὰ τὰ ἁμαρτήματα λύπαι, διὰ τὰ ἁμαρτήματα ταραχαί, διὰ τὰ ἁμαρτήματα πόλεμοι, διὰ τὰ ἁμαρτήματα νόσοι, καὶ πάντα ὅσα ἡμῖν προσπίπτει δυσίατα πάθη. "Ποτε οὐν οἱ ἄριστοι τῶν (ἐπὶ οὐ τὰ φαινόμενα πάθη) ἐξετάζουν, ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τῶν φαινομένων ἐπιζητοῦσιν: οὕτω καὶ ὁ Σωτὴρ βουλευμένος δεῖλαι πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐν ἀνθρώποις

αἰτίαν τὴν ἁμαρτίαν, ὅποι τῷ παραλελυμένῳ τὸ σῶμα ἐπειδὴ εἶδεν αὐτὸν ὁ Ιατρός τῶν ψυχῶν πρότερον τὴν ψυχὴν παραλυθέντα, καὶ τότε τὸ σῶμα λέγει πρὸς αὐτόν: "Ἰδε, ὕγιες γέγονας. μηχανεῖ ἁμαρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται (Ἰωάν. 5, 14). Οὐκοῦν καὶ τῆς παραβούσης ἀρρώστιας αἰτίαν ἡ ἁμαρτία τοῦτο καὶ καμίας αἰτίαν τοῦτο καὶ λύπη, τοῦτο καὶ συμφορὰς ἀπάσης ὑπόθεσις γίνεται. Πλὴν θαυμάζω ἐκεῖνον, πῶς τὴν λύπην ἀπ' ἀρχῆς τῷ ἀνθρώπῳ δοῦς ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν ἀπόφασιν τὴν ἀπόφασιν λύει, καὶ τὴν καταδικὴν τὴν καταδικὴν ἐκβάλλει: καὶ ὅπως, ἄκουε. "Ἐδόθη λύτη διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ διὰ λύπης λύεται ἁμαρτία. Πρόσχευε ἀκριβῶς: τὴ γυναῖκα ἀπειλῶν ὁ Θεός, καὶ διὰ τὴν παραβασιν τὴν τιμωρίαν ἀπάγων, φησὶ πρὸς αὐτήν: "Ἐν λύπῃσι τέξῃ τέκνα (Γεν. 3, 16) καὶ ἔδειξε καρπὸν τῆς ἁμαρτίας, τὴν λύπην: ὧν, ὅ τοῦ μεγαλοδούρου! ὁ ἔδεικεν εἰς τιμωρίαν, μετέβαλεν εἰς σωτηρίαν. "Ἀμαρτία λύπην ἐγέννησεν: λύπη τὴν ἁμαρτίαν ἀνέλωσεν, καὶ ὥστερ σκώληξ ἀπὸ τοῦ ζῴου τυκτόμενος, αὐτὸ διαπαντὶ τὸ ὅλον ὅσω καὶ ἡ λύπη ταχθῆσιν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἀναλίσκει τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τῆς μετανόιας προσαγομένη. Διὰ τοῦτο φησὶν ὁ Παῦλος: "Ἢ κατὰ θεόν λύπη μετάνοια εἰς σωτηρίαν μεταμελήτην ἐργάζεται (Β' Κορ. 7, 10). Καλὴ ἡ λύπη τοῖς

Θεοῦ, φέρνει μετάνοια γιὰ σωτηρίᾳ πού δὲ μετανοοῦν· νει κανεῖς γι' αὐτήν. Καλὴ εἶναι ἡ λύπη γι' αὐτοὺς πού μετανοοῦν· εἰλικρινά· ταριάζει τὸ πένθος γιὰ τὴν ἁμαρτία σ' αὐτοὺς πού ἁμαρτάνουν. Διότι, Εὐτυχισμένοι εἶναι ὅσοι πενθοῦν, γιατί αὐτοὶ θὰ παρηγορηθοῦν. Πένθησε γιὰ τὴν ἁμαρτία, γιὰ νὰ μὴ θρηνησῇ γιὰ τὴν τιμωρία. Ἀπολογησὺ στὸν κριτὴ, πρὶν νὰ ῥθῃς στὸ κτήριό. Ἡ δὲν τὸ ξέρεις ὅτι ὅλοι πού θέλουν νὰ κερδίσουν τὸν κριτὴ, δὲν τὸν καλοπιάνουν ὅταν γίνεται ἡ δίκη, ἀλλὰ πρὶν νὰ μποῦν στὸ δικαστήριον, ἢ μὲ φίλους, ἢ μὲ προστάτες, ἢ μὲ ἕναν ἄλλο τρόπο παρακαλοῦν τὸ δικαστή; Λοιπὸν τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ Θεό, δὲν μπορεῖς νὰ πείσης τὸ δικαστὴ ὅταν θὰ ῥαί στήν ἔδρα, πρέπει νὰ παρακαλέσῃς τὸν κριτὴ πρὶν ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς κρίσεως. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλεγε ὁ Δαυίδ· Ἄς προλάβω με νὰ τὸν ἀντικρύσω με μ' ἐξομολόγησιν. Ἐκεῖ δὲν τὸν παραπλανᾷ τὸ μεγάλο κριτὴ τέχνη ρητορικὴ, δὲν τὸν μαλακώνει ἡ ἐξουσία, δὲν ὑπακούει τὸ ἀξίωμα, πρόσωπο δὲ ντρέπεται, μὲ χρήματα δὲν ἐξαγοράζεται, κι' εἶναι φοβερὴ κι' ἀνελέτη ἡ δίκαιη κρίσις τοῦ.

Ἐδῶ λοιπὸν νὰ τὸν ἐξιλεώσω με καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω με, ἐδῶ μ' ὅλη τὴ δύναμή μας θερμὰ νὰ τὸν ἱκετεύσω με, μὰ ὅχι μὲ χρήματα, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια, πείθεται καὶ μὲ χρήματα ὁ φιλάν-

θρωπος Θεός, πού δὲν τὰ δέχεται ὁ ἴδιος, ἀλλὰ μὲς ἀπὸ τοὺς φτωχοῦς. Δώσε χρήματα στὸ φτωχό, κι' ἐξιλέωσε τὸν κριτὴ. Καὶ τὰ λέω αὐτὰ ἀπὸ ἐνδιαφέρον γιὰ σᾶς, ἐπειδὴ ἡ μετάνοια δίχως τὴν ἐλεημοσύνη εἶναι νεκρὴ καὶ δίχως φτερά. Δὲ μπορεῖ ἡ μετάνοια νὰ πετάξῃ ψηλά, χωρὶς τὰ φτερά τῆς ἐλεημοσύνης. Γι' αὐτὸ ἡ ἐλεημοσύνη γίνεκε φερό τῆς εὐσέβειας στὸν Κορνήλιο πού εἶχε εἰλικρινὰ μετανοήσει· οἱ ἐλεημοσύνης σου, λέει, καὶ οἱ προσευχῆς σου ἀνέβηκαν στὸν οὐρανό. Γιατὶ ἂν δὲν εἶχε ἡ μετάνοιά του φτερό τὴν ἐλεημοσύνη, δὲ θὰ ἔφτανε στὸν οὐρανό. Εἶναι ἀνοιγμένη σήμερα λοιπὸν ἀγορὰ τῆς ἐλεημοσύνης, διότι βλέπομε τοὺς αἰχμάλωτους καὶ τοὺς φτωχοῦς, βλέπομε ὅσους τριγυρίζουν στὴν ἀγορὰ, βλέπομε ἐκείνους πού φωνάζουν, βλέπομε ἐκείνους πού δακρύζουν, βλέπομε ἐκείνους πού ἀναστενάζουν. Ἐμπορικὴ ἀγορὰ θαυμαστὴ εἶναι μπροστὰ μας, κι' ἄλλο κανένα σκοπὸ δὲν ἔχει ἡ ἀγορὰ, κι' ἄλλη καμμιὰ σκέψη δὲν ἔχει ὁ ἔμπορος, παρὰ ν' ἀγοράσῃ τὰ ἐμπορεύματα φτηνὰ, καὶ ἀκριβὰ νὰ τὰ πουλήσῃ. Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς τοῦ κάθε ἐμπορίου; καὶ μὴπως ρίχνεται κανένας στὸ ἐμπόριο γιὰ τίποτ' ἄλλο, παρὰ γιὰ νὰ πουλήσῃ ἀκριβὰ τ' ἀγορασμένα φτηνὰ, κι' ἔτσι νὰ κερδίσῃ πολλαπλάσιον τὸ ἐμπόρεμά του; Τέτοια ἀγορὰ ἔχει μπροστὰ μας ὁ Θεός· ἀγόρασε τίς ἀρετὲς σὲ μικρὴ τιμὴ, γιὰ νὰ τὴς μεταπωλήσῃς μελλοντικὰ σὲ μεγάλῃ τιμῇ· κι' ἂν μπορῇ νὰ πῇ κανεῖς μεταπω-

γήσεις μετανόους· πρέπει τοὺς δακρύσαντες τὸ ὕπερ τῆς δαριᾶς πένθος· Μακάριοι γὰρ οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται (Ματθ. 5, 5). Πένθησον τὴν ἁμαρτίαν, ἵνα μὴ θρηνησῇ τὴν τιμωρίαν· ἀπολόγησαι τῷ κριτῇ, πρὶν εἰλῇ εἰς τὸ κτήριόν. Ἡ οὐκ οἶδας, ὅτι πάντες οἱ βουλομένοι θυσιοῦσιν τὸν κριτὴν, οὐκ ἐν αὐτῇ τῇ ἐτάσει τῆς θύρας θεραπεύουσιν, ἀλλὰ πρὶν εἰσελθεῖν εἰς τὸ κτήριον, ἢ διὰ φίλων, ἢ διὰ προστάτων, ἢ δι' ἐτέρου τρόπου τινὸς τὸν δικαστὴν θεραπεύουσιν; Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ καιρῷ τῷ βήματος οὐκ ἔστι πείσει τὸν δικαστὴν· πρὸ δὲ τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως δυνατὸν θυσιοῦσιν τὸν κριτὴν Διέπερ ἔλεγε ὁ Δαυίδ· Προφάσω μεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔν ἐξομολογήσει (Ψαλμ. 94, 2). Ἐκεῖ τὸν μέγαν κριτὴν οὐ παραλογίζεταί ῥητόρων τέχνη· οὐ θυσιοῦσι δυναστεία· ἀξιώματι οὐ πείθεται· πρόσωπον οὐκ αἰσχύνηται· χρήμασιν οὐ διαφθείρεται, ἀλλὰ φοβερὰ ἔστι καὶ ἀδυσώπητος ἡ δικαιοκρίσια.

Ἐνταῦθα οὖν τὸν κριτὴν θυσιοῦσιν, καὶ παρακαλοῦμεν· ἐνταῦθα παντὶ σθένει κατεκτεσώμεν, ἢ μὲ χρήματα· μάλλον δέ, εἰ χρή· τὰ λυθὴ λέγειν, πείθεται καὶ χρήμασιν ὁ ρυλάνθρωπος, οὐκ αὐτὸς δέχμενος, ἀλλὰ διὰ τὸν πένθον. Δὸς πενόμενον χρήματα, καὶ τὸν κριτὴν ἀδυσώπητος. Ταῦτα δὲ λέγω οἰκουμενὸς ὑμᾶς, ἐπειδὴ μετάνοια ἐκτός

ἐλεημοσύνης νεκρὰ ἔστι καὶ ἄπερος· οὐ δύναται μετάνοια περνωθῆναι, μὴ ἔχουσα πτερόν ἐλεημοσύνης. Διὰ τοῦτο τὸ καλὸς μετανόησαν Κορνήλιον πτερόν ἐγένετο τῆς εὐσεβείας ἡ ἐλεημοσύνη· Αἱ ἐλεημοσύνης σου γὰρ, φησί, καὶ αἱ προσευχαὶ σου εἰς οὐρανὸν ἀνέβησαν (Παύλ. 10, 4). Ὡς αἱ μὴ εἶχε πτερόν τὴν ἐλεημοσύνην ἡ μετάνοια, οὐκ ἂν εἰς οὐρανὸν ἔχρησεν. Ἀνεύκτα οὖν σήμερον ἐμπορεῖον ἐλεημοσύνης· ὁρῶμεν γὰρ τοὺς αἰχμάλωτους καὶ τοὺς πένθας· ὁρῶμεν τοὺς ἐν ἀγορᾷ περφερομένους, ὁρῶμεν τοὺς βοῶντας, ὁρῶμεν τοὺς δακρύσαντας, ὁρῶμεν τοὺς στενόντας· πανηγυρὶς ἡμῶν πρόκειται θαυμαστὴ, πανηγυρία δὲ οὐδὲν ἑτέρον ἐστὶν ἐπαγγελία, καὶ τῷ ἐμπερῷ οὐδὲν ἑτέρον ἐστὶ φρόνημα, ἢ τὰ ἐν τοῖς ὠνίοις ὄλγιον μὲν ἀγοράσαι, πολλοὺ δὲ πωλῆσαι. Οὐχ οὕτως τὸν ἐμπόρον ἐκείστου ὁ σκοπός; μὴ δ' ἑτέρον τὴν ἐπιβάλλεται τις τῇ ἐμπορίᾳ, ἢ ἵνα τὰ μικρὰ ἐκωνόμενα μεγάλῳ διαπωλῇ, καὶ ἄρῃ πολυπλασιαζόμενῳ αὐτὰ τὴν ἐμπορίαν; Τοιαύτην οὖν πανηγυρὶν προέβηκεν ἡμῶν ὁ Θεός· ὄλγιον τὰς δικαιοσύνας ἀγόρασον, ἵνα πολλοὺ μεταπωλήσῃς ἐν τῷ μέλλοντι· εἰ γὰρ δὲ μὲτὰ πρᾶσιν εἰπαιτὴν ἀνταπόδοσιν. Ἐνταῦθα δ' ὄλγιον ἀγοράζεται δικαιοσύνη, δὲ οὐλοῦς κλέσματος ἄρτου, δὲ εὐτελοῦς ἱματίου, δὲ ποτηρίου ψυχροῦ· Ὁς ποτίσῃ ποτήριον ψυχρὸν, σμὴν λέγω ὑμῖν, φησί

ληση τὴν ἀνταπόδοση. Ἐδῶ ἀγοράζεται μὴ λίγα ἢ σωτηρία, μ' ἓνα ἀσήμαντο κομμάτι ψωμί, μ' ἓνα φτηνὸ ρούχο, μ' ἓνα ποτήρι κρῦο νερό. Αὐτὸς ποὺ θὰ προσφέρει ἓνα ποτήρι νερό, σὰς βεβαιώσω, λέει ὁ διδασκαλὸς τοῦ ἐμπορίου τοῦ πνευματικοῦ, δὲ θὰ χάσῃ τὸ μισθὸ τοῦ. Ἐνα ποτήρι νερό δίνει μισθό, ρούχα καὶ χρήματα ποὺ δίνονται γιὰ εὐεργεσία, δὲ δίνουν μισθό; Ἀντίθετα, δίνουν μισθὸ καὶ μεγάλο μάστιγα. Γιατί λοιπὸν ἔκαμε λόγο γιὰ ποτήρι νερό; Ἡ ἐλεημοσύνη εἶπε, εἶναι ἀνέξοδη, γιὰ τὸ κρῦο νερό δηλαδή, οὔτε ξύλα ξοδεύεις, οὔτε τίποτ' ἄλλο χάνεις. Κι' ἂν ἔχῃ τόση χάρη ἡ εὐεργεσία ὅταν αὐτὸ ποὺ δίνει κανεῖ εἶναι ἀνέξοδο, πόσο μεγάλο μισθὸ πρέπει νὰ περιμένη κανεῖς ἀπὸ τὸ δίκαιο κριτῆ, ὅταν δινῇ ἄφθονα τὰ ρούχα, ὅταν βοηθᾷ μὴ χρήματα, ὅταν δινῇ ἄλλα ἀγαθὰ ποὺ ἔχει; Ὅσον καιρὸ λοιπὸν βρίσκονται μπροστὰ μας οἱ ἀρετὲς καὶ πουλιῶνται μὲ λίγα, ἂς πάρουμε ἀπὸ τὸ γενναϊόδωρο Θεοῦ, ἂς ἀρπάξουμε, ἂς ἀγοράσουμε. Ὅσοι δισψάτε, λέει, πηγαινέτε στὸ νερό, ἀκόμα κι' ὅσοι δὲν ἔχετε χρήματα, νὰ πᾶτε ν' ἀγοράσετε. Ὅσο βασιτάει ἡ αγορά, ἂς ἀγοράσουμε ἐλεημοσύνης, ἡ καλύτερα, ἂς ἀγοράσουμε τὴ σωτηρία μὲ τὴν ἐλεημοσύνη. Τὸ Χριστὸ ντύνεις, ὅταν ντύνῃς τὸ φτωχό. Αὐτὰ, λέει, τὰ γνωρίζω πολὺ καλά, αὐτὰ τὰ ἔχω μάθει ἀπὸ πρὶν, δὲ μοὺ τὰ διδάξεις πρώτος ἐσύ, δὲν τ' ἀκούσαμε ἀπὸ σένα τώρα γιὰ πρώτη

φορὰ, δὲ λὲς ἀγνωστα πράγματα, ἀλλὰ τὰ ἴδια ποὺ πολλὰς φορὲς μᾶς τὰ δίδαξαν πολλοὶ ποὺ βρίσκονται ἐδῶ. Τὸ ξέρω κι' ἐγώ, τὸ ξέρω ὅτι πολλὰς φορὲς τὰ ἔχετε μάθει αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὰ, ἀλλὰ μακάρι ἀφοῦ πολλὰς φορὲς τ' ἀκούσαμε, νὰ κάνουμε τὸ καλὸ ἔστω καὶ λίγο. Ὅποιος ἔλεει τὸ φτωχό, δανεῖζει στὸ Θεό. Ἄς δανείσωμε στὸ Θεὸ τὴν ἐλεημοσύνη, γιὰ νὰ πληρωθοῦμε τὴν φιланθρωπία μας ἀπὸ ἐκεῖνον. Μὰ πόσο σοφὸς εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος! Ὅποιος ἔλεει τὸ φτωχό, δανεῖζει στὸ Θεό. Γιατί δὲν εἶπε, Ὅποιος ἔλεει τὸ φτωχό, δίνει στὸ Θεό, ἀλλὰ, Δανεῖζει; Γνωρίζει ἡ γραφὴ τὴν πλεονεξία μας, ἐπρόσχετο ὅτι ἡ ἀπληστία μας, ποὺ γίνεται πλεονεξία, ζητᾷ ὅσο τὸ δυνατόν καὶ πιὸ πολλὰ. Καὶ γι' αὐτὸ δὲν εἶπε μόνο, ὅποιος ἔλεει τὸ φτωχό, δίνει στὸ Θεό, γιὰ νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἡ πληρωμὴ θὰ ναι συνηθισμένη, ἀλλὰ εἶπε, Ὅποιος ἔλεει τὸ φτωχό δανεῖζει στὸ Θεό. Ἀφοῦ δανεῖζεται ὁ Θεὸς ἀπὸ μᾶς, ἄρα εἶναι ὀφειλὴς μας. Τί θέλεις λοιπὸν νὰ τὸν ἔχῃς, κριτῆ ἡ ὀφειλέτη; Ὁ ὀφειλέτης ντρέπεται τὸ δανεισθῆναι τοῦ, ὁ κριτὴς δὲν προσπέφτει σ' ἐκεῖνον ποὺ δανεῖζεται.

Ζ'. Μὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ δοῦμε κι' ἀπὸ ἄλλη πλευρὰ, γιὰ ποῖο λόγο εἶπε ὁ Θεὸς ὅτι, Σ' ἔμενα δανεῖζει ὅποιος δίνει στὸ φτωχό. Ἐπειδὴ ξέρεῖ πῶς ἡ πλεονεξία μας θέλει ὅλο καὶ πιὸ πολλὰ, ὅπως εἶπα καὶ πρὶν, κι' ὅτι κανεῖς ἀτ' ὅσους ἔχουν λεφτὰ δὲ θέλει νὰ δανεῖζῃ δῖχως νὰ ἐξασφαλίζῃ

ὁ τῆς πνευματικῆς ἐμπορίας διδασκαλός, οὐ μὴ ἀπολάσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ (Ματθ. 10, 42). Ποτὴρ ψυχρὸ ἐμισθον, ἱμάτια καὶ χρήματα διδόμενα δι' εὐεργεσίαν οὐκ ἐμισθοί; Τούτωντι μὲν οὐν καὶ πολὺμισθε. Διὰ τί οὐν ποτήριον ἐμνημόνευσε ψυχρὸ; Ἀδάπανον εἶπεν ἐλεημοσύνην· τῷ γὰρ ψυχρῷ ὡς ἐξ ὧν ἀναλύομαι, οὕτως ἐπαινεῖται ὡς ἀποδομένη. Εἰ δ' ὅπου ἀδάπανος ἡ δόσις, τοσαύτη τῆς εὐεργεσίας ἡ χάρις. Ἐνθα ἱματίον ἀφρόνεια, χρημάτων χορηγία, τῶν ὁρίων ἀγαθὸν ἡ περιουσία, πόσον ἀπαιδέχασθαι χρὴ μισθὸν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ; Ἐν ὅσω οὐν πρόκειται ἀρετὰ ὀλίγον παλαιομένη, παρὰ τοῦ μεγαλοδωροῦ λαβόμενα, ἀπράσμιμα, ἀγοράσμενα. Οἱ δισψάντες, φοβὸι, πορεύεσθε ἐφ' ὁδῶν, καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε (Ἡσαΐα 55, 1). Ἐν ὅσω πρόκειται ἡ πανήγυρις, ἀγοράσμενα ἐλεημοσύνας, μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἀγοράσμενα τὴν σωτηρίαν. Χριστὸν ἐνδοῦς, πτωχὸν ἐνδοῦς. Ταῦτα, φρονί, οἶδα καλῶς καὶ ἀκριβῶς· ταῦτα προμεθέσθαι, οὐκ οὐκ πρῶτος ἐβίβαζες· οὐ παρὰ τοῦτο πρῶτον ἀκήρυξάν· οὐ ἔξανα κηρύττες, ἀλλ' ἃ πολλὰς ἡμᾶς πολλοὶ τῶν παρόντων ἐβίβαζαν. Οἶδα καὶ αὐτὸς, οἶδα, ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πολλὰς μεμαθήκατε, ἀλλ' εἴθε πολλὰς μεθόντες, κἂν ὀλίγον τὸ καλὸν εἰργαζόμεθα. Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν

δανεῖζει Θεῷ. Θεῷ δανείσωμεν τὴν ἐλεημοσύνην, ἵνα παρ' αὐτοῦ λάβωμεν φιλανθρωπίας ἀντίδοτον. Ἄλλ' ὡς τοῦ σοφιστάτου βήματος! Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῷ (Παρ. 19, 17). Διὰ τί οὐν οὐκ εἶπεν, Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδωσι Θεῷ, ἀλλὰ, Δανεῖζει; Οἷδεν ἡ γραφὴ τὴν ἡμετέραν πλεονεξίαν· προσέσχετο ὅτι ἡ ἀπληστία ἡμῶν πρὸς πλεονεξίαν βίβησεν τὸν πλεονασμὸν ζητεῖ. Καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν ἀπλῶς· Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δίδωσι Θεῷ, ἵνα μὴ ἀπλῆν τὴν ἀντιμισθίαν νομίσης· ἀλλ' Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῷ. Εἰ δανεῖζεται Θεὸς παρ' ἡμῶν, ἀρα χρεώστης ἡμῶν ἐστί. Τί οὐν θέλεις αὐτὸν ἔχειν, κριτὴ ἢ χρεώστην; Ὁ χρεώστης αἰδέσται τὸν δανεισθέντα· ὁ κριτὴς οὐ δουλοπαιτεῖ τὸν δανειζόμενον.

Ζ'. Ἀναγκαιὸν δὲ καὶ καθ' ἑτερον τρόπον ἰδεῖν, τίνας ἐνεκεν ὁ Θεὸς εἶπεν, ὅτι Ἐμοὶ δανεῖζει ὁ δίδων πτωχῷ. Ἐπειδὴ εἶδεν ἡμῶν τὴν πλεονεξίαν βέβησαντες εἰς πλεονασμὸν, ὡς ἐβθην εἰπών, καὶ μετρησὸν τὸν χρημάτων ἔχοντες δανεῖζεν ὁ Θεὸς ἀποφασίζας· ἀπατεῖ γὰρ ὁ δανεῖζων ἡ ὑπόθεσις, ἡ ἐνέχυρα, ἡ τὸν ἀντιπρωνοῦντα, καὶ διὰ τῶν τριῶν τοῦτων ἀποφασίζειν ἐμπιστάσει τὰ ἐκείνου χρήματα, ἡ ἐγγυὰς δεχόμενος, ὡς ἐβθην εἰπών, ἡ ὑπόθεσιν πραγμάτων, ἡ ἐνέχυρα· ἀπειθὴ οὖν εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ἐκτός τοῦτων οὐδὲς δανεῖζει,

τὰ χρήματά του, γιατί ὁ δανειστής ἀπαιτεῖ τὴν ὑπόθηκάν, ἢ ἐγγυητή, καὶ ἐμπιστεύεται τὰ χρήματά του μόνο σὲ τρεῖς αὐτὲς ἀσφαλισμένες περιπτώσεις, ἢ μὲ ἐγγυητή, ὅπως εἶπα, ἢ μὲ ὑπόθηκην, ἢ μὲ ἐνέχυρα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ξέρεῖ ὁ Θεὸς ὅτι διόκως αὐτὰ δὲν δανεῖζει κανεὶς, οὔτε λογαριάζει φιλανθρωπία, ἀλλὰ τὸ κέρδος μόνο βλέπει, μὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ εἶναι ἔρημος ὁ φτωχός, κι' οὐτε ὑπόθηκην ἔχει, ἀφοῦ δὲν ἔχει τίποτα, οὔτε ἐνέχυρα προσφέρει, ἀφοῦ εἶναι γυμνός, οὔτε ἐγγυητὴ παρουσιάζει, ἀφοῦ μὲ τὴν φτώχειαν του κανεὶς δὲν τὸν ἐμπιστεύεται, ὅταν εἶδε λοιπὸν ὁ Θεὸς ὅτι κινδυνεύει ὁ φτωχὸς ἀπὸ τὴν ἀνέχεια του, κι' οὐ κινδυνεύει κι' ὁ πλούσιος ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπία του, μπῆκε ἀνάμεσά τους ὁ ἴδιος, σὰν ἐγγυητὴς στὸ φτωχὸ καὶ σὰν ἐνέχυρο στὸ δανειστή. Δὲν ἐμπιστεύεται σ' αὐτόν, λέει, γιὰ τὴν ἀπορία του, ἐμπιστεύσου σ' ἐμένα γιὰ τὴν ἀφθονία μου. Εἶδε τὸ φτωχὸ καὶ τὸν ἐλέησε, εἶδε τὸ φτωχὸ καὶ δὲν ἀδίαφόρησε, ἀλλὰ ἔδωσε τὸν ἑαυτό του ἐνέχυρο σ'. ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶχε τίποτα, καὶ στάθηκε κοντὰ στὸν ἄπορο, ἀπ' τὴν πολλὴν του ἀγαθότητα, κι' ὁ μακάριος Δαυὶδ βεβαιώνει αὐτὴ τὴν φιλανθρωπία καὶ λέει, «Διότι στάθηκε στὰ δεξιὰ τοῦ φτωχοῦ. Ὅποιοι ἐλλείπει τὸ φτωχὸ, δανεῖζει στὸ Θεό. Ἐχε θάρρος, λέει, σ' ἐμένα δανεῖζεις. Καὶ τί τὸ σπουδαῖο κερδίζω ποὺ σοῦ δανεῖζω; Καὶ βέβαια εἶναι πολὺ παράνομο νὰ ζητᾷ κανεὶς λογαριασμὸ ἀπ' τὸν Θεό, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραδεχτῷ κάτω τὴν ἀνο-

μία σου καὶ γιὰ νὰ παραμερίσω τὴν ἀσπληρητὴν καὶ τὴν φιλανθρωπία μου, ἃς τὰ ἐξετάσωμε καὶ τὰ δύο μεταξύ τους. Ὅταν δανεῖζης στοὺς ἄλλους, τί κερδίζεις; τί ἀπαιτεῖς γιὰ τόκο ἀπ' αὐτούς; δὲ ζητᾷς ἐνα στὰ ἑκατὸ, γιὰ νὰ 'σαι μέσα στὸ νόμο; Κι' ἂν μεγαλώσης τὴν ἀπληρητὴ ἀξίωσή σου, θὰ κάμης διπλὴ καὶ τριπλὴ τὴν ἀδικία. Ἐγὼ όμως κάνω πιὸ πολὺ ἀπ' ὅ,τι θέλει ὁ πλεονεξία σου, ξεπερνῶ τὴν ἀχόρταγην ὀρεξὴ σου, σκεπάζω μὲ τὴν ἀφθονία μου τὴν ἀμετρητὴν ἀπληρησία σου. Ἐσὺ ζητᾷς ἐνα στὰ ἑκατὸ, ἐγὼ όμως σοῦ δίνω ἑκατὸ φορές πιὸ πολλὰ. Ἐπειτα, θὰ πῇ αὐτός, δανεῖξέσαι Κύριε, καὶ δανεῖξέσαι ἀπὸ μένα τώρα τὴν ἐλεημοσύνην ποὺ δίνω στὸ φτωχό, γιὰ νὰ μοῦ τὰ γυρίσης πότε; Ἀπαιτῶ τὰ συμφωνημένα, γιατί θέλω νὰ στηρίξω τὴν συναλλαγὴν. Πῆς μου πότε θὰ μοῦ τὰ γυρίσης, καθόρισε τὴν προθεσμίαν ποὺ θὰ τὰ πάρω πίσω. Καὶ βέβαια, ἀπαντῶ, εἶναι τελείως περιττὸ αὐτό. Διότι ὁ Κύριος εἶναι ἀξιόπιστος σ' ὅλα τὰ λόγια του. Μὰ ἐπειδὴ εἶναι συνήθεια κι' ἀπαραιτήτου, σ' ὅποιον δανεῖζεται φιλότιμα, νὰ μετρᾷ τὸς χρόνους καὶ πού θὰ σοῦ γυρίσῃ τὸ χρέος ἐκεῖνος ποὺ δανειστικὴ μέσα ἀπὸ τὸ φτωχό. Ὅταν καθίσῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου στὸ θρόνον τῆς δόξης του, καὶ στήσῃ τὰ πρόβατα στὰ δεξιὰ του, καὶ τὰ ρίψῃ στὰ ἀριστερὰ του, θὰ πῇ σ' αὐτοὺς ποῦ εἶναι δεξιὰ του· ἔδω πρόσχε πόση εὐ-

οὐδὲ εἰς φιλανθρωπίαν βλέπει, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ κέρδος ὁρᾷ. πάντων δὲ τούτων ἔρμος ὁ φτωχός, οὐκ ὑπόθηκον ἔχων οὐδέ κέκτηται γὰρ οὐδέν· οὐκ ἐνέχυρον φέρων γεγυμνασται γὰρ οὐ τὸν ἀντιφωνοῦντα παρέχον· ἀπιστεῖται γὰρ διὰ τὴν ἀπορίαν· ὡς οὐκ εἶδεν αὐτὸν διακινδυνεύοντα τὴν ἀπορίαν, καὶ τὸν ἔχοντα χρήματα κινδυνεύοντα διὰ τὴν ἀπανθρωπίαν, μέσον αὐτοῦ παρεβέβηκεν, ἐχέγγυον μὲν τῷ πέννι, ἐνέχυρον δὲ τῷ δανειζόντι. Ἀπιστεῖς τούτοις, ὅσις, διὰ τὴν ἀπορίαν, ἐμοὶ πιστεύουσιν διὰ τὴν ἀφθονίαν. Εἶδε τὸν πτωχόν, καὶ ἐλέησεν εἶδε τὸν πτωχόν, καὶ οὐ παρεῖπεν, ἀλλ' αὐτοῦν ἔδωκεν ἐνέχυρον τῷ μηδὲν ἔχοντι, καὶ τῷ ἀπόρῳ παρέσθη διὰ πολλὴν ἀγαθότητα, ἐπαληθεύοντος τοῦ μακαρίου Δαυὶδ τὴν φιλανθρωπία ταύτην, καὶ λέγοντος· ὅτι παρέσθη ἐκ δεξιῶν ἐν πέννῃ τοῦ (Ψαλμ. 108, 31) Ὁ ἐλεῶν τῶν φτωχὸν δανεῖζει Θεὸς (Παρ. 19, 17) Θάρασι, ὅσιον, ἐμοὶ δανεῖζει. Καὶ τί τοσοῦτον κερδίζω σοὶ δανεῖζων; Μάλιστα μὲν οὐκ παρανομώτατον παρὰ Θεοῦ λόγον ἀπαιτεῖν· πλὴν ἵνα συγκρατᾷ σοὺ τὴν ἀνομίαν, καὶ λυσοὶ τὴν φιλανθρωπία τὴν ἀποστολίαν, ἀνεξελέσμενον πρὸς ταῦτα δανειζόντων τοῖς ἄλλοις τὴν κερδαίνει· τί παρ' αὐτῶν εἰς πλεοναγμὸν ἐπιζητεῖς, οὐκ ἐκαστοσὴν, ἐὰν τὴν ἑσέμην ζητήσης; Ἐὰν δὲ πλεονάσης τὴν ἀπὸ ἡσυχίας, διπλὴν καὶ τριπλὴν καρ-

τῶσιν τὴν δίκειαν. Ἐγὼ δὲ σοὺ κινῶ τὴν πλεονεξίαν· ὑπερβαίνω σοὺ τὴν δρεῖν τῆς ἀπληρησίας· καλύπτω τὴν ἐμὴν ἀφθονίαν τὴν σὴν ἀμετρίαν. Σὺ ἐκαστοσὴν ζητεῖς, ἐγὼ δὲ ἐκαστοσὴν πλεονεξίαν δίδωμι σοι. Εἶτα δανεῖζ. Κύριε, καὶ δανεῖξ' παρ' ἐμοῦ ἐνταῦθα τὴν εἰς τὸν πτωχόν ἐλεημοσύνην, ἵνα πότε μοι ταῦτα ἀποδοῖς; Ἀπαιτῶ τὰ σύμφωνα, στηρίζω βουλομένους τὸ συνάλλεγμα. Δός μοι τὴν ἀντιδόσεως τὸν καιρὸν· δρῶσον τῆς ἀπολήψεως τὴν προθεσμίαν. Μάλιστα μὲν οὐκ τοῦτο περιττόν· ἵπστους γὰρ Κύριος ἐν πάσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ (Ψαλμ. 144, 13). Ἐπειδὴ δὲ ἔθος καὶ σκοπεῖς τὸ δανεῖζόμενον εὐγνώμωνος, χρόνους μετρεῖν, καὶ ἡμέρας ὀρίζειν, ἔκουε πότε καὶ ποῦ σοὶ τὴν ἡμέραν ἀποδοῖσκον ὁ διὰ τοῦ πτωχοῦ δανεισμένος· ὁ ταν καὶ ὁσιον ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν ὁράνῳ σου δόξης αὐτοῦ, καὶ στήσῃ τὰ μὲν τρέβητα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐκωνύμων, καὶ ἐρεῖ τοῖς ἐκ δεξιῶν ἐνταῦθα πρόσχε πῶς ὁ χρεώστους εὐγνώμων παρὶ τὸν δανεισάντα, πῶς ὁ δανεισμένος μετὰ τοῦ ληξῆς χρόνου ἀποδοῖσκον· Δεῖτε οἱ εὐλόγητοι μένοι τοῦ Πατρὸς μου. ἀληθοῦς ἡγοῦσθε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· Ἰνὰ τὴν· Ὅτι ἐπείνετε

γνωμοσύνη δείχνει ὁ ὀφειλέτης στὸ δα-
νιστὴ του, μὲ πόση χάρη πληρώνει
αὐτοῦ ποῦ δανεῖστίκε. Ἐλάτε οἱ εὐ-
λογημένοι ἀπὸ τὸν Πατέρα
μου, κληρονομήστε τὴ βασι-
λεία τὴν ἐτοιμασμένη γιὰ
σᾶς ἀπὸ τότε ποὺ θεμελιώ-
θηκε ὁ κόσμος. Γιὰ ποῖο λόγο;
Διότι πείνασα, καὶ μοῦ δώ-
σατε νὰ φάω· δίψασα, καὶ
μὲ ποτίσατε· ἤμουν γυμνὸς
καὶ μ' ἐντύσατε· ἤμουν στὴ
φυλακῇ, κι' ἤρθατε σ' ἐμένα·
ἄρρωστος ἤμουν καὶ μ' ἐπι-
σκεφθήκατε· ξένος ἤμουν καὶ
μὲ περιμαζέψατε. Ἐπειτα αὐτοὶ
ποῦ τὸν ὑπέρβησαν ἀξία στὸν καιρὸ
ποῦ ἔπρεπε, λογαριάζοντας τὴ δική τους
ἀδυναμία καὶ τὸ μεγαλεῖο ἐκείνου ποῦ
δανεῖστίκε, λένε: Κύριε, πότε σὲ εἶ-
δαμε νὰ πεινᾷς καὶ σὲ θρέ-
ψαμε; ἢ νὰ διψᾷς καὶ σὲ ποτί-
σαμε; ἢ ἐμένα, ποῦ πάντως σου ἐλπίζουν
ὅλα τὰ μάτια, καὶ σὺ τοὺς δίνεις τὴν τρο-
φὴν μὲ ἀφθονία; Ὡ!, πόσο πολλὰ εἶναι
ἡ ἀγαθότητά του! κρύβει τὴν ἀξία του,
ἀπὸ φιλανθρωπία. Διότι πείνασα,
καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάω.
Ὡ! πόσο πολλὰ εἶναι ἡ ἀγαθότητά του,
πόσο ἀμέτρητη ἡ καλωσύνη του! Ἐκεῖ-
νους ποῦ δίνει τροφὴν σὲ κάθε ὑπαρξήν, κι'
ἀνοίγει τὰ χέρια καὶ χορταίνει κάθε ζων-
τανὸ μὲ εὐχαρίστηση, Πεινοῦσα, λέ-
ει, καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάω, χω-
ρὶς νὰ μειώνεται ἡ ἀξία του, ἀλλὰ νὰ
μπαίνει ἐγγυητὴς στοὺς φτωχοὺς ἡ φιλαν-

θρωπία του. Ἐδίψασα καὶ μὲ πο-
τίσατε. Ποῖος εἶναι ποῦ τὰ λείει αὐτά;
Ἐκείνος ποῦ ποτίζει τὴ φύση μὲ λίμνες
καὶ ποταμούς καὶ μὲ πηγὲς νεροῦ, ἐκεῖνος
ποῦ ὀρίζει μὲς ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια ὅτι,
Ὅποιος πιστεῖ σ' ἐμένα,
ὅπως εἶπε ἡ Γραφή, ποταμοὶ
μὲ ζωντανὸ νερὸ θὰ τρέξουν
ἀπὸ τὴν κοιλία του· ἐκεῖνος
ποῦ εἶπε, Ἄν διψᾷ κανεὶς, ἄς
ἔρχεται σ' ἐμένα καὶ ἄς πίνη.
Ἀλλὰ, Γυμνὸς ἤμουν, λείει, καὶ
μ' ἐντύσατε. Ἐντύσατε ἐκείνον ποῦ
ντύνει τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ σύννεφα, ἐκείνον
ποῦ ντύνει ὅλη τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν οἰ-
κουμένην. Διότι, Ὅσοι βαπτιστή-
κατε στ' ὄνομα τοῦ Χριστοῦ,
τὸ Χριστὸ ντύθηκατε. Στὴ
φυλακῇ ἤμουν· στὴ φυλακῇ ἐστὶ
ποῦ ἐλευθερώσεις τοὺς φυλακισμένους; Ἐ-
ξήγησε αὐτὰ ποῦ λές, διότι τὸ μεγαλεῖο
σου ἀρνιέται αὐτὰ ποῦ λές. Πότε σὲ εἶδαμε
σὲ τέτοια ἀνάγκη; πότε τὰ κάμαμα αὐτά;
Τὸ κάθε τι, λείει, ποῦ κάματε
σ' ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους
αὐτούς, σ' ἐμένα τὸ κάματε.
Μήπως δὲν εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος ὅτι,
Ὅποιος ἐλλεεῖ τὸ φτωχό, δα-
νείζει στὸ Θεό; Καὶ πρόσξε τὸ
θαυμαστό, κανένα ἄλλο ἔργο ἀρετῆς δὲν
τοῦς θυμισε, μόνο αὐτὸ ἂν καὶ μπορούσε
νὰ πῇ: Ἐλάτε οἱ εὐλογημένοι, διότι ζή-
σατε μὲ σωφροσύνη, διότι εἶχατε ζωὴ ἀγνή,
διότι ἀκολουθήσατε τὸν ἀγγελικὸ βίον·
ἀλλὰ σκαπταίνε γι' αὐτά, ὄχι γιὰ τὸ
ἀξίζουν νὰ τὰ θυμηθῇ, ἀλλὰ διότι εἶναι

καὶ ἐδῶ κατὰ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ
ἐποτίσατέ με· γυμνὸς ἤμην, καὶ ἐνεδύ-
σατέ με· ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθετε πρὸς με·
ἀσθενὴς ἤμην, καὶ ἐπεσκέψατέ με· ξέ-
νος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με (Ματθ. 25, 31
κ.ε.) Εἶτα οἱ καλὸς ἐν καιρῷ διανοήσαντες, εἰς τὴν οἰκίαν
ἀσθενῶν ἀφορῶντες, καὶ εἰς τὴν ἄξιαν τοῦ δανεῖσματος,
λέγουσι Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,
καὶ ἐθρέψαμεν; ἢ διψῶντα, καὶ ἐποτίσα-
μεν; εἰς δὲ οἱ ὀρθαλοὶ πάντων ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως
τὴν τροφὴν αὐτῶν ἐν ἀφθονίᾳ (Ψαλμ. 144, 15) Ὡς τῆς
πολλῆς ἀγαθότητος! κρύπτει τὴν ἄξιαν διὰ φιλανθρωπίας
Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδῶ κατὰ μοι φαγεῖν·
ὥς τῆς πολλῆς ἀγαθότητος, ὥς τῆς ἀμέτρου χρηστότητος! ὁ
διδὼς τροφὴν πόσῃ σαρκί, καὶ ἀνοίγων τὰς χεῖρας, καὶ ἐμπι-
πλὼν πᾶν ζῶον εὐδοκίᾳ (Ψαλμ. 144, 16). Ἐπείνων,
ὅσοι καὶ ἐδῶ κατὰ μοι φαγεῖν· ὥς τῆς ἄξιᾳ ἐλατ-
τομένης, ἀλλὰ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ πτωχοῦ ἐγγνωμένης.
Ὁ δὲ ψυχικα, καὶ ἐποτίσατέ με. Τίς δὲ ταῦτα λέγων;
Ὁ Ἰωάννης καὶ τακτικὸς καὶ πηγάς τῶν ὁδῶν τὴν φυσικὴν
ἀγχείαν· ὁ δὲ τῶν Εὐαγγελικῶν ῥάσεων, ὅτι Ὁ πιστεύων
εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ

ἐκ κοιλίας αὐτοῦ ῥέουσιν ὕδατος ζῶν-
τος (Ἰωάν. 7, 38)· οἰείων, Εἰ τις διψᾷ, ἐρχέσθω
πρὸς με, καὶ πινέτω (Ἰωάν. 7, 37). Ἀλλὰ, Γυ-
μνὸς ἤμην, ὅσοι, καὶ ἐνεδύσατέ με. Ἐνεδύ-
σαμεν τὸν ἐνδύοντα τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, τὸν ἐνδύοντα
τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαύγαν, καὶ τὴν οἰκουμένην. Ὅσοι γὰρ εἰς
Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύ-
σασθε (Γαλ. 3, 27). Ἐν φυλακῇ ἤμην ἐν φυλακῇ
οὐ δὲ ἄγων πεπεδημένος; Ἐρμήνευσεν δὲ λαλεῖ· ἡ γὰρ
ἄξια ἀρνεῖται τὰ λεγόμενα. Πότε σὲ εἶδομεν ἐνδεῖα τοσαύ-
τη; πότε ταῦτα πεποιθήκαμεν; Ἐφ' ὅσον, ὅσων, ἐνί
τούτων τῶν ἐλαχίστων πεποιθήκατε, ἐμοὶ
ἐποίησατε (Ματθ. 25, 40). Μὴ οὐκ ἀληθὺς ὁ λόγος,
ὅτι Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεόν; Καὶ ὅρα
τὸ θαυμαστόν· οὐδὲν ἔπαρον ὑπέμνησεν ἔργον ἀρετῆς ἡ τοῦτο·
καίτοι ἐδόνατο εἰπεῖν· Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι, ὅτι ἐσωφρονή-
σατε, ὅτι ἐπαρνεώσατε, ὅτι ἐγγίχοντε πολυτελεῖαν ἀνελάβετε·
ἀλλὰ σιωπᾷ ταῦτα, οὐχ ὅτι ἀνάγκη νημῆσαι, ἀλλ' ὡς δεύτερα
φιλανθρωπίας· Ἄλλ' ὥστε τοῦτο τοῖς ἐκ δεξιῶν διὰ τὴν
φιλανθρωπίας ἔκειρε δεδωρημένη τὴν βασιλείαν· οὕτω καὶ
τοῖς ἐξ ἀριστερῶν διὰ τὴν ἀκαρίαν ἡπείλησε τὴν τιμωρίαν·
Πορεύεσθε οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ σκότος

κατώτερα ἀπ' τῇ φιλανθρωπία. Κι' ὅπως γι' αὐτοὺς ποὺ ἔβαλε στὰ δεξιά του, φανέ- ρωσε πὼς τοὺς χαρίστηκε ἡ βασιλεία γιὰ τῇ φιλανθρωπία τους, ἔτσι κι' ἐκείνους ποὺ ἔβαλε στ' ἄριστερά του, τοὺς ἀπέληξε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ γιὰτὶ δὲν εἶχαν καρποὺς καλοὺς. Πηγαίνετε στὸ πιὸ βαθύ σκοτάδι, τὸ ἐτοιμασμέ- νο γιὰ τὸ διάβολο καὶ τοὺς ἀγγέλους του. Γιατί; Γιὰ ποῖο λόγο; Διότι πεινοῦσα, καὶ δὲ μοῦ δώσατε νὰ φάω. Δὲν εἶπε, διότι πορνέψατε, διότι μοιχέυατε, διότι ἐκλέψατε, διότι ψευδομαρτυρήσατε, διότι πατήσατε τὸν ὄρκο σας. Κακὰ βέβαια εἶ- ναι κι' αὐτά, κι' ὅλοι τὰ παραδέχονται, ἀλλὰ πιὸ μικρὰ ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπία καὶ τὴν ἀποφυγὴ τῆς ἐλεημοσύνης. Μά, γιὰτὶ Κύριε, δὲν κάνεις λόγο γι' ἄλλους δρόμους; Δὲν κρίνω, λέει, τὴν ἀμαρτία, ἀλλὰ τὴν ἀπανθρωπία. Δὲν κρίνω ὅσους ἀμαρτήσαν, ἀλλὰ ὅσους δὲ μετανόησαν. Σὺς καταδικάζω γιὰ τὴν ἀπανθρωπία σας, γιὰτὶ παραμελήσατε τέτοια εὐεργε- σία, ἐνῶ εἴχατε τόσο καὶ τέτοιο φάρμακο σωτηρίας, τὴν ἐλεημοσύνη, ποὺ μ' αὐτὸ γιατρώνονται ὅλα τὰ ἀμαρτήματα. Κα- τακρίνω λοιπὸν τὴν ἀπανθρωπία σὰν ρίζα τῆς κακίας καὶ κάθε ἀσέβειας. Ἐπαινῶ τὴν φιλανθρωπία σὰν ρίζα ὅλων τῶν καλῶν, κι' ἀπειλῶ σ' ἐκείνους τὴν αἰώνια φωτιά, καὶ στοὺς ἄλλους ὑπόσχομαι τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Κύριέ μου, κα- λῶς εἶναι καὶ οἱ ὑποσχέσεις σου, καλὴ εἶ- ναι κι' ἡ βασιλεία σου ἡ ἀνυμνεμένη, ὅ- πως κι' ἡ γέννα ποὺ ἀπειλεῖς, ἡ μιὰ γιὰτὶ

παραινεῖ, ἡ ἄλλη γιὰτὶ φοβίζει. Παρακι- νεῖ δηλαδὴ στὸ καλὸ ἡ βασιλεία, καὶ φο- βίζει χρήσιμα ἡ κόλαση. Διότι ὁ Θεὸς ἀπειλεῖ μὲ κόλαση ὄχι γιὰ νὰ ριξῇ στὴν κόλαση, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν κόλαση. Κι' ἂν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ, δὲ θ' ἀπειλοῦσε ἀπὸ πρὶν, ὥστε νὰ λάβωμε τὰ μέτρα μας καὶ ν' ἀποφύγωμε αὐτὰ ποὺ ἀπειλεῖ. Ἀπειλεῖ νὰ τιμωρήσῃ, γιὰ νὰ μὴ δοκιμάσωμε τὴν τιμωρία. Φοβίζει μὲ λόγια, γιὰ νὰ μὴν τιμωρήσῃ μὲ ἔργα. Ἄς δανεισῶμε λοιπὸν στὸ Θεὸ τὴν φιλανθρω- πία, ὅς τὸν δανεισῶμε, γιὰ νὰ τὸν βροῦμε ὀφειλέτῃ, ὅπως εἶπα πρὶν, κι' ὄχι δικαστῇ. Διότι ὁ ὀφειλέτης σέβεται τὸ δανειστή, τὸν ντρέπεται καὶ τὸν παρακαλεῖ. Ἄν πάθῃ ὁ δανειστής στὴν πόρτα τοῦ ὀφειλέτῃ, κι' αὐτὸς εἶναι φτωχὸς, τότε φεύγει· μ' ἂν εἶναι πλούσιος ὁ ὀφειλέτης, τὸν δέχε- ται εὐχάριστα. Ἀλλὰ πρόσθε, σὲ παρα- καλῶ, νὰ δῆς καὶ ἄλλο θαῦμα τοῦ δικαίου κριτῆ, παρμένῳ ἀπ' ὅσα γίνονται στοὺς ἀνθρώπους· ἂν δανείσῃς κάποιον ποὺ τώ- ρα εἶναι φτωχὸς, κι' ὕστερα πλουτήσῃ, καὶ μπορεῖ τότε νὰ σοῦ γυρίσῃ τὸ χρέος, σοῦ τὸ δίνει πίσω χωρὶς νὰ τὸ μάθῃ ὁ κόσμος, γιὰ νὰ μὴ ντροπιάζεται γιὰ τὴν κατάστασιν ποὺ εἶχε πρὶν, καὶ ἀνυμνωρί- ζει βέβαια τὴ χάριν, ἀλλὰ κρύβει τὴν εὐε- ργείαν, ἐπειδὴ ντρέπεται γιὰ τὴν προηγού- μενη τὸν φτώχεια. Μὰ ὁ Θεὸς δὲν κάνει τὸ ἴδιο, ἀλλὰ δανεῖζεται κρυφά, κι' ἐπι- στρέφει τὸ χρέος φανερά. Ὅταν δηλαδὴ παίρνῃ, μὲ τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ γίνεται κρυφὰ παίρνει. Κι' ὅταν τὰ γυρίξῃ πίσω, μπροστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον τὰ γυρίζει.

τὸ ἐξώτερον, τὸ ἐτοιμασμένον τῷ διαβό- λῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ (Ματθ 23, 41) Διὰ τί; ὅπερ νῖνος; Ὅτι ἐπεινῶν, καὶ οὐκ ἐδω- κατέ μοι φαγεῖν. Οὐκ εἶπαν Ὅτι ἔπορεύσατε, οἱ μοιχεύσατε, οἱ ἐκλέψατε, οἱ ψευδομαρτυρήσατε, οἱ ἐπωρ- χήσατε· κακὰ μὲν ὁμολογούμενος καὶ ταῦτα, ἀλλὰ τῆς ἀπαν- θρωπίας κατώτερα καὶ τῆς ἀνελημοσύνης. Διὰ τί δὲ, ὦ Κύριε, οὐκ ἄλλον ὁδὸν φέρεις μὴνῃαν. Οὐ κρίνω, φησὶ, τὴν ἀμαρτίαν. ἀλλὰ τὴν ἀπανθρωπίαν οὐ κρίνω τοὺς ἀμαρτήσαντας, ἀλλὰ τοὺς μὴ μετανόησαντας· ὅπερ ἀπανθρωπίας ὁμῆς καταδικάζω, ὅτι ἔχοντες τοσοῦτον καὶ τληκοῦτον φάρμακον σωτηρίας, τὴν ἐλεημοσύνην, ἐν ἣ ἐξηλείφοντο πάντα τὰ ἀμαρτήματα, ἀρκατικὰ τοσοῦτον εὐεργετοῖαν. Ὁνειδίζω τοίνυν τὴν ἀπαν- θρωπίαν ὅς ῥίξαν κακίας καὶ πάσης ἀσεβείας ἀπαλῶ τὴν οὐρανῶσιαν ὅς ῥίξαν πάντων τὴν ἀγάπην, καὶ ἀπαλῶ τοὺς μὴ πῦρ αἰῶνος, τοὺς δὲ βαυνοῦν οὐρανῶν ἐπαγγέλλομαι. Καταί σου, ὦ Δάσποτα, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι· καὶ ἡ σου καὶ ἡ προσδοκώμενη βασιλεία, καὶ ἡ γέννα πάλιν ἀνθρωπίνης· ἡ μὴ προαιτιμωμένη, ἡ δὲ ἐκρυβόσθη· προτρέπεται γὰρ καλῶς ἡ βασιλεία, φοβεῖ δὲ χρυσίον· ἡ γέννα· Ἄπειλε γὰρ γέν- ναν ὁ Θεός, οὐχ ἵνα εἰς γένναν ἐμβάλη, ἀλλ' ἵνα γέννησιν ἀπαλ- λάξῃ. Εἰ γὰρ ἐβόλοτο κόλασις, οὐκ ἂν προηπάλησεν, ἵνα

ἀσφαλισμένοι φύγωμεν τὰ ἀπειλούμενα. Ἀπειλεῖ τὴν τιμω- ρίαν, ἵνα φύγωμεν τὴν πείρην τῆς τιμωρίας· φοβεῖ τὸ λόγον, ἵνα μὴ κόλασθαι τὸ ἔργον. Δανεισόμεν τοίνυν τὸ Θεὸ τὴν φιλανθρωπίαν, δανεισόμεν, ἵνα ἔρωμεν αὐτὸν χρεώστον, ὡς ἔσθην εἰπὼν, καὶ μὴ δικαστὴν· εἰσέλπει γὰρ ὁ χρεώστος τὸν δανεισάντα, εἰσέλπει αὐτὸν καὶ θυσιάζεται. Ἐάν ἀπὸ τῆς δανειστῆς εἰς ὅραν χρεώστου, ἐάν μὲν ἡ ἀπορος, φεύγει· ἐάν δὲ εὐπορος, μετὰ παρηγορίας θέσεται αὐτόν. Ὅρα δὲ μοι καὶ ἕτερον θαῦμα τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων πα- ραιτιώσεων· ἐάν τις ἐν πένι καθεστώτῃ δανείσῃ, προβλεῖ δὲ εἰς εὐθύτητα ὁ δανεισόμενος, καὶ δύνῃται οὐ λοιπὸν ἀπο- δοῦναι τὸ χρέος, ληνῇται τοὺς πολλούς, καὶ ἀποθιδῶσιν, ἵνα μὴ αἰσχύνεται ἐπὶ τῇ προτέρᾳ καταστάσει· καὶ χάριτας μὲν ὁμολογεῖ, κρύπτει δὲ τὴν εὐεργείαν, τὴν προτέραν ἐν- δεῖαν αἰσχυρόμενος. Ὁ δὲ Θεὸς οὐχ οὕτω ποιεῖ, ἀλλ' ἐν κρυπτῇ δανειζόμενος, παρηγορεῖ τὸ χρέος ἀποθιδῶν. Ὅτε μὲν γὰρ λαμβάνει, δὲ ληνθωνομένης ἐλεημοσύνης· ὅτε δὲ ἀποθιδῶσιν, ἐπ' ἐλπίσιν πάσης τῆς ὁμιουμένης ἀποθιδῶσιν· Ἄλλ' ἔρει τίς ἴσως; Διὰ τί δὲ ὅλως ὡπερ ἐμοὶ τὸ πλῆθος δέδωκεν, οὐχὶ καὶ τὸ πένι, τὴν παρακλητικὴν δέδωκεν· Ἐδύναντο μὲν καὶ οὐ δοῦναι ὁμολογεῖ, καὶ τὸ πένι· ἀλλ' οὐκ ἠθέλησαν οὕτε σοῦ ἀντρον εἶναι τὸν πλούτον, οὕτε ἐκείνου ἡμιόθεν τὴν ἐνίκην

Ἄλλὰ θὰ πῇ ἴσως κάποιος· Καὶ γιατί ὅπως ἔδωσε σ' ἐμένα, ποὺ εἰμαι πλούσιος, δὲν ἔδωσε τὸ ἴδιο καὶ στὸ φτωχό; Μποροῦσε βέβαια νὰ δώσῃ τὸ ἴδιο μ' ἐμένα καὶ στὸ φτωχό, ἀλλὰ δὲ θέλησε οὔτε τὸ δικό σου πλούτο δίχως καρπὸ, οὔτε τὴ δική του φτώχεια δίχως μισθό. Σ' ἐμένα τὸν πλούσιο ἔδωσε νὰ πλουτῆς γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη, καὶ νὰ σκορπίζῃς μὲ δικαιοσύνη. Διότι, Ἐσκορπίσε, ἔδωσε στοὺς φτωχοὺς, ἡ δικαιοσύνη

νὴ τοῦ μένει αἰώνια. Βλέπεις ὅτι ὁ πλούσιος θησαυρίζει δικαιοσύνη αἰώνια; Πρόσεξε τώρα καὶ τὸ φτωχό· ἐπειδὴ δὲν ἔχει πλούτη γιὰ νὰ κερδίσῃ δικαιοσύνη, ἔχει τὴ φτώχεια ἀπ' τὴν ὁποία κερδίζει ὑπομονὴ αἰώνια. Διότι ἡ ὑπομονὴ τῶν φτωχῶν δὲ θὰ χαθῇ ποτέ. Μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Σοὶ τῷ πλουτοῦνι δέδωκε πλουτεῖν ἐλεημοσύνη καὶ σκορπίζειν ἐν δικαιοσύνῃ· Ἐσκορπίσε γάρ· ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα (Ψαλμ. 119, 9) Ὅρᾳς, ὅτι ὁ πλουσιος ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης θεσaurίζει δικαιοσύνην αἰώνιον· ὅρα πάλιν

καὶ τὸν πένητα· ἐπειδὴ οὐκ ἔχει πλοῦτον, ὃ ἐργάζεται δικαιοσύνην, ἔχει πένιν, ἐξ ἧς καρποῦται ὑπομονὴν αἰώνιον· Ἡ γὰρ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολείται εἰς τὸν αἰῶνα (Ψαλμ. 9, 19)· ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν·

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ

α'. Χθές ξμεινα μακριά σας, μὰ ὄχι μὲ τὴ θέλησή μου· ἀναγκάσθηκα. Ἐμεινα ὁμως μακριά σας ὄχι μὲ τῆς ψυχῆς τὴ διάθεση, ἀλλὰ μὲ τὴ σωματικὴ παρουσία. Γιατὶ καὶ σὰς ἀγκάλιαζα, ὅσο μπορούσα, ὅλους σας καὶ σὰς ἔφερνα μέσα στὴ σκέψη μου. Κι' ὅταν πάλι πέρασα τὴν πρόσκαιρὴ αὐτὴ ἀσθένεια, βιάστηκα ὑπερβολικὰ νὰ δῶ τὸ πρόσωπό σας, κι' ἔτρεξα στὴν ἀγάπη σας ἔχοντας ἀκόμα τὰ ἱχνη τῆς ἀρρώστιας. Γιατὶ ὅσοι ἀρρωσταίνουν, ζητοῦν μετὰ τὴν ἀρρώστια λουτρὰ καὶ μπάνια, μὰ ἐγὼ προτίμησα νὰ δῶ τὰ ποθητὰ σας πρόσωπα, καὶ νὰ χορτάσω τὴν ἐπιθυμία πού ὀφείλω νὰ ἔχω, νὰ διδάσκω τὸ πῆλαγος αὐτὸ τὸ μεγάλο πού δὲν ἔχει ἀλύμυρα, τὴ θάλασσα αὐτὴ πού δὲν ἔχει κύματα. Ἦρθα νὰ δῶ τὴ γῆ σας τὴν καθαρισμένη. Διότι ποῖο λιμάνι εἶναι τέτοιο, σὰν τὴν Ἑκκλησίαν; ποῖος παρῶδισος εἶναι τέτοιος, σὰν τὴν δική σας συγκέντρωση; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φίδι κακὸβουλο, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς πού μυσταγωγεῖ. Δὲν ὑπάρχει Εὐα πού ρίχνει κάτω, ἀλλὰ ἡ Ἑκκλησία πού σηκώνει ψηλά. Δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δέντρων, ἀλλὰ ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος. Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράχτης μ' ἀγκάθια, ἀλλὰ ἀμπέλι καλὸκαρπο. Κι' ἂν βρῶ ἀγκάθι, τὸ ἀλλάζω σ' ἐλιά, γιατί τὰ

ἐδῶ δὲν ἔχουν τὴν ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἀλλὰ εἶναι τιμημένα μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς θελήσεως. Κι' ἂν βρῶ λύκο, τὸν κάνω πρόβατο, χωρὶς ν' ἀλλάξω τὴ φύση, ἀλλὰ μετατρέποντας τὴ διάθεση.

Γι' αὐτὸ δὲ θὰ 'κανε λάθος νὰ πῇ κανεὶς τὴν Ἑκκλησίαν ἀνώτερη ἀπὸ τὴν κιβωτό. Διότι ἡ κιβωτὸς παραλάβαινε τὰ ζῶα καὶ τὰ διατηροῦσε ζῶα, μὰ ἡ Ἑκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ τ' ἀλλάζει. Ἐνα παράδειγμα λέω. Μπήκε μέσα ἐκεῖ γεράκι καὶ βγήκε γεράκι· μπήκε λύκος καὶ βγήκε λύκος· ἐδῶ μπήκε κάποιος γεράκι, καὶ βγαίνει περιστέρι· μπαίνει λύκος καὶ βγαίνει πρόβατο· μπαίνει φίδι, καὶ βγαίνει ἀρνί, ὄχι διότι ἀλλάζει ἡ φύση, ἀλλὰ διότι ἀποδιώχνεται ἡ κακία. Γι' αὐτὸ κάνω λόγο συχνὰ γιὰ τὴ μετάνοια. Διότι ἡ μετάνοια, πού εἶναι φοβερὴ καὶ τρομερὴ στὸν ἀμαρτωλό, εἶναι φάρμακο στὰ παραπτώματα, καταστροφή στὶς ἀμαρτίες, ἀνακούφιση στὰ δάκρυα, θάρρος μπροστὰ στὸ Θεό, ὅπλο ἐναντίον τοῦ διαβόλου, μαχαίρι πού τὸν ἀποκεφαλίζει, τῆς σωτηρίας ἐλπίδα, τῆς ἀτελείας τέλος. Αὐτὴ ἀνοίγει τὸν οὐρανὸ, αὐτὴ ὁδηγεῖ στὸν παράδεισο, αὐτὴ νικᾷ τὸ διάβολο, (γι' αὐτὸ συχνὰ κάνω λόγο γι' αὐτήν), ὅπως καὶ τὸ περίσσιο θάρρος στὸν ἑαυτὸ μας, μᾶς ρίχνει κάτω. Εἶσαι

ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ

α'. Εἰ καὶ χθὲς ὁμὸν ἀπελειφθην, ἀλλ' οὐκ ἔκων, ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ἀπελειφθην δὲ σώματι, οὐ γνῶμη· ἀπελειφθην ἀπουσία σαρκός, οὐ διαθέσει διανοίας. Καὶ γὰρ περιπλεκόμεν, πρὸς δ' ἐβουλήμην, ἅπαντας ὑμᾶς, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἔτρεπον. Πάλιν, ἀδελφοί, τὴν πρόσκαιρον ταύτην νόσον παρέντες, περισσοτέρως ἐσπουδασάμεν τὸ πρόσωπον ὁμῶν ἰδεῖν· εἴτι γὰρ τὰ λείοντα τῆς ἀρρωστίας ἔχων ἔθραμον πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Οἱ μὲν γὰρ ἀρρωστούντες λουτρὰ καὶ βαλανεῖα (μετὰ τῆς ἀρρωστίας) ζητοῦσιν ἐγὼ δὲ τὰ ποθομένα ὁμῶν πρόσωπα· εἶδον ἡγοσάμην θεάσασθαι, καὶ τὴν ὀφειλομένην ἐπιθυμίαν τῆς ἀκροσκέως ἀποπληρώσαι, τὸ πῆλαγος τοῦτο τὸ μέγα, καὶ ἄμην οὐκ ἔχον, τὴν θαλάσσαν ταύτην τὴν κυμάτων ἀπὴλλαιγμένην. Ἦλθον ὁμῶν τὴν θρουραν τὴν κεκαθαρμένην ἰδεῖν. Τίς γὰρ τοιοῦτος λιμὴν, οἷος ἡ Ἑκκλησία; τίς τοιοῦτος παράδεισος, ὡς ἡ σύνθεσις ἡ ὑμετέρη; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα εἰς ἐπιθυμίαν ὁμῶν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὐα ὑποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἑκκλησία ὁρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμός ἀκινήτων,

ἀλλ' ἀμπελος εὐθηνούσα. Ἐάν δὲ ἀκινήτων εὐρω, εἰς ἐλπίαν μεταφέρω· οὐ γὰρ ἀπορίε φυσικὰ τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερίαν προαιρέσεως τετιμηται· ἐάν δὲ λύκον εὐρω, πρόβατον ποῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν μετατρέπων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν ἡμάρτο τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἑκκλησίαν μελίσσον προσειπὼν· Ἡ μὲν γὰρ κιβωτὸς παραλαμβάνει τὰ ζῶα, καὶ ἐφύλαττε τὰ ζῶα, ἡ δὲ Ἑκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἶόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἱερεῖς, καὶ ἐξῆλθεν ἱερεῖς· εἰσῆλθε λύκος, καὶ ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθε τίς ἱερεῖς ἐνταῦθα, καὶ ἐξέρχεται περισσοτέρως· εἰσέρχεται λύκος, καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται εἰς, καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τίς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς κακίας ἐλευνομένης. Διὰ τοῦτο συνεχῶς τὸν περὶ μετάνοιας κινῶ λόγον. Ἡ γὰρ μετάνοια, διηνὴ καὶ φοβερὰ τῷ ἀμαρτωλῷ, ἀνάμεικτον τῶν πλημμελημάτων, διαπένημα τῶν παρνομιῶν, ἀνάμεικτον τῶν θαυθακρῶν, παρηγορία πρὸς τὸν Θεόν, ὅπλον κατὰ τοῦ διαβόλου, μαχαίρα ἀποτιμωνοῦσα αὐτοὺς τὴν κεφαλὴν, σωτηρίας ἐλπίς, ἀπογνώσεως ἀνείρεσις· αὕτη τὸν οὐρανὸν ἀνοίγει, αὕτη εἰς τὸν παράδεισον εἰσάγει, αὕτη

ἀμαρτωλός ; μὴν ἀπελπιστής, δὲν παύω ποτὲ νὰ δίνω αὐτὰ τὰ φάρμακα, γιατί ξέρω καλὰ πόσο σπουδαῖο ὄπλο εἶναι ἐναντίον τοῦ διαβόλου τὸ νὰ μὴν ἀπελπιζόμαστε. "Αν ἔχῃς ἀμαρτίες, μὴν ἀπελπισθῇς, δὲν σταματῶ ποτὲ νὰ τὰ λέω αὐτά, κ' ἂν κάθε μέρα ἀμαρταίνης, κάθε μέρα πρέπει νὰ μετανοῇς. Κι' αὐτὸ ποὺ κάνουμε στὰ παλιά σπίτια, ὅταν ἐρεϊπωθῶν, ποὺ πετᾶμε τὰ ἐρεπίτια καὶ χτίζουμε καινούρια, καὶ ποτὲ δὲν παύουμε νὰ τὰ φροντίζουμε, αὐτὸ νὰ κάνουμε καὶ στὸν ἐαυτὸ μας. "Αν πάλιωσες πιά ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ἀνανέωσε τὸν ἐαυτὸ σου μὲ τὴ μετάνοια. Κι' εἶναι δυνατό, λέει, νὰ μετανοήσῃ ἕνας καὶ νὰ σωθῇ ; Εἶναι καὶ παραιεῖν. Μὰ ὅλη τὴ ζωὴ μου τὴν πέρασα στὶς ἀμαρτίες, κ' ἂν μετανοήσω σώζομαι ; Καὶ βέβαια. Ποιὸς μᾶς βεβαιώνει ; "Ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου. Μήπως μπορῶ νὰ στηριζώμαι στὴ μετάνοιά σου ; μήπως ἡ μετάνοιά σου ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀποσβῆσθῃ τόσα κακά ; "Αν ἦταν μόνῃ ἡ μετάνοια, νὰ φοβόσουν βέβαια· μὰ ἐπειδὴ μαζὶ μὲ τὴ μετάνοια ἐνώνεται ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, ἔχε θάρρος. Γιατί δὲν ἔχει μέτρο ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, κ' οὐτε μπορεῖ νὰ παραστήσῃ λόγους τὴν ἀγαθότητά του. Γιατί ἡ δική σου κακία ἔχει μέτρο, μὰ τὸ φάρμακο μέτρο δὲν ἔχει. "Ἡ δική σου κακία, ὅποια κι' ἂν εἴναι, εἶναι κακία ἀνθρώπινη, μὰ τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἀνείπωτη, κ' ἔχε θάρρος γιατί εἶναι πᾶν δυνατὴ ἀπὸ τὴν κακία σου. Σκέψου μιά σπιθα ποὺ ἔπρεπε στὸ πέλαιος ; μπορεῖ

νὰ σταθῇ ἢ νὰ φανῇ ; "Ὅσο εἶναι μιὰ σπιθα μπροστὰ στὸ πέλαιος, τόσο εἶναι ἡ κακία μπροστὰ στὴν φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, κ' οὐτε τόσο, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο. Γιατί τὸ πέλαιος, κ' ὅς εἶναι μεγάλο, ἔχει ὅρια, μὰ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπερίοριστη.

Τὰ λέω αὐτά, ὅχι γιὰ νὰ σᾶς κάμω πιὸ ράθυμους, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς κάμω πιὸ πρόθυμους. Πολλὲς φορές σᾶς ἔδωσα τὴ συμβουλὴ νὰ μὴν πηγαίνετε στὸ θέατρο· ἄκουσες, δὲν πείστηκες. Πῆγες στὸ θέατρο, παράκουσες τὸν λόγο μου, μὴν ντραπῆς πάλι νὰ ῥθῆς ἐδῶ καὶ νὰ ἀκούσῃς. "Ακουσα, καὶ δὲν ἔκαμα αὐτὸ ποὺ ἄκουσα, πῶς μπορῶ νὰ ῥθω πάλι ; "Ὅμως τὸ κατάλαβες αὐτό, ὅτι δὲν ἐτίμησες τὸ λόγο μου, τώρα ντρέπεσαι, τώρα κοκκινίζεις, τώρα γυρίζεις συγκρατημένος, κ' ὅς μὴ σ' ἐλέγχει καίσε, τώρα ἔχεις ριζώμενο μέσα σου τὸ λόγο μου, τώρα ἡ διδασκαλία μου σὲ κάνει καθαρό κ' ὅς μὴ φαίνεται. Δὲν ἐτήρησες τὸ λόγο μου, ἀλλὰ κατηγόρησες τὸν ἐαυτὸ σου ; τὸν ἐτήρησες στὰ μισά, κ' ἂν δὲν τὸν τηρήσῃς, ἀλλὰ πῆς, δὲν τὸν ἐτήρησα. Διότι αὐτὸς ποὺ θὰ κατηγόρησῃ τὸν ἐαυτὸ σου ὅτι δὲν ἐτήρησε τὸν καλὸ λόγο, αὐτὸς βιάζεται νὰ τὸν τηρήσῃ. "Εγίνες θεατῆς τοῦ κακοῦ ; ἔκαμες παράνομα ; ἔγινες αἰχμάλωτος τῆς πόρνῃς ; ἔφυγες ἀπὸ τὸ θέατρο ; Ὀμνήθησες πάλι ; ντραπῆκες ; ἔλα στὴν ἐκκλησία. Λυπήθηκες ; παρακάλεσε τὸν Θεό, ὠφελήθηκες τόσο ἔστω. "Άλλομὸν μὲν, ἄκουσα καὶ δὲν ἐτήρησα, πῶς θὰ ῥθω στὴν ἐκκλησία ; πῶς

τοῦ διαβόλου περιγίνεται (διὰ δὲ τοῦτο συνεχῶς τὸν περὶ τοῦτου κινῶ λόγον). Ὁπότε καὶ τὸ θαρρεῖν ποιεῖ ὑποκαλιζέσθαι. "Αμαρτωλὸς εἶ ; μὴ ἀπογνῶς· οὐ πάομαι συνεχῶς ταῦτα ἀπαιεῖναι τὰ φάρμακα· καὶ γὰρ οἶδα ἡλικὸν ὄπλον ἐστὶ κατὰ τοῦ διαβόλου τὸ μὴ ἀπογινώσκειν ὡς εἶ. "Αν ἔχῃς ἀμαρτήματα μὴ ἀπογνῶς· οὐ πάομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων· κεν καὶ ἡμέραν ἀμαρτάνῃς, καὶ ἡμέραν μετανόῃς· καὶ ἔπερ ἐν ταῖς πάλαιαις ποιεῖσθαι οἰκτίρας, ὅταν σαθρῶσιν, ὑπελαρρῶμεθα τὰ σεσαθρῶμενα, καὶ κινᾶ ἀποκαθεσθῶμεν, καὶ οὐδέποτε συνεχῶς ἐπιμελείας ἐπιλανθάνομεθα· τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ποιῶμεν. Εἰ ἐπιλαθῶντες σήμερον ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀνακινῶμεν σεαυτὸν ἀπὸ τῆς μετανόιας. Καὶ ἐν, σφί, μετανοήσαντα σωθῆναι ; Καὶ πάνυ ἐν. Πάντα τὸν βίον ἐν ἀμαρτίας διτρέφεις, καὶ ἐάν μετανόησας, σώζομαι ; Πάνυ. Πόθεν εἶπον ; Ἀπὸ τῆς τοῦ Δεσποτοῦ σου φιλανθρωπίας. Μὴ γὰρ τὴ μετάνοιά σου θαρρῶς ; μὴ γὰρ ἡ μετάνοιά σου ἰσχύει τοσαῦτα κακά ἀπομνηζεσθαι ; Εἰ ἡ μετάνοια μόνῃ ἦν, εὐκότως ἐφόβου· ἐπειδὴ δὲ τὴ μετάνοιαν κεράνουν Θεοῦ φιλανθρωπία, θάρρει· Θεοῦ γὰρ φιλανθρωπία μέτρον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνεύσθαι δύναται αὐτὸ τὴ ἀγαθότης. "Ἡ μὲν γὰρ σὴ κακία μῆτρον ἔχει, τὸ δὲ φάρμακον μέτρον οὐκ ἔχει· ἡ σὴ κακία οἷα ἐν ᾧ, ἀνθρώπινῃ ἐστὶ κακία, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀφρατος· καὶ θάρρει, ὅτι περιγίνεται σου τῆς

κακίας. "Ἐννοῶσιν σπινθήρ εἰς πέλαιος ἐμπεσόντα· μὴ δύναται σπῆναι ἢ φανῆναι ; "Ὅσον σπινθὴρ πρὸς πέλαιος, τοσοῦτον κακία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοσοῦτον, ἀλλὰ πολλὸ πλεόν. Τὸ μὲν γὰρ πέλαιος, κεν μὲν ᾧ, μέτρον ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπερίοριστη.

Ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα ὡς ῥάθυμότερους ἐργάζομαι, ἀλλ' ἵνα σπουδαιοτέρους καταστήσω. Παρήκασα πολλὰς εἰς θέατρον μὴ ἀναβάνειν ἡκούσας, οὐκ ἐπεισθῆς· ἀνέβης εἰς τὸ θέατρον, παρήκουσάς μου τοῦ λόγου· μὴ αἰσχυρῆς πάλιν εἰσελθεῖν, καὶ ἀκούσαι. "Ἦκουσα, καὶ οὐκ ἐτήρησα, πῶς δύναμαι πάλιν εἰσελθεῖν ; Τίως αὐτὸ τοῦτο οἶδας, οὐκ ἐτήρησας· τίως αἰσχυρῇ, τίως ἐρυθρῇ, τίως μυνηθῆς σε ἐλέγχοντος τὸν χαλινὸν περιφέρεις, τίως τὸν λόγον μου ἔχεις ἐρριζωμένον, τίως μὴ φαινομένου ἡ διδασκαλία μου καθίζει σε. Οὐκ ἐτήρησας, κατέγνωσ σεαυτὸν ; εἰς τὸ ἡμῶν ἐτήρησας, κεν μὴ τηρήσῃς, εἴπῃς δὲ, Οὐκ ἐτήρησα· ὁ γὰρ καταγινὼς ἐαυτοῦ ἐπὶ τῷ μὴ τηρῆσαι, ἐπὶ τὸ τηρῆσαι σπουδάζει. "Ἐθάρρησας ; ἐργάσας παρανομίας ; αἰχμάλωτος ἐγένου τῆς πόρνῃς ; κατέβης ἀπὸ τοῦ θεάτρον ; πάλιν ἐμνήσθῃς ; ἡσχύνθης ; πρόσθε. "Ἐλυπήθης ; παρακάλεσεν τὸν Θεόν ἀνάστης μέχρι τοῦτου. Οὐαί μοι, ἡκούσα, καὶ οὐκ ἐτήρησα· πῶς εἰσελθὼ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ; πῶς πάλιν ἀκούσω ; Μᾶλλον εἰσελθε, ἐπειδὴ οὐκ ἐτήρησας, ἵνα πάλιν ἀκούσας τηρήσῃς.

ν' ακούσω πάλι; Και βέβαια να 'ρθης έπειδὴ δὲν ἐτήρησες τὸ λόγο, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσης πάλι καὶ νὰ τὸν τηρήσης. Ὅταν ὁ γιαιτρός σου βάλῃ ἕνα φάρμακο καὶ δὲ σὲ θεραπεύσῃ, δὲ σοὺ τὸ βάζει πάλι τὴν ἄλλῃ μέρα; Εἰν' ἕνας ξυλοκόπος καὶ θέλει νὰ ποῦμε, νὰ κόψῃ μιὰ βελανιδιά, παίρνει τὴν ἀξίνη, κόβει τὴ ρίζα· ἂν δώσῃ ἕνα χτύπημα καὶ δὲν πέτῃ τὸ ἄκαρπο δέντρο, δὲν δίνει ἄλλο κτύπημα, δὲν δίνει τέταρτο, πέμπτο, δέκατο; Ἔτσι κάνε κι' ἐσύ. Βελανιδιά εἶναι ἡ πόρνη, ἄκαρπο δέντρο, ποὺ δίνει βελανιδία γιὰ τροφὴ τῶν χοίρων ποὺ δὲν ἔχουν νοῦ· μὲ τὸν πολὺ καιρὸ ριζώθηκε στὴ σκέψῃ σου, μὲ τὰ φύλλα ποὺ ντυνέται κυριεῖς τὴ συνειδησὶ σου, μὰ ὁ λόγος μου εἶναι ἡ ἀξίνη. Ἀκουσες μιὰ μέρα, ἀλλὰ πῶς πέφτει σὲ μιὰ μέρα ἡ ριζωμένη μέσα σου σὲ τόσα χρόνια ἀμαρτία; Δὲν ἔχει βελανιδία ἂν τ' ἀκουσες μιὰ, κι' ἂν τρεῖς, κι' ἂν ἑκατὸ φορές κι' ἂν μύριες φορές· ἀρκεῖ νὰ κόψῃς τὸ πονηρὸ καὶ δυνατό πράγμα, τὴν πονηρὴ συνήθεια. Τὸ μάννα ἔτρωγαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὰ κρομμύδια ζητοῦσαν ποὺ ἔτρωγαν στὴν Αἴγυπτο. Καλὰ εἰμασταν στὴν Αἴγυπτο· τόσο αἰσχροὶ καὶ τόσο κακοὶ πράγμα εἶναι ἡ συνήθεια. Κι' ἂν ὁμως κατορθώσῃς ν' ἀλλάξῃς γιὰ δέκα μέρες, σ' ἂν γιὰ εἰκοσι, κι' ἂν γιὰ τριάντα, δὲ σ' ἀγαπῶ, δὲ μὲνω εὐχαριστήσιμος, δὲ σὲ παραδέχομαι, μόνον πρόσεξε μὴν ἀποκάμῃς, ἀλλὰ νὰ ντρέπεσαι καὶ νὰ κατηγορῇς τὸν ἑαυτό σου.

β'. Σᾶς μίλησα, νὰ ποῦμε, πάλι περὶ ἀγάπης· ἐσύ ἀκουσες, ἔφυγες καὶ πῆγες

κι' ἄρπαξες; δὲν ἐφανέρωσες μὲ τὰ ἔργα σου τὸ λόγο ποὺ ἀκουσες; Μὴν ντραπῇς νὰ 'ρθῇς πάλι στὴν ἐκκλησίᾳ, νὰ ντρέπεσαι ὅταν ἀμαρτάνῃς, μὴ ντρέπεσαι ὅταν μετανοῇς. Πρόσεχε τί σοὺ ἔκανε ὁ διάβολος. Δυὸ εἶναι αὐτὰ, ἡ ἀμαρτία καὶ ἡ μετάνοια· ἡ ἀμαρτία εἶναι τραῦμα, ἡ μετάνοια φάρμακο. Κι' ὅπως ὑπάρχουν γιὰ τὸ σῶμα τραύματα καὶ φάρμακα, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ, ἀμαρτήματα καὶ μετάνοια. Ἀλλὰ ἡ ἀμαρτία ἔχει τὴ ντροπὴ, κι' ἡ μετάνοια τὸ θάρρος. Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, πολὺ σὲ ὅλα λέω, γιὰ νὰ μὴν τὰ συγχίλῃς καὶ χάσῃς τὴν ὠφέλεια. Ὑπάρχει τραῦμα καὶ φάρμακο, ἀμαρτία καὶ μετάνοια, τὸ τραῦμα εἶναι ἡ ἀμαρτία, τὸ φάρμακο εἶναι ἡ μετάνοια. Τὸ τραῦμα σαπίζει, τὸ φάρμακο καθαρίζει τὸ σάπισμα, μὲ τὴν ἀμαρτία γίνεται τὸ σάπισμα, μὲ τὴν ἀμαρτία ἡ ντροπὴ, μὲ τὴν ἀμαρτία ἡ περιφρόνησι. Μὲ τὴ μετάνοια ἔρχεται ἡ τιμὴ, μὲ τὴ μετάνοια ἡ ἐλευθερία, μὲ τὴ μετάνοια ὁ καθαρισμὸς τῆς ἀμαρτίας. Πρόσεχε καλὰ. Ὑστερ' ἀπὸ τὴν ἀμαρτία ἔρχεται ἡ ντροπὴ, ὕστερ' ἀπὸ τὴ μετάνοια ἡ τιμὴ. Πρόσεξες αὐτὸ ποὺ λέω; Ὁ Σατανᾶς ἄλλαξε τὴν τάξιν, κι' ἔδωκε τὴν τιμὴ στὴν ἀμαρτία καὶ τὴ ντροπὴ στὴ μετάνοια. Δὲ σταματῶ μέχρι τὸ βράδυ, ὥσπου νὰ τὸ ἐξηγήσω αὐτὸ, πρέπει νὰ ἐκπληρώσω τὴν ὑπόσχεσί μου, δὲ μπορῶ νὰ σταματήσω. Ὑπάρχει τραῦμα καὶ φάρμακο· τὸ τραῦμα ἔχει τὸ σάπισμα, τὸ φάρμακο καθαρίζει τὸ σάπισμα. Μήπως ἀπὸ τὸ φάρμακο προέρχεται τὸ σάπισμα; μήπως ἀπὸ τὸ τραῦμα ἡ θεραπεία; Δὲν ἔχουν τὴ σειρὰ τους αὐτά, κι'

Φάρμακον ἔαν ἐπιθῇ οὐκ ὁ ἱατρός, καὶ μὴ καθαρῇ σε, ἄλλην ἡμέραν οὐκ ἐπιτίθειαι αὐτὸ πάλιν; Ἔστι τις δροστικός θελέτω τέμνειν ὄρν, λαμβάνει· ἀξίνην, κόπτει τὴν ρίζαν· ἔαν θῶ μιαν πληγὴν, καὶ μὴ πέσῃ τὸ ἄκαρπον δένδρον, οὐ διδωσιν ἄλλην πληγὴν, οὐ τὴν τέταρτην, οὐ τὴν πέμπτην, οὐ τὴν δέκατην; Οὕτω καὶ οὐ ποιεῖς· θρὺς ἐστὶν ἡ πόρνη, ἄκαρπον δένδρον, βελανιδίον· ἐκέρουσα χοίρων ἀλόγων τροφήν· ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐριζώθῃ ἐν τῇ θιανότητι σου, ἐν τῇ περιβολῇ τῶν δένδρων κατέβηκε σοὺ τὸ σκευδὸς· ὁ λόγος μου ἀξίνη ἐστίν. Ἦκουσας μιαν ἡμέραν· πῶς εἰς μιαν ἡμέραν πίπτει ἡ τοσοῦτο χρόνῳ ἐριζωμένη; Ἐάν γὰρ ἔλῃ, ἔάν γὰρ εἰδῇ, ἔάν γὰρ ἐκαινετόν τις, ἔάν γὰρ μυριάκις, οὐκ ἐστὶ θαυμαστόν· μόνον ἔκοψον πρῆγμα πονηρὸν καὶ λυγρὸν, συνήθειαν πονηρὴν· Μάννα ἔσθιον οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ κρομμύς ἐξήλθον τὰ ἐν Αἰγύπτῳ. Καλῶς ἦν ἡ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ (Ἀριθμ. 11, 18)· οὕτως αἰσχροὶν πράγμα συνήθεια καὶ κείστιον. Ἐάν γὰρ εἰς δέκα ἡμέρας κατορθώσῃς, ἔάν γὰρ εἰς εἰκοσιν, ἔάν γὰρ εἰς τριάκοντα, οὐκ ἀγαπῶ, οὐκ ἔχω, οὐ περιποιῶμαι σε· μόνον μὴ ἀποκάμῃς, ἀλλὰ αἰσχύνου καὶ καταγίνωσκε

αἰσχυνθεὶς πάλιν αἰσθαιεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· αἰσχύνου ἀμαρτάνων, μὴ αἰσχύνου μετανοῶν. Πρόσεχε τί ἐποίησέ σοι ὁ διάβολος· δυο ταῦτα ἐστίν, ἀμαρτία καὶ μετάνοια· ἀμαρτία τραῦμα, μετάνοια φάρμακον. Ὅστερ' γὰρ ἐν τῷ σῶματι τραύματα καὶ φάρμακα· οὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἀμαρτήματα καὶ μετάνοια· ἄλλ' ἡ ἀμαρτία τὴν αἰσχύνην ἔχει, ἡ δὲ μετάνοια τὴν παρησίαν κέκτεται. Πρόσεχε μοι μετὰ ἀκριβείας, παρακαλῶ, ἵνα μὴ τὴν τάξιν συγχῶς ἀπολέσῃς τὴν ὠφέλειαν. Ἔστι τραῦμα καὶ φάρμακον, ἀμαρτία καὶ μετάνοια· τὸ τραῦμα ἡ ἀμαρτία, τὸ φάρμακον ἡ μετάνοια· ἐν τῷ τραύματι σηπεδόν, ἐν τῷ φαρμάκῳ καθαρισμὸς σηπεδόν· ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ σηπεδόν, ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ θνητός, ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ γέλως· ἐν τῇ μετάνοιᾳ παρησίᾳ, ἐν τῇ μετάνοιᾳ ἐλευθερία, ἐν τῇ μετάνοιᾳ καθαρισμὸς ἀμαρτήματος. Πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας. Τῇ ἀμαρτίᾳ αἰσχύνῃ ἔπειτα, τῇ μετάνοιᾳ παρησίᾳ ἀκολουθεῖ. Προσέσχες ὧ λέγω; Τὴν τάξιν ὁ Σατανᾶς ἀντέστρεψε, καὶ ἔθηκε τὴν παρησίαν τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ τὴν αἰσχύνην τῇ μετάνοιᾳ. Οὐκ ἀφίσταται ἕως ἐσπέρας, ἕως οὐ αὐτὸ λῶσω· θεῖ με τὴν ὑπόσχεσιν πληρῶσαι· ἀμείψαν με ἀποστίνω. Ἔστι τραῦμα καὶ φάρμακον· τὸ τραῦμα τὴν σηπεδὸνα ἔχει, τὸ φάρμακον τὴν καθαρισμὸν τῆς σηπεδόνος κέκτεται. Μὴ ἐν τῷ φαρμάκῳ σηπεδόν; μὴ ἐν τῷ τραύματι

β'. Πάλιν διελέχθην περὶ ἀγάπης· ἤκουσας, ἀπῆλθες καὶ ἤρπασας; οὐκ ἐπεδείξω διὰ τῶν ἔργων τὸν λόγον; Μὴ

ἐκεῖνα τῇ δικῇ τους ; μήπως μπορεῖ ἐτοῦτο νὰ ῥθῃ σ' ἐκεῖνο, ἢ ἐκεῖνο σ' αὐτό ; Καθόλου. Ἄς ἔρθωμε τώρα στὶς ἀμαρτίες τῆς ψυχῆς. Ἡ ἀμαρτία ἔχει τὴ ντροπὴν, ἡ ἀμαρτία ἔχει τὴν περιφρόνησιν, κι' ἔχει σάν κληρὸ τῆς τῆν ἀτιμία. Ἡ μετάνοια ἔχει τὴν τιμὴν, ἡ μετάνοια ἔχει τὴ νηστεία, ἡ μετάνοια δικαιώνει. Λέγε πρῶτος ἐσὺ τίς ἀμαρτίες σου γιὰ νὰ δικαιωθῇς, καί, Δίκαιος εἶναι ὁποῖος κατηγορεῖ τὸν ἑαυτοῦ πρῶτος αὐτός. Ἦξερε λοιπὸν ὁ Σατανᾶς ὅτι ἡ ἀμαρτία ἔχει τὴ ντροπὴν, πράγμα πού μπορεῖ ν' ἀποτρέψῃ ἀρκετὰ τὸν ἄνθρωπον πού ἀμαρτάνει, κι' ὅτι ἡ μετάνοια ἔχει τὴν τιμὴν, πράγμα ἀρκετὸ γιὰ νὰ κερδίσῃ αὐτὸν πού μετανοεῖ, ἀλλάξε τὴν τάξιν κι' ἔδωσε τὴ ντροπὴν στὴ μετάνοια καὶ τὴν τιμὴν στὴν ἀμαρτία. Πῶς φαίνεται αὐτό ; θὰ σὲ πῶ. Κυριεύεται κάποιος ἀπὸ δυνατὴ ἐπιθυμία γιὰ δημόσια πόρνη ; ἀκολουθεῖ τὴν πόρνην σάν αἰχμάλωτός της, μπαίνει στὸ καταγώγιον. Χωρὶς νὰ ντρέπεται, χωρὶς νὰ κοκκινίζει, ἀγκαλιάζει τὴν πόρνην, κάνει τὴν ἀμαρτία. Καθόλου δὲν ντρέπεται, καθόλου δὲν κοκκινίζει. Βγαίνει ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ ἔκανε τὴν ἀμαρτία, καὶ ὕστερα, γιὰ νὰ μετανόησιν ντρέπεται ! Ἄθλιε, ὅταν ἀγκαλιάζεις τὴν πόρνην δὲ ντρέποσουν, κι' ὅταν ἤρθες νὰ μετανόησιν, τότε ντρέπεται ; Πές μου, ντρέπεται αὐτός ; Γιατί ὅταν ἔκανε τὴν πορνείαν δὲ ντρέπόταν ; Κάνει τὴν πράξιν καὶ δὲ ντρέπεται, καὶ γιὰ νὰ πῇ τί ἔκανε, κοκκινίζει ; Μὰ αὐτό

εἶναι κακουργία τοῦ διαβόλου. Δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπον νὰ τραπῇ ὅταν κάνει τὴν ἀμαρτία, ἀλλὰ τὴν κάνει φανερά, γιὰτί ξέρει ὅτι ἀν νοιώσῃ ντροπὴν, ἀποφεύγει τὴν ἀμαρτία. Γιὰ τὴ μετάνοια τὸν κάνει νὰ ντρέπεται, γιὰτί ξέρει ὅτι ἀπὸ τὴν ντροπὴν τοῦ δὲν μετανοεῖ. Δυὸ κακὰ κάνει, καὶ στὴν ἀμαρτία τραβᾷ, καὶ τὴ μετάνοια ἐμποδίζει. Τί ντρέπεται λοιπὸν ; Ὅταν ἐπὶ ῥένευσ, δὲ ντρέποσουν, καὶ ντρέπεται ὅταν παίρνεις τὸ φάρμακο ; ντρέπεται ὅταν ἀπαλλάσσεσαι ἀπὸ τὴν ἀμαρτία ; Τότε ὠφελεῖς νὰ ντρέπεται, τότε ἔπρεπε νὰ νοιώθῃς τὸ αἶσχος, ὅταν ἀμαρτάνεις. Ὅταν γινώσκουν ἀμαρτωλὸς δὲ ντρέποσουν, ὅταν γίνονται δίκαιοι ντρέπεται ; Λέγε πρῶτος ἐσὺ τίς ἀμαρτίες σου γιὰ νὰ δικαιωθῇς. Ὡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ! Δὲν εἶπε, Γιὰ νὰ μὴν κολασθῇς, ἀλλὰ, Γιὰ νὰ δικαιωθῇς. Δὲν τοῦ ἔφτανε ὅτι δὲν τὸν κολάζεις, τὸν κάνεις ἀκόμα καὶ δίκαιο ; Καὶ βέβαια. Μὰ δῶσε μεγάλῃ προσοχῇ σὲ ὅσα λέω. Καὶ σὲ ποιά περιπτώσει τὸ ἔκαμε αὐτό ; Τότε στὸν ληστὴ, γιὰ νὰ πῇ μόνο ἐκεῖνο, στὸ σύντροφόν του, Οὐτε τὸ Θεὸ δὲ φοβᾶσαι σὺ ; Κι' ἐμεῖς βέβαια δίκαια τιμωρούμαστε, διότι ἀξία μ' ἐκεῖνα πού πράξαμε πληρωνώμαστε τώρα. Λέει σ' αὐτὸν ὁ Σωτῆρας. Σήμερα μαζί μου θὰ εἴσαι στὸν παράδεισο. Δὲν εἶπε, σ' ἀπαλλάσσω ἀπὸ τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τὸν βάζει μέσα στὸν πα-

ραῖς ; οὐκ ἔχει ταῦτα τὴν οὐκείαν τάξιν, κἀκεῖνα τὴν οὐκείαν ; καὶ δύναται μεταβῆναι τοῦτο πρὸς ἐκεῖνο, ἢ ἐκεῖνο πρὸς τοῦτο ; Οὐδαμῶς. Ἐλθωμε λοιπὸν ἐπὶ τῆς ψυχῆς τῶν ἀμαρτωλῶν. Ἡ ἀμαρτία τὴν αἰσχύνην ἔχει, ἡ ἀμαρτία τὸ δειδὸς ἔχει, καὶ τὴν ἀτιμίαν συγκυκλωμένην, ἡ μετάνοια τὴν παρρησίαν ἔχει, ἡ μετάνοια τὴν νηστείαν ἔχει, ἡ μετάνοια τὴν δικαιοσύνην κἀκίεται. Λέγε γὰρ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος. Ἰνα δικαιωθῇς (Ἠσαΐα 43, 26) καί, Δίκαιος ἔστω κατὰ γόνος ἐν πρωτολογία (Παροιμ. 18, 17). Εἰδὼς οὖν ὁ Σατανᾶς, ὅτι ἡ μετάνοια ἔχει τὴν αἰσχύνην, πρᾶγμα ἰκανῶς ἀποκρούει τὸν ἀμαρτάνοντα δυνάμενον, ἢ δὲ μετάνοια ἔχει τὴν παρρησίαν, πρᾶγμα ἰκανὸν ἐπιστάσασθαι τὸν μετανοοῦντα, ἐνήλλαξε τὴν τάξιν, καὶ ἔδωκε τὴν αἰσχύνην τῇ μετάνοιᾳ, καὶ τὴν παρρησίαν τῇ ἀμαρτίᾳ. Πῶθεν τοῦτο ; ἐγὼ λέγω. Ἀλλόσεται τις ὑπὸ ἐπιθυμίας χαλεπῆς πρὸς πᾶν ἄνθρωπον πόρνην ἀκολουθεῖ τῇ πόρνῃ ὡς αἰχμάλωτος ; εἰσέρχεται εἰς τὰ καταγώγια ; οὐκ αἰσχυνόμενος, οὐκ ἐρυθρὸν συμπελάεται τῇ πόρνῃ, πρᾶττι τὴν ἀμαρτίαν οὐδαμῶς αἰσχύνῃ αὐτῷ, οὐδαμῶς ἐρυθρῇ ; Ἐξέρχεται ἐκείθεν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀμαρτίας, καὶ ἰνα μετανόησιν αἰσχύνεται. Ἄθλιε, δὲ περιεπλέκου τῇ πόρνῃ, οὐκ ἥσχυνον, ἀλλ' ὅτε ἤλθες μετανόησαι, τότε αἰσχύνῃ ; Αἰσχύνεται, εἰπέ ; εἰς τί δὲ ἐπὶ ῥένευσεν οὐκ ἥσχυ-

νετο ; Τὸ πρᾶγμα πρᾶττι, καὶ οὐκ αἰσχύνεται, καὶ τὸ ῥῆμα ἐρυθρῇ ; Διαβόλου δὲ ἐστὶ κακουργία αὕτη. Ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ οὐκ ἀφίησιν αὐτὸν αἰσχυνέσθαι, ἀλλὰ δημοικνεύεται ; οἶδε γὰρ, ὅτι ἐὰν αἰσχυνθῇ, φεύγει τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ μετάνοιᾳ ποιεῖ αὐτὸν αἰσχυνέσθαι, οἶδε γὰρ ὅτι αἰσχυνόμενος οὐ μετανοεῖ. Δυὸ κακὰ ποιεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀμαρτίαν ἔλκει, καὶ τὴν μετάνοιαν ἐπείχει. Τί αἰσχύνῃ λοιπόν ; Ὅτε ἐπὶ ῥένευσ, οὐκ ἥσχυνον ὅτε τὸ φάρμακον ἐπιτίθῃ, αἰσχύνῃ, δὲ ἀπαλλάττει αὐτὸν ἀμαρτίας, αἰσχύνῃ ; Τότε ὠφελεῖ αἰσχυνόμενος, τότε ἔδει σε αἰσχυνέσθαι, δὲ ἡμάρτανες. Ὅτε ἐγίνον ἀμαρτωλὸς, οὐκ ἥσχυνον ὅτε γίνῃ δίκαιος, αἰσχύνῃ ; Λέγε τὰς ἀνομίας σου τρῶτος, Ἰνα δικαιωθῇς (Ἠσαΐα 43, 26). Ὡ φιλανθρωπία Δεσπότου. Οὐκ εἶπεν, Ἰνα μὴ κολασθῇς, ἀλλ' Ἰνα δικαιωθῇς ; οὐκ ἤρκει αὐτῷ, ὅτι οὐ κολάζεις αὐτόν, εἰ καὶ δίκαιον ποιεῖς ; Καὶ πᾶν. Ἀλλὰ πρόσχε μετὰ ἀκριβείας τῷ λόγῳ. Δίκαιον αὐτὸν ποιεῖ. Καὶ πού τοῦτο ἐποίησεν ; Ἐπὶ τοῦ ληστοῦ, Ἰνα εἴπῃ μόνον ἐκεῖνον, Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, τὸ ἐταίρω αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς μὲν δίκαιοι ; ἀξία γὰρ ὦν ἐπὶ ῥάτῃ μὲν ἀπολαμβάνομεν. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Σωτῆρ. Σήμερα μετ' ἐμοῦ εἶσθ ἐν τῷ παραδείῳ (Λουκ. 25, 40-43). Οὐκ εἶπεν, Ἀπαλλάττω σε κολάσεως καὶ τιμωρίας, ἀλλ' εἰς τὸν παράδεισον

ράδισο, δίκαιο.

Είδες ότι ο ληστής έγινε δίκαιος από την εξομολόγηση; Πολύ φιλόανθρώπος είναι ο Θεός. Δέ λυτήθηκε τον Υιό Του, για να λυτηθῇ τὸ δοῦλό του. Παράδωσε τὸ Μονογενῆ του, για ν' αγοράσῃ δούλους ἀχάριστους. Πλήρωσε γι' ἀντίτιμο τὸ αἷμα τοῦ Υιού του. Ὡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου! Καὶ μὴ μοῦ λὲς πάλι, Ἀμάρτησα πολὺ καὶ πῶς θὰ μπορέσω νὰ σωθῶ; Σὺ δὲν μπορείς, μὰ ὁ Κύριός σου μπορεί, καὶ τόσο πολὺ, ὥστε νὰ σβῇ τὴν τελείωσιν τῆς ἀμαρτηματίας σου. Πρόσεχε πολὺ καλὰ αὐτὸ ποῦ σοῦ λέω· τόσο τελεία σβῇ τὴν ἀμαρτηματία, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ οὔτε ἴχνος ἀπ' αὐτά. Στὰ σώματα βέβαια δὲ γίνεται αὐτό, ἀλλὰ κι' ἂν μῦριες φορές φροντίσῃ ὁ γιατρός, κι' ἂν βάλῃ φάρμακα στὸ τραῦμα, ἐξαφανίζει τὸ τραῦμα, ἀλλὰ πολλές φορές πληγώθηκε κάποιος στὸ πρόσωπο καὶ θεράπευσε τὸ τραῦμα, μ' ἀπόμεινε τὸ σημάδι, νὰ φανερώνῃ μὲ τὴν ἀσχημία τοῦ προσώπου τὸ τραῦμα ἐκεῖνο. Καὶ κάνει τὸ πᾶν ὁ γιατρός για νὰ σβῇ τὸ σημάδι, ἀλλὰ δὲν μπορεί, διότι ἔχει νὰ κάνῃ μὲ τὴν ἀσθένεια τῆς φύσεως, καὶ μὲ τὴν ἀδυναμία τῆς τέχνης, καὶ μὲ τῶν φαρμάκων τὴν ἀτέλεια. Μὰ ὁ Θεός, ὅταν σβῇ τὴν ἀμαρτηματία, οὔτε σημάδι ἀφήνει, οὔτε ἴχνος ἐπιτρέπει νὰ μείνῃ, ἀλλὰ χαρίζει καὶ τὴν ὁμορφίαν μαζί μὲ τὴν υγείαν, μαζί μὲ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὴν κόλασιν δίνει καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ κάνει τὸν ἀμαρτωλὸ νὰ εἶναι ἴσος μ' αὐτὸν ποῦ δὲν ἀμάρτησε. Διότι ἐξαφανίζει τὸ ἀμάρτημα καὶ

τὸ κάνει νὰ μὴν ὑπάρχῃ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ γίνῃ ποτέ. Ἔτσι τελεία τὸ ἐξαφανίζει, δὲ μένει οὔτε σημάδι, οὔτε ἴχνος, οὔτε ἀποδείξη, οὔτε δείγμα.

γ'. Κι' ἀπὸ ποῦ φαίνεται αὐτό; Γι' αὐτὰ ποῦ λέω ἐγὼ ὀφείλω νὰ δίνω καὶ τίς ἀποδείξεις, για νὰ μὴν τὰ λέω μόνο, ἀλλὰ νὰ τ' ἀποδείχνω μὲ τὴν Γραφή, για νὰ μείνουν βεβαιωμένα ὅσα μαθαίνετε. Σὰς παρουσιάζω λοιπὸν ἀνθρώπους τραυματισμένους, λαὸ ὁλόκληρο, γεμάτους πληγές, σάπισμα, σκουληκία, ὁλόκληρους ἕνα τραῦμα, ὁλόκληρους μὴ πληγῇ, ποῦ ὅμως τόσο μποροῦν νὰ θεραπευθοῦν, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ σημάδι, νὰ μὴ μείνῃ ἴχνος, νὰ μὴ μείνῃ δείγμα. Ἀνθρώπους ποῦ δὲν ἔχουν ἕνα τραῦμα, οὔτε δύο, οὔτε τρία, οὔτε τέσσερα, ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἕνα τραῦμα ἀπὸ τὰ πόδια μέχρι τὸ κεφάλι. Πρόσεχε πολὺ καλὰ αὐτὸ ποῦ λέω, γιατί αὐτὸ ποῦ λέω εἶναι ἀπλό καὶ σωτήριο. Φάρμακα κατασκευάζω, ἀπὸ αὐτὰ τῶν ἱατρῶν καλύτερα, ποῦ οὔτε βασιλιάδες δὲν μποροῦν νὰ τὰ κατασκευάσουν. Ὁ βασιλιάς τί μπορεί; Νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴ, μὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν κόλασιν, δὲν μπορεί· χρήματα νὰ χαρίσῃ, καὶ ψυχὴ νὰ σώσῃ δὲν μπορεί. Ἀλλὰ ἐγὼ σὰς παραδίδω στὸ χερί τῆς μετάνοιας, για νὰ μάθῃς τὴ δύναμιν τῆς, για νὰ μάθῃς ὅτι δὲν τὴν νικᾷ ἡ ἀμαρτία, οὔτε ὑπάρχει παρανομία ποῦ νὰ μπορῇ τὴ δύναμιν τῆς νὰ νικήσῃ. Καὶ σὰς παρουσιάζω ὀχι ἕνα, οὔτε δύο, οὔτε τρεῖς, ἀλλὰ χιλιάδες πολλὰς πληγισμένους ἀνθρώπους, τραυματισμένους, γε-

μισαίει αὐτὸν δίκαιον

Εἶδες ἀπὸ ἐξομολογήσεως δίκαιον γενόμενον; Πολὺ φιλόανθρώπος ἔστιν ὁ Θεός· ἵδιος οὐκ ἐξέλεστο, ἵνα δοῦλό του φεσάται· παρέδωκε τὸν Μονογενῆ. ἵνα ἀγοράσῃ δούλους γνῶμονας· τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ τιμὴν κατέβαλεν. Ὡ φιλοανθρωπία Δεσπότης· Καὶ μὴ μοι λέγε πάλιν· Ἥμαρτον πολλὰ, καὶ πῶς δύνησμαι σωθῆναι; Σὺ οὐ δύνησαι, ὁ Δεσπότης σου δύναται, καὶ οὕτως ὡς ἐξελεῖται τὰ ἀμαρτήματα. Πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας· «ὦ λόγω» οὕτως ἐξελεῖται τὰ ἀμαρτήματα, ὡς μετὰ ἱχνος αὐτὸν μένει· Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν οὐκ ἐνι τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐνι μυστικῇ σπουδασθὲν ὁ ἱατρός, καὶ φάρμακα ἐπιθεῖ· «ὦ τραῦμα» τὸ μὲν τραῦμα ἰσχύον· ἀλλὰ «ὦ λόγος» ἐπὶ λόγῳ, «εἰς τὴν δύνανται» τὸ μὲν τραῦμα διαδόχον, ἡ δὲ οὐκ ἐναντιόμενον· ὁ ἱατρὸς τοῦ «τραύματος» περιφέρουσα τὴν ἀμορφίαν· «ἡς ὅθεν» καὶ φιλομελεῖ μυστὰ ὁ ἱατρός ἐξελεῖται καὶ τὴν οὐλήν, οὐ δύναται δὲ· ἀντιπίπτει γὰρ αὐτῷ ἡ ἀσθένεια τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς τῆς τέχνης, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς τῶν φαρμάκων. Ὁ δὲ Θεός ὅταν ἐξελεῖται τὰ ἀμαρτήματα· οὐδὲ οὐλὴν ἀφίεται, οὐδὲ ἴχνος συγκρατεῖ μένειν, ἀλλὰ μετὰ τῆς οὐλήας καὶ τὴν ἀμορφίαν χαρίζει· μετὰ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς κόλασεως καὶ δικαιοσύνην δίδωσι, καὶ ποιεῖ τὸν ἡμετέροισιν ἴσον· εἶναι τῷ μὴ ἡμετέροισιν· Ἀλλὰ καὶ γὰρ τὸ ἀμάρτημα

καὶ ποιεῖ αὐτὸ κατὰ εἶναι, μετὰ γεγονέναι οὕτως κατὰ τοῦ ἀνθρώπου· οὐκ οὐλή, οὐκ ἴχνος, οὐκ ὁ ἱατρός, οὐ δείγμα

γ'· Καὶ τόθεν δῖον τοῦτο. ἵνα γὰρ ἐγὼ λέγω, καὶ τὰς ἀποδείξεις ὀφείλω παρασχεῖναι, ὥστε μὴ ἀποφραγεῖσθαι μόνον. ἀλλ' ἀποδεικνύειν ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ἵνα ἀπαλλαγῇ μείνη ἡ πληροφωρία. Εἰσάγω οὖν ὁμῶν ἀνθρώπους τετραυματισμένους, ὅλκον ὁλόκληρον, ἑλκῶν γεμάτων, σπινθηρίων, σκουληκῶν, ὅλον τραῦμα ὄντας, ὅλον ἔλκος, καὶ οὕτω δυσμενέως θεραπευθέντας, ὡς μὴ μέναι οὐλὴν, ὡς μὴ μέναι ἴχνος, ὡς μὴ μέναι δείγμα· οὐκ ἐν ἔχοντες τραῦμα, οὐκ ὅλον οὐ τρίτον, οὐ τέσσαρτα, ἀλλ' ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς τραῦμα ὄντας· Πρόσεχε μετὰ ἀκριβείας· «ὦ λόγος» αὐτῶν γὰρ ὁ λόγος οὕτως ἐμὸν καὶ σωτήριος· φάρμακα κατασκευάζω τῶν ἱατρῶν βελτίονα, οἷα οὐτε βροχεῖς κατασκευάζω τῶν ἱατρῶν. Πιλοῦμαι τί δύναται; Δεσποτικῶς ἐκβαλεῖν, γενέσθαι δὲ ἐλευθερώσει· οὐ δύναται· χρήματα χαρίσασθαι, ψυχὴν δὲ σώσει· οὐ δύναται. Ἀλλὰ τὴν χεὶρ τῆς μετάνοιας ὁμᾶς ἐγγεγραμμένην, ἵνα μάθῃς αὐτῇ τὴν δύναμιν, ἵνα μάθῃς αὐτῇ τὴν ἰσχύν, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ περιγίνεται αὐτῇ ἀμαρτία, οὐδὲ ἔστι παρανομία ἱσχυοῦσα περιγενέσθαι αὐτῇ τῆς δυνάμεως· Τέως εἰσάγω οὐκ ἕνα οὐ δύο οὐ τρεῖς, ἀλλὰ μυριά-

μάτους μύρια ἀμαρτήματα, πού ὅμως μποροῦν νά σωθῶν, μετὰ τὴν μετάνοια τόσο, ὥστε νά μὴν ἔχουν πιά οὔτε ἴχνος, οὔτε σημάδι, ἀπὸ τὶς προηγούμενες πληγές. Ἀλλὰ προσέχετε πάρα πολὺ τὸ λόγο μου, καὶ μὴν τὸν προσέχετε μόνο, ἀλλὰ παραδίνετε καὶ στὴ μνήμη σας ὅσα λέω, γιὰ νά κατατοπίσετε κι' ὅσους δὲν ἦσαν ἐδῶ, καὶ νά τοὺς κάμετε ἔτσι προθυμοτέρους αὐτοὺς πού χάνουν τὴν ὠφέλεια ἀπ' ὅσα λέμε. Ἀς ἐρθῇ λοιπὸν ὁ Ἡσαίας, ἐκεῖνος πού εἶδε τὰ Σεραφεῖμ, πού ἀκούσε ἐκείνη τὴ μυστικὴ μελωδία, πού προφήτεψε τόσα πολλὰ γιὰ τὸ Χριστό. Ἀς τὸν ἐρωτήσωμε τί λέει. Ὁ ρα πού εἶδε ὁ Ἡσαίας ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας κι' ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλὴμ. Πῆς τὸ ὄραμα πού εἶδες, Ἀκουε, οὐρανέ, κι' ἀκροάζου γῆ, γιατί ὁ Κύριος ἐλάλησε. Ἀλλὰ ὑποσχέθηκες, κι' ἄλλα λές. Ποιὰ ἄλλα ὑποσχέθηκες; Ὅταν ἀρχίζεις, λές. Ὁ ρα ἐναντίον τῆς Ἰουδαίας κι' ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλὴμ, κι' ἀφήνεις ὕστερα τὴν Ἰουδαία καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ μιλάς μετὰ τὸν οὐρανὸ, γύρισε τὸ λόγο πρὸς τὴ γῆ, κι' ἀφῆσε τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους καὶ μιλάς μετὰ τὰ στοιχεῖα τὰ δίχως λογικόν; Ἐπειδὴ οἱ λογικοὶ ἔγιναν πιὸ ἀλόγοι ἀπὸ τὰ ἄλογα. Κι' ὅχι μόνο γι' αὐτό, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὅταν ἦταν νά τοὺς φέρῃ ὁ Μωϋσῆς στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, ἔβλεπε ὅσα θὰ ἔκαναν, ὅτι αὐτὰ παράβαιναν αὐτὰ πού τους παράδωκε. Ἀκουε οὐρανέ, λέει, καὶ

πρόσεχε γῆ τὰ λόγια πού βγαίνουν ἀπὸ τὸ στόμα μου. Σὰς φέρνω μάρτυρα τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, λέει ὁ Μωϋσῆς, ὅτι ὅταν θὰ πᾶτε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, κι' ἐγκαταλείψετε τὸν Κύριο τὸν Θεό, θὰ σκορπισθῆτε σ' ὅλα τὰ ἔθνη. Ἦρθε ὁ Ἡσαίας, ἡ ἀπειλὴ ἦταν νά πραγματοποιηθῇ. Δὲ μπορούσε νὰ καλέσῃ τὸ Μωϋσῆ, κι' ὅλους, πού ἔχουν τότε ἀκούσει, γιατί ἔχουν πεθάνει, καὶ καλεῖ τὰ στοιχεῖα, πού ἔφερε σάν μάρτυρες ὁ Μωϋσῆς. Νά, χάσατε τὴν ὑπόσχεση, Ἰουδαίον· νά, ἐγκαταλείψατε τὸ Θεό· πῶς νὰ σὲ καλέσω μάρτυρα, Μωϋσῆ; πέθανες καὶ τέλειωσες. Πῶς νὰ καλέσω τὸν Ἀαρών; κι' αὐτὸς παραδόθηκε σὸ θάνατο. Δὲ μπορούς νὰ καλέσης ἄνθρωπο; Καλέσε τὰ στοιχεῖα. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ ὅταν ζοῦσα, ἔβαλα μάρτυρα ὅχι μόνο τὸν Ἀαρών, καὶ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλο, ἐπειδὴ θὰ πέθαιναν, ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα πού δὲν πεθαίνουν σὰς φέρνω μάρτυρες, τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Λέει λοιπὸν ὁ Ἡσαίας. Ἀκουε οὐρανέ, κι' ἀκροάζου γῆ. Διότι ἐσὰς ἐπρόσταξε νὰ καλέσω μάρτυρες ὁ Μωϋσῆς. Καὶ δὲν τὰ καλεῖ μόνο γι' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα αὐτά, ἀλλὰ ἐπειδὴ μίλησε στοὺς Ἰουδαίους. Ἀκουε οὐρανέ, γιατί ἐσύ ἔριξες τὸ μάννα. Ἀκροάζου ἡ γῆ, γιατί ἐσύ ἔδωσες τὰ ὀρτύκια. Ἀκουε οὐρανέ, ἀκουε· γιατί ἐσύ ἔριξες τὸ μάννα, γιατί ἐσύ ἔκαμες ἀνώτερα ἀπὸ τὴ φύση σου· ἦσαν ψηλά, κι' ἔγινες ἀλώνι. Ἀκροάζου γῆ· γιατί ἐσύ ἦσαν κάτω κι' ἐπρόσφερες

ὅσα πολλὰς ἑλκευμένας, τετραυματιμένας, μυρίων ἀμαρτημάτων γεμούσας, ἀπὸ τῆς μετανοίας δυναμείας σωθῆναι ὡς μὴδ ἴχνος, μὴδ οὐλὴν ἔχουν τῶν ἑλκῶν τῶν προτέρων. Ἀλλὰ προσέχετε μετὰ ἀκριβείας τῷ λόγῳ, καὶ μὴ προσέχετε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴ μνήμη παραλείψετε τὰ λεγόμενα. Ἰνα καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας συμβιβάζσετε, καὶ οὕτω τῇ ὠρίσει τῶν ἐσπόμενων ἔργωνος ὄντας σπουδαιοτέρους καταστήσετε. Πρώτως τοίνυν Ἠσαίας ὁ τὸν Σεραφὶμ θεωρῶν, ὁ τὸ μυστικὸν μέλος ἀκούσας ἐνείκον, ὁ μυρία περὶ τοῦ Χριστοῦ προειπὼν ἐρωτήσωμεν τί φησιν. Ὁ ρα σεις ἐν εἰδέν Ἠσαίας κατὰ τῆς Ἰουδαίας, καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ (Ἠσαίου 1, 1) Εἰπὲ τὴν ἔρχων ἐν εἰδέν. Ἀκουε, οὐρανέ, καὶ ἐναντίου γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν (Ἠσαίου 1, 2) Ἀλλὰ ἐπιγυνώσκω, καὶ ἄλλα λέγετε. Ποιὰ ἄλλα ἐπιγυνώσκω, Ἀρχόμενος λέγετε. Ὁ ρα σεις κατὰ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀφείλε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, ὀρανὸν προειλάληται, καὶ ἐπὶ τὴν γῆν ἐκάλειν τὸν λόγον, ἀπέλας τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπων, καὶ τοὺς ἀλόγους στοιχειοὺς διελάλει. Ἐπειδὴ τὸν ἀλόγον ἀλόγητοι οἱ λογικοὶ ἐγένοντο· οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ μέλλων ὁ Μωϋσῆς εἰσάγειν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ ἄρσενον τὰ μέλλοντα ἐσπεῖναι.

ὅτι τὰ παραδεδομένα ἔμελλον περιελθεῖν. Ἀκουε, οὐρανέ, σφοδρὰ καὶ προσεχάτω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου (Δευτ. 32, 1). Διαμαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὁ Μωϋσῆς φησιν, ὅτι ἐάν εισέλθῃτε εἰς τὴν γῆν ἐπαγγελίας, καὶ ἐγκαταλείπητε Κύριον τὸν Θεόν, ἔχετε δικαιοδοθεῖναι εἰς πάντα τὰ ἔθνη. Ἦλθεν Ἠσαίας, ἔμελλεν ἡ ἀπειλὴ εἰς ἔργον ἐκτερεῖσθαι· οὐκ ἔδωκεν Μωϋσῆς καλεῖν τὴν ἀποθνήσκον, καὶ τοὺς τότε ἀκούσαντας καὶ τελευτήσαντας, καὶ καλεῖ τὰ στοιχεῖα, ἅπερ διαμαρτύροτο Μωϋσῆς. Ἰδοὺ ἐξεβλήθητε τῆς ἐπαγγελίας, ὦ Ἰουδαίον· ἰδοὺ ἐγκαταλείπητε τὸν Θεόν πῶς σε καλεῖς, Μωϋσῆ. ἀπέθανες γὰρ καὶ ἐτελευτήσας. Πῶς καλεῖς τὸν Ἀαρών, κἀκεῖνος τελευτὴν παρέδωκε. Οὐκ ἔχεις πῶς καλεῖς ἀνθρώπον; Κἀκεῖνος τὰ στοιχεῖα. Διὰ γὰρ τοῦτο κατὰ τῶν οὐρῶν τὸν Ἀαρών μόνον, καὶ τόνδε καὶ τόνδε διαμαρτύρηται, ἐπειδὴ περ ἔμελλον τελευτῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα τὰ μένοντα διαμαρτύρομαι ὑμῖν, τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Λέγει οὖν ὁ Ἠσαίας. Ἀκουε, οὐρανέ, καὶ ἐναντίου γῆ. Ἦμεις γὰρ ἐνετέλειτο Μωϋσῆς καλεῖν σήμερον. Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον αὐτὰ καλεῖ τὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἐπειδὴ διελάλει τοὺς Ἰουδαίους. Ἀκουε, οὐρανέ, οὐ γὰρ τὸ μάννα κατένεγκας. Ἐνωτίζου, ἡ γῆ, οὐ γὰρ τὴν ὀρτύγα· κατ' ἐν ἑλκεῖς. Ἀκουε, οὐρανέ, ἀκουε· σὺ γὰρ

στρωμένο τραπέζι. Ἀργοῦσε ἡ φύσις κι' ἐνεργοῦσε ἡ χάρις· βόδια δὲν ἐβούλεψαν, καί τὰ στάχνα ἔγιναν· μάγειροι δὲν ἐκοπίασαν, κανεὶς δὲν ἐπρόσταξε, ἀλλὰ τὸ μάνυα ἔπεφτε πάντοτε, ἀγίασμένη πηγή, ἡ φύσις λησιμονοῦσε τὴν ἀδυναμία της. Πῶς δὲ χάλασαν τὰ ρούχα τους; πῶς τὰ ὑποδήματά τους δὲν πάλαιωσαν; Ὅλα ἔγιναν γιὰ νὰ βοηθηθοῦν οἱ Ἰσραηλίτες. Ἀκουε οὐρανέ, καὶ ἀκούσθου γῆ. Ὑστερ' ἀπὸ τὶς ὑπομνήσεις καὶ τὶς εὐεργεσίες ἐκεῖνες, βρίζουν τὸν Κύριο. Σὲ ποῖο νὰ μιλήσω, παρὰ σ' ἐσῆς; Δὲν ἔχω ἀνθρώπο νὰ μ' ἀκούσῃ. Νά, ἦρθα, καὶ δὲν βρισκόταν ἀνθρώπος, ἐλάλησα καὶ δὲν ἦταν κάποιος νὰ μ' ἀκούσῃ. Μιλῶ μὲ αὐτὰ ποὺ δὲν ἔχουν λογικὸ, ἐπεὶ οἱ λογικοὶ κατάντησαν ἀσήμενοι σὰν τ' ἄλογα. Γι' αὐτὸ κι' ἄλλος προφήτης βλέπει τὸ βασιλεῖα ἐξοργισμένο, τὸ εἶδωλο νὰ λατρεύεται, τὸ Θεὸ νὰ ὑβρίζεται, ὅλους τοὺς ἄλλους μαζεμένους ἀπὸ τὸ φόβο τους, καὶ λέει· Ἀκουσε, θυσιαστήριο, ἀκουσέ με. Στὴν πέτρα μιλάς; Ναί· ἐπεὶ ὁ βασιλεὺς εἶναι πρὸ ἀναίσθητος κι' ἀπὸ τὴν πέτρα Ἀκουσέ με, θυσιαστήριο, ἀκουσε, αὐτὰ λέει ὁ Κύριος. Κι' ἀμέσως ἀνοίξε στὴ μέση τὸ θυσιαστήριο, κι' ἡ πέτρα ἀκουσε, ἡ πέτρα ράγισε καὶ χύθηκε ἡ θύσια. Πῶς δὲν ἀκουσε ὁ ἀνθρώπος; Ἀπλῶς τὸ χέρι του γιὰ ν' ἀρπάξῃ τὸν προφήτη· καὶ τὴν κάνει τότε ὁ Θεός; Τοῦ ἔξερνε τὸ χέρι. Βλέπε τί ἔκαμε, βλέπε πόσο φιλάν-

θρωπος εἶναι ὁ Κύριος, καὶ πόσο ἀμαρτωλὸς ὁ δοῦλος. Γιατὶ δὲν τοῦ ἔξερνε τὸ χέρι ἀπ' τὴν ἀρχή; Γιὰ νὰ γίνη πρὸ φρόνιμος βλέποντας τί ἔπαθε ἡ πέτρα. Γιατὶ ἀνδὲν σκίζότανε ἡ πέτρα, θὰ σὲ λυπόμουν· μὰ ἐπειδὴ σκίστηκε ἡ πέτρα, καὶ σὺ δὲ διορθώθηκες, ρίχνω πάνω σου τὴν ὀργή. Ἀπλῶς τὸ χέρι ὁ βασιλεὺς ν' ἀρπάξῃ τὸν προφήτη καὶ ξεράθηκε τὸ χέρι του. Ἦταν στημένο τὸ τρόπαιο, ἦταν τόσοι οἱ σωματοφύλακες καὶ οἱ στρατηγοὶ κι' ἦταν πολλὰ ἡ βοήθεια, μὰ δὲ μπορούσαν νὰ λυγίσουν τὸ χέρι του. Κι' ἔστεκε τὸ χέρι σὰ νὰ μιλοῦσε καὶ νὰ ἔδειχνε σ' ὅλους τὴν ἀσέβεια πού νικήθηκε, τὴν εὐσέβεια πού νίκησε, τοῦ Θεοῦ τῇ φιλανθρωπία, κι' ἐκείνου τὴν ἀνοησία. Καὶ δὲ μπορούσαν νὰ τὸ λυγίσουν.

δ'. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴν ξεχάσωμε τὴν ὑπόθεσή μας, καθὼς πᾶμε ἀπὸ τὸν ἕνα λόγο στὸν ἄλλο, ὅς ἀποδείξωμε αὐτὰ ποὺ ὑποσχέθηκα. Καὶ τί ὑποσχέθηκα; Ὅτι κι' ἀναριθμήτα τραύματα νὰ ἔχῃ κανεὶς, ἀλλὰ νὰ μετανοήσῃ καὶ κάμῃ τὸ καλὸ, τόσο πολὺ τὰ σβῆναι ὁ Θεός, ὥστε οὔτε σημάδι, οὔτε ἴχνος, οὔτε δείγμα νὰ μὴ φαίνεται ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἀμαρτίες. Αὐτὰ σὰς ὑποσχέθηκα, αὐτὰ θὰ προσπαθῶ ν' ἀποδείξω. Ἀκουε, οὐρανέ, καὶ ἀκούσθου γῆ, διότι ὁ Κύριος ἐλάλησε. Πῆς μου τί ἐλάλησε; Παιδιὰ μεγάλα καὶ ἀνύψωσα, κι' αὐτὰ μ' ἀρνήθηκαν. Τὸ βόδι γυνώρισε τὸν κύριό του, (ἀπ'

τὴ μόνη κατήνεγκες, σὺ γὰρ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐπέδειξας ἀνθρώποις, καὶ θύσαν ἐμνήσθαι Ἐνωτίζου. γῆ· σὺ γὰρ κατὰ θεόν, καὶ τράπεζαν ἐσχεδιασμένην κατασκεύασας· Ἠγάγει ἡ φύσις, καὶ εἰργάζετο ἡ χάρις· οὐδὲ βωδὴν ἐργασία, καὶ ὁ στάχυς παρασκευασμένος· οὐ μανθρὸν χεῖρας, οὐκ ἐπίταγμα. ἀλλ' ἦν ὡς μόνη πάντας γινόμενον, πηγὴ ἡγιασμένη· ἡ φύσις τῆς οὐκείας ἀσθενείας ἐκείλθετο. Πῶς τὰ μέλη αὐτῶν οὐ λατρεύει; πῶς τὰ ὑποδήματα αὐτῶν οὐκ ἐπαλίσθησαν; Πάντα ἐγένοντο πρὸς τὴν τούτων ἰσχυρίαν. Ἀκουε, οὐρανέ, καὶ Ἐνωτίζου. γῆ· Μετὰ τὸν ἥμωτον ἀνθρώπου καὶ τὸν ἐνεργούντων ἐνέλιπον ὑβρίζεται ὁ Δεσπότης. Τὴν ἐντολήν; ἢ οὐκ; Ἀνθρώπων οὐκ ἔχω τὸν πλοῦτον· ἢ Ἰδοὺ ἢ) θύον, καὶ οὐκ ἦν ἀνθρώπος ἐλάλησεν. καὶ οὐκ ἦν ὁ κροκομένης· τοὺς ἄλλους διαλέγονται· ἐπεὶ οἱ λογικοὶ εἰς ἄλλων ἐντέλειαν κατήνεχον. Διὰ τοῦτο καὶ ἄλλος παραπλήσιος βλάπτει τὸν βασιλεῖα μνησόμενον, τὸ εἶδωλο θεοπροφήσαν, ἥν ὅθεν ὑβρίζομενον, τοὺς ἄλλους ἀπαντας καταπηγάζει, καὶ λέγει· Ἀκουσον. Θυσιαστήριον, ἀκουσον μου· λίθος διελέγη. Ναί· ἐπεὶ λίθος ἀναισθητότερος ἢ βασιλεὺς. Ἀκουσον μου θυσιαστήριον, ἀκουσον· τὰδε λέγει Κύριος (1^η Παρ. 1, 2) καὶ εὐθέως διεσχίσθη, τὸ θυσιαστήριον· καὶ ὁ λίθος ἤκουεν

ὁ λίθος ἀρπάγει καὶ ἐξέχει τὴν θυσίαν. Πῶς οὐκ ἤκουεν ὁ ἀνθρώπος; Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἀρπάσαι τὸν προφήτην· καὶ τί ποιεῖ ὁ Θεός; Ἐξήρανον αὐτοὺς τὴν χεῖρα. Βλέπε τί ἐποίησε, βλέπε φιλανθρωπίαν Δεσπότης, καὶ ἀμαρτίαν δουλοῦ. Διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς οὐκ ἐξήρανον αὐτοὺς τὴν χεῖρα; Ἰνα τῷ πᾶσι τοῦ λίθου σωφρονιστέρος γενέται. Εἰ γὰρ μὴ ἐκλήθη ὁ λίθος, ἐπειδὴ οὐκ ἐπείκει δὲ διεσχίσθη ὁ λίθος, καὶ σὺ οὐ διαβώθεις, ἐπὶ αὐτὴν τὴν ὀργὴν. Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα ἀρπάσαι τὸν προφήτην, καὶ ἐξήρανό ἡ χεῖρ. Εἰσέθηκε ὁ τρόπαιον· θορυφῶσι τοσοῦτοι καὶ στρατηγοὶ καὶ βοήθεια πολλή, καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ συντελεῖται ὡς ἔδυναντο· ἀλλ' εἰσέθηκε ἡ χεῖρ φωνῆν ἀρείστη, στελεχισμένη τῆς ἀσέβειας τὴν ἔπταν, καὶ ἀπεβίβει τὸν τρόπον, τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ἀκατένουν τὴν ἰσχυρίαν. Καὶ συντελεῖται αὐτὴν ὡς ἔδυναντο.

δ'. Ἰαλ' ἵνα με ἴσῃον ἐν λόγῳ ὑπαινέσῃς τὴς υποθέσεως ἐπὶ αὐτῷ μετὰ φέρει οὐκ ἐπὶ ἀπαιτείμεθα δεξιόμενον. Π δὲ ἐπὶ ἀπαιτείμενον; Ὅτι εἰ μὴτε τραυμάτω τί ἔχει, μετανοήσας δὲ καὶ ποιήσας τὸ χρηστόν, οὗτος αὐτὴν ἐκλείπει ὁ Θεός, ὡς μὴτε οὐλὴν, μὴτε ἴχνος, μὴτε δείγμα φαίνεται τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων ταῦτα ὑποσχόμενος, ταῦτα ἐπιδείξει ταπεινῶσαι Ἀκουε οὐρανέ, καὶ Ἐνωτίζου. γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησεν. Εἰπέ μοι τί

τ' ἄλογα πιδό λίγο λογικοί εἶναι αὐτοί), κι' ὁδνος τὴ φάτην τοῦ κυρίου τοῦ (χειρότεροι ἀπὸ τοὺς ὄνους αὐτοί). Μὰ ὁ Ἰσραὴλ δὲ μὲ γνώρισε, κι' ὁ λαὸς δὲ μὲ κατὰλαβε. Ἄλξιμονό σου, ἔθνος ἀμαρτωλό. Γιατί, λέει, δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα σωτηρίας; Γιατί λὲς Ἄλξιμονο; πὲς μου. Διότι δὲ βρίσκω θεραπεία. Γιατί λὲς Ἄλξιμονο; Διότι ἔβαλα φάρμακα καὶ δὲ γιατρεύτηκε ἡ πληγὴ· γι' αὐτὸ τοὺς ἀποστράφηκα. Τί ἄλλο ἔχω νὰ κάμω, λοιπόν; κοπιᾶω χωρὶς νὰ θεραπεύω. Ἄλξιμονο! Κάνει σὰν τὴ γυναῖκα ποὺ θρηνεῖ, καὶ καλὰ κάνει. Παρακαλῶ, προσέχετέ με πολὺ. Ἄλξιμονο, γιατί; Ἐπειδὴ τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὰ σώματα. Ὅταν δηλαδὴ δῇ ὁ γιατρός τὸν ἄρρωστο νὰ μὴν ἔχη ἐλπίδα σωτηρίας, δακρύζει, καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι κλαῖνε κι' ἀναστενάζουν, ἀλλὰ ἄδικα κι' ἄσκοπα. Διότι ὅταν εἶναι νὰ πεθάνῃ ὁ ἐτοιμοθάνατος, κι' ἂν ὁλὸς ὁ κόσμος θρηνήσῃ, δὲ θά τὸν σώσῃ· ὥστε ὁ θρῆνος εἶναι γιὰ τὸ πένθος, ὄχι γιὰ τὴ διόρθωση τοῦ κακοῦ. Ἀλλὰ δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο ὅταν εἶναι γιὰ τὴν ψυχὴ· ἂν θρηνήσῃ, πολλὰς φορές σώζης ἐκεῖνον ποὺ πέθανε ψυχικά. Γιατί; Διότι ἐνὺ τὸ σῶμα ποὺ πεθαίνει, δὲ ζωντανεύει με τοῦ ἀνθρώπου τὴ δύναμη, ἡ ψυχὴ ὁμῶς ὅταν πεθάνῃ, ἀνασταίνεται με τὴ μετάνοια. Ὅταν βλέπῃς ἕνα πόρνο, κλάψε γι' αὐτόν, καὶ πολλὰς φορές θά τὸν διορθώσῃ. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος δὲν ἔγραφε

μόνο, οὔτε συμβούλευε μόνο, ἀλλὰ καὶ θρηνοῦσε μὲ δάκρυα ὅταν νοουθετοῦσε κάθεν. Ἔστω, νοουθετεῖ, γιατί κλαῖς κιόλας; Γιὰ νὰ βοηθήσουν τὰ δάκρυα ἂν δὲ φέρῃ ἀποτέλεσμα ἡ νοουθεσία. Ἐταί θρηνεῖ κι' ὁ προφήτης. Ὁ Κύριός μας βλέποντας τὴν ἱερουσαλὴμ κυριευμένη, λέει· Ἱερουσαλὴμ, ποὺ σκοτώνεις τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολεῖς τοὺς ἀποσταλμένους σ' ἐσένα. Φέρνει στὸ νοῦ του τὴν πόλη κυριευμένη καὶ κάνει σὰν ἄνθρωπος ποὺ θρηνεῖ. Καὶ ὁ προφήτης λέει· Ἄλξιμό σου, ἔθνος ἀμαρτωλό, λαὲ γεμάτε ἀμαρτίες· μήπως ἔχει ὑγεία τὸ σῶμα; Τοὺς εἶδες γεμάτους πληγές; Σπέρμα πονηρό, παιδὶὰ παράνομα. Γιατί θρηνεῖς; πὲς μου. Ἀρνηθήκατε τὸν Κύριο, κι' ἐξοργίσατε τὸν Ἅγιο τοῦ Ἰσραὴλ. Θέλετε ἀκόμα νὰ τιμωρηθῇτε; Μὲ τι ἄλλο νὰ σᾶς τιμωρήσω; Μὲ πείνα ἢ μὲ ἀσθένεια; Σᾶς βρῆκε κάθε τιμωρία καὶ ἡ πονηρία σας δὲ σταμάτησε. Μαζεύετε ἀνομίες. Ὅλο τὸ κεφάλι σας πονεῖ, κι' ὅλη ἡ καρδιὰ σας λυπᾶται. Δὲν ὑπάρχει ἕνα τραῦμα, δὲν ὑπάρχει ἕνα χτύπημα. Παράξενα πράγματα. Πρὶν ἀπὸ λίγο ἔλεγες· Σπέρμα πονηρό, παιδία παράνομα, ἀρνηθήκατε τὸν Κύριο, κι' ἐξοργίσατε τὸν Ἅγιο τοῦ Ἰσραὴλ· καί, Ἄλξιμό σου ἔθνος ἀμαρτωλό! Θρηνεῖς,

ἐλάλησε; Τί οὐκ ἐγένετο καὶ ὁ ὕψος, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν. Ἐγὼν βοῦς τὸν κτησάμενον, (ἀλόγων ἀλογότεροι), καὶ ὄνος τὴν φάτην τοῦ κυρίου αὐτοῦ (ὄνων ἀνωδέστεροι). Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνω, καὶ ὁ λαὸς με οὐ συνήκεν. Οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλὸν διὰ τί, ἡσθὼν, οὐκ ἐν σωτηρίᾳ ἔλπις; Οὐαὶ διὰ τί λέγεις, εἰπέ μοι; Ὅτι οὐκ εὐρίσκω ἱσάν. Οὐαὶ διὰ τί λέγεις; Ὅτι ἐπέθηκα φάρμακα, καὶ οὐκ εἴξε τὸ ἔθος· διὰ τοῦτο ἀπεστράφη. Τὶ οὐκ ἔχω ποιήσει; οὐδὲ θεραπεύσαι κοπιῶ. Οὐαὶ θρηνοῦσαν γυναικὰ μμεῖται· καὶ καλὰς ποιεῖ. Παρακαλῶ, προσέχετέ μοι μετὰ ἀκριβείας. Οὐαὶ, διὰ τί, Ἐπειδὴ καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ σώματι γίνεται. Ὅταν γὰρ ἴδῃ ὁ ἱατρός τὸν νοσοῦντα οὐκ ἔχοντα σωτηρίας ἐλπίδα, δακρύει, καὶ οἱ οἰκτεῖοι καὶ προσήκοντες ἀποφωβόμενοι στεναχούσιν· ἀλλ' ἐκεῖ εἰκὴ καὶ μάτην. Ὅταν γὰρ μέλλῃ τελευτᾶν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος θρηνῇ, οὐκ ἐγερᾷ αὐτόν· ὥστε πένθος ὁ θρῆνος, οὐ διορθώσεως. Ἐπὶ δὲ τῇ ψυχῇ οὐκ ἐστὶ τοῦτο, ἀλλ' ἂν θρηνήσῃ, πολλὰς φορές ἐγείρει τὸν νεκρὸν τῇ ψυχῇ. Διὰ τί; Ὅτι τὸ σῶμα μὴ ἀποθάνῃ, οὐκ ἐγείρεται δυνάμει ἀνθρωπίνῃ, ψυχὴ δὲ ἀποθανούσα διορθώσαι ἐγείρεται. Βλέπε πόρνον, καὶ θήλυσσον· καὶ ἑγερῶς αὐτὸν πολλάνκι· διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος οὐν ἔγραψε

μόνον οὐδὲ παρῆναι, ἀλλὰ καὶ θρῆναι μετὰ δακρύων, νοουθετῶν ἕνα ἑκάστον. Ἔστω, νοουθετεῖ, καὶ ὁ δακρύει; Ἦνα ἂν μὴ ἰσχύῃ ἡ νοουθεσία, τὰ δάκρυα βοηθήσῃ. Οὕτω καὶ ὁ προφήτης θρηνεῖ. Ὁ Δεσπότης ἡμῶν ἰδὼν τὴν ἱερουσαλὴμ πεπτωκυῖαν λέγει. Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς σέ (Ματθ 23, 37). Ἀνακαλεῖται τὴν πόλιν πεπτωκυῖαν, καὶ μμεῖται τὸν ἄνθρωπον θρηνοῦντα. Καὶ ὁ προφήτης· Οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλὸν, λαὸς πλήρης ἀμαρτιῶν (Ἠσαΐου, 1, 4)· μὴ ἔχει ὄγκος τὸ σῶμα· εἶδες αὐτοὺς ἑλκεμένους; Σπέρμα πονηρὸν, υἱὸ ἀνομίας. Διὰ τί θρηνεῖς, εἰπέ μοι; Ἐγκατελίπετε τὸν Κύριον, καὶ παρωργίσατε τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ. Τὶ ἐστὶ πληγὴ (εἰ δ. 5); Τὶ ἔχω ὁμᾶς πληῖσαι; λιμὸς, ἡ λοιμὸς; Πῶς τιμωρία ἦλθε, καὶ ἡ κακία ὡμῶν οὐκ ἀνῆλθῃ; Προστιθέντες ἀνομίαις. Πῶς κεφαλὴ εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδιὰ εἰς λύπην. Οὐκ ἐν τραύματι, οὐ μάλω (εἰ δ. 6). Κανὴν πράγματα. Πρὸ μικροῦ ἔλεγες· Σπέρμα πονηρὸν, υἱὸ ἀνομίας, ἐγκατελίπετε τὸν Κύριον καὶ παρωργίσατε τὸν Ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ· καὶ Οὐαὶ ἔθνος ἀμαρτωλὸν!

χτυπιέσαι, ὀδύρεσαι, μετρᾷς τὰ τραύματα, κι' ὕστερα λές, Οὐτε τραῦμα, οὐτε χτύπημα; Πρόσεχε! τότε γίνεται τραῦμα, όταν τὸ ἓνα μέρος τοῦ σώματος μένῃ ἀναίσθητο, καὶ τὸ ὑπόλοιπο σῶμα ἔχει ὕλην. Μὰ ἐδῶ λέει, ὅτι ὅλο τὸ σῶμα εἶναι ἓνα τραῦμα. Οὐτε τραῦμα, οὐτε χτύπημα, οὐτε πληγὴ φλογισμένη, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὸ κεφάλι δὲ χωράει μαλαχτικό, οὐτε λάδι, οὐτε ἐπίδεσμος. Ἡ χώρα σας ἔγινε ἔρημη, οἱ πολίτιες σας κήκων, τὰ χωράφια σας τὰ κατατρῶνε οἱ ἔχθροί. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκανα, κι' ἐσεῖς δὲ διορθωθήκατε, ὅλη τὴν τέχνην τὴν ἔκαμα, καὶ ὁ ἄρρωστος ποῦ πέθανε, μένει νεκρός. Ἐλᾶτε, ἀκούστε τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, οἱ ἄρχοντες τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας. Τί μοῦ χρειάζονται οἱ τόσες πολλὰς θυσιῆς σας; Τί λοιπόν; Στους κατοίκους τῶν Σοδόμων μιλεῖς; Ὅχι, ἀλλὰ τοὺς Ἰουδαίους λέει Σοδομίτες! ἐπειδὴ δηλαδὴ μιμήθηκαν τὸν τρόπον τους, γι' αὐτὸ τοὺς ἔδωκε καὶ τ' ὄνομά τους. Ἐλᾶτε, ἀκούστε τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, οἱ ἄρχοντες τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας. Τί μοῦ χρειάζονται οἱ τόσες πολλὰς θυσιῆς σας; λέει ὁ Κύριος. Χόρτασα ἀπὸ ὀλοκαυτώματα κριαριῶν, καὶ πάχος ἀρνιῶν. Μάταιο εἶναι νὰ μοῦ προσφέρετε ἀλεύρι γιὰ

θυσία, τὸ θυμιάμα σας μοῦ εἶναι συχαμερό, τὶς πρωτομηνιῆς σας καὶ τὰ σάββατά σας τὰ μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· νηστεία καὶ μέρα ἑορταστικὴ δὲν ἀνέχομαι. Ὅταν ἀπλώσετε τὰ χέρια σας σ' ἐμένα, θὰ γυρίσω πέρα σας τὰ μάτια μου ἀπὸ σᾶς. Ὑπάρχει τίποτα ὅμοιο μ' αὐτὴ τὴν ὀργή; Ὁ προφήτης καλεῖ τὸν οὐρανόν, κλαίει, χτυπιέται, ὀδύρεται, λέει· Δὲν ὑπάρχει τραῦμα, δὲν ὑπάρχει χτύπημα· ὁ Θεὸς ὀργίζεται, δὲ δέχεται θυσία, οὐτε πρωτομηνία, οὐτε σάββατο, οὐτε ἀλεύρι, οὐτε προσευχή, οὐτε ἀπλωμένα χέρια. Εἶδες πληγὴ; εἶδες ἀθεράπευτο νόσημα, οὐτε σ' ἔνα, οὐτε σὲ δύο, οὐτε σὲ δέκα, ἀλλὰ σὲ χιλιάδες ἀνθρώπους; Τί λέει λοιπὸν ὕστερα; Λουσοῦν, καθαρίσθητε. Μὴ πως ὑπάρχει ἁμαρτία ποῦ δὲν ἔχει συχώρεση; Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸ λέει, δὲν ἀκούω τί λέτε ἐσεῖς! καὶ λές, Θεέ μου, Λουσοῦν. Γιὰ ποῖο λόγο τὰ λές αὐτά; Γιατὶ τὰ λέω; εἶναι χρήσιμα καὶ τὰ δύο· ἕκαστα γιὰ νὰ τοὺς φοβίσω, αὐτὰ γιὰ νὰ τοὺς πάρω κοντὰ μου. Κύριε, όταν δὲν τοὺς ἀκούς ποῦ σὲ παρακαλοῦν, δὲν ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας· κι' ἀφοῦ δὲν ἔχουν ἐλπίδα σωτηρίας, πῶς λές, Λουσοῦν; Ἀλλὰ πατέρας φιλόστοργους εἶναι, μοναδικὰ καλὸς, καὶ σπλαχνικὸς πάνω κι' ἀπὸ πατέρα. Καὶ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι εἶναι πατέρας, τοὺς λέει· Τί νὰ κἀμω Ἰουδαῖοι; Δὲν ξέρεις τί θὰ κάμῃς; Ἔρω, ἀλλὰ

ἠρκεῖς, νόπη, ὀδῶν, καταλέγεις τὰ τραύματα, καὶ ἐπανάιν λήγεις. Οὐτε τραῦμα, οὐτε μὴλωψ; Πρόσεχε! τραῦμα τότε γίνεται, όταν τὸ μὲν ἄλλο μέρος τοῦ σώματος ὕμνη ἢ, ἐν δὲ μέρος τοῦ σώματος ἀνίσθητον μένῃ· ἐνταῦθα δὲ λήγει, ὅτι ὅλον τραῦμα ἔστιν. Οὐτε τραῦμα, οὐτε μὴλωψ, οὐτε πληγὴ φλεγμίνουσα, ἀλλὰ ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιτεῖναι, οὐτε ἔλαιον, οὐτε καταδέσμος. Ἡ γὰρ ὁμὴν ἔρημος, αἱ πόλεις πυρκαϊσμεναι, τὴν χώραν ὁμὴν ἀλλότριος κατεσθίουσι (ἐ. δ. 7). Πάντα ταῦτα ἐποίησα, καὶ ὁμείς οὐ διορθώθητε· πάντα ἐποίησα τὰ τῆς τέχνης, δὲ νεκροὶ μὲν νεκροὶ δέσθε, ἀκούσατε λόγον Κυρίου, οἱ ἄρχοντες Σοδόμων καὶ Γομόρρας. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὁμῶν; λέγει Κύριος. Πληθὺς εἰμι ὀλοκαυτωμάτων κριῶν, καὶ στέαρ ἀρνῶν οὐ βούλομαι. Ἐὰν προσφέρῃτέ μοι σμιθάλιν, μάταιον θυμιάμα βδέ-

λυμα μοι ἐσ-ί· τὰς νεομηνίας ὁμῶν καὶ τὰ σάββατα μισεῖ ἡ ψυχὴ μου· νηστεῖαν καὶ ἡμέραν μετ' ἄλλων οὐκ ἀνέχομαι. Ὅταν ἐκτείνῃς τὰς χεῖρας ὁμῶν πρὸς μέ, ἀποστρέψω τοὺς σφαλμούς μου ἀπ' ὁμῶν (Ἰσαίου 1, 13-15). Ἐν τῇς ὀργῇ ταυτῇ Ἰσὺν; Ὁ προφήτης τὸν οὐρανὸν καλεῖ, ὠρχεῖ, ὀλοφύρεται, ὀδύρεται, λέγει· Οὐκ ἐνι τραύμα, οὐκ ἐνι μὴλωψ ὁ Θεὸς ὀργίζεται, οὐ δέχεται θυσίαν, οὐ νεομηνίαν, οὐ σάββατον, οὐ σμιθάλιν, οὐκ ἐσχὲν, οὐκ ἐκτεῖν χερῶν. Εἶδες ἔλωκ, εἶδες νόσημα ἀνίσχον, οὐρ ἔνος, οὐ δίο, οὐ δέκα, ἀλλὰ χιλιάδων; Τί οὖν μὲν ταῦτα; Λοῦσασθε, καθέροι γίνεσθε (ἐ. δ. 16). Μὴ ἔστιν ἁμαρτία ἀπόντησιον ἔχουσα; Αὐτὸς λέγει ὁ Θεός, οὐκ ἀκούω ὁμῶν καὶ λέγει· Λοῦσασθε. Εἰς τί ἐλεῖν λέγεις; Εἰς τί ταῦτα; χρῆμαίς ἀμφοτέρω· ἐλεῖν, ἵνα φοβήσωμαι, ταῦτα, ἵνα ἐπισπασθῶμαι. Εἰ οὐκ ἀκούεις αὐτῶν, οὐκ ἔχουσι ἐλπίδα σωτηρίας· εἰ οὐκ ἔχουσι ἐλπίδα σωτηρίας, πῶς λέγει, Λοῦσασθε; Ἀλλὰ πατὴρ ἐστὶ φιλόστοργος, μόνος ἀγαθός, καὶ σπλαχνιζόμενος ὑπὲρ πατέρα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι πατὴρ ἐστὶ, λέγει αὐτοῖς· Τί ποιήσω, Ἰουδαῖοι; Οὐκ οἶδας τί ποιήσω; Οἶδα· ἀλλ' οὐ βούλομαι· ἀπατεῖ τῶν ἁμαρτημάτων ἡ φύσις, καὶ κατέχει τῆς φιλελεωφίας τὸ μέγεθος· Τί σοι ποιήσω;

δὲ θέλω· γιατί οἱ ἁμαρτίες θέλουν τὴν τιμωρίαν τους, ἀλλὰ μ' ἐμποδίζει ἡ μεγάλη φιλανθρωπία μου. Τί νὰ σοῦ κάμω; Νὰ σέ λυπηθῶ; μὰ θὰ γίνῃς πῶ ἀνάφορος. Νὰ σέ τιμωρήσω; μὰ δὲν τὸ ἀνέχεται ἡ φιλανθρωπία μου. Τί νὰ σοῦ κάμω; Νὰ σοῦ φερῶ ὅπως στὰ Σόδομα, καὶ νὰ σέ καταστρέψω ὅπως τὰ Γόμορρα; Δὲν τὸ βαστᾷ ἡ καρδιά μου. Ὁ ἀναλλοίωτος Θεὸς μιμεῖται τὸν ἄνθρωπο ποῦ εὐκολὰ ἀλλάζει, ἡ καλύτερα τὴν φιλόστοργη μητέρα. Δὲν τὸ βαστᾷ ἡ καρδιά μου· ὅπως θὰ 'λεγε μιὰ γυναίκα γιὰ τὸ παιδί της. Δὲν τὸ βαστᾷ ἡ καρδιά μου, ὅπως καὶ τῆς μάνας. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἔφτασαν ὅσα εἶπε, καί, Ταράχθηκα ποῦ ἀλλάξα γνώμη. Ὁ Θεὸς ταραζεται; Οὐτε νὰ τὸ σκεφθῇ κανεὶς! Μὴ γένοιτο! Ὁ Θεὸς δὲν ταραζεται, ἀλλὰ συμβαίνει αὐτὸ ποῦ εἶπα, μιλάει σὰν ἑμᾶς. Δὲν τὸ βαστᾷ ἡ καρδιά μου· Λουσιθῆτε, καθαρισθῆτε. Τί σὰς ὑποσχέθηκα; Νὰ σὰς ἀποδείξω ὅτι ὁ Θεὸς παίρνει τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ τοὺς γεμάτους μύρια ἁμαρτηματα, καὶ τοὺς γεμάτους πληγὰς, ποῦ ὅμως μετανοοῦν, καὶ τοὺς θεραπεύει τόσο, ποῦ νὰ μὴ μὲν οὐτε ἴχνος ἁμαρτίας, ποῦ νὰ μὴ μὲν σημάδι, ποῦ νὰ μὴ μὲν ἀνάμνηση. Λουσιθῆτε, καθαρισθῆτε, βγάλτε τίς πονηρίες σας ἀπὸ τίς ψυχές σας· μάθετε νὰ κάνετε τὸ καλὸ. Καὶ τί καλὸ προστάξεις; Προστατέψετε τὸ ὀρφανὸ καὶ ὑπερασπιστῆτε τὴ χήρα. Οἱ ἐντολές δὲν εἶναι βαριές, καὶ εἶναι σύμφωνες μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ποῦ ξέρει ὅτι ἔχει

ἀνάγκη ἡ γυναίκα ἀπὸ εὐσπλαχνία. Κι' ἔλᾳτε, Κύριε, τὰ ξεκαθαρίσωμε, λέει ὁ Κύριος. Κάμετε σεῖς τὸ λίγο, κι' ἐγὼ προσθεῖω τὸ ὑπόλοιπο· δώστε μου τὸ λίγο, κι' ἐγὼ χαρίζω τὸ ὅλο. Ἐλᾳτε. Καὶ ποῦ νὰ πάμε; Σ' ἔμένα ποῦ μέ κανάτε νὰ θυμώσω, ποῦ μ' ἐξοργίσατε, σ' ἔμένα ποῦ εἶπα· Δὲ σὰς ἀκούω, γιὰ νὰ φοβηθῇτε τὴν ἀπειλὴ καὶ νὰ σκορπίσετε τὴν ὀργή μου. Ἐλᾳτε σὲ μένα ποῦ δὲν ἀκούσα, γιὰ ν' ἀκούσω. Καὶ τί κάνεις; Αὐτὸ ποῦ κάνω εἶναι ὅτι δὲν ἀφήνω ἴχνος, δὲν ἀφήνω δείγμα, δὲν ἀφήνω σημάδι. Ἐλᾳτε νὰ τὰ ξεκαθαρίσωμε, λέει ὁ Κύριος· καὶ λείει ἀκόμη, Κι' ἀν εἶναι οἱ ἁμαρτίες σας σὰν τὴ πορφύρα κόκκινες, σὰν τὸ χιόνι λευκές θὰ τίς κάνω. Μήπως ὑπάρχει πουθενὰ σημάδι; μήπως ὑπάρχει ρυτίδα στὸ κάταστρο χρῶμα; Κι' ἂν εἶναι σὰν τὸ κόκκινο χρῶμα, σὰν τὸ μαλλί θὰ τίς κάνω λευκές. Μήπως ὑπάρχουν πουθενὰ μαυρίλες; μήπως ὑπάρχει λέκας; Καὶ πῶς γίνονται αὐτά; Μήπως ἄλλα ὑποσχέθηκε ὁ Θεός; τὸ στόμα τοῦ Κυρίου τὰ εἶπε αὐτά. Καὶ ξέρεis ὅχι μόνο τίς ὑποσχέσεις πόσο μεγάλες εἶναι, ἀλλὰ καὶ πόσο μεγάλος εἶναι ὁ ἐκείνος ποῦ δίνει τὰ δῶρα αὐτά. Διότι στὸν Θεὸ ποῦ ἔχει τὴ δύναμη νὰ καθαρῇ τὴς ἁμαρτίας τὴν ἀκαθαρσία, τὰ πάντα εἶναι δυνατὰ. Λοιπὸν ἀφοῦ ἀκούσαμε τὸ Θεὸ νὰ μᾶς μιλάη, καὶ ἀφοῦ ξέρομε τῆς μετανοίας τὸ φάρμακο, ἂς δοξάσωμε τὸ Θεό, διότι σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, στὸν αἰῶνα. Ἀμήν.

Φεισάμι σοι· ἀλλὰ γίνε βαθυμότερος. Ἄλλ' ἐπέθλω σοι, ἀλλ' οὐκ ἀνέχεσαι ἡ φιλανθρωπία. Τί σοι ποῖσας; ὡς Σόδομα θήσομαι σε, καὶ ὡς Γόμορρα καταστρέψω σε; Ἐστράφη ἡ καρδιά μου Ὁ ἀπάθος ἁμαρτῶν ἄνθρωπον μιμεῖται, μὴδὲν δὲ μητέρα φιλόστοργον. Ἐστράφη ἡ καρδιά μου ὅπου ἂν εἴποι γυνὴ ἐπὶ παιδίον Ἐστράφη ἡ καρδιά μου κατὰ τὴν μέτρα. Ἄλλ' οὐκ ἐκρέθης τῇ προτέρᾳ λέξει· ἀλλ'. Ἐστράφην ἐν τῇ μεταγενέστῃ μου (Ἰσακ 11, 8) Θεὸς παρτάττει· Ἀπᾶνε· μὴ νένοιο· ἀπαρχὸν τὸ θεῖον καὶ ὅπου εἶπον μιμεῖται· τὰ· ἔβλεπε ἡμῶν Ἐστράφη ἡ καρδιά μου Ἀκούσαθε, καὶ οἱ καλοὶ γίνεσθε Τί ὑποσχόμεν ἴμιν; Ὅτι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, καὶ μαυρίων γεμάτους ἁμαρτημάτων, καὶ ἰλακωμένους λαβὼν ὁ Θεὸς μετανοοῦντας, ὅπως θεραπεύει, ὡς μὴ ἀφίεναι αὐτοὺς ἴχνος ἁμαρτημάτων, ὡς μὴ ἀφίεναι οὐλὴν, ὡς μὴ ἀφίεναι ὑπόμνημα. Ἀκούσαθε, καὶ οἱ καλοὶ γίνεσθε, ἀφίελετε τὰς πονηρίας ὁμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν Ὑμῶν· μάθετε καλὸν ποιεῖν (Ἠσ 1, 16-17) Καὶ καλὸν τί ἐπιτάττει; Κρίνατε ὀρφανὸν νὰ δικαιώσῃτε χήραν Ὑδὲ βαρεῖα τὰ ἐπιτάγματα, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐφ' ὧς ἐπιτάττει, ὅτι καὶ γυναικὶ ὁ Θεός

συμφέρει καὶ δεῦτε καὶ διαπλάγῃ μεν λέγει ὁ Κύριος (ἔ. δ. 18) ποιήσατε μερόν, καὶ τὸ λοιπὸν ἐγὼ προσθήσω· λίγην μοι δότε, καὶ τὸ ὅλον ἐγὼ χαρίζομαι Δεῦτε καὶ ποῦ ἐπέθλωμεν; Πρὸς ἑμὲ τὸν παροῦντα, δὴ παροῦντα, πρὸς ἑμὲ τὸν εἰπόντα Ὁ ὢ ἀκούσιμων. Ἦνα φοβηθῆντες τὴν ἀπειλήν, λύσετε τὴν ὀργὴν Δεῦτε πρὸς τὸν οὐκ ἀκούοντα, Ἦνα ἀκούσω. καὶ τί ποιεῖς; Ὅτι οὐκ ἀφίεναι ἴχνος, οὐκ ἀφίεναι δείγμα, οὐκ ἀφίεναι σημάδι Δεῦτε καὶ διαπλάγῃ μεν λέγει ὁ Κύριος καὶ φησὶ· Ἐπεὶ ὅσιν αἱ ἁμαρτίαι ἐμῶν ὡς φοινῖκες, καὶ ὡς ῥιζὲς λευκανῶν (ἔ. δ. 18) Μήπου οὐλὴ, μήπου θυτίς καὶ μετα τὸ γράμματός τὸ καθαρότητας; Καὶ ἐάν ὅσιν ὡς ῥιζὲς κινῶν, ὡς ἔριον λευκανῶν Μήπου μείναι, μήπου σπύδος. Καὶ πῶς γίνεται ταῦτα, Μὴ εἰλαίαι ἀπαγαλάξαι; τὸ γὰρ στόμα τοῦ Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα Ὁ μόνον τὸ μέγεθος εἶδες τὸν ἀπαγαλόνοντα, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶλωμα τοῦ διασπρόκτους. Τῷ γὰρ Θεῷ πάντα δυνατὰ τὰ δυναμῶμε ποιῆσαι καθαρὸν δὲ ῥόπου τοῦτον τοῖν ἀκούσαντες, καὶ τῆς μετανοίας τὸ φάρμακον εἰδότες, δόξαν αὐτῷ ἀναπέμψομεν· ὅτι αὐτοῦ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

Και γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἦρθαν στὶς συγκεντρώσεις καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ τράπεζα καὶ γιὰ τὴν κρίση.

Ὅπως οἱ γεωργοὶ ποὺ σπέρνουν, δὲν ἔχουν ὠφέλεια ὅταν ρίχνουν τὸ σπόρο στὸ δρόμο, ἔτσι κι' ἐμεῖς δὲν ἔχομε ὠφέλεια μὲ τὸ νὰ μᾶς λένε Χριστιανούς, ἂν δὲν ἔχομε καὶ ἔργα ποὺ ταιριάζουν στοὺς χριστιανούς. Κι' ἂν θέλετε, θὰ σᾶς φέρω μάρτυρα ἀξιόπιστο τὸν ἀδελφὸθεο Ἰάκωβο, ποὺ λέει: Ἡ πίστις τῆς δίχως ἔργα εἶναι νεκρή. Ἄρα λοιπὸν ἀπαραίτητο εἶναι νὰ κάνωμε καὶ ἔργα καλὰ, γιατί ὅταν αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν, ἡ ὀνομασία τοῦ Χριστιανοῦ δὲ μπορεῖ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ. Καὶ μὴν ἀπορήσης. Διότι, πῆς μου, πὶδ κέρδος ἔχει ὁ στρατιώτης ποὺ θὰ στρατευθῇ, ἂν δὲν εἶναι ἀξίος γιὰ τὴν ἐκστρατεία καὶ δὲν πολεμᾷ γιὰ τὸ βασιλιά ποὺ τὸν τρέφει; Κι' ἴσως, ἂν κι' εἶναι φοβερό αὐτὸ ποὺ λέω, καλύτερα θὰ ἦταν νὰ μὴ στρατευθῇ, παρὰ νὰ στρατευθῇ καὶ ν' ἀδιαφορῇ γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ βασιλιά. Καὶ πῶς νὰ μὴ τιμωρηθῇ αὐτὸς ποὺ τρέφεται ἀπὸ τὸ Βασιλιά, μὰ γιὰ τὸ βασιλιά δὲν ἀγωνίζεται; Καὶ τί λέω, γιὰ τὸ βασιλιά; μακάρι νὰ φροντίζαμε γιὰ τὶς ψυχές μας τοῦλάχιστον. Καὶ πῶς, μπορῶ, λέει, νὰ εἶμαι μέσα στὸν κόσμο καὶ σὲ τόσες δυσκολίες, καὶ νὰ σωθῶ;

Τί λὲς ἀνθρωπῆ μου; Θέλεις μὲ λίγα λόγια νὰ σοῦ ἀποδείξω πῶς δὲν εἶναι ὁ τόπος ποὺ δίνει τὴ σωτηρία, ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς ζωῆς κι' ἡ θέλησή μας; Ὁ Ἀδάμ στὸν παράδεισο, σὰ νὰ ἦταν σὲ λιμάνι, κι' ὅμως ἐναυάγησε· κι' ὁ Λῶτ στὰ Σόδομα, σὰ νὰ ἦταν σὲ πέλαγος, κι' ὅμως διασώθηκε. Ὁ Ἰὼβ ξανακέρδισε τὸ δίκιο του πάνω στὴν κοπριά· κι' ὁ Σαούλ ποὺ βρισκόταν μέσα στοὺς θησαυρούς, ἔχασε τὴ βασιλεία καὶ τὴν ἐπίγεια καὶ τὴν οὐράνια. Δὲν εἶναι δικαιολογία αὐτὴ, νὰ λήη κανεὶς, δὲ μπορῶ νὰ ζῶ στὸν κόσμο καὶ μέσα σὲ τόσες φροντίδες, καὶ νὰ σωθῶ. Ἀλλὰ τί φταίει γι' αὐτὸ; Τὸ ὅτι δὲν ἐρχεστε πάντοτε στὶς προσευχές καὶ στὶς συγκεντρώσεις γιὰ διδασκαλία. Ἡ δὲ βλέπετε αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ πάρουν ἀξιώματα ἀπὸ τὸν ἐπίγειο βασιλέα, πῶς πάντοτε δίπλα του βρισκονται, πῶς βάζουν κι' ἄλλους νὰ παρακαλέσουν, γιὰ νὰ μὴ χάσουν αὐτὸ ποὺ ζητοῦν; Αὐτὰ λέγονται γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἐρχονται στὶς ἁγίες συγκεντρώσεις μας, καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ ἀσχολοῦνται σὲ παρές καὶ ματαιολογίες, τὴν ὥρα τῆς φοβερῆς καὶ μυστικῆς τράπεζας. Τί κάνεις

ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ

Περὶ μετανόιας, καὶ εἰς τοὺς ἀπολειθθέντας· ἐν αἷσι συνάξουσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρίσεως

Ἰσοπερ τοὺς σπεύρουσιν ὄφελος οὐδέν, ὅταν παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπίπτωσι τὰ σπέρματα· οὕτως οὐδὲ ἡμῖν ὄφελος ἐκ τοῦ ἀκούειν ἡμᾶς Χριστιανούς, ἂν μὴ καὶ τοῖς ἔργοις καταλήκων ἔχωμεν τὴν προσφορὴν. Καὶ εἰ βούλεσθε, παραῖτω ἡμῖν ἀξιόπιστον μάρτυρα τὸν ἀδελφὸθεο Ἰάκωβον φασκόντα· Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν· (Ἰακ. 2, 17) Ἄρα οὖν πανταχοῦ δεῖ τῆς τῶν ἔργων ἐργασίας· ταῦτάς γάρ ἀποσεί, οὐτὲ γὰρ τοῦ Χριστιανοῦ προσφορὰ ὠφελεῖται ἡμᾶς δυνατόι. Καὶ μὴ θυμαίσεθ. Τί γὰρ, εἰπέ μοι, κέρδος ἔχει ὁ στρατιώτης ἐκ τοῦ στρατευέσθαι αὐτόν, ἂν μὴ ἔξιος ᾖ τῆς στρατείας, καὶ πολέμῳ ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τρεφόμενος παρ' αὐτοῦ; Τάχα δέ, εἰ καὶ φοβερὸν ἔστι τὸ λεγόμενον, ἅμεινον ἢ αὐτὸν μὴ στρατευθῆναι, ἢ στρατευθέντι ἀμειλὴν τῆς τοῦ βασιλέως τιμῆς· πῶς γὰρ οὐ τιμωρηθήσεται ὁ ἐκ τοῦ βασιλέως τρεφόμενος, ὅπερ δὲ τοῦ βασιλέως μὴ ἀγωνιζόμενος; Καὶ τί λέγω ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, εἴθε καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ὡχῶν ἐφροντίζομεν. Καὶ τῶς, ὅρασι, δύνامي ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι, καὶ ἐν μέσῳ τραγμᾶ-

των, καὶ σωζέσθαι. Τί λέγεις, ἀνθρώπε; Βουεὶ συντόμως δεῖξαι με μὴ τὸν τόπον εἶναι τὸν σωζόντα, ἀλλὰ τὸν τρόπον καὶ τὴν προαίρεσιν; Ὁ Ἀδάμ ἐν παραδείσῳ ὡς ἐν λιμένι· ἡ ναυαγία ὁπότερ (Ἰεν. 1) ὁ δὲ Λῶτ ἐν τοῖς Σοδόμοις ὥπερ ἐν πέλαγῳ διασώθη (Ἰεν. 19) ὁ Ἰὼβ ἐπὶ τῆς κοπρίας ἐκκρίσθη (Ἰωβ 2) ὁ δὲ Σαούλ ἐν τοῖς ταμείοις ὢν, τῆς βασιλείας καὶ τῆς ἐντιτύχας καὶ τῆς ἐκεί εξέπεσον (Α' Βασι. 18) Οὐκ ἔστι τοῦτο ἀπολογία, τὸ λέγειν· Ὁ δύναμις ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι, καὶ ἐν μέσῳ πραγμάτων, καὶ σωζέσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα πῶθεν; Ὅτι οἱ μὲν ἐν ταῖς προσευχαῖς, οἱ δὲ ἐν ταῖς θείαις συνάξεσι οὐ συνεχῶς παραγίνεσθαι. Ἡ οὐχ ὁρᾷτε τοὺς βουλομένους ἀξιώματα λαβεῖν παρὰ τοῦ ἐπιγαίου βασιλέως, πῶς προσεισέρουσιν, πῶς καὶ ἑτέρους εἰς παράκλησιν κοινούσιν, ὅπως τὸ ζητούμενον μὴ ἐκπείσωσι; Ταῦτα πρὸς τοὺς ἀπολιπανομένους τῶν θείων συνάξεων εἰρηται, καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ τῆς φοβερᾶς καὶ μυστικῆς τραπέζης ὥρα εἰς συντυχίας καὶ ματαιολογίας ἀσχολομένους. Τί ποιεῖς, ἀνθρώπε; οὐχ ὑπέσχεο τῷ ἱερῷ εἰπόντι, Ἄ ν α σ χ ὠ -

ἄνθρωπε ; Ὅταν ὁ ἱερέας εἶπε, Ἄς ἀνυψώσω με τὸ νοῦ καὶ τὶς καρδιές μας, δὲν ὑποσχέθηκες κι' εἶπες, Τίς ἔχομε στὸν Κύριο ἀνυψωμένες ; δὲ φοβάσαι ; δὲ ντρέπεσαι ; νὰ γίνεσαι ψεύτης αὐτῇ τῇ φοβερῇ ὥρᾳ ; Πῶ, πῶ, τί θαῦμα ! Ἡ μυστική τράπεζα νὰ ᾿ναι ἐτοιμασμένη, ὁ ἄμνος τοῦ Θεοῦ νὰ θυσιάζεται γιὰ σένα, ὁ ἱερέας ν' ἀγωνίζεται γιὰ σένα, νὰ ἀναβλύξῃ φωτιά πνευματική ἀπὸ τὴν ἀμόλυντη τράπεζα, νὰ παραστέκουν τὰ Χερουβείμ καὶ νὰ πετοῦν τὰ Σεραφεῖμ, νὰ σκεπάζουν τὰ πρόσωπά τους τὰ ἐξαπτέρυγα, ὅλες οἱ δαῖμονες δυνάμεις νὰ παρακαλοῦν γιὰ σένα μὲ τὸν ἱερέα μαζί, ἡ φωτιά ἡ πνευματική νὰ κατεβαίνῃ, τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν ἄρχαιτη πλευρά νὰ χύνεται στὸ ποτήρι γιὰ τὴ σωτηρία τῇ δικῇ σου, κι' ἐσύ νὰ μὴ φοβάσαι, νὰ μὴν κοκκινίξῃς, καὶ νὰ γίνεσαι ψεύτης τῇ φοβερῇ αὐτῇ ὥρᾳ ; Ἐκατὸν ἐξήντα ὀκτώ ὥρες ἔχει ἡ ἐβδόμαδα, κι' ὁ Θεὸς ἐσχώρισε γιὰ τὸν ἑαυτὸ τοῦ μᾶ καὶ μόνῃ ὥρᾳ καὶ τὴν ἑβδοεῖς κι' αὐτῇ σὲ πράγματα βιοτικά καὶ γελοῖα καὶ σὲ παρές ; Μὲ ποῖο θάρρος ὕστερα ἔρχεσαι στὰ μυστήρια ; μὲ ποῖα συνείδησι, ἀφοῦ τὴ μόλυνες ; Θὰ τολμοῦσες ἀραγες νὰ βαστοῦσες κομπιὰ στὰ χέρια σου καὶ ν' ἀγγίξῃς τὴν ἄκρι τοῦ ἐνδύματος τοῦ ἐπίγειου βασιλέα ; Ποτέ.

Μὴ βλέπῃς ὅτι εἶναι ψωμί, κι' οὔτε νὰ νομίσῃς ὅτι εἶναι κρασί, γιὰτὶ δὲν τὰ διώχνει τὸ σῶμα, ὅπως τὶς ἄλλες τροφές, οὔτε νὰ τὸ λὲς αὐτό, οὔτε νὰ τὸ σκεφτῇς.

Ἄλλὰ ὅπως τὸ κερὶ πού καίγεται, δὲν ἀφήνῃ τίποτα καὶ τίποτα δὲν παραμένει ἀπ' αὐτό, ἔτσι νὰ πιστεύῃς κι' ἐδῶ, ὅτι τὰ μυστήρια ξοδεύονται μέσα στὸ σῶμα μαζί μὲ τὴν οὐσία του. Γι' αὐτό κι' ὅταν ἔρχεστε νὰ κοινωνήσετε, μὴ νομίσετε ὅτι παίρνετε τὸ θεῖο σῶμα ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ νὰ πιστεύετε ὅτι ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ Σεραφεῖμ μὲ τὴν πύρρινη λαβίδα, πού εἶδε ὁ Ἡσαΐας, μεταλαβαίνετε ἀπὸ τὸ θεῖο σῶμα, κι' ὅταν παίρνωμε τὸ σωτήριο αἷμα νὰ πιστεύωμε ὅτι τὰ χεῖλιά μας ἀγγίζουν τὴν ἴδια τὴν ἄρχαιτη καὶ θεῖα πλευρά. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, νὰ μὴν ἀπουσιάζωμε ἀπὸ τὶς ἐκκλησίας, κι' ὅταν πηγαίνωμε σ' αὐτές, νὰ μὴ χάνωμε τὴν ὥρα μας σὲ κουβέντες. Νὰ στεκόμαστε μὲ φόβο καὶ τρόμο, μὲ τὰ μάτια χαμηλά, καὶ τὴν ψυχὴ ψηλά, μ' ἀφω-
νους στεναγμούς, κι' ἀλλαλαγμούς τῆς καρδιάς. Δὲ βλέπετε αὐτοὺς πού παρουσιάζονται στὸν ὁρατὸ καὶ φθαρτὸ καὶ πρόσκαιρο καὶ ἐπίγειο βασιλιά, πῶς εἶναι ἀκίνητοι, σιωπηλοί, δὲν κουνᾶνε, δὲ γυρίζουν τὰ μάτια τους ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἀλλὰ στέκονται σοβαροί, σκυθρωποί, φοβισμένοι ; Αὐτοὺς, ἀνθρώπῳ μου, πᾶρε γιὰ παράδειγμα, καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἔτσι νὰ στέκεστε μπροστὰ στὸ Θεό, σὰ νὰ μπαίνετε καὶ νὰ βρισκόσαστε μπροστὰ στὸν ἐπίγειο βασιλέα, καὶ μὲ πολὺ περισσότερο φόβο νὰ στεκόσαστε στὸν ἐπουράνιο βασιλέα μπροστὰ. Δὲ θὰ πᾶνω νὰ τὰ λέω αὐτά, πολλὰς φορές, μέχρι νὰ σᾶς δῶ νὰ διορθωθῇτε. Κι' ὅταν ἐρχόμαστε

μεν ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὰς ἐκκλησίας, καὶ εἶπες, Ἐννομεν πρὸς τὸν ἑρμηνεῖν, οὐ φοβῶ, οὐκ ἐκτροχιάζω κατ' αὐτὴν τὴν φοβερὰν ὥραν ἐκείνην ἐκείνην ; Τὴν τράπεζαν τῆς μυστικῆς ἐκκλησιαστικῆς, τοῦ ἄμνου τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ σοῦ σφραγισμένου, τοῦ ἱερέως ὑπὲρ σοῦ ἀγωνιζομένου, κυρὸς πνευματικῶς ἐκ τῆς ἀφάντου ἀναβλύζοντος τράπεζης, τῶν Χερουβείμ παρισταμένων, καὶ τὸν Σεραφεῖμ ἐπιπαινῶν, τὸν ἐξαπτερόντων τὰ πρόσωπα καταναλωτῶντων, ταπεινὸν ὡν ἀσώματων θυσιάζων μετὰ τοῦ ἱερέως ὑπὲρ σοῦ προσβυζουμένου, τοῦ κυρὸς τοῦ πνευματικῶς καταρχομένου, τοῦ αἵματος ἐν τῷ κρατῆρι εἰς σὴν κἀντηρ ἐν τῇ ἀφάντου πλειωρῇ λαομυμῶν, οὐ φοβῶ, οὐκ ἐκτροχιάζω καὶ κατὰ ταύτην τὴν φοβερὰν ὥραν ψευστὴς εὐρισκόμενος ; Ἐκείνην ἐξήκοντα ὀκτὼ ὥρας ἐκείνης τῆς ἐβδόμαδος, μὴν νὰ μόνον ὥραν ἀφώρισε καὶ τὸ Θεὸς καὶ ταύτην εἰς πράγματα βιοτικά καὶ ἐκ γελοῖα καὶ εἰς συντυχίας ἀναλίσκεις ; Μετὰ τοιαῦτα λοιπὸν παρρησίας τοῖς μυστηρίοις προσέρχῃς ; μετὰ τοιοῦτο συνειδήτος μεμολυμμένου ; Ἀρα εἰ ἐβδόμαδος κἀνὸν ἐν ταῖς χερσὶ σου, ἐτόλμης προσέσθαι τοῦ κρασίδου τοῦ ἐπίγειου βασιλέως ; Οὐδάρως.

Μὴ εἴ τις φησὶ ἐστὶν ἴδιος, μετὰ ὅτι ἰδιὸς ἐστὶ νομίσας ; οὐ γὰρ ὡς αἱ λοιπαὶ βρώσεις εἰς ἀφαιρῶντα χωρεῖ ; ἔτι γε !

μὴ τοῦτο νοεῖ ἀλλὰ ὡς περὶ κερὸς ὑπὲρ προσομιλήσας οὐδὲν ἀπομαρτάνει, οὐδὲν περισσεύει ; οὐκ αὖτε ὡς νομίσας συναναλίσκονται τὰ μυστήρια τῇ τοῦ σώματος οὐσίᾳ ; Διὸ καὶ προσερχόμενος, μὴ ὡς ἐξ ἀνθρώπου νομίσας μεταλαμβάνειν τοῦ θεοῦ σωματός, ἀλλ' ὡς ἐξ αὐτῶν ὡν Σεραφεῖμ τῇ ἀκρίᾳ τοῦ κυρὸς, ἡνπερ Ἡσαΐας εἶπε (Ἠσαΐ 6), τοῦ θεοῦ σώματος μεταλαμβάνειν νομίσας, καὶ ὡς τῆς θείας καὶ ἀφάντου πλειωρῆς ἐκπατόμενος τοῖς χεῖλεσιν, οὕτω τοῦ σωτηρίου αἵματος μεταλαμβάνων Τριγενερόν, ἀδελφοί, τὸν ἐκκλησιῶν μὴ ἀπολείπωμεθα, μητὲ πάλιν ἐν αὐταῖς συντυχίαις ἐκπορῶμεν σὸματιν ἐμφορῶν καὶ ἐντρομῶν, νῆτω νέοντες τὸ ἴδιον ἴδιον δὲ τὸν ὄψιν ἰσχυρίζοντες ; ἀρῶντες, ἀλαλόμεν τῇ ἀκρίᾳ ; Ἢ οὐχ ὁρᾷς τοὺς τῷ πλοῦτῳ καὶ φθαρτῳ μὴ προσκαίρων καὶ ἐπιγίγναι βασιλεῖ παρισταμένους, πῶς εἰνὸν ἀμαρτανίζοντες, μὴ φθειγόμενοι, μὴ σκιδόμενοι, μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς ἐκείνους πέμποντες, ἀλλὰ στυγνοί, κατηρεῖς, ἔμφοβοι ; Ἐξ αὐτῶν, ὡ ἄνθρωπε, τὸν θλαγὸν λαβὲ, καὶ οὕτω παρακάτω παρίστασθαι ὡς τῷ Θεῷ, ὡς περὶ εἰσφραγόμενοι ἐν τῷ τοῦ ἐπίγειου βασιλέως τυχεῖντες ; πολλὰ μὲλλον τὰ ἐπουράνιου βασιλεῖ μετὰ φόβου παρίστασθαι χρὴ. Ταῦτα πολλὰκις λέγων οὐ παύσομαι, ἕως οὐ διορθωθῆντας ἴδω. Εἰσφραγόμενοι δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὡς Θεῷ ἑρμῆτι ἐπὶ ἐλθόμενοι, μὴ μνησικακίαν

στήν εκκλησία, πρέπει νά μπαίνωμε όπως ἀρέσει στο Θεό, δίχως νησικακία στήν ψυχή μας, χωρίς νά προσευχήμαστε εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ μας όταν λέμε: Συχώρεσε ἡμᾶς, ὅπως κι' ἐμεῖς συχώρωμε ἐκείνους πού μᾶς φταῖνε. Διότι εἶναι φοβερός αὐτός ὁ λόγος, κι' εἶναι νά πούμε, σά νά φωνάζη στο Θεό αὐτός πού τὸ λέει: "Ἀφῆσα, Κύριε, ἄφησε κι' ἐσύ: Ἐλυσά, λύσε" συχώρεσα, συχώρεσε κι' ἐσύ: ἂν κράτησα, κράτησε κι' ἐσύ: ἂν δὲν ἐσυχώρεσα τὸν πλησίον μου, μὴ συχωρέσης κι' ἐσύ τὰ ἁμαρτήματά μου. Μ' ὅποιο μέτρο ἐμέτρησα, ἄς μετρηθῶ κι' ἐγώ.

Νὰ τὰ μάθωμε αὐτά, καὶ νὰ θυμηθοῦμε τὴ φοβερὴ ἐκείνη μέρα, κι' ἐκείνη τὴ φωτιά, νὰ βάλωμε στο νοῦ μας τὶς φοβερὲς τιμωρίες, καὶ νὰ γυρίσωμε πιά ἀπὸ τὸν πλανεμένο δρόμο μας. Διότι τὴ "ρῆθ" ὥρα πού τὸ στάδιο τοῦ κόσμου τούτου θὰ διαλυθῇ, καὶ τότε δὲ θὰ μπορῇ πιά ν' ἀγωνισθῇ κανεὶς. Δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ κάμῃ τίποτα όταν περάσῃ ἡ ζωὴ αὐτή, δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάρῃ στεφάνι όταν ἀπολύσῃ τὸ στάδιο. Αὐτός ὁ καιρὸς εἶναι γιὰ τὴ μετάνοια, ὁ ἄλλος εἶναι γιὰ τὴν κρίση. Αὐτός ὁ καιρὸς εἶναι γιὰ τοὺς ἀγῶνες, ὁ ἄλλος γιὰ τὰ στεφάνια: αὐτὸς γιὰ τὸν κόπο, ὁ ἄλλος γιὰ τὴν ἀνεση: αὐτὸς γιὰ τὸν κάματο, ὁ ἄλλος γιὰ τὴν πληρωμὴ. Σηκωθῆτε, λοιπόν, σηκωθῆτε σᾶς παρακαλῶ, κι' ἄς ἀκούσωμε πρόθυμα αὐτὰ τὰ λόγια. 'Εζήσατε σαρκικά, ἄς ζήσωμε τώρα καὶ πνευματικά. 'Εζήσαμε γιὰ τὶς ἡδονές, ἄς ζήσω-

με πιά καὶ γιὰ τὶς ἀρετές. 'Εζήσαμε στήν ἀδιαφορία, ἄς ζήσωμε καὶ στὴ μετάνοια. Γιατὶ περηφανεύεται ἡ γῆ καὶ ἡ στάχτη; Γιατὶ φουσκώνει ἄνθρωπος; Γιατὶ καυχίεται γιὰ τὸν ἑαυτό σου; τί ἐλπίζει ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ κόσμου κι' ἀπὸ τὸν πλοῦτο; Πᾶμε στοὺς τάφους σᾶς παρακαλῶ, νὰ δοῦμε τὰ μυστήρια πού γίνονται ἐκεῖ. Νὰ δοῦμε τὸν ἄνθρωπο κατασκορπισμένο, κόκκαλα φεγγωμένα, σώματα σαπισμένα. Κι' ἂν εἶσαι σοφός, κἄνῃσε νὰ σκεφθῇς, κι' ἂν εἶσαι γνωστικός, πές μου, ποῖος εἶναι ἐκεῖ ὁ βασιλιάς, καὶ ποῖος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποῖος ὁ ἀρχοντας καὶ ποῖος ὁ δοῦλος, ποῖος ὁ σοφὸς καὶ ποῖος ὁ ἄσοφος; Πού εἶναι ἐκεῖ ἡ ὁμορφιά πού ἔχουν τὰ νιάτα; πού εἶναι τὸ χαρούμενο πρόσωπο; πού τὰ ὠραῖα μάτια; πού ἡ καλοβαλμένη μύτη; πού τὰ φλογισμένα χεῖλη; πού τὰ ὠραῖα μάγουλα; πού τὸ λαμπρὸ μέτωπο; Δὲν εἶναι ὅλα σκόνη; ὅλα δὲν εἶναι στάχτη; δὲν εἶναι χῶμα; δὲν εἶναι ὅλα σκουλήκι καὶ βρωμιά; δὲν εἶναι ὅλα βρωμερά; Νὰ τὰ σκεφτόμαστε, ἀδελφία μου, αὐτά, καὶ νὰ βάζωμε στο νοῦ μας τὴν τελευταία μέρα μας, κι' ὅσο ἔχομε καιρὸ, νὰ γυρίσωμε πίσω ἀπὸ τὸν πλανεμένο δρόμο μας. Αἷμα πολὺτιμο μᾶς ἀγόρασε. Γι' αὐτὸ φανερώθηκε ὁ Θεὸς πάνω στὴ γῆ, γιὰ σένα, ἀνθρωπάκι μου, ὁ Θεὸς φανερώθηκε στὴ γῆ καὶ δὲν εἶχε πού νὰ κλίνη τὸ κεφάλι του. Πῶ, πῶ, τί θαῦμα! ὁ κριτὴς ἐρχεται στο δικαστήριον γιὰ τοὺς ὑπόδικους, ἡ ζωὴ γεύεται τὸ θάνατο, ὁ πλάστης ραπ-

ἐν τῇ ψυχῇ ἔχοντες, μέλῃς ἐκχέμενοι, καθ' ἑαυτῶν ἐλπίοντες, λέγοντες: "Ἀφες ἡμῖν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίκεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν (Ματθ. 6, 13). Φοβερὸν γὰρ ὅτι τὸ λεγόμενον, καὶ σχεδὸν εἰπέναι, τοιοῦτο πρὸς τὸν Θεὸν βοᾷ ὁ τοῦτο λέγων: "Ἀφῆκα, ἄφησε" ἔλυσά, λύσον" συνεχώρησα, συχώρησον: εἰ ἐκράτησα, κράτησον: εἰ μὴ ἔλυσά τὸν πλησίον, μὴδὲ σὺ λύσης τὰ ἐμὰ ἁμαρτήματα: ἐν ὧ μέτρο ἐμέτρησα, ἀντιμετρηθῶ μοι.

Ταῦτα εἰδότες, καὶ τὴν φοβερὰν ἡμεῶν ἐκείνην ἐνθυμνόμενες, καὶ τὸ πῶρ ἐκεῖνο, καὶ τὰ φοβερὰ κολαστήρια εἰς τὸν λαβόντες, ἐπιστρέφωμεν λοιπὸν ἐκ τῆς πεπλανημένης ὁδοῦ ἡμῶν. Ἐλπίεται γὰρ ὅρα όταν τὸ θεάτρον τοῦ κόσμου τοῦτου διαλυθῇται: καὶ οὕτως οὐκ ἔστι λοιπὸν ἀγωνίζεσθαι: οὐκ ἔστι μετὰ τὴν πόρεον τὸ βίου πραγματευέσθαι, οὐκ ἔστι μετὰ τὴν τὸ θεάτρον ἀτάλῃσι σφεταυθῆναι. Οὗτος ὁ καιρὸς μετάνοιας, ἐκείνος κρίσεως: οὗτος ὁ καιρὸς τῶν ἀγώνων, ἐκείνος τῶν στεφανίων: οὗτος κόπου, ἐκείνος ἀνάσεως: οὗτος καμιάτου, ἐκείνος ἀναπαύσεως. Διηγέσθαι, παρακαλῶ, διηγέσθαι, καὶ τὸν λεγόμενον προθύμως ἀκούσωμεν. 'Εζήσαμεν τὴν σαρκί, ζήσωμεν λοιπὸν καὶ τῷ πνεύματι: ἐζήσαμεν ταῖς ἡδοναῖς, ζήσωμεν λοιπὸν καὶ ταῖς ἀρεταῖς: ἐζήσαμεν τὴν ἀμελείαν, ζήσωμεν καὶ τὴν μετάνοιαν. Τί περηφανεύεται ὁ πῶρ καὶ ὁ σπῶρ;

ὁ δὲς: (Ἐκκλ. 10, 9) Τί φουσκῶσαι, ὁ ἄνθρωπος; τί μεγαλυχέσαι σαρκενῶς; τί ἐλπίζεις ἐκ τῆς τοῦ κόσμου δόξης καὶ τοῦ πλοῦτου. 'Εξέλθωμεν ἐπὶ τοῖς τάφους, παρακαλῶ, καὶ ἴδωμεν τὰ ἐκείσε μυστήρια. ἴδωμεν τὴν φύσιν διασκορπισμένην, ὁπῶς βεβρωμένα, σωματὰ σαρκενῶτα: ἄν σοφὸς ᾖ, ἐπίσκεψαι, ἄν φρόνιμος, εἰπέ μοι, τίς ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς καὶ τίς ὁ βασιλεὺς, τίς ὁ ἐργατὴς καὶ τίς ὁ δοῦλος, τίς ὁ σοφὸς καὶ τίς ὁ ἄσοφος. Πού οὐ καλλὸς ἐκεῖ τὸ τῆς νεότητος; πού ἡ περικρατὴς δύς; πού οἱ ἐρμολομοὶ οἱ κούρεϊς; πού ἡ εὐδοκία; πού τὰ πυρρίζοντα γεῖλη; πού τὰ κάλλη τῶν παρειῶν; πού τὸ ἀποσπῆσθαι μέτωπον; οὐ πάντα νύκας; οὐ πάντα τέραρα, οὐ σπουδαῖα, οὐ πάντα σπουδαῖα καὶ θαυμάσια; οὐ πάντα βρῆμος, ἰαῦτα ἄνοιοντες, ἀδελφοί, καὶ τῆς ἀγάπης ἡμῶν ἡμέρας ἐνθυμνέμενες, ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐπιστρέφωμεν ἐν τῇς πεπλανημένῃς ὁδοῦ ἡμῶν Αἵματι τιμὴν ἡγοράσωμεν (Α' Πέτρο. 1). Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν ἀφῆκε τὸν ἄνθρωπον, Θεὸς εἰς γῆ; ἀφῆκε, μὴ ἔχον πού τὴν καρπὴν κλίνει (Λουκ. 9, 58). Εἰπαὶ τοῦ θαλμῶτος; ὁ κριτὴς διὰ τοὺς κατακριτούς εἰς κερτήριον ἐρχεται; ἡ ζωὴ θανάτου γεύεται ὁ πλάστης ὅπῃ τοῦ πλάσματος βαπτίζεται ὁ τοῖς Σαραφείμ δάκρυτος, ὅπῃ τοῦ δοῦλου ἐμπίπτει, ὅπως καὶ χολερὴ γεύεται, λόγχῃ κεντάται, τάρω καταπίπεται: καὶ σὺ ἡμεῖς, εἰπέ μοι, καὶ καθυβρίζεις, καὶ γυμπαρνεῖς, ἄνθρωπε;

ζεται από τὸ πλάσμα του, ἐκεῖνος πού δὲν τὸν βλέπουν τὰ Σεραφεῖμ, φτύνεται ἀπὸ τὸ δούλο, δοκιμάζει ξύδι καὶ χολή, τρυπιέται μὲ λόγχη, μπαίνει σὲ τάφο. Κι' ἐσύ παραμελεῖς, πές μου, καὶ κοιμᾶσαι, καὶ περιφρονεῖς ἀνθρώπῳ μου; Δὲν ξέρεις ὅτι καὶ τὸ δικό σου αἷμα νὰ χύσης γιὰ κείνον, καὶ πάλι δὲ θὰ πληρώσης τὸ χρέος σου; διότι ἄλλη ἀξία ἔχει τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, κι' ἄλλη τὸ αἷμα τοῦ δούλου. Πρόλαβε μὲ τὴ μετάνοια καὶ τὴ διόρθωση, πρὶν νὰ βγῇ ἡ ψυχὴ σου, γιατί, ὅταν θὰ ῥθῃ ὁ θάνατος,

δὲ θὰ εἶναι δυνατὴ καμμιὰ θεραπεία μὲ τὴ μετάνοια. Διότι ἡ μετάνοια ἔχει μεγάλη δύναμη πάνω στὴ γῇ, καὶ μόνο στὸν Ἄδη τίποτα δὲ μπορεῖ. Ἄς ζητήσωμε τὸν Κύριο, τώρα πού εἶναι καιρός, ἅς κάνωμε τὸ καλὸ, ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν αἰώνια κόλαση ν' ἀπαλλαχτοῦμε, καὶ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ν' ἀξιωθοῦμε, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

οὐκ οἶδας, ὅτι καὶ τὸ ἴδιον αἷμα ἔκχετο ὑπὲρ αὐτοῦ; οὐδὲ οὕτω τὸ θέον ἐ-λίρωσας. ἐπειδὴ (γὰρ) ἕλλο αἷμα δεσπο-
τικόν, καὶ ἕλλο αἷμα δουλικόν. Πρόλαβε τὴ μετάνοιαν καὶ τὴ
ἐπιστροφήν τὴν ἐξουθεν τῆς ψυχῆς, μήποτε θανάτου ἀπελθόν-
τος πρὸς τὴν πᾶσαν τῆς μετάνοιαν ἡ θεραπεία; ὅτι ἐπὶ τῆς
γῆς ἡ μετάνοια ἰσχύει, καὶ μόνον ἐν τῷ ᾄδει τούτῳ οὐκ ἔστι.

Ζητούμεν τὸν Κύριον, ὡς κερὸν ἔχομεν ἐργασώμεθα τὸ
ἀγαθόν, ἵνα καὶ τῆς μελλούσης ἀτελευτῆ τοῦ γενένης ἀπαλλα-
γώμεν, καὶ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας ἀξιωθώμεν, χάριτι
καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ
ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

ΟΤΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ ΤΟ ΠΡΟΣ ΧΑΡΙΝ ΔΗΜΗΓΟΡΕΙΝ

Ἡ ὁμιλία αὐτῇ τοῦ Χρυσοστόμου ἔχει θέμα τῆς τῇ σωτήρια ἀλήθειας «ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ γιὰ τοὺς ὁμιλητὲς καὶ γιὰ τοὺς ἀκροατὲς, νὰ γίνεται λόγος μόνο γιὰ τὰ εὐχάριστα, κι' ὅτι εἶναι ὠφέλιμο κι' ἀρετὴ μεγάλη τὸ νὰ κατακρίνη κανεὶς τὶς ἁμαρτίες του». Καὶ τὸ ὑποστηρίζει μὲ πειστικότητα καὶ χάρη.

Ἐχει τὴ θέση τῆς ἐδῶ αὐτῇ ἡ ὁμιλία, διότι εἶναι ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου, καὶ διότι ἀποτελεῖ σύνοψη τῶν προηγουμένων ἑννέα ὁμιλιῶν «περὶ μετανόιας» κι' ἀπάντηση στὸ παράπονον ὅτι καταδικάζει τὴν ἁμαρτία μὲ ὠμότητα, κι' αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ ἀπελπίσῃ μερικοὺς ἀκροατὲς. Βασικὲς ἀναφορὲς τοῦ ἁγίου ὁμιλητοῦ στὴν Ἁγία Γραφὴ κι' ὥραϊα παραδείγματα ἀπὸ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνθρώπου, πείθουν ὅτι κάθε ἀφορμὴ ποὺ μᾶς δίδεται γιὰ νὰ θυμηθοῦμε ὅ,τι κακὸ ἔχομε πράξει, εἶναι εὐλογημένη ὅσο κι' ἂν εἶναι δυσάρεστη.

Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἡ θαυμαστὴ ρητορεία καὶ σ' αὐτῇ τὴν ὁμιλία, ὅπως καὶ ἡ βαθιὰ γνώση τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χρυσόστομος, σὰν ἱατρὸς πολὺπειρος, δίνει σοφὴ δόση ἀπὸ φάρμακα πικρὰ καὶ γλυκὰ, ἀπὸ ἔλεγχον καὶ ἔπαινον, γιὰ νὰ κλείσῃ τὶς πληγὰς ποὺ προκάλεσαν στὴν ψυχὴ τῶν ἀκροατῶν τοῦ οἱ ὁμιλίες περὶ μετανόιας. Γιὰ νὰ κάμῃ αὐτὲς τὶς πληγὰς, ἀφορμὰς γιὰ σταθερὴ πνευματικὴ ὑγεία.

ΤΟ ΠΡΟΣ ΧΑΡΙΝ ΔΗΜΗΓΟΡΕΙΝ

“Οτι είναι επικίνδυνο και για τους όμιλητές και για τους άκροατές να γίνεται λόγος μόνο για τὰ εὐχάριστα, και ὅτι είναι χρήσιμο και μεγάλη ἀρετὴ ἡ κατὰκρισι τῶν ἀμαρτιῶν μας.

α'. Ἀρκετὰ, νομίζω, σὰς στενοχώρησα πρὶν, και σὰς πλήγωσα βαθυτέρα· πρέπει λοιπὸν νὰ σὰς φροντίσω σήμερα, νὰ βάλω πάνω στὴν πληγὴ και τὰ πιδ γλυκὰ φάρμακα. Διότι αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς θεραπείας εἶναι ἄριστος, νὰ μὴν καθαρίζη κανεῖς, ἀλλὰ και νὰ ἐπιδίδῃ τις πληγές. Αὐτὸς ὁ νόμος τῆς διδασκαλίας εἶναι θαυμαστός, νὰ μὴν τιμωρῇ μόνο κανεῖς, ἀλλὰ και νὰ ἐπαινῇ και νὰ παρηγορῇ. Ἐτσι πρόσταξε κι' ὁ Παῦλος· Ἐλεγε, μάλωσε, παρηγόρησε. Ἄν παρηγορῇ κανεῖς πάντα, κάνει τοὺς ἀκροατές πιδ ἀδιάφορους, κι' ἂν μαλῶνῃ μόνο, τοὺς κάνει σκληρότερος, γιατί δὲ μποροῦν νὰ σηκώσουν τὸ φορτίο τοῦ ἀδιάκοπου ἐλεγχου, και ξεφεύγουν ἀμέσως. Γι' αὐτὸ πρέπει νάχη ποικιλία ὁ τρόπος τῆς διδασκαλίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρωτύτερα ὁ λόγος πλήγωσε τὸ λογισμό τοῦ καθενὸς με δύναμη, πρέπει σήμερα ἡ διδασκαλία νὰ σὰς νὰι πιδ γλυκὰ, και ἐμεῖς πού πρὶν σὰς θυμήσαμε τις εὐθύνες, πρέπει νὰ στᾶξωμε σὰ λάδι τὸν ἥρεμο λόγο, πάνω στοὺς πόνους πού σὰς ἔφερε ὁ ἐλεγχος.

Σὰς διάβασα πρὶν τὸ νόμο τοῦ Παύλου περὶ τῆς κοινωνίας τῶν μυστηρίων, πού

ὑπάρχει για δλους τοὺς πιστοὺς. Κι' εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος, γιατί δὲν ἐμποδίζει τίποτα νὰ τὸν διαβάσω και τώρα πάλι· Ἄς ἐξετάξῃ καθενας τὸν ἑαυτὸ του, κι' ὕστερα νὰ τρῶῃ ἀπὸ τὸν ἄρτο και νὰ πίνῃ ἀπὸ τὸ ποτήριο. Οἱ πιστοὶ ξέρουν τί λέει μ' αὐτὰ, και ποῖος εἶναι ὁ ἄρτος, και ποῖο εἶναι τὸ ποτήριο. Διότι αὐτὸς πού τρῶει και πίνει, λέει, δίχως νὰ τὸ ἀξίξῃ ἀπέναντι τὸν Κύριο, ἔνοχος θὰ νὰι για τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Αὐτὸ τὸ νόμο σὰς διαβάσαμε, και σὰς ἐξηγήσαμε τὸ νόημα τοῦ ρητοῦ. Ἐπταμεῖναι, τὸ Ἐνοχος θὰ νὰι για τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, ὅτι θὰ τιμωρηθῇ τὸ ἴδιο ὅπως θὰ τιμωρηθοῦν αὐτοὶ πού σταύρωσαν τὸ Χριστό. Γιατὶ ὅπως ἐκεῖνοι, λέει, οἱ φονιάδες, ἔγιναν ἔνοχοι για τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, ἔτσι κι' αὐτοὶ πού κοινωνοῦν ἀνάξια τὰ μυστήρια. Αὐτὸ σημαίνει τὸ Ἐνοχος θὰ νὰι για τὸ σῶμα και τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου. Φάνηκε ὑπερβολικὸς πολὺ αὐτὸς ὁ λόγος κι' ἀβάσταχτη αὐτὴ ἡ ἀπειλή, μὰ προσθέσαμε και μιὰ

ΤΟ ΠΡΟΣ ΧΑΡΙΝ ΔΗΜΗΓΟΡΕΙΝ

“Οτι επικίνδυνον και τοῖς λέγουσι, και τοῖς ἀκούουσιν τὸ πρὸς γάρν δημογορεῖν, και ὅτι χρῆσιμον και δικαιοσύνη, μάλιστα τὸ κατὰγορεῖν τῶν οὐκίων ἀμαρτημάτων.

α' Ἐκὼς ὁμῶν, οἶμαι, καθ' ἡμέθε πρῶην, και (παυτέρην ἐδόναμεν τὴν πληγὴν) οὐκὸν ἀνάχη θεραπεύσαι σήμερον, και προσηκόντα ἐπιθεῖναι τὰ φάρμακα. Οὗτος γὰρ ἄριστος ἱατρικὸς τρόπος, μὴ μόνον τέμνειν, ἀλλὰ νὰ ἐπιθεσμεῖν τὰ ἔλκε· οὗτος θαυμαστός διδασκαλικὸς νόμος, μὴ μόνον ἐπιτιμᾷ, ἀλλὰ και παρακαλεῖν και παραμυθεῖσθαι. Οὕτω και Παῦλος ἐκέλευεν. Ἐ) εγξον, ἐπιτίμῃσον, παρακαλέσον (Β' Τιμ. 4, 2) Ἐάν τε παρακαλῇ τις διόλου, ἀβυσσοπύρρον ποιεῖ τοὺς ἀκροατές· ἐάν τε ἐπιτιμᾷ μόνον, τραχυτέρους ἐργάζεται· οὐ γὰρ δυνάμεναι ἡ φορτίον τῶν διηλεκτῶν ἐλέγχων ἀνεγκεῖν, ἀποπηδῶσιν εὐθέως. Διὸ ρη' τοικίλον τινὰ εἶναι τὸν τῆς διδασκαλίας τρόπον. Ἐπει οὖν τῇ προτέρῃ σφοδρότερον ἦν ἐκείνου διδασκαλίας ὁ λόγος, προσηκόντερος ἦναι δεῖ τῆς διδασκαλίας τιμωρῆν, και ταῖς ἐκ τῶν ἐλέγχων γενομέναις ὀδύνησι, ὁσπερ ἑλαιον, ἀναγκάζον ἐπιστᾶσαι τοῦ λόγου τὸ προσπνεῖν, ὁσπερ αὐτὸν ὁμᾶ ἀναμνησάντες τῶν ἐλέγχων.

Ἀναγόμεν ὁμῖν πρῶτον ὡς Παύλου νόμον· περὶ τῆς

τῶν μυστηρίων κοινωνίας νάμενον τοῖς μεμνημένοις ἁπασιν Ὁ δὲ νόμος ἦν οὗτος· οὐδὲν γὰρ ὡλεῖ και νὺν αὐτὸν ἀναγνῶναι τάλιν· ἀκοιμαζέτω δὲ ἕκαστος ἐαυτόν, και ὥς τως ἐν τοῖς ἄρτοισ ἐσθιέτω, και ἐν τοῖς ποτήριοις πινέτω (Α' Κορ 11, 28). Ἰσασιν οἱ μεμνημένοι τὰ λεγόμενα, και τίς μὲν ὁ ἄρτος, τί δὲ ἡ ποτήριον Ὁ γὰρ ἐσθιὼν νὰι πίνων, σφῆν, ἀναξίως τοῦ Κυρίου, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος και τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου (ἐ 4 27) Τούτων ὁμῖν τὸν νόμον ἀναγόμεν ἐξηγησάμεθα δὲ και τὴν διάνοιαν τοῦ ρητοῦ ἔτιπμεν· Ἐνοχος ἔσται τοῦ σώματος και τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, ὅτι τὴν αὐτὴν δίωσι δίκην, δὴν ὑποστήσονται τιμωρῆν οἱ σταυρωσάντες τὸν Χριστόν· Καθῆπερ γὰρ ἐκεῖνοι, σφῆν, οἱ σφαγῆς ἔνοχοι ἐγένοντο τοῦ αἵματος, οὕτω και οὗτοι οἱ ἀναξίως κοινωνοῦντες τῶν μυστηρίων· τοῦτο γὰρ ἔστιν. Ἐνοχος ἔσται τοῦ σώματος και τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου Ἐδόκει πολλὴν ὑπερ-

σκέψη από παραδειγματις πολύ σχετικό. Κι' ελπια, ότι όπως όταν ξεσκίση κανείς τη βασιλική πορφύρα και τη λερώσει με λάσπη, οά να ύβρισε τὸ βασιλιά που τὴ φορεῖ, ἔτσι κι' ἐδῶ, κι' αὐτοὶ πού φονεύουν τὸ σώμα τοῦ Κυρίου, κι' αὐτοὶ πού τὸ δέχονται μὲ ἀκάθαρτη ψυχὴ, τὴν ἴδια προσβολὴ κάνουν στὸ ἐνδυμα τὸ βασιλικό. Τὸ θανάτωσαν βέβαια οἱ Ἰουδαῖοι στὸ σταυρὸ, μὰ καὶ τὸ προσβάλλει οἱ ποιοις τὸ δέχεται μ' ἀκάθαρτη ψυχὴ. Ὡστε ἂν κι' ἡ παρανομία εἶναι διαφορετικὴ, ἡ ἀμαρτία ὅμως εἶναι ἴση. Αὐτὸ ἐστενοχώρησε πολλούς, αὐτὸ πολλούς ἐτάραξε. Πλήγωσε τὴ συνείδηση τῶν ἀκραστῶν, ἡ καλύπτεται, ὅχι μόνο τῶν ἀκραστῶν ἀλλὰ κι' ἐμένα πού τὸ λέω μπροστὰ σας, γιατί ἡ διδασκαλία εἶναι γιὰ ὅλους, καὶ γιὰ ὅλους εἶναι τὰ τραύματα, γι' αὐτὸ καὶ προσφέρω γιὰ ὅλους τὰ φάρμακα. Αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, νὰ εἶναι κάτω ἀπὸ τοὺς ἴδιους νόμους κι' ὁ ὁμιλητὴς κι' οἱ ἀκροατές, νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια φύση, τὸ ἴδιο ὑπεύθυνος νὰ 'ναι καθένας παραβάτης. Γιατί ; Γιὰ νὰ κάνη μὲ τὸ ἴδιο μέτρο τὸν Ἐλεγχο, γιὰ νὰ συγχωρῇ εὐκόλα τοὺς ἀμαρτωλούς, γιὰ νὰ θυμῶται τὴν ἀδυναμία τους καὶ νὰ μὴν κάνη τὸν Ἐλεγχο ἀβάσταχτο. Γι' αὐτὸ δὲν κατέβασε ὁ Θεὸς ἀγγέλους ἀπὸ τοὺς οὐρανούς νὰ τοὺς βάλῃ διδασκάλους στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ μὴν εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ φύση τους καὶ γιὰ νὰ μὴν ἀγνοοῦν τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ὥστε νὰ μὴ μᾶς κατακρίνουν ἀλύπτητα. Ἀλλὰ ἔδωσε ἀνθρώπους ὀνητοὺς γιὰ διδα-

σκάλους καὶ ἱερεῖς, ἀνθρώπους πού ἔχουν κι' αὐτοὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία, ὥστε γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἀφοῦ τὸ ἴδιο ὑπεύθυνοι εἶναι κι' ὁ ὁμιλητὴς καὶ οἱ ἀκροατές, νὰ συγχωρᾷ τὴ γλώσσα του ἐκείνους πού μιλάει, καὶ νὰ μὴν ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ δίχως μέτρο. Κι' ὅτι εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ, ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος, πού ἔθεσε ἐκεῖνο τὸ νόμο, μᾶς ἐδίδαξε κι' αὐτὴ τὴν αἰτία, λέγοντας: Διότι καθεὶς ἱερέας προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, παῖρνει τὸ ἀξίωμα του γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἀνθρώπων, διότι ἔχει τὴ δύναμη νὰ εἶναι συμπαθὴς σ' ὅσους ἀμαρτάνουν ἀπὸ ἀγνοια καὶ ἀπὸ πλάνη. Γιὰ ποῖο λόγο; Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Βλέπετε ὅτι ἡ ἀδυναμία γίνεται ἀφορμὴ γιὰ τὴ συμπαθεία, κι' ὅτι αὐτὸς πού κατηγορεῖ, κι' ἂν δὲν ἔχη μεγάλη αἰτία, δὲ μπορεῖ νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρο, γιατί εἶναι ἀνθρώπος κι' αὐτός; Καὶ γιὰ ποῖο λόγο τὰ εἶπα αὐτά; Γιὰ νὰ μὴ λέτε ὅτι, Ἐσὺ, καθαρὸς καθὼς εἶσαι ἀπὸ ἀμαρτίας, ἀπαλλάσσων ἀπὸ τὴν ὀδυνηρὴ κατηγορίαν, μᾶς πληγώνεις βαθύτερα μὲ μεγάλο δικαίωμα. Διότι ἐγὼ πρῶτος αἰσθάνομαι τὸν πόνο, ἐπειδὴ κι' ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ ἀμαρτίας. Διότι ὅλοι εἴμαστε σὲ κατηγορίαν καὶ, Κανείς δὲ μπορεῖ νὰ καυχῇ θὴ πὼς ἔχει ἀγνὴ τὴν καρδιά του. Ὡστε ὅχι ἐπειδὴ φιλοσοφῶ πᾶνω σὲ ξένα βάσανα, οὔτε ἀπὸ κάποιον

βολὴν ἔστιν ὁ εἰρημὸς καὶ ἀκράτος εἶναι ἡ ἀπειλή· προσέλαμψεν καὶ λογιζομένη ἐν παραδειγματις ἀπονομιᾶν ἔχοντα πολλὰν ἴσπερ γὰρ, ἔσται, ἐν τῇ διαπραξίᾳ τις τὴν πορφυρὰν τὴν βασιλικὴν, ἂν τε μολύνῃ βορβόρον, παραπλησιως εἰς τὸν ἐνδύοντα αὐτὴν ὄβρισε βασιλεύαν· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα οἱ τε ἀναλόντες τὸ σώμα τὸ θεοποικίον, οἱ τε ἀκαθάρτοι δεχόμενοι τὴν διανοίαν, ὁμοίως ἐμπαινοῦσιν τῷ ἐνδύματι τῷ βασιλικῷ· διαφύζαν μὲν οὖν αὐτὸ Ἰουδαῖοι τῷ σταυρῷ, μολύνει δὲ καὶ ὁ ἀκαθάρτος δεχόμενος αὐτὸ ψυχὴν ὥστε εἰ καὶ διέσσωρα τὰ τῆς παρανομίας, ἀλλὰ τὰ τῆς ὀβρισεως ἴσα· τούτω πολλὰν ἀποβάντο, τοῦτο πολλοὺς ἐθοροβήσαν· ἔθελεν δὲ συνειδὸς τῶν ἀνομιάντων, μάλλον δὲ οὐχὶ τῶν ἐκωνόντων νόμον, ἀλλὰ καὶ ἐμοῦ τοῦ λέγοντος πρὸ ὅμων· καὶ γὰρ ἡ διδασκαλία, κοινὰ τὰ τραύματα διὰ καὶ κοινὰ τὰ φάρμακα ἐπιτίθεται· τοῦτο τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας ἔργον· ὥστε καὶ τὸν λέγοντα καὶ τοὺς ἀκούοντας τοῖς αὐτοῖς ὁποιοῦσθαι νόμοις, τῆς αὐτῆς κοινωμένης φύσεως, ὁμοίως ἔκαστον ὑπεύθυνον εἶναι παραβάνοντα· διὰ τί ἴνα μετὰ συμμετρίας ποιεῖται τὴν ἐπιτιμίαν ἵνα συγχωρημὸς γενεταὶ τοῖς ἀμαρτανόουσιν, ἵνα ἀναμνησκόμενος τῆς οὐκείας ἀδυναμίας μὴ ἀφύρτων ποιεῖται τὸν Ἐλεγχον. διὰ τοῦτο οὐκ ἀγγέλους ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καταγαγὼν ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων φύσιν διδασκάλους ἐπέστησεν ἵνα καὶ

διὰ τὸ τῆς φύσεως ὁπερέον, καὶ τῆς ἀνθρώπινος ἀδυναμίας τὴν ἀγνοίαν, ἀφαιδύοντες ποιεῖνται τὰς καὶ ἡμῶν ἐπιτιμίας· οὕτω ἀνθρώπους ὀνητοὺς ἔθελε διδασκάλους καὶ ἱερεῖς, ἀνθρώπους ἀποβάντας παρακαμένους, ἵνα αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ τοῖς αὐτοῖς ὑπεύθυνον εἶναι καὶ τὸν λέγοντα καὶ τοὺς ἀκούοντας, καλῶς γένηται τῇ τοῦ λέγοντος γλώττῃ, μὴ συγχωρῶν πέρα τοῦ μέτρου τοιεῖσθαι τὰς κατηγορίας· καὶ ὅτι τοῦτο ἔστιν ἀληθές, αὐτὸς ὁ Παῦλος, ὁ ὃν νόμον ἀναθῶν· οὐκ, καὶ ταῦτα ἡμεῖς ἐδίδαξε τὴν αἰτίαν, οὕτως εἰπὼν· Πᾶς γὰρ ἱερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὅτερ ἀνθρώπων καὶ ὀνητοῦται, μετριοῦσθαι δευόμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανάμενοις (Ἐβρ' 3, 1-2)· Πῶθεν καὶ διὰ τί, Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς περιέσταιται ἀποβάντων· Ὅρς· διὸ ἡ ἀδυναμία τῆς συμπαθείας ὀπότερος γίνεται, καὶ τὸ συγγενὲς τῆς φύσεως οὐκ ἀφίστην εἰς ἀμαρτίαν ποτὶ ἐκτελεσθὲν οὐκ ἐπιτιμῶντα, νῦν οὐδὲρα φιλοκίχῃ; Τίως δὲ ἐνεργεῖ ταῦτα εἶπον, ἴνα μὴ λέγηται ὅτι Σὺ καθαρὸς ἐν ἀμαρτανόουσιν, ἀπὸλαγμένος τῆς ὀβρισεως τῆς κατὰ τὴν ἐπιτιμίαν, μετὰ πολλὰς ἐξουσίας ἐπιφέρεις ἡμῖν βαθυτέρην τὴν τοῦτον· Ἐγὼ γὰρ πρότερος αἰσθάνομαι τῆς ὀβρισεως, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὑπεύθυνος εἶμι τοῖς ἀμαρτανόουσιν· Πάντες γὰρ ἐσμεν ἐν ἐπιτιμίοις (Ἐκκλ. 8, 6) καὶ,

μίσος στους ανθρώπους, αλλά από μεγάλη πρόνοια σὰς μάλωσα τόσο. Διότι στή θεραπεία τῶν σωμάτων, αὐτὸς ποὺ καθαρίζει τὴν πληγὴ καὶ καθόλου δὲ νοιώθει τὴν πληγὴ, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δέχεται τὸ μαχαίρι, αὐτὸς καὶ μόνος διαλύεται ἀπὸ τοὺς πόνους. Ὅμως στή θεραπεία τῶν ψυχῶν δὲ γίνεται αὐτό, ἀν δὲν κάνω λάθος νὰ κρίνω ἀπὸ δικοῦ μου γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ αὐτὸς πρῶτος ὑποφέρει, ὁ ὁμιλητὴς, κι' ἂς κάνη ἔλεγχο στους ἄλλους. Κι' οὕτε πονᾶμε τόσο ὅταν μᾶς ἐλέγχουν οἱ ἄλλοι, ὅσο ὅταν ἐλέγχουμε τοὺς ἄλλους, γιὰ ἁμαρτίες ποὺ κι' ἐμείς ἔχομε φταίξει. Διότι μπαίνει στή μέση ἡ συνείδηση τοῦ ὁμιλητῆ ποὺ ἔχει τὸ ἀξίωμα νὰ διδάσκη, ὅταν πέφτῃ στὰ ἴδια ἁμαρτήματα μὲ τοὺς μαθητὲς κι' ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὸν ἴδιο ἔλεγχο, καὶ κάνει στὸ διδασκαλο πικρότερο τὸν πόνο.

Β'. Καὶ δὲν τὰ θρηνολογῶ τώρα αὐτὰ χωρὶς λόγο, ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ δὲν ἀντέσαν τὸ βάρος ὅσων ἀκούσαν, κι' ἦρθαν στὸ τέλος κι' ἔκαναν παράπονα, κι' ἀγανακτοῦσαν. Μᾶς διῶχνεις, ἔλεγαν, ἀπὸ τὴν ὁγία τράπεζα καὶ μᾶς ἐμποδίζεις νὰ κοινωνήσωμε. Γι' αὐτὸ ἀναγκάσθηκα νὰ τὰ πῶ αὐτὰ, γιὰ νὰ μάθετε ὅτι δὲ διώχνω, ἀλλὰ μαζεύω μᾶλλον. Δὲν ἐμποδίζω οὔτε δυσκολεύω, ἀλλὰ τοὺς κερδίζω μὲ τοὺς ἐλέγχους πρὸς πολλὴν. Διότι ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ποὺ ἀκούω, ὅπως ἡ φωτιὰ στὸ κερὶ, πτάνει τὴ συνείδηση τῶν ἁμαρτωλῶν,

διαλύει καὶ λυώνει τὰ σφάλματά μας, κι' ὅπως παραμένει πάντοτε, καὶ κάνει καθαρό κι' ἀστραφτερό τὸ νοῦ, φέρνει μέσα μας πρὸς μεγάλο θάρρος. Κι' ἀπὸ τὸ θάρρος αὐτὸ καὶ τὴν προθυμία, ὅλο καὶ συζητῶντα κοινωνοῦμε τὰ κρυφὰ καὶ φρικτὰ μυστήρια. Κι' ὅπως αὐτὸς ποὺ δίνει πικρὰ φάρμακα στους ἀνόρεχτους, καθρίζει τοὺς νοσηροὺς χυμούς καὶ προκαλεῖ τὴ χαλασμένη ὁρμή, καὶ τοὺς κάνει πρὸς πρόθυμους νὰ δεχτοῦν τὴ συνθησισμένη τροφή, ἔτσι ἀκριβῶς κι' αὐτὸς ποὺ λείπει πικρὰ λόγια, καὶ καθρίζει τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, βγάζει τὸ βαρὺ φορτίο τῶν ἁμαρτημάτων, κι' ἀφήνει τὴ συνείδηση ν' ἀναπνεύσῃ, κι' ἐτοιμάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ γευθῇ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μ' εὐχαρίστηση πολλή. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ στενοχωριέται κανεὶς γι' αὐτὰ ποὺ εἴπαμε, ἀλλὰ νὰ τὰ παραδέχεται καὶ νὰ συμφωνῇ μ' αὐτὰ.

Κι' ἂν εἶναι πρὸς ἀδύνατοι μερικοὶ, καὶ δὲν ἀνέχονται αὐτὴ τὴν ἐξήγησή μας, ἐκεῖνο θὰ ἴεγα σ' αὐτούς, διὸ δὲν ἐξημεύω νόμους δικούς μου, ἀλλὰ διαβάζω γράμματα ποὺ κατέβηκαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς. Καὶ πρέπει αὐτοὺς ποὺ ἀνάλαβε τὴν διακονία αὐτή, ἡ ὅλα τὰ γραμμένα νὰ τὰ πῇ μὲ θάρρος καὶ νὰ ζητᾷ πάντοτε τὸ συμφέρον γιὰ τοὺς ἀκροατὲς του, ἀλλὰ ὄχι τὸ εὐχάριστο, ἢ νὰ ὑπολογίσῃ τὴν δυσἀρεσκεία τῶν ἀκροατῶν καὶ ν' ἀψηφίσῃ τὴ δική του καὶ τὴ δική τους σωτηρία, γιὰ νὰ φαυλὴ πρόσκαιρα εὐχάριστος. Διότι

Ο ὁ δὲ εἰς ἡ ψυχὴ σκεπτεῖται ἀπὸ τὴν ἔχουσιν κερδίει (Παρ 20, 9) "Πᾶσι οὖν ἐν ἀλλοτρίοις φιλοσοφῶν ἰσχυροῖς, οὐδὲ ἐξ ἀπηνόουσις πινός, ἀλλ' ἀπὸ κληρονομίας πολλῆς "οἱ ἐλέγχους ἀποκαθάρσιν ἑαυτοῦς" Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν τὰ σώματα ἱσχυροῦντων, ὁ μὲν ἀπέχων τὴν πληγὴν οὐδέμιν ἀμείβεται τῆς πληγῆς αἰσθάνει, ὁ δὲ πεμνόμενος, οὗτος ὅταν ὁ διαπομπόμενος ταῖς ἀλλοτρίοις μόνος" ἐπὶ δὲ τῶν τὰς ψυχῆς θεραπευμένων οὐχ οὕτως, εἰ μὴτε γε πρῶτον ἐξ ἐκείνου "τῶν λοιπῶν δοκιμαζῶν, ἐπὶ" αὐτοὺς πρότερος ὁρμῆται ὁ λέγων, ἥτινα ἐν ἑτέροις ἐπιτιμᾷ (ὁδὲ γὰρ οὕτως ἐλεγχόμενοι παρ' ἑτέρων ἀγόμενοι, ὡς ἐλγόμενοι ἑτέροις ὅπου ἀμαρτημάτων, ὡν ὅσων ὑπεσθῆναι "ἐκκαθαρίζεται γὰρ οὐδὲν τὸ συνέθετο τοῦ λέγοντος, καὶ τὸ διδασκαλίας περικείμενον ἀξίωμα, εἰς τὰ αὐτὰ τοῖς μαθηταῖς καταπίπτειν ἀμαρτήματα, καὶ τῶν αὐτῶν δεσθῆναι ἐνέγων, πικρότερον τῷ λέγοντι "οὐαὶ τὴν ὁδόν"

β' Καὶ ταῦτα οὐκ ἀπλῶς ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ λέγει, πολλὰ τὸ βάρος τῶν ἐλεγχῶν οὐκ ἀνεχόμενοι, μετὰ τὴν εὐχάριστον προσελθόντες ἀποσπείρονται, ἡγανάκτουσι, "Απῆλθες ἡμᾶς, λέγοντες, τῆς λαοῦς τράπεζας, καὶ τῆς κοινωνίας ἀποσπείεις. Διὰ τοῦτο ταῦτα ἰναγκάσθημι εἰπεῖν, ἵνα μάθετε, ὅτι οὐκ ἀπέχω, ἀλλὰ συνάγω μᾶλλον" οὐκ ἀποσπείω οὐδὲ

ἀπέχω, ἀλλ' ἐπισπώμαι διὰ τῶν ἐλεγχῶν πλείον "Ὁ γὰρ φόβος τῆς ἐλεγχῶν τιμωρίας, καθάπερ πῦρ εἰς κρῖνον, οὕτως εἰς τὸ συνέθετο τῶν ἀμαρτημάτων ἐκπίπτει, λήπει μὲν ἡμῶν νπὶ τρεῖς τὰ πλημμελήματα, διηκνέως ἐκκαθαίρων, καθάρων δὲ καὶ ἀποκαθάρσιν ἀναγκάσμενος τὴν διάνοιν, πλείονα τὴν παραπίπτειν ἡμῶν ἐνέχον ἀπὸ δὲ τῆς παραπίπτειν καὶ προθυμίας πλείον γένεται" ἂν πρὸς τὸ συνεχὲς τῶν ἀπορρήτων καὶ φρικτῶν κοινωνεῖν μυστηρίων. Καὶ καθάπερ ὁ τιμὰς φάρμακα τοῖς νοσητοῖς δίδωσι, νπὶ τοὺς τοιηροὺς ἐκκαθαίρων χυμούς, διατερεῖ τὴν καταβεβλημένην ὁρμήν, καὶ μετὰ πλείονος παρασκευῆς τῆς προθυμίας τῆς συνθέσεως ἀπτεσθαι τὸν ποσὸν ὅτι καὶ ὁ πικρὰ λέγων ὁμῶς, καὶ καθάρων τὸν νοσηρὸν λογισμὸν τῆς διανοίας, καὶ τὸ βαρὺ τῶν ἀμαρτημάτων ἀποσπείωσθαι φορτίον, δίδωσιν ἀναγεῖναι τὸ συνέθετο, νπὶ μετὰ πολλὰς τῆς ἡθροῦς ἀπογευσασθαι τοῦ σωμάτων παρασκευῆς "ὁ δὲ σκοπεῖται ὅς τὸν δυσχερῶς νπὶ τῶν ἐλεγχῶν γὰρ, ἀλλ' ἀποδοχέσθαι καὶ ἐπαινεῖν

Εἰ δὲ τινες ἀποσπείρονται διδασκάνται, καὶ οὐκ ἀνεχόμενοι ταῦτα ἡμῶν τῆς ἀπολογίας, ἐκεῖνο ἂν ἐπιποιοῦν πρὸς αὐτούς, ὅτι (ὁ)ς ἐμπνέει νόμους ἡμῶν ἐξηγοῦμαι, ἀλλ' ἐκ τῶν ὁρμῶν καταβάντα ἀναγκάσθημι γράμματα καὶ ἀνάγκη τὴν ταύτην ἐμπνευσθέντα τὴν διακονίαν, ἢ πάντα μετὰ παραρηκίας εἰπεῖν ὅτι ἐγγενέως "ὁ συνέτερον ἀλλὰ καὶ ὁ γὰρ "οἱς ἀκροα-

σ' αὐτὸν ποῦ δὲν προμηνάει γιὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργή. Ποιὰ τιμωρία; Τίς ψυχές ἐκείνων ποῦ χάνονται, λείι, θά τίς ζητήσω ἀπὸ τὸ χέρι σου. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι τόσο σκληρὸς κι' ἀπάνθρωπος κι' ἀπνοῦς, ποῦ νὰ κατηγορή αὐτὸν ποῦ μιλάει καὶ λείι διαρκῶς γιὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ὀργή, καὶ ποῦ ἂν σωπᾶσθαι, τόσο σκληρὰ πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ; Κι' ὅτι λοιπὸν δὲ συμφέρι σ' ἐμᾶς ποῦ διδάσκουμε, νὰ σωπαίνουμε γι' αὐτά, αὐτὸ ἀρκετὰ μᾶς τὸ ἔδωσε νὰ τὸ καταλάβουμε καὶ ὁ προφήτης καὶ ὁ ἀπόστολος· μὰ καὶ τὸ ὅτι οὔτε σ' ἐσᾶς ποῦ ἀκοῦτε δὲ συμφέρι, φαίνεται ἀπὸ αὐτὸ. Διότι ἂν ἐγὼ σωπαίνα κι' ἔκρυθα στὴ σιωπῇ τὰ ἁμαρτήματα, σωστὰ δὲ παραποιήσαν καθέννας καὶ δίκαια θ' ἀγανακτοῦσε. Μὰ κι' ἂν σωπαίναμε ἐμεῖς, καὶ ὑποχρεωτικά ἐγίνονταν γνωστὰ ἐκεῖ τὰ σφάλματά μας, ποιὰ ὠφέλεια θά 'βγαίνει ἀπὸ τὴ σιωπῇ αὐτῇ; Καμμία ὠφέλεια, ἀλλὰ χειρότερη ζημία. Διότι ἂν τὰ λέω τώρα, στὴ μετάνοια ὁδηγῶ καὶ στὴν συγκίνηση τῆς ψυχῆς. Μὰ ὅταν σωπάσω, καὶ τώρα δὲ θά θυμηθεῖτε ὅσα σφάλμα, καὶ δὲ θά μετανοήσωμε, κι' ἐκεῖ θά τὸ δοῦμε γυμνά καὶ ξεκαθαρισμένα, καὶ θά θρηνησωμε ἀσκοπτα κι' ἄδικα.

γ'. 'Επειδὴ λοιπὸν ὑποχρεωτικά, ἡ ἐκεῖ ἡ ἐδῶ θὰ λυτθώμεν γιὰ τίς ἁμαρτίες μας, καλύτερα ἐδῶ, κι' ὅχι ἐκεῖ. Πῶς φαίνεται αὐτὸ; 'Απὸ τὰ προφητικὰ λόγια, κι' ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ εὐαγγελίου. Διότι ὁ προφήτης λέει, Σ τὸν ἄδην ποιοὺς θά ὁμολογήσῃ τίς ἁμαρτίες

τοῦ; ὅχι ὅτι δὲν τίς ὁμολογοῦμε, ἀλλὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ δίχως τὴ θέλησή μας. Καὶ ὁ Χριστὸς τὸ διδάξε αὐτὸ ἀκόμα καὶ μὲ παραβολή. 'Ὅτι δηλαδὴ ἦταν ἕνας φτωχὸς, λείι, Λάζαρος τ' ὄνομα του, γεμάτος πληγές ἀπὸ ἀνίατη ἀρρώστια, κι' ἕνας ἄλλος, πλούσιος, οὔτε τὰ ψίχουλα δὲν ἔδινε στὸ φτωχό. Καὶ γιὰ τὴν λέμε ὅλη τὴν παραβολή; ἀφοῦ τὴν ἔφετε ὅλη τὴν ἱστορία, πόσο σκληρὸς ἦταν ὁ πλούσιος, πῶς δὲν ἔδινε τοῦ φτωχοῦ τίποτα νὰ φάῃ, τὴ φτώχεια ἐκείνου καὶ τὴν πείνα του, ποῦ τὴν πάλευε πάντα. 'Αλλὰ αὐτὰ γίνονταν ἐδῶ· κι' ὅταν πέθαναν κι' οἱ δυὸ, βλέπει ὁ πλούσιος ἐκεῖνον τὸ φτωχό στὴν ἀγκαλιά τοῦ 'Αβραάμ. Καὶ τί λέει; Πάτερ 'Αβραάμ στεῖλε τὸ Λάζαρο νὰ βρέξῃ μὲ τὸ δάχτυλό του λίγο τὴ γλώσσᾶ μου, γιὰ ν' ἀλαφρώσω ἀπὸ τὸν πόνο. Εἶδες πληρωμὴ; δὲν τοῦ ἔδωσε οὔτε ψίχουλο ψωμί, δὲν παίρνει οὔτε σταγόνα νερό. Διότι μ' ὁποιο μέτρο, λέει, μετράτε, θά μετρηθῇτε. Τί ἀπάντησε λοιπὸν ὁ 'Αβραάμ; Παιδί μου, πληρώθηκες γιὰ τίς ἀρετές σου, κι' ὁ Λάζαρος γιὰ τίς ἁμαρτίες του, καὶ τώρα αὐτὸς παρηγοριέται ἐδῶ, κι' ἐσύ ὑποφέρεις. 'Αλλὰ αὐτὸ ποῦ πᾶμε ν' ἀποδείξωμε εἶναι ὅτι νοιώθουν βαθιὰ τὰ ἁμαρτήματα τοὺς καὶ μετανοοῦν καὶ γίνονται καλύτεροι μὲ τὴν τιμωρία, ἀλλὰ τίποτα δὲν κερδίζουν γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν στὴ φω-

Ποῖαν δὲ ταῦτα: Τὰς ψυχὰς τῶν ἀπολλυμένων, φησὶν, ἂν τὴς χεῖρές σου ἐκζητήσω. Τὴν οὐν οὐτως ἐμὲς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἀνυπερβόλῃς, καὶ ἐγκαλεῖν τῷ ἄλλοντι καὶ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ διελλεγόμενης συνεχῶς ὀργῆς. τοιαύτην κἀλασιν ὑποτάσσεται μέλλοντα, εἰ σιγήσειεν: 'Ὅτι μὲν οὖν ἡμῖν οὐ συμφέρει τοὺς λέγοντας τα τοιαῦτα σιγᾶν, ἰκανῶς καὶ ὁ ποιοῦντος καὶ ὁ ἀπόστολος ἡμᾶς ἐπαίδευσεν· ὅτι δὲ οὐδὲ ἡμῖν τοὺς ἀκούοντες, ὅθλον ἐκείθεν. Εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ σιγήσας ἀπεκρίνομαι τῇ σιγῇ τὰ ἁμαρτήματα, καλῶς ἐδουλοῦμαι ἐκαστος καὶ ἡγανᾶται δικαίως, μὰ σιγῶντος ἐμοῦ· εἰ δὲ καὶ ἡμῶν σιγῶντων νῦν, ἐνῆγκε πάντως ἐκεῖ τρανῆσαι τὰ πλημμελήματα. τί τὸ βραβεῖον ἀπὸ τῆς σιγῆς γένοιτ' ἂν, 'Αλλ' ὁρεῖται μὲν οὐδὲν, βλάβος δὲ ἐστάτῃ. Ἀν μὲν γὰρ εἴπωμεν, εἰς μετάνοιαν ἔγω καὶ κατανοῶν δικαιοῖς· ἂν δὲ σιγήσω, νῦν μὲν οὐκ ἀναησυχώμεθα τὸν πεπλημμενημένον ἡμῖν, οὐδὲ μετανοήσωμεν· ἐκεῖ δὲ αὐτὰ δόξασθε πρό τῶν ὁρθολογῶν γυναικῶν καὶ τραπεζιτιμῶν, καὶ ὑπενόησωμεν εἰσὶν καὶ ἄλλων.

γ. 'Εκεῖ ἐν ἀνάγκᾳ παντοῦ, εἰ ἐκεῖ, ἢ ἐνταῦθα κατανοήσονται τοὺς ἁμαρτήμας, βέλτερον ἐνταῦθα, καὶ μὴ ἐκεῖ. Πῶθεν τοῦτο ἔβλεν, 'Απὸ τῶν προφητικῶν βιβλίων ἀπὸ τῶν εὐαγγελικῶν. 'Ὁ μὲν γὰρ προφήτης φησὶν· 'Εν τῷ ἔδῃ τις ἐξομολογήσεται τὰς αἰσῆς, (Ψαλμ. 6, 6)

οὐχ ὅτι οὐκ ἐξομολογήσασθε, ἀλλ' ὅτι εἰκὴ τοῦτο ποιοῦμεν. 'Ὁ δὲ Χριστὸς καὶ διὰ παραβολῆς αὐτὸ τοῦτο ἐπαίδευσεν. Λάζαρος γὰρ τις ἦν πτωχός, σπέν, ἡλικιωμένος πάντοθεν (Λουκ. 16, 19 κ.ε.), νόσων ἐνίοτε ἔχων ἔσπερος δὲ τις πλούσιος τῶν ὁρίων οὐ μεταδίδον τῷ πένντι. Καὶ τί δει πᾶσαν ἐπέλθειν τὴν παραβολὴν, ἵστε γὰρ τὴν ἱστορίαν ἀπασι, τὴν ὁμοίτητα τοῦ πλουσίου, πῶς οὐ μεταδίδον τῆς τραπέζης τῷ πτωχῷ, τὴν πείναν τὴν ἐκείνου, καὶ τὸν μισόν ὃ προσεπαλάει δικαιοῖς. 'Αλλ' ἐνταῦθα ταῦτα ἐπαθεῖ δὲ ἐτελεύτησαν ἕκαστος, ὅρξ τὸν πτωχὸν ἐκείνον ἐν τοῖς κόλποι τοῦ 'Αβραάμ, καὶ τὴν οὐκ ἡτέραν 'Αβραάμ, ἀπὸ σταλαῖον αὐτοῦ. Ἰνα ἡ πιστάτης τῷ θακτερίῳ ἀγίρει τὴ γλῶτταν μου, ἵνα ἀναπαύσωμαι τῆς ὁδοῦς (δὲ εἰ 21) Εἶδες ἀντιθετοῖς; οὐ μεταέκρινεν αὐτὸ ψυχίον, οὐ μεταλαμβάνει σταγόνας ὕδατος. 'Ὁ γὰρ μέτρον, οὐκ, μετρεῖται, μετρηθῆσεται ὁ μῖν (Μάρκ. 4, 24) Τὸν ὁ 'Αβραάμ, ἑκένον, ἀπὸ ἀβας τὰ ἀγαθὰ σου, καὶ Λάζαρος τὰ κακὰ καὶ καὶ νῦν ὁ νόμος μὲν ἐνταῦθα παρακαλεῖται· σὺ δὲ οὐδὲν ἔσπας (Λουκ. 16, 25). 'Αλλὰ τὸ ζητοῦμενον, ὅτι κατανοήσονται μὲν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήματι καὶ μεταβιβάσονται καὶ βαλτίους γίνονται ἀπὸ τῆς γέννης οὐδὲν δὲ νεκροῦσιν εἰς παρανομίαν ἢ εἰς φθό-

τιά· διότι, Πάτερ, λείπει, στείλει· τον στο σπίτι μου, για να τὰ φανερώσω· αυτά στους συγγενείς μου, και να μὴν καταντήσουν σ' αὐτόν τὸν τόπο. Αὐτὸς ἔχασεν τὴν εὐεργεσία καὶ φροντίζει νὰ σωθοῦν οἱ ἄλλοι τώρα. Εἶδες πόσο σκληρὸς ἦταν πρὶν, καὶ πόσο φιλόφρωνος ἔγινε μετὰ; Ὅταν ζοῦσε, εἶχε μπροστὰ του τὸ Λάζαρο κι' ἀδιαφοροῦσε, μὰ τώρα φροντίζει γιὰ τοὺς συγγενεῖς του ποὺ δὲν τοὺς βλέπει. Κι' ἐνῷ τότε ποὺ βρισκόταν μέσα στὰ πλοῦτή του, δὲν ἔνοιωθε πόνο στὸ ἔλεεινὸ θέαμα τοῦ φτωχοῦ, τώρα ποὺ βρίσκεται στοὺς πόνους καὶ στὴν στερή- σεις τὴς ἀτέλειωτες, λυπᾶται τοὺς γνω- στοὺς του καὶ θερμποπαρακαλεῖ νὰ στείλουν νὰ τοὺς τὰ φανερώσουν. Βλέπεις πόσο φιλόφρωνος ἔγινε καὶ καλὸς καὶ συμπο- νετικός;

Λοιπὸν, τὸν ὠφέλησε τίποτα ἡ μετάνοια; κέρδισε τίποτα ἀπὸ τὴ λύπη ποὺ ἔνοιωσε; Τίποτα· γιατί ἡ μετάνοια ἦταν παρακαίρη. Τέλειωσε τὸ θέατρο, πέρασαν οἱ ἀγῶνες, δὲν ἦταν πιά καιρὸς γιὰ ἀγ- ωνίσματα. Γι' αὐτὸ σὰς παρακαλῶ καὶ σὰς ἱκετεύω καὶ πέρτω στὰ πόδια σας, ἐδῶ νὰ κλαίει καὶ νὰ θρηνοῦμε γιὰ τὴς ἁμαρ- τίας μας. Νὰ μᾶς στενοχωροῦν ἐδῶ τὰ λόγια, καὶ νὰ μὴ μᾶς φοβίζουσιν ἐκεῖ τὰ πρά- γματα· νὰ μᾶς πληγώνῃ ὁ λόγος ἐδῶ, καὶ νὰ μὴ μᾶς πληγώνῃ ἐκεῖ τὸ φαρμακερὸ σκουλήκι· νὰ μᾶς καίῃ ἐδῶ ἡ κατάρσις, καὶ νὰ μὴ μᾶς καίῃ ἐκεῖ ἡ γένηνα τοῦ πυρός. Ὅσοι κλαίει ἐδῶ, ἐπόμενο εἶναι νὰ παρη-

γορηθοῦν ἐκεῖ· ὅσοι ἀσωτεύουσιν ἐδῶ καὶ γελοῦν κι' εἶναι ἀνάσθητοι γιὰ τὴς ἁμαρ- τίας τους, ὑποχρεωτικά θὰ θρηνηθῶσιν ἐκεῖ καὶ θὰ πονέουσιν καὶ θὰ τρίξουν τὰ δόντια τους. Δὲν εἶναι δικὸς μου ὁ λόγος αὐτός, ἀλλὰ τοῦ ἴδιου ποὺ θὰ μᾶς δικάσῃ τότε. Εὐτυχισμένοι, εἶπε, εἶναι ὅσοι πενθοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ παρηγορηθοῦν. Ἀλίμονο σ' ἐσᾶς ποὺ γελάτε, γιατί θὰ κλάψετε. Πόσο καλύτερο λοιπὸν εἶναι ν' ἀνταλλάξωμε τὴν πρόσκαιρὴ λύπη καὶ τὸν πόνο μὲ τὰ ἀθάνατα ἀγαθὰ καὶ τὴν ἡδονὴ ποὺ τέλος δὲν ἔχει, παρὰ νὰ γελάσωμε ἐδῶ, στὸ σύντομο καὶ πρόσκαι- ρο αὐτὸ βίον, καὶ ὕστερα νὰ πᾶμε ἐκεῖ κι' αἰώνια νὰ τιμωρηθῶμε; Ἀλλὰ ντρέπεται καὶ κοκκινίζει νὰ ὁμολογήσῃς τ' ἁμαρτή- ματά σου; Μ' ἀκόμα κι' ἂν ἦταν νὰ τὰ πῆς καὶ νὰ τὰ ἐκθέσῃς στοὺς ἀνθρώπους, δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ντρέπεται τόσο· γιατί ἡ ντροπὴ εἶναι τὸ νὰ κάνῃς τὴν ἁμαρτία, ὅχι τὸ νὰ ὁμολογήσῃς τὴς ἁμαρτίες σου· καὶ τώρα οὐτε μάρτυρες δὲ χρειάζονται γιὰ νὰ ἐξομολογηθῇς. Κρίνε τὰ σφάλματά σου μὲ τοὺς λογισμοὺς τῆς συνειδήσεώς σου, ἂς εἶναι δίχως μάρτυρες τὸ δικαστή- ριο, ἂς σὲ βλέπῃ μόνο ὁ Θεὸς σὰν ἐξομολογησῇ, ὁ Θεὸς ποὺ δὲν σὲ ντροπιάζει γιὰ τὴς ἁμαρτίες σου, ἀλλὰ συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματά σου ποὺ θὰ ἐξομολογηθῇς. Μὰ καὶ πάλι ἀμελεῖς καὶ διστάζεις; Κι' ἐγὼ τὸ ξέρω ὅτι ἡ συνείδησις δὲν ἀντέχει νὰ θυμᾶται τὰ σφάλματά της. Διότι καὶ μόνο νὰ θυμηθοῦμε ὅσα σφάλματα ἔχουμε

γὰς· Πάτερ γάρ, ἀπόστασιλον αὐτόν εἰς τὸν οἶκόν μου, ὥστε, ἵνα τοῖς συγγενεῖσι μου διαμαρτύρηται, καὶ μὴ ἐλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον (ἐ δ. 27 - 28). Αὐτὸς ἀποτυχὼν τῆς εὐεργεσίας, ἑτέρους προέβλεπεν τὴν σωτηρίαν λοιπὸν. Εἶδες πῶς ὠμὰς ἦν πρὸ τοῦτου, πῶς φιλόφρωνος ἐγένετο μετὰ ταῦτα; Πρὸ τῶν φθελῶν καίμενον παρέρχετο τὸν Λάζαρον ζῶν, νυνὶ δὲ καὶ ἀπόντων φροντίζει τὸν συγγενῶν· καὶ τότε μὲν ἐν περιουσίᾳ ὦν, πρὸς τὴν ἑλεεινὴν οὐκ ἐπικαμύπτετο τοῦ φτωχοῦ θέναν, νυνὶ δὲ ἐν ὀδύνῃ καὶ ἀνάγκῃ ἐν ἄτακτι- τητί, κηρύττει τῶν αὐτῶ προσηκόντων, καὶ ἐξοῖσι πειροθῆ- ναι τὸν ταῦτα ἀπαγγέλλοιτάν αὐτοῖς. Ὅρθος πῶς φῶς ἀνθρώπου γίνεται καὶ ἡμερὸς καὶ σωματικὸς:

Τὴ οὖν; ἀπάνωτό τί τῆς μετανόας; ἐγένετό τί κάρθος αὐτῷ ἀπὸ τῆς κατανύξεως, Οὐδαμῶς· ἄκαρος γάρ ἡ μετάνοια. Ἐλθὼν τὸ θέατρον, ἀπῆλθε τὰ σκάμματα, οὐκ ἔτι και- ρὸς τῶν παλαίσματων ἦν· διὰ τοῦτο παρακαλῶ, καὶ δέδομαι καὶ ἀντιβολῶ, ἐνταῦθα δόδωσθαί χάρ' καὶ θρηνεῖν ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήματι. Λυγρεῖται ἡμᾶς ἐνταῦθα τὰ ῥήματα, καὶ μὴ φοβέται ἐκεῖ τὰ πράγματα· δακνέτω ἡμᾶς ὁ λόγος ἐνταῦθα, καὶ μὴ δακνέτω ἡμᾶς ἐκεῖ σκῆδής ὁ ἰοβόλος· καίτω ἡμᾶς ἐνταῦθα ἡ ἐπιταμίσις, καὶ μὴ καίτω ἐκεῖ ἡ γένηνα τοῦ πυ- ρός. Τοὺς ἐνταῦθα θρηνοῦντας ἀκούουσιν ἐκεῖ παρακληθῆναι·

τοὺς ἐνταῦθα τρυφῶντας καὶ γελῶντας καὶ ἀναγῆτας περὶ τὰ ἁμαρτήματα διακειμένους ἀνέστη πᾶσι ἐκεῖ θρηνησῶν καὶ δόδωσθαί, καὶ βροῖαι τοὺς ὀδόντας. Οὐκ ἔμας οὗτος ὁ λόγος. Ἀλλ' αὐτοῦ τότε δικάζοντος ἡμῖν· Μακάριοι γάρ, ὅσοι, οἱ πενθοῦντες, οἱ αὐτοὶ παρακλη- θήσονται· Οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες, ὅτι κλησόμετε (Ματθ. 5, 5). Πόσω τοῖνυν βέλτιον πρό- κειρον κατάνειν καὶ ὀδυρῶν ἀθανάτων ἀλλεῖσθαι καλῶν καὶ ἡδονῆς τέλος οὐκ ἔχουσας, ἢ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ πρόσκαιρον βίον ἐνταῦθα γελάσαντας, ἀπελθεῖν ἐκεῖ ὀλ- λισθησόμενος ἀθάνατος; Ἄλλ' αἰσχύνει καὶ ἐρυθρεῖν τὰ ἁμαρ- τήματα ἐξέπειν. Νέμιστα μὲν εἰ καὶ ἐπ' ἀνθρώπων ἔδει ταῦτα λέγειν καὶ ἐκπομπέειν, οὐδὲ οὕτως αἰσγνέσθαι· ἔδει· αἰσχύνει γὰρ τὸ ἁμαρτάνειν, οὐ τὸ ὁμολογεῖν τὰ ἁμαρ- τηθέντα· νυνὶ δὲ οὐδὲ ἀνέστη παρόντων μαρτύρων ἐξομολο- γέισθα. Παρὰ τοὺς λογισμοὺς τοῦ συνειδήτος γινώσκου τῶν πεπλημμελημένων ἡ ἐξέτασις ἁμαρτητοῦ ὥστε τὸ δικαστή- ριον· ὁ Θεὸς δρᾶται σὺ μόνος ἐξομολογούμενος, ὁ Θεὸς ὁ μὲν οὐκ ἐβλῆκεν τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ λόγον τὰ ἁμαρτήματα ἀπὸ τῆς ἐξομολογήσεως. Ἀλλὰ καὶ οὕτως οὐκ εἶναι καὶ ἀνάσθῃ; Οἷός καὶ γὰρ, ὅτι οὐκ ἀνέχεται τὸ συνειδῆς τῆς νύκτας τῶν οικειῶν πλημμελημάτων. Ἄν γὰρ εἰδόμεν μόνον εἰς ἀνά- μνησιν τῶν πεπλημμελημένων ἡμῖν, καθάπερ -ὡς τις

κάμει, ἡ σκέψη μας κλωτσᾷ σὰν ἀδάμαστο καὶ δύστροπο πούλαρι. Ἄλλὰ κράτησέ την, χαλιναγωγῆσέ την, χάλιδεψέ την μὲ τὸ χέρι σου, ἡμέρωσέ την, πείσε την πῶς ἂν δὲν ἐξομολογηθῇ τώρα, θὰ ἐξομολογηθῇ ἐκεῖ, ὅπου ἡ τιμωρία θὰ ᾿ναι μεγαλύτερη, ὅπου τὸ παράδειγμα θὰ ᾿ναι σκληρότερο. Ἐδῶ τὸ δικαστήριον εἶναι κρυφόν, κι' ἐσύ πού ἁμαρτήσες δικάζεις τὸν ἑαυτό σου, μὲ ἐκεῖ θὰ τὰ παρουσίσῃς ὅλα τοῦ κόσμου ὅλου τὸ θέατρο, ἂν δὲν προλάβωμε ἐδῶ καὶ τὰ σβήσωμε. Ντρέπεται νὰ ὁμολογήσῃς τ' ἁμαρτήματά σου; νὰ ντρέπεται νὰ πράξῃς τὰ ἁμαρτήματα. Ἄλλὰ ἐμεῖς ὅταν τὰ πράττωμε, τὰ τολμοῦμε μὲ ἀναιδέα καὶ ἀδιαντροπία, κι' ὅταν πρέπει νὰ τὰ ὁμολογήσωμε, τότε ντρέπομαστε κι' ἁμελοῦμε, πού πρέπει νὰ τὸ κάνωμε αὐτὸ μὲ προθυμία. Γιατί δὲν εἶναι ντροπὴ νὰ κατηγοροῦμε τ' ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ δικαιοσύνη κι' ἀρετὴ, κι' ἂν δὲν ἦταν δικαιοσύνη κι' ἀρετὴ, δὲ θὰ ᾿δινε μισθὸ γι' αὐτὸ ὁ Θεός. Κι' ἀκουσε τί λέει γιὰ τὸ ὅτι ἔχει μισθοὺς ἡ ἐξομολόγησις. Λέγε ἐσύ, πρῶτος τις ἀνομιές σου, γιὰ νὰ γίνῃς δίκαιος. Ποιὸς ντρέπεται μὰ πράξῃ πού τὸν κάνει δίκαιο; ποιὸς ντρέπεται νὰ ὁμολογήσῃ τις ἁμαρτίες του, γιὰ νὰ σβῇ τις ἁμαρτίες του; Καὶ μήπως γι' αὐτὸ προστάζει νὰ τις ὁμολογοῦμε, γιὰ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ; ὄχι γιὰ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς συγχωρήσῃ.

δ'. Διότι στὰ κοσμικὰ δικαστήρια μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἔρχεται ἡ τιμωρία. Γι' αὐτὸ

καὶ ὁ ψαλμὸς τὸ ὑποφιάζεται αὐτό, μὴ φοβηθῇ κανεὶς τιμωρίαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν καὶ ἀνηγήνῃ νὰ φανερώσῃ τὰ ἁμαρτήματά του, καὶ λείπῃ. Ἐξομολογήσῃς στὸν Κύριον, διότι εἶναι καλὸς, διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιον. Καὶ μήπως δὲν τὰ ξέρει τὰ ἁμαρτήματά σου ἂν ἐσύ δὲν τὰ ὁμολογήσῃς; Τί θὰ κερδίσῃς λοιπὸν ἂν δὲν τὰ ὁμολογήσῃς; μήπως μπορεῖς νὰ τὰ κρύψῃς; Κι' ἂν δὲν τὰ πῇς, ἐκεῖνος τὰ εἶδε, ἂν ὅμως τὰ πῇς ἐσύ, ἐκεῖνος τὰ ἐσχυνά. Διότι, Νά, ἐγὼ εἶμαι Θεὸς πού σβήνει τις ἀνομιές σου, καὶ δὲ θὰ τις θυμηθῶ πιά. Βλέπεις; Ἐγὼ δὲ θὰ τις θυμηθῶ, λέει. Αὐτὸ δείχνει τὴ φιλανθρωπίαν του, κι' ἐσύ πρέπει νὰ τὸ θυμᾶσαι, γιὰ νὰ τὸ ἔχῃς ἄφορμὴ νὰ φρονιματισθῇς. Κι' ἐνῶ τ' ἀκουσε αὐτὰ ὁ Παῦλος, τ' ἁμαρτήματα πού δὲν τὰ θυμόταν ὁ Θεὸς αὐτὸς πάντα τὰ θυμόταν κι' ἔλεγε· Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λέγωμαι ἀπόστολος, γιατί πολλήν ἡμεραν τὴν Ἐκκλησίαν καί, ὁ Χριστὸς ἤρθε στὸν κόσμον νὰ σώσῃ τοὺς ἁμαρτωλοὺς, πού πρῶτος εἶμαι ἐγὼ. Δὲν εἶπε, Ἦμουν, ἀλλὰ, εἶμαι. Ὁ Θεὸς συχώρεσε τ' ἁμαρτήματα τοῦ Παύλου, κι' ἐκεῖνος ποτὲ δὲν ἐξέχασε τ' ἁμαρτήματα πού εἶχαν συγχωρεθῇ· αὐτὰ πού ἐξέγραψε ὁ Κύριος, αὐτὰ τὰ ἔκαμε θέαμα αὐτός. Διότι ἀκούσατε τὸν προφήτη πού λέει, Καὶ δὲ θυμηθῶ πιά, ἐσὺ ὅμως νὰ θυμηθῇς. Ὁ Θεὸς τὸν νομᾷζει ἑλεκτὸ

ἀδάμαστο καὶ δυσήνοον, σκιερὰ ἡ δεινότης. Ἄλλὰ κάτασχε, χαλινοῦσον, κατὰθευ τῇ χειρὶ, ἡμερον αὐτὴν πολεῖσον, πεῖσον ὅτι ἂν μὴ νὺν ἐξομολογήσῃται, ἐκεῖ ἐξομολογήσεται, ὅπου ᾿λθῃν ἡ νύκτας, ὅπου μείζων ὁ παραδειγματισμὸς· Ἐνταῦθα ἁμαρτηρὸν ἔστι τὸ δικαστήριον, καὶ σὺ αὐτὸς δικάζεις ὁ ἁμαρτηρὸς· ἐκεῖ δὲ εἰς μέσον τῷ θείῳ τῆς οἰκουμένης ἅπαντα παραγέθεται, ἂν μὴ προλάβοντες ἐνταῦθα αὐτὰ ἀπαλειφώμεν. Λόγῳ τῆς ὁμολογήσεως ἁμαρτημάτων· αἰσχρὸν πράξῃς ἁμαρτήματα· Ἰμῶς δὲ ὅταν αὐτὰ πράττωμεν, ἱταμῶς καὶ ἀναισθητῶς τολμοῦμεν· ὅταν δὲ ὁμολογήσῃς δέη, τότε αἰσχυνομένη καὶ δυνώμενη, δέον μετὰ προθυμίας τοῦτο ποιεῖν. Οὐ γὰρ ἔστιν αἰσχρὴ νυκτιγερὴν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ· εἰ μὴ δικαιοσύνη, καὶ ἀρετὴ ἦν, οὐκ ἂν μισθὸν ἔθηνεν αὐτῇ ὁ Θεός. Ὅτι γὰρ μισθοὸς ἔχει ἡ ἐξομολόγησις, ἀκουοὺς τί φησι· Λέγε σὺ ἅς ἀνομιὰς σου πρῶτος, ἵνα δικάσιαι ὧς (Ἡ. 43, 25). Τις αἰσχυνεται ἔργον, ἂν οὐ γίνεται δικαιοσύνη; Τις αἰσχυνεται ὁμολογεῖν ἁμαρτήματα. ἵνα ὁση ἁμαρτηματα; Μὴ γὰρ διὰ τοῦτο καλεῖται ὁμολογῆσαι, ἵνα λολῇ, οὐκ ἵνα λολῇ, ἀλλ' ἵνα συγχωρηθῇ.

δ'. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἐξῶ δικαστηρίων μετὰ τὴν ὁμολογίαν κόλασις διὰ τοῦτο καὶ ὁ ψαλμὸς αὐτὸ τοῦτον ὑποφιά-

μενος, μὴ τις θεδοκίως κόλασιν μετὰ τὴν ἐξομολόγησιν, ἀνησυχῇ τὰ ἁμαρτήματα, φησὶν· Ἐξομολογήσῃς τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ (᾿Ψαλμ. 105, 1). Μὴ γὰρ οὐκ οἶδὲ τὰ ἁμαρτήματά σου, ἂν μὴ σὺ ὁμολογήσῃς; Τί οὐκ οἶδὲ πᾶν πλὴν ἐκ τοῦ μὴ ὁμολογεῖν, μὴ γὰρ δύνασαι λαθεῖν; Κἂν μὴ εἴπῃς, ἐκεῖνος εἶδεν· ἂν δὲ σὺ εἴπῃς, ἐκεῖνος ἐπὶ ἀνέστην· Ἰδοὺ γὰρ ἐγὼ Θεός εἰμι ἐξαλειφών τὰς ἀνομιὰς σου, καὶ οὐ μὴ νυκτιγερὸν (Ἡ. 43, 25). Ὅρθῃ· Ἐγὼ οὐ μὴ νυκτιγερὸν, φησὶ φιλανθρωπίας γὰρ τοῦτο· σὺ δὲ μνησθῇ, ἵνα σωφρονισμῷ ὁβηῇ ὑπόθεσιν. Τοῦτον ἀκούσας ὁ Παῦλος, ἁμαρτημάτων, ὧν οὐκ ἐμνήσθη ὁ Θεός, αὐτὸς διηγεῖται ἐμνήσθη οὕτως λέγων· Ὁ κὲ εἰμι ἱκανὸς ναλεῖσθαι ἀπόστολος, ὅτι ἐβλῆσα τὴν Ἐκκλησίαν (Α' Κορ. 15, 9)· καὶ Χριστὸς ἤλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀποκρῖναι τοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτος εἰμι ἐγὼ (Α' Τιμ. 1, 15). Οὐκ εἶπεν, Ἦμουν, ἀλλ', εἶμι. Ἡ συγχωρησις ἔγενετο τῶν ἁμαρτημάτων παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἡ μνήμη τῶν συγχωρημένων ἁμαρτημάτων οὐκ ἠφανίσθη παρὰ τῷ Παύλῳ· ἀπερὸ ἁετοπότης ἀπλήρως, ταῦτα αὐτὸς ἐξεμύνησεν. Ἠκούσατε γὰρ τοῦ προφήτου λέγοντος. Καὶ οὐ μὴ νυκτιγερὸν (Ἡ. 43, 25)· σὺ δὲ μνησθῇ. Ὁ Θεὸς σκε-

δργάνο του, κι' αὐτὸς λείπει τὸν ἑαυτὸ του πρῶτο ἀμαρτωλό. Κι' ἀφοῦ δὲ λησμονοῦσε τ' ἀμαρτήματα ποὺ τοῦ εἶχαν συγχωρεθῇ, σκέψου πόσο θυμόταν τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ. Καὶ γιατί λέω πῶς δὲν εἶναι ντροπὴ τὰ θυμάται κανεὶς τ' ἀμαρτηματά του; Τὸ νὰ θυμόμαστε τὰ καλὰ ἔργα μας δὲ μᾶς κάνει τόσο σπουδαίους, ὅσο τὰ νὰ θυμόμαστε τὰ ἀμαρτηματά μας. Κι' ἀκόμα πιὸ πολύ, ἐνῶ ἡ ἀνάμνηση τῶν καλῶν ἔργων μας ὄχι μόνο δὲ μᾶς κάνει καλῦτερους, ἀλλὰ καὶ μᾶς γεμίζει ντροπὴ καὶ κατάρκηση, ἡ ἀνάμνηση τῶν ἀμαρτιῶν μας μᾶς γεμίζει θάρρος καὶ δικαιοσύνη πολλή. Ποιὸς τὸ λέει αὐτό; Ὁ Φαρισαῖος κι' ὁ Τελώνης. Διότι ὁ ένας εἶπε τὶς ἀμαρτίες του καὶ κατέβηκε συγχωρημένος, κι' ὁ ἄλλος εἶπε τ' ἀγαθὰ του ἔργα καὶ κατέβηκε χειρότερος ἀπὸ τὸν τελώνη. Βλέπεις τὴ ζημία εἶναι τὸ νὰ θυμάσαι τὶς ἀγαθοεργίες σου, καὶ πτόση ὠφέλεια τὸ νὰ μὴν ξεχνᾷς τὶς ἀμαρτίες σου; Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ὅποιοι θυμᾶται τὰ καλὰ του ἔργα καταντᾷ ἀνόητος, περιφρονεῖ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπως τὸ ἔπαθε ὁ Φαρισαῖος, ποὺ δὲ θὰ ἔφτανε σὲ τόση ἀλαζονεία, δὲ θὰ ἔλεγε, Δὲν εἶμαι σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἂν δὲν εἶχε πάντοτε στὸ νοῦ τοῦ τὴ νηστεία του καὶ τὴν φιλανθρωπία του. Ἐνῶ ὅποιοι θυμᾶται τ' ἀμαρτηματά του συγκρατεῖ τὴ σκέψη του, τὴν κάνει νὰ νοιώθῃ ταπεινὴ, καὶ μὲ τὴν ταπεινοφροσύνη, κερδίζει τὴ συμπάθεια τοῦ Θεοῦ. Κι' ἀκούσε

* Ὁ Χρυσ παραλλάσσει τὸ ἑδάφιον τοῦ ἰώβ 31, 34, ποὺ εἶναι: Εἰ δὲ καὶ ἀμαρτῶν ἔκουσας . οὗ γὰρ διετράπην κ.λ.π.

πῶς ὁ Χριστὸς προστάζει νὰ στέλνωμε στὴ λησμονία τὶς ἀγαθοεργίες μας. Ὁταν ὅλα αὐτὰ τὰ πράξετε, νὰ λέτε ὅτι, Δοῦλοὶ ἀχρηστοὶ εἶμασ τε. Ἐσὺ λέγε ὅτι δούλος ἀχρηστοὺς εἶσαι, κι' ἐγὼ σὲ κάνω χρήσιμος ὅταν παραδεχτῇς ἐσὺ πόσο ἀσήμαντος εἶσαι, ἐγὼ σὲ κάνω λαμπρὸ καὶ σὲ στεφανώνω.

Βλέπεις πόσα μᾶς τὸ ἔχουν ἀποδίδει. πῶς ἡ ἀνάμνηση τῶν ἀμαρτημάτων φέρνει κέρδους, καὶ πῶς ἡ ἀνάμνηση τῶν καλῶν μας ἔργων φέρνει ζημίαν, καὶ τ' ἀντίθετο, πῶς τιμωροῦμαστε ὅταν ξεχνᾷμε τ' ἀμαρτηματά μας, καὶ πῶς ὅταν ξεχνᾷμε τὰ καλὰ μας ἔργα, τότε κερδίζομε; Θέλεις νὰ μάθης κι' ἀπ' ἄλλου ὅτι εἶναι μεγάλη ἀρετὴ τὸ νὰ θυμόμαστε τὰ ἀμαρτηματά μας; Ἀκούσε τὸν ἰώβ, ποὺ ὅπως στολιζόταν μὲ τὶς ἄλλες ἀρετές, ἔτσι καὶ μὲ τὴν ὁμολογία τῶν ἀμαρτημάτων, κι' ἔλεγε: Κι' ἂν ἀμάρτησα μὲ τὴ θέλησή μου, δὲ ντράπηκα τὸν πολὺ κόσμον, νὰ φανερώσω τὶς ἀμαρτίες μου*. Κι' αὐτὸ ποὺ λέει σημαίνει: οὐδέποτε τὸ πᾶθος τῶν ἄλλων ἀνθρώπων μ' ἔκανε νὰ ντραπῶ. Διότι τί ὠφελεῖ νὰ μὴν τὸ μάθουν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν ὁ κριτὴς τὰ ξέρει ὅλα; καὶ τί πειράζει νὰ ξέρουν ὅλοι τὰ σφάλματά σου, ὅταν ἐκεῖνος θέλῃ νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴ δίκη; Κι' ἂν ὅλοι μὲ καταδικάζουν, κι' ὁ δικαστὴς μὲ ἀθωώνει, δὲ λογαριάζω τὴν κρίσιν τὴ δική μου. Γιατὶ πάντοτε

ὁς ἐλογίσῃς αὐτὸν καλεῖ, καὶ οὕτως πρῶτον τῶν ἀμαρτιῶν ἑαυτοῦ καλεῖ. Εἰ δὲ τῶν συνηγεωμένων ἀμαρτημάτων οὐκ ἐπελάνθανεν, ἐνόησεν πῶς τῶν εὐεργεσιῶν ἑμμένον τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί λέγω, ὅτι οὐ κατισχυνοὶ μνήμη ἀμαρτημάτων; οὐχ οὕτως ἡμᾶς ποιεῖ λαμπρὸς κατορθωμάτων μνήμη, ὡς ἡ τῶν ἀμαρτημάτων μνήμη; μᾶλλον δὲ ἡ μὲν τῶν κατορθωμάτων μνήμη οὐ μόνον οὐ ποιεῖ λαμπρὸν, ἀλλὰ καὶ αἰσχρὸν πληροῖ καὶ κατανυγασμένη, ὡς δὲ τῶν ἀμαρτημάτων μνήμη παρηγορεῖ ἡμᾶς ἐμπέτλῃ καὶ δικαιοσύνης πολλῇ. Ἦς τοῦτο φησιν; Ὁ Φαρισαῖος καὶ ὁ τελώνης; Ὁ μὲν γὰρ εἰπὼν τὰ ἀμαρτήματα, κατήλθεν ἐκείνων τοῦ τελώνης ὡς εἰπὼν τὰ κατορθώματα, κατήλθεν ἐκείνων τοῦ τελώνης γεγνημένος. Ὁρᾷ ὅσα βλάβη μνησθῆναι κατορθωμάτων, ὅση ὠφέλεια μὲ ἐπελῆσθαι ἀμαρτημάτων. Καὶ μὴ εἰκότως; Ὁ μὲν γὰρ τῶν κατορθωμάτων μνησθὲν εἰς ἀπόκωψιν αἰρεται, ὑπερῶν τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ὅπου ὁ Φαρισαῖος ἔπαθεν· οὐ γὰρ ἂν εἰς τοσηντὴν ἀξίωσιν ἦγεν, οὐκ ἂν εἶπεν, Οὐκ εἶμαι ὡς ὁ λοιπὸς ἀνθρώπος (Λουκ. 18, 11), εἰ μὲ ἐμνησθὲν τῆς νηστείας αὐτοῦ καὶ τῆς δεκάτης; ἡ δὲ μνήμη τῶν ἀμαρτημάτων κατεστῆλε τὴν δόξαν, ταπεινοφρονεῖν πείθει, καὶ διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης ἐπισπᾶται τοῦ Θεοῦ· ἡν εὐνοῖαν ἴκοντο· ὡς

καὶ ὁ Χριστὸς καλεῖται ληθὲ παραπέμψαι ἡμᾶς τὰ κατορθώματα. Ὁταν ταῦτα πάντα ποιήσῃτε, λέγετε ὅτι Ἀγγελοὶ δοῦλοι ἐσμεν (Λουκ. 17, 10) Σὺ λέγε ὅτι ἀχρεῖος δούλος εἶ, ἔγωγε οὐ τοῦ αὐτοῦ ἀχρεῖον οὐ δὲ ὁμολογῆσαι τὴν αὐτέλειαν ἔν σκευτοῦ, ἐγὼ σε λαμπρὸν ποῖω καὶ στεφανώ.

Ὁρᾷ διὰ πόσους ἡμῖν ἀποδίδεται κέρδους ἔχουσα τῶν ἀμαρτημάτων ἡ μνήμη, καὶ βλάβος ὡς κατορθωμάτων ἡ μνήμη, καὶ τοῦναντιον πάλιν, οὐκ οὐκ μὲν ἀπὸ τῆς λήθης τῶν ἀμαρτημάτων, ὠφέλεια δὲ ἀπὸ τῆς λήθης τῶν κατορθωμάτων ἡμῖν γινώσκῃ; Βούλει μνησθῆναι καὶ ἐτέρων ἐστὶ κατόρθωμα μέγιστον τὸ μνησθῆναι ἀμαρτημάτων; Ἀκούσον τοῦ ἰώβ ὅπως γὰρ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐκάλυπτετο, ὅση δὲ καὶ ἐπὶ τῇ ἐξομολογήσει τῶν ἀμαρτημάτων οὕτως λέγων: Εἰ δὲ καὶ ἀμαρτῶν ἔκουσας ἐκ οὐρανῶς διετράπην πολὺ σπλάγχναν λαοῦ μου· τοῦ μὴ ἐξῆγγεῖλαι τὰς ἀμαρτίας μου (ἰώβ 31, 34) Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτον ἔστιν· οὐδέποτε μὲ σπύλλοις τῶν συνουθίων εἰς αἰσχρὸν ἤγαγε. Γι γὰρ δοῦλος ἐκ τῆς ἀνομίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦ κριτοῦ πάντα εἰδότες, τί δὲ βλάβος ἐκ τοῦ εἰδέναι τοῦτους τὰ πεπλημμελῆμένα, ὅταν ἐκεῖνος ἀποδοῖαι βολήται ἡς δίκης; Κἂν πάντες δικάζωσι, ὁ δὲ δικαστὴς ἀποφθί-

ο' ἐκείνον πρέπει νὰ κοιτάζωμε, καὶ νὰ κάνωμε γιὰ τὰ ἁμαρτήματα, ὅπως κάνωμε ὅταν ξεδεύωμε χρήματα. Μόλις σηκωθοῦμε ἀπὸ τὸ κρεβάτι, πρὶν νὰ πᾶμε στὴν ἀγορὰ, ἢ πρὶν νὰ τακτοποιήσωμε ἕνα ἀτομικὸ ἢ δημόσιο ζήτημα, καλοῦμε τὸν ὑπηρετὴ καὶ τοῦ ζητοῦμε λογαριασμὸ γιὰ ὅσα δαπανήθηκαν, γιὰ νὰ δοῦμε τί ξεδεύτηκε σωστά καὶ τί ἀδίκαια, καὶ πόσα ἔμειναν· κί' ἂν δοῦμε λίγα τὰ ὑπόλοιπα, φροντίζομε μὲ κάθε τρόπο νὰ ἔχωμε ἔσοδα γιὰ νὰ μὴν πεθάνωμε ἀπὸ τὴν πείνα δι-χῶς νὰ τὸ καταλάβωμε. Ἔτσι νὰ κάνωμε καὶ στὶς δικές μας πράξεις. Νὰ καλέσωμε τὴ συνείδησίν μας καὶ νὰ τῆς ζητήσωμε λογαριασμὸ γιὰ τὰ λόγια, τὰ ἔργα, τοὺς στοχασμούς· νὰ ἐξετάσωμε τί ξεδεύτηκε σωστά, καὶ τί γιὰ τὸ κακὸ τὸ δικό μας· ποίους λόγους δαπανήθηκε ἄσχημα· σὲ κα-τηγόριες, σὲ αλοχολογίς, σὲ βρυσίς· ποίους λογισμὸς ἔστρεψε τὸ μάτι μας στὴν ἀκολασία· ποιά σκέψη ἔγινε πράξη, γιὰ τὴ δική μας βλάβη, ἢ μὲ τὰ χέρια, ἢ μὲ τὴ γλῶσσα, ἢ ἀκόμα καὶ μὲ τὰ μάτια. Κί' ἂς φροντίσωμε νὰ σταματήσωμε τὴν ἄσκοπὴ δαπάνη, κί' ἀντὶ γιὰ ὅσα ξεδεύ-τηκαν ἄσχημα πιά, νὰ βρούμε ἄλλα κέρδη, ἀντὶ γιὰ τὰ λόγια ποὺ εἰπώθηκαν ἐκεῖ, προσεχῆς, ἀντὶ γιὰ τ' ἀκόλαστα θεάμα-τα ποὺ εἶδαμε, ἐλεημοσύνης, ηὑστερίας. Διό-τι ἂν σκοπεύωμε νὰ δαπανώμε διχῶς λό-γο καὶ τίποτα νὰ μὴ μαζεύωμε, νὰ μὴ φυλάγωμε κανένα καλὸ γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ κατατρίβωμε στὴ χειρότερη πτώ-χεια, καὶ διχῶς νὰ τὸ καταλάβωμε θὰ δοῦ-

με τοὺς ἑαυτοὺς μας στὴν αἰώνια κόλαση τῆς φωτιάς. Καὶ ὅπως γιὰ τὰ χρήματα συνηθί-ζομε νὰ κάνωμε λογαριασμὸ μόλις ζημερώ-ση, ἔτσι καὶ γιὰ τὶς πράξεις μας ὕστερα ἀπὸ τὸ δεῖπνο, καὶ τὸ ἴδιο βράδυ, ξαπλω-μένοι στὸ κρεβάτι, ποὺ κανένας δὲ μᾶς ἐνοχλεῖ, κανένας δὲν κάνει φασαρία, νὰ ζη-τοῦμε λόγο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας γιὰ ὅσα κάναμε ὅλη τὴν ἡμέρα· κί' ἂν δοῦμε νὰ κάναμε κατὰ κακὸ, νὰ τιμωρήσωμε τὴ συνεί-δησίν μας, νὰ ἐλέγξωμε τὴ σκέψη μας, νὰ πληγώσωμε τὸ λογισμὸ μας τόσο δυνατὰ, ποὺ ὅταν σηκωθῶμε, νὰ θυμόμαστε τὸ χτύπημα ποὺ νοι-ώσαμε τὸ βράδυ, καὶ νὰ μὴν τοιμῶσω-με πιά νὰ πλησιάσωμε στὸν ἴδιο γκρεμὸ τῆς ἁμαρτίας.

ε'. Κί' ἄκουσε τὸν προφῆτη ποὺ τὸ λέει, ὅτι αὐτὸς ὁ καιρὸς ταιριάζει πρὸς πολὺ γι' αὐτὸ τὸ ξεκαθάρισμα. Αὐτὰ ποὺ λέτε μέσα στὶς καρδιές σας, νὰ τὰ σκεπτόσαστε μὲ συγ-κίνησιν στὰ κρεβάτια σας. Πολλὰ πράγματα τὰ κάνωμε ὅλη τὴν ἡμέρα ὅχι ὅπως τὰ θέλομε· καὶ οἱ φίλοι μᾶς θυμῶνουν, καὶ οἱ ὑπηρετές μᾶς ἐξαγριάνουν, καὶ ἡ γυναῖκα μᾶς στε-νοχωρεῖ, καὶ τὸ παιδί μᾶς δίνει πό-νο, κί' ἕνα πλῆθος ἀπὸ ζητήματα βι-οτικά καὶ κοινωνικά μᾶς τριγυρίζουν· καὶ δὲ μπορούμε νὰ νοιώσωμε τότε οὔτε ὅτι μᾶς πνίγουν ὅλ' αὐτά. Μὰ σὰν γλυτώσωμε ἀπ' ὅλα αὐτά, καὶ βρούμε μόνον μὲ τὸν ἑαυτὸ μας τὸ βράδυ, καὶ βρούμε ἡσυχία μεγάλη, νὰ στήνωμε

σται, οὐδέτι μοι λόγος -ἔς ἐκείνων ὥρου· καὶ ἔπειτα ἐκινῶσιν καὶ οἱ ἀποκρίσεις· καὶ ἐκείνη δὲ καὶ καταδικάζη, οὐδὲν μοι πάλιν ἔσεται τῆς ἐκείνων κρίσεως Πανταχού γὰρ πρὸς ἐκείνων ὥρον χαρὴ, καὶ ταῦτ' οὐκ ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἁμαρτι-κῶν, ὅπου ποιοῦμεν ἐπὶ τῆς τῶν ὁρμημάτων δαπανῆς. Εὐθέως ἀναστάντες ἀπὸ τῆς κλίνης, πρὶν εἰς ἀγορὰν ἐμβα-λεῖν, ἢ μεταχειρίζαι τι τῶν ἰδιωτικῶν ἢ δημοσίων πραγμά-των, τὸν οὐκ ἐπὶ καλῶς ἐπιστολῶν λόγον -ὡν δαπα-νηθέντων. Ἐν εἰδόμεν τι μὲν κακῶς, τι δὲ εἰς θεὸν ἐνέλωται, πόσον δὲ ὑπολλέλειται· καὶ εἰδόμεν ὀλίγον δὲ τὸ ὑπολλεμα-μένον, παντὶ τρόπῳ προσδίδω ἀφορμὰς ἐπιστολῶν. Ἐν μὲν δὲ ὁδῶμεν διαφθοράς· λιμὸν τοῦτο τοῖν καὶ ἐπὶ τῶν πρά-ξεων τῶν ἡμετέρων ποιῶμεν. Ὅν συνειδὸς τὸ ἡμέτερον κα-λῶσεται ποιήσωμε αὐτῷ λόγον τῶν ὁρμημάτων, τῶν τραχηλῶ-των, τῶν ἐνδομήμων ἐξετάσωμεν, τι μὲν εἰς θεὸν ἐνέλω-ται, τι δὲ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἡμετέρας· τοιοῦτος λόγος ἑξαπανήθη κακῶς, εἰς λαιδορίας, εἰς αἰσχρολογίας, εἰς ὕβρεις· τοιοῦτον ἐνδομήμων τὸν ἀσφαλὲν εἰς ἀποκρίαν ἐκινῶσι· τῆς λογισμῶς ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἡμετέρας εἰς ἔργον ἐξήνεχθη, ἢ διὰ κερδῶν, ἢ διὰ γλώττης, ἢ διὰ τῶν ὁρμημάτων αὐτῶν καὶ οὐ συνειδόμε-μεν τῶν μὲν ἀκαίρων δαπανῶν ἀποστήναι, ἀντὶ δὲ τῶν ἀπαι-κτικῶν ἀνάλωτων κακῶς, ἑτέραν ὑποθέσθαι πρόσθεον, ἀντὶ τῶν ἐμ-ματῶν τῶν εἰσὶ προσπνευθέντων, εὐχάς, ἀντὶ τῶν δούλων

τῶν ἀκολούτων γενομένων, ἐλεημοσύνας, κηρύξεως. Εἰ γὰρ μέλλομεν δαπανᾶν μὲν ἐκείνους, μετὰ δὲ ἀποκρίσθαι, μετὰ θελαυρίαν ἑαυτοὺς ἀγαθόν, εἰς ἐσχάτην ἀπενεχθέντες πρὶν λίσσωμεν πρὸς τὴν ἀθάναν τοῦ πυρὸς ἑαυτοὺς παρα-τίμωμεν κόλασιν. Τῶν μὲν οὖν ὁρμημάτων ὑπὸ τὴν ἐν τῶν λόγων ποιεῖν εἰσάμεν, τῶν δὲ πράξεων μετὰ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν ἄσπασιν αὐτῶν, ἐπὶ τῆς κλίνης κείμενοι, οὐδέως ἐνοχλοῦντες, οὐδέως θορυβοῦντες, τῶν μεθ' ἡμῶν ἡμῶν ἐπαιρημένων καὶ καλεγμένων ἀπάντων ἀπειτῶν τὰς εὐθύνας ἡμῶς ἑαυτοὺς κἂν ἴδωμεν εἰς ἡμερησίον, κολάσω-μεν τὸ συνειδὸς, ἐπιτιμήσωμεν τὴν διανοίαν, καταστρίψωμεν τὸν λογισμὸν ὅστω ἀσφαλὲς, ὥς μηκέτι τοιμῶσαι διανοσάν-τες ἡμᾶς πρὸς τὸ αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας ἀγαθὴν βάσιν τῆς ἐν ἀπέρει πλῆγῆς μεμνημένον.

ε' ὅτι γὰρ οὗτος ὁ καιρὸς ἐπιτηδεύτερος πρὸς τὸ τοιοῦτον λογιεσθῆναι, ἀκούοντος τοῦ προφήτου λέγοντος· Ἄ· ἐλέγε-ε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοί-ταις ὑμῶν κατανοήθη-ε (Ψαλμ. 4, 5) Ἠλλάδ' μεθ' ἡμέραν οὐ γὰρ βουλήμεθα πράττειν καὶ φίλοι παροῦ-ντος, καὶ οὐδέτις ἐκδορίσθω, καὶ γυνὴ λυαί, καὶ παῖδων ὄντων, καὶ ὅχιος πραγμάτων βιοτικῶν καὶ δημοσίων περι-ιτάται· καὶ οὐ θυμῶμεθα συνιδεῖν τότε, οὐδὲ ὅπως ὅπου

στήν κλίνην μας τὸ δικαστήριον, γιὰ νὰ ἔχωμε σπλαχνικὸ τὸ Θεὸ μ' αὐτὴ τὴν κρίσιν. Κι' ἂν ἁμαρτάνωμε κάθε μέρα, καὶ χτυποῦμε τὴν ψυχὴ τὴ δική μας, καὶ ποτὲ δὲν τὸ καταλαβαίνομε, ὅπως αὐτοὶ ποὺ τραυματίζονται ἀπανωτά, μὰ ἀδιαφοροῦν κι' ἐπειτα πέφτουν σὲ πυρετούς καὶ σὲ θάνατο, ἔτσι κι' ἐμεῖς ἀπ' τὴν ἀδιάκοπὴ αὐτὴ ἀναισθησία, βρίσκομε τιμωρίαν παντοτεινὴν. Ξέρω πῶς εἶναι φορτικά ὅσα λέω, ἀλλὰ ἔχουν μεγάλο κέρδος. Ἐχομε Κύριο ποὺ ἔχει καλὴ σύνη· θέλει μόνο νὰ βρῇ τὴν ἀφορμὴν, καὶ φανερώνει ἀμέσως τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ. Διότι ἂν μετὰ τὴν ἁμαρτία, δὲ μᾶς τιμωροῦσε καὶ δὲ χειροτερεύαμε, θὰ μᾶς χάριζε τὴν τιμωρίαν· ἀλλὰ τὸ ἔξερι καθαρά αὐτό, ὅτι πῶς πολλὸ μᾶς ζημιώνει νὰ μὴν τιμωροῦμαστε σὰν ἁμαρτάνωμε, παρὰ ὅσο μᾶς ζημιώνουν οἱ ἴδιες οἱ ἁμαρτίες μας. Γι' αὐτὸ τιμωρεῖ, ὅχι γιὰ νὰ καταδικάζῃ ὅσα ἔγιναν, ἀλλὰ γιὰ νὰ προλάβῃ ὅσα εἶναι νὰ γίνωνται. Καί, γιὰ νὰ μάθῃς πῶς αὐτὸ εἶναι ἀληθινόν, ἀκουσε τί λέει στὸ Μωϋσῆ· "Ἀφ' ἡσέ με, νὰ θυμώσω καὶ νὰ τοὺς συντρίψω. Ἀφ' ἡσέ με, ἔλεγε, ὅχι ὅτι ὁ Μωϋσῆς τὸν κρατοῦσε· γιὰτί τίποτα δὲν εἶπε στὸ Θεό, καὶ στεκόταν σιωπηλός· ἀλλὰ ζητοῦσε νὰ δώσῃ στὸν προφῆτὴ τὴν ἀφορμὴν, νὰ παρακαλέσῃ γι' αὐτούς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ αὐτοὶ ἁμαρτήσαν καὶ ἔξι-

ζαν νὰ τιμωρηθοῦν, καὶ μὲ τιμωρίαν παντοτεινὴν, ἀλλὰ δὲ ἤθελε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ, κι' ἤθελε νὰ φερθῇ φιλάνθρωπα, μὰ πάλι αὐτὸ θὰ τοὺς ἔκανε πῶς ἀδιάφορους, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο καὶ τὰ δυὸ τὰ τακτοποιοῦσε, ὥστε οὔτε τὴν τιμωρίαν νὰ ρίξῃ πάνω τους, οὔτε νὰ τοὺς κάμῃ πῶς ἀδιάφορους μὲ τὴν ἀτιμωρησίαν. Κι' ἔτσι θὰ μάθαιναν ὅτι ὅχι γιὰτί τὸ ἔξιζαν, ἀλλὰ ξέφυγαν τοῦ Κυρίου τὴν ὀργὴν γιὰτί τοὺς προστάτεψε ὁ Μωϋσῆς. Τὸ ἴδιο κάνομε κι' ἐμεῖς πολλὰ φορές, καὶ ἂν δὲ θέλωμε οὔτε νὰ τιμωρησώμεν ὑπηρέτες ποὺ ἔφατταν καὶ ἔξιζαν νὰ τιμωρηθοῦν, οὔτε πάλι νὰ τοὺς ἀπαλλάξωμε ἀπὸ τὸ φόβο τῆς τιμωρίας, φωνάζομε τότε τοὺς φίλους νὰ τοὺς γλυτώσωμε ἀπὸ τὰ χέρια μας, ὥστε κι' ὁ φόβος νὰ τοὺς μείνῃ μέσα τους ζωηρός, καὶ τὰ χτυπήματά μας νὰ ξεφυγούν. Αὐτὸ ἔκαμε καὶ ὁ Θεός· κι' αὐτὰ τὰ λόγια δείχνουν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν. "Ἀφ' ἡσέ με, λέει, νὰ θυμώσω. Καὶ βέβαια, ὅταν θέλωμε νὰ τιμωρήσωμε κανένα καὶ δὲ μᾶς ἀφήνουν, τότε θυμώνομε, μὰ ἐκείνους λέει, "Ἀφ' ἡσέ με καὶ θὰ θυμώσω, γιὰ νὰ μάθῃς πῶς ὁ Θεὸς δὲ θυμώνει ἀπὸ πάθος, μὰ λέγεται θυμὸς ἡ τιμωρία ποὺ μᾶς κάνει. "Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς τὸ Μωϋσῆ νὰ λέῃ, "Ἀν συγχώρεσες τὴν ἁμαρτίαν τοὺς, συγχώρεσέ τὴν, θαύμασε τὸν Κύριον πρὶν ἀπὸ τὸν προφῆτη, διότι ἐκεῖνος τοῦ ἔδωσε αὐτὴ τὴν ἀφορμὴν γιὰ τὴν φιλανθρωπίαν. Καὶ δὲν τὸ ἔκαμε αὐτὸ μόνο τότε, ἀλλὰ καὶ στὸν Ἱερεμίαν, καὶ στὸν Ἰεζεκιήλ, τὸ ἴδιο εἶπε· Γ' οὐ ρ' ἴσ' ε

σκελιζόμεθα. Πάντων δὲ τούτων ἀπαλλαγέντες, καὶ καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι κατὰ τὴν ἐσπέραν, καὶ πολλὰς ἀπολαύοντες ἡσυχίας, συγκροτῶμεν ἐπὶ τῆς κλίνης τὸ δικαστήριον, ἵνα τὸν Θεὸν ἴδωμε διὰ τῆς τοιαύτης κρίσεως ἔχωμεν "Ἀν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἁμαρτάνωμεν, καὶ παύομεν τὴν ψυχὴν τὴν ἡμετέραν, μηδέποτε δὲ αἰσθανόμεθα, καθάπερ οἱ συνεχεῖς τραύματα λαμβάνοντες, εἴτα καταφρονούντες, πυρετοὺς καὶ θάνατον ἑαυτοὺς φθορὸν ἐπισπένδοντες· οὕτως δὲ καὶ ἡμεῖς ἐκ τῆς συνεχὲς ταύτης ἀναισθησίας ἀπαιρτῶμεν ἐπισπώμεθα τιμωρίαν. Ὅλα δὲ φανταζέσθαι τὰ εἰρημένα, ἀλλ' ἔχει πολὺ τὸ κέρδος "Ἡμερον ἔχομεν Δεσπότην· προέλασε ἐπιπείθεσθαι βουλάται μόνον, καὶ πᾶσαν εὐθέως ἐπιθεοκρεῖται τὴν φιλανθρωπίαν. Εἰ γὰρ ἁμαρτάνοντες καὶ μένοντες ἀτιμωρητοὶ μὴ ἐγινόμεθα χεῖρους, κἂν ἔφθικεν ἡμῖν τὴν κλίσιν· ἀλλ' οἷδε τοῦτο σφάδς, ὅτι τὸν ἁμαρτημάτων αὐτὸν οὐκ ἔλαττον ἡμεῖς τὸ μὴ κολάζεσθαι ἁμαρτάνοντας βιάσθαι. Διὰ τοῦτο ἐπιτίθει τὴν τιμωρίαν, οὐ τῶν ἀ-ἐλπίδων ἀπαιτῶν ἔσθιν, ἀλλὰ τὰ μέλλοντα διορθώσαντες. Καὶ ἴνα μάθῃς διὰ τοῦτο ἔστιν ἀληθές, θουοῦσι τί φησι πρὸς τὸν Μωϋσῆ· "Ἀφ' ἡσέ με καὶ θυμώσῃς ἐκ τριψω αὐτούς" (Ἐξέδ. 32, 10). "Ἀφ' ἡσέ με, ἔλεγε, οὐχ εἰς Μωϋσῆς αὐτὸν κατελκεν· οὐδὲν γὰρ ἀφ' ἡσέσθαι πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ σιγῇ παρεστῆκει· ἀλλὰ τρέσκειν αὐτὸν δοῦναι βουλόμενος

μενος τῆς ὑπὲρ αὐτὸν ἐκτενείας· Ἐπειδὴ γὰρ εἶτα μὲν κολάσεως ἡμετέραν ἐκείνων, καὶ κολάσεως ἀπαραίτητον, κολάσαι δὲ αὐτοὺς οὐκ ἐβούλετο, ἀλλὰ φιλάνθρωπεύεσθαι, τοῦτο δὲ αὐτοὺς ἀσθμιστοῦρους ἐποίησε, ἀμφοτέρω κατεσπένδοντες, ὥστε μήτε τὴν τιμωρίαν ἐπενεχθῆναι, μήτε ἐκείνους ῥαθυμότερους ἐκ τῆς ἀτιμωρησίας γενέσθαι, μὴδόντας δὲ οὐκ παρὰ τὴν οἰκείαν ἔξιζαν, ἀλλὰ παρὰ τὴν τοῦ Μωϋσῆος προστασίαν τὴν ὀργὴν τοῦ Δεσποτῆν διεγύον· Τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιεῖμεν, καὶ οὐκ ἄρα ἔστιν κολάσεως πλημμελῆσαντας οὐκ κολάσαι βουλόμενοι, οὔτε τοὺς ἐκ τῆς κολάσεως ἀπαλλάξαι φόβου, οὐλοὺς καὶ ἐκείνων τὸν ἡμετέρον αὐτοὺς ἔλαττοναι χεῖρων, ὥστε καὶ τὸν φόβον αὐτοὺς ἐναμειδίζοντα μείνειν, καὶ τὰς παρ' ἡμῶν πληγὰς διαφυγεῖν. Τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε καὶ ἐστὶν ἀληθές, ἀπ' αὐτὸν τὸν ἡμετέρον ὄλλον· "Ἀφ' ἡσέ με, φησὶ, καὶ θυμώσῃς ἐκ τριψω αὐτούς· βουλόμενος τιμωρήσεσθαι ἡμεῖς ὀφθ, τότε θυμώσεται αὐτοὺς δὲ λέγει. "ἴσες με καὶ θυμωθήσονται, ἵνα μάθῃς διὰ τοῦτο οὐκ πάθος ἐστὶ παρὶ Θεόν, ἀλλ' ἡ καθ' ἡμῶν γινόμενη κολασία ταύτη καλεῖται δὲ προσηγορίαν· "Ὅταν οὐκ ἀκούσῃς τοῦ Μωϋσῆος λέγοντος, Εἰ μὲν εἴ φησ· αὐτοὺς τὴν ἁμαρτίαν, εἴ φησ· (Ἐξέδ. 32, 32), πρὸ τοῦ δοῦλου τὸν Δεσπότην ἐκπληγῆθαι, ὅτι αὐτοὺς αὐτῷ τῆς φιλανθρωπίας ταύτης παρέσχε τὰς ἀφορμὰς· Οὐκ ἐν-

νὰ δῆτε στοὺς δρόμους τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἂν εἶναι κανεῖς ἐν ἄρετος καὶ δίκαιος· θὰ τοὺς σπλαχνιστῶ. Εἰδες φιланθρωπία; Ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τοῦ ἐνός καλοῦ, ἔχουν ὠφέλεια καὶ πολλοὶ κακοί, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν κακία τῶν πολλῶν, κι' ἂν ἓνας δίκαιος ὑπάρχη ἀνάμεσα σὲ πολὺ λαό, δὲν καταδικάζεται μ' αὐτούς. Ἐνας ἀνθρώπος πού εἰς σωστά, μπορεῖ νὰ γλυτώσῃ ὁλόκληρο λαό ἀπὸ τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲ μπορεῖ ὁλόκληρη πολιτεία ἀμαρτωλῇ, νὰ τραβήξῃ καὶ νὰ γκρεμίσῃ τὴν καταδικὴ καὶ τὴν τιμωρία τοῦ ἑνα δίκαιο. Κι' αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὸ Νῶε, διότι, χάνονταν ὅλοι καὶ σκόζοταν μόνο αὐτός. Κι' ἀπὸ τὸ Μωϋσῆ εἶναι φανερό, πού μόνος αὐτὸς μπόρεσε νὰ παρακαλέσῃ καὶ νὰ σώσῃ τόσο λαό. Μὰ ἐγὼ ἔχω νὰ πῶ κι' ἄλλη ἀπόδειξη τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, πὺ μεγάλη. Ὅταν δηλαδὴ δὲ βρῇ ἀνθρώπους πού νὰ εἶναι στὴ ζῶή καὶ νὰ ἔχουν τὸ θάρρος νὰ παρακαλέσουν γιὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς, τότε καταφεύγει σ' αὐτοὺς πού πέθαναν, καὶ λέει ὅτι γιὰ χάρι τους συγχωρεῖ τὰ ἀμαρτήματα, ὅπως εἶπε καὶ στὸν Ἑζεκία· Θὰ ὑπερασπισθῶ αὐτὴ τὴν πόλιν ἀπὸ δικὴ μου θέληση, καὶ γιὰ χάρι τοῦ παιδιοῦ μου τοῦ

Δαυὶδ, πού ἔχει πεθάνει πιὰ. Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ ξέρομε αὐτά, ὅτι φροντίζει καὶ κάνει τὰ πάντα ὁ Θεός, γιὰ νὰ μᾶς γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν καταδικὴ καὶ τὴν τιμωρία, ἃς τοῦ δίνωμε ἀφορμὲς πολλὰς, μὲ τὴν ἐξομολόγησιν, μὲ τὴν μετάνοιαν, μὲ δάκρυα, μὲ προσευχάς, μὲ τὸ νὰ συγχωροῦμε τοὺς πλησίον μας, μὲ τὸ ν' ἀνακουφίζωμε τὴ φτώχεια τῶν γυνωστῶν μας, μὲ τὴν προθυμίαν στὶς προσευχάς, μὲ τὴν ταπεινὴ γνώμην πού θὰ φανερώνωμε, μὲ τὸ νὰ θυμόμαστε πάντοτε τ' ἀμαρτήματά μας.

Διότι δὲ φτάνει νὰ λὲς πὼς εἶσαι ἀμαρτωλός, ἀλλὰ πρέπει καὶ νὰ θυμάσαι τὴν κάθε μιὰ ἀμαρτία σου. Κι' ὅπως ἡ φωτιά πού πέφτει στ' ἀγκάθια, εὐκολα τ' ἀφανίζει, ἔτσι εὐκολα κι' ὁ λογισμὸς πού ὀλοένα σκέφτεται τὶς ἀμαρτίες του, τὶς κάνει νὰ χαθοῦν καὶ νὰ ἀφανιστοῦν. Καὶ μακάρι ὁ Θεὸς πού παραβλέπει τὶς ἀνομιὰς καὶ συγχωρεῖ τὶς ἀδικίες, νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ κι' ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες μας, καὶ νὰ μᾶς ἀγιώσῃ τὴ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, μὲ τὴ χάρι καὶ τὴ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού ἃς ἔχη δόξα μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ταῦθα δὲ μόνον τοῦτο ἀποδείξουν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Ἱερμίαν, καὶ πρὸς τὸν Ἑζεκιῆλ τὸ αὐτὸ τοῦτο φησὶ· Παριδράμετα καὶ ἰθατε ἂν παῖς ὁδοῖς Ἱερουσαλὴμ, εἰ ἔσσι τις ποιῶν νόμιμα καὶ δικαιοσύνην ἴλεως ἔσονται αὐτοῖς (Ἱερ. 5, 1). Εἶδες φιλανθρωπίαν; Ἦς μὲν ἓνός ἀρετῆς πολλοὶ συνοπολοῦσαι καὶ τῶν πονηρῶν τῇ δὲ τῶν πολλῶν κακίᾳ, ἂν εἰς ὁ κατορθῶν ἢ μετατῶ δήμεν πολλοῦ, οὐ συγκαταφέρεται· ἀλλ' εἰς μὲν ἀνθρώπος ὁρθῶς ζῶν δήμεν ὁλόκληρον Ἱερουσαλὴμ δυνήσεται τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, πόλιν δὲ ὁλόκληρον διεσώσεται, πρὸς τὴν οὐκ εἰναι κόλσαιεν καὶ τιμωρίαν ἐπιστάσασθαι τὸν εὖ βιοῦντα καὶ καθελείν οὐ δυνήσεται. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ Νῶε δὴλον· πάντων γοῦν ἀπολλυμένων διεσώζετο μόνος· καὶ ἀπὸ τοῦ Μωϋσέως φανερόν· μόνος γοῦν ἴσχυσε δήμεν τοσοῦτον περικυλισσάσθαι. Ἑγὼ δὲ καὶ Ἱερων μαζὶον ἔχω τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ δαίγμα εἶναι· Ὅταν γὰρ ζῶντας ἀνθρώπους καὶ παρρησίαν ἔχοντας με εὖρη δυναμένους ἐξαίτησασθαι τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἐπὶ τοὺς τελευτήσαντας καταφεύγει, καὶ δι' ἐκείνους ᾄδον ἀγνέει τὰ ἀμαρτήματα, ὥστερ οὐν τῷ Ἑζεκίᾳ φησὶν· Τ-

περσπεκίω τῆς πόλεως ταύτης δὲ· ἐμέ, καὶ διὰ Δαυὶδ τὸν παιῖδά μου, τὸν ἡδὲ τελευτήσασα (ἈΨαλ. 20, 6). Ταῦτ' οὖν εἰδότες ὅτι πάντα κινεῖ καὶ πραγματεύεται ὁ Θεός, ὥστε ἡμᾶς ἀπαλλάξαι καὶ ἀποδοῦναι, πολλὰς παρέχοντες σὺν τῇ ἀφορμᾷ, ἐξομολογούμενοι, μετανοοῦντες, θαυρόντες, εὐχόμενοι, τοὺς πλησίον τὴν ὀργὴν ἀφέντες, τὴν τῶν πέλας πενίαν διορθοῦμενοι, ἂν ταῖς εὐχαῖς νήροντες, ταπεινοφροσύνην ἐπιδεικνύμενοι, τῶν ἀμαρτημάτων μεμνημένοι συνεχῶς.

Οὐ γὰρ ἀρετὴ οὐ εἰπέναι, εἰ ἀμαρτωλὸς εἰμι, ἀλλὰ δεῖ καὶ κατ' εἶδος αὐτῶν μεμνησθαι τῶν πλημμελημάτων. Καθ' ἕπερ γὰρ πῦρ εἰς ἀκάνθας ἐμπεσὼν ἀφανίζει βροβίως αὐτάς, οὕτω καὶ λογισμὸς συνεχῶς παρ' ἐαυτῷ περιστρέφων τὰ πεπλημμελημένα, βροβίως αὐτὰ ἀπόλλυσι καὶ καταδίδει. Ὁ δὲ Θεὸς ὁ ὑπερβείνων ἀνομιὰς, ἐξαίρων ἀδικίας, καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμᾶς ἀπαλλάττει, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἀξιόσους, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τὸ Πατρί δόξα, ἡμᾶν τῶν Πνευματικῶν, νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

Σε πολλούς λόγους του ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος μιλάει γιὰ εὐσπλαχνία στοὺς φτωχοὺς καὶ γιὰ ἐλεημοσύνη, διάσπαρτες εἶναι παντοῦ οἱ συμβουλές του, νὰ ἀνακουφίζουμε τὸν ἀνθρώπινο πόνο, σ' ἐφαρμογὴ τῆς μεγάλης ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Πρὸ πάντων στὰ ἐρμηνευτικά του ἔργα ἀσχολεῖται συχνὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό, ὅταν π.χ. ἐρμηνεύη τὴ Γένεση, (ὁμιλία ΝΕ'), τὸν Εὐαγγελιστὴ τῆς Ἀγάπης (Ὑπόμνημα εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον, Εὐαγγελιστὴν κ.λ.π., ὁμιλίας ΙΓ', ΚΓ', ΝΘ', ΠΒ' κ.ά.), τὶς Πράξεις (ὁμιλία ΚΒ'), τὴν πρὸς Ῥωμαίους (ὁμιλ. ΙΔ'), τὴν Β' Κορινθίους (ὁμιλία Κ') κ.λ.π. Ἀκόμα σχετικὰ εἶναι ὅσα λέει στὶς ὁμιλίες του «Εἰς τὸν Πτωχὸν Λάζαρον» ποὺ ὑπάρχουν σ' αὐτὸν τὸν τόμο. Ἐπίσης πολλὰς ὁμιλίας καὶ λόγοι ποὺ ἔχουν χαρακτηρισθῇ νόθα ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου ἀναφέρονται στὸ μεγάλο αὐτὸ θέμα.

Ὁ Λόγος αὐτὸς εὐρίσκεται στὴν ἔκδοση τοῦ Μigne ἀνάμεσα στὶς ὁμιλίες ποὺ ἐρμηνεύουν πολλὰ χωρία τῆς Κ. Διαθήκης. Στηρίζεται σὲ ρητὰ τῆς Γραφῆς ἀλλὰ πρὸ πάντων σὲ ρητὰ τοῦ Παύλου ἀπὸ τὶς ἐπιστολές του πρὸς Κορινθίους, Θεσσαλονικεῖς, Ῥωμαίους. Ὅμως τὸν καταχωροῦμε ἐδῶ διότι ἔχει αὐτοτέλεια σὰν ὁλόκληρος λόγος, δίνει γενικώτερες ἀπόψεις τοῦ θέματος ἐλεημοσύνη ποὺ ἀνήκει βέβαια στὰ ἠθικὰ καὶ κοινωνικὰ θέματα, καὶ διότι, λόγῳ αὐτοτελεῖας, στὸ ἴδιο θέμα, δὲν ἔχομε τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἐκφωνήθηκε τὸ χειμῶνα τοῦ 387, «χειμῶνος ὥρα», στὴν Ἀντιόχεια, τὴν πόλη μὲ τὴ μεγάλη φιλανθρωπικὴ παράδοση ποὺ «κοινὸν λιμένα πάντες αὐτὴν εἶναι νομίζουσιν», μὰ ποὺ ὁ λόγος γιὰ ἐλεημοσύνη ἦταν ἀπαραίτητος, διότι τὸ πλῆθος τῶν φτωχῶν ἦταν μεγάλο.

Ὅπως μεγάλο καὶ ἀξιολύπητο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν φτωχῶν σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ χώρα, ἀκόμα καὶ σήμερα, πράγμα ποὺ κάνει τὸ λόγο αὐτὸ τοῦ ἀγίου πατρὸς πάντοτε ἐπίκαιρο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν ἀγάπη στὴν ψυχὴ τους, καὶ ποὺ θέλουν νὰ ἀξιωθουῖν κι' αὐτοὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ.

(Τὸ κείμενο τοῦ Λόγου εἶναι ἀπο τὴν Πατρολογία τοῦ Μigne, Τόμος 51ος, σελ. 953-962).

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

Ἐκφωνήθηκε ὅταν πέρασε, χειμῶνα καιρό, κι' εἶδε τοὺς ἄπορους καὶ τοὺς φτωχοὺς δίχως φροντίδα παραπεταμένους στὴν ἀγορά.

α'. Μιά δίκαιη κι' ὠφέλιμη κι' ἀπαραίτητη παράκληση ἦρθε νὰ κάμω σήμερα σ' ἐσᾶς· δὲν ἔρχομαι ἀπὸ κανέναν ἄλλο, μόνο οἱ φτωχοὶ ποὺ κατοικοῦν στὴν πόλη μας μοῦ τὸ ἀνάθεσαν αὐτό, χωρὶς λόγια καὶ ψηφίσματα καὶ κοινὴ ἀπόφαση, ἀλλὰ μὲ τὸ θέαμά τους τὸ ἀξιολύπητο καὶ θλιβερώτατο. Καθὼς περνοῦσα δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀγορά καὶ τὰ στενά καὶ βιαζόμουν νὰ ῥθῶ στὴ συγκέντρωσή σας, εἶδα στὴ μέση τοῦ δρόμου παραπεταμένους πολλοὺς, ἄλλους μὲ κομμένα χέρια, ἄλλους δίχως μάτια, ἄλλους γεμάτους πληγὰς καὶ τραύματα ἀνίστα, νὰ δείχνουν ἐκεῖνα τὰ μέλη πιὸ πολύ πού θά ἔπρεπε νὰ κρύβουν, γιατί ἦταν πασιμμένα, κι' ἐνόμισα πὼς φανερώνει τὴ χειρότερη ἀπανθρωπιά, τὸ νὰ μὴ μιλήσω στὴν ἀγάπῃ σας γι' αὐτοὺς, καὶ μάλιστα τώρα πού ἡ ἐποχὴ αὐτὴ μᾶς ἀναγκάζει νὰ στραφοῦμε στὸ ζήτημα αὐτό. Διότι πρέπει πάντοτε νὰ μιλάμε γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη, ἐπειδὴ κι' ἡμεῖς πολλὴ ἔχομε ἀνάγκη τὴν ἐλεημοσύνη τοῦ Κυρίου ποὺ μᾶς ἔπλασε, μὰ πιὸ πολύ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, ποὺ εἶναι μεγάλη ἡ παγωνιά. Γιατὶ τὸ καλοκαίρι οἱ φτωχοὶ

βρίσκουν μεγάλη παρηγοριά ἀπὸ τὸν καιρό, ἀφοῦ καὶ γυμνοὶ νὰ βαδίζουν δὲν ἔχουν κίνδυνο, ντυμένοι ἀρκετὰ μὲ τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου, καὶ τελειῶς χάμα νὰ κοιμούνται καὶ νὰ ξενυχτοῦν στὸ ὑπαιθρο, δὲν ἔχουν φόβο. Κι' οὔτε ὑποδήματα τοὺς χρειάζονται τόσο, οὔτε νὰ πίνουν κρασί, οὔτε νὰ τρῶνε πιὸ πολύ, ἀλλὰ τοὺς φτάνει τὸ νερὸ ἀπὸ τὶς πηγές, φτάνουν σὲ ἄλλους τὰ πιὸ φτηνὰ λαχανικά, σὲ ἄλλους λίγιοι ἔξωοι καρποί, καθὼς τοὺς προσφέρει ἡ στραμένη τραπέζι ἡ ἐποχὴ αὐτὴ. Κι' ἔχουν ἀκόμη μιὰ, πιὸ μεγάλη παρηγοριά, τὴν εὐκολία νὰ δουλέψουν, γιατί ὅσοι χτίζουν σπιτία κι' ὅσοι σκάβουν τὴ γῆ, κι' ὅσοι σταθεύουν στὴ θάλασσα, ἔχουν ἀνάγκη πιὸ πολύ τὴ βοήθειά τους. Κι' ὅτι εἶναι γιὰ τοὺς πλουσίους τὰ χωράφια καὶ τὰ σπιτία καὶ τὰ ἄλλα τοὺς κτήματα, αὐτὸ εἶναι γιὰ τοὺς φτωχοὺς τὸ σῶμα, καὶ τὸ ἐσοδὸ τοὺς εἶναι ἀπὸ τὰ χέρια τους κι' ἀπὸ τίποτ' ἄλλο. Γι' αὐτό, τὸ καλοκαίρι ἔχουν κάποια παρηγοριά, μὰ τὸν καιρὸ τοῦ χειμῶνα, τὰ πάντα τοὺς πολεμοῦν, κι' ἔχουν διπλὸ τὸν ἐχθρό, τὴν πείνα ποὺ κατατρῶει ἀπὸ μέσα τὰ σπλάχνα,

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ

Ἐκφωνήθηκε ἐν τῷ παριάνει χρόνῳ χειμῶνος ὥρα, καὶ ἰδὲν τοὺς πέντητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρημένους κατὰ τὴν ἀγορὰν

α'. Προεβίβαν τινὰ δικαίαν καὶ λυσιτέλη καὶ πρόπουσαν ὅμιν ἀνέστην ποιησάμενος σήμερον πρὸς ὅμεις· ἐτέρου μὲν οὐδένος, τῶν δὲ τῶν πόλιν οἰκούντων ἡμῖν πτωχῶν ἐπὶ ταύτῃ μὲ χειροτονησάντων. οὐ βῆσαι καὶ ψηφίσασαι καὶ κοινῆς γνώμης βουλῆς, ἀλλὰ διὰ τῶν θεαμάτων τῶν ἐλευσάνων καὶ μικροτάτων. Παρίων γὰρ διὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν στενωπῶν, καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν σύνοδον στελόντων, εἶτα ὁρῶν ἐν μέσοις ἀμυρόδοις ἐρημένους πολλοὺς, καὶ τοὺς μὲν τὰς λείρας ἐκκοκομμένους, τοὺς δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τοὺς δὲ ἐκόντων καὶ τραυματῶν ἀνάστων γέμοντας, καὶ ταῦτα μάλιστα τροβᾶλλοντας τῶν μερῶν, ἃ συγκαλοῦσται ἀναγκαῖον ἔνν διὰ τὴν ἐναποκειμένην αὐτοῖς σκηλεόνην. ἐσχάτης ἐνόμισα ἀπανθρώπις εἶναι, τὸ μὴ περὶ τούτων διαεχθῆσθαι πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ μάλιστα μετὰ τῶν ἐρημένων καὶ τοῦ κρηοῦ πρὸς τοῦτο συνομβούτους ἡμᾶς. Ἄει μὲν γὰρ ἀναγκαῖον τοὺς περὶ τῆς ἐλεημοσύνης ποιησάντας λόγους, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς πολλὰς ταύτης παρὰ τοὺς ποιεῖσοντας ἡμᾶς θεόμεθα λαοπέπτοι· μάλιστα δὲ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ὅτε πολλὸς ὁ κρημός· Ἐν μὲν γὰρ τῷ θερεὶ πολλὴν παρὰ τῆς ὥρας ἔχουσι

παρὰμυθίαν οἱ πέντητες καὶ γὰρ καὶ γυμνοὺς βαδίζειν ἀκύνθων, ἀντὶ περιβολῆς τῆς ἀκτίνος ἀρκούσης αὐτοὺς, ἐπ' ἐδάφους ἀπλῶς καθέσθαι καὶ αἰθρίους διανυκτερεύειν ἀσφαλῆς· καὶ οὔτε ὑποδημάτων αὐτοῖς χρεια τοσούτη, οὔτε οἰνοποιίας, οὔτε θαψυλοστέρας· τροφῆς, ἀλλ' ἀρκούνται μὲν ταῖς τῶν ὁδῶν πηγαῖς, ἀρκούνται δὲ οἱ μὲν τῶν λαγόνων τοῖς σκυλοτέροις, οἱ δὲ σπερματῶν ζῴων ὀλιγότῃ, τῆς ὥρας τοῦ φθους ἀσχεδιασμένην αὐτοὺς παρέχουσαν τὴν τροφήν. Καὶ ταύτης δὲ οὐκ ἐλάττωνα ἔχουσιν ἐτέραν παραμυθίαν, τὴν τῆς ἐργασίας εὐκολίαν· οἱ γὰρ τὰς οἰκίας κομιζόμενοι, καὶ οἱ τὴν γῆν σκάπτοντες, καὶ οἱ τὴν θάλασσαν πλόντες, τῆς τούτων μάλιστα δέοντας συνεργίας· καὶ ὅπου τοῖς πλουτοῦσιν ἀγορὰ καὶ οἰκία καὶ λοιπαὶ πρόσοδοι, τοῦτο τοῦτο τὸ σῶμα ἔστι καὶ πᾶσα ἀπὸ τῶν γειρῶν ἡ πρόσοδος, ἐτέρωθεν δὲ ὀδυμῶθεν. Διὰ τοῦτο θέρων μὲν ἀπολαύσουσι πέντες παρὰμυθίης· ἐν δὲ τῇ τοῦ χειμῶνος ὥρᾳ πολλὰς αὐτοῖς νύκτας ὁ πλέμος, καὶ διπλὴ ἡ πολιορκία, τοῦ λιμοῦ κατεσθίωντος ἔσθον τὰ σπλάχνα, τοῦ κρημοῦ παγγίνοντος τὴν σάρκα· ἐξάσθον, καὶ κρηρὴν ἐργαζόμενον· διὸ καὶ πλείους μὲν

καί τὸ κρίου πού τοὺς παγώνει ἀπ' ἔξω τῇ σάρκα, καί τοὺς τῇ νεκρώσει. Γι' αὐτὸ καὶ περισσώτερη τροφή χρειάζονται, καί πιὸ βαρὺ ρούχο, καί στέγη, καί στρώμα, κι' ὑποδημάτια, κι' ἄλλα πολλά. Καί τὸ ἀκόμα χειρότερο, πού δὲ μπορούν οὔτε δουλεῖν νὰ βροῦν εὐκόλα, ἀφοῦ ὁ καιρὸς δὲν ἀφίνει. Ἐπειδὴ λοιπὸν καί πιὸ μεγάλη ἀνάγκη ἔχουν, καί κοντὰ σ' αὐτὸ, δὲν ἔχουν ἐργασία, γιατί κανεὶς δὲν τοὺς παίρνει στὴ δουλειά του τοὺς κακόμοιρους, καί κανεὶς δὲν τοὺς παίρνει γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, ἔμπρός, αὐτὸ πού δὲν κάνουν τὰ χέρια τοῦ ἐργοδότη, ἄς τὸ κάμουν τὰ χέρια μας πού ἐλεοῦν, κι' ἄς πάρουμε βοηθὸ σ' αὐτὴ τὴν παράκληση τὸν Παῦλο, πού πραγματικά προστατεύει καί φροντίζει ὅσους ζοῦν στὴ φτώχεια. Γιατί πολὺ φροντίζει γιὰ τὴν ὑπόθεσι αὐτὴ ὁ Παῦλος, ὅσο ἄλλος κανεὶς. Καί γι' αὐτὸ ὅταν μοίρασε τοὺς μαθητὲς του μὲ τὸν Πέτρο, δὲν μοίρασε καί τὴν προστασία τῶν φτωχῶν, ἀλλὰ εἶπε ὅτι, Ἐδωσαν τὰ χέρια τους σ' ἐμένα καί στὸ Βαρνάβα γιὰ συμφωνία, νὰ κηρύξωμε ἐμεῖς στοὺς ἔθνικοὺς κι' αὐτοὶ στοὺς Ἰουδαίους, κι' ἐπρόσθεσε, Μόνο γιὰ νὰ θυμώμαστε τοὺς φτωχοὺς, πράγμα πού φρόντισα νὰ κάμω μὲ προθυμία. Μὰ καί παντοῦ στὶς Ἐπιστολές του κάνει τὸν ἴδιο λόγο, καί δὲν μπορεῖς νὰ βρῇς καμμιάν ἐπιστολὴ πού νὰ μὴν ἔχη τὴν συμβουλὴ αὐτῇ. Γιατί ξέρεί καλά, ξέρεί καλά τί σημασία ἔχει αὐτὸ

τὸ ζήτημα, καί γι' αὐτὸ κάνει αὐτὸ τὸ μάθημα μὲ παρακάλα καί συμβουλές, καί τὸ βάζει σὰν στέγη θαυμαστὴ πάνω σὲ κάθε οἰκοδομή. Αὐτὸ λοιπὸν πού ἔκαμε καί σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστολῇ, πού μίλησε γιὰ τὴν ἀνάστασι καί ἐξήγησε ὅλα τ' ἄλλα, ὕστερα τέλειωσε τὸ λόγο του μὲ τὸ ζήτημα τῆς ἐλεημοσύνης, κι' εἶπε: Ὅσο γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ τοὺς ἁγίους ἀδελφοὺς μας, νὰ κάμετε κι' ἐσεῖς ὅπως ἐπρόσταξα νὰ κάμουν οἱ Ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας· τὴν πρώτην μέρα τῆς ἐβδομάδας καθένας σας. Πρόσεξε φρόνησι ἀποστολική, πῶς ἄρχισε τὴ συμβουλὴ μ' αὐτὴν τὴν εὐκαιρία. Ὅταν δηλαδὴ θύμισε τὸ δικαστήριο πού θὰ γίνη, καί τὸ φοβερὸ ἐκεῖνο θρόνο, καί τὴ δόξα πού θὰ ντυθοῦν οἱ δίκαιοι, καί τὴν ἀθάνατη ζωὴ, τότε πιά ἀρχίζει νὰ κἀνὴ λόγο γιὰ τοὺς φτωχοὺς, ὥστε ν' ἀναπνεύσῃ καί νὰ ἡσυχάσῃ ὁ ἀκραστεὺς μὲ τὶς καλὲς ἐλπίδες, καί νὰ τὸν παραδεχτῇ μὲ πιὸ μεγάλη προθυμία, καθὼς θὰ ἔχη τὸ φόβο τῆς κρίσεως μέσα του νὰ κυριαρχῇ, καί δυναμωμένη τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴν προσμὴν τῶν ἀγαθῶν πού τὸν περιμένουν. Διότι αὐτὸς πού μπορεῖ νὰ πιστεῦσῃ στὴν ἀνάστασι, καί βλέπει τὸν ἑαυτὸ του ὁλόκληρο στὴν ἄλλῃ ζωῇ, θὰ θεωρήσῃ πῶς τίποτα δὲν εἶναι τὰ τωρινὰ καλὰ, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ ἀνεστῇ, οὔτε τὸ χρυσάφι, οὔτε τ' ἀσήμι, οὔτε τὸ ντύσιμο, οὔτε ἡ διασκέδασι, οὔτε τὰ πλούσια τροπείζα, οὔτε τίποτε ἄλλο τέτοιο.

αὐτοῦ τροφῆς δεῖ, ἰσχυροτέρως δὲ τῆς περιβολῆς, καί στέγης, καί σιβήρος, καί ὑποδημάτων, καί πολλὰν ἑτέραν. Καί τὸ δὲ πάντων χαλεπώτερον, οὐδὲ ἐργασίας τίς ἐστιν αὐτοῖς ἐνταῦθα· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται τοῦ ἔτους ἡ ὥρα Ἐπεὶ οὐν καί πλείων αὐτοῖς ἡ τῶν ἀναγκαίων χρεια, καὶ ὁ ἐργάζεσθαι μετὰ τούτου παρήρηται, οὐδενὸς τοὺς ἀλλοίους μισθομένου, οὐδὲ καλοῦντος εἰς διακονίαν, φέρε, τὰς τῶν ἐπιμένων ἀντιστάσεων χεῖρας ἀντὶ τῶν μισθομένων, τὸν ἀλλήλους προστάτην καὶ καθημένα τῶν ἐν παντὶ ζώντων Παῦλον συναγὼν πρὸς τὴν προσβλάν τούτων λαβάντων. Καί γὰρ πολλὴν τοῦ πράγματος ποιεῖται τὴν πρόνοιαν οὗτος, καί ὅσην οὐδεὶς ἕτερος. Διὰ τοῦ τοῦτο τοὺς μαθητὰς πρὸς τὸν Πέτρον διελόμενος, τὴν τῶν πηγῶν οὐ διέλειτο προστασίαν· ἀλλ' εἶπών, ὅτι Δεξιὰς ἐδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβαν κοινωνάμεν. ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, ἀπήγαγε, Μόνον τῶν φτωχῶν ἵνα νημενοόμεναι, ἡ καὶ ἐποποδίσαν αὐτὰ τοῦτο ποιῇσαι. (Παλ. 2, 9-10) Καί γὰρ πενταχὸς τῶν Ἐπιστολῶν τὸν περὶ τούτων εἰσαφέρει λόγον, καὶ οὐκ ἐστιν ἐκεῖθεν οὐδεμίαν ἐπιστολὴν ταύτης ἐκτὸς οὐδὴν τῆς παρακινεμένης Οὐκ γὰρ, οὐδὲν ὅση τοῦ πράγματος ἡ ἰσχὺς· διὰ τοῦτο κατέπαυ οἰκοδομῇ θαυμαστῇ ὁροφῇ ἐπιτελεῖται ταῖς λοιπαῖς παρασκευαῖς

καὶ συμβουλαῖς, τὴν περὶ τούτων εἰσαγεί διδασκαλίαν Ὅπως οὖν καὶ ἐνταῦθα πεποιθὲς διαλαλεῖς περὶ ἀναστάσεως, καὶ τὰ ἄλλα διωρῶσας ἀπαντα, εἰς τὸν περὶ τῆς ἐλεημοσύνης κατέλιπες λόγον, οὕτως εἰπὼν Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, καθὼς διέταξα ταῖς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, ὅπως καὶ ὑμεῖς τοιῆσθε· κατὰ μίαν σαββάτου ἕκαστος ὁ μὴν (Α' Κορ. 16, 1-2) Σκόπει σὺναιεν ἀποστολικὴν πλὴν ἀνακρίσεως ταύτης ῥήματι τῆς παρακινεμένης Ἐπειδὴ γὰρ ἀνέμνησε τοῦ μέλλοντος δικαστηρίου, καὶ τοῦ βήματος ἐκεῖνου τοῦ φοβεροῦ, καὶ τῆς δόξης, ἥς ἀμείνουν· οὐκ ἐμμένον οἱ καταρωθωκότες, καὶ τῆς ἀθανάτου διατριβῆς· τότε λοιπὸν εἰς τὸν περὶ τούτων ἐμβαλεῖ λόγον, ἵνα ταῖς χρησταῖς ἀλπίαι ἀνακρίσεως καὶ βίαν γενόμενος ὁ ἀκρατής, μετὰ πλείονος αὐτὸν καταβέβηται τῆς προθυμίας, ἐκνευμάζωνται τὸν φόβον ἔχων τῆς κρίσεως, καὶ κυριευμένον τὴν ψυχὴν ταῖς τῶν ἀποκαμένων ἀγαθῶν προσδοκίαις. Ὅ γὰρ περὶ ἀναστάσεως δυναμένος φυλοσοφῇ, καὶ μεταστροφῇ καὶ ὅλον πρὸς τὴν ἐκείνῃ ζωῇ, οὐδὲν ἐκτίσεται τὰ παρόντα εἶναι, οὐ πλοῦτον, οὐκ εὐπορίαν, οὐ χρυσίον, οὐκ ἄργυρον, οὐκ ἱματίων περιβολήν, οὐ τροφὴν, οὐ τροπέζας πολυτελεῖς, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν ὁ δὲ ταῦτα μὴδὲν εἶναι νομίζων, εὐκολώτερον τῆς τῶν πηγῶν ἀνέθε-

Κι' αὐτοὺς ποὺ τὰ λογαριάζει σὰν τίποτα αὐτὰ, πὸς εὐκόλα θ' ἀναλάβῃ νὰ προστα-
τέμῃ τοὺς φτωχοὺς. Γι' αὐτὸ κι' ὁ Παῦλος
τοὺς ἐτοίμασε πρῶτα τὴν ψυχὴν μὲ τὴν
πίστην στὴν ἀνάστασι, καὶ τότε ἄρχισε
τὴν προτροπὴν.

Καὶ δὲν εἶπε, "Ὅσο γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ
τοὺς φτωχοὺς, οὔτε, γιὰ τοὺς στερημέ-
νους, ἀλλὰ, γιὰ τοὺς ἀγίους ἀδελ-
φοὺς, ὥστε νὰ μάθουν οἱ ἀκροατὲς καὶ
τοὺς φτωχοὺς νὰ θαυμάζουν, ὅταν εἶναι
εὐσεβεῖς, καὶ τοὺς πλοῦσιους ν' ἀποστρέ-
φονται, ὅταν περιφρονοῦν τὴν ἀρετὴν.
Ἔρεϊ λοιπὸν νὰ λήθῃ βέβηλο καὶ παράνομο
ἀκόμα καὶ βασιλικὸ, ὅταν εἶναι ἐχθρὸς
μὲ τὸ Θεό, καὶ φτωχοὺς ἀγίους νὰ τοὺς λήθῃ,
ὅταν εἶναι ἀγαθοὶ κι' ὑπομονητικοί. Ὁνο-
μάζει λοιπὸν τὸ Νέρωνα κρυμμένη δύναμη
τῆς ἀνομίας, ὅταν λήθῃ· Διότι ἡ κρυ-
μμένη δύναμη τῆς ἀνομίας
εἶναι σ' ἐνέργειαν τῶρα, κι'
ὠνόμασε ἀγίους ἐκείνους ποὺ δὲν εἶχαν
οὔτε τὴν ἀπαραίτητη τροφή, καὶ τρέ-
φονταν ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην. "Ὅμως καὶ
τοὺς πλοῦσιους τοὺς δίδασκε τὴν ἴδια
ὥρᾳ, νὰ μὴν τὸ πᾶντον ἀπάνω τους κι'
οὔτε νὰ περηφανεύονται ποὺ δίνουν σύμ-
φωνα μὲ τὴν ἐντολὴν, ὅτι δίνουν στοὺς
ἀσήμενους καὶ περιφρονημένους, ἀλλὰ
νὰ τὸ ξέρουν καλὰ καὶ νὰ 'ναι βέβαιοι
ὅτι παίρνουν μεγάλῃ τιμῇ ὅταν ἀξιούνου-
ναι νὰ συμμερίζονται τῶν φτωχῶν τίς
θλίψεις.

β'. Μ' ἀξίζει νὰ ἐξετάσωμε κι' αὐτὸ,
ποιοὶ εἶναι οἱ ἀγιοὶ αὐτοί· διότι δὲν κάνει

λόγο γι' αὐτοὺς μόνον ἔδω, ἀλλὰ κι' ἄλ-
λου πάλι, ὅταν λήθῃ· Τῶρα ὁ μῶμος
πηγαίνω στὴν Ἱερουσαλὴμ
γιὰ νὰ βοηθῇσω τοὺς ἀγίους.
Κι' ὁ Λουκᾶς στὶς Πράξεις, ὅταν περιέμεναν
μεγάλῃ πείνᾳ, κάνει λόγο γιὰ τοὺς ἰδίους
ἀγίους καὶ λέει· Κι' ἀπὸ τοὺς μαθη-
τὲς, ὅσο εὐκολυνόταν καθένας,
ἔταξε νὰ στείλῃ στοὺς φτω-
χοὺς ἀγίους ἀδελφοὺς τῆς
Ἱερουσαλὴμ. Καὶ πάλι, αὐτὸ ποὺ
εἶπα καὶ πρὶν, Μόνον γιὰ νὰ θυμώ-
μαστε τοὺς φτωχοὺς, πράγμα
ποὺ φρόντισα νὰ κάμω μὲ
προθυμίᾳ. Ἐπειδὴ ὅμως ξεχωρίσαμε
ἐγὼ νὰ διδάξω τοὺς Ἑθνικοὺς, κι' ὁ Πέ-
τρος τοὺς Ἰουδαίους, ἀποφασίσαμε μαζί,
λέει, νὰ μὴ χωρίσωμε ἔτσι τοὺς φτωχοὺς.
"Ὅταν ἐκήρυτταν δηλαδὴ, ἐκήρυτταν ὁ
ἕνας στοὺς Ἰουδαίους, κι' ὁ ἄλλος στοὺς
Ἑθνικοὺς, μὰ ὅταν φρόντιζαν γιὰ τοὺς
φτωχοὺς, δὲ γινόταν αὐτὸ, νὰ φροντίζῃ
ὁ ἕνας γιὰ τοὺς φτωχοὺς Ἰουδαίους, κι'
ὁ ἄλλος γιὰ τοὺς φτωχοὺς Ἑθνικοὺς μόνο,
ἀλλὰ γιὰ τοὺς Ἰουδαίους φτωχοὺς καὶ
οἱ δυὸ ἔδειχναν μεγάλο ἑνδιαφέρον. Γι'
αὐτὸ κι' ἔλεγε, Μόνον γιὰ νὰ θυμώ-
μαστε τοὺς φτωχοὺς, πράγμα
ποὺ φρόντισα νὰ κάμω μὲ
προθυμίᾳ. Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ λοιπὸν,
ποὺ τοὺς ἀναφέρει καὶ στὴν ἐπιστολὴ
πρὸς Ῥωμαίους, καὶ στὴν ἐπιστολὴ πρὸς
Γαλάτες, καὶ ποὺ παρακάλεσε γι' αὐτοὺς
καὶ τοὺς Μακεδόνας; Οἱ φτωχοὶ Ἰουδαίoi,
ποὺ κατοικοῦσαν στὴν Ἱερουσαλὴμ. Καὶ

ζήτησε προσηλυτῶν. Διὰ δὲ τοῦτον καὶ Παῦλος καὶ οἱ πρὸς παρα-
σκευάσαντες αὐτὸν τὴν δίδοντες τὴν περὶ τῆς ἀναστάσεως εὐα-
γγελίαν, τότε εἰσέγαγε τὸν παρὲναιον.

Καὶ οὐκ εἶπε, Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς φτωχοὺς.
οὐδὲ, τῆς εἰς τοὺς πέντας ἀλλ' αὖτε εἰς τοὺς ἀγίους·
παιδεύων τοὺς ἀκούοντας καὶ τοὺς ἐν πείνᾳ θαυμάζοντες, ὅταν
εἰσεβίησιν αὐτοί, καὶ τοὺς ἐν πλοσίᾳ διακρίνοντες, ὅταν ἀρετῆς
καταρτυμένοι ὦσιν γὰρ νὰ βασιλεὺς βασιλεὺς καλεῖται καὶ
παρὸντιον, ὅταν ἐχθρὸς ὁ τὸ Θεό, καὶ φτωχὸς ἀγίους,
ὅταν ἐπισκεπτεῖται αὐτοὶ καὶ μέτρον. Τὸν γὰρ Νέρωνα μυστήριον
τῆς ἀνομίας καλεῖται, λέγων· Τὸ γὰρ μυστήριον ἡ δὲ
ἐνέργεια τῆς ἀνομίας (Ἡ' Θεο. 2, 7) τοῦτους
δὲ καὶ οὐδὲ τῆς ἀναγκῆς ἐμποροῦντας προσεῖ, ἀλλὰ ἐκ
τοῦ ἀπειτηνὴν προσηλυτῶν ἀγίους ὠνόμασαν. Ἡ μὲν δὲ καὶ καὶ
τοὺς λαβάνοντες ἐδίδασκε μὲ μέγα φρονεῖν, καὶ ἐκείνους
τῆς ἐντολῆς δοδεῖ, ὥς εὐσεβεῖς τοὺς καὶ εὐκαταρτυητοὺς
κατέργοντες. ἀλλ' εἰδέναι σκοπεῖ καὶ τοὺς ἐν φτώχει.
ὅτι τῆς ἀπολαύσεως μεγίστης, κατεχόμενοι οὐκ οὐκ οὐκ
ἐλπίαν ὄνουν.

β' Ἀπὸν δὲ καλεῖται ἐξετάζειν τίνας εἰσὶν οὗτοι οἱ
ἀγιοὶ οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα αὐτὸν μένεται μόνον καλὰ καὶ
ἐπὶ τοῖς ἄλλοις οὗτοι λέγον· Νυνὶ δὲ ὁ μῶμος

εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονήσαν τοὺς ἀγίους.
(Ῥωμ. 15, 25) Καὶ Λουκᾶς δὲ ἐν ταῖς Πράξεσι λιμοῦ προσ-
δοκαμένον μεγάλῃ τοῦτον αὐτὸν μενημένον τὸν ἄγιον
ἐκείνῃ· ὁ γὰρ μαθητὴν καθὼς εὐπορεῖτο
τῆς ὥρας ἐκαστος ἐπέμψαι πρὸς τοὺς
φτωχοὺς τῶν ἀγίων ἐν Ἱερουσαλὴμ. (Πρ.
11, 29) Καὶ πάλιν, δὲ καὶ ἐμπροσθεν τῶν ἐλπίων, Μόνον
τῶν φτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, δὲ καὶ
ἐσπορεύσασθαι αὐτὸς ὡς τὸ ποιήσει (Γαλ. 2, 10).
Ἐπειδὴ δὲ διελθόντες, ἐγγὺς μὲν τοὺς Ἑλλήνας, ὁ δὲ Πέτρος
τοὺς Ἰουδαίους, κοινὴ γνώμη συνελθόντες, ὥστε ἐν
τοῖς φτωχοῖς μὴ εἶναι τὴν διαίρεσιν ταύτην. "Ὅτε μὲν γὰρ
ἐκήρυττον, ὁ μὲν τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ δὲ τοῖς Ἑλλήνας ἐκήρυτ-
τον· ὅτε δὲ πέντητον προέτανον, οὐκ εἶ οὕτως, ὁ μὲν τῶν
πεντήτων τῶν Ἰουδαίων, ὁ δὲ τῶν πεντήτων τῶν Ἑλλήνων
μόνον· ἀλλὰ καὶ τῶν παρὰ Ἰουδαίους πτωγμένων ἐκαστος
πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν. Διὸ καὶ ἔλεγε, Μόνον τῶν
φτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν, δὲ καὶ ἐσπορεύ-
σασθαι αὐτὸς τοῦτο ποιήσει (Γαλ. 2, 10). Τίνας
οὖν εἰσιν οὗτοι, περὶ ὧν ἐνταῦθα διαλέγεται, καὶ ἐν τῇ πρὸς
Ῥωμαίους ἐπιστολῇ, καὶ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας, ὅτε ἐν καὶ
Μακεδόνας παρεκάλεσεν. Οἱ τῶν Ἰουδαίων πάντες, οἱ
ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες. Καὶ τίνας οὖν ἔλεγε τοσαύτην

για ποιό λόγο τούς φροντίζει τόσο πολύ ; μήπως και δέν ὑπῆρχαν σέ κάθε πολιτεία φτωχοί και στερημένοι ; γιατί λοιπόν στέλνει σ' αὐτούς και δλους τούς παρακαλεῖ γι' αὐτούς ; "Οχι χωρίς λόγο, οὔτε ὅπως ἐτύχε, οὔτε ἀπό κάποια ἰδιαίτερη προτίμηση σέ πρόσωπα, ἀλλά γιά νά πετύχη τὸ χρήσιμο και τὸ ὠφέλιμο. Καί πρέπει νά φέρω τὸ λόγο γιά τὰ λίγο πιό πρίν. Ἀφοῦ ἐγιναν ἐτσι τὰ πράγματα κι' ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦ, ἐπικύρωσαν τὴ φωνὴ ἐκείνη γιά τούς ἐαυτούς των, ὅταν εἶπαν, Δὲν ἔχομε βασιλιά, παρὰ μόνο τὸν Καίσαρα, και τάχτηκαν πιά κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῶν Ρωμαίων, τότε οὔτε ἐλεύθεροί ἦταν ὅπως και πρίν, οὔτε πραγματικά δούλοι, ὅπως και τώρα, ἀλλὰ ξακολουθοῦσαν νά 'ναι σάν σύμμαχοι, πού ἔδιναν φόρους στοὺς δικούς των βασιλιάδες, και δέχονταν τούς ἀρχόντες πού τούς ἐστέλταν αὐτοί. Πολλές φορές ἀκόμα κρατοῦσαν τούς δικούς τούς νόμους, και τιμωροῦσαν τούς δικούς τους πού παρανομοῦσαν σύμφωνα μὲ τὰ προγονικά ἔθιμα. Κι' ὅτι ἔδιναν φόρους στοὺς Ρωμαίους, αὐτὸ φαίνεται ἀπ' ὅσα εἶπαν ὅταν πείραζαν τὸν Ἰησοῦ καὶ ρωτοῦσαν, Διδάσκαλε, ἐπιτρέπεται νά δίνωμε φόρο στὸν Καίσαρα, ἡ δχι ; ὅταν κι' αὐτὸς πρόσταξε νά τοῦ δέξουν ἓνα νόμισμα, κι' εἶπε, Γυρίστε δτι εἶναι τοῦ Καίσαρα στὸν Καίσαρα, κι' ὅτι, εἶναι τοῦ Θεοῦ στὸ Θεό. Καὶ ὁ Λουκᾶς λέει δτι ὁ ναὸς εἶχε και στρατηγούς και χιλιάρχους. Αὐτὰ

λοιπόν φανερώνουν ἀρκετὰ πῶς οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ὑποταγμένοι στοὺς Ρωμαίους, ἀλλὰ τὸ ὅτι κρατοῦσαν τούς δικούς των νόμους, αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τοῦτα : τὸ Στέφανο τὸν λιθοβόλησαν χωρίς νά τὸν πᾶνε στὸ δικαστήριον τὸν Ἰάκωβον, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κυρίου, τὸν σκότωσαν τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ τὸν σταύρωσαν, ἂν κι' ὁ δικαστὴς τὸν συγχώρησε και τὸν ἀπάλλαξε ἀπὸ κάθε κατηγορία. Γι' αὐτὸ ἐπλυνε και τὰ χέρια του κι' εἶπε· Ἀθῶος εἰμαι ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Κι' ἐπειδὴ τούς εἶδε νά ἐπιμένουν τόσο πολὺ, αὐτὸς δὲν ἐβγαλε ἀπόφαση, ἀλλὰ παραιτήθηκε, κι' ἐκεῖνοι πῆραν τὴ δική τους ἐξουσία κι' ἔκαμαν ὅλα ὅσα ἔγιναν μετὰ. Μὰ και τὸν Παῦλον χτύπησαν πολλές φορές.

Ἐπειδὴ λοιπόν τὰ δικά τους δικαστήρια χρησιμοποιοῦσαν, ἐβλέπες νά ὑποφέρουν χειρότερα κακὰ οἱ πιστοὶ στὸ Χριστὸ Ἰουδαῖοι, παρὰ οἱ ἄλλοι. Στὶς ἄλλες πολιτείες δηλαδὴ, ὑπῆρχαν και δικαστήρια, καὶ νόμοι, κι' ἀρχόντες, και δὲν εἶχαν δικαίωμα οἱ Ἑθνικοὶ νά σφάζουν ἢ νά λιθοβολοῦν ἢ νά κάνουν κάποιο ἄλλο κακὸ μὲ τοῦ καθενὸς τὴν ἐξουσία, ἀλλὰ ἂν ἔπιαναν κάποιο πού νά εἶχε τολμήσει κάτι τέτοιο, χωρίς τὴν ἀπόφαση τῶν δικαστῶν, τὸν τιμωροῦσαν κι' αὐτὸν. Μὰ στοὺς Ἰουδαίους αὐτὰ τὰ συγγαροῦσαν πολὺ εὐκολα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπόφεραν χειρότερα ὅσοι πίστευαν στὸ Χριστόν, σάν ἀποκλεισμένοι ἀνάμεσα στοὺς λύκους, πού δὲν εἶχαν ποῖος νὰ τοὺς γλυ-

αὐτῶν νοιείται πρόνοιαν ; μὴ γάρ οὐχὶ και καθ' ἐνάστικν πόλιν ἦσαν πτωχοὶ και πένητες ; τί ἥποτε οὐν πρὸς ἐκείνους τίμπετι, και πάντας ὑπὲρ αὐτῶν παρακαλεῖ, ὁὐχ ἀπλῶς, οὐδὲ ὡς ἐτυχε, οὐδὲ προσωπολήπτις γράμενός τι. ἀλλὰ χρησίμως και συσπερόντως. Μικρόν δὲ ἀνωτέρω τὸν λόγον ἀγαθὴν ἀναγνίσκιν· Ἐπειδὴ τὰ τῶν Ἰουδαίων μετέπεσαν πρᾶγματα, και τὸν Ἰησοῦν σταυρωσαντες, τὴν φωνὴν ἐκείνην καθ' αὐτῶν ἐκύρωσαν, λέγοντες, (Ὁ ὡς ἐγόμεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα (Ἰωάν. 19, 15), και λοιπὸν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἐτίθησαν ἀρχὴν, οὔτε αὐτόνομοι ἦσαν καθάπερ και πρότερον, οὔτε καθόλου δούλοι, καθάπερ και νῦν· ἀλλ' ἐν ταῖς συμμέχων ὄντες διατελοῦν, φόρους μὲν ἐκλόντες τοῖς βασιλεύουσιν αὐτῶν, και τοὺς παρ' ἐκείνων ἀρχόντας δεχόμενοι· πολλὰχοῦ δὲ τοῖς ἰδίῳς κακῶς ἐκείνοι νόμοις, και τοὺς παρ' αὐτοῖς διατερόμενοι κατὰ τὰ πάτρια κολλῶντες νόμῳ· και δτι μὲν φόρους ἐτέλουν Ῥωμαίοις, ἄλλον ἐξ οὗν πείραζοντες τὸν Ἰησοῦν, οὐαῖν, ἑρώων, Διδάσκαλε, ἐξέσσι δοῦναί κηνοῖν Καίσαρι, ἡ ὀ (Ματθ. 22, 17), ὅτε και αὐτὸς δεῖξαι καλεῖσθαι αὐτοῖς νόμισμα, εἰπεν, Ἀπόδοτε, λέγων, τὰ Καίσαρος Καίσαρι, και τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ (Ματθ. 22, 21) Ὁ Λουκᾶς δὲ και δτι στρατηγούς και χιλιάρχους εἶπε τὸ ἱερὸν, λέγει· Τὸ μὲν οὖν ὑποκαθεσθαι τοῖς Ἰουδαίοις

Ῥωμαῖοις οὐ μικρὰ ταῦτα δαίγματα· δτι δὲ και οὐκείους ἐκέρχοντο νόμοις, ἄλλον ἐκείνῳ· Τὸν Στέφανον ἀπέκτειναν, οὐκ εἰς δικαστήριον ἀγαγόντες· τὸν Ἰάκωβον ἀπέκτειναν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου τὸν Χριστὸν αὐτὸν ἐσταύρωσαν, ναῖτοι τὸν θελοῦντα συγχωροῦσαντες και ἀπέντας πάσης αὐτὸν κατηγορίας. Διὰ γάρ τοῦτο και τὰς χεῖρας ἐνέβατο, λέγων· Ἀθῶος εἰμαι ἀπὸ τοῦ αἵματος τούτου (Ματθ. 27, 24). Καὶ ἐπειδὴ σφόδρα ἐπικαμένους εἶδεν, αὐτὸς μὲν τὴν ὕψον οὐκ ἐβλέπεγεν, ἀλλ' ἀπέστη ἐκείνους δὲ οὐκεία χρῶσάμενοι τυραννίδι τὸ πᾶν μετὰ ταῦτα εἰργάσαντο· ναὶ Παῦλον δὲ πολλὰχοῦ ἐπέβατο.

Ἐπει οὖν τοῖς αὐτῶν ἐκέρχοντο δικαστήριος, ἐκ τούτων συνβέβαιε τοὺς ἐξ αὐτῶν ὑπερόντας χαλεπώτερα τῶν ἄλλων ἀπάντων πάσχειν κακὰ· Ἐν μὲν οὖν ταῖς ἄλλαις πόλεσι και δικαστήρια και νόμοι και ἀρχόντες ἦσαν, και οὐκ ἐξῆν τοῖς Ἑλλήσι τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀποπειδῶντας οὐκεία τυραννίδι ἡ στρατεία, ἡ λοβία· ἐν ἑλλο τι τοιούτων διατεθέναι αὐτοῖς· κακὸν· ἀλλ' ἐν τῇ ἑλλο τοιούτων τι τοῦμὸν παρὰ τὴν τὸν δικαζόντων ὕψον, και αὐτοῖς ἐκολάετο· παρὰ δὲ τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ πολλῆς ταῦτα συγκατάφωτος τῆς ἐξουσίας. Διὰ δὲ τοῦτον πάντων θειωτέρον ἐπαγον οἱ ἐξ ἐκείνων πιστευόντες, ὥσπερ ἐν μέσσοις ἀπευλημμένοι λύκοις, και οὐδένα τὸν ἐξαιρούμενον ἔχοντες. Οὕτω γοῦν και τὸν Παῦλον ἐμαρτύουν

τώση. "Ετσι λοιπόν και τὸν Παῦλο μαστίγωναν πολλές φορές, κ' ἄκουε πού τὸ δηλώνει καὶ τὸ λέει ὁ ἴδιος. Πέντε φορές κτυπήθηκα ἀπὸ τριάντα ἐννιά φορές, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τρεῖς φορές μαστιγώθηκα, μιὰ φορά λιθοβολήθηκα. Καὶ πὼς δὲν εἶναι περήφανη σκέψη αὐτὸ πού εἶπε, τὸ λέει ὁ Παῦλος ὅταν γράφῃ στοὺς Ἑβραίους: Νὰ θυμόσαστε τὶς μέρες πού πέρασαν, πού μετὸ φωτισμὸ τοῦ Θεοῦ ἀντέξατε σὲ μεγάλο ἀγῶνα ἀπὸ παθήματα, καθὼς τὴ μιὰ γινόσασταν θέαμα μέσα στοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ στὶς θλίψεις, καὶ τὴν ἄλλη γενήκατε συμμέτοχοι στὰ τέτοια παθήματα τῶν ἄλλων. Γιατὶ καὶ τὴν ἀρπαγὴ τῶν ὑπαρχόντων σας τὴ δεχτήκατε μετὰ χαρὰ, ἀφοῦ γνωρίζατε πὼς ἔχετε στοὺς οὐρανοὺς καλύπτερη καὶ παντοτεινὴ περιουσία. Κι' ὅταν παρακαλοῦσε τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοὺς πιστοὺς ἔφερε μπροστὰ τοὺς, Διότι ἐσεῖς, ἀδελφοί μου, μιμηθήκατε τὶς Ἐκκλησίες πού εἶναι στὴν Ἰουδαία, γιατί κι' ἐσεῖς τὰ ἴδια πάθατε ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ὁμόφυλους σας, ὅπως κι' ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὑπόφερναν χειρότερα ἀπ' ὅλους, κι' ὄχι μόνο δὲν τοὺς ἔλεουσιν,

ἀλλὰ καὶ ὅλα ὅσα εἶχαν τοὺς τὰ ἐπαιρναν καὶ τοὺς τραβοῦσαν ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπὸ κεῖ, κι' ἀπὸ παντοῦ τοὺς ἐδιώχναν, ὠστὰ ξεσηκώνει τοὺς χριστιανοὺς ἀπὸ παντοῦ γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν. Κι' ἐδῶ πάλι γιὰ τοὺς ἰδίους συμβουλεύει τοὺς Κορινθίους καὶ λέει: "Ὅσο γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ τοὺς ἁγίους ἀδελφοὺς μας, ὅπως ἐπρόσταξα νὰ κάμουν οἱ Ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας, ἔτσι νὰ κάμετε κι' ἐσεῖς.

γ'. Ποιοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ ἅγιοι αὐτοί, καὶ γιὰ ποιοὺ λόγους φροντίζει τόσο πολὺ γι' αὐτοὺς, ἀρκετὰ ἐγινε φανερό. Πρέπει τώρα νὰ ἐξετάσωμε γιατί ἀναφέρει τοὺς Γαλάτες. Γιατὶ δηλαδὴ δὲν εἶπε, "Ὅσο γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ τοὺς ἁγίους ἀδελφοὺς μας, αὐτὸ κάμετε: τὴν πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας ὡς βάζη στὴν ἄκρη καθένας σας κάποιο ποσὸ, ἀλλὰ εἶπε, "Ὅσο γιὰ τὸν ἔρανο γιὰ τοὺς ἁγίους ἀδελφοὺς μας, ὅπως ἐπρόσταξα νὰ κάμουν οἱ Ἐκκλησίες τῆς Γαλατίας, ἔτσι νὰ κάμετε κι' ἐσεῖς; Γιὰ ποιοὺ λόγους, λοιπόν, τὸ κάνει αὐτὸ, καὶ δὲν κάνει λόγο γιὰ μιὰ πόλη, οὔτε γιὰ δυὸ, οὔτε γιὰ τρεῖς, ἀλλὰ γιὰ ἓνα ὁλόκληρο λαό; Γιὰ νὰ δείξουν μεγαλύτερη προθυμία, καὶ οἱ ἑπαινοὶ γιὰ τοὺς ἄλλους νὰ γίνουν ἀφορμὴ γιὰ ζῆλο σ' αὐτοὺς. Ἐπειτα λέει καὶ τὸν τρόπο πού τοὺς ἐπρόσταξε: Τὴν πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας, λέει, καθένας ἀπὸ σᾶς νὰ βάζη στὴν ἄκρη ἓνα ποσόν, δ,τι

πολλὰς καὶ ἄκουε αὐτὸ τοῦτο ἀκούοντες καὶ λέγοντες: Πεντάκις τεσσάρωντα παρὰ μίαν ὑπὸ Ἰουδαίων ἔλαβον, τρεῖς ἑρραβδόσην, ὅσαυτ' ἐλιδόσην (Β' Κορ. 11, 24-25). Καὶ ὅτι οὐ στοχασιὰς τὸ εἰρημένον, γράφων πρὸς Ἑβραίους ὁ Παῦλος ὁμοῖν: Ἀναμνηθήσεθε τὰς πρότερον ἡμέρας ἐναίςφωτισθέντες πολλὰν ὁλοκρίαν ὑπέκειναιτε παθημάτων, τοῦτο μὲν ἀνεπίσημοίς καὶ θλίψισιθεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ νοιωνοὶ τῶν ὁστων πασχόντων γεννηθέντες. καὶ γὰρ τὴν ἀρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρὰς προσεδέξασθε, γινώσκοντες κρίττοντα ὑπαρξίν ἔχειν ἐν οὐρανῷ καὶ μένουσαν (Ἑβρ. 10, 32-34). Καὶ Θεσσαλονικὰς δὲ παρακαλῶν, τοῦτοίς εἰς μέσον ἤγαγεν: Ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἔγεννηθητε, ἀδελφοί, τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν ὁστων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι καὶ ὑμεῖς τοιαῦτα ἐπάθετε ὡς τῶν ἰδίων συμφολετών, καθάπερ κακεῖνοι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων (Α' Θεσσ. 2, 14). Ἐπεὶ οὖν πάντων χαλεπώτερα ἔπασχον, καὶ οὐ μόνον οὐκ ἤλεοντο, ἀλλὰ καὶ τὰ ὅσα ἐφάρβοντο ἅπαντα, καὶ ἤγοντο καὶ ἐφέροντο, καὶ πάντοτε

ἐλαύνοντο, εὐκρίτως τοὺς πανταχόθεν ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἀντιλήψιν διεγείρει. Καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὑπὲρ τούτων αὐτῶν παρακαλεῖ Κορινθίους, λέγων: Περὶ δὲ τῆς λογίας εἰς τοὺς ἁγίους, καθὼς διετάξαται τὰς Ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε (Α' Κορ. 16, 1).

γ'. Τίνας μὲν οὖν εἶναι οἱ ἅγιοι οὗτοι, καὶ τί δέχονται πλείονα ὅπως ποιεῖται πρόνοιαν, ἰκανῶς ἀποδείκνυται: Ἰεὶ δὲ λοιπὸν ζητήσω, τίνας ἔνεκεν Γαλάταιν μὲνεται. Διὰ τί γὰρ μὴ εἴπῃ: Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους τοῦτο ποιήσατε: κατὰ μίαν σαββάτων ἑκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτοῦ πέντε θησαυρίζων· ἀλλ' εἰπὼν, Περὶ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, καθὼς διετάξαται τὰς Ἐκκλησίας τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε: Τίνας οὖν ἔνεκεν τοῦτο ποιεῖ, καὶ οὐδὲ μὴδ', οὐδὲ ὅσο, οὐδὲ τριῶν ἀναμνηθῆσαι πόλεων, ἀλλὰ ἔθους διολογήρου. Ἰνα πλείονα δεικνύται προθυμίαν, καὶ τὰ ἑτέρων ἐγκώμια αὐτοῖς ὑπόθεσις γέννηται ζήλου. Εἴτα λέγει καὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν δεῖται: Κατὰ μίαν σαββάτων, ἡμέραν, ἑκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτοῦ τιθῆτω θησαυρίζων ὅτι ἐν εὐνοῇ δῶται, ἵνα μὴ, ὅταν ἔλθω, τότε λογίζι

ἀξιωθῇ, γιὰ νὰ μὴ γίνωνται οἱ ἔρανοι ὅταν θὰ ἔλθω ἐγώ. Πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας ὠνόμασε τὴν Κυριακή. Καὶ γιὰ ποῖο λόγο ὠρίσε τὴν εἰσφορά αὐτῇ τῇ μέρᾳ; γιατί δὲν εἶπε, τῇ δευτέρῃ μέρᾳ τῆς ἑβδομάδας, τὴν τρίτῃ τῆς ἑβδομάδας, ἢ τὸ ἴδιο τὸ σάββατο; "Ὁχι ἀδικα κ' ἄσκοπα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ καὶ ἡ μέρα γιὰ νὰ προσφέρουν προθυμότερα. Καὶ δὲν εἶναι λίγο νὰ 'ναι καὶ ὁ καιρὸς κατάλληλος γιὰ κάθε πράγμα. Καὶ τί τὸ κατάλληλο, λέει, ἔχει ὁ καιρὸς, γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ δίνωμε ἐλεημοσύνη; Αὐτῇ τῇ μέρᾳ εἶναι πού παύοιμε κάθε ἐργασία, πού ἡ ψυχὴ μὴ γίνεταί πιὸ χαρούμενῃ μὲ τὴν ἀνάπαυση, καὶ τὸ πιὸ σπουδαῖο, πού ἔχομε ἀπολαύσει ἀμέτρητα καλὰ αὐτῇ τῇ μέρᾳ. Διότι αὐτῇ τῇ μέρᾳ καταργήθηκε ὁ θάνατος, σβήσθηκα ἡ κατάρτα, ἡ ἁμαρτία ἀφανίστηκε, οἱ πύλες τοῦ ἁδὲ κομματιάσθησαν, κ' ὁ διάβολος ἔγινε δεσμώτης, κ' ὁ μακροχρόνος πόλεμος σταμάτησε κ' ἔγινε φίλος ὁ Θεὸς μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Κι' ἐγύρισε τὸ γένος μας στὴν πρώτη του, ἢ καλύτερα, σὲ πολὺ μεγαλύτερη φυσικὴ ἀξία, κ' εἶδε ὁ ἥλιος τὸ θαυμαστό ἐκεῖνο καὶ παράξενο θέαμα, τὸν ἀνθρώπο νὰ γίνεται ἀθάνατος. "Ὅλα αὐτὰ καὶ τ' ἄλλα τέτοια ἔβλησε νὰ μᾶς θυμίσῃ κ' ἀνῆφερε τὴν ἡμέρα αὐτῇ, σὰ νὰ τὴν παίρνη συνήγορο, καὶ λέει στὸν καθένα: Σκέψου πόσα πολλὰ καὶ πόσο μεγάλα ἀγαθὰ χάριξες αὐτῇ τῇ μέρᾳ, ἀνθρώπε! ἀπὸ πόσα γλύτωσες κακὰ, ποῖος ἦσου

πρὶν καὶ ποῖος ἔγινες μετὰ. Κι' ἂν τὴν ἡμέρα πού γεννηθήκαμε, καὶ πολλοὶ δοῦλοι τῇ μέρᾳ ἐκείνῃ πού ἐλευθερώθηκαν, τὴν ἑορτάζουσιν μὲ πολλὴ τιμὴ, κ' ἄλλοι κάνουν συμπόσια, κ' ἄλλοι ἐλευθεροὶ πιά, χαρίζουν δῶρα, καὶ τιμοῦν τόσο πολὺ τῇ μέρᾳ, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς πρέπει νὰ τιμοῦμε τὴν ἡμέρα αὐτῇ, πού θὰ μπορούσε νὰ τὴν πῇ κανεὶς γενέθλια ἡμέρα γιὰ ὅλη τὴν φύσιν τὴν ἀνθρώπινη. Γιατὶ ἤμασταν χαμένοι καὶ βρεθήκαμε, νεκροὶ καὶ ἐξαναστήσαμε, ἐχθροὶ καὶ συμφιλιωθήκαμε. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ τὴν τιμοῦμε μὲ πνευματικὴ τιμὴ, ὅχι νὰ κάνωμε συμπόσια, οὔτε νὰ κερνούμε κρασί, οὔτε νὰ μεθοῦμε καὶ νὰ χορεύουμε, ἀλλὰ νὰ δίνωμε ὅσο πιὸ ἀφθονα μπορούμε στοὺς πιὸ φτωχοὺς μας ἀδελφοὺς. Τὰ λέω αὐτὰ, ὅχι γιὰ νὰ συμφωνήτῃ μόνο, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τὰ ἐφαρμόξετε. Καὶ μὴ νομίζετε πὼς αὐτὰ γράφθηκαν μόνο γιὰ τοὺς Κορινθίους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν καθένα μας, καὶ γιὰ ὅλους πού θὰ 'ρθουν ὕστερ' ἀπὸ μᾶς, κ' ἄς κάνωμε ὅ,τι ἀκριβὺς ἐπρόσταξε ὁ Παῦλος. Κάθε Κυριακὴ καθένas νὰ βάζῃ στὴν ἀκρὴ σπῆτι τοῦ χρήματα τοῦ Κυρίου, κ' ἄς γίνῃ νόμος αὐτὸ τὸ πράγμα καὶ συνήθεια ἀμετακίνητη, καὶ δὲ θὰ χρειαστοῦμε πιά ἄλλη σύσταση, οὔτε συμβουλὴ. Διότι λόγος καὶ συμβουλὴ δὲν ἔχει τόσο τὴ δύναμη νὰ τὰ κατορθώσῃ αὐτὰ, ὅσο ἡ συνήθεια πού γίνεται σταθερὴ μὲ τὸν καιρὸ. "Ἄν τὸ ἀποφασίσωμε αὐτὸ, νὰ φυλάγωμε κατὰ κάθε Κυριακὴ γιὰ τὴ βοήθεια τῶν φτωχῶν, δὲ θὰ παραβοῦμε τὴ συνήθεια

γ (ν ο ν - α ι (Α' Κορ 16, 2) Μὴν παύσατον τὴν κυριακὴν ἐκδοῦναι. Καὶ τίνος ἔνεκεν ταῦτον ἐπέταξε τῇ εἰσφορᾷ τὴν ἡμέραν, διὰ τὴ μὲ εἶπε, τῇ δευτέρῃ τὴν παύσασθαι. ἢ τρίτῃ τὴν παύσασθαι. ἢ αὐτοῖς τοῖς ἀδελφοῖς; Ὁχι ἀλλ' αὐτῷ, οὐδὲ σικῇ. Ἄλλὰ βούλομαι εἶναι καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου λαβεῖν συμμερίαν εἰς τὴν προθυμότητος ποιήσαι ὅπως εἰσφέρωνται. Οὐ μόνον δὲ ἐπιτηδεύετε κυροῦ ἐν ἔπαυσι πράγμασι. Καὶ τί, φασίν, ὁ καιρὸς ἐπιτηδεύειν ἔχει πρὸς τὸ πείπει διδόναι ἐλεημοσύνην; Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ πάσης ἐργασίας πρὸςπαύσαι, τὸ σφιδερῶσαι γίνεσθαι τὴν φύσιν ἐκ τῆς ἀνάπαυσης, τὸ δὲ πάντων καίτων, τὸ κυρίου ἡμεῖς γὰρ! αὐτὴν ἀπολαύσασθαι καλῶν. Ἐν ταύτῃ γὰρ τῇ μέρᾳ ἐκλήθη ὁ θάνατος, ἐσθλότης ἡ κατάρτα, ἁμαρτία ἐξανεσθῆ, θάου πύλαι ἀνεκλείσθησαν, καὶ δέσμιος ὁ διάβολος γέγονε καὶ ὁ χρόνος ἀνθρώπου, πόλεμος, καὶ ἀπελάσαντα θεοῦ πρὸς ἀνθρώπου ἐφύκνωται καὶ πρὸς τὴν προέτασαν, μέλλον δὲ τὸν ποιῶ μείζων ἐπανέλθον εὐχόμενοι ἡμῶν τὸν χρόνον, καὶ τὸ θαυματοῦν ἐκείνο καὶ παραδόξον ἐπέδει θέματα ἥλιος, ἀνθρώπων ὄψαντες γεννημένους. Τούτων δὲ πάντων ἡμεῖς ἀναμνήσασθαι βουλομένης, καὶ τὸν κοινόν, τὴν ἡμέραν αὐτὴ μέμον ἡγάγει, κοινονοῦν συνήγορον αὐτὴν ἡμετέραν, καὶ πρὸς ἑκάστην λέγων: Ἐνηύχουν πόσον καὶ ἡλικίαν ἀπέλασαν ἀγαθῶν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνθουσε πόσον ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ καλῶν

τῶν ὧν ὁ πρότερον, τις ἐγένου μετὰ ταῦτα ἐκ τῆς τῆς γενέθλιος ἡμῶν ἡμέρας, πολλοὶ δὲ τὸν οὐρανὸν κινέσαντες, ἐν αἷς ἐλευθερώσαντες, μετὰ πολλῆς ἁγνότητος τῆς τιμῆς, καὶ οἱ μὲν συμπόσια ποιοῦντες, οἱ δὲ ἀνθρώποι καὶ δῶρα δωροῦντες. καὶ, οὐδὲ τὸν καιρὸν τιμῶντες, πολλὰ μὲλλον ἡμῶν γὰρ τιμῶν τὴν ἡμέραν ταύτην, ἢν οὐκ ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀπάσης γενέθλιον προειπών. Ἀπολαύσας γὰρ ἡμεῖς, καὶ εὐφροῦμεν, νεκροὶ καὶ ἀνεστήσαντες, ἔθροισι, καὶ ναυπηλάγγμεν διὰ τοῦτο, ὅπως Παῦλος ἐπέταξε καὶ κατὰ κυριακὴν ἑκάστος ἀποτιθεσθαι οἰκοὺ χρήματα δεσποτικὰ καὶ νόμιμα ἔστω τὸ πράγμα καὶ συνήθεια ἀκίνητος, καὶ οὐ δεησόμεθα παραίνεσις λοιπῶν. οὐδὲ συμβουλή: οὐ γὰρ οὕτω λόγος καὶ παραίνεσις ἰσχύει ἢ ταῦτα κατορθώσιν, ὡς συνήθεια ὅπως βεβαιωθείας. Ἐν ταύτῃ κεραισόμεν κατὰ κυριακὴν ἀποτιθεσθαι τὰ πρὸς τὴν τὴν πενήτων ἀντιλήψιν, οὐδ' ἂν μῆρας γένοιντο ἀνίγαται, τὸν νόμον ἀπα-

αὐτὴ κι' ἂν μᾶς βροῦν ἀμέτρητες ἀνάγκες. Ἄλλὰ ὅταν εἶπε, Τὴν πρώτη μέρα τῆς ἐβδομάδας, ἐπρόσθεσε, Καθένας ἀπὸ τῶν σᾶς. Δὲν τὸ λέω μόνο στοὺς πλουσίους, εἶπε, ἀλλὰ καὶ στοὺς φτωχοὺς, οὔτε στοὺς ἐλεύθερους μόνο, ἀλλὰ καὶ στοὺς δούλους, οὔτε στοὺς ἀνδρες μόνο, ἀλλὰ καὶ στὶς γυναῖκες. Κανεῖς ἂς μὴν παραλείψῃ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῇ, κανεῖς νὰ μὴ χάσῃ τὸ κέρδος, ἀλλὰ ὁ καθένας νὰ προσφέρῃ. Οὕτε βέβαια ἡ φτώχεια νὰ γίνῃ ἐμπόδιον σ' αὐτὴ τὴν εἰσφορά. Κι' ἂν εἶσαι ἀφάνταστα φτωχός, δὲν εἶσαι πιὸ φτωχός ἀπὸ τὴν χῆραν ἐκείνην πού πρόσφερε ὅλη τῆς τῆς περιουσίαν. Κι' ἂν εἶσαι ἀφάνταστα φτωχός, δὲν εἶσαι πιὸ φτωχός ἀπὸ τὴν γυναῖκα ἐκείνη τῆς Σιδώνας, πού εἶχε μιὰ φούχταν μόνο ἀλεύρι, κι' ὁμως δὲ δυσκολεῦτηκε νὰ φιλοξενήσῃ τὸν προφήτη Ἠλῖα, ἀλλὰ ἐνῶ ἐβλεπε νὰ τὴν τριγυρίζουν ὁλόκληρη σειρὰ τὰ παιδιά της, κι' ἐβλεπε νὰ συνεχίζεται ἡ πείνα, καὶ νὰ μὴν τῆς ἀπομένῃ ὅλου τίποτα, δέχτηκε τὸν προφήτη μὲ μεγάλη προθυμία. Καὶ γιὰ πῶς λόγῳ εἶπε, Νὰ βᾶζῃ καθένας σ' τὴν ἄκρι τῆς ἑνα ποσόν; Ἐπειδὴ ὁ καθένας ἴσως νὰ ντρέπεται καὶ νὰ διστάζῃ νὰ παρουσιάσῃ κάτι λίγο. Γι' αὐτὸ λέει, Ἐσὺ βάζε σ' τὴν ἄκρι καὶ φύλαγε, κι' ὅταν τὸ λίγο, μὲ τὶς μικρὰς εἰσφορὰς, γίνῃ πολὺ, τότε παρουσιάσέ το. Καὶ δὲν εἶπε, νὰ μαζεύῃ, ἀλλὰ, Νὰ θῇ σ' αὐτὴν ἡ γιὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ δαπάνη αὐτὴ εἶναι θησαυρός, ὅτι τὸ ἔξοδο τοῦτο γίνεται ἔσοδο, θησαυρός

ἀπὸ κάθε θησαυρὸ καλύπτεται. Διότι ὁ ὑλικὸς θησαυρὸς καὶ φθόνῳ προκαλεῖ καὶ φθείρεται, καὶ πολλὰς φορὰς κατὰστρεψε ἐκείνους πού τὸν βρῆκαν, μὰ ὁ οὐράνιος θησαυρός, τελειῶς τὸ ἀντίθετο, δαπανήματος μένει κι' ἀπρόσβλητος, σωτηρία εἶναι σ' αὐτοὺς πού τὸν ἔχουν καὶ σ' αὐτοὺς πού παίρνουν ἀπ' αὐτόν. Διότι δὲν ξοδεύεται μὲ τὸν καιρὸ, δὲν τὸν κυριεύει ὁ φθόνος, ἀλλὰ εἶναι ἀνέγγιχτος ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, καὶ φέρνει ἀμέτρητα ἀγαθὰ σ' αὐτοὺς πού τὸν μαζεύουν.

δ'. Νὰ δείχνωμε ὑπακοὴν λοιπόν, καὶ νὰ κάνωμε ἔτσι κι' ἡμεῖς, κι' ἂς βρίσκωνται μαζί μὲ τὰ δικά μας, καὶ ἱερὰ χρήματα φυλαγμένα στὰ σπίτια μας, γιὰ νὰ φυλάγουνται ἀπ' αὐτὰ καὶ τὰ δικά μας. Διότι ὅπως σὲ βασιλικὰ ταμεῖα, ἂν φοῦνται πῶς βρίσκονται ἐκεῖ μέσα καὶ χρήματα κάποιου ὑπηκόου, κι' αὐτὰ μαζί μὲ τὰ ἄλλα ἔχουν μεγάλη ἀσφάλεια, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ σὲ δικὸ σου σπίτι, ἂν ἀποθέτῃς χρήματα φτωχῶν καὶ κάθε Κυριακὴ μαζεύῃς, αὐτὰ θὰ εἶναι ἀσφάλεια καὶ γιὰ τὰ δικά σου. Καὶ θὰ γίνῃς ἔτσι οἰκονόμος τῶν δικῶν σου χρημάτων, ἀπὸ τὸν Παῦλον ἀξιωμένος. Τί λέω; Κι' ἐκεῖνα πού μαζέψες ὡς τώρα, θὰ γίνουν αἰτία, καὶ μεγαλύτερη ἀφορμὴ, γιὰ νὰ μαζεύῃς πάλι περισσότερα. Διότι καὶ τὴν ἀρχὴν μόνο νὰ κάμῃς τῆς καλῆς αὐτῆς συνήθειας, ἐσὺ ὁ ἴδιος θὰ μπορέσῃς νὰ ἐνδιαφερθῇς πάλι, χωρὶς νὰ ἔχῃς κανενὸς τὴ βοήθεια. Ἄς γίνῃ λοιπόν μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐκκλησίαν τὸ σπίτι καθενός, πού θάχῃ φυλαγμένα μέσα

βησόμεθα τοῦτον.

Εἰπὼν δὲ, Κατὰ μίαν σαββάτων, ἐπήγαγεν, Ἐκαστος ὁ μὲν. Οὐχὶ πλουσίους λέγω, φησὶ, μόνον, ἀλλὰ καὶ πένθινον οὐκ ἐλευθέρους, ἀλλὰ καὶ δούλους· οὐκ ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας. Μιθῆς ἔστω ταύτης ἀταλῆς τῆς λειτουργίας, μηδὲ ἄμειρος τοῦ κέρδους, ἀλλ' ἕκαστος εἰσφέρειτω. Οὐδὲ γὰρ ἡ πείνα κώλυμα γένοιτ' ἂν τῆς ταύτης εἰσφορᾶς. Κἂν γὰρ μυριάκις ἦς πένες, οὐκ ἐν πενέστερος τῆς χήρας ἐκείνης, ἢ τὴν οὐσαν πόσον ἐκένωσε (Λουκ. 21, 2-4). Κἂν μυριάκις ἦς πτωχοί, οὐκ ἐν πτωχότερος τῆς Σιδώνας γυναικός, ἢ δράκμα ἐλευθέρου μόνον ἔχουσα, οὐδὲ οὕτως ἐσπεχωρίζετο πρὸς τὴν τοῦ προσηύτου δεξιόσυνον· ἀλλ' ὥρῳσα καὶ χορὸν περισσώτατα παίδων, καὶ λιμὸν ἐπιεικμένον, καὶ οὐδὲν ἀποκειμένον ἕτερον, μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας τὸν προσηύτην ἐδέχετο (Γ' Βασ. 17, 10). Τίνος δὲ ἕνεκεν εἶπεν, οἱ Παρ' αὐτοῦ τι ἔβλεπον θησαυρίζων (Α' Κορ. 16, 2); Ἐπειδὴ ὁ τιθεὶς ἴσως ἠσπένει καὶ ἡρῳδία ὀλίγον ἐν ἀπειθεῖαι. Διὰ τοῦτο φησὶ, Σὺ θῆραι καὶ φύλαγε, καὶ ὅταν ταῖς κατὰ μέρος εἰσφορὰς τὸ ὀλίγον πολὺ γένηται, τότε ἄγε εἰς μέσον. Καὶ οὐκ εἶπε, συλλέγων, ἀλλὰ, θησαυρίζων, ἵνα μάθῃς ὅτι ἡ δαπάνη αὐτῆς θησαυρὸς ἔστιν, οἱ τὸ ἀνάλωμα τοῦτο πρόδοος γίνεται· θησαυρὸς θησαυροῦ παντός βελτίων. Οὕτως μὲν γὰρ ὁ αἰσθητὸς καὶ ἐ-

πιβουλεύεται καὶ μειοῦται, καὶ τοὺς ἐρόντας πολλὰκις ἀπώλεσεν· ὁ δὲ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τοῦναντίον ἅπαν ἀνάλωτος μένει καὶ ἀνεπιβουλεύεται, σωτηρία τῆς κατεργασμένης καὶ τοῖς μεταλαμβάνουσιν. Οὐ γὰρ δαπανᾷται χρόνος, οὐχ ἀλλοιοῦται φθόνος, ἀλλ' ἔστιν ἀχέραιος πάσης ταῖς τοιαύταις ἐπιβουλαῖς, καὶ μωρὰ κομίζει τοῖς λέγουσιν αὐτὸν ἀγαθὰ.

δ'. Πειθόμεθα τοῖνυν, καὶ ποιῶμεν ὅσα καὶ ἡμεῖς· καὶ ὅταν καὶ ἱερὰ χρήματα μετὰ τῶν ἰδιωτικῶν ἐν ταῖς οἰκίαις ἀποκεινται ταῖς ἡμετέραις, ἵνα καὶ τὰ ἰδιωτικὰ διὰ τούτων φυλάττηται. Καθόπερ γὰρ ἐν ταμεῖοις βασιλικαῖς ἂν φανῇ τίνος τῶν ἀρχομένων ἀποκειμένα χρήματα, κἀκεῖνα διὰ ταῦτα πολλὰς ἀπολαύει τῆς ἀσφαλείας· ὅσα δὲ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ τῇ σῇ ἂν ἀποθῇ χρήματα πενήτων καὶ κατὰ κυριακὴν συλλέγῃς, ταῦτα ἐκείνων ἔσται ἀσφάλεια. Οὕτω καὶ οἰκονόμος γενήσῃ τὸν αὐτοῦ χρημάτων τούτῳ Παύλου χειροτονηθείς. Τί λέγω; Καὶ τὰ ἅθῃ συλλέγοντα πρὸς τὸ πλεῖον συλλέγει· πάλιν ὑπόθεσις σοι γενήσεται καὶ ἀφορμὴ πλείων. Ἄν γὰρ ἀρχὴν ποιῇς μόνον τῆς καλῆς ταύτης συνήθειας, αὐτὸς οὐκ ἀποτὸν θύνησιν διακρίσασθαι πάλιν, οὐδὲν ἐν γενομένῳ συμβόλου. Γενέσθω τοῖνυν ἐκκλησία τῷ τρόπῳ τούτῳ ἡ ἐκάστου οἰκία, χρημάτων ἱερῶν ἐνθον ἀποκειμένων. Καὶ γὰρ τὰ γὰρ σφωδρὰ καὶ ἐνταῦθα κείμενα τούτων ἔσται

χρήματα ἱερά. Διότι τὰ θησαυροφυλάκια πού βρίσκονται στόν κόσμον εἶναι σύμβολα τῶν ἄλλων. Ὅπου βρίσκονται χρήματα φτωχῶν, ἐκεῖ ὁ τόπος εἶναι ἀπάτητος ἀπό τούς δαίμονες, καί πῖο πολύ ἀπό τήν ἀσπίδα καί τὸ δόρυ καί τὰ ὅπλα, καί τῇ σωματικῇ δυνάμει καί τῷ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν, τὰ χρήματα πού μαζεύονται γιά τὴν ἐλεημοσύνη, προστατεύονται τὰ σπῖτια. Λέγοντας λοιπὸν πότε, κι' ἀπὸ ποιούς, καί πῶς πρέπει νὰ μαζεύονται αὐτὰ τὰ χρήματα, ἄφησε μετὰ στοὺς ἴδιους πού τὰ προσφέρουν τὸ πῶσα θὰ δώσουν. Δὲν εἶπε δηλαδὴ ὅτι, Τόσο καί τόσο δώσε, γιὰ νὰ μὴ γίνη βαριά ἡ προσταγὴ, καθὼς πολλοὶ ἐθλώνουν πτώχεια, ὥστε νὰ μὴ λένε οἱ φτωχοὶ, Τί νὰ κάμωμε τώρα, ἀφοῦ δὲ μπορούμε; ἀλλὰ καθώρισε τὸ μέτρο τῆς εἰσφορᾶς ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμει ἐκείνων πού προσφέρουν. Καθ' ἑνα, λέει, ἀπὸ σᾶς, ἄς βᾶζῃ στήν ἄκρη ἓνα ποσό, ὅ,τι ἀξίωθῃ. Καί δὲν εἶπε, ὅ,τι μετρήσῃ, ἢ ὅ,τι βρεθῇ, ἀλλὰ ὅ,τι ἀξίωθῃ, γιὰ νὰ δείξῃ ὅτι θὰ ἔχῃ βοηθό του καί τὴ βοήθεια καί τὴ χάρι ἀπὸ τὸν οὐρανό. Διότι ὁ Παῦλος δὲν εἶχε σκοπὸ πού αὐτὸ μόνο, νὰ μαζευτοῦν χρήματα γιὰ τοὺς φτωχοὺς, ἀλλὰ νὰ μαζευτοῦν καί μετὰ τὴν προθυμία. Καθὼς κι' ὁ Θεὸς ὥρισε γι' αὐτὸ τὴν ἐλεημοσύνη, ὅχι μόνο γιὰ νὰ τρέφονται οἱ ἄποροι, ἀλλὰ καί γιὰ νὰ εὐεργετοῦνται ὅσοι ἔλεον, καί πῖο πολύ γι' αὐτοὺς παρὰ γιὰ τοὺς ἄλλους. Γιατὶ ἂν εἶχε σκοπὸ τοῦ μόνο τὸ συμφέρον τῶν

φτωχῶν, θὰ πρόσταζε μόνο νὰ δίνονται τὰ χρήματα, καί δὲ θὰ ζητοῦσε τὴν προθυμία ἐκείνων πού δίνουν. Μὰ τώρα βλέπεις τὸν Ἀπόστολο, μὲ κάθε τρόπο γι' αὐτὸ πρὸ πάντων νὰ προτάξῃ, νὰ προσφέρουν οἱ φτωχοὶ μὲ χαρὰ, νὰ προσφέρουν μὲ τὴν εὐχαρίστησιν στὸ πρόσωπός τους. Καί τὴ μιά φορά λέει: Ὁχι μὲ λύπη ἢ ἀπὸ ἀνάγκη, διότι τὸν ἄνθρωπο πού δίνει μ' εὐχαρίστησιν ἀγαπᾷ ὁ Θεός, ὅχι τὸν καθένα πού δίνει, ἀλλὰ αὐτὸν πού τὸ κάνει αὐτὸ μ' εὐχαρίστησιν. Κι' ἄλλη πάλι φορά, λέει, Αὐτὸς πού δίνει στόν ἄλλο, νὰ δίνῃ μὲ ἀγνὴ διάθεσιν, αὐτὸς πού εἶναι ὑπεύθυνος, νὰ δειχῇ προθυμία, αὐτὸς πού ἔλεει, νὰ δίνῃ μ' εὐχαρίστησιν. Ἐπειδὴ αὐτὸ σημαίνει ἐλεημοσύνη, νὰ δίνῃς μὲ χαρὰ καί νὰ πιστεύῃς ὅτι περισσότερο παίρνεις παρὰ πού δίνεις. Γι' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ κάμῃ εὐκολο τὸ παράγγελμα μὲ κάθε τρόπο, γιὰ νὰ γίνη ἡ εἰσφορά μὲ προθυμία. Καί πρόσθεε μὲ πόσους τρόπους ἐπιχείρησε νὰ μετριάσῃ τὴ δυσκολία σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Πρῶτα-πρῶτα μὲ τὸ νὰ ζητήσῃ νὰ προσφέρῃ ὅλη ἡ πολιτεία κι' ὅχι ἓνας καί δύο καί τρεῖς. Διότι εἰσφορά δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ συλλογὴ καί ἔρανος πού γίνεται ἀπ' ὅλους. Δεύτερο, μὲ τὸ ἀξίωμα ἐκείνων πού παίρνουν τὴ βοήθεια, διότι δὲν εἶπε, Φτωχοὺς, ἀλλὰ Ἀγίους. Τρίτο, μὲ τὸ παράδειγμα ἄλλων πού εἶχαν κάμει αὐτό. Ὅπως

συμβολον. Ὅπου πνήθων κείται χρήματα, ἄβατος τοῖς δαίμοσιν ὁ τόπος ἐστὶ· καὶ ὑπὲρ ἀσπίδα, καὶ δόρυ, καὶ ὅπλα, καὶ σώματος ἰσχύον, καὶ στρατιωτῶν πλῆθος, τὰ πρὸς ἐλεημοσύνην συλλεγόμενα χρήματα τευχίζει τὰς οἰκίας. Εἰπὼν τοίνυν πότε καὶ παρὰ τίνων, καὶ πῶς τὰ τοιαῦτα συλλεγεσθαι δεῖ χρήματα, τὴν ποσότητα λοιπὸν αὐτοῖς τοῖς εἰσφέρονσι ἐπέτρεψε. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι Τόσων καὶ τόσων εἰσένηκε, ἵνα μὴ βαρὺ τὸ ἐπίταγμα γένηται, πολλὰν πέναν προσβαλλόμενον· ὥστε μὴ λέγειν τοὺς πνήτας, Τί οὖν, ἂν μὴ δύναμει; ἀλλὰ τῇ δυνάμει τῶν εἰσπερὸντων τὸ μέτρον τῆς εἰσφορᾶς ὥριστο. Ἐκαστος, φησὶν, ὁ μὲν παρ' ἑαυτοῦ τιθήτω θησαυρίζων, ὅ,τι ἂν εὐόδωται (Α' Κορ. 16, 2). Καὶ οὐκ εἶπεν, ὅπερ ἂν δινηθῇ, ἢ ὅπερ ἂν εὐρεθῇ, ἀλλ' Ὁ περ ἂν εὐόδωθῇ· θεκνύς ἐστι καὶ τὴν δύναμιν βοηθῇ καὶ εὐνοίαν ἔξει συναναλαμβανόμενον αὐτῷ. Οὐ γὰρ δὴ τοῦτο μόνον ὁ Παῦλος ἐσκόπευ, ὅπως εἰσενεχθῇ τοῖς πνήσι χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπως μετὰ προθυμίας πολλῆς. Ἐκεῖ καὶ ὁ Θεὸς τὴν ἐλεημοσύνην διὰ τοῦτο ὥρισεν, οὐκ ἵνα τρέφονται μόνον οἱ δέδωκεν, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ παρέχοντες εὐεργετῶνται, καὶ διὰ τοῦτου μᾶλλον, ἢ δι' αὐτῶν. Εἰ γὰρ τὸ ἐκείνων ἐσκόπευ μόνον, ὅπως δοθεῖ τὰ χρήματα μόνον ἐπὶ τῶν ἂν, οὐκ ἂν δὲ τὴν προθυμίαν τῶν δίδόντων ἐζήτει· νυνὶ δὲ ὁρᾷς ἂν

καὶ κάτω ὑπὲρ τούτου μάλιστα τὸν Ἀπόστολον διαταττόμενον, ὅπως χαίροντες, ὅπως ἱλαροὶ παρέχοντες οἱ παρέχοντες. Καὶ ποῖ μὲν φησι· Μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· Ἰλαρόν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός (Β' Κορ. 9, 7)· οὐκ ἀπλῶς δότην, ἀλλὰ τὸν μεθ' ἡδονῆς τοῦτο ποιοῦντα καὶ πάλιν ἀλλαχού, Ὁ μεταδίδους ἐν ἀπλότῃ, ὁ προσιτάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότῃ (Ρωμ. 12, 8). Ἐκεῖ καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐλεημοσύνη, τὸ χαίροντα καὶ νομίζοντα λαμβάνειν μᾶλλον ἢ δίδοναι, οὕτω παρέχειν. Διὰ τοῦτο παντὶ τρόπῳ πειράται εὐκολον ποιῆσαι τὸ ἐπίταγμα, ἵνα μετὰ προθυμίας ἡ εἰσφορά γένηται. Καὶ σκόπευ πόσους ἐπεχείρησε κεφαλαιοῖς τὸ βαρὺ τοῦ πράγματος ἐπιτενόμενος. Ἐνὶ μὲν καὶ πρώτῳ, τῷ μὴ παρ' ἑνὸς καὶ δύο ἢ τριῶν, ἀλλὰ παρὰ πᾶσιν αὐτὸ κελεῖσθαι εἰσενεχθῆναι τῆς πόλεως. Λογία γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν, ἀλλ' ἡ συλλογὴ καὶ ἔρανος παρὰ πάντων ἐπιδιδομένος. Δεύτερῳ, τῷ τῶν λαμβανόντων ἀξίωματι· οὐ γὰρ εἶπε, Πτωχοὺς, ἀλλ' Ἀγίους. Τρίτῳ, τῷ παραδείγματι τῶν ἡδὴ πεποιηκότων· Καὶ ὁ δὲ εἰταξάα γὰρ, φησὶ, ταῖς Ἐκκλησίαις· ταῖς Γαλιταῖς. Πρὸς τοῦτους, τῇ τῆς ἡμετέρας εὐκαιρίᾳ· Κατὰ μίαν, γὰρ, φησὶ, σαββάτων ἕκαστος ὁ μὲν

ἐπρόσταξα, λέει, νὰ κάμουν οἱ Ἐκκλησίαι τῆς Γαλιτίας. Τέταρτο, μὲ τὸ κατὰλληλο τῆς μέρας. Τὴν πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας, λέει, καθέννας ἀπὸ σᾶς νὰ βάζῃ στὴν ἄκρην ἓνα ποσόν. Πέμπτο, μὲ τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ δοθῇ ἡ ἐλεημοσύνη ὅλη μὲ μιᾶς, ἀλλὰ κάθε τόσο καὶ λίγη. Καὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, τὸ νὰ ζητᾷ νὰ δώσουν σὲ μιὰ μέρα, καὶ τὸ νὰ μοιράζῃ σὲ τόσον καιρό, γιατί μ' αὐτὸ τὸν τρόπο οὔτε εἰδὼς παίρνει κανεὶς τὸ ἔξοδο. Ἐκτο, μὲ τὸ νὰ μὴ ὀρίσῃ τὸ ποσόν, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀφήσῃ στὴ διάθεσιν ἐκείνου πού τὸ δίνει, καὶ νὰ δεῖξῃ πῶς ὁ Θεὸς τὸ δίνει, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ δύο φανερώσει μὲ τὸ νὰ πῇ, "Ὅ, τι ἀξίωθῇ καθέννας. "Ἐπρόστεσε κι' ἓναν ἄλλο, ἑβδομο τρόπο, λέγοντας, Γιά νὰ μὴ γίνωνται οἱ ἔρανοι ὅταν οὐκ ἔλθω ἐγώ. Τους κάνει δηλαδὴ καὶ τὰ δύο μαζί, καὶ νὰ βιαστοῦν στὸν ἔρανο καθὼς θὰ τὸν περιμένουν νὰ ῥθῃ, καὶ νὰ ἔχουν παρηγοριά στὴ μεγάλη προθεσμία πού τους δίνει. Καὶ δὲ σταμάτησε μόνο σ' αὐτά, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο ἐπρόστεσε, ὀγδοο. Ποιὸ δηλαδὴ; Κι' ὅταν ἔρθω, λέει, αὐτοὺς πού θὰ κρίνετε κατὰλληλους, αὐτοὺς θὰ στείλω μὲ ἐπιστολές, νὰ πάρουν ὁ, τι θὰ κάμετε τῇ χάρι νὰ δώσετε, κι' ἂν ἀξίζῃ νὰ πάω κι' ἐγὼ στὴν Ἱερουσαλήμ, θὰ πάμω ὅλοι μαζί. Βλέπε πόσο ταπεινὴ καὶ γλυκίᾳ καὶ γενναία ἦταν ἐκείνη ἡ ψυχὴ,

καὶ πόσο προνοητικὴ καὶ φιλόστοργη. Δὲ θέλησε αὐτὸς, οὔτε ἀνέχθηκε νὰ διαλέξῃ μὲ τὴ γνώμῃ τῆ δικῆ του ἐκείνους πού θὰ φρόντιζαν τὰ χρήματα αὐτά, ἀλλὰ ἀνάθεσε στοὺς Κορινθίους τὴν ἐκλογὴ τους, καὶ δὲ θεωρῆσε τὸ πράγμα προσβολὴ δικῆ του, τὸ νὰ διοριστοῦν ἔτσι μὲ τῶν Κορινθίων τὴ γνώμῃ κι' ὄχι μὲ τοῦ Παύλου. Ἀντίθετα μάλιστα, τοῦ φαινόταν ἀπρεπο, νὰ ἴαι ἡ εἰσφορὰ δικῆ τους καὶ ἡ προτίμησις τῶν ἀνθρώπων πού θὰ τὴ φρόντιζαν, δικῆ του. Γι' αὐτὸ ἄφησε σ' ἐκείνους τὸ ζήτημα αὐτό, φανερόνως μαζί καὶ τὴν καλωσύνη του, καὶ διώχνοντας κάθε λαβὴ καὶ κάθε σκιά ἀπρεπῆς ὑποψίας. Γιατί ἂν κι' ἦταν ἀπ' τὸν ἥλιον πρὸ λαμπρός, κι' ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρὴ ὑποψία, ὅμως κι' ἔτσι ἐφρόντιζε ὅσο μπορούσε νὰ μὴ δίνει ἀφορμὴ στοὺς πρὸ ἀβύνατους στὴν πίστιν, καὶ νὰ ξεφεύγῃ τὶς ψεύτικες ὑποψίες τους. Γι' αὐτὸ λέει: "Ὅταν ἔρθω, αὐτοὺς πού θὰ κρίνετε κατὰλληλους, αὐτοὺς θὰ στείλω νὰ πάρουν ὁ, τι θὰ κάμετε τῇ χάρι νὰ δώσετε. Τί λές; "Εὖν δὲν ταξιδεύεις, οὔτε δεχσαι τὰ χρήματα, κι' ἀναθέσεις στοὺς ἄλλους αὐτὸ τὸ ζήτημα; Γιά νὰ μὴ γίνωνται πρὸ ἀπρόθυμοι μ' αὐτὲς τὶς σκέψεις, πρόσεξε πῶς τὸ τακτοποιήσε πάλι κι' αὐτό. Δὲν εἶπε μόνο, Αὐτοὺς πού θὰ κρίνετε κατὰλληλους θὰ στείλω, ἀλλὰ τί εἶπε; Μὲ ἐπιστολές. Κι' ἂν δὲν παραινεθῶ σωματικῶς, θὰ ῥθω κοντὰ σὰς μὲ τὶς ἐπιστολές μου, καὶ θὰ τὰς τοὺς βοηθῶ στὸ ἔργο τους.

παρ' αὐτῶν τιθέτω ὁθησαυρίζων. Πέμπτω, τὸ μὴ πᾶσαν ὅρ' ἐν κελούσῃ εἰσνευθῆναι τὴν ἐλεημοσύνην ἀλλ' ἥρεμα καὶ κατὰ μικρόν. Οὐ γὰρ ἔστιν ἴσον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ κελύειν τὸ εἰσφέρειν, καὶ ἐν τοσούτῳ κατακερματίζειν αὐτὸ χρόνῳ· τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐδὲ ἀποθνήσκον παρέχει διαπάνος. Ἐκτω, τὸ μὴ μέτρον ὀρίσαι, ἀλλ' ἐπιτρέψαι τῇ γνώμῃ τῶν εἰσφερόντων, καὶ δεῖξαι παρὰ θεοῦ τοῦτο διδόμενον· τὸ γὰρ εἰπεῖν, "Ὅ τι ἂν εὐδοῖται, ἀμφοτέρω ταῦτα ἐβλήσας. Προσέθηκε καὶ ἑβδομον ἑτερον τρόπον εἰπόν, "Ἴνα μὴ, ὅταν ἔλθω, τότε λαογίαι γίνωνται. "Ὅμοι τε γὰρ αὐτοὺς καὶ καταπειθεῖται προσδοκῶντας αὐτοὺ τὴν παρουσίαν, καὶ παραμυθίζεται, προσδοκῶντας αὐτοὺς πολλὴν παρέχων. Καὶ οὐδὲ τοιούτους ἤραστο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡγεθον προσέθετον. Ποίον δὲ τοῦτο; "Ἐπειδὴν δὲ, φησὶ, παραγενώμμαι, οὐδὲ ἂν δοκιμάσῃται, δὲ ἐπιστολῶν τουτοῦς πέμψω ἀπενεγκλὴν τὴν χάριν ὁμῶν καὶ ἔάν ἡ δέξιον τοῦ καμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύουσιν (Α' Κορ. 16, 3-4). "Ὅρα τὸ ἄγαστρον καὶ ἐπαικτικὴ τῆς μακαρίας καὶ γενναίας ἐκείνης ψυχῆς, καὶ τὸ κηδεμονικὸν καὶ φιλόστοργον. Οὐ γὰρ ἠθέλησεν αὐτὸς, οὐδὲ ἠνώχαστο τοὺς διακονησάμενους τοὺς χρήμασι τοῦτους χειροτονῆσαι ἐξ οἰκίας γνώμης ἀλλ' ἐκείνους τὴν αἵρεσιν τοῦτων

ἐπείρεψε, καὶ οὐκ ἐνόμιζεν ὁρῶν εἶναι τὸ πρῶμα, εἰ τῇ Κορινθίων φήμῃ καὶ γνώμῃ, ἀλλὰ μὲ τῇ Παύλου μέλλουσιν οὕτω καθίστασθαι· τοῦναντίον μὲν οὖν αὐτῷ ἵσταντο εἶναι ἐφαίνετο, τὴν μὲν εἰσφορὰν ἐκείνων εἶναι, τὴν δὲ αἵρεσιν τῶν ὑπηρετησομένων αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο αὐτοὺς τοῦτο ἐπέτρεψε, ὅμοι τε τὴν ἐπαικτικὴν ἐπιεικνέμενος, ὅμοι τε πᾶσαν λαβὴν ἀναιρῶν καὶ σκίαν ὑποψίας ἀτόπου. Εἰ γὰρ καὶ τοῦ ἡλίον λαμπρότερος ἦν, καὶ πάσης πονηρᾶς ὑποψίας ἀπηλλαγμένος, ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἐκ παρουσίας ἱστοῦδαζε καὶ τὸν ἀσθενεστέρων φείδεσθαι, καὶ τὰς ψευδεῖς ὑποψίας διαφύγειν. Διὰ τοῦτο φησιν. "Ἐπειδὴν παραγενώμμαι, οὐδὲ ἂν δοκιμάσῃται, τοῦτοῦς πέμψω ἀπενεγκλὴν τὴν χάριν ὁμῶν. Τί λέγεις, σὺ δὲ οὐ πλείς, οὐδὲ δέχῃ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐτέροις τὸ πρῶμα ἐπιτρέπεις; "Ἰν' οὖν μὴ ταῦτα ἐννοοῦντας ῥαθυμότεροι γένωνται, ὅρα πῶς καὶ τοῦτο πάλιν διώρθωσεν. Οὐ γὰρ εἶπεν ἀπλῶς, Οὐδὲ ἂν δοκιμάσῃται πέμψω, ἀλλὰ τί; Δι' ἐπιστολῶν. Κἂν μὴ τὸ σωματικὸν παρῶ, ἀλλὰ τοὺς γράμμασι παρῶμεν τοὺς ἐμοὺς, καὶ συναντιλήφωμαι τῆς διακονίας ἐκείνους.

ε'. "Ἄρα δέξιοι τῆς σκιάς ἔσμεν τῆς τοῦ Παύλου, ἡ τῶν

ε'. Ἄραγε εἵμαστε ἀξιοὶ γιὰ τὴ σκιά τοῦ Παύλου, ἢ γιὰ τὰ ὑποδήματά του, ὅταν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐκείνου πού εἶχε τόση δόξα ἀπὸ ὄλους, ἀρνιέται ἀπ' ὄλους τὶς τιμές, κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅταν ἡμεῖς ἀγανακτοῦμε, καὶ στενοχωριώμαστε, ἂν δὲν ὀρίζονται μὲ τὴ δική μας γνώμη, οὔτε μὲ τὴ δική μας κρίση κι' ἀπόφαση, ὅσοι διαχειρίζονται τὰ χρήματα αὐτά; ὅταν θεωροῦμε προσβολὴ τὸ νὰ ἐξοδεύουν τὰ δικά τους οἱ ἄλλοι δίχως ἡμᾶς καὶ δίχως τὴ δική μας γνώμη; Καὶ πρόσεξε πῶς πάντοτε κάνει λόγο γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ ποτὲ δὲν τὸ ξεχνᾷ, διότι οὔτε ἐδῶ μίλησε γιὰ ἐντολή, οὔτε γιὰ ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ γιὰ Χάριη, δειχόντας ὅτι, ὅπως ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, καὶ τὸ ἔδωξιμο τῶν δαιμόνων, καὶ ἡ θεραπεία τῶν λεπρῶν, εἶναι ἔργα ποὺ τὰ κάνει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ ἡ βοήθεια στοὺς φτωχοὺς καὶ ἡ προστασία τῶν ἀπτόρων, κι' ἀκόμα πῶς πολὺ αὐτὸ παρὰ ἐκεῖνο. Μὰ ἂν καὶ εἶναι χάρις, χρειάζεται καὶ τὴ δική μας φροντίδα καὶ προθυμία, γιὰ νὰ τὸ παραδεχτοῦμε καὶ νὰ τὸ θελήσωμε καὶ νὰ κάμωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀξίους γι' αὐτὴ τὴ χάρις. Τοὺς παρηγόρησε λοιπὸν μ' ἓνα πράγμα, μὲ τὸ νὰ πῇ ὅτι θὰ ὅστεινε τὰ γράμματά του μ' αὐτοὺς, καὶ μ' ἓνα ἄλλο πῶς μεγάλο ἀπὸ τὸ πρῶτο, πῶς κι' αὐτὸς ἴσως θὰ πῆγαινε στὸ ταξίδι αὐτὸ μαζὶ τους. Ἄν ἄξιζι, λέει, νὰ πάω κι' ἐγώ, θὰ πᾶμε ὅλοι μαζί. Καὶ παρατήρησε ἐδῶ τὴ φρόνησίν του. Οὔτε δηλαδὴ ἀρνήθηκε νὰ πάη μαζί τους, οὔτε ὑπόσχέθηκε ὀριστικά,

ἀλλὰ τ' ἄφησε κι' αὐτὸ στὴ γνώμη ἐκείνων ποὺ ἔβγιναν τὰ χρήματα, καὶ τοὺς ἄφησε ν' ἀποφασίσουν γιὰ τὴν ἀναχώρησίν του, φανερώνοντας ὅτι ἂν ἡ προσφορά ἦταν ἀφθονὴ καὶ τόση πού νὰ ξεσηκώσῃ κι' αὐτόν, τότε ἐξάπαντος θὰ πάρη τὸ δρόμο. Διότι αὐτὸ πού εἶπε, Ἄν ἄξιζι, αὐτὸ φανερώνει. Ἄν λοιπὸν ἀρνιόταν τελείως τὴν ἀναχώρησιν αὐτῆ, τὰ τοὺς ἔκανε πῶς ἀπρόθυμοι καὶ πῶς ἀδιάφοροι, ἂν πάλι παραδεχόταν κι' ἔδινε ὑπόσχεσις δίχως βεβαιότητα, θὰ τοὺς ἔκανε πῶς ἀνέμελους. Καὶ γι' αὐτὸ οὔτε ἀρνιέται ἐντελῶς, οὔτε ὑπόσχειται, ἀλλὰ τ' ἀφήνει αὐτὸ νὰ τὸ ἀποφασίσουν οἱ Κορίνθιοι, καὶ λέει, Ἄν ἄξιζι. Ὅταν ἀκούγαν δηλαδὴ ὅτι ὁ Παῦλος πρόκειται νὰ μεταφέρῃ τὴν εἰσφορά τοὺς στὰ Ἱεροσόλυμα, θὰ ἐνεργοῦσαν μὲ πῶς μεγάλη προθυμία καὶ φροντίδα, ὥστε ἐκεῖνα τὰ ἅγια χεῖρα νὰ φρόντιζαν ὅσα ἔβγιναν, κι' οἱ προσεχῆς οἱ δικές του νὰ ἐνώνονταν σ' αὐτὴ τὴ θυσία. Κι' ἂν οἱ Κορίνθιοι ὅταν ἦταν νὰ δώσουν στὸν Παῦλο νὰ τὰ μεταφέρῃ, τὸ ἔκαναν αὐτὸ μὲ περίσσια προθυμία, ἐσὺ πού πρόκειται νὰ δώσης στὸν Κύριο τοῦ Παύλου, (διότι ἐκεῖνος τὰ παίρνει στὸ πρόσωπο τῶν φτωχῶν), τί θὰ ἀπολογηθῇς πού δὲν τὸ ἀποφασίζεις; Διότι ἂν δὲν ἦταν αὐτὸ τὸ πράγμα σπουδαῖο κι' ἀξιό μεγάλης φροντίδας, ἐκείνος πού ἀνάλαβε νὰ φροντίζῃ γιὰ ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ μεριμνᾷ γιὰ ὅλες τὶς Ἐκκλησίες πού βρισκόνταν κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, δὲ θὰ ἔδινε τὴν ὑπόσχεσιν νὰ βοηθήσῃ γιὰ νὰ δια-

ὀποδημίαν ἐκείνου, ὅταν ἐκεῖνος μὲν τοσαύτην παρὰ πᾶσι ὅζαν ἔχων διακροῖται τὰς παρὰ πάντων τιμὰς, ἡμεῖς δὲ καὶ ἀγανακτῶμεν, καὶ δυσχεραίνωμεν, ἂν μὴ τῇ ἡμετέρᾳ γνώμῃ, μηδὲ τῇ κρίσει καὶ τῇ ὁρμῇ οἱ τὰ τοιαῦτα διακονοῦμενοι χρήματα χειροτονώμεται; ὅταν ὅβριον εἶναι νομίζωμεν τὸ μὴ μεθ' ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας γνώμης τοὺς τὰ αὐτὸν διαπαντῶντας τοῦτο ποιεῖν; Καὶ ὅρα πῶς αὐτοῦ πανταχοῦ μέμνεται, καὶ οὐδαμῶς ἐπιλανθάνεται, οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐντολὴν ἐκέλευσε, οὐδὲ ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ, Χάρις ὁ δεικνύει, ὅτι καθάπερ νεκροὺς ἐγείρειν, καὶ δειμονας ἐλαύνειν, καὶ λεπροὺς καθάρειν, χάριτος ἔργον ἐστίν· οὕτω καὶ πενιὰν λαοῦ βοηθεῖν, καὶ τοὺς δεσποινίους χεῖρα ὀρέγειν, καὶ πολλῶν μᾶλλον τοῦτο ἡ ἐκεῖνο· ἀλλ' εἰ καὶ χάρις ἐστίν, καὶ τῆς ἡμετέρας δεῖται σπουδὴ καὶ προθυμία, ἵνα ἐλῶμεθα καὶ βουλῆθῶμεν, καὶ τῇ χάριτι ἀξίους αὐτοὺς παρασκευάσωμεν. Ἐνὶ μὲν οὖν τοῦτον παρεμύθησάτο, τὸ τὰ γράμματα αὐτοῦ πέμπειν μετ' ἐκείνου· ἑτέρω δὲ μερίζει τοῦ προτέρου πάλιν, τὸ καὶ αὐτὸν ὑποσχεθῆαι τῆς ὀποδημίας ταύτης κοινωνήσαντος αὐτοῦ. Ἐὰν γὰρ ἤδεξιον, φησὶ, τοῦ καμὲ πορεύεσθαι, οὖν ἐμοὶ πορεύεσθαι; (Α' Κορ. 16, 3-4). Καὶ σκόπιμα κἀνταῦθα αὐτοῦ τὴν σῶσιν. Οὔτε γὰρ ἠρώσαστο συναπτεῖναι, οὔτε ὑπέσχετο καθάπαξ, ἀλλὰ πάλιν τῇ τῶν διδόντων γνώμῃ τοῦτο ἐπέ-

τρέψει, καὶ κυρίως αὐτοὺς ἐποίησε τῆς ὀποδημίας τῆς αὐτοῦ, ἐνδεχόμενος εἶναι ἐὶς διαφύλαξ εἰς τὸ δεδομένον καὶ τοσοῦτον ὡς καὶ αὐτὸν διακροῖσθαι, πάντως ἀφεται τῆς ὁδοῦ. Τὸ γὰρ εἶπεν, Ἐὰν ἢ δεξιόν, τοῦτο ἐστὶν αἰνεσιμαῖον. Εἰ μὲν οὖν καθόλου τὴν ὀποδημίαν ταύτην ἠρώσας, δόμοις τοῦτος ἂν ἐποίησε καὶ ὀκνηροτέρους αὐτοῦ· πάλιν ἐὶς ἀμφιβολίαν ἀμολόγησε καὶ ὑπέσχετο, βῆθμοι τοῦτος ἂν εἰργασάτο. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδέ ἀπαγορεύει καθόλου, οὔτε ὑπαισχύνει· Ἐὰν ἐπὶ τῇ γνώμῃ τῶν Κορινθίων τοῦτο ποιεῖν, εἰπάτω, Ἐὰν ἢ δεξιόν· Ἀκούοντες γὰρ εἰς Παῦλον μάλιστα τὴν προσφορὰν αὐτὴν ἀποφέρειν, πλείονος προθυμίας καὶ σπουδῆς πρὸς τὸ πρῆγμα ἐκέχοντο· ὥστε τὰς ἀγίας χεῖρας ἐκείνας διακονήσασθαι πῶς τοῖς δεδομένοις, καὶ τὰς εὐχὰς τὰς ἐκείνου προστεθῆναι τῇ θυσίᾳ ταύτῃ. Εἰ δὲ Παῦλος διδόναι μέλλοντος ἐὶ Κορίνθιους ὥστε διακονήσαι, μετὰ πλείονος τοῦτο ἐπιτοῦν τῆς προθυμίας· οὗ τὸ Παῦλος μάλιστα διδόναι δεσπότην (διὰ γὰρ τῶν πενήτων ἐκείνους λαμβάνει), ποῦν ἔλας ἀπολογία ἀναβαλλόμενος; Οὐδὲ γὰρ ἂν, εἰ μὴ μέγα ἦν τὸ πρῆγμα καὶ πολλὰς ἀξίον σπουδῆς, ὁ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐγκρινοῦσθαι, καὶ τὰς ὁρ' ἡλίω καίμενας μεριμνᾶν· Ἐκκλησίας, ὑπέσχετο τῇ τῶν χρημάτων οικονομίᾳ διακονήσασθαι τούτων. Ταῦτ' οὖν καὶ ἡμεῖς λογίζομεν, ἂν τε δοῦναι βέλῃ, ἂν τε παρέχουσι ἑτέροις ὑπηρετεῖν, μὴ κατοκνῶμεν, μηδὲ δούλωμεν,

τεθοῦν αὐτὰ τὰ χρήματα. Λοιπὸν μ' αὐτὴς τις σκέψεις κι' ἡμεῖς, κι' ἂν πρέπει νὰ δώσωμε, κι' ἂν εἶναι νὰ ἐνδιαφερθοῦμε γιὰ ὅσα οἱ ἄλλοι δίνουν, ἄς μὴν ἀδιαφοροῦμε, κι' ἄς μὴ λυπόμαστε σὰ νὰ λιγοστεύη η' παρουσία μας. Γιατί πῶς εἶναι σωστό, ὁ γεωργὸς νὰ ρίχνη στὴ γῆ τοὺς σπόρους, νὰ σκορπᾷ αὐτὰ ποὺ ἔχει καὶ νὰ μὴ λυπᾶται, οὔτε νὰ πονῇ, κι' οὔτε νὰ θεωρῇ δαπάνη αὐτὸ ποὺ κάνει, ἀλλὰ κέρδος καὶ εισόδημα, κι' ἄς εἶναι ἡ ἐλπίδα του ἀβέβαιη, κι' ἐσὺ ποὺ σπέρνεις ὄχι γιὰ τέτοια, ἀλλὰ γιὰ πολὺ σπουδαιότερα ἀγαθὰ, καὶ ποὺ εἶναι νὰ ἐμπιστευθῇς τὸ ἀργύριό σου στὸ Χριστό, διστάξεις καὶ ἀδιαφορεῖς καὶ προφασίζεσαι φτώχεια; Καὶ μήπως δὲ μπορούσε ὁ Θεὸς νὰ προστάξῃ τῇ γῇ νὰ βγάλῃ χρυσάφι ἐτοιμο; Αὐτὸς ποὺ εἶπε, Ἄς βλαστήσῃ ἡ γῆ χλωρὸ χορτάρι, καὶ τὴν εἶδεις σὲ μιὰ στιγμή κατάρπη, μπορούσε νὰ προστάξῃ πηγὴς καὶ ποταμούς με χρυσάφι νὰ τρέχουν παντοῦ. Μὰ δὲν τὸ θέλησε, ἀλλ' ἄφησε πολλοὺς νὰ βρίσκονται πτὴ φτώχεια, καὶ γιὰ τὸ δικό τους καὶ γιὰ τὸ δικό σου συμφέρον. Διότι ἡ φτώχεια εἶναι πῶς κατ'ἀλληλῇ γιὰ τὴν ἀρετὴ ἀπὸ τὸν πλοῦτο, καὶ γιὰ ὅσους βρίσκονται στὴν ἀμαρτία εἶναι μεγάλη παρηγορία τὸ νὰ βοηθοῦν τοὺς φτωχοὺς, καὶ τόσο σπουδαῖο εἶναι αὐτὸ τὸ πράγμα μπροστὰ στὸ Θεό, ὥστε καὶ ὅταν ἦρθε στὸν κόσμον καὶ ντύθηκε σάρκα, κι' ἔζησε με τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἀπόφυγε, οὔτε τὸ θεωρῆσε ἄξιο γιὰ ντροπὴ νὰ φροντί-

ζῇ αὐτοὺς γιὰ τοὺς φτωχοὺς. Κι' ἐνῷ πλήθυνε τόσο τὰ ψωμιά, κι' ὅλα ὅσα ἤθελε τὰ ἔκανε με τὸ πρόσταγμα του καὶ μπορούσε νὰ παρουσιάσῃ μὲ μιᾶς ἀμέτρητους θησαυρούς, δὲν τὸ 'καμε αὐτό, ἀλλὰ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ τοὺς μαθητὲς του νὰ ἔχουν ταμεῖο καὶ νὰ φυλάγουν ὅσα ἐμπαιναν σ' αὐτό, καὶ νὰ βοηθοῦν μ' αὐτὰ τὰ χρήματα ὅσους εἶχαν ἀνάγκη. Ὅταν λοιπὸν μιλοῦσε παραβολικὰ στὸν Ἰούδα γιὰ τὴν προδοσίαν, οἱ μαθηταὶ ποὺ δὲν κατ'ἀλαβαν τὰ λόγια του, ἐνόμισαν, λέει, ὅτι τοῦ εἶπε νὰ δώσῃ κάτι στοὺς φτωχοὺς. Γιατὶ αὐτὸς εἶχε τὸ ταμεῖο, λέει, καὶ βαστοῦσε ὅσα ρίχνονταν σ' αὐτό. Πολὺ σπουδαῖο εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ ἔλεος, ὄχι μόνον τὸ δικό του σ' ἡμᾶς, ἀλλὰ κι' αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ φανερώσωμε ἡμεῖς στοὺς συνανθρώπους μας. Καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκῃ καὶ στὴν Καινὴ, ὀρίζει νόμους ἀναριθμήτους γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, καὶ προστάζει νὰ εἰμαστε φιλόανθρωποι με κάθε τρόπο, καὶ με λόγια, καὶ με χρήματα, καὶ με πράγματα. Κι' ὁ Μωϋσῆς σὲ κάθε εὐκαιρία σκορπᾷ παντοῦ σ' ὅλες τὶς νομοθεσίας, λόγους γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, καὶ ὁ προφήτης φωνάζουν ἀπὸ μέρος τοῦ Θεοῦ ὅτι, Ἐλεος θέλω, κι' ὄχι θυσία, καὶ οἱ ἀπόστολοι ὁλοὶ κάνουν καὶ μιλοῦν σύμφωνα μ' αὐτὰ. Ἄς μὴν παραμελοῦμε λοιπὸν αὐτὸ τὸ πράγμα, γιατί τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας ὠφελοῦμε πάρα πολὺ, ὄχι τοὺς φτωχοὺς, καὶ πῶς πολλὰ παίρνομε ἀπ' ὅσα δίνουμε. στ'.

Καὶ δὲν τὰ λέω τώρα διχῶς λόγο

ὡς τῆς οὐσίας ἡμῶν ἐλαττωμένης. Πῶς γὰρ οὐκ ἔπρεπε, ὅταν μὲν γηπόνη τὰ σπέρματα καταβαλλόντων, καὶ τὰ ὄντα νεοῦνται, μὴ θάκνυσθαι, μὴδὲ ἀλγεῖν, μὴδὲ ἀνάλωμα νομίζῃν εἶναι τὸ γινόμενον, ἀλλὰ κέρδος καὶ πρόσδοτον, καίτοι ἀδελφὸς τῆς ἐλπίδος οὐσης; σὲ δὲ οὐκ ἐπὶ τοιοῦτος, ἀλλ' ἐπὶ πολλῶν μειζῶσι σπείροντες, καὶ αὐτὰς μέλλοντα τὸ ἀργύριον ἔχειρριζοῦν τῷ Χριστῷ, ἀναβύσονται, καὶ νερκῶν, καὶ πέναν προβάλλουσιν; Μὴ γὰρ οὐκ ἤδυνάτο ὁ Θεὸς καλεῖσθαι τῇ γῇ χρυσὸν ἀπρσιτισμένον ἐκβαλὲν; Ὁ γὰρ εἶπεν, Βλαστήστω ἡ γῆ βοτάνην χέρτου (Γεν. 1, 11), καὶ θεῖας αὐτὴν ἐξείργης κομίσας, ἤδυνάτο καλεῖσθαι καὶ πηγὰς καὶ ποταμούς χρυσοῦ βαθεῖαν πάλιν. Ἄλλ' οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἄφηκε εἶναι πολλοὺς ἐν πτωχείᾳ, διὰ τὸ τὸ ἔχειν, διὰ τὸ τὸ σὺν συμφέρον. Καὶ γὰρ πρὸς ἀρετὴν ἐπιτελειότατον πέναν πλοῦτον; καὶ τοὺς ἐν ἀμαρτημασι νυκτερχόμενον οὐ μικρὰ παραμυθία γίνεται ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς θεομένους βοηθείας, καὶ τοσούτου τοῦ πράγματος σπουδῇ τὸ Θεό, ὅτι καὶ παραγενόμενος, καὶ σάρκα περιβαλόμενος, καὶ τοὺς ἀνθρώπους συναναστρέφει, οὐκ παρητήσατο, οὐδὲ αἰσχύνης ἄξιον εἶναι ἐνόμισεν οἰκονομεῖν αὐτοὺς τὰ τῶν πενήτων. Καίτοι γὰρ τοσούτους ἄργυρῶμενος ἄρτους, καὶ τάντα ἐξ ἐπιτάγματος ποιεῖν ἥπερ ἤθελε, καὶ δυνάμενος δεῖξαι μυρίους ἀθρόον θησαυροῦς, οὐκ ἐποίησε τοῦτο; ἀλλὰ

γλωσσόκομον ἔχειν ἐκέλευσε τοὺς μαθηταίς, καὶ τὰ βαλόμενα βαστάζειν, καὶ τοὺς θεομένους ἐκτελεῖν ἐκπορεύων. Ὅτε γοῦν τῷ Ἰούδᾳ περὶ τῆς προδοσίας αἰνιγματωδῶς διελέγετο, μὴ συνέντες οἱ μαθηταὶ τὸ λαχρὲν, ἐνόμισαν, φησὶν, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ἵνα τοὺς πτωχοὺς τι ἔδω. Καὶ γὰρ τὸ γλωσσόκομον αὐτοῦς, φησὶν, εἶπε, καὶ τὰ βεβαλόμενα ἐβάσταζε (Ἰωάν. 12, 6). Ποῦς γὰρ τῷ Θεῷ λόγος ἐλάττω, οὐ τοῦ παρ' αὐτοῦ μόνον εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν εἰς τοὺς συντοβόλους ὀφειλόντος γίνεσθαι; καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ Καινῇ μυρίους ὅπερ τοσούτου τίθησι νόμους, καλεῖσθαι δὲ πάντων εἶναι φιλόανθρωπον, καὶ διὰ ῥημάτων, καὶ χρημάτων, καὶ πραγμάτων. Καὶ Μωϋσῆς ἔνω καὶ κάτω τοὺς περὶ τούτων διαποιεῖται λόγους ταῖς νομοθεσίαις ἀπάσαις; καὶ ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦτο βοᾷσιν, ὅτι Ἐλεον θέλω, καὶ οὐ θυσιαν; καὶ οἱ ἀπόστολοι πάντες συνῶνται τοῖς καὶ ποιοῦσι καὶ λέγουσι (Πιστ. 6, 6). Μὴ τὴν ἐννοια καταμελόμενον τοῦ πράγματος (Ματθ. 9, 13) οὐ γὰρ τοὺς πέντητας, ἀλλ' αὐτοὺς ἡμᾶς τὰ μέγιστα ὠφελοῦμεν, καὶ μείζονα λαμβάνομεν ὧν παρήχομεν.

στ'. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς λόγῳ νῦν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ πολλὰκις πρὸς τοὺς θεομένους ἀκριβολογοῦνται, καὶ πατριδὰ

αυτά, ἀλλὰ ἐπειδὴ πολλοὶ λεπτολογεῖν πολλὰς φορὲς γιὰ τοὺς φτωχοὺς, κ' ἐξετάζουν τὴν καταγωγὴν τοὺς, καὶ τὸ βίο τους, καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὸ ἐπάγγελμα καὶ τὴν σωματικὴν τοὺς ἀντοχή, καὶ τοὺς κατηγοροῦν καὶ τοὺς ζητοῦν χίλιες εὐθύνες γιὰ τὴν ὑγεία τους. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πολλοὶ προσποιοῦνται πῶς ἔχουν σωματικὰς ἀναπηρίες, γιὰ νὰ συγκινήσουν μ' αὐτὴ τὴν συμφορὰ τὴ σκληράδα τὴ δική μας καὶ τὴν ἀπανθρωπία. Κι' ἐνῷ ὅταν εἶναι καλοκαίρι, νὰ τοὺς κατηγορῇ κανεὶς γι' αὐτὰ εἶναι φοβερό, μὰ δὲν εἶναι καὶ τόσο φοβερό, ὅμως στὴν παγωνιά, καὶ στὸ κρύο τὸ νὰ γίνεσαι κανεὶς τόσο σκληρὸς κ' ἀπάνθρωπος κριτὴς, καὶ τὸ νὰ μὴ συγχωρῇ καθόλου ὅσους δὲν ἐργάζονται, δὲ δειχνεῖ αὐτὸ σκληρότητα περίσσια; Τί νομοθετοῦσε λοιπὸν ὁ Παῦλος, λέμε, ὅταν ἐγραφε τοὺς Θεσσαλονικεῖς, "Ἄν δὲ θέλῃ κανεὶς νὰ ἐργάζεται, δὲν πρέπει οὕτε νὰ τρώῃ; Γιὰ νὰ τ' ἀκούσης κ' ἐσὺ αὐτά, κ' ὄχι στὸν ἄλλο μόνο, ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτὸ σου· νὰ τὰ λὲς τὰ λόγια τοῦ Παύλου. Διότι οἱ νόμοι τοῦ Παύλου ὑπάρχουν ὄχι μόνο γιὰ τοὺς φτωχοὺς ἀλλὰ καὶ γιὰ μᾶς. "Ἄς πῶ κάτι ἐνοχλητικὸ καὶ δυσάρεστο· ξέρω πῶς θὰ θυμώσετε, ἀλλὰ θὰ τὸ πῶ, ἀλλὰ τὸ λέω ὅχι γιὰ νὰ σᾶς κτυπήσω, γιὰτὶ γιὰ νὰ σᾶς διορθώσω. Αὐτοὺς τοὺς κατηγοροῦμε γιὰ τὴν τεμπελιά τους, πράγμα πού πολλές φορὲς ἀξιζει νὰ τὸ συχωρῶσμε, κ' ἔμελλε οἱ ἴδιοι ὁμῶς τέτοια πράγματα κάνουμε πολλές

φορὲς, πού εἶναι κ' ἀπὸ κάθε τεμπελιά χειρότερα. Μὰ ἐγώ, λέει, ἔχω πατρικὴ κληρονομιά. 'Επειδὴ λοιπὸν αὐτὸς εἶναι φτωχός, κ' ἀπὸ φτωχοὺς βγήκε, καὶ δὲν εἶχε πλούσιους πρόγονους, εἶναι δίκιο νὰ χαθῇ; πές μου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πῶς πολλὴ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἄξιος γιὰ βοήθεια καὶ λύπη, ἀπ' ὅσους ἔχουν. Διότι ἐσὺ πού πολλές φορὲς περυνᾷς τὴ μέρα σου στὰ θέατρα, ἢ σὲ συγκεντρώσεις καὶ παρὲς πού τίποτα δὲν ὠφελοῦν, καὶ πού κακολογεῖς τοὺς πάντες, νομίζεις πῶς δὲν κάνεις κανένα κακό, καὶ πῶς δὲν τεμπελιάζεις, κ' αὐτὸν τὸν δύστυχο καὶ τὸν ταλαίπωρο, πού περνᾷ ὅλη τὴν ἡμέρα του νὰ παρακαλῇ, νὰ κλαίῃ, σὲ κάθε ταιπαιωρία, τὸν κατακρίνεις, καὶ στὸ δικαστήριον τὸν τραβᾷς καὶ τοῦ ζητᾷς εὐθύνες; Μὰ τί σχέση ἔχουν αὐτὰ μὲ τὴ γνώμη πού ἀνθρώπου; πές μου. "Ὡστε ὅταν λές, Τί νὰ ποῦμε λοιπὸν στὸν Παῦλο; νὰ στρέφεται καὶ στὸν ἑαυτὸ σου καὶ νὰ τὰ λὲς αὐτά, κ' ὄχι μόνο στοὺς φτωχοὺς. Κι' ὕστερα, μὴ διαβάξης μόνο τὴν ἀπειλή, ἀλλὰ καὶ τὴν συγχώρηση, γιὰτὶ αὐτὸς πού εἶπε, "Ὁ ποῖος δὲν ἐργάζεται, οὕτε νὰ τρώῃ, ἐπρόσθεσε: "Ἐσεῖς ὁμως, ἀδέλφια μου, μὴν ἀποκάμετε κάνοντας τὸ καλὸ. Ἀλλὰ ποῖα κατὰλληλη πρόφραση παρουσιάζουν; Εἶναι δραπέτες, λέει, καὶ ἐνοί, καὶ ἐλεεινοί, πού ἀφῆσαν τὸν τόπο τους καὶ μαζεύονται στὴν δική μας πόλη. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἀγανακτεῖς, πές μου, καὶ κάνεις κομμάτια τὸ στεφάνι τῆς πολιτείας, πού τὴ θεωροῦν

ἐξετάζοντες, καὶ βίον, καὶ τρόπον, καὶ ἐπιτήδευμα, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἐδεῖξιν, ἐργάματα ποιοῦμενοι, καὶ μυρία ὅπερ ὀφείλας ἀπαιτοῦντες εὐθύνας διὰ τοῦτο, καὶ πολλοὶ πρῶτως ὑπερίκριναν τὸ σῶματός, ἵνα τὴν ὁμότητα τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν ἀπανθρωπὴν τῷ τῆς συμφορᾶς ταύτης ἐπικαίμως δρᾶματι. Καὶ τὸ μὲν, ὁρῶντες ὅντος, ταῦτα ἐγκαλεῖν, θεῶν δὲν, οὐχ ὅσων θεῶν ἐστὶ· τὸ δὲ ἐν κυρῷ καὶ φύσει ὅσων ὁρῶν καὶ ἀπάνθρωπον γίνεσθαι δικαστὴν, καὶ μηδεμίαν ἀπομένειν τοῖς ἀρχαῖοις συγγνώμην, οὐκ ἂν ἔχοι τινα ὁμότητα ὑπερεβλῆν; Τί οὖν ὁ Πέλλος, φρενὶ, ἐνομοθέτης Θεσσαλονικεῖς, λέγων· Εἰ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μὴ δὲ ἐσθιέτω (Β' Θεσ. 3, 10). "Ἰνα καὶ σὺ ταῦτα ἀκούσης, καὶ μὴ πρὸς ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν διαλέγῃ τὰ τοῦ Παύλου ῥήματα. Οἱ γὰρ τοῦ Παύλου νόμοι οὐκί τοῖς πένθιμι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν κεῖνται. Εἴπω τι φορικὸν καὶ ἐπαχθὲς οἶδα μὲν ὅτι ἐργασίῃ· πλὴν ἄλλ' ὅμως ἔρῳ· οὐδὲ γὰρ ὥστε πλῆξαι, ἀλλ' ὥστε διορθῶσαι τοῦτο λέγω. Τοῦτοις μὲν ἀργίαν ἐγκαλοῦμεν, πρῶτα καὶ συγγνώμης πολλὰς δέξιν· αὐτοὶ δὲ ἐργαζομένη ταῦτα πολλὰς, ἀ πάσης ἀργίας ἐστὶ χαλεπωτέρα. Ἄλλ' ἐγὼ πατρώον ἔχω κληρὸν, φρενὶ. Ἐπεὶ οὖν οὗτος πένθις ἐστὶ, καὶ ἐκ πενήτων, καὶ οὐκ ἔσχε προγόνους εὐπόρους, ἀπόλλυσθαι δικαιοῦς,

εἰπέ μοι; Δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μέλιστα ἐλεεῖσθαι καὶ κατοικεῖσθαι ἄξιον ἂν εἴη παρὰ τῶν ἐχόντων. Σὺ μὲν γὰρ πολλὰς διήμερον τὴν ἡμέραν ἐν θεάτροις, ἢ ἐν συνεδρίοις καὶ συλλόγοις οὐδὲν ἔχουσι κέρδος, καὶ μυρία λέγων κακῶς, οὐδὲν ἡγῇ ποιεῖν θεῶν, οὐδὲ ἀργεῖν· οὐδὲ δὲ πολλὸν τοῦτον καὶ ταλαίπωρον πᾶσαν ἀναλίσκοντα τὴν ἡμέραν ἐν κατερίαις, ἐν δάκρυον, ἐν μυρία ταλαιπωρίᾳ, κρῖνεις, καὶ εἰς δικαστήριον ἔλκεαι, καὶ εὐθὺς ἀπαιτεῖς; Καὶ πού ταῦτα γνώμης ἀνθρωπίνης, εἰπέ μοι; "Ποτε ὅταν λέγῃς, Τί οὐν ἐροῦμεν τῷ Παύλῳ; μὴ τοῖς πένθιμι, ἀλλὰ καὶ σαρτῷ διαλεγόμενος ταῦτα λέγε· "Ἀλλως δέ, μὴ τὴν ἀπειλήν ἀναγινώσκεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν συγγνώμην· ὁ γὰρ εἶπών, Εἰ τις μὴ ἐργάζεται, μὴ δὲ ἐσθιέτω, προσέθηκεν· "Γ' μετὰ δέ, ἀελέφοι, ἐκ κακῆς ἡσθε τὸ καλὸν ποιοῦντες (Β' Θεσ. 3, 13). Ἀλλὰ τίς αὐτῶν ἐκ εὐπρόσματος πρόφρασις; Δραπέται τινὲς εἰσι, φρενὶ, καὶ ἐξοί, καὶ μαστιγία, καὶ τὰς αὐτῶν ἀφέντες πατρίδας, εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν συρρέουσι διὰ τοῦτο οὐκ ἀγανακτεῖς, εἰπέ μοι, καὶ τὸν στέφανον τῆς πόλεως διατίλλεις, ὅτι κοινὸν λιμένα πάντες αὐτῶν εἶναι νομίζουσι, καὶ τῆς ἐνεγκοσύνης τὴν ἀλλοτρίαν προσιθῶσι; διὰ τοῦτο μὲν οὖν ἀγἀλλεσθαι ἔδει καὶ χεῖρην, ὅτι καθάπερ εἰς κοινὸν ἐμπόριον τὰς ἡμετέρας

ὅλοι σάν κοινὸν λιμάνι καὶ τὴν προτιμοῦν, αὐτὴν τὴν ξένη, ἀπὸ τὴν πολιτεία πού τοὺς γέννησε ; Μὰ γι' αὐτὸ ἐπρέπε ν' ἀγάλλεσαι καὶ νὰ χαίρης, διότι στὰ χέρια σου τρέχουν ὅλοι ὅπως σὲ κοινὸ ἐμπόριο, καὶ δίδει θεωροῦν αὐτὴ τὴν πόλιν σάν κοινὴ μητέρα. Μὴν καταστρέψετε τώρα τὴν καλὴ φήμη, καὶ μὴ λιγιστέμετε τὸν ἔπαινο, πού εἶναι προγονικὸς κι' ἀρχαῖος. Διότι κάποτε πού ἦταν νὰ πέση πείνα σ' ὅλη τὴ γῆ, οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς πολιτείας ἔστειλαν χρήματα ὅχι λίγα σ' ὅσους ἔμεναν στὴν Ἱερουσαλὴμ, καὶ μάλιστα σ' αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους τώρα μιλάμε. Λοιπὸν ποιά συχώρεση θ' ἀξιώθουμε καὶ ποιά ἀπολογία, ὅταν οἱ πρόγονοι οἱ δικοὶ μας παρουσιάζονται νὰ τρέφουν μὲ δικὰ τους χρήματα καὶ ὅσους βρίσκονται τόσο μακριά, καὶ νὰ τρέχουν νὰ τοὺς βοηθήσουν, ἐνῶ ἡμεῖς διώχνουμε κι' ἐκεῖνους πού καταφεύγουν σ' ἐμᾶς ἀπ' ἄλλου, καὶ ζητοῦμε ἀκριβοὺς λογαριασμούς, κι' ὅλα αὐτὰ ἐνῶ τὸ ξέρομε ὅτι ἡμεῖς ἔχομε νὰ δώσουμε λογαριασμὸ γιὰ χίλιες δυὸ ἁμαρτίες ; Κι' ἂν ὁ Θεὸς ἐξετάσῃ μὲ τόση ἀκριβεία κάθε δικὸ μας ζήτημα, ὅπως ἡμεῖς ἐξετάζουμε τὰ πάντα γιὰ τοὺς φτωχοὺς, καὶ μὰ δὲ θ' ἀξιώθουμε συχώρεση, καὶ κανένας ἔλεος. Διότι μ' ὁποῖο τρόπο κρίνετε, λέει, κι' ἐσεῖς θὰ κρίθητε. Γίνε λοιπὸν φιλόανθρωπος καὶ σπλαχνικὸς γιὰ τὸν συνάνθρωπό σου, κι' ἄφησε πολλὰ σφάλματά του, κι' ἔλεψέ του, γιὰ νὰ ἀξιωθῇς κι' ἐσὺ τὴν ἴδια ἀπόφαση. Γιατὶ φέρεις σὲ δύσκολη θέση τὸν

ἑαυτὸ σου ; γιὰτὶ δείχνεις τέτοια περιέργεια γιὰ τοὺς ἄλλους ; Ἄραγε, ἐὰν εἶχε δώσει ἐντολὴ ὁ Θεὸς νὰ ἐρευνούμε τὸ βίβ των ἄλλων καὶ νὰ ζητοῦμε εὐθύνες, καὶ νὰ πολυεξετάζουμε πῶς ζοῦν οἱ ἄλλοι, δὲ θὰ παραπονοῦνταν πολλοὶ, δὲ θὰ ἔλεγαν στοὺς ἑαυτοὺς των, Τί εἶναι τοῦτο ; δύσκολο μοῦ τὸ ἔκανε τὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ Θεός ; καὶ μήπως μπορούμε νὰ ἐξετάζουμε τὴν ζωὴ των ἄλλων ; καὶ μήπως ξέρομε τὰ σφάλματα τοῦ καθενὸς ; Δὲ θὰ ἔλεγαν πολλοὶ τέτοια πολλὰ ; Καὶ τώρα πού μὲς ἀπάλλαξε ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴν ἀπασχόληση, κι' ὑποσχέθηκε νὰ δώσῃ ὁλόκληρο τὸ μισθό, κι' ἂν εἶναι πονηροί, κι' ἂν εἶναι ἀγαθοὶ ὅσοι παίρνουν τὴν ἐλεημοσύνη μας, ἡμεῖς δημιουργοῦμε ζητήματα στοὺς ἑαυτοὺς μας. Καὶ πῶς φαίνεται, λέει, ὅτι θὰ πᾶρωμε τὸ μισθό μας, ὅταν δίνουμε καὶ στοὺς καλοὺς καὶ στοὺς κακοὺς ; Ἀπὸ τὰ λόγια πού εἶπε ἑκεῖνος : Προσεύχεσθε γι' αὐτοὺς πού σὰς ὑβρίζουν καὶ σὰς πολεμοῦν, γιὰ νὰ μοιάσετε σὲ τὸν Πατέρα σας πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς, πού ἀνατέλλει τὸν ἥλιο του γιὰ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει γιὰ δίκαιους καὶ ἀδίκους. Ὅπως λοιπὸν ὁ Κύριός σου, ἐνῶ ἀμέτητοι τὸν ὑβρίζουν, ἀμέτητοι πορευόμενοι, κλέβουν, ληστεύουν, ἀνοίγουν τάφους, κάνουν χίλια δυὸ κακά, κι' ὅμως δὲν παύει νὰ τοὺς εὐεργετῇ ὅλους, ἀλλὰ προσφέρει σ' ὅλους τὶς ἀχίνες, σ' ὅλους τὶς βροχεῖς καὶ τοὺς

χείρας τρέχουσιν ἄπαντες, καὶ μητέρα κοινὴν εἶναι ταύτην τὴν πόλιν νομίζουσιν. Μὴ δὴ διαφείρεται τὸ ἐγκώμιον, μηδὲ ἀμεταμέλητος τὸν ἔπαινον πάτριον ὄντα αὐτὴ καὶ ἀρχαῖον. Καὶ γὰρ ποτε λιμοὺ μὴλλοτος εἰς τὴν γῆν ἐμβαλεῖν ἔπασαν, οἱ τὴν πόλιν ταύτην οἰκοῦντες τοῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἔμελλαν, αὐτοῖς δὲ (δὴ) τοῖσι, περὶ ὧν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος ἄπας κενήνεται, διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαλῶν χρήματα ἐπεμψάν οὐκ ὀλίγα (Πράξ. 11, 30). Τίνος οὐκ ἐν ἡμῖν ἡμεῖς συγγνώμης ἄξιοι, ποῖας δὲ ἀπολογίας, ὅταν οἱ μὲν πρόγονοι οἱ ἡμέτεροι καὶ τοὺς πόρνεον καθήμενους φαίνονται διὰ τῶν οὐκίων τρέφοντες χρημάτων, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐκεῖνοι τρέχοντες ἡμεῖς δὲ καὶ τοὺς ἀλλαχθὲν πρὸς ἡμᾶς καταφεύγοντας ἀπελαύνωμεν, καὶ ἀπεικνῶμεν εὐθύναν ἀκριβεῖς, καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι μυρίων ἐπὶ τοῖς ὁμινοῦ καλῶν ; Κἄν ὁ Θεὸς οὕτως ἀκριβῶς καὶ καθ' ἡμᾶς ἐξετάσῃ, ὥστε ἡμεῖς τὰ τῶν πνήτων, οὐδεμιάς τευξόμεθα συγγνώμης, οὐδὲ ἑλέου τινός. Ἐν ὧ γὰρ κρίματι κρίνετε, οὐκοί, καὶ ὡμείς κρινόμεθα (Ματθ. 7, 2). Γενοὺ τοῖνυν φιλόανθρωπος καὶ ἡμερος τῷ συνδούλῳ, καὶ πολλὰ ἄφες τῶν μαρμαρίων, καὶ ἑλέησον, ἵνα καὶ αὐτὸς τοιαύτης τύχης τῆς ψυχῆς. Τί πράγματα οὐκ ἔλαττοι ; τί περιεργάζῃ ; Ἄρα εἰ προστάξεν ὁ Θεὸς βίους ἔρευνῆν, καὶ εὐθύναν ἀπεικνῶν, καὶ πολυπραγμανεῖν τρόπον, οὐκ ἂν ἐπὶ ὁμοσχεύειν

πολλοί ; οὐκ ἂν εἶπον πρὸς ἑαυτούς : Τί ποτε τοιῷ ἔστι ; δύσκολον ἡμῖν τὸ πρῶτον κατέστησεν ὁ Θεός : μὴ γὰρ δυνατόν ἦν ἑτέρων ζωὴν ἐξετάζειν ; μὴ γὰρ ἰσμεν τὰ ἡμαρτήματα τῶν ἄλλων ; Οὐκ ἂν πολλοὶ πολλὰ τοιαῦτα εἶπον ; Ὡς δὲ, ὅτε πάσης ἡμᾶς τοιαύτης πολυπραγμασίας ἀπέλαψε, καὶ ὅπωςτο δώσειν ἀπερσιμένον τὸν μισθόν, καὶ πονηροί, καὶ χρηστοὶ οἱ λαμβάνοντες ὧν, ἑαυτοῖς πράγματα ἐπιστάμεθα. Καὶ πόθεν τοῦτο ἔβλεπον, οὐκοί, ὅτι χρηστοὶ καὶ τοῖς μὴ τοιοῖσι δόντες ληυόμεθα τὸν μισθόν ; Ἀρ' ὧν αὐτὸς εἶπεν : Ἐυχέσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γέννησθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὁμοῦν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δίκαιους καὶ ἀδίκους (Ματθ. 5, 44-45). Ὡστε οὐν ὁ Δεσπότης σου, μυρίαν αὐτὸν βλαστημούντων, μυρίαν πορευόντων, κλεπτόνων, ληστευόντων, τάφους ἀνορυπτόνων, μυρία ἐργαζόμενων κακά, οὐκ ἀφίσταται τῆς εἰς ἄπαντας εὐεργεσίας, ἀλλὰ κοινὴν τὴν ἀκτίνα, κοινὸς τοὺς δμῶνους, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ ἀπὸ τῆς γῆς προτίθησι, τὴν φιλοανθρωπίαν ἐπιδεικνύμενος τὴν ἑαυτοῦ : οὕτω καὶ σὺ ποιῆσον, καὶ ὅταν ἔλθῃς καιρὸς ἢ καὶ φιλοανθρωπίας, διάρθου τὴν πεινᾶν, λῶε τὸν λιμόν, ἀπάλλαττε

καρπούς τῆς γῆς, δείχνοντας τὴ φιλανθρωπία του, ἔτσι κάνε κι' ἐσύ, κι' ὅταν εἶναι εὐκαιρία γιὰ ἐλεημοσύνη καὶ φιλανθρωπία, ἀνακούφιζε τὴ φτώχεια, σταμάτα τὴν πείνα, γλύτωνε ἀπὸ τὴν θλίψη, μὴν ἐξετάζης τίποτα πρὸς πολὺ. Διότι ἂν εἶναι νὰ ἐρευννοῦμε βίους, κανένα ἀνθρώπο δὲν θὰ ἐλεήσωμε ποτέ, ἀλλὰ ἐμποδισμένοι ἀπὸ τὴν ἀπρεπὴ ἀπασχόληση αὐτῇ, θὰ μείνωμε ἄκαρποι καὶ μακριὰ ἀπὸ κάθε βοήθεια, καὶ θὰ περάσωμε μεγάλο κόπο, ἀσκοῦμα κι' ἄδικα. Καὶ γι' αὐτὸ τώρα σᾶς

παρακαλῶ, τὴν ἀπρεπὴ αὐτὴ περιέργεια νὰ διώξωμε μακριὰ μας, καὶ νὰ δίνωμε σ' ὅσους ἔχουν ἀνάγκη, καὶ μὲ ἀφθονία νὰ τὸ κάνωμε αὐτό, ὥστε κι' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ λάβωμε τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη πολὺ τὸ ἔλεος καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία μακάρι νὰ ἀξιωθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς ἔχη δόξα, δύναμη, τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τῆς οὐλῆσεως, μηδὲν περαιτέρω περιεργάζου. Εἰ γὰρ δὴ μέλοιμεν βίους ἐρευνᾶσθαι, οὐδέποτε οὐδένα ἀνθρώπον ἐλεήσομεν· ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀκαίρου ταύτης πολυπραγμοσύνης ἐμποδισθέντες, ἄκαρποι καὶ πάσης ἐργῆς βοήθειας διαμενοῦμεν, καὶ πολὺν ὑποστησόμεθα πόνον εἰκὴ καὶ μάτην. Διὸ δὴ παρακαλῶ τὴν ἀκαίρον ταύτην περιεργίαν ἐκβαλόντας, τοῖς δεομένοις διδόναι [πάσι, καὶ μετὰ πολλῆς τοῦτο

ποιεῖν τῆς θαψύλειας, ἵνα καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πολλοῦ τοῦ ἑλέους, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας τυχώμεν· ἕς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ἀμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, νῦν καὶ δεῖ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΕΞΙ

ΟΙ ΕΞΙ ΑΥΤΟΙ ΛΟΓΟΙ, ΠΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΎΠΑΡΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΡΝΟΥΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΙΣΤΗ ΟΤΙ ΤΑ ΠΑΝΤΑ, ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ, ΤΟΥΣ ΕΞΟΥΣΙΑΖΕΙ Η ΤΥΦΛΗ ΜΟΙΡΑ, ΕΓΙΝΑΝ ΘΕΜΑ ΓΙΑ ΠΟΛΛΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ.

Μερικοί μελετητές του Χρυσοστομικού έργου τούς θεωρήσαν σάν απανθίσματα μάλλον και άποσπασματα ανθολογημένα από μεγάλα έργα, κι' άλλοι άμφισβήτησαν τή γνησιότητά τους. Καί τουτο διότι οί ΕΞΙ αυτοί λόγοι είναι μικροί σέ έκταση, διότι παρουσιάζουν μία λιτότητα που δέν τή συνηθίζει ό Χρυσόστομος, και διότι άκόμα, οί τέσσερις από αυτούς τελειώνουν σέ δοξολογία μόνο του 'Ιησού Χριστού και όχι τής άγίας Τριάδος, όπως συνηθίζει ό Χρυσόστομος. Όμως άλλοι παραδέχονται σάν πλήρη έργα του Χρυσοστόμου αυτούς τούς μικρούς λόγους, διότι δέν βρέθηκαν ποτέ οί μεγάλοι λόγοι από τούς όποιους θα μπορούσε νά είχαν άποσπασθί, διότι τό ύφος και ή δύναμη του συλλογισμού δέν είναι ανάξια του Χρυσοστόμου, και διότι και άλλοι λόγοι υπάρχουν πυκνοί και μικροί σέ έκταση, κι' όμως δέν παρουσίασαν ζητήματα γνησιότητός των. Προσθέτουν άκόμα, για τόν άσυνήθιστο επίλογο, ότι ό Χρυσόστομος βρίσκει πολλούς τρόπους νά κλείνη τίς όμιλίες και τούς λόγους του.

Παρατηρήθηκε επίσης ότι ό Έκτος από τούς λόγους αυτούς είναι «κατά γαστριμαργίας», άρα δέν άνήκει στή σειρά των άλλων πέντε. Όμως ή σχέση είναι φανερή, όταν προσέξη κανείς ότι όσοι άποδίδουν τά πάντα στήν τύχη, και δέν άποβλέπουν σέ κάποιο άνώτερο σκοπό τής ζωής, αυτοί κάνουν σύνθημά τους τό «φάγωμεν, πίνωμεν, αυριον γάρ άποθνήσκομεν».

Εμείς μεταφράζομε και καταχωρούμε έδώ τούς ΕΞΙ λόγους «περί είμαρμένης τε και προνοίας», σάν μικρά λαμπερά έργα του άγίου, που αναπτύσσουν τό θέμα τους με ζωηρή έκφραση και πλούσιες παρατηρήσεις.

Θά έλεγε κανείς πως οί λόγοι αυτοί έχουν τή θέση τους άνάμεσα στα δογματικά έργα, όμως τά δογματικά στοιχεία είναι έλάχιστα σ' αυτούς. Ό Χρυσόστομος έχει ύπ' όψιν του κι' έδώ χριστιανούς, πιστούς, άλλα άσυνεπείς, και έξετάζει τό ζήτημά του από ήθικη και κοινωνική άποψη, με βασική προϋπόθεση τήν έλευθερία τής βουλήσεως του άτόμου και τήν άθανασία τής ψυχής.

(Τό κείμενο των λόγων είναι από τήν Πατρολογία του Μigne, Τόμος 50ος, σελ 749-774).

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Ἡ ζωὴ μας εἶναι γεμάτη ταραχὴ κι' ὁ βίος μας εἶναι γεμάτος θόρυβους, μὰ δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ κακὸ, ἀγαπητοί, ἀλλὰ τὸ ὅτι αὐτοὺς τοὺς θόρυβους καὶ τὶς ταραχές, ποὺ μποροῦμε νὰ τὶς ἡρεμίσουμε ἢ νὰ τὶς υποφέρωμε δίχως λύπη, ἡμεῖς οὐτε τὸ ἓνα οὐτε τὸ ἄλλο δὲν τὸ φροντίσαμε, καὶ περνοῦμε ὅλο τὸν καιρὸ μας στὴν ἀπελπισία. Κι' ὁ ἓνας θρηνεῖ γιὰ τὴ φτώχεια του, ὁ ἄλλος γιὰ τὴν ἀρρώστια του, ἄλλος γιὰ τὶς πολλὰς φροντίδες του καὶ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σπιτιοῦ του, ἄλλος γιὰ τὴν ἀνατροπὴ τῶν παιδιῶν του κι' ἄλλος γιὰ τὴν ἔχει παιδιὰ. Καὶ πρόσθε νὰ δῆς πόσο μεγάλη εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνοησία, ἀφοῦ ὅλοι θρηνοῦμε ὄχι γιὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὰ ἀντίθετα θρηνοῦμε τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ ἂν τὰ ἴδια πράγματα ἦταν ἡ αἰτία γιὰ τοὺς ὀδυρμούς μας, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θρηνοῦμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ ἀντίθετα, κι' ἂν ἡ φτώχεια ἦταν κακὸ κι' ἀβάσταχτο, ποτὲ δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ νοιώθουν ταραχὴ ὅσοι ζοῦν στὰ πλούτη. Κι' ἂν πάλι τὸ νὰ διοικῆς τὴν πόλη καὶ νὰ χαίρεσαι τιμὲς καὶ ἔχῃς πολλοὺς στὶς προσταγές σου, ἦταν κάτι ζηλευτό, ἔπρεπε τὸν ἡσυχὸ καὶ γαλήνιο βίῳ νὰ τὸν ἀποφεύγουν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι, κι' ὅλοι νὰ τὸν μισοῦν.

Μὰ τώρα, ὅταν δῆς ὅτι πλοῦσιοι καὶ φτωχοὶ τὸ ἴδιο θρηνοῦν, καὶ πολλὰς φορὲς ὁ πλούσιος τὸ κάνει αὐτὸ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸ φτωχὸ, κι' ὁ ἄρχοντας καὶ ὁ πολίτης, κι' ὁ πατέρας πολλῶν παιδιῶν, καὶ αὐτὸς ποὺ δὲν ἀπόκτησε κανένα, ἂς μὴν κατηγοροῦμε τὰ πράγματα γι' αὐτὴ τὴν ἀταξία, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὰ μεταχειριστοῦν ὅπως πρέπει, καὶ νὰ ἀπαλλαχτοῦν ἀπὸ κάθε στενοχώρια. Γιατὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ θόρυβου δὲν εἶναι τὰ πράγματα, ἀλλὰ ἡμεῖς κι' ἡ δικὴ μας ψυχὴ, ἔτσι ποὺ ὅταν τὴν εἶχαμε σὲ καλὴ κατάστασι, κι' ἂν ἀμέτρητες τρικυμίες μᾶς χτυποῦσαν ἀπὸ παντοῦ, ἡμεῖς θὰ ἡσυχάζαμε ἀδιάκοπα στὴ γαλήνη καὶ στὸ λιμάνι. Ὅπως κι' ὅταν δὲν εἶναι ἡ ψυχὴ μας σὲ καλὴ κατάστασι, κι' ἂν ὅλα μᾶς ἔρχονται καλὰ, ἡμεῖς θὰ νοιώθωμε χειρότερα κι' ἀπὸ ναυαγοῦς. Τὸ ἴδιο μοιρεῖς νὰ δῆς καὶ στὰ σώματα. Αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ ἔχει κάμει δυνατὸ τὸ σῶμα του, κι' ἂν πολεμᾷ μὲ ἀμέτρητες ἀνωμαλίες τοῦ καιροῦ, ὄχι μόνον δὲ θὰ πάθῃ κανένα κακὸ, ἀλλὰ καὶ περισσότερη δύναμη θὰ πάρῃ μὲ τὴν ἀσκησὴ καὶ μὲ τὸ νὰ ζῇ στὴν κακοκαιρία. Μ' ἂν ἔχῃ τὸ σῶμα του ἀσθενικὸ κι' ἐτοιμόρροπο, κι' ἂν βρίσκεται

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Πολλὰς γὰρ ταραχῆς ἡμῶν ἡ ζωὴ, καὶ θόρυβων μεσὸς ὁ παρὼν βίος ἐστίν· ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐστὶ τὸ χαλεπὸν, ἀγαπητοί, ἀλλ' ὅτι τοὺς θόρυβους τοούτους καὶ τὰς ταραχάς, ἢ πρὸς τὸ πρότερον μεταβεῖναι θυνάμενοι, ἢ μένοντες φέρειν ἀλύπως, οὐδέτερον τούτων μαλελιεσθαιμεν, ἀλλ' ἀποδοσετούμενες τὸν ἅπαντα διατελούμεν χρόνον· καὶ ὁ μὲν πενίαν, ὁ δὲ νόσον ὀδυρματα, ἄλλος φροντίζειν ὄγκον, καὶ προστασίαν οἰκίας, ἑτερος παιδοτροφίαν, ἄλλος ἀπαίδην· καὶ ὅσα τῆς ἀνοίας τὴν ὑπερβολὴν οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασι, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἰσως πέντες θρηνούμεν. Καίτοι γε εἰ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἡμῖν αἰτία τῶν ὀδυρμῶν ἦν, οὐκ ἔχρηθ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἰσως ὀδυρμασι· ἀλλ' εἰ πενία καὶ νόσος καὶ ἀφρόνητον, τὸν ἐν πλούτῳ ζῶντα οὐδέποτε ἔχρηθ' ὀλύνει· καὶ εἰ ἀπαίδεια κακόν, τὸν πολυμαθὲν ἀπολούσαντα εὐδομεῖν ἔχρηθ' ἰδὲν· καὶ τὸ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως πράγματα διοικεῖν, καὶ τιμὰν ὀβολαίνειν, καὶ πολλὰς ἔχειν τοὺς ὑποκειμένους ζηλωτὸν, ἔχρηθ' ἐν τῇ ἀπραγμοῇ βίῳ καὶ γαλήνῳ φευκτὸν εἶναι, καὶ παρὰ πάντων ἀνθρώπων μισεῖσθαι. Νῦν δὲ ὅταν ἴδῃς, ὅτι πλοῦσιοι καὶ πέντες

ἰσως ὀδυρόνται, πολλὰς δὲ ὁ πλοῦτων ὑπὲρ πέντες τοῦτο πάλιν ποιεῖ, καὶ ὁ ἀρχὴς ἀπολαύων, καὶ ὁ ἀρχόμενος, καὶ ὁ πολλῶν παῖδων πατήρ, καὶ ὁ μηδὲνα βλαβ. ἐσχικώς, μὴ τὰ πράγματα τῆς ἀταξίας αἰτιώμεθα, ἀλλὰ τοὺς οὐ δυναμένους αὐτοὺς εἰς βίον χρῆσασθαι, καὶ πάσης ἀθυμίας ἀπαλλάττειν ἑαυτούς. Ἡ γὰρ ταραχὴ καὶ ὁ θόρυβος οὐλὴ τούτων ἐστὶ περιπέτεια, ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἡμετέρας δυνάμεις ὡς ἐν αὐτῇ καλῶς ἡμῖν ἢ κατεσκευασμένη, καὶ μυρίοι πανταχόθεν ἐγείρονται χειμῶνες, ἐν γαλήνῃ καὶ λιμένι καθυερούμεθα διαπαντός· ὥσπερ οὖν οὐκ εὖ ἐχούσης αὐτῆς, καὶ ἐξ οὐρίων ἡμῖν ἅπαντα φέρεται, τῶν ἐν ναυστασίᾳ ὄντων οὐδὲν ἀμεινον διακισσόμεθα. Τοῦτο γούν ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν ἰδεῖν. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχυρόν· τοῦτο γούν κατεσκευαστικὸν σῶμα, καὶ μυρία ἀφρον ἀνωμαλίας μάχεται, οὐ μόνον οὐδὲν πείσεται δεινόν, ἀλλὰ καὶ προσθίκεν ἰσχύος τῇ γυμνασίᾳ καὶ τῇ τῆς δυσκρασίας ὁμολίᾳ προσλαβέν· ἂν δὲ ἀσθενὲς ἔχῃ καὶ διάσπασον, καὶ ἀρίστης ἀπολασῇ τῆς τῶν ὥρων κράσεως, οὐδὲν αὐτῷ πλέον ἀπὸ ταύτης ἔσται τῆς εὐμορίας, τῆς οὐκοῦν ἀσθενείας τῇ παρὰ τῶν ὥρων εὐκολίᾳ λυμα-

στην καλύτερη εποχή, τίποτα δὲ θὰ ὤφεληθῇ ἀπὸ αὐτῇ τὴν καλοτυχία, γιατί ἡ δική του ἀδυναμία θὰ τοῦ καταστρέφῃ τὴν εὐχαρίστηση τῆς κάθε ἐποχῆς. Τὸ ἴδιο βλέπουμε καὶ στὰ τρόφιμα. Ὅταν δηλαδὴ τὸ στομάχι μας ἔχῃ δύναμη καὶ ὑγεία, ὅ,τι κι' ἂν δεχτῇ, κι' ἂν εἶναι σκληρό, κι' ἂν εἶναι δυσκολοχώνευτο, τὸ κάνει καθαρό χυμὸ, γιατί ἡ φυσικὴ του κρᾶση νικᾷ τὴν κακὴ ποιότητα τῆς τροφῆς. Μὰ ὅταν εἶναι χαλασμένη ἡ δύναμὶς του, καὶ τὸ πιὸ εὐκολοχώνευτο τρόφιμο νὰ τοῦ προσφέρῃς, τὸ ἀλλάζει στὸ χειρότερο καὶ τὸ χαλαί, γιατί ἡ ἀσθένεια τοῦ στομαχοῦ καταστρέφει ὅ,τι καλὸ ἔχει ἡ τροφή. Ἔτσι κι' ἐμεῖς, ὅταν δοῦμε τὰ πράγματα νὰ μὴν πηγαίνουν καλά, ἂς μὴν τὰ βάζουμε μὲ τὸ Θεό, ἀγαπητοί, γιατί αὐτὸ δὲν εἶναι φάρμακο γιὰ τὸ τραῦμα, ἀλλὰ τραῦμα πῶς γίνεται πᾶντο τοῦ τραύματος. Νὰ μὴ νομίζουμε πῶς οἱ δαίμονες κυβερνοῦν τὸν κόσμον, νὰ μὴ νομίζουμε πῶς ὅσα συμβαίνουν τώρα εἶναι δῖχως καμιά πρόνοια, μὴ βάζουμε πᾶντο ἀπὸ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὴ δύναμη κάποιας αἰτίας καὶ τῆς μοίρας. Διότι ὅλ' αὐτὰ εἶναι γεμάτα βλασφημία καὶ ἡ πραγματικὴ ταραχὴ καὶ ἀταξία δὲν εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τοῦ λογισμοῦ ποὺ τὰ σκέπτεται ἔτσι, τοῦ λογισμοῦ, ποὺ κι' ἂν ὅλα πηγαίνουν καλά, ἂν δὲν διερῶσθῃ τῇ δικῇ του ἀταξίᾳ καὶ τὴν ταραχῇ, τίποτα δὲν κερδίζει ἀπὸ τὴν καλὴ τᾶξιν τῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καθὼς τὸ μάτι, ὅταν εἶναι ἄρρωστο, καὶ στὸ λαμπρότερο

μεσημέρι καὶ δὴ σκοτάδι κι' ἄλλα ἀντ' ἄλλων, κι' ἡ ἀκτίνια τοῦ ἡλίου δὲν τοῦ χρησιμεύει πιά, μὰ ὅταν ἔχῃ ὑγεία καὶ δύναμη, θὰ μπορέσῃ ἀκόμα καὶ τὸ βράδυ νὰ δδηγήσῃ μ' ἀσφάλεια τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ τῆς ψυχῆς τῆς δικῆς μας τὸ μάτι, μέχρι ποῦ νὰ 'χῇ δύναμη, κι' ἂν δὴ ὅσα φαίνονται σὰν ἄτακτα, καλὰ θὰ τὰ δῇ, μὰ ὅταν εἶναι χαλασμένο, κι' ἂν στὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ τὸ ἀνυψώσῃς, κι' ἐκεῖ θὰ βρῇ μεγάλη ἀταξία καὶ ταραχὴ. Καὶ γιὰ νὰ τ' ἀποδείξω αὐτὰ, θὰ σοῦ φέρω παραδείγματα πολλὰ κι' ἀπ' τὰ παλὰ κι' ἀπὸ τὰ δικά μας πράγματα. Πόσοι δὲν ὑποφέρουν εὐκολὰ τῇ φτώχειᾳ, καὶ δὲν παύουν νὰ εὐχαριστοῦν γι' αὐτὸ τὸ Θεό; πόσοι δὲν ἔχουν πλοῦτον καὶ ἀπολαύσεις, μὰ δὲν εὐχαριστοῦν ἀλλὰ βλαστημοῦν τὸν Κύριο; πόσοι ποῦ δὲν ἔπαθαν κανένα κακὸ, κατηγοροῦν τὴν κάθε πρόνοια τοῦ Θεοῦ; πόσοι ποῦ ἔζησαν ὅλο τὸν καιρὸ τους στὰ δεσμά, ἀντέχουν τὴν ταλαιπωρία αὐτὴ μὲ πιὸ μεγάλη εὐγνωμοσύνη ἀπ' ὅσους ζοῦν ἐλευθεροί κι' ἀσφαλισμένοι; Βλέπετε ἔτσι πῶς ἡ κατάσταση τῆς ψυχῆς καὶ πῶς ὁ δικὸς μας λογισμὸς εἶναι ἡ αἰτία καὶ γιὰ τοῦτα καὶ γιὰ ἐκεῖνα, κι' ὅχι ἡ ἴδια ἡ φύσις τῶν πραγμάτων; Ὡστε ἂν φροντίζαμε τὴν ψυχὴ μας, δὲ θάταν ταραχὴ, δὲ θάταν ἀταξία, δὲ θάταν κανένα κακὸ, ἀκόμα κι' ὅταν τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας πηγαίνουν πᾶντα καὶ κάτω, χειρότερα ἀπὸ κάθε παλῖρροια. Πῆς μου, γιατί εὐχαριστεῖ τὸ Θεὸ ὁ Παῦλος; Ἐζῆσε μὴ ζωῇ ἄριστη ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους,

νομῆς. Ὅπως καὶ ἐπὶ τῶν οὐτῶν ὁρῶμεν ὅταν μὴ γὰρ ἰσχυρὸν καὶ ἱερωμένον ᾤναι τὸ σῶμα τῆς γαστροῦ, ἢ πᾶν ὅπερ ἂν ἐνέδῃται, πᾶν σπλῆν ἢ, κἂν αὐτὸ ἀκαταργαστον, κἂν καθαρὸν αὐτὸ μετασχηματίζῃ χυμὸν, τῶς φυσικῆς κρᾶσεως περιγυρομένης τῆς ἐν τῷ στείλῳ κακίας· ὅταν δὲ ὁ τόνος αὐτοῦ καταλειμμένος ἢ καὶ χυμὸς, κἂν τὸ πᾶντων εὐχρηστότης αὐτῇ προσελθόντες ἔδωκα εἰς τὸ χειριστὸν αὐτὸ μετροῦμενος καὶ δαίμονες, τῆς ἀσθενείας τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ λυμνωμένης. Ὅπως δὲ καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἴδωμεν πραγμάτων ἀταξίαν, μὴ τὸν Θεὸν αἰτιώμεθα, ἀγαπητοί· τοῦτο γὰρ οὐχὶ φερόμενον ὅστις εὐρεῖν τῷ τραύματι, ἀλλὰ τραῦμα ἀπαγαγεῖν πρᾶγματι. Μὴ δαίμονι λογίζομεθα τὸν κόσμον τὴν οἰκονομίαν, μὴ ἀπρονοήτως εἶναι νομίζομεν τὰ παρόντα, μὴ γενεσκόως τινος καὶ εὐμεταμένης τυραννίδας ἐπιτελεζόμεν τῇ προνοίᾳ τοῦ Θεοῦ. Ταῦτα γὰρ πάντα βλασφημίας γέμει, καὶ ἡ ὄντως ταραχὴ καὶ ἀταξία οὐχὶ τῶν πραγμάτων ἐστὶ φορὰ, ἀλλ' ὁ οὗτος διακειμένος λογισμὸς· ὅς κἂν μωρίας εὐταξίας ἀπολαύῃ, ἔως ἂν τὴν ἀταξίαν τὴν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν ταραχὴν διαφωσάται, οὐδὲν αὐτῷ τῆς ἐν τοῖς πράγμασι εὐταξίας ἔσται τὸ πλῆρον· ἀλλ' ὥσπερ φερόμενος, νοσῶν μὴ καὶ ἐν μεσημβρίᾳ φανερὰτῃ σκότιος θέσται, καὶ ἔσται ἀνὴρ ἔταρος, καὶ οὐδὲν αὐτῷ τῆς ἀκτίως ἔσται πλῆρον, οὐγαίῳν δὲ καὶ ἱερωμένους, καὶ ἐν ἑσπερᾷ δυνήσεται τὸ σῶμα χρεωγραφεῖν μετὰ ἀσφαλείας· οὕτω καὶ ὁ τῆς διανοίας τῆς ἡμετέρας ὁφθαλ-

μός, ἔως μὴν ἐν ἱερωμένους ἢ, κἂν ἔτατος εἶναι δοκῶντα ἴδῃ, καλῶς θέσται· ὅταν δὲ διαφωσάμενος, κἂν εἰς αὐτὸν ἀναγῆται τὸν οὐρανόν, καὶ τῶν ἐκεῖ πολλῶν ἀταξίαν καταγινώσεται καὶ ταραχὴν. Καὶ οἱ ταῦτα οὕτως ἔχει, πολλὰ οἱ τῶν πάλαι καὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν τοῦτου κατασκευὰς παραδείγματα. Πόσοι πενίαν φέρουσιν εὐκόλως, καὶ τῷ Θεῷ διὰ τοῦτο εὐχαριστοῦντες οὐ διαλιμπάνουσιν; πόσοι πλοῦτον καὶ τρυφὴν ἔχοντες, οὐκ εὐχαριστοῦσιν, ἀλλὰ βλασφημοῦσι τὸν Δεσπότην; πόσοι μηδὲν παθόντες δεινόν, κατηγοροῦσι τῆς καθόλου προνοίας; πόσοι δεσποτήριον τὸν ἀπέναντι χρόνον οἰκόμενους, τῶν ἐν ἀλείς καὶ ἀσφαλείᾳ βελβουμένων εὐγνωμώτερον τὴν ἐκεῖ φέρουσι ταλαιπωρίαν. Ὅπως δὲ ἡ τῆς ψυχῆς κατάσταση, καὶ οἱ ὁ οικίους λογισμὸς καὶ τούτων καὶ ἐκείνων αἴτιος, ἀλλ' οὐκ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις. Ὡστε εἰ τῆς διανοίας ἐπιμελείαν ἀποποιώμεθα τῆς ἡμετέρας, οὐκ ἔν ταραχῇ, οὐκ ἔν ἀταξίᾳ, οὐκ ἔν τῶν δεινῶν οὐδὲν, εἰ καὶ εὐρίπου πέντος χαλεπώτερον ἂναι καὶ κάτω τὰ πράγματα τῆς ἡμετέρας ἐπόμετο ζωῆς. Διὰ τὴν γὰρ, εἰπέ μοι, Παῦλος εὐχαρίσται; Καίτοι τὸν ἄριστον βελβουκτόν ἐστὶ, τὸν πλῆρον τῇ ἀρετῇ συνεκτάτων τὴν ἁπάντα χρόνον, τὸν ἡμῶτα τοσαῦτα παθόντων δεινῶν· οὐδεὶς οὐκ εὐκαίτως ἐκείνους γέγονε τῶν ὅφ' ἢ ἴδῃ πάντων ἀνθρώπων, ὅτι χαλεπώτερα ἐκείνους πέπονθε τῶν ἐφ' οὗ γέγοναν ἀνθρώποι. Ἄλλ' ὁμοῦ ὁρῶν πολλοὺς ἐν πονηρίᾳ ζῶντας, καὶ εὐθυμου-

πέρασε ὅλο τὸν καιρὸ τοῦ στῆν ἀρετῇ, κί' ἔπαθε τόσα δεινά, ὅσα κανένας δὲν παθαίνει. Κανείς ἀνθρώπος κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο δὲν ἔγινε οὔτε πιὸ δίκαιος ἀπὸ αὐτόν, οὔτε ἔπαθε χειρότερα ἀπ' αὐτὸν κανένας, ἀπὸ τότε ποὺ ἔγιναν οἱ ἀνθρώποι. Κί' ὁμως βλέποντας πολλοὺς νὰ ζοῦν στὴν ποιηρία καὶ νὰ εὐτυχοῦν καὶ νὰ χαίρωνται ὅσα ἔχουν τώρα, κί' αὐτοὺς εὐχαριστοῦσε τὸ Θεὸ καὶ παρακινοῦσε ὅλους τοὺς ἄλλους νὰ κάνουν τὸ ἴδιο. Ἐκείνον νὰ βλέπετε. Κί' ἐσύ ὅταν δῆς τὸν ποιηρὸ νὰ χαίρεται, ὅταν τὸν δῆς νὰ καυχιέται, ὅταν δῆς νὰ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς του, νὰ πολεμᾷ αὐτοὺς ποὺ τὸν στενοχωροῦν, καμμιὰ ζημιὰ νὰ μὴν παθαίνει, ἀπὸ παντοῦ νὰ τρέχουν σ' αὐτόν τὰ χρήματα, ὅλοι νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν κολακεύουν, κί' ὅταν δῆς τὸν αὐτὸ σου σ' ὅλες τῆς ἀναποδιῆς, στὶς κατηγορίες, τῆς συκοφαντίας, τῆς ἀδικίας, μὴ νομίσῃς πὼς πρέπει ν' ἀπελπιστῇς, ἀλλὰ στρέψε τὴν προσοχὴ σου στὸν Παῦλο ποὺ εἶναι στὴν ἴδια θέση μ' ἐσένα, ὀρθῶς τὴν ψυχὴ σου, γύρισε στὴ λογικὴ σου, μὴ νικηθῇς ἀπὸ τὴ στενοχώρια. Τὸ φίλο τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἐχθρὸ τοῦ μὴν τὸν κρίνῃς ἀπὸ τὴν τωρινὴ καλοπέραση καὶ κακοπέραση, ἀλλὰ ἂν τὸν δῆς νὰ ζῇ σωστά, νὰ τὸν ταπεινῶνῃ ἡ ἀσθένεια καὶ νὰ φροντίζῃ τὴν εὐσθένειά του, νὰ τὸν μακαρίζῃς καὶ νὰ τὸν θεωρῇς ἀξιολύλευτο, κί' ὅς βρίσκεται δεμένος μὲ χίλιες ἀλυσίδες, κί' ὅς μένῃ πάντα στὰ δεσμά, κί' ἂν εἶναι δοῦλος στοὺς ἀνάξιους, κί' ἂν ζητιανεύῃ, κί' ἂν δουλεῖται τὰ μέταλλα, κί' ἂν

ὑποφέρει ὅποιο νᾶναι κακὸ. Γιατί εἶν' εὐτυχισμένοι αὐτοί, κί' ἂν ἀκόμα τοῦ βγά-
ζουν τὰ μάτια, κί' ἂν τὸν καίνε, κί' ἂν τοῦ κόβουν τὸ σῶμα λίγο - λίγο. Κί' ὅταν δῆς τὸν ἄλλο στὴν ἀκολασία καὶ τὴν ποιηρία, καὶ στὰ χειρότερα κακὰ νὰ ζῇ, κί' ὁμως νὰ χαίρεται τιμὴ μεγάλη, στὸν ἴδιο τὸ θρόνο τὸ βασιλικὸ ν' ἀνεβαίνει, καὶ στέμμα νὰ φορῇ, καὶ νάχη πορφύρα, κί' ὅλο τὸν κόσμον νὰ ἐξουσιάζῃ, δάκρυσε καὶ γι' αὐτὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο αὐτό, καὶ λυπήσου 'τον. Γιατί πραγματικά, τίποτα χειρότερο δὲν ὑπάρχει ἀπὸ τὴν ψυχὴ αὐτῇ, κί' ἂν ἔχῃ ὑποταγμένη ὅλη τὴν οἰκουμένη. Τί θὰ ὠφεληθῇ νὰ εἶναι πλούσιος στὰ χρήματα, ὅταν εἶναι ἀπ' ὅλους πιὸ φτωχὸς στὴν ἀρετῇ; Καὶ ποὺ τὸ κέρδος νὰ ἔχῃ στὴν ἐξουσία του τόσα, ὅταν δὲν μπορῇ νὰ ἐξουσιάζῃ τὸν αὐτὸ του καὶ τὰ πάθη του; Ἀλλὰ εἰμῖς, ὅταν δοῦμε κάποιον νὰ ὑποφέρῃ στὸ σῶμα καὶ νάχη πυρετὸ, ἢ πόνους στὰ πόδια, ἢ κάποιον μαρᾶζι, ἢ νὰ τὸν ἔχῃ κυριεῖν ἕνα πάθος ἀνίστο, δακρύζομε, κί' ἄς εἶναι πιὸ πλούσιος ἀπ' ὅλους καὶ τόσο περισσότερο, ὅσο πιὸ πλούσιος εἶναι. Διότι τὰ δεινὰ φαίνονται πιὸ μεγάλα ὅταν ἔχῃ κανεὶς ἄφθονα τ' ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσῃ, ἀφοῦ ὅποιον τὸν ἐμποδίζει ἡ φτώχεια γιὰ ν' ἀπολαύσῃ, αὐτὸς ἔχει γιὰ παρηγορίαν τοῦ τὴν ἀνάγκη, καὶ ὅποιος εἶναι σὲ θέση ὅλα νὰ τὰ μεταχειρισθῇ, κί' ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, μ' αὐτὸ καὶ μόνο καίγεται πιὸ πολύ. Πῶς δὲν εἶναι ἀπρεπο λοιπόν, ὅταν δοῦμε κάποιον κυριευμένο ἀπὸ νόσημα σωματικὸ

μόνος, καὶ τὸν παρόντων χρημάτων ἀπολαύοντα, εὐχαριστεῖ τὸ Θεὸ καὶ αὐτός, καὶ τοὺς ἄλλους πᾶσι παρίνει τοῦτο. Πρὸς ἐκεῖνον βλέπετε. Καὶ σὺ ὅταν ἴδῃς τὸν ποιηρὸν εὐθυμωμένον, ὅταν ἴδῃς ἑπαιδόμενον, ὅταν ἴδῃς ἐχθρὸν κρατοῦντα, τοὺς λαλοῦντάς τε ἀνυμνοῦντα, μὴ βεβαιῶν ὑποστάνα κρατοῦντα, πανταχόθεν αὐτὰ τὰ χρήματα ἐπιρρόντα, πάντας τιμῶντας καὶ νοκαλοῦντας, οὐτὸν δὲ ἐν τοῖς ἐναντίοις πᾶσιν, ἐν ἐπαιτίαις, συκοφαντίαις, ἐπιβουλαῖς, καὶ νομίσις εἶναι τὸν ἐπαρρημένον, ἀλλ' εἰς Παῦλον ἴδων τὸν τῆς σῆς δὲν μαρτύρο, ἀνέβηθι τὴν διάνοιαν, ἀνάγκησαι τοὺς λογισμοὺς, μὴ καταπέσῃς ὑπὸ τῆς ἀθυμίας. Τὸν φίλον τὸ Θεὸ καὶ τὸν πολέμιον μὴ ἀπὸ τῆς εὐπραγίας καὶ εὐσπλαγίας τῆς ἐνταῦθα δοκιμάς, ἀλλὰ ἐν μὲν ἴδῃς Ἀρῶς ζῶντα, καὶ νόσω λενομένου, καὶ πρὸς τὸ ἀεὶ ζῆναι βλέποντα, μακάριζε καὶ ζῆλωτόν εἶναι νόμιζε, καὶ μισρὰς ἀλόσις περικέκτηται, καὶ θεομακροτέρων οὐκ ἂν διαπαντός, καὶ ἀναξίος δουλείῃ, καὶ πένθηται, καὶ μέταλλα ἐργάζηται, νῦν ἀποὺς πάσχη δεινόν. Μακάριος γὰρ οὗτός ἐστι, καὶ ἐξορρόγηται, καὶ κατεῖται, καὶ κατὰ μικρὸν διαπανθᾷ τὸ σῶμα. Ἄν δὲ ἴδῃς ἄνθρωπον ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ποιηρῇ, καὶ τοὺς ἐσχατοὺς ζῶντα κακοῖς, καὶ πολλὰς ἀπολαύοντα τιμῆς, ἐπὶ τὸν θρόνον αὐτὸν ἀναβαίνοντα τὴν βασιλείαν καὶ διάδωμτα περικείμενον, καὶ ἀδυσγρίβῃ ἔχοντα, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης κρατοῦντα, δάκρυσον καὶ διὰ τοῦτο τὸν τοιοῦτον, καὶ ταλῆαζε. Οὐδὲν

γὰρ ὄντως ἀθλιώτερον τῆς οὗτω διακεκμημένης ψυχῆς, καὶν πᾶσαν ὑποταγμένην ἔχει τὴν οἰκουμένην. Τί γὰρ βραδὸς ἐν χρήμασι πλουτεῖν, ὅταν κατὰ τὴν ἀρετὴν πάντων πτωχότερος ᾖ; τί δὲ κέρδος σοσόντων κρατεῖν, ὅταν αὐτοῦ καὶ τὸν αὐτοῦ παθὼν μὴ θλίνηται περιγενέσθαι; Ἄλλ' ἂν μὲν σῶμα ἴσμεν κακῶς διακεκμημένον καὶ περῖττοντα, ἢ ποδάλγῃς, ἢ φέθῃ τινί, ἢ ἑτέρῳ ἀνθρώκτι πάθει προκατειλημμένον, διακυρόμενον, καὶ πάντων εὐπορώτερος ᾖ, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον, ὥσπερ ἐν εὐπορώτερος ᾖ. Ἢ γὰρ εὐπορώς δευτερεύον γίνεται τὸν δεινόν, ὅταν ἐν ἀφθονίᾳ τις τὸν ἀναγκάσειν. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ πέναν κωλύσμενος τῆς ἀπολαύσεως, ἔχει τὴν ἀνάγκην παραμυθίζον δὲ κύριος ἐν πάσῃ κακῇ ῥηθῇ, καὶ καλυόμενος ὑπὸ τῆς ἀρωστίας, αὐτὰ τοῦτο μᾶλλον ἐμπιπράται. Πῶς οὖν οὐκ ἔσποιν εἰ μὲν νοσήματα σωματικὰ προκατειλημμένα ἴσμεν τινα, ταλινέειν αὐτόν, καὶν εὐπορὸς ᾖ, ψυχῆς δὲ κακῶς διακεκμημένης, ψυχῆς, ἥς ἡμῖν ἴσον οὐδὲν οὐδὲ τιμωρόντων, μακαρίζῃς εἰ' ὀλίγα χρήματα, ἢ διὰ πρόσκαιρον τιμὴν, ἢ εἰ' ἄλλο τῶν ἐνταῦθα μενόντων καὶ μετὰ τῆς ζωῆς ταύτης, μᾶλλον δὲ πολλὰς καὶ πρὸ τῆς ζωῆς, ἡμᾶς ἀποκαταπόντων; Μὴ, παρακαλῶ. Ταῦτα τῆς ταρσεῖς ἡμῖν αἴτια, ταῦτα θεωροῦ. Διὰ τοῦτο τοῦ Θεοῦ κατηγοροῦσι πολλοὶ, διὰ τοῦτο τὸν κόσμον ἀπρονόητον νομίζουσιν. Ὡς εἰ βῆσεν ἐπὶ οὐδὲν ἀγαθὸν ἐν τῷ παρόντι βίῳ, ἀλλ' ἢ ἀρετὴ μόνον, οὐ πλοῦτος, οὐ χρήματα, οὐχ ὕψιστος, οὐ

νὰ τὸν κακοτυχιζόμεναι κ' ἂν ἀκόμα εἶναι εὐπρόσ, κ' ὅταν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι καλὰ, ἡ ψυχὴ, ποὺ δὲν ἔχουμε ἄλλο ἴσο, οὔτε πιὸ πολὺτιμο, νὰ καλοτυχιζόμεναι γιὰ λίγα χρήματα, ἢ γιὰ πρόσκαιρὴ τιμὴ, ἢ γιὰ κατ' ἄλλο ποῦ μένει ἔδω καὶ μὰς ἐγκαταλείπει ὕστερα μαζί μὲ τὴ ζωὴ αὐτῇ, καὶ μάλιστα πρὶν ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτῇ πολλὰς φορὲς; "Οχι, σὰς παρακαλῶ. Αὐτὰ μὰς φέρουν τὴν ταραχὴν, αὐτὰ τὸ θόρυβο. Γι' αὐτὸ κατηγοροῦν πολλοὶ τὸ Θεό, γι' αὐτὸ νομίζουν πῶς στὸν κόσμον δὲν ὑπάρχει πρόνοια. Κι' ἂν ἤξεραν ὅτι κανὲν ἀγαθὸ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτῇ τὴ ζωὴ παρὰ μόνο ἡ ἀρετὴ, οὔτε πλοῦτος, οὔτε χρήματα, οὔτε υἱεῖα, οὔτε ἐξουσία, οὔτε ἄλλο τίποτα, κ' ὅτι κανένα κακὸ δὲν ὑπάρχει σ' αὐτῇ τὴ ζωὴ παρὰ μόνο ἡ κακία καὶ ἡ πονηρία καὶ ἡ διαστροφή τῆς ψυχῆς, οὔτε φτώχεια, οὔτε ἀσθένεια καὶ κατηγορία, καὶ συκοφαντίες, καὶ τὰ ἄλλα ποὺ θεωροῦνται δεινὰ, τότε δὲ θὰ τὰ ἔλεγον ποτὲ αὐτὰ, ὅσα τώρα λένε, δὲ θὰ στενοχωροῦνταν ποτὲ, δὲ θὰ μακάριζαν ποτὲ αὐτοὺς ποὺ ἔπρεπε νὰ τοὺς λυποῦνται, δὲ θὰ λυποῦνταν ποτὲ αὐτοὺς ποὺ ἔπρεπε νὰ τοὺς μακαρίζουν, δὲ θὰ λογαρίαζαν τοὺς ἀνθρώπους ὅπως τὰ πράγματα. Διότι τὸ νὰ καλοτυχιζῆς τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴν πολυσαρκία τοὺς καὶ γιὰ τὸ πλούσιο τραπέζι τοὺς καὶ γιὰ τὸν πολὺ τοὺς ὕπνον, αὐτὸ δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ σὰ νὰ λογαριάζῃς τοὺς ἀνθρώπους σὰν τὰ ζῶα, δίχως λογικὴν, γιὰτί κι' αὐτὰ τὰ ἴδια πράγματα ἔχουν γιὰ εὐτυχία, ἢ καλύτερα, καὶ σὰν ἄλογα ζῶα

δυναστεία, οὐκ ἄλλο οὐδέν, καὶ ὡς οὐδὲν κακὸν ἐν τῷ παρόντι βίω, ἀλλ' ἢ κακία μόνον καὶ πονηρία καὶ διαστροφή ψυχῆς, οὐ πένια καὶ νόμος, καὶ ἐπίκρισις, καὶ συκοφαντίαι, καὶ τὰ ἄλλα, ἀ νομίζεται εἶναι δεινὰ, οὐκ ἂν ποτε ταῦτα ἐρρηθίζαντο, ἅπερ νῦν, οὐκ ἂν ποτε ἐν ἀδύμῳ διήγαγον, οὐκ ἂν ποτε ἐμακάρισαν οὐς ταλαινίζοντες ἔχρην, οὐκ ἂν ποτε ἐταλάνασαν οὐς μακαρίζοντες ἔβει, οὐκ ἂν ὡς περὶ ὄντων τῶν ἀνθρώπων δεικνύον. Ὡς γὰρ ἐπὶ πολυσαρκία, καὶ θαυθεῖα φάνη, καὶ ὅντων πολλῶ μακαρίζουν ἀνθρώπους οὐδὲν ἑτερον ἔστιν, ἢ ὡς περὶ ἀλόγων διακατέσθαι· ἐπεὶ καὶ ἐκείνων τοῦτο ἔστιν ἡ εὐπρέπεια, μᾶλλον δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀλόγων κακία τοῦτο ἔστι. Πολλοὶ γοῦν καὶ ὄνοι καὶ ἵπποι διεφθόρον, ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀσφαργίᾳ ζῶντες. Εἰτα, ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων ζῶων, οὐς ἡ πᾶσα ἀρετὴ ἐν εὐεῖᾳ σώματος, βλαβερὸν τοῦτο ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων, οὐς πᾶν τὸ κύρος ἐν τῇ ψυχῇς εὐγενείᾳ, ἀρετῇ τὸ τοῦτο θεσθόμεθα, καὶ οὐκ ἀλεσχρησόμεθα τὸν οὐρανόν, καὶ τοῖς τῆς ψυχῆς ἡμῶν συγγεῖς ἀγγέλοις, οὐκ ἐρυθίζεις καὶ αὐτὴν τὸ σῶμα τῆς τῆς φωνῆς καὶ τὴν διαπάσαν, οὐ γὰρ ὡς περὶ τοῖς ἀλόγων, οὕτω καὶ ἡμῖν αὐτὸ διετύπωνεν ὁ Θεός, ἀλλ' ὡς πρῶτον ἦν μᾶλλον ψυχὴ λογικὴ καὶ ἀθανάτου διακονεῖν.

ἀκόμα, αὐτὸ εἶναι τοῦ κακοῦ ἢ αἰτία. Πολλοὶ ὄνοι καὶ ἵπποι καταστράφηκαν καθὼς ζοῦσαν στὴν τεμπελιά καὶ τὴν πολυφαγία. Ἐπειτα, ἀφοῦ στὰ δίχως λογικὴ ζῶα, ποὺ ὅλη τους ἡ ἀρετὴ εἶναι στὴ σώματικὴ τους δύναμη, εἶναι βλαβερὸν αὐτό, στοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὅλη τὴν ἀξία τους τὴν ἔχουν στὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς τους, θὰ τὸ πάρωμε αὐτὸ γιὰ ἀρετὴ καὶ δὲ θὰ ντραποῦμε τὸν οὐρανὸ καὶ τοὺς συγγενεῖς τῆς ψυχῆς μας, τοὺς ἀγγέλους; δὲ ντρέπεσαι καὶ τὴν ἴδια τὴ φύσιν τοῦ σώματος σου καὶ τὴν κατασκευὴν του; γιὰτί ὁ Θεὸς δὲν ἐπλασε τὸ σῶμα μας σὰν τὸ σῶμα τῶν ζώων, ἀλλὰ τέτοιο ποὺ νὰ μὴν πορὴ νὰ ἐξυπηρετῇ ψυχὴ ἀθάνατη καὶ λογικὴ. Γιατί δηλαδὴ στὰ ζῶα ἔκαμε ὁ Θεὸς τὰ μάτια νὰ κοιτάζουν κάτω, καὶ σ' ἐσένα τὰ τοποθέτησε πᾶνω στὸ κεφάλι σὰν πᾶνω σὲ φρούριον ψηλὸ; Μήπως διότι αὐτὰ δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὸν οὐρανόν, ἐνῶ σ' ἐσένα δόθηκε ἡ ἐντολὴ ἀπ' τὴν ἀρχήν, κ' ἀπ' τὸ Θεὸ κ' ἀπὸ τὴ φύσιν, νὰ παρατηρῇς τὰ οὐράνια πιὸ πολὺ; Γιατί τὸ δικό σου σῶμα τὸ ἔκαμε ὀρθίον καὶ τὸ σῶμα τῶν ζώων πάλι νὰ κλίνη πρὸς τὰ κάτω; Μήπως γιὰ τὴν ἴδια αἰτία πάλι, γιὰ νὰ σοὺ μάθῃ κ' ἀπὸ τὴν κατασκευὴν σου ἀκόμα νὰ μὴν ἔχῃς τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὴ γῆ, κ' οὔτε ν' ἀφανίζεσαι μὲ τὰ πράγματα τῆς ζωῆς αὐτῆς; "Ἄς μὴν ἀρνηθούμε ἄσκημα λοιπὸν τὴν καλὴν καταγωγὴν μας, κ' ἂς μὴν ξεπέσωμε στὸ κακὸ γένος τῶν ζώων, γιὰ νὰ μὴν πῇ καὶ γιὰ μᾶς ὁ Διυδῆ· Ὁ ἀνθρώπος ποῦ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲν υἱὸς, δὲν τὸ ἐννοίωσεν. Διότι τὸ νὰ

διὰ τί γὰρ τοῖς μὲν ἀλόγων πῶσι κάτω νεύοντας ἐποίησε τοὺς ἐρρηθιμένους ὁ Θεός, οὐ δὲ καὶ ὡς ἐν ἀνθρώποις τῇ καρπῇ φέρων αὐτοὺς ἐγκατέστηκεν; οὐκ ἐπειδὴ ἐκείνοις μὲν οὐδὲν πρὸς τὸν οὐρανὸν κινῶν, οὐ δὲ μάλιστα τὰ ἐνω περισκοπεῖν νόμος καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ τῆς φύσεως ἐξ ἀρχῆς ἐτίθη; διὰ τί οὐ μὲν τὸ σῶμα ὀρθὸν ἐποίησαν, ἐκείνοις δὲ πάλιν κάτω νενευκός; οὐχὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν πάλιν, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς διαπάσεως παιδεύωντες, μὴδὲν κινῶν ἔχειν πρὸς τὴν γῆν, μήτε προστετικέναι τοῖς παροῦσι πράγμασι; Μὴ τοῖνυν καταπροδῶμεν τὴν εὐγένειαν, μὴδὲ πρὸς τὴν τῶν ὁλόγων δυσγένειαν ἐξολισθησώμεν, ἐνὰ μὲν καὶ περὶ ἡμῶν εἴπῃ· "Ἀνθρώπος ἐν τῇ ὥν οὐ συνήκεν (Ψαλμ. 48, 21). Τὸ γὰρ τρυφῇ, καὶ πῶτος, καὶ δόξῃ, καὶ τοῖς παροῦσι πράγμασι τὴν εὐγένειαν ὀρίζεσθαι, οὐκ ἔστιν ἐπισκεπόμενον τὴν οὐρανὸν εὐγένειαν, ἀλλ' ἀνθρώπων ἵππων καὶ ὄνων γενομένων "Ἀλλὰ μὴ γενώμεν τινος τοιοῦτος ἐνταῦθα παρείαν, ἐν ἀπῷ χορῷ καὶ θεάτρῳ πνευματικῷ, καὶ σὺλλόγω θεοσεβῇ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐκίστην ἡμᾶς βέλαι ἀπολαύμεν ἀφροσύνας, ἐνὰ καὶ περὶ δραπετῇ τῷ λόγῳ, τὰ ὁλομανοῦντα πᾶσι τῆς διανοίας περικρίπτουσα, ἐγκαρπὰ δένδρα γενώμεθα, καὶ καρπὸν ἐνέγκω-

καθορίζη τὴν εὐτυχίαν· τοῦ κανεῖς ἀπὸ τὴν καλοπέραση καὶ τὰ πλούτη καὶ τὴ δόξα, κι' ἀπὸ τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς ζωῆς, αὐτὸ δὲν ταιριάζει σ' ἐκείνους ποὺ λογαριάζουν τὴν εὐγενικὴν καταγωγή τους, ἀλλὰ σ' ἀνθρώπους ποὺ ἔγιναν ἄλογα καὶ ὄνιοι. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο νὰ βρίσκωνται ἐδῶ τέτοιοι ἀνθρώποι, ο' αὐτὴ τὴν ἁγία συγκέντρωση, καὶ στὸ θέατρο τὸ πνευματικόν, καὶ στὴ συντροφίαν αὐτὴν ποὺ σέβεται τὸ Θεόν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς χαιρόμαστε κάθε μέρα τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ κόβωμε μὲ τὸ λόγο, σὺν

μὲ δρεπάνι, τὰ ἀκόλαστα πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ νὰ γινόμεσθε δέντρα καρποφόρα, καὶ ν' ἀποδίδωμε ὠριμο καρπὸν, ποὺ νὰ φυλάγεται στὴ βασιλικὴ ἀποθήκη, νὰ φέρνῃ δόξα στὸν Κύριο ὄλων μας καὶ τὸν γεωργὸ τῶν ψυχῶν μας, καὶ σ' ἐμᾶς τὴ ζωὴ τὴν ἀθάνατην, τὴν ὁποία μακάρι ὅλοι μας ν' ἀξιωθοῦμε, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

μεν ὠριμον, εἰς ἀποθήκην ἀποτιθέμενον βασιλικήν, δόξαν φέροντα τῷ κοινῷ Δεσπότη καὶ γεωργῷ τῶν ἡμετέρων ὑψῶν, καὶ ἡμῖν ζωὴν τὴν ἀθάνατον, ἧς γένοιτο πάντας ἡμᾶς

ἐπιτυχεῖν, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δόξα, καὶ κράτος, καὶ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ὁ ποιος κακολογεῖ πατέρα ἢ μητέρα, νὰ θανατωθῇ, λέει. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη βρισκόταν αὐτὸς ὁ νόμος, τότε ποῦ ἡ προσοχὴ γιὰ τὸν ἄριστο τρόπο ζωῆς δὲν ἦταν μεγάλη, τότε ποῦ ἀρχίζει ὁ Θεὸς νὰ φανερώσῃ τὸ θέλημά του, ὅταν οἱ ἐντολὲς ἦταν παιδικές, ὅταν ἦταν τὸ γάλα, ὅταν ἦταν ὁ παιδαγωγός, ὅταν ὁ λύχνος, ὅταν ὁ τύπος, ὅταν ἦταν ἡ σκιά. Τί νὰ ποῦμε τώρα ποῦ βρισκόμαστε στὴ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων καὶ στὴν τόση γνώση, γι' αὐτοὺς ποῦ κακολογοῦν δχι πατέρα καὶ μητέρα, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸ Θεὸ τῶν ὧλων; ποιά τιμωρία τὸς περιμένει αὐτοὺς; πόσο θὰ κρατηθῇ ἡ κόλασίς τους, ἀνάλογα μὲ τὴν κακία τους; καὶ ποίος πύρρινος ποταμός, ποῖο ἀτέλειωτο σκουλήκι, ποῖο βαθὺ σκοτάδι, ποιά δεσμὰ, ποίος φόβος, ποίος θρῆνος; Ὅλα τὰ βασανιστήρια, καὶ τὰ τωρινὰ καὶ τὰ μελλοντικά, θὰ ἔναι μικρὰ γιὰ τὴν ψυχὴ ποῦ εἶναι τέτοια, ποῦ ἔξεπρε στὴν τέτοια ἁμαρτία. Κι' ὑπάρχουν τῆς βλασφημίας τρόποι πολλοὶ καὶ διάφοροι, γι' αὐτὸ κι' εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς παρουσιάσω σήμερα, ὥστε νὰ μὴν πέσετε μὲ τὴ θέλησή σας σ' ἕνα ἀπ' αὐτοὺς, καὶ νὰ μὴν ἀδιαφορήσετε γιὰ φίλο ἢ ἐχθρὸ ποῦ θὰ τὸν δῆτε νὰ πέφτῃ σ' αὐτὴ τὴν ἁμαρτία. Διότι δὲν ὑπάρχει,

δὲν ὑπάρχει χειρότερη ἁμαρτία ἀπὸ αὐτή, μὰ κι' οὔτε ἴση, ἀλλὰ γίνεταί αἰτία νὰ μᾶς βρίσκουν κι' ἄλλα δεινὰ, καὶ φέρνει τὴν ἀτέλειωτη κόλαση καὶ τὴν ἀνυπόφορη τιμωρία, πράγμα ποῦ ὅλα τὰ καταστρέφει. Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποῦ κακολογοῦν τὸ Θεό; Αὐτοὶ ποῦ ὑψώνουν πάνω ἀπὸ τὴν πρόνοιάν του, τῆς τύχης τὴν ἀταξία καὶ τὴν ἀνάγκη. Καὶ τὸ νὰ ὑποφέρουν αὐτὴ τὴν ἀρρώστια οἱ ἄπιστοι καὶ ὅσοι θαυμάζουν καὶ λατρεύουν τὰ ξύλα καὶ τὶς πέτρες, αὐτὸ δὲν εἶναι κάτι σπουδαῖο· μὰ ὅταν αὐτοὶ ποῦ ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ τὴν πλάνη ἐκείνη καὶ τὴν ὑποδούλωση, καὶ καταξιώθηκαν νὰ γνωρίσουν τὸ μοναδικὸ Θεό, τὸν ἀληθινὸ καὶ πραγματικὸ Θεό, ὅταν αὐτοὶ ἀφήνονται νὰ τοὺς τραβᾷ αὐτὴ ἡ ζήλῃ ποῦ μοιάζει μὲ παλίρροια, αὐτὸς ὁ λογισμὸς, αὐτὴ ἡ μαγία, αὐτὸ τότε εἶναι τὸ τρομερὸ καὶ τὸ ἀξιογιά πολλὰ δάκρυα πραγματικά καὶ θρήνους. Ὅταν αὐτοὶ ποῦ λένε πῶς προσκυνοῦν τὸ Χριστό, κι' ἔχουν ἀξιώσῃ τόσα μυστήρια, καὶ πιστεύουν σὲ τόσες μυστικές ἀλήθειες, κι' ἔχουν τὴν σοφία ποῦ μᾶς φανέρωσε ὁ οὐρανός, αὐτοὶ, ὅστερ' ἀπὸ τὴν τόση τιμὴ ποῦ χάρηκαν ἀπὸ τὸ Θεό, γκρεμίζουν τόσο βαθιὰ τὸν ἑαυτὸ τους μὲ τὴ θέλησή τους, καθὼς παραιτοῦνται μὲ τόση ἀνοησία ἀπὸ τὴν ἐλευθερία

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτω τελευτᾷ (Ἐξοδ. 21, 17), φεῖν' ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς ὁ νόμος ἐκεῖτο, ὅτε οὐ πολλὴ ἀρίστη πολιτείας ἡ ἀκρίβεια, ὅτε εἰσαγωγή τοῦ θεοῦ ἦν, ὅτε παιδικὰ τὰ παραγγέλματα, ὅτε τὸ γάλα, ὅτε ὁ παιδαγωγός, ὅτε ὁ λύχνος, ὅτε ὁ τύπος καὶ ἡ σκιά. Τὸ ἂν εἴπομεν περὶ τῶν νῦν ἐν τῇ χάριτι, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων ἀληθείᾳ, καὶ τῇ τοσαύτῃ γνώσει, οὐχὶ πατέρα καὶ μητέρα κακολογούντων, ἀλλ' αὐτὸν τὸν τῶν ὧλων Θεόν; τίς τοὺς τοιοῦτους θέλει τιμωρεῖ; ποῖα τὸ μέτρο τῆς κακίας ἀρκεῖται πόλεις; ποῖος δὲ πυρὸς πεταμός, ποῖος σκώληξ ἀτελείωτος, ποῖον σκότος ἐξώτερον, ποῖα δεσμὰ, ποῖος θρῆνος, ποῖος κλυαυμός; Πάντα ἐλάττω τὰ βασανιστήρια, καὶ τὰ θνητά καὶ τὰ μελλοντά τῆς οὗτω διακειμένης φύξης, τῆς πρὸς τοσοῦτον κακίας κατενεχέουσας. Βλασφημίας δὲ τρόποι πολλοὶ καὶ διάφοροι· ὅσπερ ἀναγκαῖον αὐτοὺς ἐκθέσαις τίμησον, ὥστε μὴ ἐκόντας τινὶ τοιοῦτω περπεσεῖν, μᾶτε τινὰ τῶν φίλων, μᾶτε ἐχθρὸν περιτίποντα παρθεῖν.

Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι ταύτης ἁμαρτίας χεῖρων, ἀλλ' οὐδὲ ἴση, ἀλλὰ καὶ προσθήκη κακῶν τυτθὸ ἔστι, καὶ δὲ πάντα συγχέει, καὶ σὺγγνωστον ἔχει κόλασιν καὶ ἀφόρητον τιμωρίαν. Τίνες εἰσὶν οἱ τὸν Θεὸν κακῶς λέγοντες; Οἱ τῇ σοφίᾳ τῆς προνοίας αὐτοῦ τὴν ἐκ τῆς εἰμαρμένης ἀταξίαν καὶ ἀνέστηκιν ἐπιτελεῖζοντες. Καὶ τὸ μὲν τοὺς ἄπιστους, καὶ πρὸς ὅλα καὶ λίθους κεκηνότας, καὶ θεραπεύοντας, ταύτην νοσεῖν τὴν νόσον, σαυματοῦν οὐδὲν· τὸ δὲ τοὺς ταύτης μὲν ἀπαλλαγέντας τῆς πλάνης καὶ τῆς δουλείας, καταξιώθέντας δὲ τὸν ἐπὶ πάντων εἰδέναι Θεόν, τὸν ἀληθὲ καὶ ὄντως Θεόν, ὥστερ' ἐκ τίνος παλαιοῦς, πρὸς ἐκείνην ὑποσφρασθεῖν τὴν ζήλῃν, τὸν λογιζομέν καὶ τὴν μαγίαν, τοῦτο ἔστι τὸ δεινότερον, καὶ πολλῶν ὄντως δακρύων καὶ θρήνων ἄξιον· ὅταν οἱ τὸν Χριστὸν λέγοντες προσκυνεῖν, καὶ τοσοῦτον καταξιώθεντες μυστηρίων, καὶ τὴν ἀπορρήτων μετασχόντες δογματῶν, καὶ τῇ σοφίᾳ τῆς ἐξ οὐρανῶν ἡμῶν κατενηνεγμένης, μετὰ τὴν τοσαύτην τιμὴν ἢς λογιζομένων παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἐκόντας ἑαυτοὺς καταστρεμνίζωσι, τῆς μὲν

πού τούς χάρισε ὁ Θεός, καί ὑποτάσσονται σέ τέτοια φοβερή αἰχμαλωσία, καί κατασκευάζουν μέ τή σκέψη τους τέτοια ἀνύπαρκτη τυραννική ἐξουσία, καί ξεριζώνουν κάθε καλή ἐλπίδα, κι' ἐπιχειροῦν νά κόβουν τή δύναμη ἐκείνων πού φροντίζουν γιά τήν ἀρετή. Ὅπως στόν πόλεμο, ὅταν ὁ ἐχθρός δι' στρατιώτες γενναίους κι' ἐτοιμούς νά προσφέρουν τήν ἴδια τήν ψυχή τους γιά τήν πατρίδα, κι' ὅταν δέν μπορέσει μ' ἄλλον τρόπο νά τοὺς ἀχρηστέη, οὔτε νά τοὺς πάρη τήν προθυμία πού ἔχουν γιά τόν βασιλέα, οὔτε δειλοὺς νά τοὺς κάμῃ, οὔτε νά τοὺς νικήσῃ μέ τεχνάσματα, τότε τοὺς καταστρέφει μ' ἄλλον τρόπο· προσπαθεῖ νά τοὺς πείσῃ πῶς ἀδίκαι κι' ἀσκοπα καί γιά τὸ τίποτα μπαίνουν σέ τόσον κόπο, γιά νά τοὺς παραλύσῃ τὰ χέρια, γιά νά τοὺς ὑποτάξῃ τῇ δυνάμει τους, γιά νά σβῇ τήν προθυμία τους, γιά νά τοὺς τραβήξῃ ἀπὸ τῇ διάθεσίν τους γιά πόλεμο, νά τοὺς κάμῃ ἀπροσάτευτους κι' ἀσπίλους καί νά τοὺς πάρη δεμένους αἰχμαλώτους. Ἔτσι τὸ ἔχει κάνει κι' ὁ διάβολος. Ἐπειδὴ ἔβλεπε τοὺς πρὸ πολλοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης νά περιφρονοῦν τήν εἰδωλολατρικὴ πλάνη καί νά ὑποστηρίξουν μ' ὅλη τους τὴν διάθεσιν καί μ' ὅλη τὴν ψυχὴ τους τὸ λόγο τῆς εὐσέβειας, καί γι' αὐτὸ νά φροντίζουν ὅλοι γιά τήν ἀρετὴ καί ν' ἀποφεύγουν τὴν κακία, δέν ἐτόλμησε νά βγῇ καί νὰ πῇ φανερά, φύγετε μακριὰ ἀπ' τὸν Χριστὸ, περιφρονήσετε τὶς ἀλήθειες του, μῦθος καί πλάνη εἶναι ὅλα γι' αὐτόν, δέν

τολμᾷ νά τὰ πῇ αὐτά, εἶναι πονηρὸς κι' ἀπάνθρωπος, καί κατάλαβε πῶς μᾶλλον θὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἐξουσία του καί θὰ τὸν μισήσουν πρὸ πολὺ. Γι' αὐτὸ δέν κατηγορεῖ ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ γυρίζει ἕνα γύρω καὶ σκορπᾷ στὰ κρυφὰ τὸ δηλητήριον τῆς κακοπιστῆς διωσκαλίας του, ἀφήνει νά φαίνεται πῶς μένει στὴν πίστιν, μὰ πραγματικά τὴν βγάζει ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς, ἀρνιέται τὴ διδασκαλίαν τῆς ἀλήθειας καί, σ' ὅσους τὸν παραδεχοῦν, συκοφαντεῖ βαρὶὰ τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ ἔχει κατασκευάσει αὐτὸ τὸ δηλητήριον καί τὰ θανατηφόρα φάρμακα τῆς ψυχῆς, γιά νά πετύχῃ κρυφὰ ὅλα ὅσα εἶπα, γιά νά ἀποδείξῃ τὸ φρόνημά μας δίχως νόημα καί τὴν πίστιν μας δίχως ἀλήθεια, γιά νά πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους νά ἔχουν κακὴ γνώμην γιά τὸ Θεό, ὅπως τὸ ἔκανε καί στόν Ἀδὰμ τὸν παλαιὸ καιρὸ, πού τοῦ παρουσίασε τὸ Θεὸ σάν κάποιον ζηλόφθονον καί φθονερό. Κι' ἔλεγε κατὰ τέτοια, μ' ὅσα συμβούλευε· ἤξερε ὁ Θεός, λέει, ὅτι θ' ἀνοίξουν τὰ μάτια σας, ἤξερε ὅτι θὰ γίνετε σάν θεοί, σὰς ἐφθόνησε, σὰς ζήλεψε γιά τὴν τόσο μεγάλῃ τιμῇ. Διότι ἂν καὶ δέν τὰ ἔγινε ὅλα αὐτὰ τὰ λόγια, ὅμως αὐτὰ τοὺς ἔδινε νά καταλάβουν μ' ὅσα ἔλεγε. Καί πρόσθεε τὴν κακουργίαν του. Ἀντίστρεψε τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόφασιν κι' εἶπε ὅτι ἂν δέν τὸν ὑπακούουσιν ὅλα πετύχουν μεγάλα ἀγαθὰ, ὅπως τὸ νά ἀνοίξουν τὰ μάτια τους καί νά γίνουν ἴσοι μέ θεοὺς, καί νά γνωρίζουν τὰ πάντα, ἀλλὰ δέν εἶπε καθόλου ὅτι ἐκεῖνος πού τοὺς τὰ ἐμποδίζει αὐτὰ εἶναι πονηρὸς, γιά νά μὴ

ἀπειράται, ἦν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο, μετὰ πολλῆς ἀλογίας αὐτοὺς ἐμβάλλοντας, βουλήει δὲ χαλεπωτάτῃ ὑποβάλλοντας αὐτοὺς, καὶ τυραννικωτάτῃ τυραννίζας τὴν οὐκ οὖσαν ἀνατάσσοντας διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ πᾶσαν ἐλπίδα χρηστὴν ἐκοκύνοντας, καὶ τὰ νεῦρα τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἐσπουνδύκωντας ἐκατέμην ἐπιχειροῦντας. Καθάρπευεν ἐν πολέμῳ στρατιώτας γενναίους, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐτοιμοὺς θύτας ἐπιθούσας, τῶν ἐχθρῶν τὶς ἰδῶν, καὶ μὴ δυνάμεναι ἑτέρως καταβλάσασαι τρόπον, μηδὲ ἀποστῆσαι τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως προθυμίας, μηδὲ ποιῆσαι δειλοὺς, μηδὲ μηχανήμασι περιγενέσθαι, ἑτέρως λυμῆναι, πείθειν ἐπιχειρῶν ὡς εἰσὶ καὶ μάτην καὶ ἐπ' οὐδὲν τοσοῦτον ἐπιδικάζοντας πόνον, ὥστε αὐτὸν ἐκλῶσαι τὰς χεῖρας, ὥστε αὐτὸν καταβλάσῃ τὴν ῥώμην, καὶ δὲ σῶσαι τὴν προθυμίαν, ὥστε διὰ πάντων τούτων ἀποστήσῃ μὴ τῆς περὶ τὸν πόλεμον σπουδῆς, γυμνοῖς δὲ καὶ ἀόπλοις νομίμας, δεδεμένους αἰχμαλώτους ᾤχεσθαι ὅπως καὶ ὁ διάβολος ποιεῖται. Ἐπειδὴ ἴδωρ τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ τὸ πλῆθος τῆς οἰκουμένης καταγελῶντας μὴ τῆς Ἑλληνικῆς πόλεως, παντὶ δὲ θυμῷ καὶ πάσῃ ψυχῇ τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσβεβύτατος λόγον, εἶτα ἐκ τούτου πολλὴν μὴ ἀρετῆς γινωμὴν σπουδὴν, πολλὴν δὲ ὑπερόψαν κακίαν, προβαλεῖν μὲν καὶ φανερὸς εἰπεῖν, ἀπόστητε τοῦ Χριστοῦ, καταγελᾶσατε τὸν πατρ' αὐτοῦ δογμάτων, μῦθος ἔστι τὰ ἐκείνου καὶ πλάνη,

πονηρὸς τις ἔστι καὶ ἀπάνθρωπος, οὐ τολμᾷ οἶδε γὰρ ταῦτα μᾶλλον ἀποπειθίσσοντας αὐτοῦ τῆς τυραννίδος, καὶ μισήσοντας αὐτὸν μαίοντας. Διὰ τοῦτο μὴν ἔξ εὐθείας οὐκ εἰσάγει τὴν κατηγορίαν, κύκλῳ δὲ περιων, ὑποσπείρει λάθρα τὸν ἰὸν τὸν δυσσεβῶν δογμάτων, τὸ μὲν δοκεῖν ἀφελὲς μῆναι ἐν τῇ πίστει, τῇ δὲ ἀληθείᾳ, πρόσκειναι αὐτὴν ἀνασπᾶν, καὶ πάντα καταλὼν τῆς ἀληθείας τὰ δόγματα, καὶ πολλὴν τοῦ Θεοῦ καταχλῶν διαβολὴν παρὰ τοῖς πειθόμενοις. Διὰ τοῦτο αὐτὸ τὸ δηλητήριον τοῦτο, καὶ τὰ θανατηφόρα τῆς ἐμπαρμένης κατεσκευάσθησαν φάρμακα, ἵνα πάντα ἅπερ εἶπον λάθρα εἰσαγάγῃ, ἵνα κενὴν ἡμῶν εἴλῃ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν πίστιν κενήν, ἵνα πονήρῳ περὶ τοῦ Θεοῦ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους ὥσπερ ἔχουν ἕπαρ οὐ καὶ ἂν ἀρῇ πεποιθὲν ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ, καθάρπευ βασιλεύον τινα καὶ φθονερόν διαβῶν τὸν Θεόν. Μόνον γὰρ οὕτως οὕτως ἔλεγεν δι' ὧν παρήν· ἦδει, ἡσπῆν, ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀνοιγέσθαι ὕψιν οἱ ὀφθαλμοί, ἦδει ἐπὶ ἰσοθεῖ ὡς θεοί, ἐφθόνησαν ὕψιν, ἔδωκεσαν ὕψιν μαίονας τιμῆς. Εἰ γὰρ καὶ μὴ προσετίθει ταῦτα τὰ ῥήματα, ταῦτα αὐτοὺς ἀπ' ὧν ἔλεγον ἀποπειρᾶν εἰδίδου. Καὶ ὅρα τὴν κακουργίαν. Ἀνατράχας τοῦ Θεοῦ τὴν ὄψιν, καὶ εἰπὼν ἐπὶ μεγάλα αὐτοὺς ἀγαθὰ ἔσται μὴ πειθόμενοις αὐτῷ, οἷον, ἀνοίξῃς ὀφθαλμοὺς καὶ ἰσοθεῖς, καὶ γνώως ἡγούμενος, οὐκ εἶπεν προσέθηναι οἱ πονηρὸς ὁ τοῦτων ἀπειργῶν, ἵνα μὴ βῆξῃ καθάρπευ ἐχθρὸς τις καὶ πολέμιος λέγων ἀπολογεῖσθαι,

φανή ὅτι τὸν κατηγορεῖ σὰν ἔχθρὸς κι' ἀντιθέτως του, ἀλλὰ παριστάνει τὸ σύμβουλο καὶ τὸν προστάτη, γιὰ νὰ τοὺς κάμη νὰ παραδεχτοῦν εὐκολὰ τὴν κακὴ συμβουλή του, ὅπως κι' ἔγινε. Διότι τίποτ' ἄλλο δὲν ἤθελε νὰ κατασπέρῃ μ' αὐτὰ πού ἔλεγε, παρὰ νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν Θεὸ πού τοὺς ἐδημιούργησε. Ζηλόφθονος εἶναι καὶ φθονερός, σὰς φθονεῖ γιὰ τὰ μεγάλα ἀγαθὰ πού ἔχετε. Βέβαια, δὲν τὰ εἶπε φανερά αὐτὰ τὰ λόγια, γιὰτὶ τότε θὰ τὸν καταλάβαιναν ἔχθρὸ καὶ θάφευγαν, ἀλλὰ κρατήθηκε καὶ δὲν τὰ εἶπε, τὰ μισόκρυψε, κι' ἔδωσε αὐτὴ τὴν ὀλέθρια συμβουλή. Ἔτσι ἀκριβῶς καὶ τώρα, δὲ λέει, φύγετε μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστὸ γιὰτὶ οἱ θεϊκὲς διδασκαλίαι εἶναι γιὰ περιφρόνησιν· διότι ξέρεῖ καλὰ ὅτι θάλεγε ψέματα καὶ δὲ θὰ γινόνταν πιστευτός. Μὲ τὴν κακούργα ποιηρία του μᾶς ἀφῆκε ὁ αὐτὰ πού πιστεύουμε, νὰ προχωροῦμε στὴν ἀλήθεια, κι' ὕστερα μ' ἄλλον τρόπο πού ἡμεῖς δὲν ξέρομε, μᾶς κάνει νὰ χάσωμε τὴν αἰώνια αὐτὴ κληρονομία. Ὅπως ὅταν ἕνας πού κρατᾷ ἀπὸ τὸ χερί ἕνα γνήσιο κι' ἐλεύθερο παιδί, ἕνα ἄθωο κι' ἀπονήρευτο, καὶ δὲν τὸ βγάζει ἔξω ἀπὸ τὸ πατρικὸ του σπῆτι, ἀλλὰ τὸ συμβουλεύει νὰ φερθῇ ἔτσι, πού, θέλει καὶ δὲ θέλει, νὰ χάσῃ ὅλα τὰ πατρικά του δικαιώματα. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸ, δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὸς πού πιστεύει στὴν τύχη, ν' ἀξιώσῃ τὸν οὐρανὸ, ἢ καλύτερα, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ξεφύγῃ τὴ γέεννα καὶ τὴν κόλαση, γιὰτὶ ὁ σατανᾶς μᾶς προστάζει ὅλους νὰ πιστεύωμε ἀντίθετα

σ' ὅσα μᾶς διδάσκει ὁ Θεός. Ὁ Θεὸς λέει, "Ἄν θέλετε καὶ μ' ἀκούσετε, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς γῆς φάτε· μ' ἂν δὲ θέλετε καὶ δὲ μ' ἀκούσετε, μαχαίρει θὰ σᾶς φάῃ. Διότι τὸ στόμα τοῦ Κυρίου τὰ εἶπε αὐτά.

Εἶδες πῶς μιλάει ὁ Θεὸς καὶ ποιοὺς νόμους δίνει; "Ἀκουσε καὶ τὴν τύχη πῶς μιλάει, καὶ πῶς φέρνει ἀντίθετες συνήθειες, καὶ μάθε, ὅτι ἐκεῖνα τὰ εἶπε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, κι' αὐτὰ ὁ πονηρὸς δαίμονας κι' ἕνα ἀνήμερο θηρίο. Εἶπε ὁ Θεός, "Ἄν θέλετε, κι' ἂν δὲ θέλετε· ἔτσι τὸ ἀφῆσε στὴ δικὴ μας θέληση, κι' ἔδωσε στὴν ἐξουσία μας τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν κακία. Καὶ τὶ λέει ὁ σατανᾶς; "Ὅτι δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ξεφύγῃ τὴν τύχη, κι' ἂν θέλωμε κι' ἂν δὲ θέλωμε. Ὁ Θεὸς λέει, "Ἄν θέλετε, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς γῆς φάτε, κι' ἡ τύχη λέει, κι' ἂν θέλωμε, μὰ δὲ μᾶς εἶναι γραμμένο, τίποτα δὲν ὠφελεῖ νὰ τὸ θέλωμε. Ὁ Θεὸς λέει, "Ἄν δὲ θέλετε, νὰ προσέξετε τὰ λόγια μου, μαχαίρει θὰ σᾶς φάῃ· κι' αὐτὴ λέει, ἂν δὲ θέλωμε, ἀλλὰ μᾶς εἶναι γραμμένο, ἐξάπαντος σωζόμεσθε. Αὐτὰ δὲ λέει ἡ τύχη; Λοιπὸν τὸ πᾶν φανερό ἀπὸ αὐτὴ τὴ μάχη; τί πὶδ φανερό ἀπὸ τὸν πόλεμο αὐτὸ πού τόσο ἀδιάντροπα ξεκίνησαν οἱ διδασκαλοὶ τῆς πονηρίας, οἱ δαίμονες, ἐνάντια στὰ θεῖα λόγια; Ἀλλὰ, αὐτὸ πού εἶπα πρὶν, τὸ νὰ τὰ παραδέχωνται αὐτὰ οἱ δαίμονες, κι' ὁ ἀνθρώπινος πού εἶναι σὰν δαίμονες, οἱ εἰδωλωλάτρες ἐννοῶ, δὲν εἶναι παράξενο. Μὰ τὸ νὰ πε-

ἄλλα πρόσωπον συμβολοῦν καὶ κηδεμόνος ὑπόδοξ, εὐπαράδεκτον ποίησι τὴν κακὴν παραινέσιν· ὁ δὲ καὶ γέγονεν. Οὐδὲν γὰρ ἔτερον ἦθελε κατασκευάσει δι' ὧν ἔλεγεν, ἀλλ' ἡ ὅτι ἀπόστατε τοῦ Θεοῦ τοῦ πεποιηκότος· βάσανός ἐστι καὶ φθονερός, φθονεὶ τῶν μειζόνων ὡς ἐν ἀγαθῶν. Ἄλλ' αὐτὰ φανερώς μὲν οὐκ ἔθηκε τὰ ἄμματα· ἡ γὰρ ἐν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν εἶναι ἔχθρῶν, ἐμυγον ἀφ' οὗ ἐλπεῖν αὐτοὺς ταῦτα καὶ περιστάλλας, τὴν ὀλέθραν ταύτην εἰσήγαγε συμβουλὴν. Οὕτω δὲ καὶ νῦν οὐ λέγει μὲν, ἀπόστατε τοῦ Χριστοῦ, ὡς καταγνωσμένοι νῦν θεῶν δογματῶν· οἷός γάρ ἐστι ἐξουθεῖο καὶ οὐκ ἐπιστεύατο κακούργους δὲ δοκεῖ μὲν ἡμᾶς ἀρεταῖς ἐν τούτοις, καὶ συγχωρεῖν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἑτέρως δὲ οὐκ εἰδόμενος αὐτοὺς ἐλαίρει τῆς αἰωνίου ταύτης κληρονομίας· ὥσπερ ἂν εἰ τις παῖδ' ἀ γνήσιον καὶ ἐλεύθερον, ἀπλοῦν τινα καὶ ἀπρόνοον, τῇ δεξιᾷ μὲν κατέγων μὴ ἐκβάλει τῆς πατρικῆς οἰκίας, παραινῶν δὲ αὐτὸς ποιεῖν δι' ὧν καὶ ἐκὼν καὶ δικῶν ἐκπαιδεῖται τὸν πατρὶ- νὸν ἀπέναντον. Οὗ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν εἰσαρκῶς προσέχον- τα, θυνομένην τὸν οὐρανὸν ἐπιτυχεῖν, μᾶλλον δὲ οὐκ ἔστι θυ- νομένην τὴν γέενναν καὶ τὴν κόλασιν ἐκφυγεῖν· ἀπειναντίας γὰρ τοῖς τοῦ Θεοῦ δόγμασι θανατῶν παύσασθαι ἐπιτάττει. Ὁ Θεὸς λέγει, "Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσ- σητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε·

ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μὴδὲ εἰσακούσσητέ με, μαχαίρει ὁ μᾶς κατέδεσται. Τὸ γὰρ στόμα Κυρίου ἐλάλασε ταῦτα (Ἠσαΐου 1, 19-20).

Εἶδες πῶς ὁ Θεὸς φθγγεται καὶ ποίους τίθησι νόμους; Ἀκουσον καὶ τῆς εἰσαρκίας, πῶς φθγγεται, καὶ πῶς ἐναντι- οῦς εἰσάγει θεομῶς, καὶ μᾶτε, πῶς ἐκεῖνα μὲν ὁπὸ θεοῦ Πνεύ- ματος εἰρηται, τὰ δὲ ταῦτες ὁπὸ πονηροῦ δαίμονος καὶ θηρὸς τινος ἀνημέρου. Εἶπεν ὁ Θεός, "Ἐὰν θέλητε, καὶ ἂν μὴ θέλητε, κυρίως ἡμῶν ποιῶν ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ ἐπὶ τῇ γνώμῃ τῇ ἡμετέρᾳ τιθεῖς. Ἐκεῖνος δὲ τί φησιν; "Ὅτι τὸ εἰσαρκίαν οὐ θυνομένην ἐκφυγεῖν, καὶ θέλωμε, καὶ μὴ θέλωμε. Ὁ Θεὸς λέγει· "Ἐὰν θέλητε, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγε- σθε· αὐτὴ λέγει, καὶν θέλωμε, μὴ ἢ δὲ ἡμῖν δοδεμένοι, οὐδὲν ὠφελεῖ τοῦτο θέλιν. Ὁ Θεὸς λέγει, "Ἐὰν μὴ θέλητε νὰ προσέγειν τοῖς λόγοις μου, μαχαίρει ὁ μᾶς κατέδεσται· αὐτὴ λέγει, ἂν μὴ θέλωμε, ἢ δὲ ἡμῖν δοδεμένοι, πάντως σωζόμεθα. Οὗ ταῦτα ἡ εἰσαρκίαν φησι; Τί γένοιτο ἐν οὐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἀσπαστέρον; τί τοῦ πόλεμου φησι πρῶτον τοῦτο, ἐν ἀντιστήντως οὕτω πρὸς τὰ θεῖα λόγια εἰδοντο οἱ τῆς πονηρίας διδασκαλοὶ δαίμονες; Ἄλλ' ὅπερ ἔφη, τὸ μὲν δαίμονας καὶ ἀνθρώπους ἄλλους δαίμονας, τοὺς Ἑλλήνας

ριφρουήτε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἑσεῖς, ποῦ ἔχετε ἀξιώσῃ τέτοια θεϊκὰ καὶ σωτήρια διδασκαλία, καὶ τὸ νὰ πηγαίνετε μὲ τὸ μέρος ἐκείνων ποῦ δὲν ἔχουν καθόλου λογικὸ καὶ χάνουν τὴν ψυχὴ τους, αὐτοὶ εἶναι τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα. Καὶ γιὰ τὴν νὰ κατακρίνω κ' αὐτοὺς ποῦ δὲν εἶναι μαζὶ μας; Τώρα μιλάω σ' ἐσᾶς, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, τὰ τέκνα τῆς ἐκκλησίας, ποῦ ἀνατρέφεστε στὸ πατρικὸ σπίτι, ποῦ χαίρεστε τὴν οὐράνια διδασκαλία, ποῦ τιμηθήκατε μὲ τὴν τιμὴ. Γι' αὐτὸ στενάζω, γι' αὐτὸ δακρύζω καὶ θρηνῶ· διότι ἀξίζει τὸ θρῆνο, ὅταν ἓνας πέφτῃ σὲ σφάλματα ποῦ δὲν εἶναι ἄξια νὰ συχωρεθοῦν. Πές μου, ποῖα συχώρεση ὑπάρχει, ὅταν ἀποφασίξῃ ὁ Θεὸς κ' οἱ δαίμονες λένε τὰ ἀντίθετα, κ' οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ παραδεχτοῦν πρὸς ἀξιοπίστα ὅσα οἱ δαίμονες λένε; Ἀλλὰ ἂς μὴν τὰ βάζωμε στὸ λογισμὸ μας τώρα αὐτὰ, κ' ἂς δεῖξωμε πόσο τιποτένιοι εἶναι αὐτοὶ ποῦ τοὺς παραδέχονται. Ὁ Θεὸς λέει, "Ἐβαλα μπροστὰ σου φωτιά καὶ νερό, τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο, κ' ὅπου θέλεις ἀπλώσε τὸ χέρι σου. Ὁ δαίμονας λέει ὅτι δὲν εἶναι δικαίωμα σου ν' ἀπλώσῃς τὸ χέρι σου, ἀλλὰ εἶναι κάποια ἀνάγκη καὶ βία. Καὶ τὰ θεωρεῖς αὐτὰ πρὸς ἀξιοπίστα, καὶ δὲν καταλαβαίνεις ποῖοι σὲ συμβουλεύουν, ὅτι ὁ ἓνας εἶναι ὁ Θεός, κ' ὁ ἄλλος δαίμονας. Δὲν ἐξετάζεις τὴν διαφορά ποῦ ἔχουν οἱ συμβουλές αὐτές, διὴ μὴ εἶναι σωτήρια καὶ ὁδηγεῖ στὴν ἀρετὴ, κ' ἡ ἄλλη εἶναι

πραγματικὰ δαιμονικὴ καὶ φέρνει στὴν κακία καὶ τὴν πονηρία. Δὲν ὑπολογίζεις ὅσα σοῦ ἔχει κάνει ὁ Θεὸς κ' ὅσα ὁ δαίμονας, ὅτι ὁ ἓνας τόσο σ' ἀγάπησε, ὥστε καὶ τὸ Μονογενὴ σου νὰ δώσῃ γιὰ χάρι σου, ποῦ τίποτα πρὸς πολὺμην δὲν ἔχε ὁ Πατέρας, κ' ὅτι τόσο ἀκόμα σ' ἀγαπᾷ, ὥστε νὰ σὲ παρακαλῇ μὲ τοὺς ἀποστόλους γιὰ τὴ σωτηρία σου, καὶ κάνει τὸ πᾶν γιὰ σένα; κ' ὁ ἄλλος τόσο σ' ἐμίσησε καὶ σὲ μισεῖ, ὥστε νὰ σὲ πολεμᾷ μὲ κάθε τρόπο, κ' ὄχι μόνο νὰ μὴ σοῦ δίνῃ κανένα καλὸ, ἀλλὰ κ' ἐκείνα ποῦ πῆρες ἀπὸ τὸ Θεό, κ' αὐτὰ νὰ προσπαθῇ νὰ σοῦ τὰ στερήσῃ. Ὁ ἓνας ἐφρόντισε νὰ σὲ κάμῃ ἴσο μὲ τοὺς ἀγγέλους, ὁ ἄλλος σὲ κατάντησε πρὸς ἄτιμο ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ σέρνονται στὴ γῆ, κ' αὐτοὺς νὰ προσκυνᾷς σὲ κατὰφερέ. Ὁ ἓνας σὲ τραβᾷ στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ στὶς ἄλλες τιμές, κ' ὁ ἄλλος ἐφθόνισε κ' αὐτὴ τὴν τιμὴ ποῦ σοῦ δόθηκε ἐδῶ, καὶ δὲν παραιτήθηκε μέχρι ποῦ σ' ἔκανε νὰ τὴ χάσῃς. Διότι ἂν καὶ δὲν μπορῆτε νὰ δῆτε μὲ μῖα ὅσα διδάσκει, ἂν κ' εἶναι κ' ἀπὸ τὸν ἥλιο πρὸς φανερά σ' ὅσους μποροῦν νὰ σκεφτοῦν λίγο, πρέπει νὰ καταλάβετε ὅτι τοῦ Θεοῦ τὰ διδάγματα ἔχουν ὁλοφάνερη τὴν ἀρετὴ καὶ τὴ σωτηρία, καὶ τοὺς διαβόλους οἱ συμβουλές, τὴν κακία. Μὰ κ' ἂν δὲν μπορῆτε νὰ τὰ καταλάβετε αὐτὰ τὰ ἴδια, τοῦλάχιστο μάθετε τὸ σωτήριο καὶ τὸ βλαβερὸ ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ συμβουλεύουν. Γιατὶ δὲν εἶναι σωστὸ νάχωμε αὐτὴ τὴ γνώμη γιὰ τὰ ἄλλα πράγματα, κ' ὅταν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ὁ γιστρὸς δώσῃ σὲ κά-

λῶμα, ταῦτα πείθεσθαι, θυμασθῆναι οὐδὲν τὸ δὲ ὅμως οὕτω θείας καὶ σωτηρίου διδασκαλίας ἀπολυπώντας, ἀτιμάζοντες μὲν ταῦτα, προστρέχοντες δὲ ἐκείνοις τοῖς ἀλογητάτοις, καὶ ψυχὰς ἀπώλιναν ἔχουσιν, τοῦτο ὅτι τὸ πάντων χαλεπώτερον. Τὴ γὰρ μοι καὶ τοὺς 3 ἐξω κρίνειν (Α' Κορ. 5, 12): "Εἰμὶ τέως πρὸς ὑμᾶς ἔστιν ὁ λόγος, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ παιδεύομένους, τοὺς οὐρανῶν ἀπολαύοντας διδασμάτων, τοὺς τοσούτῃ τιμηθέντας τιμὴ διὰ τοῦτο στένω, διὰ τοῦτο δακρύω καὶ θρηνῶ· θρηνῶ γὰρ ὄντως ἔξω, ὅταν τίς μὴδὲ συγγνώμης ἔχει πλὴττὴ πτώματα. Ποῖα γὰρ, εἰτέ μοι, συγγνώμη, ὅταν ἀποφασίσῃς Θεὸς καὶ δαίμονες ἀντιφύγονται, καὶ ἀξιοπιστότερα δόξῃ παρὰ τῶν οὐκείων τοῦ Θεοῦ τὰ παρ' ἐκείνων ἐνγόμματα; Μὴ γὰρ λογισμοὺς κινούμεν νῦν, ἀλλὰ τέως τὴν (παρότητα τῶν ἐκείνων) πειθομένων λείποντες. Ὁ Θεὸς λέγει, Παρὰ 8, καὶ σοὶ 5 πρὸ καὶ 9 δμορ, τὴν 9 ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, οὐδὲν ὅθεν 9 ἡς ἐκτελεῖν σου τὴν χεῖρα (Ἐκκλ. 15, 17): ὁ δαίμων λέγει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν σοὶ τὸ ἐκτελεῖν τὴν χεῖρα, ἀλλ' ἀνάγκη τὴν καὶ βία. Καὶ ἀξιοπιστότερα εἶναι οὐ δοκεῖ, καὶ τὸ μόνον τὸν συμβολούντων νοεῖς, ὅτι ὁ μὲν Θεός, ὁ δὲ δαίμων οὐ τῆς συμβουλῆς τὸ διαφέρον ἐξετάζει, ὅτι τὸ μὲν σωτήριον καὶ πρὸς ἀρετὴν καλεῖ, τὸ δὲ ὄντως

καὶ δαιμονικὸν καὶ πρὸς κακίαν καὶ πονηρίαν· οὐ τὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ σοὶ γυγνόμενα, καὶ τὰ παρὰ τοῦ δαίμονος σκοπεῖς, ὅτι ὁ μὲν οὕτως σε ἐλπίσεν, ὥς καὶ τὸν Μονογενὴ θοῦναι ὑπὲρ σοῦ, οὐ τιμωρότερον οὐδὲν ἢν τῷ Πατρὶ, καὶ ἔτι φίλει, ὡς καὶ παρακαλεῖται σε διὰ τῶν ἀποστόλων ὡς τῆς σῆς σωτηρίας, καὶ τὰντα ποιεῖ· ὁ δὲ οὕτως ἐμίσησε καὶ μισεῖ, ὡς διὰ πάντων σοὶ πολεμεῖν καὶ μὴ μόνον οὐδὲν δίδοναι χρηστῶν, ἀλλὰ καὶ ἂν ἐμβαῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦτον πεισθῆσαι ἐκβάλλει· ὁ μὲν ἀγγέλλει σε ἴσον ποῖσσαι ἁπολυπᾶσαι, ὁ δὲ τῶν κακῶν βλαδίζοντων ἀτιμωτόν σε κατέστησεν, αὐτοὺς τὰ οὐ ποικικνεῖν ἀντιτάσσας ὁ μὲν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν ἔλκει καὶ τὰς ἄλλας τιμὰς, ὁ δὲ καὶ τῆς ἐνταῦθα οὐ δοδεκίμης ἐφθόνισσε, καὶ οὐ πρότερον ἀπέστη, ὥς ἐξέβαλεν. Εἰ γὰρ καὶ τὰ δόγματα οὐ δύνασθε αὐτοῦ συνορᾶν, καίτοι ἡλίω σαφέστερα τοῖς μὴ νοθεύουσιν ἔστιν· οὕτω καὶ ταῦτα τὰ τοῦ Θεοῦ πρόβλεπον ἔχει τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν, καὶ κείνη τὴν κακίαν· ἀλλ' ὁμοῦ εἰ πρὸς αὐτὰ μὴ δύνασθε συνδεῖν, κἂν ἀπὸ τῶν συμβολούντων μάθετε τὸ σωτήριον καὶ τὸ βλαβερὸν. Πῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων πραγμάτων ταύτῃ μαχεσθῆσαι τὴν γνώμην, κἂν μὴ ἱστέρι δώσῃ τὴν οἰτίαν, μὴ περιεργασθῆσαι, ἀλλ' ὡς ὅντως ποικτικῶν δέχσασθαι, ἂν δὲ φαρμακὸς καὶ γῆρας, μὴ πολυπραγμανεῖν, ἀλλ' ὡς δηλητήριον καὶ βλαβερὸν ἀπο-

ποιον ἔνα τρόφιμο, νὰ μὴν τὸ περιεργάζεσθαι, ἀλλὰ νὰ τὸ δέχεσθαι σὰν ὠφέλιμο στήν ὑγεία του, κ' ὅταν τὸ δώσῃ ἕνας κακοῦργος κ' ἀπατεώνας νὰ μὴν τὸ πολυεξετάζῃ, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀποστρέφεται σὰ δηλητήριο πού θά τοῦ κάμῃ κακό, ἐνῷ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, στὰ ζητήματα τοῦ Θεοῦ, οὔτε αὐτὸ δὲν τὸ κάνομε, κ' ἄς εἶναι τόσο πιὸ μεγάλη ἡ διαφορά ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ τὸ δαίμονα, παρὰ ἀνάμεσα στὸ γιαντὸ καὶ τὸν κακοῦργο, ὥστε νὰ μὴν μπορῇ καθεὶς νὰ τὸ πῇ, οὔτε τὸ παραστήσῃ μὲ λογισμό καὶ μὲ λόγο. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν εἶναι τελείως ἀτρεπτο, ἐκεῖ πού ἡ διαφορά ἀνάμεσα σ' ἐκείνους πού δίνουν τὸ τρόφιμο εἶναι ἐλάχιστη, ἐκεῖ νὰ μὴν πολυεξετάζωμε, ἀλλὰ ἀντὶ γιὰ κάθε διδασκαλία νὰ προσέχωμε τὰ πρόσωπα, κ' ἐκεῖ πού ἡ διαφορά ἀνάμεσα στοὺς δυὸ πού συμβουλευοῦν, εἶναι τόσο μεγάλη, ἐκεῖ νὰ χρειαζόμεσθε νὰ ξετάσωμε καὶ νὰ μάθωμε ὅτι τὸ ἓνα εἶναι σωτήριο καὶ τὸ ἄλλο βλαβερὸ; Μὴ, σὰς παρακαλῶ, μὴ γινόμεσθε πιὸ ἀνόητοι κ' ἀπὸ τὰ ζῶα, ἀλλὰ ἄς φεύγωμε μακριὰ κ' ἄς μὴ δίνωμε σημασία σ' αὐτὰ τὰ λόγια. Οἱ κακὲς παρῆες καταστρέφουν τὰ καλὰ ἢ θη, κ' ὅσοι ξεγελαστοῦν δὲν μποροῦν νὰ βροῦν συχώρησιν. Γιὰ τοῖο λόγο, ἂν δῆς ἕναν τόπο μ' ἐπιδημίες κ' ἀρρώστιας ἀποφύγετε νὰ κατοικήσῃς ἐκεῖ, κ' ὅταν ἀκόμα ἀμέτρητα πράγματα σὲ τραβοῦν ἐκεῖ, ἐπειδὴ προτιμᾷς νὰ ἔχῃς τὴ σωματικὴ σου ὑγεία, κ' ὅμως δὲ φεύγεις μακριὰ ὅταν μερικοὶ εἶναι γεμάτοι ἀρρώστιας ἰδῆες κ' ἔχουν δάσθῃναι πού δὲν καταστρέ-

φει μόνο τὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχὴ ἐξολοθρεῖ, καὶ τὴν κάνει πιὸ κακὴ καὶ πιὸ ἀνόητη; Ἄκουσε, λέει κάποιος σοφὸς ἀνθρώπος, μὴ σταθῇς, φύγε μακριὰ, μὴν καθύστερῃς, καὶ μὴ δώσης καὶ τὸν ἐλάχιστον καιρὸ γι' αὐτά. Τὰ λέμε αὐτά, ὅχι γιὰτὶ δειλιάζομε τὴ δύναμιν τῆς δικῆς τοὺς διδασκαλίας, ἀλλὰ γιὰτὶ φοβόμεσθε τὴ δικὴ σας ἀδυναμία. Διότι, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅσα λένε αὐτοὶ φαίνονται κ' ἀπ' τῆς ἀράχνης πιὸ ἀνίσχυρα σ' ἐμᾶς, πού ἔχομε καλὰ θεμελιωμένη τὴν πίστη μας, κ' ὅσο μᾶλλον τὰ λένε αὐτὰ τὰ τραγοῦδια τοὺς μύριες φορές, τόσο καὶ πιὸ πολὺ κερδίζουν τὰ γέλια μας, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν κυριεύτηκαν ἀπὸ μανία κ' ἔχασαν τὰ λόγια τους. Ἄλλα φοβόμεσθε τὴν ἀδυναμίαν τῆς δικῆς σας. Δὲν τὰ λέω αὐτά γιὰ νὰ κατηγορήσω ὁλους, ἀλλὰ αὐτοὺς πού φταῖνε γιὰ ὅσα λέω. Ὅπως κ' ὁ Παῦλος, πού εἶχε δικαίωμα σ' ὁλους, δὲν δίδασκει μόνο, ἀλλὰ φανερώνει στὸ μαθητὴ του τὸν Τιμόθεο καὶ τὴν λογομαχίαν πού στρέφονται ἐναντίον τῶν ἁλλων, καὶ συμβουλεύει νὰ ἀποφύγωμε τὶς ἀνόητες διδασκαλίας. Λίγος εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ζωῆς μας, σύντομη ἡ εὐκαιρία γιὰ σωτηρία. Ὅταν λοιπὸν τὸν ἐξοβένωμε αὐτὸν τὸν σύντομο καιρὸ πού μᾶς δόθηκε γιὰ νὰ μάθωμε κάτι χρήσιμο, στὸ ν' ἀκούμε περιττὰ κ' ἀνώφελα καὶ βλαβερὰ λόγια, πότε θὰ βροῦμε τὸν ἄλλο καιρὸ νὰ μάθωμε τ' ἀναγκαῖα καὶ τὰ τόσο βιαστικά; Διότι ἀκόμα κ' ἂν ἦταν μακρὸς ὁ καιρὸς, θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν περνούσαμε ὁλόκληρο στὰ χρήσιμα, μὰ ὅταν εἶναι λίγος καὶ σύντομος, πῶς δὲ

στρέφεται; ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ μὴδὲ τοῦτο καχεῖσθαι τῷ μέσῳ; οἱ τοὺς τοσούτους πλὴν τὸ μέσον Θεοῦ καὶ δαίμονος, ἢ λαοῦ καὶ φαρμακίου, ὅσον οὐδὲ ἔξωστιν εἶπεν, οὐδὲ μὴ παρὰστῆσαι καὶ λόγῳ. Πῶς οὖν οὐκ ἐσχάτης ἀτοπίας, ἔνθα μὴ ἐλάχιστον τὸ διάφορον τῶν παρεχόντων τὰ οὐκ, μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλὰ τὴ ποιότητι τῶν προσώπων ἀντὶ πάσης καχεῖσθαι διδασκαλίας; ἔνθα δὲ τοσούτον τὸ μέσον τῶν συμβουλευόντων, λόγῳ χρεῖαν ἔχειν πρὸς τὸ μαθεῖν, ὅτι τὸ μὲν σωτήριον, τὸ δὲ βλαβερὸν; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ τῶν ἀλόγων ὡς ἀλογώτεροι, ἀλλ' ἀποπτόμενοι, καὶ μὴ ἐπιουλῶμεν τὰς ἀνάξας; Θεοῖς ὡς οὖν ἡ θῆ χρηστὰ δουλῖαι κακαὶ (Α' Κορ. 15, 33) καὶ συγκληῖς οὖν ἔστι τυχὲν τοὺς ἀποφύγετε. Τίνας γὰρ ἔπαιον, ἂν μὴν λοιμικὸν χωρίον ἴδης καὶ ἐπίνοσον, φεύγεις τὴν ἐκεῖ διατριβὴν, καὶ μὴ μωρὰ σὲ εἰς τὴν πρὸς τὴν οἰκίαν ἐκείνην, πάντων τῶν τοῦ σώματος ὑγιεινὰν προτιθεῖς; ὅταν δὲ λόγῳ τοῦ λοιμώδους τινὲς ὧν ἐμπεληθῇσιν, καὶ νοσήματός, οὐχὶ σώμα διαφθιρὸντος μόνον, ἀλλὰ καὶ ψυχῇ ἀπολλύοντος, καὶ χρεῖα καὶ φυλοτέρην ἐργαζομένου, οὐκ ἀποπτόβης; Ἄκουσον, ὅποιος τις σοφὸς ἄνθρωπος, ἢ στήνεις, ἀλλ' ἀποπτόβῃς, μὴ ἐγχερῶνεις (Παρ. 9, 18), καὶ τὴν βαρυτάτην ἐν τοῦτοις δεινῶν διατριβὴν. Ταῦτα δὲ λέγομεν, οὐ τὴν ἰσχύϊν τῶν παρ' ἐκείνων δογματικῶν δει-

κότες, ἀλλὰ τὴν ὑμετέραν ἀσθένειαν φοβόμενοι. Ἡμεῖς γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριτι ἀρχαίαν ἀσθενέστερα τὰ ἐκείνων φαίνεται, τοῖς τελεμειωμένοις τῇ πίστει, καὶ μωρὰς ἡμῶν ἐπέδωκεν τὰς ἀνάξας, τοσοῦτο πλείω καὶ γέλῳτα ὀφειλόμενοι παρ' ἡμῶν, καθάπερ οἱ μεμνημένοι καὶ τῶν οὐκίων φρονούντες ἀσθενήτες; τὴν δὲ ὑμετέραν ἀσθένειαν δεδιόκαμεν. Οὐ κατὰ πάντων λέγω τὰ ἐλεημένα, ἀλλὰ κατὰ τῶν ὑπεκυμένων τοῖς λεγομένοις ἄνθρωποις. Ἐπεὶ καὶ Παῦλος, ὁ πάντων κρατῶν, οὐχὶ διδασκαλίας μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἀλλοτρῶν ἐπιεικῶς τὴν μοῆτι τὴν Τιμόθεον τὰς λογομαχίας, τὰς κενωτικὰς περιστασιαῖς παραιεῖ (Β' Τιμ. 2, 16). Ὁ λόγος ἐστὶν ὅτι τῆς ζωῆς ἡμῶν χρόνος, βραχὺ τὸ τῆς σωτηρίας ἐσθόν. Ἄν οὖν αὐτὸν τὸν βραχύν χρόνον τὸν δοθέντα ἡμῖν πρὸς τὸ μαθεῖν τι τῶν χρησίμων, εἰς περιττὰς καὶ ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς ἀναλώσωμεν ἀφοσιώσεις, πότε λοιπὸν εὐπορήσωμεν ἑτέρῳ πρὸς τὸ μαθεῖν τὰ ἀναγκαῖα καὶ κατεπεύγοντα; Μάλιστα μὲν γὰρ, εἰ καὶ μακρὸς ἦν, πάντα αὐτὸν εἰς τὰ χρήσιμα ἀναλίσκειν ἔδει; ὅταν δὲ καὶ ὀλίγος ἦ καὶ βραχὺς, πῶς οὐκ ἐσχάτης ἀνοίας τὴν ὠνιότητα αὐτοῦ εἰς τὰ διαφθιρὸντα δόγματα τὴν ὑσυχίαν τὴν ἡμετέραν δοπαῖν; Τί σοι χρεῖα φαρμάκιον; καὶ δέξιν πληγὴν, μὴ τὸν χρόνον ἀναλώσῃς εἰς τὸ θεραπεῖσθαι, ἀ λαμβάνεις παρ' ἑτέρων, καὶ ἔχεις; ἀπὸ τῶν θείων Γραφῶν τὸ ὑγιὲς συγ-

φανερώνει αυτό τη χειρότερη άνοησία, όταν τὸν ξοδεύουμε ἔτσι λίγο πού εἶναι στά διδάγματα πού καταστρέφουν τήν ψυχὴ μας; Τί τὸ θέλεις τὸ φάρμακο; ἀπόφυγε τήν πληγὴ, μὴν ξοδέψης τὸν καιρὸ σου νὰ θεραπεύῃς αὐτά πού παίρνεις ἀπὸ τοὺς ἄλλους κι' ἔχεις. Μάζευε τήν ὑγιεινὴ διδασκαλίαν ἀπὸ τήν ἁγία Γραφή, κι' όταν σέ πλησιάσῃ κανεὶς νὰ σοῦ λέῃ κάτι ἄλλο, φράξε καλὰ τ' αὐτιά σου, φύγε μακριὰ ἀμέσως, μὴν ἀργήσης. Κι' ὅπως όταν γίνεται μιὰ συγκέντρωση ἐναντίον βασιλέων, δὲ θ' ἀνεχόσουν νὰ πάρῃς μέρος σ' αὐτὴ τὴ σύναξη γιατί ὅπως καὶ νὰ ν' αἰ κινδυνεύσῃς μὲ τὸ νὰ κάθῃσαι μαζί τους ν' ἀκούς, κι' ἂς μὴ συμφωνοῦσες σ' ὅσα ἀκουσες, ἔτσι κι' όταν λέγεται κάτι ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ διαδίδεται διδασκαλία γεμάτη κατηγορία ἐναντίον του, δὲ θ' ἀποφύγῃς, δὲ θὰ μισήσῃς τὴ γλώσσα πού βλαστημᾷ, δὲ θὰ

φράξῃς τὰ ἄθα στόματα; Καὶ πῶς θὰ δυνηθῇς νὰ προσευχηθῇς μὲ θάρρος στὸν Θεό, όταν παίρνῃς μέρος στὶς κατηγορίες ἐναντίον του; Ὅχι, σὲ παρακαλῶ. Αὐτὰ δὲν τὰ εἶπα γιὰ ὅσους εἶναι ἐδῶ, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ γιὰ ὅσους εἶναι ἐδῶ. Διότι κι' ἂν ἐσεῖς δὲν ἔχετε τέτοια εὐθύνη, ἀλλὰ γι' αὐτοὺς πού ξέρετε νὰ ἔχουν αὐτὴ τὴν ἀσθένεια, νὰ βγάξετε μέσ' ἀπὸ τήν ψυχὴ σας τέτοια κι' ἄλλα πολλὰ λόγια γιὰ νὰ κόβετε ἀπὸ τίς ρίζες τὸ κακό. Καὶ μακάρι, μὲ τίς εὐχὰς τῶν ἁγίων καὶ τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ (γιατί τὰ δικά μας λόγια δὲν ἔχουν τόση δύναμη, ὅση ἔχει τὸ θάρρος τῆς δικῆς τους εὐχῆς), μακάρι ὅλοι ἐμεῖς, κι' ὅσοι φροντίζουν τὴ σύναξη τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἀπαλλαγούμε ἀπὸ κάθε κακό, καὶ νὰ σταθοῦμε μὲ θάρρος μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα. Ἀμήν.

Ἔσεται, κεν προσέλθῃ τις ἑτερόν τι λένων, ἀπόρραξον τὰ ὦτα, ἀποπίθῃσον εὐθέως, μὴ ἐγκρινίσῃς. Καὶ εἰ, κατὰ βασιλέων σπύλλοι γενόμενοι, οὐκ ἂν ἡνέσθω μετασχεῖν τοῦ συνεδρίου, ὡς τῇ κοινυνίᾳ τῆς ἀκρόσεως, εἰ καὶ μὴ συγκατάθεσις γένοιτο, κινδυνεύσωσιν πάντως· όταν κατὰ Θεοῦ λέγηται τι, καὶ δόγμα τῆς αὐτοῦ γέμον κατηγορίας γυμνάσῃται, οὐκ ἀπορεῖξῃ, ὡ μισήσεις τὴν βλάσφημον γλῶτταν, οὐκ ἐμπαῖξῃς τὰ ἄθα στόματα; Καὶ πῶς θνητὴ μετὰ παρηγορίας εὐχεσθαι τὸν Θεόν, ταῖς διαβολαῖς ταῖς κατ' αὐτοῦ κοινυνῶν; Μὴ, παρακαλῶ.

Ταῦτά μοι οὐ πρὸς τοὺς παρόντας εἴρεται, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸς τοὺς παρόντας. Εἰ γὰρ καὶ ἐμεῖς ἀνέχοντο, ἀλλ' οὐσιντες ἴσπε τεύτην νοσοῦντας τὴν νόσον, τούτοις καὶ ἑτέροις πλείουσιν ἐναντλάτε βήμασιν, ὥστε πρόβριζον ἀνασπάσει τὸ κακόν. Γένοιτο δὲ εὐχαῖς τῶν ἁγίων καὶ φίλων τοῦ Θεοῦ (οὐ γὰρ δὴ τοσοῦτον ἡμῶν ἰσχύει τὰ βήματα, ὅσον τῆς ἐκείνων εὐχῆς ἡ παρηγορία), γένοιτο πάντας ἡμᾶς, καὶ ὅσοι πρὸς τὸ πλῆρωμα τῆς Ἐκκλησίας συντελοῦσι, τούτων ἀπαλλαγέντας τῶν κακῶν, μετὰ παρηγορίας στήναι ἐμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ Λειστοῦ, ὡ ἡ δόξα. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Καλὰ τὸ ξέρω ὅτι καὶ πρὶν μίλησα σὴν ἀγάπῃ σας περὶ μοίρας, ἀλλὰ τίποτα δὲν μ' ἐμποδίζει καὶ σήμερα νὰ κάμω λόγο γιὰ τὴν ἴδια ὑπόθεσι, ὅχι γιατί τὸ πάθος εἶναι ἰσχυρό, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι ἀνεπίπτωτη ἡ ἀμέλεια μας, ποὺ καὶ τὰ μικρὰ νοσήματα τὰ κάνει νὰ γίνωνται μεγάλα. Διότι καὶ στὸν τυφλὸ εἶναι φανερό ἀπὸ τὴ φύση ὅτι οἱ πιστοὶ δὲν ἔχουν ἀνάγκη οὔτε λόγια οὔτε διδασκαλίες γιὰ ν' ἀποφεύγουν τὸ κακὸ. Κι' ὅπως ἐκείνον ποὺ κατοικεῖ τὴ δική μας χώρα κι' ἔχει τοὺς δικούς μας νόμους κι' ὑπακούει στοὺς ἴδιους βασιλεῖς, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν πείθεις πῶς δὲν πρέπει νὰ φέρῃ σ' ἐμᾶς τὸ Περσικὸ πολίτευμα, ἀλλὰ νὰ τοῦ τὸ ἀπαγορεύῃς μόνο, ἔτσι κι' ἐδῶ. Ἀπὸ τίς ἁμαρτίες θηλαδῆ, ἄλλες χρειάζονται λόγο καὶ διδασκαλία, κι' ἄλλες εἶναι τόσο φανερὲς καὶ γνωστῆς, ποὺ ὁ φόβος καὶ ἡ τιμωρία μόνο τίς ἐμποδίζουν. Ὁ φόνος, νὰ πούμε, ἡ μοιχεία, ἡ κλοπὴ, δὲ χρειάζονται λόγια, γι' αὐτὸ κι' ὁ νομοθέτης δὲν ἔγραψε διδασκαλία γι' αὐτά, ποὺ νὰ μᾶς λέῃ κάθε ὥρα ὅτι τὸ πράγμα αὐτὸ εἶναι κακὸ, πρόλαβε νὰ μᾶς πληροφορήσῃ μὲ τὸ λογικὸ, καὶ μόνο ποὺ τὸ ἀπαγόρευσε, μὴ μοιχεύσης, μὴ φονεύσης. Μὰ ὅταν μᾶς κάνῃ λόγο γι' ἀδικίες σὲ χῆρες γυναικὲς καὶ γιὰ κακουργίες σ' ἀπρόστα-

τευτους, τότε φέρνει κι' ἐξηγήσεις. Λυπήσου τὴ χήρα, λέει, καὶ τὸν ξένο, γιατί κι' ἐσύ ἦσουν ξένος στὴ χώρα τῆς Αἰγύπτου. Τὸ Σάββατο νὰ τὸ τιμᾷς μὲ ἀργία, λέει, κι' ὕστερα ἐξηγεῖ γιατί.

Τὸ νὰ μὴν παραδέχεσαι τὴ μοῖρα λοιπόν, δὲν εἶναι ζήτημα ποὺ χρειάζεται ἐξηγήσι, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ φανερά. Ὅπως θηλαδῆ εἶναι φανερό πῶς τὸ νὰ φονεύῃς εἶναι κακὸ καὶ τὸ νὰ μοιχεύῃς εἶναι ἁμαρτία, ἔτσι φανερό εἶναι ὅτι τὸ νὰ πιστεύῃς στὴ μοῖρα εἶναι κακὸ κι' ἀπαγορευμένο. Καὶ μὴ νομίζετε ὅτι ἐπειδὴ πολλοὶ τὴν πιστεύουν, δὲν εἶναι ἀπαγορευμένο, γιατί καὶ τὸ φόνον τὸν τολμοῦν κι' ὁμως ὁ νόμος τὸ ἀπαγορεύει, καὶ οἱ μοιχεῖς κι' οἱ κλοπῆς ἀπαγορεύονται, ὁμως πολλοὶ τίς κάνουν. Τὸ νὰ πιστεύῃς στὴ μοῖρα εἶναι κάτι ποὺ δὲν ἐπιτρέπεται, ὅπως ὁ φόνος, ποὺ κι' οἱ νόμοι τῶν εἰδωλολατρῶν τὸ ἀπαγορεύουν, κι' ὁμως συχνὰ ἀκούμε γιὰ φόνους, κι' ἂν ἕνας ποὺ ἐμοίχευε τοῦ τᾶδε τὴ γυναῖκα, ἔβρη κατηγορούμενος ὅς δικαστήριον καὶ λέει ὅτι, δὲ φταίω ἐγὼ ἀλλὰ ἡ τύχη, γιατί ἐγὼ ἤθελα νὰ εἶμαι φρόνιμος, ἀλλὰ ἐκείνη μ' ἐστρωξε καὶ μ' ἔριξε, ἄραγε δὲ θὰ δικαστῇ βαρύτερα γι' αὐτὸ, ποὺ ἀπολογήθηκε τόσο γελοῖα; Ἀραγε θὰ

ΠΕΡΙ ΕΙΔΗΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

Οἷδα πρῶτον περὶ εἰδωμένων εἰπὼν πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐδὲν γινώσκω καὶ τήμερον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γινώσκαι τὸν λόγον· οὐκ ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐστὶν ἰσχυρόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ βροχὴ μᾶλλον ἐστὶν ἄκατος, ἡ καὶ τὰ μικρὰ μεγάλᾳ ποιοῦσα τῶν νοσημάτων. Ἐπεὶ καὶ τυφλὸς ὄθλων ἐστὶ φανερό, ὅτι τὸν πιστὸν οὐδὲ λόγων οὐδὲ διδασκαλίας δεῖσθαι γὰρ πρὸς τὴν τοῦ κακοῦ τοῦτου φύσιν. Καὶ ὅτι γὰρ τὸν οἰκονομὴν τὴν καὶ ἡμᾶς οἰκουμένην, καὶ νόμους τοῖς ἐκείνων τοῖς παρ' ἡμῶν, καὶ βασιλεύοντες ὑποταγμένους τοῖς αὐτοῖς, οὐ δεῖ πείθειν, ὅτι τὸν Περσικὸν πολιτεῖαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ εἰσάγειν οὐ χρὴ, ἀλλ' ἀπαγορεύειν μόνον· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα. Τῶν γὰρ ἁμαρτημάτων τὰ μὲν ἐστὶ λόγου δεόμενα καὶ διδασκαλίας, τὰ δὲ οὕτω φανερά καὶ ὅλως, ὥς ὅπως καὶ τιμωρίᾳ μόνῃ καλεῖσθαι· οἷον τὸ φονεῖν, τὸ μοιχεύειν, τὸ κλέπτειν, οὐ δεῖται λόγων δι' ὅτι καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἐδιδασκάλειν ὑπὲρ τούτων συνεθέσθαι περιεχόμενον ἐμᾶς, ὅτι τὰ πράγματα παντοῦ κατεῖχον γὰρ ἡμεῖς τὸ ὀργανὸν ἀλλὰ μόνον ἀπαγορεύειν, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις. Ὅταν δὲ περὶ χερῶν ὑπερβολῆς καὶ παρακαταθήκων κακουργίας ἡμῶν δια-

λέγηται, καὶ λογισμοὺς τίθων, Ἐλὲν σὺν τὴν γῆρα, σπῆσι, καὶ τὸν προσήλυτον· καὶ γὰρ καὶ σὺ προσήλυτος ἦσθα ἐν γῇ Αἰγύπτῳ (Δευτ. 10, 18). Τὸ Σάββατον ἀργία τιμα (ἐξοδ. 20, 10 καὶ 31, 13), φανερὸν εἶτα καὶ λογισμὸν τίθων.

Τὸ τοῖων εἰδωμένων ἀπέχεσθαι, οὐ τούτων ἐστὶ τῶν δεομένων λογισμοῦ, ἀλλ' ἐκείνων τῶν ὀθλων. Ὅτι γὰρ ὄθλων ἐστὶ πανοῦρον τὸ φονεῖν καὶ τὸ μοιχεύειν σαλύν, οὕτω ὄθλων ἐστὶ τὸ προσεῖν εἰδωμένην πανοῦρον καὶ ἀπαιτομένην. Νῆ γὰρ ἀπὸ τῶν παιδωμένων νομίζετε αὐτὸ εἶναι τὸν μὴ κακοῦ μένων ἐπεὶ καὶ φόνος τοῖς μέται, καὶ κακώλυσται παρα τοῖς νόμοις, καὶ αἱ μοιχεῖαι καὶ αἱ ἀρπαγαὶ τῶν ἀπαιτομένων εἶσι, καὶ τοῖς δρωμένοις παρὰ τῶν πολλῶν. Ἐπεὶ ὅτι γε τῶν κακωμένων ἐστὶν, ὅτι καὶ ὁ φόνος, παρὰ τοῖς νόμοις αὐτοῖς τοῖς τῶν Ἑλλήνων, τὸ τὴ γενέσθαι πείθεσθαι, παρὰ τῶν τῶν μοιχεύουσιν τῶν τοῖς δεινῶν γυναικῶν, κατηγορούμενος ἐν δικαστηρίῳ λαγνῶν, ὅτι οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ἡ γενέσθαι· ἐγὼ μὲν γὰρ σωβρονεῖν ἐβούλεμην, ἐκείνη δὲ με ὥς καὶ ἐνέβηεν ἀρὰ οὐ διὰ τοῦτο χαλεπωτέρην ἔδοξε δοῖν, ὥς ἐπαγέλλεται

βρῆ καμμία συχώρεσι; Καμμία. Κ' ὅμως ἔπρεπε, σύμφωνα μ' αὐτοὺς ποὺ παραδέχονται τὴν τύχη. Διότι δὲν ὑπάρχει καλύτερη δικαιολογία ἀπ' αὐτὴν, ὅτι ὅλα γίνονται ἀπὸ τὴν τύχη κι' ὅχι ἀπὸ τὴ θέλησή μας. Κι' ἂν ἡ θέλησις ἐξουσιάζει κι' εἶναι πιὸ δυνατὴ ἀπὸ τὴν τύχη, δὲ θὰ ὑπῆρχε τύχη, ὅπως κι' ὅταν κάμῃ κανεὶς χίλια θυὰ, ἀπὸ ἀνάγκη νὰ ἐκτελεσθοῦν οἱ προσταγὰς τῆς τύχης, ἄδικα τὸν τιμωροῦν αὐτὸν καὶ δὲν τὸν ἀθωώνουν. Κι' ὅμως κανεὶς δὲ θ' ἀκούσι ποτὲ κάποιον νὰ λήθῃ τῆς δικαιολογίας καὶ νὰ βγαίνει ἀθῶος. Τόσο πολὺ τὸ κατηγοροῦν αὐτὸ τὸ πράγμα ὅλοι, καὶ φαίνεται σ' ὅλους παραμυθὶ καὶ ἀνοησία. Πολλοὶ ἄρχοντες, (ἂν κι' ὅταν ἐκβιαστὴ κανεὶς ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο νὰ πράξῃ κάτι κακὸ, κι' ὕστερα τὸν κατηγοροῦν, ἀρκεῖ γιὰ δικαιολογία του νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐκβιάστηκε, κι' οὐτε τοῦ λογαριάζεται τότε σὰν ἐγκλημα), πολλοὶ ἄρχοντες λοιπόν, ποὺ κατηγορήθηκαν γιὰ ἀδικίους φόνους, ἐτιμωρήθηκαν, ἀλλὰ τοὺς δήμειους ποὺ βοήθησαν νὰ ἐκτελεστοῦν οἱ φόνοι καὶ μὲ τὰ ἴδια τοὺς τὰ χέρια ἔκαμαν τὴ σφαγὴ, οὐτε τοὺς πῆγε καενὴς σὲ δικαστήριον, οὐτε τοὺς ζήτησε κανεὶς εὐθύνες, γιὰτὶ τοὺς δικαιολογοῦσε ἡ ἀνάγκη νὰ ὑπακούουν, καὶ τὸ ἀξιωματὶ οὗ ἄρχοντος, κι' ὁ φόβος τῆς ὑποταγῆς. Ἀφοῦ λοιπόν οἱ ἄνθρωποι ξέρουν νὰ συγχωροῦν ἐκεῖνον ποὺ καταναγκάζεται ἀπὸ συνάνθρωπο καὶ ὁμοίῳ τους, δὲ θάπρεπε νὰ συγχωροῦν πολὺ περισσότερο, ἐκεῖνον ποὺ ἐκβιάζεται ἀπὸ τὴν τύχη; Ἐπρεπε καὶ μὲ τὸ παραπᾶνω.

Κι' εἶναι, ὅπως λένε, τόσο ἀκατανίκητη ἡ ἐξουσία τῆς τύχης, ὥστε κι' ἂν πᾶν κανεὶς στὴν ἔρημον, κι' ἂν στὴ θάλασσα, κι' ἂν ὅπου νῆναι, δὲν θὰ ξεφύγῃ κανεὶς τῇ θέλει τῆς. Καὶ πῶς εἶναι σωστὸ ἐκεῖνος ποὺ ὑποχρεώνεται ἀπὸ τὴ βία τῶν βαρβάρων νὰ βρῇσκη περίσσια συχώρεσι κι' οὐτε νὰ τὸν κατηγοροῦν, καὶ ἐκεῖνος ποὺ καταναγκάζεται ἀπὸ δύναμη, ὅπως λένε, πιὸ δυνατὴ, νὰ τιμωριεῖται καὶ νὰ μὴν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ πῇ οὐτε ἕνα λόγο γιὰ ν' ἀπολογηθῇ; Διότι κανεὶς ποτὲ δὲν ἀπόφυγε τὴν κατηγορίαν μὲ τὴ δικαιολογία τῆς τύχης, οὐτε κακοῦργος σὲ δικαστήρια, οὐτε ὑπέρτης σὲ σπῆτι, οὐτε παιδιὰ σὲ σχολεῖο, οὐτε μαθητὲς στὶς τέχνες, ὅπου κι' ἂν ἐσφαλαν. Πῶς λοιπὸν μερικοὶ ἐνῶ πιστεῖουν στὴν τύχη τὴν κατηγοροῦν, κι' ἔπειτα πάλι τίποτα δὲ συγχωροῦν ἀπ' ὅσα ἔγιναν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς; Ἐτσι, ἐνῶ ἀληθινὰ, καὶ μὲ ἀπόλυτα σύμφωνη τὴ συνείδησίν τους, ξέρουν ὅτι ἡ ὑπόθεσι αὐτὴ εἶναι παραμυθὶ, ὅταν ὅμως πέσουν σὲ ἀμαρτίες βαρεῖς, βρῇσκουν ἄλλο πάλι, ὅτι μὲ τὴ βοήθειά τῆς θὰ ξεφύγουν τὴν τιμωρίαν ποὺ τοὺς περιμένει κι' ὅτι δὲ θὰ τὴν πληρώσουν ἀκόμα πιὸ βαριά. Διότι δὲν εἶναι τόσο κακὸ τὸ νὰ κάνῃς τὴν ἀμαρτίαν, ὅσο τὸ νὰ δείχνῃς ἀδιαντροπία μετὰ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ νὰ κατηγορῇς τὸ Θεὸ γιὰ ὅσα κακὰ ἔπραξες ἐσύ. Αὐτὸ εἶναι χειρότερο ἀπὸ κάθε ἀμαρτία, πράγμα ποὺ κι' ὁ διδύβολος τὸ φρόντισε, ὥστε νὰ μὴ γίνωμε μόνον ἀδίσφοροι γιὰ τὴν ἀρετὴ καὶ πρῶθυμοι γιὰ τὴν κακίαν, καὶ νὰ θεωροῦμε σ'

απολογούμενος; Ἄρα συγγνώμης πεῖζεται τινος; Οὐδαμῶς. Καὶ μὲν ἔρχην κατ' ἐκεῖνον. Εἰ γὰρ γενέσθαι πάντα καὶ οὐ προαίρεσι γίνεται, ταύτης μετῴων οὐκ ἔστιν ἀπολογία. Εἰ μὲν γὰρ κυρεῖ καὶ δυνατωτέρα ἐστὶ τῇ γενέσει ἡ προαίρεσις, οὐκ ἂν εἴη γενέσις· εἰ καὶ κυρεῖ μηχανησθέντι τῇ, φάνηκε τὰ ἐπιτάγματα τὰ ἐκείνης πληροῦσθαι, μέτρη οὕτως κολλάσθαι, καὶ οὐ πεῖζεται συγγνώμη; Ἄλλ' οὐδεὶς αὐτοῦ οὕτε ἀπολογούμενος, οὕτε τυχόντος συγγνώμης ἀκούσεται· οὕτω παρὰ πᾶσι τὸ πρῆγμα διαβέβηκεν, καὶ μῦθος εἶναι καὶ λῆρος δοκεῖ. Πολλοὶ τε τῶν ἀρχόντων (καίτοι εἰ παρὰ ἀνθρώπου πέθει μῖνον, ἀρετὴν ποὺ ἀπολογίαν αὐτὸ τοῦτο ἐγκυλισμῶν, μέλλον οὐδὲ ἐγκλημα λοιπὸν εἶναι δοκεῖ), πολλοὶ γοῦν τῶν ἀρχόντων, ἐπὶ φόνους ἀδικίους κατηγορούμενοι, δίκην ἔδωσαν, τοὺς δὲ δήμεους τοὺς δικαιοσύμους τῷ φόνῳ, καὶ αὐτοχειρας γεγενημένους τῆς σφαγῆς, οὐδὲ εἰς δικαστήριον ἐλκύσαι τὴν αὐτῶν οὐδὲ ζῆτῆσαι, τὴν ἀρχὴν, τῆς ἀνάγκης ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογουμένων, νὰ τοὺς τῆς ἀρχῆς ἀξιωματὶ, καὶ τοῦ τῆς ὑποταγῆς φόβου. Εἴτα ἄνθρωποι μὲν ἴσως συγγνώμῃσιν, ὅπ' ἀνθρώπου τοῦ θεοφύλου καὶ ὁμογενοῦς καταναγκασμένους τῷ δὲ ὑπὲρ εἰμαρμένης οὐκ πολλὰ μέλλον συγγνώμῃσιν ἔρχην; Καὶ γὰρ διαβέβηκεν ἔδει.

Ἐκείνης δὲ, ὡς φασιν, οὕτως ἀμύχανος ἡ ἀρχή, ὥς

καὶ εἰς ἱερὸν, καὶ εἰς θάλασσαν, καὶ ὅπου τις ἀφίκεται, τὰ νόηματα αὐτῆς οὐ διατρέχεται. Πῶς οὖν οὐκ ἂν ποῦν τὸν μὲν ὑπὸ βαρβάρων βίας ἄγχοντες, πλείους συγγνώμης ἀπολαύειν, καὶ μὴδὲ ἐγκαλεῖσθαι τὴν ἀρχὴν, τὴν δὲ ὑπὸ δυνατωτέρων, ὡς φασί, δυνάμεως καταναγκασμένους, δίκην δίδοναι, καὶ μὴδὲ λόγου μεταδιδόναι πρὸς ἀπολογία αὐτῶ τοιαύτην. Οὐδεὶς γὰρ ποτε προβαλόμενος εἰμαρμένην ἀτήρουν, οὐκ ἔν δικαστηρίῳ κακούργος, οὐκ ἐν οἴκῳ οἰκίτης, οὐκ εἰς διδασκαλείῳ παιδὲς, οὐκ ἐν ταῖς τέχναις μαθηταί, οὐκ ἐν διαμάρτυσι. Πῶς οὖν τινας ἐμπέμψαν προεξέουσιν ἀμαρτάνοντας αὐτὴν, καὶ τῇ ὅπ' αὐτῆς ἀνάγκῃ οὐδεμιὰς μεταδίδοντας συγγνώμης; Οὕτω τῇ μὲν ἀφίκεται, καὶ τὸ συνέβηκεν σφόδρα πεπεισμένοι ἑαυτούς, εἰ μῦθος τὸ πρῆγμα ἔστιν. Ὅταν δὲ εἰς ἀμαρτήματα ἐμπέσωσι χαλκῶς, ἕτερον αὐτοὺς προσυποθέσαι πάλιν, ὡς ταύτη διατρεφόμενοι τὴν ἀποκειμένην αὐτοῖς δίκην, ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπὶ αὐτὴν δώσαντες. Οὐ γὰρ οὕτω τὸ ἀμαρτάνειν χαλκῶς, ὡς τὸ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἀνασχεπτύνειν, καὶ τὸν θεὸν διαβάλλειν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν κακῶν. Τοῦτο πάσης ἀμαρτίας χειρόν· ὅπερ οὖν καὶ ὁ διδύβολος ἐποπόρευσε, ὡς μὴ μόνον βεβήκωσι ἡμῖς γενέσθαι πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς τρυφὴν εἰς κακίαν, ἀπάντων τὴν αἵτιαν ἀνατίθεναι τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦ βλάσφημον ἡμῶν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γλῶσσαν

δλα αἴτιο τὸ Θεό, ἀλλὰ νὰ κάμη καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴ γλώσσα μας νὰ λένε βλασφημίες σὰν δικαιολογία, νὰ κατηγοροῦμε τὸ Θεό κι' ἡμεῖς ποὺ κάνουμε τὸ κακὸ νὰ διώχνουμε ἀπὸ πάνω μας τὴν κατηγορία καὶ νὰ τὴ μεταφέρουμε σ' ἐκεῖνον ποὺ δὲν φταίει γι' αὐτὴν. Κι' ὁμως ἂν ἕνας φανῇ ὅτι ἐτόλμησε κάτι τέτοιο πάνω σ' ἄλλον ἄνθρωπο, αὐτὸ καὶ μόνο φτάνει γιὰ τὴν κατηγορία του καὶ τὸ χαμό του. Διότι ὅταν συκοφαντῇ τὸν ἄλλο αὐτὸς ποὺ δὲν ἔκαμε κανένα κακὸ, ἀξίζει νὰ τιμωρηθῇ σὰν ἐκείνους ποὺ τόλμησαν κι' ἔπράξαν τὸ κακὸ. Πρόσεξε λοιπὸν πόσα κακὰ ἔφτιαξε ὁ διάβολος ἀπὸ τὴν τύχη· ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἀρετὴ, διότι χαλαρώνει τὴν ψυχὴ κι' ὅταν ἄκόμα εἶναι πρόθυμος πολὺ νὰ κοπιᾷσῃ γιὰ τὴν ἀρετὴ, ὅταν τὴν πείσῃ ὅτι καμμιὰ πράξη ἀπὸ ὅσες κάνουμε, δὲν λογαριάζεται εὐκόλα γιὰ πονηρί. Ὅταν δηλαδὴ μάθη κανεὶς ὅτι τὸ νὰ μοιχεύῃ ἢ νὰ φονεῖται καὶ τὸ νὰ τρυπᾷ τοίχους γιὰ νὰ κλέμῃ, δὲν εἶναι ἄξιον γιὰ κατηγορία, δὲ θὰ πάμῃ νὰ γλυστρά ὅπως στὸν κατήφορο, νὰ δημιουργῇ συκοφάντες τῆς θείας προνοίας καὶ νὰ γίνεταί συκοφάντης ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, κακὸ ποὺ τί χειρότερο μπορεῖ νὰ γίνη; πές μου. Ν' ἀποφεύγουμε λοιπὸν, ἀγαπητοί, αὐτὴ τὴν εἰδωλολατρεία, ποὺ εἶναι πραγματικὰ θάνατος μέσα στὴ χύτρα*, κι' ὅποιος πάρῃ ἀπ' ἐκεῖ, ἔστω καὶ λίγο ἀπὸ τὶς χαλασμένες θεωρίες, θὰ πεθάνῃ ὅπως δὴποτε, ἂν δὲ γυρίσῃ πίσω γιὰ νὰ χαρῇ τὴν

καθαρὴ πνευματικὴ του ὑγεία. Γιὰ νὰ μὴν θρηνοῦμε δασκαπὶ λοιπὸν μετὰ, ὅταν φύγωμε ἀπὸ ἔδω καὶ μᾶς τελειώσῃ ἡ προθεσμία γιὰ μετάνοια, μέχρι ποῦ νὰ ἔχουμε τὸ δικαίωμα, ὅσοι κυριευτήκαμε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, νὰ μετανοήσουμε καὶ νὰ ξαναβροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, κι' ὅσοι ἔχομε τὴν ὑγεία μας, νὰ τὴ διατηροῦμε καθαρὴ, καὶ νὰ βοηθᾶμε ὅσους κινδυνεύουν νὰ τὴ χάσουν. Διότι, ὅταν φανερώναμε τόση προθυμία καὶ φροντίδα γιὰ τοὺς ἀρρώστους σωματικὰ, δὲν πρέπει νὰ κάνουμε καὶ τὰ πάντα ὅταν πρόκειται γιὰ ἀρρώστια τῆς ψυχῆς; καὶ τί δὲν πρέπει νὰ ὑπομείνωμε; γιὰ νὰ ξανακερδίσωμε τὸν ἀδελφὸ μας, ποὺ εἶναι σὰν ἕνα μέλος στὸ δικό μας σῶμα καὶ ἕνα μέλος σ' ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας; Νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε ὅλα λοιπὸν γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ, νὰ κάνωμε τὸ πᾶν γι' αὐτό, νὰ διώχνουμε μακριὰ τὰ σκυλιά, τοὺς λύκους, καὶ νὰ μὴ θεωροῦμε ἀρκετὸ γιὰ μᾶς τὸ νὰ σώσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας. Κι' ὅπως λέει ὁ ψαλμὸς, Ὅταν ἐβλεπες κλέφτη, ἐτρέχες μαζὶ του, κι' ἐβαλες τὸν ἑαυτό σου παρὲς μὲ τοὺς μοιχοῦς· τὸ ἴδιο θ' ἀκούσωμε κι' ἐδῶ. Ὅταν δοῦμε κάποιον ἀδελφὸ δικό μας νὰ κλέβῃ μὲ λόγους καὶ ψίθυρους, τὰ ἴδια θ' ἀκούσωμε. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ οἶκος τοῦ Κυρίου, σκευὴ πολὺτιμα εἶναι ὁ πιστός. Ὅταν δῇς λοιπὸν κάποιον ἀπ' ἐξῶ νὰ θέλῃ νὰ κλέβῃ κρυφὰ ἕνα σκεῦος, κι' ἂν ἐσύ δὲν κινδυνεύῃς νὰ πέσῃς στὰ

* Ἀναφέρεται στὸ περιστατικὸ ποὺ ὑπάρχει στὸ Δ' Βασιλειῶν, 4, 38-41, ὅπου ὁ προφήτης Ἐλισσαῖος ἐξουδετέρωσε δηλητηριώδη τροφὴν μέσα σὲ χύτρα.

ἐργασθεῖσαι, ἀπολογίας προσήματι, τοῦ Θεοῦ κατηγοροῦντας, καὶ τῶν μὲν ἐργαζομένων ἡμῶν αὐτῶν ἀποσκευαζομένων τὴν διαβολὴν, εἰς δὲ τὸν οὐκ ἔντα αἴτιον μετατιθέντας τὴν κατηγορίαν. Καίτοι κὼν ἐπ' ἀνθρώπων τις τοιούτῳ τὴ φαν' ἐτολμήσας, ἀρκεῖ τοῦτο μόνον εἰς κατηγορίαν αὐτοῦ καὶ ἀπόλειπται. Ὅταν γάρ ἔπρην συκοφαντῇ ὁ μὲλλεν ἐργασάμενος θεῶν, τὸν δειρακτέον τὸ τόλμημα τιμωρεῖ ἀνέχεται. Ὅρα οὖν πόσα κακὰ συνέστησεν ὁ διαβολὸς ἀπὸ τῆς ἐμπαρμένης ὑπεροχῆς ἀρετῆς· ἐλπίει γάρ ψυχὴν κὼν σφόδρα πρὸς μῶμα ἢ πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἰδρύσας, τὴν πείσει, ὅτι τὸν γενομένων οὐδὲν ἔστιν ἐφ' ἡμῖν εὐμπατεῖον πρὸς πονηρίαν ἔργον. Ὅταν γὰρ μάθῃ τίς ὅτι μοιχεύων ἢ φονεὺς, καὶ τοίχους διωρᾷτων, οὐκ ἔστιν ἐργολάματος ἄξιος, οὐ πᾶσεται, καθάπερ ἐπὶ κατάντονος χωρίου, μετὰ προθυμίας φερόμενος τῆς προνοίας ποιεῖν συκοφάντας, καὶ συκοφάντης γενέσθαι κατὰ τοῦ Θεοῦ· οὐ τί γένετο ἐν χείρῳ, εἰπέ μοι, κανόν; Φεύγωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, τὴν εἰδωλολατρείαν ταύτην· θνητὸς θανάτος ἔστιν ἐφ' ἡμῖν (Δ' Βασ. 4, 40), καὶ πάντα τὴν ἀφροσύνην ἐντεῖθεν κὼν μικρὴν ἐν τῶν διεσβαρμένων δογματῶν ἀνάρχη πάντως ἀποσπέννῃ, εἰ μὴ παλινδρομήσῃ, καὶ τῆς ὑγείας ἀπολάβῃται τῆς λαοφᾶς. Ἴν' οὖν μὴ μετὰ ταῦτα ἀνύνητα θρηνώμεν, ὅταν

τῆς μετανόιας ἡμῖν ἡ προθεσμία μετὰ τὴν ἐντεῖθεν ἀποθνήσκῃ, ἕως ὅσῃν κυρίῳ, ὅσοι μὲν ἔλαμψαν τῷ νοσηματι, μετανοήσωμεν καὶ ἀνακτησώμεθα ἑαυτοῦς· ὅσοι δὲ ὑπαινοῦμεν, τὴν τε ὑγίαν καθάραν διατηρώμεν, καὶ τοῖς προκατελημμένοις χεῖρα ὀρώμεν. Εἰ γὰρ τοῖς τὰ σώματα νοσοῦσι τοσαύτην ἐπιδεικνύμεθα σπουδὴν καὶ κηδεμονίαν, ὅταν ψυχῆς ἀρρώστια προκρίται, τί τὸν πάντων οὐ πρακτέον ἡμῖν, τί δὲ οὐκ ὑπομενοῦμεν, ὥστε τὸν ἀδελφόν, εἰς συνέσειαν μέλους ἡμῖν συντελοῦντα, ἀνακτησάμεν, τὸν καὶ ἐν τῷ πληρώματι τοῦ σώματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τελούντα; Ἰάντα οὖν ὑπὲρ τούτου πραγματευσώμεθα, πάντα ὑπὲρ τούτου πράττωμεν, τοὺς κύνες, τοὺς λύκους ἀπαλύνοντες, κατὰ ἀρετὴν ἡγούμεθα ἡμῖν τὴν ἡμετέραν αὐτῶν σωτηρίαν. Ὅπισθ' γὰρ εἰσπῆται εἰ, καὶ ἐπὶ θεσφαίρας κ' ἐπέστην, συνέτρεχε, καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθης (Ψαλμ. 49, 18)· οὕτω δὲ καὶ ἐνταῦθα ἀκούσμεθα· ὅταν ἴδωμεν τινα τῶν ἀδελφῶν τὴν ἡμετέραν κλέπτοντα λόγους καὶ ὑβρισμοίς, τὰ αὐτὰ ἀκούσμεθα. Οἷός ἐστι δασπονικός ἡ Ἐκκλησία, σκευὴ τιμὰ εἰναι ὁ πιστός. Ὅταν οὖν ἴδῃς τινα τὸν ἐξωθεν βουλούμενον ὑφελθεῖν ἐν τῶν σκευῶν, καὶ αὐτὸς ἀνάλωτος ἢ, ὡς μέλλων κινδυνεύειν, εἰ παρθεῖς, καὶ μὴ προσελθὼν εἰτος

χέρια του, πρέπει νά πᾶς καί νά τὸ πῆς σ' ἐκείνους ποὺ μποροῦν νά τὸν συνετίσουν, εἰδ' ἄλλως, ἂν ἀδιαφορήσης καὶ δὲν πᾶς, εἶσαι ἔνοχος πιά γιὰ τὴν ψυχὴ του, γιατί εἶδες τὸν κλέφτη νά ἀρπάξῃ καὶ δὲν τὸν ἐμπόδισες ἢ μόνος σου ἢ μὲ ἄλλον. Δὲ σοῦ τὰ λέω αὐτὰ μόνο γιὰ νά σὲ κάμω νά κατα-

λάβῃς τὸν κίνδυνο, ἀλλὰ γιὰ νά σὲ προστατεύω, γιὰ νά σὲ κάμω νά φροντίζης γιὰ τὴ δική σου καὶ γιὰ τῶν ἄλλων τὴ σωτηρία. Διότι ἔτσι θὰ μπορέσωμε ν' ἀξιοθοῦμε καὶ τ' ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὁ Θεὸς ὑποσχεθῇ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἄς ἔχη τὴ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

τοὺς διορθῶσαι κυρίως, ἔνοχος γέγονας τῆς ἐκείνου ψυχῆς, ὁ πὺν κλέπτην ὁρῶν διορύττοντα, καὶ μὴ καλῶν ἢ διὰ στυτοῦ ἢ δι' ἐτέρου. Οὐκ ὥς σοι τὸν κίνδυνον ἀπλῶς ἐπικρέμασθαι τούτῳ λέγω, ἀλλ' ὥστε ἀσφαλίσασθαι, ὥστε ποιῆσαι ἴσως ἵππερ

τῆς ἐαυτῶν καὶ τῆς τῶν ἄλλων σωτηρίας μεριμνῶν. Οἶτω γὰρ δινησόμεθα καὶ τῶν ἐπηγγελμένων τυχεῖν ἀγαθῶν, χάριτι Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Τὸ νὰ λέω τὰ ἴδια, γιὰ μένα δὲν εἶναι βαρετό, καὶ γιὰ σὺς εἶναι μιὰ ἀσφάλεια, λέει ὁ Παῦλος. Κι' ἂν ὁ Παῦλος ἔπρεπε νὰ διδάσκη ἀδιάκοπα τοὺς μαθητές του, ὁ Παῦλος ποὺ διδασκε μετ' τῆ χάρις τοῦ Πνεύματος κι' ἔδιωχνε τοὺς ἐχθροὺς μετ' τὴν προσταγὴν του, καὶ θεράπευε τὰ παθήματα δλων, ὁ Παῦλος ὁ τιμημένος, ποὺ τὸν ἀκούγαν ὅλοι σὺν ἀγγέλῳ ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ σὺν τὸν ἴδιῳ τῷ Χριστῷ, ἂν ἐκεῖνος λοιπὸν εἶχε ἀνάγκη νὰ λήθῃ διαρκῶς τὰ ἴδια, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς ποὺ δὲν ἀξίζομε τίποτα. Διότι πραγματικά εἶναι μιὰ ἀσφάλεια τὸ ν' ἀκούτῃ πολλὰς φορὲς γιὰ τὰ ἴδια, κι' ὄχι μόνον γιὰ τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια γιὰ τὰ ἴδια. Κι' ἂς μὴ στενοχωρηθῇ κανεὶς κι' ἂς μὴ νομίζῃ ὅτι τὸν ἐνοχλοῦμε, ποὺ θὰ ποῦμε πάλι τὰ ἴδια γιὰ τὴν ἴδια ὑπόθεσιν. Ἀφοῦ κι' ἂν εἶχαμε τὴν ἐλπίδα πῶς μετ' τὴν μιὰ ποὺ θ' ἀκούσετε βγάξετε ἀπὸ πάντα σας τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς, ἀκόμα καὶ τότε δὲ θάπρεπε νὰ παραιτηθούμε, ἀλλὰ ἀκόμα γιὰ τὰ ἴδια θάπρεπε νὰ λέμε, γιὰ νὰ σὺς κάμωμε μόνιμη καὶ σίγουρη τὴν ὑγείαν σας, κι' ἀνίκητους, γιὰ νὰ μὴ πέσετε πάλι στὰ ἴδια ἔργα. Μὰ ἐπειδὴ ἔχομε τὴν ὑπόψιν πῶς ὑπάρχουν ἀκόμα κάποια ὑπόλοιπα τοῦ κακοῦ στοὺς ἀκροατές, ἡ

ἀδιάκοπη καὶ λογικὴ συμβουλὴ μας γι' αὐτά, εἶναι ἀπαραίτητη. Σήμερα δηλαδὴ εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε πῶς μποροῦμε νὰ ξεφύγωμε. Πῶς θὰ ξεφύγωμε λοιπόν; Πρῶτα βέβαια μετ' τὴν προσευχὴ καὶ μετ' τὴ συνομιλίαν μας μετ' τὸν Θεό, καὶ δεύτερο μετ' τοὺς εὐλαβικοὺς συλλογισμοὺς. Διότι ἂν δῆς ποια εἶναι τὰ μελλοντικά καὶ ποια τὰ τωρινά, καὶ βγάλης τὴ σωστὴ ἀπόφασιν καὶ γιὰ τὰ δύο, ποτὲ δὲ θ' ἀγγίξῃ τὴν ψυχὴν σου τὸ κακό. Ὅταν δῆς λοιπὸν κάποιον νὰ ζῇ στὰ πλοῦτη δίχως νὰ τὸ ἀξίζῃ, μὴν τὸν καλοτυχίσῃς, μὴν τὸν νομίσῃς ἀξιοζήλευτον, μὴν κατηγορήσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μὴ νομίσῃς πῶς τὰ πράγματα σ' αὐτὸ τὸν κόσμῳ εἶναι ἀδίκαια κι' ἄσκοπα, ἐπειδὴ ὁ τάδε ἔχει πλοῦτη δίχως νὰ τὸ ἀξίζῃ. Θυμήσου τὸ Λάζαρον καὶ τὸν πλοῦσιον τῆς παραβολῆς, πῶς ὁ ἕνας εἶχε φτάσει στὸν πῖθὸν μεγάλῳ πλοῦτῳ καὶ τὴν πολυτέλειαν, ἐνῶ ἦταν σκληρὸς καὶ τραχὺς κι' ἀπάνθρωπος, πῖθὸν ἄγριον κι' ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκυλιά, ἀφοῦ αὐτὰ ἐσυμπαθοῦσαν κι' ἐφρόντιζαν τὸ φτωχὸ καὶ δὲν παραμελοῦσαν νὰ γλύφουν τὴν πληγὴν ποὺ εἶχε σ' ὅλο του τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ πλοῦσιος δὲν τοῦ ἔδινε οὔτε τὰ ψίχουλα. Σκέψου λοιπὸν πῶς αὐτὸς εἶχε φτάσει στὸν πῖθὸν μεγάλῳ πλοῦτῳ, κι' ὁ φτωχὸς ἐκεῖνος, ποὺ ἦταν πραγματικά πλοῦσιος, ποὺ ἦταν πραγμα-

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΡΜΕΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

Τὰ αὐτὰ λέγειν ἡμεῖς μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ἡμῖν δὲ ἀσπλάγξ (Φιλιπ. 3, 1). Εἰ δὲ Παῦλος συνεχὸς ἔδει διδασκαλίαν πρὸς τοὺς μαθητάς, Παῦλος τῷ μετὰ τῆς τοῦ Πνεύματος διδασκάνῃ χάριτι, καὶ μετὰ ἐπιτάγματος ἐλευθονίαν τοὺς ἐχθρούς, καὶ πάντων ἀναγινώσκει τὰ παθήματα, Παῦλος τῷ τιμωμένῳ, οὐ πάντες ἔχουν ὡς ἐξ οὐρανῶν ἀγγέλου νη:αἰδέντος, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· εἰ τῶν ἐκείνων χάρις ἦν τοῦ συνεχῶς τὰ αὐτὰ λέγειν, τοῦ μὲν μᾶλλον ἡμῖν τοῖς ὀκνητοῖς λέγειν. Καὶ γὰρ ὅπως ἀσπλάγξ τὸ πολλὰς ἡμῖν περὶ τῶν αὐτῶν ἀκούειν, καὶ οὐ μόνον τὸ περὶ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν. Μὴ δὲ δυσχεραίνωμε τις, μηδὲ ἐνοχλοῖσθαι νομίζωμε παρ' ἡμῶν, εἰ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως μιλῶμεν τὰ αὐτὰ λέγειν πάλιν. Εἰ μὴ γὰρ ἦν θαρσύνουσι, ὅτι ἀπὸ δουλοπρεπείας ἀποτίθεσθαι τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς, μάλιστα μὲν οὐδὲ οὕτως ἀποστήναι ἐχρὼν, ἀλλ' ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν ἐχρὼν, ὥστε μόνον ἡμῖν καὶ βαλάνην ποῖσθαι τὴν ὑγίαν, καὶ δυσχερώτερος πρὸς τοὺς αὐτοὺς καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἔργων· Ἐπειδὴ δὲ ὑποπτόμενον εἶναι ἐπὶ τῷ αἰσῶνι

τινα τοῦ κακοῦ παρὰ τοῖς ἀφορταῖς, ἀναγκαῖα καὶ κατὰ λόγον ἡμῖν ἡ συνεχὴς ὁπὸ τοῦτων ἐστὶ παραίνεσις. Τήμερον γὰρ ἀναγκαῖον ἐστὶν εἰπεῖν πῶς ἂν ἐκφύγωμεν. Πῶς οὖν ἐκφύγωμεν; Πρῶτον μὲν ταῖς εὐχαῖς, καὶ τῇ πρὸς τὸν Θεὸν ὁμιλίᾳ, δεῦτερον δὲ, λογισμοῖς εὐσεβέσι. Ἄν γὰρ ἴδῃς τίνα μὲν τα μὲλλοντα, τίνα δὲ τὰ παρόντα, καὶ τὴν ὁρμὴν περὶ ἐκτελεσθῶν ψήφρων ἐνέγκῃς, οὐδέποτε σου τῆς ψυχῆς ἀφεται τοῦτο τὸ κακόν. Ὅταν οὖν ἴδῃς πλοῦσιον τινὰ παρ' ἀδίκων, μὴ μακαρίσῃς, μὴ ζηλωτὸν νομίσῃς, μὴ καταγῶς τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας, μὴ μάτην φέρεσθαι καὶ εἰς τὴν τὰ παρόντα νόμίζῃς, ἐπειδὴ ὁ δίκαιος πλοῦτεῖ παρ' ἀδίκων. Ἀναμνήσθητι τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ πλοῦσιου (Λουκᾶ 16), πῶς ὁ μὲν πρὸς ἄκρον εὐπορίας ἐληφάκει καὶ τρυφᾷ, ὡμὸς ὢν καὶ ἀπηνής καὶ ἀπάνθρωπος καὶ κινῶν αὐτὸν ἀγριώτερος· εἰ γε οἱ μὲν τὸν πάντα ἔλκουν τὸν κατὰ παντὸς τοῦ σωματός, ὁ δὲ οὐδὲ ψίχουλον αὐτῷ ἐπέδιδον. Ἐννόησον οὖν πῶς αὐτὸς μὲν πρὸς ἄκρον εὐπορίας ἐληλάκει, ὁ δὲ πᾶντες ἐκεῖνος ὁ δυνάς πλοῦσιος, ὁ δυνάς εὐπορός,

τικά εὐπορος, ἔπεισε στήν πιό χειρότερη φτώχεια, ἦταν στερημένος κι' ἀπὸ τὴν ἀπαραίτητη τροφή καὶ πάλευε μὲ ἀσθένεια καὶ πείνα ἀδιάκοπη. Ὁ ἕνας εἶχε λιγότερα ἀπ' ὅσα χρειαζόταν, κι' ὁ ἄλλος δὲ γνώριζε καλὸν τὸ μέτρο. Κι' ὁμῶς δὲν ἀγανάκτησε, δὲν εἶπε ἓνα λόγο ἀσέβειας, δὲν παραπονέθηκε στὸ Θεό, δὲν κατηγόρησε τὴν πρόνοια, δὲν ἀπόδωσε στὴν τύχη ὅσα ἐγίναν, δὲν εἶπε σὲ κανένα, κι' οὐτε στὸν ἑαυτὸ του· ἐγὼ ποὺ δὲν ἔκαμα κανένα κακό, τιμωροῦμαι τόσο πολὺ καὶ ὑποφέρω τὴ χειρότερη τιμωρία, ὅπως μὲ λυάνει ἡ πείνα καὶ μὲ κατατρώει πολὺ βαριά ἀρρώστια, καὶ λίγο-λίγο καταστρέφομαι καὶ κακοπαθαίνω· κι' ὁμῶς αὐτὸς ζῇ μέσα στὰ πλοῦτη καὶ καλοπερνᾷ ἀνέμεια στὶς συμφορὲς τῶν ἄλλων, αὐτὸς ποὺ μὲ κοροϊδεύει ἐμένα γιὰ ὅσα ὑποφέρω· κι' ὁ Θεός, τὸν ἀπάνθρωπο κι' ἀπνοκα καὶ σκληρὸ καὶ πέτρινο αὐτόν, τὸν ἔκαμε νὰ ἐξουσιάζῃ τόσο πλούτη, κι' ἐμένα ποὺ δὲν τὸν στενοχώρησα οὔτε μ' ἓνα μικρὸ λόγο, μ' ἄφησε νὰ μὲ τυραννοῦν τόσο πόνος. Φανεροῦνται αὐτὰ δίκαιη κρίσις; δειχνοῦν αὐτὰ πρόνοια καὶ στοργὴ γιὰ μᾶς; Τίποτα τέτοιο δὲν εἶπε ἐκεῖνος. Λοιπὸν εἶναι σωστὸ νὰ εὐλογοῦν τὸν Κύριο γιὰ ὅλα ἐκεῖνοι ποὺ ὑποφέρουν, κι' ἐσὺ ποὺ βρίσκεισαι ἔξω ἀπὸ τὸν ἀγῶνα αὐτόν, νὰ βλαστημᾷς τὸ Θεὸ γιὰ ὅσα οἱ ἄλλοι τὰ ἔχουν μ' εὐχαρίστησι; Αὐτὸς ποὺ πολὺ ὑποφέρει, κι' ἂν πῇ μιά λέξη παραπονεμένη καὶ βαριά, ἔχει κάποια συχώρεση ἔστω καὶ πιὸ μικρὴ ἀπὸ ἄλλον, μὰ ὅποιος βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὰ δεινὰ,

καὶ χάνει τὴν ψυχὴ του γι' ἄλλα πράγματα, αὐτὸς πῶς θὰ συχωρεθῇ, ποὺ βλαστημᾷ τὸ Θεὸ γιὰ ὅσα ὁ δυστυχισμένος τὸν εὐχαριστεῖ καὶ δὲν παύει νὰ τὸν δοξολογῇ πάντα; Ὅταν δῆς δίκαιο νὰ ὑποφέρῃ, θυμῆσαι τὸ παράδειγμα αὐτό, γιατί δὲν θὰ εἶχες νὰ μοῦ πῇς τώρα ἄλλο πιὸ δίκαιο ἀπὸ τὸ Λάζαρο, κι' αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν ὑπομονή, φαίνεται ἀπὸ τὰ βραβεῖα. Διότι ἀξιώθηκε τὸν πρώτο τόπο γιὰ ν' ἀναπαυθῇ, καὶ νὰ τιμᾶται μαζί μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, ποὺ οὔτε μεγαλύτερα κακὰ ἔπαθε, οὔτε τόσο περιφρονήθηκε. Τί θὰ εἶχες νὰ πῇς, ὅταν δὲν μποροῦσε νὰ χορτάσῃ οὔτε τὰ ψίχουλα ποὺ ἔπεσαν χάμω; Τί νὰ πῇς ὅταν δῆς τόσο μεγάλῃ κακίᾳ, διότι τὶς σκληρὸ ἀπὸ τὸ ν' ἀδιαφορῇς γι' αὐτὸν ποὺ βρίσκεται σὲ τόση συμφορὰ; κακία ποὺ δὲν ἔχεις νὰ πῇς ἄλλῃ ὁμοίᾳ τῆς· διότι τὶς πλοῦσιο ἀπ' ἐὼς τραπέζι ἐκεῖνο, ἀπὸ τῆς στολῆς ἐκείνης τὴν πολυτέλεια, καὶ τὴν εὐτυχία; Πάλι ὅταν θὰ δῆς τόσο μεγάλῃ ἀρετῇ, διότι τὶς ἀγαπητὸ στὸ Θεὸ ἀπ' τὴν ψυχὴ ποὺ παθαίνει τέτοια, καὶ ὑποφέρει γενναῖα τὴ χειρότερη ταλαιπωρία; καὶ τὶς πὸν μεγάλο κακὸ ἀπὸ στέρησι κι' ἀσθένεια τόσο ἀθεράπευτη; Ὅταν τὰ βλέπεις αὐτὰ, πῶς θέλεις νὰ συχωρεθῇς, πές μου, ἐσὺ ποὺ σκανδαλίζεσαι γι' ἄλλα ζητήματα; Καὶ μήπως τὰ ζητήματα αὐτὰ σταματοῦν σ' αὐτὴ τὴ ζωῇ;

Ἐπίμενε τὸ τέλος καὶ τότε θὰ δῆς τὴν καθε ζωὴ πόσο ἀξίζει μὴν ταραξοῖται πρὶν ἀπὸ τὰ βραβεῖα, πρὶν ἀπὸ τὰ στεφάνια.

εἰς αὐτὸ τὴν πέναντ τὸ ἔσχατον κατέπεσε, καὶ αὐτὴς τῆς ἀναγκαστικῆς ἡμέρας τροφῇ, καὶ νόμῳ καὶ λιμῷ διεκασκεί παλαιῶν. Καὶ ὁ μὲν ἔτιτο τῆς χρῆμας εἶχε, ὁ δὲ οὐδὲ τῆς συμμετρίας ἀπλῆσαν. Ἄλλ' ὁμῶς οὐκ ἐδυσχέραινον, οὐκ ἐβόλγξατο ῥῆμα παθεῖν, οὐ κατηγόρησε τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐμμελῶς τὴν πρόνοιαν, οὐκ ἀνέστηεν ἐμπαρμένη τὰ γεννημένα, οὐκ εἶπε πρὸς τινα, ἄλλ' οὐδὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔγω μὲν οὐδὲν ποιῶν κακὸν εἰδικός, ποιεῖται τίνα δίκην, καὶ τὴν ἔσχαττον ὑπομῖνον τιμωρίαν, νόμῳ τρυφόμενος, θαπτανόμενος νόμῳ χαλεπωτάτῃ, κατὰ μισρὸν ἀναλυσόμενος καὶ ἀσχημονῶν· οὕτως δὲ πλουτεῖ, καὶ τρυφᾷ τῆς ἀλλοτρίας ἐνδικαιώματος συμφορῆς, ὁ τοῖς ἑμοῖς ἐκπαυόμενος κακοῖς· καὶ τὸν μὲν ἀποδυνάμων, καὶ φθνήσκον, καὶ ὁμῶν καὶ ἰσχυρὸν τοσούτων ἐπιτοκίς χρημάτων κερδοῖν ὁ Θεός, ἐμὲ δὲ τὸν οὐδὲ μὲναι δειμάτων ψυλὸν παροῖοντα ἐρίην καταπεινωσθαι πένους τοσούτοις. Ποῦ ταῦτα δικαιοκρατεῖς εἶπαι; ποῦ ταῦτα πρόνοιας καὶ κηλεμονίας εἶπαι ὁπὲρ ἡμῶν. Οὐδὲν τοῦτον οὐκ εἶπεν ἐκεῖνος. Πᾶς οὖν οἷς ἀποπον, ὅταν αὐτοῖς μὲν ὁ πάσχοντες κακὰς οὕτως τὸν ἀποδότην εὐλογῶντες ἐν πᾶσι, σὶ δὲ ὁ τῶν παλαιωμάτων ἀσθενεὶς ἔξω, ὅπῃ τρυφᾷ ἡλασφαμεῖς τὸν Θεόν, ὑπὲρ ὅν ἐυχάριστος ἔσται ἡμεῖς· Ὁ μὲν πάσχον δεινός, κἂν εἴπῃ τὸ ῥῆμα σοφικὸν καὶ ἔπαρθος, εἰ καὶ μὴ τοσούτως ὅσος ἔσται, ἄλλ' ὁμῶς γε καὶ ἐλπίστος μετέχει συγγνώμης· ὁ δὲ ἔξω τῶν δεινῶν ἑστώς,

καὶ ὑπὲρ ἑτέρων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπολλύς, πᾶς ἂν εἴς σου γνώμης εἴσῃ, ὑπὲρ τοῦτον βλασφημῶν τὸν Θεόν, ὅτε ἂν ὁ παθὼν κακῶς εὐχαριστεῖ, καὶ διὰ παντός αὐτὸν ἀνομιῶν οὐκ ἀφίσταται; Ὅταν ὁμῶς δίκαιον πάσχοντα κακῶς, ἀναμνησθῇ τούτου τοῦ παραδείγματος; οὔτε γὰρ ἀν δικαιότερον ἐκεῖνου τίνα ἔχεις μοι νῦν εἰπεῖν; καὶ γὰρ ὅθλον ἀπὸ τῆς ὑπομονῆς, ὅθλον ἀπὸ τῶν ἐπὶ ὅθλων· τὸν γὰρ πρῶτον εὐλογεῖ τῆς ἀνακρίσεως τόπον, μετὰ τοῦ πατριάρχου τιμωμένους Ἀβραάμ· οὔτε μελλόντα παθόντα κακὰ, οὔτε οὕτως ὑπεροφθέντα. Τί γὰρ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅταν μὲτὰ τῶν ἀποπειπόντων ὁμίαν ὑπομῶν εἶπῃ; Ὅταν οὖν ὁμῶς ἔκταν κακίαν· τί γὰρ ὁμότερον τοῦ τῶν ἐν συμφορῇ τοσούτῃ παρατρέχοντος; κακίαν εἰπεῖν μὴ αὐτὴ συνεγγυμῆν· τί τοῖνον εὐπορώτερον γένετο ἐν τῇς τραπέζῃς ἐκεῖνης, καὶ τῆς ἀμειψόμενης ἄκραν τρυφῆς, καὶ εὐπρεπίαν; πάλιν ὅταν ὁμῶς ἔκταν δικαιοσύνην· τί γὰρ ἂν γένετο θεοσιμώτερον ψυχῆς τοιαύτα τασσομένης, καὶ περισσὴς γενναῖως ἄκραν ταλαιπωρίας; τί γὰρ ἂν γένετο ἀλλοτρίων λιμῶν καὶ νοσημάτων ὥςτος ἀνάστω, πολεῖν ἔχεις, εἰπέ μοι, συγγνωμὴν, ἐν τοῖς ἄλλοις σκεπτικῶς ἡμῶν; μὴ γὰρ μὲρ/οι τοῦ παρῆντος βίου ἢ πράγματα ἔσταν;

Ἀνέμεινε τὸ τέλος, καὶ τότε οὔτε μὴ κατ' ἄξιαν τῆς ἐκδοστοῦ ζωῆς; μὴ πρὸ τῶν βραβείων, μὴ πρὸ τῶν στεφανίων θε-

Ὅταν δῆς λοιπόν νά κριθῶν στοῦ δικαστή-
ριο κι' οἱ δυὸ καί νά μπουθῶν, τότε κι' ἐσύ
πῆς τῇ γνώμῃ σου γιά τὸν καθένα. Πόσοι
τώρα παραμονεύουν στοὺς δρόμους, πόσοι
τρυποῦν τοὺς τοίχους, πόσοι τὰ μνήματα
τῶν νεκρῶν κατακλῆβουν, πόσοι θέλησαν
τὸ κακὸ στὶς οἰκογένειες τῶν ἄλλων, πόσοι
δὲν ἔκαμαν νὰ χαθῶν μὲ δηλητήρια πολλοί;
Λοιπὸν κατηγοροῦμε βί' αὐτοὺς τὸ δικα-
στή; Καθόλου. Ἄν γίναμε τοὺς πιάση
ὑπόδικους καὶ τοὺς ἀφήσῃ, κι' αὐτὸν ποὺ
ἔπαθε τὸν τιμωρήσῃ ἀσχημα, ἐνῶ αὐτὸν ποὺ
ἔκαμε τὸ κακὸ τὸν τιμῇ καὶ τὸν ἐλευθερώ-
σῃ στεφανωμένο, τότε πραγματικὰ ἀξίζει νὰ
κατηγορηθῇ καὶ μάλιστα γιὰ τὰ χειρότερα
ἐγκλήματα. Μὰ ὅταν δὲν τοῦ ἔχουν ἀκόμα
παραδοθῇ οἱ ὑπόδικοι, καὶ δὲν ἔρθῃ ἀκόμα ὁ
καιρὸς γιὰ τὴν κρίση, μήπως τότε ζητᾷς
εὐθύνες ἐσὺ καὶ προλαβαίνει νὰ κατηγο-
ρήσῃς; Ἄλλὰ ἔπρεπε, λέει, νὰ πληρώσῃς
ἀπὸ τώρα τὶς ἀμαρτίες του. Σκέψου αὐτὰ
ποὺ ἔχεις κάνει ἐσὺ, ἀνθρωπῆ μου, πρόσεξε
τὴ συνείδηση τῇ δικῇ σου, καὶ θ' ἀλλάξῃς
τὴ γνώμη σου· δὲ θὰ συμφωνήσῃς μ' αὐτὴ
τὴ γνώμη, ἀλλὰ θὰ παραδεχτῇς τὴ μακρο-
θυμία ποὺ δείχνει ὁ φιλόανθρωπος Θεός.
Διότι ἂν ἦταν νὰ τιμωρήθαι καθένας γιὰ
ὅσες ἀμαρτίες ἔχει κάνει, ἀμέσως μολὶς τὶς
κάνῃ, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων θὰ εἶχε
ἀπὸ καιρὸ ξοφληθεῖ καὶ δὲ θὰ ἔφτανε μέχρι
τὶς μέρες τὶς δικές μας. Διότι ποιοὺς μπο-
ρεῖ νὰ καυχηθῇ πὼς ἔχει ἀγνὴ τὴν
καρδιά του, ἢ ποιοὺς θάχῃ τὸ θάρ-
ρος νὰ πῇ πὼς εἶναι καθαρὸς ἀπὸ
ἀμαρτίες; Ἄλλὰ ὅταν σοῦ κἀν κακὸ νὰ

βλέπῃς τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, τότε νὰ σκέ-
φτοαι προσεχτικὰ τὰ σφάλματά σου καὶ θὰ
χρωστᾷς χάρι' γιὰ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνοχή καὶ
θὰ θαυμάσῃς τὴν ἀνεξικακία του. Ταράζεσαι
κι' ἀγανακτεῖς καὶ χαλᾷς τὸν κόσμον, ἐπειδὴ
ὁ τάδε εἶναι πλούσιος χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζει
καὶ χαίρεται περιποίησιν ἀπὸ πολλοὺς,
μὰ δὲν ἀκούς τὸν ψαλμωδὸ ποὺ λέει, Μὴ
φοβᾷσαι ὅταν πλουτήσῃ ὁ ἄνθρω-
πος, γιὰτὶ δὲ θὰ τὰ πάρῃ ὅλα αὐ-
τὰ ὅταν πεθάνῃ, οὔτε θὰ κατέβῃ
μαζὶ τοῦ ἡ δόξα νὰ τὸν ἀκολουθεῖ;
Δὲν ἀκούς τὸν προφήτῃ ποὺ φωνάζει μὲ φω-
νὴ δυνατὴ, Κάθε σάρκα εἶναι χορ-
τάρι, καὶ κάθε ἄνθρωπινη
δόξα σὰν τὸ λουλοῦδι τοῦ
χορταριοῦ; Δὲ βλέπεις τὴν ἴδια τὴν
ἀλήθεια τῶν πραγμάτων ποὺ συμφωνεῖ
μὲ ὅσα λένε οἱ προφῆτες; Δὲ βλέπεις τὴν
πεῖρα καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἐπιβεβαιώ-
νει αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν, ὅτι, Δὲ θὰ τὰ
πάρῃ ὅλα αὐτὰ ὅταν πεθάνῃ;
Ἄκουσε τὸν Ἰώβ ποὺ τὸ λέει τὸ ἴδιο,
Γυμνὸς βῆκα ἀπ' τὴν κοιλία
τῆς μητέρας μου, γυμνὸς καὶ
θὰ φύγω, εἰοῦτὶ δὲ θὰ τὰ πάρῃ
κανεὶς ὅλα αὐτὰ ὅταν πεθάνῃ.
Ἄκουσε τὸν Παῦλο ποὺ φιλοσοφεῖ τὰ ἴδια·
Τίποτα δὲ φέραμε μαζὶ μὲς ὅταν
ἦρθαμε στὸν κόσμον, κι' εἶναι
φανερὸ ὅτι δὲ μπορούμε οὔτε
νὰ πάρωμε τίποτα ὅταν φύ-
γωμε. Κι' ἐσὺ ζηλεύεις τὸν ἄνθρωπον
ποὺ τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ πάρῃ μαζὶ του
ἐκεῖ ἀπ' ὅσα θάπρεπε νὰ τὸν βοηθήσουν τὴν

ρυβὸν Ὅταν οὖν ἴδῃς εἰς τὸ δικαστήριον ἑμπορεύου εἰσελ-
θόντας, καὶ τῆς ψήρου τυχόντας, τότε καὶ αὐτοὺς τὴν περὶ
ἐκείστου κρίνει εἰσένομα. Πόσοι νῦν ταῖς δόξαι ἀπεροῦσονται,
πόσοι διαρτῶνται τοίχους, πόσοι θήκας τῶν κατοικομένων
ἀναρρῶσονται, πόσοι γάμους ἐπεβόλλουσιν ἄλλοις, πόσοι
δολιχτοίς φαρμακίους πολλοὺς ἀπώλυσαν; Ἄρ' οὐκ ὑπὲρ τούτων
ἐγκαλούμεν τὸ δικαστὴ; Οὐδαμῶς. Ἄν μὲν γὰρ λαβὼν αὐτοὺς
ὕποψους ἀρῇ, καὶ τὸν μὲν παθόντα κακῶς κολάσῃ, τὸν δὲ
τίμωσαντα τιμῇ, καὶ στεφανώσας ἐκπέμψῃ, κατηγορίας
δυνάμεις ἔξει, καὶ ἐγκλημάτων ἑσώχων ὅταν δὲ μηδέποτε οἱ
παραδόντες, μηδὲ ὁ καιρὸς ἐπιτοῖ τῆς ψήρου, μῆτε δὲ αὐτοὺς
τὰς εὐθύνας ἀπαίτῃ, προλάβει προκαταγνώσκους; Ἄλλ' ἔστι,
φρονῶν, ἐντείνων ἡβὴ δοῦναι δικὴν τῶν ἡμαρτημένων. Ἐνόησαν
τὰ σκευτὸ βεβαιωμένα, ἄνθρωπε, εἰς τὴν σὺν εἰσελθεῖ συνειδές,
καὶ μετασθῇ τὴν γνώμην οὐκ ἀπειθήσεις ταύτην τὴν ὕλην,
ἀλλ' ἀποδέξῃ τῆς μακροθυμίας τὸν πύλινον θρόνον. Εἰ γὰρ
ἡμεῖς ἐκαστος παρ' αὐτὰ τὰ ἀμαρτήματα διπλὴν ἀπαιτεῖσθαι
τῶν πεπλημμελῶντων, οὐκ ἂν ἡμῶν ἔρπασε τὸ γένος πάλιν
ἀναπαύσθην. Τίς γὰρ καυχῆσεται ἀγνὴν ἔχειν
καρδίαν, ἢ τίς παρηγοριάζεται καὶ θαυμάρος
εἶναι ἀπὸ ἀμαρτιῶν (Παρ. 21, 5); Ἄλλ' ὅταν ἀλγῇς
ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ μακροθυμίᾳ, λογίζου τὰ πεπλημμελῆμενα
σοι μετὰ ἀκριβείας, καὶ χάριν εἶσθαι τῆς ἀνοχῆς, θαυμάσας

τῆς ἀνεξικακίας αὐτῶν. Θορυβῇ καὶ ἄλλοι, καὶ πάντα ταραχῇς
πληροῖς, ἐπειδὴ ὁ δίνει παρ' αὐτοῦ κλῆσι, καὶ ἀπολαύει
θεραπεῖας τῆς παρὰ τὸν πολλὸν εἴτα οὐκ ἀκούεις τοῦ ψαλμω-
δοῦ λέγοντος, Μὴ φοβῶ, ὅταν πλουτήσῃ ὁ ἄν-
θρωπος, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκει αὐτὸν
λήθεται τὰ πάντα. οὐδὲ συγκταβήσεται
αὐτὸς ἡ δόξα οἷσιν αὐτοῦ (Ψαλμ. 48, 17-18);
Οὐκ ἀκούεις τοῦ προφήτου βοῶντος μετὰ μεγάλης τῆς σωφῆς,
Πῶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πῶσα δόξα ἀνθρώ-
που ὡς ἀνθος χόρτου (Ἠσ. 40, 6), οὐχ ὁρᾷς ἐπι-
μαρτυροῦσαν ταῖς τῶν προσώτων ἀποφάσεσιν αὐτῶν τὴν
πραγμάντην ἀλήθειαν; οὐχ ὁρᾷς τὴν πείραν καὶ τὴν ἔκτασιν
ἐπιθυροῦσιν τῶν εἰρημένων. Οὐκ ἐν τῷ ἀποθνή-
σκειν αὐτὸν λήθεται τὰ πάντα; Ἄκουσον
τοῦ Ἰώβ τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγοντος, Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ
κοιλίας μητέρας, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι
(Ἰώβ 1, 21), ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν
λήθεται τὰ πάντα (Ψαλμ. 48, 18). Ἀκουσον τοῦ
Παύλου τὰ αὐτὰ φωνάζοντος, Οὐδὲν εἰσηγέγκασκεν
εἰς τὸν κόσμον (Ῥωμ. 8, 9) ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖται
τὸ δυνάσθεον (Α' Τιμ. 6, 7). Σὺ δὲ μακαρίζεις ἄνθρωπον
οὐδὲν ἐντείνων δυνάμενον ἀπενεγκεῖν ἐκεῖ τῶν ἀρελόντων αὐτὸ
παραστῆναι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ τίς ἄλλος ἀ-

ἡμέρα τῆς κρίσεως. Καί τί ἄλλο θάθελες, πές μου, γιά νά δῆς τὸ κατάντημα καί νά κακοτυχησῇς, παρὰ ὅταν βλέπῃς ὅτι αὐτός πού ἐξῆρε σέ τόση ἀσωτία φεύγει ἀπὸ δῶ πρὸς ἄλλους ἀπ' ὅλους; Μὰ ἐσύ, ἂν εἶδες ἔναν ἀπ' αὐτούς τοὺς εὐποροῦς πού καμαρώνουν στὴν ἀγορά, νά χαίρεται τιμὴ μεγάλη σὲ ξένη χώρα, νά ἔχῃ σύντροφους καὶ κόλακες, κ' ὅταν γυρίσῃ στὴ δική του νά μὴν τὸν ἀφύουν τίποτα ἀπ' αὐτὰ νὰ πάρῃ, ἀλλὰ γυμνὸ, δίχως τιμὴ νά τὸν βλέπῃς, πρὶς φτωχὸ καὶ πρὶς δυστυχημένον ἀπὸ τοὺς ζητιάνους, ἀραγες θὰ τὸν ζήλευες αὐτὸν ἢ θὰ τὸν λυπόσουνα μᾶλλον καὶ θὰ τὸν κακοτυχίζεις γι' αὐτὸ πού ἔπαθε; Αὐτὸ νά κάνῃς καὶ γιά ὅσους ζοῦν μέσα στὰ πλούτια. Μὰ εἶναι μερικοὶ πού ὅταν ἀρχίσωμε αὐτὰ τὰ φιλοσοφημένα λόγια, αὐτοί, πού προσέχουν μόνο τὴν киιλιὰ τους, σὰν χοῖροι καὶ σὰν τράγοι, καὶ φροντίζουν γιά τὰ τωρινὰ πράγματα μόνο, πού πιστεύουν πὼς δὲν ὑπάρχει τίποτα ἀφοῦ φύγωμε ἀπὸ δῶ, κ' ἄλλοι πάλι πού πιστεύουν πὼς ὑπάρχει κάτι, μὰ προτιμοῦν τὰ τωρινὰ ἀπὸ τὰ μελλοντικά. Σ' αὐτοὺς λοιπὸν πού πιστεύουν πὼς δὲν ὑπάρχει τίποτα, ἀλλὰ πὼς σβῆνει ἡ ψυχὴ μας, πὼς δὲ δίνομε κανένα λογαριασμὸ, καὶ πού νομίζουν πὼς δὲν ἔχομε εὐθύνες, εἶναι βέβαια γελοῖο ν' ἀπαντήσῃς κανεῖς, ὅπως στοὺς τρελλοὺς καὶ τοὺς ξεφρενιασμένους. Ἄν μιά μέρα κάποιος δὲν εἶναι βέβαιος πὼς εἶναι μέρα, καὶ δὲν παραδέχεται ὅσα ὅλοι ὁμολογοῦν, δὲν εἶναι δυνατό νὰ τὸν κάνῃς νὰ πιστεῖ καὶ νὰ τὸν φέρῃς στὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ,

γιά τὴ δική σας ἀγάπη, καὶ σ' αὐτὸν θὰ ποῦμε αὐτὰ πού θὰ μᾶς δώσῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Γιατί λές, ἀνθρώπε μου, ὅτι δὲν πιστεύεις νὰ ὑπάρχῃ τίποτα μετὰ τῆς ζωῆς αὐτῆς; Διότι αὐτὸ πρέπει νὰ ποῦμε, πὼς ὁ διάβολος πιάει αὐτὸν πού ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια μιὰ φορά, καὶ τὸν παραδίδει σ' ὅλο καὶ πρὶς κακόπιστες διδασκαλίες. Καὶ πρόσεχε· κατὰφερε ἀνθρώπους ν' ἀρνῆσθαι τὴν φρονιμάδα τους, τὴν καλωσύνη τους, τὶς ἄλλες ἀρετὲς τους, τοὺς ἔκαμε δυστυχημένους στὴ ζωὴ τους, νά ζοῦν ὑπὲρτα μὲ συνειδητὴν βαριά, καὶ νά ζητοῦν νά ρίξουν στοὺς ἄλλους τὴν ἀμοιβή γιὰ ὅσα ἐσφαλὰν αὐτοί, ἐνῶ θάπρεπε νὰ μετανοήσουν γιὰ τὴν κακὴ ζωὴ τους. Ὅμως δὲν τὸ ἔκαμαν αὐτό, ἀλλὰ κατασκεύασαν μιὰ πονηρὴ δοξασία, ἐκείνη γιὰ τὴ μοῖρα. Ἐπειτα, ἐπειδὴ πάλι δὲν μποροῦν νὰ τὸ ὑποστηρίξουν αὐτό, κ' ἀναγκάζονται νὰ παραδεχτοῦν ὅτι τὰ τωρινὰ δὲν εἶναι τίποτα, ἀρνοῦνται τὰ μελλοντικά, καὶ δὲν παραδέχονται ν' ἀκούσουν γιὰ ἀνάστασι. Κι' ἂν τὸ ξεκαθάρισωμε πάλι αὐτό, πέφτουν σὲ ἄλλη δοξασία καὶ κακοπιστοῦν, ἀλλὰ ἄς τὸ ξεκαθάρισωμε αὐτὸ τὸ ζήτημα τώρα. Τίποτα δὲν ὑπάρχει, ἀνθρώπε, ὑπὲρ ἀπὸ δῶ, κ' ἐπιμένεις σ' αὐτὲς τίς γνώμες; Τόσα καὶ τόσα ἐφλάρησαν οἱ εἰδωλολάτρες, κ' ὅμως δὲν ἀρνήθηκαν τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς διδασκαλίας. Μὰ κ' ἂν τοὺς ἀκολουθήσῃς αὐτούς, ὅμως παραδέχτηκαν κ' αὐτοὶ ἀκόμα κάποια ζωὴ ὑπὲρ ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ, κ' εὐθύνες, καὶ δικαστήρια στὸν ἄδην, καὶ τιμωρίες, καὶ τιμὲς, καὶ

θιόπτες βροεῖ, εἰπέ μοι, καὶ παλαιανόμος, ἀλλ' ἢ ὅταν ὁ ἐν πολλῇ τρυφῇ ζήσας ἀπέχρηται πάντων ἐντεῖθεν ἀπέμτατος; Σὺ δὲ εἰ τινα τούτων τῶν εὐποροῦντων καὶ ἀσοῦντων ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς εἶδες, ἐπὶ μὴν τῆς ἀλλοτρίας πολλὰς ἀπολαύοντα τιμῆς, τραπεζοῦντα καὶ κόλακας ἔχοντα, εἰς δὲ τὰ οικία ἐπαυλίσοντα, καὶ οὐδὲν συγχωρούμενον ἐκείνων λρεῖν, ἀλλὰ γυμνὸν, ἔτιμον, τῶν προσιπυόντων ἀπορώτερον καὶ κατώτερον φανώμενον, ἅπα τοῦτον Κρητῶν εἶναι ἐνόμιζες, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο μᾶλλον ἤλεις καὶ ἐταλάνιζες; Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν πλουσιωτέρων ποιεῖς. Ἄλλ' εἰσι τινες, οἱ ἐπειδὴ τούτους τῆς φύσεως τοὺς λόγους κινήσωμεν, ὡς καὶ τράγαν δίκην τῇ γαστρὶ προσελκόμενοι, μὴ τοὺς παροῦσι δουλοπρεπὲς πράγματα, οὐδὲν εἶναι μετὰ τὴν ἐντεῖθεν νομιζοῦσιν ἀποδεχμὴν ἔτεροι δὲ εἶναι μὲν τὰν νομιζοῦσιν, προτιθέσθαι δὲ τὰ παρόντα τῶν μελλόντων. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς μὴδὲν εἶναι νομιζόντας, ἀλλ' ἀποσβεσθεῖσαν τὴν ψυχὴν τὴν χιματέραν, μηδὲνα διδόναι λόγον, μηδὲ εὐθύνας ὑπέχειν οἰομένους, τάχα καὶ γελοῖον ἀντιπεῖναι, ὡς περὶ τοὺς ἀκακονομίτους, ὡς καὶ ἐξαιρητότας. Οὐδὲ γὰρ εἰ τις ἐν ἡμέρᾳ ἀμφιβάλλῃ ἡμέραν μὴ εἶναι, καὶ περὶ τῶν πλείων ὁμολογούμενων ἀμφισβητοῖ, καὶρός ἂν εἴη λόγος τὸν τοιοῦτον πείθειν, καὶ προσάγειν τῷ δόγματι· πλὴν ἀλλὰ διὰ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἐνταῦθα διαλεξόμεθα, ἅπερ ἂν δῶ ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις.

Τι λέγεις, ἀνθρώπε, οὐδὲν εἶναι νομίζεις τὰ μετὰ ταῦτα; Τοῦτο γὰρ ἀναγκαῖον εἶπαι, πὼς καθέπερ κακῶν πινὼν ὀρμηθῶσαι δυσσοφειώτερόν τινα, τὸν ἀπᾶς ἐκτραπέντα τῆς ἀληθείας παραβδιδόντα ὁ διάβολος. Ὅρα γὰρ· ἔπειτα ἀμείψασαι σωφροσύνης, ἐπιεικείας, τῆς ἀλλῆς ἀρετῆς, ἐπιήκειν φανόλους κατὰ τὸν βίον, πονηρὰ συζώντας συνειδέσθαι λοιπόν, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τὴν αὐτοῖς ἡμεταρτημένον ἑτέροις μεταθεῖναι ζητούντας, ἔδω μεταβάλλεσθαι τῆς κακίας. Τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν, ἀντιπῶσαν δὲ δόγμα πονηρὸν, καὶ μυρίαν γέμον κακῶν, τὸ τῆς εἰμαρμένης. Εἴτα ὑπὲρ τούτου πάλιν ἐλαττώμενοι, καὶ συνομιλοῦντες ἀναγκάζόμενοι μὴδὲν εἶναι τὰ παρόντα, τὸ μελλόν ἀνατρεῖσθαι, καὶ τὸν περὶ ἀναστάσεως ἀνακρίνει λόγον. Κἂν τοῦτο πάλιν διελέξωμεν, εἰς ἔτερον ἐκτείνοντες δόγμα δυσσοβῶσαι· πλὴν τέως τὸ ἐν χειρὶ διελέξωμεν. Οὐδὲν ἔστιν, ἀνθρώπε, μετὰ ταῦτα, καὶ πρὸς ταῦτα ἵστασαι τὰ δόγματα; Τσαῦτα ἐλήρπασαν Ἕλληνας, ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν τοῦ δόγματος τούτου οὐκ ἀντιστάντων ἀλήθειαν· ἀλλ' εἰ καὶ αὐτοὶ ἀκολουθεῖς, ὅμως ἔθεκάν τινα μετὰ ταῦτα βίον, καὶ εὐθύνας, καὶ δικαστήρια ἐν ἔθῳ, καὶ κολλάσεις, καὶ τιμὰς, καὶ ὑψήρους, καὶ κρίσεις. Κἂν Ἰουδαίους ἐρωτήσῃς, κἂν αἰρετικούς, κἂν ὅντινα ἀνθρώπων, αἰσχυρῶσθαι τοῦ δόγματος τὴν ἀλήθειαν, καὶ εἰ καὶ ἐν ἄλλοις διαφέρονται, ἀλλ' ἐν τούτῳ πάντες συμφω-

ἀποφάσεις, καὶ κριτήρια. Κι' ἂν ρωτήσης 'Ιουδαίους, κι' ἂν αἰρετικούς, ὅποιον ἀνθρώπου κι' ἂν ρωτήσης, θὰ σεβαστῇ τὴν ἀλήθεια αὐτῆς τῆς διδασκαλίας, κι' ἂν καὶ διαφέρουν στὰ ἄλλα, ἀλλὰ σ' αὐτὴν ὅλοι συμφωνοῦν καὶ λένε ὅτι θὰ ζητηθοῦν εὐθύνες ἐκεῖ γιὰ ὅσα ἔγιναν ἐδῶ. Μὰ δὲν θέλεις νὰ παραδεχτῇς κανέναν ἀπ' αὐτούς, καὶ φέρνεις ἀδιάντροπα γιατί ἀφέθηκες στὴν πλάνη πιά. Λοιπὸν γι' αὐτοὺς ποὺ μένουν ἀκόμα προσεχτικοί, εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλάμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Διότι αὐτοὺς ποὺ πιστεύει ὅτι τίποτα δὲν ὑπάρχει ὕστερ' ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτῇ, ἀναγκαστικὰ δὲν πιστεύει οὔτε πῶς ὑπάρχει Θεός. Βλέπεις, αὐτὸ ποὺ εἶπα, ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ ἀνόητη γνώμῃ πέφτουν σὲ ἄλλη μιὰ ἀνόητη; Διότι δὲν τίποτα δὲν ὑπάρχει ἐκεῖ ὕστερ' ἀπὸ δῶ, οὔτε Θεὸς ὑπάρχει. Διότι ἂν ὑπάρχει Θεός, δίκαιος εἶναι: κι' ἂν εἶναι δίκαιος, δίνει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του: κι' ἂν δὲν ὑπάρχει τίποτα μετὰ τὴ ζωὴ αὐτῇ, πῶς θὰ πληρωθῇ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του; Καὶ πρόσθε: πολλοὶ εὐτυχοῦν ἐδῶ καὶ τιμοῦνται δίχως νὰ τὸ ἀξίζουν, ὅπως κι' αὐτοὶ οἱ ἴδιοι πρόλαβαν καὶ τὸ ὁμολογήσαν, κι' ἄλλοι πάλι ποὺ ζοῦν στὴν ἀρετῇ, ὑποφέρουν. 'Αν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει καθόλου καιρὸς ὕστερ' ἀπὸ τὴ ζωὴ αὐτῇ, θὰ φύγουν ἀδικημένοι οἱ δίκαιοι, καὶ εὐεργετήμενοι δίχως νὰ τὸ ἀξίζουν οἱ ἀδικοί: κι' ἂν δὲν εἶναι ἔτσι, πῶς θὰ γενῇ δικαιοσύνη; 'Αναγκαστικὰ λοιπὸν, ὑπάρχει κάποιος καιρὸς ὕστερ' ἀπὸ τοῦτον ποὺ δίνει στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του, ἀφοῦ αὐτὸ δὲν τὸ βρίσκομε ἐδῶ, κι' ἀφοῦ ἂν δὲν ὑπάρχει

τέτοιος καιρὸς πῶς θὰ πληρωθῇ καθένας σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του; 'Αν πάλι κανένας δὲν πληρώνεται σύμφωνα μὲ τὴν ἀξία του, οὔτε Θεὸς δίκαιος ὑπάρχει, ὅπως λές, κι' ἂν δὲν εἶναι δίκαιος ὁ Θεός, οὔτε Θεὸς δὲ ἔσται. 'Αλλὰ ἡ βλαστημία αὐτῇ ὡς γυρίσῃ στὸ κεφάλι ἐκείνων ποὺ μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τὰ λέμε αὐτά. Προσέχετε σὲ ποῖα βλαστημία μᾶς ἔφερε ὁ λόγος αὐτός. Κι' ὁμως ὅτι ὑπάρχει Θεός, τὰ πράγματα τὸ φωνάζουν, λοιπὸν καὶ δίκαιος εἶναι. Κι' ἀφοῦ εἶναι δίκαιος, δίνει στὸν καθένα κατὰ τὴν ἀξία του. Κι' ἀφοῦ δίνει στὸν καθένα κατὰ τὴν ἀξία του, ἀναγκαστικὰ ὑπάρχει κάποιος καιρὸς μετὰ ἀπὸ τοῦτη τὴ ζωὴ, ποὺ θὰ πληρωθῇ κατὰ τὴν ἀξία του καθένας καὶ θὰ τιμωρηθῇ καὶ θὰ τιμηθῇ γιὰ ὅσα κατ' ὥρωσε. 'Αγαπητοί μου, ὡς ἐρωθῶμε στὰ λογικά μας, μερικοὶ δὲ γνωρίζουν τὸ Θεό, ὡς ἐρωθῶμε στὰ λογικά μας, ὡς ἐξυπνώσωμε. 'Αμάρτησες, μὴ συνεχίσεις ἀκόμα, ἀμάρτησες, ἤσυχασε: ἀμάρτησες, μὴ προσκολληθῇς καὶ ἐξασκάμῃς τὴν ἀμαρτίαν. Μὰ ἐμεῖς κάνομε διπλὴ καὶ τριπλὴ τὴν ἀμαρτίαν, καθὼς βάζομε στὶς ψυχές μας τὸ βάρος ἀπὸ τέτοιες διδασκαλίες. 'Αμάρτησες, ἀναγνώρισε τὸν Κύριο, τὸ σπλαχνικὸ, τὸ φιλόανθρωπο, τὸν ἀγαθὸ, τὸν ἱατρὸ, τὸ συγχωρητικὸ, τὸ συμπονετικὸ, τὸν καταδεχτικὸ. Δὲν ἀκούσας ὅτι κάποιος χρεωμένος δέκα χιλιάδες τάλαντα, ποὺ εἶχε χάσει καὶ σκορπίσει ὅλη τὴν περιουσίαν τοῦ κυρίου του, κι' ἦταν ἔτοιμος νὰ δώσῃ τὴ γυναικίαν καὶ τὰ παιδιά του γιὰ νὰ πληρώσῃ, μόνον ἐπειδὴ ἔκλαψε, μόνον ἐπειδὴ ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ κυρίου του, ὅλο ἐκεῖνο τὸ χρέος τοῦ χαρί-

νοῦσι νὰ λέγουσιν, εἶναι τῶν ἐνταῦθα γεγενημένων εὐθύνες ἐκεῖ. 'Αλλ' οὐδὲν βούλει πείσθαι τοῦτον, ἀλλ' ἀνασχυνταί κατὰ τὰς ἐκδησίας σαυτὸν τῇ πλάνῃ. Οὐκοῦν διὰ τοὺς ἐπὶ νήσαντας, ἀναγκάζουν τοὺς περὶ τοῦτον κινήσει λόγους. Τῷ γὰρ μὴδὲν ὁμολογοῦντι εἶναι μετὰ ταῦτα, ἀνάγκη μὴδὲ θεὸν εἶναι ὁμολογεῖσθαι. 'Ορᾷ, ὅπου εἶπον, εἰ δὲ τῶν οὐρανοῦν ἐστὶ μετὰ τὰ πρῶτα δῶγματα τὰ ὕστερα, ὅπου αὐτοὺς ἐκδέχεται. Εἰ γὰρ μὴδὲν ἐστὶν ἐκεῖ μετὰ ταῦτα, οὐδὲ θεὸς ἐστὶν. Εἰ γὰρ ἐστὶ θεός, δίκαιός ἐστιν: εἰ δὲ δίκαιός ἐστι, τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴ ἐκείτω: εἰ δὲ οὐδὲν ἐστὶ μετὰ ταῦτα, ποῦ τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴ ἐκείτω; Πρόσθε γὰρ: πολλοὶ παρ' ἄξιον, ὡς καὶ αὐτοὶ πρόλαβόντες ὁμολογήσαν, εἰ πάσχουσιν ἐνταῦθα καὶ τιμῶνται, ἔτεροι δὲ κολάζονται ἐν δικαιοσύνῃ ζωῆς. Εἰ τοῖνυν οὐδεὶς ἐστὶ καιρὸς μετὰ ταῦτα, ἀπειλῶνται ἀδικηθῆναι οἱ δίκαιοι, καὶ παρ' ἄξιον εἰ παθόντες οἱ ἀδικοί: εἰ δὲ ταῦτα μὴ ἐστί, πῶς ἂν εἴη τὸ δίκαιον; 'Ανεγὼν γὰρ ἢ εἶναι τὴν καιρὸν μετὰ ταῦτα τὸν τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴν ἐκείτω ἐνταῦθα γὰρ αὐτὸ οὐκ ἐπιδέχεται: εἰ γὰρ μὴ εἴη καιρὸς, πῶς τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴ ἐκείτω; εἰ δὲ μὴδεὶς τὸ κατ' ἄξιον ἀπολαμβάνει, οὔτε θεός ἐστὶ κατὰ τὸ δίκαιον: εἰ δὲ οὐκ ἐστὶ δίκαιος ὁ θεός, οὐδὲ θεός ἂν εἴη. 'Αλλ' ἡ βλαστημία εἰς τὴν

καρδίαν τῶν ταῦτα ἡμᾶς ἀναγκάζοντων περὶ ταῦτα. 'Ορᾷ πρὸς ὅσην βλαστημίαν ὁ λόγος ἐξενέγκται. 'Αλλὰ μὴν εἰ θεός ἐστὶ τὰ πράγματα θεός: οὐκοῦν καὶ δίκαιός ἐστιν: εἰ δὲ δίκαιός ἐστι, τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴ ἐκείτω: εἰ δὲ τὸ κατ' ἄξιον ἀπονομὴ ἐκείτω, φανερὴ τὴν εἶναι μετὰ ταῦτα καιρὸν, καθ' ὃν τὸ κατ' ἄξιον ἐκείτω ἀπολήγεται, καὶ δώσει δικὴν, καὶ τιμηθήσεται ὕπερ τῶν καταβρωμένων αὐτῷ 'Ανεγνώσαντες, ἀγαπητοὶ ἀγωνισαίην θεοῦ τινὲς ἔχουσιν ἀναγνώσαντες, γρηγορήσωμεν. 'Ημάρτες, μὴ προσθῇς ἔτι: ἡμάρτες, ἡσυχᾶσον: ἡμάρτες, μὴ καταδεχῇς δις ἀμαρτίαν. 'Ημεῖς δὲ τριπλᾶς καὶ τετραπλᾶς καταδεχομένους, τοιοῦτον δογματικὸν ὀφείναι εἰς τὰς ἡμετέρας ψυχὰς εἰσάγοντες. 'Ημάρτες, ἐπιγνώθι τὸν δεσποτὴν, τὸν ἐλεῆμονα, τὸν φιλόανθρωπον, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἱατρὸν, τὸν συγγνωμονικόν, τὸν εὐπαραίτητον, τὸν εὐλαβῶντα. Οὐκ ἡκούσας ὅτι μικρὰ τάλαντά τις καταδεδοκίμας καὶ τὴν οὐσίαν πᾶσαν τὴν δεσποτικὴν ἀπολέσας καὶ διαποσάσας, εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τὴν γυναικίαν ἀποδοῦναι καὶ τὰ παιδιά, ἐπειδὴ μόνον ἐκλαψεν, ἐπειδὴ μόνον τῶν τοσούτων αὐτοῦ ἤφατο, παντὸς ἐκείνου τὸ ὀφείλειματος λῶσιν ἡφάτο καὶ ἄρασαν: Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι μετὰ ταῦτα αὐτὸν παρέδωκε τοῖς βασανισταῖς, ἴσους οἱ εἰδότες τὴν ἱστορίαν: ἔτιρας μοι λέγεις φιλόανθρωπίας ὑπό-

σθηκε καὶ γλύτωσε; Κι' ἂν λὲς ὅτι τὸν παρά-
δωσε ὕστερα στοὺς βασιανιστὲς, ξέροντα
ὅσοι ἔμαθαν τὴν ἱστορίαν, κι' αὐτὸ πού
λὲς εἶναι ἀφορμὴ ἑλλῆς φιλανθρωπίας.
Διότι καὶ τότε τὸν ἔλεψε καὶ τὸν ἄφησε,
κι' ὕστερα τὸν ἔλεψε καὶ τὸν ἔκλεισε στὴ
φυλακὴ. Ὅπως τότε τὸ ἔκανε γιὰ νὰ βο-
ηθῇ τὸν ἕνα, ἔτσι καὶ τώρα τὸ ἔκανε πάλι
γιὰ νὰ βοηθῇ τὸν ἄλλο, τὸν ἕνα γιὰ
νὰ τὸν μὴν εἶναι σκληρός, οὕτε
ἀπάνθρωπος, τὸν ἄλλο γιὰ νὰ τὸν ἀπαλ-
λῇ ἀπὸ τῆ βία καὶ τὴν ἀπάνθρωπιάν.
Προσέχετε, ἀγαπητοί, γιατί καλὰ τὸ σκέ-
φθηκα ἐκεῖ πού μιλοῦσα, πῶς γίνεται αἰτία
τιμωρίας ὄχι μόνο τὸ νὰ πλεονεχτοῦμε
καὶ ν' ἀρπάζωμε, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ μὴν ἔλεού-
με. Αὐτὸς δηλαδὴ παραδόθηκε στοὺς βασι-
ανιστὲς ὄχι ἐπειδὴ πῆρε ἀδίκᾳ τὰ ξένα, ἀλλὰ
ἐπειδὴ ἀπαιτοῦσε ἀπάνθρωπα τὰ δικὰ
του, γιατί ἔτσι λέει, ὅτι χρωστοῦσε ἐκείνος.
'Αλλὰ ἀφοῦ κι' ἐκεῖνος χρωστοῦσε, χρω-
στοῦσε κι' ἐσύ τὸ ἴδιο χρέος, κι' ἔπρεπε
νὰ γίνῃ καὶ γιὰ τοὺς δυὸ ἡ ἴδια δικαιοσύνη.
Γι' αὐτὸ σοῦ τὸ χάρισε, γιὰ νὰ σοῦ δείξῃ
τὴ δική του φιλανθρωπία, γιὰ νὰ σέ κάμῃ
νὰ μιμηθῇ τὴν καλωσύνη πού εἶχε σάν
κύριός του. Κι' ἐπειδὴ εὐεργετήθηκες καὶ
δὲν ἔγινες καλύτερος, σὲ διορθώνει μ' ἄλλον
τρόπο, μὲ τὴν καταδική, μὲ τὴν τιμωρία.
'Ὅστε κι' αὐτὸ εἶναι μιὰ εὐεργεσία. Σὲ
παράδωσε στοὺς βασιανιστὲς γιὰ νὰ διώ-
ξῃ τὴν κακία ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου, ὅπως ὁ
ἄριστος γιαιτρός. Δὲ θέλησες τὸ φάρμακο
τὸ εύκολο, σοῦ πρέπει τώρα τὸ σίδερο κι'
ἡ φωτιά. ἤξερε ὅταν τοῦ χάρισε τὰ τόσα
πολλὰ τάλαντα, ὅτι εἶναι ἄνθρωπος σκλη-

ρός, ἀλλὰ περίμενε τὸ τέλος τῶν πρα-
γμάτων γιὰ νὰ σ' ἀπολογηθῇ, πράγμα πού
κάνει πολλές φορές, ξέροντας ὅτι δίκαια
τὸ κάνει. Ἀφοῦ σοῦ ἀπολογηθῇ τὸ κάνει
αὐτὸ, ὅπως στὰ Σόδομα, πού δὲν ἔριξε ἀμέ-
σως τὴ φωτιά, οὐτε καταστρεψε ἐκείνης τὶς
πολιτεῖες, ἀλλὰ τι ἔγινε; Κ ρ α υ γ ῆ ἀ π ὀ
τ ᾶ Σ ὁ δ ὁ μ α καὶ Γ ὁ μ ο ρ ρ α, κι'
οὔτε τὸ ἔφτασε αὐτὸ, ἀλλὰ, Ἄς κ α τ ε-
β ὠ ν ᾶ δ ὠ. Κι' οὐτε στάθηκε ἐδῶ, ἀλλὰ
στέλνει τοὺς ἀγγέλους νὰ σοῦ φανερώ-
σουν πόσο κακοὶ ἦταν οἱ κάτοικοι τῆς
πολιτείας, γιὰ νὰ μὴ μπορῇ κανεὶς, κι'
ἀδιάντροπος ἂν εἶναι, νὰ ὑβρίξῃ τὸ Θεο
ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ καταστρέψῃ τοὺς ἀφι-
λόθενους, τοὺς ἀπάνθρωπους, τοὺς παρά-
νομους, αὐτοὺς πού ἀρνῆθησαν τοὺς νό-
μους τῆς δικαιοσύνης, καὶ πάτησαν τοὺς
κοινούς φυσικοὺς νόμους κι' αὐτοὺς πού
ἦταν γεμάτοι κακία. Ὑπάρχει τέτοια φι-
λανθρωπία καὶ καλωσύνη σάν τοῦ Θεοῦ;
'Αφοῦ ἐμεῖς, ὅταν τιμωροῦμε, δὲν καταδε-
χόμαστε νὰ ποῦμε τίς αἰτίες, ἐνῶ ἐκεῖνος,
ἂν δὲ σὲ διδάξῃ πρῶτα, ἂν δὲ πείσῃ
πρῶτα, καὶ δὲν πάρῃ τὴ δική σου γνώμη
ὅτι δίκαια καταδικάζει, δὲν τιμωρεῖ αὐτοὺς
πού ἀπὸ καιρὸ εἶναι ὀξιοὶ γιὰ καταδική
καὶ τιμωρία, κι' εἶναι ἔτοιμος πολλές φορές
νὰ σοῦ δώσῃ λογαριασμό, καὶ κρίνεται
μαζί σοι καὶ δὲν παραμελεῖ νὰ ὑπερασπίζῃ
τὸν ἐαυτὸ του. Βλέπει πῶς οἱ προφήτες
λένε συχνὰ αὐτὰ τὰ λόγια, παντοῦ στή-
νονται δικαστήρια τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀν-
θρώπους. Καὶ πολλές φορές καλεῖ νὰ δι-
κασοῦν οἱ ἴδιοι πού ἀδίκησαν, πολλές
φορὲς φέρνει τὴν κτίσι νὰ κάθεται στὸ κρι-

θεον. Καὶ γὰρ καὶ τότε αὐτὸν ἔλεψας ἄφηκε, καὶ πάλιν ἐκεῖ-
νον ἔλεψας ἐνέβαλεν ὡςπερ τότε τοῦτω βοηθῶν ἐποίησεν,
οὕτω καὶ νῦν ἐκεῖνον βοηθῶν ἀνέπαυε, τοῦτον μὲν ἵνα παιδεί-
σῃ μὴ εἶναι ὡμόν, μηδὲ ἀπάνθρωπον, ἐκείνον δὲ ἵνα καὶ ἀπαλ-
λῇ βίας καὶ ἀπάνθρωπος. Ὅρατε, ἀγαπητοί· καλῶς γὰρ με
μεταῶ λέγοντα τοῦτο εἰσῆλθε τὸ νόημα, πῶς οὐ μόνον τὸ πλε-
ονεκτήειν καὶ ἀρπάζειν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ ἐλαῖν γένεσθαι
καὶν πρὸς τὸν γένεσθαι. Οὕτως γὰρ, οὐκ ἐπειδὴ τὰ ἀλλότρια
εἶδεν ἄδικον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ αὐτοῦ ἀπῆκε ἀπάνθρωπος,
παρεδόθη τοῖς βασιανισταῖς· καὶ γὰρ εἰρηται, ὅτι ὤφειλεν ἐκεί-
νος· ἀλλ' εἰ καὶ ἐκείνος ὤφειλεν, ὤφειλε καὶ σὺ τὸ αὐτὸ δοῦναι,
καὶ τὸ αὐτὸ δίκαιον ἐπ' αὐποτέρων φυλάττεσθαι ἔχον. Διὰ
τοῦτο σοι ἀρξῆκε, ἵνα τὴν αὐτοῦ σοι δείξῃ φιλανθρωπίαν, ἵνα
ζήλωντ σε τῆς δεσποτικῆς ἡμετέροτης ἐργάσῃται. Ἐπειδὴ
δὲ παθὼν οὐ οὐκ ἐγένου βελτίων, ἔτερως σε διορθοῦται πρῶτω,
ὡ τῇ· καλῶσεως, τὴ τῇ τιμωρίας ὅστε καὶ τὸ αὐτὸ εὐεργεσίας
εἶδος ἐστίν. Παράδουκε τοῖς βασιανισταῖς, ἵνα κακίαν ἐξέλῃ
νική, κατὰ τὴν ἰατρικὴν ἄριστος. Οὐκ εἶλας φάρμακον προσηγνῆ,
οὐδὲν σοι δει καὶ πικρὸς λοιπόν. Ἵψις μωρία τάλαντα ἀφεί-
λε· ὅς ὡς ἐστὶ καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλ' ἀνέμενε δει τῇ τῶν πρα-
γμάτων ἐκφάσεως ἀπολογησασθαι σοι, ὅ πολλὰ σοὶ ποιεῖ, εἰδὼς
ὅτι δικαίως ποιεῖ. Μετὰ τὸ ἀπολογησασθαι σοι τοῦτο ποιεῖ·

οὐκ ἐπὶ τῶν Σοδόμων οὐκ ἀπὸ τῆς ἀφῆκε τὸ πῦρ, οὐδὲ τὰς πό-
λεις ἐκείνας ἀνέπαυεν, ἀλλὰ τί; Κ ρ α υ γ ῆ Σ ο δ ὁ μ ω ν
καὶ Γ ο μ ο ρ ρ ω ν (Γεν. 18, 20), καὶ οὐδὲ μὲχρι τοῦτο,
ἀλλὰ, Κ α τ ε β ὠ ν αἰ (ἐ δ. 21). Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα
ἔστη, ἀλλὰ πέμψαι τοὺς ἀγγέλους ὑποδεικνύντάς σοι τὴν
κακίαν τῶν ἀνομοκούντων τῆν πόλιν, ἵνα μὴδὲ τῶν ἀνακούντων
μηδεὶς ἐκχ βαλασχεῖν τὸν θεόν, ὅτι τοὺς ἀξέκους, εἰ τοὺς
ἐπαυθρόπους, ὅτι τοὺς παρνομῶνους, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης
ἀγνώσαντας ἐκείνας, καὶ τοὺς κοινούς τῆς φύσεως ἀντερύαν-
τας νόμους, καὶ τοὺς κακῆς πεπληρωμένους ἀπολάσθαι θέτοι.
Τι ἴσον τοῦ οὕτω φιλανθρωπῶς καὶ προσηγνῆς Θεοῦ; Κάποι
γε ἡμεῖς κολλῶντες, οὐκ εἰσόμεν τὰς αἰτίας λαγεῖν πολλὰς·
αὐτὸς δὲ ἂν μὴ πρότερον σε διδάξῃ, ἂν μὴ πρότερον σε πείσῃ,
καὶ τὴν παρὰ σοῦ λάβῃ ψῆφον, ὅτι δικαίως ἀπάγει τὴν κώλειον,
οὐ τιμωρεῖται τοὺς πάλιν καλῶσεως καὶ τιμωρίας ἄξιους, καὶ
εὐθὺς σοι πολλὰ σοὶ παρέχεν ἐτοιμὸς ἐστίν, καὶ κρίνεται
πρὸς σε καὶ δικαιοσύνη οὐκ οὐκ. Ὅρατε τοὺς προσηγνῆς τοῦτον
ἐμπληρωμένους τὸν λόγον· πανταχοῦ δικαιοσύνη Θεοῦ ὅπου
ἄνθρωπος. Καὶ πολλὰς μὲν αὐτοὺς δικαιοσύνης τοὺς ἔθικ-
κούς καλεῖ, πολλὰς δὲ τὴν κτίσιν καλεῖται ἐπὶ τῇ τῶν
θεοῦ τὴν περιείχεσαν τῶν δικαιοκρίτων οὕτε αὐτὸν τὸν
ἀντίθετον, οὕτε τὰ ἀναίσθητα ταραττεῖται εἰς κρίσιν καλεῖν ὁ

τήριο, γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴν ὁλοκάθαρη κρίση του. Οὐτε τὸν ἴδιο τὸν ἀντίδικο, οὔτε τὰ πράγματα ποὺ δὲ νοιώθουν, τ' ἀφήνει ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὰ καλέσῃ σὲ κρίση, ὅπως κι' ἐμεῖς συνηθίζομε νὰ κάνωμε ὅταν εἴμαστε βέβαιοι γιὰ τὸ δίκιο μας. Ἀκούσετε φάραγγια, θεμέλια τῆς γῆς, γιὰτὶ θὰ κρίνῃ ὁ Κύριος· κι' ἄλλου πάλι λέει, Ἄκουε οὐρανὲ καὶ στῆσε τ' αὐτί σου, γῆ, διότι ὁ Κύριος ἐλάλησε. Καὶ πολλὰς φορὲς αὐτοὺς τοὺς Ἰδιους, Λαέ μου, τί σοῦ ἔκανα, ἢ τί σ' ἀδίκησα; Καὶ ὁ Ἱερεμίας, Τί φταίξιμο βρῆκαν οἱ πατέρες σας σ' ἐμένα; Καὶ δὲν τὸ κάνει αὐτὸ μόνο γὰρ πολίτευες καὶ ἔθνη, ἀλλὰ πολλὰς φορὲς καὶ γιὰ ἓνα μόνον ἄνθρωπο. Δίνει λογαριασμὸ στὸ Δαυὶδ μὲ τὸν προφῆτη, καὶ στὸν Ἰωνᾶ

ποὺ ἀρνήθηκε νὰ κηρύξῃ στοὺς Νινευίτες, ἀπαντᾷ μὲ τὴν κολοκυθιά. Ἀφοῦ ἐσὺ λυπηθήκες γιὰ τὴν κολοκυθιά, ἐγὼ δὲ θὰ λυπηθῶ γιὰ τὴ Νινευί; Καὶ πολλὰ τέτοια θὰ βρῆς γεμάτη τὴ Γραφή. Λοιπὸν ἀφοῦ τὰ ξέρομε αὐτά, ὥς τὸν προσκυνοῦμε, ὥς τὸν θαυμάζωμε, ὥς τὸν λατρεύωμε ὅσο πολὺ μπορούμε, γιὰτὶ ὅσο ἀξίζει δὲ μπορούμε. Ἄς προσέχωμε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, κι' ὥς μάθωμε καλὰ ὅτι ὁ Θεὸς βλέπει ἀπὸ ψηλά καὶ ἡ πρόνοια του κυβερνᾷ τὰ πάντα, κι' ὕστερ' ἀπὸ ὅλα τοῦτα μέλλει νὰ φύγωμε ἀπὸ δῶ καὶ νὰ βροῦμε τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθῇ ὁ Θεός, τὰ ὁποῖα μακάρι ὅλοι μας ν' ἀξιώθουμε μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ὥς ἀνήκη ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Θεός· ὅτερ ἡμῖν ἔθος ἐστὶ ποιεῖν, ὅταν θαρρῶμεν τοῖς οικείοις δικαίοις. Ἀκούσατε, φάραγγες, θεμέλια τῆς γῆς, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ (Μιχ. 6, 2)· καὶ πάλιν, Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ, ὅτι Κύριος ἐλάλησε (Ψα. 1, 2). Πολλὰς δὲ αὐτοὺς ἐκείνους, Λαὸς μου, τί ἐποίησά σοι, ἢ τί ἠδίκησά σοι (Μιχ. 6, 3); Καὶ ὁ Ἱερεμίας, Τί ἐβρεσαν ἐν ἐμοὶ οἱ πατέρες ὁμῶν πλημμελημα (Ἱερ. 2, 5); Οὐ ποιεῖ δὲ αὐτὸ κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἓνα πολλὰς ἀνθρώπων. Πρὸς τὸν Δαυὶδ κρίνεται διὰ τοῦ προφήτου, καὶ τῷ Ἰωνᾷ παραιτούμεν κερῆται Νινευίταις, ἀπολο-

γεῖται διὰ τῆς κολοκύνθης· Εἰ σὺ ἐφείσω ὑπὲρ τῆς κολοκύνθης, ἐγὼ οὐ φείσομαι ὑπὲρ Νινευῆς (Ἰωνᾶ 4, 10-11); Καὶ πολλῶν τοιούτων εὐφρασιας γεμούσας τὰς Ἱρασις. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, προσκυνώμεν αὐτόν, θαυμάζωμεν, θεραπεύωμεν, ὥς δυνατόν ἡμῖν· ὥς γὰρ ἔξισον οὐ δυνατόν. Ἐπιμαλώμεθα τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ πειθώμεθα, ὅτι Θεὸς ἐφύσπηκε, καὶ πρόνοια πάντα κυβερνᾷ, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα ἔστιν ἀποδημησάντας τυχεῖν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Καμιά γνώμη, αγαπητέ, δεν είναι τόσο πονηρή πραγματικά, και τόσο γεμάτη από αγιότητα σήψη, όπως η γνώμη για την μοίρα και την τύχη. Διότι βάζει μέσα στις ψυχές των γελασμένων ιδέα βλάστηση κι' ανέβλαβη κι' ολέθρια, και τους βάζει να λένε τέτοια λόγια για τον Θεό, που ούτε για τους δαίμονες δε θα τὰ έλεγε κανείς, κι' ακόμα φέρνει στη ζωή μας κι' όλα τα γεμίει θόρυβο και ταραχή μεγάλη. Και χαλάει και καταστρέφει και δείχνει περιττά όσα μὰς έχει δώσει ο Θεός και η φύση, με τους προφήτες και με τους αγίους άνδρες. Και κάνει το ίδιο όπως όταν ένας με άρρωστο σώμα πού χρειάζεται φάρμακα κι' είναι γιατροί εκεί και έτοιμάζουν το φάρμακο, κι' αυτός άποφασίζει να μη μεταχειριστή κανένα και να μην άπαλλαγί από το νόσημα, αλλά ν' αφήσει τόν έαυτό του αδιάφορο κι' άπρακτο, να περιμένη τη χειρότερη καταστροφή. "Η μήπως αυτά δε λείει η μοίρα; Κανένas να μη συμβουλευή για κάτι χρήσιμο, κανείς να μην άκούη τις συμβουλές του άλλου, άδικα υπάρχουν οι νόμοι κι' οι δικαστές, άδικα οι παρατηρήσεις κι' οι συμβουλές, άδικα ο φόβος τής τιμωρίας, άδικα οι τιμές και τα βραβεία και τὰ έπαθλα για όσους κάνουν αυτό που πρέπει. Ούτε αν ενδιαφερθής έχεις

κανένα όφελος, ούτε αν άμελήσης θά ζημιωθείς τίποτα. Μήτε στο σχολείο να πηγαίνης όταν είσαι παιδί, μήτε άντρας όταν γίνης ν' άκούς τους νόμους, να μην προσέχης συμβουλές και νουθεσίες χρήσιμες. Τι μπορεί να σου προσφέρει ο κόπος; Σαν πλοίο άνεμάτιστο, κι' από ναύτες και κυβερνήτη στερημένο, παράδωσε του νού σου τὰ πηδάλια στην τρικυμία, κι' όπου σε πάη. Πές μου, θέλεις να τὰ παραδεχτούμε αυτά και να μην κάμωμε τίποτα για να σώσωμε τη ζωή μας; Διότι άς αφήσωμε για λίγο τώρα το ζήτημα τής ψυχής, κι' άς μιλήσωμε για τη ζωή αυτή. Να παραδεχτούμε τη μοίρα πού τὰ λείει αυτά, κι' ούτε τους ύπηρετές πού σφάλλουν να τιμωρήσωμε, ούτε τους καταστρεμένους από τις άσωτίες να συνετίσωμε, ούτε τους παράνομους να πάμε στο δικαστήριο, ούτε ν' άκούσωμε τους νόμους. Θάβηλα για λίγο τουλάχιστο να γίνη αυτό, για να μπορέσετε να δήτε καλά στην πράξη αυτή την ολέθρια και βλαβερή διδασκαλία. Διότι αν είναι να γίνουν υποχρεωτικά όσα προστάζει η μοίρα, κι' όταν έμεις φροντίζωμε κι' όταν άδιαφορούμε, τότε κανένas γεωργός να μη βάζη στο ζευγάρι βόδια, κι' ούτε να σέρη άροτρο, ούτε ν' άοίγη αύλακι, ούτε να ρίχνη σπόρους στη γη, ού-

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Οὐδὲν ἔστιν ὄντως δόγμα πονηρὸν, ἀγαπητέ, καὶ σπυδαῖος ἀνάτου γέμου, ὡς τὸ τῆς εἰμαρμένης καὶ γενέσεως δόγμα. Μετὰ γὰρ τοῦ δόξαν βλάσφημον καὶ ἀσέβη καὶ ὀλεθρὸν ἐν- τὺθινα ταῖς τῶν ἡπαταιμένων ψυχαῖς, καὶ πείθει τοιαῦτα λέγειν περὶ Θεοῦ, ἃ μὴδὲ περὶ δαιμόνων τις εἴποι, καὶ τὸν βίον συγχέει τὸν ἡμέτερον, πάντα θορύβου καὶ πολλῆς ἀμύτηλης τῆς ταραχῆς· καὶ ὅσα πρὸς διδασκαλίαν καὶ διόρθωσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς φύσεως, καὶ διὰ προφητῶν κλεινέναικα καὶ διὰ ἁγίων ἀνδρῶν, ἀντρέπει καὶ καταλείπει, καὶ δεῖκναισι περιττά. Καὶ ποιεῖ ταῦτον, ὅσον ἂν εἴ τις σῶμα νεοσσός καὶ φαρμάκων δεόμενον, παρόντων λατρῶν καὶ τῶ φάρμακον κατα- σπινυζόντων, πείθει μὴδὲν τοῦτων κεχρήσθαι, μὴδὲ ἀπαλ- λάττεσθαι τοῦ νοσήματος, ἀλλ' ἁμελεῖ καὶ βεβημένῃ ἐνόντῃ τὰ καθ' ἑαυτὸν, τὴν ἐλευσινάτην ἀναμένει ἀπόλλαιαν. "Η οὐχὶ ταῦτά φησιν ἡ εἰμαρμένη; Μήδεὶς παραίνεται τοῖς τῶν χρησίων, μήδεὶς ἀκούει παραινούντος ἑτέρου· μάτην εἶναι οἱ νόμοι καὶ οἱ δικασταί, μάτην ἐπιπληρῆεις καὶ νουθεταί, μάτην τιμω- ρίας φόβος, μάτην τιμαὶ καὶ γέρεα καὶ έπαθλα τοῖς κατορθούουσιν.

Οὐτὲ ἐάν σπουδάσης, θελεῖς τι, οὐτὲ ἐάν ἁμελήσης, βλάβος τι γενήσεται. Μήτε ἐπὶ διδασκαλείῳ παιδίον ἂν βαδίζῃτω, μήτε ἄνθρωπος γενόμενος ἀκούων νόμων, μὴ προσέχων συμβουλὰς καὶ νουθεσίας χρησίμοις. Τι δύνησεται ἐνεργεῖν ὁ κόπος; Ὅσοις ἀνεμάτιστον πλοῖον, καὶ ναυτῶν καὶ κυβερνητῶν ἔρπον, τῇ τοῦ χειμῶνος φορῇ ἐπιδούς τὰ πηδάλια τῆς δι- κνοίας, οὕτω φερόμεθα. Θέλεις, εἰπέ μοι, πεισθησόμεθα, καὶ οὐδὲν ἐνεργήσομεν τῶν πρὸς σωτηρίαν τῆς ἡμετέρας ζωῆς; Τέως γὰρ ἀφείλωμε τὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς παρουσίας ζωῆς διαλεγόμεθα. Πειθόμεθα τῇ εἰμαρμένῃ ταῦτα λεγούσῃ, καὶ οὕτε οἰκίας ἀμαρτάνοντας κολάσομεν, οὕτε ἀσιγλαίς διεσπαρμένους ἐπιστρέφομεν, οὕτε τοὺς ἀδικούντας εἰς δικα- στήριον ἄζομεν, οὐκ ἀκούομεθα τῶν νόμων; Ἐβουλόμην κεν πρὸς βραχὺ τοῦτο γενέσθαι, ἐν ἔργῳ τὴν ὀλεσίαν ταύτην καὶ ἐπιβιβῆ διδασκαλὸν τῶν κακῶν δινηθῆτε συνδεῖν. Εἰ γὰρ ἀνάγκη πάντως τὰ εἰμαρμένα γενέσθαι, καὶ σπουδα- ζόντων καὶ καθυποδύντων, μήδεὶς γεωργὸς ζευγυνύτω βοῦς, μήδὲ ἄροτρον ἐκείτω, μήτε αὐλακα τεμνέτω, μήτε καταβαλ-

τε νὰ περιμένη ἐποχὴ κατὰλληλη τοῦ χρόνου, οὐτε ν' ἀνέχεται τὴν παγωνιά καὶ τὴν ἀδιάκοπὴν βροχὴν, καὶ τὶς ταλαιπωρίες καὶ τοὺς μόχθους σ' ὅλο τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, νὰ μὴν ἀγγίξῃ τὸ δρεπάνι, οὐτε νὰ θερίξῃ σπαρτά, νὰ μὴν ἀλωνίξῃ στάχνα, νὰ μὴ φυτεύῃ, οὐτε νὰ καλλιεργῇ φυτὰ, κάθε φροντίδα γεωργικὴ νὰ τὴν ἀφήσῃ, νὰ κάθεται στὸ σπίτι κι' ὅλο τὸν καιρὸ νὰ κοιμάται. Ἄν τοῦ τὸ ἐξῆ γραμμένο ἡ μοῖρα καὶ κλωσμένο, θὰ ῥθουν τὰ καλὰ μόνα τους στὸ σπίτι, μ' ἄν γυρίσῃ στ' ἀντίθετα· ὁ δρόμαχτι τῆς ἡ Κλωθώ,* κι' ἂν κοπιᾷ χίλις φορές, κανένα ἀποτέλεσμα δὲ θάξῃ στοὺς κόπους καὶ στοὺς ἰδρωτὲς του. Γιατὶ λοιπὸν δὲ συμβουλεύετε νὰ τὰ κάνουν αὐτά, ἂν πραγματικὰ πιστεύετε στὴ μοῖρα; Γιατὶ δὲ συμβουλεύετε, γιὰ νὰ μάθετε ἀληθινὰ στὴν πράξῃ τῆς μοῖρας τὰ καλὰ; Θέλεις νὰ σοῦ δείξω τὴ καταφέρειν πραγματικά; Κατάργησε τὴ γεωργία, ἀρνήσου τὴ ναυτιλία, δίδωε ὅλες τὶς τέχνες τὶς βιοτικές, κι' ἂς μὴν ἐργάζεται κανεὶς τὴν τέχνην του, οὐτε οἰκοδόμος, οὐτε χαλκοργός, οὐτε ὑφαντής, οὐτε ἄλλος κανεὶς ἀπ' ὅσους εὐκολοῦνται τὴ ζωὴ μας, καὶ τότε θὰ δῆς καλὰ, ποιά εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τῆς μοῖρας, τότε θὰ τὴν καταλάβῃς καλὰ, τότε θὰ δῆς πόσο δὲ μπορεῖς νὰ τῆς ξεφύγῃς. Καὶ γιατί λέω τὶς τέχνες ποὺ βοηθοῦν τὴ ζωὴ μας; Ἄς ὑπάρχουν αὐτέχνες καὶ καμμιά μὴν καταργήσῃς, ἀλλὰ νὰ περιοριστοῦν ὅλοι στὰ δικά τους καὶ νὰ μὴ φροντίζῃ καθένας γιὰ τὸ σπίτι του, ἀλλὰ

νὰ ἀναθέσῃ στὴ μοῖρα νὰ τοῦ τακτοποιήσῃ τὰ ζητήματά του, καὶ τότε θὰ δῆς τὴν ὠφέλειά της, ὅταν θὰ τὸν βασανίζουν καὶ θὰ τὸν μαστιγώνουν νὰ τοῦ ἀπαιτοῦν ὅσα χρωστᾷ, κι' αὐτὸς μὴν ἔχοντας, νὰ καταφεύγῃ στὴ δικαιολογία τῆς μοῖρας, καὶ κανεὶς νὰ μὴν τὸν προσέχῃ. Μέχρι πότε θάχωμε παιδικὰ μυαλά; Μέχρι πότε θὰ συνεχίζωμε νὰ λέμε ἀνοησίες; Πότε θὰ μάθωμε καλὰ τὸν Κύριό μας; Ἄν ἡ μοῖρα κἀν τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς καλοὺς, γιατί συμβουλεύεις τὸ παιδί, γιατί τὸ νοθεύεις; Ὅλα εἶναι χωρὶς αἰτία καὶ σκοπὸ. Ἀφοῦ ἐκεῖνη κάνει τοὺς πλούσιους καὶ τοὺς φτωχοὺς, μὴν τὸ στείλῃς σὲ σχολεῖα, μὴν τοῦ ἐξασφαλίσῃ χρήματα, μὴν κἀμης τίποτα γιὰ τὰ τοῦ μεγαλώσῃς τὴν περιουσία του, κι' ἀνάθεσε στὴ μοῖρα νὰ τὸν φροντίσῃ. Μὰ δὲν τὸ ἀποφασίζει. Βλέπεις ὅτι δὲν παραδέχεται τὴ δύναμὴ τῆς σὺ μεγαλύτερα; Διότι ἂν πραγματικὰ ὑπάρχῃ μοῖρα, ἄφησε τὸ παιδί νὰ κἀν παρὰ καὶ μὲ κακοὺς ἀνθρώπους, καὶ μὲ καταστρεμμένους νὰ καταστρέφεται, ἀφοῦ ὅπως καὶ νά'ναι, θὰ σοῦ γίνῃ ὅτι ἔχει ἡ μοῖρα γραμμένο καὶ κλωσμένο. Καὶ βέβαια ἔστι εἶναι, λέει, ἔστι εἶναι. Γιὰ ποῖον λόγῳ λοιπὸν κουράζεις καὶ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τὸν ἄλλο; Καὶ γιατί λέω γιὰ τὰ παιδιά, ὅταν δὲν ἀποφασίζει νὰ τὸ κἀμης αὐτὸ οὐτε στοὺς ὑπηρέτες, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπειλεῖς καὶ τοὺς φοβερίζεις, καὶ κάνεις κάθε τρόπο γιὰ νὰ σοῦ γίνῃ καλὸς ὁ ὑπηρέτης σου, καὶ δὲν ἐμπι-

* Μία ἀπὸ τὶς τρεῖς μοῖρες, ποὺ ὅπως πίστευαν οἱ ἐβδαλολάτρες, ἐκλῳθε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς.

ἴετο σπέρματα, μήτε ὦραν ἔτους ἐπιτελείτω ἐπιτελεῖαν, μήτε ἀνέχσθω κρυμὸς, καὶ θηνηκοῦς θεοῦ, καὶ ταλαιπωρίας, καὶ μὴν πρὸς διαμετρετμένον τὸ ἔτος, μὴ θηγάτω δρεπάνην, μηδὲ ἀμάτω λίθον, μὴ τριβέτω σάδατος, μὴ φυτεύτω, μηδὲ θεραπεύτω φυτὰ, πᾶσαν ἀπλότης τῆς γεωργίας ἀφύας τὴν ἐπιμέλειαν, οἷοι καθεζίζισον, καὶ πάντα καθυθεύτω τὸν χρόνον πάντως ἐν ἐμαρμένον αὐτῷ καὶ κλωσμένον ἦν, αὐτόματα εἰς τὴν οἰκίαν ἦσαν ἀγαθὰ· ἂν δὲ εἰς τοῦναντίον στρέψῃ τὸν δρεπαντὸν ἢ Κλωθῶ, κἀν μυριάς πονήται, πέρας οὐδὲν αὐτῷ τῶν πόνων ἔσται καὶ ἰδρώτων. Τίνος οὖν ἔνεκεν οὐτε παρανεῖται ταῦτα ποιεῖν, εἰ γὰρ ὅντως ἐμαρμένη πιστεύετε, τίνας ἔνεκεν οὐ παρανεῖται, ἴν' ὅντως ἔργω μάθῃτε τὰ τῆς ἐμαρμένης καλὰ; Βουλεῖ μοι δείξαι τί ὄντως ἐμαρται; Κατάλυσον γεωργίαν, ἀνέλε ναυτίαν, ἐκβάλει πάσας τέχνας βιωτικάς, καὶ μήτε οἰκοδόμος, μήτε χαλκοτύπος, μήτε ὀφθαλτικὸς, μήτε ἄλλος τις τῶν εἰς τὴν ἡμετέραν συντελούντων ζωὴν μεταχειριζόμεν τὴν αὐτοῦ τέχνην, καὶ τότε δὲ καλῶς, οἷα τῆς ἐμαρμένης τὰ ἐπιφέρει, τότε αὐτὴς ἀποφύγει καλῶς, τότε αὐτὴς τὸ ἀπέρρηκτον ὅθει καὶ τὴν λέγουσ τέχνην, αἰ τὴν ζωὴν συνεχέουσι τὴν ἡμετέραν; Ἐξώσωσαν τέχνας, καὶ μηδὲ μίαν καταλύσῃς, ἀλλὰ πάντων μενόντων ἐπὶ τῆς οἰκείας τάξεως, ὁ καὶ

ἐκαστον μετὰν μεριμνῶτω τῶν αὐτοῦ, μηδὲ φροντίζετω τῶν κατὰ τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ἐπιτερέτω τῇ ἐμαρμένῃ τὰ κατὰ αὐτὸν οἰκονομῆσαι πάντα, καὶ τότε εἴσεται αὐτῆς τὴν ὠφέλειαν, ὅταν στρεβιλοῦμενος καὶ μαστιγόμενος ἀπαίτηται μὴν τὰς εἰσφοράς, μὴ ἔχων δὲ καταφεύγει μὴν ἐπὶ τὴν ἐκείνης ἀπολογίαν, προσέχει δὲ αὐτῷ μηδεὶς. Μέχρι πότε παιδιὰ ἱσμεν ταῖς φρεσὶ; μέχει τίνος οὐ παυσόμεθα ληροῦντες; μέχει τίνος οὐκ ἐπιγνώσμεθα τὸν κοινὸν Δεσπότην, εἰ φαύλους καὶ ἀγαθοὺς ἐμαρμένη ποιεῖ, τίνος ἔνεκεν παρανεῖται τὸ παιδί, τίνος ἔνεκεν νοθεύεις; Πάντα εἰκὴ καὶ μάτην. Εἰ πλουσίους καὶ πέντας ποιεῖ, μὴ πέμψῃς εἰς διδασκαλεῖα, μὴ πορίσῃς χρήματα, μὴ πράξῃς μηδὲ τὶν τῶν δυναμένων αὐτῷ τὴν οὐσίαν αὐξήσαι, ἀλλ' ἐπιτρέψον τῇ ἐμαρμένῃ τὰ κατ' αὐτόν. Ἄλλ' οὐκ ἀνέχῃ. Ὅρθε πῶς ἐν τοῖς ἐλάττωσι διαπιστῶν αὐτῆς τὴν δύναμιν, ἐν τοῖς μελλόντων αὐτῇ πιστεύεις; Εἰ γὰρ ὄντως ἐμαρμένη ἐστίν, ἄρας τὸν παῖδα καὶ πονηροὺς ἀνδράσι συγγινέσθαι, καὶ μετὰ διεσπαρμένους διασπείρεισθαι· πάντως ἂν ἐμαρμένον αὐτῷ καὶ κλωσμένον ἦ, καὶ σοὶ χρησιμεῖται. Καὶ γὰρ ὄντως, φησὶν, ὄντως ἐστίν. Τίνος οὖν ἔνεκεν πράγματα καὶ σαυτὸν φέρει καὶ ἑτέρω; Καὶ τί λέγω παῖδων ἔνεκεν, ὅπου γὰρ οὐδὲ ἐπὶ οἰκατῶν ἀνέξῃ τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπειλεῖς καὶ φοβεῖς, καὶ

στεύεσαι στήν τύχη; Καί γιά ποιό λόγο τόν τιμωρεῖς ὅταν γίνη κακός; ἀφοῦ τὸ σφάλμα δὲν εἶναι δικό του, ἀλλὰ τῆς τύχης πού τόν ὑποχρεώνει. Καί γιά ποιό λόγο ὅταν γίνη καλός, τὸν ἐπαινεῖς; ἀφοῦ δὲν εἶναι δικό του τὸ κατ'ἄρχην, ἀλλὰ τῆς τύχης, ἢ γιά νὰ πούμε καλύτερα, οὔτε καλός εἶναι κανεὶς, οὔτε κακός. Διότι ὅποιος δὲν κάνει ἀπὸ μόνος του τὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, ἀλλὰ ἀναγκάζεται ἀπὸ ἄλλον, αὐτὸς οὔτε τὸ ἕνα εἶναι οὔτε τὸ ἄλλο. Γιά ποιό λόγο λοιπὸν ἐπαινοῦμε ἀνθρώπους; καί γιά ποιό λόγο τοὺς κατακρίνουμε; γιά ποιό λόγο δίνουμε τίς ἴδιες εὐχές καί κατάρεις στοὺς ἄλλους; Βλέπεις σὲ ποιὸν παραλογισμό μᾶς ἔφερε ὁ λόγος γιὰ τὴ μοίρα; Κανεὶς δὲν εἶναι πρόνομος, κανεὶς δὲν εἶναι ἄσωτος, κανεὶς δὲν εἶναι πλεονέκτης, κανεὶς δὲν εἶναι δίκαιος, χάθηκε κι' ἡ ἀρετὴ καί ἡ κακία, κι' ἄδικα ἤρκασε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, καί μᾶλλον ὄχι ἄδικα ἀλλὰ καί γιά κακὸ. Διότι πᾶς δὲν εἶναι ἄπρεπο νὰ μᾶς σπράχνῃ ἡ δύναμις τῆς τύχης στὴν κακία, κι' ὕστερα νὰ πρέπει νὰ τιμωρηθοῦμε βαριά ἀπὸ τῆς ἴδιας τῆς τύχης πάλι τὴν ἀνάγκη, ἐκεῖ πού πρέπει νὰ βρίσκουμε ἔλεος, πού πρέπει νὰ βρίσκουμε συμπτώματα, νὰ μᾶς μισοῦν καί νὰ μᾶς τιμωροῦν, ἐκεῖ πού πρέπει νὰ μᾶς τιμοῦν; Αὐτὸν πού ἀδικεῖται κι' ἐκβιάζεται, δὲν πρέπει νὰ τὸν τιμωροῦν ἀλλὰ νὰ τὸν τιμοῦν, ἀλλὰ ἐμεῖς καὶ ἀδικούμαστε καί τιμωρία ὑποφέρομε. Τί πιὸ παράλογον ἀπὸ αὐτό, νὰ δεχόμαστε τιμωρίες γι' αὐτὰ ἀκριβῶς πού ὑποχρεωθήκαμε γι' ἁμαρτήσμε χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε; Ἡ μοίρα ἔκαμε

κάποιον φονιά, κι' ὕστερα ἀπαιτεῖ τὴν ψυχὴ του γιὰτὶ αὐτὸς τὴν ἄκουσε· ποιά διδασκαλία μποροῦσε νὰ γίνη βλαβερότερη; Εἶναι σὰ νὰ ἐπιτρώξε κάποιος στὸν γκρεμὸ, κι' ὕστερα ἐπίασε τὸν γκρεμισμένο καὶ ἀπαιτεῖ τὴν τιμωρία του γιὰτὶ νὰ πέσῃ. Ἡ σὰ νὰ παραδίνῃ κάποιος σὲ βάνουση κυρία ἕναν ἄνθρωπο νὰ τὸν βασανίζῃ καί νὰ τὸν ταλαιπωρῇ μὲ χίλους τρόπους, κι' ὕστερα ν' ἀπαιτῇ τὴν τιμωρία του γιὰτὶ παραδόθηκε στὴν ὑποδούλωση καί τὴν αἰχμαλωσία. Ἀραγες γίνεται τίποτα πιὸ παράλογο, πὲς μου, ἢ ὑπάρχει κάτι χειρότερο ἀπὸ ἐκείνους πού τὰ κάνουν αὐτά; Ἄν ἦταν ἔτσι, κι' οἱ ἔχθροι κι' οἱ ἀντίθετοι ξέρουν νὰ συγχωροῦν τοὺς ἀντίπαλούς των ὅταν τοὺς κάνουν κάποιο μεγάλο κακὸ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν καί νὰ τὸ ἐπιθυμοῦν, ἀλλὰ ἡ μοίρα δὲν ξέρει νὰ συγχωρῇ τοὺς ὑπάκουους καί πάντοτε πιστοὺς τῆς, ἢ καλύτερα, καταναγκασμένους τῆς, καί ζητᾷ νὰ τοὺς τιμωρήσῃ γι' αὐτὰ ἀκριβῶς πού τοὺς ἀνάγκασε νὰ πράξουν, τότε πὲς μου, ποιά ἀκαταστασία, ποῖος λαβύρινθος, ποιά ζάλη μπορεῖ νὰ μοιάσῃ μὲ τὴ σύγχυση αὐτή; Δέ μου ἔφτασε ἡ μὴ ἀδίκια, ὅτι χωρὶς νὰ κάμω κανένα κακὸ βουτήχτηκα στὴν ἁμαρτία, κι' ὅτι ἄλλος χωρὶς νὰ κάμῃ κανένα καλὸ γίνεται καλὸς καί τιμᾶται, δέ φτάνει αὐτὴ ἡ ἀδίκια μόνο, ὅτι φανερά καὶ χωρὶς λόγο κι' ἐμένα ἔκαμε κακό, κι' ἐκείνον καλὸ, ἀλλὰ προσθέτει κι' ἄλλη, καί δὲν κρίνει δίκαια, οὔτε σὰν ἄνθρωπος. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσο φιλόανθρωποι καί καλοὶ, ὥστε ξεχωρίζουν δσα γίνονται χωρὶς

πάντα τρόπον κινεῖς, ὅπως γίνεται σοι καλὸς ὁ οὐδέ τις, καὶ οὐ θαρρεῖς τὴ γενέσθαι; Τίνας δὲ ἔνεκεν κακὸν γινόμενον κολάζεις; οὐ γὰρ αὐτοῦ τὸ ἁμάρτημα γέγονεν, ἀλλὰ τῆς ὠθοῦσας γενέσεως. Τίνας δὲ ἔνεκεν καλὸν γινόμενον ἐπαινεῖς; οὐ γὰρ αὐτοῦ τὸ κατ'ἄρχην, ἀλλὰ τῆς γενέσεως· μᾶλλον δὲ οὐτε καλός, οὔτε κακὸς ἔσται τις ὅ γὰρ παρ' ἑαυτοῦ μηδέντρον τούτων ποιῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν τὴν ἀνάγκη δεχόμενος, οὐτε τοῦτο ἔσται, οὔτε ἐκεῖνο. Τίνας οὖν ἔνεκεν ἐπαινοῦμεν ἄνθρωπος; τίνας δὲ ἔνεκεν ψέγομεν; τίνας ἔνεκεν ἐπαυμάζω, τίνας ἔνεκεν συνευχόμεθα ἑστέον; Ὅρας εἰς ὅσην ἡμᾶς ἀλόγησαν ὁ τῆς εἰσαρμένης ἐξήγαγε λόγος; Οὐδαίς ἐστι σωφρον, οὐδαίς ἐστι ἀκολαστος, οὐδαίς ἐστι πλεονεκτής, οὐδαίς ἐστι δίκαιος· ἀνθρώποι καὶ ἀρετὴ καὶ κακία, καὶ μάτην εἰς τὸν παρόντα τοῦτον βίον ὑπὲρθεμεν, μᾶλλον δὲ οὐ μάτην, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κτηφ. Πῶς γὰρ οὐκ ἄπονον ὠθεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς γενέσεως εἰς κακίαν, πάλιν δὲ ὑπὸ τῆς βίας αὐτῆς ταύτης βίον διδόναι τὴν ἐσπέρην, δέον ἐκείσθαι, δέον ταλαινεῖσθαι, καὶ μισούμεθα, καὶ καλοῦμεθα, δέον τιμωροῦσθαι; Τὸν δίκαιον μόνον καὶ βίαν παθόντα, οὐκ ἐκολάζεσθαι, ἀλλὰ τιμᾶσθαι χρὴ· ἡμεῖς δὲ καὶ δίκαιον μὲθα, καὶ τιμωρίαν ὑπομένομεν. Τί τοῦτο γένεται ἐν ἀλογώτερον, ὅπερ ὢν κακὸς πάσχοντας ὠθεῖσθαι πρὸς κακίαν, ὅπερ τούτων καὶ τιμωρίαν δίδοναι; Ἐποίησαν

ἀνθρώπον ἢ εἰσαρμένην, καὶ τὴν ψυχὴν ἀπαιτεῖ ἐνὸς ὧν ὑπὸνκουσεν αὐτῇ· τί τοῦτο βλαβέροτερον δόγμα γένοιτο ἄν; Ὅπερ ἂν εἰ τις εἰς τὸ βάσπερον ὠθήσεται, καὶ καταλαβὼν τὸν κρημνισθέντα, πάλιν τιμωρίαν ἀπαιτοῖ τοῦτον ἔνεκεν· ἢ ὅπερ ἂν εἰ τις βαρβάρως θεοπολεῖ παραδοὺς αἰκισθεῖν, καὶ μυρίαι περιβαλεῖν κικαίς, τὸν παραδεδομένον ὑπὲρ τῆς δουλείας καὶ τῆς αἰχμαλωσίας ἀπαιτοῖ τιμωρίαν. Ἀρὰ τι γένοιτο ἐν τούτῳ ἀλογώτερον, εἰπέ μοι, ἢ ἀλλώτερον τοῦ γένους τούτου. Εἰ ταῦτα τοιαῦτα, καὶ ἔχθροι μὲν καὶ πόλεμοι τοὺς αὐτὸν πολεμίους ἴσως συγγινώσκουσιν, ὅταν δυνάτες καὶ μὴ βουλομένοι πρᾶτταισι τὴν χαλεπότητά των αὐτοῖς· ἢ δὲ εἰσαρμένη τοὺς ὑπηκόους, καὶ πάντα πεποιμένους, μᾶλλον δὲ καταναγκασμένους, οὐκ εἰσεται συγγινώσκον, ἀλλ' ὅπερ ὢν αὐτοὺς κατηνέγκασκε, πάλιν ὅταν αὐτὸν αὐτοὺς ἀπαιτεῖ δίκην· ποῖος φουρτός, ποῖος λαβύρινθος, τοιαῦτα ζάλη ταῦτον μιμῆσται τὴν σύγχυσιν, εἰπέ μοι, ὅτι; Οὐκ ἔρκαται μοι τρόπος εἰς ἀδίκαια, ὅτι μὴδὲν ἁμαρτάνει εἰς κακὸν ἐμβέβληται, καὶ ἐτι ἔσπερος μὴδὲν κατ'ἄρχην ἀναθῶς ἀδικεῖ, καὶ τιμῆς ἀπολαύει· οὐκ ἀρετὴ αὐτῇ μόνῃ ἡ δίκαια, ὅτι ἀπλόως καὶ ἀλόγως καὶ ἐμὲ κακὸν ἐποίησε, καὶ ἐκεῖνον καλόν, ἀλλὰ καὶ ἔτρεπον προστεθῆσαι, καὶ οὐδὲ τὴν τὸν ἀνθρώπων δικαιοκρασίαν μιμῆται· ἀλλ' οἱ μὲν ἄνθρωποι, οὕτω φιλᾷνθρωποι καὶ ἡμεροί, ὡς διακρίνει

τῇ θέλησὶ μας ἀπ' ὅσα γίνονται μὲ τὴ θέλησὶ μας, μὰ ἡ κακὴ ἐκείνη δύναμις κι' ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος δαίμονας πού κυβερνᾷ τ' ἀνθρώπων, τ' ἀναστατώνει ὅλα. Ἄν λοιπὸν δὲν ὑπάρχει Θεὸς πού τὰ ἐπιβλέπει αὐτά, αὐτὸς ὁ λόγος ἀποδείχεται λάθος ἀπὸ κάθε μεριὰ. Διότι δὲν εἶναι δυνατό νὰ μὴν ὑπάρχει πρόνοια σὲ τόση τάξῃ πού ὑπάρχει στὸν κόσμο. Ἄν δὲν ὑπάρχει Θεός, πῶς κρατιῶνται στὴ θέση τους ὅλα αὐτά; κι' ἂν ὑπάρχει, πῶς ἀδιαφορεῖ γι' αὐτά; Κι' ἂν αὐτὸς τὰ ἐδημιούργησε, πρόσεξε τὴν ἀσέβεια, καὶ τὴ βλαστήμια πόση μεγάλη εἶναι; μ' ἂν δὲν τὰ ἐδημιούργησε, κι' ἔγιναν μόνον τους καὶ ἀδιαφορεῖ γι' αὐτά; πάλι τὸ ἔγκλημά του δὲν εἶναι πιὸ μικρό. Βλέπεις πόσο στενὰ πιέζεται ὁ διάβολος, ὅταν ὀδηγῇ τοὺς ἀνθρώπους στὴ μαγία ἐναντίον τοῦ Κυρίου; Θέλεις νὰ μὲ πείσης ὅτι ὑπακοῦς στὴ μοῖρα καὶ νομίζεις πῶς εἶναι μιὰ ἀλήθεια αὐτό; Μὴν κατηγορῇς τὴ γυναῖκα πού μοιχεύεται, καὶ μὴν ἐξοργιστῇς, καὶ μὴν πᾶς τὸ μοιχὸ νὰ τὸν κατακρίνῃ ὁ δικαστής. Σὰν δῆς νὰ τρυποῦν τὸν τοῖχο, μὴν πιάσης τὸν κλέφτη πού τὸν τρυπᾷ, μὴν ἀπαιτήσης τὴν καταδίκη του, διότι τὸ ἔκανε χωρὶς τὴ θέλησὶ του, ὅπως ἐσύ λές. Ἀδιαφόρησε γιὰ ὅλα τὰ δικά σου, διότι ὅπως κι' ἂν εἶναι, ὅ, τι θέλει ἡ μοῖρα θὰ σοῦ γίνῃ. Πέταξε ὅσο χρῆμα ἔχεις, ἀδιαφόρησε γιὰ σπίτια, ἀγορές, ὑπηρέτες, ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία σου τίποτα δὲ θὰ ζημιωθῇ ἡ ἀδιαφορία τῆς μοῖρας. Κι' ὅμως ἐσύ δὲ θ' ἀνεχθῇς τίποτα τέτοιο, γιατί ἀπὸ τὰ πράγματα ἔχεις μάθει, ὅτι δὲν εἶναι νὰ παραδεχτῇς τὴ διδασκα-

λία γιὰ τὴ μοῖρα. Γιατί λοιπὸν τὴ φέρνεις σὰ δικαιολογία στὶς ἁμαρτίες, ἀφοῦ δὲν τὴν παραδέχεσαι καθόλου; Βλέπεις ὅτι ἡ δοξασία αὐτὴ ἀπὸ πούθεν ἄλλου δὲ μᾶς ἔρχεται, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν ἀδιαφορία μας, καὶ μόνον γιὰ νὰ ξεφύγουμε τοὺς κόπους πού ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ; Ἄν ὑπάρχει τύχη, δὲν ὑπάρχει κρίσις; ἂν ὑπάρχει τύχη, δὲν ὑπάρχει πίστις; ἂν ὑπάρχει τύχη, Θεὸς δὲν ὑπάρχει; ἂν ὑπάρχει ἀρετὴ, δὲν ὑπάρχει κακία; ἂν ὑπάρχει τύχη, ὅλα ἀδίκᾳ, ὅλα ἀσκοπα καὶ τὰ ἐνεργοῦμε καὶ τὰ υποφέρομε. Δὲν ὑπάρχει ἔπαινος, δὲν ὑπάρχει κατηγορία, δὲν ὑπάρχει ντροπὴ, δὲν ὑπάρχει αἰσχύνῃ, δὲν ὑπάρχουν νόμοι, δὲν ὑπάρχουν δικαστήρια. Ἀπὸ ποῖα αἰτία λοιπὸν λένε ὁ τάδε ζῇ στὰ πλοῦτι, ἀπὸ ποῖα αἰτία ὁ ἄλλος δυστυχεῖ; Μά, ἀκόμα κι' ἂν δὲν ξέρουμε τοὺς λόγους, ἔπρεπε νὰ μένουμε στὴν ἀγνοία, ἀλλὰ νὰ μὴν παραδεχτοῦμε ἄλλη διδασκαλία, σατανική. Διότι εἶναι καλὺτερο ν' ἀγνοοῦμε καλὰ, παρὰ νὰ γνωρίζουμε κακὰ, γιατί τὸ ἓνα δὲν ἔχει κατηγορία, μὰ τὸ ἄλλο δὲν ἔχει καμμία συχώρησι. Ὅμως καὶ τώρα μᾶς ἔγινε φανερό ἀπὸ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, γιατί ὁ ἓνας ζῇ στὰ πλοῦτι κι' ὁ ἄλλος δυστυχεῖ. Δηλαδή, ἡ πῆρε κληρονομία πατρική, ἡ ἔκαμε ἐμπόριο καὶ μικροπολίες, ἡ ἄρπαξε τὰ ξένα καὶ τὰ ἐκμεταλεύτηκε, ἡ ἔκαμε πλούσιο γάμο, ἡ κέρδισε ἀπὸ τὴ γεωργία, ἡ ἀπὸ τὴν τέχνη, ἡ ἀπὸ κάτι τέτοιο. Κι' ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι γιὰ νὰ γίνῃ πλούσιος καλεῖς, ἄλλοι δίκαιοι κι' ἄλλοι ἀδικοί. Ὅπως καὶ γιὰ νὰ γίνῃ φτωχός, ἡ δηλαδή νὰ κακοποιηθῇ, ἡ νὰ συκοφαντη-

τὰ ἀκούσεια τῶν ἑκουσίων; ἡ δὲ τὰ ἀνθρώπινε διοικοῦσα ἐρινυὶς καὶ καὶ δαίμων πονηρὸς, ὅπως πάντα συγγεῖ. Εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔστι Θεὸς ὁ ταῦτα ἐφορῶν, ἐλέγχεται μὲν ὁ λόγος ἐτέρωθεν. Οὐ γὰρ δυνατόν ἐν εὐταξίᾳ τοσούτῃ πρόνοιαν μὴ εἶναι. Πλὴν ἐν μὲν οὐκ ἔστι Θεός, πῶς ὅμως ταῦτα ἐνοστήσαν; εἰ δὲ ἔστι, πῶς ταῦτα περιορῇ; Εἰ μὲν γὰρ αὐτὸς ἐποίησεν, ὅρα τὴν ἀσέβειαν, καὶ τῆς βλαστημίας τὴν ὑπερβολήν· εἰ δὲ οὐκ ἐποίησε, γενόμενα δὲ περιορῇ, πάλιν οὐκ ἐλαττον τοῦ προτέρου τὸ ἔγκλημα. Ὅρθε πᾶς πανταχόθεν στενοχωρεῖται ὁ διάβολος, συνελκόμενος τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν κατὰ τοῦ Δεσπότης μαγίαν; Βούλει μὲ πείσαι, ὅτι εἰμαρμένη πείθῃ, καὶ νομίζεις εἶναι τὸ δόγμα; Μὴ ἐγκάλει μοιχευομένην γυναῖκα, μὴτὲ πλῆθος θυμῶ, μὴτὲ εἰς κριτήριον δικαστοῦ ἀνάγῃ τὸν μοιχόν. Ἄν ἴδῃς τοῖχον διουρτάνομενον, μὴ ἐπιλάβῃ τοῦ διουρτόντος, μὴτὲ ἀπαιτήσης δίκην· οὐ γὰρ ἐκὼν τοῦτο ἐποίησεν, καθὼς οὐ φῆς. Ἀμείλιχον τὸν αὐτοῦ πάντων πάντως γὰρ ἔχει σὶ τὰς εἰμαρμένης· εἴδον ὅμως ἔχεις χρυσὸν ἀμείλιχον οὐκιδόν, ἀγορῶν, ἀνθρακιδόν· οὐδὲν ἀπὸ τῆς βθυμίας τῆς σῆς ἢ τῆς εἰμαρμένης βῆθυμια παραβλήσεται. Ἄλλ' οὐκ ἀνέξῃς τοῦτον οὐδέν, ὅς ἐργα πειθεῖς, καὶ κατήγω- κας τὸν δογμᾶτον εἰς εἰμαρμένης. Τίνος οὖν ἐνεκεν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις αὐτὴν προβάλλῃ, πανταχοῦ κατηγνώσκας; Ὅρθε

εἰ οὐδαμῶθεν τὸ δόγμα τοῦτο εἰσπνεχεται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς βε- θυμίας, καὶ ἀλιγίας, καὶ τοῦ πρὸς αὐτοὺς τοῦτο ὅπερ τῆς δρε- τῆς ἐκλεισθῶσι πόνοος. Εἰ γένεσις ἔστι, κρείσσος οὐκ ἔστιν· εἰ γένεσις ἔστι, πίστος οὐκ ἔστιν· εἰ γένεσις ἔστι, Θεὸς οὐκ ἔστι· εἰ γένεσις ἔστι, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ, οὐκ ἔστι κακία· εἰ γένεσις ἔστι, πάντα μάτην, πάντα εἰκὴ καὶ ποιοῦμεν, καὶ πέ- σχομεν· οὐκ ἔστιν ἔπαινος, οὐκ ἔστι φόρος, οὐκ ἔστιν αἰδώς, οὐκ ἔστιν αἰσχύνῃ, οὐκ εἰσι νόμοι, οὐκ εἰσι δικαστήρια. Πόθεν οὖν ὁ δαίνα πλουτεῖ, φησί, πόθεν ἔτερος πένεται; Μάλιστα μὲν εἰ καὶ τοὺς λόγους ἀγνοοῦμεν, ἔδει μένειν ἐπὶ τῆς ἀγνοίας, ἀλλὰ μὴ ἔτερον δόγμα πονηρὸν ἀναλαμβάνειν. Βέλτιον γὰρ ἀγνοεῖν καλὸς, ἢ εἰδέναι κακός· τὸ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει κατηγορί- αν, τὸ δὲ ἀπατηλεῖται συγγνώμης. Πλὴν ἀλλὰ καὶ νῦν δὴλον ἡμῖν γέγονε διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν, πόθεν ὁ μὲν πλουτεῖ, ὁ δὲ πένεται; ἡ γὰρ πατὴρ ὁ παραλαβὼν κληρὸν, ἡ ἐμπορίας καὶ κατηλέας χρησάμενος, ἡ τὰ ἔτερων ἀρπάζας καὶ βιασά- μενος, ἡ γάμοις χρυσάμενος εὐτόφω, ἡ γεωργίᾳ, ἡ τέχνῃ, ἡ ἔτερον τινὶ τοιοῦτον. Καὶ πολλοὶ τοῦ πλουτεῖν τρόποι, οἱ μὲν δίκαιοι, οἱ δὲ ἀδικοί. Ὅθεν δὲ καὶ τοῦ πένεσθαι; ἡ γὰρ ἐπηρεα- σθεῖς, ἡ συκοφαντηθεῖς, ἡ πλεονεκτηθεῖς, ἡ καταφρονοῖς, ἡ ἀργίᾳ συζών, ἡ ἀνοίᾳ, ἡ ἔτερον τινὶ τρόπον· πολλοὶ γὰρ τοῦ γενέσθαι πένητα τρόποι. Καὶ τίνος ἐνεκεν, φησὶν, ὁ δαίνα πό-

θή, ἢ νὰ ζημιωθῇ, ἢ νὰ σπαταληθῇ, ἢ νὰ ζήσῃ τεμπέλης, ἢ ἀδιάφορος, ἢ μ' ἄλλον τρόπον, γιατί υπάρχουν πολλοί τρόποι νὰ γίνη κανεὶς φτωχός. Καὶ γιὰ ποῖο λόγο, λέει, ὁ τάδε, ποῦ τρέφει πόρνες καὶ παράσιτους καὶ κόλλας καὶ κακομεταχειρίζεται τοὺς ἄλλους, καὶ ζῇ αὐτὴ τὴν ἄσωτῃ καὶ παραλυμένην ζωῇ, ἔχει τὰ χρήματα νὰ τοῦ τρέχουν σάν ἀπὸ πηγῆς; Γιατὶ ἄλλως, ποῦ ζῇ μὲ καλὴ συνήθεια καὶ δικαιοσύνη καὶ μὲ τίς ἄλλες ἀρετὲς, δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἀπαραίτητη τροφή; Διότι ὁ ἕνας εἶναι καλὸς καὶ προτιμᾷ τὴν κοπιαστικὴν ζωὴν τῆς ἀρετῆς, κί' ὁ ἄλλος κακὸς καὶ πῆρε τὸ δρόμον τὸν ἄσωτον καὶ παραλυμένον τῆς κακίας; Γιατὶ λοιπὸν ὁ κακὸς ζῇ στὰ πλοῦτι κί' ὁ καλὸς δυστυχεῖ; Γιὰ νὰ λάβῃ κί' ὁ ἕνας καλύτερον τὸ στεφάνι, ἂν δεῖξῃ ὑπομονή κί' ἀντέξῃ καρτερικά, κί' ὁ ἄλλος χειρότερη τὴν καταδίκη καὶ τὴν τιμωρία, ἂν δὲν ἀλλάξῃ καὶ γίνη καλύτερος, κί' ἂν δὲν ὑπακούσῃ τὸν Κύριόν του. Διότι οἱ εὐκολίες ποῦ δίνει ὁ Θεὸς στὴ ζωῇ, περισσύτερον βάρος δύνουν σ' αὐτοὺς ποῦ παραμένουν κακοί, καὶ τ' ἀφθονα ἀγαθὰ ποῦ δίνει, γίνονται ἀφορμὴ γιὰ κατηγόρια σ' ὅσους δὲν τὰ μεταχειρίζονται ὅπως πρέπει. Ἐστὶ λοιπὸν, οἱ θλίψεις κί' ἡ στερὰσι ἀπὸ ἀγαθὰ, κί' ἂν πῆσουν μαζί, φέρουν περισσότερα στέφανα. Καὶ ὑπάρχει κάποια συγχώρεσις, διότι τ' ἀμαρτήματα δὲν κρίνονται μ' ἕναν τρόπο, ἀλλὰ διαφορετικὰ κρίνεται ὁ πλούσιος, διαφορετικὰ ὁ φτωχός· ὁ ἕνας μ' ἐπιεικεία, ὁ ἄλλος δίχως ἐπιεικεία. Γιὰ παραδειγμα, ἂς ποῦμε πῶς ὑπάρχει ἕνας

κλέφτης κί' ἕνας τίμιος, ἕνας πλούσιος κί' ἕνας φτωχός· ὁ ἕνας ἔχει μιὰ δικαιολογία, ἔστω καὶ ἀνώφελη, τὴν ἀνάγκη τῆς φτώχειας, κί' ὁ ἄλλος δὲν ἔχει οὔτε μιὰ πιστευτὴ ἢ λογικὴ δικαιολογία. Ὡστε ὅσο ὑστερεῖ ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὁ φτωχὸς στὴ ζωῇ αὐτῇ, τόσο καὶ πῖο πολὺ τοὺς ξεπερνᾷ στὴν ἄλλη σὲ ἔργα ἀγαθὰ, κί' ὁ πλούσιος σὲ ἀμαρτίαι. Μὴ νομίσῃς λοιπὸν πῶς ὁ φτωχὸς ζημιώνεται, οὔτε πῶς ὁ πλούσιος κερδίζει τίποτα. Ὅπως στοὺς κακοὺς, ὅσοι τιμωρηθοῦν ἐδῶ, αὐτοί, ἢ καθαρίσθηκαν ἀπ' ὅλα, ἢ τιμωροῦνται ἐκεῖ τὸ λιγότερον, ἐπειδὴ τιμωρήθηκαν ἐδῶ ἀπὸ μεγάλης κακοπάθειας, ἔτσι καὶ στοὺς ἀγαθοὺς, ὅσοι ἔχουν τιμὲς ἐδῶ καὶ παραμένουν πονηροί, αὐτοὶ ἔχουν τίς τιμὲς αὐτὲς γιὰ ἀφορμὴ τιμωρίας. Πρόσεξε πῶς ὁ Θεὸς πάντοτε κατηγορεῖ τίς τιμὲς ποῦ ἔχουν ἐδῶ οἱ κακοί: Ἐ γ ὁ σ ο ὕ ἔ δ ὡ σ α ὁ λ α ὁ σ α ἔ χ ε ι ς ἀ π ὸ τ ὸ ν Κ ῡ ρ ῖ ὁ σ ο υ· καὶ πάλι ἐλέγχει τοὺς ἱερεῖς γιὰ τίς τιμὲς ποῦ εἶχαν τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἑλίου κί' ἄλλου, λέει, Σ ᾱ ς ἔ δ ὡ σ α π ρ ο φ ῆ τ ε ς ἀ π ὸ τ ο ὺ ς ν ε α ν ῖ σ κ ο υ ς σ α ς κ α ι ἀ π ὸ τ ο ὺ ς γ υ ι ο ὺ ς σ α ς ἱ ε ρ ε ῖ ς, καὶ πάντοτε τοὺς ὑπενθυμίζει ὅσα ἔγιναν στὴν ἔρημον. Ὡστε ὅταν δῇς τὸν πλούσιον ν' ἀδικῇ, νὰ πλεονεχτῇ, ν' ἀρπάξῃ, γι' αὐτὸ πρὸ πάντων λυτῆσαι τον, ἐπειδὴ τὰ κάνει αὐτὰ ἂν κί' εἶναι πλούσιος, κί' ἔχει τιμωρία μεγαλύτερη. Ὅταν δῇς φτωχὸ νὰ δείχνῃ μεγάλη φροντίδα γιὰ τὴν ἀρετὴν του, γι' αὐτὸ περισσύτερον θαύμασέ τον, ὅτι εἶναι τέτοιος μ' ὅλη τὴν φτώχεια του. Ἄν τὰ ἔχῃς αὐτὰ ξεκαθαρισμένα, οὐδέποτε

νὰς τρέφω καὶ παρασιτοῦς καὶ κόλλας, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἐπιτρέζω πράγμασι, καὶ τὸν ὕπνον τοῦτον καὶ διαλυμένον βίον ζῶν, καθάπερ ἐκ πηγῶν ἐκπορεύοντα ἔχει τὰ χρήματα· Ἐπεὶ ἐπιεικεία καὶ σωροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ταῖς ἄλλαις σωθύν ἀρεταῖς, οὐδὲ τῆς ἀναγκαίας εὐπορείας προσῆς; ὅτι ὁ μὲν ὅστις καλὸς καὶ τὸν ἐπιπονεὸν τῆς ἀρετῆς αἰσθάνεται βίον, ὁ δὲ κακὸς καὶ τὴν διαρροῦσαν καὶ διαλυμένην ἀνεθέτατο τῆς κακίας ὁδόν; Τίνος οὖν ἕνεκεν ὁ μὲν κακὸς πλουτεῖ, πνέται δὲ ὁ ἀγαθός; Ἰνα καὶ οὗτος μείζονα λάβῃ τὸν στέφανον, ἂν ὑπομείνῃ, καὶ τὴν καρτερίαν ἐνέγκῃ, κἀκεῖνος μείζον τὴν λύσαναι καὶ τὴν τιμωρίαν, ἂν μὴ μεταβάλῃται, καὶ γένῃται βελτίων, καὶ τὸν ἀσποτήναι ἐπιγῶν τὸν ἑαυτοῦ. Αἱ γὰρ ἀνέσεις αἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ δίδόμεναι, μένοντας κακοὺς μέλλον βαροῦναι· καὶ ἡ ἀφθονία ἢ παρ' αὐτοῦ τοῖς μὴ χρωμαίμεσι εἰς βίον αὐτῇ, προσθήκῃ γίνεται κατηγορία. Οὐδὲν οὖν αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι ἀγαθὸν, προσθήκῃ στεράντων, κἂν παραπέσωσι. Ἐστὶ μετρία γούλ τῃ συγχνώμῃ· οὐ γὰρ ἀπλῶς τὰ ἀμαρτήματα κρίνεται, ἀλλ' ἑτέρως ὁ πλούσιος, ἑτέρως ὁ πνῆς· ὁ μὲν μετὰ συγχνώμης, ὁ δὲ χωρὶς συγχνώμης. Οἶον, ἔστω κλέπτης καὶ φυλότιμος, πλούσιος καὶ πνῆς, ὁ μὲν αἱ καὶ ὕπνον, ἀλλ' ὁ μὲν ἔχει τινὲ καταρῆγν, τὴν ἀπὸ τῆς πνίας ἀνάγκης, ὁ δὲ οὐδὲ μίαν εὐπρόσωπον ἢ εὐλογίαν ἔχει καταρῆγν· ὥστε

δὸν ἐλπυσθαι ὁ πνῆς κατὰ τὸν παρόντα βίον, τοσοῦτον πλεονεκτεῖ κατὰ τὸν μέλλοντα ἐν κατορθώμασι, καὶ ὁ πλούσιος ἐν ἀμαρτήμασι. Μὴ τοῖνυν νομίσῃς ἀδικεῖσθαι τὸν πνῆτα, μηδὲ πλὸν ἔχειν τὸν πλοῦσιον. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν κακῶν, ὅσοιπερ ἀν' ἐνταῦθα βδοῖσι δίκην, ἢ τὸ πῖν ἀπενήφαντο, ἢ ἐλάττωσαν διδόντες ἐκ τῆς τιμωρίας, ὡς ἐνταῦθα μεγάλων κακοπαθειῶν δίκην ὑποστάντες· ὅτ' αὖ καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν, οἱ μὲν ἐνταῦθα ἐλαττωμένους τιμῆς, καὶ μένοντας πονηροί, ἐφόδον καλῶς αἰσθῆται τὸν μέλλον. Ὅρα γ' οὖν ὁ Θεὸς πῶς πανταχοῦ τοῖς κακοῖς τὰς ἐνταῦθα ἐνεθίζει τιμὰς· Ἐ δ ὡ κ ᾱ σ ο ι π ᾱ ν τ ᾱ τ ο ὦ Κ ῡ ρ ῖ ὁ σ ο υ (Β' Βαθ 12, 8); καὶ πάλιν τοῖς ἱερεῖσιν ἐπὶ τοῦ Ἑλίου τὴν τιμὴν (Α' Βαθ 2, 28), καὶ ἄλλαχοῦ, Ἐ δ ὡ ν α ὁ ὕ μ ῖ ν ἐ κ τ ὸ ν ν ε α ν ῖ σ κ ο υ ν ὁ ὕ μ ῖ ν ε ἰ ς π ρ ο φ ῆ τ α ς, καὶ ἐ κ τ ὸ ν υ ἱ ὶ ν ὁ μ ᾱ ν ε ἰ ς ἀ γ ῖ α σ μ ὶ ν (Ἄμω 2, 11), καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἔρημου πανταχοῦ προστίθον. Ὡστε ὅταν ἴδῃς τὸν πλοῦσιον ἀδικούντα, πλεονεκτοῦντα, ἀρπάζοντα, διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτὸν στέφανον, ἐπειδὴ πλούσιος ἐν ταῦτα ποιεῖ· μάλιστα γὰρ διδοὺς τιμωρίαν. Ὅταν ἴδῃς πνῆτα πολλὴν τοῦ δικαίου ποιούμενον πνῆσαν, διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτὸν θαύμασον, ὅτι μετὰ πνίας τοιοῦτός ἐστιν. Ἄν ταῦτα ἢ παρὰ σοὶ διακριθώμενα, οὐδέποτε ἐπὶ τοῖς γενομένοις ταρῆσθαι πράγμασι, ἂν πρὸς τὰ μέλλον-

θα παραχθῆς μ' ὅσα συμβαίνουν, ἂν ἀπο-
βλέπῃς στὰ μελλοντικά, ἂν παραδεχτῆς
ὅτι δὲν εἶναι τίποτα τὰ παρόντα, ἂν ἐλπίζῃς

πάντοτε σ' ἐκεῖνα, ἂν παραιτηθῇς ἀπὸ τοῦ-
τα. Καὶ μακάρι νὰ ἀξιωθοῦμε ὅλοι μας τὰ ἀ-
γαθὰ ἐκεῖνα, μὲ τὴ χάρητοῦ Χριστοῦ. Ἀμήν.

τα βλέπῃς, ἂν μὴδὲν εἶναι νομίσης τὰ παρόντα, ἂν ἐκεῖ-
νη ἐλπίσης δέῃ, ἂν τούτων σπουδὴν ἀποστήσης. Ἰ'ένοιτο

ἅε πάντων ἡμᾶς τῶν ἀγαθῶν ἐπιτυχεῖν, χάριτι Χριστοῦ.
Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

Ἄς φᾶμε κί' ἄς πιούμε, γιὰ τὴν αὐρίον πεθαίνομε, ἦταν πολλοὶ Ἰουδαῖοι ποὺ τὰ ἔλεγαν αὐτὰ τὴν ἐποχὴ τῶν προφητῶν. Ἀλλὰ τὸ νὰ τὰ λένε αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν Θεὸ τὴν κοιλιὰ τους κί' ἡ δόξα τους ἦταν στὴ ντροπὴ τους, δὲν εἶναι καθόλου παράξενο, μὰ τὸ νὰ ὑπάρχουν καὶ τώρα ἀκόμα μερικοί, ὥστερ' ἀπὸ τὴν χάρη ποὺ ἔδωσε ὁ Θεός, κί' ὥστερ' ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ στὸ καλύτερο ποὺ πῆραν τὰ πράγματα καὶ τὴν τόση τελειότητα καὶ προσοχή, ποὺ φωνάζουν αὐτὸ τὸ ἴδιο μὲ τὰ ἔργα τους, ἂν καὶ δὲν τὸ λένε μὲ λόγια, αὐτὸ ποιὸς μπορεῖ νὰ μὴν τὸ κατηγορήσῃ; Διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν ἀληθινὰ, αὐτοὶ ποὺ νομίζουν πὼς γι' αὐτὸ ἔφτασαν σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, γιὰ ν' ἄσωτέψουν, νὰ φουσκώσουν τὸ στομάχι τους, νὰ παχύνουν τὸ σῶμα τους καὶ νὰ φύγουν ἔτσι, ἀφοῦ ἐτοιμάσουν γιὰ τὰ σκουλίκια πρὸς ἀφθονίαν τροφῆς, ἀπὸ τὴν σάρκα τὴ δική τους. Καὶ μακάρι νὰ ἦταν αὐτὸ μόνο τὸ φοβερό, ὅτι ξώδεσαν τὴ ζωὴ τους ἔδω ἀδίκᾳ κί' ἄσκοπα καὶ σὲ τίποτα σωστό, ἂν κί' αὐτὸ δὲ θάταν χωρὶς φταίξιμο καὶ χωρὶς κατηγορία. Διότι ὅταν τὰ χρήματα ποὺ μᾶς ἔδωσεν ὁ Θεός γιὰ νὰ τρέφωμε τὸ σῶμα μας

καὶ γιὰ νὰ βοηθοῦμε δόσους ἔχουν ἀνάγκη, τὰ δαπανήσωμε ὅλα στὴν ἀκολασία καὶ στὴν ἀτιμία καὶ στὴ χειρότερη ἀναισθησία, θάχωμε εὐθύνη γι' αὐτὴ τὴν τέλεια κακὴ δαπάνη, κί' ἐξάπαντος θὰ δώσωμε λόγο, κί' αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Χριστὸς γιὰ τὰ πέντε τάλαντα καὶ γιὰ τὰ δυὸ καὶ τὸ ἓνα, αὐτὸ θὰ τὸ πῇ καὶ γιὰ τὰ χρήματα καὶ γιὰ ὅλα τ' ἄλλα. Πράγμα ποὺ σᾶς ἔλεγα κί' ἄλλη φορά, ὅτι κί' ἂν ἀκόμα ἤρθαμε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἀδίκᾳ κί' ἄσκοπα, καὶ πάλι θὰ εἶχαμε εὐθύνη ἂν ζούσαμε ἔτσι· ἀλλὰ τώρα ποὺ δὲν εἶναι ἔτσι, μᾶς περιμένει κί' ἄλλη τιμωρία. Διότι τὸ νὰ ζῇ κανεὶς στὴν ἀσωτία καὶ νᾶχη σὰν φροντίδα τοῦ τὸ μεθύσι, καὶ τὸ νὰ τρέφῃ παράσιτους καὶ κόλακες, καὶ νὰ σκάθῃ ἀπὸ τὸ κρέας ποὺ τρώει κί' ἀπὸ τὸ κρασί ποὺ πίνει, αὐτὸ τὸν κάνει ν' ἁμαρτάνῃ, θέλει καὶ δὲν θέλει, καὶ νᾶχη εὐθύνη ὅσον καιρὸ περὶ ἐδῶ κί' ἀφοῦ ἀναχωρήσῃ. Κί' ὅπως τὸ πλοῖο ποὺ δέχτηκε φορτίο μεγαλύτερο ἀπ' ὅσο ἦταν ἡ δύναμή του, βουλιάζει ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ μεγάλου φορτίου, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ ἴδιο μας τὸ σῶμα, ποὺ δέχεται τροφίμα πρὸς πολλὰ ἀπὸ τὴ δύναμή του, ξεχειλίζει, κί' ὅπως δὲν ἀντέχει τὸ βάρος ποὺ τὴν ἔχουν φορτώσει, βυθίζεται στὸ πέλαιος

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

Φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὐρίον γὰρ ἀποθνῄσκομεν (Ἠσαῖου 22, 13), ἐπὶ τῶν προφητῶν ἦσαν πολλοὶ παρὰ Ἰουδαίους λέγοντες. Ἀλλὰ τὸ μὲν Ἰουδαῖος παταλέγειν, ἴδιον ὁ Θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν (Φίλιπ. 3, 19), θαυμαστὸν οὐδὲν· τὸ δὲ μετὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν τῶν παρόντων ὑπεροφίαν πραγμάτων, καὶ τὴν τοσαύτην τελειότητα καὶ ἀκριβείαν, εἶναι τινὰς ἐπὶ καὶ νῦν, εἰ καὶ μὴ τοῖς ῥήμασι λέγοντας, διὰ δὲ τῶν ἔργων τοῦ αὐτοῦ τοῦτο δοῶντας, πόσος ἂν εἴη κατηγορίας ἔξω; Καὶ γὰρ εἰναι, εἰδὼν ὅτι, οἱ διὰ τοῦτο νομίζοντες εἰς τὸνδε παρῆχθαι τὸν βίον, ἵνα τροφήσαντες, καὶ τὴν γαστέρα διατρέξαντες, καὶ τὸ σῶμα πίναντες, οὕτως ἀπέλθωσι, θαυμάστειαν τῷ σωτήρι καὶ παρασκευάζοντες τράπεζαν τὴν ἐξ οὐραίων σπαγῶν. Καὶ εἴθε τοῦτο μόνον ἦν τὸ θεῖον, ὅτι μάτην καὶ εἰς καὶ εἰς οὐδὲν θεὸν τὰ παρὸντα ἀνήλυσαν· καίτοι καὶ τοῦτο χωρὶς ἐγγυημάτων οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κατηγορίας. Ὅταν γὰρ τὰ πρὸς τροφὴν σώματος παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθέντα ἡμῖν χρήματα,

καὶ εἰς ἐπικουρίαν τῶν δεομένων, εἰς ἀκολασίαν καὶ ὄβριον καὶ τὴν ἐσχάτην βεβηλίαν καταναλώσωμεν, οὐκ ἀνεύθυνος ἡμῖν ἔσται ἡ κακίστη αὕτη δαπάνη, ἀλλὰ πάντως δώσωμεν λόγον, καὶ τὸ πρὸς τῶν πέντε τάλαντων, καὶ δύο, καὶ ἓνος ἐισπόμενον, καὶ ἐπὶ χρημάτων, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσον εἴπω. Ὅπερ οὖν ἔλεγον, ὅτι μάλιστα μὲν, εἰ καὶ εἰς καὶ μάτην παραγυγόμενα, οὐδὲ οὕτως ἀνεύθυνος ἡμῖν ἦν ἡ τοιαύτη πείρα· νῦν δὲ χωρὶς τούτου καὶ ἑτέρα κείσεται δική. Τὴν γὰρ τροφὴν συζῶντα καὶ μελετῶντα μέθην, καὶ παραστούς τρέφοντα καὶ κόλακας, κρεμνοφάγους τε καὶ οἰνοποσίους διατρέχοντες, πολλὰς καὶ ἄνωγα καὶ ἐκόντα ἀνάγκη ἁμαρτάνειν, καὶ παρὰ τὸν τοῦ παρόντος τόπου καιρὸν, καὶ μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν. Καθότι γὰρ πλοῖον μαζὶον τῆς οὐραίας συμμετορίας τὸ πλῆθος τῶν ἀγαγίμων δεξιόμενον, τὴν μεγέθει τοῦ φόβου βαρυνόμενον ὑπερβύσσον γίνεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν ἡ φύσις, πλείονα τῆς οὐραίας δυναμὸς δεξιόμενὰ τὰ σίτια, ὑπερᾶντος γίνεται, καὶ τὸ βάρος οὐ στέγουσιν

Ἡ κατὰ γαστρομαργίας.

τῆς καταστροφῆς καὶ παίρνει μαζί της στὸ χαμὸ καὶ κυβερνήτη, καὶ ναυτές, καὶ σκοπὸ, κ' ἐπιβάτες, καὶ τὸ ἴδιο τὸ φορτίο μαζί μ' ὅλα. Ὅπως λοιπὸν στὰ πλοία ποὺ βρίσκονται σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, οὕτε γαλήνη τῆς θάλασσας, οὕτε ἡ καλὴ τέχνη τοῦ κυβερνήτη, οὕτε τὸ πλῆθος οἱ ναυτές, οὕτε ἡ κατ'ἀλληλῇ κατασκευὴ, οὕτε ὁ καλὸς καιρὸς τῆς ἐποχῆς, οὕτε τίποτ' ἄλλο ὠφελεῖ τὸ πλοῖο ποὺ κινδυνεύει ἔτσι, τὸ ἴδιο γίνεται καὶ σ' ὅσους ἀσωτεύουν. Τίποτα δὲ μπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν ψυχὴ ποὺ κινδυνεύει ἔτσι, οὕτε οἱ πολλοὶ λογισμοί, οὕτε διδασκαλία καὶ παρακίνησις, οὕτε νοουθεσίαι καὶ συμβουλές, οὕτε ἄλλο τίποτα, οὕτε φόβος γιὰ τὰ μελλοντικά, οὕτε ντροπὴ, οὕτε ἡ κατηγορία γιὰ τὰ τωρινά, οὕτε τίποτ' ἄλλο. Ἀλλὰ κυριαρχεῖ σ' ὅλα ἡ ἀταξία, καὶ καταφέρει πιά νὰ βουλιάζῃ θέλοντας καὶ μὴ τὸν ἀρρωστημένον ἔτσι ἄνθρωπο, καὶ τὸν κάνει ἄθλιο ναυάγιο, ἀπ' ὅπου οὕτε ν' ἀνασηκωθῇ δὲν εἶναι εὐκόλο. Καὶ γίνεται ἀχρηστός ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὄχι μόνον γιὰ τὰ μελλοντικά καὶ γιὰ τὴς ἐκεῖ εὐθύνες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ζωὴ ἐδῶ, καὶ γίνεται ἀνάξιος γιὰ ὅλα καὶ καταγέλαστος παντοῦ, καὶ στὰ κοινωνικά, καὶ στὰ ἰδιωτικά του ζητήματα. Κ' ἂν ἔπρεπε νὰ κάμῃ κάτι ἀπαραίτητο, θὰ βρεθῇ νὰ μὴν ἔχῃ προνοήσι γιὰ τίποτα, τίποτα νὰ μὴν ἔχῃ τακτοποιήσι, νὰ πέφτῃ εὐκόλα στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν, νὰ εἶναι ἀχρηστός στοὺς φίλους καὶ στοὺς συγγενεῖς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲ θὰ ἔχῃ φόβο μόνον στοὺς κινδύνους καὶ στὴς δύσκολες ὥρες, ἀλλὰ

οὕτε τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἡσυχία θὰ μπορῇ νὰ ὑποφέρῃ, καὶ θὰ εἶναι ἀχρηστός καὶ στὴς δυσκολίες ποὺ θὰ βρίσκουν τὸν καθένα, καθὼς δὲ θάξῃ τάξῃ στὴ ζωὴ του. Διότι ἐκεῖ, στὴς δύσκολες μέρες ἐννοῶ, δειλία κ' ἀνανδρία καὶ φόβος ἀμετροῦ καὶ πολλὰ ἀπερίσκεψία θὰ τὸν πιάσῃ, κ' ἐδῶ αὐθάδεια, κ' ὀκνηρία, κ' ἀκολασία, κ' ἀταξία, κ' ἀνοησία, κ' ἀλαζονεία, κἀνεί τὰ τωρινὰ πιο δύσκολα σ' ὅλους. Δηλαδὴ τὰ σώματα ἐκείνων ποὺ ζοῦν ἔτσι, δὲ γίνονται μόνον ἀηδιαστικά καὶ πλαδαρά καὶ σάπια, καὶ γεμάτα καθὲ ἀνυπόφορη δυσωδία, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ τους εἶναι πολὺ πιο ἀηδιαστικὴ, γιὰτὶ δέχτηκε μὲ τὴν ἀσωτία ἀσθένειες πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ κείνες ποὺ ἔχει τὸ σῶμα. Διότι ὅπως τὸ σῶμα δὲ βγάλεῖ μόνον τὰ φυσικά περιττώματα, ἀλλὰ πιο πολλὰ, κ' ἀπὸ παντοῦ, ἀφού καὶ τὰ μάτια, κ' οἱ μύτες, καὶ τὰ στόματα, ὅταν πιέζονται ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ μαζεύονται ἀπὸ μέσα, γεμίζουν ἀσχημα ὕγρα καὶ σαπίλα, κ' ἡ σάρκα, ποὺ γίνεται πιο μαλακὴ ἀπὸ τὴ φυσικὴ τάξῃ, γεμάτῃ ὅπως εἶναι βόρβορο κ' ἀκάθαρτο βούρκο, γίνεται βρώμικη κ' ἀχρηστὴ καὶ γιὰ κάθε ἔργο ἀγαθὸ ἀνίκανη. Ἀκόμα κ' αὐτὴ ἡ γῆ ὅταν κυριευθῇ ἀπὸ τὴν τέτοια πλεονεξία καὶ χάσῃ τὴ φυσικὴ θερμότητά της, χάνει μαζί καὶ τὴ δύναμή της καὶ δὲν εἶναι χρησιμὴ οὔτε νὰ τὴν καλλιεργήσῃ καὶ οὔτε γιὰ νὰ δώσῃ τὸν καρπὸ της. Γι' αὐτὸ κυριεύονται ἀπὸ κακὰ κ' ἀγιάτρευτα νοσήματα ὅσοι ζοῦν στὴν ἀδίκωτη ἀσωτία, δηλαδὴ κ' ἀπὸ τρεμούλες κ' ἀπὸ παρὰλόγησι, καὶ φθίσι καὶ καταρροές,

τῶν ἐπιβληθέντων, εἰς τὸ τῆς ἀπωλείας καταποντίζεσθαι πέλγρος, καὶ κυβερνήτην, καὶ ναύτας καὶ πρῶτα καὶ ἐπιβάτας, καὶ αὐτὸν τὸν φόρτον μετὰ πάντων προσπολλύει. Καθόπερ οὖν ἐπὶ τῶν οὕτω διακειμένων πλοίων, οὐ γαλήνη, θαλάσσης, οὐδὲ ἐπιστήμη κυβερνήτου, οὐ νευτὼν πλῆθος, οὐ κατασκευὴς ἐπιτηδεύτης, οὐκ ὥρα ἔτους εὐκαιρίας, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τὴν οὕτω χειμαζομένην ὀνήσιαν ναῦν οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν τρωμένων γίνεται· οὐ λογισμῶν πλῆθος, οὐ διδασκαλία καὶ ταπεινώσις, οὐ νοουθεσίαι καὶ συμβουλαί, οὐκ ἄλλο οὐδὲν, οὐ φόβος τῶν μελλόντων, οὐκ αἰδώς, οὐ κατηγορία τῶν παρόντων, οὐκ ἄλλο οὐδὲν διαδοχὰς δυνάμει τὴν οὕτω γεμιαζομένην ὑγρὴν ἀλλ' ἐπιπραττεῖ πάντων ἡ ἀμετρία, καὶ ἔκοντα καὶ ἔκοντα λοιπὸν ὑποβόρῃον τὸν τὰ τοιαῦτα νοσούντα καταφάρμακος, νὰ ναυαγίῃ ἐργαζομένη χαλεπὸν, ὅθεν οὐδὲ ἀνεγερθεὶς βᾶδιον. Καὶ οὐδὲ πρὸς τὰ μέλλοντα καὶ τὰς εὐθύνας τὰς ἐκεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν παρούσῃ ζωὴν ὁ τοιοῦτος ἀχρηστός γίνεται. καὶ πρὸς οὐδὲν ἐπιτήδειος, ἀλλὰ πανταχοῦ καταγέλαστος, ἐν τε πολιτικῷ, ἐν τε ἰδιωτικῷ πράγματι· κἀν δόει τι προσήκοντι τὸν κατετιγμένον, οὐδὲν προνοητικόν, οὐδὲν οικονομικόν ἔχον εὐφροσύνην, πᾶσιον εὐκλείρωτος ὥν τοῖς ἔχουσιν, πᾶσιον ἀχρηστός τοῖς φίλοις καὶ τοῖς προσήκουσιν. Οὐκ ἐν κινδύνους καὶ περιστάσεων εὐεπηρεάστος μόνον ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἐν γαλήνῃ καὶ ἀδείῃ ἀφόρτος, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς δυσκολαῖς ὅπῃ τῆς

ἀμετρίας ἐκείσῃ τῶν προσποπόντων ἔστιν ἀχρηστός. Ἐκεῖ μὲν γὰρ αὐτὸν, ἐν ταῖς δυσμερείαις λέγω, δειλία, καὶ ἀνανδρία, καὶ φόβος ἀμετροῦ, καὶ ἀβουλία πολλὰ καθεύει· ἐνταῦθα δὲ θρόσος, καὶ βῆρυξις, καὶ ἀκολασία, ἀμετρία καὶ τυρός, καὶ ἀλαζονεία, τὸν προτέρων μέλλον δυσχερότερον παρὰ πᾶσι ποιεῖ. Οὐ γὰρ δὴ μόνον τὰ σωματικά τῶν οὕτω διακειμένων καὶ αἰεθῇ, καὶ πλαδαρὰ, καὶ διάβροχα, καὶ δυσωδίας ἀφορτοῦ πάντοτε ἐμπελεῖται γίνονται, ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ πολὺ τοῦ σώματος ἔστιν αἰσθετέρα, πολλὰ μείζονα ἐκείνων νοσήματα δεχόμενη, παρὰ τῆς τρωτῆς. Καθόπερ γὰρ τὸ σῶμα οὐ τὰ κατὰ φύσιν περιττώματα προβάλλει μόνον, ἀλλὰ πολλὰ πλεόν καὶ πανταχόθεν· καὶ γὰρ ὀφθαλμοί, καὶ ὦτες, καὶ στόματα, τὸν ἔκον ὑπὸ τῆς γενομένης πλημύρας βαρυνόμενον, ἰσχυρὸς σφαλτολόγος καὶ διασπῶδες ἀναπληπταί, καὶ αὐτὴ τῆς σαρκὸς ἡ φύσις γαυνοτέρα γενομένη τῆς φυσικῆς συμμετρίας, καθάπερ βορβόρον καὶ ἀκαθάρτων πελμάτων πληροῦσα, δυσωδὸς τε ἄμα καὶ ἀχρηστός γίνεται, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγασθὸν ἀδύναμος. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ ἡ γῆ ὅταν ὅπῃ τῆς τοιαύτης πλεονεξίας τυραννιζομένη τὴν οἰκίαν καὶ μίσητον ἀπόλαυθῃ θερμότητι, συναπλόκων αὐτῇ καὶ τὴν ἰσχίαν, καὶ οὕτε πρὸς ἔργον, οὕτε πρὸς τὴν οἰκίαν γονὴν ἔστιν ἐπιτήδειος. Ἐνταῦθεν δὲ χαλεποὶ καὶ ἀνάτοες ἀλλοιοῦνται νοσήμασι οἱ τρωοὶ σκάνδους διηναί· καὶ γὰρ τρέμοις, καὶ παρῶσι, καὶ φθῶν, καὶ κορυ-

καὶ πόνους τῶν ποδιῶν, καὶ πόνους τῶν χειρῶν, κ' ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ὅπως λένε οἱ γιάτροι. Κι' ἔτσι, κ' ἂν δὲν ἦταν ἡ γέεννα, οὔτε ἡ κόλαση, οὔτε ἡ αἰώνια καταδίκη ἀπὸ τὸ Θεό, οὔτε ἡ κατηγορία ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἡ ἀσκοπη φθορά, οὔτε τ' ἀμέτρητα ἄλλα ποὺ φέρνει ἡ ἀσωτία, κ' ἔφερνε μόνον αὐτό, δὲ θά'ταν ἀρκετὸ νὰ τοὺς κάμῃ ὅλους νὰ τὴν ἀρνηθῶν; Γιατὶ αὐτὰ τὰ τραπέζια χρησιμεύουν σὰν φάρμακα ποὺ δηλητηριάζουν, καθόλου καλύπτεται, καὶ γιὰ νὰ πῇ κανεὶς τὴν ἀλήθεια, πολὺ χειρότερα. Διότι ἐκεῖνα κάνουν αὐτὸν ποὺ τὰ παίρνει νὰ φεύγῃ γρήγορα, καὶ φέρνουν ἀσυναίσθητα τὸ θάνατο, τόσο ποὺ οὔτε ὁ ἄνθρωπος ποὺ πεθαίνει νὰ μὴ λυπηθῇ, ἐνῶ αὐτὰ δίνουν ζωὴ χειρότερη ἀπὸ χίλους θανάτους σ' ὅσους ἀσχολοῦνται ἐπιμέμονα μ' αὐτά, ζωὴ εἶπα, ὅχι μὴ ἐλπίδα, ἀλλὰ κ' αἰσχρὴ καὶ περιφρονημένη. Διότι στὰ ἄλλα πάθη ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ συμπονοῦν, μὰ ὅσοι βλέπουν τὰ θύματα τῆς ἀσωτίας καὶ τῆς μέθης, καὶ νὰ θέλουν, δὲ μποροῦν νὰ τὰ συμπαθῶσιν, κ' ὅταν φτάσῃ τὸ κακὸ σὲ μεγάλο σημεῖο, προκαλεῖ τὴν συμπάθεια, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ξερίει τὴν ἀφορμὴ τοῦ κακοῦ νοιώθει ἀγανάχτησι. Καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ πᾶθωμε κάτι ἀνάμεσο, οὔτε νὰ τοὺς λυπηθοῦμε, γιατί δὲν ἀφήνει ἡ αἰτία τῶν παθημάτων, οὔτε νὰ ὀργιζώμαστε, γιατί τὰ παθήματα εἶναι μεγάλα καὶ δὲν τὸ ἐπιτρέπουν, ἀλλὰ νὰ σταθοῦμε ἀνάμεσα στὴν κατηγορίαν καὶ στὴ συχώρεση. Διότι δὲν τοὺς έβριζε ἡ φύσις νὰ

κάμουν τὸ κακὸ ὅπως ἐκείνοι τὸ ἔπραξαν, οὔτε οἱ ἄλλοι ἀνθρώποι θέλησαν τὸ κακὸ τους, ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι δημιούργησαν τὰ νοσήματα αὐτὰ στοὺς ἑαυτοὺς των, κ' ἔβριξαν τοὺς ἑαυτοὺς των σὶν παθημάτων τὸ βάραθρο. Λοιπὸν ὅπως δὲ λυπόμαστε πολὺ αὐτοὺς ποὺ δένουν τὶς κρεμάλες, κ' αὐτοὺς ποὺ ρίχνονται στοὺς γκρεμούς, κ' αὐτοὺς ποὺ φοβεύουν τὸν ἑαυτὸ τους μὲ ξίφος, ἔτσι οὔτε καὶ τούτους. Παρ' ὅλο πού, ἂν ἔπρεπε νὰ συγχωρέσωμε, μᾶλλον ἐκείνους θά'πρεπε, ἂν κ' ἐκείνοι εἶναι τελείως ἀσυγχώρητοι. Ἄλλὰ ἐκεῖνοι τουλάχιστον θέλησαν ν' ἀποφύγουν συκοφαντίες, ἡ χρηματικὴς ζημιές, ἡ κίνδυνος ποὺ ἐρχότανε, ἡ ἀντίκρυσαν κάποιον ἄλλο φόβο, καὶ γιὰ νὰ γλυτώσουν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ μεγαλύτερα κακά, καταφεύγουν στὴν παρηγορίαν τοῦ τέλους, κ' ἀναζητοῦν τὸ θάνατο σὰν κάποιο τόπο ποὺ θὰ βροῦν ἀσφάλεια, ἡ βιάζονται καὶ τρέχουν σὰν σὲ κάποιο ἀπάνεμο λιμάνι, νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὶς τρικυμίες ποὺ ἐρχονται. Τούτοι, ὅμως, ποὺ ἀφήνονται στὰ πάθη τῆς ἀσωτίας δὲν ἔχουν νὰ ποῦν κάτι τέτοιο, κ' ὅμως παραδίνονται σὲ ζωὴ χειρότερη ἀπὸ ἀμείρητους βίαιους θανάτους. Ταιριάζει λοιπὸν νὰ ποῦμε τώρα ἐκεῖνον ποὺ εἶπε ὁ σοφός: Ποιὸς θὰ λυπηθῇ τὴν τραγοῦδιστὴν ἢ ποὺ τὸν δάγκωκε σὲ φίδι, κ' ὅλους ποὺ φέρνουν κοντὰ τοὺς θηρία; Κ' εἶναι θηρίο ἡ ἀκολασία, θηρίο κακὸ κ' ἀγριο καὶ δὲ μᾶς καταστρέφει τόσο σκορπίος ἢ φίδι ποὺ πιάνει τὰ σπλά-

ζαίς, καὶ ποδαγίζεις, καὶ χειραγίζεις, καὶ ἑτέροις πλείουσιν, ὅπερ λατρῶν λήγουσι παιδεῖς, ἀλώμενοι γίνονται. Οὕτως εἰ καὶ μὴ γέεννα ἦν, μὴδὲ κόλασις, μὴδὲ κατὰ γεννας ἐσχάτη παρὰ Θεοῦ, μὴδὲ παρὰ ἀνθρώποις μίμναις, μὴδὲ ἡ δικαιοσύνη ἀπάνη, μὴδὲ ἕτερα μυρία τὰ ἀπὸ τῆς τρυφῆς ἐγγινώμενα, τοῦτο δὲ μόνον προσην, οὐχ ἱκανὸν ἔπαινος ἀποτρέψει; Διητηρίων γάρ φαρμάκων οὐδὲν ἔμενον αἰ τοιαῦτα διακρίσονται τρέπεται, μᾶλλον δέ, εἰ δὲ τὸ ἀληθὲς εἰπείν, καὶ πολλῶν χεῖρον. Τὰ μὲν γὰρ εὐθέως ἀπήγαγε τὸν λαβόντα, καὶ τὴν τελευταίαν σπαισθήτος ἐπήγαγεν, ὥς μὴδὲ αὐτὸς τοῦτο νοσήσει τὸν ἀποθανόντα· αὐτὰς δὲ ζωὴν μυρίων θανάτων χαλεπωτέραν ἐπάγουσι τοῖς αὐτοῖς περὶ πολλοῦ ποιομένης, ζωὴν ἔφην, οὐκ ἔλασιν μόνον, θάλλει καὶ αἰσχερὴν καὶ καταβλάστον. Τὰ μὲν γάρ ἄλλα πάθη πολλοὺς ἔχει τοὺς συναλγούντας, ὅσα δὲ ἀπὸ τρυφῆς καὶ μέθης γέγονεν, οὐδὲ βουλομένους τοὺς θρόνους ἀφίγει συναλγῆσι τοῖς ὅ· αὐτῶν χειρωθεῖσιν· ἀλλ' ἡ μὲν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ πρὸς ἔλεον ἐπικυμπεῖ, ἡ δὲ ὑπόθεσις τοῦ νοσήματος παροῖσιν τὸν εἰδῶτα· Διότι μᾶλλον τὸ πάθος παθεῖν ἂν, οὐτε ἐλευντες αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἀρίστη αὐτοῦς ἡ αἰτία τῶν δεινῶν· οὔτε ὀργιζομεθα· οὐ γὰρ ἐπιτρέπει τὸ μέγεθος τῶν δεινῶν, ἀλλὰ μεταξὺ κατηγορίας καὶ συγγνώμης ἡ ὁσέως. Οὐ γὰρ ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπηρεάσθησαν καθόπερ κἀκεῖνοι, οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπεβουλευσάν, ἀλλ' αὐτοὶ δημιου-

γοὶ τῶν νοσημάτων ἑαυτοὺς τοῦτον ἐγένοντο, ἐκόντες ἑαυτοὺς βλαπτόντας εἰς τὸ τὰν κακῶν βάραθρον. Ὅπερ οὖν τοὺς βράχους ἀνάπτουντες, καὶ τοὺς κατὰ κρημνῶν ἀνέμετας ἑαυτοῦς, καὶ τοὺς διὰ μέσων ἱερῶν ἑαυτοὺς ἀναμύροντας οὐ σφόδρα οἰκτεροῦμεν, οὕτως οὐδὲ τοὺτους. Καίτοι εἰ δὲ συγγνώμης τυχεῖν, μᾶλλον ἐκεῖνοι τοῦτοι· ἂν τύχουν, εἰ καὶ αὐτοὶ σφόδρα ἂν εἴεν ἀσύγνηστοι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἡ συκοφαντία, ἡ ζήμιας χρημάτων, ἡ προσδοκώμενον κίνδυνον, ἡ πληγὰς ἐπιποσιντες, ἡ ἑτερόν τινα παραδοκώμενας φόβον, καὶ μειζύμενον, ἑαυτοὺς κακῶν ἐξαρπάζοντες, ἐπὶ τὴν τῆς τελευταῖας παραμυθίαν κατατρέγουσιν, ὥπερ εἰ δούλῳ τὴν χειρὶν τὸν θάνατον κατατρέχοντες, ἡ ὥπερ εἰς λιμάνι τινὲ ἐδδοῖν ἀπὸ τῶν προσδοκώμενων χεῖματων σπαιδόντας καὶ ἀπειγόμενοι· οὗτοι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ἔχοντες εἰπείν, μυρίων βλαβῶν θανάτων ζωὴν χαλεπωτέραν παραδίδουσι ἑαυτοῦς. Ἐξέκειρον οὖν νῦν εἰπείν ἐκεῖνο τὸ τοῦ σοφοῦ· Τίς ἐλεήσει ἐπαισίδον ὀφιδόθητον, καὶ πάντα τοὺς προσδοκώμεντας θηρίους ἑαυτοῦς (Ἐκκλ. 12, 13); Θηρίων γὰρ αὐτῶν ἡ τρυφή, θηρίων χαλεπὴν καὶ ἀτίθειον, καὶ οὐχ οὕτω σκορπίος ἡ ὄψις τοῖς σπιδάγκωνσι ἡμῶν ἐπιβόλαις λυμάνεται πανταχόθεν, ὥς ἡ τῆς τρυφῆς ἐπιβόλαια πάντα ἀνατρέπει καὶ ἀπᾶλλουσι. Τοῖς μὲν γὰρ θηρίοις ἐκεῖνοις μέχρι τοῦ σώματος ἡ ἐπιβουλὴ· αὕτη δέ, ὅταν ἐγκαταστήθῃ, μετὰ τοῦ

χνα μας από παντού, όσο ή επιθυμία τῆς ἀκολασίας τὰ χαλάει ὅλα καὶ τὰ καταστρέφει. Διότι σ' αὐτὰ τὰ θηρία τὸ κακὸ φτάνει μέχρι τὸ σῶμα, μὰ ἡ ἀσωτία, ὅταν μᾶς πιάσῃ, καταστρέφει καὶ τὴν ψυχὴ μαζὶ μετὰ τὸ σῶμα. Γι' αὐτὸ δὲ τὴν ἀποφυγῶμε, σᾶς τὸ λέω γιατί σᾶς θεωρῶ φρόνιμους. Ἄν ἔχη κάτι εὐχάριστο, ἂς μὴ διστάζωμε, ἂς μὴ τὴν παραδεχτοῦμε, κ' ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅσα εἴπαμε, κ' αὐτὸ τὸ πράγμα εἶναι καταστροφή γιὰ ὅλα, καὶ ἡ χειρότερη ντροπὴ, λυπηθῆτε τῇ δυνάμει ποὺ ἔχει τὸ ἴδιο σας τὸ σῶμα, τὴν ὑγεία ποὺ ἔχει ἡ ψυχὴ σας. Δὲ λέω νὰ κάνωμε σκληραγωγία στὸ σῶμα μας, ἂν δὲν τὸ θέλει κανεὶς, ἀλλὰ ἂς ἀφήσωμε τὸ περिटτό, αἱς κόψωμε ὅ,τι δὲν εἶναι ἀναγκαῖο. Διότι ποιά συζῶρεση ἔχομε ὅταν ἄλλοι δὲν μποροῦν νάχουν οὔτε τ' ἀπαραίτητα, κ' ἡμεῖς καλοπερνοῦμε ἀκόμα καὶ μὲ περिटτά; Ἄς εἶναι κανόνas γιὰ μᾶς τὸ ν' ἀποφεύγωμε τὴ βλαβερὴ τροφή, τὸ νὰ παύωμε τὴν πείνα μας χωρὶς βλάβη τοῦ ἑαυτοῦ μας, κ' ἂς μὴ ζητοῦμε τίποτα πιο πολὺ, καὶ καλύτερα, γιὰ νὰ ποῦμε κάτι περλεγό, ἀντίθετο ἀπ' ὅ,τι νομίζουν πολλοί, ὅμως ἀληθινὸ, ἂν ἀνάξητᾶμε τὴν ἡδονή, θὰ τὴ βροῦμε νὰ ὑπάρχησιν στὴν ὀλιγάρκεια μᾶλλον παρά στὴν ἀσωτία. Ἄκουσε πόσο πιο μεγάλη καὶ πιο εὐκόλη εἶναι αὐτὴ ἡ ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ μιά οὔτε νὰ βρεθῇ δὲ μπορεῖ πιά, οὔτε βρίσκει φαγώσιμα κατὰλληλα γι' αὐτήν, ἀλλὰ ἡ ἄλλη μπορεῖ νὰ βρεθῇ καὶ στ' ἀντίθετα. Ποιὸς τὸ λέει αὐτό; Ἐκεῖνος ποὺ τὴν εἶχε ἀπολάσει ἀπ' ὅλους πιο πολὺ, ὁ

Σολομὼν. Στὸν πεινασμένον ἀνθρώπου, λέει, καὶ τὰ πικρὰ φαίνονται γλυκὰ, ὁ χορτασμένος ὁμῶς περιφρονεῖ καὶ τὴν κερήθρα. Βλέπεις ὅτι τὴ μιά εὐχαρίστηση εἶναι εὐκόλο νὰ τὴν ἔχῃς κ' ἀπὸ τὰ λίγα κ' ἀπ' ὅλα, μὰ τὴν ἄλλη καθόλου; Διότι ἂν δὲ δεχόμεστε τὴν κερήθρα, τὶ πράγμα θάταν πιά γλυκὺ γιὰ μᾶς; ἀφοῦ τὸ πιο γλυκὸ ἀπ' ὅλα δὲ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς δώσῃ εὐχαρίστηση, τὶ θάταν αὐτὸ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς εὐχαρίστησῃ; Ὡστε ἀν ἐπιζητοῦμε τὴν ἡδονή, ἐδῶ μᾶλλον θὰ τὴ βροῦμε. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν εἶναι ἡ χειρότερη ἀνοησία τὸ ν' ἀποφεύγῃ κανεὶς τραπέζι ποὺ ἔχει ἡδονὴ κ' ὑγεία, κ' ὅλα ὅσα εἶναι καλὰ καὶ στὸ Θεὸ ἀγαπητά, καὶ νὰ ἐτοιμάζῃ ἄλλο ποὺ εἶναι γεμάτο συμφορὰς ἀμέτρητες, ἀηδιαστικὸ καὶ θλιβερό καὶ βαβερὸ, καὶ τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα, τραπέζι ποὺ ἐξοργίζει τὸ Θεὸ ἐναντίον μας; Κ' ἀφοῦ Ἡ χήρα ἡ σπατάλη ἔχει πεθάνει ζωντανή*, τὶ νὰ ποῦμε γιὰ τὸν ἄνδρα; ἀφοῦ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι ἀπαγορευμένο αὐτὸ μὲ πολλὴ ἐπιμονή, κ' ὁ προφήτης παίρνει μεγάλῃ ὀρμῇ, ὅταν κατηγορεῖ αὐτοὺς ποὺ ἀσωτεύουν, ἂν καὶ φέρνει γιὰ παράδειγμα εἶδος ἀσωτίας ὅχι καὶ τόσο δαπανηρὸ, οὔτε πραγματικῆς πολυτέλειας. Ὅσοι τρώνε ῥίφινα ἀπὸ ποίμνια καὶ μοσχάρια τοῦ γάλακτος, ὅσοι πίνουν τὸ φιλτραρισμένο κρασί, κ' ἀλείβονται τὰ καλύτερα ἀρώματα, ὅσοι κοι-

* Οἱ λόγοι εἶναι τοῦ Παύλου, ἀπὸ τὴν Α' Τιμ. 5, 5, ὅπου λέει πῶς πρέπει νὰ ζοῦν οἱ χήρες γυναῖκες.

σώματος καὶ τὴν ψυχὴν προσπαλλοῦσι. Διόπερ φύγωμεν ἀπ' αὐτῆς, ὡς φοβούμενοι λέγω. Εἰ μὲν ἔχει τι χρηστόν, μὴ ἀνασχόμεθα, μὴ πεισθόμεν· εἰ δὲ ἀλήθῃ τὰ εἰρημικά, καὶ λύου πάντων ἐστὶ τὸ πρῆγμα, καὶ κατὰγλιως ἔσχατος, ὁμὸν αὐτὸν οὐκ ἴσασθε τῆς τοῦ σώματος ῥώσεως, τῆς κατὰ ψυχὴν ὑγείας. Οὐ λέγω πρὸς σκληραγωγίαν ἐκτουτὸς ἀγαγεῖν, ἂν μὴ βουλήθῃς· τὸ περिटίν ἀνέλγωμεν, ἐν τῇ χρειᾷ ἔξω περιεφόμενοι. Ποῖαν γὰρ συγγνώμην ἔχομεν, ὅταν ἕτεροι μὲν μὴδὲ τῇ γρατίᾳ ἀπολάσονται κρείσται ὄντες, ἡμεῖς δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν χρειαὴ ὀδύμεσθαι; Ὅπως ἡμῖν ἔστω τροφὴς τὸ μὴ βλάπτον, τὸ παῖσαι πεινῶντας χωρὶς βλάβης δυνατόμενοι, περὶ αὐτῶν δὲ μὴδὲν ἐπιζητοῦμεν· μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ τι θεωμεσθὸν εἶπειν, καὶ παρὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόληψιν, ἀληθὲς δὲ, εἰ καὶ ἡδονὴν ἐπιζητοῦμεν, ἐν αὐταρκείᾳ ταῦτην μᾶλλον ἢ ἐν τρυφῇ οὐσαν εὐρίσκωμεν. Ἄκουσον πῶς αὐτὴ μαζὶ μετὰ τὴν ἡδονὴν καὶ εὐπορωτέρα. Ἡ μὲν γὰρ οὐδὲ συστάσει δύναται λοιπὸν, οὐδὲ εὐρίσκει φρόνη βρωμάτων ἐπιτηδεῖαν αὐτῇ· ἡ δὲ καὶ ἐξ ἐναντίας συνιστάσθαι δύναται. Τίς τοῦτο φησιν; Ὁ μάλιστα πάντων αὐτῆς ἀπολαυντικός. Ψυχὴ γὰρ, φησὶν, ἐνδύσει καὶ τὰ πικρὰ γλυκεῖα

φαίνεται· ψυχὴ ἔμπειλησμένη κηρίους ἐμπιζει (Παροιμ. 27, 7). Ὅπως πῶς ἐκείνην μὲν καὶ ἐξ ὀλίγων καὶ ἐκ πάντων συνιστῇ ῥάβδον, ταύτην δὲ οὐδαμῶς; Εἰ γὰρ τὰ κρεία μὴ προσάμειβε, τί γίνοιτο ἂν ἡμῖν ἡδὺ λοιπὸν; εἰ τὸ πάντων γλυκύτατον οὐκ ἂν θῆναιτο παρῆκεν ἡδονῇ, ποῖον ἔσται τὸ δυνατόμενον ποιῆσαι ἐν ἡδονῇ; Ὡστε εἰ ἡδονὴν ἐπιζητοῦμεν, ἐνταῦθα μᾶλλον εὐρίσκωμεν. Πῶς οὐτοὶ οὐκ ἐσχατὴς ἀνοίας τὴν μὴ ἡδονὴν, καὶ ὑγείαν, καὶ πάντα ἔχουσιν τὰ ἀγαθὰ καὶ θεοφιλῆ φέρονται τράπεζαν, ἑτέραν δὲ κατασκευάζειν μαζὶαν γέμισσαν συμφορῶν, ἀπὸ τῆς καὶ λυπηρῆς, καὶ ἐπίνοσης, καὶ τὸ πάντων χαλεπώτατον, παροξύνουσιν ἡμῶν τὸν Θεόν; Εἰ γὰρ Ἡ χήρα ἡ σπατάλῳσα ζῶσα τέθνηκε (Α' Τιμ. 5, 6), εἰ ἂν εἴποιμεν περὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰ ἐν τῇ Παλαιᾷ τοῦτο ἀπηγόρευται μετὰ πολλῆς τῆς ἀκρίβειας, καὶ πολλῇ κέρηται κατὰ τὴν τρυφάντων καταβολὴν ὁ προφήτης· καίτοι γε εἰσὶν τέλει τρυφῆς ὁ σφόδρα δαπανηρὸν, οὐδὲ ὄντως ἀβρόν. Οἱ δὲ ἐσθιόντες ἐρίφινα ἐκ ποιμνίων καὶ μοσχάρια γαλαθηνά, οἱ πίνοντες τὸν δουλυσμένον οἶνον, καὶ τὰ πρῶτα μύρα

μοῦνται σὲ κλίνας ἐλεφάντινες, καὶ κατασπαταλοῦν τὰ πᾶν
στὰ στρώματά τους· ἀφοῦ αὐτὰ
ἦταν ἀξία γιὰ κατηγορίαν, τότε πού ὅλα
ἦταν σαρκικά καὶ γιὰ τὸν οὐρανὸν δὲ
γινώταν λόγος, ὅταν ὁ νόμος ὁ 'Ιουδαϊκὸς
ἦταν προετοιμασία στὸ χριστιανικόν, τι
νὰ ποῦμε γιὰ τὴν τωρινὴ ἀνοήσια; 'Αν
δὴλαδὴ ὅταν τρῶν κανεὶς ρίβια καὶ μο-
σχάρια γαλατερά μπορεί νὰ κατηγορηθῇ
πῶς περνᾷ παραλυμένη καὶ υπερβολικὴ
ζωή, τι νὰ ποῦμε γι' αὐτοὺς πού ἐρευνοῦν
τὰ βάθη τῆς θαλάσσης καὶ τὶς ἀκρίες τῆς
γῆς κι' ἔχουν τοὺς κάθε λογῆς κληγυοὺς
νὰ τοὺς μαζεῦουν ἀπὸ παντοῦ πουλιὰ
καὶ ψάρια; 'Αφοῦ εἶναι γιὰ κατηγορίαν
αὐτοὶ πού πίνουν τὸ φίλτραρισμένον κρασί,
τι νὰ πῆς γι' αὐτοὺς πού στέλνουν σὲ
ταξίδια ὑπερπόντια γιὰ κρασί, καὶ κάνουν
τὸ πᾶν γιὰ νὰ μὴν τῶνς ἐφεύργῃ κανένα
εἶδος ἀμπελιοῦ, σὰ νὰ ἦταν γ' ἀπολογη-
θῶν ἢ νὰ καταδικαστοῦν στὶς πιὸ βωριεῖς
ποιεῖς, ἂν δὲν ἐχόρταιναν ἀπὸ κάθε λογῆς
κρασί; 'Αφοῦ ἀξίζει γιὰ κατηγορηθῇ κανεὶς
γιατὶ κοιμᾶται σὲ κλινὴ ἐλεφαντινὴ, αὐτοὶ
πού στολιζοῦν ἓνα γύρω τὰ κρεβάτια
τους μ' ἀσήμι, ἢ καλύτρωα, αὐτοὶ πού τὰ
κατασκευάζουν ἀπὸ καθαρό ἀσήμι, αὐτοὶ
πού δὲν ἔχουν μόνο κλίνες ἀλλὰ καὶ βάρβα,
καὶ τρίποδες καὶ ὕδριες καὶ δοχεῖα, πῶς θὰ
συχωρεθῶν; Τι θὰ μπορέσουν νὰ ποῦν,
μικρὸ ἢ μεγάλο, γι' αὐτέες τὶς εὐθύνες; Κι'
ἐγὼ βάζω μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸ χειρότερον
ἀπ' ὅλα, ὅτι αὐτὰ τὰχουν μαζεῖν ἀπὸ
τὶς συμφορὰς τῶν ἄλλων, ἂν κι' ὁ προφήτης

δὲν τὸ λογαριάζει αὐτό, ἀλλὰ μόνο τὴν
πολυτέλειαν κατηγοροῦσε. Μὰ ὅταν ὑπάρχῃ
ἀκόμα καὶ κατηγορία χειρότερη ἀπὸ τὴν
πολυτέλειαν, ποῖος θὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τῆς
χειρότερης καταδίκης ὅσους τὰ κάνουν αὐτά;
ποῖος Νῶε θὰ τοὺς παρασθῇ, ποῖος
'Ιωβ, ποῖος Δανιήλ; Κανεὶς δὲν ὑπάρχει.
'Αλλὰ μπορεί νὰ πῇ κανεὶς γι' αὐτοὺς,
θ' ἀνάψῃ ὁ θυμὸς μου σὰν φω-
τὶά. Καὶ δὲν εἶναι, πέστε μου σὰς παρα-
καλῶ, δὲν εἶναι νὰ γεμίσῃ κανεὶς πραγματι-
κά, μὲ τὸ χειρότερον θυμὸ καὶ τὸν ὀργήν,
ὅταν ὁ ἄλλος δὲν ἔχῃ οὔτε τὴν ἀπαραίτητη
τροφήν, κι' ἐσύ τόσο ἄδικα κι' ἄσκοπα μα-
ζεῦεις πλοῦτῃ χωρὶς λόγο καὶ χωρὶς νὰ τὰ
ἔχῃς οὔτε γιὰ ἐπίδειξιν; Διότι οὔτε γι' αὐτό
ἀκόμα δὲ σοῦ χρησιμεύει, ἀλλά σοῦ γυρί-
ζει στ' ἀντίθετον. 'Εσύ δηλαδὴ τὸ κάνεις
αὐτό γιὰ νὰ γίνῃς ἐξακουστός κι' ἐπίσημος,
ἀλλὰ συμβαίνει τ' ἀντίθετον. Δὲν εἶσαι ἐξ-
κουστός κι' ἐπίσημος, ἀλλὰ σὲ κατηγο-
ροῦν ὅλοι γιὰ σκληράδα καὶ πλεονεξία
καὶ γιὰ τὰ χειρότερα κακὰ. Καὶ πόσος εἶναι
ὁ φθόνος, πόσῃ ἡ ζήλεια, πόσο τὸ μῖσος
ἀπ' ὅλους, πόσο ὅλοι ἐπιθυμοῦν τὴν ἁλ-
παγή! Κι' ἀφήνω τὶς βλαστημίες στὸ Θεό,
πού προκαλοῦν οἱ τέτοιοι πλούσιοι, κι'
ὅς εἶναι αὐτὸ τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, καὶ τὸ
πρὶν ἀπ' αὐτό, καὶ ὅποιο ἄλλο πῆς, τὸ
ἐνα θὰ τὸ βρῇς χειρότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο.
Μὰ ὅχι τὸ λογικὸ καὶ μέτριο, τὸ δικό μας
τραπέζι, πού οὔτε προφήτης εἰρωνεύεται,
οὔτε ἄνθρωπος κατηγορεῖ, οὔτε Θεὸς κατα-
δικάζει, οὔτε φωτὶὰ τιμωρεῖ, οὔτε τὸ ἀπο-
στρέφεται κανεὶς, οὔτε τὸ μισεῖ, οὔτε τὸ

λριόμενον, οἱ καθυδουτες ἐπὶ κλινῶν
ἐλεφαντινῶν, καὶ κατασπαταλῶντες ἐπὶ
ταῖς στρώμασι τῶν ὄντων ('Αμὸς 6, 1-6) εἰ ταῦτα
κατηγορίας εἴκει, ὅτε πάντα ἦν σαρκινὰ, καὶ τοῦ ὁράνω
λόγος οὐδεὶς, ὅτε παιδαγωγία ἦν τῇ 'Ιουδαϊκῇ, τὴν ἂν ἐπιποιεῖν
πρὸς τὴν βλακείαν τὴν νῦν. Εἰ γὰρ εἴρηκα καὶ μοσχάρια γαλα-
τερά δοῖεν ὡς ὕδρον τινα καὶ περὶ τὸν τοῦς ζῶντας διαβάλλει
ρίον, τὴν ἂν ἐπιποιεῖν περὶ τῶν τοῦς μυχοῦς τῆς θαλάσσης δι-
κερμένοντων, καὶ τὰς ἐσχάτας τῆς γῆς, καὶ παντοδαποὺς ὀρίθων
καὶ ἰχθύων θηρεύτας πανταχόθεν συλλέγοντων ἐκαστοὺς; Εἰ
τοὺς ἀνθρωπίνους ὄντων οἱ πίνοντες τὴν μέλιτι, τὴν ἂν ἐποιεῖν πρὸς
τοὺς ἀνθρωπίνους διαπονήτους στελλομένους ὕδρ' ὄντων, καὶ
πάντα κινῶντας, ὥστε μὲνεν γενεὴ διαβάλλει ἀμπελίον, καθάπερ
μὲλλοντας εὐθύναι διδόντες, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις καταγινώσκε-
σθαι, εἰ μὴ πάντες γένους ἐμφορεθῶντων ὄντων; Εἰ ἐκείραντες
κλινὴν κεκρήσθαι κατηγορίας εἴκει, οἱ πολλοὶ αὐταῖς περιβάλλον-
τες ὄντων, μᾶλλον δὲ ἐξ ἀγρίων μόνον χαλεπότες, οὐ
κλίνας, ἀλλ' ἤλα καὶ ὑπόδαρρα, καὶ λέριατα, καὶ κεράμια,
καὶ ὀμβία, τῶν δὲ ἂν τῶντων συγκρινόμεναι. Τι μικρὸν ἢ μέγα
εἰπεῖν εἰς τὰς εὐθύναις ἐκείνας διδόνοντες; 'Εγὼ δὲ τοῖς
προστυμῇ τὸ πάντων χαλεπωτάτων, ὅτι αὐτὴν ἐξ ἀλλοτρίων
συμφορῶν ταῦτα συλλέγειται. Καίτοι νε ἡ προφήτης τοῦτο
οὐ τίθενεν, αὐτὰ μόνον διαβάλλει τὴν πρὸς τὴν 'Οὐρανὸν δὲ καὶ

αἰτίᾳ προση χαλεπωτέρᾳ τῆς τρωπῆς, τίς ἐξαίρεσιν τοὺς
τὰ τοιαῦτα τοιοῦντας τῆς ἐσχάτης κολάσεως; ποῖος Νῶε
παρασθῆσται, ποῖος 'Ιωβ, ποῖος Δανιήλ; Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς
'Αλλ' ἐπὶ τοῦτων ἔστιν εἰπεῖν 'Εὐκαὶ θυμὸς σε αὐτὸν ὁ θυ-
μὸς μου ὥσει καπνὸς ('Ησαῖου 65, 5). Οὐ γὰρ
ἐστὶ, παρακαλῶ, θυμὸς καὶ ὀργὴ ὄντως ἐμψυχθῆναι ἐσχάτης,
καὶ διακαρτηνῶν, ὅταν ἔτερος μὲν μηδὲ ἀναγκάσει ἀπολαυ-
τρωπῆς, πρὸς δὲ τοιοῦτον εἰκὴ καὶ μάστιγ χαλεπῆς ὄντων
οὐδὲν ἔδωκεν, ἀπ' οὗδὲ πρὸς ἐπίδειξιν; Οὐδὲ γὰρ πρὸς αὐτὸ τοῦ-
το χρῆσθων ἐστὶν οὐκ, ἀλλ' εἰς τοῦτων ἐν περιτρίπτεται.
Σὺ μὲν γὰρ ὥστε ἐπιτρώγῃς καὶ ἐπίσημος γενεθῆναι τοῦτο ποιεῖς,
συμβαίνει δὲ τοῦτων ὅτι γὰρ εἰ τις ἐπιτρώγῃ καὶ ἐπίσημος,
ἀλλ' ἐπὶ ὁμῶς καὶ πλεονεξίᾳ, καὶ τοῖς ἐσχάτοις κακῶς
ἀπαντῆς καὶ διαβάλλουσιν. Πόσος γὰρ ὁ φθόνος, πόσῃ ἡ βασκανία,
ὅσων τὸ μῖσος παρὰ πάντων, πόσῃ ἡ μεταβολὴς ἐπιθυμῶν
πᾶσι! Τὰς γὰρ εἰς τὸν Θεὸν βλασφημίας εἴκει, ἢς οἱ τοιοῦτοι
πλοῦτοι τίκονται καίτοι τοῦτο πάντων χαλεπωτέρων καὶ τὸ
πρὸς τοῦτον, καὶ ὅτε νῦν ἐπὶ τῆς, ὅτερον ὕδατος χεῖρον εὐφραίνῃ
'Αλλ' οὐδὲ τὴν συμπεριεῖν καὶ μετρίαν οὐσαν ἡμῖν, ἢ ὅτε προ-
φῆτης σκεπτεται, οὐκ ἄνθρωπος μεμψεται, οὐ Θεὸς αἰτεῖται,
οὐ πῶρ καλεῖται, οὐκ ἀποστρέφεται τις, οὐ μισεῖ, οὐ βασκανία,
ἀλλ' ἀποδέχεται μὲν Θεός, κοινωνοῦσι δὲ ἄγγελοι, ἐπαινοῦσι
δὲ ἄνθρωποι, καὶ δέχεται ὁράτως. Λύται ἡ τράπεζα ἀγῶνους

φθονεί, αλλά τὸ παραδέχεται ὁ Θεός, τὸ συντροφεύουν οἱ ἄγγελοι, τὸ ἐπαινοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ δέχεται ὁ οὐρανός. Αὐτὰ τὰ τραπέζια φιλοξένησαν ἁγγέλους, σ' αὐτὰ ἔρχεται ὁ Χριστός, ὅχι στὰ ἄλλα. Τέτοια ἦταν τὰ τραπέζια τῶν προφητῶν, τέτοια τῶν ἀποστόλων, τέτοια τῶν δικαίων. Μὰ τὰ ἄλλα τραπέζια εἶναι τῶν τυράννων κι' ἐκείνων πού ἀποκτοῦν ἀνομα πλοῦτη στὴ γῇ, ἔχουν χορευτές, κι' ἄλλους πού ζοῦν γιὰ νὰ καταστρέφουν τὴ ζωὴ, καὶ εἶναι τὰ τραπέζια ἐκεῖνα τῶν ληστῶν καὶ τῶν ἀπατεῶνων καὶ τῶν τυμβωρύχων. Ὅταν ἐτοιμάσης τέτοιο τραπέζι, κι' ὁ ἄγγελος φεύγει μακριά, κι' ὁ Θεὸς ὀργίζεται, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν δαιμόνων χαίρεται, κι' ἀποστρέφονται καὶ μισοῦν καὶ λυώνουν ὅχι μόνο οἱ ἐχθροί, ἀλλὰ κι' οἱ ἄνθρωποι πού φαίνονται νὰ εἶναι φίλοι, ὁ φθόνος τοὺς τρώει πιὸ πολὺ, παρὰ πού χαίρονται αὐτὰ πού βλέπουν τώρα. Μὰ

ὅταν ἐτοιμάσης ἐκεῖνο τὸ τραπέζι, τὸ φρόνιμο, τὸ μέτριο, πού δὲν ἔχει κανένα πάθος, αὐτὸ εἶναι ἀγαπητὸ σ' ὅλους τοὺς φίλους, καὶ στὸ Θεό, καὶ στοὺς ἁγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους, γιὰτὶ ἔρχεται σ' αὐτὸ ὁ Μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅπως ἀποφεύγει τὴν ἀλαζονεία καὶ τὸν κάθε ὑπερήφανο, καὶ τὸ θόρυβο, ἔτσι εἶναι φίλος στὸν ταπεινὸ, κι' εἶναι κοντὰ του πάντα, καὶ πάντα τὸν περιφρουρεῖ ἀπὸ παντοῦ τὸν προστατεύει. Κι' ὅταν βρῖσκεται κοντὰ μας ὁ Χριστός, ἄλλον κανένα δὲν πρέπει νὰ ζητᾶμε. Λοιπόν, ἀφοῦ τὰ ξέρομε αὐτά, ἀγαπητοί, ἄς ἀποφεύγωμε ἐκεῖνα, ἄς φροντίζωμε αὐτά, γιὰ ν' ἀξιοθούμε καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μὲ τὴ χάρη καὶ τὴ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἄς ἔχη δόξα καὶ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἐδέξαντο· ταῦται ὁ Χριστὸς παραινέται, οὐκ ἐν ἐκείναις. Τοιαῦται αἱ τῶν προφητῶν ἦσαν, τοιαῦται αἱ τῶν ἀποστόλων, τοιαῦται αἱ τῶν δικαίων. Αἱ δὲ τῶν τυράννων καὶ τῶν ἐπὶ γῆς κακῶς πλουτούντων, ἔχουσαι ὀρχηστάς, καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπὶ λόμπῃ τοῦ βίου ζώντων, καὶ ληστῶν, καὶ γοητῶν, καὶ τυμβωρύχων, ἐκεῖνα. Ὅταν τοιαύτην παραθῇς τράπεζαν, ἄγγελος μὲν ἀποπηδᾷ, παροξύνεται δὲ Θεός, χαίρει δὲ ὁ τῶν δαιμόνων ἀρχηγός, ἀποστρέφονται δὲ, καὶ μισοῦσι, καὶ τήκονται, οὐχ οἱ ἐχθροὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δοκούντες ἔχειν ἐπιτηδεῖας ἀνθρώποι, φόνων μέλλον ἐσθιόμενοι, ἢ τῶν παρόντων ἀπολαύοντες. Ὅταν δὲ ἐκείνην τις παραθῇ, τὴν σὺφρονα, καὶ σύμμετρον, καὶ οὐδαμῶς ἔχουσαν φλεγμαμένην, καὶ ἡδίστην καὶ

προσηνῆς ἢ πῶς τοῖς φίλοις, καὶ Θεῷ, καὶ ἁγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις· παραινέται οὖν ὁ τοῦ Θεοῦ Μονογενὴς. Ὅπερ γὰρ φεύγει τὴν ὕβριν, καὶ τὸν ὑψηλόφρονά ἀπαντα, καὶ τὸν θόρυβον· οὕτω τῷ ταπεινῷ φίλος ἐστὶ, καὶ σὺκοσιν αἶ, καὶ πάντα περιφράττει, καὶ τειχίζει πανταχόθεν. Τοῦ δὲ Χριστοῦ παραγινόμενον, οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητεῖν χρῆ. Ταῦτ' οὖν εἰδότες, ἀγαπητοί, φεύγωμεν ἐκεῖνα, δίδωμεν ταῦτα, ἵνα καὶ τὸν παρόντων καὶ τῶν μελλόντων τόκωμεν ἀγαθῶν, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα, τιμὴ, ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝ- ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ

Ἡ σύγκριση τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς τῆς ζωῆς πρὸς τ' ἀγαθὰ τῆς ἄλλης, ποῦ γίνεται μὲ θεῖον τρόπον στὴν Ἁγία Γραφή, εἶναι θέμα πολὺ ἀγαπητὸ στὸν Χρυσόστομο. Συχνὰ στηρίζει μ' αὐτὴν τὴν σύγκριση τοὺς καταπονημένους ἀπὸ τὶς θλίψεις καὶ τὴ φτώχεια ἀκροατᾶς του, πείθοντάς τους ὅτι δὲν ἀξίζουν τίποτα ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς γῆς μπροστὰ σ' ἐκεῖνα ποὺ περιμένουν τοὺς πιστοὺς στὸν οὐρανό, ἄρα καὶ οἱ θλίψεις οἱ τωρινὲς δὲν εἶναι τίποτα μπροστὰ στὴ χαρὰ τῆ μελλοντικῆς.

Αὐτὴ τὴν ὁμιλία ὁ Χρυσόστομος τὴν ἔκαμε κάποιο καλοκαίρι, ποῦ ἦταν «σφοδρὸ τὸ καῦμα, καὶ βαρὺς ὁ αὐχμὸς», κι' ὅμως οἱ ἀκροατῆς του ἔτρεξαν νὰ ξεδιψάσουν στὸ δροσερὸ τοῦ λόγου.

Ἄφοῦ τοὺς ἐπαινεῖ διὰ τὴν προθυμία τους αὐτὴ πρὸς τὰ πνευματικά, κι' ἀφοῦ παραστήσῃ πόσο πιὸ ἀνώτερα εἶναι τὰ ἀόρατα ἀπὸ τὰ ὁρατά, μιλάει μὲ ἐμπνευση γιὰ τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα ποὺ ὀφείλουν νὰ κάνουν καθημερινῶς οἱ Χριστιανοί. Σὰν πειστικὸ κι' ἀπόλυτο παράδειγμα παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὰ προστάγματα ἄλλα καὶ ὥρισε τὰ ἔπαθλα στὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀγῶνα. Ὑπενθυμίζει ἐπίσης, μὲ πολλὰ ἐδάφια τῆς Κ.Δ., ὅτι ὁ Ἰδιος ὁ Ἰησοῦς, ὡς ἄνθρωπος, ἐτήρησε τὰ προστάγματα αὐτά, μέχρι ποῦ ἀξιώθηκε νὰ γυρίσῃ στὴν ἀνείπωτη δόξα καὶ μακαριότητα.

Φανερὸ εἶναι ὅτι τὴν ὁμιλία αὐτὴ τὴν ἔκανε ὁ Χρυσόστομος σὲ κάποια ἐορτὴν στὴ μνήμη μάρτυρος, σὲ προάστειο ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὅπου ἐπαινεῖ τὸν ζῆλο τῶν ἀκροατῶν του, τοὺς ὁποίους βρίσκει «καλύτερους ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν στὴν πόλη», κι' ἀπὸ τὴ ζωηρὴ ἀναφορά του στὶς μνημεῖς τῶν μαρτύρων.

(Τὸ κείμενο εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, Τόμος 51ος σελ. 347-354).

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ

α'. Απότομη ή ζέστη και βαριά ή ξηρασία, μά την προθυμία σας δεν τη χάλασε, ούτε τον πόθο σας για ν' ακούσετε τον εμάρανε. Διότι έτσι είναι ο θερμός ακροατής κι' ο πρόθυμος, δυναμωμένος από την αγάπη της διδασκαλίας, όλα θά τὰ υπόφερε μ' ευκολία γιά νά χορτάση την επιθυμία αυτή την καλή και πνευματική. Κι' ούτε παγωνιά, ούτε ζέστη, ούτε ζητήματα πολλά, ούτε φροντίδες πλήθος, ούτε τίποτα άλλο τέτοιο θά μπορούσε νά τον νικήση, όπως και τον αδιάφορο και πάντα ξενοιασμένο, ούτε ευχαρίστοι καιροί, ούτε ανάπαυση και άδεια, ούτε ξεκούραση και άνεση μπορεί νά τον ξεσηκώσει, αλλά μένει νά κοιμάται σ' έναν ύπνο άξιο γιά πολλή κατάκριση. Μά έσεις δεν είστε τέτοιοι, άλλα καλύτεροι από αυτούς που κατοικούν στην πόλη. Και μάλιστα ό,τι πιό σπουδαίο έχει ή πόλη μας είστε έσεις, που μέ τόσο φροντίδα και ένδιαφέρον παρακολουθείτε προσεκτικά όσα λέμε. Τό θέατρο αυτό έδώ, είναι γιά μένα πιό σπουδαίο κι' άπ' τις βασιλικές αύλές. Διότι εκεί όσα δίνονται, όποια κι' άν είναι, χάνονται μαζί μέ τη ζωή αυτή, κι' είναι όλο θόρυβο και ταραχή γεμάτα, μά έδώ δεν είναι τίποτα τέτοιο, άλλα και κάθε ασφάλεια, και τιμή χωρίς καθόλου ταραχή, και έξουσίες που

δεν έχουν τέλος, που ούτε αυτός ο θάνατος δεν τίς κόβει στη μέση, άλλα τότε γίνονται πιό ασφαλισμένες. Και μη μου πής γι' αυτόν που κάθεται στην άμαξα και σηκώνει τά φρύδια του ψηλά κι' έχει πολλούς που τον περιφρουρούν, και μήν προσέχης τη ζώνη και τη φωνή του κήρυκα. Μη μου χαρακτηρίσης τον άρχοντα από αυτά, άλλα από την κατάσταση της ψυχής του, άν εξουσιάζη τά δικά του πάθη, άν στις άδυναμίες του κυριαρχή. Νά πούμε, άν συγκρατή την επιθυμία γιά τά χρήματα, άν υπόταξε τον άχόρταγο έρωτα τών σωμάτων, άν δεν λυώνη από φόβο, άν δεν σέρνεται από τό βαρύ πάθος της κενοδοξίας, άν δεν φοβάται και τρέμη τη φτώχεια, άν δέ φοβάται μη στεναχωρηθή, άν δεν πεθαίνη από αυτό τό φόβο. Τέτοιοι δείξτε μου τόν άρχοντα, διότι αυτό σημαίνει έξουσία. "Αν όμως εξουσιάζη τούς ανθρώπους, άλλα είναι δούλους στά πάθη, έγω τουλάχιστον θά τον έλεγα αυτόν πιό δούλο άπ' όλους τούς ανθρώπους. Κι' όπως αυτός που έχει βαθιά μέσα του γόν πυρετό κλεισμένο, κι' άν τίποτα τέτοιο δέ φανερώνη τό σώμα του άπ' έξω, οι γιατροί βέβαια θά έλεγαν ότι έχει ύψηλό πυρετό, κι' άν δεν τό ξέρουν οι άλλοι, έτσι κι' έγω, αυτόν που έχει υποδουλωμένη την ψυχή του κι' είναι αχνάλωτος στά πάθη του, κι' άν

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ, ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΑΡΟΝΤΩΝ ΕΥΤΕΛΕΙΑΣ

α'. Σφοδρόν τό κήμα, και βαρός ο αύχμός· άλλα την προθυμίαν ύμών ούκ έξέλιπεν, ουδέ τόν πόθον της ακρόσεως έμάρανε. Τοιούτον γάρ άκροατής θερμός και διεγερμένος· τώ της ακρόσεως έρωτι νευρονομός, πάντα βράβει άν άνέγκαι, ώστε την επιθυμίαν εκπλήσαι ταύτην την καλήν και πνευματικήν· και ούτε κρυμός, ούτε αύχμός, ού πραγμάτων όχλος, ού φροντίδων πλήθος, ούκ άλλο τών τοιούτων ουδέν ύποσταίious δύναται· άν· όπως ούν τών ύπνων άνανεπετακόντα ούκ έάρων εύρασαι, ού σχολή γαί άδεια, ού βρώσων και άνεως διεγίγναι άν· άλλα μένει καθέδρων όπνον τινά πολλής ναιτηγίας άξιον. "Άλλ' ούχ ύμεις τοιοῦτοι, άλλα παρά τών τήν πόλιν οικούντων ύμιν άμείνους. Και γάρ τό κεφάλαιον της πόλεως ύμεις, ούτω συντεταγμένοι και νήροντες, και τοίς λεγομένοις μετά άκριβείας παρακολουθούντες άεί. Τοῦτο έμοι τό θέατρον τών βασιλικών αύλών ασμύντερον. Έκεί μόν γάρ τό δίδόμενα, οία άν ή, τό παρόντι συγκατάδεταί βίω, και θορύβου γέμει και ταραχής εκπληπτόται· ένταῦθα δέ τοιοῦτον ούδέν, άλλα και ασφάλεια πάσα, και τιμή ταραχής άπληλκνμένη,

και άρχαι τέλος ούκ έχουσαι, ουδέ πούτφ τφ θανάτω διακυπτόμεναι, άλλα τότε ασφαλέστεραι γινόμεναι. Μη γάρ μοι τόν έπ' όχηματος είπης καθήμενον, και τάς όφους άνασπώντα, και πολλούς έχοντα δορυφόρους, μήτε την ζώνην και την του κήρυκος φωνήν· μη έντεθόν μοι τόν άρχοντα χαρακτηρίσης, άλλ' από της καταστάσεως της κατά ψυχήν, ει τών έαυτοῦ παθών άρχαι, ει τών νοσημάτων περιγίνεται· οίον, ει χρημάτων επιθυμίας κρατεί, ει σωμάτων άκόρεστον έρωτα υπέταξεν, ει μη τίμηται φόβος, ει μη σούρει τά χαλεπώ της κενοδοξίας πάθει, ει μη δέδουκα και τρέμει πνελιν, ει μη την έπί τό σκυθρωπότερον μεταβολήν, ει μη άποτίθηναι τώ δειε τούτω. Τοιούτόν μοι δείξων τόν άρχοντα· ποῦτό γάρ άρχή. Εί δέ κρατεί μέν άνθρωπον, δουλεύει δέ πάθει, πάντων ανθρώπων δουλικώτερον τόν τοιοῦτον είπομαι άν έγωγε. Και καθέπερ τόν έν τώ βάθει τόν πυρετόν έχοντα καταπολέμενον, καν μηδέν τοιοῦτον ή επιδόνται τό σώματος ένδεικνύται, πάντως μάλα-στα φαίεν άν πυρέττειν οι τών λατρών παιδες, καν οι ίδιούς άγνώσων· ούτω δέ κατ'ό τών ψυχήν έχοντα δούλην, και τών

δὲν φανερώουν τέτοια τίποτα ἢ ἐξωτερικὴ μορφὴ του, ἀλλὰ τ' ἀντίθετο, ἀπ' ὅλους πιό πολὺ δοῦλο θέλεγα αὐτὸν ποὺ ἔχει βαθιά μέσα του τὸν πυρετὸ τῶν κακῶν, καὶ τὴν τυραννικὴ ἐξουσία τῶν παθῶν στὴν ἴδια τὴν ψυχὴ του θρονασμένη. Καὶ λέω ἀρχοντα κι' ἐλεύθερο, καὶ πιό βασιλιά ἀνάμεσα στοὺς βασιλιάδες, ἐκείνον ποὺ κι' ἂν εἶναι ντυμένος μὲ κουρέλια, κι' ἂν κατοικῇ σὲ φυλακὴ, κι' ἂν εἶναι δεμένος μ' ἄλυσίδα, αὐτὸς βγάζει ἀπὸ πάνω του τὴν τυραννικὴ αὐτὴ ἐξουσία, κι' οὔτε κυριεύεται ἀπὸ τίς πονηρὲς ἐπιθυμίες, οὔτε φοβᾶται καὶ τρέμει μὲ παράλογο φόβο τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀτίμωση, αὐτὰ ποὺ φαίνονται νὰ 'ναι ἀξία νὰ μᾶς λυπήσουν στὴ ζωὴ αὐτῆς.

β'. Αὐτὰ τὰ ἀξιώματα δὲν ἀγοράζονται μὲ χρήματα, καὶ δὲν τὰ φθονεῖ κανεὶς, αὐτὴ τὴν δύναμη δὲν τὴν ξέρει γλώσσα γιὰ νὰ τὴν κατηγορήσῃ, οὔτε μάτι γιὰ νὰ τὴν βασκάνῃ, οὔτε πονηρίες κακοθελητῶν, ἀλλὰ σὰ νὰ κατοικῇ σὲ κάποιο τόπο ἀπρόσιτο τῆς φιλοσοφίας, μένει παντοτεινὰ ἀκατάβλητὴ κι' ὄχι μόνον στὶς ἄλλες περιστάσεις τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ οὔτε στὸν ἴδιο τὸ θάνατο δὲν ὑποχωρεῖ.

Καὶ τὰ ἀποδείχνουν αὐτὰ οἱ μάρτυρες, ποὺ τὰ σώματά τους διαλύθηκαν καὶ σκόνη ἔγιναν καὶ τέφρα, μὰ ἡ δύναμή τους κάθε μέρα ζῇ καὶ ἐνεργεῖ, καὶ δίδωχει μακριὰ δαίμονες, καὶ κάνει τὰ νοσήματα νὰ δραπετεύουν, καὶ πολιτεῖες ὁλόκληρες ξεσηκώνει καὶ πληθὴ ὁδηγεῖ ἐδῶ. Τόση πολλὴ εἶναι ἡ δύναμη αὐτῆς τῆς ἐξουσίας κι' ὄχι μόνον ὅσο ζοῦν οἱ ἀρχόντες, ἀλλὰ κι' ὅταν πεθάνουν,

ὥστε δὲν πρέπει κανεὶς ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλ' ἀπὸ θέληση καὶ πόθο νὰ 'ρθουν ὅλοι ἐδῶ καὶ νὰ μὴν ἀφήνουν τὸν καιρὸ νὰ τοὺς μαραῖνῃ. Βλέπετε ποὺ δὲν εἶπα ἀδίκαια τοῦτο τὸ θέατρο πῶς εἶναι πιὸ σπουδαῖο ἀπὸ τὶς βασιλικὲς αὐλές; Διότι ὅσα γίνονται ἐκεῖ μοιάζουν μὲ φύλλα ποὺ μαραῖνονται, καὶ μὲ σκιές ποὺ φεύγουν, μὰ ὅσα δίνονται ἐδῶ μοιάζουν μὲ τὸ διαμάντι, ἢ καλύτερα, εἶναι πιὸ στερεὰ κι' ἀπὸ αὐτό, καθὼς εἶναι ἀθάνατα κι' ἀκίνητα καὶ δὲν παθαίνουν καμμιά μεταβολὴ ποτὲ, κι' ἀκολουθοῦν ἀφοβὰ ὅσους τὰ ἀγαποῦν, ἀπαλλαγμένα ἀπὸ μάχες καὶ φιλονικίες, κι' ἀπὸ φθόνο καὶ δικαστήρια καὶ κακοθελητὲς καὶ συσκοφαντίες. Τὰ ὕλικά δηλαδὴ ἔχουν πολλοὺς ποὺ τὰ φθονοῦν, τὰ πνευματικά ὁμως, ὅσο πιὸ πολλοὶ τὰ ἀποκτήσουν, τόσο περισσότερο φανερῶνουν τὰ πλοῦτί τους. Καὶ μοιρεῖται νὰ τὸ μάθετε αὐτὸ ἀπὸ τὸ λόγο τοῦτο ποὺ ἀκούτε. Τὸ λόγο δηλαδὴ ποὺ σκορπῶ σὲ ὅλους, ἂν τὸν κρατήσω γιὰ μένα τὸν ἴδιο, γίνουμαι πιὸ φτωχός, μ' ἂν τὸν σκορπῶ σὲ ὅλους, πληθθαίνω τὰ πλοῦτί μου σὰ νὰ ρίχνω τὶς σπόρους σὲ χωράφι καθαρὸ, καὶ κάνω πιὸ πολὺ τὸν πλοῦτο μου κάνοντας ὅλους ἑσᾶς πιὸ πλούσιους, ἐνῶ ἐγὼ δ' ἴδιος δὲ γίνουμαι καθόλου πιὸ φτωχός ἔτσι, ἀλλὰ καὶ πάρα πολὺ πιὸ πλούσιος. Πράγμα ποὺ δὲ συμβαίνει στὰ χρήματα, ἀλλὰ τελειῶς τὸ ἀντίθετο. Ἄν δηλαδὴ ἔχω χρυσὰ καὶ μαζεμένα καὶ θελήσω νὰ τὸ μοιράσω σ' ὅλους, δὲ θὰ μπορούσα πάλι νὰ ἔχω τὸν πρῶτο πλοῦτο μου, ποὺ θὰ 'χῃ λιγοστῆφει ἀπὸ τὸ μοίρασμα αὐτό.

παθῶν αἰχμαλώτων, κἂν μὴ τί τοιοῦτον ἡ ἐξέωθεν ἐπιδείκνυνται ἥλις, ἀλλὰ τούναντιον, ἀπάντων δουλικώτερον φαῖνεν ἂν τὸν ἐν τῷ βάθει τὸν πυρετὸν τῶν κακῶν ἔχοντα, καὶ τὴν τυραννίδα τῶν παθῶν ἐν αὐτῇ ἰδρωμένην τῇ ψυχῇ ἄρχοντα δὲ καὶ ἐλεύθερον, καὶ βασιλέων βασιλικώτερον, κἂν ῥόμια περιβλημένους ἢ, κἂν θεσμοκλήτων οἰκῇ, κἂν ἄλλων περιεσφαιτά, τὴν ταύτην ἀποδοσάμενον τὴν τυραννίδα, καὶ οὐτε ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις κατεχόμενον, οὔτε ἄλλογον δέος πενίας καὶ ἀτιμίας, αὐτῶν τῶν δοκούντων εἶναι λυτῶν ἐν τῷ παρόντι βίᾳ, θεοδοῦντα καὶ τρέμοντα.

β'. Αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ οὐκ εἰσὶ χρημάτων ἀντήται, οὐδὲ τοὺς φθονοῦντας ἔχουσιν· ταῦτα οὐκ οἶδε κατηγόρου γλώττα, οὐτε βασκανίας ὑπερβαλόμεν, οὐδὲ ἐπιβόλων μηχανήματα, ἀλλ' ὥσπερ ἐν φύλῳ χωρὶς τινὲ τῷ τῆς φιλοσοφίας ἐνδαικτωμένῃ, μένει διηκτικῶς ἀχείρωτος, οὐ μόνον ταῖς ἑλλείψιν τῶν πραγμάτων περιστάσεων, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῇ ἐκουσία τῇ τελευτῇ.

Καὶ δεκνόντων ταῦτα οἱ μάρτυρες, ἂν τὰ σώματα μὲν διαλυθῶ καὶ κόνιν γένηται καὶ τέφρα, ἢ δὲ ἀρχὴ καὶ ἐκδοστῇν ζῇ τὴν ἡμέραν καὶ ἐνεργεῖ, δαίμονας ἀπελαύνουσα, καὶ νοσήματα δραπετικῶν παρασκευάζουσα, καὶ πλείας ὁλοκλήρους ἀναπετρούσας, καὶ δῆμον ἐνταῦθα ἄγουσα. Τοσούτῃ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡ δύναμις, οὐκ ἰζώντων τῶν ἀρχόντων μόνον,

ἀλλὰ καὶ τελευτησάντων, ὡς ἀνάγκη μὲν μνησθέναι, γνώμη δὲ καὶ πόθος πάντας ἐνταῦθα εἶθεῖν, καὶ μετὰ μνησθέναι τοῦ χρόνου. Ὅρατε ὡς οὐ μάτην τοῦτ' ἐξέθεον σπουδαιότερον ἔργον εἶναι τῶν βασιλικῶν αὐλῶν; Τὰ μὲν γὰρ ἐκεῖ φύλλοις ἔοικε μαραινόμενος, καὶ σκιαῖς παρατεροχούσας· τὰ δὲ ἐνταῦθα διδόμενα τὸν ἀθάνατον μιμεῖται, μᾶλλον δὲ κἀκεῖνον σπερότερον, ἅτε θάνατον ὄντα καὶ ἀκίνητα καὶ οὐδεμιᾷ εἰκονεῖται ποτε μεταβολῇ, καὶ τοῖς ἐρῶσιν αὐτὸν δέδεος ἐπὶ τῶν, μάχης ἀπληλυσμένον καὶ φιλονεκίας, καὶ φθόνου νὰ διακατοίρῃν, καὶ ἐπιβόλων καὶ συσκοφαντίας. Τὰ μὲν γὰρ βιωτικά πολλοὺς ἔχει τοὺς φθονοῦντας· τὰ δὲ πνευματικά, ὅσον ἐν εἰς πλείονας εἶδη, τοσοῦτον μᾶλλον τὴν εὐπορίαν ἐνδείκνυνται τὴν αὐτῶν. Καὶ τοῦτο ἔστιν ὅτιν ἐκ τοῦ λόγου τούτου μαθεῖν. Τὸν γὰρ λόγον, ἐν εἰς πάντας ἔκχεα, ἂν μὲν οἶκοι κατὰ σῶμα παρ' ἑμμεντο, ἀπορώτερος γίνουμαι· ἂν δὲ εἰς πάντας ἔκχεα, ὥσπερ εἰς δροῦραν καθαρὴν βάλλων τὰ σπέρματα, ἐπιτελεῖται μὲν τὴν εὐπορίαν, πλείονα ποῦν τὸν πλοῦτον, ἀπαντας ὁμᾶς εὐρωστέρους ἐργαζόμενος, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἐν ταύτῃ πενήτορος γινώμενος, ἀλλὰ καὶ πλουσιώτερος μεϊνόμενος· ὅπερ αἰὶν χρημάτων οὐκ ἐν, ἀλλὰ τούναντιον ἀπαν. Εἰ γὰρ ἔχω χρυσὸν ἀποκείμενον, εἰς πάντας αὐτὸ διανέμειμι ἐλόμεν, οὐκ αἰὶν δύναμιν ἔχειν τὴν προτέραν εὐπορίαν, τῇ διακρίσει ταύτης ἑλπίου μένης.

γ'. Ἀφοῦ λοιπὸν τὰ πνευματικὰ ἔχουν τόσα πολλὰ προτερήματα, κί' εἶναι τόσο πολὺ εὐκόλα, καθὼς ἔρχονται δωρεάν σ' ὅλους ποὺ τὰ ἐπιθυμοῦν, ἅς τ' ἀγαποῦμε περὶσσότερον αὐτά, κί' ἅς ἀφήσουμε τὴς σκιᾶς, κί' ἅς μὴν κυνηγάμε τοὺς γκρεμοὺς καὶ τὰ βράχια. Διότι ὁ Θεὸς, γιὰ νὰ κάμῃ πρὸ ζωηρὸ τὸν ἔρωτα αὐτοῦ, τὰ ἔκαμε αὐτὰ νὰ πεθαίνουν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ τὰ ἔχει. Ἐξηγῶ αὐτὸ ποὺ λέω· τὰ ὑλικά ἀγαθὰ δὲν παίρνουν τέλος ὅταν πεθάνῃ αὐτὸς ποὺ τὰ ἔχει, ἀλλὰ κί' ὅταν ζῇ αὐτός, αὐτὰ μαραίνονται καὶ πεθαίνουν, ὥστε τὸ πρόσκαιρό τους νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὴ βαριά αὐτὴ φροντίδα αὐτοῦς ποὺ τ' ἀγαποῦν μὲ πάθος καὶ τρελλαίνονται γι' αὐτά. Κί' ἔτσι τοὺς μαθαίνουν τι εἶναι πραγματικά καὶ διδάσκουν μὲ τὴν πείρα ὅτι εἶναι πρὸ ἀδύνατα κί' ἀπὸ τὴ σκιά, καὶ νὰ πάψουν ἔτσι νὰ τ' ἀγαποῦν. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὁ πλοῦτος σκορπᾷ ὄχι μόνον ὅταν πεθάνῃ αὐτὸς ποὺ τὸν ἔχει, ἀλλὰ κί' ὅταν αὐτὸς ζῇ, χάνεται πολλὰς φορές. Τὰ νεῖατα φεύγουν καὶ ἀφήνουν αὐτὸν ποὺ τὰ ἔχει, ὄχι μόνον σὰν πεθάνῃ, ἀλλὰ κί' ὅταν βρίσκεται στὴ ζωὴ ἀκόμα, καθὼς λιγοστεύουν στὸ δρόμο τῆς ζωῆς κί' ἀφήνουν στὰ γηρατεῖα τὸν τόπο. Τὰ κάλλη καὶ ἡ ὁμορφιά μαζὶ, τελείωσαν κί' ὅταν ἦ-ταν ζωντανὴ ἡ γυναικα, καὶ στὴν ἀνθρώπινα ἔπεσε. Οἱ δόξες, οἱ ἐξουσίαι πάλι τὸ ἴδιο, οἱ τιμῆς, οἱ ἀρχές, εἶναι ἐφήμερες καὶ πρόσκαι-ρες, καὶ πρὸ θνητὰς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ποὺ τὶς ἔχουν, κί' ὅπως μπορεῖ κανεὶς νὰ βλέπῃ καθημερινούς θανάτους τῶν σωμά-

των, ἔτσι καὶ τῶν πραγμάτων. Κί' αὐτὸ ἐ-γίνε γιὰ νὰ περιφρονούμε τὰ παρόντα καὶ νὰ στηριζόμαστε στὰ μελλοντικά καὶ νὰ κρατιόμαστε στὴν ἀπόλαυσή τους, κί' ἐνῶ βαδίζομε στὴ γῇ, νὰ ζοῦμε μὲ τῶν οὐ-ρανῶν τὸν πόθο. Καὶ μάλιστα ὁ Θεὸς ἐ-δημιούργησε δυὸ κόσμους, τὸν ἕνα τωρι-νὸ, τὸν ἄλλο μελλοντικό· τὸν ἕνα ὁρατό, τὸν ἄλλο ἀόρατο· τὸν ἕνα ὑλικό, τὸν ἄλλο πνευματικό, τὸν ἕνα ποὺ ἔχει ἀνάπαυση σωματική, τὸν ἄλλο πνευματική· τὸν ἕνα ποὺ τὸν γνωρίζομε, τὸν ἄλλο ποὺ τὸν πι-στεύομε· τὸν ἕνα ποὺ τὸν ἔχομε βέβαιο, τὸν ἄλλο ποὺ τὸν ἐλπίζομε· καὶ τὸν ἕνα πρό-σταξ ὁ Θεὸς νὰ εἶναι ἀγώνισμα, τὸν ἄλλο βραβεῖο· καὶ σ' αὐτὸν ἔδωσε ἀγῶνες καὶ κόπους καὶ ἰδρώτες, σ' ἐκείνον στεφάνια καὶ βραβεῖα κί' ἀμοιβές· τὸν ἕνα ἔκανε πέλ-αγος, τὸν ἄλλο λιμάνι· τὸν ἕνα σύντομο, τὸν ἄλλο πάντοτε νέο κί' ἀθάνατο. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ ἀνθρώποι προτιμοῦσαν τὰ ὑλικά ἀπὸ τὰ πνευματικά ἀγαθὰ, τὰ ἔκανε φθαρτά καὶ πρόσκαιρα, γιὰ νὰ τοὺς ἀπο-σπᾷσιν ἀπὸ τὰ παρόντα καὶ νὰ τοὺς ἐνώ-σῃ στενὰ μὲ τὰ μελλοντικά. Ἐπειτα, ἐπει-δὴ ἐκεῖνα ἦταν ἀόρατα καὶ πνευματικά, καὶ γιὰ τὴν πίστη καὶ τὶς ἐλπίδες, πρόσεξε τί κάνει. Ἦρθε ἐδῶ, πῆρε τὴ σάρκα τὴ δική μας, ἔκανε ἐκείνη τὴ θυμαστικὴ οἰκονομία καὶ φέρει μπροστὰ μας τὰ μελλοντικά, κά-νοντας ἔτσι καὶ τὶς πρὸ ἀδιάφορες ψυχὰς νὰ τὰ μάθουν. Ὅταν ἦλθε δηλαδὴ κί' ἔφερε τὴν ἀγγελικὴ πολιτεία, κί' ἔκανε τὴ γῇ οὐρανό, καὶ πρόσταξε αὐτὰ ποὺ ἔκαναν ὁ-σους τὰ δέχονταν νὰ μοιάζουν μὲ ἀσώματες

γ'. Ἐπεὶ οὖν τοιαῦτα τῶν πνευματικῶν τὰ ἐξαιρέτα. καὶ πολλὴν ἔχει τὴν εὐκοίαν, ἅτε πᾶσι τοῖς βουλομένοις δωρεάν παραγινώσκων, τοῦτων μέλλον ἐρῶμεν, τὰς σκιὰς ἀφέντες, καὶ μὴ τοὺς κρηνοὺς καὶ τοὺς σκοπέλους διωκόν-τες. Καὶ γὰρ ἵνα τοῦτον τὸν ἔρωτα ὁ Θεὸς ἐπιτείσῃ, καὶ πρὸ τῆς τελευτῆς τοῦ κεκτημένου ταῦτα ἀνθρώπου θάνατον αὐ-τοῖς συνεισέλασεν. Οἷόν τι λέγω· οὐχ ὅταν ὁ κεκτημένος ταῦτα τελευτήσῃ, τότε καὶ αὐτὰ τελευτᾷ, ἀλλὰ καὶ ζῶντος ἐπὶ μαραινέται ταῦτα καὶ ἀποθνήσκει, ἵνα τὸ ἐπίσκοπον αὐτῶν καὶ τοὺς σφῆδρα αὐτῶν ἐρῶντας καὶ περὶ αὐτὰ μεμνηντάς· τῆς χαλεπῆς ταύτης ἀπαγῆγῃ λύτῃ, παιδεύοντα αὐτῶν τὴν φύσιν, καὶ διδάσκοντα διὰ τῆς πείρας, ὅτι σκιὰς ἔστιν ἀδρανέ-στερα, καὶ ταῦτα τὸν ἔρωτα καταλόντα. Οἷόν τις ἐπὶ παραδεί-γματος· ὁ πλοῦτος οὐχὶ τοῦ πλουτιοῦτος μόνον τελευτῶντος καταλείπεται, ἀλλὰ καὶ ζῶντος μέλλον ἀτίσσει. Ἢ νεῶτος τὸν ἔχοντα οὐχὶ ταῦτα ἀποθνήσκοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμπνέοντα ἐπὶ ἀπο-λίπορα οἰεῖται, ἐν τῇ τῆς ἡλικίας ὁδῷ καταλόντος, καὶ τῷ γῆρας παραφθορούσα. Τὸ κάλλος ὁμοῦ καὶ ἡ ὁμορφία, ἐπὶ ζώσης τῆς γυναικὸς, ἐτελεύτουν, καὶ πρὸς ἀμορφίαν μεταστῇ· αἱ δόξαι, αἱ θυσαστεῖαι πάλιν ὁμοῦ· αἱ τιμαὶ, αἱ ἀρχαί, ἐφήμεροι καὶ πρόσκαιροι, καὶ τῶν ἔχοντων αὐτὰ ἀνθρώπων θνητέων· καὶ ὁπωρ σωματῶν θανάτους ἔστι καθημερινός ὄρν, οὔτω καὶ πραγμάτων. Τοῦτο δὲ γέγονεν, ἵνα τὰς παρόντων ὑπερ-

ορῶντες, τῶν μελλόντων ἔχωμεθα, καὶ τῆς ἐκείνων ἐκρε-μώμεθα ἀπολαύσας, καὶ ἐν τῇ γῇ βαδίζοντες, τῷ τόθῳ ἐν οὐρανῷ διατριβώμεν. Καὶ γὰρ δυο τοῦτον αἰῶνα ἐποίησεν ὁ Θεός, τὸν μὲν παρόντα, τὸν δὲ μέλλοντα· τὸν μὲν ὁρατὸν, τὸν δὲ ἀόρατον· τὸν μὲν αἰσθητὸν, τὸν δὲ νοητὸν· τὸν μὲν σω-ματικῶν ἔχοντα ἀνάπαυσιν, τὸν δὲ ἀσώματων· τὸν μὲν ἐν πείρᾳ, τὸν δὲ ἐν πίστει· τὸν μὲν ἐν χειρὶ, τὸν δὲ ἐν ἐλπίδι· καὶ τὸν μὲν εἶναι σταδίον ἐκάλεισε, τὸν δὲ βραβεῖον· καὶ τοῦτω μὲν σκάμ-ματα καὶ πόνους καὶ ἰδρώτας συνελάτρωσεν, ἐκεῖνον δὲ στε-φάνους καὶ ἐπαύλα καὶ ἀμοιβάς· τὸν μὲν πέλωντα, τὸν δὲ λιμένα κατασεύσας· καὶ τὸν μὲν βραχὺν, τὸν δὲ ἄγρω καὶ ἀθάνατον. Ἐπεὶ οὖν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τὸν νοητὸν ἐκείνων τὰ αἰ-σθητὰ προτίμουν, συνελάτρωσε τοῦτος τὸ ἐπίσκοπον καὶ τὴν πρόσκαιρον, ἵνα ταυτὴ τῶν παρόντων ἀπαγῶν, τῷ ἔρωτι τῶν μελλόντων μετὰ πολλῆς αὐτοῖς προσθήγῃ τῆς ἀμειβῆς. Εἴτε ἐπειδὴ ἀόρατα ἦν ἐκεῖνα κί' νοερά, καὶ ἐν πίστει καὶ ἐν ἐλπίδι, ὅρα τί ποιεῖ. Παρηγεσώμενος ἑνταῦθα, καὶ τὴν σάρκα λαβὼν τὴν ἡμετέραν, καὶ τὴν θυμαστικὴν ἐκείνην οἰκονομίαν ἐργασάμενος, ὑπ' ἡμῶν ἔχει τὰ μέλλοντα, τὰς παρυτέρας καὶ ταῦτα πληρο-φωρῶν διανοίας· Ἐπειδὴ γὰρ ἦλθε κομίζων πολιτεῖαν ἀγγeli-κὴν, καὶ τὴν γῆν οὐρανὸν ἐργασάμενος, καὶ ταῦτα ἐπιτάττει, ὃ τοῖς ἀσώματοις ἐξομοῖον δύναμει τοὺς μετάντας, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἐποίησε, καὶ πρὸς τὰς ἐλπίδας

δυνάμεις, τότε και τους ανθρώπους τους έκανε άγγέλους, και προς τις ούράνιες ελπίδες τους καλούσε, κι' ώριζε μικρούς άγώνες, κι' έδινε την έντολή νά πετούν ολο και πιό ψηλά, και στίς ίδιες τις ούράνιες άψίδες ν' ανεβαίνουν, και ν' αγωνίζονται έναντίον των δαιμόνων και ν' αντιμετωπίζουν όλη τη στρατιά του διαβόλου, ενώ έχουν σώμα και είναι με τη σάρκα ενωμένοι, να νεκρώνουν τα σώματα και να διώχνουν μακριά την ταραχή που δίνουν τα πάθη, και να φορούν μόνο την σάρκα, αλλά νά προσπαθούν νά μοιάζουν στίς άσώματες δυνάμεις.

δ'. 'Επειδή αυτά έπρόσταζε, πρόσεξε τι κάνει, πώς εύκολώνει τον άγωνα. 'Αλλά καλύτερα, αν θέλετε, πρώτα να πούμε πόσο μεγάλα ήταν αυτά που ζητούσε και πόσο δυσνάτα έκανε τα φτερά, κι' έπρόσταζε όλους νά κατευθύνονται προς τον ούρανό, βγάζοντάς τους έξω σχεδόν από την ανθρώπινη φύση. 'Ενώ δηλαδή ο νόμος προτάζει όφθαλμών αντί όφθαλμών, αυτός λέει: 'Αν σέ ραπίση κανείς στη δεξιή σιαγόνα, γύρισέ 'του και τήν άλλην. Δέν είπε, ύπόφερε μόνο γενναία και ήρεμα τόν κακό τόν τρόπο, αλλά και προχώρησε πιό πέρα τη σοφή σου στάση, κι' ετοιμάζου νά πάθης μεγαλύτερα, άπ' όσα εκείνος έπιθυμεί. Με την πολλή σου αυταπάτηση νίκησε την άναιδεια της κακής συμπεριφοράς του, γιά νά ντραπή την τόσο μεγάλη καλωσύνη σου κι' αναχωρήσῃ. Και πάλι λέει: Προσεύχεσθε γιά όσους σ'ας ύβρίζουν·

προσεύχεσθε γιά τούς έχθρούς σας· εύεργετῆτε αὐτούς πού σ'ας μισοῦν. Καί τή συμβουλή πάλι γιά τόν παρθενικό βίο τήν έδωσε λέγοντας: Αὐτός πού μπορεῖ νά προχωρή, ἄς προχωρή. 'Επειδή δηλαδή αὐτή ἡ ἀρετή πέταξε κι' ἔφυγε ἀπό τόν παράδεισο, καί μετά τήν παρακοή ἀναχώρησε καί κατέβηκε ἀπό τόν οὐρανό, πάλι τή γύρισε πίσω καί σάν φυγάδα τήν ἔφερε πάλι στήν πατρίδα της, καί τήν ἀπάλλαξε ἀπό τή μακρυνή ἔξορία. 'Ηρθε καί γιά πρώτη φορά γενιόταν ἀνθρωπος ἀπό παρθένα καί ἀλλάξε τούς φυσικούς νόμους, ἀπ' τήν ἀρχή τήν τιμοῦσε καί φάνερνε μητέρα τήν παρθένα. 'Επειδή λοιπόν ἦρθε στή γῇ κι' ἔδινε τέτοιες ἐντολές, κι' ἔκανε ἀνώτερη τή ζωή αὐτή, ἔδινε καί τά ἔπαθλα τῶν κόπων ἀντάξια, ἡ καλύτερα πολύ μεγαλύτερα καί ὑψηλότερα. 'Αλλά κι' αὐτά ἦταν ἀόρατα, κι' ἔμεναν στίς ἐλπίδες καί στήν πίστη καί στήν προσδοκία τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. 'Επειδή λοιπόν τά προστάγματα εἶναι κοπιαστικά καί δύσκολα, ἐνῶ τά ἔπαθλα καί τά βραβεῖα εἶναι νά τά πιστεῦτε καθενας, πρόσεξε τι κάνει· πῶς κάνει εύκολο τόν άγωνα, πῶς κάνει εύκολα τ' αγωνίσματα. Πῶς καί με ποιόν τρόπο; Μὲ τούς δύο δρόμους αὐτούς· με τόν ένα, πού καί οἱ ἴδιοι τά πέρασε αὐτά· καί με τόν ἄλλο, πού οἱ ἴδιοι εἰδεῖτε τά βραβεῖα καί τά 'φερε μπροστά μας. Διότι ἀπ' όσα ἐκεῖνος λέει, αὐτά εἶναι ἐντολή καί τ' ἄλλα ἔπαθλα. 'Εντολή τού Προσεύχεσθε γι' αὐτούς πού

ἐκάλει τὰς δυνάμεις, καί μικρά σκάμματα δέτεινε, καί ὑψηλότερα ἱπποσίδι ἐκέλευσε, καί πρὸς αὐτὰς ἀναβαίνειν τῶν οὐρανῶν τὰς ἀψίδας, καί πρὸς θαύματα ἀποθεοῦσαι, καί πρὸς ἄποσον τοῦ διαβόλου τὴν φάλαγγα παρατίττεισθαι, σάμα ἔχοντας, σαρκαὶ συμπηλεγμένους, καί τὰ σώματα νεκρούς, καί τῶν πεθόντων ἔξορ(εῖν τὸν θόρυβον, καί τὴν σάρκα ἀπλὸς περιεῖσθαι, τὴν ἡμῶν δὲ πρὸς τὰς δυνάμεις δυνάμεις τεῖνεσθαι.

δ'. 'Επειδὴ ταῦτα ἐπέταξεν, ὅρα τί ποιεῖς, πῶς εύκολον τὸν άγωνα ἐργάζεται. Ἐν ἡμέρᾳ δέ, εἰ δοκεῖ, πρότερον εἰπωμεν τῶν ἐπιταγμάτων τὸ μέγεθος, καί πῶς ὑψηλὸν τὸ πτερόν νηυσκουαζε, καί τῆς ἀνθρωπίνης σχεδὸν ἔξοικίζον φύσεως, πρὸς οὐρανὸν μεθωμοσθαι πάντας ἐκέλευσε. Τοῦ γὰρ νόμου κειρόντος ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, αὐτὸς ἔφησεν· 'Εάν τις σε ραπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σιαγόνα, στροφήν αὐτῷ καί τὴν ἄλλην (Ματθ. 5, 30) Ὁὗς εἶπε, φέρε γενναίως μόνον καί πρῶτος τὴν παροινίαν, ἀλλὰ καί πρότερον περαιτέρω τὴν φιλοσοφίαν, καί μεῖονα παρασεσδύει πάσχῃ, ἡ ἐκείνους ποιεῖται ἐπιθυμῆ· τῇ ἐπαύλει· ἥς φιλοσοφίας νίκησεν αὐτοῦ τὸ προπετὲς τῆς παροινίας, ἵνα αἰδεσθεῖς σου τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐπιεικίαν, ἀναχωρήσῃ. Καί πάλιν ἔφησεν· Εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων

τῶν ὁμῶς· εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὁμῶν· καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὁμῶς (Ματθ. 5, 44). Τὴν περ τῆς παρθένας πάλιν εἰσήγαγε συμβουλήν λέγων· Ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρεῖτω (Ματθ. 19, 12). 'Επειδὴ γὰρ ἐκ παραδείσου τὸ πρῶμα ἀπέπη, καί μετὰ τὴν παρακοὴν ἀνεχώρησε κατωὶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν αὐτὴν ἀναήγαγε, καθάπερ φυγάδα πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἀπαναγωγὴν πατρίδας, καί τῆς μικρᾶς ἔξορας ἀπαλλάττων· καί ἐλθὼν πρῶτον ἐκ παρθένου ἐτίκτε, καί τοὺς τῆς φύσεως ἐκίνει νόμους, καί προοιμίων τιμῶν αὐτὴν, καί μητέρα τὴν παρθένον ἀποκαίνει. 'Επειδὴ τοῖνυν παραγενόμενος τοιαῦτα ἐπέταξε, καί ὑψηλὴν τὴν πολιτείαν ἐργάζετο, ἔδει καί τὰ ἔπαθλα τῶν πόνων ἐδίδου, μᾶλλον δὲ πολλὰ μεῖζονα καί ὑψηλότερα. 'Αλλ' ἦν καί ταῦτα ἀόρατα, καί ἐν ἐλπίσι καί ἐν πίστει καί ἐν προσδοκίᾳ τῇ τῶν μελλόντων. 'Επεὶ οὖν τὰ μεν ἐπιτάγματα ἐπίπτοι καί ὑψηλά, τὰ δὲ ἔπαθλα καί τὰ βραβεῖα ἐν πίστει, ὅρα τί ποιεῖ· πῶς εύκολον τόν άγωνα ἐργάζεται· πῶς ῥάδις τὰ σκάμματα. Πῶς καί τὴν τρόπον· Δύο δὲ ταῖτα· μὴ μὲν, τὸ αὐτὸν αὐτὰ μεταβλεπεῖν ἑτέρω δέ, τὸ αὐτὸν δεῖξαι τὰ βραβεῖα καί ὄν' ἔφην ἀγαγεῖν. 'Επὶ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ λαγομῆνα τὰ μεν ἐντολὴ ἦν, τὰ δὲ ἔπαθλα· ἐντολὴ μὲν, Εὐχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων ὁμῶς καί διωκόντων (Ματθ. 5, 44)· ἔπαθλον δέ,

σᾶς ὑβρίζουν καὶ σᾶς καταδικούν, κ' ἐπαθλο τό, Γιά νά γίνεσθε παιδιά τοῦ Πατέρα σας πού εἶναι στοὺς οὐρανοὺς. Πάλι, τὸ Εὐτυχισμένοι εἴστε δταν σᾶς ντροπιάσουν καὶ σᾶς κατατρέξουν καὶ ποῦν κάθε κακὸ λόγο ἐναντίον σας, στὰ ψέματα. Νά ἔχετε χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, διότι ὁ μισθός σας θὰ εἶναι πολλὺς στοὺς οὐρανοὺς. Εἶδες ὅτι τὸ ἔνα εἶναι ἐντολὴ καὶ τ' ἄλλο ἐπαθλο; Πάλι, Ἄν θέλῃς νά εἶσαι τέλειος, πούλησε ὅλα ὅσα ἔχεις, καὶ δώσε 'τα στοὺς φτωχοὺς κ' ἔλα, ἀκολούθα με, καὶ ὅς ἔχῃς θησαυρὸ στὸν οὐρανό. Εἶδες ἄλλη ἐντολὴ καὶ ἄλλο ἐπαθλο; Ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος δηλαδὴ τοὺς ἔδωκε τὴν ἐντολὴ τί νά κάνουν, κ' ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ Ἰδιος ἐτοίμασε τὸ μισθὸ καὶ τὴν ἀνταπόδοση. Καὶ πάλι, Ὁ ποιος ἄφῃσε σπίτια κ' ἀδελφοὺς κ' ἀδελφές· αὐτὸ εἶναι ἐντολὴ· Πολὺ περισσότερα θὰ λάβῃ, καὶ ζωὴ αἰώνια θὰ κληρονομήσῃ· αὐτὸ εἶναι βραβεῖο καὶ στεφάνι.

ε'. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὰ προστάγματα ἦταν μεγάλα καὶ τὰ ἐπαθλά τοὺς δὲν ἦταν φανερά, πρόσεξε τί κάνει· ἐκεῖνος ὁ Ἰδιος τὰ παρουσιάζει μὲ τὰ ἔργα του καὶ φανερώνει τὰ στεφάνια. Καθὼς δηλαδὴ αὐτὸς πού πῆρε τὴν ἐντολὴ νὰ βαδίζῃ δύσκολο δρόμο, ἂν δῇ ὅτι κάποιος τὸν ἐβά-

δισε πιὸ πρῖν, εὐκολώτερα τὸν ἀρχίζει καὶ παίρνει περισσότερη προθυμία, ἔτσι καὶ στὶς ἐντολές, αὐτοὶ πού βλέπουν τοὺς προηγούμενους νά τις ἔχουν πράξει, εὐκολὰ ἀκολουθοῦν. Γιά νὰ ἀκολουθήσωμε λοιπὸν εὐκολώτερα ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, ὁ Θεὸς πῆρε αὐτὴ τὴ σάρκα καὶ τὴ φύση τὴ δική μας κ' ἔτσι τὸν βάδισε αὐτὸν τὸν δρόμο κ' ἐδίδασκε τὶς ἐντολές μὲ τὰ ἔργα του. Δηλαδὴ τό, Ἄν σὲ ραπίση κανεῖς στὴ δεξιὰ σιαγόνα, γύρισέ του καὶ τὴν ἄλλη, ἐκεῖνος τὸ ἔκαμε, ὅταν τὸν ἐράπισε ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως. Διότι δὲν τοῦ ἀντιστάθηκε, ἀλλὰ τοῦ φανέρωσε τόση καλωσύνη, ποῦ τοῦ εἶπε· Ἄν μίλησα κακὰ, δεῖξε τὸ κακὸ· ἂν ὁμῶς καλὰ, τί μὲ χτυπᾷς; Εἶδες πραότητα πού φέρνει τὸν τρόπο; εἶδες ταπεινοφροσύνην πού φαίνεται; Τὸν χτυποῦσε ἕνας πού δὲν ἦταν ἐλευθερός, ἀλλὰ ὑπηρέτης, τιποτένιος καὶ δοῦλος, κ' ἀπαντᾷ ἔτσι, μὲ τόση καλωσύνη. Ἔτσι ἔλεγε κ' ὁ Πατέρας τοὺς Ἰουδαίους· Λαεῖ μου, τί σοῦ ἔκαμα; ἢ σὲ τί σ' ἐλύπησα; ἢ τί σ' ἐνόχλησα; ἀποκρίσου. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς λέει, Δεῖξε τὸ κακὸ, ἔτσι καὶ ὁ Πατέρας του, Δεῖξε τὸ κακὸ σου κ' ὅπως ἐκεῖνος λέει, Τί μὲ χτυπᾷς; ἔτσι καὶ ὁ Πατέρας, Σὲ τί σ' ἐλύπησα, ἢ τί σ' ἐνόχλησα; Ὅταν πάλι δίδασκε τὴν ἀκτῆμοσύνη, πρόσεξε πῶς τὴν φανερώνει στὰ πράγματα, πού λέει· Οἱ ἀλεποῦδες ἔχουνε φωλιές, καὶ τὰ πουλιά τοῦ οὐρα-

Ἔτσι γέννησε υἱοὶ τοῦ Πατρὸς ὁμῶν τοῦ ἂν τοῖς οὐρανοῖς (ἰ.δ. 45). Πάλιν, Μακάριοι εἰστε, δταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολλὸς ἔν τοις οὐρανοῖς (Ματθ. 5, 11-12). Εἶδες τὸ μὲν, ἐντολὴν, τὸ δέ, ἐπαθλον; Πάλιν, Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπερχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολουθεῖ μοι, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ (Ματθ. 19, 21) Εἶδες ἄλλην ἐντολὴν, καὶ ἐπαθλον; Τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦς ἐκάλεισε ποιεῖν, τὸ δὲ αὐτὴν ἠτοίμασεν, ὅπερ ἡν μισθὸς καὶ ἀντιδότης. Καὶ πάλιν, Ὁ οὐτις ἄφῃκεν οἰκίαν καὶ ἀδελφούς, καὶ ἀδελφάς· τοῦτο ἐντολὴ; Ἐκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει (ἰ.δ. 29)· τοῦτο βραβεῖον καὶ στέφανον.

ε'. Ἐκεῖ οὖν καὶ τὰ ἐπιτάγματα μεγάλα ἦν, καὶ τὰ ἐπαθλά αὐτῶν οὐ φαινόμενα, ὅρα τί ποιεῖ· αὐτὸς αὐτὰ διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεικνύεται, καὶ τοὺς στεράδους ἐπ' οὐκ ἄγει. Ὅσοι γὰρ ὁ καλεσμένος ἀπὸ τοῦ βαδίζαν ὁδόν, ἐάν ἴδῃ πρότερόν τινα βαδίσαντα, εὐκολώτερον ἀπτεται, καὶ πλείονα λαμβάνει

τὴν προθυμίαν· οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἐντολαῖς, οἱ τοὺς προηγούμενους ὁρῶντες, ῥαδίως ἐπνοεῖται· ἴν' οὖν εὐκολώτερον ἡ ἡμετέρα φύσις ἀκολουθήσῃ, ταύτην λαβὼν τὴν ὁσάν, καὶ τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν, οὕτως αὐτὴν ἐβάδισε, καὶ τὰς ἐντολὰς διὰ τῶν ἔργων ἐπαδείχθη. Τὸ γὰρ, Ἐάν τις σε βαπίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψουν αὐτὸς καὶ τὴν ἄλλην (Ματθ. 5, 39), αὐτὸς ἐποίησεν, ἔταν αὐτὸν ἐράπισεν ὁ δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως. Οὐ γὰρ ἡμῶντο αὐτὸν, ἀλλὰ τοσαύτην ἐπιτασίαν ἐπαδείχθη, ὡς εἶπειν· Εἰ μὲν κακὸς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεται; (Ἰωάν. 18, 23); Εἶδες πραότητα φηρὺς γέμουσαν; εἶδες ταπεινοφροσύνην ἐκπληξὴν ἔχουσαν; Ἐτόπτετο, οὐ παρ' ἐλευθεροῦ τινός, ἀλλὰ παρ' οἰκίτου, μιστογίου, καὶ οὐροτρίβου, καὶ μετὰ τοσαύτης ἀποκριτικῆς τῆς ἐπιτασίαις ταύτης. Οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ τοῖς Ἰουδαίοις ἔλεγε· Λαεῖ μου, τί ἐποίησά σοι; ἢ τί σε ἐλύπησα; ἢ τί σε ἐνόχλησά σοι; ἀποκρίθητι (Ματθ. 6, 3). Ὅσοι αὐτὸς φησι, Μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ αὐτοῦ, Ἀποκρίθητι μοι· καὶ ὅσοι αὐτὸς φησι, Τί με δέρεται, οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ, Τί ἐλύπησά σε, ἢ τί σε ἐνόχλησά σε; Πάλιν ἀκτῆμοσύνην παιδεύων, ὅρα πῶς διὰ τῶν ἔργων αὐτὴν ἐπιδεικνύεται λέγων.

νοῦ τόπους νὰ μένουν, μὰ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνη τὸ κεφάλι του. Εἰδες ἀπόλυτη ἀκτημοσύνη; Δὲν εἶχε οὔτε τραπέζι, οὔτε λυχναρί. οὔτε σπίτι, οὔτε κάθισμα, οὔτε τίποτα ἄλλο τέτοιο. Ἐδίδασκε νὰ ὑπομένωμε καρτερικὰ ὅταν μᾶς κακολογοῦν, πράγμα ποῦ τὸ φανέρωσε μὲ τὰ ἔργα του. Διότι ὅταν τὸν ἔλεγαν δαιμονισμένο καὶ Σαμαρεῖτη, ἐνῶ πάλι μποροῦσε νὰ τοὺς καταστρέψῃ, καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὴν κακολογία τους, δὲν ἔκανε τίποτα τέτοιο, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐεργετοῦσε κί' ἔδωκε τοὺς δαίμονες ἀπ' αὐτούς. Κί' αὐτὸ ποῦ εἶπε, Προσεύχεσθε γιὰ ὁσους σ' ἄς ὑβρίζουν, αὐτὸ τὸ ἔκανε ὅταν ἀνέβηκε στὸ σταυρὸ. Ὅταν δηλαδὴ τὸν ἐσταύρωσαν καὶ τὸν ἐκάρφωσαν, ἐκεῖ ποῦ κρεμόταν ἔλεγε· Συχωρεσέ τους, γιὰτί δὲν ξέρουν τὶ κάνουν. Τὸ ἔλεγε αὐτὸ ὅχι διότι ὁ Ἰδιὸς δὲν μποροῦσε νὰ τοὺς συχωρήσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς μᾶθῃ νὰ προσευχόμεστε γιὰ ἡχρὴ τῶν ἑχθρῶν μας. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐδίδασκε ὅχι μόνον μὲ τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα, γί' αὐτὸ πρόσθεσε καὶ τὴν προσευχή. Λοιπὸν κανεὶς αἰρετικὸς ἄς μὴν κατηγορήσῃ τὰ λόγια του γιὰ ἀδυναμία, ἐπειδὴ εἶναι φιλάνθρωπος πολὺ, κί' εἶναι ἐκεῖνος ποῦ λέει, Γίὰ νὰ δῇτε ὅτι ἔχει ἐξουσία ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ συχωρῶν ἡ στή γῆ ἁμαρτίαι. Ἄλλὰ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διδάσκῃ, (κί' αὐτὸς ποῦ διδάσκει, ὅχι μόνον μὲ ὅσα λέει, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅσα κάνει) προσδεύει τὴ διδα-

σκαλία (του), γί' αὐτὸ τὸ σκοπὸ πρόσθεσε καὶ τὴν προσευχή, ὅπως καὶ τῶν μαθητῶν τὰ πόδια ἔπλυνε, ὅχι γιὰτί ἦταν μικρότερός τους, ἀλλὰ διότι ἐνῶ ἦταν Θεὸς καὶ Κύριος, κατέβηκε σὲ τόση ταπεινοφοροσύνη.

στ'. Γί' αὐτὸ ἀκριβῶς ἔλεγε· Μάθετε ἀπὸ μένα ὅτι πρῶτος εἶμαι καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά. Κί' ἄκουσε πάλι πῶς μὲ ἄλλον τρόπον παρουσιάζει τὰ ἴδια βραβεῖα καὶ τὰ ἔπαθλα καὶ τὰ φανερώνει στὰ μάτια μας. Ὑποσχόταν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων, ἀθανασία, τὴ συνάντησιν στὸν ἀέρα, τὴν ἀρπαγὴ μας στὰ σύννεφα· αὐτὰ τὰ ἔδειξε μὲ τὰ πράγματα. Πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; Πέθανε κί' ἀναστήθηκε· γί' αὐτὸ κί' ἦταν μαζί τους σαρτὰνα μέρες, γιὰ νὰ τοὺς πληροφορήσῃ καὶ νὰ τοὺς δείξῃ πόσο θαυμαστά θὰ εἶναι τὰ σώματά μας μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Πάλι, λέγοντας μὲ τὸ στόμα τοῦ Παύλου ὅτι Θὰ ἀρπαχθοῦμε στὰ σύννεφα νὰ τὸν συναντήσωμε στὸν ἕρα, κί' αὐτὸ τὸ φανέρωσε μὲ ἔργα. Διότι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅταν ἦταν ν' ἀνεβῇ στοὺς οὐρανοὺς, μπροστὰ τοὺς λέει, Σηκώθητε ψηλὰ καὶ συννεφε τὸν ἔκρυσε ἀπὸ τὰ μάτια τους, ὅπως ἦταν καὶ τὸν ἔβλεπαν νὰ φεύγῃ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ δικὸ μας σῶμα θὰ ἴναι ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία, ὅπως εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια σύνθεσιν· διότι ὅπως ἦταν τὸ κεφάλι, ἔτσι καὶ τὸ σῶμα· ὅπως ἡ ἀρχή, ἔτσι καὶ τὸ τέλος. Καὶ αὐτὸ ἐννοοῦσε ὁ Παῦλος πιδὸ καθαρά κί' ἔλεγε· Ἐκεῖνος ποῦ θὰ μεταμορφώσῃ τὸ τα-

Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦσιν, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει (Ματθ. 8, 20) Ἐἰδες ἀκτημοσύνης ἐπίτασιν; Οὐδὲν τράπεζα ἢ αὐτὸ, οὐδὲ λυχνίς, οὐκ οἶκος, οὐκ θῆρος, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν. Ἐδίδασκε περὶ τοῦ κακῶς φροῶντος φέρειν γενναίως, ὅπερ διὰ τῶν ἔργων ἐπέδειξται. Ὅτε γὰρ δαιμονίζοντα αὐτὸν ἐκάλουν καὶ Σαμαρεῖτην, δυνάμενος αὐτοὺς πάλιν ἀπολῶσαι, καὶ τὴν ὕβρεσιν αὐτῶν ἀποτίσκει δίνον, οὐδὲν ἐποίησε τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ εὐεργάτει, καὶ τοὺς δαίμονας αὐτῶν ἀτήλων. Καὶ εἰπὼν, Συχωρεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς (Ματθ. 5, 44), εἰς τὸν σταυρὸν τοῦτο ἀναβὰς ἐποίησεν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν ἐσταύρωσαν καὶ προσήλουν, κρεμζόμενος ἔλεγεν, Ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι (Λουκ. 23, 34). Ταῦτα ἔλεγον οὐκ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἀφάνει, ἀλλ' ἡμᾶς παιδεύον ἐνθεοῖς ὑπὲρ τῶν ἑχθρῶν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ λόγῳ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὴν διδασκαλίαν ἐπέδεικνουν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν εὐχὴν προσέθετε. Μήδεὶς τοίνυν τῶν αἰρετικῶν, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ φιλάνθρωπιν, δοῦνέναν κατηγωνισμένην τῶν ἐρημῶν αὐτοῦ γὰρ ὅστις ὁ λόγος, Ἴνα δὲ εἰδῇτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφένει ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας (Ματθ. 9, 6) Ἄλλ'

ἐπειδὴ παιδεύον ἐβόλαιο (ὁ δὲ παιδεύων οὐ δὶ' ὧν λέγει μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν ποιεῖ τὴν διδασκαλίαν προάγει), τοῦτο χάριν καὶ τὴν εὐχὴν προσέθετε· ἐπεὶ καὶ τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας ἔπλυνε, οὐχ ὡς ἐλάττων ὢν, ἀλλὰ θεὸς ὢν καὶ δεσπότης εἰς τοσοῦτο κατὰ τὴν ταπεινοφοροσύνην.

ς'. Διὰ δὴ τοῦτο ἔλεγε· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. 11, 29). Ἐτέρως πάλιν τὰ βραβεῖα αὐτὰ καὶ τὰ ἔπαθλα εἰς μέσον ἀγαγεῖν, καὶ ὑπὸ ὁφθαλμοῦς δεικνύσαι, ἔκτισεν. Ἦπέσχετο σωμάτων ἀνάστασιν, ἀθανασία, τὴν εἰς ἀέρα ἀπάντησιν, τὴν ἐν νεφέλαις ἀρπαγὴν· ταῦτα διὰ τῶν πραγμάτων ἔδειξε. Πίῳ καὶ τίνι τρόπῳ; Ἀποθανὼν ἀνστή· διὰ καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας αὐτοῖς συνῆν. Ἰνα αὐτοὺς πληροφορήσῃ καὶ δείξῃ ἥλικα ἥμῶν εἶναι μέλητα τὰ σώματα μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Πάλιν λέγων τὸ ποῦ Παύλου, ὅτι Ἐν νεφέλαις ἀρπαγυσόμεθα εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ εἰς ἀέρα (Α' Θεσσ. 4, 17), καὶ τοῦτο ἔδειξεν ἔργως. Μετὰ γὰρ τὴν ἀνάστασιν, ἦνικα ἐμῶν ἀφάνει εἰς οὐρανὸν, παρόντων αὐτῶν Ἐπὶ ἁρβῆ, φησὶ, καὶ νεφέλῃ ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (Πράξ. 1, 9)· καὶ αὐτὸς ἀνέκλινεν ἔσαν, περυσμάνου αὐτοῦ. Οὕτως οὖν καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα ὁμοούσιον ἔσται ἐκείνῳ τῷ σώματι, ὅτε ἐκ τοῦ φουρέμτος ὦν· ὡστε γὰρ ἡ κεφαλὴ, οὕτω καὶ τὸ

πεινὸ μας σῶμα, γιὰ νὰ γίνη ὁμοιο μὲ τὸ σῶμα του τὸ δοξασμένο. Ἀφοῦ λοιπὸν γίνεται ὁμοιο, καὶ τὸν ἴδιο δρόμο θὰ βαδίσῃ, κ' ὁμοια θ' ἀνέβῃ πάνω στὰ σύννεφα. Τὰ ἴδια νὰ προσδοκᾷς κ' ἐσὺ στὴν ἀνάστασι. Διότι ἐπειδὴ τότε ὁ λόγος γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν ἦταν φανερός σ' ἐκείνους ποὺ τὸν ἄκουαν, γι' αὐτὸ ἀνέβηκε στὸ δρος καὶ μεταμορφώθηκε μπροστὰ στοὺς μαθητὲς του, δείχνοντάς τους λίγο τὴ μελλοντική δόξα, καὶ φανερώνοντας, σὰν μέσα σὲ αἰνίγμα καὶ θαμπά, πῶς θὰ εἶναι τὸ σῶμα τὸ δικό μας. Ἀλλὰ ἐνῶ τότε παρουσιάστηκε μ' ἐνδύματα, στήν ἀνάστασι ὅμως δὲ θὰ εἶναι ἔτσι. Διότι τὸ σῶμα μας δὲ χρειάζεται ἐνδύματα, οὔτε στέγη, οὔτε ὄροφθι, οὔτε τίποτα ἄλλο τέτοιο. Κι' ἀφοῦ ὁ Ἀδάμ πρὶν ἀπὸ τὴν παράβασιν ἦταν γυμνός καὶ δὲν ντυρόταν, καθὼς ἦταν ντυμένος μὲ δόξα,

πολὺ περισσότερο τὰ σώματα τὰ δικά μας, ὅσα βαδίζουν σὲ προορισμὸ μεγαλῦτερο καὶ καλῦτερο, δὲ θὰ χρειαστοῦν τίποτα τέτοιο. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστός, ὅταν ἀναστήθῃ, ἀφῆσε τὰ ἐνδύματα νὰ βρίσκωνται στὸν τάφο καὶ στὴ θήκη, κ' ἀνάστησε τὸ σῶμα του γυμνὸ, γεμάτο δόξα ἀνέπωπτη κ' εὐδαιμονία. Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ γνωρίσαμε, ἀγαπητοί, κ' ἀφοῦ μάθαμε μὲ λόγια καὶ ἀφοῦ διδαχθήκαμε μὲ τὰ μάτια μας, ὡς φανερώσωμε τέτοια ζωὴ, ὥστε ν' ἀρπαχθοῦμε στὰ σύννεφα καὶ νὰ ζοῦμε πάντοτε μαζί του, ἀφοῦ θὰ σωθοῦμε μὲ τὴ χάρι του, καὶ θὰ χαιρόμαστε τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μακάρι ὅλοι μας νὰ ἀξιώθοῦμε μὲ τὴν ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, ὁ ὁποῖος, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς ἔχῃ δόξα, δύναμη, τιμὴ, προσκύνησι, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σῶμα· ὥσπερ ἡ ἀρχή, οὕτω καὶ τὸ τέλος. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ Παῦλος δηλῶν ἔλεγεν· Ὅς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ (Φίλιπ. 3, 21). Εἰ τοίνυν σύμμορφον γίνεσθαι, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίζειν, καὶ ὁμοίως ἐπὶ νεφελῶν ἀρθῆσθαι. Ταῦτα προσδοκᾷ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀναστάσει. Ἐπειδὴ γὰρ ἔδωκεν ἡν τοῖς ἀκούουσιν τῶς τὸ ῥῆμα τῆς βασιλείας, διὰ τοῦτο ἀναλθὼν ἐν τῷ ὄρει μετεμορφώθη ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ (Ματθ. 17), παρανοήτων αὐτοῖς τῶν μελλόντων τὴν δόξαν, καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι καὶ ἀμυθρῶς ἐπιθευνόντες οἶον ἔσθαι τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον. Ἀλλὰ τότε μὲν μετὰ ἱματίων ἐφάνη, ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ δεῖται τὸ σῶμα ἡμῶν ἱματίων, οὐδὲ στέγης, οὐδὲ ὀρόφου, οὐδὲ ἄλλου τῶν

τοιούτων οὐδενός. Εἰ γὰρ ὁ Ἀδάμ πρὸ τῆς παραβάσεως γυμνὸς ὢν οὐκ ἠσχύνετο, δόξῃ ἡμετεροί, πολλῶν μέλλον τὰ σώματα τὰ ἡμέτερα, ὅσα ἐπὶ μέλλοντα καὶ ἀμείνω λήξιν βαδίζειν, οὐδενὸς τούτων δεηθήσεται. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ αὐτοὺς ἀναστάντες, τὰ ἱμάτια ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ τῆς σοροῦ κείσθαι εἶπας, γυμνὸν ἀναστήσας τὸ σῶμα, δόξης ἀράτου καὶ μακαριότητος ἑμπειλησμένον. Ταῦτα οὖν εἰδότες, ἀγαπητοί, καὶ διὰ λόγων παιδευθέντες, καὶ δι' ὀφθαλμῶν διδαχθέντες, τοιαύτην ἐπιδεικνόμεθα πολιτείαν, ἵνα ἐν νεφέλαις ἀρπαγνῆτες αἰ μετ' αὐτοῦ διατριβόντες ὦμεν, σωζόμενοι καὶ τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ τῶν μελλόντων ἀπολαύοντες ἀγαθῶν ὧν γίνονται πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ, ᾧ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, προσκύνησις, νῦν καὶ αἰ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣΕ ΟΣΟΥΣ ΠΑΡΑΤΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΙ' ΕΤΡΕΞΑΝ ΣΤΙΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ

Ἀσυνήθιστα αὐστηρὴ γλῶσσα χρησιμοποιεῖ σ' αὐτῇ του τὴν ὁμιλία ὁ Χρυσόστομος. Μιλáει ἐναντίον ἐκείνων ποὺ ἐνῶ ἐδειχναν πρόθυμοι στὴ θεία διδασκαλία, κι' ἐνῶ τρεῖς μέρες πρὶν εἶχαν προστρέξει νὰ παρακαλέσουν τὸν Θεὸ νὰ σταματήσῃ τὴν ὀργή του, τώρα ἔτρεξαν στὰ θέατρα καὶ στὶς ἵπποδρομίες, ὅπου προσφερόταν θέαμα ἀνῆθικο καὶ βάρβαρο.

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐκφωνήθηκε ὅταν πιά ὁ Χρυσόστομος εἶχε συμπληρώσει ἓνα χρόνον σὰν ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, δηλαδὴ τὸ χειμῶνα τοῦ 399, κατὰ τὸν Φεβρουάριο.

Συχνὰ ὁ ἱερὸς ὁμιλητὴς ἐκφράζει τὴν ἀντίθεσή του γιὰ τὰ θεάματα, τὰ ὁποῖα διατηροῦσαν πολλὰς εἰδωλολατρικὰς συνήθειες καὶ πρόσφεραν κακὰς εὐκαιρίας στοὺς χριστιανοὺς ποὺ δὲν ἦταν στερεοὶ στὴν πίστι. Φοβόταν ὅτι ὁ εὐμετάβολος λαὸς τῆς πρωτεύουσας θὰ λησμονοῦσε εὐκόλως τὰς ἠθικὰς καὶ σωτήρια διδασκόταν, ἂν ἀφηνόταν στὴ γοητεία τῶν κακῶν θεαμάτων. Ἐπειτα ἐβλεπε ὅτι τὸ ἐκκλησίασμα καὶ τὸ ἀκροατήριό του ἀραίωνε πολὺ τίς ἡμέρας ποὺ ἄνοιγαν τὰ σατανικὰ ἐκεῖνα «διδασκαλεῖα» ὅπως τὰ ἔλεγε. Ἀλλὰ αὐτὴ τὴ φορά εἶναι ἰδιαίτερα δριμύς κι' ἀπότομος καὶ ἀπειλεῖ «λαμπρὰ τῇ φωνῇ» ὅτι θ' ἀποκόψῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν ὅσους ἐπιμένουν νὰ πηγαίνουν στὰ θεάματα αὐτά, διότι τοὺς θεωρεῖ σὰν ἐπικίνδυνους ἀρρώστους.

Οἱ αὐστηροὶ αὐτοὶ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου ἄς ἀντηχῇ-σουν καὶ τώρα ζωηροί, στὴν ἐποχὴ μας ποῦ, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς τέχνης, λέγονται καὶ γίνονται τόσον ἀπὸ σκηνῆς ὅσον καὶ ἀπὸ ὁθόνης, πράγματα ποὺ δημιουργοῦν μεγάλα ἠθικὰ προβλήματα στὴν κοινωνίαν μας, προσβάλλουν αἰώνιες ἀληθεῖες καὶ διαφθείρουν ψυχάς.

(Τὸ χειμῶνα εἶναι ἀπὸ τὴν Πατρολογία τοῦ Migne, Τόμος 56ος, σελ. 263 - 270).

ΟΜΙΛΙΑ ΣΕ ΟΣΟΥΣ ΠΑΡΑΤΗΣΑΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΙ' ΕΤΡΕΞΑΝ ΣΤΙΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ

α'. Μπορεί κανείς νά τ' ἀνεχθῇ αὐτά; Μπορεί νά τὰ βαστάξῃ; Θέλω νά τὰ ξεκαθαρίσω αὐτά μαζί σας. Ἔτσι ἔκαμε καί ὁ Θεός μέ τοὺς Ἑβραίους· ὅταν δηλαδή παραπονιόταν ἐναντίον τους, ἔλεγε· Λαε μου, τί σοῦ ἔκαμα, καί σέ τί σ' ἐλύπησα, ἡ τί σ' ἐνόχλησα; ἀπάντησέ μου. Καί πάλι· Τί φταίξιμο βρῆκαν σ' ἐμένα οἱ πατέρες σας; Ἐκείνον τώρα κι' ἐγώ θά μιμηθῶ καί πάλι θά σᾶς πῶ· Μπορεί κανείς νά τ' ἀνεχθῇ αὐτά; μπορεῖ νά τὰ βαστάξῃ; Ὑστερ' ἀπὸ τόσους ἀπέραντους λόγους καί τόση πολλή διδασκαλία, μᾶς παράτησαν μερικοί κι' ἔτρεξαν νά δοῦν τ' ἄλογα πού τρέχουν νά ξεπεραστούν, κι' ἔπαθαν τέτοια μανία, πού ὅλη ἡ πολιτεία γέμισε βοή καί κραυγὴ ἀτακτῆ, πού γέλιο ἔφερεν πολύ, ἡ καλύτερα θρῆνο. Ἐγὼ λοιπὸν καθόμουν στὸ σπίτι, ἀκουγὰ τῇ φωνῇ νά ξεσπᾷ, καί πάθαινα χειρότερα ἀπὸ αὐτοὺς πού ταραίζει ἡ τρικυμία. Διότι ὅπως ἐκείνοι, ὅταν τὰ κύματα χτυποῦν πάνω στὰ πλευρά τοῦ καραβιοῦ,

κινδυνεύει ἡ ζωὴ τους καί φοβοῦνται, ἔτσι καί σ' ἐμένα, ὅλο καί χειρότερες ἐκείνες οἱ κραυγὲς χτυποῦσαν πάνω μου, κι' ἔσκυβα στῇ γῇ καί κρυβόμουν, ἐνῶ ἄλλοι ἐκεῖ πάνω ἔκαναν τέτοιες ντροπές, κι' ἄλλοι κάτω, στῇ μέσῃ τῆς ἀγορᾶς, χειροκροτοῦσαν τοὺς ἡνιόχους κι' ἐβροῦσαν χειρότερα. Καί τί νά ποῦμε; ἡ τί ν' ἀπολογηθοῦμε, ἂν ἓνας ξένος ἔρθῃ ἀπὸ κάπου καί μᾶς κατηγοροῦσε κι' ἔλεγε· Αὐτὰ κάνει ἡ πόλις τῶν ἀποστόλων; Αὐτὰ κάνει ἐκείνη πού ἀξιώθηκε τέτοιον διδάσκαλο*; αὐτὰ κάνει ὁ φιλόχριστος λαός, τὸ κοινὸ τὸ ἀγνόν, τὸ πνευματικόν; Οὕτε τὴν ἡμέρα ἐκείνη δὲν ντραπήκατε, στὴν ὁποία τελέστηκαν τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας τοῦ γένους μας; Τὴν Παρασκευῇ, ὅταν σταυρωνόταν ὁ Κύριός σου γιὰ τὴν οἰκουμένη, καί προσφερόταν τέτοια θυσία, κι' ἀνοίγονταν ὁ παράδεισος καί ὁ ληστής γύριζε στὴν παλιά του πατρίδα, ἡ κατὰρα λυνόταν καί ἡ ἀμαρτία ἀφανίζονταν, καί ὁ πολυχρόνος πόλεμος σταματοῦσε, καί ὁ Θεὸς συμφιλιωνόταν μέ τοὺς ἀνθρώπους καί τὰ πάντα ἀλλάζαν

* Λέει τὴν Κωνσταντινούπολιν πόλιν τῶν Ἀποστόλων, διότι ἐκεῖ ἦταν ὁ Ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων πού ἔκτισε ὁ Μέγας Κων/νος καί ἡ ἁγία Ἐλένη, οἱ ὁποῖοι καί ἱσπόστολοι λέγονται. Καί διδάσκαλο ἔνοεε τὸν ἀπόστολον Ἀνδρέαν, πού, κατὰ τὴν παράδοση, ἴδρυσε τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου κι' ἐδίδαξε πρῶτος τὸν Χριστιανισμόν ἐκεῖ.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΛΕΙΨΑΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΜΟΛΗΣΑΝΤΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΘΕΑΤΡΑ

α'. Ταῦτα ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Ὑμῖν γὰρ αὐτοῖς καὶ ὁμῶν ἐντυχεῖν βούλομαι. Οὐτὰ καὶ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοῖς Ἑβραίοις· αὐτοῖς γὰρ κατ' αὐτὸν ἐντυγχάνων ἔλεγε· Λαὸς μου, τί ἐποίησά σοι, καί τί ἐλύπησά σε, ἡ τί παρηνώχλησά σοι; ἀποκριθῆτι μοι (Ματθ. 6, 3). Καί πάλιν· Τί εὗροσαν οἱ πατέρες ὁμῶν ἐν ἐμοὶ πλῆμμελῆμα (Ἰερ. 2, 5); Τοῦτον δὲ καί ἐγὼ μιμνήσκω, καί ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς πάλιν· Ταῦτα ἀνεκτά; ταῦτα φορητά; Μετὰ μικροῦς θεαλούς λόγων, καί τοσοῦτην διδασκαλίαν, καταλιπόντες ἡμᾶς τινας, πρὸς τὴν θεωρίαν τῶν ἀμύληπτων ἱερῶν ὑποτάλλομεν, καί οὕτως ἐξεβαρύνθησαν, ὥστε πᾶσαν τὴν πόλιν ἐμπλήσαι βοῆς καί κραυγῆς ἀτάκτου, καί πολλὸν γέλωτα, μέλλον δὲ θρῆνον φερούσης. Ἐγὼ οὖν οἶμαι καθήμενος, καί τῆς φωνῆς ἀκούων ἐκρηγνυμένης, τῶν κλυδωνιζομένων χαλεπώτερον ἔπασχον. Ὅσπερ γὰρ ἐκείνοι, τῶν κυμάτων τοῖς τοίχοις τῆς γῆς προσρηγνύμενοι, περὶ τῶν

ἐσχατῶν κινδυνεύοντες δεδολέκων· οὕτω καί ἐμοὶ χαλεπώτεροι αἱ κραυγαὶ προσεργήνοντο ἐκείνας, καί εἰς τὴν γῆν ἐκυπτον καί ἐνεκαλυπτόμεν· τῶν μὲν ἄνω τοιαῦτα ἀσχημονούντων, τῶν δὲ κάτω ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἡνιόχους κροτούντων, καί χαλεπώτερα ἐκείνων βιώντων. Τί δὲ ἐροῦμεν; ἡ τί ἀπολογισομεθα, εἰ ἔλεος τίς ποῦεν ἀπιστὰς ἐγκαλοῖ καί λέγοι· Ταῦτα ἡ πόλις τῶν ἀποστόλων; ταῦτα ἡ τοιοῦτον λαβούσα ὑποφῆτη; ταῦτα ὁ ὁσιος ὁ φιλόχριστος, τὸ θεάτρον τὸ ἀπλάστον, τὸ πνευματικόν; Οὐδὲ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ῥησέσθε, ἐν ἣ τὰ σύμβολα τῆς σωτηρίας τοῦ γένους ἡμῶν ἐτελείτο· ἀλλ' ἐν παρασκευῇ, ὅτε ὁ Δεσπότης σου ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἑσταυροῦτο, καί θυσία τοιαυτὴ προσεφέρετο, καί παράδεισος ἡνοίγετο, καί ληστής εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανήγετο πατρίδα, κατὰρα ἐλύετο, καί ἀμαρτία ἠφανίζετο, καί ὁ χρόνιος ἀνταρῆτο πόλεμος, καί Θεοῦ κατελλάγη πρὸς ἀνθρώπους ἔγνετο, καί πάντα μεταρρυθμίζετο· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ἡνίκα νηστεύειν καί δοξολογεῖν ἔδει, καί

ρυσμό, ἐκείνη τῇ μέρᾳ, πού ἐπρεπε νὰ νη-
στεύωμαι εὐχαριστίας προσευχῆς γιὰ τ'
ἀγαθὰ τῆς οἰκουμένης σ', ἐκείνου πού τὰ
ἔκαμε αὐτά, τότε ἐσὺ παράτησες ἐκκλησία
καὶ θυσία πνευματικὴ, καὶ συγκέντρωση
ἀδελφῶν, καὶ τὴ σεμνὴ νηστεία, καὶ μετα-
φέρθηκες αἰχμάλωτος ἀπὸ τὸν διάβολο
στὸ θέαμα ἐκεῖνο; Εἶναι νὰ τ' ἀνεχθῇ κανεῖς
αὐτά; Εἶναι νὰ τὰ βαστάξῃ; Μὰ δὲ θὰ πά-
ψω νὰ τὰ λέω διαρκῶς αὐτά, καὶ νὰ παρη-
γορῶ αὐτὴ τὴ στενοχώρια μου μὲ τὸ νὰ
μὴν τὴν πιέζω στὴ σιωπῇ, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ
τὴ φέρνω στὴ μέση καὶ νὰ τὴν παρουσιά-
ζω στὰ μάτια σας μπροστά. Πῶς θὰ μπο-
ρῶσω με πῶς νὰ κάμωμαι εὐσπλαχνικό τὸ
θεό; πῶς θὰ ἡρεμίσωμαι τὴν ὁργὴν του;
Πρὶν τρεῖς μέρες βροχὴ καὶ μπόρα ξέσπασε
πού παράσπερε τὰ πάντα κι' ἄρταζε τὸ
ψαμὶ τοῦ γεωργοῦ ἀπὸ τὸ στόμα του νὰ
ποῦμε, τσάκιζε τὰ μεστωμένα στάχυα,
καὶ σάπιζε στὴ λάσπη ὅλα τ' ἄλλα. Τότε
λιτανεῖς καὶ προσευχῆς κι' ὅλη ἡ πόλη μας
ἐτρέχε σὰν χείμαρρος στοὺς τόπους τῶν
ἀποστόλων, καὶ παίρναμε συνήγορους τὸν
ἅγιο Πέτρο καὶ τὸν μακάριο Ἀνδρέα, τὸ
ζεύγος τῶν ἀποστόλων, τὸν Παῦλο καὶ
Τιμόθεο. Κι' ὕστερ' ἀπὸ αὐτά, σὰν λύθηκε
ἡ ὁργὴ καὶ περάσαμε τὸ πέλαγος, καὶ ἀντι-
μετωπίσαμε τὰ κύματα, ἐτρέχαμε στοὺς
κορυφαίους, τὸν Πέτρο τὸ θεμέλιο τῆς πί-
στεως, τὸν Παῦλο τὸ ὄργανο τῆς ἐκλογῆς,
καὶ τελῶσαμε πανηγύρι πνευματικό, κι'
ἀνακηρύτταμε τὰ κατορθώματά τους, τὰ
τρόπαια καὶ τὶς νίκες τους ἐναντὶ τῶν δαι-

μόνων. Καὶ χωρὶς νὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ τὸ
φόβο τῶν δαυν ἔγιναν, οὔτε νὰ διδαχθοῦμε
ἀπὸ τὰ τόσο μεγάλα κατορθώματα τῶν
ἀποστόλων, ἔτσι ξαφνικά, μὲ τὸ πέρασμα
μιάς μέρας, πηδᾶς καὶ φωνάζεις, βλέποντας
τὴν ψυχὴ σου αἰχμάλωτη νὰ τὴν παρὰ-
ρουν τὰ πάθη; Μ' ἂν ἤθελες νὰ βλέπης ἄ-
λογα νὰ τρέχουν, γιὰτὶ δὲν ἐστρωσες τὰ
ἄλογα πάθη σου, τὸ θυμὸ καὶ τὴν ἐπι-
θυμία, καὶ γιὰτὶ δὲν ἔβαλες πάνω τους
τῆς πίστεως τὸν ζυγὸ, τὸν καλὸ κι' ἑλα-
φρό, καὶ γιὰτὶ δὲν ἔστησες πάνω τους τὸν
φρόνιμο λογισμό, καὶ δὲν ὠδήγησες πρὸς τὸ
βραβεῖο πού σέ καλεῖ ὁ Θεός, καὶ δὲν ἐτρέ-
ξες ὄχι ἀπὸ ντροπὴν σὲ ντροπὴ, ἀλλὰ ἀπὸ
τῇ γῇ στὸν οὐρανόν; Γιὰτὶ αὐτὸ τὸ εἶδος
τῆς ἱπποδρομίας, μαζὶ μὲ τὴν εὐχαρίστηση
ἔχει μεγάλη ὠφέλεια. Ἀλλὰ ἐσὺ ἄφησες
τὰ δικά σου νὰ πηγαίνουν ἀπλά κι' ὅπως
ἔτυχαν, κι' ἐκαθόσουν νὰ βλέπης τῶν ἄλ-
λων τὴ νίκη, τόσο μεγάλη μέρα νὰ τὴ δα-
πανᾷς ὀδίκᾳ κι' ἄσκοπα καὶ γιὰ κακόν.

β'. Ἡ δὲ ξέρεις ὅτι ὅπως ἐμεῖς ὅταν
δίνουμε χρήματα στοὺς ὑπηρέτες μας,
τοὺς ζητοῦμε εὐθύνες καὶ μέχρι ἕναν ὀβο-
λό; ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς θὰ μᾶς ζητήσῃ λογα-
ριασμὸ γιὰ τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς μας, πῶς
δαπανήσαμε τὴν κάθε μέρα. Τί θὰ ποῦμε
λοιπόν; καὶ τί θ' ἀπολογηθοῦμε ὅταν πρέ-
πει νὰ δώσωμε λογαριασμὸ γιὰ κείνην
τὴν ἡμέρα; Βγῆκε ὁ ἥλιος γιὰ σένα καὶ ἡ
σελήνη φώτισε τὴ νύχτα, κι' ἔλαμψε τῶν
ἀστέρων ἡ πολυποικιλία σειρᾶ, φύσησαν
ἀνέμοι γιὰ σένα, ἐτρέψαν ποταμοί, ἔβλα-
στησαν σπόροι γιὰ σένα καὶ μεγάλωσαν

εὐχαριστήριους εὐχὰς ὑπὲρ τῶν τῆς οἰκουμένης ἀγαθῶν ἀνα-
πέμπειν τῷ ταῦτα ποιήσαντι· τότε σὺ καταλίπεις ἐκκλησίαν καὶ
θυσίαν πνευματικὴν, καὶ ἀδελφῶν σύλλογον, καὶ νηστείας
τοῦ σαινόν, αἰχμάλωτος ὑπὸ τὸν διαβόλον πρὸς τὴν θεωρίαν
ἀπηχένης ἐκείνην; Ταῦτα ἄνικτα; ταῦτα φορητά; Οὐ γὰρ
παύσομαι ταῦτα συνεχῶς λέγων, καὶ τὴν δόξαν ἐμαυτοῦ
ταύτῃ παραμυθούμενος, τὸ μὴ πείθην αὐτὴν τῇ σιγῇ, ἀλ-
λ' εἰς μέσον ἐκφέρειν, καὶ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ὑμετέρων
τιθέναι. Πῶς συνησώμεθα τὸν Θεὸν λοιπὸν ὡς αὐτοῖς;
πῶς καταλλάξαι ὀργιζόμενον; Πρὸ τριῶν ἡμερῶν ἐπομβρία
καὶ ὕετος καταρρήνυτο πάντα παροισμούς, ἀπ' αὐτοῦ τοῦ
στόματος, ὡς εἰπείν, τὴν πρᾶξιν τῶν γηρῶνων ἀφαιπά-
ζων, στάχυας κομίδοντας καταλίνων, καὶ ἄλλα ἅπαντα τῇ
πλεονεξίᾳ τῆς ὕγρας κατασκήπων οὐσίας· λιτανεῖαι καὶ ἱερα-
τεῖαι, καὶ πᾶσα ἡμῶν ἡ πόλις ὅσπερ χείμαρρος ἐπὶ τοὺς τόπους
τῶν ἀποστόλων ἐτρέχε, καὶ συνηγόρους ἐλθόμενον τὸν ἅγιον
Πέτρον καὶ τὸν μακάριον Ἀνδρέαν, τὴν ζωνοῦσα τῶν ἀπο-
στόλων, Παῦλον καὶ Τιμόθεον. Μετ' ἐκείνη, τῆς ὀργῆς λυ-
θίσαι, καὶ πέλαγος περσάσαι, καὶ κυμάτων καταταλιώσαντες,
ἐπὶ τοὺς κορυφαίους ἐτρέχαμε, τὸν Πέτρον τὴν καρπὴν τῆς
πίστεως, τὸν Παῦλον τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, πανηγύριον ἐπι-
τελούμεν πνευματικὴν, καὶ τοὺς ἄλλους αὐτῶν ἀνακηρύττον-
τες, τὰ τρόπαια καὶ τὰς νίκας τὰς κατὰ τῶν δαιμόνων. Καὶ

οὔτε τῷ φόβῳ τῶν γενομένων καταπλεγέντες, οὔτε τῷ μεγέθει
τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀποστολικῶν παιδευθέντες, ἀθέρουν
οὕτω μίαν μεταξὺ γενομένης ἡμέρας, σκιερὰς καὶ βοῆς, τὴν
ἐκταυτοῦ ψυχῆν αἰχμάλωτον ὑπὸ τῶν παθῶν παρασυρομένην
περιόρουν; Εἰ δὲ ἐβόλουν ὁρόμην ἄλλων ὁρῶν, τίνος ἐνεκεν
οὐκ ἔκλειπας τὰ ἄλογα ἐν σοὶ πάθη, θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ
ἐπέθηκες αὐτοῖς τὴν φιλοσοφίαν ζυγόν, τὸν χρῆσθαι καὶ
κοῦρον, καὶ ἀπέστρεψας αὐτοὺς λογισμὸν ὁρόν, καὶ πρὸς τὸ
βραβεῖον ἤλασας τῆς ἀνὰ κλήσεως, οὐκ ἀπὸ μύσους εἰς μύσους,
ἀλλ' ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τρέχων; Τοῦτο γὰρ τῆς ἱπποδρομίας
τὸ εἶδος κατὰ τῆς ἡθονῆς πολλὴν ἔχει τὴν ὠφέλειαν. Ἀλλ'
ἀρετὰ καὶ ταῦτα σπανὴν ἀπλόως καὶ ὡς ἐτυχε φέρεσθαι, ὑπὲρ τῆς
ἐκείνων νίκης ἐκάμω, ἡμέραν τοσούτην εἰς καὶ μάτην καὶ ἐπὶ
κακῷ δαπανᾶν.

β'. Ἡ οὐκ οἶσθα ὅτι καθόπερ ἡμεῖς ἀργύριον τοῖς οἰ-
κέταις τοῖς ἡμετέροις ἐγγχειρίζοντες, εὐθύνες αὐτοῖς καὶ μέχρι
ἑνὸς ἀπατιούμεν ὀβολόν· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῶν ἡμερῶν τῆς
ζωῆς τῆς ἡμετέρας ἀπατήσας λόγον ἡμᾶς, πῶς ἐκίστην ἡμέ-
ραν ἐξαιπνήσαμεν; Τί οὖν ἔροῦμεν; τί δὲ ἀπολογισοῦμεθα, ὅ-
ταν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀπαντούμεθα εὐθύναι; Ἥλιος ἀνέτειλε
διὰ σέ, καὶ σελήνη τὴν νύκτα ἐφώτισε, καὶ ποικίλοι ἀστέρες
ἀνάλαμψε χορὸς· ἐπενέυσαν ἀνέμοι διὰ σέ, ἔβραμον ποταμοί·

φутά, κι' ἡ φύση στὴν πορεία της ἔκαμε σύμφωνα μὲ τὴ δική της τάξη, καὶ φάνηκε ἡ μέρα καὶ πέρασε ἡ νύχτα, καὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν γιὰ σένα. Κι' ἐνῶ σὲ ὑπηρετοῦν τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα, ἐσύ κάνεις τοῦ διαβόλου τὴν ἐπιθυμία; Κι' ἐνῶ ἔχεις μισθωμένη τόσο μεγάλη κατοικία ἀπὸ τὸν Θεό, τὸν κόσμον τοῦτο ἐνοῶς, δὲν πλήρωσες τὸ μισθώμα. Καὶ δὲν ἔφτανε τὴν πρώτη μέρα, ἀλλὰ καὶ τὴ δεύτερη, ὅταν ἔπρεπε ν' ἀναπαυθῆς λίγο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία πού ἔκαμες, στὰ θέατρα πηγαίνεις πάλι, τρέχεις ἀπ' τὸν καπνὸ τῆς φωτιάς καὶ ρίχνεις τὸν ἑαυτό σου σ' ἄλλο βάραθρο, χειρότερο. Γέροντες ντροπίασαν τ' ἄσπρα μαλλιά τους καὶ νέοι γκρεμίζουν τὰ νείατά τους, καὶ πατέρες ἔβαλαν σὲ κίνδυνο τὰ παιδιὰ τους, βάζοντας ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴν ἡλικία πού δὲν ξέρει τὸ κακό, πάνω στὰ βάραθρα τῆς πονηρίας, ὥστε νὰ μὴν κἀν λάθος κανεὶς ἀν τὸς ὀνομάζῃ αὐτοὺς φοινιάδες τῶν παιδιῶν ἀντὶ πατέρες, πού καταστρέφουν μὲ τὴν ἁμαρτία τὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν πού γέννησαν. Καὶ ποιά ἁμαρτία; Λένε. Μὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς νοιώθω πόνο, δίδω εἰσαὶ ἄρρωστος καὶ δὲν τὸ ξέρεις, γιὰ νὰ ζητήσης τὸν γιατρό. Γέμισες ὅλος μὲ μοιχεία, καὶ ρωτᾷς, ποιά ἁμαρτία; ἢ δὲν ἀκουσες τὸ Χριστὸ πού λέει: Αὐτοὺς πού βλέπει γυναίκα μ' ἐπιθυμία γι' αὐτήν, τὴν ἐμοίχευε πιά; Κι' ἂν δῶ, λέει, χωρὶς νὰ ἐπιθυμήσω; Καὶ πῶς θὰ μπορέσης νὰ μὲ πείσης; Διότι αὐτοὺς πού δὲν ἀντέχει νὰ μὲ δῇ, ἀλλὰ δείχνει τόση προθυμία γι' αὐτὸ τὸ

πράγμα, πῶς θὰ μπορέσῃ νὰ μείνῃ ἀκηλίδωτος ἀφοῦ πιά θὰ δῇ; Καὶ μήπως τὸ σῶμα σου εἶναι πέτρα; μήπως σίδερο; Σάρκα φορᾷς, σάρκα ἀνθρώπινη, πού ἀνάβει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, χειρότερα κι' ἀπὸ τὸ χόρτο.

Καὶ γιὰτι λέω τὸ θέατρο; Στὴν ἀγορὰ πολλές φορές, ὅταν συναντήσωμε γυναίκα νοιώθωμε ταραχὴ. Κι' ἐσύ, καθισμένος στὸ θέατρο, ἐκεῖ ὅπου ὅλα εἰς σπρώχνουν πρὸς τὸ κακό, βλέπεις γυναίκα πόρνη, μὲ τὸ κεφάλι ξέσκεπο, νὰ μπαίνει μὲ πολλὴ ἀδιαντροπία, νὰ εἶναι ντυμένη μὲ φορέματα χρυσᾷ, νὰ λικνίζεται, νὰ τσακίζεται, νὰ τραγουδᾷ τραγούδια πορνικά, παθιασμένους σκοποὺς, νὰ σκορπᾷ λόγια αἰσχρά, νὰ κἀν τέτοια ἄσχημα πράγματα πού ἀν τὰ σκεφθῆς ἐσύ πού τὰ βλέπεις, σκύβεις κάτω, κι' ἐσύ τολμᾷς νὰ πῇς ὅτι δὲν παθαίνεις τίποτα φυσικὸ στὸν ἀνθρώπο; Μήπως εἶναι πέτρα τὸ σῶμα σου; μήπως σίδερο; Καὶ βέβαια δὲ θὰ πάψω πάλι τὰ ἴδια νὰ λέω. Μήπως εἶσαι δηλαδὴ πιὸ φρόνιμος ἐσύ ἀπὸ τοὺς μεγάλους καὶ γενναίους ἄνδρες ἐκείνους πού καταγκρεμίστηκαν ἀπὸ ἓνα ἀπλό βλέμμα; Δὲν ἀκουσες τί λέει ὁ Σολομών; Θὰ περπατήσῃ κάποιος πάνω σὲ κάρβουνα ἀναμμένα, καὶ δὲ θὰ κατακάψῃ τὰ πόδια του; Θὰ κρύψῃ κάποιος φωτιά στὸν κόλπου του καὶ δὲ θὰ κατακάψῃ τὰ ροῦχα του; Ἔτσι κι' αὐτὸς πού σχετίζεται μὲ γυναίκα ξέναν. Διότι κι' ἂν δὲν ἀγκαλιάστηκες μὲ τὴν πόρνη, ὅμως ἐνώθηκες

στὴν ἁμαρτία ἐξ ἧς ἀπέστης. καὶ τῆς φύσεως ὁ δρόμος τὴν οὐκίαν ἐτήρησε τάξιν, καὶ ἡμέρα ἐφάνη καὶ νύξ παρήλθε· καὶ ταῦτα πάντα γέγονε διὰ σέ· σὺ δὲ τῶν κτισμάτων σου διακοσμοῦμαι, τοῦ διαβόλου τὴν ἐπιθυμίαν πληροῖς; Καὶ τοσοῦτον παρὰ τοῦ Θεοῦ μισθωσάμενος οἶκον, τὸν κόσμον λέγω τοῦτον, οὐκ ἀπέδωκας τὸν μισθόν. Καὶ οὐκ ἔρνεσθ τῇ προτέρᾳ ἡμέρᾳ, ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν, ὅτε ἀναπαύσαι μωρὸν ἐχρῆν ἀπὸ τῆς ἐγγυνομένης κακίας, ἐπὶ θέατρα πάλιν ἀνέβαινας, ἀπὸ καπνοῦ εἰς πῦρ τρέχων, εἰς ἑτερον βάραθρον καθέως ἐκείτων χαλεπότερον. Γέροντες πολλὰς παρῆσχον, καὶ νέοι τὴν νεότητά κατακρημνίζον, καὶ πατέρες παῖδας ἀνήγον, ἐλ προκυλινῶν τὴν ἐπαρκοῦσαν ἡλικίαν εἰς τὰ τῆς πονηρίας ἀντιβιβάζοντας βάραθρα, ὥστε οὐκ ἂν τις ἀμάρτο παιδοκτόνους ἀντὶ πατρὸς τὸς τοιοῦτους ἀποκλῶν, καὶ τῇ κακίᾳ τὴν ψυχὴν ἀπολλύντας τῶν τεχνήτων. Καὶ ποία κακία; φησὶ. Διὰ γὰρ τοῦτο ὀδυρόμεθα, ὅτι καὶ νοσῶν, οὐκ οἶδας ὅτι νοσεῖς, ἵνα καὶ τὸν ἱατρὸν ἐπιζητήσῃς. Μοιχείας ἐγένου πεπληρωμένος, καὶ ἑρωτᾷς ποία κακία; ἢ οὐκ ἤκουσας τὸν Χριστὸ λέγοντος· Ὁ ἐμὲ βλέψας γυναίκα ἢ ἄνδρα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἢ δὲ ἐμοίχευσεν αὐτὴν (Ματθ. 5, 28); Τί οὖν ἐάν μὴ ἐμβλέψω, φησὶ, πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι; Καὶ ποῖς ἀντήσῃ με πείσαι; Ὁ γὰρ τοῦ θεωρεῖσθαι μὴ κρατῶν, ἀλλὰ τοσοῦτον σπουδὴν ὑπὲρ τοῦ τοιοῦτου τιθόμενος, πῶς μετα τὸ θεωρεῖσθαι

θυγὴν μένει ἀκρίβειος; Μὴ γὰρ λίθος σοι τὸ σῶμα; καὶ γὰρ σίδερος; Σάρκα περικαίει, σάρκα ἀνθρώπινη, ἥτις χόρτου χαλεπότερον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀνάπτεται.

Καὶ τί λέγω τὸ θέατρο; Ἐν ἀγορᾷ πολλὰς ἐάν ἀπαντήσωμεν γυναίκα, δορυοῦμεθα· σὺ δὲ ἂν καθήμενος, ὅπου τοσοῦτη πρὸς ἄσχημους παρσίδησις, ὁρῶν γυναίκα πόρνην γυμνὴν τῇ κεφαλῇ μετὰ πολλῆς τῆς ἀναισχυντίας εἰσιπύουσαν, χρυσᾷ περιβεβλημένην ἱμάτια, μαλακισμένην, θρυπτομένην, σπατάλας φέουσαν πορνικά, κατακρημνισμένα μέλη, αἰσχρὰ προϊσπνῶν ῥήματα, ἀσχημονοῦσαν τοῦτο, ἄπειρ ὁ θεωρῶνς ἂν εἰς ἔννοιαν ὀρίσῃς, κάτω κυπετῇ· τομὰς εἰπεῖν ὡς οὐδὲν πασηγῇ ἀνθρώπινον; Μὴ γὰρ λίθος σοι τὸ σῶμα; καὶ γὰρ σίδερος; Οὐ γὰρ παρατηροῦμαι πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. Μὴ γὰρ τῶν μεγάλων καὶ γενναίων ἀνδρῶν ἐκείνων, οἱ ἀπὸ φύλης θύεως κατηνύχισαν, φιλοσώφτερος σὺ εἶ; Οὐκ ἤκουσας τί φησὶ ὁ Σολομών Περιπατήσῃ τις ἐπ' ἐν θύρᾳ κινῶ πυρὸς, τοὺς δὲ πόδας οὐ κατακαύσει; Ἀποδῇσθαι τις πρὸς ἂν κέλτοι, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; Οὐδὲν ὁ εἰσιπύων εἰς γυναίκα ἐλθὼν οὐκ εἶναι (Ἰλαρ. 6, 27-29). Εἰ γὰρ καὶ μὴ συνειδητὸς τῇ πόρῃ, ἀλλὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ συνεγένω, καὶ τῇ γνώμῃ τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσω. Καὶ οὐδὲ κατὰ τὸν καρὸν ἐκείνου μένον, ἀλλὰ καὶ τοῦ θεάτρου λυθόντος, ἀπελθούσης αὐτῆς, τὸ εἰδῶλον ἐκείνης ἐναπό-

μαζί της με την ἐπιθυμία, και με τὴ διὰ-
θεσὴ ἔκαμες τὴν ἁμαρτία. Κι' ὄχι μόνο
ἐκείνη τὴν ὥρα, ἀλλὰ κι' ὅταν τελείωσε τὸ
θέατρο κι' ἔφυγε αὐτή, ἡ εἰκόνα της μένει
μέσα στὴν ψυχὴ σου, τὰ λόγια της, τὰ σχή-
ματά, τὰ βλέμματα, τὸ βάδισμα, ὁ ρυθμός,
ὁ ἦχος, τὰ τραγούδια τὰ πρόστυχα, και
φεύγεις παίρνοντας ἀμέτρητα τραύματα.
Μήπως ἀπὸ αὐτὰ δὲν γκρεμίζονται σπίτια;
μήπως ἀπὸ αὐτὰ δὲ χάνεται ἡ φρονιμάδα;
μήπως ἀπὸ αὐτὰ δὲ διαλύονται γάμοι; μή-
πως ἀπὸ αὐτὰ δὲν γίνονται πόλεμοι και μά-
χες; μήπως ἀπὸ αὐτὰ δὲν γίνονται ἀηδίες
ποῦ δὲν λέγονται; Διότι ὅταν χορτάσης
ἀπ' αὐτὸ τὸ θέαμα και φύγης αἰχμάλωτος
πάλι, τότε και ἡ γυναίκα σου φαίνεται πιὸ
ἀσχημη, και τὰ παιδιὰ πιὸ φορτικὰ, και
οἱ ὑπηρετές πιὸ βαρετοί, και τὸ σπίτι πε-
ριττὸ, και οἱ συνηθισμένες φροντίδες φαίνον-
ται νὰ ἐνοχλοῦν τὴν τάξιν τὰ πράγματα
ποῦ ἀναγκαστικὰ παρουσιάζονται, και
καθένας δικὸς σου ἄνθρωπος φαίνεται φορ-
τικὸς και βαρετός.

γ'. Καὶ ἡ αἰτία εἶναι ποῦ δὲν γυρίζει
μόνος στὸ σπίτι σου, ἀλλὰ φέρνεις μαζί σου
τὴν πόρνη, ὄχι φανερά κι' ἀνοιχτά, πράγμα
ποῦ θὰ ἦταν ἐλαφρότερο· διότι γρήγορα
θὰ 'παίρνε δρόμο ἡ γυναίκα, ἀλλὰ τὴν φέρ-
νεις θρονιασμένη στὴ συνειδησί σου, ν'
ἀνάρη μέσα σου τὴς Βαβυλώνας τὸ κα-
μίνι, και πολὺ χειρότερο ἄκομα. Γιατί
ἡ φωτιά αὐτὴ δὲν τρώει στουτί και νέφτι και
πίσσα, ἀλλὰ ὅσα εἶπαμε, και γίνονται ὅλα
ἄνω κάτω. Κι' ὅπως ὁ ἄρρωστος με πυρετ-
τὸ, ποῦ δὲν μποροῦν καθόλου νὰ παραπα-
νεθοῦν γι' αὐτοὺς ποῦ τοὺς φροντίζουν,

εἶναι δυσάρεστοι σὲ ὅλους και φταίει ἡ
ἀσθένεια τους, καθὼς πετοῦν πέρα τὰ τρό-
φιμα, και τὰ βάζουν με τοὺς γιατροὺς, κι'
ἀγανακτοῦν με τοὺς συγγενεῖς των και
μανιάζουν ἐναντίον ἐκείνων ποῦ τοὺς φρον-
τίζουν, ἔτσι ἀκριβῶς και ὅσοι εἶναι ἄρρω-
στοι μ' αὐτὴ τὴν κακιὰ ἀρρώστια, ἀγωνι-
οῦν, δυσφοροῦν, βλέποντας πάντοτε ἐκεί-
νην. Τί φοβερὰ πράγματα! Ὁ λύκος και τὸ
λιοντάρι και τὰ ἄλλα θηρία φεύγουν ἀπὸ
τὸν κυνηγὸ ὅταν τὰ τοξεύη· μὰ ὁ τόσο
λογικὸς ἄνθρωπος, ὅταν χτυπηθῇ, γυρίζει
γύρω ἀπὸ κείνην ποῦ τὸν χτύπησε, γὰρ
νὰ λάβῃ βέλος πολὺ χειρότερο και νοιώ-
θῃ εὐχαρίστηση ἀπὸ τὸ τραῦμα, κι' αὐτὸ
εἶναι ἀπ' ὅλα πιὸ πικρὸ, και κάνει ἀγιά-
τρευτὴ τὴν ἀρρώστια. Διότι αὐτὸς ποῦ
δὲν μισεῖ τὴν πληγὴ και ποῦ δὲ θέλει ν'
ἀπαλλαχθῇ ἀπ' αὐτήν, πῶς νὰ ἀναζητήσῃ
τὸν γιατρό; Γι' αὐτὰ πονῶ και χτυπιέ-
μαι, γιατί παίρνετε τόση βρωμιά κι' ἔρχε-
στε ἀπὸ 'κεῖ, και γιὰ λίγη ἡδονὴ ὑποφέρετε
παντοτεινὴ ὀδύνη. Διότι και πρὶν ἀπὸ τὴν
γένηαν και τὴν κόλαση ἐδῶ τιμωρεῖτε τοὺς
ἑαυτοὺς σας βαριά. Ἡ δὲν εἶναι βαριά τι-
μωρία, πές μου, νὰ τρέψῃ μέσα σου τέτοια
ἐπιθυμία κι' ἀδίακοπα νὰ καίγεται, και νὰ
τριγυρίζῃ παντοῦ τὸ καμίνι ἐνὸς ἔρωτα ἄ-
πρετου, και τῆς συνειδήσεως τὴν κατηγο-
ρία; Καὶ πῶς θὰ πατήσης τὰ ἱερὰ ἐκείνα
πρόθυρα; πῶς θὰ πλησιάσῃς τὸ οὐράνιο
τραπέζι; και πῶς θ' ἀκούσης τὸ λόγο γιὰ
σωφροσύνη, ποῦ εἰσαι γεμάτος τόσες πλη-
γὲς και τραύματα, κι' ἔχεις τὴν ψυχὴ σου
ὑπόδουλη στὸ πάθος; Καὶ γιατί νὰ λέμε τὰ
ἄλλα; Ἀπ' ὅσα συμβαίνουν σ' ἐμὰς τώρα,

καὶ αὖ τοῦ ψυχῇ, τὰ ῥέματα, τὰ σχήματα, τὰ βλέμματα,
ἡ βάσις, ὁ ρυθμός, ἡ διακρίσις, τὰ μέλη τὰ πορνικά, και
μοῖρα τραύματα λαβὼν ἀναχωρεῖς. Οὐκ ἐντεῖθεν οὐκ ἀνα-
ποταί; οὐκ ἐντεῖθεν σωφρονιστὴς ἀπάλεια; οὐκ ἐντεῖθεν
γάμων διαρρηκτικὸς; οὐκ ἐντεῖθεν πόλεμοι και μάχαι; οὐκ ἐντεῖ-
θεν ἀδίκαι λόγον οὐκ ἔχουσαι; Ἐπειδὴ γὰρ ἐμπλησθεὶς ταύ-
της ἀνέλης γενόμενος αἰχμάλωτος, και ἡ γυνὴ σου ἐπιδεστέρα
φαίνεται, και τὰ παιδιὰ φορτικότερα, και οἱ οἰκταὶ ἐπαιθεῖς,
και ἡ οἰκία περιττή, και αἱ συνήθεις φροντίδες ἐνοχλεῖν δο-
κοῦσι πρὸς τὴν οὐκονίαν των δεινῶν πραγμάτων, και ἔ-
λαστος προσὼν φορτικὸς και ἐπαιθετός.

γ'. Τὸ δὲ αἴτιον, οὐκ ἀνόρχη μόνος εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ
τὴν πόρνη ἔχων μετὰ σεαυτοῦ, οὐ φανερῶς και θήλως ἀνοήσων
οπερ ἦν κοφτότερον· ταχέως γὰρ ἂν ἐξέλκων ἡ γυνὴ· ἀλλὰ
τῇ γνώμῃ, και τῷ συνειδήτῃ ἐγκαθήμενῃ, και ἀνάπτουσαν
ἐνθὸν τὴν Βαβυλωνίαν κἀκὼν, μέλλον δὲ πολλὰ χαλεπώτερον·
οὐ γὰρ στυπνὸν και νερθὰ και πλοσά, ἀλλὰ τὰ εἰρημνά τροφή
τῷ πορὶ γίνεται, και πάντα ἄνω και κάτω. Καὶ καθόπερ οἱ
πυρρῶντες, οὐδὲν ἔχοντες ἐγκαλεῖν τοῖς διακονομένοις, διὰ
τὴν τοῦ νοσματος κακίαν δυσάρεστοι πρὸς πάντας εἰσι, οἷα
διακρουόμενοι, και λατρός κακίζοντας, και πρὸς τοὺς οἰκέλους

ἀγανακτοῦντες, και κατὰ τῶν διακονούντων λυτῶντες· οὕτω
δὲ και οἱ τὴν χαλεπὴν νόσον ταύτην νοσοῦντες, ἀλλοιοῦσι,
δυσχεραίνουσι, πάντοτε ἐκείνην βλέποντες. Ὡ χαλεπὴν πρα-
γμάτων. Λύκος μὲν και ἴλυν, και τὰ λοιπὰ θηρία τοξοῦμένα
φεύγει τὸν κυνηγὸν τὸν ἄνθρωπον δὲ ὁ λογικώτατος θρωπὴς, περι-
διώκει τὴν τρωσσαν, ὥστε πολλὰ χαλεπώτερον βέλος λα-
βεῖν, και ἐνδοθεῖσθαι τῷ τραύματι· ὅπερ δὴ πάντων ἐστὶ
πικρότατον, και τὴν νόσον ἐνίοτε ἐργάζεται. Ὁ γὰρ μὴ μισὸν
τὸ ἔλκος, μηδὲ ἀπαλλαγῆναι βουλομένης, πῶς ἂν ἐπιζητήσῃ
τὸν λατρὸν; Διὰ ταῦτα ὀδυνοῦμαι και διακόπτομαι, ὅτι τοσούτων
λύμπν λαβόντωντες, ἐκείθεν κατερχόμενοι, και διὰ μικρὰν ἡδονὴν
δινηκεὶ τὴν ὀδύνην ὑπομένετε. Καὶ γὰρ και πρὸ τῆς γενέσεως
και τῆς κολάσεως ἐνταῦθα τὴν ἐσχάτην ἑαυτοῦ ἀπειτεῖτε
ὀδύν. Ἡ οὐκ ἐσχάτη τιμωρία, εἰπέ μοι, ἐπιθυμῶν ταυταῖν
τρέφει, ναι δινηκεῖς ἐμπλησθεῖς, και κἀκὼν ἔρωτος ἀπό-
που πανταχοῦ περιφέρει, και συνειδήτος κατηγοροῦν; Πῶς;
γὰρ ἐπιθήσῃ τὸν προθύρον ἐκείνων τὸν ἱερόν; πῶς ὅλη τῆς
οὐρανόου τραπέζης; πῶς δὲ ἀκούσεις τὸν παρὶ σωφρονισ-
μὸν λόγον, ἔλκων γέμυν και τραυματῶν τοσούτων, και τὴν διέ-
νοισαν ἔχων τῷ πάθει δουλοῦσσαν; Καὶ τί δεῖ τὰ ἄλλα λέγειν;
Ἀπὸ τῶν νῦν παρ' ἡμῶν γινόμενων ἔξεστι τῆς διανοίας ἰδεῖν
τὴν ὀδύνην. Νῦν γοῦν δρω μετὰ τῶν λόγων τούτων τὰ μέτωπα

μπορείς να δῆς τὸν πόνο τῆς ψυχῆς. Καὶ βλέπω τώρα πού τὰ λέω αὐτὰ να χτυπᾶ-
τα τὰ μέτωπά σας καὶ σὺς χρωστᾶς χάρι, πού εἰστε ἄνθρωποι τόσο σπλαχνικοί. Καὶ νομίζω ὅτι πολλοὶ πού δὲν ἀμάρτησαν καθόλου τὸ κάνουν αὐτὸ, υποφέρουν γιὰ τὰ τραύματα τῶν ἀδελφῶν τους. Γι' αὐτὸ πονῶ καὶ χτυπιέμαι, διότι τέτοιο κοπάδι ὁ διάβολος τὸ ἀφανίζει. Μ' ἀνθελήσετε, γρήγορα θὰ φράξωμε γι' αὐτὸν τὴν πόρτα. Πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο; Ὅταν δοῦμε τοὺς ἀσθενεῖς νὰ ἔχουν τὴν ὑγεία τους· ὅταν ἀπλώσωμε τὰ δίκτυα τῆς διδασκαλίας καὶ γυρίσωμε ἕνα γύρω ζητῶντας αὐτοὺς πού τοὺς ἀρπάζαν τὰ θηρία καὶ τοὺς τραβήζωμε ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸν λιονταριῶν τὸ στόμα. Καὶ μὴ μοῦ λές, Λίγοι εἶναι ὅσοι ἀποπλανήθηκαν. Κι' ἂν εἶναι μόνο δέκα, ἡ ζημία δὲν εἶναι λίγη, κι' ἂν εἶναι δυο, κι' ἂν εἶναι ἕνας. Διότι, κι' ὁ βοσκὸς ἐκεῖνος, γι' αὐτὸ παράτησε τὰ ἐνενήντα ἑννέα πρόβατα κι' ἔτρεχε γιὰ τὸ ἕνα, καὶ δὲν γύρισε πίσω μέχρι πού τὸ ἔφερε πάλι, καὶ τὸν ἀριθμὸ ἑκάτο πού εἶχε γίνει λειψός, τὸν συμπλήρωσε μὲ τὸ γυρισμὸ ἐκεῖνου τοῦ προβάτου. Μὴ λές ὅτι ἕνας εἶναι, ἀλλὰ σκέψου ὅτι ψυχὴ εἶναι, καὶ γι' αὐτὴν ἔχουν γίνει ὅλα ὅσα βλέπομε· γι' αὐτὴν ἔχουν γίνει νόμοι καὶ τιμωρίες, καὶ καταδίκες, καὶ τὰ ἀμάρτητα θαύματα, κι' οἱ ποικίλες ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὴν οὐτὲ τὸ Μονογενὴ του δὲν λυτήθηκε. Σκέψου πόσο πλήρως ὁ Θεὸς γιὰ τὸν καθένα, καὶ μὴν περιφροῦς τὴ σωτηρία του, ἀλλὰ πῆγαινε καὶ γυρίσέ τον πίσω σὲ μᾶς, καὶ πείσε τον νὰ μὴν πῆσῃ πιά σὺς ἴδιες ἀμαρτίες,

τῶντοντας, καὶ πολλὴν ὕμν ἔχω χάρι, εἰς ὅμοις οὕτως ἐστὶ ἐσπλαγχνος. Τάχα δὲ οἶμαι πολλοὺς τῶν μὴδὲν ἡμαρτηκότων ταῦτα ποιεῖν, ἀλγούντας ὅπερ τῶν ἀδελφῶν τραυμάτων. Διὰ τοῦτο δυνάμει καὶ κόπῳ, ἐπὶ ταύτῃ ἐγγὺς τὸν διάβολος λυμᾶνται. Ἄλλ' εἰ βουληθεῖτε, ταχέως αὐτοὺς τὴν εὐδοκίαν ἀπορρέζομεν. Πῶς καὶ τίνα τρόπο; Εἰ τοὺς νοσούντας ὑγιαίνοντες ἴδωμεν· εἰ τὰ δίκτυα τῆς διδασκαλίας ἀπλώσαντες περιεβόημεν τοὺς θηριακώτους ζητοῦντες, καὶ ἐξ αὐτῆς τοῦ λέντος τῆς σάργγος αὐτοὺς ἐξαρπάσωμεν. Μὴ γὰρ μοι λέγῃ· Ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἀποδοκιμασθέντες. Κἂν δέκα μόνον ὦσιν, ἢ οὐχὺς οὗσα ζημία· κἂν πέντε, κἂν δυο, κἂν ἐξ. Ἐπεὶ καὶ ὁ ποιμὴν ἐκεῖνος τὰ ἐνενήντα ἑννέα διὰ τοῦτο καταλίπων πρόβατα, ἐπὶ τὸ ἐν ἔτρεχε, καὶ οὐκ ἐπανάβλεπεν ὥς πάλιν αὐτὸ ἐπανάγειν, καὶ τὸν ἑκατὸν ἀριθμὸν χωλοῦντα δι' ἐκείνου τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ πλανηθέντος ἐπλήρωσε (Ματθ. 18, 12). Μὴ λέγῃ, ὅτι εἰς ἐστὶν· ἀλλ' ἐνόησον, ὅτι ψυχὴ ἐστὶ, δι' ἣν τὰ ὁρμήματα πάντα γέγονεν· δι' ἣν νόμοι, καὶ τιμωρίαι, καὶ κολασταὶ καὶ τὰ μυστὰ θαύματα, καὶ αἱ ποικίλαι τοῦ Θεοῦ πραγματαίαι· δι' ἣν οὐδὲ τὸ Μονογενὲς ἀφείλετο. Ἐνόησον ὅση τιμὴ ἀντιβέβηται καὶ ὅπερ τοῦ ἐνός, καὶ μὴ καταφρόνῃς τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπειλῶν ἡμῖν ἐπανάγειν, καὶ πεί-
σων ἡμᾶς τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν, καὶ ἀκούσαν ἔχονμε ἀπο-

καὶ ἔχομε ἀρκετὴ ἀπολογία. Ἄν ὅμοις δὲν παραδεχθῇ οὕτε τις συμβουλὴς μας οὕτε τις παρακλήσεις σας, τότε πιά θὰ χρησιμοποιοῦσῃ τὴν ἐξουσία πού μοῦ ἔδωκε ὁ Θεός, ὅχι γιὰ νὰ γκρεμίσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ στηρίξω.

δ'. Καὶ γι' αὐτὸ λέω ἀπὸ πρῖν, καὶ φωνάζω μὲ δυνατὴ φωνή, ὅτι ἂν κανεῖς ὕστερ' ἀπὸ αὐτὴ τὴ συμβουλὴ καὶ τὴ διδασκαλίαν, τρέξῃ πάλι στὴν παράνομη βρωμιὰ τῶν θεάτρων, δὲν θὰ τὸν δεχτῶ μέσα σ' αὐτὴς τὶς αὐλές, δὲ θὰ τοῦ μεταδώσω τὰ μυστήρια, δὲν θὰ τὸν ἀφήσω νὰ πλησιάσῃ τὴν ἁγία τράπεζα, μὰ ὅπως οἱ ποιμένες ἀπομακρύνουν τὰ γεμάτα ψώρα πρόβατα ἀπὸ τὰ καθάρια, γιὰ νὰ μὴ μεταδώσουν καὶ στ' ἄλλα τὴν ἀσθένεια, τὸ ἴδιο θὰ κάμω κι' ἐγώ. Κι' ἀφοῦ τὴν παλαιὰ ἐποχὴ ὁ λεπρὸς προστάζονταν νὰ παραμένῃ ἐξω ἀπὸ τὰ τεῖχη, κι' ἂν ἀκόμα ἦταν βασιλιάς διωχνόταν μὲ τὸ στέμμα του, πολὺ περισσότερο ἡμεῖς, θὰ πετάξωμε ἐξω ἀπὸ τὸν ἱερὸ αὐτὸ περίβολο αὐτὸν πού ἔχει λείπρα στὴν ψυχὴν του. Διότι ὅπως στὴν ἀρχή, τῆς προτροπῆς καὶ τῆς συμβουλῆς ἔκαμα χρῆσιν, ἔτσι καὶ τώρα, ὕστερ' ἀπὸ τὴν συμβουλὴ καὶ διδασκαλίαν εἶναι ἀνάγκη πιά νὰ βάλω μαχαίρι. Καὶ μάλιστα διότι ἔχω ἕνα χρόνον πιά ἀπὸ τότε πού καὶ δὲ σταματήσα νὰ σᾶς τὰ συμβουλεύω αὐτὰ πολλές φορές κι' ἀδιάκοπα. Ἄφοῦ λοιπὸν παραμένειν μερικοὶ σ' αὐτὴ τὴ σήψῃ, ἑμπρός, ὡς καθαρίζωμε πιά τὴν πληγὴ. Κι' ἂν δὲν ἔχω μαχαίρι, ἔχω ὅμως τὸ λόγο πῶς κοφτερόν κι' ἀπ' τὸ μαχαίρι· κι' ἂν

λογίαν. Εἰ δὲ μὴ ἀνέχοιτο, μὴδὲ ἡμῶν συμβουλευόντων, μὴδὲ ὡμῶν παρανοούντων, τῇ ἐξουσίᾳ χρῆσομαι λοιπὸν, ἥ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἔδωκεν οὗς εἰς καθάρειν, ἀλλ' εἰς οἰκοδομῆν.

δ'. Διὰ δὲ τοῦτο προλέγω, καὶ λαμβρῶ βῶθ τῇ φωνῇ, ὅτι εἰ τις μετὰ τὴν παρανοίαν ταύτην καὶ διδασκαλίαν ἐπὶ τὴν παρὰ νομὸν τῶν θεάτρων αὐτομολήσῃς λυμῇ, οὐδ' ὀξείωμαι αὐτὸν εἰσω τούτων τῶν περιβόλων, οὐ μεταδώσω μυστήριον, οὐκ ἀφήσω τῆς ἱερᾶς θύρας ἀφαστὰς τραπέζης· ἀλλ' ὥστε οἱ ποιμένες τὰ ψώρα ἐμπεπλησμένα πρόβατα τῶν ὑγιαίνοντων ἀπεργου-
σιν, ὥστε μὴ μεταβῶναι τοῖς λοιποῖς τῆς νόσου· οὕτω δὲ ἐργάσομαι καὶ ἐγώ. Εἰ γὰρ τὸ παλιν ὁ λεπρὸς ἐξῶ τῆς παρεμβολῆς ἐκατέωτο καθήμεν, κἂν βασιλεὺς ἦν, ἐξεβέβλητο μετὰ τοῦ διαθήματος, πολλὰ μὲλλον ἡμῖν τὸν τὴν ψυχὴν λαποῦντα ταύτης ἐκβαλόμενον τῆς ἱερᾶς παρεμβολῆς. Ὅποτε γὰρ τὴν ἀρχὴν παρανοῶν καὶ συμβολῇ ἐχρησάμεν, οὕτω καὶ νῦν μετὰ τοσαύτην παρανοίαν καὶ διδασκαλίαν ἀνέγκρι λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν ἐπαγγελίαν. Καὶ γὰρ ἐναντὶν ἔχω λοιπὸν τῆς πύλας ἐμπρός τῆς ὑμετέρας, καὶ οὐ διέλιπον πολλάναν καὶ συνεχὴς ταῦτα ὡμῖν παρανοῶν. Ἐπεὶ οὐκ ἐναπεμμένον τινας τῇ σηπιδῶν, φέρε λοιπὸν τὴν τομὴν ἐπαγγάμεν. Εἰ γὰρ μὴ σιδήριον ἔχω, ἀλλ' ἔχω λόγον σιδήρου τομώτερον· εἰ καὶ μὴ πῦρ βαστάζω,

δὲν βαστώ φωτιά, ἔχω ὁμως τὴ διδασκαλία πιὸ θερμὴ ἀπὸ τὴ φωτιά, πού ἔχει τὴ δύναμη καὶ καίη πιὸ δυνατά.

Μὴν ἀδιαφορῆς λοιπὸν γιὰ τὴν ἀπόφασί τῆ δικῆ μας. Διότι κι' ἂν εἴμαστε ἀνάξιοι ἡμεῖς καὶ τόσο ἐλάχιστοι, ὁμως ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἔβαλε στὰ χέρια μας ἐξουσία πού ἔχει τὴ δύναμη νὰ τὰ κάνη αὐτά. Νὰ πεταχτοῦν ἔξω λοιπὸν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, ὥστε κι' ὅσοι ἀπὸ μᾶς ἔχουν ὑγεία νὰ γίνουν πιὸ υγιεῖς, κι' ὅσοι εἶναι ἀσθενεῖς νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὴν ἀσκήμη ἀσθένειας. Κι' ἂν ἐφρίξατε πού ἀκούσατε τὴν ἀπόφασί αὐτή, (διότι σᾶς βλέπω ὅλους πού μελαγχολήσατε καὶ μαζευτήκατε), ἄς ἀλλάξουν, καὶ σβῆνῃ ἡ ἀπόφασί. Διότι ὅπως ἐλάβαμε τὴν ἐξουσία νὰ καταδικάζουμε, ἔτσι καὶ νὰ συγχωροῦμε, καὶ πάλι νὰ φέρνωμε στὴν Ἐκκλησία. Ἐπειδὴ δὲ θέλωμε ν' ἀποκόψωμε τοὺς ἀδελφούς μας, ἀλλὰ τὴ ντροπὴ τῆς Ἐκκλησίας ν' ἀποκρούσωμε. Μὰ τώρα καὶ οἱ Ἑθνικοὶ θὰ μᾶς περιφρονήσουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ μᾶς κοροϊδέψουν ὅταν ἀμαρτάνουμε καὶ ἀδιαφοροῦμε ἔτσι. Ἀλλὰ τότε κι' ἐκεῖνοι θὰ μᾶς ἐπαινέσουν πολὺ, καὶ τὴν Ἐκκλησία θὰ θαυμάσουν, καθὼς θὰ σεβασθοῦν τοὺς νόμους μας. Λοιπὸν κανεῖς ἀπ' ὅσους ἐπιμένουν στὴν ἴδια ἀπιστία, ἄς μὴν ἐρχεται στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ κι' εἰσεῖς νὰ τὸν μαλώνετε καὶ ἄς εἶναι σὰν ἐχθρὸς γιὰ ὅλους. Διότι, Ἄν ἕνας, λέει, δὲν ὑπακούσῃ στὸ λόγῳ πού σᾶς γράφουμε, αὐτόν νὰ τὸν σημεῖ γίνουμε, καὶ νὰ μὴν ἔχετε σχέσεις μα-

ζί τ ο υ. Καὶ νὰ κάμετε τοῦτο· οὔτε νὰ τοῦ μιλάτε, οὔτε νὰ τὸν δεχθῆτε στὸ σπίτι σας, οὔτε νὰ τὸν φέρετε στὸ τραπέζι σας, οὔτε νὰ μπῆτε, οὔτε νὰ βγῆτε, οὔτε νὰ παρουσιαστῇτε μαζί του, κι' ἔτσι εὐκόλως θὰ τοὺς κερδίσωμε πάλι. Κι' ὅπως οἱ κυνηγοὶ τὰ θηρία πού δύσκολα πιάνονται δὲν τὰ καταδιώκουν ἀπὸ ἓνα μέρος ἀλλὰ ἀπὸ παντοῦ, καὶ τὰ ρίχνουν μέσα στὴ σαγήνη, ἔτσι ἀκριβῶς κι' ἡμεῖς, ἄς κυνηγήσωμε ὅλοι μαζί αὐτούς πού ἔγιναν σὰν θηρία ἀνυπάκοοι, καὶ γρήγορα θὰ τοὺς ρίξωμε στὰ δίχτυα τῆς σωτηρίας, ἡμεῖς ἀπὸ ἐδῶ, ἐσεῖς ἀπὸ ἐκεῖ. Γιὰ νὰ γίνῃ λοιπὸν αὐτό, κι' ἐσεῖς πρέπει ν' ἀγανακτήσετε, ἡ καλύψετε νὰ πονέσετε γιὰ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ν' ἀποστραφῇτε λίγο τ' ἀδελφία σας αὐτὰ πού ἀσθενοῦν καὶ παρανομοῦν σ' αὐτά, γιὰ νὰ τὰ ἔχετε πάντοτε δικὰ σας. Διότι, ἂν παραβλέπετε τόσο μεγάλη καταστροφή, τὸ κρίμα σας δὲ θὰ ᾖ μικρό, ἀλλὰ θὰ λάβετε πολὺ μεγάλη τιμωρία. Καὶ ἀφοῦ στὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων, ἀν συλληφθῇ ἕνας ὑπηρέτης νὰ ἔχη κλέψῃ ἀσήμι ἢ χρυσάφι, δὲν τιμωρεῖται μόνον αὐτός πού συνελήφθηκε, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πού τὸ ἤξεραν μαζί μ' αὐτόν καὶ δὲν τὸ κατὰγγεῖλαν, πολὺ περισσότερο στὴν Ἐκκλησία. Διότι θὰ σοῦ πῇ τότε ὁ Θεός· Ὅταν ἔβλεπες νὰ ἔχη κλαπτὴ ἀπὸ τὸν οἶκο τὸ δικό μου χρὴ ἀσήμι, οὔτε σκεύος χρυσό, ἀλλὰ τὴ φρόνησή νὰ ἔχη ἀρπαχθῇ, κι' ἐκείνον πού ἔλαβε τὸ σῶμα τὸ τίμιον καὶ πῆρε μέρος σὲ τέτοια θυσία, νὰ ἔχη πᾶσι σὸν τόπο τοῦ διαβόλου, δηλαδὴ τὸ θέ-

ἀλλ' ἔστι μοι διδασκαλία πυρὸς θερμότερα, ἐκτονώτερον δυναμὴν καίαν.

Μὴ οὖν καταφρονεῖς τῆς ἀποφάσεως τῆς ἡμετέρας. Εἰ γὰρ εὐτελεῖς ἡμεῖς καὶ σφόδρα οἰκτροί, ἀλλ' ὅμως ἐνχεῖρισθῃμεν ἄξιαν παρὰ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος τὴν δυναμένην ταῦτα ἐργάζεσθαι. Ἐκβαλλόμεθα οὖν οἱ τοιοῦτοι, ἵνα οἱ τε ὑγιαίνοντες ἡμῖν ὑγιεινότεροι γένωνται, οἱ τε νοσοῦντες ἀνακτῶνται ἑαυτοὺς ἐκ τῆς χαλεπῆς ἀρρωστίας. Εἰ δὲ ἐφρίξατε ταῦτην ἀπόφασιν τὴν ἀπόφασιν (καὶ γὰρ ὁρᾷ πάντας συγκαλῶντας καὶ συνεσταλμένους ὄντας), μεταβαλλόμεθα, καὶ λήλυται τὰ τῆς ἀποφάσεως. Ὅσπερ γὰρ ἐξουσίαν ἐλάβομεν θῆσαι, οὕτως καὶ λύσαι, καὶ πάλιν ἐπαγαγεῖν. Οὐ γὰρ τοὺς ἀδελφούς ἡμῶν ἀποκρίναι βουλομένους, ἀλλὰ τὸ θναῖνός τῆς Ἐκκλησίας ἀποκρούσασθαι. Νῦν μὲν γὰρ καὶ Ἑλλήνας ἡμῶν καταγέλαστος καὶ Ἰουδαῖοι κομωδέησονται, ὅταν ἀμαρτάνοντες ἑαυτοὺς οὕτως περισφύωμεν. Τότε δὲ καὶ ἐκεῖνοι σφόδρα ἡμᾶς ἐπαινέσουσι, καὶ θαυμάζονται τὴν Ἐκκλησίαν, τῶν παρ' ἡμῖν αἰσθηθέντων νόμων. Μῆδεῖς τοίνυν τὸν ἐπιμνησθέντα τῇ αὐτῇ πορείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἐπιμνησθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ὧν ἐκτιμώμεθα, καὶ κοινὸς ὅσῳ πόλεμος. Εἰ τις γὰρ, φησὶ, οὐχ ὅπως οὐσία τῶ λόγῳ ἡ μὲν δὶα τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ (Β' Θεσα. 3, 14). Τοῦτο δὲ

ποιήσατε· μήτε λόγῳ μετάδοτε, μήτε εἰς οἶκον δέξασθε μήτε τραπέζης κοινωνήσατε, μήτε εἰσόδου, μήτε ἐξόδου, μήτε ἀγορᾶς· καὶ οὕτω βαθρῶς αὐτοὺς ἀνακηρύττετε. Καὶ καθότι οἱ κυνηγοὶ τὰ θυσάματα τῶν θηρίων οὐκ ἐξ ἑνὸς μέρους, ἀλλὰ πάντοθεν ἐλαύνοντες, εἰς τὴν σαγήνην ἐμβάλλουσιν· οὕτω θὴ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐκθρησκωθέντας συνελθόντες, καὶ ταχέως εἰς τὰ δίχτυα τῆς σωτηρίας ἐμβάλομεν, ἡμεῖς ἑνέσθον, ὅμως ἐκείθιν. Ἴν' οὖν τοῦτο γένηται, καὶ ἡμεῖς ἡμῖν συνανακτιώσαστε, μέλλον δὲ ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων ἀλγίστητε, καὶ μικρὸν ἀποστραφῆτε τοιούτους τὰ τοιαῦτα νοσοῦντας καὶ παρανομοῦντας τοῖς ἀδελφῶν, ἵνα διηκανέσῃ αὐτοὺς ἔχῃτε. Ὅμως γὰρ τὸ τυχόν ὡμὴν ὅτι κοίμα, εἰ παρίσθῃτε τοσοῦτην ἀνάγκην, ἀλλὰ μεγίστην ἔχετε τιμωρίαν. Εἰ γὰρ ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων οἰκίαις ἐν ἀλφ τῶν τοῦ οἰκετῶν ἀργυρίων ἡ χρυσὸν ὑπερλόμενος, οὐκ αὐτὸς καλῶς εἶναι μόνον ὁ ἀλόως, ἀλλὰ καὶ οἱ συνεισέτες καὶ μὴ καταγγέλλαντες, πολλὰ μέλονται ἐπὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐρεῖ γὰρ σοῦ τιμωρεῖται ὁ Θεός· Ὅταν ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ ἐμοῦ οὐκ ἀφῇρον, οὐδὲ χρυσὸν σκεῖος κλαπέν, ἀλλὰ σωφροσύνην συληθῇσαν, καὶ τὸν λαβόντα τὸ σῶμα τὸ τίμιον, καὶ τοιαύτης μετασχόντα θυσίας, ἀπελθόντα εἰς τὸ τοῦ διαβόλου χωρίον, καὶ τοιαῦτα παρανομήσας, πῶς λήσῃσιν; πῶς ἡγῶμαι; πῶς οὐκ ἀπηγγέλως τῷ Ιερεῖ; καὶ οὐ τὰς τυχούσας ἀπειθήθησιν εὐδύνας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, καίτοι γε μέλλων λυπεῖν,

ατρο, και νὰ παρανομή ἔτσι, πῶς ἐσώπα-
 σες; πῶς τὸ βάσταξες; πῶς δὲν τὸ εἶπες
 στὸν ἱερέα; καὶ θὰ σοῦ ζητηθοῦν εὐθύνες,
 ὄχι μικρές. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς κι' ἐγώ, ἂν
 καὶ θὰ λυπήσω ἔτσι, δὲ θὰ διστάσω νὰ
 λάβω τὰ βαρύτερα μέτρα. Διότι εἶναι πολὺ
 πιὸ καλὸ νὰ λυπηθοῦμε ἐδῶ γιὰ ν' ἀπαλ-
 λάξωμε ἀπὸ τὴ μέλλουσα κρίση, παρὰ νὰ
 φανοῦμε εὐχάριστοι στὰ λόγια καὶ νὰ τι-
 μωρηθοῦμε τότε μαζί μ' ἐσᾶς. Καὶ δὲν εἶναι
 βέβαια σωστὸ γιὰ μᾶς, οὔτε ἀκίνδuno νὰ
 σωπαίνωμε γι' αὐτά. Διότι καθένas σας
 θὰ ἔχη εὐθύνες γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἀλλὰ
 ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος γιὰ ὅλων τὴ σωτηρία.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲ θὰ πάψω νὰ λέω καὶ
 νὰ κάνω τὰ πάντα, κι' ἂν πρέπει νὰ λυ-
 πήσω, κι' ἂν πρέπει νὰ φανῶ βαρετός,
 κι' ἂν φορτικός, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ παρα-
 σταθῶ στὸ βῆμα ἐκεῖνο τὸ φοβερό, χωρὶς
 νὰ ἔχω λεκὲ ἢ ρυτίδα, ἢ κάτι τέτοιο. Καὶ
 μακάρι, μὲ τὶς εὐχὲς τῶν ἁγίων, κι' ὅσοι
 ἔχουν ὡς τώρα πλανηθῇ, γρήγορα νὰ
 γυρίσουν πίσω, κι' ὅσοι ἔμειναν ἀπρόσβλη-
 τοι νὰ προκόψουν περισσότερο σὲ ἀρετὴ
 καὶ φρονιμάδα, ὥστε κι' ἐσεῖς νὰ σωθῆτε,
 κι' ἐμεῖς νὰ νοιώθωμε εὐφροσύνη, καὶ ὁ Θεὸς
 νὰ δοξάζεται τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς
 ἀτέλειωτους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

οὐδενὸς φείσομαι τῶν ἐπαχθεστέρων. Πολλῷ γὰρ βέλτιον
 ἐπαισθεῖσθαι λυπηθέντας ἡμᾶς ἐξελίσσθαι τῆς μελλούσης κρίσεως,
 ἢ ῥήμασι χαριζόμενον μεθ' ὑμῶν κολασθῆναι τότε. Οὐδὲ γὰρ
 ἀσφαλὲς ἡμῖν, οὐδὲ ἀκίνδυνον, σιγῇ τὰ τοιαῦτα φέρειν. Ὑμῶν
 γὰρ ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ δώσει τὰς εὐθύνas· ἐγὼ δὲ τῆς ἀ-
 πάντων σωτηρίας ὑπεύθυνος. Διὰ τῆς τοῦτο οὐ παύσομαι πάντα
 ποιῶν καὶ λέγων, κἂν λυπησῶι δέη, κἂν ἐπαχθῇ φανῆναι, κἂν

φορτικόν, ὥστε δυνηθῆναι παραστῆναι τῷ βήματι ἐκεῖνο τῷ
 φοβερῷ, μὴ ἔχων σπῖλον ἢ ρυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων. Γέναιτο
 δὲ εὐχαῖς τῶν ἁγίων τοὺς τε διαφθαρέντας ἤδη ταχέως ἐπανελ-
 θεῖν, τοὺς τε μέινοντας ἀσινεῖς ἐπὶ μεῖζον προκοῖται κοσμιό-
 τητος καὶ σωφροσύνης· ἵνα καὶ ὑμεῖς σώζεσθε, καὶ ἡμεῖς
 εὐφρανώμεθα, καὶ ὁ Θεὸς δοξάζεται νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς
 ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΔΑΦΙΩΝ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

(τὰ ὅποια ὑπάρχουν εἰς τὸν τόμον αὐτόν)

Ματθαίου	3, 7 - 9	Σελίς 56	Ματθαίου	25, 11	Σελίς 167
»	5, 5	» 215, 242	»	25, 12	» 167 - 8
»	5, 11 - 12	» 307	»	25, 27	» 207
»	5, 16	» 23	»	25, 31 κ.έ.	» 217 - 8
»	5, 19	» 190	»	25, 40	» 64, 165-6, 218
»	5, 20	» 109, 201	»	25, 41	» 219
»	5, 22	» 207	»	26, 15	» 39
»	5, 27 - 8	» 194 - 5, 200	»	26, 21	» 38
»	5, 28	» 195, 197, 200, 315	»	26, 22	» 38
»	5, 29	» 26	»	26, 35	» 171
»	5, 30	» 306	»	26, 69	» 171
»	5, 39	» 307	»	26, 75	» 184
»	5, 44	» 306, 308	»	27, 4	» 128, 151
»	5, 44 - 5	» 263	Μάρκου	2, 5	» 203
»	5, 45	» 64, 307	»	4, 24	» 241
»	6, 6	» 179	»	14, 68	» 171
»	6, 12	» 127, 233	Λουκά	3, 8	» 121
»	6, 33	» 179	»	7, 47	» 206
»	7, 2	» 65, 123, 263	»	9, 5	» 76
»	7, 13	» 131, 134-5	»	9, 10 - 12	» 76
»	7, 14	» 77	»	10, 18	» 148
»	8, 20	» 308	»	11, 5	» 170
»	9, 6	» 308	»	12, 18	» 58
»	10, 11 - 15	» 116	»	12, 48	» 185
»	10, 42	» 166, 216	»	12, 49	» 191
»	11, 28	» 186	»	13, 2	» 81
»	11, 29	» 178, 308	»	13, 34	» 176
»	11, 30	» 77	»	15, 18	» 152
»	16, 17	» 170	»	16, 9	» 84
»	16, 27	» 177	»	16, 19	» 41, 116, 117
»	17, 20	» 182	»	16, 21	» 87
»	18, 6	» 64	»	16, 22	» 56, 58, 137
»	18, 14	» 64	»	16, 23	» 138
»	18, 26	» 207	»	16, 24	» 61, 65, 72, 121, 125, 138, 241
»	19, 21	» 196, 307	»	16, 25	» 66, 125, 129, 241
»	19, 29	» 307	»	16, 25 - 6	» 72, 121, 139 - 142
»	21, 19	» 39	»	16, 26	» 83
»	21, 31	» 211	»	16, 27 - 28	» 242
»	23, 37	» 228			
»	25, 2	» 165			
»	25, 4	» 196			
»	25, 8 - 9	» 165			
»	25, 10	» 167			

Λουκά	16, 28 - 30	Σελίς 89	Α' Κορινθίους	9, 25	Σελίς 83
»	16, 31	» 90	»	9, 27	» 78, 154
»	17, 10	» 149, 244	»	10, 11	» 72
»	18, 11	» 128, 244	»	10, 12	» 153
»	18, 13	» 161, 179	»	10, 31	» 23, 29, 41
»	19, 8	» 59	»	11, 27	» 76, 237
»	19, 21	» 196	»	11, 28	» 202, 237
»	19, 23	» 207	»	11, 30 - 2	» 76
»	23, 34	» 308	»	11, 31	» 98
»	24, 48	» 40	»	15, 9	» 162, 243
»	25, 40 - 3	» 224	»	15, 10	» 162, 172
»	31, 32	» 153	»	15, 33	» 276
Ἰωάννου	5, 14	» 76, 214	»	15, 41	» 127
»	6, 45	» 71	»	16, 1	» 255
»	6, 71	» 38	»	16, 1 - 2	» 252
»	7, 37 - 8	» 218	»	16, 2	» 256 - 8
»	8, 44	» 56	»	16, 3 - 4	» 259 - 0
»	12, 6	» 261	Β' Κορινθίους	2, 7	» 151
»	12, 47	» 39	»	2, 8	» 150
»	13, 18	» 38	»	2, 11	» 151
»	16, 33	» 78	»	4, 16	» 99
»	18, 4	» 39	»	5, 20	» 40
»	18, 23	» 307	»	6, 14	» 132
»	19, 15	» 254	»	7, 10	» 26, 214
»	21, 15	» 184	»	9, 7	» 258
Πράξεις	1, 9	» 308	»	11, 2	» 177 - 8
»	8, 30	» 72	»	11, 24 - 5	» 255
»	10, 4	» 165, 215	»	12, 21	» 105, 154, 185, 203
»	11, 29	» 253	»	13, 3	» 203
»	16, 17	» 57	Γαλάτας	2, 9 - 10	» 252
»	20, 26 - 7	» 240	»	2, 10	» 253
»	28, 4	» 50	»	3, 27	» 218
Ρωμαίους	2, 3 - 5	» 75	»	4, 10	» 21
»	2, 12	» 201	»	4, 19	» 146 - 8
»	6, 7	» 57	»	4, 21 - 3	» 199
»	9, 2	» 147	»	6, 9 - 10	» 64
»	9, 13	» 204	Ἐφεσίους	4, 17	» 104
»	12, 8	» 258	»	4, 31	» 78
»	12, 15	» 149	»	5, 4	» 52
Α' Κορινθίους	1, 4 - 5	» 207	»	5, 27	» 177
»	2, 1, 4, 6	» 71	Φιλιππησίους	1, 7	» 146
»	2, 9	» 172	»	3, 1	» 282
»	3, 13	» 195	»	3, 19	» 295
»	4, 4	» 127	»	3, 21	» 309
»	4, 15	» 147	»	4, 4	» 104
»	4, 17	» 194	»	3, 1	» 23
»	5, 1	» 116, 149	Κολοσσαεῖς	2, 14	» 255
»	5, 2	» 149	Α' Θεσ / κείς	4, 4 - 5	» 104
»	5, 5	» 76	»	4, 13	» 99, 100, 102 - 4
»	5, 6	» 150	»	4, 14	» 100
»	5, 8	» 22	»	4, 17	» 308
»	5, 12	» 275	Β' Θεσ / κείς	2, 7	» 253
»	7, 25	» 196	»	3, 10, 13	» 262
»	7, 34	» 178			
»	9, 16, 18	» 197			

Β' Θεσ /κεῖς	3, 14	Σελίς 318	Ἑβραίους	5, 1 - 2	Σελίς 238
Α' Τιμόθεον	1, 15	» 243	»	10, 28 - 9	» 202
»	5, 6	» 77, 298	»	10, 32 - 34	» 255
»	6, 7	» 284	»	11, 4	» 213
»	6, 15	» 208	»	11, 31	» 213
Β' Τιμόθεον	2, 5	» 83	»	11, 34 - 8	» 174
»	2, 20 - 1	» 70	»	11, 37	» 83
»	2, 24	» 37	»	12, 6	» 52
»	3, 12	» 78	»	12, 7	» 180
»	4, 2	» 237	»	12, 14	» 202
Φιλήμονα	10, 12	» 124	»	15, 2	» 63
Ἑβραίους	4, 12	» 177	Ἰακώβου	2, 17	» 231

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΛΑΦΙΩΝ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

(τὰ ὅποια ὑπάρχουν εἰς τὸν τόμον αὐτόν)

Γένεσις	1, 11	Σελίς 261	Γ' Βασιλειῶν	21, 19	Σελίς 159
»	2, 16	» 183	»	21, 29	» 128, 160,
»	3, 16	» 214	»		» 164
»	3, 19	» 183	Δ' Βασιλειῶν	12, 13	» 210
»	4, 9 - 13	» 156	»	20, 6	» 247
»	9, 9	» 198	Ψαλμοὶ	2, 10	» 208
»	9, 25	» 124	»	4, 5	» 245
»	17, 5	» 125 - 6	»	6, 6	» 241
»	18, 20 - 21	» 287	»	6, 7	» 44, 214
»	22, 2	» 108	»	7, 10	» 177
»	36	» 204	»	8, 4	» 160
»	37, 7	» 94	»	9, 19	» 220
»	37, 20	» 95	»	14, 3 - 4	» 25
»	37, 35	» 97	»	23, 1	» 160, 185
»	42, 9	» 96	»	23, 94	» 160
»	42, 22	» 97	»	37, 5	» 186
»	47, 9	» 82	»	6, 3	» 43
Ἐξοδος	20, 4	» 212	»	6, 4 - 6	» 44, 299
»	20, 10	» 278	Μιχαίας	6, 2	» 288
»	20, 14	» 193, 197,	»	6, 3	» 180, 288,
»		211	»		307, 313
»	21, 17	» 272	Ἰωνᾶς	1, 1	» 184
»	31, 13	» 278	»	1, 3	» 159, 185
»	32, 1, 4	» 212	»	1, 5 - 6	» 186
»	32, 10, 32	» 246	»	1, 12	» 187
Ἄριθμοι	11, 15	» 83	»	3, 4	» 111 - 2,
»	11, 18	» 223	»		148, 160,
Δευτερονόμιον	4, 39	» 212	»		184, 188
»	6, 4	» 212	»	4, 2	» 160
»	6, 12	» 175	»	4, 10 - 11	» 288
»	8, 10 - 11	» 46	Ζαχαρίας	1, 3	» 205
»	10, 18	» 278	Μαλαχίας	3, 10	» 62
»	32, 1	» 226	Ἡσαΐας	1, 1	» 226
»	32, 15	» 46, 175	»	1, 2	» 226, 288
Ἰησοῦς Ναυῆ	2, 3 - 4	» 213	»	1, 4 - 6	» 228
»	2, 9	» 212	»	1, 7, 10	» 229
»	2, 11	» 213	»	1, 13 - 15	» 229
»	6, 3 - 5, 7	» 211	»	1, 16	» 209, 229
Α' Βασιλέων	2, 28	» 293	»	1, 16 - 17	» 230
»	2, 30	» 30	»	1, 18	» 206, 230
»	16, 7	» 209	»	1, 19 - 20	» 274
Β' Βασιλειῶν	12, 1 - 6	» 158	»	22, 13	» 295
»	12, 8	» 293	»	26, 12	» 76
Γ' Βασιλειῶν	13, 2	» 227	»	40, 1 - 2	» 75
»	16, 1	» 210	»	40, 6	» 284
»	19, 4	» 83	»	40, 6 - 8	» 60

Ἡσαΐας	43, 25	Σελίς 209, 243	Ἰεζεκιήλ	94, 8	ΙΣελίς 54
»	43, 26	» 93, 113,	»	105, 1	» 243
»		» 155, 158,	»	105, 30	» 29
»		» 224	»	108, 31	» 217
»	53, 7	» 199	»	119, 9	» 220
»	55, 1	» 216	»	138, 7	» 185
»	57, 18	» 113	»	138, 17	» 25
»	64, 1 - 2	» 211	»	144, 9	» 206
»	65, 5	» 299	»	144, 13	» 217
Ἰερεμίας	2, 5	» 180, 288,	»	144, 15, 16	» 218
»		313	Ἰωβ	1, 8	» 37
»	2, 19	» 152	»	1, 21	» 105, 284
»	3, 7	» 170	»	4, 2 - 6	» 49
»	5, 1	» 247	»	31, 32	» 65
»	5, 4	» 207	»	31, 34	» 244
»	7, 16	» 84	»	40, 3	» 130
»	8, 4	» 133, 154,	Παροιμίας	6, 27 - 9	» 315
»		170, 205	»	9, 18	» 276
»	8, 5	205	»	11, 26	» 29
»	20, 7 - 9	» 34	»	18, 17	» 224
»	20, 14	» 83	»	19, 17	» 216, 217
»	31, 31 - 2	» 198	»	20, 6	» 164
»	31, 34	» 71	»	20, 9	» 73, 127,
Ἰεζεκιήλ	3, 17	» 113, 240	»		284, 239
»	18, 23	» 171	»	24, 27	» 59
»	18, 24	» 205	»	27, 7	» 298
»	33, 11	» 206	»	31, 6	» 123
»	45, 3	» 211	Ἐκκλησιαστής	2, 1	» 52
»	48, 8	» 84, 87	»	4, 1	» 62
»	48, 13	» 163	»	4, 3	» 66
»	48, 17 - 8	» 284	»	7, 40	» 59
»	48, 21	» 270	»	8, 6	» 238
»	49, 18	» 280	»	10, 9	» 233
»	50, 5	» 209	»	12, 13	» 297
»	50, 6	» 170	»	15, 17	» 275
»	50, 19	» 178	»	19, 27	» 27
»	76, 11	» 205	»	22, 10	» 105
»	77, 33	» 22	»	34, 28	» 133, 193
»	77, 34	» 175	Ἄσμα	5, 2	» 145
»	88, 8	» 206	Σ. Σολομώντος	3, 1	» 19
»	89, 10	» 50, 83	Ῥοση	11, 8	» 230
»	94, 2	» 214, 215	Ἀμώς	2, 11	» 293

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

πὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν τόμον αὐτόν.

(Οἱ ἀριθμοὶ δείχνουν τὰς σελίδας)

Α

Ἀαρὼν 212, 226
Ἀβελ 156,
Ἀβραάμ 56, 63 - 65, 72, 82, 84, 86 - 90,
107, 120-1, 125, 129, 168, 198, 200,
204, 241, 283
Ἀγκυρά 10
Ἀδὰμ 61, 122, 183, 231, 273, 309
Ἀθῆναι 2
Αἴγυπτος - οἱ 82, 95, 204, 223, 278
Αἰθίοψ 71
Ἀκάκιος Βεροίας 7
Ἀμαληκίτες 20
Ἀνδραγαθίος 2
Ἀνδρέας Ἀπόστολος 313 - 314
Ἀυθοῦσα 2
Ἀνόμοιοι 5
Ἀντίοχεια 2 - 4, 8, 17, 31, 33, 249, 301
Ἀντίοχος 2
Ἀντίοχος Πτολεμαῖδος 7
Ἀντίταυρος 10
Ἀπολιναρισται 5
Ἀπολλῶ 9
Ἀπόστολοι ὄγιοι 313
Ἀραβισσὸς 10
Ἀρειανοὶ - ἰσμός 5 - 6
Ἀρκάδιος 4, 7, 9 - 10
Ἀρμενία 4, 10
Ἀσκητήριον 3
Ἀχαάβ 155, 158, 164

Β

Βαβύλας ἅγιος 86
Βαβυλῶν - ἰα 82, 192, 316
Βαρνάβας ἀπόστολος 2, 263
Βαρούχ 9
Βασιλίσκος 11
Βενιαμὴν 96
Βιθυνία 9

Γ

Γαλατία - αἱ, 4, 252 - 253, 255, 258 - 9

Γαλιλαῖοι 81
Γόμορα 76, 115 - 6, 229 - 30, 287
Γοτθία - οἱ 6
Γρηγόριος ὁ Ναζ. 4

Δ

Δανιὴλ 157, 174, 182, 299
Δαυὶδ 9, 44 - 5, 82, 84, 156 - 7, 160,
206, 209 - 11 213 - 4, 247, 288
Διακαινίστιμος ἑβδομάς 4
Διόδωρος 3
Δρῦς σύνδοδος 8 - 9.

Ε

Ἑβραῖοι - ἱκὼν 15, 255, 313
Ἑζεκίας ὁ προφήτης 247
Ἑλένη ἁγία 313
Ἑλισσαῖος 9, 174, 280
Ἑλληνες - ἱκὴ 2, 17, 91, 102, 132, 253
- 4, 273 - 4, 278, 285, 318
Εὐα 122
Εὐδοκία 7
Εὐδοξία 4, 7 - 9
Εὐτρόπιος 4 - 5
Ἐφεσος 8, 240

Ζ

Ζακχαῖος 59

Η

Ἡλίας ὁ προφήτης 9, 83, 128, 160, 166,
174, 183, 293
Ἡσαίας ὁ προφήτης 226, 232
Ἡσαΐ 204

Θ

Θάρρα 204
Θεόγνωστος 8
Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας 5, 7 - 8
Θεσσαλονίκη - κείς 10, 249, 255, 262

Θωμᾶς ἅγιος 7

I

Ἰακώβ 45, 82, 125
 Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος 254, 231
 Ἰγνάτιος ὁ μάρτυς 2
 Ἰεζάβελ 158-9
 Ἰεζεκιήλ 247
 Ἰερεμίας 9, 34, 83-4, 170, 198, 207, 247, 288
 Ἰεριχώ 211
 Ἰερουσαλὴμ 226, 228, 247, 253, 263
 Ἰησοῦς Ναυῆ 9, 213
 Ἰννοκέντιος 10
 Ἰούδας - Ἰουδαία - οἱ, 34, 39, 40, 90, 91, 175-6, 223, 226, 229, 238, 253-5, 261, 285, 295, 299, 307, 318
 Ἰούδας ὁ προδότης, 128, 148, 151
 Ἰσαάκ 82 108-9, 125, 168
 Ἰσαάκιος ὁ Συρίσκος 7
 Ἰσαυροὶ 10
 Ἰσιδωρος 5
 Ἰσραὴλ 212, 228, 240
 Ἰωάννης ὁ Ἀπόστολος 198, 249
 Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος 56, 121
 Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος 1 - 15, 17, 31, 65, 86, 143, 145, 235, 249, 265, 301, 311
 Ἰωαννῖται 10
 Ἰώβ 37, 49, 57, 65, 78, 99, 107, 130, 231, 244, 287, 299
 Ἰωνᾶς 155, 159-60, 182, 186, 288
 Ἰωσήφ 94, 96, 168

K

Κάϊν 51, 155-6
 Καῖσαρ 254
 Καισάρεια 10
 Καλάνδες 17, 33
 Καρτέριος 3
 Καστρικία 7
 Κελτική 6
 Κλωθώ 290
 Κόμανα 11
 Κορίνθιοι 149, 151-2, 203, 249, 255 - 6, 260
 Κορνήλιος 215
 Κουκουσός 10
 Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας 4, 313
 Κωνσταντινούπολις 1, 3 - 4, 7 - 10, 17, 311, 313

Κωνσταντῖος ὁ Β' 5
Λ

Λάζαρος ὁ πτωχός 14 - 15, 31, 33, 41, 43, 47 - 9, 52 - 3, 55 - 6, 58 - 63, 65 - 7, 72 - 4, 80, 85 - 7, 89 - 90, 99, 102, 111, 118-9, 125-6, 129-30, 136-8, 140, 142, 242, 249, 282
 Λεόντιος 10
 Λιβάνιος 2
 Λουκάς ὁ Εὐαγγελιστής 253 - 4
 Λουκιανός 15
 Λώτ 125, 231

M

Μαθηναῖοι 28
 Μαξιμιανός 11
 Μαρία, ἀδελφὴ Μωϋσέως 206
 Μάρσα 7
 Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ 4
 Μελέτιος ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας 3
 Μεσοποταμία 82
 Migne 12, 17, 31, 143, 235, 249, 265, 301, 311
 Μωϋσῆς 183, 197, 213

N

Ναβουθὲ 158-9
 Νάθαν 157-8, 210
 Νεκτάριος ὁ Κων/πόλεως 4
 Νέρων 253
 Νίκαια Βιθυνίας 10
 Νινευί - ῖται 148, 159, 211, 288
 Νῶε 122 - 3, 125, 168, 198, 213, 247, 299

O

Οἰκουμένη ὁ Σύννοδος Β' 3
 Ὀνήσιμος 124
 Ὀνώριος 10
 Οὐάλης 5

Π

Παλαιστίνη 82, 156
 Παυλινιανοὶ 5
 Παῦλος ὁ Ἀπόστολος 2, 6, 9, 14, 19, 21 - 3, 26, 28, 33, 37, 40 - 1, 49 - 50, 57, 63 - 4, 69, 71, 75 - 8, 83, 98, 99 - 100, 102 - 4, 121, 124, 127. 132, 146,

148 - 53, 161 - 2, 172, 177 - 8, 185, 194, 197, 201 - 2, 205, 207, 214, 228, 231, 237 - 8, 240, 243, 249, 252 - 8, 260, 262, 268 - 9, 276, 282, 298, 308 - 9, 314

Πενθέκτη Σύνοδος 17

Περσία - αι - ική 6, 278, 284

Πεσιτιώ 15

Πέτρος ὁ Ἀπόστολος 2, 170 - 1, 184 - 5, 253, 314

Πιλάτος 81

Πιτυούς 11

Πράξεις Ἀποστόλων 253

Πύθων 57

Ρ

Ραάβ 203, 211-3

Ρώμη-αἰοι-αἰκός 2, 19, 121, 204, 249, 254

Ρουβήμ 97

Σ

Σαμαρείτης-ις 15, 113, 308

Σαμουήλ 9, 210

Σαούλ 210

Σατανᾶς 76

Σαῦλος 263

Σεβηριανός Γαβάλων 7, 143

Σεκούνδος 2

Σέλευκος Α΄ ὁ Νικάτωρ 2

Σεραφεῖμ 226, 232 - 3

Σιδών - ια 257

Σίμων ὁ Φαρισαῖος 206

Σκυθία 6

Σόδομα - ἴται 76, 115-6, 229-31, 287

Σολομών 19, 123, 145, 164, 315

Σοφίας ἁγίας Ναὸς 9 - 10

Στέφανος διάκονος 254

Σύβαρις - ἴται 114

Συρία 2 - 3

Τ

Τεσσαρακοστή 4

Τιμόθεος 9, 276, 314

Τίτος 9

Φ

Φαρέτριος 10

Φαρισαῖος 244

Φίλιππος ὁ Ἀπόστολος 72

Φινεές 28 - 9

Φλαβιανός 3, 17, 19

Φοινίκη 6, 7

Χ

Χαλκηδών 8

Χαναάν 124

Χερουβεῖμ 232

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Τὰ ἔργα τοῦ Χρυσοστόμου :
- Βενετία, 1503, 6 τόμοι, κείμενο Λατινικό.
 - Fronton du Duc, 1609 - 1633, 12 τόμοι, κείμενο Ἑλληνικό καὶ Λατινικό.
 - Henry Saville, Eton 1612, 8 τόμοι, κείμενο Ἑλληνικό.
 - Montfaucon, Παρίσιοι, 1718 - 1738, Ἑλληνικό καὶ Λατινικό.
 - Ἔκδοσις Ὁξφόρδης, 1845 - 1862.
 - Migne, Παρίσιοι, 1859 - 1862, 18 τόμοι, Ἑλληνικό καὶ Λατινικό κείμενο.
 - Πολλές ἐπὶ μέρους ἐκδόσεις.
- Παλλαδίου, ἐπισκόπου Ἐλενουπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ, Διάλογος Ἱστορικός, γενόμενος πρὸς Θεόδωρον, δίκονον Ρώμης, περὶ βίου καὶ πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (ἐγράφη 407 - 420), Migne Ἑ. Π. 47, 5 - 82.
- Φωτίου τοῦ μεγ. Μυριόβιβλος, Migne Ἑ.Π. 103, 105 - 119.
- Σωκράτους, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 6, 2 - 23 καὶ 7, 25 - 45.
- Σωζομένου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 8, 2 - 28.
- Θεοδωρήτου, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, 5, 27 - 36.
- Γεωργίου Ἀλεξανδρείας (620 - 630), Ἐξήγησις, ἥτοι βίος καὶ πολιτεία καὶ θαύματα Ἰωάννου τοῦ Χρυσ.
- Θεοδώρου Τριφυθούτων (τέλη Ζ' αἰῶνος), Περί τοῦ βίου καὶ τῆς ἐξορίας καὶ τῶν θλίψεων Ἰωάννου τοῦ Χρυσ. Migne Ἑ.Π. 47, 11 καὶ.
- Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ (1 αἰών), Βίος καὶ πολιτεία Ἰ. τοῦ Χρυσ. Migne Ἑ.Π. 114, 1045 - 1209.
- Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, Λόγος ἐγκωμιαστικός εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσ., Migne, Ἑ.Π. 107, 228 - 292.
- Κοσμᾶ Βεστίτωρος, Ἐγκώμια εἰς Ἰ. τὸν Χρυσ., Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1925.
- Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Λόγος εἰς ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου Ἰωάννου τοῦ Χρυσ., Ἐπετηρὶς Βυζ. Σπουδῶν, Ἀθῆναι 1925.
- Νικήτα Παφλαγόνης, Ἐγκώμιον, Anal. Bolland. 1934, 51-6.
- Chr. Baur, St. Jean Chrysostome et ses oeuvres, Louvain 1907.
- Μονογραφίαι κ λ π
- Tillemont, Paris 1706
 - Stilling 1753.
 - Montfaucon ἑ.ά.
 - Martin, Montpellier 1860.
 - Puech, Paris 1890, 1.
 - Legrand, Paris 1924.
 - Βασιλείου Μητρ. Ἀγχιάλου, Ἀθῆναι 1902.
 - Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Ἀλεξάνδρεια 1908.
 - Δ. Μπαλάνου, Πατρολογία, Ἀθῆναι 1930.
 - Π. Χρήστου, Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐν Ὁρθοξ. καὶ Ἠθικῇ Ἐγκυκλ., Τόμος δος, Ἀθῆναι 1965, ὅπου καὶ πλουσία ἄλλη βιβλιογραφία.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, ΒΙΟΓΡΑΦΙΑσελ. 1-11

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ » 12

ΤΑ ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟ-
ΜΟΥ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ » 13-15

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΚΑΛΑΝΔΑΣ σελ. 17-30

Χωρίς νά είναι παρών ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανός. Ἐκφωνήθηκε δὲ ἐναντίον ἐκείνων πού παρατηροῦν τὶς πρωτομηνι-
ες καὶ πού κάνουν χοροὺς στὴν πόλη, κι' ἐπάνω στὸ ρητὸ τοῦ Ἀποστόλου, Ὅ
κἀθε τί γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θε-
οῦ νά τὸ κάνουντε.

Λόγος ἐν ταῖς Καλάνδαις, μὴ προ-
ελθόντος τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας
Φλαβιανοῦ. Ἐλέχθη δὲ κατὰ τῶν παρα-
τηρούντων τὰς νεομηνίας, καὶ κατὰ τὴν
πόλιν χορείας τελούντων, καὶ εἰς τὸ
ῤῥήτὸν τοῦ Ἀποστόλου· Τὰ πάντα
εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΤΩΧΟΝ ΛΑΖΑΡΟΝ ΛΟΓΟΙ ΕΠΤΑ σελ. 31-142

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ σελ. 33 - 54

Μετὰ τὶς Καλάνδες, τὴν ἐπόμενη μέ-
ρα, στὴν Ἀντιόχεια ἐκφωνημένος, ἐναν-
τίον ἐκείνων πού μπαίνουν στὶς ταβέρνες
καὶ στήνουν χοροὺς στὴν πόλη, καὶ περὶ
τοῦ ὅτι δὲν πρέπει ὁ διδάσκαλος ν' ἀπελ-
πίζεται γιὰ τοὺς μαθητὲς του, κι' ὅταν
πρὸς τὸ παρὸν δὲν συμμορφώνονται,
καὶ στὸν φτωχὸ Λάζαρο καὶ στὸν
πλούσιον.

Μετὰ τὰς Καλάνδας τῇ ἑξῆς ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ λεχθεὶς κατὰ μεθύνωντων, καὶ περὶ
τῶν εἰς καπηλεῖα εἰσιόντων καὶ εἰς τὴν
πόλιν χορείας τελούντων, καὶ ὅτι τὸν
διδάσκαλον οὐ χρὴ ἀπογινώσκειν τῶν
μαθητῶν, κἀν πρὸς τὸ παρὸν μὴ πεί-
θωνται, καὶ εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον
καὶ τὸν πλούσιον.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ σελ. 55 - 66

Καὶ ὅτι οἱ ψυχὲς ἐκείνων πού πεθαί-
νουν βία καὶ δὲν γίνονται δαίμονες καὶ πε-
ρὶ κρίσεως καὶ ἐλεημοσύνης.

Εἰς τὸν Λάζαρον λόγος δεῦτερος, καὶ
ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν βιοθανόντων οὐ
γίνονται δαίμονες, καὶ περὶ κρίσεως καὶ
ἐλεημοσύνης.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ σελ. 67 - 85

Καὶ διατὶ δὲν εἶπε, Ἐλαβεῖς τ' ἀ-
γαθὰ σου στὴ ζωὴ σου, ἀλλὰ
πληρώθηκες, καὶ διατὶ οἱ δίκαιοι
κινδυνεύουν πολλὰς φορὲς ἐνῶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ ξεφεύγουν τοὺς κινδύνους.

Εἰς τὸν Λάζαρον λόγος τρίτος, καὶ
τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπεν, Ἐλαβεῖς τὰ
ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου,
ἀλλ' ἀπέλαβεῖς· καὶ διὰ τὸ ὅτι μὲν
δίκαιοι κινδύνους πολλάκις περιπίπτου-
σιν, οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ τοὺς διαφεύ-
γουσιν.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ σελ. 86 - 98

Καὶ ὅτι ἡ συνειδηση συνειθίζει νὰ μᾶς ὑπενθυμίζει παλιὰς ἁμαρτίες, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ.

Εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ τὸν Λάζαρον, λόγος τέταρτος· καὶ ὅτι τὸ συνειδὸς εἰώθεν ἡμᾶς ἀναμνησκεῖν παλαιὰ ἁμαρτήματα, καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ σελ. 99 - 110

Στὸ ρητὸ τοῦ Ἀποστόλου· Δὲ θέλω, ἀδελφοί μου, νὰ ἔχετε ἄγνοια γιὰ ὅσους ἔχουν κοιμηθῇ, ὥστε νὰ μὴν λυπᾶσθε· καὶ στὸν Ἰώβ καὶ τὸν Ἀβραάμ.

Εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου· Περιδὲ τῶν κεκοιμημένων οὐ θέλω ὑμᾶς ἄγνοεῖν, ἀδελφοί, ἵνα μὴ λυπῇσθε· καὶ εἰς τὸν Ἰώβ καὶ τὸν Ἀβραάμ.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ σελ. 111 - 130

Στὸν σεισμὸ καὶ στὸν πλοῦσιον καὶ στὸν Λάζαρο, κι' ἀπὸ τοῦ ἦρθε ἡ ὑποδούλωση στὸν ἄνθρωπο.

Εἰς τὸν σεισμὸν καὶ εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ εἰς τὸν Λάζαρον, καὶ πόθεν ἡ δουλεία ἐγένετο.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ σελ. 131 - 142

Σ' αὐτοὺς ποὺ πῆγαν στὶς ἵπποδρομίες, καὶ πάνω στὸ ρητὸ τοῦ Εὐαγγελίου· Νὰ μπῆτε ἀπὸ τὴ στενὴ πύλη, γιατί εἶναι πλατεῖα ἡ πύλη κι' εὐρύχωρος ὁ δρόμος ποὺ φέρνει στὴν καταστροφὴ, κι' εἶναι πολλοὶ ὁσοὶ μπαίνουν ἀπ' αὐτὴν καὶ πρὸς τὸ τέλος, στὸν πλοῦσιον καὶ στὸ Λάζαρο.

Πρὸς τοὺς εἰς τὰς ἵπποδρομίας ἀπελθόντας, καὶ εἰς τὸ ρητὸν τοῦ Εὐαγγελίου· Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· καὶ πρὸς τὸ τέλος εἰς Πλοῦσιον καὶ εἰς τὸν Λάζαρον.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ, ΟΜΙΛΙΕΣ ΕΝΝΕΑ σελ. 143-234

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ σελ. 145 - 154

Ὅταν γύρισε ἀπὸ τὴν ἐξοχή.

Ἐξ ἀγροῦ αὐτοῦ ἐπανελθόντος.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ σελ. 155 - 162

Καὶ στὴ μελαγχολία τοῦ βασιλέα Ἀχαάβ, καὶ στὸν Ἰωνᾶ τὸν προφήτη.

Περὶ μετανοίας, καὶ εἰς τὴν σκυθρωπότητα βασιλέως Ἀχαάβ, καὶ εἰς Ἰωνᾶν τὸν προφήτην.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ σελ. 163 - 172

Γιὰ τὴν ἐλεημοσύνη καὶ στὶς δέκα παρθένες.

Περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ εἰς τὰς δέκα παρθένας.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ σελ. 173 - 181

Γιὰ τὴν μετάνοια καὶ τὴν προσευχή.

Περὶ μετανοίας καὶ εὐχῆς.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ σελ. 182 - 190

Γιὰ τὴν νηστεία, καὶ στὸν προφήτη Ἰωνᾶ, καὶ στὸν Δανιήλ, καὶ στοὺς τρεῖς παῖδες. Τὴν εἶπε ὅταν ἔφταναν οἱ ἅγιες νηστείες.

Περὶ νηστείας καὶ εἰς τὸν προφήτην Ἰωνᾶν, καὶ Δανιήλ, καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας. Ἐλέχθη δὲ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων νηστειῶν.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΚΤΗ	σελ. 191 - 202
Για τή νηστεία, τήν ἑκτη ἑβδομάδα τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.	Λεχθεῖσα περὶ νηστείας τῇ ἑκτῇ ἑβ- δομάδι τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.
ΟΜΙΛΙΑ ΕΒΔΟΜΗ	σελ. 203 - 220
Περὶ μετανόας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι γρήγορος στὴ σω- τηρία καὶ ἄργος στὴν τιμωρία· σ' αὐτὴ τὴν ὁμιλία καὶ ἡ παράξενη ἱστορία γιὰ τὴ Ραάβ.	Περὶ μετανόας καὶ περὶ κατανύξεως, καὶ ὅτι ταχύς ὁ Θεὸς εἰς σωτηρίαν καὶ βραδύς εἰς τιμωρίαν· ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς Ῥαάβ παράδοξος ἱστορία.
ΟΜΙΛΙΑ ΟΓΔΩΗ	σελ. 221 - 230
ΟΜΙΛΙΑ ΕΝΑΤΗ	σελ. 231 - 234
Καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν ἦρθαν στὶς συγκεντρώσεις καὶ γιὰ τὴν ἱερὴ τράπεζα καὶ γιὰ τὴν κρίση.	Περὶ μετανόας, καὶ εἰς τοὺς ἀπο- λειφθέντας ἐν ταῖς συνάξεσιν, ἐν ᾧ καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης καὶ περὶ κρί- σεως.
ΟΤΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ ΤΟ ΠΡΟΣ ΧΑΡΙΝ ΔΗΜΗΓΟΡΕΙΝ	σελ. 235-247
Ὅτι εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ γιὰ τοὺς ὁ- μιλητὲς καὶ γιὰ τοὺς ἀκροατὲς νὰ γίνεται λόγος μόνον γιὰ τὰ εὐχάριστα, καὶ ὅτι εἶ- ναι χρήσιμο καὶ μεγάλη ἀρετὴ ἡ κατὰ- κρίση τῶν ἁμαρτιῶν μας.	Ὅτι ἐπικίνδυνον καὶ τοῖς λέγουσι, καὶ τοῖς ἀκούουσι τὸ πρὸς χάριν δημη- γορεῖν, καὶ ὅτι χρησίμον καὶ δικαιοσύνη μεγίστη τὸ κατηγορεῖν τῶν οἰκίων ἁμαρτημάτων.
ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ	σελ. 249-264
Ἐκφωνήθηκε ὅταν πέρασε, χειμῶνα καιρὸ, καὶ εἶδε τοὺς ἄπορους καὶ τοὺς πτωχοὺς δίχως φροντίδα παραπεταμέ- νους στὴν ἀγορά.	Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ παριέναι αὐτὸν χειμῶνος ὥρα, καὶ ἰδεῖν τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς ἀνεπιμελήτους ἐρριμένους κατὰ τὴν ἀγοράν.
ΠΕΡΙ ΜΟΙΡΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΛΟΓΟΙ ΕΞΙ	σελ. 265-300
ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ	σελ. 267 - 271
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας.	Περὶ εἰμαρμένης τε καὶ προνοίας.
ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ	σελ. 272 - 277
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας.	Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης.
ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ	σελ. 278 - 281
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας.	Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας...
ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ	σελ. 282 - 288
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας.	Περὶ προνοίας καὶ εἰμαρμένης.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ	σελ. 289 - 294
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας.	Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας.
ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ	σελ. 295 - 300
Περὶ μοίρας καὶ προνοίας ἢ κατὰ τῆς λαιμαργίας	Περὶ εἰμαρμένης. Ἡ κατὰ γαστρι- μαργίας
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΠΟΛΑΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΛΟΝΤΩΝ	σελ. 301-309
Περὶ τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τῆς μικρῆς ἀξίας τῶν παρόν- των.	Περὶ τῆς τῶν μελλόντων ἀπολαύ- σεως, καὶ τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας.
ΣΕ ΟΣΟΥΣ ΕΤΡΕΞΑΝ ΣΤΑ ΘΕΑΤΡΑ	σελ. 311-319
Σὲ ὅσους παράτησαν τὴν ἐκκλησίαν κι' ἔτρεξαν στὶς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέα- τρα.	Πρὸς τοὺς κατὰλείψαντας τὴν ἐκκλη- σίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἵπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα.
ΕΔΑΦΙΩΝ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ	σελ. 321-323
ΕΔΑΦΙΩΝ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ	» 324-325
ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ	» 326-328
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	» 329

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ : ΗΘΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ—ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ—ΣΧΟΛΙΑ : Κ. ΛΟΥΚΑΚΗ

ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ « Ο Λ Ο Γ Ο Σ »

(Λένορμαν 205, ΑΘΗΝΑΙ) ΤΟΝ ΙΟΥΛΙΟ ΤΟΥ 1967.